JUOZAS MEŠKAUSKAS

LIETUVOS MEDICINOS ISTORIJA

MEDICINOS MOKSLAS, GYVENTOJŲ MEDICININIO

IR SOCIALINIO APRŪPINIMO ISTORINĖ IR

DOKUMENTINĖ APŽVALGA

Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga

Library of Congress Catalog Card Number 87-50706

Copyright by Pasaulio Lietuvių Gydytojų Sąjunga, 1987

Pastaba: Įstaigų ar organizacijų raštų, įstatimų, statutų ir taisyklių kalba netaisyta.

Spausdinta „Draugo" spaustuvėje
4545 West 63 Street, Chicago, IL

PRATARTIS

Kiekviena tauta, kiekviena gyvenimo sritis ar mokslo šaka turi savo istoriją. Lietuvių tautos, jos kultūros istorija yra turtinga ir šakota. Lietuvių tauta mokslo srityje buvo pažangi ir daug kur pirmavo Rytų Europoje. Turėdama Vilniaus universitetą, lietuvių tauta ir medicinos srityje nebuvo atsilikusi. Rusų okupacijos metu, kada Vilniaus universitetas buvo uždarytas ir rašytas žodis buvo uždraustas, lietuvių tautos kultūrinė pažanga buvo sustabdyta. Nepriklausomybę atgavus, mūsų tauta gana sparčiu žingsniu žengė pirmyn visose srityse. Medicinos mokslas, sveikatos ir socialinis aprūpinimas buvo vystomi nuosekliai ir planingai. Šitose srityse Lietuva neatsiliko nuo Vakarų Europos. Vėl netekus nepriklausomybės, daug kas buvo ir yra pakeista, pasiekimai paneigiami ar klaidingai interpretuojami. Šiuo veikalu norima parodyti, kas buvo padaryta ir ko pasiekta. Esant toli nuo pagrindinių šaltinių, darbas buvo sunkus, ilgas ir, be abejo, su trūkumais. Medicinos ir socialinio aprūpinimo istorijos mes iki šiol neturėjom. Dabartiniu metu okupuotoje Lietuvoje medicinos istorijos, sveikatos aprūpinimo ir socialiniais klausimais straipsnių ir studijų yra nemažai. Bet tie straipsniai dažniausiai yra tendencingi. Kas nepriklausomos Lietuvos buvo padaryta ir pasiekta, stengiamasi paneigti ir interpretuoti neteisingai ar neigiamai. Šiuo veikalu norima nušviesti ir parodyti tas problemas tikroje šviesoje. Ši knyga yra daugiau dokumentinė, dokumentų rinkinys. Kai kas gal pasiges platesnės interpretacijos ir platesnių komentarų. Viena, tam dar reikia ilgesnės perspektyvos, o antra, tai knygą per daug išplėstų.

Esu dėkingas dr. Kaziui Pemkui, kuris labai sąžiningai ir su atsidėjimu talkininkavo medžiagos parinkimu, darydamas kopijas iš savo gausingos bibliotekos. Esu dėkingas a.a. prof. dr. J. Puzinui už jo patarimus ir suteiktą medžiagą.

Dėkoju daktarams Henrikui Brazaičiui, Mildai Budrienei, Laimutei Griniūtei, Stasiui Jankauskui, Rimui Sidriui, Jurgiui Starkui, Vaciui Šauliui ir Vytautui Taurui už straipsnius, kurie skelbiami šioje knygoje ir ją papildo.

Širdingai dėkoju p. Alinai Skrupskelienei už kalbos pataisymą ir kitus labai vertingus patarimus, šitą knygą rašant ir ją duodant spaudai.

Dėkoju dr. Jonui Meškauskui už santrauką anglų kalba.

Taip pat širdingai dėkoju Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungai už šios knygos išleidimą.

Juozas Meškauskas

HISTORY OF MEDICINE IN LITHUANIA

SUMMARY

The history of medicine in Lithuania is closely linked to cultural and political development of the Lithuanian people. The Romans traded with Lithuanian tribes for amber, but their influence on medical practices is unknown. During the period of Scandinavian expansion to the west — the east coast of Britain, the Faeroe Islands, Island, Greenland, Newfoundland and ultimately Nova Scotia — they also had contact with the Lithuanian peoples to the south. As western Europe left the Dark Ages behind, ideas and knowledge spread rapidly to the east ant north — to Lithuania and to other countries in the region.

Medical care of the populace, during and after the Dark Ages, was in the hands of a wide variety of individuals. Lithuanians originally worshipped the elements — the sun, water, etc. Priests, sages, and soothsayers were actively involved in health care. After the conversion of Lithuania to Catholicism (1387), the influence of these individuals declined while that of more physically-based practitioners such as herbalists, bath-keepers, and barber-surgeons increased.

Barber-surgeons organized into effective guilds throughout Western and Eastern Europe — for example, the brotherhood of Sts. Cosmos and Demien in Paris. Similar guilds were formed in Hamburg in 1452 and in 1477 in Gdansk. In Lithuania, such a guild, called a "cech", was formed in Vilnius in 1509. The by-laws of this cech were very inclusive. They specified knowledge and skills that the barber-surgeon should posses and the instrumentarium with which he should be familiar. The educational program was specified as well. A neophyte was to spend three years with a master following which he was to give a feast for the brotherhood of the town, to pay a fee to the cech, and to demonstrate what had been learned. The professional and personal relationships among members of the cech were specified and fines were levied on those who broke the rules. A residency of one year was required of trained individuals coming from another town. The bylaws even went so far as to specify the process by which a fully-trained newcomer to the city, should the master die during the residency and the widow wish to marry him, would be allowed to marry and to take over the master's practice. Fees for variuos services were specified in the by laws, as were fines for a variety of transgressions.

The relationships of barber-surgeons with the arch-rival sauna-keepers

were highly competitive. Barber-surgeons were proscribed from having any relationships with the sauna-keepers and were not allowed to accept their children as apprentices.

The by-laws of the Vilnius Cech of 1639 increased the medical knowledge requirements considerably. Twelve years of experience were required; three years in initial studies with a master, six in further specialized studies with variety of masters in other cities, and a final three years as an assistant to a Vilnius master. The requirement to travel to other cities and abroad, during the XVII and XVIII centuries, resulted in a wide and rapid dissemination of knowledge as well as solidarity among practitioners. A sense of responsibility of masters to their profession was fostered by a requirement that they accept students for specialized study.

After completion of studies, the by-laws of 1639 required, the barber-surgeon to have extensive knowledge. A candidate for master was required to know about wounds, sprains and bone fractures but also to know anatomy and the treatment of a variety of diseases. The participation of a diplomated physician was required during examinations of candidates for master. There was no particular general educational requirement although records of personal possessions of masters in Warsaw and Vilnius during this period include sizeable general and medical libraries including some texts in Latin. Thus we may assume that, during the earlier days of the cech, some members did not know how to read or write but during the later years this was probably rare or non-existent.

The medical practice of the barber-surgeons was that of "external medicine". This included purging the intestines, bleeding, treatment of wounds, setting dislocated limbs and broken bones, lancing abscesses, and amputation of the extremities. They treated the skin, venereal disease, and they also pulled teeth. During the XVI to XIX centuries barber-surgeons commanded considerable respect within their communities and were frequent expert witnesses at legal proceedings. They served as personal physicians to the households of dukes and squires. Virtually all the surgery, until the beginning of the XIX century, done in Lithuania was by barber-surgeons. Even surgical faculty of the medical university found it expedient to join the local barber-surgeons' cech.

Barber-surgeons' influence peaked toward the end of the XVIII century. Subsequently, their privileges were increasingly limited, as medical faculties were founded and university-trained physicians became more commonplace. This process was hastened in 1795 when Russia invaded and conquered Lithuania, thus severing the Lithuanian-Polish alliance which

had existed since 1569, Russia never had any barber-surgeons' cechs and therefore the legal basis for practice did not exist in Russian law. The cechs applied for recognition but this was denied. In 1833, members of the cechs were allowed to continue practicing only as felchers — a sort of physician's assistant. This marked the end of the barber-surgeons cech.

The university-trained physicians' sphere of responsibility was "internal medicine". Their numbers, until the founding of a medical school in Lithuania, were undoubtedly very small. The first known Lithuanian physician was Francisek Skorina, born in 1490 in Polock. He received his baccalaurate degree in Krakow, his MD and PhD degrees from the University of Padua. Physicians generally served the estates of dukes and landed squires, and to some extent had private practices in the larger towns.

THE ROYAL MEDICAL SCHOOL AT GARDINAS

The first Lithuanian institution of higher learning, Vilnius University, was founded by the Jesuits in 1579. In 1641, university authorities obtained permission from King Vladislaus V for the founding of a medical school. However, for unknown reasons, this was not acted on for well over a century. In the late XVIIIth century, Antanas Tyzenhauzenas obtained the permission of the Grand Duke of Lithuania and Poland, Stanislaus August II, to found and founded many business and educational institutions; he dispatched an emissary to western Europe to find a suitable director for this new school. John Emanuel Gilibert of the medical and veterinary school at Lyons was particularly qualified because of his knowledge of human and veterinary medicine as well as of herbs and plants, He was invited and agreed to come. Prior to his arrival in Gardinas, he visited medical faculties in the major centers of Western Europe and obtained an extensive collection of plants and herbs. He first established a royal herb garden, thought by travelers of the time to be among the best in Europe, and then, in 1777, he opened The Royal Medical School.

In its short tenure, the Royal Medical School trained only 12-15 students, who were studying medicine or veterinary medicine, and there was a small department of mid-wifery. During these times, it was commonly held that dissection, particularly of animals, was a dirty activity. Consequently the sons of squires wished be physicians and to practice in the major towns while commoners' sons were destined to be physicians/surgeons for more rural regions. The school never developed an extensive following from either group. Squires sons would probably prefer to

study in Western Europe while economic support for others was virtually non-existent. Relationships between Tyzenhauzenas and the King became strained in 1791 and the Royal Medical School, experiencing severe economic difficulties, was closed in 1791.

THE FOUNDING OF THE MEDICAL COLLEGE AT VILNIUS UNIVERSITY

The University of Vilnius was founded in 1579 by the Jesuits order; it was originally called the Alma Academia et Universitatis Vilnensis Societatis Jesu. A need to include a medical college was recognized early on but no effective action was taken for almost two centuries. The Jesuit order was closed by a papal decision in 1773. This order had a curious implementation principle: it applied to all countries except for those in which the monarch chose to retain the order. Thus the Jesuits were closed in Lithuania and most Western countries but not in Russia. An academic commission was formed to administer Vilnius University; thus began a period of vigorous growth. A medical college was established in 1775 but very little activity took place until a new director, Martynas Počobutas, an astronomer, was named in 1780. He expanded the university and gathered a medical faculty, including J. E. Gilibert from the Royal Medical School.

In 1795, as the Polish-Lithuanian diarchy disintegrated, the Russian army conquered Poland and Lithuania. In 1803, the entire Russian educational system was reorganized and the University of Vilnius became a strong regional educational center. The College of Medicine became a free-standing college in the University of Vilnius and acquired an energetic director, Dr. Johan Peter Frank of Vienna. A period of growth followed. Clinics were established, new departments added. Extensive and close contact was maintained with the medical colleges of Western Europe. The student body increased rapidly, from 82 students in 1801 to over 400 in 1831. Graduates of the medical college dispersed throughout Lithuania and to a wide region of Russia, including the Caucasus and even Siberia.

During this period, the University was a significant educational success. Yet it was operating in an environment of social unrest resulting from rising sentiments of nationalism. Opposition to the czar by individuals in the university community resulted in the closing of the first three years' classes in 1840 and the closing of the final year in 1842. The faculty was dispersed and, for many decades, Lithuania was without an institution of higher education. These were years of grinding supression of cultural and

educational freedom. Lithuanian books were banned; teaching of Lithuanian was suppressed. Expatriates printed books and an active body of smugglers of books developed. This helped keep alive a cultural base until the fall of the Czar allowed a free nation to exist again.

THE DEVELOPMENT OF HEALTH CARE FACILITIES PRIOR TO WORLD WAR I

In the earliest known times, the establishments of public sauna-keepers and of barbers and barber-surgeons constituted the ambulatory care facilities available to the populace. As far as we know, the rivalry between sauna-keepers and barber-surgeons was relatively short-lived. The sauna-keepers do not appear to have formed a guild or cech and their rights and privileges did not receive the same support from the crown as did the barber-surgeons. For this reason, we do not know when, after the mid-seventeenth century, the medical role of sauna-keepers declined. In all likelihood, the decline was swift.

In the XVI century, hospitals associated with churches began to be constructed, generally at the instigation of pastors. These were extended-care facilities and were called hospitals from the Latin "hospitium" (hospitality). Some declined and ceased functioning while others developed over time into hospitals in the modern sense. The first hospital, as such, was founded in Vilnius, with 10 beds, in 1518; a 12-bed hospital was founded in Kaunas at about the same time. The succeeding century saw the construction of a number of larger hospitals, and of special — purpose institutions such as a psychiatric hospital built in Vilnius in 1635. In 1743, an association of nurses constructed a 150-bed hospital in Vilnius. This is remarkable both for the size of the institution and the fact an association of nurses built it. This bears witness to the importance of the role of nurses in health care of that time. In the late 18th century, the interest of the state in founding and administering hospitals began to assert itself, and a census of hospitals in 1792 listed 194 hospitals with a total patient census of 2159. During the course of the 19th century, the role of the state in health care increased; the Roman Catholic Church was also active, as were a number of associations. There were some private hospitals, but they were small in size and in number. Primarily, the members of the various health care professions were employees of institutions rather than private practitioners. The health care vacuum created by advancing knowledge and the demise of the barber-surgeons was not filled by private physician

practitioners; rather, it was filled by institutions which recruited and employed physicians and other health workers.

PUBLIC HEALTH IN INDEPENDENT LITHUANIA

On February 16, 1918, independence was declared in Lithuania. The Russians, busy with internal affairs, were not positioned to effectively put down movement and so independence became a reality. Health affairs were one of the first concerns of the new Government. Czarist Russia had neglected the health of the Lithuanian people; the rapid expansion of facilities and personnel of the late 18th century had been dissipated. Medical facilities and personnel were in short supply. The war had taken an immense toll due to injuries, epidemics, lack of facilities, etc. To deal with these problems, the provisional Government's council, the Taryba, appointed a Health Commission in Vilnius in 1918. Ultimately, this became a Health Department in the Internal Affairs Ministry. However while the Health Commission took the lead in matters of health, fully five agencies had a strong role.

The Health Department was responsible for health affairs of the population, either directly or indirectly, in conjunction with other departments. Also, the Health Department was responsible for sanitation. The Transportation Ministry set up a health care system for its workers and their families, consisting of a hospital, a health insurance fund, and sanitation workers. The Justice ministry was responsible for the health of prisoners; the Education Ministry for the health of students. The Defense ministry was responsible for the health of the armed forces, and had a hospital, clinics, staff, etc.

The Health Department carried out its work by funding the health activities of regional governmental units or centers. Regional health centers hired physicians and other health personnel, organized clinics and hospitals, and fostered public health through sanitation activities and by attempting to combat epidemics and venereal diseases. Approximately 14% of the budget of the regions governments was devoted to health care.

The Health Department contained three sections: Medicine, Pharmacy, and Sanitation. It developed rapidly in the early days of the Lithuanian Republic because of the great need for its type of services. Its statutory basis, created from virtually nothing in a few short years, listed the following responsibilities of the Medicine Section: registration and regulation of medical personnel; regulation of medical advertising, approval of hospital

building and expansion plans; planning, building and administration of specialized hospitals and sanitariums; oversight responsibility for the qualifications of hospital personnel; gathering of statistical information concerning the functioning of all aspects of the health care system; continuing education of midwives and nurses; public health of resorts. This potpourri of responsibilities appears to be predicated on the principle of involving government primarily in those interstices of the health care system which clearly require government activity (e.g., registration of personnel) or those unlikely to be filled in other ways (e.g., gathering of statistics, sanitation of resorts).

The Pharmacy section, per the above statute, was responsible for: oversight of manufacture, distribution, and sales of drugs; import permits for medical and disinfection equipment and for drugs; licensing of manufacture of patent drugs; control of distribution of illegal drugs; proposing improved statutes in the area of pharmacy.

The Sanitation section supervised and controlled hygiene of restaurants, food stores, supervised food production, contolled water and sanitation. In a general way this department was concerned with the hygiene of the public.

During the period of Lithuanian independence, Health care delivery to the general populace was paid for by the budgets of the regional health authorities. Patients, presenting themselves at a clinic and requiring hospitalization, were sent to a hospital at the expense of the regional government. Exceptions to this included psychiatric care, treatment of venereal diseases, and health care of prostitutes, all of which were directly paid for by bureaus of the Internal Affairs ministry.

To deal more effectively with health care delivery to farmers, regional health centers were established. The Health Department developed standardized facilities plans including provision for both clinics and living quarters for staff. Centers were staffed by a physician and midwives, felchers, and nurses as needed. The salaries of such centers were subsidized by the regional governments. Patients who were unable to pay were treated free, while those who were better off paid small fees. By 1937, 28 such centers had been established. While this was a substantial growth, there still was a need for further efforts to provide for rural health needs. The Seimas (Constituent Assembly) promulgated a public health law on January 14,1938 dealing with the role of the central government in rural health care. This allowed the expansion of facilities at a rapid rate so that, on June 15, 1940, 180 such regional facilities were in existence. This

resulted in an effective health care network for the rural populace, which constituded approximately 90% of the population.

Physicans played an active role in fostering public health from the earliest days of Independence. In October, 1921, at its first annual meeting, the physicians' association passed a resolution in favor of the provision of free health care by physicians to those who could not pay for such service. At every meeting, issues relating to public health were discussed. Appropriate resolutions were forwarded to the relevant national and regional governmental authorities.

The health care needs of students were a special concern for the Government. Farmers generally lived in very small communities. As a student progressed through the educational system, schools were progressively centralized. The absence of a good transportation system meant that, as students became older, those who wished to pursue their studies had to live away from home. In 1939, the Seimas delegated the health care of students and teachers to the regional health centers, requiring a minimum of a yearly check-up for all students and teachers. In addition, a sanitary inspection of school facilities was required. Students who were suspected of infectious diseases could be required, by the director, to seek medical help. Likewise, teachers with infectious diseases were not allowed to work until they were no longer a health risk.

MEDICAL EDUCATION DURING THE PERIOD BETWEEN THE TWO WORLD WARS

At the beginning of Post — World War I, independence, very serious shortages in medical personnel existed. In the longer term, dealing with this shortage required the reactivation of institutions of higher education to train physicians and other health personnel. This was a particularly difficult task since, with the closing of Vilnius University in 1832, faculty had been dispersed and ultimately died. One of the first priorities of the newly formed government was the re-establishment of the University with all its branches. A statute was prepared and passed by the Seimas (Constituent Assembly) in December 1918, with a hoped — for start date of January 1, 1919. The plan was to first open the schools of theology and social studies and to open others as faculty and resources became available. However, this was not to be.

In late 1918, the Bolsheviks began a campaign to retake their Czar's former conquests as well as to extend their revolution as far westward as

possible. In the face of their advance, a Lithuanian army (previously thought unnecessary) was formed, beginning with directives proclaimed on November 23, 1918. This was not an effective force immediately, however. On January 5, 1919, the Bolsheviks had taken over Vilnius, the Seimas having transferred to Kaunas. The Bolsheviks gradually moved north, toward Kaunas. With German help, the Lithuanian army defeated the Bolsheviks at Alytus in April. The Germans continued their withdrawal and the Lithuanian army pushed the Bolsheviks back to Lithuania's eastern border. Hostilities with the Soviets ended in late 1919. However, the Poles attacked from the South in October 1920 and took Vilnius and its surrounding region, wherupon their advance was stopped by the Lithuanan army.

Before the advance could be repulsed completely, the League of Nations intervened, establishing a demilitarized zone between the Lithuanian and Polish forces with a multi-national force. Therefore, during the between — war period, the capital of the state was Kaunas.

The founding of a university in Kaunas was difficult in those chaotic post — World War I times. Since Kaunas had not had an institution of higher learning, facilities did not exist. The government was preoccupied with the survival of the nation. The founding of a university was spearheaded by groups independent of the government. Students returned from Russia and Western Europe. They enlisted in the army or worked for the government; upon the cessation of hostilities, they wished to resume and complete their studies. Senior physicians in the Kaunas Medical Association began working on a plan whereby advanced medical students could obtain clinical experience working under medical specialists in the city and in military hospitals. On July 3, 1919, a resolution by the medical association "Fraternitas Lithuanica" was published calling for the establishment of a mechanism to make it possible for medical students to finish their studies and join the ranks of much — needed practicing physicians. An association for higher studies had also been formed and was actively working on a plan. These initial plans and enabling statutes were completed late in the year and were approved and put in force by the Education ministry on December 27, 1919. These programs of study were referred to as "Lietuvos Aukštieji Kursai", literally translated as "Lithuanian Higher Courses".

Facilities for offices and teaching were obtained in a variety of buildings, including a vocational school, agricultural research, and an elementary school. Major renovations were necessary to make some of these

facilities suitable for medical education. Students also had to make do. Most had full-time positions and education had to be fitted into the small available time.

In a few short years, normalization advanced a great deal. In 1922, events were ripe for the formal establishment of a University of Lithuania at Kaunas, which was accomplished by a resolution of the Cabinet of Ministers on February 13, 1922 and took effect on February 16, 1922. This resolution took as its basis the statute prepared (but not effected due to the Polish attack) for the establishment of Vilnius University. Thus, four years to the day from the establishment of an independent Lithuanian state, a full — fledged university had been formed and was in operation.

The School of Medicine of the University of Lithuania, and the University itself, existed for the relatively short between — war period. Few records of its activities exist, and those coming from the present regime are sometimes significantly biased. Therefore the paragraphs that follow will closely describe the personnel structure and functioning of the School of Medicine.

THE STUDENT BODY

The student body in 1922 presents some interesting insights into Lithuanian academic life. At the close of the Lithuanian Higher Studies and the opening of the University of Lithuania at Kaunas, the student body had the following characteristics:

	Sex			Nationality					
School or Faculty	male	female	total	Lithuanians	%	Jewish	%	Other	%
Humanitarian	19	23	42	31	72.7%	10	25.3%	1	2.3%
Law	59	6	65	55	83.6%	8	14.4%	2	3.0%
Physics-Math	10	3	13	12	92.3%	2	7.7%	—	
Natural scienc.	21	14	35	32	91.4%	3	8.6%	—	
Medicine	114	126	240	80	33.3%	153	63.7%	7	2.08%
Enginiering	41	—	41	28	68.2%	13	31.8%	—	—

With respect to students in the School of Medicine, it is noteworthy that women outnumbered men and that Jews outnumbered Lithuanians.

The reasons for these facts are not clear. Possible explanations may relate to opportunity and motivation. Ethnic Lithuanians were primarily farmers; approximately 90% of the population was considered to be engaged in farming. Jews were primarily located in the towns and access may have been easier. Also, the chaos and destruction resulting from war may have required that virtally all able-bodied farmers' sons help with the rebuilding of the agricultural base. Women might be more easily freed up from such labors than men, thus perhaps explaining their relatively large numbers. It must also be understood that the data consist of the combined student body in medicine, dentistry, and pharmacy. Women dentists outnumbered men in Lithuania.

In 1938, the student body had the following characteristics:

	Nationality				
Schools or Faculties	Lithuan.	Jewish	Polish	Russians	Other
Theologie-Philosophy	100%				
Evangelical	52.4%				47.6%
Humanitarian	57.8%	25.2%	1.5%	3.4%	3.1%
Laws	77.9%	16.5%	1.9%	1.3%	2.4%
Natural Sciences	30%	51.2%	4.4%	1.7%	2.4%
Medicine School	51.5%	41.7%	3.8%	1.1%	1.9%
Enginiering	62.2%	29.0%	3.7%	3.3%	1.8%
Total	67.4%	26.2%	2.5%	1.6%	2.3%

The 1938 university structure included a school of theology and philosophy for Roman Catholic religion studies and an evangelican school for Protestant religion studies. As in the earlier census, Jewish participation in higher learning was notable. They constituted only about 8% of the population but their influence on education and professions far outstripped their proportional representation.

ADMISSION REQUIRMENTS

The School of Medicine consisted of 3 sections:

1. Medical Section
2. Odontological Section
3. Pharmaceutical Section.

Applications for admission to the School of Medicine were addressed to the Rector of the University, together with a Certificage of Maturity

and a birth certificate in their original copies.

A Certificate of Maturity could only be obtained upon graduation from a Gymnasium. The graduate was required to complete the coaras and to pas the Final Examinations under to close supervision of a representative of the Lithuanian Board of Education.

Due to limited space, all applicants were screened and selected for registration by the Committee on Admissions of the faculty of medicine on the basis of their official credentials and personal aptitude. Only students meeting academic and physical requirements of the Admissions Committee were admitted to the School of Medicine. Credentials submitted by accepted students became the property of the University and were kept permanently in the files, as were the students' Book of Studies. These were acumulative record, maintained by each student, of educational progress. It contained the courses taken, weekly hours, dates, results of colloquia and examinations, and validating signatures of the teaching staff. Upon receiving the degree of Candidate in medicine, odontology, or pharmaceutics, the student presented his Book of Studies for permanent retention in the Faculty record room.

Matriculation of new students took place on Sept. 15. The academic calendar was divided into two semesters (autumn and spring), from Sept. 15 through Dec. 15, and from Jan. 15 through June 15, res. Winter vacation, from Dec. 15 to Jan. 15 was used for colloquims and examinations.

The term "colloquium" was reserved for a final semester examination. The format might to written or oral as best fitted the subject matter. Satifactory grade's on a particular colloquium were required before the succeeding course in that area was undertaken. The "examinatin" consisted of a subject — area final examination — e.g., internal medicine. In such an examination, the student might be given a new patient to completely work up, write up history and physical finding, establish diagnosis and treetmant. Than the student would take his/her findings to the professor and he examined over rolevant aspects.

I) Medical Section

Studies in the Medical Section required 10 semesters (5 years) and had the following curriculum:

(Compulsory subjects and those requiring colloquiums and/or examinations are marked*).

	I. Autumn Semester				II. Spring Semester			
Subjects	Weekly Theory	Hours pract.	Col- loquy	Exam	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam
Botany	2	2	*		2	2	*	*
Zoology & Compar. Anat	4	2	*		4	2	*	*
Physics	4	3	*		4	3	*	*
Inorganic Chemistry	6	0	*					*
Organic Chemistry					6	18	*	
Anatomy	6	18	*		6	18	*	

	III. Autumn Semester				IV. Spring Semester			
Subjects	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.
Anatomy	0	18	*					*
Physiology	4	3	*		4	3	*	*
Physiol. & Colloid Chem.	2	2	*		2	2	*	*
Histology & Embryol.	6	2	*		6	2	*	*
Analyt. Chemistry					0	3	*	
Foreign Language					2			*

	V. Autumn Semester				VI. Spring Semester			
Subjects	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.
General Pathology	4	2	*					
Pathology, Anatomy					4	2	*	
Pharmacology	4	0	*		4	0	*	
Introduction to Internal Medicine	4	0	*		4	0	*	
Introduction to Obstetric	4	0	*		4	0	*	
Gen. Therapeutics	2	0	*		2	0	*	
Operative Surgery	2	1	*		2	1	*	
General Surgery	2	1	*		2	1	*	
Bacteriology	2	4	*		2	4	*	
Tonogr. Anatomy	2	0	*		2	0	*	
Course of dissect.	0	1	*		0	1	*	
Desmurgia (Technic of surg. first aid)	0	1	*					

Subjects	VII. Autumn Semester Weekly Theory	Hours Pract.	Col-loquy	Exam.	VIII. Spring Semester Weekly Theory	Hours Pract.	Col-loquy	Exam.
Hygiene	4	2	*		4	2	*	
Obstetrics & gynex.	6	2	*		6	2	*	
Internal diseases	5	2	*		5	2	*	
Infectious diseases	1	1	*		1	1	*	
Pediatrics	4	2	*		4	2	*	
Surgery	6	2	*		6	2	*	
Introduction to Ophthalmology	4	2	*		4	2	*	
Introduction to Ophthalmology	4	2	*		4	2	*	
Introduction to Neuropsychiatry	2	0	*		2	0	*	
Dermatology and Venerial diseases	4	2	*		4	2	*	
Wartime Surgery	2	0	*		2	0	*	
Roentgenology	1	1	*		1	1	*	

Subjects	IX. Autumn Semester Weekly Theory	Hours Pract.	Col-loquy	Exam.	X. Spring Semester Weekly Theory	Hours Pract.	Col-loquy	Exam.
Internal diseases	6	2	*		6	2	*	
Surgery	4	2	*		4	2	*	
Ophthalmology	4	2	*		4	2	*	
Otorrhinolaryngology	4	2	*		4	2	*	
Neurology and Psychiatry	4	0	*		4	0	*	
Legal and social Medicine	4	2	*		4	2	*	

At the end of each semester, the student was required pass colloquia and examinations. Those who failed had to enroll into the same semester the next year and take the examination again.

Having completed the 4th semester, medical students had to pass that semester's colloquia as well as summative examinations in all subjects coverted to that time: botany, zoology, physics, anatomy, physiology, physiological chemistry, inorganic chemistry, organic chemistry, analytical chemistry, colloidal chemistry, histology, embryology and a foreign language. Upon successful completion of these examinations, students became eligible for enrollment in the 5th ("clinical") semester leading into the three clinical courses.

Following completion of the 10th semester and all compulsory collo-

quia and examinations, the student was granted, the degree of Candidate of Medicine, i.e., the eligibility to take the medical state board examinations. These had to be passed within three years following graduation.

The medical state board examinations included the following compulsory subjects; anatomy, physiology, physiological and colloidal chemistry, histology and embryology, bacteriology, hygiene, general pathology, pathological anatomy, pharmacology, internal diseases, surgery, obstetrics and gynecology, ophthalmology, otorhinolaryngology, pediatrics, dermatology and venerology, psychiatry, neurology, legal and social medicine.

Those successfully passing these examinations were given the degree of Medical Physician, comparable to the M.D. in the U.S.

This was followed by a rotating internship of one year: 4 months in Medicine, 3 in Surgery, 3 in Obstetrics and Gynecology and 2 months in either Pediatrics, Dermatology & Venerology, Otorhinolaryngology or Ophthalmology.

The internship could be served at the University Clinics or at county hospitals approved by the state board of health. A Candidate of Medicine was allowed to intern at the university clinics while taking his state board examinations; internships at other hospitals, however, were open only to physicians.

The physician, presenting the State Health Board his diploma and a certificate confirming the completion of internship, was given a license to practice as physician.

The degree of Specialist was also conferred by the state board of health.

Physicians who sepnt 4 years of active training as clinigal assistants in a particular clinical department were eligible to be appointed specialists in either Medicine, Surgery or Obstetrics & Gynecology. Specialists in Pediatrics, Neurology & Psychiatry, Dermatology & Venerology, Ophthalmology, Otorhinolaryngology, Orthopedics, Physiology or Roentgenology & Radiology were required to complete a minimum of 3 years clinical training in the respective department. The degree of Specialist in Bacteriology-Hygiene-Serology, Pathological anatomy, Legal and Social Medicine and Balneology & Electrotherapeutics required a minimum training of 2 years duration in the respective clinical divisions.

II. Odontological Section

The studies in the Odontological Section lasted 8 semesters (4 years) and had the following curriculum:

(Compulsory subjects and those requiring colloqies and/or examinations are marked*.)

	I. Autumn Semester				II. Spring Semester			
Subjects	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.
Botany	2	2	*		2	2	*	*
Zoology/Compar. Anat.	4	2	*		4	2	*	*
Physics	4	3	*		4	3	*	*
Inorganic Chemistry	6	0	*	*				
Organic Chemistry					6	0	*	*
Anatomy	6	4	*		6	4	*	
Technics of prostheses	2	18	*		2	18	*	

	III. Autumn Semester				IV. Spring Semester			
Subjects	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.
Anatomy	0	8	*					*
Physiology	4	3	*		4	3	*	*
Physiol. & Coll. Chem.	2	2	*		2	2	*	*
Histology & Embryol.	6	2	*		6	2	*	*
Analytical Chemistry					0	3	*	
Foreign Language					2			*
Technics of Prostheses		18	*			18	*	*
Course of Extractions					4	0	*	
Dentistry					4	0	*	

	V. Autum Semester				VI. Spring Semester			
Subjects	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.
General Pathology	4	2	*					
Pharmacology	4	0	*		4	0	*	
Internal Diseases	2	0	*		2	0	*	
General Surgery	4	0	*		4	0	*	
Bacteriology	2	4	*		2	0	*	
Topograf. Anatomy of the Head	1	0	*					
Desmurgia (Technics or surg. first aid)	0	1	*					

(Continued on next page)

(Continuation form previous page)

Stomatology & special Surgery	2	0	*		2	2	*
Dentistry	4	1	*				
Clinical Technics of Prosthesese	1	2		1	8		
Conservative treatment of Teeth					0	12	*

	VII. Autumn Semester				VIII. Spring Semester			
Subjects	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.
Hygiene	2	2	*		2	2	*	
First Aid	1	0	*		1	0	*	
Roentgenol. of Mouth	1	1	*		0	1	*	
Stomatol. & Spec. surg.	2	6	*		2	6	*	
Otorhinolaryngology	2	0	*		2	0	*	
Dermatol. & Venerology	4	0			4	0		
Clinical technics of Prostheses	0	12	*		0	10	*	
Conserv. Dent. Therapy	0	16	*		č	16	*	
Orthodontia	1	č	*		1	1	*	

At the end of the 4th semester, odontological students were required to pass colloquia and examinations in al subjects covered to become eligible for enrollment in the 5th semester.

Upon completion of the 8th semester and all compulsory colloquia and examinations, the student was granted the degree of Candidate of Odontology, i.e. the eligibility to take the State Board Examinations. These had to be completed within three years following graduation.

The odontological state board examinations included the following compulsory subjects: anatomy, physiology, physiological and colloidal chemistry, histology and embryology, bacteriology and hygiene, general pathology, pharmacology, internal diseases, general surgery, otorhinolaryngology, dentistry, clinical technics of prostheses, stomatology and special surgery.

Those passing these examinations received the degree of Dental Physician (to distinguish from Dentist who were on-the-job trained persons roughly comparable to dental assistants in the US.

The License for Odontological Practice was issued upon completion of satisfactory training of perhaps half a year or more in the Dental Clinics.

III. Pharmaceutical Section

The studies in the Pharmaceutical Section required 8 semesters (four years) and had the following curriculum;

(Compulsory subjects and those requiring colloquies and/or examinations are marked*).

	I. Autumn Semester				II. Spring Semester			
Subjects	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.
Experimental physics	4	3	*		4	3	*	*
Gen. & Inorganic chem.	4	0	*		4	6	*	*
Advanced Mathematics	4	2	*		4	2	*	*
Chrystallography	4	2	*	*				
Mineralogy					4	2	*	*
Biol. Anat. & Morphol.	2	2	*	*				
Zool. & Compar. Anat.	4	2	*		4	2	*	
Anatomy of Man	2	0	*		2	0	*	*
Botanical txonomy					2	2	*	

	III. Autumn Semester				IV. Spring Semester			
Subjects	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.
Botanical Taxonomy	2	2	*					
Botanical Physiology	2	2	*		2	2	*	
Analytical Chemistry	2	2	*		2	2	*	
Organic Chemistry	4	4	*		4	4	*	
Physiology of Man	4	3	*		4	3	*	
Histology	4	2	*		4	2	*	*
Qualitative Chem. Anal.	0	12			0	12	*	
Foreign Language					2	0	*	*

	V. Autumn Semester				VI Spring Semester			
Subjects	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.	Weekly Hours Theory	Pract.	Col-loquy	Exam.
Physical & Electro-Chem.	4	3	*		4	3	*	
Inorganic technology	2	0	*		2	0	*	*
Physiological & colloidal Chemistry	2	2	*		2	2	*	*
Bacteriology, serology and Sterilization	2	2	*		2	2	*	
Pharmaceutics & Pharmaceutical Chemistry								
Quantitative Chem. Anal.	0	15				0	15	*

Subjects	VII. Autumn Semester				VIII. Spring Semester			
	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.	Weekly Theory	Hours Pract.	Col- loquy	Exam.
Organic Technology	2	3	*		2	3	*	*
Hygiene & Disinfection	2	2	*		2	2	*	
Pharmacology & Tomicol.	4	0	*		4	0	*	
Pharmacognosis	4	3	*		4	3	*	
Pharmaceutical technol.	1	3	*		1	3	*	
Forensic analysis	1	4	*					
Food analysis					2	5	*	
First Aid	2	0	*		2	0	*	*
Bookkeeping	2	0	*		2	0	*	*

As was true of other Sections' students, the pharmaceutical student was required to at mid-term (4 semesters) to become eligible for enrollment in the 5th semester.

Upon completion of the 8th semester and all compulsory colloquia and examinations, the student was granted the degree of Candidate of Pharmacy. This conferred eligibility to take the State Board Examinations. Examinations had to be passed within three years following graduation.

The pharmaceutical state board examinations included the following compulsory subjects: organic chemistry, analytical chemistry, zoology, and comparative anatomy, physiology of man, systemic botany, botanical physiology, bacteriology, serology & sterilization, pharmocology and toxicology. pharmacognosis, pharmacy as wel as a practicum in the use of the Pharmacological laboratory.

Those successfully passing these examinations were given the degree of Pharmaceutical Chemist.

Following a minimu of 2 years' postgraduate training as assistant pharmacist the pharmaceutical chemist was issued a license to run a pharmacy of his own or to supervise one.

IV Advanced Academic Degrees

For those inclined to the academic life, a further degree was available, analogus to the PhD in the United States? This was a path of considerable difficulty, required for higher advancement in the teaching ranks. Those seeking this degree made application to the faculty council after they completed their specialized studies. This constituted notice to pursue a self-guided course of deeper study. A minimum of three years' further work in their specialty was required before a candidate could take examinations.

An applicant for examination applied to the Dean of the respective faculty, stating the subject of specialization. In addition, a candidate was required to choose three other areas from a list of topics relevant to his/her specialty.

the Council of the Faculty then decided upon the eligibility and appointed an examining board for each examination. These had to be passed withing one semester.

Not later than 10 years after passing the examination for a doctor's degree a typewritten dissertation had to be presented to the Council of the Faculty of Medicine in 4 copies. The Council appointed a Commission of Experts who had to report on the quality of the dissertation to the Council of the Faculty within 3 months. If this council approved the dissertation to be suitable and worth to be discussed in public, three Public Opponents were appointed, and the dissertation could be published. After its publication (150 copies of it went to the Dean's office) the Council of the Faculty fixed the date for the open academic defense of the dissertation. It took place in an auditorium of the faculty or the university; the date was announced at least 12 days prior to the public meeting. Chairman of this session was the Dean of the Faculty of Medicine. First, the Public Opponents expressed their opinion on the subject, then the candidate defended his own views. All members of the meeting were permitted to take part in the discussion. This open discussion was followed by a session of the Opponents with the Dean presiding. This closed session decided on the substance of the dissertation, the proclamation of which took place subsequently in a public session.

The PhD degree was conferred on those physicians, dentists, or pharmacists who had passed their doctoral examination and defended their dissertation. Only a very small number achieved this degree — 22 in all during the period between the two World Wars. By contrast, approximatly a thousand graduated from the three schools during this period of time.

V. The Professoriate

The academic teaching staff consisted of salaried docents, unsalaried or private docents, research assistants filling the position of university lecturers, assistant professors and professors.

Physicians were permitted to lecture as salaried instructors or work as unsalaried lecturers if they had obtained their degree in Lithuania or had their foreign degree approved by the respective Lithuanians boards.

For such facility, a Work of Ability, approved by the council of the school of medicine, and a probatory lecture successfully delivered in a session of the faculty, were required.

Docents and private docents, having distinguished themselves by scientific works, could be elected assistant professors in 2-5 years in case of a vacant professorial chair.

All members of the academic teaching staff with the exception of private docents were appointed permanently.

An assistant professor distinguishing himself in academic work would be elected professor.

Election as docent, private docent, assistant professor and professor took place in the following way: A special commission appointed by the council of the School of medicine examined the candidate's general and special experience, abilities and academic work. The decision of this commission was submitted to the Faculty council which elected the candidate in a secret session. This was followed by an approving election through the University Senate. Finally, the proposal was ratified by higher state authorities.

PUBLIC HEALTH AND HEALTH INSURANCE IN LITHUANIA

The notion of protecting the individual from the economic consequences of catastrophic illness, by itself, is not new. In Egypt, in the ninth century BC, physicians on state salary staffed dispensaries in which the poor were treated. In medieval guilds, members' and families' social and health needs were provided for. These notions were extended to workers' guilds or unions in the 18th and 19th centuries. Later broad-based insurance, rather than direct provision of health services, became the preferred method. In 1850. Belgium first offered a voluntary pension program; France followed in 1851. Austria was the first country, in 1854, to require insurance for certain worker categories. Those covered by the program received a pension and sickness benefits. Germany, with Bismarck as Chancellor, passed legislation establishing health insurance in 1883, accident insurance in 1884, and convalescent and nursing-home-care insurance in 1889.

In medieval times, Lithuania closely followed Western European public health assurance ideas. We have already discussed the mutual aid Lithuanian barber-surgeons gave to each other and to the families of members. During the Russian occupation of 1795-1918, these ideas lay fallow. The Czars had considerable difficulty in maintaining control over their

rebellious conquered peoples; they undoubtedly were disinclined to act to aid the health of the populace in any positive way. Upon the establishment of Independence in 1918, public health was a major priority, partly due to long neglect but mainly due to the scourages of war. As was already mentioned, provision of health services was the government's first priority. This worked particularly to the advantage of the poor, since their health needs were taken care of at no cost. However, there also was a need for health insurance.

A Department of Work and Social Services was formed in the Internal Affairs ministry on November 29, 1919. An oversight committee consisting of representatives of the Internal Affairs ministry, insurance funds, and employers was appointed to oversee the work of this Department. These groups produced statutes dealing with the establishment of health insurance funds which were approved by the Seimas on Dec. 9, 1925. The statutes provided a framework for the establishment of county-wide funds, and the mechanism whereby such funds could consolidate and form larger organizations. Automatically covered under the provisions of these statutes were regional and national government workers and full-time privately employed workers. Farmers and part-time workers (defined as working less than a month) were exempted, as were those government or privately employed workers whose salary exceeded 400 litas per month. These latter workers could be insured, but at their own expense. Support for the funds came from the government, employers, and workers' contributions.

Those covered by the fund were freely able to choose the provider they wished from among those physicians and dentists who were part of the program. Health care and drugs were provided free to members and their families. If a person were unable to work for a longer time due to illness, the funds paid the worker from half to full salary. This provision automatically applied from the fourth day of the illness through the 39th week, but could be extended at the approval of the executive committee of the fund. Women were considered on sick leave from two weeks prepartum to 6 weeks postpartum; if they were salaried, they received that benefit. In the context of present-day provisions of health insurance in the United States, these are even now liberal and comprehensive benefits.

The Transportation Department had its own health insurance plan and fund covering its employees and their families. It functioned very similarly to that described above. Transportation workers' contributions to the fund depended on salary received but such contributions could not exceed 2.5% of salary.

Farm and agricultural workers and fishermen were provided health insurance plans in the statute of December 5, 1938.

PENSION PLANS IN INDEPENDENT LITHUANIA

Pensions and health care for soldiers and their families who had been injured or killed in defense of their country were a high priority for the newly founded government. This matter was addressed by statutes promulgated in early 1918, with additional provisions in 1922 and late 1925. These statutes provided not only for those who had been injured or died in the line of duty but also covered those who had served and not been hurt. These programs, took a comprehensive approach, not only covering the provision of health care services but also dealing with income loss to the individual and family.

Pensions and health care of government workers were also addressed just prior to the outbreak of World War II. The provisions were comprehensive, applying to those with 25 years service and to those with less who were injured during the course of their duties.

THE COOPERATION OF BALTIC NATIONS IN HEALTH MATTERS BETWEEN THE TWO WORLD WARS

In the wake of his conquests in the Baltic regions, the Swedish king Adolph Gustav established a university at Tartu, Estonia in 1632. This continued to function through the late nineteenth century and was available to Latvian students. Consequently, the numbers of medical personnel in Estonia and Latvia following World War I were more adequate than in Lithuania. They quickly began vigorous medical and continuing medical education programs, with a view toward exchange with neighboring countries. A medical meeting was held in Estonia in 1924, attended by representatives from the Baltic nations of Estonia, Latvia, and Lithuania as well as representatives from Finland and Poland. During the between-war period, three other major medical meetings were held in Riga, Latvia. Relationships among physicians and medical educators in the Baltic countries were close and cordial, ultimately leading to a proposed regional medical journal, Acta Medica Baltica, in 1936. World War II prevented the actualization of this project, however.

Specialty groups maintained active contact in the Baltic region. For example, ophthalogists conducted meetings every two years in either Tartu, Riga, or Kaunas.

Students had a regional student organization, termed SELL, which included students from Suomija, presently called Finland, as well as Estonia, Latvia, and Lithuania. SELL conducted meetings, alternatively sited in each of the member countries.

These regionally focused educational activities were, in a sense, the continuation of professional exchanges which had been occurring for centuries, first by barber-surgeons and later by university-trained physicians from the major centers of Europe. Except for the years of Russian/Soviet occupation, Lithuanian physicians frequently studied in major medical centers in Europe and were well aware of the medical literature in German, Polish, Russian, French, and other languages.

MEDICINOS MOKSLAS LIETUVOJE

MEDICINA SENOVĖS LIETUVOJE IR VĖLESNIAIS LAIKAIS

SVEIKATOS REIKALAI SENOVĖS LIETUVOJE

Mokslas ir kultūra kiekvienoje tautoje vystosi iš lėto. Būna labai gyvų ir pažangių laikotarpių, bet taip pat ir stagnacijos periodų. Europoje mokslas ir kultūra slinko iš vakarų į rytus, ir į šiaurę. Yra duomenų manyti, kad proistorinių laikų lietuvių pirmieji ryšiai su pažangesnėmis tautomis buvo ryšiai su skandinavais. Tas laikotarpis buvo trumpas, bet reikšmingas, nes tuo metu kultūra vakaruose buvo aukštesnė. Tačiau, Romos imperijai žuvus, sunyko ir joje buvę mokslo ir kultūros židiniai. Reikėjo kelių šimtmečių, kol pradėjo steigtis nauji: pirmoji medicinos mokykla buvo įkurta Salernoje IX a., vėliau 1224 m. Neapolyje, XIII a. Bolonijoje, 1348 m. Prahoje, 1364 m. Krokuvoje, 1365 m. Vienoje, 1385 m. Heidelberge, 1436 m. Tuebingene, 1544 m. Karaliaučiuje.

Tuo metu Lietuvos medicina buvo vaidilų, žynių, žolininkų, burtininkų, barzdaskučių, cirulninkų bei pirtininkų rankose. Prieš universitetams ir medicinos mokykloms įsisteigiant, panaši situacija buvo ir visuose kituose kraštuose.

CECHAI

Medicininės pagalbos teikimas žmogui visados buvo reikalingas ir svarbus. Silpnesniam ligoje padėjo stipresnis ir tas, kuris daugiau žinojo bei galėjo. Tai buvo individuali pagalba, ir tik palaipsniui ji pradėta racionaliai tvarkyti ir organizuoti. Medicininės pagalbos teikimas tapo amatu. Jau I-IV a. amatininkų būta neblogų. Tų amžių archeologinėse iškasenose jau užtinkami, nors ir primityvūs, chirurginiai instrumentai. Taip pat randami

---

Paskaita, skaityta LKM Akademijos suvažiavime Chicagoje 1979.VIII.31—IX.2. Išspausdinta *Aiduose* 1981. Nr. 2, 3. Dabar spausdinama papildyta.

gana gerai sudėti sugiję lūžę kaulai (Veršvų iškasenos). Medicinos srityje dirbančiųjų, arba amatininkų, skaičius didėja. Iškyla amato ir amatininkų reguliavimo ir organizacijos reikalas. Pirmuosius barzdaskučių ar kirpėjų-chirurgų susivienijimus jau randame Europoje XIII a. 1255 m. Paryžiuje įsikuria Šv. Kozmo ir Damijono brolija. Panašios brolijos įsikuria 1452 m. Hamburge, 1454 m. Gdanske, 1477 m. Krokuvoje. Vienur jos vadinamos brolijomis (fraternitas), kitur cechais. Tų brolijų ar cechų tikslas buvo suvienyti medicinos srityje dirbančius amatininkus, kad jie bendrai galėtų spręsti savo profesinius reikalus. Šito amato globėjais beveik visuose kraštuose buvo pasirinkta šventieji Kozmas ir Damijonas. Apie šių šventųjų gyvenimą ir mirtį maža turima žinių. Tikra, kad jie buvo nužudyti Dioklecijono persekiojimo metu Sirijoje. Legenda sako, kad jie buvę gydytojai ir gydę ligonius be atlyginimo, vykdydami krikščionio gailestingumo darbą. Todėl organizacijos, dirbančios medicininį darbą, pasirinkdavo juos savo globėjais.

Lietuvoje XV-ojo a. pabaigoje pradėjo organizuotis amatininkų cechai. Miestuose atsirado ir barzdaskučių, kirpėjų-chirurgų cechų branduoliai. Jie buvo įvairiai vadinami: balveriai-chirurgai, barzdaskučiai-chirurgai, cirulninkai-chirurgai, kirpėjai-chirurgai. Mes juos toliau vadinsim kirpėjais-chirurgais, o jų cechą — kirpėjų-chirurgų cechu. Oficialiai Vilniaus kirpėjai-chirurgai įsikūrė 1509 m. ir sudarė kirpėjų-chirurgų broliją. Yra užsilikę šios brolijos 1509 m. surašytieji įstatai, labai panašūs į kitų Europos kraštų to meto tokių pat organizacijų įstatus. Jai nustatoma cecho narių kategorijos, teisės, pareigos, taip pat tarpusavio santykiai. Iš įstatų matome, kad nariai buvo trijų kategorijų: 1. masteriai (mokytojai), 2. pavaduotojai, arba masterių pagalbininkai, ir 3. mokiniai.

Įstatų teksto pradžia skamba šitaip: „Dievo vardu, Amen. Mes, Vilniaus miesto balveriai (Barzdaskučiai, kirpėjai-chirurgai), 1509 m. po Kristaus gimimo išsirūpinome iš mūsų maloningo viešpaties, jo didenybės karaliaus Žygimanto raštą mūsų brolijai apie tvarką ir pasisekimą mūsų amate maloningo Dievo ir šventųjų Kozmo ir Damijono garbei, kaip kad daroma kituose krikščioniškuose kraštuose ir Gdanske".

Čia paduodama keletas įstatų paragrafų, iš kurių matyti cecho santvarka, narių teisės ir pareigos:

1. Kiekvienas, kuris nori verstis balverių amatu, turi laikytis mūsų statuto. Visų pirma, jis turi duoti mums raštą, kokio jis yra gimimo ir iš kur kilęs. Jis turi įteikti ir kitą raštą, nurodantį, kuriame mieste jis mokėsi to amato ir pas kurį masterį. Jeigu tų raštų neturėtų, jis negalėtų tuo amatu verstis. Jei kuris jau buvęs masteriu kuriame nors mieste, turi

mums įteikti to miesto ir to miesto kilnių ponų raštą, kad tame mieste gerai elgęsis.

2. Jis turi mokėti pagaląsti skustuvą, žirkles ir instrumentą kraujui nuleisti pagal mūsų amato papročius. Taip pat turi mokėti pagaminti pilką, rudą ir rusišką tepalą, juodą ir žalią tepalą ir pagaminti pudrą (miltelius) lūžusiems kaulams gydyti.

3. Jis turi 1 metus gyventi pas to miesto masterį kaip draugas-pagalbininkas. Jeigu kuris iš masterių mirtų ir našlė norėtų už pagalbininko ištekėti, jam nereikėtų nė metų išbūti pagalbininku, tik jis turėtų atlikti viską, kas parašyta, pagal mūsų amatą, o atlikęs gali vesti tą našlę ir pasidaryti masteriu.

4. Jis turi įmokėti brolijai 5 kapas grašių Dievo ir šventųjų Kozmo ir Damijono garbei (kapa yra 60; grašio vertė tuomet: karvė — 60 grašių, arklys — dvi kapos, t.y. 120 grašių). Masteriams ir jų pagalbininkams jis turi iškelti pietus vyriausiojo to miesto masterio namuose, ir tuose pietuose turi dalyvauti du Vilniaus miesto patarėjai.

7. Jeigu kas Vilniaus mieste ims verstis mūsų amatu, bet patenkinamai neįvykdys mūsų brolijos ir statuto reikalavimų, turės sumokėti pabaudą viešpačiui jo didenybei karaliui 30 kapų grašių, rotušei 10 kapų grašių ir brolijai 5 kapas grašių.

8. Masteriai neturi vienas kitam kenkti gydymo darbe. Jei tai įvyktų, kaltininkas turėtų sumokėti pabaudos vieną vaško akmenį (40 svarų vaško) šv. Kozmo ir Damijono garbei. Jeigu kuriam masteriui atvežtų sužeistą žmogų ir jis vienas negalėtų jam pagelbėti, jis turi apie tai pranešti kitam masteriui ir paprašyti jo pagalbos. Jeigu jis to nepadarytų, o sužeistasis mirtų ir būtų paduotas skundas ar kiltų kalbos, jam būtų gėda, ir jis turėtų sumokėti pabaudos vieną vaško akmenį.

9. Jeigu masteris apkalbėtų masterį ir brolija apie tai sužinotų, jis turėtų brolijai sumokėti vieną vaško akmenį pabaudos. O jeigu pasikartotų, tą masterį reikia iš brolijos ir amato pašalinti.

10. Masteris negali mokėti pagalbininkui daugiau kaip šešis grašius. O jeigu tai atsitiktų, jis turėtų sumokėti pabaudos vieną vaško akmenį. Tai yra daroma tam, kad nebūtų atitraukiami nuo kitų masterių jų pagalbininkai.

13. Masterio priimamas mokinys turi tarnauti — mokytis trejus metus. Išbuvęs tą laiką, jis brolijai sumoka 20 grašių, o masteriams ir pagalbininkams suruošia vakarienę, kur gali paliudyti, ko yra išmokęs. O jeigu masteris priimtų mokinį be mokesčio ir trumpesniam laikui nei treji metai, tas masteris turi sumokėti brolijai vieną vaško akmenį.

15. Masteriai neturi turėti jokių ryšių su pirtininkais ir jų vaikų negali priimti mokiniais ar į broliją. Jei kas tai padarytų — turėtų sumokėti brolijai vieną vaško akmenį pabaudos.

Šio dokumento turinys atskleidžia plačiai ir ryškiai Vilniaus kirpėjų-chirurgų gyvenimą ir darbą. Iš pirmo ir septinto paragrafų matome cecho chirurgijos ir gydymo monopolį. Reikalaujama iš visų, kurie nori Vilniaus mieste gyventi iš gydymo, visiškai paklusti įstatams, t.y. būti cecho nariais. Neklausantiems skiriamos tokios didelės pabaudos, kad jos visiškai sunaikintų nepaklusnųjį. Šie cecho įstatai buvo valstybės pareigūnų patvirtinami. Jie nustatė brolijos narių padėtį ir tarpusavio santykius, taip pat mokslo egzaminų ir kategorijų pakeitimo taisykles. Tik masteriai galėjo veikti kaip tikri cecho nariai. Pagalbininkai ir mokiniai teisių turėjo labai mažai. Mokslas masterio vardui įsigyti truko ketverius metus: kandidatas trejus metus išbūdavo kaip masterio mokinys ir vienerius metus kaip jo pagalbininkas. Tik tokį stažą turinčiam asmeniui buvo leidžiama laikyti egzaminus. Egzaminuose klausimų skaičius buvo griežtai apibrėžtas, ir jie turėjo praktinį charakterį.

Įstatai nustatė profesines ir tarpusavio santykių taisykles, konsultacijų reikalavimus, brolijos narių pareigas, tarpusavio etines normas.

Penkioliktas paragrafas parodo nedraugiškumo ir pykčio pirtininkams, kurie buvo kirpėjų-chirurgų konkurentai. Pirtininkai irgi norėjo kirpėjų-chirurgų amatu verstis ir tuo užsidirbti sau duoną. Šios pirtininkų pretenzijos turėjo gilias istorines šaknis, nes senovės pirtys buvo tradicinės gydymo vietos. Pagal dokumentus pirtys Lietuvoje užtinkamos jau XIII a. Pirčių būta viešų ir privačių. Vilniaus kapitulos 1561 m. aktuose rašoma, kad kapitulos mūrinė pirtis buvo išnuomota Dambrauskui, XVII a. pabaigoje viešą pirtį turėjo Špaso špitolės ant Vilnelės upės kranto.

Konkurencija ir atkaklios varžybos tarp kirpėjų-chirurgų ir pirtininkų truko visą cecho gyvavimo laiką, t.y. kelis šimtmečius. Varžybos kartais baigdavosi teismo bylomis, o kartais triukšmingomis muštynėmis. Karalių raštai, teismo ir bažnyčios potvarkiai mėgino apibrėžti abiejų šalių teises ir veikimo sritis. Pirtininkų teisės tokiais aktais paprastai būdavo mažinamos. Bet ne kiekviena gydymo sritis jiems buvo draudžiama. Jie turėjo teisę nuleisti kraują, statyti taures, nupjauti ir gydyti nuospaudas, kirpti. Bet jie tai galėjo atlikti tik pirtyse. Labai griežtai buvo draudžiama iškabinti prie pirties ar savo buto varinę lėkštę — kirpėjų simbolį. Iš jų buvo reikalaujama iškabinti pirties simbolį — baltame fone raudoną lygiais galais kryžių. Buvo bandoma pirtininkus suorganizuoti į cechą ir tokiu būdu juos sudrausminti. Bet tai nepavyko, ir jie ir toliau konkuravo, ir

Žygimanto Augusto raštas kirpėjų - chirurgų cecho reikalu 1552 m. gruodžio mėn. 25 d. Originalas yra Vilniaus bibl. archyvuose. Nuotrauka iš V. G. Micelmacherio knygos: „Očerki po istorii medicini v Litve", 1967, Leningrad.

kenkė kirpėjams-chirurgams. Jie ėjo per namus, teikė medicininę pagalbą žymiai pigiau nei kirpėjai-chirurgai. Kirpėjai chirurgai tuos užsispyrusius pirtininkus gaudydavo, miesto sargybų padedami, kišdavo juos į kalėjimus, bet jie ir toliau dirbo ir neturtingesniųjų tarpe turėjo nemažą pasisekimą.

Kirpėjų-chirurgų cechas didėjo narių skaičiumi, savo žiniomis, patyrimu ir cecho teisėmis. Didysis Lietuvos kunigaikščio Žygimanto Augusto 1552 m. gruodžio mėn. 25 d. raštas sustiprina kirpėjų-chirurgų cecho teises ir padidina, sugriežtina bausmes pirtininkams už darbą ne savo srityje. Tuo raštu leidžiama ne tik sodinti neklausančius į kalėjimą, bet ir konfiskuoti jų turtą.

Tuo raštu ir cecho nariams nustatomos griežtesnės taisyklės. Pvz., jei cecho narys metus ir 6 savaites nesiverstų chirurgija, o dirbtų kokį nors kitą darbą, tai, norėdamas grįžti į kirpėjus-chirurgus, jis turėtų vėl iš naujo laikyti egzaminus ir vėl būti priimamas į cechą. Šituo 1552 m. raštu cechui duodamas naujas vardas: „Contubernium seu Universitas Chirurgorum". Vilniaus kirpėjų-chirurgų cechas turėjo antspaudą su užrašu „Fraternitas Chirurgorum Vilnensium".

Žodis „Contubernium" buvo prigijęs ir pasidaręs populiarus cecho vardas dokumentuose.

Vėlesni karalių ir Lietuvos kunigaikščių raštai didino ir tiksliau apibrėžė cecho masterių mokslo reikalavimus ir stiprino jų teises. 1584 m. savo raštu Steponas Batoras patvarkė, kad tik cecho „Contubernium" nariai gali verstis chirurgijos praktika. Visiems kitiems, kas tuo amatu verstųsi, gresia kalėjimas ir turto konfiskavimas.

Vilniaus chirurgų brolijos antspaudas (iš LTSR MA Bibliotekos rankraštyno fondų). Nuotrauka iš „Klinikinės medicinos klausimų", Vilnius, 1976.

Raštas daro išimtį tik tiems, kurie viešai paskelbti medicinos daktarais, kurioje nors akademijoje ar universitete, t.y. tiems, kurie buvo baigę medicinos mokslus užsienio universitetuose ar akademijose. Iš šito rašto matome, kad kirpėjai-chirurgai chirurgijos srityje buvo laikomi lygūs su medicinos mokyklas baigusiais diplomuotais gydytojais. Tačiau šita išimtis teturėjo teorinės reiškmės, nes tuo metu medicinos daktarai chirurgijai nebuvo paruošti ir jos nepraktikavo. Toliau tame rašte sakoma, kad nevertas ir nepasiruošęs neturi būti priimtas į cecho masterius. Jis turi įteikti raštą, kad metus ir 6 mėnesius dirbo pas vieną iš masterių Vilniuje, o taip

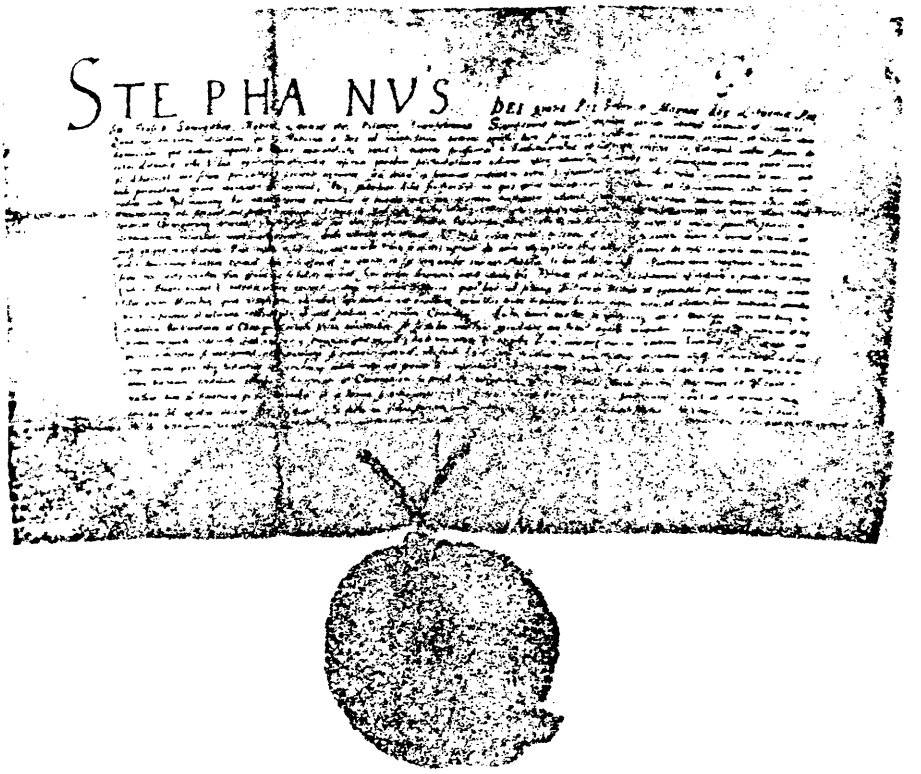

Stepono Batoro 1584 m. raštas cecho reikalu. (Originalas yra Mokslo Akademijos bibliotekoje Lietuvoje. Fotografija iš V. G. Micelmacherio knygos „Očerki po istorii medicini v Litve", 1967, Leningrad)

pat savo mokėjimą turi įrodyti egzaminuose. Kandidatas į masterius turi mokėti pagaląsti skustuvą, žirkles, mokėti pagaminti tepalus, visų masterių akivaizdoje papasakoti apie žaizdų gydymą, išnarintų sąnarių atstatymą ir kaulų lūžimo gydymą. Raštas toliau nurodo, kad, egzaminų neišlaikęs, jis turi dirbti pas kurį nors masterį ir po pusantrų metų gali tuos egzaminus pakartoti. Tuo Stepono Batoro raštu taip pat nustatoma, kad masteriai turi teisę atidaryti kirpyklas. Tokiu būdu kirpyklos pripažįstamos ne tik kaip kirpimo vietos, bet taip pat kaipo gydymo vietos, kur teikiama chirurginė pagalba.

Laikui bėgant, cechai savo nariams didina reikalavimus ir pasiruošimą į masterius. 1636 m. cecho įstatai reikalauja jau dvylikos metų darbo toje srityje: trejus metus būti mokiniu, šešerius metus specializuotis, dirbant

pas įvairius masterius įvairiuose miestuose, ir trejus metus išbūti pagalbininku pas Vilniaus miesto masterį. Keliavimas nuo vieno masterio pas kitą įvairiuose miestuose ir net valstybėse pasidarė charakteringas XVII ir XVIII šimtmečiuose cechų reikalavimas. Cecho masteriai buvo įpareigoti keliaujančius pagalbininkus priimti ir juos mokyti. Šis paprotys įnešė vieningumo chirurgijos darbe ir pakėlė būsimų masterių kvalifikacijas.

1639 m. įstatai reikalauja, kad, egzaminuojant kandidatus į masterius, t.y. pagalbininkus, norinčius būti masteriais, šalia egzaminuojančių masterių dalyvautų ir diplomuotas gydytojas. Tai pareikalavo iš būsimų masterių daugiau teorinių žinių. Iš egzaminuojamojo jau buvo reikalaujama, kad jis nusimanytų ne tik apie žaizdas, kaulų išnarinimą ir kaulų lūžimus, bet ir apie visas žmogaus kūno ligas, kurios turi ryšio su chirurgija. Tos žinios, žinoma, nebuvo gilios, nes visas kirpėjų-chirurgų mokslas turėjo praktišką charakterį.

Jokiame dokumente nei įstatuose nėra jokių bendro išsilavinmo ir raštingumo reikalavimų. Reikia manyti, kad neraštingumas cecho susikūrimo pradžioje nebuvo išimtis. Tačiau vėliau sutinkami kirpėjai-chirurgai buvo ne tik raštingi, bet ir gerokai išsilavinę, išmokslinti. Varšuvoje yra užsilikę masterių turto sąrašai. Iš tų sąrašų matyti, kad dalis kirpėjų-chirurgų masterių turėjo rimtas bibliotekas, kuriose randama tuo metu buvusių įvairiomis kalbomis rimtų medicinos veikalų, knygų net ir lotynų kalba.

Apie masterių teorinį žinojimą galima spręsti iš savotiškų kompendiumų, kurie buvo pagalbininkų vartojami pasiruošti masterių egzaminams. Tokie ranka rašyti kompendiumai yra užsilikę Dancige ir Varšuvoje. Jie yra XVIII-ojo šimtmečio ir turi klausimo ir atsakymo formą. Reikia manyti, kad jie nurodo tuometinį mokslo lygį ir Lietuvos cecho narių. Dancigo cecho kompendiumas turi 102 klausimus ir atsakymus, o Varšuvos — 26. Klausimai ir atsakymai įdomūs tuo, kad jie parodo žinių mišinį iš anatomijos, patologijos, chirurgijos ir farmacijos to amžiaus medicinos mokslo šviesoje, visa tai parėmus masterių praktika. Iliustracijai paimsime keletą klausimų ir atsakymų.

1. Kas yra chirurgas?

Chirurgas yra gamtos tarnas, kuris gydo išorinius žmogaus kūno pažeidimus savo rankų, instrumentų, gydomų medžiagų ir tinkamų perrišimų pagalba.

2. Kiek yra kaklo slankstelių?

Septyni. Pirmas vadinasi atlas, antras — episthropheus, trečias — axis, o likusieji neturi vardų.

Kas yra nervai?

Tai pailgi balti kanalai, sudaryti iš daugelio skaidulių, tušti ar užpildyti delikataus skystimo, kurie išeina iš pailgųjų ir nugaros smegenų ir išsiskirsto po visas kūno dalis.

Kaip nervai veikia?

Jie pristato į visas žmogaus kūno dalis smegenyse pagamintas nervų sultis, kurios sukelia jutimo ar judėjimą žmogaus kūne.

5. Kurios žaizdos mirtingos?

Žaizdos, kur negalima sulaikyti kraujo tekėjimo, žaizdos, kurios pažeidžia smegenų ir širdies visumą ir nervus, kurie tvarko kvėpavimą ir širdį.

6. Kaip reikia gydyti morbus venereus, ir ar visados galima duoti „mereurialia"?

Nevienoda yra žmogaus prigimtis, ir ne visada reikia gydyti gyvsidabriu, ypač ten, kur prisideda kitos ligos, pvz., skorbutas ar džiova.

Iš šitų kelių klausimų mes galime orientuotis apie to meto kirpėjų-chirurgų teoretines žinias ir apie jų praktinį darbą.

Palyginti Lietuvos kirpėjų-chirurgų moksliniam išsilavinimui su Vakarų Europos moksliniu lygiu imkime keletą pavyzdžių.

Aristotelis laikė širdį kraujo rezervuaru. Jisai teigė, kad širdį turi visi kraują turį gyvuliai. Kadangi kraujas yra skystas, tai yra aišku, kad turi būti indas jam laikyti.

1666 m. Richard Lower ir Robert Boyle Anglijoje pradėjo kraujo transfuzijos bandymus su šunimis. Tais pačiais metais buvo pradėti tokie pat bandymai Prancūzijoje, Paryžiuje. Tos transfuzijos jiems nevyko, ir 1668 m. Paryžiaus parlamentas tuos eksperimentus uždraudė.

Vesalius, neradęs Galeno aprašytos pertvaroje angos, sakė, kad Aukščiausias padarė stebuklą ir kraujas iš dešinės širdies pereina į kairiąją mums nematomu „prakaitavimo" būdu.

Vokiečių filosofas Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling paskelbė „Naturphilosophie" teoriją, ir pagal tą teoriją Muencheno universiteto privatdocentas Hermann Morn 1846 m., fiziologinę patologiją dėstydamas, sakė, kad microcosmos yra atspindys macrocosmos. Jis lygino kraujo celes su žemės rutuliu. Žemė yra apskrita, ir kraujo narveliai apskriti; žemė yra iš šonų suplota, ir kraujo narveliai suploti; žemė yra branduolys atmosferoje, ir kraujo narveliai turi branduolį; žemė sukasi apie savo ašį,

ir kraujo narveliai kraujuje sukasi apie savo ašį; žemė esanti kontroliuojama saulės, ir kraujo narveliai esą kontroliuojami smegenų.

Iš tų kelių pavyzdžių matome, kad Lietuvos kirpėjai-chirurgai buvo maždaug to paties lygio su to meto šių mokslų atstovais Vakarų Europoje. Išlaikę egzaminus ir priimti į cecho masterius, gaudavo diplomus.

Iš turimų dokumentų galima spręsti, kad jie statė taures, valydavo vidurius, nuleisdavo kraują, gydė paviršutines ir gilesnes žaizdas, atstatydavo išnarintus sąnarius ir sudėdavo lūžusius kaulus, siuvo žaizdas, atidarinėdavo abscesus — pūlinius, amputuodavo galūnes ir gal net trepanuodavo kaukoles. XV-XVIII a. kirpėjai-chirurgai ėmėsi visų tuo metu žinomų chirurginių gydymo metodų, išskiriant kataraktą, akmenų ir trūkių pašalinimą (tai atlikdavo vadinami okulistai). Į kirpėjų chirurgų sritį įėjo odos ir veneros ligos, o taip pat jie traukė ir gydė dantis. Juos dažnai kviesdavo būti teismo medicinos ekspertais, ir jų parodymas turėjo sprendžiamosios reikšmės, nustatant pažeidimo sunkumą ir kaltės laipsnį.

Kirpėjams-chirurgams priklausė medicinos sritis, vadinama „išorine medicina", o „vidaus medicina" priklausė gydytojams su universiteto išsilavinimu. Vartojant mūsų šio laiko terminologiją, kirpėjai-chirurgai buvo chirurgais, traumatologais, dermato-venerologais, dantų gydytojais, karo gydytojais, teismo medicinos ekspertais. Kirpėjai-chirurgai naudojosi nemaža pagarba. Valstybės ir teismo aktuose jie dažnai vadinami ponais, o Kauno magistrato knygose prieš jų pavardes dedams epitetas „gerbiamas". Jie teikdavo chirurginę pagalbą bajorų ir kunigaikščių dvaruose, gaudavo iš kunigaikščių dvarus dovanų, buvo atleidžiami nuo mokesčių ir prievolių.

Rusija tokių kirpėjų-chirurgų neturėjo. Karų metu Lietuvos kirpėjai-chirurgai, patekę į nelaisvę, buvo labai gerbiami ir vertinami. Nuo pradžios XVI iki pradžios XIX šimtmečio Lietuvoje atstovauja chirurgijai tik kirpėjai-chirurgai. Tą faktą patvirtina karalių ir kunigaikščių raštai ir patvarkymai. XVIII šimtmečio pabaigoje cecho reikšmė ir autoritetas buvo tokie dideli, kad medicinos fakulteto profesorius, dėstąs chirurgiją, med. dr. Briotte rado reikalą įsirašyti į kirpėjų chirurgų cechą. Cecho nariais buvo įstoję ir daugiau profesorių, medicinos daktarų. Tai buvo cecho gyvavimo viršūnė. Besivystant medicinos mokslui Lietuvoje, kirpėjų-chirurgų cecho reikšmė pradėjo mažėti.

Apie tą laiką keičiasi medicinos mokslo pažiūra į chirurgiją. Kai kurie medicinos fakulteto profesoriai, pvz., A. Bekin, F. Niskowsky ir kiti nurodo, kad medicinos padalinimai į „išorinę" ir „vidinę" mediciną yra netikslūs, ir tos dvi sritys buvo sujungtos. Vilniaus medicinos fakultetas pradeda

išleisti diplomuotus gydytojus, paruoštus ne tik vidaus medicinai, bet taip pat chirurgijos diagnostikai ir praktikai. Kirpėjų-chirurgų cechas supranta savo padėties silpnėjimą. Jie mėgina prisitaikyti, organizuoja savo nariams medicinos mokslo ir chirurgijos paskaitas. Paskaitininkais kviečiami med. fakulteto profesoriai, kaip Briotte ir kiti. Kai kurie iš masterių stengėsi įstoti į fakultetą. Atsirado speciali literatūra cecho nariams apmokyti. Tačiau kirpėjams-chirurgams buvo sunku sekti medicinos mokslo pažangą, ir jie atsilieka, cechas ir jo reikšmė menkėja. Visuomenės akyse kirpėjai-chirurgai tampa paprastais kirpėjais. Atitinkamos įstaigos pradeda jų darbą varžyti. Jiems dar leidžiama praktikuoti chirurgiją tik tokiose vietose, iš kurių tikri chirurgai yra sunkiai pasiekiami.

Antras Lietuvos kirpėjų-chirurgų cechui smūgis — tai okupacija. 1795 m. Lietuva okupuojama Rusijos. Rusijoje kirpėjų-chirurgų ir jų cecho nebuvo. Todėl su Rusijos okupacija kirpėjų-chirurgų cechas nustojo juridinės bazės. Formaliai raštu ar įstatymu tas cechas kai kurį laiką nebuvo uždarytas, bet taip pat jis nebeturėjo jokios paramos ar protekcijos. Kai kurie masteriai, pamatę, kad jų diplomai nebeturi vertės, kreipėsi į gubernijos medicinos įstaigas, prašydami legalizuoti jų darbą. Dokumentai, kuriuos jie iš tų įstaigų gavo, nebeleido jiems savarankiškai dirbti, bet tik daktarų padėjėjais-felčeriais. Čia yra felčerių pradžia Lietuvoje. Vilniaus kirpėjų-chirurgų cechas, oficialiai neuždarytas, vis mėgina kovoti ir atstatyti savo teises. 1826 m. jie paduoda prašymą gubernijos gydymo sanitarinei įstaigai, prašydami legalizuoti kirpėjų-chirurgų cecho teises. Ta įstaiga kreipėsi į Vilniaus universitetą patarimo. Universiteto rektorius prof. B. Pelikan, žinomas chirurgas ir griežtas žmogus, davė neigiamą atsakymą, laikydamas kirpėjų-chirurgų cecho žmones visai neišsilavinusiais ir neparuoštais tam darbui. Cecho vadovybė nerimsta ir 1830 m. paduoda prašymą pačiam carui. Prašyme ji išdėsto anksčiau turėtas teises ir privilegijas, prašo patvirtinti tas teises bei leisti užsiimti praktika. Po trejų metų, 1833, į jų prašymą buvo atsakyta potvarkiu, reikalaujančiu, kad visi masteriai turėtų laikyti felčerių mokyklos nustatytus egzaminus. Išlaikiusiems buvo numatyta išduoti dokumentus, kurie leistų jiems verstis felčerių praktika.

Taip baigėsi kirpėjų-chirurgų cecho egzistencija, gyvavusi per tris šimtmečius, nors oficialiai jis ir nebuvo uždarytas. Jo nariai dar ilgus metus dirbo kaip kirpėjai-chirurgai, ir praktikoje jų darbas nesiskyrė nuo felčerių. Geriausios sąlygos jiems buvo mažuose miesteliuose verstis savo amatu. Kirpėjų-chirurgų cecho liekanos Lietuvoje išsilaikė iki XX amžiaus.

MOKSLINĖ MEDICINA

Peržvelgus praktiškąją medicinos padėtį Lietuvoje XIV-XIX amžiuose, tenka pažvelgti į mokslinės medicinos raidą. Mokslinė medicina pirmiausia pradėjo vystytis universitetus ir medicinos mokslus turinčiuose kraštuose. Kiek vėliau neturinčiųjų aukštųjų mokyklų kraštų jaunimas keliavo į Vakaruose įsteigtus universitetus ir juose studijavo. XIII-XIV amžiuje pamažu pradeda ir Lietuvoje įsivyrauti Vakarų Europos kultūra ir medicina. Pirmieji europinės medicinos atstovai Lietuvoje pasirodo XIV-XV a. slenkstyje. Yra žinių, kad Vytautas Didysis 1400 ir 1426 m. kvietė iš Vokietijos gydytojus savo žmonai gydyti. 1400 m. didysis Teutonų ordino magistras jam pasiuntė gydytoją magistrą Konrodą, okulistą. Matyt, jis nebuvo ilgai, ir Vytautui buvo pasiųsti gydytojai ne vieną kartą. 1426 m. Vytautas Didysis Teutonų ordino magistrui rašo: „Mes sulaukėme jūsų pasiųsto gydytojo masterio Genricho. Nors mano žmonos sveikata pagerėjo, mes vis tiek norėtume jį pasilaikyti ilgiau". Užsieniečiai gydytojai tuo metu Lietuvoje negyveno. Jie atvažiuodavo pas didikus pagal reikalą. Jei jų tuo metu nebuvo, tai didikai važiuodavo gydytis į Vakarus. Žinome, kad kunigaikštis Švitrigaila 1402 m. ir 1424 m. vyko gydytis į Marienburgą. Kiek dokumentuose užtinkama, pirmasis nuolatinį gydytoją savo dvare 1414-1416 m. turėjo Jogaila.

XV-ojo šimtmečio pabaigoje matome pastoviai gyvenantį gydytoją Jan Zaleski karaliaus Kazimiero Jogailaičio dvare. Palaipsniui atsiranda nuolat gyvenantieji gydytojai ir kituose didikų dvaruose. Pradžioje tie gydytojai buvo išimtinai svetimtaučiai: italai, vokiečiai, prancūzai. Žygimantą Senąjį gydė gydytojai: Jokūbas Ferdinandas (iš Italijos), Albertas Bazu, Rupertas Fink, Aleksandras de Pessentis. Žygimanto Augusto (1548-1572) gydytojas buvo Georg Joachim Rhaeticus, emigravęs iš Vitenbergo. Tarp kitko jis buvo žymus Koperniko mokinys. Stepono Batoro asmeniniais gydytojais yra buvę Nicolas Bucella, Simonas Simonis, Simonas Botrinius (Butrimas).

XVI-ojo šimtmečio gale Vilniaus katedros kapitula irgi turėjo savo nuolatinius, Vakaruose išmokslintus, gydytojus. Jie dažniausiai buvo kapitulos nariai ir vadinosi canonicatus doctoralis medicinae. Jie rūpinosi kapitulos narių sveikata ir ėjo taip pat administracines pareigas. XVI šimtmetyje jų tarpe buvo daktaras Martynas iš Dušnikų, kuris įkūrė p;irmą ligoninę Vilniuje, ir tai buvo pirma ligoninė Lietuvoje. Ten dirbo daktarai Soffa Jen Benedicto, Valentinas iš Pilzues, Peter iš Poznanės, Julius Germuzo ir kiti.

C. F. Skorina. Iš jo išleistos 1525 m. knygos „Apostol".

Tuo pat metu, t.y. XVI amžiuje, jau atsiranda ir iš Lietuvos teritorijos kilusių, Vakaruose išsimokslinusių gydytojų. Kiek mūsų istorinės žinios siekia, pirmasis iš Lietuvos didžiosios kunigaikštijos kilęs gydytojas yra Francišek Skorina. Jis gimė apie 1490 m. Polocke. Jo tėvas Lukas buvo kailių ir odų pirklys Polocke ir turėjo ryšių su Rygos, Vilniaus ir Lenkijos prekybos centrais. 1504 m. Skorinos vardas randamas Krokuvos universiteto metrikulose kaip „Franciskus de Poloczko, Lituanus". 1506 m. spalio mėn. 18 d. jis gavo Krokuvoje laisvųjų menų bakalauro laipsnį, 1512 m. Paduvos universitete — medicinos ir filosofijos daktaro laipsnį. 1517-1519 m. jis gyveno Prahoje, įsteigė stilizuotomis kirilinėmis raidėmis spaustuvę ir išspausdino 23 leidinius.

Tie 23 leidiniai sudaro Šv. Raštą. Nėra žinių, kur Skorina buvo 5 metus. 1524 m. jis jau gyveno Vilniuje, kur įsteigė spaustuvę ir išleido Naująjį Testamentą, vardu *Apostolo.* Tai buvo pirmoji Vilniuje ir apskritai Rytų Europoje spausdinta knyga. 1525-1530 metų laikotarpyje jis išleido 5

knygas *(Malaja podoroznaja knizica).* Jos buvo gražiai išleistos ir turėjo didelės reikšmės tolimesniam Lietuvos spaudos ir apskritai spaudos vystymuisi Rytų Europoje. Yra duomenų, kad 1534 m. Skorina grįžo į Prahą ir ten prie karaliaus Ferdinando I dvaro vertėsi gydytojo praktika.

Tais pačiais 1512 m., kaip Skorina Paduvoj, taip Tomas iš Kauno gavo medicinos daktaro laisnį Bolonijoje. Tomas iš Kauno buvo Žygimanto Senojo rūmų gydytojas. Jam buvo suteiktas bajoro titulas ir dovanota žemių.

Trečias, kilęs iš Lietuvos teritorijos, yra žinomas daktaras V. Grabauskas, kuris med. daktaro laipsnį gavo Krokuvoje ir buvo Vilniaus kapitulos kanauninkas ir kartu žinomas gydytojas.

Ketvirtas iš Lietuvos teritorijos kilęs medicinos daktaras, diplomą gavęs 1556 m. Ferraros universitete (Italijoje), buvo Jurgis Petkūnas (G. Petkunius) iš Eišiškių. Jis buvo kartu ir dvasiškis, Vilniaus kapitulos kanauninkas. Kaip gydytojas jis buvo labai pagarsėjęs ir kai kurį laiką buvo Vilniaus vaivados kunigaikščio Radvilos asmeninis gydytojas. 1567 m. jis buvo įšventintas ir paskirtas žemaičių vyskupu. Vakarų Europoje gydytojų dvasiškių ir net gydytojų vyskupų yra buvę gana daug.

Vienas gydytojas, Petrus Hispanus Juliani, tapo kardinolu ir 1276 m. rugsėjo mėn. 20 d. buvo išrinktas popiežiumi, pasivadinęs popiežiaus Jono XXI vardu. Jis buvo vienintelis istorijoje žinomas gydytojas, tapęs popiežiumi. Jo vardas yra susietas su Tarptautine premija, skiriama už veikalus bei straipsnius, nagrinėjančius gydytojo etiką.

Iš Lietuvos teritorijos kilusių gydytojų tarpe buvo ir vilnietis V. Hiacintas, kuris doktorizavosi 1582 m. Bolonijoje.

Be anksčiau minėtų svetimšalių ir iš Lietuvos teritorijos kilusių gydytojų tektų dar pažymėti Lietuvos teritorijoje dirbusius. Vienas iš jų, G. Blandrata, buvo italas, kuris iš Italijos turėjo pasitraukti dėl kultūrinės-politinės veiklos. 1620 m. per Turkiją į Lietuvą atvyko Paduvos universiteto auklėtinis Salamon Del Medigo. Jis buvo Radvilų gydytojas. Vilniuje gyveno ir laisvai praktikavo dr. Stanislaus Sabina. 1584 m. Kaune dirbo dr. Anton Schneeberger. Kalvarijos miestelio gydytojas buvo iš Ispanijos atvykęs dr. Solomon Kalver.

Tais laikais į Lietuvą atvykę ir iš Lietuvos teritorijos kilę gydytojai sudarė rimtą mokslinės medicinos branduolį. Tokią nuomonę galima susidaryti iš to, kad tuo metu vienas iš žymiausių medicinos gydytojų Liuteris—Teofrastas Bombartas Paracelsa von Hohenheim buvo atvykęs į Lietuvą ir 1520 m. dalyvavo Vilniuje gydytojų mokslo disputuose. Simonas Simonius (italas) buvo Stepono Batoro gydytoju ir Lietuvos medicininės spaudos pionieriumi. Jis parašė ir 1584 m. išspausdino pirmąjį

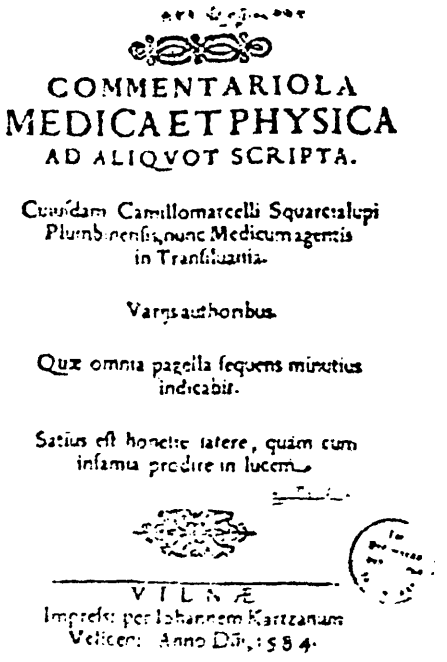

COMMENTARIOLA
MEDICA ET PHYSICA
AD ALIQVOT SCRIPTA.

Cuiusdam Camillomarcelli Squarcialupi
Plumbinensis, nunc Medicum agentis
in Transiluania.

Variis authoribus.

Qux omnia pagella sequens minutius
indicabit.

Satius est honeste latere, quam cum
infamia prodire in lucem.

VILNÆ
Impreſs: per Iohannem Kartzanum
Veliceñ: Anno Dñi. 1584.

Iš V. G. Mecelmacherio: „Očerki po istorii Medicini v Litve", 1967, Leningrad.

medicinos veikalą Lietuvoje: „Comentariola medica et physica ad aliquat scripta".

Simonas Simonius ir Nicolas Bucella padarė mirusio Stepono Batoro kūno autopsiją. Tiek pirmoji medicinos mokslinė knyga, tiek autopsijos atlikimas buvo nauji dalykai Rytų Europoje.

Nors išmokslintų Europos universitetuose medicinos daktarų buvo tuo metu Lietuvoje nedaug ir jie gyveno didikų dvaruose ir didesniuose centruose, vis dėlto jie turėjo didelės įtakos mokslinės medicinos raidai Lietuvoje. Jie negalėjo žymiai pakelti tautos sveikatingumo lygio, tačiau jų darbas ir veikla praturtino empirinę mediciną mokslinėmis, teorinėmis žiniomis. Didikams jie įskiepijo mokslinės medicinos reikalingumo mintį, palaipsniui pribrandino aukštųjų mokyklų, kartu ir medicinos mokyklos steigimo reikalą.

Lietuvos teritorijos gyventojai XVI-XVIII šimtmečiuose buvo gydomi, galima pasakyti, dviejų luomų: kirpėjų-chirurgų ir medicinos daktarų. Kirpėjų-chirurgų žinioje buvo „išorinė" medicina, ir jie daugiausia gydė miestiečius, pirklius ir valstiečius. Chirurginę pagalbą jie taip pat teikė ir didikams. Medicinos daktarų žinioje buvo „vidaus" medicina, ir jie

medicininę pagalbą teikė beveik išimtinai didikams ir turtingesniems miestiečiams. Medicinos daktarai teikė medicinos pagalbą dažniausiai namuose, o kirpėjai-chirurgai kirpyklose ar primityviose ligoninėse, špitolėmis vadinamose.

LIGONINIŲ RAIDA LIETUVOJE

Pirtys ir kirpyklos buvo ambulatorinių ligonių gydymo vietos, ir jos atliko ambulatorijų funkcijas. XVI amžiuje prie bažnyčių buvo pradėtos steigti ligoninės. Jos buvo pradžioje karitatyvinio pobūdžio, prieglobstis paliegėliams, seneliams, ligoniams, kurie neturėjo kur pasidėti. Tos įstaigos buvo vadinamos hospitoliais, nuo lotyniško žodžio hospitium — svetingumas. Vėliau jos buvo pradėtos vadinti špitolėmis. Tokios ligoninės, špitolės, dažniausiai buvo organizuojamos dvasininkų-kunigų prie parapijų. Jie joms ir vadovaudavo. Ligoninių skaičius palaipsniui didėjo, ir jos tobulėjo, plėtėsi. Ilgainiui kai kurios iš jų sunyko, užsidarė. Kitos išsivystė į ligonines, tikra to žodžio prasme. Pirmoji ligoninė buvo įkurta Vilniuje apie 1518 metus ir turėjo 10 lovų. Apie tą patį laiką įsikūrė ligoninė Kaune ir turėjo 12 lovų. Antra ligoninė Vilniuje buvo įkurta 1536 m. su 70 lovų. 1743 m. gailestingųjų seserų kongregacija Vilniuje įkūrė 150 lovų ligoninę. Vienuoliai bonifratai 1635 m. Vilniuje įkūrė psichiatrinę ligoninę, kuri buvo pirmoji tokio tipo ligoninė Lietuvos teritorijoje. Reformacijos metu atskiros ligoninės buvo steigiamos reformatams. XVIII amžiuje pradėjo atsirasti žydų ligoninių. Pirmoji žydų ligoninė buvo įsteigta Vilniuje.

1707 m. Seimas nutarė, kad kiekvienoje ligoninėje turi būti gydytojas ir vaistinė. Šis nutarimas turėjo daugiau akademinės reikšmės, nes gydytojų tuo metu dar nebuvo pakankamai. Tačiau iš to nutarimo galima spręsti, kad jau ligonines norima tvarkyti valstybiniu mastu. 1775 m. buvo įsteigta Ligoninių komisija, kurios uždavinys buvo tvarkyti ligonines, steigti jas vaivadijose, planuoti gydymą nepasiturintiems. 1791 m. Seimas pavedė ligonines globoti vadinamajai Policijos komisijai, kuri 1792 m. atliko surašymą. Tuomet Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos ribose buvo užregistruotos 194 ligoninės, špitolės, kuriose buvo laikomi 2159 ligoniai. Vilniuje tuo metu buvo 20 ligoninių. Iš tų visų ligoninių kai kurios turėjo net 150 lovų. Ligoninės buvo išlaikomos katalikų, protestantų, pravoslavų ir žydų organizacijų. Kai kurios ligoninės turėjo nemažus turtus namais ir žemėmis.

Kai kurios špitolės išsivystė palaipsniui į tikras ligonines, pvz., Šv. Roko, Savičiaus ir žydų ligoninės Vilniuje ir Šv. Gertrūdos Kaune.

XIX-ojo amžiaus pradžioje vienuoliai įsteigia Šv. Kryžiaus ligoninėje

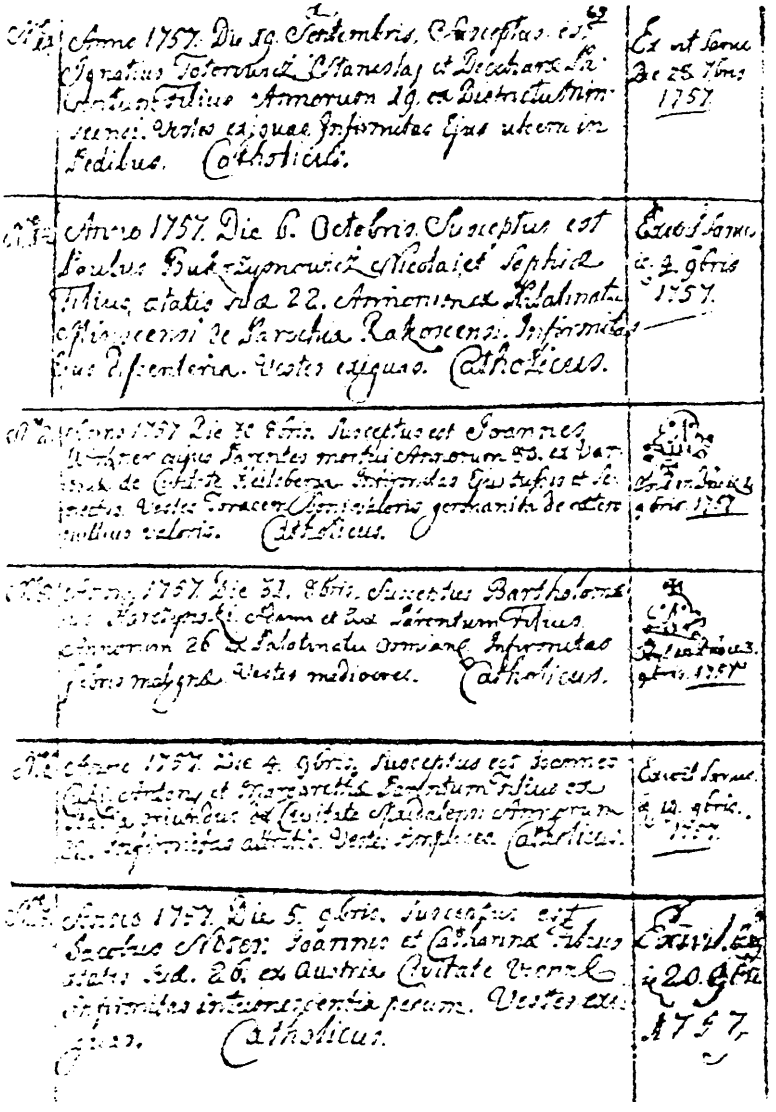

Puslapis iš knygos „Ligonių užrašai" vienuolių bonifratų ligoninėje 1757,m. Nuotrauka iš V. V. Micelmacherio knygos „Očerki po istorii medicini v Litve", 1967, Leningrad.

1757 m. rugsėjo mėn. 19 d. priimtas Ignotas Totorovič, sūnus Stanislovo iš Devcharos, 19 m. amž., iš Minsko apskr. Drabužiai prasti. Liga — kojų žaizdos. Katalikas.	1757 m. rugsėjo mėn. 26 d. išrašytas pasveikęs.
1757 m. spalio mėn. 6 d. priimtas Povilas Bukžimovic, sūnus Nikalojaus ir Sofijos, 22 m. amž., iš Minsko apskr., Ratkov sod. Liga — dizinterija. Drabužiai prasti. Katal.	1757 m. lapkričio mėn. 8 d. išrašytas pasveikęs.
1757 m. spalio mėn. 30 d. priimtas Jonas Virtzner, kurio tėvai mirę, 80 m. amž., iš Geisbergo miesto, Varmijos. Liga — kosulys ir senatvė. Drabužiai viršutiniai geri, apatiniai niekam verti. Katalikas.	Mirė Dievuje 1757 m. lapkr. mėn. 1 d.
1757 m. spalio mėn. 31 d. priimtas Bartalomijus Garozinskei, s. Adomo ir Ievos, 26 m. amž., iš Ašmenos apskr. Liga — piktybinis karštis. Drabužiai vidut. Katal.	Mirė Dievuje 1757 m. lapkr. mėn. 3 d.
1757 m. lapkr. mėn. 4 d. priimtas Jonas Cuki, sūnus Antano ir Margaritos, 22 m. amž., iš Milano, Italijos. Liga — artritas. Katalikas. Drabužiai prasti.	1757 m. lapkr. mėn. 18 d. išrašytas pasveikęs.
1757 m. lapkr. mėn. 5 d. priimtas Jokūbas Noter, sūnus Jono ir Katerinos, 26 m. amž., iš Vienos miesto, Austrijos. Liga — kojų sutinimas. Drabužiai prasti Kat.	1757 m. lapkr. mėn. 20 d. išrašytas pasveikęs.

Originalo vertimas

psichiatrinį skyrių, kuris 1843 m. paverčiamas atskira nemaža psichiatrine ligonine.

Yra užsilikusių iš to meto įdomių užrašų. Vilniaus universiteto bibliotekoj yra knygų, kurias rašydavo vienuoliai bonifratai savo ligoninėje. Tokių užrašų vieno puslapio nuotrauka čia paduodama.

Po trečiojo Lietuvos ir Lenkijos padalinimo 1795 m. didesnė Lietuvos dalis buvo prijungta prie Rusijos. Užnemunė liko Prūsijos valdžioje iki 1807 m. Buvo atgaivinta Lietuvos ligoninių komisija. Jos pastangomis Vilniuje Marijos Magdalenos, Špaso, Šv. Petro, Šv. Trejybės, Šv. Juozapo ir Nikodemo, Kristaus Kūno ir Šv. Pilypo ir Jokūbo ligoninės, špitolės buvo sujungtos į vieną ligoninę, kuri buvo įkurta Lukiškėse ir pavadinta Šv. Pilypo ir Jokūbo vardu. Vėliau ji buvo vadinama Šv. Jokūbo vardu ir išsilaikė iki 1940 m.

1832 m. Vilniuje buvo šios ligoninės: Šv. Pilypo ir Jokūbo su 125 lovomis, Savičiaus su 114 lovų, žydų su 208 lovomis, Bonifratų psichiatrinė ligoninė ir karo ligoninė.

Kaune tuo metu buvo gailestingųjų seserų šaritiečių, seserų marijavičių ir kalėjimo ligoninės.

Lietuvos ligoninių komisija 1808 m. buvo panaikinta. Ligoninių tvarkymą pasiėmė Rusijos valdžia į savo rankas. Tuo metu Lietuvos teritorija buvo padalinta į dvi gubernijas: Vilniaus ir Gardino. Prie kiekvienos gubernijos buvo sudarytos vadinamosios Viešosios globos valdybos. Jas sudarydavo pirmininkas-gubernatorius arba jo pavaduotojas ir nariai: gubernijos bajorų vadas, gubernijos medicinos valdybos inspektorius, miesto valdybos atstovas ir gubernatoriaus skiriamas nuolatinis valdybos narys. Iki 1819 m. ta valdyba priklausė policijos ministerijai, o vėliau buvo perduota vidaus reikalų ministerijai.

Kalbant apie ligonines, reikia paminėti, kad prie Vilniaus universitete veikiančio medicinos fakulteto buvo įsteigtos terapijos, chirurgijos ir akušerijos klinikos. Jos buvo vadinamos institutais. 1842 m., uždarius Medicinos-Chirurgijos akademiją, buvo uždarytos ir klinikos.

Užnemunėje Prūsijos valdžia ligoninių neorganizavo. Klaipėdos kraštas priklausė Prūsijai nuo XIII amž., ir reikalai buvo tvarkomi geriau. 1842 m. Klaipėdoje buvo 3 ligoninės ir 3 vaistinės.

1815 m., Vienos kongreso nutarimu, Užnemunė atiteko Rusijai ir priklausė pradžioje Augustavo, o vėliau Suvalkų gubernijai. Tuomet kitų gubernijų pavyzdžiu ir ten buvo sudaryta Viešosios globos valdyba.

1842 m. Rusijoje ir taip pat Lietuvos teritorijoje visos ligoninės ir labdaros įstaigos buvo perduotos valstybės turtų ministerijai. 1843 m. iš Vilniaus gubernijos buvo išskirtos 7 apskritys — Ukmergės, Zarasų, Panevėžio, Šiaulių, Telšių, Raseinių ir Kauno, ir sudaryta Kauno gubernija. Sudarytoji Kauno gubernijos Viešosios globos valdyba kiekviename apskrities mieste įsteigė apskrities ligoninę, po 20 lovų kiekvienoje. Kai kur buvo įsteigtos karo ligoninės, kuriose buvo gydomi kariškiai ir jų šeimos.

Prieš pat baudžiavos panaikinimą (1860-1861 metais) Lietuvoje buvo šios ligoninės. *Vilniaus gubernija.* Vilniuje: 1) Jokūbo ligoninė — 100 lovų, 2) Savičiaus ligoninė — 80, 3) žydų ligoninė — 160, 4) psichiatrinė ligoninė — 25, 5) karo ligoninė — 250; apskrityse: 1) šešios miestų ligoninės: Trakuose, Švenčionyse ir Vileikoje — po 25 lovas, Ašmenoje, Lydoje ir Dysnoje po 20 lovų, 2) trys karo ligoninės; Trakuose, Lydoje ir Ašmenoje, 3) septynios kalėjimų ligininės; Vilniaus — 60 lovų, Trakų — 30, Švenčionių, Ašmenos, Lydos ir Dysnos — 25, Vileikos — 20 lovų ir 4) ligoninė Vilniaus apskrityje, Buivydžiuose valstybinių dvarų valstiečiams (37). *Kauno gubernija.* Kaune: 1) miesto ligoninė — 60 lovų, 2) žydų ligoninė

— 50, 3) karo ligoninė — 300, 4) kalėjimo ligoninė — 40 lovų; apskrityse: 1) šešios miestų ligoninės po 20 lovų: Šiauliuose, Panevėžyje, Telšiuose, Raseiniuose, Ukmergėje ir Zarasuose, 2) apygardinė Kupiškio ligoninė Juodupėje valstybinių dvarų valstiečiams — 15 lovų, 3) žydų ligoninė Ukmergėje, 4) trys ligoninės valstiečiams baudžiauninkams: Joniškėlyje, Rietave ir Kretingoje, 5) šešios karo ligoninės: Telšiuose, Ukmergėje ir Zarasuose — 80 lovų, Šiauliuose ir Raseiniuose — 70 ir Panevėšyje — 40 lovų, 6) šešios kalėjimų ligoninės: Raseiniuose — 30 lovų, Šiauliuose, Telšiuose, Ukmergėje ir Zarasuose — 25, Panevėžyje — 20 lovų.

Šis ligoninių sąrašas paimtas iš S. Biziulevičiaus ir V. Kutorgos straipsnio: „Iš ligoninių raidos Lietuvoje XVIII amž. pabaigoje ir XIX amž. pradžioje". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje.* I. 1960, Vilnius.

1864 m. sveikatos reikalai Rusijoje buvo perduoti apskričių savivaldybėms. Lietuvos teritorijoje tai nebuvo leista. Čia buvo įsteigta tam tikra organizacija Kaimo medicina (Selskaja medicina). Vilniaus gubernijoje Kaimo medicinos tinklą sudarė 14 ligoninių, 28 ambulatorijos ir 21 felčerių punktai.

Kauno gubernijos Kaimo medicinos tinklą sudarė 14 ligoninių, 28 ambulatorijos ir 96 felčerių punktai.

Suvalkų gubernijoje 1871 m. buvo 5 miestų ligoninės, kurių 2 buvo gubernijos centre ir 3 apskrityse, iš viso 165 lovos. Suvalkų mieste tada buvo Šv. Petro ir Povilo ligoninė su 60 lovų ir žydų ligoninė su 30 lovų. Kalvarijos apskrities Šv. Jurgio ligoninė turėjo 25 lovas. Marijampolės apskrities Šv. Margaritos ligoninė turėjo 30 lovų. Seinų apskr. Šv. Simono ligoninė turėjo 20 lovų. Suvalkų gubernijoje Kaimo medicinos tinklo nebuvo.

VAISTINĖS IR JŲ RAIDA LIETUVOS TERITORIJEJE

„Aptiekoriaus" vardas sutinkamas 1393 m. Jogailos dokumentuose minimas aptiekorius Andriejus. Jis, matyti, gyveno Jogailos dvaruose. Lietuvos teritorijoje tuo metu nei aptiekoriaus, nei aptiekų, arba vaistinių, neužtinkama iki XVI šimtmečio. Vytautas, kurio žmona sirgo ilgesnį laiką, vaistais turbūt buvo aprūpinamas Jogailos vaistininko Andriejaus.

1506 m. karaliui ir kunigaikščiui Aleksandrui sunkiai susirgus, vaistai buvo atvežti iš Krokuvos vaistininko ir alchemiko Aleksandro Bolinsko. 1510 m. karaliaus Aleksandro įpėdinis Žygimantas Vilniuje pirko žemės, kur turėjo būti pastatytas namas vaistinei. Aleksandras Bolinskas įsteigė mažą vaistinę, kuri Žygimanto buvo praplėsta. Tokiu būdu, nors aiškių

dokumentų ir nėra, reikia manyti, kad pirmoji vaistinė Lietuvoje buvo įsteigta Aleksandro Bolinsko 1506 m. Lenkijos karalius ir Lietuvos kunigaikštis Žygimantas 1523 m. išleido įsakymą apie vaistinių kontrolę. Jas turėjo patikrinti medicinos daktarai, kad vaistai nebūtų keičiami kitais, negu recepte parašyta, ir kad vaistai būtų pagaminami tiksliai pagal receptą. Tai rodo, kad XVI-ojo amžiaus pradžioje jau buvo vaistinių. Yra tikrai žinoma, kad 1587 m. vienuoliai jėzuitai Vilniuje įsteigė vaistinę. Antroje XVI-ojo amžiaus pusėje buvo vaistinių ne tik Vilniuje ar Kaune, bet ir kitur. 1570 m. Žygimantas Augustas savo raštu nustatė vaistų kainas ir vaistininkus atleido nuo įvairių mokesčių, kuriuos turėdavo mokėti kiti miestų gyventojai ir amatininkai.

Viena iš žinomiausių 1555 m. vaistinių buvo kapitulos vaistinė, kurią pradžioje tvarkė vaistininkas Nikalojus, o vėliau Vaicechas Jan Blažiejus Pigudka.

Vaistinė Kaune jau randama 1540 m. Kunigaikštis B. Radvila 1659 m. davė leidimą vaistinei įsteigti Kėdainiuose. Palaipsniui vaistinės įsisteigė ir kituose kiek didesniuose centruose. Šiauliuose vaistinę įsteigė 1798 m. gydytojas Bernhardas savo namuose. Netrukus jis tą vaistinę pardavė vaistininkui Dovydui Hikingui, ir šis taip pat ją perkėlė į savo namus.

S. Sloninskis savo straipsnyje, kuris buvo išspausdintas *Tautos ir žodžio* V knygoje 1929 m. Kaune, sako, kad pirmosios Lietuvos vaistinės turėjo viduramžių vaistinių charakterį. Jose buvo parduodamos įvairios vaistažolės, jų šaknys, brangakmeniai, džiovintos varlės, kurmiai, vilkų kepenys ir tulžis, briedžių ragai ir kanopos, vištų skrandžiai, elnių ir ožkų kraujas, gyvačių nuodai ir taukai, Egipto mumijų milteliai ir t.t. Taip p;at vaistinės turėdavo daug dalykų, įvežtų iš užsienio: prieskonių, saldainių, muilų, vyno, likerių. Vaistininkai, nors jie ir neturėjo aukštojo mokslo, buvo atitinkamai paruošti, ir tai atlikdavo cechai savo ribose. Kandidatas į vaistininkus turėjo keletą metų dirbti visus darbus pas vaistininką kaip mokinys, vėliau keletą metų kaip jo padėjėjas. Baigęs pas vieną, jis važiuodavo mokytis pas kitą, ir galutinis pasiruošimas vaistininko darbui trukdavo apie 15 metų. Vaistininkų cechas skyrėsi nuo kitų cechų tuo, kad jis iš savo narių reikalaudavo mokėti lotynų kalbos. Organizuoto cecho su savo įstatais ir taisyklėmis vaistininkai nesudarė. Jie tvarkėsi nerašytais įstatais ir cechų tradicijomis. Jie buvo laikomi ne amatininkais, bet prekybininkais, ir todėl turėjo mokėti valstybės iždui mokesčius.

Atidaryti naujai vaistinei reikėjo gauti karaliaus ar kito aukšto magnato laišką-leidimą. Leidimas vaistinei suteikdavo teisę prekiauti ir

alkoholiniais gėrimais. Šita teisė žymiai padidindavo vaistinių pelną.

Lietuvos teritorijoje vaistinių augimui pavaizduoti paduodama ši lentelė.

Vaistinių skaičius Lietuvoje

Vietovė	1850 m.	1863 m.	1871 m.	1893 m.
Vilniuje	9	10	15	18
Vilniaus gubern.	8	16	17	51
Kaune	2	5	4	5
Kauno gubern.	12	24	47	101
Suvalkuose			2	
Suvalkų gubern.			12	

XIX amž. antroje pusėje vaistinės buvo suskirstytos į normalias ir kaimo vaistines. Didesniuose miestuose dar buvo vaistų parduotuvės, kurios galėjo parduoti patentuotus vaistus ir sanitarijos prekes.

1893 m. vaistinės buvo šiose vietose:

1863 m. Vilniaus gubernijoje buvo 69 vaistinės ir 18 vaistų parduotuvių. Vilniaus mieste buvo 10 normalių vaistinių (1 homeopatinė, 2 vaistinių skyriai ir 8 vaistų parduotuvės). Vilniaus apskrityje normalios vaistinės buvo šiose vietose: Molėtuose, Giedraičiuose, Dirmantuose, kaimo — N. Vilnioje, Mikališkiuose, Nemenčinėje; Trakų apskrityje: normalios — Trakuose, Žiežmariuose, Merkinėje, Butrimonyse, Birštone ir Varėnoje, kaimo — Žasliuose, Jiezne, Lentvaryje ir Vievyje; Lydos apskrityje: normalios — Lydoje, Eišiškėse, Ščiučine, kaimo — Žaludokėje, Vosyliškėse, Voronove ir Astrave; Švenčionių apskrityje: normalios — tik Švenčionyse, kaimo — Gutaučiuose, Svyriuose, Švenčionių geležinkelio stotyje; Ašmenos apskrityje: normalios — Ašmenoje, Alšėnuose, Smurgonyse, Voložine, kaimo — Ive, Dievenieškėse, Krėvoje, Trabuose, Vyšniavoje ir Lipniškėse; Vileikos apskrityje: normalios — Vileikoje, Molodečne, Radoskovice, Dolginavoje, kaimo — Dunilovičiuose, Kurenece, Gorodoke, Medeliuose, Iliuose; Dysnos apskrityje: normalios — Dysnoje, Glubokoje, Drujoje ir Pastovyje, kaimo — Lužkuose ir Šarkovščiznoje.

1893 m. Kauno gubernijoje buvo 106 vaistinės: Kaune — 5 (1 homeopatinė), Ukmergėje — 2 (1 žydų bendruomenės), Zarasuose — 1, Panevėžyje — 2, Šiauliuose — 3, Telšiuose — 1 ir Raseiniuose — 2. Visos jos buvo normalios. Kauno apskrityje normalios vaistinės buvo šiose vietovėse: Vilkijoje, Ariogaloje, Kėdainiuose, Jonavoje, kaimo — Veliuonoje,

Krakėse, Grinkiškyje, Josvainiuose; Ukmergės apskrityje: normalios — Utenoje, Kupiškyje, Anykščiuose, Šėtoje, kaimo — Troškūnuose, Raguvoje, Aluntoje, Kavarske, Subačiuje, Užpaliuose; Zarasų apskrityje: normalios Vidžiuose, Rokiškyje, Pandėlyje, kaimo — Suvainiškyje, Salake, Breslaujoje, Onuškyje, Aknistėje, Papeliuose, Dusetose, Skapiškyje, Drisvėtuose ir Obeliuose; Panevėžio apskrityje: normalios — Krekenavoje, Pakruojyje, Žeimelyje, Biržuose, Vabalninke, kaimo — Linkuvoje, Pumpėnuose, Radviliškyje, Saločiuose, M. Panemunėje (Panemunėlyje), Rozalime, Ramygaloje ir Pabiržėje; Šiaulių apskrityje: normalios — Šeduvoje, Žagarėje, Joniškyje, Viekšniuose, Papilėje, Kuršėnuose, Radviliškyje, kaimo — Baisiogaloje, Mažeikiuose, Šaukėnuose, Tryškiuose, Luknikuose, Gruzdžiuose, Leckavoje, Pašvitinyje, Lygumose, Kriukose, Klykoliuose, Akmenėje; Telšių apskrityje: normalios — Sedoje, Skuode, Plungėje, Kretingoje, Gargždуose, Salantuose, Varniuose, Pikeliuose, kaimo — Ylakiuose, Židikuose, Darbėnuose, Mosėdyje ir Gavriliuose; Raseinių apskrityje: normalios — Aleksandravoje, Kelmėje, Skaudvilėje, Rietave, Jurbarke, Tauragėje, Švėkšnoje, kaimo — Kražiuose, Nemakščiuose, Konstantinavoje, Šilalėje ir Šiluvoje.

Šis vaistinių lokalizacijos nurodymas paimtas iš S. Biziulevičiaus straipsnio: „Iš farmacijos raidos Lietuvoje iki 1914 m.". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje. I. 1960 m.* Vilnius.

Reikalavimams didėjant, XIX amž. antroje pusėje vaistinių steigimas sulėtėjo. 1911 m. Vilniaus gubernijoje buvo 48 normalios vaistinės ir 37 kaimo vaistinės. Taip pat buvo 194 vaistų parduotuvės.

Kauno gubernijoje 1912 m. buvo 62 normalios ir 70 kaimo vaistinių.

1911 m. Suvalkų gubernijoje buvo 30 vaistinių ir vaistų parduotuvių.

Farmacija kaip mokslas Lietuvoje prasidėjo 1785 m., kai chemijos prof. J. Sartoris pradėjo dėstyti medicinos fakultete farmacijos kursą. 1798 m. prof. J. Sartoriui išvykus, farmacijos kursą skaitė chemikas Andrius Sniadeckis, žymus to meto Vilniaus universiteto profesorius. 1803 m. reorganizavus Vilniaus universitetą, farmacijos kursą skaitė prof. F. Spienagelis, o nuo 1807 m. farmacijos ir farmakologijos kursą skaitė universiteto vaistinės vedėjas J. F. Volfgangas. 1810 m. buvo įsteigta farmacijos ir farmakologijos katedra. Vaistininko pasiruošimas trukdavo trejus metus. Labai gerai išlaikę egzaminus gaudavo provizoriaus vardą. Silpniau išlaikę guadavo I-mos ar II-ros klasės vaistinės gizelio vardus.

1842 m. uždarius Medicinos-Chirurgijos akademiją, didelį vaidmenį farmacijos mokslo srityje atliko Vilniaus medicinos draugija, įsteigta 1805 m. Draugijos nariai farmacininkai prof. J. F. Volfgangas, M. Vagneris,

Ziedleris ir kiti iškėlė mintį suorganizuoti draugijos rėmuose farmacijos skyrių. Farmacijos skyrius oficialiai buvo atidarytas 1819 m. gegužės mėn. 17 d. visuotiniame Medicinos draugijos narių susirinkime. Skyriaus uždavinys buvo tobulintis visose farmacijos mokslo šakose, tirti įvairių prekybininkų parduodamus vaistus, kelti savo narių profesinį lygį. Tas skyrius 1820 m. išleido stambų Vilniaus farmacijos žinyną. Šitam žurnalui trūko prenumeratorių, ir jis nustojo ėjęs.

Sudaryti tikslesniam vaizdui apie lietuvių tautos sveikatingumą ir sveikatos reikalų tvarkymą tektų pasakyti keletą žodžių apie epidemijas. 1310 m. Lietuvoje siautė maro epidemija ir badas, labai nuvarginęs kraštą. Tos epidemijos metu žuvo apie trečdalis visų Lietuvos gyventojų.

1552-1556 m. Vilniuje vėl siautė maras. Žmonės bėgo iš miesto, kur tik galėjo. Ši Vilniaus maro epidemija palietė Trakus, Eišiškes ir Žiežmarius.

Daug buvo mažesnių epidemijų. Didesnės epidemijos būdavo po karų, ir jos paliesdavo įvairias vietoves. Pvz., buvo didesnė epidemija 1708-1810 m. po švedų invazijos ir nederliaus.

Epidemijos kildavo vietoje, bet jos būdavo atnešamos ir iš kitur. Jogaila 1416 m. savo raštu uždraudė žmonėms atvykti iš Dancigo.

Pirmąją ligoninę infekcinėms ligoms gydyti įsteigė 1552 m. pranciškonai.

Vakarų Europoje kovai su infekcinėmis ligomis buvo gydytojai, vadinami stat-fizikai. Ar jų buvo Lietuvoje, žinių neturime. Pirmas ėjęs tokias pareigas XVII amž. Kaune buvo žinomas dr. Mykolas Rurok, baigęs Bazelio universitetą.

KARALIŠKOJI MEDICINOS MOKYKLA

Laikui bėgant, pribrendo reikalas turėti medicinos gydytojų, išmokslintų Lietuvoje. Lietuvos gyventojų ar piliečių, išmokslintų vakaruose, buvo pripuolamas dalykas ir krašto reikalų nebepatenkino. Buvo susirūpinta jų išmokslinimu ir paruošimu Lietuvoje. Vilniaus universitetas buvo įkurtas 1579 m., bet medicinos fakulteto įkūrimas dėl nežinomų priežasčių užsitęsė. Jaučiant gydytojų didelę stoką, kilo mintis steigti

antrąją medicinos mokyklą nepriklausomai nuo Vilniaus universitete įsteigti medicinos fakultetą. Bet jo steigimas buvo atidėtas, ir pats steigimo procesas buvo labai lėtas. Todėl tą mokyklą, apie kurią čia kalbama ir kuri vadinama antrąja, faktiškai ir realiai galima laikyti pirmąja medicinos mokykla Lietuvoje.

Tos mokyklos steigimo iniciatyvos ėmėsi didelis Gardino kultūrintojas, pramonės centro kūrėjas Antanas Tyzenhauzenas (1733-1785), Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kiemo iždininkas ir Lietuvos karališkųjų ekonomijų (Šiaulių, Alytaus, Gardino, Brastos-Kobrinės, Mogiliavo) valdytojas — nuomotojas. Jis savo intensyvios veiklos metu (1762-1784) Gardine buvo pristeigęs pramonės įmonių ir visokių mokyklų bei kursų: buhalterijos, matininkų, statybininkų ir kt. A. Tyzenhauzenui rūpėjo, kad jo valdomos karališkosios ekonomijos būtų aprūpintos medicinos gydytojais, chirurgais, veterinarijos gydytojais, akušerėmis. Gavęs pritarimą iš karaliaus Stanislovo II Augusto, kuris gana dažnai lankydavosi savo karališkuosiuose rūmuose Gardine, pradėjo rūpintis medicinos ir veterinarijos mokyklos steigimu. 1775 m. jis išsiuntė Europon Oršos vėliavininką Tadą Daunoravičių (Downarowicz), kad jis susipažintų su tokio tipo mokyklomis ir surastų žmogų tokiai mokyklai Gardine suorganizuoti. T. Daunoravičius 1775 m. balandžio mėn. Lijone (Prancūzijoje) ir aptiko tokią mokyklą, pagal kurios pavyzdį būtų galima steigti Gardine. Čia jis susipažino ir su tos mokyklos botanikos profesorium Jonu Emanueliu Gilibertu (1741.VI.2 Lijone — 1814 Lijone), kuris 1760 m. Montpelier universitete buvo gavęs medicinos daktaro laipsnį. J. E. Gilibertas be darbo Lijono medicinos — veterinarijos mokykloje dar vertėsi medicinos ir veterinarijos praktika. Tokio specialisto ir norėjo A. Tyzenhauzenas. J. E. Gilibertas sutiko įsteigti Gardine veterinarijos ir medicinos mokyklą su sąlyga, kad jam būtų mokama 120 liuidorų metinė alga, duodamas maistas ir butas. A. Tyzenhauzenui sutikus su J. E. Giliberto reikalaujamu gana dideliu atlyginimu, 1776 m. gegužės 9 d. Gardine buvo pasirašyta sutartis. Ta sutartimi J. E. Gilibertas pasižadėjo įsteigti Gardine medicinos ir veterinarijos mokyklą, dėstyti medicinos dalykus ir gamtos istoriją, įrengti botankos sodą. A. Tyzenhauzenas sutiko mokėti jam jau nuo 1775 m. rugpjūčio 1 d. po 120 liuidorų per metus, duoti medinį namą jam gyventi, maistą, du tarnus, du arklius (Witold Slawinski, „Dr. Jan Emmanuel Gilibert, profesor i zalozyciel ogrodu botanicznego w Wilnie." — *Ateneum Wilenskie,* rocznik III, Wilno, 1925-1926, p. 11-13). J. E. Gilibertas, prieš išvykdamas Gardinan, dar užsuko į Ženevą, Berną, Zuerichą, Vieną. Vienoje apsirūpino net 3000 augalų rūšių sėklomis,

knygomis ir jau 1775 m. spalio mėn. atvyko Gardinan. Čia jis Gardino priemiestyje Horodnicoje pirmiausia pradėjo organizuoti Karališkąjį botanikos sodą: prisodino vietinių medelių, prisėjo porą tūkstančių kitų kraštų augalų, Gardino apylinkėse pririnko samanų ir kitokių augalų. Mokyklai buvo paskirtas nemažas žemės plotas Horodnicoje. Nusižiūrėjus į panašaus tipo užsienines mokyklas, buvo įrengtos įvairios paskirties patalpos: klasės, kabinetai (anatomijos, gamtos ir istorijos, prozektoriumas, ant kurio durų stambiomis raidėmis buvo įrašyta: „Čia ir pati mirtis tarnauja žmonijos labui"), biblioteka, kurioje buvo sutelkti pagrindiniai gamtos mokslų veikalai įvairiomis kalbomis, ligoninė, kuriai vadovavo mokyklos inspektorius, pastatydintas namas gimdyvėms, įrengtas bendrabutis mokyklos lankytojams ir t.t.

Pradžioje J. E. Gilibertas planavo įkurti ir žemės ūkio bei veterinarijos mokyklas, bet tai nepavyko padaryti, nes neatsiradę norinčių studijuoti tokio negarbingo ir niekingo mokslo... Po paruošiamųjų darbų, 1776 m. prasidėjo mokslas. Netrukus mokykla paversta valstybine ir pavadinta Karališkąja medicinos mokykla. Iškilmingas mokyklos atidarymas įvyko 1777 metais. J. E. Gilibertas paskirtas tos mokyklos direktoriumi ir medicinos, chirurgijos, veterinarijos ir gamtos mokslų profesoriumi. Be to, jis buvo Karališkosios ligoninės vyriausiasis gydytojas ir inspektorius. Jis gydė karališkosios ekonomijos valdininkus, didikus, tyrė gyvulių užkrečiamąsias ligas. J. E. Gilibertas sukaupė gana didelį mineralų rinkinį, rinko ir aprašinėjo Gardino srities (Gardino, Naugarduko) augmeniją ir ypačiai rūpinosi botanikos sodo plėtimu. Botanikos sodas (Hortus Grodnensis) 1777 m. jau turėjo 1200 rūšių egzotinių augalų, kuriuos tų pačių metų rugsėjo mėnesį apžiūrėjo Gardinan atvykęs karalius Stanislovas II Augustas su savo ministrais. 1778 m. Botanikos sode jau buvo 1500 rūšių egzotinių augalų, kurie buvo gražiai išaugę Lietuvos klimate. Ir kiti to meto keliauninkai puikiai atsiliepdavo apie gražiai klestintį didžiulį Gardino botanikos sodą, kuris savo augmenijos įvairumu, jų retumu ir kiekiu nenusileido jokiam Europos botanikos sodui. Čia J. E. Gilibertas įdėjo nepaprastai daug darbo, energijos, kad ir dirbdamas gana sunkiose gyvenimo ir darbo sąlygose (W. Slawinski, „Dr. Jan Emmanuel Gilibert etc.", 1. c. 14-15).

J. E. Gilibertas, būdamas Gardine, parašė ir išspausdino didžiulį veikalą apie Lietuvos florą: *Flora Litvanica inchoata,* seu enumeratio plantarum quas circa Grodnam collegit et determinavit Joannes, Emmanuel, Gilibert. Facul: Monspel: Med: Doct: Coll: Reg. Med. Lugdunei Professor Aggregatus, Regis Poloniae Consiliarius, M. D. Lit: Physicus. Collectio I,

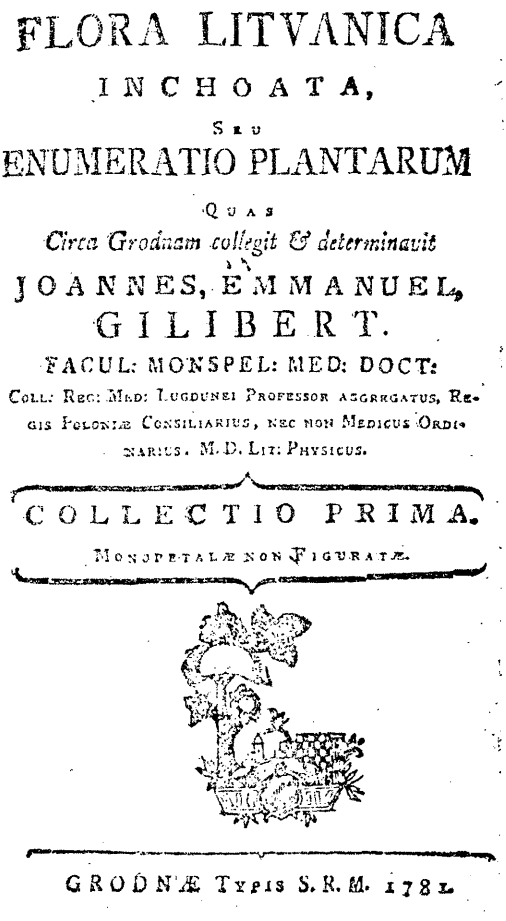

FLORA LITVANICA

INCHOATA,

SEU

ENUMERATIO PLANTARUM

QUAS

Circa Grodnam collegit & determinavit

JOANNES, EMMANUEL,

GILIBERT.

FACUL: MONSPEL: MED: DOCT:

COLL: REG: MED: LUGDUNEI PROFESSOR AGGREGATUS, REGIS POLONIÆ CONSILIARIUS, NEC NON MEDICUS ORDINARIUS. M. D. LIT: PHYSICUS.

COLLECTIO PRIMA.

MONOPETALÆ NON FIGURATÆ.

GRODNÆ TYPIS S. R. M. 1781.

J. E. Giliberto veikalo apie Lietuvos florą titulinis lapas.

II, III, Grodnae, 1781, Collectio IV, V, Vilnae, 1782. Veikalas skirtas karaliui Stanislovui II Augustui. Veikale aprašyta 329 augalų rūšys. Taigi trys tomai išspausdinti pačiame Gardine, o du jau Vilniuje (čia aprašyta 354 augalų rūšys), kai jis persikėlė dirbti į Vilniaus universitetą. Tuo būdu J. E. Gilibertas laikytinas Lietuvos botanikos tėvu, sistemingai aprašiusiu Lietuvos florą.

Anatomiją dėstė Karolis Virionas. Jis anatomiją buvo dėstęs jau užsienyje, vėliau buvo pakviestas Radvilų šeimos gydytoju į Nesvyžių, o 1785 m. Vilniaus universitete jis apgynė pirmąją šioje aukštojoje mokykloje medicinos mokslų disertaciją. Iškilmingame viešame posėdyje, kuriame

dalyvavo universiteto profesoriai, studentai ir svečiai, jam buvo suteiktas medicinos daktaro laipsnis.

Chemiją ir fiziką Gardino Karališkoje medicinos mokykloje dėstė buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas Muenzas.

Ligoninės ir bendrabučio inspektoriumi buvo Menardas. Be to, dirbo visa eilė pagalbinio personalo narių: 2 felčeriai, 1 akušerė, kuri vadovavo ir gimdyvių ligoninei, botanikos sode dirbo 5 sodininkai ir 4 sodo darbininkai.

Mokykloje yra buvę 12-15 mokinių, daugiausia valstiečių vaikų, parinktų iš Gardino, Lietuvos Brastos, Alytaus ir Šiaulių ekonomijų. Mokinių tarpe buvo maža bajorų ir miestiečių vaikų, nes, ano meto pažiūromis, daryti žmogaus, ypačiai gyvulių skrodimus, buvęs „nešvarus", „žeminantis" darbas. Bajoraičiai buvo numatyta ruošti miestų gydytojais, o valstiečių vaikai — karališkųjų ekonomijų gydytojais bei chirurgais. Geriausiai pasiruošę mokiniai yra buvę iš Šiaulių ekonomijos. Apskritai, mokinių išsilavinimas buvo gana menkas, todėl ir pačios mokyklos lygis buvo žemas. todėl vieni tą mokyklą laikė lyg kokia felčerių mokykla ar vidurine medicinos mokykla. Tačiau jos lankytojų tarpe būta ir gabių jaunuolių, nes iš mokyklos išėjo keletas rimtų gydytojų. Blogas buvęs ir klausytojų aprūpinimas maistu, drabužiais bei patalpomis.

Prie mokyklos veikė atskiras akušerių skyrius, kurio vedėja buvo parsikviesdinta iš Paryžiaus. akušerių mokykloje mokėsi tik 5 mergaitės. Prie mokyklos buvo ir gimdyvių ligoninė, kuriai vadovavo ta pati paryžietė akušerė. Akušerių mokykla Gardine išliko iki 1780 metų, tai yra iki tos prancūzės vedėjos mirties. Dalis čia išsimokslinusių akušerių prisidėjo prie steigimo akušerių mokyklos Vilniaus Universitete.

Mokykla buvo išlaikoma valdžios lėšomis. Mokinių išlaikymui kas mėnesį buvo skiriama po 1738 auksinus. tos paramos nepakako mokinių maistui, aprangai ir bendrabučio kurui. Nelengvos buvo ir paties mokyklos direktoriaus J. E. Giliberto gyvenimo ir darbo sąlygos. Apie tai jis skundėsi tiek A. Tyzenhauzenui, tiek ir pačiam karaliui Stanislovui II Augustui. 1780 m. birželio 9 ir 12 d. laiškuose karaliui J. E. Gilibertas prašėsi net atleidžiamas dimisijon. Tačiau išlaidusis karalius, matyt, buvo pagerinęs jo gyvenimo ir darbo sąlygas, nes J. E. Gilibertas pasiliko dirbti Gardine ir toliau.

Pradžioje J. E. Giliberto santykiai su A. Tyzenhauzenu buvo labai nuoširdūs, ir jis čia, kaip pats pasisakė, turėjęs net geresnes sąlygas negu Prancūzijoje. Tačiau apie 1779 m. tie santykiai pašlijo, ypač 1780 m. dėl finansinių nesėkmių ir bylų, A. Tyzenhauzenui netekus kiemo iždininko

ir ekonomijų valdytojo vietų (W. Slawinski, „Dr. Jan Emmanuel Gilibert" etc., 1 c., p. 16-17). Tačiau J. E. Giliberto ryšiai su karaliumi Stanislovu II Augustu buvo labai geri. Kaip minėta, ir *Flora Litvanica* buvo skirta karaliaus garbei. Karalius jį buvo paskyręs savo dvaro mediku, J. E. Gilibertas buvo karaliaus sūnus Jokimo (g. 1780 m. gruodžio 11 d. Gardine) krikšto tėvu, karalius apdovanojo jį briliantiniu žyminiu, parašė jam apie 30 laiškų, kur buvo rodomas karaliaus susidomėjimas J. E. Giliberto darbų pažanga, tų darbų nauda kraštui, daug kartų karalius tarėsi su juo gamtos istorijos, fizikos klausimais, kviesdavosi pas save į svečius, įsakė padaryti jo marmurinį biustą, įsakė nukaldinti du medalius (vienas didesnis, kitas mažesnis). Tuo medaliu karalius norėjo pažymėti J. E. Giliberto išsigelbėjimą nuo nunuodijimo Vilniuje; Gilibertą išgelbėjo jo mokinys žemaitis Anupras Arlauskas (W. Slawinski, „Dr. Jan Emmanuel Gilibert etc.", 1 c., p. 24-25).

Gardino Karališkoji medicinos mokykla dėl finansinių sunkumų, ypačiai paaštrėjus A. Tyzenhauzeno santykiams su karaliumi Stanislovu Augustu, 1781 m. buvo likviduota. Mokyklos vedėjas J. E. Gilibertas buvo pakviestas dirbti į Vilniaus universitetą, kur jis dėstė zoologiją, botaniką, minerologiją, materia medicina. J. E. Gilibertas perkėlė į Vilnių visus mokslinius rinkinius, mineralų kolekciją ir iš botanikos sodo didelę dalį augalų. Kartu į Vilnių perkelti ir Gardino Karališkosios medicinos mokyklos auklėtiniai. Dalis jų čia apgynė medicinos daktaro laipsniui gauti dizertacijas. Iš jų pažymėtini: Andriejus Motusevičius, gydytojas — akušeris, vėliau dirbęs Vilniaus universitete, J. Jasinskis, A. Laurinavičius, A. Orlovskis ir kiti.

Nors Gardino Karališkoji medicinos mokykla veikė tik apie ketverius metus, bet ji nusipelnė, rengdama savame krašte ir savam kraštui medicinos bei veterinarijos gydytojus ir akušeres. Be to, J. E. Giliberto veikla labai daug prisidėjo prie botanikos mokslo vystymosi Lietuvoje.

MEDICINOS FAKULTETAS VILNIAUS UNIVERSITETE

Sanitarinė gyventojų padėtis, visuomeninis susipratimas, kultūrinis judėjimas, religinės kovos ir naujų idėjų sklidimas iš Vakarų pagreitino

Senojo Vilniaus universiteto rūmai.

aukštosios mokyklos reikalą Lietuvoje. Ją įsteigia jėzuitai 1579 m. Vilniuje ir pavadina Alma Academia at Universitas Vilnensis Societatis Jesu. Tame jėzuitų įsteigtame universitete koncentravosi Lietuvos didžiosios kunigaikštijos kultūrinis gyvenimas. Pradžioje veikė tik 2 skyriai: teologijos ir filosofijos. Pamažu ir palaipsniui įvedami ir gamtos mokslai. 1641 m. jėzuitai iš karaliaus Vladislovo V gavo leidimą steigti medicinos fakultetą. Tačiau daugiau negu šimtmetį tuo leidimu nepasinaudota. Kokiais sumetimais tas leidimas buvo gautas ir kokios priežastys neleido juo pasinaudoti, nėra aišku, ir nėra duomenų tam klausimui išaiškinti. 1773 m. jėzuitų ordinas uždaromas. Įsteigiama Edukacinė komisija, kuri perima iš jėzuitų ordino visų mokyklų administravimą. 1775 m. Vilniaus universitetas buvo perorganizuotas. Buvo įsteigtas medicinos fakultetas ar mokykla, kuri vadinosi Colegium Medicinae. Pirmuoju medicinos mokyklos vedėju buvo paskirtas prancūzas gydytojas M. Regnier. Jis buvo Edukacinės komisijos pirmininko vyskupo J. Masalskio dvaro gydytojas. M. Regnier tuojau pradėjo dėstyti anatomiją ir fiziologiją, bet pačios mokyklos augimu nelabai rūpinosi, o gal tuo metu ir sąlygų dar nebuvo. Jis nemokėjo lotynų kalbos, todėl anatomiją pradžioje dėstė prancūzų kalba, o vėliau lenkų. 1777 m. jis pasikvietė iš Prancūzijos dr. J. Briotet sau pagalbininku.

Martynas Počobutas (1724—1810), Vilniaus universiteto rektorius atidarant Medicinos kolegiją.

Collegium Medicinae Vilniaus universitete keletą metų merdėjo. Ji greitesniu tempu pradėjo vystytis ir organizuotis, kai 1780 m. buvo paskirtas naujas rektorius prof. M. Počobut, rimtas astronomas. 1781 m. Vilniaus universitetas vėl perorganizuojamas. Jis gauna naują vardą: Schola Princeps Magni Ducatus Lithuaniae. Tuo metu universitete buvo 2 skyriai, dvi mokslų grupės, arba fakultetai: Collegium Morale ir Collegium Physicum. Collegium Morale skyriuje buvo dėstoma dogmatika, moralinė teologija, Bažnyčios istorija, pasaulio istorija, retorika, literatūra, filosofija. Collegium Physicum skyriuje buvo dėstoma astronomija, aukštoji matematika, fizika, chemija, geometrija, mechanika, architektūra, medicina. Collegium Medicinae netapo atskiru fakultetu, bet buvo palikta prie Collegium Physicum skyriaus, kaip jo padalinys.

1781 m. lapkričio mėn. 24 d. Medicinos kolegija pradeda veikti viešai ir visai pasiruošus. Viešame atidarymo posėdyje universiteto rektorius M. Počobutas pasakė: „Kadangi iš keturių kolegijų, kurios paprastai sudaro visą fakultetinių mokslų kompleksų, iš seno trūko mūsų universitete medicinos, tai šiandien ir ši jau įsteigta". Tokiu būdu 1781 m. galima laikyti planingo aukštojo medicinos mokslo pradžia, nors kai kurios medicinos mokslų katedros veikė iš anksčiau ir medicinos mokslų dalykai jau buvo dėstomi.

Į kolegijos darbą įjungti žymesnieji daktarai, esantieji Vilniuje, ir iš Gardino atkeltas J. E. Gilibert. S. L. Bissis dėstė medicinos teoriją ir anatomiją, N. Regnier — chirurgiją ir akušeriją, J. Briotet — operacinę chirurgiją su anatominėmis demonstracijomis, J. E. Gilibert — mineralogiją, botaniką, zoologiją ir materia medica, J. Minkevic — eksperimentinę fiziką. Laikui bėgant, mokslo dalykai buvo papildyti. 1784 m. prof. Longmeyer pradėjo dėstyti patologiją ir medicinos praktiką, o Sartoris — farmacijos dalykus.

Medicinos fakultetas buvo pažangus, turėjo ryšį su Vakarų Europos universitetu. Pvz., J. Briotet pirmasis Lietuvoje ir Rytų Europoje 1785 m. pradėjo skiepyti nuo raupų.

1803 m. caro vyriausybė reorganizavo visos Rusijos švietimo sistemą. Visa Rusijos imperija buvo suskirstyta į šešias švietimo apygardas. Kiekvienai švietimo apygardai turėjo vadovauti universitetas. Vilniaus švietimo apygardai priklausė aštuonios gubernijos: Vilniaus, Gardino, Minsko, Mogiliovo, Vitebsko, Kijevo, Volynės ir Podolės. Po šios reorganizacijos Vilniaus universitetas tapo 8 gubernijų švietimo centru.

Rusų vyriausybės įsakymu 1803 m. ir Vilniaus universitetas buvo vėl perorganizuotas ir pavadintas Vilniaus imperatoriškuoju universitetu (Imperoria Universitas Vilnesis). Šia reforma Collegium Medicinae buvo išskirta iš Collegium Physicum grupės ir ėmė veikti kaip atskiras Medicinos fakultetas. Iš pradžių jis turėjo 7 katedras: anatomijos, patalogijos, materia medica, terapijos, chirurgijos, akušerijos ir veterinarijos. Prie čia minėtų katedrų suorganizavimo ir vėlesnių planų Medicinos fakultetui vystytis daug prisidėjo 1804 m. iš Vienos iškviestas gabus administratorius, mokslininkas ir geras pedagogas prof. dr. Johan Peter Frank. Jis taip pat sudarė klinikų planą ir 1805 m. pats įsteigė fakulteto terapinę kliniką, pavadindamas terapijos institutu. J. P. Frankas Vilniuje buvo neilgai. Jį netrukus iškvietė į Peterburgą būti Medicinos — chirurgijos akademijos vedėju, jos profesorium ir Aleksandro I-ojo asmens gydytoju. Pagal jo planą, jau jam išvykus, 1808 m. buvo įsteigta chirurgijos klinika — chirurgijos

J. Frankas

institutas, 1814-1816 m. pradėjo darbą akušerijos klinika — institutas. Prieš tai Medicinos fakultetas turėjo naudotis Šv. Pilypo ir Jokūbo ir Savičiaus ligoninėmis.

J. Franko iniciatyva 1808 m. gegužės mėn. 17 d. prie Vilniaus universiteto terapijos Klinikos buvo įkurtas Vakcinacijos institutas, kuris labai daug pasitarnavo kovoje su raupais.

J. P. Frankui pradėjus reformą ir sudarius planą, Medicinos fakultetas vystėsi toliau. Buvo atidarytas higienos, policinės medicinos (1805 m.), teismo medicinos (1806 m.), farmakalogijos ir farmacijos (1807 m.), lyginamosios anatomjos (1814 m.), akušerijos klinikos (1814 m.), pradėti veterinarinės chirurgijos (1823 m.) ir medicinos istorijos (1825 m.) kursai.

J. P. Frank išvažiavo, bet jo sūnus Joseph Frank liko, dėstė vidaus ligas, tapo garsiu profesorium ir gydytoju. Jis parašė platų veikalą iš vidaus ligų *„Praxeos medicoe universae praecepta"*, kuris pagarsėjo Rusijoje ir taip pat Vakarų Europoje.

Jis išauklėjo jaunąją gydytojų kartą, iš kurių vėliau buvo žymių profesorių, kaip A. Abicht, A. Belkeviius, V. Gerberskis, F. Rimkevičius ir kiti. Tuo pat metu garsėjo E. Sniadeckis, chemijos profesorius, kuris

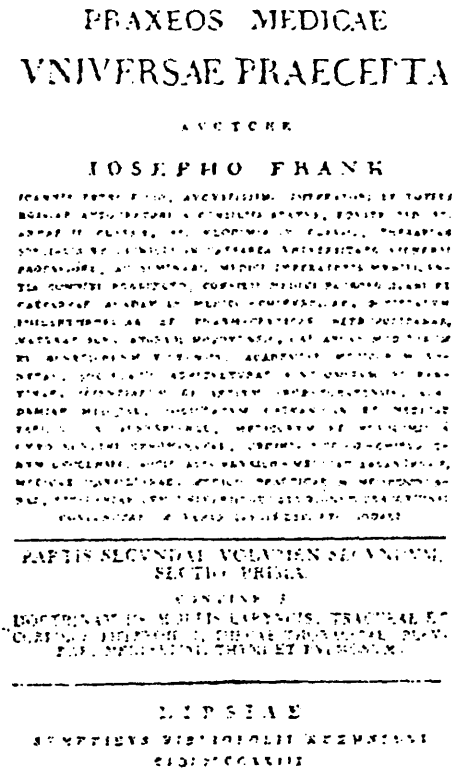

PRAXEOS MEDICAE

VNIVERSAE PRAECEPTA

AVCTORE

IOSEPHO FRANK

J. Franko knygos titulinis puslapis. Nuotrauka iš V. G. Micelmacherui knygos „Očerki po istorii Medicini v Litve", 1967, Leningrad.

vėliau vadovavo klinikinės terapijos katedrai. Jis parašė veikalą *Organinių gyvybių teorija,* kuri susilaukė keleto laidų lenkų kalba, o taip pat buvo išversta ir į vokiečių bei prancūzų kalbas. Šią knygą, kurioje buvo įdomių, modernių ano laiko gamtos filosofijos idėjų, citavo ne kartą vokiečių, prancūzų ir rusų mokslininkai. Evoliucijos mintys nebuvo svetimos Vilniuje. Dar prieš Darwiną Vilniaus universitete jos buvo žinomos ir diskutuojamos. George Forster, dirbęs Vilniaus universitete nuo 1784 m. iki 1787 m., skelbė, kad gamtoje nieko nėra pastovaus, viskas kinta, vystosi. Jis domėjosi augmenija ir patobulino Vilniaus botankos sodą. Ludwig Bojanus taip pat skelbė evoliucijos mintis. Jis įsteigė pirmą Lietuvoje ir tuo metu visoje Rusijoje lyginamosios anatomijos katedrą, kurioje vėliau dėstė Eduardas Eichvaldas. Jis pirmasis pradėjo domėtis paleontologija. Eichvaldas parašė knygą *Zoologia Specialis* ir išleido ją 1831 m.

Veikalas Zoologia specialis yra trijų tomų. 1838 m. E. Eichvaldas persikėlė profesoriauti į Peterburgo Medicinos-chirurgijos akademiją. Jo vietoje Vilniuje liko Karolis Mirama.

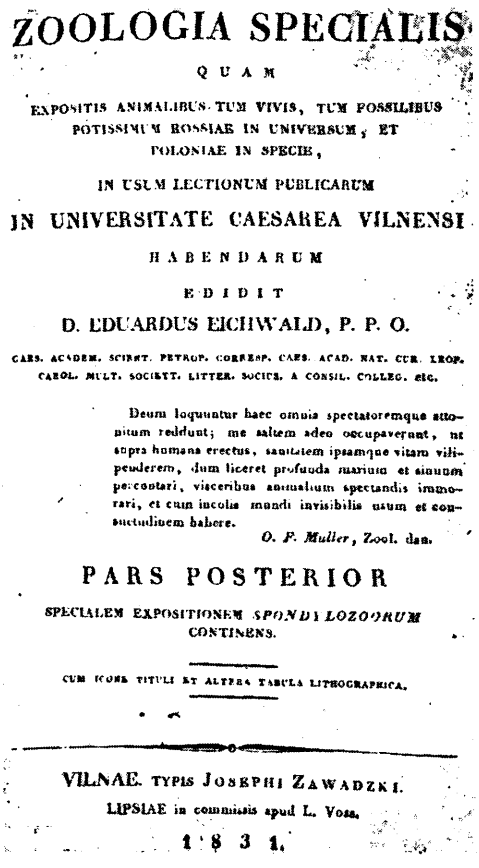

ZOOLOGIA SPECIALIS

QUAM

EXPOSITIS ANIMALIBUS TUM VIVIS, TUM FOSSILIBUS POTISSIMUM ROSSIAE IN UNIVERSUM, ET POLONIAE IN SPECIE,

IN USUM LECTIONUM PUBLICARUM

IN UNIVERSITATE CAESAREA VILNENSI

HABENDARUM

EDIDIT

D. EDUARDUS EICHWALD, P. P. O.

CAES. ACADEM. SCIENT. PETROP. CORRESP. CAES. ACAD. NAT. CUR. LEOP. CAROL. MULT. SOCIETT. LITTER. SOCIUS. A CONSIL. COLLEG. etc.

Deum loquuntur haec omnia spectatoremque attonitum reddunt; me saltem adeo occupaverunt, ut supra humana erectus, sanitatem ipsamque vitam vilipenderem, dum liceret profunda maris et sinuum percontari, visceribus animalium spectandis immorari, et cum incolis mundi invisibilis usum et consuetudinem habere.

O. F. Muller, Zool. dan.

PARS POSTERIOR

SPECIALEM EXPOSITIONEM *SPONDYLOZOORUM* CONTINENS.

CUM ICONE TITULI ET ALTERA TABULA LITHOGRAPHICA.

VILNAE. TYPIS JOSEPHI ZAWADZKI.

LIPSIAE in commissis apud L. Voss.

1831.

E. Eichvaldo knygos „Specialioji zoologija" titulinis lapas.

Vilniaus medicinos fakultetas augo labai sparčiai. 1801 m. buvo 82 studentai, o 1830 m. — jau 400 su viršum. Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą baigusieji aprūpino ne tik Lietuvą, bet Gudiją, Kaukazą ir net Sibirą.

Po švietimo reformos Rusijoje ir Vilniaus universiteto perorganizavimo universitetas turėjo, palyginti, plačią autonomiją. Rektorius buvo renkamas trejiems metams. Išrinktasis rektorius tiesiogiai priklausė jo apygardos globėjui, vadinamam kuratoriui, kuris buvo tiesioginis caro atstovas. 1803-1823 m. laikotarpiu tuo kuratorium buvo liberalus lenkų didikas, kunigaikštis Adomas Čartoriskis, Aleksandro I-ojo jaunystės draugas. Tuo laikotarpiu Vilniaus universitetas turėjo neblogas veikimo

sąlygas. Be baigimo diplomų universitetas turėjo teisę teikti magistro ir daktaro laipsnius. Iki 1825 m. miesto policija į universiteto patalpas neturėjo teisės įeiti. 1825 m. caro valdžia įkūrė universiteto policiją. 1826 m. birželio mėn. 28 d. caro potvarkiu rektorius buvo ne renkamas, bet caro skiriamas.

Medicinos fakultetas turėjo kitokią baigimo diplomų ir laipsnių teikimo tvarką. Baigę universitetą, gydytojai gaudavo 1-mojo, 2-rojo ir 3-čiojo laipsnio diplomus. Toliau mokslo laipsniai buvo: kandidato, magistro ir daktaro. Vėliau kandidato ir magistro laipsniai išnyko, liko tik daktaro. Baudžiauninkai, valstiečiai daktaro laipsnio negalėjo gauti tol, kol jie nebuvo atleisti iš to luomo. Žemiau paduodama lentelė parodo 1816-1832 m. suteiktus medicinos mokslo laipsnius.

1816-1832 m. suteikta medicinos mokslo laipsnių

Metai	Mokslo laipsniai										
	medicinos daktaro	magistro	kandidato	chirurgo	gydytojo 1-ojo laipsnio	gydytojo 2-ojo laipsnio	gydytojo 3-ojo laipsnio	provizoriaus	vaistininko	dantisto	akušerio
1816	7	2	10	–	9	–	–	–	4	–	–
1817	3	9	29	1	6	–	–	2	10	1	–
1818	4	17	11	–	2	4	3	–	5	–	7
1819	9	1	25	–	15	5	3	4	8	–	13
1820	5	–	17	3	12	3	1	2	5	1	7
1821	12	–	–	2	5	1	6	2	4	–	5
1822	5	–	–	4	12	4	3	8	9	1	–
1823	18	–	–	3	14	1	4	2	4	–	12
1824	14	–	–	2	9	6	2	4	9	–	6
1825	12	–	–	2	9	7	7	2	8	1	4
1826	4	–	–	1	19	7	7	3	23	–	5
1827	8	–	–	–	31	15	20	2	8	–	12
1828	13	–	–	1	26	18	6	1	5	–	11
1829	4	–	1	2	32	25	19	3	4	–	1
1830	12	–	–	–	33	24	16	6	41	–	–
1831 – 1832	7	–	–	1	47	41	29	12	6	–	16
Iš viso:	137	29	93	22	281	128	126	53	153	4	99

Mokslo laipsnis tuomet turėjo didelę reikšmę. Dalis magistrų ir daktarų likdavo universitete, tačiau užimti katedros vedėjo (profesoriaus) vietą galėjo tik daktarai. Mokslo laipsnis lėmė ir valstybinio tarnautojo klasę bei rangą. Pavyzdžiui, magistras galėjo tapti devintos klasės tarnautoju (iš viso buvo 14 klasių, aukščiausia — pirmoji) ir gauti titulinio patarėjo rangą. Šios klasės tarnautojams, kilusiems iš bajorų, jau galėjo būti suteikiamos bajoro teisės. Kariuomenėj daktarai būdavo prilyginami pulkininkams.

Carinėje Rusijoje pradėjus reikštis tautinėms idėjoms, įvairiems sąjūdžiams ir į juos įsijungus nemažam studentų skaičiui, 1831 m., caro įsakymu, Vilniaus universitetas buvo uždarytas. Dėl didelės gydytojų stokos 1832 m. rugsėjo mėn. buvo atidaryta Vilniaus imperatorinė medicinos-chirurgijos akademija. Ji perėmė visas Vilniaus universiteto tradicijas. Akademija turėjo 3 skyrius: medicinos, farmacijos ir veterinarijos. 1835 m. Akademija turėjo 865 studentus. Profesūra pasiliko sena, bet netrukus įsijungė daug naujų. Šioje Akademijoje, kaip ir pirmiau Vilniaus universitete, pradėjo stipriai reikštis tautinės, prieš rusus nukreiptos nuotaikos ir sąjūdžiai. Rusų caras, norėdamas užslopinti tas priešiškas nuotaikas, 1840 m. uždarė Akademijos pirmuosius 3 kursus. 1842 m. uždarė visą Vilniaus imperatorinę medicinos-chirurgijos akademiją. Studentai ir profesoriai buvo išskirstyti po Rusijos universitetus. Turto didžiausia dalis atiteko Kijevo universitetui. Akademijos biblioteka turėjo apie 20,000 knygų. Nedidelė jos dalis paliko Vilniaus medicinos draugijai, o kita dalis išgabenta į Kijevą, dalis dar kitur.

Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas ir Imperatoriškoji medicinos-chirurgijos akademija Vilniuje per 34 gyvavimo metus paruošė 1500 gydytojų. Vadinasi, kas 5-tas ar 6-tas gydytojas Rusijoje buvo baigęs medicinos mokslus Vilniuje.

Vilniaus universiteto pradžioje buvo dėstoma ir rašoma lotynų kalba. Palaipsniui buvo pradėta vartoti lenkų kalba, nuo 1797 m. ir rusų kalba.

1842 m. uždarius Vilniaus medicinos-chirurgijos akademiją ir Teologijos fakultetą perkėlus į Peterburgą, Lietuvos teritorija liko be aukštųjų mokyklų. Jaunuomenė buvo priversta savo studijoms rinktis Rusijos arba Vakarų Europos universitetus.

Lietuvos medicinos personalas, ypač Vilniaus gydytojai, pasijuto be mokslinio pagrindo ir pažangos galimybių.

Medicinos fakulteto profesoriai, norėdami organizuotai tobulintis, tobulinti ir populiarinti medicinos mokslą ir nujausdami ateityje Lietuvos aukštųjų mokyklų likimą, 1805 m. gruodžio mėn. 12 d. universiteto

profesorių patalpose sušaukė susirinkimą, J. Franko vadovaujami, įsteigė Vilniaus medicinos draugiją, kuri buvo pavadinta „Societas Caesarea Medica Vilnensis". Dalyvavo 15 asmenų. Buvo apsvarstyti, priimti ir visų 15-kos pasirašyti įstatai. Dalyvavo 6 Vilniaus universiteto profesoriai: A.

Statuts
DE LA
SOCIETÉ DE MÉDECINE DE WILNA
Fondée
Le 12. Decembre 1805.
par les Soussignés ci-après
ET
Présentés par les mêmes
à Son Excellence le Ministre de l'Intérieur
Monsieur le Comte KOTSCHUBEY
en le suppliant
d'intercéder auprès de Sa Majesté Impériale pour qu'Elle
daigne confirmer par un Ukase la dite Société, et lui accorder
la correspondance franche dans Son Empire.

Vilniaus medikų draugijos statuto titulinis lapas (iš V.V.U. bibliotekos rankraštyno fondų).

Vilniaus medikų draugijos emblema — deivė Izidė (pagal V. Zahorskį).

Bekin (patologijos ir higienos), A. Sniadeckis (chemijos), J. Frank (klinikinės medicinos), J. Lobenveinas (anatomijos). F. Spienegelis (bendros terapijos), A. Mastusevičius (akušerijos); 2. gydytojai praktikai: J. Libošicas ir H. Haeim; 3 chirurgai: J. Šlegelis, E. Einholmas, J. Šimevičius ir 3 vaistininkai: G. Gutas, Ch. Vagneris ir J. Volfgangas.

Draugijos įstatai buvo surašyti prancūzų kalba. Jos šūkis buvo: „Tarnauti mokslui ir gimtajam kraštui". 1806 m. caras Aleksandras I tuos įstatus patvirtino, ir tų pat metų spalio mėn. 11 d. įvyko pirmas draugijos posėdis, kuriame buvo išrinkta pirmoji draugijos valdyba. Pirmininku buvo išrinktas A. Sniadeckis, vicepirmininku J. Lobenveinas, sekretorium J. Frankas ir iždininku G. Gutas. Tokia mokslinė medicinos profesinė draugija tuo metu buvo pirmoji Lietuvoje ir Lenkijoje ir taip pat Rusijoje. Tiesa, tais pačiais metais keletą mėnesių anksčiau buvo įkurta Maskvoje Fizikos-Medicinos draugija (1805 m.), Medicinos draugija Varšuvoje (1820 m.) ir tokia pat draugija Peterburge (1833 m.).

A. Sniadeckis, pirmasis Vilniaus medicinos draugijos pirmininkas buvo žymus gydytojas, chemikas, geras administratorius. Jis yra buvęs Vilniaus universiteto rektoriumi, žymiai prisidėjęs prie universiteto išsivystymo.

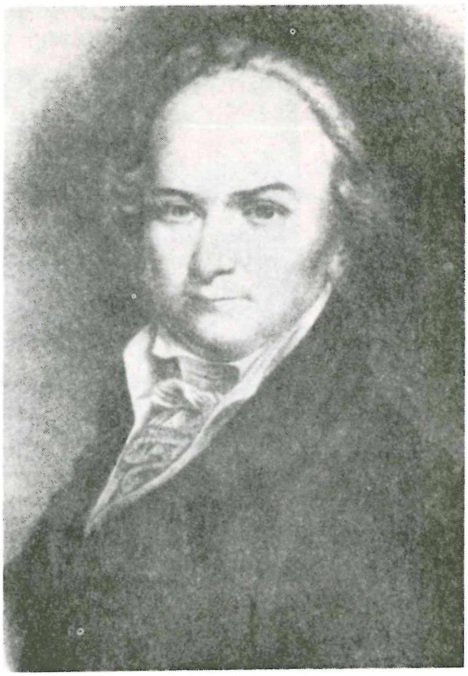

A. Sniadeckis

Andrius Sniadeckis chemijos profesorius ir terapinės klinikos vedėjas parašė veikalą ,,Organinių kūnų teorija'' ir tuo yra žymiai prisidėjęs prie mokslo išsivystymo Vilniaus universitete.

Vilniaus medicinos draugija palaikė glaudžius ryšius su įvairių šalių mokslininkais. Daugelis jų buvo nariai arba garbės nariai. Draugija turėjo vadinamąją aukso knygą: ,,Liber aureus societatis caesareae Medicae Vilnensis''. Šioje knygoje garbės nariais buvo įrašyti rusų mokslinnkas N. Pyragovas, anglas Jenner, italai Pajola ir Scarpa, prancūzai Diupiuitrenas ir Lisfrankas, vokietis R. Kochas.

Vilniaus medicinos draugija, uždarius Medicinos-chirurgijos akademiją, atliko labai didelį darbą. Ji turėjo gausią biblioteką, išrašinėdavo užsienio medicinos žurnalus, sekė medicinos mokslo pažangą, naujoves ir išradimus. Pvz. 1846 m. amerikiečiai Morton Woran ir Jackson pirmą kartą panaudojo eterio narkozę. Po 5 mėn. Vilniaus medicinos draugijoje A. Adomavičius padarė apie tai pranešimą ir 1847 . vasario mėn. 23-28 d. žinomas chirurgas L. Liachovicius tą naują metodą jau panaudojo savo sudėtingai operacijai. 1895 m. Roentgenas atrado X spindulius, kurie panaudojami žmogaus

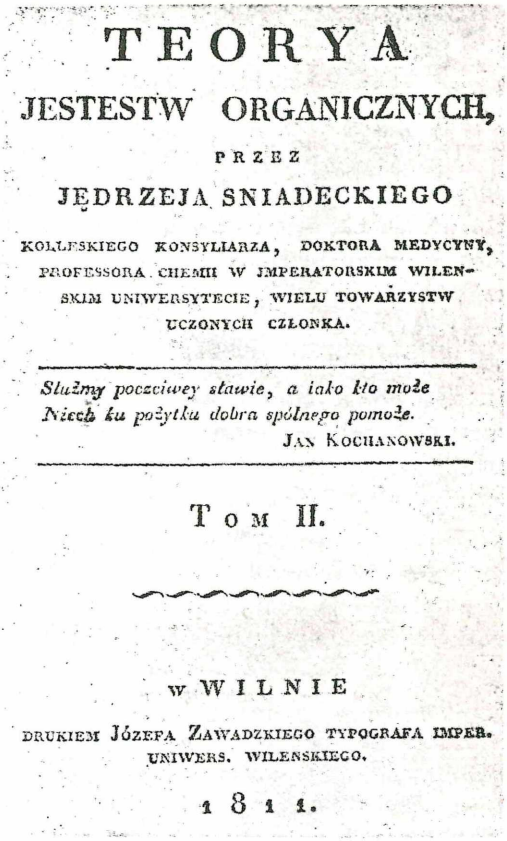

TEORYA

JESTESTW ORGANICZNYCH,

PRZEZ

JĘDRZEJA SNIADECKIEGO

KOLLEŃSKIEGO KONSYLIARZA, DOKTORA MEDYCYNY, PROFESSORA CHEMII W IMPERATORSKIM WILEŃSKIM UNIWERSYTECIE, WIELU TOWARZYSTW UCZONYCH CZŁONKA.

Służmy poczciwey sławie, a iako kto może
Niech ku pożytku dobra spólnego pomoże.
JAN KOCHANOWSKI.

TOM II.

W WILNIE

DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO TYPOGRAFA IMPER. UNIWERS. WILEŃSKIEGO.

1811.

A. Sniadeckio veikalo „Organinių kūnų teorija" titulinis lapas.

kūno peršvietimui ir fotografijai. Po 4 mėn. Vilniaus medicinos draugijoje jau buvo demonstruojamas rentgeno aparatas ir juo padarytos rentgeno nuotraukos.

Vilniaus medicinos draugijos kvietimu atvykdavo žinomi užsienio mokslininkai su pranešimais, paskaitomis. 1807 m. draugijos posėdyje žinomas Venecijos chirurgas Pajola padarė pranešimą apie litotomiją, kurią jis atliko žinomam Joniškėlio turtuoliui Karp.

Su didele širdgėla reikia konstatuoti, kad Lietuva daugelį dešimtmečių gyveno be aukštųjų mokyklų, nežiūrint visų labai didelių to meto Lietuvos inteligentijos pastangų.

SVEIKATOS PADĖTIS LIETUVOJE PRIEŠ PIRMĄJĮ PASAULINĮ KARĄ

Uždarius Vilniaus universitetą 1831 m., Teologijos fakultetas buvo perkeltas į Petrapilį, o 1842 m. uždarius Vilniaus imperatorinę medicinos-chirurgijos akademiją, Lietuvos jaunimas, siekiąs aukštojo mokslo, turėjo rinktis Rusijos arba Vakarų universitetus. Studijuoją teologiją dažniausiai rinkdavosi Petrapilio teologijos akademiją ir tik vėliau pasitobulinti važiuodavo į Vakarų Europos universitetus. Studentai medikai dažniausiai studijuodavo mediciną Rusijoje, pvz., Kijevo, Maskvos, Petrapilio ir Tartu (Estijos) universitetuose. Tik nedidelė studentų dalis važiuodavo studijuoti medicinos į Vakarų Europos universitetus. Kai kas dar mediciną studijavo Krokuvos ar Varšuvos universitetuose. Jaunimas medicinos studijuoti rinkdavosi Rusijos teritorijoje esančius universitetus todėl, kad gauti praktikos teises ir įsikurti būdavo mažiau keblumų baigusiems Rusijos universitetus, negu baigusiems Vakarų Europos medicinos fakultetus. Žemiau spausdinamoje fotografijoje matome studentus, kurie studijavo įvairiuose universitetuose ir kurie vėliau žymiai prisidėjo prie medicinos mokslo išsivystymo ir sveikatingumo aprūpinimo nepriklausomoje Lietuvoje.

Rusų imperijos vyriausybė savo krašto sveikatingumu nelabai rūpinosi. Sveikatingumo reikalai ėjo iš vienos ministerijos į kitos ministerijos rankas, komisijos ar valdybos buvo naikinamos ir kuriamos. Kova su epidemijomis buvo silpna. 1893-1894 m. Lietuvoje siautė choleros epidemija. 1898 m. Kauno gubernijoje buvo dėmėtosios šiltinės epidemija ir nuo jos mirė 81 asmuo. Dažnai pasirodydavo dizenterija, vidurių šiltinė, skarlatina, difteritas, kokliušas, tymai ir kitos vaikų ligos, ir jų epidemijos buvo gana dažnas reiškinys.

Tautos ar krašto sveikatingumas priklauso nuo gyventojų kultūringumo, vyriausybės pastangų ir medicinos personalo pajėgumo. Lietuvai buvo uždrausta spauda, tuo pačiu uždrausta kultūra. Kiek Lietuvos teritorijoje buvo tuo metu gydytojų, sunku pasakyti, nes ta teritorija buvo kelių gubernijų ribose. Žemiau spausdinama lentelė parodo 1912 metais sanitarinei sričiai priklausančių darbuotojų ir įstaigų skaičių. Kita lentelė parodo 1910 m. buvusių infekcinių ligų ir sirgusiųjų skaičių. Tai sanitarinis Lietuvos teritorijos vaizdas Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse.

Lietuvos studentai Dorpato universitete.

Sanitarinės organizacijos gubernijose 1912 m. Ligoninių ir ligonių, gydytojų, feldšerių, akušerių, dantistų, dantų gydytojų, vaistinių ir vaistininkų skaičius.

Gubernijos	Ligoninės				Iš to skaičiaus įstaigų bepročiams buvo				Tarnautojai								Vaistinių skaičius	Iš šimto registruotų ligoninių mirė ligoninėse	10000 gyventojų tenka gydytojų	10000 gyventojų tenka gydytojų padėjėjų	10000 moterų tenka akušerių
	Ligoninių skaičius	Lovų skaičius	Ligoniai		Ligonių	Lovų skaičius	Ligonių skaičius	Iš to skaičiaus mirė	Gydytojai		Gydytojų padėjėjai		Akušerės	Dantų gydytojai	Dantistai	Vaistininkai					
			Ligoninėse	Iš to skaičiaus mirė					Vyrų	Moterų	Vyrų	Moterų									
Kauno	69	820	9466	483	—	—	—	—	188	10	218	4	115	32	46	184	132	5,1	1,1	1,2	1,2
Vilniaus	83	2637	22296	1097	3	1070	1971	152	244	14	376	8	251	44	116	170	91	4,9	1,3	1,9	2,2

Susirgimų skaičius užkrečiamomis ligomis 1910 metais minimose gubernijose

Gubernijos	Rožė	Kraujo nunuodijimas	Reumatizmas	Skorbutis	Plaučių uždegimas	Tuberkuliozas	Sifilis	Schankeris	Triperis	Maliarija	Niežai	Be to:		
												Neužkrečiamos		Buvo paskiepyta
												Žaizdų drugys	Proto ligos	
Kauno	1372	181	3791	127	4219	4553	1438	360	1321	1093	5234	22485	322	53122
Vilniaus	1048	143	3806	188	5506	14530	2057	763	1784	1899	7825	25703	1057	86214
Gardino	1280	285	4025	246	6772	5202	2395	638	1698	5782	10052	21887	475	59043
Suvalkų	201	54	305	4	457	602	220	74	304	139	734	2637	112	26862

Šaltiniai. Rezultaty vseobščei perepisi 1879 m.

Abi lentelės paimtos iš *Statistinės žinios apie Lietuvą ligi 1914 m. karo.* Prekybos ir Pramonės ministerijos bendros statistikos leidinys 1919 m. Kaunas.

Pagal Sveikatos departamento 1922 m. surinktą statistiką 1921 m. Lietuvoje buvo 207 gydytojai ir 160 felčerių, o 1922 m. — jau 391 gydytojas. Tokiu būdu vienam gydytojui teko apie 5000 gyventojų. Kadangi visi gydytojai vertėsi privačia praktika, reikia spėti, kad vienam gydytojui teko daugiau kaip 8000 gyventojų. Palyginimui reikia pasakyti, kad tuo metu Latvijoje vienam gydytojui buvo 2425 gyventojai, Estijoje — 2247, Olandijoje — 1996, Vokietijoje — 1667.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir karo ar vokiečių okupacijos metu Lietuvos teritorijoje ligoninių buvo labai maža, o aprūpintų specialistais buvo tik keletas. Karo (1914-1918) ir pirmieji pokario (1919-1921) metai buvo įvairių epidemijų laikotarpis. Iš rytų buvo nuolat atnešama dėmėtoji šiltinė, o iš vakarų plito venerinės ligos.

Dr. Petro Avižonio surinktomis žiniomis, prieš karą Kauno gubernijoje per dešimtį metų (1898-1907) vidutinis gimimų skaičius (koeficientas) buvo 31.5 (1000 gyventojų), o mirimų — 22,9. Tokiu būdu vidutinis gyventojų prieauglio koeficientas buvo 8,6. Vaikų mirtingumas buvo didelis. Daugiausia jų mirdavo, 28%, iki 1 metų amžiaus. Gyventojų judėjimo — gimimų, mirimų ir prieauglio — vaizdas geriausiai matomas iš šios lentelės:

Metai	Gimimo koeficientas	Mirimų koeficientas	Prieauglis
1898-1907	31.5	22.9	+ 8.6
1915	18.3	19.9	− 1.6
1917	14.9	19.9	− 5.0
1918	14.4	20.3	− 5.9
1922	22.8	15.0	+ 7.8

Lentelė iš prof. dr. Petro Avižonio: *Lietuvos Universiteto Medicinos fakultetas*, Kaunas, 1923 m.

Iš lentelės matome, kad 1915, 1917 ir 1918 m. mirimų skaičius 1000-čiui gyventojų buvo didesnis nei gimimų. Tai buvo sunkus Pirmojo pasaulinio karo laikotarpis. Didesnio mirtingumo priežastimi buvo nepakankama mityba, ligos, epidemijos, silpnas ir nepakankamas medicininis aprūpinimas. Gyventojų prieauglis pradėjo didėti, tik karui pasibaigus ir pagerinus medicinos aprūpinimą.

Žemės ūkio krašte ir visur, kur mechanizacija dar nėra išsivysčiusi, žmonių sveikatingumas yra glaudžiai susietas su veterinarija, t.y. gyvulių sveikatingumu. Veterinarijos gydytojų Lietuvoje karo pabaigoje ir pokario

metais buvo ypač mažai, vos 40 gydytojų. Tuo metu Lietuvoje buvo priskaitoma daugiau nei 3.5 milijono stambesnių gyvulių. Jei visi 40 veterinarijos gydytojų būtų vertęsi praktika, tai kiekvienam iš jų tektų maždaug 1500 kvadratinių kilometrų didumo žemės plotas ir apie šimtą tūkstančių stambesnių gyvulių. Tuo metu Švedijoje buvo 530 veterinarijos gydytojų ir kiekvienam iš jų teko 850 kvadratinių kilometrų žemės plotas ir apie dešimt tūkstančių stambesnių gyvulių. Karo ir pokario metais buvo susirgimų ir epidemijų gyvulių tarpe, ir tai Lietuvos ūkiui padarydavo daug ir didelių nuostolių. Pavyzdziui, 1921-1922 m. krito arba buvo sunaikinta apie 400 arklių, sirgusių įnosėmis (malleus). 1920 m. rudenį įsiveržus rusų raudonajai armijai į Lenkiją ir Vilniaus sritį, visa ši sritis buvo apkrėsta gyvulių maru (pestis bovina). Tas gyvulių maras buvo persimetęs ir į Lietuvos teritoriją. Labai skubiomis ir griežtomis priemonėmis jis buvo sustabdytas.

Literatūra

1. *Vilniaus Universiteto Rūmai.* 1979 m. Vilnius.
2. J. Jurginis: *Akademijos įsteigimas ir jos veikla pradžioje. Vilniaus Universiteto istorija.* 1976 m. Vilnius.
3. S. Biziulevičius: „Medicinos ir gamtos mokslai". *Vilniaus Universiteto istorija.* 1976 m. Vilnius.
4. V. G. Micelmacheris: *Očerki po istorii Medicini v. Litve.* 1977 m. Leningrad.
5. G. Galkutė: „Apie Vilniaus chirurgų organizacijas". *Klinikinės medicinos klausimai.* 1976 m. Vilnius.
6. P. Slavėnas: „Gamtos mokslų ir technkos istorijos darbai Tarybų Lietuvoje ir jų problematikos klausimai". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje.* I tomas. 1960 m. Vilnius.
7. A. Merkys: „Botanikos ir žemės ūkio mokslų raida Vilniaus universitete XVIII-XIX amž". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje.* I tomas. 1960 m. Vilnius.
9. S. Biziulevičius: „Anatomijos ir fiziologijos mokslo raida Vilniaus Universitete XVIII a. pabaigoje ir XIX a. pirmoje pusėje". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje.* I tomas. 1960 m. Vilnius
10. Ş. Biziulevičius: „Pagrindiniai Vilniaus Medicinos-chirurgijos Akademijos (1832-1842) bruožai". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje.* I tomas. 1960 m. Vilnius.
11. J. Lelis: „Medicinos pagalba Lietuvoje iki XIX amž. pradžios". *Iš mokslų istorijos Lietuvoje.* 1960 m. Vilnius.
12. S. Biziulevičius ir V. Kurtorga: „Iš ligoninių raidos Lietuvoje XVIII a. pabaigoje ir XX amž. pradžioje". *Iš istorijos mokslų Lietuvoje.* 1960 m. Vilnius.
13. S. Biziulevičius: „Iš farmacijos raidos Lietuvoje iki 1914 m.". *Iš istorijos mokslų Lietuvoje.* I tomas. 1960 m. Vilnius.
14. Paulius Rabikauskas, S.J.: „Karaliaus Stepono Batoro privilegijos Vilniaus Universitetui". *Laiškai Lietuviams,* 1979 m. Nr. 2.
15. Paulius Rabikauskas, S.J.; „Popiežiaus Grigaliaus XIII bula Vilniaus Universitetui". *Laiškai Lietuviams,* 1979 m. Nr. 3.
16. S. Sužiedėlis: „Vyriausioji Lietuvos Mokykla". *Laiškai Lietuviams,* 1979 m. Nr. 4.
17. *Vilniaus universiteto rūmai,* Vilnius, 1979.
18. *Vilniaus universiteto istorija.* Vilnius, 1977.

MEDICINOS MOKSLO ĮSTAIGŲ KŪRIMAS NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

LIETUVOS AUKŠTOSIOS MOKYKLOS VYSTYMASIS

Sveikatos reikalais pradėta rūpintis 1918 m. Sveikatos komisijos, kuri buvo sudaryta prie Lietuvos Tarybos. Susiformavus vyriausybei, Sveikatos komisija buvo įjungta į Vidaus reikalų ministeriją ir pavadinta Sveikatos departamentu. Krašto apsaugos, Susisiekimo, Švietimo ir Teisingumo ministerijos savo tarnautojų sveikatos reikalus ėme tvarkyti atskirai ir savarankiškai. Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentas rūpinosi pramonės, žemės ūkio darbininkų, kaimo ir miestų gyventojų ir apskritai visos tautos sveikatos ir socialinio draudimo reikalais. Pradžioje pradėta rusų įstatymais ir 1905 metų medicinos statutu. Nevisados tais įstatymais ir statutu buvo galima pasinaudoti, todėl buvo leidžiami ir savi, sąlygoms pritaikyti įstatymai, patvarkymai ir taisyklės. Didžiosios Lietuvos teritorija buvo padalinta į 20 apskričių ir apskritys į valsčius, kurių buvo iš viso 302. Apskričių administracijos ir valsčių savivaldybės turėjo rūpintis sveikatos reikalais. Darbas buvo sunkus, nes trūko darbininkų, gydytojų, vaistininkų, dantų gydytojų, ligoninių ir lėšų. Darbas pradėtas dviem kryptimis: personalo paruošimu ir lėšų ieškojimu bei jų telkimu, kuris buvo susijęs su krašto ūkio ir ekonomijos kilimu. Personalo paruošimui reikėjo aukštosios mokyklos — universiteto.

Lietuvos universiteto ir medicinos fakulteto įkūrimas nebuvo vienos vyriausybės darbas. Šitame darbe labai aktyviai dalyvavo tiek pavieniai asmenys — gydytojai, advokatai, inžinieriai, literatai, dvasiškiai, humanitarai — tiek ir jų visų organizacijos.

Vienintelė Lietuvos aukštoji mokykla — Vilniaus universitetas, kuris moksliniu atžvilgiu stovėjo aukštai ir kai kuriose srityse pirmavo Vakarų Europoje, po 1831 m. sukilimo rusų valdžios buvo likviduotas. Nuo 1832

iki 1842 m. veikė tik kai kurios universiteto dalys kaip atskiros medicinos ir dvasinė akademijos. Aukštosios mokyklos uždarymas buvo skaudžiai jaučiamas visame krašte. Daug buvo dedama pastangų jai atgaivinti, bet tai nepavyko, nes neįėjo į rusų planus. Atgimstančios Lietuvos valstybės vienas iš pirmųjų rūpesčių buvo atstatyti garsųjį Vilniaus universitetą. Vyriausias valdžios organas Valstybės Taryba jau 1918 m. gruodžio mėn. 5 d. priėmė Vilniaus universiteto statutą ir norėjo jį atidaryti 1919 m. sausio mėn. 1 d.

Valstybės Taryba jautė universiteto atidarymo sunkumus ir matė trūkumus, todėl jį atidaryti buvo numatyta palaipsniui. Pirmiausia — teologijos ir socialinių mokslų fakultetus. Kiti fakultetai buvo numatyta atidaryti vėliau. Tačiau ir dalinis atidarymas negalėjo įvykti, nes rusų ir lenkų kariniai veiksmai privertė mūsų vyriausybę iš Vilniaus pasitraukti ir persikelti į Kauną.

VILNIAUS UNIVERSITETO STATUTAS

(Valstybės Tarybos priimtas 1918 m. gruodžio mėn. 5 d.)

(Lietuvos aidas, 1918 m. gruodžio mėn. 24 d. Nr. 164 (212).)

1) Vilniaus universitetas atgaivinamas nuo 1919 m. sausio 1 d. Jis yra mokslo ir mokymo įstaiga ir 1832 m. uždaryto Vilniaus universiteto turtų paveldėtojas.

2) Universitetas susideda iš fakultetų: 1) teologijos, 2) socialinių mokslų, 3) medicinos ir 4) gamtos bei matematikos.

Pastaba 1: Prie medicinos fakulteto atidaromas veterinarijos institutas, prie gamtos fakulteto — agronomijos institutas.

Pastaba 2: Laikas, pažymėtas paragr. 1, taikomas visų pirma prie teologijos ir socialinių mokslų fakultetų. Kiti bus atidaryti vėliau.

3) Fakultetai skirstomi į skyrius jų pačių nuožiūra. Katedrų skaičius gali būti tik įstatymo keliu nustatytas universiteto pasiūlymu.

Pastaba: Socialinių mokslų fakultetas turi du skyrius: 1) teisės mokslų ir 2) istorijos bei filologijos mokslų.

4) Teologijos fakultetas susideda iš katedrų: Senojo Įstatymo Šventojo Rašto ir archeologijos, Naujojo Įstatymo Šventojo Rašto ir archeologijos, dogmatinės teologijos ir dogmatų istorijos, fundamentalinės teologijos, moralinės teologijos, kanonų teisės, pastoralinės teologijos, Bažnyčios istorijos, patrologijos ir homiletikos, propedeutinės teologijos ir palyginamosios religijų istorijos.

Socialinių mokslų fakulteto katedros: filosofijos, visuotinės istorijos, Lietuvos istorijos, lietuvių kalbos, lietuvių literatūros, lenkų kalbos ir literatūros, gudų kalbos, istorijos ir literatūros, visuotinės literatūros, lyginamojo kalbos mokslo, senovės Rytų kalbų, klasinės filologijos, slavų filologijos, pedagogikos, bendrosios teisės istorijos, Rymo teisės, civilinės teisės, kriminalinės teisės, valstybinės teisės,

administratyvinės teisės, procesinės teisės, Lietuvos teisės istorijos, politinės ekonomijos, statistikos, prekybinės teisės, finansų teisės ir tautų teisės.

Pastaba 1: Kitų fakultetų katedros bus įstatymų pažymėtos prieš atsidarant fakultetams.

Pastaba 2: Prie socialinių mokslų fakulteto yra bendros naujų kalbų (anglų, vokiečių, prancūzų, rusų ir latvių) lektūros.

5) Be lietuvių kalbos, lekcijos, prireikus, skaitomos ir kitomis kalbomis.

6) Pagrindinės katedros gali turėti po kelias šakas ir kelis profesorius.

7) Fakultetas susidaro iš garbės profesorių, ordinarinių profesorių, docentų ir privatdocentų. Juos skiria pradžioje Švietimo Ministerija, paskui, suaugus fakultetui, pats fakultetas perrenka skirtuosius ir pasirenka naujus profesorius, pritariant universiteto senatui.

Pastaba 1: Fakultetas laikomas suaugusiu, jei dirba bent pusė pažymėtų statute katedrų.

Pastaba 2: Teologijos fakulteto profesoriai yra skiriami ir renkami tik su Lietuvos episkopato žinia.

8. Universitetas savo vidaus gyvenimą ir savo vidaus reikalus tvarkosi pats. Jis renkasi trejiems metams rektorių ir senatą iš garbės, ordinarinių profesorių ir docentų. Ligi nesuaugus universitetui, rektorius ir senatas kasmet Švietimo ministerijos skiriami ir didžiosios vyriausybinės valdžios tvirtinami.

9) Senatas su rektorium ir dekanais tvarko visą universiteto vidaus gyvenimą.

10) Fakultetai tvarko savo gyvenimą mokymo ir mokslo tyrinėjimų dalykuose ir turi savo žinioje esančias prie jų mokslo įstaigas — laboratorijas, klinikas, kabinetus, seminarijas.

11) Jie renkasi trejiems metams dekaną ir sekretorių iš savonarių tarpo. Ligi nesuaugus fakultetui, dekanas skiriamas Švietimo ministerijos.

12) Fakultetų posėdžiuose dalyvauja garbės profesoriai, ordinariniai profesoriai ir docentai sprendžiamuoju balsu, privatdocentai — patariamuoju.

13) Fakultetas nustato mokymo planus, kuriuos duoda paskui Švietimo ministerijai patvirtinti.

Pastaba: Teologijos fakulteto mokymo planas reikalauja, be to, Lietuvos episkopato sutikimo.

Pastaba: Fakultetui suaugus, mokymo planai tik pranešami Ministerijai.

14) Fakultetas viešuose posėdžiuose daro egzaminus mokslo lapsniui įgyti.

15) Mokslo laipsnis tėra vienas — daktaro laipsnis. Jam įgyti, kandidatui reikia išlaikyti egzaminas iš fakulteto nustatytos programos ir apginti spausdintą mokslo tyrinėjimo disertaciją.

16) Profesorium ir docentu tas tegali būti, kas turi daktaro laisnį.

Pastaba: Išimtis gali būti daroma tiems, kurie, neturėdami daktaro laipsnio, yra savo mokslo darbais pasirodę galį mokyti aukštojoj mokykloj.

Pastaba: Vilniaus universiteto daktaro laipsniui mokslo atžvilgiu lyginami magistrų ir daktarų laipsniai, įgyti tose šalyse, kur jie yra kelialypiai. Kur jie vienalypiai, kaip Vokietijoje ir kitur, daktaras mokymo teisių neduoda.

17) Privatdocentu gali būti tik žmogus, išlaikęs daktaro egzaminus ir perskaitęs viešajame fakulteto posėdyje dvi lekcijas, jei fakultetas savo posėdyje ras, jog tos lekcijos yra patenkinamos.

18) Garbės profesorium laikomas profesorius, vaisingai darbavęsis aukštojoje mokykloje 25 metus.

19) Profesoriai ir docentai eina valstybės tarnybą ir gauna pensiją bendromis pensijos taisyklėmis.

20) Privatdocentui, tapusiam profesorium, įskaitomi į tarnybą tie metai, kuriais jis buvo mokęs, privatdocentaudamas aukštojoje mokykloje.

21) Prie kai kurių katedrų yra asistentai ir laborantai, kurie yra to profesoriaus žinioje, prie kurio katedros jie priskirti.

22) Asistentai ir laborantai yra laikomi einą valstybės tarnybą.

23) Klausytojai skiriasi į studentus ir laisvuosius klausytojus.

24) Studentais priimami vyrai ir moterys, baigę vidurinį mokslą.

Pastaba: Tikraisiais teologijos fakulteto studentais tegali būti išėję dvasines katalikų seminarijas.

25) Laisvuoju klausytoju gali būti žmogus ir nebaigęs vidurinio mokslo, jeigu fakultetas pripažins jįjį tinkant mokytis aukštojoje mokykloje.

26) Tiek tikrieji studentai, tiek laisvieji klausytojai moka universiteto nustatytąjį įrašų mokesnį.

27) Kiek gali būti priimta studentų ir laisvųjų klausytojų į universitetą, nustato kas metai kiekvienas fakultetas.

28) Studentai klauso lekcijų ir atlieka savo praktikos darbus nustatyta fakulteto tvarka.

29) Baigti universiteto mokslui reikia išbūti universitete fakulteto nustatytų semestrų skaičius ir atlikti reikalaujami planuose egzaminai ir šiaip darbai.

Pastaba: Semestrai, išbūti užsienių universitetuose, įskaitomi, jeigu yra išeiti juose reikalaujami dalykai.

30) Laisvieji klausytojai gali irgi laikyti egzaminus ir atlikti praktikos darbus. Jeigu jie išeina tinkamai mokslus, iš vieno ar kito universiteto nustatytojo kurso, tad išlaikę egzainus iš universiteto nustatytų papildomųjų dalykų, gali baigti mokslus kaip tikrieji studentai.

31) Baigę mokslus, studentai gauna tam tikrą diplomą.

32) Studentai pasiduoda universiteto disciplinai ir už prasižengimą prieš ją yra baudžiami. Juos teisia draugų ir profesorių teismas.

33) Studentai gali laisvai steigti universitete mokslo, ekonomijos ir kitas reikalingas studentų gyvenimui organizacijas, pranešę apie tai iš anksto rektoriui.

34) Universitetas laikomas valstybinėmis lėšomis, kurios kas metai skiriamos jam Švietimo ministerijos biudžete.

35) Be to, jis turi ir savo atskirų lėšų, kurios susidaro iš įrašomųjų mokesčių ir aukų.

36) Aukos gali būti skiriamos: a) katedroms tų mokslo šakų, kurių nėra valstybiniame plane, b) steigti atskiroms mokslo institucijoms prie universiteto, c) duoti premijoms ar pašalpoms už mokslo darbus ir d) duoti studentų stipendijoms ir pašalpoms.

37) Universiteto turtui valdyti ir jo ūkiui laikyti ministerijos skiriamas globėjas,

prie kurio susidaro globos taryba, sudėta iš trijų universiteto rinktų narių ir trijų parlamento rinktųjų.

38) Prie universiteto laikomas knygynas, kuris yra senato prižiūrimas. Juo gali naudotis universiteto skaitytojai ir klausytojai.

Pastaba: Sąlygas naudotis knygynu nustato pats knygynas. Tos taisyklės turi būti patvirtintos senato.

39) Pašaliečiai gali juo irgi naudotis tam tikromis sąlygomis.

40) Atmainos šiame statute gali būti daromos tik įstatymų keliu. Statutą plėsti ir aiškinti, neįnešant pagrindinių atmainų, gali fakultetas ir senatas, jeigu Švietimo Ministerija tam nesipriešina.

41) Statuto atmainų iniciatyva nuo universiteto tepareina.

Valstybės Tarybos Prezidiumas: A. Smetona, J. Staugaitis, St. Šilingas.
Švietimo ministerijos valdytojas: Jonas Yčas.

Krašto gynimas, valstybinio aparato organizavimas, krašto tvarkymas, ekonominių ir socialinių problemų sprendimas pareikalavo visų tuomet turimų jėgų, ir aukštosios mokyklos reikalas buvo kuriam laikui atidėtas.

Čia reikia paminėti, kad bolševikai, įsikūrę Vilniuje, 1919 m. kovo mėn. 13 d. irgi išleido dekretą, atkuriantį Vilniaus universitetą. Bet irgi buvo tiktai dekretas, praktiškai nieko nepadaryta.

Kadangi Lietuvos vyriausybė neturėjo galimybių ir jėgų universiteto kūrimu rūpintis, tai Lietuvių mokslo draugija Vilniuje atidarė Aukštuosius mokslo kursus, kurie pradėjo veikti 1919 m. kovo mėn. 1 d. ir veikė iki 1921 m. gegužės mėn. 14 d. Kursų vedėju buvo dr. Jonas Basanavičius. Visu tuo metu lietuviai Vilniuje nuo lenkų patyrė labai daug skaudžių smūgių ir 1921 m. tie kursai turėjo užsidaryti.

LIETUVOS AUKŠTIEJI KURSAI

Kaune, laikinojoje Lietuvos sostinėje, aukštosios mokyklos niekuomet nebuvo buvę. Nebuvo tam reikalui jokių patalpų nei tradicijų. Viskas turėjo būti pradėta iš naujo. Lietuvos vyriausybei nespėjant prie universiteto steigimo prieiti, iniciatorių grupės ir paskiri asmenys, būdami kiek nuošaliau nuo to meto aktualiausių reikalų, pradėjo rūpintis aukštosios mokyklos kūrimu.

Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus 1918 m., grįžo Lietuvon nemaža Rusijos universitetuose studijavusių studentų; taip pat ir tam tik-

ras skaičius grįžo iš Vakarų Europos universitetuose studijavusių. Studentų medikų, grįžusių Lietuvos, buvo kelios dešimtys. Jaunos Lietuvos valstybės prasidėjusios kovos su Sovietų Rusijos raudonąja armija, vokiečių-rusų Holtz'o-Bermont'o kariuomene ir pagaliau su Lenkija sutrukdė tolimesnes tų studentų studijas. Vieni jų įsijungė savanoriais į Lietuvos kariuomenę, kiti į besikuriančios valstybės valdžios aparatą. Kovoms frontuose nurimus ir valstybinį aparatą aptvarkius, beveik visi jie norėjo baigti studijas.

Vyresniųjų gydytojų tarpe Kauno medicinos draugijoje kilo sumanymas suteikti vyresniųjų semestrų studentams medikams galimybę padirbėti ligoninėse, specialistams vadovaujant, ir tuo būdu įgyti klinikinio patyrimo. Kauno ligoninės vyresnysis gydytojas dr. Jonas Staugaitis ir Lietuvos kariuomenės sanitarinio skyriaus viršininkas gyd. Vladas Nagevičius sukvietė į civilinę Kauno ligoninę ir Karo ligoninę specialistus tam klausimui apsvarstyti.

1918 m. antroje pusėje, dar esant vokiečių okupacijai, buvo įkurta Kauno miesto gydytojų draugija. Į ją nariais įstojo beveik visi, tuo metu Kaune gyvenę gydytojai. Kadangi gana žymus procentas tuo metu visai nemokėjo ar silpnai mokėjo lietuviškai, jų posėdžiuose ir susirinkimuose buvo vartojama vien tik rusų kalba. Toks reiškinys negalėjo patenkinti lietuvių gydytojų. Dr. Juozo Žemgulio ir dr. Motiejaus Nasvyčio iniciatyva 1919 m. gegužės mėn. 2 d. Karo ligoninės patalpose įvyko susirinkimas ir buvo įkurta Kauno medicinos draugija. Steigiamajame susirinkime dalyvavo gydytojai: Jurgis Alekna, Jonas Brundza, Eliziejus Draugelis, Vladas Ingelevičius, Pranas Sližys, Tumas, Juozas Žemgulys, Jurgis Žilinskas, Motiejus Nasvytis ir Linas Janulionis. Joje susispietė ne tik gyvenantieji Kaune lietuviai gydytojai, bet įsirašė nariais ir kai kurie provincijoje gyveną. Šiai draugijai rūpėjo daug įvairių klausimų: kova su apkrečiamomis ligomis, pagalbinio medicinos personalo paruošimas, svetimtaučių gydytojų praktika Lietuvoje ir kitos problemos. Pirmasis draugijos pirmininkas buvo dr. M. Nasvytis. 1920m. gegužės mėn. Kauno medicinos draugija išleido pirmąjį *Medicinos* žurnalo numerį.

Svarbiausias Kauno medicinos draugijos pirmųjų metų darbas buvo medicinos skyriaus įsteigimas ir jo organizavimas prie Lietuvos aukštųjų kursų.

1919 m. liepos mėn. 3 d. lietuvių spaudoje pasirodė gydytojų ir studentų korporacijos „Fraternitas Lithuanica" nutarimas, kuriame keliama mintis, kad nedelsiant reikia rūpintis ir sudaryti sąlygas studentams medikams, dėl karo negalėjusiems medicinos mokslų baigti, juos baigti

ir papildyti gydytojų eiles.

Tų pačių metų rugsėjo mėn. 4 d. Kauno medicinos draugijoje to meto Sveikatos departamento Sveikatos skyriaus vedėjas dr. Jonas Staugaitis iškėlė mintį, kad studentmas medikams, baigusiems ne mažiau kaip 6 semestrus, būtų leista praktikuoti ligoninėse ir, atlikus nustatytą metų skaičių praktiką specialistų priežiūroje, laikyti diplomui gauti egzaminus.

Tuo klausimu susirūpino ir patys studentai medikai. 1919 m. rugsėjo mėn. 12 d. savo susirinkime jie priėmė rezoliuciją, kuria prašė studentams, baigusiems tris ar keturis kursus, įsteigti parengiamuosius gydytojų kursus, kuriuos per metus ar dvejus baigusiems ir išlaikiusiems egzaminus būtų suteikiamas gydytojo diplomas. *Lietuva,* 1919 m. liepos mėn. 3 d.

Kauno medicinos draugija 1919 m. spalio mėn. 6 d. savo susirinkime nutarė tokius kursus steigti. Kursų steigimu buvo susirūpinę ir kitų sričių intelektualai. Spalio mėn. 8 d. buvo sušauktas platesnis pasitarimas, kuriame dalyvavo ir kitų sričių specialistai ir intelektualai. Buvo išrinkta komisija iš Zigmo Žemaičio, Augustino Janulaičio, Jurgio Aleknos, J. Vabalo-Gudaičio ir Eduardo Volterio rūpintis universiteto lygio kursų steigimu. Ta komisija, prisidėjus dar eilei kitų, jų tarpe Tadui Ivanauskui, Motiejui Nasvyčiui, Kazimierui Vasiliauskui, įsteigė Aukštųjų mokslų draugiją, kuri rūpinosi Aukštųjų kursų steigimu.

Viename Kauno medicinos draugijos susirinkime Z. Žemaitis pranešė, kad Švietimo ministerija yra pasiūliusi organizuoti Aukštuosius kursus universiteto programa ir lygiu ir siūlo Kauno medicinos draugijai suorganizuoti Aukštųjų kursų Medicinos skyrių. M. Nasvyčio pasiūlymu tam reikalui tvarkyti buvo išrinkta komisija, į kurią įėjo J. Alekna, M. Nasvytis, J. Staugaitis, J. Žilinskas ir trys studentų medikų atstovai.

Išrinktai komisijai pasiūlius, Kauno medicinos draugija sutiko būti Aukštų kursų Medicinos skyriaus šeimininku. Buvo nustatyti dėstytini dalykai ir parinkti kandidatai į lektorius. Lėšų turėjo duoti klausytojai ir valstybė. Docentams mokestis buvo nustatytas 30 auksinų už dėstomąją valandą. Buvo pradėta registracija. Įsiregistravo 20 asmenų, norinčių įstoti į kursus studentais. Buvo nutarta, kurie skyriai gali būti įsteigti įvairiose Kauno ligoninėse. Taip pat buvo formaliai nutarta, kad Kauno medicinos draugija steigia prie Aukštųjų kursų Medicinos skyrių, tuojau atidaro IV-tą ir V-tą kursus, nes buvo studentų, kurie žemesnius kursus jau buvo baigę kituose universitetuose. Pirmo kurso steigimo reikalu Jurgis Žilinskas padarė pranešimą, siūlydamas, kad pirmuosius kursus būtų galima įsteigti, susitarus su Fizikos-matematikos-gamtos skyriumi, kuris jau organizuojamas. Tuo reikalu ir toliau pavesta rūpintis J. Žilinskui.

Į kursų lektorių pasitarimą draugija delegavo M. Nasvytį ir J. Staugaitį.

Kauno medicinos draugijos įvykusiame posėdyje 1919 m. spalio mėn. 17 d. dr. M. Nasvytis padarė pranešimą apie Aukštųjų kursų lektorių pasitarimą. Kursuose manoma laikytis sistemiško dalykų dėstymo. Kursai turės būti įžanga į universitetą, ir visa organizacija būsianti universiteto tipo.

Draugijos posėdyje, įvykusiame 1919 m. lapkričio mėn. 30 d., M. Nasvytis pranešė, kad Aukštuosius kursus steigia Aukštųjų mokslų draugija, kuri dabar organizuojama, ir prie tų Aukštųjų kursų Medicinos skyrių tvarkyti imasi Kauno medicinos draugija.

Kauno medicinos draugijos 1920 m. sausio mėn. 23 d. posėdyje buvo padaryti konkretūs žygiai Aukštųjų kursų Medicinos skyriui atidaryti ir buvo išrinkti ar pakviesti šie lektoriai:

1. Nervų ir psichikos ligoms — dr. Juozas Blažys.
2. Teismo medicinai — dr. Gotšalka, iš Kretingos.
3. Akių ligoms — dr. Baltramiejus Vabalas. Jei jis nesutiktų, iškviesti dr. Petrą Avižonį.
4. Ausų, nosies ir gerklės ligoms — dr. Jurgis Alekna.
5. Akušerijai ir ginekologijai — dr. Pranas Mažylis.
6. Vaikų ligoms svarstytos — dr. Ralio ir dr. Jono Staugaičio kandidatūros.
7. Operacinei chirurgijai ir anatomijai — dr. Jurgis Žilinskas.
8. Infekcinėms ligoms ir baktereologijai — dr. Motiejus Nasvytis.
9. Chirurginei klinikai — dr. Juozas Žemgulys ir dr. A. Hagentornas.
10. Vidaus ligoms — dr. Vladas Kairiūkštis ir dr. Parčevskis.
11. Odos ir veneros ligoms — dr. Karūža.

Medicinos skyriaus vedėju buvo išrinktas M. Nasvytis.

Vėliau Aukštųjų kursų Medicinos skyriaus dėstytojai keitėsi ir jais yra buvę: M. Nasvytis, J. Žilinskas, J. Bagdonas, Vl. Mongirdas, Vaclovas Viršila, St. Matulaitis, Vl. Lašas, P. Avižonis, P. Raudonikis, L. Gogelis, A. Jurgeliūnas.

Jau pačioje pradžioje, M. Nasvyčiui vadovaujant, Medicinos skyrius pradėjo veikti su I-mo, IV-to ir V-to kurso studentais. Klinikinės paskaitos ir darbai buvo atliekami Kauno valstybinėje ligoninėje, dr. J. Staugaičio vadovaujamoje, ir karo ligoninėje, dr. Vlado Nagevičiaus vadovaujamoje. Gydytojų karškių tarpe kilo sumanymas Aukštųjų kursų Medicinos skyrių paversti Karo medicinos mokykla ar Karo medicinos akademija. Debatams tuo klausimu buvo paskirtas vienas Kauno medicinos draugijos susirinkimas. Laimėjo civilinis sektorius, Medicinos skyrius liko prie

Aukštųjų kursų ir Karo medicinos akademija nebuvo įsteigta.

Medicinos skyrius ruošė savo dėstytojus. Dr. J. Žilinskui ir dr. Vl. Lašui buvo duotos po 6000 auksinų stipendijos, ir jie buvo pasiųsti į Vakarų Europos universitetus pasitobulinti dėstyti: pirmasis anatomiją, antrasis fiziologiją.

Medicinos skyriaus steigimu daugiausia rūpinosi Kauno medicinos draugija. Aukštųjų mokslų draugija rūpinosi visų skyrių Aukštųjų kursų steigimu. Ji paruošė Aukštųjų kursų statutą ar įstatus, kuriuos Švietimo ministerija patvirtino 1919 m. gruodžio mėn. 27 d.

AUKŠTŲJŲ KURSŲ ĮSTATAI

I. Kursų tikslas, tipas ir skyriai

1. Aukštieji kursai yra mokslo ir mokymo įstaiga: jie daro mokslo tyrinėjimus ir suteikia jaunuomenei įvairių specialybių aukštojo mokslo žinių.

2. A. kursus steigia ir laiko Aukštųjų mokslų draugija.

3. A. kursai yra Švietimo ministerijos prižiūrimi ir dirba savo darbą, laikydamiesi ministerijos patvirtintų įstatų.

4. A. kursuose mokslas dėstomas lietuvių kalba, bet prireikus, A. kursų tarybos nusprendimu, tam vartojamos ir kitos kalbos.

5. A. kursuose atidaromi skyriai: Humanitarinių mokslų skyrius (istorija, filologija, pedagogika). Teisių skyrius. Matematikos Fizikos skyrius. Gamtos skyrius (su agronomijos sekcija). Medicinos skyrius (su veterinarijos sekcija). Technikos skyrius.

Pastaba: Prireikus steigiami ir kiti skyriai arba jų sekcijos ir jungiami esamieji skyriai.

6. A. kursuose dėstomi sistemingai ir mokslingai dalykai, einami atitinkamuose aukštųjų mokyklų fakultetuose arba skyriuose.

7. Be pagrindinių, mokslo planuose parodytų dalykų, dėstomi Kursuose ir papildomieji dalykai ir laikomos epizodinės paskaitos.

8. Prie A. kursų: 1) steigiamos padedamosios įstaigos: bibliotekos, kabinetai, laboratorijos, tyrimų stotys, klinikos, muziejai, dirbtuvės ir 2) leidžiamas mokslo darbų organas.

II. Kursų klausytojai

9. Kursų klausytojai esti 2 kategorijų: a) tikrieji klausytojai ir b) laisvieji klausytojai.

10. Tikraisiais klausytojais gali bti abiejų lyčių jaunimas, išėjęs vidurinį mokslą.

11. Laisvaisiais klausytojais gali būti abiejų lyčių piliečiai, kurie savo amžiumi ir išsilavinimu tinka tam tikram kursui klausyti.

Šį dalyką sprendžia to skyriaus taryba, į kurį nori įstoti laisvasai klausytojas.

12. Epizodinių kursų gali laisvai klausyti kiekvienas pilietis.

13. Asmens, kurie vidurinėse mokyklose nėra išėję lotynų kalbos, priimami tikraisiais klausytojais į tuos skyrius, kuriuose einami be tos kalbos mokslai.

14. Laisvieji klausytojai gali tapti tikraisiais klausytojais, pristatę pažymėjimą, kad yra išlaikę egzaminus iš vidurinės mokyklos kurso.

15. Klausytojams, išlaikiusiems komisijoje, kurioje dalyvauja valdžios atstovai, egzaminus iš bet kurio skyriaus kurso, suteikiamos teisės, pripažintos baigusiems atitinkamus kitų aukštųjų mokyklų fakultetus arba skyrius.

16. Tikriesiems ir laisviesiems klausytojams, išėjusiems tam tikrą kursą, atlikusiems reikalingus praktikos darbus ir išlaikiusiems egzaminus, išduodami tam tikri pažymėjimai.

17. Visi klausytojai laikosi tvarkos, Kursų tarybos nustatytos.

18. Klausytojai, kenkią Kursų darbui, Kursų tarybos sprendimu gali būti išbraukti iš Kursų klausytojų skaičiaus.

19. Kursų klausytojai įneša tam tikrą mokesnį, Kursų tarybos nustatytą.

Pastaba: Klausytojus, atsidūrusius sunkioj materialinėj padėtyje, Kursų taryba gali atleisti nuo mokesnio.

III. Kursų lektoriai ir praktikos darbų vadovai

20. Kursų lektoriais gali būti: a) aukštųjų mokyklų profesoriai, docentai, privatdocentai, laborantai, b) baigę aukštąjį mokslą ir darbavęsi savo profesijos mokslo srityje ir c) pasirodę visuomenei savo mokslo darbais.

21. Pirmiesiems kiekvieno skyriaus lektoriams parinkti šaukiamas atitinkamųjų mokslininkų kiek galint didesnis skaičius; jie išrenka tinkamus kandidatus.

22. Kursams įsisteigus ir mokslui prasidėjus, lektorius kviečia skyriaus taryba.

23. Apie lektorių reikalingumą Kursų arba jų skyriaus taryba skelbia iš anksto laikraščiuose, prašydama kandidatų atsiųsti jai savo curriculum vitae, mokslo darbus ir mokslo darbuotės aprašymą.

24. Paskirtam laikui išėjus, skyriaus taryba slaptu balsavimu išrenka lektorius ir su visa rinkimo medžiaga siunčia patvirtinti A. kursų tarybai.

25. Kursų praktikos darbų vadovai ir laborantai renkami tokiu pat būdu, kaip ir lektoriai.

26. Lektoriai, praktikos darbų vadovai, laborantai ir asmenys, einą visokias kitas pareigas Kursuose, gauna iš kursų kasos atlyginimą už darbą nustatytomis sąmatomis.

IV. Kursų taryba

27. Aukštuosius kursus tvarko ir valdo A. kursų taryba.

28. Kursų taryba: a) tvirtina skyrių tarybos išrinktus lektorius, b) išrenka iš lektorių tarpo Kursų vadovą, jo padėjėją ir tarybos sekretorių, c) renka ūkio ir iždo vadovus, d) sprendžia klausimus apie skyrių atidarymą, e) tvirtina pridedamųjų mokslo įstaigų įstatus, f) svarsto sąmatas ir duoda jas patvirtinti A. mokslų draugijai, g) išrenka Revizijos komisijon ne mažiau, kaip tris narius.

29. Kursų vadovas: a) atstovauja Kursams visose įstaigose, b) vykdo ir žiūri, kad ir kitų būtų vykdomi Kursų tarybos nutarimai, c) suteikia klausytojams ir

kitiems žmonėms reikiamų žinių, d) prižiūri Kursų raštinę, e) atlieka visus kitus einamuosius Kursų reikalus.

30. Visas Kursų vadovo pareigas, kada jo nėra, eina Kursų vadovo padėjėjas.

31. Nepagrindiniams reikalams atlikti Kursų taryba gali sudaryti mažąją taryba, į kurią įeina Kursų vadovas, jo padėjėjas, tarybos sekretorius ir skyrių vadovai.

32. Atskirų skyrių reikalus mokslo ir administravimo srityje tvarko skyrių tarybos.

33. Skyrių tarybos: a) svarsto mokslo dalykų planus, b) skirsto tarp lektorių einamojo mokslo paskaitas, c) apsvarsto darbo vyksmą, jo įvykius ir priemones darbui pagerinti ir e) svarsto visus kitus klausimus, kurie paliečia skyriaus reikalus.

34. Skyriaus taryba iš savo tarpo išrenka skyriaus vadovą ir sekretorių.

35. Skyrių tarybos renkasi ne rečiau, kaip vieną kartą kas mėnuo.

36. Kursų taryba susideda iš: a) visų lektorių, b) visų padedamųjų mokslo įstaigų atstovų ne didesnio skaičiaus, kaip vienas ketvirtadalis visų lektorių, c) A. mokslų draugijos trijų atstovų ir d) mokymo dalykus tvarkant ir sprendžiant klausimas apie klausytojų pašalinimą, klausytojų atstovų po vieną nuo kiekvieno skyriaus.

37. Skyriaus taryba susideda iš: a) visų skyriaus lektorių, b) padedamųjų mokslo įstaigų atstovų, nurodyto punkte 36 b. skaičiaus ir c) mokymo dalykus tvarkant, klausytojų atstovo.

38. Kursų arba skyriaus taryba gali kviestis į posėdžius patarėjais ir pašalinių mokslo žmonių.

V. Kursų lėšos

39. Kursų lėšos susideda iš: a) A. mokslų draugijos duodamų sumų, b) klausytojų įmokamųjų sumų, c) valdžios duodamų pašalpų, d) atskirų žmonių ir įstaigų aukų ir e) įplaukimo iš paskaitų; spaudinių pardavimo ir t.t.

40. Kursų kapitalai, susidarę iš sumų, paaukotų Kursams aiškiai nurodytais tikslais, vartojami tiktai sutinkamai su jų aukotojų valia ir sąlygomis.

VI. Revizijos komisija

41. Piniginiam Kursų stoviui ir visam turtui tikrinti sudaroma Revizijos komisija.

42. Revizijos komisija susideda ne mažiau kaip iš dviejų Kursų tarybos išrinktų narių ir tiek pat A. m. draugijos Revizijos komisijos išrinktų narių.

43. Revizijos komisija iš savo tarpo išsirenka pirmininką ir sekretorių, kurie reikiant šaukia Revizijos komisijos posėdžius, bet ne rečiau kaip kartą pusmetyje.

44. Dėl revizijos kas kartą surašomas protokolas, kuris įteikiamas A. kursų tarybai artimiausiame jos posėdyje.

Švietimo ministerio patvirtinta 1919 m. gruodžio 27 dieną.

Švietimo Darbas, 1920, No. 2.

Šitie įstatai įregistruoti Kauno miesto ir apskr. raštinėje 1919 m. gruodžio mėn. 6 d. *Vyr. Žin.* 1921 m. liepos mėn. 15 d. No. 67.

Aukštųjų mokslų draugija 1920 m. sausio mėn. 27 d. Kaune iškilmingai atidarė privatinę mokyklą, pavadintą Lietuvos aukštaisiais kursais. Kursuose susiorganizavo 6 skyriai:

Humanitarinis, vedėjas Eduardas Volteris

Juridinis, vedėjas Augustinas Janulaitis

Matematikos-Fizikos, vedėjas Zigmas Žemaitis

Gamtos, vedėjas Tadas Ivanauskas

Medicinos, vedėjas Motiejus Nasvytis, vėliau Petras Avižonis

Technikos, vedėjas Jonas Šimoliūnas

Aukštųjų kursų vedėju buvo 1920-21 Z. Žemaitis ir 1921-22 m. J. Vabalas-Gudaitis.

1920 m. pavasario semestre paskaitas skaitė 34 lektoriai, o kursus uždarant, lektorių buvo 48.

Klausytojų sudėtis, kursams įsisteigus:

Aukštųjų kursų klausytojų kategorija, lytis ir nacionalinė sudėtis

1920 m. sausio mėn.

	Klausytojų kategorija			Lytis		Tautybė		
	tikrieji	laisvieji	iš viso	vyrų	moterų	lietuvių	žydų	kitų
1. Humanitarinis	32	79	111	69	42	101	10	—
2. Teisių	38	50	88	73	15	69	17	2
3. Fizikos-matematikos	11	9	20	17	3	14	6	—
4. Gamtos	28	38	66	39	27	57	8	1
5. Medicinos	95	64	159	81	78	77	78	4
6. Technikos	40	38	78	75	3	44	33	1
Iš viso	244	278	522	354	168	362	152	8

Lentelė sudaryta, remiantis: CVA, F. 631, ap. 12 B. 37, l. 8, 15.

Lentelė paimta iš C. Mancinsko straipsnio „Kova dėl Aukštosios mokyklos ir jos įkūrimas buržuazinėje Lietuvoje" L.T.S.R. *Aukštosios Mokyklos Mokslo Darbai,* 1978

Klausytojų skaičius ir sudėtis, kursams darbą baigiant ir atidarant Lietuvos universitetą, buvo tokie:

Skyrius	Lytis			Tautybė		
	vyrų	moterų	viso	lietuvių	žydų	kitų
Humanitarinis	19	23	42	31	10	1
Teisių	59	6	65	55	8	2
Fizikos-matematikos	10	3	13	12	1	—
Gamtos	21	14	35	32	3	—
Medicinos	114	126	240	80	153	7
Technikos	41	—	41	28	13	—
Viso	264	172	436	238	188	10

Lentelė iš ten pat kaip ir pirmoji, psl. 60.

Abi lentelės rodo, kad, kaip kursų pradžioje, taip ir jų pabaigoje, Medicinos skyriuje žydų tautybės studentų buvo daugiau negu lietuvių. Tai galima paaiškinti tuo, kad lietuviai tuo metu dar buvo frontuose, kovojo už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Taip pat nemažą procentą sudarė žydų tautybės studentai humanitariniame ir technikos skyriuose. Jų buvo daugiau kursuose gal ir dėl to, kad jiems, kaip miestiečiams, buvo labiau prieinamos vidurinės ir aukštosios mokyklos.

Taip pat iš lentelių matome, kad, kursus atidarant, studentų buvo daugiau negu jų pabaigoje. Antrojoje lentelėje nebeturima klausytojų kategorijų. Greičiausia dėl to, kad yra sumažėjęs vadinamųjų laisvųjų klausytojų skačius.

Medicinos skyriaus klausytojai susiorganizavo į Lietuvos aukštųjų kursų klausytojų medikų draugiją. Tos draugijos įstatai:

Lietuvos aukštųjų kursų klausytojų medikų draugijos įstatai.

I. Draugijos tikslas ir teisės.

1. Draugijos tikslas — jungti medicinos mokslą einančius Aukštųjų kursų klausytojus, teikiant jiems dvasinę bei materialę paramą.
2. Savo tikslui pasiekti Draugija steigia knygyną, rengia paskaitas, referatus, koncertus, vaidinimus, leidžia įvairius spaudinius ir t.t.
3. Draugijos lėšoms padidėjus, steigiama savišalpos kasa.
4. Draugija yra juridinis asmuo ir turi visas jo teises.

II. Draugijos sudėtis.

5. Draugijos nariai dalinami į kategorijas: tikrieji, netikrieji, nariai rėmėjai ir garbės nariai.

6. Tikruoju nariu gali būti kiekvienas Aukštųjų kursų Medicinos skyriaus klausytojas, sutinkąs su draugijos įstatais ir įmokėjęs draugijos kason 5 auk. įstojamo mokesčio ir nario mokesčio 10 auk. kas mėnuo.

Pastaba: Mokslą išėję klausytojai, jiems panorėjus, pasilieka Draugijos nariais.

8. Nariu rėmėju laikomas asmuo, prisidėjęs prie Draugijos gyvavimo lėšomis ar mokslo įmonėmis.

Pastaba: Garbės nariai, valdybai pasiūlius, priimami visuotinio susirinkimo 2/3 balsų.

10. Tikrieji ir garbės nariai susirinkimuose turi sprendžiamąjį balsą, o netikrieji ir nariai rėmėjai — patariamąjį.

11. Draugijos nariai gali išstoti iš Draugijos kiekvienu laiku, pareiškę apie tai raštu.

12. Nariai, kenkią Draugijos darbui, visuotinio susirinkimo nutarimu, gali būti iš draugijos išbraukiami.

13. Draugijos narys, neįmokėjęs tris mėnesius nario mokesčio, laikomas iš draugijos išstojusiu.

III. Draugijos tvarka.

14. Kiekvieną mokslo pusmetį šaukiami visuotini susirinkimai, kuriuose sprendžiami svarbiausieji Draugijos reikalai. Esant dideliam reikalui valdyba gali sušaukti susirinkimą prieš laiką. Be to, pareikalavus, 1/5 narių arba Revizijos komisijai, visuotinis susirinkimas gali būti bet kuriuo laiku sukviestas.

15. Visuotini susirinkimai laikomi teisėtais, jei susirenka ne mažiau 2/3 draugijos narių, turinčių sprendžiamąjį balsą. Reikiamam narių skaičiui neatvykus, susirinkimas atidedamas kitai dienai ir laikomas teisėtu, dalyvaujant bet kuriam narių skaičiui.

16. Visuotinis susirinkimas renka iš savo tarpo pusei metų valdybą iš 5 asmenų ir dviejų kandidatų ir Revizijos komisiją iš 3 asmenų ir vieno kandidato.

17. Apie draugijos įstatų keitimą ir draugijos likvidavimą sprendžia visuotinis susirinkimas.

IV. Draugijos valdyba

18. Valdyba susideda iš pirmininko, sekretoriaus, iždininko, knygyno vedėjo ir vieno nario.

19. Valdyba yra Draugijos turto valdytoja ir veda visus Draugijos reikalus.

20. Valdybai yra duodama kooptacijos teisė sudaryti įvairių sekcijų ir kitiems reikalams.

21. Valdyba laikinai priima narius, o juos tvirtina artimiausias visuotinis draugijos susirinkimas.

Pastaba: Valdyba turi teisę reikalauti iš naujai įstojančių narių iki 5 tikrųjų narių rekomendacijos.

22. Revizijos komisija tikrina pinigines draugijos apyskaitas ir prižiūri turtų naudojimą.

V. Draugijos lėšos

23. Draugijos lėšos susideda: iš narių įnašų, pelno nuo vakarų, koncertų, paskaitų, aukų ir t.t.

24. Visos lėšos dalinamos: 1) į apyvartos kapitalą ir 2) atsargos kapitalą.

Pastaba: Apie atsargos kapitalo sudarymą sprendžia visuotinis susirinkimas.

VI. Likvidavimas

55. Dviems trečdaliams visuotinio susirinkimo nubalsavus likviduotis, renkama likvidacijos komisija iš trijų narių, Visuotinio susirinkimo nurodymu D-jos turtas gali būti perduotas atitinkamai kultūros organizacijai ar kitai kuriai įstaigai.

Medicina, 1921, Nr. 5

Šitie įstatai įregistruoti 1921 m. balandžio mėn. 5 d. Kauno miesto ir apskr. viršininko įstaigoje Draugijų rejestro No. 80. *Vyr. Žinios* 1921 m. birželio mėn. 16 d. No. 66.

Aukštuosiuose kursuose darbas buvo sunkus ir studentams, ir lektoriams. Dauguma studentų, ypač lietuvių, turėjo tarnybas ir paskaitas ar praktikos darbus lankydavo tik nuo tarnybos atliekamu laiku. Lektoriai taip pat dažniausiai dirbo nemokamai ir turėjo kitus pragyvenimo šaltinius. Be to, trūko patalpų. Buvo gauti buvusieji Kauno komercinės mokyklos rūmai (Donelaičio ir Mickevičiaus gatvių kampas), kuriuose įsikūrė kursų vadovybė, raštinės, chemijos, fizikos katedros ir laboratorijos ir kitos įstaigos. Zoologijos ir botankos katedros įsikūrė gamtos tyrimo stoties patalpose (Vilniaus g-vė No. 2). Anatomikumui buvo gautas namas, esąs Mickevičiaus g-vė No. 7. Jame pirmiau buvo pradžios mokykla ir jam pritaikyti anatomijos institutui reikėjo kapitalinio remonto.

Aukštieji kursai buvo Lietuvos universiteto pirmtakas, arba jo pradžia. Jie paruošė pirmuosius universiteto klausytojus ir davė progos išbandyti jėgas ir pasiruošti būsimiems universiteto dėstytojams. Organizacijos, pvz., Kauno medicinos draugija, ir Aukštųjų kursų lektoriai aktyviai dalyvavo Lietuvos universiteto fakultetų branduolių sudaryme.

Panaudota literatūra

Lietuvos aidas, 1918 m. gruodžio mėn. 24 d. No. 164 (712).
Lietuva, 1919 m. liepos mėn. 3 d.
Medicina, 1921 m. No. 5.
Švietimo darbas, 1920 m. Nor. 2.
Vyr. žin., 1921 m. liepos mėn. Nr. 67.
Aukštosios mokyklos mokslo darbai, 1978.
Medicina 1929 m. Nr. 1ų.

LIETUVOS UNIVERSITETAS, JO ĮKŪRIMAS, STRUKTŪRA IR AUGIMAS

Lietuvos vyriausybė, lenkams okupavus Vilnių, pasitraukė į Kauną, suorganizavus ir šiek tiek aptvarkius valdžios aparatą bei apgynus valstybės sienas, ėmė rūpintis Lietuvos universiteto steigimu. Kaune jau 1921 m. Švietimo ministerija paruošė universiteto statuto projektą ir tų metų rudenį Ministerių kabinetas įnešė jį į Steigiamąjį Seimą svarstyti ir priimti (Lietuvos universitetas, 1922.II.16—1927.II.16. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita). Tačiau seime statuto svarstymas užsitęsė. Ministerių kabinetas, nelaukdamas statuto priėmimo seime, bet suprasdamas universiteto reikalingumą, 1922 m. vasario mėn. 13 d. savo posėdyje nutarė steigti universitetą ir atidaryti jį 1922 m. vasario mėn. 16 d. Šitą nutarimą Ministerių kabinetas padarė, remdamasis Valstybės Tarybos Vilniaus universiteto 1918 m. gruodžio mėn. 5 d. priimtu statutu.

Žemiau spausdinama istoriška autentiško dokumento Ministerių kabineto nutarimo protokolo nuotrauka.

Ministerių Kabineto posėdis
1922 m. vasario mėn. 13 d.
5 val. 10 min. vak.

Posėdyje pirmininkauja Ministeris Pirmininkas E. Galvanauskas. Dalyvauja Ministeriai : Prof. V. Jurgutis, J. Aleksa, Majoras Sližys, Prof. Jodakis, S. Vileišis, V. Karoblis, K. Oleka, J. Dobkevičius, M. Soloveičikas ir Valstybės Kontrolierius J. Zubrickas.

IV.

Universito atidengimo klausimas.

Ministerių Kabinetas, vaduodamasis Vilniaus universito įsteigimo įstatymu ir turėdamas omenyje Steigiamąjame Seime svarstomąjį universito Statuto projektą ir universito atidengimo klausimo pribrendimą ir reikalingumą, nutarė 1922 metų vasario mėn. 16 dieną atidengti universitą Kaune.

Universito atidengimą įvykdyti pavedama Švietimo Ministeriui.

Ministeris Pirmininkas.

Ministerių Kabineto Reikalų Vedėjas.

Ministerių kabineto reikalų vedėjo vardu Vincas Mašalaitis Švietimo ministerijai tuojau pasiuntė tokį raštą:

ŠVIETIMO MINISTERIJAI

1922 m. vasario mėn. 13 d. Ministerių kabinetas, vadovaudamasis Vilniaus universiteto įsteigimo įstatymu ir turėdamas omeny Steigiamajam Seime svarstomąjį universiteto statuto projektą ir universiteto atidengimo klausimo pribrendimą ir reikalingumą, nutarė 1922 metų vasario mėn. 16 d. atidaryti universitetą Kaune.

Universiteto atidengimą įvykdyti pavedama Švietimo ministerijai.

Mašalaitis
Už Ministerių kabineto reikalų vedėją.

Medicina, 1922 m. No. 2.

1922 m. vasario mėn. 14 d. 7 val. vak. Švietimo ministerio Petro Juodakio iniciatyva ir Aukštųjų kursų vadovybei padedant, buvo sukviestas platesnis pasitarimas. Jame dalyvavo Lietuvos Aukštųjų kursų lektoriai, kai kurių organizacijų ir visuomenės atstovai. Kauno medicinos draugijai atstovavo dr. Jonas Staugaitis ir dr. Matas Mickus.

Švietimo ministeris Petras Juodakis susirinkusiems dalyviams pranešė, kad Ministerių kabinetas yra nutaręs atidaryti Lietuvos Universitetą š.m. vasario mėn. 16 d., 3 val. po pietų. Jisai paprašė dalyvius susigrupuoti atitinkamai steigiamiems fakultetams ir sudaryti fakultetų branduolius iš 5 asmenų kiekvienam. Medicinos fakulteto branduolio sudaryme dalyvavo Aukštųjų kursų medicinos skyriaus lektoriai ir Kauno medicinos draugijos atstovai — dr. J. Staugaitis ir dr. M. Mickus.

Fakultetų branduoliai Švietimo ministerijai buvo įteikti tą patį vakarą.

1922 m. vasario mėn. 15 d. Švietimo ministeris Petras Juodakis įteikė Lietuvos Respublikos prezidentui raštą, kuriuo pasiūlė Lietuvos universiteto rektorių ir fakultetų dekanus. Lietuvos Respublikos prezidentas į tai atsakė tokiu raštu:

Lietuvos Respublikos Prezidento įsakymas Nr. 18

Remdamasis Vilniaus universiteto statuto 8 paragrafu tvirtinu Švietimo ministerio pristatytus raštus š.m. vasario mėn. 15 d. Nr. 1307.

Universiteto Rektorium — prof. Joną Šimkų.

Teologijos fakulteto dekanu — dr. Joną Maculevičių.

Socialinių mokslų fakulteto dekanu — prof. Augustiną Voldemarą.

Medicinos fakulteto dekanu dr. med. Petrą Avižonį.,

Gamtos ir matematikos fakulteto dekanu — matematiką Zigmą Žemaitį.
Technikos fakulteto dekanu — prof. Praną Jodelę.

A. Stulginskis
E. Respublikos Prezidento pareigas.

P. Juodakis
Švietimo ministeris

1922 m. vasario 16 d.

Medicina 1922 m. Nr. 2.

Aleksandras Stulginskis
Lietuvos Respublikos presidentas.

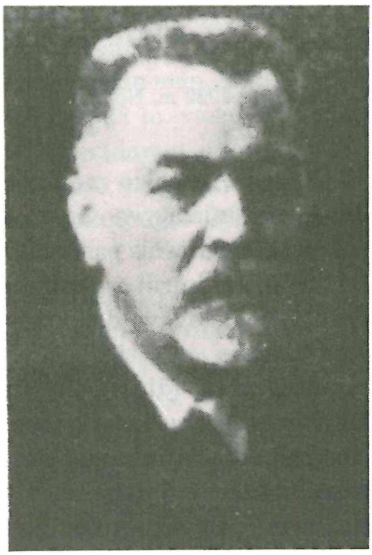

P. Juodakis
Švietimo ministeris

Švietimo ministeris, remdamasis 1922 m. vasario mėn. 14 d. Aukštųjų kursų lektorių, organizacijų ir visuomenės atstovų susirinkimo nutarimu, įteikė Universiteto rektoriui prof. Jonui Šimkui raštą, kuriuo susirinkimo parinktus kandidatus paskyrė į fakultetų mokomojo personalo branduolius.

To rašto turinys yra toks:

Universiteto Rektoriui

Vykindamas Ministerių kabineto šio vasario 13 dienos nutarimą apie įkūrimą Kaune universiteto ir remdamasis Valstybės Tarybos 1918 m. gruodžio mėn. 5 d.

priimto Vilniaus universiteto statuto par. 7, paskyriau universiteto mokomojo personalo branduolius nuo šio vasario 16 dienos:

1. Teologijos fakultetui: dr. Joną Maculevičių, dr. Praną Būčį, dr. B. Blažiejų Česnį, dr. Aleksandrą Grigaitį, mag. Kazimierą Šaulį.

2. Socialinių mokslų fakultetui: prof. Eduardą Volterį, prof. Kazimierą Būgą, mag. Vincą Krėvę-Mickevičių, prof. Augustiną Voldemarą, juristą Augustiną Janulaitį, dr. Simoną Dubnovą.

3. Medicinos fakultetui: prof. Leoną Gogelį, dr. med. Antaną Jurgeliūną, dr. med. Petrą Avižonį, mag. Petrą Raudonikį, gydytoją Vladą Lašą.

4. Gamtos ir matematikos fakultetui: chemiką Vincą Čepinskį, gamtininką Tadą Ivanauską chemiką Filipą Butkevičių, matematiką Zigmą Žemaitį, gamtininką Antaną Purėną.

5. Technikos fakultetui: prof. Platoną Jankauską, prof. Praną Jodelę, prof. Joną Šimkų, inž. J. Šimoliūną, inž. Kazimierą Vasiliauską.

P. Juodakis.
Šv. Ministeris.

Medicina, 1922 m. Nr. 2.

Jonas Šimkus
Pirmasis Lietuvos universiteto rektorius.

Tokiu būdu 1922 m. vasario mėn. 16 d. buvo atidarytas Lietuvos universitetas laikinojoje Lietuvos sostinėje Kaune, Aukštųjų kursų salėje, vėliau vad. I-muosiuose universiteto rūmuose. Atidaryme dalyvavo valstybės prezidentas Aleksandras Stulginskis, ministeris pirmininkas Ernestas

Galvanauskas, Svietimo ministeris Petras Juodakis, paskirtasis rektorius, dekanai ir profesoriai, esami Aukštųjų kursų ir būsimi Lietuvos universiteto studentai.

Ordinariniais profesoriais buvo paskirti: Jonas Mačiulis-Maironis, Pranciškus Būčys, Blažiejus Čėsnys, Aleksandras Grigaitis, Augustinas Voldemaras, Kazimieras Būga, Jonas Jablonskis, Jonas Yčas, Eduardas Volteris, Petras Avižonis, Leonas Gogelis, Antanas Jurgeliūnas, Petras Raudonikis, Vincas Čepinskis, Tadas Ivanauskas, Pranas Jodelė, Platonas Jankauskas ir Jonas Šimkus.

Ekstraordinariniais profesoriais buvo paskirti: Zigmas Žemaitis, Filipas Butkevičius, Antanas Purėnas, Jonas Šimoliūnas ir Kazimieras Vasiliauskas.

Docentais buvo paskirti: Kazimieras Šaulys, Vladas Lašas.

Turint galvoje, kad besikurianti Lietuvos valstybė ginklu turėjo išsikovoti ir apginti visas savo sienas, Lietuvos universiteto įsteigimas įvyko labai anksti ir Lietuvos kultūros ir tautinio sąmoningumo vystymuisi turėjo begalinės reikšmės.

Po atidarymo kitą dieną pradėta ruoštis universiteto darbui, ir kovo mėn. 1-mą dieną jau buvo priiminėjami studentai, kovo mėn. 6 d. pradėti mokslo metai. Kai kuriuose Aukštųjų kursų skyriuose ir šakose darbas vyko be pertraukos, ir jie buvo įjungti, o studentai įregistruoti į Lietuvos universiteto atitinkamus fakultetus.

Lietuvos universitetas, atidarytas Vilniaus universiteto statutu, turėjo 5 fakultetus. Universiteto vyriausiąjį organą sudarė dekanų taryba su rektorium priešakyje.

Įsteigus Lietuvos universitetą Vilniaus universiteto statutu, teko tą statutą priderinti naujoms darbo sąlygoms. Todėl buvo paruoštas naujas statutas, kurį seimas priėmė 1922 m. kovo mėn. 24 d. ir Lietuvos Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis jį patvirtino ir paskelbė 1922 m. balandžio mėn. 12 d. Tas naujasis Seimo priimtas Lietuvos universiteto statutas pakeitė visą universiteto struktūrą.

Lietuvos universiteto statuto pirmasis paragrafas skambėjo taip: „Universitetas yra Lietuvos valstybės autonominė įstaiga Švietimo ministerijos žinioje". Universiteto autonomija labai teigiamai atsiliepė mokslo ir kultūros vystymuisi ir studentų auklėjimui. Lietuvos universitetą sudarė: Teologijos-filosofijos, Humanitarinių mokslų, Teisių, Matematikos-gamtos, Medicinos ir Technikos fakultetai. Kaip matyti, socialinių mokslų fakultetas, numatytas universitetą atidarant„ buvo pakeistas į teisių fakultetą.

Mokslo personalą statutas nusakė taip: Universiteto mokslo personalą sudaro ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai, docentai ir privatdocentai. Jaunesnįjį mokslo personalą, pagal statutą, sudarė lektoriai, asistentai, laborantai ir prožektoriai. Statutas nusakė vyresnio ir jaunesnio mokslo personalo pareigas.

Toliau statutas nusakė universiteto ir fakultetų tvarkymąsi. Jie tvarkėsi tarybomis. Fakultetų tarybas sudarė ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai ir docentai. Privatdocentai fakulteto taryboje turėjo patariamąjį balsą. Fakulteto taryba buvo sprendžiamasis organas visuose mokslo ir mokymo dalykuose. Ji kvietė arba rinko vyresnįjį mokslo personalą ir taip pat jaunesnįjį, rinkdavo kasmet fakulteto dekaną ir tvarkydavo kitus fakulteto reikalus.

Universiteto tarybą sudarė visi pilnateisiai fakultetų tarybų nariai. Jinai rinkdavo iš ordinarinių ir ekstraordinarinių profesorių tarpo vieneriems metams, kas kartą iš kito fakulteto, rektorių, prorektorių ir sekretorių, kurie kartu su fakultetų dekanais sudarydavo universiteto senatą, universiteto vykdomąjį organą.

Universiteto statutas

Steigiamojo seimo priimtas 1922 m. kovo mėn. 24 d.
Paskelbtas Vyr. Žin. 1922.IV.22 d. Nr. 86

I.

Bendrieji dėsniai.

1. Universitetas yra Lietuvos valstybės autonominė įstaiga Švietimo ministerijos žinioje.

2. Mokslas universitete dėstomas lietuvių kalba.

Pastaba: Universiteto Taryba gali leisti kai kuriems profesoriams laikinai dėstyti ir kitomis kalbomis.

3. Universitetą sudaro šie fakultetai:
   a) teologijos-filosofijos,
   b) humanitarinių mokslų,
   c) teisių,
   d) matematikos-gamtos,
   e) medicinos,
   f) technikos,

4. Prie universiteto ar atitinkamų fakultetų steigiamos mokslo padedamosios įstaigos: bibliotekos, muziejai, spaustuvės, kabinetai, laboratorijos, tyrimo stotys, klinikos, observatorijos, dirbtuvės, braižyklos ir kitokios įstaigos.

II.

Fakultetai.

5. Teologijos-filosofijos fakultetą sudaro teologijos, filosofijos, teisių ir istorijos skyriai su šiomis katedromis:

1) filosofijos įžangos ir istorijos,
2) filosofijos sistemos,
3) teoretinės ir eksperimentalinės psichologijos,
4) pedagogijos ir jos istorijos,
5) sociologijos,
6) visuotinos istorijos ir istorijos filosofijos,
7) visuotinos literatūros,
8) fundamentalinės teologijos,
9) dogmatinės teologijos,
10) moralinės teologijos,
11) pastoralinės teologijos,
12) kanonų teisės šaltinių,
13) Benedikto kodekso,
14) patrologijos,
15) Š. Rašto Senojo Įstatymo,
16) Š. Rašto Naujojo Įstatymo,
17) krikščionijos archeologijos ir meno istorijos.
18) krikščionijos pradžios istorijos,
19) viduramžio Bažnyčios istorijos,
20) naujųjų laikų Bažnyčios istorijos.
21) tikybų istorijos Lietuvoje,
22) religijų istorijos.

Pastaba: Teologijos-filosofijos fakultetas renkasi profesorius, prisilaikydamas kanonų teisės.

6. Humanitarinių mokslų fakultetą sudaro šios katedros:

1) filosofijos,
2) bendrosios ir eksperimentalinės psichologijos,
3) pedagogijos ir jos istorijos,
4) lyginamųjų kalbų mokslo,
5) lietuvių ir gimininių tautų kalbų mokslo,
6) semitų kalbų mokslo ir literatūros,
7) germanų kalbų mokslo ir literatūros,
8) romanų kalbų mokslo ir literatūros,
9) slavų kalbų mokslo ir literatūros,
10) graikų kalbos mokslo ir literatūros,
11) lotynų kalbos mokslo ir literatūros,
12) žydų kalbos (jidiš) ir literatūros,
13) lietuvių ir gimininių tautų literatūros,
14) Lietuvos istorijos,
15) visuotinos istorijos,

16) žydų istorijos,
17) meno teorijos ir istorijos,
18) archeologijos.

7. Teisių fakultetą sudaro šios katedros:
1) teisės enciklopedijos,
2) romėnų teisės istorijos ir dogmos,
3) Lietuvos teisės istorijos,
4) politinės ekonomijos,
5) teisės filosofijos istorijos,
6) valstybinės teisės,
7) statistikos,
8) finansų teorijos,
9) civilinės teisės,
10) civilinio proceso,
11) baudžiamosios teisės,
12) baudžiamojo proceso,
13) administracinės teisės,
14) prekybinės teisės,
15) tarptautinės teisės,

8. Matematikos-gamtos fakultetą sudaro matematikos, fizikos, chemijos, biologijos ir agronomijos skyriai su šiomis katedromis:
1) geometrijos,
2) matematinės analizės,
3) eksperimentalinės fizikos,
4) teorinės fizikos,
5) fizinės chemijos,
6) mechanikos,
7) astronomijos,
8) geofizikos,
9) geologijos ir mineralogijos,
10) neorganinės ir analininės chemijos,
11) organinės ir fiziologinės chemijos,
12) botanikos,
13) zoologijos, lyginamosios anatomijos ir embriologijos,
14) histologijos,
15) mikrobiologijos,
16) dirvožemio su bendrąja ir specialine žemdirbyste,
17) bendrosios ir specialinės zootechnikos,
18) pritaikomosios botanikos,
19) žemės ūkio organizacijos,
20) žemės ūkio mechanikos ir statybos,
21) girininkystės,
22) žemės ūkio prekybos ir pramonės.

9. Medicinos fakultetą sudaro:

A. Medicinos skyrius su katedromis:

1) anatomijos,
2) histologijos su embriologija,
3) fiziologijos ir fiziologinės chemijos,
4) farmakalogijos su receptūra, toksikologija, ir balneologija,
5) bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos,
5) akušerijos ir ginekologijos su klinikomis,
7) įvado į vidurių mediciną,
8) I terapeutinės klinikos,
9) II terapeutinės klinikos,
10) įvado į chirurgiją,
11) operacinės chirurgijos su topografine anatomija,
12) I chirurginės klinikos,
13) II chirurginės klinikos,
14) oftalmologijos su klinika,
15) odos ir veneros ligų su klinika,
16) vaikų ligų su klinika,
17) nervų ir psichikos ligų su klinika,
18) higienos su bakteriologija ir sanitarine policija,
19) teismo ir socialinės medicinos,
20) ausų, nosies ir gerklės ligų su klinika.

B. Veterinarijos skyrius su katedromis:

21) gyvulių anatomijos,
22) patologinės anatomijos su mėsos pažinimu.
23) operacinės chirurgijos, chirurginės patologijos ir specialinės chirurgijos su klinika,
24) diagnostikos, specialinės patologijos ir terapijos su klinika,
25) veterinarijos bakteriologijos, epizotologijos su klinika.
26) zootechnikos, zoohigienos ir eksterijero.

C. Farmacijos skyrius su katedra:

27) farmacijos ir farmakognozijos.

D. Odontologijos skyrius su katedra:

28) stomatologijos ir dentiatrijos.

10. Technikos fakultetą sudaro statybos, mechanikos, chemijos ir elektrotechnikos skyriai su šiomis katedromis:

1) mechanikos,
2) elektrotechnikos,
3) statybos ir statybos medžiagos technologijos,
4) architektūros,

5) geodezijos,
6) statybos mechanikos,
7) hidrotechnikos,
8) kelių,
9) tiltų,
10) variklių,
11) mechanizmų ir dirbamųjų mašinų,
12) mechaninės technologijos,
13) elektromechanikos,
14) telefonijos, telegrafijos ir radiotelegrafijos,
15) organinės chemijos ir technologijos,
16) neorganinės chemijos technologijos,
17) pritaikomosios fizinės chemijos.

11. Katedros gali turėti po kelias šakas ir kelis profesorius. Fakultetui nutarus, gali būti steigiami nauji skyriai ir naujos katedros. Šio statuto 5-10 paragrafuose įvardintų katedrų panaikinimas eina 34 paragrafo nustatyta tvarka.

III.

Mokslo personalas

12. Universiteto mokslo personalą sudaro: a) vyresnysis mokslo personalas ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai, docentai ir privatdocentai; b) jaunesnysis mokslo personalas: lektoriai, asistentai, laborantai ir prozektoriai.

13. Ordinariniais ir ekstraordinariniais profesoriais gali būti asmenys, kurie yra gavę mokslo laipsnį ir be to, yra parašę nors vieną mokslo veikalą.

Docentais gali būti asmenys, turį mokslo laipsnį.

Pastaba: Išimtis gali būti daroma pasižymėjusiems mokslo darbais.

14. Ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai ir docentai, vieno semestro laiku neskelbę savo kurso ir jo neatlikę be patenkinamų priežasčių, nustoja vietos.

15. Jaunesniajam mokslo personale gali būti asmenys, neturį mokslo laipsnio, bet išėję aukštosios mokyklos kursą.

I pastaba: Išimtis gali būti daroma laborantams ir prozektoriams.

II pastaba: Į jaunesnįjį mokslo personalą Fakulteto taryba skiria tik asmenis mokančius vesti savo dalykus lietuvių kalba. Išimtis gali būti padaryta tik kalbų lektoriams.

16. Ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai, docentai, jaunesnysis mokslo personalas ir tarnautojai eina valstybės tarnybą.

17. Privatdocentu gali būti asmuo, turįs mokslo laipsnį ir paskaitęs fakultete vieną patenkinamą lekciją.

18. Asmuo, patenkinąs 17 paragrafo nurodytus reikalavimus, jei vieta leidžia, gauna universitete auditoriją ir turi teisės pasiskirti dar neskaitomus fakultete, arba jau skaitomus.

19. Mokslo laipsnių ekvivalento pakankamumą sprendžia Fakulteto taryba.

20. Privatdocentas, vieno semestro laiku nepaskelbęs savo kurso ir be jo patenkinamų priežasčių neatlikęs, nustoja privatdocento vardo.

21. Privatdocentui, tapusiam docentu ar profesorium, įskaitoma į tarnybą tie metai, kuriais jis buvo mokęs, privatdocentaudamas universitete.

IV.

Fakultetų tarybos.

22. Fakulteto tarybą sudaro ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai ir docentai.

I pastaba: Fakulteto taryboje dalyvauja sprendžiamuoju balsu du fakulteto lektorių ir asistentų atstovai, renkami vienam semestrui.

Privatdocentai turi Fakulteto taryboje patariamąjį balsą.

II pastaba: Svarstant egzaminų tvarką, stipendijų paskirstymą ir atleidimą nuo mokesčio už mokslą į Fakulteto tarybos posėdį kviečiami ekspertais du fakulteto klausytojų atstovai.

23. Fakulteto taryba yra sprendžiamasis organas visuose mokslo ir mokymo dalykuose. Jos žinioje yra visos fakulteto mokslo įstaigos. Tarybos sprendimai per rektorių pranešami Švietimo ministerijos žiniai.

24. Fakulteto taryba kviečia arba renka konkurso būdu ordinarinius ir ekstraordinarinius profesorius, docentus, laborantus, prozektorius, lektorius ir asistentus.

I pastaba: ligi susidaro Fakulteto taryba nemažiau kaip iš 5 asmenų, profesorius ir docentus skiria Švietimo ministeriui pristačius, Valstybės Prezidentas, eidamas šio statuto 13 paragrafą.

II pastaba: Sutartis su kviečiamais iš užsienio profesoriais tvirtina Švietimo ministerija.

25. Fakulteto taryba renka iš profesorių tarpo vieneriems metams dekaną ir sekretorių, kurie sudaro vykdomąjį fakulteto organą.

26. Fakulteto tarybos posėdžius šaukia dekanas savo nuožiūra bent du kartu per semestrą; posėdis šaukiamas taip pat ¼ Tarybos narių raštu pareikalavus ir nurodžius šaukimo reikalą.

27. Fakulteto tarybos posėdis laikomas teisėtu atvykus nemažiau kaip pusei Tarybos narių.

28. Kiekvienas fakultetas savo vidaus gyvenimui tvarkyti turi reguliaminą šio statuto ribose.

V.

Universiteto taryba.

29. Universiteto tarybą sudaro visi pilnateisiai Fakultetų tarybų nariai ir garbės profesoriai.

Pastaba: Privatdocentai gali dalyvauti Universiteto taryboje patariamuoju balsu.

30. Universiteto taryba yra vyriausias universiteto organas ir autonominiai tvarko jo vidaus gyvenimą, pagal savo priimtą reguliaminą šio statuto ribose.

31. Universiteto taryba renka iš ordinarinių ir ekstraordinarinių profesorių tarpo vieneriems metams kaskart iš kito fakulteto rektorių, prorektorių ir

sekretorių, kurie kartu su fakultetų dekanais sudaro universiteto vykdomąjį organą arba Senatą.

32. Universitete tarybos posėdžius bent du kartu per semestrą šaukia rektorius savo nuožiūra arba Senatui ar ¼ tarybos narių raštu pareikalavus, nurodant posėdžio šaukimo reikalą.

33. Universiteto tarybos posėdis yra teisėtas, atvykus pusei tarybos narių.

34. Šio statuto pakeitimo sumanymas gali būti svarstomas Universiteto tarybos posėdy ir 2/3 visų Tarybos narių parašais gali būti įneštas į Seimą kaipo įstatymo sumanymas.

35. Universiteto taryba renka universiteto garbės profesorius ir garbės narius.

36. Universiteto taryba turi teisės reviduoti kiekvieną Fakulteto tarybos sprendimą išeinančiuose iš vieno fakulteto ribų ūkio ir administracijos reikaluose.

VI. Universiteto klausytojai

37. Universiteto klausytojai yra abiejų lyčių studentai ir laisvieji klausytojai; juos priima Fakultetų tarybos.

Pastaba: Einantieji valstybės tarnybą priimami, jų vyresnybei sutinkant.

38. Studentais priimami baigusieji gimnaziją, dvasinę katalikų seminariją, ar kitą kurią to paties laipsnio mokyklą.

Fakultetai savo reguliaminuose nustato iš ko ir kiek reikalauti papildomų egzaminų.

I pastaba: Į farmacijos skyrių priimami asmenys, kurie turi provizoriaus padėjėjo liudymą ir praktikavę provizoriaus padėjėju dvejus metus vaistinėje.

II pastaba: Reikalingą įstojimui į odontologijos skyrių cenzą nustato Medicinos fakulteto taryba.

39. Laisvaisiais klausytojais gali būti ir nebaigusieji gimnazijos ar kitos kurios to paties laipsnio mokyklos asmens, jei fakultetas pripažins juos esant tinkamus mokytis universitete.

40. Tiek studentai, tiek laisvieji klausytojai moka Švietimo ministerijos nustatytus: įrašų (imatrikuliavimo) mokestį ir kas semestras mokestį už teisę lankyti kursus ir naudotis mokslo priemonėmis.

I pastaba: Visos universiteto pajamos įnešamos į Valstybės iždą.

II pastaba: Universiteto Senatas, Fakultetų tarybų pasiūlymu, gali atleisti neturtingus studentus nuo mokesčio už teisę lankyti universitetą, bet nedaugiau kaip 20% studentų.

41. Studentai klauso lekcijų ir atlieka praktikos darbus fakulteto nustatyta tvarka.

Pastaba: Studentams ir laisviesiems klausytojams įskaitoma išklausytas kursas, atliktieji praktikos darbai ir egzaminai bet kuriame fakultete pas bet kurį vyresniojo mokslo personalo asmenį ar lektorių.

42. Universiteto mokslui baigti reikia išbūti fakulteto nustatytą semestrų skaičių ir atlikti planuose reikalaujamus egzaminus ir praktikos darbus.

Pastaba: Semestrai, išbūti kitose aukštosiose mokyklose, gali būti įskaityti, jei yra išeita reikalaujamieji dalykai.

43. Laisvieji klausytojai taip pat gali laikyti egzaminus ir atlikti praktikos darbus.

Išėję nustatytu planu fakulteto kursą ir išlaikę reikalaujamus egzaminus, jie gali baigti mokslus kaip ir studentai, jei pristato brandos atestatus.

Pastaba: Išimtinais atsitikimais, fakultetui sutikus, laisvieji klausytojai nuo pristatymo brandos atestato gali būti atleisti.

44. Studentai ir laisvieji klausytojai gali steigti universiteto mokslo, ekonomijos ir kitas reikalingas studentų gyvenimui organizacijas; šių organizacijų įstatus tvirtina Senatas.

45. Studentai ir laisvieji klausytojai pasiduoda universiteto disciplinai. Studentus, nusižengusius disciplinai, baudžia universiteto teismas.

46. Universiteto teismą sudaro po vieną atstovą nuo kiekvieno fakulteto Tarybos ir po vieną nuo kiekvieno fakulteto studentų. Teismas renkamas vieneriems metams.

47. Vidurinę teismo tvarką ir disciplinarines baudas nustato pats universiteto teismas ir tvirtina Senatas.

Pastaba: Tais atsitikimais, kai universitete klausytojui gresia pašalinimas, galutinai sprendžia universiteto Senatas.

48. Universiteto studentams atidedamas kareiviavimas ligi baigiant mokslą, bet neilgiau kaip ligi 28 metų amžiaus.

VII.

Diplomas ir mokslo laipsnis.

49. Kiekvienas klausytojas, baigęs mokslą (41, 42 ir 43 paragrafus), gauna diplomą.

50. Daktaro laipsnis atitinkamos specialybės gali būti duodamas gavusiems universiteto baigimo diplomą, jei jie išlaiko tam tikrus fakulteto nustatytus egzaminus, parašo fakulteto reikalavimams atitinkamą disertaciją ir ją viešai apgina. Specialybes nustato Fakultetų tarybos.

I pastaba: Teologijos-filosofijos fakultete yra du mokslo laipsniu: licenciato ir daktaro.

II pastaba: Mokslo laipsnį ir jo gavimo sąlygas farmacijos klausytojams nustato Medicinos fakultetas.

VIII.

Universiteto turtas ir lėšos.

51. Universitetas laikomas valstybės lėšomis, kurios kasmet skiriamos jam Švietimo ministerijos sąmatoje.

52. Universitetas ir atskiri fakultetai turi teisės įgyti ir perleisti nekilnojamą ir kilnojamą turtą, ieškoti ir atsakyti teisme. Universitetui atstovauja Universiteto taryba, fakultetui — Fakulteto taryba.

53. Universitetas turi savo atskirų lėšų, kurias sudaro aukos.

54. Aukos universitetui gali būti skiriamos:

a) specialinėms katedroms;

b) atskiroms mokslo institucijoms prie universiteto steigti;

c) premijoms ir pašalpoms už mokslo darbus duoti ir

d) stipendijoms, pašalpoms ir kitiems mokslo ir mokymo tikslams duoti.

55. Universiteto Senatas sudaro vieneriems metams ūkio globos Tarybą iš 4 narių. kurie drauge su rektorium veda ir valdo universiteto turtą per etatinį ūkio vedėją.

56. Šis statutas privalomas Lietuvos universitetui, įsteigtam Kauno mieste 1922 metų vasario 16 dieną.

A. Stulginskis,

E. Respublikos Prezidento Pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininkas.

V. Karoblis,

Ministerio Pirmininko Pavaduotojas Teisingumo Ministeris.

Kaunas, 1922 m. balandžio mėn. 12 d.

Panaudota literatūra

Lietuvos universitetas, 1922.II.16—1927.II.16.
Medicina, 1922 m. Nr. 2.
Vyr. Žin. 1922 M. IV. 22 d. Nr. 86.

MEDICINOS FAKULTETAS

MEDICINOS FAKULTETO DARBO PRADŽIA

Atidarius Lietuvos universitetą, į Medicinos fakulteto branduolį buvo paskirti ord. prof. Leonas Gogelis, ord. prof. dr. med. Antanas Jurgeliūnas, ord. prof. dr. med. Petras Avižonis, ord. prof. mag. Petras Raudonikis ir doc. gyd. Vladas Lašas. Medicinos fakulteto dekanu buvo paskirtas prof. P. Avižonis.

Seimo priimtu ir Respublikos Prezidento 1922 m. balandžio mėn. 12 d. Lietuvos universiteto paskelbtuoju statutu Medicinos fakultetas turėjo šiuos skyrius ir katedras:

1) medicinos skyrius su katedromis: anatomijos, histologijos su embriologija, fiziologijos ir fiziologinės chemijos, farmakologijos su receptūra, toksikologija ir balneologija, bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos, akušerijos ir ginekologijos su klinikomis, įvado į vidurių mediciną, I terapeutinės klinikos, II terapeutinės klinikos, įvado į chirurgiją, operacinės chirurgijos su topografine anatomija, I chirurginės klinikos, II chirurginės klinikos, oftalmologijos su klinika, odos ir veneros ligų su klinika, vaikų ligų su klinika, nervų ir psichikos ligų su klinika, higienos su bakteriologija ir sanitarine policija, teismo ir socialinės medicinos, ausų, nosies ir gerklės ligų su klinika;

2) veterinarijos skyrius su katedromis: gyvulių anatomijos, patologinės anatomijos su mėsos pažinimu, operacinės chirurgijos, chirurginės patologijos ir specialinės chirurgijos su klinika, diagnostikos, specialinės patologijos ir terapijos su klinika, veterinarijos bakteriologijos, epizootologijos su klinika, zootechnikos, zoohigienos ir eksterijero;

3) farmacijos skyrius su 1 katedra farmacijos ir farmakognozijos;

4) odontologijos skyrius su 1 katedra stomatologijos ir dentiatrijos.

Mokomojo personalo rinkimas, studentų priėmimo taisyklės ir mokslo plano sudarymas buvo statutu pavestas fakultetų taryboms.

Medicinos fakulteto paskirtasis branduolys toliau vystė mokslo personalą, jo ieškojo, skelbdamas konkursus, žinomus specialistus kviesdamas ir t.t. Katedros buvo organizuojamos ir jų vedėjai renkami pagal studijų eigos vystymąsi. Taip pat buvo renkamas ir jaunesnysis mokslo personalas, kuris dirbo klinikose ir teoretinėse katedrose. 1923 m. pavasarį jaunesniojo mokslo personalo sąrašas buvo toks:

Medicinos fakulteto asistentų sąrašas.

Eil. Nr.	Pavardė ir vardas	Katedros pavadinimas	Einamosios pareigos	Kada paskirtas
1	Bliudžiūtė Emilija	Akušerijos	e. p. jaun. as.	22 m. X.4d.
2	Bubėnaitė Juzė	Histologijos	e. p. vyr. as.	22 m. III.10 d.
3	Kuzma Vladas	Oper. chirurg.	e. p. vyr. as.	22 m. X.15 d.
4.	Mackevičaitė Janina ...	Bendr. patol.	e. p. vyr. as.	22 m.IX.18 d.
5	Madeikis Jonas	Hig. ir bakter.	e. p. jaun. as.	22 m. IX.20 d.
6	Petrikas Aloizas	Įvad.į vid.med.	e. p. jaun. as.	22 m. XII.1 d.
7	Sapočinskaitė-Lazersonienė Regina	Fiziologijos	e. p. vyr. as.	22 m.IX.20 d.
8	Stančius Povilas	Įvad. į chirurg.	e. p. vyr. as.	22 m. X.18 d.
9	Šaulys Benediktas	Faramcijos	e. p. vyr. as.	22 m. VI.1 d.
10	Tiškus Vaclovas	Fiziologijos	e. p. jaun. as.	22 m. III.10 d.
11	Tumaitė-Jaroškienė Liuda	Anatomijos	e. p. vyr. as.	22 m. XII.1 d.

Toliau palaipsniui didėjo tiek vyresniojo, tiek ir jaunesniojo mokslo personalo skaičius.

Į visus Medicinos fakulteto skyrius studentais buvo priimami baigusieji gimnaziją, dvasinę katalikų seminariją ar kitą kurią to paties laipsnio ar lygio mokyklą. Medicinos fakultete buvo reikalaujama lotynų kalba. Baigusieji realines gimnazijas be lotynų kalbos turėjo išlaikyti lotynų kalbos egzaminą per dvejus metus iš pirmųjų keturių gimnazijos klasių lotynų kalbos kurso.

Mokslas Medicinos skyriuje buvo išeinamas per 5 metus. Odontologijos, Farmacijos ir Veterinarijos skyriuose — per 4 metus. Reikia paminėti, kad pačioje fakulteto pradžioje Odontologijos ir Farmacijos skyriuose mokslas buvo išeinamas per 7 semestrus, bet gana greitai buvo pailginta iki 8 semestrų.

Kuriantis Medicinos fakultetui, buvo nelengva nustatyti studijų planas. Dauguma Medicinos fakulteto profesorių buvo baigę studijas Rusijos universitetuose, mažesnė dalis — Vakarų Europoje. Bet jie visi gerai žinojo rusų, vokiečių ir prancūzų medicinos mokslų sistemas. Prancūzų ir anglų medicinos mokyklose daugiau dėmesio buvo kreipiama į praktiką. Tose mokyklose studentai nuo pat pirmųjų studijų metų turėdavo dirbti ligoninėse. Anglų medicinos mokyklos dažniausiai būdavo prie ligoninių. Jiems buvo organizuojamos ir teorinės paskaitos, bet daugiau buvo kreipiama dėmesio į praktiką, ir teorinis kursas buvo išeinamas silpnai ar nepilnai.

Skandinavų kraštuose medicinos mokslų planai vėl buvo tvarkomi kitaip. Ten studentas turėdavo pirmiausia išeiti gamtos mokslus. Baigęs juos, jis įstodavo į medicinos mokyklą ar fakultetą ir pradėdavo studijuoti klinikinius dalykus. Tuo pačiu metu galėjo studijuoti ne daugiau kaip vieną dalyką ir jam skirdavo tam tikrą nustatytą laiką, pvz., 6 mėnesius vidaus ligų ir tiek pat chirurgijos studijoms. Po to eidavo į kitas klinikas ir imdavo vėl kitą dalyką. Ši sistema turi pliusų ir minusų. Pliusas yra tas, kad studentas per ilgesnį laiką susipažįsta gerai su tuo dalyku ir dėstytojais, bet, perėjęs į kitą, trečią ar ketvirtą, pamiršta pirmąjį, ir dėl to nesusidaro organiško ryšio tarp atskirų dalykų.

Rusų ir vokiečių medicinos mokyklose labai gerai buvo išeinami teoriniai dalykai ir studentai gaudavo labai gerą išmokslinimą ir teorinį pasiruošimą, bet praktinis paruošimas klinikose buvo silpnas, nes tam reikalui buvo skiriama per maža laiko.

Lietuvos universiteto Medicinos fakultetas pasirinko daugiau ar mažiau vidurį. Teoriniam gydytojų paruošimui jis rėmėsi daugiau rusų ir vokiečių sistema, bet taip pat daug dėmesio kreipė ir į klinikinį, praktinį paruošimą. Klinikiniam ir praktiniam paruošimui sustiprinti, diplomą gavus, praktikos teisėms gauti buvo reikalaujama atlikti vienerių metų praktiką ar stažą po kelis mėnesius įvairiose klinikose ar didesnėse, visus skyrius turinčiose, ligoninėse. Praktika parodė, kad Lietuvos universiteto gydytojai buvo paruošti gerai.

Medicinos fakultetas suorganizavo 25 katedras, 25 padedamąsias įstaigas: klinikas, laboratorijas, kabinetus, institutus. Gamtos mokslus medicinos studentai išklausydavo Matematikos-gamtos fakultete ir tų dalykų dėstytojai buvo: V. Čepinskis, P. Juodakis, K. Regelis, F. Butkevičius, A. Purėnas, J. Elisonas, B. Kodatis, Ign. Končius, K. Sleževičius, L. Vailionis, T. Ivanauskas.

Medicinos fakulteto mokslo planai ir taisyklės buvo papildomos.

Išklausius visą Medicinos fakulteto kursą, atlikus nustatytus praktikos darbus ir išlaikius reikalaujamus egzaminus bei kolokvijumus, studentas gauna kandidato liudijimą ir teisę laikyti baigiamuosius egzaminus, kuriuos turi pradėti ne vėliau kaip po trejų metų, kursą išklausęs, ir baigti ne vėliau kaip per trejus metus nuo egzaminų pradžios. Dauguma medicinos, odontologijos ir farmacijos kandidatų baigiamuosius, arba diplominius, egzaminus pradėdavo laikyti tuojau ir baigdavo per vienerius metus.

1925 m. Medicinos fakulteto mokslo planai buvo pertvarkyti ir odontologijos ir farmacijos skyriai žymiai pakeisti, papildyti. Nustatytas trum-

piausias mokslui išeiti laikas. Veterinarijos skyriaus reikalus svarstydavo veterinarijos skyriaus profesoriai, tuos nutarimus Medicinos fakulteto taryba tvirtindavo.

Studijų eiga, baigiamieji egzaminai ir diplomų išdavimas buvo tvarkomi Medicinos fakulteto reguliaminu.

LIETUVOS UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETO REGULIAMINAS

VIII skyrius.

Studijų eigos taisyklės.

A. Bendrieji dėsniai

124.

Dviejų Medicinos fakulteto skyrių kursą klausyti vienu laiku galima, tiktai Fakulteto tarybai leidus.

125.

Klausyti teorinių dalykų, kurių kursas tęsiasi per du semestru, leidžiama pradėti nuo antrosios to kurso dalies, tiktai Fakulteto tarybai sutikus.

126.

Kiekvieno dalyko kursui įskaityti reikalinga: a) užsirašyti Medicinos fakulteto tarybos nustatyta eile atitinkamo semestro kursui ir išklausyti jis, b) atlikti privalomieji praktikos darbai, jei tokie yra paskirti, ir c) išlaikyti nustatytas egzaminas ar kolokvijumas.

127.

Egzaminas iš kurio nors dalyko leidžiama laikyti, tiktai išklausius to dalyko kursą, atlikus nustatytus praktikos darbus ir gavus tų darbų įskaitą.

128.

Privatdocentai turi teisės egzaminuoti, tik turėdami tam Medicinos fakulteto tarybos įgaliojimą.

129.

Išklausytas kitame Lietuvos ukniversiteto fakultete kurio nors dalyko kursas, atlikti praktikos darbai ir egzaminai įskaitomi tik tuokart, jei to kurso programa nėra siauresnė už nustatytą Medicinos fakulteto programą. Išklausytas Medicinos fakulteto kurio privatdocento paskelbtas paralelis kursas įskaitomas tik tuokart, jei to kurso apimtis (valandų skaičius savaitėje) ir surišti su kursu praktikos darbai atitinka studijų plano reikalavimus.

130

Išklausyti svetimose aukštosiose mokyklose dalykai, išlaikyti egzaminai ir išbūti semestrai fakulteto tarybos gali būti įskaityti pripažinus, kad išklausytasai kursas nėra siauresnis už fakulteto nustatytus reikalavimus.

131

Egzaminams laikas skiriamas kiekvieno semestro pradžioje, prieš prasidedant paskaitoms, ir semestro pabaigoje, paskaitoms pasibaigus.

132.

Apie išlaikytus egzaminus įrašoma studijų knygelėje su įvertinimu pažymiais „labai gerai", „gerai" ir „patenkinamai". Nepatenkinamai išlaikytas egzaminas studijų knygelėje nežymimas. Studijų knygelėje taip pat pažymimi atlikti praktikos darbai, kolokvijumai ir įskaitos.

133

Semestrui įskaityti reikalinga: a) užsirašyti Medicinos fakulteto tarybos nustatytiems dalykams ir išklausyti jie, b) atlikti privalomieji praktikos darbai, jei tokie yra paskirti, ir c) išlaikyti paskirti egzaminai ar kolokvijumai. Pasilikusieji antriems metams tame pačiame kurse privalo užsirašyti ne mažiau kaip dvylikai valandų paskaitų arba pratybų.

134.

Kiekvienas Medicinos fakulteto studentas, baigdamas savo skyriaus mokslą, privalo išlaikyti egzaminą bent iš vienos naujosios kalbos savo pasirinkimu, pirma tos kalbos kursą išklausęs.

135

Studentas, gavęs reikalingo semestrų skaičiaus įskaitą, turi teisės gauti atitinkamo skyriaus kandidato liudijimą.

B. Medicinos skyrius.

136.

Medicinos skyriaus studentais priimami baigusieji gimnaziją ar kitą kurią to paties laipsnio mokyklą. Iš baigusiųjų dvasinę katalikų seminariją ar kitą mokyklą, kurioje dėstomas nevisas matematikos ir fizikos kursas, reikalaujama, įstojant, papildomų egzaminų gimnazijos programa. Asmenys,kurie aukštesniojoje mokykloje nėra išėję lotynų kalbos, į Medicinos skyrių priimami tik ta sąlyga, kad jie per du semestru išlaikys egzaminą iš lotynų kalbos keturių klasių programa.

137.

Laisvaisiais klausytojais gali būti priimami asmenys ir nebaigusieji gimnazijos ar kitos kurios to paties laipsnio mokyklos, jei fakulteto taryba pripažins juos esant tinkamus mokytis universitete.

138.

Medicinos skyriaus visi privalomieji dalykai dalinami į dvi grupes: įvedamąją ir specialinę.

139.

Įvedamosios grupės dalykai šie: botanika, zoologija, fizika, neorganinė chemija, organinė chemija, analizinė chemija, anatomija, histologija, embriologija, fiziologija ir fiziologinė chemija.

140.

Specialinės grupės dalykai šie: bendroji patologija, patologinė anatomija, farmakologija su receptūra, toksikologija ir balneologija, diagnostika, atskiroji patologija ir terapija, bakteriologija, terapinė klinika, bendroji chirurgija, operacinė chirurgija, topografinė anatomija, chirurginė klinika, akušerija, ginekologija, psichiatrija, nervų ligos, vaikų ligos, odos ir venerinės ligos, ausų, nosies ir gerklės ligos, oftalmologija, teismo medicina, socialinė medicina, higiena, epizootologija ir sanitarinė policija.

141.

Įvedamosios grupės dalykams išeiti normalinis (trumpiausias) laikas yra keturi semestrai.

142.

Specialinės grupės dalykams išeiti normalinis laikas yra 6 semestrai.

143.

Trumpiausias laikas visam medicinos skyriui išeiti yra 10 semestrų. Tiek laiko nustatoma studentui, kad įgytų pakankamą bendrąjį pagrindą savo profesiniam darbui.

144

Užsirašyti antrojo kurso (III—IV sem.) dalykų klausyti studentas gali, tik išklausęs šiuos pirmojo kurso (I—II) dalykus: fiziką, neorganinę chemiją, organinę chemiją, botaniką, zoologiją ir anatomiją, ir išlaikęs egzaminus iš fizikos, neorganinės ir organinės chemijų.

145.

Užsirašyti trečiojo kurso (V—VI sem.) dalykų klausyti studentas gali, tik išklausęs visus įvedamosios grupės dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir išlaikęs egzaminus iš visų įvedamosios grupės dalykų.

146.

Specialinės grupės dalykai rekomenduojami studijuoti Medicinos fakulteto tarybos nustatyta eile.

147.

Studentas, pradėdamas klinikų kurso klausyti, privalo būti išklausęs šiuos dalykus: bendrąją patologiją, patologinę anatomiją, farmakologiją, bakteriologiją, bendrąją chirurgiją, operacinę chirurgiją, topografinę anatomiją ir diagnostiką, — be to, atlikęs tų dalykų praktikos darbus ir išlaikęs kolokvijumus.

148.

Studentas, išklausęs visus privalomuosius dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir gavęs visų penkių kursų įskaitą, turi teisės gauti „medicinos kandidato" liudijimą.

C. Veterinarijos skyrius.

149.

Veterinarijos skyriaus studentais priimami baigusieji gimnaziją ar kitą kurią to paties laipsnio mokyklą. Iš baigusiųjų dvasinę katalikų seminariją ar kitą mokyklą, kurioje dėstomas nevisas matematikos ir fizikos kursas, reikalaujama, įstojant, papildomų egzaminų gimnazijos programa. Asmenys, kurie aukštesniojoj mokykloje nėra išėję lotynų kalbos, į Veterinarijos skyrių priimami tik ta sąlyga, kad jie per du semestru išlaikys egzaminą iš lotynų kalbos keturių klasių programa.

150.

Laisvaisiais klausytojais gali būti ir asmenys, nebaigusieji gimnazijos ar kitos kurios to paties laipsnio mokyklos, jei fakulteto taryba pripažins juos esant tinkamus mokytis universitete.

151.

Veterinarijos skyriaus visi privalomieji dalykai dalinami į dvi grupes: įvedamąją ir specialinę.

152.

Įvedamosios grupės dalykai šie: botanika, zoologija ir lyginamoji anatomija, fizika, neorganinė chemija, organinė chemija, analizinė chemija, mineralogija, fiziologija, fiziologinė chemija, zootomija ir histologija su embriologija.

153.

Specialinės grupės dalykai šie: bendroji patologija, farmakologija su receptūra, topografinė anatomija, patologinė anatomija, mėsos pažinimas, skrodimas, operacinė chirurgija, chirurginė patologija, specialinė chirurgija, chirurginė klinika, arklių kaustymas ir nagų ligos, akušerija, diagnostika, bendroji terapija, specialinė patologija ir su terapija ir terapine klinika, bakteriologija, epizootologija ir veterinarijos policija, zootechnija, zoohigiena, teismo veterinarija, ichtiologija, parazitologija, įvadas į agronomiją ir pievų kultūrą, praktikos darbai vaistinėje.

154.

Įvedamosios ir specialinės grupės dalykams išeiti normalus (trumpiausias) laikas yra 8 semestrai, kiekvienai grupei po keturius semestrus.

155.

Užsirašyti antrojo kurso (III—IV sem.) dalykų klausyti studentas gali, tik išklausęs šiuos pirmojo kurso (I—II sem.) dalykus: botaną, zoologiją su lyginamąja anatomija, fiziką, neorganinę chemiją, organinę chemiją, mineralogiją, zootomiją, — ir išlaikęs egzaminus iš fizikos, neorganinės chemijos ir organinės chemijos.

156.

Užsirašyti trečiojo kurso (V—VI sem.) dalykų klausyti studentas gali, tik išklausęs visus įvedamosios grupės dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir išlaikęs egzaminus iš visų įvedamosios grupės dalykų.

157.

Specialinės grupės dalykai rekomenduojami studijuoti Medicinos fakulteto tarybos nustatyta eile.

158.

Studentas, išklausęs visus privalomuosius dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir gavęs visų keturių kursų įskaitą, turi teisės gauti „veterinarijos kandidato" liudijimą.

D. Odontologijos skyrius.

159.

Į odontologijos skyrių priimami asmenys, baigę visą gimnazijos kursą arba išėję kurią nors kitą mokyklą, kurios kursas tolygus gimnazijos kursui. Laisvaisiais klausytojais gali būti ir asmenys, nebaigę gimnazijos ar kitos kurios to laipsnio mokyklos, jei fakulteto taryba pripažins juos esant tinkamus mokytis universitete.

160.

Visi odontologijos skyriaus privalomieji dalykai dalinami į dvi grupes: įvedamąją ir specialinę.

161.

Įvedamosios grupės dalykai šie: botanika, fizika, zoologija, neorganinė chemija, organinė chemija, analizinė chemija, bendroji anatomija, bendroji histologija, specialinė histologija ir embriologija, fiziologija, fiziologinė chemija.

162.

Specialinės grupės dalykai: bendroji patologija, patologinė anatomija, topografinė galvos anatomija, farmakologija, odontologinių protezų technika, dentiatrija, dantų ekstrakcija, stomatologija ir specialinė chirurgija, bakteriologija, atskiroji patologija ir terapija, bendroji diagnostika, bendroji chirurgija, chirurginė poliklinika, stomatologinės chirurgijos praktika, odontologinė praktika su fantomais, odontologinė klinika, protezinė klinika, odos ir veneros ligos, ausų, nosies ir gerklės ligos, higiena.

163.

Įvedamosios ir specialinės grupės dalykams normalus (trumpiausias) laikas yra 8 semestrai, kiekvienai grupei po 4 semestrus.

164.

Užsirašyti antrojo kurso (III—IV sem.) dalykus klausyti studentas gali, tik išklausęs šiuos pirmojo kurso (I—II sem.) dalykus: fiziką, neorganinę chemiją, organinę chemiją, botaniką, zoologiją ir anatomiją, — ir išlaikęs egzaminus iš fizikos, neorganinės chemijos ir organinės chemijos.

165.

Užsirašyti trečiojo kurso (V—VI sem.) dalykus klausyti studentas gali, tik išklausęs visus įvedamosios grupės dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir išlaikęs egzaminus iš visų įvedamosios grupės dalykų ir iš protezų technikos.

166.

Specialinės grupės dalykai rekomenduojami studijuoti Medicinos fakulteto tarybos nustatyta eile.

167.

Eidamas klinikinių semestrų kursą (V—VIII), kiekvienas studentas privalo žiūrėti ligonių ne mažiau kaip 100 kartų po 3 val., sykiu su asistentu arba demonstratoriumi, padaryti ligoniams ne mažiau kaip 50 plombų, ne mažiau kaip

30 dantų ekstrakcijų, ne mažiau kaip 5 protezus, tame skaičiuje, 2 metaliniu ir 3 kaučiukinius.

168.

Studentas, išklausęs visus privalomuosius dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir gavęs visų 4 kursų (8 semestrų) įskaitą, turi teisės gauti „odontologijos kandidato" liudijimą.

E. Farmacijos skyrius.

169.

Į farmacijos skyrių studentais priimami baigusieji gimnaziją ar kitą kurią to paties laipsnio mokykla. Be to, priimami ir asmenys, kurie turi provizoriaus padėjėjo laipsnį ir yra praktikavę provizoriaus padėjėju dvejus metus vaistinėje; iš šių pastarųjų asmenų reikalaujami papildomi egzaminai iš matematikos ir fizikos visa gimnazijos programa. Asmenys, neturį liudijimo apie pakankamą lotynų kalbos išėjimą, priimami į farmacijos skyrių su sąlyga, kad per du semestru jie išlaikys egzaminą iš lotynų kalbos 4 klasių programa.

170.

Privalomieji dalykai farmacijos skyriuje yra šie: eksperimentinė fizika, neorganinė chemija, augalų anatomija ir morfologija, zoologija ir lyginamoji anatomija, žmogaus anatomija, mineralogija ir kristalografija, aukštosios matematikos elementai, analizinė chemija, augalų sistematika ir fiziologija, žmogaus fiziologija, histologija su embriologija, bakteriologija, serologija ir sterilizacija. higiena ir dezinfekcija, koloidų chemija, elektrochemija, fiziologinė chemija, bendroji chemijos technologija, farmacija, farmakognozija, farmacinė technka ir propedeutika, farmakologija su toksikologija ir balneologija, pirmoji pagalba, teisminių ir technikinių analizių metodika, privatinio ūkio mokslas.

171.

Farmacijos skyriuje visiems dalykams išeiti normalus (trumpiausias) laikas yra 8 semestrai. Visi privalomieji dalykai rekomenduojami studijuoti ta eile, kuria jie nustatomi medicinos fakulteto priimtuose mokslo planuose.

172.

Fizika, neorganinė chemija, minerologija ir kristalografija, zoologija su palyginamąja anatomija, žmogaus anatomija ir morfologija, analizinė chemija sudaro vad. įvedamosios grupės dalykus.

173.

Studentas, norįs užsirašyti penktojo semestro dalykų klausyti, privalo būti išklausęs visus įvedamosios grupės dalykus, atlikęs praktikos darbus ir išlaikęs egzaminus komisijoje; šie egzaminai įskaitomi į baigiamuosius egzaminus.

174.

Studentas, išklausęs visus privalomuosius farmacijos skyriuje dalykus, atlikęs nustatytus praktikos darbus ir gavęs visų semestrų įskaitą, turi teisės gauti „farmacijos kandidato" liudijimą ir laikyti egzaminus universiteto baigimo diplomui.

Pastaba. Nustatytos šiuo reguliaminu mokslo eigos taisyklės farmacijos skyriuje pradeda veikti nuo rudens 1925 m. šiuo būdu: a) I semestrui (rudens 1925 m.) taisyklės taikomos visu pilnumu; b) III ir V semestrams (rudens semestrų 1925 m.) jos taikomos visu pilnumu, išimant 169 paragrafą, bet įskaitant tuos dalykus, iš kurių jau bus gautos įskaitos, ir reikalaujant užsirašyti tuos dalykus, kurie nauju mokslo planu pasirodytų praleisti; c) VI pavasario 1925 m. semestro studentams, išėjusiems mokslus veikusiu ligi šiol mokslo planu, pridedamas vienas semestras, kad jie galėtų išeiti papildomai dar kai kuriuos dalykus, nauju mokslo planu nustatytus.

IX skyrius

Baigiamieji egzaminai

A. Bendrieji dėsniai

175.

Baigimo dimplomui gauti reikalinga išlaikyti Fakulteto tarybos paskirtoje komisijoje vieši egzaminai iš įvedamosios ir specialinės grupės dalykų. Šie egzaminai tolygūs vad. valstybiniams egzaminams.

176.

Egzaminus iš įvedamosios grupės dalykų studentai privalo išlaikyti studijų eigoj: vieną jų dalį, pereidami į trečiąjį semestrą, ir kitų jų dalį pereidami į penktąjį semestrą.

Pastaba. Prieš pradėdamas laikyti egzaminus iš įvedamosios grupės dalykų, studentas privalo pristatyti dekanui visus trūkstamus dokumentus ir išlaikyti fakulteto tarybos jam nustatytus papildomuosius egzaminus.

177.

Fakulteto tarybai nutarus, ir laisviesiems klausytojams leidžiama laikyti egzaminai iš įvedamosios grupės dalykų. Laisvieji klausytojai, išėję nustatytu planu fakulteto skyrių, gali būti prileisti prie baigiamųjų egzaminų iš specialinės grupės dalykų, jei pristatys brandos atestatą. Išimtinais atsitikimais, fakulteto tarybai sutikus, laisvieji klausytojai nuo pristatymo brandos atestato gali būti atleisti.

178.

Baigiamieji egzaminai iš specialinės grupės dalykų gali būti laikomi, turint įskaitytą reikalingą semestrų skaičių: a) medicinos skyriuje — 10 semestrų, b)

veterinarijos skyriuje — 8 semestrai, c) farmacijos skyriuje — 8 semestrai, d) odontologijos skyriuje — 8 semestrai.

179.

Studentas ar kandidatas, norėdamas laikyti egzaminus iš įvedamosios ar specialinės grupės dalykų, kreipiasi į dekaną, pristatydamas visus reikalingus dokumentus. Dekanas, susitaręs su egzaminatoriais, paskiria kiekvienam egzaminui terminą.

180.

Dekano raštinėje kiekvienam egzaminų dalykui rašomas atskiras lapelis, kuriame pažymima studento ar kandidato pavardė ir vardas, laikomas egzaminas ir jo laikas. Tame lapelyj egzaminatoriai pažymi duotus klausimus ir atsakymo įvertinimą. Egzaminui pasibaigus, lapeliai privalo būti ne vėliau kaip 3 dieną grąžinti dekanui.

181.

Atsakymui įvertinti vartojami šie pažymiai: labai gerai (5), gerai (4), patenkinamai (3) ir nepatenkinamai (2). Kai egzamine dalyvauja du ar daugiau komisijos narių, kiekvienas jų turi teisės statyti pažymį; tuokart iš sumos išvedamas vidutinis pažymys.

182.

Išlaikyti kituose universitetuose egzaminai iš įvedamosios grupės dlaykų (polukursovyje, Vorprufung) gali būti įskaityti tiktai fakulteto tarybai kiekvienu atveju pripažinus jų tolygumą Lietuvos universiteto statomiems reikalavimams.

183.

Baigiamieji egzaminai esti vieši; į juos gali ateiti universiteto docentai ir Medicinos fakulteto atitinkamo skyriaus ir semestro studentai arba kandidatai.

184.

Egzaminatorius skiria Fakulteto taryba iš profesorių, docentų ar privatdocentų. Egzaminų eigą prižiūri dekanas; jis turi teisės dalyvauti kiekviename egzamine arba atsiųsti savo vietoje įgaliotą kurį nors Medicinos fakulteto profesorių.

185.

Egzaminai iš įvedamosios grupės dalykų prasideda kiekvienam semestrui baigiantis: pavasario semestre ne anksčiau kaip gegužės mėn. 20 d. ir rudens semestre ne anksčiau kaip gruodžio mėn. 1 d. Baigiasi jie rudens semestre spalio mėn. 15 d., pavasario semestre vasario mėn. 15 d. Universiteto atostogų metu egzaminų neesti. Semestro eigoj leidžiama egzaminuotis tiktai tiems studentams,

kurie dėl neišlaikytų egzaminų yra pasilikę kitiems metams tame pačiame kurse (semestre).

186.

Baigiamieji egzaminai prasideda sekamame po skyriaus baigimo semestre.

187.

Kiekvienam Medicinos fakulteto skyriui ir kiekvienam dalykui Medicinos fakulteto taryba nustato egzaminų programą ir egzaminavimo būdą.

188.

Kiekvienam egzaminuojamam dekano raštinėj vedamas atskiras egzaminų protokolas, kuriame pažymimi egzaminų rezultatai. Tas protokolas pasirašomas visų egzaminatorių.

189.

Baigiamuosius egzaminus iš specialinės grupės dalykų kandidatas privalo pradėti ne vėliau kaip trejiems metams praslinkus nuo paskutinio semestro išėjimo. Vėliau negu po 3 metų pradėti teleidžiama tik išimtinais atsitikimais, fakulteto tarybai nutarus. Baigti egzaminus kandidatas privalo ne vėliau kaip per trejus metus nuo jų pradėjimo. Nepabaigęs tame laiko tarpe egzaminų, nustoja teisės toliau juos tęsti.

190

Studentas ar kandidatas, neišlaikęs iš kurio nors tos pačios grupės ar dalies baigiamųjų egzaminų, privalo juos pakartoti, užbaigęs kitus tos dalies egzaminus, bet ne anksčiau kaip mėnesiui praėjus.

191.

Neišlaikęs tris kartus egzamino iš to paties dalyko, studentas ar kandidatas nustoja teisės toliau laikyti egzaminus. Laikant egzaminus trečią kartą, be egzaminatoriaus, dalyvauja dekanas ar jo įgaliotas profesorius ir, reikalui esant, vienas iš dekano pakviestų artimojo dalyko dėstytojų.

192.

Asmuo, patenkinamai išlaikęs visus baigiamuosius egzaminus, gauna atitinkamo skyriaus diplomą. Diplomas duodamas su Rektoriaus ir dekano parašais. Išduodant diplomą, iš kandidato paimamas iškilmingas pasižadėjimas. Svetimšalių diplomuose pažymima kandidato pilietybė.

B. Medicinos skyrius.

193.

Asmuo, gavęs Lietuvos universiteto „medicinos kandidato" liudijimą, turi teisės laikyti Medicinos skyriaus baigiamuosius egzaminus.

Pastaba. Prie šių egzaminų gali būti prileisti ir svetimųjų universitetų medicinos daktarai arba svetimuosiuose universitetuose įgijusieji gydytojo diplomą tik ta sąlyga, jei, tokį diplomą turėdami, bus ne mažiau kaip vienerius metus klausę Lietuvos universitete klinikų kurso studentų teisėmis.

194.

Gydytojo diplomui gauti medicinos kandidatas, be išlaikytų studijų eigoj egzaminų iš įvedamosios grupės dalykų, privalo išlaikyti bei pakartoti egzaminus dar iš šių dalykų; 1) sistematinės anatomijos su topografine anatomija, 2) histologijos su embriologija, 3) fiziologijos, 4) bendrosios patologijos su patologine anatomija, 5) farmakologijos, 6) vidaus ligų, 7) chirurgijos, 8) akušerijos ir ginekologijos, 9)akių ligų, 10) ausų, nosies ir gerklės ligų, 11) vaikų ligų, 12) odos ir veneros ligų, 13) nervų ligų, 14) psichiatrijos, 15) higienos su bakteriologija, 16) teismo medicinos.

195.

Egaminatorius skiria Fakulteto taryba. Visi egzaminatoriai sudaro Medicinos skyriaus egzaminuojamąją komisiją, kuriai pirmininkauja fakulteto dekanas.

196.

Asmuo, patenkinamai išlaikęs visus baigiamuosius egzaminus, gauna „medicinos gydytojo" diplomą.

C. Veterinarijos skyrius.

197.

Studentas, gavęs „veterinarijos kandidato" liudijimą, turi teisės laikyti Veterinarijos skyriaus baigiamuosius egzaminus.

198.

Veterinarijos gydytojo diplomui gauti veterinarijos kandidatas, be išlaikytų studijų eigoj egzaminų iš įvedamosios grupės dalykų, privalo laikyti bei pakartoti egzaminus dar iš šių dalykų:

1) topografinės anatomijos, 2) fiziologijos, 3) bendrosios patologijos, 4) patologinės anatomijos, 5) mėsos pažinimo, 6) bendrosios ir specialinės chirurgijos, 7) akušerijos, 8) operacinės chirurgijos, 9) specialinės patologijos ir terapijos, 10) farmakologijos, 11) epizootologijos su veter. policija, 12) bendrosios ir spec. zootechnijos, 13) zoohigienos, 14) kaustymo ir nagų ligų.

199.

Egzaminatorius skiria fakulteto taryba. Visi egzaminatoriai sudaro veterinarijos skyriaus egzaminuojamąją komisiją, kuriai pirmininkauja fakulteto dekanas.

200.

Asmuo, patenkinamai išlaikęs visus biagiamuosius egzamnus, gauna „veterinarijos gydytojo" diplomą.

D. Odontologijos skyrius.

201.

Asmuo, gavęs Lietuvos universiteto „odontologijos kandidato" liudijimą, turi teisės laikyti Odontologijos skyriaus baigiamuosius egzaminus.

202.

Baigiamieji egzaminai laikomi iš šių sp;ecialinės grupės dalykų: 1) topografinės galvos anatomijos, 2) bendrosis patologijos su patologine anatomija, 3) farmakologijos, 4) dentiatrijos, 5) stomatologijos su specialine chirurgija, 6) klinikinės protezų technikos, 7) bendrosios chirurgijos, 8) vidaus ligų, 9) odos ir veneros ligų, 10) higienos su bakteriologija.

203.

Baigiamieji egzaminai iš dentiatrijos, klinikinės protezų technikos, stomatologijos ir specialinės chirurgijos atliekami teoriškai ir praktiškai.

204.

Praktiškieji egzaminai atliekami šiuo būdu:

1) ištyrimas (anamnesis, diagnosis, prognosis) ir terapija vieno arba dviejų ligonių su burnos srities liga, pateikiant raštu ligos istoriją;

2) gydymas ir plombavimas vieno ar dviejų kariozinių dantų įvairiomis plombavimo medžiagomis, pateikiant raštu ligos istoriją;

3) atlikimas vieno kaučiukinio arba metalinio protezo pacientui.

Medicina, 1925 m. Nr. 6-7.

UNIVERSITETO IR MEDICINOS FAKULTETO REFORMA

Jau 1927 m. pabaigoje Lietuvos vyriausybėje kilo mintis Lietuvos universitetą reformuoti. 1926 m. Lietuvos valstybiniame gyvenime įvyko perversmas, kurį Lietuvių enciklopedija XXII tome 339 psl. interpretuoja taip: „1926.XII.17 d. buvo svarbus reiškinys Lietuvos nepriklausomybės laikmety, kuris baigė demokratinį-parlamentarinį laiko tarpą (1919-26) ir pradėjo kitą — autoritetinį-diktatūrinį (1927-40)".

1928 m. pradžioje Ministerių kabinetas pasiūlė universitetui imtis iniciatyvos universiteto reformai ir naujo statuto paruošimui. Pasiūlyme buvo nurodytos reformų gairės. 1928m. kovo mėn. 4 d. Universiteto taryba savo posėdyje po ilgesnių diskusijų tos iniciatyvos atsisakė, motyvuodama tuo, kad nauju statutu norima susiaurinti universiteto autonomiją. Tačiau tuo atsisakymu universiteto reformos reikalas nepasibaigė, vyriausybė universiteto reformos minties neatsisakė.

Universiteto reformos ir naujo statuto paruošimo klausimu tarp vyriausybės ir universiteto vadovybės vyko ilgi pasitarimai ir diskusijos. Pasitarimai išlygino ir sušvelnino nuomonių skirtumus, tačiau prie susitarimo nepriėjo. Universiteto vadovybė matė naujuoju statutu universiteto autonomijos susiaurinimą ir atsisakė imtis moralinės atsakomybės prieš visuomenę ir istoriją už reformos padarinius. 1930 m. birželio mėn. 7 d. vyriausybė paskelbė naują universiteto statutą ir Lietuvos universiteto vardą pakeitė į Vytauto Didžiojo universitetą.

1930/31 mokslo metai buvo jau pradėti naujuoju Vytauto Didžiojo universiteto statutu. (*V. D. universitetas* 1927.II.16—1932.II.16).

LIETUVOS UNIVERSITETO VARDO ĮSTATYMAS

Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio VYTAUTO DIDŽIOJO garbei Lietuvos universitetas, įsteigtas Kauno mieste 1922 metų vasario 16 dieną (V. Ž. Nr. 86, eil. 738), *teesie:*

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Šis įstatymas veikia nuo jo paskelbimo dienos.

(—) A. Smetona,
Respublikos Prezidentas.

(—) J. Tūbelis,
Ministeris Pirmininkas.

Kaunas, 1930 — Vytauto Didžiojo — m. birželio mėn. 7 d.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO STATUTAS

BENDRIEJI NUOSTATAI

1

Universitetas yra aukštoji autonominė mokslo ir mokymo įstaiga; jis yra Švietimo Ministerio žinioje.

2

Universitetas turi du antspaudu — didįjį su Vytauto Didžiojo atvaizdu ir įrašu — „Vytauti Magni Universitatis sigillum magnum" ir mažąjį su valstybės ženklu ir įrašu — „Vytauto Didžiojo Universitetas". Abiejuose antspauduose žymima universiteto vieta.

Atskiri fakultetai gali turėti savo antspaudus.

FAKULTETAI

3

Universitetą sudaro šie fakultetai:

1. teologijos-filosofijos,
2. evangelikų teologijos,
3. humanitarinių mokslų,
4. teisių,
5. matematikos-gamtos,
6. medicinos,
7. techinikos.

4

Teologijos-filosofijos fakulteto katedros bus nustatytos atskiru įstatymu.

Ligi bus išleistas tas įstatymas, veikia senojo statuto (V.Ž. Nr. 86, eil. 738) 5 str. numatytos katedors.

5

Evangelikų teologijos fakultetą sudaro šios katedros:

1. Senojo Įstatymo, 2. Naujojo Įstatymo, 3. bažnyčios ir religijos istorijos, 4. sistematinės teologijos, 5. praktinės teologijos.

6

Humanitarinių mokslų fakultetą sudaro filosofijos, filologijos ir istorijos skyriai su šiomis katedromis;

1. filosofijos sistemos, 2. filosofijos istorijos, 3. pedagogikos, 4. lyginamosios kalbotyros, 5. lietuvių kalbos ir literatūros, 6. klasikinės filologijos, 7. slavų kalbų ir literatūrų, 8. germanų kalbų ir literatūrų, 9. romanų kalbų ir literatūrų, 10.

Lietuvos istorijos, 11. visuotinės istorijos, 12. semitologijos.

Be to, fakultete gali būti šios lektūros: lietuvių, lotynų, graikų, hebrajų, rusų, lenkų, vokiečių, anglų, prancūzų ir italų kalbų.

7.

Teisių fakultetą sudaro teisių ir ekonomijos skyriai su šiomis katedromis:

1. teisės enciklopedijos ir teisės filosofijos, 2. romėnų teisės istorijos ir sistemos, 3. Lietuvos teisės istorijos, 4. civilinės teisės ir civilinio proceso, 5. baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso, 6. valstybinės teisės, 7. administracinės teisės, 8. tarptautinės teisės, 9. politinės ekonomijos ir statistikos, 10. finansų mokslo, 11. prekybinės teisės, 12. privatinio ūkio mokslo, 13. ekonominės politikos.

Be to, teisių skyriaus klausytojai klauso humanitarinių mokslų fakultete logiką, psichologiją, rusų ir vokiečių kalbas. Ekonomijos skyriaus klausytojai pasirenka dvi iš šių kalbų: rusų, vokiečių ar anglų kalbas.

8

Matematikos-gamtos fakultetą sudaro matematikos, fizikos-chemijos ir biologijos skyriai su šiomis katedromis:

1. geometrijos, 2 matematikos analizės, 3. astronomijos, 4. fizikos, 5. neorganinės ir analitinės chemijos, 6. geofizikos ir metereologijos, 7. organinės ir fiziologinės chemijos, 8. mineralogijos ir geologijos, 9. fizinės chemijos, 10. botanikos, 11. zoologijos ir lyginamosios anatomijos, 12. geografijos.

9

Medicinos fakultetą sudaro medicinos, odontologijos ir farmacijos skyriai su šiomis katedromis:

1. anatomijos, 2. histologijos su embriologija, 3. fiziologijos, 4. farmakologijos, 5. bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos, 6. akušerijos ir ginekologijos katedra su klinika, 7. vidaus medicinos katedra su klinika, 8. chirurgijos katedra su klinika, 9. oftalmologijos katedra su klinika, 10. odos ir veneros ligų katedra su klinika, 11. vaikų ligų katedra su klinika, 12. nervų ir psichikos ligų katedra su klinika. 13. higienos ir bakteriologijos, 14. teismo ir socialinės medicinos, 15. ausų, nosies ir gerklės ligų katedra su klinika, 16. farmacijos ir farmakognozijos, 17. stomatologijos ir dentiatrijos katedra su klinika.

10

Technikos fakultetą sudaro statybos ir technologijos skyriai su šiomis katedromis:

1. mechanikos, 2. elektrotechnikos, 3. statybos, 4. architektūros, 5. statybinės statikos, 6. hidrotechnikos, 7 geodezijos ir kelių, 8. tiltų, 9. pritaikomosios mechanikos, 10. mechaninės technologijos, 11. cheminės technologijos.

11

Universitete gali būti ir ne valstybės lėšomis įsteigtų ir laikomų katedrų. Jų

steigimo reikalingumą, tiksliai apibrėždamas mokslo dalyką, sprendžia atitinkamas fakultetas ir tvirtina Švietimo Ministeris.

Tų katedrų išlaikymas turi būti laiduotas Švietimo Ministerio nustatytu būdu.

12

Universitete ir atitinkamuose fakultetuose laikomos mokslo padedamosios įstaigos: bibliotekos, muziejai, laboratorijos, klinikos ir kitos.

Prie Teologijos-filosofijos fakulteto laikoma studentams bažnyčia.

MOKSLO PERSONALAS

13

Universiteto mokslo personalą sudaro:

1. vyresnysis mokslo personalas: ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai ir docentai,
2. privatdocentai,
3. jaunesnysis mokslo personalas: bibliotekos direktorius, prozektoriai, lektoriai, asistentai, mokytas sodininkas ir laborantai,
4. pagalbinis mokslo įstaigų personalas: demonstratoriai, preparatoriai, technikai ir bibliotekininkai.

14

Universiteto profesoriais gali būti asmenys, kurie turi atitinkamo mokslo laipsnį ir yra pasireiškę mokslo darbais.

Užsienyje įsigytas mokslo laipsnis gali būti prilygintas Lietuvos universiteto mokslo laipsniui, išsprendus jo ekvivalentą individualiai.

Asmenys, kurie savo paruošimu tinka dėstyti universiteto mokslus, bet neturi mokslo laipsnio, gali būti universiteto profesoriais, jeigu jų mokslo darbus fakultetas pripažins atstojančiais mokslo laipsnį.

15

Docentu arba privatdocentu gali būti asmuo, kuris turi mokslo laipsnį ir atitinkamame fakultete yra viešai apgynęs habilitacijos darbą.

Docentu arba privatdocentu gali būti ir tas asmuo, kurio mokslo darbus fakultetas pripažins atstojančiais habilitacijos darbą.

Privatdocentai gali skelbti tik savo mokslo srities kursus.

16

Jaunesniojo mokslo personalo nariu gali būti asmuo,kuris turi universiteto diplomą.

Švietimo Ministeriui sutikus, laborantai ir svetimųjų kalbų lektoriai gali ir neturėti diplomo.

17

Vyresniojo ir jaunesniojo mokslo ir pagalbinių įstaigų personalo skaičius nustatomas etatais.

Privatdocentai yra neetatiniai.

18

Ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai, docentai ir privatdocentai, per vieną semestrą be pateisinamų priežasčių nepaskelbę savo kurso arba jo neatlikę, laikomi atsisakiusiais.

19

Mokslo personalo nariai turi būti Lietuvos piliečiai. Išimtiniais atsitikimais glai būti kviečiami ir svetimšaliai laisvu susitarimu. Sutartis su jais daro atitinkamas fakultetas ir tvirtina Švietimo Ministeris. Ministerių Kabinetas gali jiems suteikti valstybinės tarnybos teises.

20

Vyresnįjį mokslo personalą kviečia arba konkurso būdu renka fakultetas. Skiria jį Respublikos Prezidentas.

Privatdocentus kviečia fakultetas. Tvirtina juos Švietimo Ministeris.

Prozektorius, lektorius, asistentus, mokytą sodininką, laborantus ir pagalbinį mokslo personalą renka atitinkami fakultetai. Tvirtina juos rektorius.

Bibliotekos direktorių ir jaunesnįjį mokslo personalą tų įstaigų, kurios priklauso ne vienam fakultetui, skiria senatas.

21

Vyresnįjį mokslo personalą atleidžia Respublikos Prezidentas.

Privatdocentus atleidžia Švietimo Ministeris.

Prozektorius, lektorius, asistentus, mokytą sodininką, laborantus ir pagalbinį mokslo personalą atleidžia rektorius.

Bibliotekos direktorių ir jaunesnįjį mokslo personalą tų įstaigų, kurios priklauso ne vienam fakultetui, atleidžia senatas.

22

Vyresniojo mokslo personalo nariams, Ministerių Kabinetui sutikus, gali būti leidžiama eiti tarnybas valstybinėse įstaigose.

23

Katedros dalykai, jeigu nėra jiems dėstyti atitinkamo profesoriaus, gali būti pavesti artimųjų katedrų profesoriams, docentams arba privatdocentams.

24

Docentui įskaitoma į tarnybą tie metai, kuriuos jis ėjo privatdocento pareigas.

25

Vyresnysis mokslo personalas turi turėti per savaitę ne mažiau kaip 4 teoretinių privalomųjų dalykų paskaitas. Turėti daugiau kaip 8 paskaitas leidžiama Švietimo Ministeriui sutikus. Dvi praktikos valandos atstoja vieną teoretinių paskaitų valandą.

26

Kas penkeri metai ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai gali gauti ligi vienerių metų atostogų su pagrindine alga mokslo žinioms pagilinti arba mokslo darbams dirbti. Atostogas duoda Švietimo Ministeris.

Atostogos tvarkomos taip, kad darbas fakultetuose nebūtų sutrukdytas.

27

Mokslo metu, mokslo personalo nariams atostogų ligi 7 dienų duoda rektorius, o ilgesniam laikui Švietimo Ministeris.

28

Vyresniojo mokslo personalo narys ir privatdocentas eina savo pareigas ligi 65 metų amžiaus, bet jis tas pareigas gali eiti ir toliau fakulteto kas metai perrenkamas, Švietimo Ministeriui sutikus.

FAKULTETŲ TARYBOS

29

Fakulteto tarybą sudaro ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai, docentai ir tie privatdocentai, kurie turi vyresniojo mokslo personalo nario vakuojančias vietas. Kiti privatdocentai dalyvauja taryboje patariamuoju balsu.

30

Fakulteto tarybos žinioje yra visos fakulteto mokslo įstaigos. Ji yra sprendžiamasis organas mokslo ir mokymo srityje.

Fakulteto taryba:

1) renka 20 str. nurodytą personalą ir pristato jį senatui (48 str.) arba rektoriui (64 str.), 2) nustato egzaminų ir praktikos darbų minimumą klausytojų išeitiems semestrams įskaityti, 3) sprendžia diplomų davimą, 4) svarsto rektoriaus pasiūlytus mokslo reikalus, 5) laikinai aprūpina vakuojančias katedras, 6) parenka studentus kandidatus stipendijai gauti, 7) parenka kandidatus profesūrai ruoštis, 8) pripažįsta mokslo laipsnį ar jo ekvivalentą ir teikia garbės daktaro laipsnį, 9) kas semestras nustato paskaitų planą, 10) paruošia fakulteto išlaidų ir pajamų sąmatą, 11) skirsto fakulteto lėšas, kurios yra duotos mokslo priemonėms įsigyti, spausdiniams leisti ir įstaigoms laikyti, 12) pristato senatui savo sprendimus ne valdžios lėšomis laikomų katedrų steigimo reikalu (11 str.).

Fakultetų tarybų protokolų nuorašai siunčiami Švietimo Ministeriui.

31

Fakulteto taryba pristato savo sumanymus senatui dėl skyrių ir katedrų steigimo, uždarymo ir pertvarkymo.

32

Fakulteto taryba svarsto vyresniojo mokslo personalo ir privatdocentų atsistatydinimą, kelia jiems drausmės bylas ir sprendžia drausmės bylų tvarka dėstymo teisės atėmimą, jeigu jų paskaitos nesuderinamos su universiteto mokslo rimtumu. Šie nutarimai pristatomi senatui (48 str.).

33

Fakulteto taryba renka iš ordinarinių ir ekstraordinarinių profesorių trejiems metams dekaną ir sekretorių, kurie kitais rinkimais gali būti perrenkami. Sekretorius gali būti renkamas ir iš docentų. Jie sudaro vykdomąjį fakulteto organą.

34

Fakulteto taryba renka atstovus į įvairias komisijas.

35

Fakulteto tarybos posėdžius šaukia dekanas savo nuožiūra bent du kartu per semestrą, arba bent ¼ tarybos narių pareikalavus raštu ir nurodžius šaukimo reikalą.

36

Fakulteto taryba fakulteto vidaus gyvenimui tvarkyti sudaro reguliaminą šio statuto ribose.

37

Dekaną ligos ir atostogų metu pavaduoja fakulteto sekretorius.

38

Dekanas pirmininkauja fakulteto tarybai, atstovauja fakultetui ir prižiūri fakulteto mokslo eigą.

UNIVERSITETO TARYBA

39

Universiteto tarybą sudaro fakultetų tarybų nariai ir garbės profesoriai.

Privatdocentai, kurie neturi vyresniojo mokslo personalo nario vakuojančios vietos, gali dalyvauti universiteto taryboje patariamuoju balsu.

40

Universiteto taryba tvarko universiteto vidaus gyvenimą reguliaminu, sudarytu šio statuto ribose.

41

Universiteto tarybos posėdžius šaukia rektorius savo nuožiūra, arba senatui, arba ¼ universiteto tarybos narių pareikalavus.

Reikalavimas duodamas raštu, nurodant šaukimo reikalą.

42

Universiteto taryba renka fakultetų teikiamus universiteto garbės profesorius ir garbės narius.

43

Universiteto taryba turi teisę peržiūrėti fakultetų tarybų sprendimus administracijos reikalais, kurie liečia ir kitus fakultetus.

44

Universiteto taryba nustato taisykles, kuriomis studentai turi laikyti tvarką universiteto sienose.

45

Universiteto tarybos protokolų nuorašai siunčiami Švietimo Ministeriui.

UNIVERSITETO SENATAS

46

Senatą sudaro rektorius, prorektorius, sekretorius ir fakultetų dekanai.

47

Rektorių, prorektorių ir sekretorių renka trejiems metams iš ordinarinių ir ekstraordinarinių profesorių universiteto taryba. Kitais rinkimais jie gali būti perrenkami.

Rektorių ir prorektorių skiria Respublikos Prezidentas.

48

Senatas pristato per Švietimo Ministerį Respublikos Prezidentui išrinktuosius ordinarinius ir ekstraordinarinius profesorius ir docentus skirti (20 str.) ir atleisti (32 str.), o privatdocentus — Švietimo Ministeriui tvirtinti ir atleisti.

49

Senatas fakultetų tarybų pasiūlymais;

1. tvirtina universiteto pajamų ir išlaidų sąmatos projektą, 2. tvirtina universiteto specialinių sumų vartojimo sąmatą (98 str.), 3. atleidžia studentus nuo semestrinio mokesčio, 4. tvirtina fakultetų tarybų pristatytus kandidatus stipendijoms gauti, 5. skiria kandidatus stipendijoms profesūrai ruoštis.

50

Senatas skirsto aukas fakultetams ir universiteto mokslo įstaigoms arba nustato jų vartojimą tais atsitikimais, jei aukotojai patys nenurodo kuriam reikalui aukos duotos.

51

Senatas žiūri, kad fakultetų reguliaminai neprieštarautų universiteto statutui ir jo reguliaminui (40 str.).

52

Senatas tvirtina klausytojų mokslo, kultūros, susišelpimo ir sporto organizacijų įstatus.

53

Senatas galutinai sprendžia klausytojų pašalinimą iš universiteto.

54

Senatas svarsto ir sprendžia universiteto reikalus, fakultetų iškeltus arba universiteto tarybos pavestus.

ŪKIO TARYBA

55

Ūkio taryba valdo ir tvarko universiteto turtą.

56

Ūkio tarybą sudaro rektorius — jos pirmininkas ir 4 nariai, renkami senato ją metams iš vyresniojo mokslo personalo.

Ūkio taryba išsirenka sau sekretorių.

57

Rektorius turi teisę kviesti į ūkio tarybos posėdį ekspertus. Svarstant ūkio taryboje reikalus, kurie liečia kurį nors fakultetą, kviečiamas jo dekanas sprendžiamuoju balsu.

58

Ūkio vedėjas ir universiteto architektorius dalyvauja ūkio tarybos posėdžiuose patariamuoju balsu.

59

Ūkio taryba:

1. svarsto rektoriaus, ūkio vedėjo ir universiteto architektoriaus sumanymus, kurie liečia universiteto ūkį, 2. peržiūri fakultetų nustatytus remonto ir statybų sumanymus ir vykdo juos, 3. paruošia universiteto ūkio pajamų ir išlaidų sąmatos projektą.

60

Didesniems statybos remonto darbams prižiūrėti ūkio taryba skiria statybos ir remonto komisijas ir prižiūri jų darbus.

61

Ūkio tarybos nariai už savo pareigas gauna įstatymu nustatytą atlyginimą. Ekspertai, kviečiami ne iš universiteto mokslo personalo, atlyginami senato patvirtinta laisva sutartimi.

62

Universiteto ūkio vedėjas rūpinasi bendrųjų universiteto trobesių tvarka ir švara. Jis atsako už pavestą jam globoti universiteto turtą.

UNIVERSITETO REKTORIUS

63

Rektorius atstovauja universitetui, pirmininkauja senatui ir universiteto tarybai, vykdo jos ir senato nutarimus ir kartu su ūkio taryba valdo ir tvarko bendrąjį universiteto turtą.

64

Raštinės, buhalterijos, ūkio ir kitų bendrų įstaigų tarnautojai betarpiškai priklauso rektoriui. Jis juos skiria ir atleidžia.

65

Rektorius tvirtina ir atleidžia fakulteto išrinktąjį jaunesnįjį ir pagalbinį mokslo personalą.

66

Rektorius rūpinasi ir žiūri:

1. kad mokslo ir mokymo darbas universitete būtų tinkamai dirbamas, 2. kad

universiteto personalas ir tarnautojai tinkamai eitų savo pareigas, 3. kad universiteto klausytojai laikytųsi nustatytų tvarkos taisyklių, 4. kad skirtos universitetui lėšos būtų tinkamai naudojamos ir 5. kad universiteto turtas būtų saugojamas ir tvarkingai laikomas.

67

Rektorių, reikalui esant, pavaduoja prorektorius.

UNIVERSITETO KLAUSYTOJAI

68

Klausytojais gali būti vyrai ir moterys. Klausytojai yra studentai ir laisvieji klausytojai. Priima juos fakultetų tarybos, priėmimą tvirtina rektorius.

69

Studentais priimami asmenys, kurie yra baigę:

1. aukštesniąją mokyklą su lotynų kalba ir su sustiprintu svetimųjų kalbų dėstymu, jeigu atestate yra lotynų kalbos pažymys — į visus fakultetus be papildomųjų egzaminų, 2. aukštesniąją mokyklą be lotynų kalbos arba komercijos mokyklą — į technikos ir matematikos-gamtos fakultetus ir teisių fakulteto ekonomijos skyrių be papildomųjų egzaminų, o į humanitarinių mokslų, teisių ir medicinos fakultetus su papildomaisiais lotynų kalbos egzaminais, kuriuos nustato humanitarinių mokslų fakultetas ir tvirtina Švietimo Ministeris, 3. katalikų kunigų seminariją — į teologijos-filosofijos, humanitarinių mokslų, teisių ir medicinos fakultetus be papildomųjų egaminų, 4. kitas mokyklas — į visus fakultetus su papildomaisiais egzaminais, fakultetų nustatytais ir Švietimo Ministerio patvirtintais.

Asmenys, kurie yra baigę užsienyje atitinkamas mokykls ir nori stoti studentais į universitetą, turi išlaikyti Švietimo Ministerio nustatytus egzaminus.

70

Laisvais klausytojais gali būti priimami asmenys, kurie kad ir neturi 69 str. nustatyto mokslo cenzo, bet fakulteto bus pripažinti tinkamais aukštajam mokslui eiti.

71

Studentai priimami mokslo metų pradžioje ligi rugsėjo 15 dienos. Fakultetui sutikus, gali būti priimami ir antrame pusmetyje ligi sausio 15 d.

Senatui sutikus, asmenys, kurie dėl svarbių priežasčių laiku nebuvo padavę prašymų, gali būti priimami ligi spalio 1 d.

Laisvais klausytojais priimami tik studentų priėmimui pasibaigus ir jeigu yra laisvų vietų.

Klausytojas turi įsirašyti į kurį nors fakultetą.

Naujai priimtam universiteto klausytojui leidžiama pereiti iš vieno fakulteto į kitą ligi spalio 15 d.

72

Klausytojai priimti į universitetą, įmoka valstybės iždui imatrikuliacijos mokestį. Eidami universiteto mokslą, jie kas semestras ligi spalio 1 d. ir ligi vasario 1 d. moka valstybės iždui mokestį už teisę lankyti kursus, paskaitas ir naudotis mokslo priemonėmis.

Imatrikuliacijos mokestį ir semestrinį nustato Ministerių Kabinetas.

73

Senatas fakulteto pasiūlymu gali atleisti pasižymėjusius mokslu neturtingus studentus nuo semestrinio mokesčio, bet ne daugiau kaip 20% studentų.

74

Klausytojai lanko paskaitas ir lanko praktikos darbus fakulteto nustatyta tvarka.

75

Studentas, išbuvęs fakultete nustatytą semestrų skaičių, atlikęs praktikos darbus ir išlaikęs nustatytus egzaminus fakulteto nutarimu gauna diplomą.

Laisvieji klausytojai gauna diplomą pristatę aukštesniosios mokyklos liudijimą.

Išėjusiems užsienio aukštosiose mokyklose atitinkamą mokslą fakulteto nutarimu leidžiama egzaminuotis ir gauti universiteto diplomą.

Už šiuos egzaminus jie moka valstybės iždui Ministerių Kabineto nustatytą mokestį.

76

Semestrai, išbūti kitose aukštosiose mokyklose Lietuvoje ar užsienyje, fakulteto nutarimu gali būti įskaityti, jei yra išeiti reikalaujamieji dalykai.

77

Klausytojai gali steigti universitete mokslo, kultūros, susišelpimo ir sporto organizacijas. Šių organizacijų įstatus tvirtina senatas.

Studentų organizacijų susirinkimuose ir paskaitose universiteto sienose gali dalyvauti tik universiteto klausytojai ir universiteto mokslo personalas.

78

Klausytojai universiteto sienose pasiduoda universiteto drausmei. Klausytojus, nusižengusius drausmei, teisia universiteto teismas. Už nusikalstamus darbus, numatytus bendrais valstybės įstatymais, klausytojai atsako įstatymais nustatyta tvarka.

79

Universiteto teismą sudaro fakultetų ir klausytojų atstovai. Kiekvieno fakulteto taryba ir kiekvieno fakulteto klausytojai renka po vieną atstovą vieneriems metams.

80

Universiteto teismas savo darbui sudaro reguliaminą, kurį tvirtina senatas.

MOKSLO IR MOKYMO REIKALAI

81

Mokslas universitete dėstomas lietuvių kalba, išskyrus teologijos-filosofijos fakultetą, kur mokslas gali būti dėstomas ir lotynų kalba.

Universiteto taryba, Švietimo Ministeriui sutikus, gali leisti laikinai dėstyti ir kitomis kalbomis.

82

Mokslo metai turi du semestru. Mokslo metai prasideda rugsėjo 1 d. Rudens semestras prasideda rugsėjo 15 d. ir baigiasi gruodžio 15 d.; pavasario semestras prasideda sausio 15 d. ir baigiasi birželio 15 d. Nuo verbų sekmadienio ligi atvelykio mokslas neina.

83

Mokslas fakultetuose taip sutvarkomas, kad teologijos-filosofijos, evangelikų teologijos, humanitarinių mokslų, teisių, matematikos-gamtos fakultetų ir medicinos fakulteto odontologijos ir farmacijos skyrių klausytojai galėtų klausyti visas paskaitas, atlikti praktikos darbus ir pasiruošti baigiamiesiems egzaminams per aštuonis semestrus, o medicinos fakulteto medicinos skyriaus ir technikos fakulteto klausytojai — per dešimtį semestrų.

84

Mokslo personalo narys, mokslo metams pasibaigus, pristato fakultetui savo darbų apyskaitą.

Šitos apyskaitos gali būti spausdinamos universiteto metraštyje.

85

Senatas gali leisti klausytojui be privalomų savo fakulteto kursų lankyti kito fakulteto paskaitas ir praktikos darbus ir iš tų dalykų laikyti egzaminus.

86

Egzaminai gali būti semestriniai ir kursiniai.

Fakultetas nustato iš kurių dalykų laikomi semestriniai ir kursiniai egzaminai. Jo nutarimus tvirtina senatas.

Be to, fakultetas nustato kuria tvarka ir eile laikomi tie egzaminai.

Egzaminai ir rašto darbai vertinami šiais pažymiais: labai gerai, gerai, patenkinamai, nepatenkinamai.

87

Už klausytojų mokslo darbus gali būti skiriamos premijos — aukso medaliai, sidabro medaliai arba pagyrimo lapai.

Premijų skaičių nustato senatas ir paskirsto fakultetams. Temas premijoms skelbia ir pristatytuosius darbus įvertina fakultetas. Premijos gali būti sudaromos ir iš aukų.

MOKSLO LAIPSNIS

88

Teologijos-filosofijos fakultetas turi du mokslo laipsnius: licenciato ir daktaro. Kiti fakultetai turi vieną mokslo laipsnį — daktaro.

Atitinkamos specialybės daktaro laipsnis gali būti duodamas asmenims, kurie turi baigimo diplomą, jeigu jis išlaiko fakulteto nustatytus egzaminus, parašo fakulteto reikalavimus atitinkančią disertaciją ir ją viešai apgina. Specialybes nustato fakultetas. Disertacjios turi būti parašytos lietuvių kalba, bet fakultetui sutikus, jos gali būti parašytos ir kita kalba.

Teologijos-filosofijos ir humanitarinių mokslų fakultetuose disertacija gali būti parašyta ir lotynų kalba.

89

Senato patvirtintu fakulteto nutarimu daktaro laipsnis gali būti duodamas pasižymėjusiems mokslo darbais asmenims ir be 88 str. nurodytų reikalavimų.

MOKSLO ĮSTAIGOS

90

Katedrų įstaigas veda tų katedrų dėstytojai. Jų žinioje yra tų įstaigų tarnautojai.

91

Jei fakulteto įstaiga priklauso ne vienai katedrai, tai įstaigos vedėją renka fakultetas. Jei įstaiga priklauso ne vienam kuriam fakultetui, tai jos vedėją skiria senatas.

92

Prie teologijos-filosofijos, evangelikų teologijos, humanitarinių mokslų ir teisių fakultetų gali būti steigiami seminarai praktikos darbams.

Taisykles seminarams nustato fakultetas ir tvirtina senatas.

93

Universiteto biblioteka yra bibliotekos direktoriaus žinioje. Jis ją veda tam tikros bibliotekos komisijos prižiūrimas.

94

Bibliotekos komisiją sudaro prorektorius — jos pirmininkas, bibliotekos direktorius ir fakultetų atstovai.

Kiekvienas fakultetas renka vieną atstovą.

95

Bibliotekos komisija:

1. renka bibliotekos direktorių ir pristato jį senatui patvirtinti ar atleisti, 2. pristato senatui bibliotekos sąmatą, 3. nustato bibliotekos vidaus tvarkos taisykles, kurias tvirtina senatas.

UNIVERSITETO TURTAS IR LĖŠOS

96

Universitetas laikomas valstybės lėšomis, kurios kas metai skiriamos Švietimo Ministerijos sąmata.

97

Universitetas gali įsigyti nekilnojamąjį turtą, ieškoti ir atsakyti teisme.

98

Universitetas gali turėti specialinių sumų, sudarytų iš įvairių kitų be Švietimo Ministerijos sąmatoje numatytų šaltinių.

PEREINAMIEJI NUOSTATAI

99

Universiteto mokslo personalas ir jo organai eina savo pareigas ligi š.m. rugsėjo mėn. 1 d. senuoju statutu (V. Ž. Nr. 86, eil. 738).

100

Senatas ligi š.m. liepos mėn. 1 dienos pristato Švietimo Ministeriui vyresniojo mokslo personalo narius ir privatdocentus.

Švietimo Ministeris daro kaip nurodyta šio statuto 48 str.

Teologijos-filosofijos fakulteto vyresniojo mokslo personalo narių ir privatdocentų pristatymas bus padarytas, išleidus šio statuto 4 str. numatytą įstatymą.

101

Ligi š.m. rugsėjo mėn. 15 d. šio statuto tvarka renkami rektorius, prorektorius, dekanai, universiteto ir fakultetų sekretoriai.

Teisių fakulteto klausytojams, kurie yra įsirašę į fakultetą ne vėliau kaip 1930 m. sausio mėn. 15 d., šio statuto 7 str. paskutinis posmas netaikomas.

ĮSTATYMO VYKDYMAS

103

Šis statutas veikia nuo jo paskelbimo dienos.
(Steigiamojo Seimo priimtas Universiteto statutas panaikinamas).

(—) A. Smetona,
Respublikos Prezidentas.

(—) J. Tūbelis,
Ministeris Pirmininkas.

Kaunas, 1930 — Vytauto Didžiojo — m. birželio mėn. 7 d.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO STATUTO PAKEITIMAS

(V. Žin. Nr. 330, eil. 2267)

Vytauto Didžiojo universiteto 4 str. pakeičiamas taip:
Teologijos-filosofijos fakultetą sudaro šios katedros:
1) filosofijos įžangos ir istorijos katedra, 2) filosofijos sistemos katedra, 3) pedagogijos ir jos istorijos katedra, 4) visuotinės istorijos katedra, 5) visuotinės literatūros istorijos katedra, 6) fundamentalinės teologijos katedra, 7) dogmatinės teologijos katedra, 8) moralinės teologijos katedra, 9) pastoralinės teologijos katedra, 10) kanonų teisės šaltinių katedra, 11) Benedikto kodekso katedra, 12) patrologijos katedra, 13) Švento Rašto Senojo įstatymo katedra, 14) Švento Rašto Naujojo įstatymo katedra, 15) krikščionijos archeologijos ir meno istorijos katedra, 16) bažnyčios istorijos katedra, 17) religijų istorijos katedra.

Teologijos-filosofijos fakulteto mokslo personalas parenkamas ir skiriamas Vytauto Didžiojo universiteto statuto 20 str.) ir Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos konkordato XIII str. nustatyta tvarka. Esamasis mokslo personalas, išskyrus visuotinės istorijos ir visuotinės literatūros istorijos katedrų, Vytauto Didžiojo Universiteto etatų pakeitimo (V. Ž. Nr. 363, eil. 2481) apybrėžose laikomas jau paskirtas nuo 1931 m. rugsėjo mėn. 1 d.

Šis pakeitimas veikia nuo 1931 m. rugsėjo mėn. 1 d. Universiteto statuto, Steigiamojo Seimo priimto, paragrafo 5 panaikinimas.

(—) A. Smetona,
Respublikos Prezidentas,

(—) J. Tūbelis,
Ministeris Pirmininkas,

Medicinos fakultetą reformos palietė anksčiau, negu statutas buvo priimtas. 1928 m., rudens semestrui prasidėjus, Švietimo ministerija pranešė, kad Veterinarijos skyrius nuo 1928 m. spalio mėn. 15 d. yra uždaromas, katedros likviduojamos ir personalas atleidžiamas. Švietimo ministerija pažadėjo daugumą to skyriaus studentų valstybės lėšomis pasiųsti į užsienį baigti veterinarijos mokslų. Dalis studentų buvo pasiųsti, kita dalis perėjo į kitus medicinos fakulteto skyrius.

Veterinarijos skyrių uždarius, buvo atleisti. e.o. prof. E. Nonevičius, o prof. L. Gogelis, docentas Z. Mockus, doc. p. e. P. Nastopka, doc. p. e. J. Bulota. Taip pat buvo atleistas to skyriaus jaunesnysis mokslo personalas: vyr. asistentas J. Butkevičius, prozekt. M. Kvašinas-Samarinas, jaun. asistentas J. Žemaitis, jaun. laborantas J. Mackevičius, jaun. laborantas V. Starostiņas.

Likviduojant Veterinarijos skyrių, jo katedrų ir jų įstaigų turtą perėmė atitinkamos Medicinos skyriaus įstaigos, o kita dalis buvo perduota gamtos muziejui.

1922 metų statutas numatė Medicinos skyriuje 20 katedrų. Pravedant 1930 m. universiteto reformą, Medicinos skyriuje buvo leista 17 katedrų. Dvi vidaus ligų katedros buvo sujungtos į vieną, pavadintą „Vidaus medicinos katedra su klinika". Odontologijos ir Farmacijos skyrių 1930 m. universiteto reforma nepalietė.

Studentų priėmimo reguliaminą Medicinos fakultetas papildė naujomis taisyklėmis:

1. Stojančių arba persikeliančių į V. D. universiteto Medicinos fakultetą sveikata tikrinama, prieš priimant studentais.

2. Kandidatų į studentus sveikatai tikrinti Medicinos fakulteto taryba renka kasmet tam tikrą komisiją iš vyresniojo ir jaunesniojo mokslo personalo. Žemiau pateikiamas ligų sąrašas, kliudąs įstoti į Medicinos fakultetą.

Sąrašas ligų ir kūno trūkumų, kliudančių įstoti į V.D.U. Med. f-tą;

1. Silpnas kūno sudėjimas ir didelis kūno sunykimas.
2. Sunkūs organiniai ir funkciniai nervų sistemos susirgimai.
3. Tuberkuliozinės fistulės.
4. Pastovus judomųjų organų sugedimas dėl paralyžių, randų, arba dėl kaulų ir sąnarių ligų.
5. Chroninės odos ligos, ypačiai veido ir rankų.
6. Chroninis blakstienų kraštų uždegimas.
7. Vokų būklės anomalijos (ectropium, entropium, ptosis, lagophthalmus).
8. Neišgijusi trachoma.
9. Iš tolo matomos ragenos ir rainelės anomalijos (leucoma, coloboma ir kt.).
10. Vienos akies aklumas (visus ne daugiau kaip 0,02).

11. Vienos akies absoliutus regėjimo aštrumas iki 0,5, jeigu antrosios akies jis yra mažesnis negu 1,0.

12. Abiejų akių absoliutaus regėjimo aštrumo suma mažesnė negu 1,5.

13. Myopija didesnė negu 6 dptr., hypertropija didesnė negu 3 dptr. ir astigmatizmas didesnis negu 3 dprt.

14. Abiejų akių akilaukio susiaurėjimas iki 30°.

15. Spalvų aklumas.

16. Akių žvairumas didesnis negu 5°.

17. Nystagmus.

18. Vienos ausies klausos sumažėjimas iki pusės normos.

19. Chron. pūlingas vienos ausies vidaus uždegimas (otitis media purulenta chr.).

20. Ozaena.

21. Dantų pyorrhoea.

22. Didelis mikčiojimas.

23. Kiškio lūpa ir kitokie žymūs veido trūkumai.

24. Stoka iki 8 dantų viname žande ir iki 14 dantų abiejuose žanduose.

25. Aktyvi plaučių tuberkuliozė.

26. Organinės širdies ligos.

27. Didelė hernija.

28. Prigimtinės ir įgytinės nugarkaulio ydos su jo formos iškrypimu.

29. Pėdos stoka.

30. Kojos sutrumpėjimas didesnis negu 4 cm.

31. Kelių ir pėdų iškrypimas (genu valgum ir varum; pes valgus, varus ir planus).

32. Didelio laipsnio varices cruris.

33. Vieno rankos piršto stoka (nykščio — 1 falangos, kitų pirštų — 2 falangų stoka) arba sutraukimas.

34. Rankos pirštų nagų anomalijos, galinčios kliudyti rankų dezinfekcijai.

35. Kitos nepaminėtos sąraše ligos ir kūno trūkumai, jeigu jie, komisijos nuomone, kliudys eiti medicinos mokslus ir dirbti gydytojo darbą.

Toks į Medicinos fakultetą stojančiųjų sveikatos patikrinimas buvo reikalingas dėl to, kad norėta turėti studentus ir vėliau gydytojus, dantų gydytojus ir chem.-vaistininkus sveikus ir be fizinių trūkumų, kurie galėtų kliudyti jų profesijai.

Medicinos fakulteto medicinos, odontologijos ir farmacijos skyrių mokslo planai kartkartėmis buvo peržiūrimi ir papildomi.

Be privalomųjų kursų buvo skaitomi ir neprivalomi, kuriuos skelbė privatdocentai, pvz., 1938/1939 m. skaitė:

Dr. V. Kanauka — urologija

Dr. J. Šliūpas — medicinos istorija

Dr. J. Meškauskas — gastroenteroligija

Dr. Z. Gutmanas — neurologija

MEDICINOS FAKULTETO MOKSLO PLANAI

Paskutiniųjų, t.y. 1930-1944 m. laikotarpyje Medicinos fakulteto medicinos, odontologijos ir farmacijos skyrių mokslo planai buvo tokie:

Medicinos fakulteto mokslo planas

I. MEDICINOS SKYRIUS

Privalomieji dalykai	Valandų skaičius savaitėje									
	Semestrai									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.
Mat.-Gamt. f. dėstomieji:										
Botanika	2+0	2+2	—	—	—	—	—	—	—	—
Zoologija ir lyginamoji anatomija	2+2	2+2	—	—	—	—	—	—	—	—
Fizika	4+3	4+3	—	—	—	—	—	—	—	—
Neorganinė chemija	6+0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Organinė chemija	—	6+0	—	—	—	—	—	—	—	—
Analizinė chemija	—	0+3	0+3	—	—	—	—	—	—	—
Medicinos fak. dėstomieji:										
Anatomija	6+0	6+6	0+6	—	—	—	—	—	—	—
Histologija su embriologija	—	—	5+4	5+4	—	—	—	—	—	—
Fiziologija	—	—	5+4	5+4	—	—	—	—	—	—
Fiziologinė chemija	—	—	0+4	0+4	—	—	—	—	—	—
Koloidų chemija	—	—	1+0	1+0	—	—	—	—	—	—
Bendroji patologija	—	—	—	—	6+0	—	—	—	—	—
Patologinė anatomija	—	—	—	—	—	6+0	—	—	—	—
Patologinė histologija	—	—	—	—	0+4	0+4	—	—	—	—
Sekcijų kursas	—	—	—	—	0+4	0+4	—	—	—	—
Bendroji ir operacinė chirurgija	—	—	—	—	3+2	3+2	—	—	—	—
Topografinė anatomija	—	—	—	—	2+0	2+0	—	—	—	—
Farmakologija su receptūra	—	—	—	—	4+0	4+0	—	—	—	—
Bendroji terapija	—	—	—	—	2+0	2+0	—	—	—	—
Įvadas į vidaus mediciną (diagn., atsk. patologija ir terapija)	—	—	—	—	2+4	2+4	—	—	—	—
Įvadas į akušeriją ir ginekologiją	—	—	—	—	3+0	3+0	—	—	—	—
Akušerinė ir ginekolog. klinika	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—
" " poliklin.	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Terapeutinė fakultetinė klinika	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—
Terapeutinė hospitalinė klinika	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Chirurginė fakultetinė klinika	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—
Chirurginė hospitalinė klinika	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Įvadas į oftalmologiją	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—
Oftalmologinė klinika	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Ausų-nosies-gerklės ligos	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Vaikų ligos	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—
Odos ir venerinės ligos	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—
Įvadas į neuropatologiją	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Įvadas į psichiatriją	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Nervų ligos ir psichiatrija	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Higiena	—	—	—	—	—	—	2+4	2+4	—	—
Bakteriologija	—	—	—	—	1+4	1+4	—	—	—	—
Teismo ir socialė medicina	—	—	—	—	—	—	—	—	4+2	4+2
Poliklinika	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Iš viso	20+5	20+16	11+21	11+12	23+18	23+18	32+4	32+4	28+2	28+2

Be lentelėje pažymėtų dalykų vėliau buvo pridėti karo lauko chirurgijos ir rentgenologijos kursai. Karo lauko chirurgija buvo dėstoma po 2 val. 7-tam ir 8-tam semestruose ir rentgenologija po 1 val. tuose pačiuose semestruose medicinos skyriuje.

II. FARMACIJOS SKYRIUS

Privalomieji dalykai	Valandų skaičius savaitėje							
	Semestrai							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.
Mat.-Gamtos fakultete dėstomieji:								
Fizika	4+3	4+3	—	—	—	—	—	—
Neorganinė chemija	4+2	4+2	—	—	—	—	—	—
Zoologija su lygin. anatomija	2+2	2+2	—	—	—	—	—	—
Mineralogija ir kristalografija	3+2	3+2	—	—	—	—	—	—
Aukštosios matematikos elementai	—	—	3+3	3+3	—	—	—	—
Augalų anatomija ir morfologija	3+4	0+4	—	—	—	—	—	—
Augalų sistematika	—	4+2	4+2	—	—	—	—	—
Organinė chemija	—	—	4+0	4+0	0+3	—	—	—
Analizinė chemija	—	—	2+6	0+6	—	—	—	—
Fizinė chemija	—	—	—	—	5+3	5+3	—	—
Augalų fiziologija	—	—	—	3+0	2+2	0+2	—	—
Medicinos fakultete dėstomieji:								
Žmogaus anatomija	2+2	2+2	—	—	—	—	—	—
Žmogaus fiziologija	—	—	5+2	5+2	—	—	—	—
Histologija	—	—	4+2	4+2	—	—	—	—
Fiziologinė chemija	—	—	—	—	0+4	0+4	—	—
Bakteriologija su serologija ir sterilizacija	—	—	—	—	1+4	1+4	—	—
Higiena ir dezinfekcija	—	—	—	—	—	—	2+2	2+2
Koloidų chemija	—	—	—	—	—	—	1+0	1+0
Farmacija	—	—	—	—	5+2	5+2	—	—
Farmakognozija	—	—	—	—	—	—	2+2	2+2
Vaistinės technika	—	—	—	—	—	0+2	0+2	—
Farmakologija su toksikologija	—	—	—	—	—	—	4+0	4+0
Pirmoji pagalba	—	—	—	—	—	—	—	1+0
Teismlinių ir maisto dalykų analizių metodika	—	—	—	—	—	—	1+4	1+4
Technikos fakultete dėstomieji:								
Neorgan. chemijos technologija	—	—	—	—	2+0	2+0	—	—
Organin. chemijos technologija	—	—	—	—	—	—	2+2	2+2
Teisių fakultete dėstomieji:								
Knygų vedimas	—	—	—	—	1+0	1+0	1+0	1+0
Iš viso	18+15	19+17	22+15	19+13	16+18	14+17	13+12	14+10

Privalomieji dalykai	Valandų skaičius savaitėje								
	Semestrai								
	I		II		III	IV	V	VI	VII	VIII	
	teor. + prat.		teor. + prat.		teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	teor. + prat.	
Mat.-Gamtos f-te dėstomieji:											
Fizika	4+3		4+3		—	—	—	—	—	—	su medikais
Neorganinė chemija	6+0		—		—	—	—	—	—	—	
Organinė chemija	—		6+0		—	—	—	—	—	—	
Analizinė chemija	—		0+2		0+2	—	—	—	—	—	
Botanika	2+0		2+2		—	—	—	—	—	—	
Zoologija su lygin. anatomija	2+2		2+2		—	—	—	—	—	—	
Medicinos f-te dėstomieji:											
Anatomija	6+0		6+4		—	—	—	—	—	—	su medikais
Topografinė galvos anatomija	—		—		—	—	2+0	—	—	—	
Bendroji histologija	—		—		5+0	5+0	—	—	—	—	
Special. histologija su embriologija	—		—		0+2	0+2	—	—	—	—	atsk.
Fiziologija	—		—		5+2	5+2	—	—	—	—	su med.
Fiziologinė chemija	—		—		0+4	0+2	—	—	—	—	
Protezų technika	1+12		1+9		1+9	1+6	0+2	0+2	0+2	—	atsk.
Dentiatrija	—		—		—	3+0	4+0	—	—	—	
Dantų ekstrakcija	—		—		—	0+1	—	—	—	—	
Bendroji patologija su patologine anat.	—		—		—	—	6+0	—	—	—	su med.
Bakteriologija	—		—		—	—	1+4	—	—	—	
Įvadas į vidaus mediciną	—		—		—	—	2+0	2+0	—	—	
Stomatologija su special. chirurgija	—		—		—	—	—	3+0	2+0	—	atsk.
Farmakologija	—		—		—	—	4+0	4+0	—	—	su med.
Bendroji chirurgija	—		—		—	—	3+0	3+0	—	—	
Chirurginė poliklinika	—		—		—	—	—	—	0+2	—	
Odontologinė chirurgijos praktika	—		—		—	—	—	—	0+6	0+3	atsk.
Odontologinė praktika su fantomais	—		—		—	—	0+8	—	—	—	
Odontologinė klinika	—		—		—	—	0+4	0+9	0+18	0+9	
Protezinė klinika	—		—		—	—	—	0+12	0+9	0+12	
Odos ir veneros ligos	—		—		—	—	—	—	1+0	1+0	su med.
Higiena	—		—		—	—	—	—	2+0	2+0	
Ausų-nosies-gerklės ligų poliklinika	—		—		—	—	—	—	—	0+2	atsk.
Iš viso	21+17		21+22		11+19	14+13	22+18	12+23	5+37	3+26	

Kol veikė Veterinarijos skyrius, jis veikė tokiu planu.

Medicinos fakulteto veterinarijos skyriaus mokslo planas

Eil. Nr.	Privalomieji dalykai	Valandų skaičius per savaitę															
		Semestrai															
		I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII	
		teorija	praktika	teorija	praktika	teorija	praktika	teorija	praktika	teorija	praktika	teorija	praktika	teorija	praktika	teorija	praktika
	Gamtos fakulteto katedros																
1	Botanika	5															
2	Zoologija ir lyginamoji anatomija	3		3													
3	Fizika	4	2	4	2												
4	Neorganinė chemija	5															
5	Organinė „			5													
6	Analizinė „						6										
7	Mineralogija ir kristalografija	2		2													
	Medicinos fakulteto katedros																
	Medicinos skyriaus katedros																
8	Fiziologija					5	4	5	4								
9	Fiziologinė chemija						4		4								
10	Bendroji patologija							4		4							
11	Farmakologija ir receptūra									5							
12	Histologija ir embriologija					4	4	4	4								
	Veterinarijos skyriaus katedros																
13	Gyvulių anatomija	6		6	6		6										
14	Patologinė anatomija									2		2					
15	Mėsos pažinimas																
16	Skrodimas															3	
17	Operacinė chirurgija												3		3		
18	Chirurginė patologija									2		2	2				
19	Arklių kaustymas									3		3		4			
20	Akušerija									3	6						
21	Diagnostika													2			
22	Specialioji patologija ir terapija											2	2				
23	Bendroji terapija											3		3			
24	Veterinarijos bakteriologija															2	
25	Epizootologija													6	12		
26	Zootechnika													3		4	
27	Zoohigiena											2				4	
28	Eksterjeras									2							
29	Klinika ir vaistinė										12		12		18		18
	Iš viso:	25	2	20	8	9	24	15	12	21	18	14	19	18	33	13	18
	Iš viso:	27		28		33		27		38		33		51		31	

Medicinos fakulteto reguliaminas numatė, kad studentas, išklausęs nustatytą semestrų skaičių, atlikęs visus praktikos darbus ir gavęs visas užskaitas, gauna atitinkamo skyriaus **kandidato** liudijimą.

Kandidato liudijimo tekstas buvo toks:

LIETUVOS RESPUBLIKA
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
MEDICINOS FAKULTETAS
1943 m. gruodžio m. 21 d.
Nr. 1459
Kaunas

MEDICINOS KANDIDATO
LIUDIJIMAS

ALDONA MARIJA S T U L G I N S K A I T Ė,----------
gimęs 1921 m. balandžio mėn. 28 d. Kauno mieste,----------
---------- apskr.
remiantis Kauno Šv. Kazimiero Seserų Konngregacijos Privatinės Mergaičių Gimnazijos 1939.VI.14 atestatu 256 ----
priimta 1939 m. rugsėjo mėn. 13 d. į Vytauto Didžiojo Universiteto Medicinos fakulteto Medicinos skyrių I semestrą studentu, išklausė to skyriaus visus privalomuosius dalykus, atliko nustatytus praktikos darbus, išlaikė studijų planais nustatytus kolokvijumus ir egzaminus. Medicinos fakulteto tarybos nutarimu 1943 met. gruodžio mėn. 2 d. gavo visų dešimties semestrų įskaitą ir turi teises laikyti Medicinos skyriaus baigiamuosius egzaminus.

Dekanas
Vytauto Didžiojo Universiteto Medicinos fakultetas
Prodekanas

Ne vėliau kaip po 3 ir ne ilgiau kaip per trejus metus kandidatas turėjo išlaikyti baigiamuosius arba vadinamuosius valstybinius egzaminus ir, juos išlaikęs, gaudavo Lietuvos universiteto diplomą su atitinkamu medicinos gydytojo, veterinarijos gydytojo, dantų gydytojo arba chemiko-vaistininko titulu. Gaunant diplomą, buvo duodamas viešas pasižadėjimas elgimosi etikos atžvilgiu praktiškam gyvenime.

Gydytojo, dantų gydytojo ar chemiko-vaistininko diplomų tekstai buvo tokie:

Vytauto Didžiojo Universiteto Rektorius, Senatas ir Profesoriai s k e l b i a, kad, ekstraordinariniam profesoriui JULIJONUI GRAVROGKUI rektoriaujant ir ekstraordinariniam profesoriui Dr. JUOZUI MEŠKAUSKUI esant Medicinos Fakulteto Dekanu, VACLOVAS ŠAULYS, gimęs 1920 m. sausio mėn. 16 d. Stemplių kaime, Švėkšnos valsčiuje, Tauragės apskrityje, išėjęs visus Medicinos Fakulteto medicinos skyriaus mokslus, gerai išlaikęs visus egzaminus, 1944 m. vasario mėn. 9 d. įgijo medicinos gydytojo vardą. Tai Vytauto Didžiojo Universitetas liudija savo antspaudu, Rektoriaus ir Dekano parašais.

Kaunas, 1944 m. vasario mėn. 10 d.

REKTORIUS

DEKANAS

Šalia diplomo dar buvo duodami liudijimai, kurių tekstas buvo toks:

KAUNAS, 1944 m. vasario mėn. 12 d.

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
Medicinos Fakultetas
NR. 24

L I U D I J I M A S

VACLOVAS Š A U L Y S gimęs 1920 m. sausio mėn.16 d. Stemplių kaime, Švėkšnos valsčiuje, Tauragės apskrityje, remiantis Švėkšnos "Saulės" Privatinės Gimnazijos 1939.VI.15 atestatu 109 priimtas 1939 m. rugsėjo mėn.13 d. į Medicinos Fakulteto medicinos skyrių I semestrą studentu, Medicinos Fakulteto komisijoje laikė egzaminus ir gavo pažymius:

I. Bendrosios grupės dalykai.

1.	Botanika	gerai,
2.	Zoologija su lygin. anatomija	gerai,
3.	Fizika	labai gerai,
4.	Neorganinė chemija	gerai,
5.	Organinė chemija	gerai,
6.	Analitinė chemija	darbai atlikti,
7.	Anatomija	gerai,
8.	Histologija ir embriologija	gerai,
9.	Fiziologija	patenkinamai,
10.	Fiziologinė chemija su koloidų chemija	gerai,
11.	Vokiečių kalba	gerai,

II. Baigiamieji egzaminai.

1.	Topografinė anatomija . . .	gerai,
2.	Bendroji patologija	labai gerai,
3.	Patologinė anatomija	labai gerai,
4.	Farmakologija	labai gerai,
5.	Vidaus ligos	gerai,
6.	Chirurgija	patenkinamai,

7. Akušerija ir ginekologija . . . gerai,
8. Akių ligos . . . . . gerai,
9. Ausų, nosies ir gerklės ligos labai gerai,
10. Vaikų ligos . . . . . gerai,
11. Odos ir veneros ligos . . . . patenkinamai,
12. Nervų ligos . . . . . labai gerai,
13. Psichiatrija . . . . . labai gerai,
14. Higiena . . . . . labai gerai,
15. Bakteriologija . . . . . patenkinamai,
16. Teismo ir socialinė medicina patenkinamai.

Medicinos Fakulteto taryba posėdyje 1944 m.vasario mėn. 9 d. pripažino Vaclovui Šauliui medicinos gydytojo vardą.

Šis liudijimas Univesriteto Senato nutarimu duodamas greta diplomo.

Dekanas

Prodekanas

Gydytojai, gaudami diplomą, duodavo „Medicinos gydytojo pasižadėjimą".

IŠKILMINGAS PASIŽADĖJIMAS

Senovės Graikijos gydytojai duodavo vadinamąją hipokratinę priesaiką, kuri skambėjo taip:

„Prisiekiu Apolonu gydytoju, Asklepiju, Higiena, Panaceja ir visais dievais bei dievaitėms ir kviečiu juos į liudytojus, kad šitą mano priesaiką ir prievoles, kurias aš pasiimu, vykdysiu pagal savo išgales ir išmanymą; tuos, kurie mane mokė medicinos meno, gerbsiu kaip savo tėvus; dalysiuos jų likimu, pagal jų norą teiksiu jiems visa tai, ko jie bus reikalingi; jų vaikai bus man kaip broliai, mokysiu juos gydytojo meno, jei jie to norės, be užmokesčio bei prievolių iš jų; pasižadu perduoti taisykles, nurodymus ir visą medicinos mokslo turinį ir mano mokytojų sūnums ir jų mokiniams, jei jie įeis į gydytojų uolumą ir pasiims prievoles pagal gydytojų įstatymus; niekam kitam viso šito aš nepranešiu".

Iš tos priesaikos matyti, kad gydytojai tuomet sudarė atskirą kastą. Paprotys duoti priesaiką įsivyravo ir Europoje. Ne visi, bet dauguma

Europos universitetų tą priesaiką turėjo ir dabar tebeturi. Taip pat ir carinės Rusijos beveik visi universitetai reikalavo, kad baigusieji, gaudami diplomą, tą priesaiką pasirašytų. Kadangi mūsų profesūros dauguma buvo baigę Rusijos universitetus ir tą priesaiką buvo pasirašę, todėl laikė tikslinga tą tradiciją įvesti ir į Lietuvos universiteto Med. fakultetą. Medicinos fakulteto tarybos buvo paruošti gydytojų, dantų gydytojų ir chemikų-vaistininkų pasižadėjimai, kiekvienam skyriui skirtingi. Pradžioje tie pasižadėjimai buvo pasirašomi Medicinos fakulteto tarybos posėdyje. Vėliau, kada baigusiųjų buvo daugiau, pasižadėjimai buvo pasirašomi dekano akivaizdoje. O dar vėliau diplomų išdavimas buvo perkeltas į universiteto raštinę ir pasižadėjimas ten buvo pasirašomas, gaunant diplomą. Tie pasižadėjimai skambėjo taip:

Medicinos Gydytojo Pasižadėjimas.

Priimdamas su dėkingumu gydytojo diplomą, suteikiantį man gydytojo teises ir suprasdamas uždedamų man pareigų svarbumą, viešai ir iškilmingai pasižadu visą savo gyvenimą saugoti gerą vardą ir garbę tos korporacijos, į kurią dabar įstoju.

Drauge pasižadu lavintis medicinos mokslo srity ir visomis jėgomis stengtis prisidėti prie medicinos mokslo didinimo ir platinimo, skelbdamas visa, ką pats naujo būsiu atradęs. Pasižadu nesimanyti nei slaptu vaistų gaminimu nei jų pardavinėjimu, skirdamas vaistus savo pacientams nedaryti paslapties nei prieš gydytojus nei prieš vaistines. Pasižadu teikti medicinos pagalbą visiems tos pagalbos reikalaujantiems be skirtumo tikybos, tautos ir socialinės būklės; pasižadu teikti tą pagalbą sąžiningai remdamasis ne tik besimokant įgytomis žiniomis, bet ir naujais mokslo prityrimais. Svarbiais atsitikimais ieškosiu patarimo gydytojų labiau už mane nusimanančių ir prityrusių, gerbsiu jų nuomones, bet turėdamas pirmiausia galvoje ligonio naudą neveidmainiausiu ir visuomet sakysiu teisybę. Pasižadu nutylėti mano sužinotas ligonio arba jo šeimos paslaptis, saugotis diskredituoti arba žeminti savo kolegas ir medicinos įstaigas.

Dantų gydytojo pasižadėjimas

Priimdamas su dėkingumu dantų gydytojo diplomą, suteikiantį man dantų gydytojo teises ir suprasdamas uždedamų man pareigų svarbumą, viešai ir iškilmingai pasižadu visą savo gyvenimą saugoti gerą vardą ir garbę tos korporacijos, į kurią dabar įstoju.

Drauge pasižadu lavintis odontologijos mokslo srityje ir visomis jėgomis stengtis prisidėti prie šio mokslo didinimo ir platinimo, skelbdamas visa, ką pats naujo būsiu atradęs.

Pasižadu nesimanyti nei slaptu vaistų gaminimu, nei jų pardavinėjimu.

Pasižadu sąžiningai teikti pagalbą visiems tos pagalbos reikalaujantiems be skirtumo tikybos, tautos ir socialinės būklės, remdamasis ne tik mokslo metu įgytomis žiniomis, bet ir naujais mokslo patyrimais. Reikalui esant, ieškosiu patarimo gydytojų, labiau už mane nusimanančių ir prityrusių.

Pasižadu nutylėti mano sužinotas ligonio arba jo šeimos paslaptis ir saugotis diskredituoti arba žeminti savo kolegas.

Chemiko-vaistininko pasižadėjimas

Priimdamas su gilia padėka Universiteto suteikiamas man chemiko-vaistininko vardo teises ir pirmenybes, pasižadu niekuo ir niekuomet savo darbe nežeminti to vardo. Taip pat pasižadu sąžiningai eiti visas uždedamas man šiuo vardu pareigas;

Kaip vaistininkas — tiekti tiktai geros rūšies vaistus, vengti netikrumų ir netikslumų kokybės ir kiekybės atžvilgiu, žiūrėti, kad mano duodamieji ir teikiamieji vaistai būtų prieinami ir neturtingajai visuomenės daliai, nesiimti gydyti ligonių, išskiriant tuos nelaimingus atsitikimus, kuriais ir įstatymai reikalauja iš manęs teikti pirmąją pagalbą žmogui;

Kaip chemikas — tirti pavedamus man tyrimus kuo uoliaisiai ir stropiausiai.

Pasižadu savo profesijos darbuotėje visuomet vadovautis padorumo dėsniais, santykiaudamas su gydytojais, ir šventai laikyti klientų paslaptis. Pagaliau pasižadu toliau gilinti suteiktas man mokslo žinias ir kiek galėdamas dėtis prie mokslo pažangos, o savo išradimus medicinos srityje kelti viešumon ir iš jų nedaryti paslapčių.

MOKSLO LAIPSNIS

Pagal reguliamino nuostatus Medicinos fakultetas galėjo teikti mokslo laipsnius: medicinos daktaro medicinos skyriuje ir farmacijos daktaro farmacijos skyriuje. Be to, fakultetas turėjo teisę suteikti daktaro honoris causa laispnį asmenims, nusipelniusiems mokslui.

Asmuo, norįs gauti daktaro laipsnį, turėjo paduoti Medicinos fakulteto tarybai prašymą. Tarybai leidus doktorizuotis, jis turėjo išlaikyti tam tikros grupės doktorato egzaminus. Pvz., norįs doktorizuotis ir pasirinkęs vidaus ligų grupę, turėjo išlaikyti egzaminus iš tų dalykų: vidaus ligos, fiziologija ir fiziologinė chemija, bendroji patologija ir patologinė anatomija arba farmakologija bei histologija ir bakteriologija. Išlaikius egzaminus, pristatoma fakulteto tarybai disertacija. Fakulteto taryba skiria recenzentą ir korecenzentą. Recenzentui ir korecenzentui pareiškus raštu savo nuomonę, Medicinos fakulteto dekanas duoda laiko visiems tarybos nariams susipažinti su disertacija. Susipažinus, disertacija svarstoma Medicinos fakulteto tarybos posėdyje ir, leidus ją ginti ir spausdinti, skiriami trys oponentai. Doktorantui disertaciją išspausdinus ir įteikus fakulteto raštinei 200 egzempliorių, fakulteto dekanas skiria viešo disputo dieną. Viešame dispute pirmininkauja fakulteto dekanas. Viešame posėdyje pasisakius visiems trims oponentams ir doktorantui atsakius į oponentų pareikštas nuomones, galėjo pasisakyti disertacijos klausimais ir viešo posėdžio dalyviai. Po pasisakymų dekanas su viešaisiais oponentais posėdyje padaro sprendimą. Pripažinus disertaciją apgintą, dekanas viešai visiems dalyviams praneša apie doktorantui daktaro laipsnio suteikimą.

Baigęs universitetą ar tolygią mokyklą kitur, išlaikęs prie Medicinos fakulteto tam tikrus egzaminus ir apgynęs savo disertaciją, asmuo gaudavo atitinkamos specialybės daktaro laipsnį. Daktaro laipsnio diplomas buvo lotynų kalba, ir jis atrodydavo kaip matoma sekančio psl. nuotraukoje.

Doktorizavimosi leidimą, egzaminus ir visą doktorizavimosi eigą tvarkė promocijų reguliamino bendros taisyklės.

L. U. Medicinos fakulteto reguliaminas.

X. Promocija

A. Bendrosios taisyklės.

211. Medicinos fakulteto kurio nors skyriaus daktaro laipsnis gali būti suteiktas: a) honoris causa asmenims, pasižymėjusiems savo nuopelnais mokslui: b) asmenims, išlaikiusiems tam tikrus egzaminus ir viešai apgynusiems disertaciją. Šitie pastarieji asmenys turi turėti Universiteto ar kitos tolygios aukštosios mokyklos baigimo diplomą.

212. Egzaminuojamasai asmuo kiekvienam egzaminui gauna iš dekanato egzamino lapelį, į kurį įrašomi duotieji klausimai ir atsakymo įvertinimas su pažymiu „labai gerai", „gerai" ir „patenkinamai" arba „nepatenkinamai": lapeliai su egzaminatorių parašais grąžinami dekanatan.

AUSPICIIS
SENATUS POPULIQUE LITUANI
VIR
CLARISSIMUS ET ILLUSTRISSIMUS
DR. MICHAEL RÖMERIS
IURIS PUBLICI PROFESSOR ORDINARIUS PUBLICUS
UNIVERSITATIS VYTAUTI MAGNI RECTOR MAGNIFICUS
EX DECRETO ORDINIS MEDICORUM PRAESIDENTE
AMPLISSIMO ET SPECTATISSIMO DECANO
DR. LADISLAO LAŠAS
PHYSIOLOGIAE PROFESSORE ORDINARIO PUBLICO
VIRUM DOCTISSIMUM
JOSEPHUM MEŠKAUSKAS
ANYKŠTENSEM
POSTQUAM HIC EXAMINA RIGOROSA RITE SUPERAVIT NECNON DISSERTATIONEM
„SKRANDŽIO IR DVYLIKAPIRŠTĖS ŽARNOS OPŲ ANKSTYVOS DIAGNOZĖS
IR GYDYMO KLAUSIMU"
RITE DEFENDIT
DOCTOREM MEDICINAE
DECLARAVIT
DOCTORISQUE IURA HONORES PRIVILEGIA
CONCESSIT
ANTE DIEM III IDUS DECEMBRES MCMXXXVII
QUOD FELIX FAUSTUMQUE SIT

DATUM KAUNAE IN LITUANIA IDIBUS IUNIIS MCMXLII

RECTOR UNIVERSITATIS

PRODECANUS ORDINIS

Vytauto Didžiojo Universiteto daktaro laipsnio diplomas

213. Egzaminatorius skiria Fakulteto taryba iš profesorių, docentų ar privatdocentų.

Egzaminų eigą prižiūri dekanas; jis turi teisės dalyvauti kiekviename egzamine.

214. Egzaminai prasideda kiekvieno semestro pradžioje ir turi būti užbaigti vieno semestro bėgyje.

Prašymai turi būti paduoti rudens semestre ne vėliau kaip spalio mėn. 1 d. ir pavasario semestre ne vėliau kaip vasario mėn. 1 d.

215. Egzamino terminą iš kiekvieno dalyko paskiria dekanas, susitaręs su egzaminatoriais.

Egzaminuojamasai, be pakankamos priežasties neatvykęs paskirtuoju terminu į egzaminą, laikomas egzamino neišlaikiusiu.

216. Asmuo, neišlaikęs egzamino daktaro laipsniui iš trijų atvejų, daugiau prie egzamino nebeprileidžiamas.

217. Patenkinamai išlaikiusieji egzaminus iki disertacijos apgynimui vadinami „doktorantais".

218. Įteiktajai Fakultetui disertacijai įvertinti Fakulteto taryba skiria recenzentą ir korecenzentą, kurie privalo raštu patiekti Fakulteto tarybai disertacijos recenziją. Tam duodama recenzentui ne daugiau kaip vienas mėnuo laiko, o korecenzentui ne daugiau kaip dvi savaitės.

219. Gautoji iš recenzentų nuomonė kartu su disertacija Fakulteto dekano siunčiama paeiliui visiems Fakulteto tarybos nariams, kurių kiekvienas turi teisės laikyti pas save ne ilgiau kaip tris dienas.

220. Susipažinus visiems Fakulteto tarybos nariams su disertacija ir jos recenzija, dekanas skiria Fakulteto tarybos posėdį disertacijai svarstyti.

221. Doktorantui disertaciją atspausdinus ir pristačius Fakulteto raštinėn 200 egzempliorių, dekanas skiria viešojo disputo terminą, ne anksčiau kaip po vienos savaitės.

222. Viešajam dispute pirmininkauja Fakulteto dekanas.

233. Viešajame dispute privalo dalyvauti trys Fakulteto tarybos paskirtieji oponentai ir turi teisės dalyvauti visi Fakulteto tarybos personalo nariai, studentai ir pašaliniai asmenys.

224. Visi dalyvaujantieji dispute turi teisės pareikšti savo nuomonę apie disertaciją arba prašyti doktoranto paaiškinimų. Pirmenybę dispute turi oficialieji oponentai.

225. Fakulteto dekanui kartu su oficialiais oponentais pripažinus disertaciją patenkinamai apgintą, dekanas paskelbia apie tai viešai disputo dalyviams.

226. Daktaro diplomas yra gaminamas doktoranto lėšomis ir pasirašomas Rektoriaus ir Medicinos fakulteto dekano.

B. Medicinos skyrius.

227. Prie egzamino Medicinos Daktaro laipsniui prileidžiami Lietuvos piliečiai:

a) baigusieji Lietuvos universiteto Medicinos fakultetą ir įgijusieji medicinos gydytojo diplomą;

b) išėjusieji medicinos mokslą svetur ir Lietuvoje išlaikiusieji valstybinius gydytojų egzaminus;

c) išlaikiusieji svetur valstybinius gydytojų egzaminus ir įgijusieji Lietuvos medicinos praktikos teises.

Išimtinais atsitikimais Fakulteto tarybos nutarimu gali būti prileisti prie egzamino Medicinos Daktaro laipsniui ir asmenys Lietuvos piliečiai bei svetimšaliai, nelaikiusieji Lietuvoje valstybinių egzaminų ir neįgijusieji Lietuvoje medicinos praktikos teisių, jei jie, turėdami brandos atestatą arba tolygų paliudijimą, yra taisyklingai studijavę gamtos-medicinos mokslą Lietuvos universitete arba svetur įmanomai įrengtame medicinos fakultete tiek semestrų, kiek reikalinga teisei įgyti valstybinius egzaminus laikyti Lietuvoje. Ne mažiau kaip du tų semestrų privalo būti išklausyti Lietuvos universitete. Nuo šitos pastarosios sąlygos gali būti atleisti tik gerai žinomieji Fakultetui asmenys.

228. Asmuo, norįs įgyti Medicinos Daktaro laipsnį, įteikia Fakulteto dekanui pareiškimą, pridėdamas paminėtuosius 1-me paragrafe liudijimus, savo curriculum vitae, studijų eigos aprašymą, iždinės kvitą apie užsimokėjimą nustatytojo mokesčio ir 2 fotografijas.

229. Asmenys, išlaikiusieji Lietuvoje valstybinius egzaminus, ir apskritai asmenys, įgijusieji Lietuvoje medicinos praktikos teises, norėdami įgyti Medicinos Daktaro laipsnį, turi išlaikyti egzaminą (kolokvijumą) iš trijų dalykų, kurių vienas jų pačių pasirinkimu laikomas pagrindiniu, kitu du egzaminu paties egzaminuojamojo pasirinkimu turi būti po vieną iš šių grupių.

I. Teoriniai dalykai: 1) anatomija, 2) histologija su embriologija ir 3) fiziologija su fiziologine chemija.

II. Teoriniai klinikiniai dalykai: 1) bendroji patologija su patologine anatomija, 2) higiena, 3) bakteriologija su serologija, 4) farmakologija ir 5) teismo medicina.

III. Klinikiniai dalykai: 1) vidaus ligos, 2) chirurgija, 3) akušerija su ginekologija, 4) akių ligos, 5) ausų, nosies ir gerklės ligos, 6) vaikų ligos, 7) odos ligos, 8) nervų ligos ir 9) psichiatrija.

Pareiškime turi būti nurodyti pasirinktieji egzaminai.

230. Egzaminuojant žiūrima daugiau moksliškosios negu praktiškosios pusės. Kolokvijumams skiriama ne daugiau kaip vienas mėnuo laiko.

231. Neišlaikius bent iš vieno dalyko, visi egzaminai laikomi neišlaikytais ir gali būti pakartoti ne anksčiau kaip po trijų mėnesių.

Neišlaikiusieji iš trijų kartų daugiau prie egzaminų nebeprileidžiami.

232. Asmenys, nelaikiusieji Lietuvoje valstybinių egzaminų arba neįgijusieji medicinos praktikos teisių Lietuvoje, privalo išlaikyti egzaminus (examen rigorosum) iš šių dalykų: 1) sisteminė anatomija, 2) topografinė anatomija, 3) histologija su embriologija, 4) fiziologija su fiziologine chemija, 5) bendroji patologija su patologine anatomija, 6) farmakologija, 7) vidaus ligos, 8) chirurgija, 9) akušerija su ginekologija, 10) akių ligos, 11) ausų, nosies ir gerklės ligos, 12) vaikų ligos, 13) odos ir veneros ligos, 14) nervų ligos, 15) psichiatrija, 16) higiena su bakteriologija, 17) teismo medicina.

233. Examen rigorosum prasideda kiekvieno semestro pradžioje ir privalo būti išlaikytas to paties semestro bėgyje.

Asmuo, gavęs iš dviejų dalykų nepatenkinamą pažymį, prie tolimesnių egzaminų nebeprileidžiamas: iš naujo pradėti egzaminai leidžiama kitoje sesijoje.

234. Patenkinamai išlaikiusieji kolokvijumus, resp. egzamen rigorosum, gauna

medicinos doktoranto liudijimą.

Medicinos Daktaro laipsniui gauti jie privalo dar įteikti Fakultetui disertaciją ir ją viešai apginti.

235. Asmuo, sėkmingai apgynęs viešame dispute savo disertaciją, gauna Medicinos Daktaro diplomą.

Šitas diplomas svetimšaliui nesuteikia medicinos praktikos teisių Lietuvoje, pirmiau tos teisės neturėjusiam.

D. Farmacijos skyrius.

244. Prie egzamino Farmacijos Daktaro laipsniui įgyti prileidžiami Lietuvos piliečiai:

a) baigusieji Lietuvos Universiteto Medicinos Fakulteto Farmacijos skyrių ir įgijusieji chemiko-vaistininko diplomą;

b) išėjusieji svetur aukštąjį farmacijos mokslą ir išlaikiusieji valstybinius egzaminus svetur ar Lietuvoje; nuo šių reikalaujama, kad turėtų bendro išsilavinimo cenzą; kuris atitinka brandos atestatą, ir kad pateiktų apie tai įrodymų.

apie tai įrodymų.

245. Asmuo, norįs įgyti Farmacijos Daktaro laipsnį, įteikia Fakulteto Dekanui atitinkamą pareiškimą, pridėdamas reikalaujamus 1-me paragrafe liudijimus, savo curriculum vitae, atliktųjų studijų aprašymą, iždinės kvitą apie nustatytojo mokesčio sumokėjimą ir dvi fotografijas.

246. Asmuo, turįs chemiko-vaistininko diplomą, privalo išlaikyti keturis egzaminus, būtent, 2 egzaminus iš teorinių dalykų ir 2 iš praktinių uždavinių.

247. Pirmiau duodama rišti praktiniai uždaviniai ir leidžiama pasirinkti: 1) vienas uždavinys iš kokybinių-kiekybinių analizių arba iš teisminių-technikinių analizių skyriaus ir b) antras uždavinys iš srities metodų farmaciniams preparatams tirti cheminiu-fiziniu būdu. Atsakymai iš praktinių uždavinių privalo būti patiekiami protokolo forma, surašant trumpai, bet išsamiai ir motyvuotai analizės eigą ir išvadas.

Pastaba: I. Atliekant praktinius uždavinius, leidžiama naudotis esamoje laboratorijoje moksline literatūra;

II. Visas sąlygas praktiniams uždaviniams atlikti nustato egzaminuojamoji Komisija.

248. Praktinius darbus ir protokolus įvertindamas, egzaminatorius turi teisės duoti papildomus klausimus paliestąja tema.

249. Teoriniai dalykai suskirstomi į 2 grupes:

Pirmąją grupę sudaro: a) botanika, b) chemija organinė ir neorganinė ir c) fizika.

Antrąją grupę sudaro: a) farmacija, b) farmakognozija ir c) farmakologija su toksikologija.

Egzaminuojamasai privalo išlaikyti egzaminą iš vieno dalyko I-sios grupės ir iš vieno dalyko II-sios grupės savo pasirinkimu.

Egzaminas iš antrosios grupės dalykų leidžiama laikyti po to, kaip bus atliktas egzaminas iš pirmosios grupės dalykų.

250. Teoriniai egzaminai daromi žodžiu, tačiau egzaminatoriui paliekama teisė reikalauti iš egaminuojamojo duoti raštu suformuluotąjį atsakymą, bet naudotis

moksline literatūra šiuo atveju egzaminuojamam neleidžiama.

251. Neišlaikius bent vieno iš 4 egzaminų, visi egzaminai laikomi neišlaikytais ir leidžiama pakartoti juos ne anksčiau kaip po 5 mėnesių. Neišlaikiusieji iš trijų kartų daugiau prie egzaminų nebeprileidžiami.

252. Asmenys, neturintieji chemiko-vaistininko diplomo, prieš pradėdami laikyti egzaminus Farmacijos Daktaro laipsniui, privalo anksčiau išlaikyti Fakulteto tarybos jiems paskirtuosius papildomus egzaminus iš visų dalykų, kurie yra pažymėti Lietuvos universiteto Farmacijos skyriaus mokslo planuose.

253. Papildomieji egzaminai privalo būti išlaikyti to paties semestro bėgyje.

Asmuo, gavęs iš dviejų dalykų nepatenkinamą pažymį, prie tolimesnių egzaminų tame pat semestre nebeprileidžiamas.

254. Turint nepatenkinamą pažymį iš vieno dalyko, laikyti pataisą iš to dalyko leidžiama ne anksčiau kaip po 3 mėnesių.

Neišlaikiusiam pataisos leidžiama laikyti papildomieji egzaminai iš naujo ne anksčiau kaip sekančiame semestre.

255. Patenkinamai išlaikęs visus egzaminus gauna Farmacijos doktoranto liudijimą.

Farmacijos Daktaro laipsniui įgyti jis privalo dar įteikti Fakultetui disertaciją ir ją viešai apginti.

256. Asmuo, sėkmingai apgynęs viešame dispute savo disertaciją, gauna Farmacijos Daktaro laipsnį.

257. Svetimšaliai leidžiami įgyti Lietuvos Universiteto Farmacijos Daktaro laipsnį lygiomis su Lietuvos piliečiais sąlygomis, tačiau įgytasai Farmacijos Daktaro laipsnis nesuteikia Farmacijos praktikos teisių Lietuvoje svetimšaliui, pirmiau tos teisės neturėjusiam.

Prof. V. Lašas.
Medicinos fakulteto dekanas.

Doktorantas savo tezei galėjo pasirinkti mokslo šaką ir iš tos šakos turėjo išlaikyti pagrindinį egzaminą ir tris šalutinius. Žemiau spausdinama mokslo šakų, pagrindinių ir šalutinių bei pridedamųjų egzaminų sąrašas = lentelė:

Medicinos daktaro laipsniui įsigyti reikia išlaikyti egzaminai iš keturių dalykų;

Pagrindinis:	Pridedamieji dalykai:
1. Sistematinė anatomija.	1. Histologija su embrijologija; 2. Fizijologija arba bendroji patologija su patologine anatomija; 3. Specialioji patologija ir terapija.
2. Histologija su embrijologija.	1. Sistematinė anatomija; 2. Fiziologija arba bendroji patologija su patologine anatomija; 3. Specialioji patologija ir terapija.

3. Fizijologija su fizijolog. chemija.	1. Sistematinė anatomija. 2. Bendroji patologija ir farmakologija; 3 Specialioji patologija ir terapija.
4. Farmakologija.	1. Fizijologija ir fizijologinė chemija. 2. Bendroji patologija su patologine anatomija;
5. Bendroji patologija ir anatomija.	1. Fizijologija ir fizijologinė chemija; 2. Histologija su embrijologija; 3. Specialioji patologija ir terapija.
6. Akušerija ir gynekologija.	1. Sistematinė anatomija arba histologija su embrijologija; 2. Bendroji patologija su patologine anatomija arba bakterijologija; 3. Chirurgija.
7. Vidaus ligos.	1. Bendroji patologija su patologine anatomija arba farmakologija; 3. Histologija ir bakterijologija.
8. Chirurgija.	1. Sistematinė anatomija; 2. Bendroji patologija su patologine anatomija; 3. Specialioji patologija ir terapija.
9. Oftalmologija.	1. Fizijologija ir fizijologinė chemija; 2. Bendroji patologija su patologine anatomija; 3. Specialioji patologija ir terapija.
10. Odos ir veneros ligos.	1. Normalioji ir patologinė histologija; 2. Bakterijologija su serologija; 3. Specialioji patologija ir terapija.
11. Vaikų ligos.	1. Fizijologija ir fizijolognė chemija; 2. Histologija ir bakterijologija; 3. Specialioji patologija ir terapija.
12. Neuropatologija ir psychiatrija.	1. Sistematinė anatomija; 2. Bendroji patologija su patologine anatomija arba teismo ir socialinė medicina; 3. Specialioji patologija ir terapija.
13. Otorhinolaryngologija.	1. Sistematinė anatomija; 2. Bendroji patologija ir patologinė anatomija; 3. Specialioji patologija.
14. Higiena ir bakterijologija.	1. Fizijologija ir fizijologinė chemija; 2. Farmakologija ir toksikologija; 3. Specialioji patologija ir terapija.

15. Teismo ir socialinė medicina.

1. Fizijologija ir fizijologinė chemija;
2. Bendroji patologija ir patologinė anatomija;
3. Specialioji patologija ir terapija.

Medicinos fakulteto buvo pageidaujama, kad asmuo laikytų doktorato egzaminus ne anksčiau kaip po trejų metų nuo universiteto baigimo ir diplomo įsigijimo arba jau turint specialybę. Disertacija turėjo būti originali, išspausdinta.

Per 1922-1944 metų laikotarpį Medicinos fakulteto daktaro laipsnis buvo suteiktas 26 asmenims. Jį yra gavę šie asmenys:

1. Vladas Lašas, 1926 m. lapkričio mėn. 27 d. Disertacija: Anafilaksija. Jis buvo pirmas Medicinos fakultete, gavęs med. d-ro laipsnį. Vl. Lašas jau tuomet buvo e. o. profesorius ir Medicinos fakulteto dekanas.

2. Jurgis Žilinskas, 1927 m. gegužės mėn. 18 d. Disertacija: Lietuvių kaukolės dėžė.

3. Kazys Oželis, 1929 m. sausio mėn. 30 d. Disertacija: Vyrų uretros ir sėklos tekamųjų latakų susirgimai.

4. Vincas Kanauka, 1929 m. birželio mėn. 17 d. Disertacija: Sėklos tekamųjų latakų rezekcija hypertrofiškai prostatai gydyti.

5. Jonas Čeponis, 1931 m. birželio mėn. 3 d. Disertacija: Gastroenterostomija kaip chirurginė priemonė skrandžio ir duodeni opoms gydyti.

6. Vladas Kuzma, 1932 m. Disertacija: Inksto ir šlapimo takų atstatymo klausimu.

7. Bronius Sidaravičius, 1932 m. kovo mėn. 15 d. Disertacija: Odos alergija ir jos gydymas.

8. Juozas Zubkus, 1933 m. gruodžio mėn. 7 d. Disertacija: Vaikų Waldeyerio žiedas ir jo kitimas.

9. Benediktas Šiaulis, 1936 m. Disertacija: Farmakologiškieji žarnų raumenų ypatumai.

10. Jonas Šopauskas, 1936 m. gruodžio mėn. 10 d. Disertacija: Nervų jaudrumo parametrų kitimas nuo sužalojimo.

11. Jonas Kairiūkštis, 1937 m. birželio mėn. 12 d. Disertacija: Jaudinamoji terapija ir jos eksperimentinis pagrindas.

12. Juozas Kupčinskas, 1937 m. Disertacija: Ūminio reumato etiologijos ir patogenezės klausimu.

13. Juozas Meškauskas, 1937 m. gruodžio mėn. 11 d. Disertacija: Skrandžio ir dvylikapirštės žarnos opų ankstyvos diagnozės ir gydymo klausimu.

14. Povilas Stančius, 1938 m. kovo mėn. 19 d. Disertacija: Odontologinių cistų klausimu.

15. Blažiejus Abraitis, 1938 m. spalio mėn. 29 d. Disertacija: Lęšio pasaitai, jų vystymasis, struktūra ir reikšmė.

16. Vytautas Girdzijauskas, 1939 m. Disertacija: Lytinių liaukų, skydinės liaukos, jų hormonų ir glandula parathyroidea įtaka agliutininams pasigaminti.

17. Petras Kazlauskas, 1939 m. birželio mėn. 13 d. Disertacija: Kauno pradžios mokyklų mokinių akių tyrimai.

18. Antanas Starkus, 1940 m. birželio mėn. 15 d. Disertacija: Karcinomos ir prekarcinomos klausimu.

19. Alfonsas Čeičys, 1940 m. birželio mėn. 15 d. Disertacija: Inkstų sugebėjimas koncentruoti šlapalus hypochloremijos metu.

20. Benjaminas Zacharinas, 1941 m. Disertacija: Morfio — skopulamino — kofeino intraveninių injekcijų veikimas kraujospūdžiui, pulsui ir kvėpavimui. Išspausdinta 1940 m.

21. Mykolas Marcinkevičius, 1941 m. sausio 17 d. Disertacija: Blužnis kaip kraujo rezervuaras, veikiant įvairioms sąlygoms.

22. Vytautas Damijonaitis, 1941 m. birželio mėn. 21 d. Disertacija: A ir D vitaminų savitarpio veikimo klausimu.

23. Jonas Elvikis, 1942 m. Disertacija: Eksperimentinių leukopenijų gydymas vitaminais ir transfuzijomis.

24. Mykolas Vaitėnas, 1943 m. Disertacija: Odos patologinių procesų įtaka skrandžio sekrecijai.

25. Bronius Minelga, 1943 m. Disertacija: Lietuvos kaimo gyventojų butų klausimu.

26. Antanas Gulbinas, 1944 m. Disertacija: Odos tuberkuliozės klausimu Lietuvoje.

Tokiu būdu Lietuvos medicinos literatūra praturtėjo visa eile rimtų mokslinių veikalų.

Lietuvoje docento, e. o. profesoriaus ir o. profesoriaus laipsniai buvo susiję su aukštųjų mokyklų etatais. Nuo jų nepriklausė tik privatdocento laipsnis. 1942 m. Medicinos fakulteto reguliaminas buvo papildytas ir Medicinos fakulteto tarybai duota teisė pakelti į docento ir profesoriaus laipsnį, kurie jau turėjo medicinos ar farmacijos mokslų doktoratą ir pasižymėjo moksliniais darbais savo srityje. Tuo norėta paskatinti dirbti mokslinį darbą ir nesant Medicinos fakulteto etatuose.

Medicinos fakulteto taryba buvo susirūpinusi jaunesniojo personalo mokslingumo pakėlimu ir būsimųjų katedrų vadovų paruošimu. Tam

tikslui apsvarstyti ir pasiūlymams paruošti buvo sudaryta komisija iš P. Avižonio, K. Buinevičiaus, E. Landau, Vl. Lašo ir P. Mažylio. Komisija buvo sudaryta 1932 m.

Išrinktoji komisija, apsvarsčiusi mokslo personalo mokslingumo pakėlimo klausimą, pasiūlė Tarybai priimti šiuos nutarimus:

1) Renkant asistentus, žiūrėti kandidato palinkimo moksliškai dirbti.

2) Eiti prie to, kad vyr. asistentai turėtų mokslo laipsnį, ir kelti į vyr. asistentus tuos, kurie turi mokslo laisnį. Vyr. asistentus, įsigijusius mokslo laipsnį, skatinti prie pedagoginio darbo, pavedant jiems apmokamų kursų dėstymą.

3) Renkant į klinikas asistentus, duodama pirmenybė, ceteris paribus, dirbusiems teorinėse katedrose.

4) Didėjant studentų skaičiui, Fakulteto įstaigoms plečiantis vis daugiau ir daugiau, juntama mokslo personalo stoka ir tai daugiau liečia teorines įstaigas, todėl, pirmai progai pasitaikius, rūpintis padidinti teorinių įstaigų etatus demonstratoriais bei preparatoriais.

5) A. a. prof. Radzvicko stipendijas skiriant, duoti pirma eile stipendijas parodžiusiems palinkimo dirbti teorinėje medicinoje.

6) Siųsti kasmet užsienin rengtis akademiniam darbui bent po vieną gydytoją, baigusį Medicinos fakultetą, panaudojant Švietimo ministerijos duodamas stipendijas.

7) Jaunesnįjį mokslo personalą bent pradžioje sulaikyti nuo laisvosios gydytojo praktikos, kad tai jo neatitrauktų nuo mokslo darbo.

8) Mokslo personalo geresniam susipažinimui ir artimesniam moksliniam kontaktui ruošti laikas nuo laiko mokslinius vakarus Fakulteto įstaigose.

9) Eiti prie leidimo nuosavo organo.

10) Vyresnysis asistentas, pasižymėjęs savo moksliniu ir pedagoginiu darbu, atitinkamos katedros vedėjui pasiūlius, gali būti paliktas fakulteto tarnyboje, nenustatant tarnybos termino.

Komisija.

Šie siūlymai Medicinos fakulteto Tarybos priimti.

Medicina, 1932 m. p. 155.

Panaudota literatūra

Lietuvos universitetas, 1922.II.16—1927.II.16.
Medicina, 1922 m. Nr. 2.
Vyr. žin., 1922 m. balandžio mėn. 22 d. Nr. 86.
Medicina, 1925 m. Nr. 6-7.
V. D. Universitetas, 1927.II.16—1932.II.16.
Medicina, 1932 m. p. 155.

MEDICINOS FAKULTETO ĮSTAIGOS IR JŲ VYSTYMASIS

DARBO PRADŽIA, PATALPOS IR JŲ IEŠKOJIMAS

Medicinos fakultetas 1922 m. pradėjo savo darbą labai sunkiomis sąlygomis. Savų patalpų neturėjo, jas reikėjo nuomoti, o tinkamų nebuvo galima gauti. 1922 m. pavasarį Medicinos fakulteto dekanatas ir kai kurios katedros, kaip fiziologija ir fiziologinė chemija ir kitos, gavo patalpas kad ir kuklias, bet tuo metu pakankamas, buvusiuose Vidurinės komercinės mokyklos rūmuose Mickevičiaus g-vė Nr. 39. Vėliau tie rūmai buvo pavadinti Pirmaisiais universiteto rūmais.

Lietuvos universiteto pirmieji rūmai.

Buvusios Kauno Valstybės ligoninės pastatai.

1922 m. rudenį jau buvo studentų, pereinančių į trečią kursą, t.y klinikinius semestrus. Tolimesnėms studijoms buvo reikalingos ligoninės, klinikos. Tuomet akušerijos ir ginekologijos katedros vedėjas doc. Pranas Mažylis įkūrė kliniką Raudonojo kryžiaus ligoninėje. Bendrosios chirurgijos klinika, vadovaujama prof. J. Dzirnės, buvo įkurta Karo ligoninėje. Vidaus ligų propedeutikos katedrą ir kliniką organizavo e. o. prof. J. Bagdonas, ir ji buvo įkurta Kauno valstybinėje ligoninėje. Toje pačioje ligoninėje vėliau buvo įkurtos fakultetinės vidaus ligų ir chirurginės klinikos, ir jos ten išbuvo iki buvo pastatytos naujos klinikos, t.y. 1939 m.

Nervų ir psichiatrijos katedra buvo prisiglaudusi Karo ligoninėje. Ausų, nosies ir gerklės klinika buvo Karo ligoninėje ir akių ligų klinika Raudonojo Kryžiaus ligoninėje. Šios abi klinikos turėjo labai mažas patalpas savo darbui.

Medicinos fakulteto teorinėms katedroms taip pat reikėjo ieškoti naujų patalpų. Buvo rasti nemaži rūmai Donelaičio ir Gedimino gatvių kampe.

Jie buvo trijų aukštų ir pastatyti Kauno tvirtovės valdybos 1892 m. 1922 m. juose buvo įsikūrusi karo mokykla. Ji buvo iškelta į Aukštąją Panemunę, ir rūmai buvo perduoti universitetui. Juose įsikūrė Medicinos fakultetas su savo teorinėmis katedromis: Medicinos fakulteto raštinė, patologinės anatomijos, histologijos, fiziologijos ir fiziologinės chemijos, farmacijos ir farmakognozijos ir farmakologijos katedros. Nedidelę tų rūmų dalį užėmė technikos fakultetas. Jie buvo vadinami Antraisiais universiteto rūmais. Juose buvo įsikūręs Medicinos fakultetas. Antrieji universiteto rūmai, pastačius Medicinos fakulteto rūmus, atiteko Vidaus reikalų ministerijai.

AKIŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS KLINIKOS – RŪMAI

Sunkiausiose sąlygose turbūt dirbo akių, ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos. Jos turėjo mažiausias patalpas. Iš visų klinicistų energingiausias buvo akių ligų katedros ir klinikos vedėjas P. Avižonis. Jis rašė memorandumus Vidaus reikalų ir Švietimo ministerijoms, įrodinėjo akių ligų klinikos reikalingumą kovai su paplitusia trachoma ir jos komplikacijom. Ausų, nosies ir gerklės ligų katedros ir klinikos vedėjas, turėdamas gerus ryšius su ministeriu pirm. Augustinu Voldemaru, gavo jo pašadą ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos statybai. Abiejų klinikų statyba buvo sujungta. Projektui vykdyti Komisiją sudarė: Pranas Jodelė, P. Avižonis ir P. Radzvickas. Projektus toms klinikoms paruošė architektas Vytautas Landsbergis. Akių, ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos Karo ligoninės sklype buvo pradėtos statyti 1929 m. liepos mėn. 18 d. Klinikas statant, dėl nesutarimų iš statybos komisijos pasitraukė P. Avižonis. Į jo vietą įsijungė Medicinos fakulteto dekanas Vladas Lašas. Klinikų statyba buvo baigta 1930 m. lapkričio mėn. 30 d. Statybą baigus, abi klinikos pradėjo darbą naujose patalpose, kurios buvo erdvios, patogios ir atitiko visus mokslo reikalavimus.

Akių, ausų, nosies ir gerklės ligų klinikų kertinio akmens ir pamatų iškilmingo pašventinimo, įvykusio 1929 m. liepos mėn. 18 d., aktas.

Vaikų ligų klinika įsikūrė valstybinėje vaikų ligoninėje.

Higienos ir bakteriologijos laboratorija buvo Valstybiniame higienos institute.

Stomatologijos ir dentiatrijos klinika, kabinetai ir auditorija nuomojo patalpas iš 10 kambarių Laisvės Al. No. 12, o 1932 m. persikėlė į Pirmuosius universiteto rūmus.

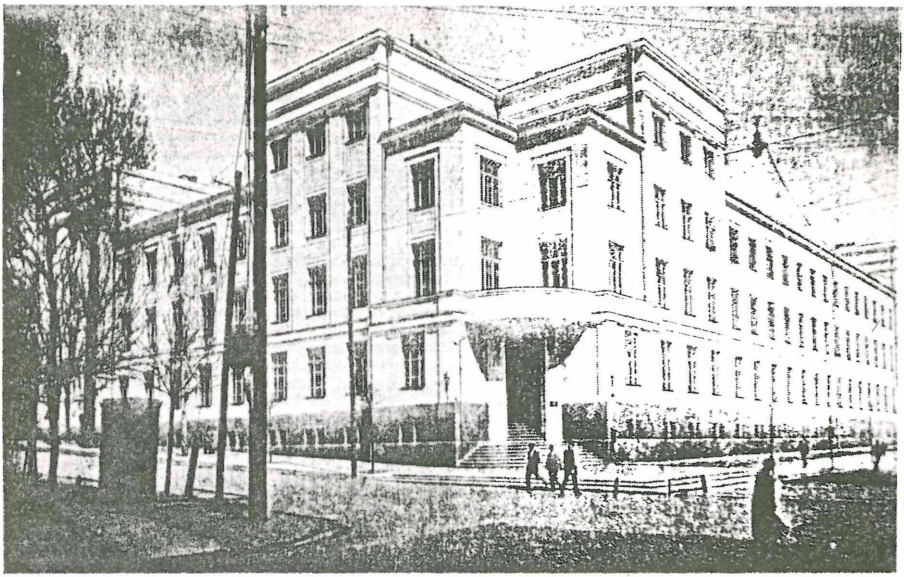

Universiteto didieji rūmai.

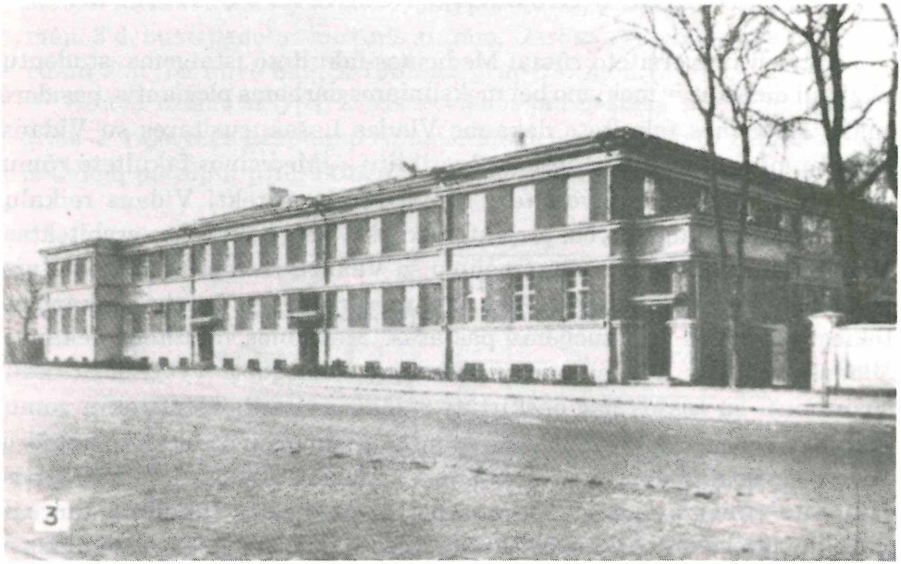

Akių, ausų, nosies ir gerklės klinikos

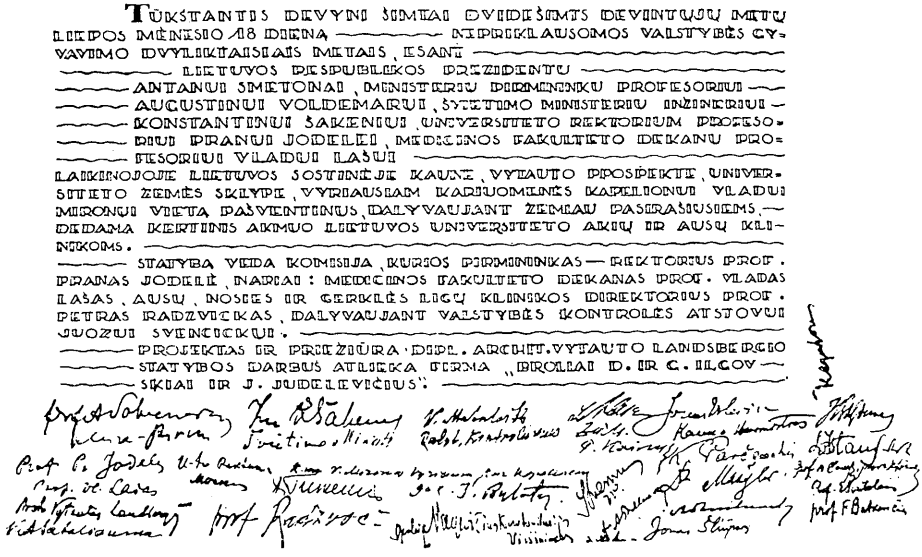

Tūkstantis devyni šimtai dvidešimts devintųjų metų lapkričio mėnesio 18 dieną ——— Nepriklausomos valstybės gyvavimo dvyliktaisiais metais, esant ——— Lietuvos Respublikos Prezidentu ——— Antanui Smetonai, ministerių pirmininku profesoriui ——— Augustinui Voldemarui, Švietimo ministeriu inžinieriui ——— Konstantinui Šakeniui, universiteto rektoriumi profesoriui Pranui Jodelei, medicinos fakulteto dekanu profesoriui Vladui Lašui ——— laikinojoje Lietuvos sostinėje Kaune, Vytauto Prospekte, universiteto žemės sklype, vyriausiam kariuomenės kapelionui Vladui Mironui vietą pašventinus, dalyvaujant žemlau pasirašiusiems, — didama kertinis akmuo Lietuvos universiteto Akių ir Ausų Klinikoms. ——— Statyba veda komisija, kurios pirmininkas — rektorius prof. Pranas Jodelė, nariai: medicinos fakulteto dekanas prof. Vladas Lašas, Ausų, Nosies ir Gerklės ligų klinikos direktorius prof. Petras Radzevičkas, dalyvaujant valstybės kontrolės atstovui Juozui Sviencickui. ——— Projektas ir priežiūra dipl. archit. Vytauto Landsbergio ——— statybos darbus atliekka firma „Broliai D. ir C. Ilgov ——— skiai ir J. Judelevičius".

Nuotrauka dokumento Akių, ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos statybos.

MEDICINOS FAKULTETO RŪMAI IR JŲ STATYBA

Antrieji universiteto rūmai Medicinos fakulteto įstaigoms, studentų skaičiui didėjant ir mokymo bei moksliniams darbams plečiantis, pasidarė maži. Medicinos fakulteto dekanas Vladas Lašas, susitaręs su Vidaus reikalų ministerija, gavo lėšų — 2 mil. litų — Medicinos fakulteto rūmų statybai ir Antrieji universiteto rūmai turėjo atitekti Vidaus reikalų ministerijai. Rūmų statybai projektą paruošti buvo pakviestas architektas Vladas Dubeneckis. Iš susirašinėjimo su Vakarų Europos universitetais paaiškėjo, kad Belgija Briuselyje turi modernius, geriausiai tinkančius tokios paskirties institucijoms pastatus. Medicinos fakulteto dekanas Vladas Lašas ir Vladas Dubeneckis buvo deleguoti vykti į Briuselį susipažinti su tokios pat paskirties rūmais ir gauti idėjų tokių rūmų statybai ir įrengimams. Susipažinęs su tais rūmais ir iš teorinių katedrų vedėjų gavęs nurodymus, architektas Vl. Dubeneckis paruošė Medicinos fakulteto rūmų projektą. Vyriausybei ir Medicinos fakulteto tarybai projektą aprobavus, buvo sudaryta statybos komisija. Į ją įėjo pirmininkas-prorektorius ūkio reikalams Pr. Jodelė, Medicinos fakulteto dekanas Vl.

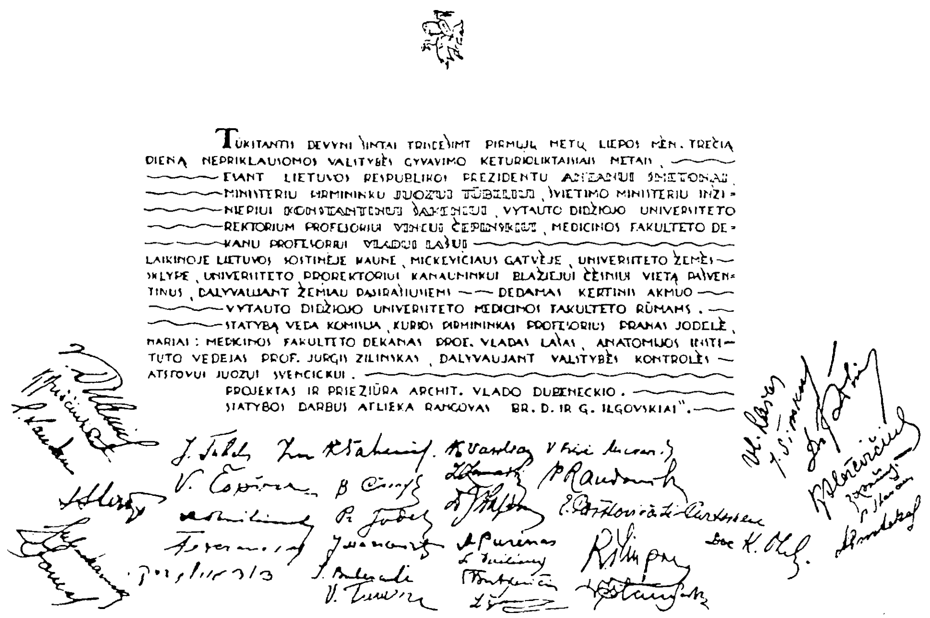

TŪKSTANTIS DEVYNI ŠIMTAI TRISDEŠIMT PIRMŲJŲ METŲ LIEPOS MĖN. TREČIĄ DIENĄ NEPRIKLAUSOMOS VALSTYBĖS GYVAVIMO KETURIOLIKTAISIAIS METAIS,
ESANT LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTU ANTANUI SMETONAI,
MINISTERIU PIRMININKU JUOZUI TŪBELIUI, ŠVIETIMO MINISTERIU INŽINIERIUI KONSTANTINUI ŠAKENIUI, VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO REKTORIUM PROFESORIUI VINCUI ČEPINSKIUI, MEDICINOS FAKULTETO DEKANU PROFESORIUI VLADUI LAŠUI
LAIKINOJE LIETUVOS SOSTINĖJE KAUNE, MICKEVIČIAUS GATVĖJE, UNIVERSITETO ŽEMĖS SKLYPE, UNIVERSITETO PROREKTORIUI KANAUNINKUI BLAŽIEJUI ČESNIUI VIETĄ PAŠVENTINUS, DALYVAUJANT ŽEMIAU PASIRAŠIUSIEMS — DEDAMAS KERTINIS AKMUO
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETO RŪMAMS.
STATYBĄ VEDA KOMISIJA, KURIOS PIRMININKAS PROFESORIUS PRANAS JODELĖ, NARIAI: MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS PROF. VLADAS LAŠAS, ANATOMIJOS INSTITUTO VEDĖJAS PROF. JURGIS ŽILINSKAS, DALYVAUJANT VALSTYBĖS KONTROLĖS ATSTOVUI JUOZUI SVENCICKUI.
PROJEKTAS IR PRIEŽIŪRA ARCHIT. VLADO DUBENECKIO.
STATYBOS DARBUS ATLIEKA RANGOVAS BR. D. IR G. ILGOVSKIAI".

Medicinos fakulteto rūmų kertinio akmens ir pamatų iškilmingo pašventinimo, įvykusio 1931 m. liepos mėn. 3 d., aktas.

Lašas, J. Žilinskas ir Valstybės kontrolės atstovas. Nusistačius rūmus statyti Mickevičiaus g-vė Nr. 7, sklypas buvo paruoštas, ir 1931 m. liepos mėn. 3 d. buvo padėtas kertinis akmuo. Darbas vyko labai greitai, ir visų rūmų statyba buvo baigta 1932 m. gruodžio mėn.

Rūmai užėmė sklypą, kuris iš vienos pusės susisiekė su kalėjimu, iš kitos — valstybės draudimo rūmais. Medicinos fakulteto rūmai susidėjo iš dviejų patalpų, priešakinės ir užpakalinės, kurias jungė koridoriai.

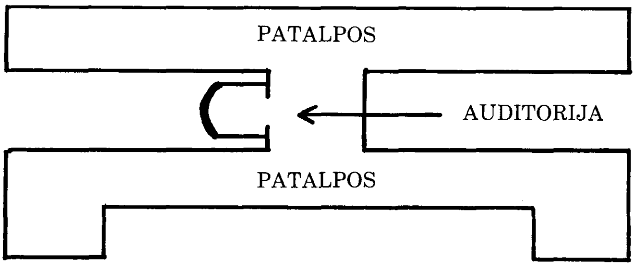

Medicinos fakulteto rūmų schema

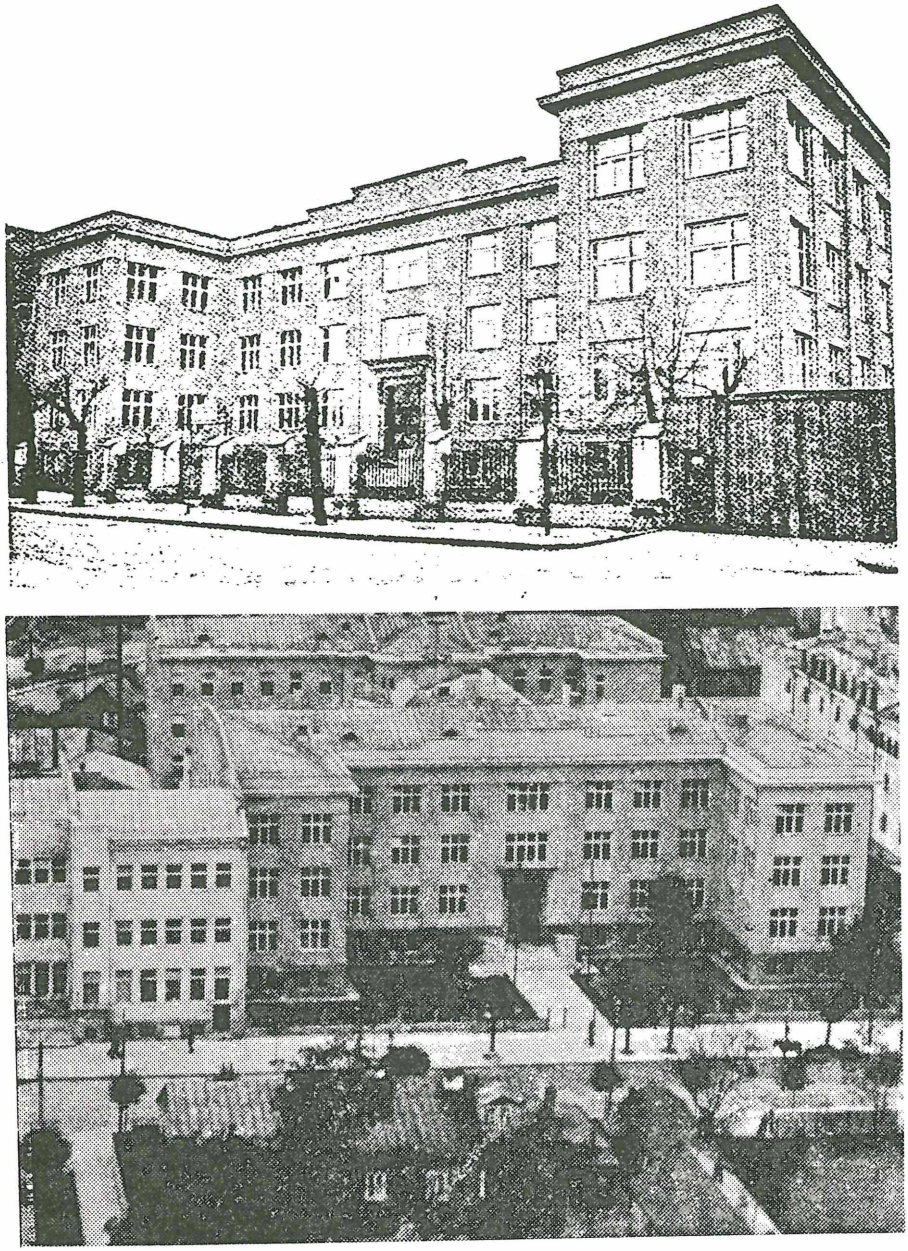

Medicinos fakulteto rūmai iš fronto ir viršaus.

Tarp tų patalpų vienoje koridorių pusėje buvo didelė, talpinanti daugiau nei 200 žmonių, auditorija. Rūmai buvo modernūs ir įstaigoms, taip pat ir mokymo bei moksliniams darbams patogūs. Visos, buvusios Antruosiuose rūmuose įstaigos persikėlė pabaigoje 1932 m. į naujuosius Medicinos fakulteto rūmus. Juose įsikūrė dekanatas ir 7 institutai: fiziologijos ir fiziologinės chemijos, farmakologijos, histologijos su embriologija, farmacijos su farmakognozijos, anatomijos, teismo bei socialinės medicinos ir patologinės anatomijos.

Naujųjų Medicinos fakulteto rūmų statybos svarbiausios išlaidų pozicijos

Išlaidų pozicijos	Kaina litais
Pamatai, sienos, perdengimai, stogas, grindys, tinkas ir kt.	1 335 000
Stalių darbai — langai, durys ir jų apkaustymai	150 000
Centrinis šildymas — katilai, radiatoriai, tinklas.....	128 000
Ventiliacija	103 000
Vandentiekis, kanalizacija	131 000
Dujų tinklas	25 000
Elektros instaliacija	43 000
Liftas.....	15 000
Techninė priežiūra ir administracija	80 000
Iš viso	2 010 000

Bendras rūmų tūris sudarė apie 32000 kubinių metrų ir grindų plotis apie 6500 kvadratinių metrų. Rūmai kainavo 2 mil. litų ir paduodama lentelė parodo, kiek kainavo atskiros rūmų dalys.

Rūmai buvo iškilmingai atidaryti 1933 m. vasario mėn. 15 d. Atidarymo iškilmėse dalyvavo Valstybės Prezidentas Antanas Smetona, Švietimo ministeris Konstantinas Šakenis, Universiteto Rektorius Vincas Čepinskis, prorektorius kan. Blažiejus Česnys. Raktai buvo įteikti Medicinos fakulteto dekanui Vladui Lašui. Rūmų fasadą geriau parodo čia spausdinama jų fotografija.

NAUJOSIOS MEDICINOS FAKULTETO KLINIKOS

Universiteto klinikų klausimas buvo labai aktualus nuo pat Universiteto ir Medicinos fakulteto įkūrimo. Jos buvo prisiglaudusios kaip nuomininkai Karo ligoninėje, Raudonojo Kryžiaus ligoninėje ir Valstybinėje Kauno miesto ligoninėje. Pastačius akių, ausų, nosies ir gerklės klinikas ir Medicinos fakulteto rūmus, susirūpinta ir kitų klinikų

tinkamesnėmis patalpomis. Medicinos fakulteto išplėtimu ir rūmų bei klinikų statyba labai sumaniai ir energingai rūpinosi Medicinos fakulteto dekanas prof. Vladas Lašas.

Niekas neabejojo ir neneigė, kad klinikų statybos reikalas buvo jau visai pribrendęs. To reikalavo Kauno miesto ir visos Lietuvos sveikatingumas ir medicinos mokslas. Kilo klausimas, kas jas turės statyti. To darbo galėjo imtis trys įstaigos: 1. Kauno miesto savivaldybė, 2. Sveikatos departamentas ir 3. Medicinos fakultetas. Kiekviena įstaiga turėjo savo argumentus ir motyvus.

Kauno miesto savivaldybė savo pretenzijas rėmė noru savo gyventojus aprūpinti gera medicinine priežiūra ir geru gydymu. Sveikatos departamentas norėjo turėti ligoninę savo žinioje ir ją administruoti, kaip kad administravo Valstybinę Kauno miesto ligoninę. Medicinos fakultetas norėjo turėti klinikas savo žinioje, jas iš šalies nekliudomai administruoti ir sudaryti geras sąlygas klinikiniam ir moksliniam darbui.

Sveikatos departamentas tuojau atkrito, nes jo funkcija buvo tik priežiūros ir sveikatos reikalų derinimo, o taip pat to darbo imtis neturėjo pakankamai lėšų savo dispozicijoje. Liko dvi įstaigos, — Kauno miesto savivaldybė ir Medicinos fakultetas, — kurios domėjosi klinikų statyba.

1936 m. vasario mėn. 5 d. tos dvi įstaigos turėjo pasitarimą. Jame dalyvavo Kauno miesto burmistras, jo padėjėjas medicinos — sanitarijos skyriaus vedėjas gyd. J. Puodžiūnas ir Medicinos fakulteto atstovai: dekanas Vl. Lašas, P. Avižonis ir Vl. Kuzma. Miesto savivaldybės atstovai siūlė statyti ligoninę tam tikromis sąlygomis, kurios patenkintų abu partnerius. Medicinos fakultetas su tuo nesutiko, jam tos sąlygos buvo nepriimtinos, be to, jis jau turėjo neigiamo patyrimo iš tokios simbiozės. Pasitarimai nutrūko. Medicinos fakulteto dekanas nesiryžo to klausimo judinti per universiteto Rektorių ir tarybą, nes numatė, kad susilauks opozicijos iš kitų fakultetų. Medicinos fakultetas tik ką buvo pastatęs akių, ausų, nosies ir gerklės klinikas ir Medicinos fakulteto rūmus teorinėms katedroms ir institutams. Tuo tarpu kiti fakultetai taip pat stokojo patalpų, nebuvo pastatę nieko ir naudojosi senomis patalpomis. Medicinos fakulteto dekanas pasirinko kitą kelią. Jis į Medicinos fakultetą pasikvietė biudžeto komisiją, kuri sudarinėdavo valstybės biudžetą. Jai buvo išdėstyta klinikų statybos reikalingumas ir apytikrė sąmata. Komisija pažiūrėjo į tą reikalą palankiai ir pažadėjo pakalbėti su finansų ministeriu Juozu Tūbeliu, kuris tuomet buvo ir ministeris pirmininkas. Be to, ir pats dekanas išdėstė šį reikalą ministeriui pirmininkui, kuris prižadėjo klinikų statybos reikalą svarstyti ministerių kabineto posėdyje. 1936 m. gegužės mėn. 14 d. toks

posėdis buvo sukviestas ir Medicinos fakulteto dekanas turėjo progos aiškinti ir ginti klinikų reikalingumą. Buvo greitai sutikta, kad Medicinos fakultetui klinikos yra tikrai reikalingos. Sunkiau buvo su lėšomis ir sklypu. Dekano buvo apskaičiuota ir posėdžiui pateikta, kad klinikoms reikia apie 518 lovų ligoninės ir kad tas kainuotų apie 3,5 milijono litų. Ministerių kabinetas apsvarstęs nutarė klinikas statyti ir patarė dekanui statybą pradėti dar 1936 m. Sklypo klausimas buvo vis dar neišspręstas. Dekanas pasiūlė Petro Vileišio aikštę, motyvuodamas tuo, kad ir vietos užtektų ir būtų maždaug miesto centre. Ministerių kabinetui tas siūlymas buvo nepriimtinas, nes toje aikštėje buvo numatyta įrengti parką ir stadioną.

1936 m. liepos mėn. 16 d. Ministerių kabinetas galutinai nutarė klinikas statyti 7-to forto rajone, prie Eivėnų gatvės. Sklypas buvo numatytas 12 hektarų ploto ir žemė buvo supirkta iš atskirų privačių savininkų. Buvo paskelbtas klinikų statybos projektams paruošti konkursas. Konkurso dalyviai projektus turėjo įteikti iki 1936 m. lapkričio mėn. 20 d. Už geriausius projektus skiriamos premijos:

I-ma premija — 10 000 litų

II-ra premija — 8 000 litų

III-čia premija — 5 000 litų

Konkurso projektams įvertinti komisiją sudarė: pirmininkas — Universiteto prorektorius Pr. Jodelė, nariai — Medicinos fakulteto dekanas Vl. Lašas, architektas M. Songaila, J. Žilinskas ir patarėjas žymus suomių architektas prof. V. Patela.

Paskelbus konkursą spaudoje, prasidėjo diskusijos, taip pat buvo rašomi ir memorandumai. Vieną memorandumą parašė ir pasirašė 22 inžinieriai ir architektai, antrą — 12 gydytojų. Į memorandumus Medicinos fakulteto dekano ir konkurso komisijos pirmininko buvo atsakyta, o Ministerių kabinetas ir Švietimo ministeris į juos daug dėmesio nekreipė. Dėl tų diskusijų ir memorandumų konkurso laikas buvo pratęstas dviem savaitėm. Konkurso laikui pasibaigus, gauta 6 projektai. Juos išstudijavus, pirma premija teko prancūzų projektui, kurį buvo paruošę architektai U. Cassan ir E. Euchanoff. Antra premija teko miesto inžinieriaus K. Reisono projektui ir trečia — inž. Feliksui Bielinskui.

Galutinis klinikų projektavimas buvo pavestas prancūzų architektams U. Cassan'ui ir E. Euchanoff'ui. Cassan buvo projektavęs ir statęs eilę naujų modernių ligoninių Prancūzijoje ir toje srityje turėjo didelį patyrimą. 1936 m. pabaigoje jie abu atvyko į Kauną, išdiskutavo visus klausimus su komisija ir klinikų vadovais. Maždaug per 4 mėnesius buvo

gauti galutiniai planai ir paskelbtos darbų varžytinės. 1937 m. liepos mėn. buvo padėtas kertinis akmuo ir pradėtas darbas. Po dvejų metų, 1939 m. liepos mėn. statyba buvo baigta, liko klinikų įrengimai. Visa statyba kainavo 11 milijonų litų, įrengimas 2 milijonai litų, viso 13 milijonų litų. Klinikose lovų buvo 663. Statybos darbus atliko rangovai pagal darbo rūšį, jų buvo apie 20. Statybos darbams vadovavo inž. J. Jasiukaitis. Buvo šeši klinikų pastatai, visi jie buvo sujungti požeminiais tuneliais. Su visais pastatais buvo galima susisiekti, neišeinant į lauką. Buvo didelis ūkio pastatas, kuriame tilpo visos ūkio sistemos: šildymo, šilto ir šalto vandens, apšvietimo, skalbykla, virtuvė ir kitos. Lentelės parodo klinikų statybos kainą, klinikas, lovų skaičių ir klinikų skyrių kambarių paskirstymą.

Klinikų statybos išlaidos pagal darbų rūšį

Išlaidų pavadinimas	Išmokėta litų
Sklypas	167 465
Konkursas	23 726
Projektų paruošimas (tame tarpe Kasanui 59 000)	75 774
I eilės statybos darbai (pamatai, sienos, stogas)	3 910 698
Kiemo kanalizacija ir filtras	188 528
Katilinės įrengimai	816 677
Šildymas ir vėdinimas	1 139 344
Vandentiekis ir kanalizacija	373 550
Stalių darbai ir įstiklinimas	724 488
Geležiniai langai ir jų įstiklinimas	57 653
II eilės statybos darbai (grindys, laiptai, tinkas)	2 244 119
Elektros instaliacija	349 394
Liftai	286 387
Kaminas	102 477
Apkaustymo prietaisai	64 779
Sanitariniai prietaisai	171 680
Dažymo darbai	174 000
Virtuvės įrengimai	116 000
Skalbyklos ir dezinfekcijos įrengimai	107 340
Tvora ir keliai	147 000
Šakniavaisių sandėlis	238 227
Komisija ir ekspertai	49 507
Įvairios išlaidos	36 519
Darbai kitų rangovų sąskaita	15 239
Iš viso:	11 598 207

Lentelė iš veikalo Vl. Lašas: *Aukštosios mokyklos kūrimas ir vystymasis Kaune.* 1967 m. Vilnius.

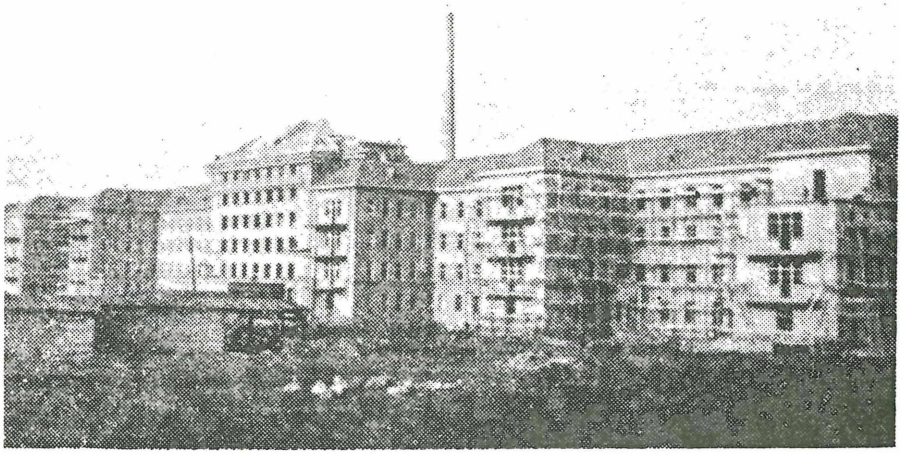

Didysis klinikų korpusas statybos metu.

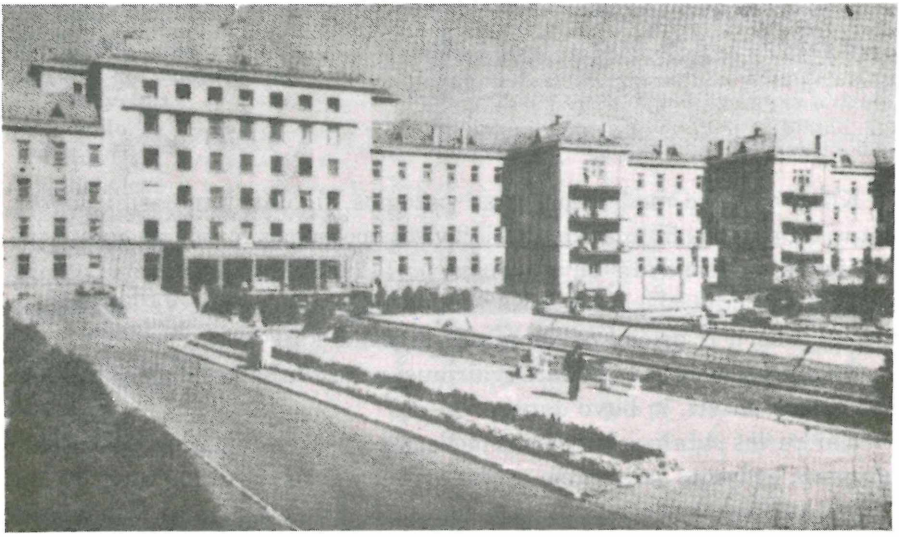

Vytauto Didžiojo Universiteto klinikos

Klinikų lovų skaičius

Klinikų pavadinimas	Yra	Buvo numatyta
Chirurgijos klinika:		
I skyr. — 69 lovos,		
II skyr. — 69 lovos,		
III (izoliacija — 18 lovų)	156	130
Vidaus ligų klinika:		
I skyr. — 67 lovos,		
II skyr. — 67 lovos	134	88
Akušerijos-ginekologijos klinika:		
1) akušerijos skyr. — 40 lovų,		
2) izoliacija — 4 lovos,		
3) ginekologijos skyr. — 47 lovos,		
4) septinis skyr. — 14 lovų	105	80
Odos ir veneros ligų klinika	49	40
Vaikų klinika:		
1) karantinas — 10 lovų,		
2) izoliacija — 2 lovos,		
3) skyriai — 61 lova	73	50
Rentgeno skyriai	8	10
Nervų ir psichikos ligų klinika:		
1) nervų skyr. — 24 lovos,		
2) psichikos — 24 lovos	48	50
Iš viso:	663	518

Klinikos buvo modernios, labai patogios, ligonių kambariai buvo į pietus, ligonių pagalbiniai kambariai, visos operacinės ir didžioji auditorija — į šiaurę. Palatų dydis buvo įvairus, po 1, 2, 3 ir daugiau lovų. Ligonio lovai skirtas vidutiniškai 8 kvadratinių metrų grindų plotas. Vaikams kiek mažiau, nervų ir psichikos ligoniams didesnis kaip 8 m.

Žymiai didesnį plotą sudarė įvairiausi pagalbiniai kambariai ir, kaip iš lentelės matyti, jų buvo daug.

Kai kurios patalpos buvo ypač modernios, pvz., stomatologijos konservatyviam gydymui salė turėjo dvejas grindis. Tarp tų grindų buvo 80 cm tarpas, kuriame buvo patalpinti gydomųjų kėdžių elektriniai, vandens ir garo vamzdžiai ir kiti įrengimai. Cassan pasakymu, tokia salė su tokiais

Klinikų skyrių kambarių pasiskirstymas

Palatų pavadinimas	Chirurgijos klinika	Vidaus ligų klinika	Akušerijos-ginekologijos klinika	Vaikų ligų klinika	Odos ir veneros ligų klinika	Nervų ir psichikos ligų klinika	Infekcinių ligų klinika, III aikštelė	Infekcinių ligų klinika, I ir II aikštelė	Rentgeno kabinetas
Palatų	47	48	28	35	16	24	9	38	5
Operacinių	9	2	7	2	2	—	—	2	1
Pooperacinių	4	—	2	—	—	—	—	—	—
Anestezijos	8	—	1	—	—	—	—	—	—
Sterilizacijos	6	—	3	—	1	—	—	—	—
Tvarstomųjų	4	—	—	1	—	—	—	—	—
Konsultacinių	2	4	2	4	—	—	—	2	—
Tyrimo	8	4	5	—	6	1	2	—	1
Paruošiamųjų	2	—	2	1	—	—	—	—	—
Heliomechanoterapijos ..	2	2	—	2	2	—	—	—	6
Izoliacijos-eklampsijų ..	—	—	3	2	—	—	—	4	—
Dienos-poilsio	9	4	7	3	2	4	—	—	2
Laukiamųjų	1	1	1	3	1	2	—	—	3
Vaistinėlių	2	2	2	1	1	—	—	—	—
Virtuvėlių	2	2	3	6	1	2	1	8	1
Laboratorijų	2	2	3	5	1	2	1	1	1
Foto	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Tamsių	—	2	—	—	—	—	—	3	3
Svėrimo ir vaikų	—	—	6	1	—	—	—	—	—
Žindyvėms	—	—	—	3	—	—	—	—	—
Auditorijų	—	—	—	1	1	1	—	—	—
Muziejų	—	—	2	—	2	—	—	—	—
Bibliotekų	2	1	1	1	1	1	—	—	1
Direktoriams	2	2	1	1	1	1	—	—	—
Asistentams	4	4	5	1	2	2	1	4	3
Stažistams	—	4	4	1	1	1	—	—	—
Seselėms	8	2	4	4	3	3	1	6	—
Sanitarėms	—	2	3	1	—	3	1	2	4
Signalizacijos	2	2	1	—	—	—	—	—	—
Sandėliukų	14	14	14	13	5	1	5	16	3
Vonių	14	6	10	8	9	3	3	14	—
Išviečių	10	8	9	8	4	8	2	10	4

Lentelė iš veikalo Vl. Lašas; *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune.* 1967 m. Vilnius.

įrengimais Europoje buvo tik antra.

Buvo moderni ligonių kambarių ir operacinių ventiliacija. Visi pastatai buvo apšildomi iš vieno centro. Visi klinikų įrengimai buvo pagal to meto naujausius medicinos ir technikos reikalavimus.

Į klinikas buvo pradėta keltis 1940 m. birželio mėn., t.y. tuo pačiu metu, kada rusų raudonoji armija okupavo Lietuvą.

Klinikų direktorium buvo paskirtas prof. Kazys Oželis. Vytauto Didžiojo un-to klinikos veikė Švietimo ministerio išleistu reguliaminu,

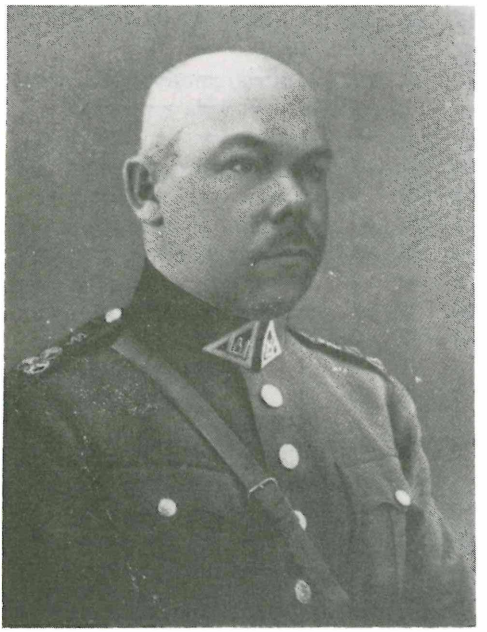

Prof. K. Oželis, klinikų direktorius

kuris buvo paskelbtas *Vyriausybės žiniose* 1939 m. spalio mėn. Nr. 667. Pagal tą reguliaminą klinikos buvo Švietimo ministerijos žinioje. Klinikoms išlaikyti lėšos buvo skiriamos Švietimo ministerijos.

Vytauto Didžiojo universiteto klinikų reguliaminas

Pasirėmęs Vytauto Didžiojo universiteto statuto 114 str., skelbiu šį Vytauto Didžiojo universiteto klinikų reguliamną;

I. Bendrieji nuostatai

1

Klinikos yra Švietimo ministerijos žinioje.

2

Klinikas ir jų pagalbines įstaigas sudaro:

a) vidaus medicinos klinika su limpamųjų ligų skyriumi, centrine laboratorija ir fizioterapiniu skyriumi,

b) chirurginė klinika su rentgeno-rodiumo institutu,

c) akušerinė ir ginekologinė klinika,

d) akių ligų klinika,

e) ausų, nosies ir gerklės ligų klinika,

f) vaikų ligų klinika su limpamųjų ligų skyriumi,

g) odos ir veneros ligų klinika su ambulatorija-slėptuve,

h) nervų ir psichikos ligų klinika,

i) stomatologinė ir dentiatrinė klinika,

k) klinikų vaistinė,

l) patologinis-anatominis institutas,

m) išvardytų klinikų ūkinės įstaigos (kūryklos, virtuvė, skalbykla).

3

Klinikas sudaro stacionarinis skyrius ir ambulatorija.

Stomatologinė klinika nuosavo stacionarinio skyriaus neturi ir savo ligonius guldo į atitinkamą stomatologinį chirurginės klinikos skyrių.

4

Visos klinikos su nurodytais 1 str. pagalbiniais institutais ir kitomis įstaigomis veikia visus metus.

5

Klinikų uždavinys yra trejopas;

a) visuomeninis — ligonių tyrimas ir gydymas,

b) pedagoginis — studentų mokymas bei gydytojų tobulinimas ir

c) mokslinis — ligų ir mirties priežasčių tyrimas ir kovos priemonių su jomis ieškojimas.

6

Pagal teikiamus stacionariniams ligoniams išlaikymo patogumus klinikose yra trys klasės: I, II ir III, kurių pirmoji yra brangiausia, trečioji — pigiausia.

7

Trečios klasės ir ambulatorijų ligonius tiriant ir gydant, gali dalyvauti studentai medikai ir priimti į klinikas studijų reikalais gydytojai.

8

Klinikoms išlaikyti lėšos skiriamos Švietimo ministerijos sąmatoje.

9

Klinikose ligoniai tiriami, gydomi ir išlaikomi už nustatytą mokestį.

II. Klinikų personalas

10

Be dirbančio klinikose Medicinos fakulteto etatuose nustatyto atitinkamų katedrų personalo, yra klinikų administracijos, medicinos ir pagalbinis personalas, kurį nustato klinikų etatai.

11

Administracijos personalą sudaro klinikų direktorius, ūkio ir raštinės bei ūkinių įstaigų tarnautojai.

12

Medicinos personalą sudaro atitinkamų Medicinos fakulteto katedrų mokslo personalas, klinikų ordinatoriai, asistentai ir medicininškų pagalbinių įstaigų vedėjai.

13

Pagalbinį medicinos personalą sudaro Medicinos fakulteto pagalbinis personalas ir klinikų preparatoriai, demonstratoriai, technikai, gailestingosios seserys, akušerės, masažistai, slaugytojai ir kitas žemesnis personalas.

14

Klinikų direktorių skiria Švietimo ministras.

15

Klinikų medicinos, pagalbinį ir administracijos personalą skiria Švietimo ministras, klinikų direktoriui pristačius.

16

Medicinos ir pagalbinio personalo narius klinikų direktorius pristato skirti ar atleisti, išklausęs dėl jų atitinkamos klinikos vedėjo nuomonės.

17

Ordinatoriai ir kiti klinikų tarnautojai — gydytojai, priimant tarnybom, skiriami tokiam laikui, kuris yra reikalingas jų specialybei įsigyti.

3. Klinikų direktorius

18

Klinikų direktorius atstovauja klinikoms, valdo jų turtą ir kreditus, atsako už jų naudojimą ir klinikų veikimą.

19

Klinikų direktorius;

a) šio reguliamino tvarka pasiūlo priimti ir atleisti klinikų tarnautojus,

b) leidžia klinikoms bendros tvarkos taisykles ir prižiūri jų vykdymą,

c) nustato budinčiųjų skyrimo tvarką,

d) žiūri, —

kad klinikų personalas tinkamai eitų savo pareigas,

kad ligoniai ir tarnautojai būtų aprūpinti pagal nustatytą tvarką.

kad tas aprūpinimas būtų vykdomas pagal lenteles, etatus ir kitas nustatytas normas,

kad visa, kas reikalinga klinikoms, būtų laiku įgyjama, gaunama ir pasigaminama, nustatyta tvarka laikoma ir saugoma,

kad apyskaitos būtų tinkamai tvarkomos,

f) žiūri, kad ūkio, medicinos ir farmacijos turtas ir medžiagos būtų taupiai naudojami ir vartojami,

g) duoda raštu nesamiems sąrašuose vartoti vaistams,

h) lanko klinikų medicinos ir ūkio įstaigas, kontroliuodamas klinikų veikimą,

i) visais kitais atvejais veikia pagal Švietimo ministerijos klinikoms valdyti instrukcijas ir taisykles.

20

Atostogų, komandiruotės, ligos ir kitais panašiais atvejais direktorių pavaduoja vienas iš klinikų vedėjų ar jų padėjėjų, Švietimo ministro sutikimu.

4. Klinikų vedėjai

21

Klinikų ir pagalbinių įstaigų vedėjai yra atitinkamų katedrų vyresniojo personalo nariai. Juos renka Medicinos Fakulteto taryba.

22

Klinikos vedėjas mokslo ir gydymo srityje veikia savarankiškai, laikydamasis klinikos taisyklių.

Jam priklauso jo katedros personalas ir klinikų personalas. Jis nurodo tam personalui pareigas ir tikrina jo darbą.

23

Klinikos vedėjas atsako už savo klinikos darbą ir turtą. Jis žiūri, kad ligų istorijos ir kiti mediciniški dokumentai būtų rašomi ir tvarkomi pagal taisykles ir jo nurodymus, kad apyskaitos ir visos žinios būtų tiksliai ir laiku paruošiamos ir teikiamos, ir kad gydomosios mokslo priemonės ir vaistai būtų racionaliai vartojami.

24

Nesamus normaliuose sąrašuose vaistus klinikos vedėjas gali leisti vartoti tik gavęs klinikų direktoriaus sutikimą.

25

Klinikos vedėjas praneša direktoriui apie kiekvieną ligonį, atvykusį į kliniką:

a) su kėsinimosi nusižudyti ar smurto reiškiniais, jei ligoniui gresia mirties pavojus ir darbingumo netekimas,

b) sergantį aštria apkrečiama liga,

c) susirgusį apkrečiama liga, jam begulint klinikoje.

Be to, jis praneša direktoriui apie vienos rūšies susirgimus didesniame skaičiuje, apie susirgusius, bet kuria liga klinikos tarnautojus ir apie mirtį ligonio, jei jis klinikoje išbuvo mažiau kaip 24 valandas.

26

Klinikos vedėją ligos, atostogų, komandiruotės ir kitais atvejais, kada jis negali eiti pareigų, pavaduoja vienas iš aukštesnių tos klinikos tarnautojų, jo su direktoriaus žinia paskirtų.

5. Klinikų Taryba

27

Klinikų direktorius, visų klinikų ir patologinio instituto vedėjai sudaro Klinikų tarybą, kuriai pirmininkauja klinikų direktorius arba vienas narių, kuriam jis paveda pavaduoti, jei jis pats negali dalyvauti Tarybos posėdyje. Tarybos sekretorių renkasi pati Taryba.

28

Į Tarybos posėdžius kviečiama po vieną Sveikatos departamento, Kauno miesto savivaldybės ir Ligonių kasų tarybos atstovą. Sveikatos departamento atstovas tarybos posėdžiuose dalyvauja sprendžiamuoju balsu. Savivaldybės ir Ligonių kasų atstovai Taryboje dalyvauja patariamuoju balsu.

29

Į Tarybos posėdžius direktorius savo nuožiūra patariamuoju balsu gali kviesti ir žinovų.

30

Klinikų taryba svarsto bendruosius medicininius ir ūkinius klinikų reikalus, klinikų direktoriui reguliuojant klinikų santykius ir jų santykius su bendrinėmis medicininėmis įstaigomis (su fizioterapiniu skyriumi, patologiniu ir rentgeniniu institutais, laboratorija, vaistine).

Klinikų tarybos nutarimai, jei jie reikalauja išlaidų, vykdomi tik Švietimo ministrui leidus.

31

Klinikų tarybos posėdis šaukiamas direktoriaus savo nuožiūra arba bent trims klinikų vedėjams raštu paprašius ir nurodžius svarstytinus klausimus.

32

Klinikų tarybos protokolų nuorašai ne vėliau kaip per septynias dienas po posėdžio siunčiami Švietimo ministerijai.

6. Prozektorius

33

Klinikų prozektoriaus pareigas eina patologijos instituto direktorius.

34

Prozektorius daro klinikose mirusių lavonų patologo-anatominius skrodimus, histologinius ir bakteriologinius jų tyrimus, vesdamas skrodimų aktus. Lavonų skrodimai daromi, jei pats ligonis prieš mirdamas neprašė jo lavono neskrosti, jei jo giminės neprieštarauja ir, nežiūrint ligonio ir jo giminių nenoro, šiais atsitikimais:

a) jei ligonis atvyko į kliniką su apsinuodijimo, smurto ar išviršinio sužalojimo pažymiais ir mirė;

b) jei ligonis mirė, neišbuvęs klinikoje 24 val., ir jei jo mirties priežastis neaiški;

c) jei mirė vėliau kaip 24 val., bet jei jo mirties priežastis neaiški;

d) jei reikia išaiškinti epideminius susirgimus;

e) jei yra specialus moksliškas motyvas nuodugniai ištirti ligai;

f) teismo organams reikalaujant;

g) prieš kremaciją.

35

Skrodimai daromi ne anksčiau kaip per 24 val. po mirties. Jei turima mokslinio tikslo skrodimą daryti anksčiau, jį galima daryti trims gydytojams surašius protokolą, kad mirtis neabejotina, ir kad yra rimtas mokslinis motyvas skrodimui daryti anksčiau kaip 24 val.

7. Pagalbinės įstaigos

36

Fizioterapijos skyrius yra vidaus medicinos klinikos žinioje.

37

Fizioterapijos skyrius yra vidaus medicinos klinikos žinioje.

38

Rentgeno institute daromi rentgeno diagnostikos ir rentgenoterapijos veiksmai klinikų reikalavimais.

39

Rentgeno institutas yra chirurginės klinikos žinioje.

40

Centrinė laboratorija yra vidaus medicinos klinikos žinioje. Laboratorijos vedėjas vadovauja laboratorijos darbams ir yra atsakingas už juos.

41

Vaistinė su jos turtu yra vaistinės vedėjo žinioje. Vaistinės vedėjas atsako už vaistinės turtą ir jos tikslų darbą.

Jis betarpiškai priklauso klinikų direktoriui.

42

Klinikos vaistinė nustatytomis taisyklėmis užperka, laiko ir duoda klinikoms vaistus, tvarsliavą ir kitą medžiagą, chirurgijos instrumentus, vaistinės ir medicinos įrankius bei aparatus.

8. Administracijos ir ūkio įstaigos

43

Klinikų raštinę sudaro administracijos, ūkio ir medicinos dalys. Ji yra direktoriaus žinioje.

44

Administratorius priklauso nuo klinikų direktoriaus. Administratorius yra direktoriaus padėjėjas ūkio srityje ir ūkio pareigūnų viršininkas. Jo žinioje yra visi trobesiai, turtas, medžiaga, maistas ir t.t., išskyrus mediciniškąjį turtą; jo yra tvarkoma klinikų pajamos, išlaidos ir turtas specialiomis taisyklėmis, Švietimo ministro ir Valstybės kontrolieriaus patvirtintomis.

45

Klinikų virtuvėje gaminamas valgis ligoniams ir tarnautojams, kurie turi teisę maitintis klinikose.

46

Klinikų skalbykloje, be klinikų skalbinių, gali būti skalbiami už nustatytą atlyginimą ir kitų V.D. Universiteto įstaigų ir tarnautojų skalbiniai.

47

Dezinfekcijos skyriuje atliekama dezinfekcija ir dezinfekcija daiktų, atsiųstų į skyrių iš klinikų ir kitų institutų. Be to, skyriaus personalas atlieka dezinfekcijos ir dezinsekcijos darbus klinikose ir kituose V. D. Universiteto institutuose, jei ten nėra savo dezinfekcijos priemonių ir dezinfektorių.

48

Dezinfekcijos skyrius yra administratoriaus žinioje.

9. Klinikų budėtojas

49

Bendrajai visų klinikų ir įstaigų tarnybai klinikų direktorius skiria nustatytomis taisyklėmis gydytoją-budėtoją paeiliui iš visų klinikų ir įstaigų gydytojų, išskyrus klinikų vedėjus ir jų pavaduotojus.

50

Budėtojas atsako už klinikų ir jų srities vidaus tvarką. Apie įvykius ir juos liečiančius savo tvarkomuosius paliepimus jis praneša klinikų direktoriui.

51

Be bendrinio budėtojo, atskirose klinikose arba jų grupėse budi atskiri gydytojai-budėtojai, tų klinikų vedėjų skiriami.

10. Ligonių priėmimas ir išrašymas

52

Ligonių priėmimo ir išrašymo tvarka reguliuojama taisyklėmis.

53

Ligoniams ir jų lankytojams taisykles leidžia klinikų taryba.

11. Baigiamieji nuostatai

54

Šis reguliaminas veikia nuo 1939 m. rugpiūčio 15 dienos.

Dr. L. Bistras
Švietimo ministras

Švietimo ministeris skyrė klinikų direktorių. Administracijoje be klinikų direktoriaus tiesiogiai dalyvavo Medicinos fakultetas per katedrų ar klinikų vedėjus. Kadangi klinikos buvo labai svarbios Kauno ir visos Lietuvos sveikatos reikalams, tai klinikų tarybos posėdžiuose dalyvaudavo Sveikatos departamento, Kauno miesto savivaldybės ir Ligonių kasų tarybos atstovai. Sveikatos departamento atstovas posėdžiuose dalyvaudavo sprendžiamuoju balsu. Kauno miesto savivaldybės ir Ligonių kasų tarybos atstovai turėjo patariamąjį balsą.

MEDICINOS FAKULTETO SKYRIAI IR KATEDROS

MEDICINOS SKYRIUS

ANATOMIJOS KATEDRA – INSTITUTAS

Katedros vedėjas Jurgis Žilinskas, gimęs 1885 m. balandžio mėn. 27 d. Kėdainių apskrity, Baisogalos valsč., Janušonių kaime. 1912 m. baigė Dorpato un-tą, 1918 m. išlaikė doktoranto egzaminus. 1920-21 m. Lietuvos Aukštųjų kursų lektorius. 1922 m. vasario mėn. 16 d. un-to docentas. 1922 m. liepos mėn. 4 d. pakeltas į e. o. prof., 1927 m. įgijo med. dr. laipsnį. 1930 m. birželio mėn. 16 d. pakeltas į ord. prof. 1940 m. paskirtas Vilniaus un-to Medicinos fakulteto Anatomijos katedros vedėju.

Asistentais yra buvę: Antanas Aleknavičius, Juozas Ambrozas, Vytautas Avižonis, Henrikas Brazaitis, J. Bubinaitė, J. Bučas, J. Čeponis, St. Daugėla, J. Dobrovolskaitė, V. Gralis, Juozas Jaržemskas, A. Kaveckas, Ida Kronikaitė, Romualdas Masalskis, K. Nekvedavičius, L. Petrauskas, T. Savickas, O. Slavinskaitė-Sruogienė, Jonas Statkevičius, Bronius Stukas, Aleksandras Savickas, Tumaitė-Jarošienė, Vytautas Tupčiauskas.

Anatomijos institutas gavo pradžią Aukštųjų kursų Medicinos skyriuje. J. Žilinskas anatomiją pradėjo dėstyti popietinėmis valandomis gimnazijos klasėse. Kol jis dėstė osteologiją ir kaulus atsinešdavo ir išsinešdavo, jokių komplikacijų nebuvo. Bet kai pradėjo dėstyti miologiją ir anatominius preparatus, išpreparavęs savo bute, atsinešdavo į gimnaziją ir kartais per apsirikimą ar užmiršęs palikdavo klasėse, tai gimnazijos vadovybė pradėjo reikšti nepasitenkinimą. Tuomet buvo surastas namukas Mickevičiaus g-vė 7, šalia Sunkiųjų darbų kalėjimo. Tas namukas priklausė pradinei mokyklai. Jį gavus, ten buvo įrengta auditorija ir prozektoriumas praktikos darbams su lavonais. 1923 m. kieme buvo pastatytas antras namas, kuriame įrengta laboratorija, biblioteka, katedros vedėjo ir asistentų kambariai, ten gavo pradžią anatomijos muziejus.

Patalpos buvo pagrindinai atremontuotos, bet tuo metu jos buvo kuklios, bet pakankamos. Anatomijos institutas ten išbuvo iki tas namas buvo nugriautas ir jo vietoje pastatyti Medicinos rūmai.

Vėliau, pastačius Medicinos fakulteto rūmus, anatomijos institutas persikėlė 1932 m. į naujas ir patogias patalpas. Anatomijos institute studentai medikai ir odontologai išklausydavo anatomijos paskaitas ir atlikdavo anatomijos pratybos darbus. Taip pat ten klausydavo paskaitas iš anatomijos studentai farmacininkai ir Matematikos-gamtos fakulteto studentai biologai.

J. Žilinsko vadovaujamas anatomijos institutas greitai gausėjo įvairiais preparatais, griaučiais, organų modeliais, kraujo apytakos ir nervinio tinklo modeliais ir kitais mokymo instrumentais bei priemonėmis. Lavonų per metus institutas suvartodavo iki 50 ir daugiau.

1926 m. Medicinos fakultete kilo studentų riaušės dėl lavonų tiekimo. Anatomijos institutas negaudavo žydų tautybės ir religijos lavonų, nes buvo aiškinama, kad tai daryti neleidžianti jų religija. Lietuviai studentai ėmė protestuoti ir neįsileisti studentų žydų į anatomikumą. Riaušės tęsėsi keletą savaičių, kol Medicinos fakulteto ir Universiteto vadovybės davė tuo klausimu tam tikrus pažadus, kurie iš tikrųjų niekuomet nebuvo ištesėti. Buvo kreiptasi pas žydų religijos rabinus, kurie paaiškino, kad jų religija tai neleidžianti ir jie lavonų duoti neprižadėjo.

I.

ĮSTATYMAS VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO ANATOMIJOS INSTITUTUI LAVONAIS APRŪPINTI

1. Anatomijos Institutui atiduodami lavonai:

1) nusikaltėlių, mirusių prieš įvykdymą jiems mirties bausmės,

2) nusikaltėlių, mirusių atliekant paskirtą jiems didesnę kaip 6 metų sunkiųjų darbų kalėjimo bausmę,

3) nusikaltėlių, mirusių atliekant paskirtą jiems ne didesnę kaip 6 metų sunkiųjų darbų kalėjimo bausmę, kuriais niekas iš giminių ar kitų artimųjų nesirūpina arba kurių giminės ar kiti artimieji namų suimtiesiems administracijai nežinomi,

4) neturtėlių, laidotinų valstybės arba vietinių savivaldybių lėšomis,

5) nežinomų žmonių,

6) mirusių valstybės arba vietinių savivaldybių ligoninėse žmonių, kuriais niekas iš giminių ar kitų artimųjų nesirūpina arba kurių giminės ar kiti artimieji ligoninės administracijai nežinomi,

7) pareiškusių raštu sutikimą, kad jų lavonai būtų atiduoti Anatomijos Institutui.

2. Anatomijos Institutui neatiduodami lavonai šių nurodytų 1 str. žmonių:

1) mirusių raupais, raupsais, skarlatina, kolera, dėmėtąja šiltine, maru arba difterija.

Prof. med. dr. J. Žilinskas su asistentais ir studentais anatomikume.

Namas (Mickevičiaus g., 7), kuriame pradėjo kurtis Kauno aukštoji medicinos mokykla ir kuriame 10 metų veikė anatomikumas. Šis namas 1931 m. buvo nugriautas ir jo vietoje pastatyti dideli teorinės medicinos rūmai.

2) mirusių kitomis limpamomis ligomis, jei dėl jų lavonų apskrities ar miesto gydytojas, miesto sanitarinis gydytojas, namų suimtiesiems gydytojas, prieglaudos gydytojas arba ligoninės gydytojas pareiškia raštu motyvuotą nuomonę, kad jie higienos atžvlgiu pavojinga vežti,

3) jaunesnių kaip vienerių metų vaikų,

4) nurodytų 1 str., 1-3 p. nusikaltėlių, jei jie yra politiniai.

3. Anatomijos Institutui lavonai atiduodami;

1) nurodytų 1 str. 2, 4 ir 5 p. žmonių, jei mirusio pirmųjų keturių laipsnių giminės arba vyras ar žmona per 48 valandas po mirimo nepaima lavono globoti.

2) nurodytų 1 str. 3 ir 6 p. žmonių, jei kas nors iš mirusio giminių ar kitų artimųjų per 48 valandas po mirimo nepaima lavono globoti.

4. Vidaus Reikalų ministeris, susitaręs su Švietimo ministeriu, nuskiria miestus, iš kurių atiduodami Anatomijos institutui nurodyti 1 str. lavonai, ir atiduodamų iš tų miestų lavonų kategorijas

5. Anatomijos Institutui atiduodamo lavono turi būti tam tikras vietinės policijos išduotas liudijimas, kuris pristatomas Anatomijos Institutui drauge su lavonu.

6. Anatomijos institutui atiduodamieji lavonai Kaune pristatomi tiesiai į Anatomijos institutą, kitur — į artimiausią geležinkelio stotį.

Lavonus į tas vietas pristato ta įstaiga, kurios žinioje jie yra.

7. Lavono išsiuntimas į Anatomijos institutą laikomas jo palaidojimu ir pažymimas mirimo metrikose.

8. Anatomijos institutas gali gautą lavoną, išskyrus nurodytą 1 str. p. atiduoti palaidoti giminėms ar kitiems artimiesiems, kai jie to prašo, paimdamas iš jų išlaidas lavono atgabenimo į Anatomijos institutą ir lavono konservavimo.

9. Anatomijos institutui nereikalingų lavonų ir nereikalingų jų liekanų palaidojimo tvarką nustato Švietimo ministeris, susitaręs su Vidaus reikalų ministeriu.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas

(„V. Ž." Nr. 513, eil. 3558)

Prof. J. Žilinskui išvažiavus dėstyti ir vadovauti Vilniaus universiteto Med. fakulteto anatomijos institutui, Kaune vadovavo R. Masalskis ir A. Jurgutis. Anatomiją dėstė R. Masalskis.

J. Žilinskas turėjo gerą atmintį, anatomiją gerai žinojo, bet jo paskaitos buvo sausos ir nuobodžios. Studentai anatomiją mokėsi iš vokiško Rauber-Kopsh anatomijos vadovo. Žilinskas domėjosi antropologijos temomis, tyrinėjo lietuvių kaukuolę, darė jos matavimus.

HISTOLOGIJOS IR EMBRIOLOGIJOS KATEDRA

Pačioje pradžioje histologiją ir embriologiją, šalia anatomijos, dėstė J. Žilinskas. 1923 m. rudenį buvo pakviestas Eberas Landau, gimęs 1878.X.26

Prof. V. Daučahova, dr. Abraitis ir asistentai 1935 m. su studentais.

Latvijoje, Razeknėje. 1902 m. baigė Dorpato universitetą; 1907 m. gavo Dorpato universitete med. dr. laipsnį; 1909-1913 Dorpato universiteto privatdocentas; 1915-1923 Berno universiteto e. o. prof. 1923.XI.28, o. prof. Lietuvos universiteto Medicinos fakultete, Histologijos ir Embriologijos katedros vedėjas. Jis dėstė ir vadovavo katedrai iki 1932 m. balandžio mėn. 15 d. Prof. E. Landau buvo žymus mokslininkas, smegenų tyrinėtojas. Jis gerai suorganizavo histologijos mokymo ir tyrimų laboratoriją, buvo geras kalbėtojas, vaizdus ir įdomus dėstytojas. Studentų organizacijos jį dažnai kviesdavo viešoms paskaitoms, ir jo paskaitose auditorijos visada būdavo pilnos klausytojų.

E. Landau išvykus atgal į Šveicariją, trumpą laiką tą katedrą vėl globojo J. Žilinskas. Histologijai ir embriologijai dėstyti ir katedrai vadovauti buvo pakviesta iš Rusijos o. prof. V. Dančakova. Ji tai katedrai vadovavo apie trejus metus ir pasitraukė 1937 m. Per tą laiką buvo ruošiamas tai katedrai užimti Blažiejus Abraitis, baigęs V. D. universiteto Medicinos fakultetą, išrinktas Histologijos Embriologijos katedros asistentu ir Švietimo ministerijos išsiųstas į Čekoslovakiją pasitobulinti. Grįžęs iš Čekoslovakijos ir išvykus prof. V. Dančakovai, B. Abraitis, būdamas vyr. asistentu, dėstė histologiją ir embriologiją. 1938 m. spalio mėn. 29 d. B. Abraitis apgynė disertaciją: Lęšio pasaitai, jų vystymasis, struktūra ir

reikšmė ir gavo medicinos daktaro laipsnį. 1939 m. jis buvo pakeltas į docentus ir jam buvo pavesta vadovauti Histologijos ir Embriologijos katedrai. 1941 m. pavasarį B. Abraitis buvo pakeltas į e. o. prof.

Asistentais toje katedroje yra buvę: Blažiejus Abraitis, Juzė Bubėnaitė, Domicelė Kesiūnaitė, Kostas Labanauskas, Juozas Masevičius.

FIZIOLOGIJOS IR FIZIOLOGINĖS CHEMIJOS KATEDRA–INSTITUTAS

Katedros — instituto vedėjas buvo Vladas Lašas, g. 1892.I.3 Rokiško valsč., Paupės vienk.; 1918 m. b. Dorpato un-to Med. Fak.; 1926.XI.27 L. un-te gavo medicinos daktaro laipsnį. 1921-22 L. A. kursų lektorius; 1922.II.16 L. un-to doc., fiziologijos ir fiziologinės chemijos katedros vedėjas; 1922.VII.4 e. o. prof.; 1923.IX.1—1924.IX.1 universiteto sekretorius; 1922.III.1—1923.IX.1 Med. fak. sekretorius; 1924.IX.1—1940 Medicinos fak. dekanas; 1928.III.28 o. prof. 1940.IX.1—1941.VI.15 universiteto prorektorius.

Fiziologijos ir fiziologinės chemijos katedra savo šaknis turi A. L. kursuose. Vl. Lašas 1921 m. buvo pakviestas lektoriumi, fiziologijos paskaitas pradėjo skaityti namelyje Mickevičiaus g. No. 7, kur buvo ir Anatomijos katedra. Fiziologijos, fiziologinės chemijos pratyboms ten vietos nebuvo. Aukštieji kursai gavo buvusius Vidurinės komercinės mokyklos rūmus Mickevičiaus g. No. 39. Ten kūrėsi ir universitetas. Ten buvo gauti fiziologijos ir fiziologinės chemijos pratyboms du kambariai. Nuo 1923 m. fiziologijos ir fiziologinės chemijos institutas buvo Antruose universiteto rūmuose ir turėjo pakenčiamas patalpas iki išsikėlė į naujuosius Medicinos fakulteto rūmus.

Vladas Lašas dėstė fiziologiją ir fiziologinę chemiją Medicinos ir Odontologijos skyrių III ir IV semestrų studentams, Farmacijos skyriaus III-VIII semestrų studentams ir Matematikos-gamtos fakulteto biologijos skyriaus V-VI semestrų studentams. Šiame institute studentai buvo supažindinami su žmogaus ir gyvulių fiziologija, fiziologiniais ir cheminiais reiškiniais, atliekami pratybos darbai, studentai mokomi eksperimentuoti. Vladas Lašas domėjosi anatifilaksijos, badavimo problemomis. Taip pat jis su savo asistentais tyrinėjo lietuvių tautos mitybos klausimus.

Pradžioje buvo dėstoma kartu su fiziologine chemija, bet vėliau buvo išskirta ir dėstoma atskirai kolaidų chemija.

Fiziologijos ir fiziologinės chemijos instituto asistentai: biologas Juozas Ambrozas, Alf. Gabrėnas, Gasiūnas, J. Kuprys, R. Laraisonienė-Sopačinskaitė, Juozas Matulis, J. Skrinka, Jonas Šopauskas, Vladas Tiškus, Juozas Zubkus.

BENDROSIOS PATOLOGIJOS IR PATOLOGINĖS ANATOMIJOS KATEDRA — INSTITUTAS

Šios katedros vedėjas buvo Emilis Vinteleris, gimęs 1878.XI.21 Šateikiuose, Platelių valsč., Kretingos apskr., studijavęs Charkovo ir Maskvos universitetuose. 1909 m. Charkovo universitete gavo med. dak. laipsnį. 1909-1911 m. prozektorius Tambove ir 1912-1919 prozektorius Medicinos institute Petrapilyje. 1920-1922 Samaros universitete e. o. prof. bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos katedroje. Nuo 1923.I.29 Lietuvos universiteto e. o. prof. ir nuo 1928.III.28 ord. prorfesorius. Jis yra parašęs daug mokslinių darbų rusų, lietuvių ir vokiečių kalbomis. Jis domėjosi onkologija, steigė kovai su vėžiu draugijas, yra tarptautinės geografinės patologijos draugijos Lietuvoje steigėjas ir jos pirmininkas. 1941 m. su šeima repatrijavo į Vokietiją.

Šioje katedroje buvo dėstoma Medicinos ir Odontologijos skyriaus V-VI semestrų studentams bendroji patologija, patologinė anatomija, patologinė histologija ir sekcijų kursas. Instituto laboratorijose studentai atlikdavo praktikos darbus iš patologijos ir patologinės histologijos. Instituto personalas su studentais įvairių klinikų lavoninėse atlikdavo sekcijas.

Institutas pradžioje buvo įsikūręs Antruosiuose universiteto rūmuose ir paskiau naujuose Medicinos rūmuose ir paskiausia Patologijos institute prie naujųjų klinikų.

Be tiesioginio mokymo darbo bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos laboratorija atlikdavo chirurginės medžiagos tyrimus, prisiųstus iš universiteto klinikų, o taip pat ir iš visos Lietuvos ligoninių, nes patologinių laboratorijų ligoninės neturėjo. Tik paskutiniais Lietuvos nepriklausomybės metais Panevėžyje buvo įsteigta prie ligoninės patologijos laboratorija.

Prof. E. Vinteleriui iš pareigų pasitraukus, vyr. asistentė Janina Mackevičiūtė-Lašienė perėmė jo pareigas. Ji gimė 1897.IV.11 Marylino dvare, Baisogalos vls., Kėdainių apskr. Medicinos studijas pradėjo Rusijoje ir baigė Berlyno universitete. Nuo 1922 m. dirbo Lietuvos universitete. 1940 m. buvo pakelta į docentus, dėstė patologiją. Nuo 1941 m. rudens semestro patologijai dėstyti buvo paskirtas med. daktaras Antanas Starkus docento titulu.

Antanas Starkus gimė 1901.I.7 Rudaminoje, Seinų apskr., 1928 m. baigė Lietuvos universiteto Medicinos fakultetą. 1928-1931 Vabalninko ligoninės gydytojas — ligoninės vedėjas. 1931 m. išrinktas Patologijos katedros ir instituto jaunesniuoju asistentu. 1940 m. birželio mėn. 15 d. apgynė disertaciją tema: „Karcinomos ir prekarcinomos klausimu" ir gavo

med. daktaro laipsnį. Doc. A. Starkus nuo 1941 m. rudens buvo Bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos instituto katedros vedėjas ir dėstė patologiją iki 1943 m. kovo mėn. 16 d. Tą dieną jis buvo vokiečių areštuotas ir išvežtas į Stutthof'o koncentracijos stovyklą, kurioje išbuvo iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos.

Areštavus vokiečiams doc. A. Starkų, bendrąją patologiją ir patologinę anatomiją dėstė ir institutui vadovavo vyresnysis asistentas gyd. Kazimieras Rimkus, gimęs 1913.III.4 Juozapavos vienk. Svėdasų vlsč., Rokiškio apskr., Medicinos fakultetą baigė 1939 m. ir gavo gydytojo diplomą.

Asistentais dar buvo Kazys Valteris, kuris vėliau patologiją dėstė Vilniaus universiteto Medicinos fakultete; Kristupas Gudaitis, Kostas Labanauskas, Vladas Rumbauskas, Venceslovas P. Tumasonis, Vytautas Pavilanis, Antanas Barkauskas.

AKUŠERIJOS IR GINEKOLOGIJOS KATEDRA SU KLINIKA

Katedros ir klinikos vedėjas Pranas Mažylis gimė 1889.I.24 Rokiškio apskr., Šilainiškių vienk.; 1913 m. baigė Krokuvos universiteto Medicinos fakultetą. 1913 m. gavo med. daktaro laipsnį. 1912-1917 m. dirbo Krokuvos un-to Med. fak. pradžioje anatomijos, embriologijos, vėliau akušerijos-ginekologijos srityje asistentu. 1919 m. jis buvo Panevėžio ligoninės vedėju. Įsisteigus Aukštiesiems kursams, jis buvo pakviestas dėstyti akušeriją ir ginekologiją. 1922.IX.18 buvo išrinktas Lietuvos universiteto Med. fak. docentu, Akušerijos ir ginekologijos katedros vedėju. 1923.XI.23—1924.IX.9 Med. fak. sekretorius; 1930.VI.14 e. o. prof. Akušerijos ir ginekologijos katedros ir klinikos vedėjas iki 1941 m. birželio mėn. 1941 m. birželio mėn. Laikinosios vyriausybės iš pareigų atleistas ir į jo vietą buvo paskirtas.

Juozas Ciplijauskas, gimęs 1887.XII.14 Marijampolės apskr., Šumskų kaime. 1913 m. baigė Varšuvos un-to Medic. fak.; 1913-1914 studijavo Dorpato universitete. 1923.VII.1 buvo išrinktas vyresniuoju asistentu Lietuvos un-to Akušerijos ir ginekologijos katedrai. 1924.IV.1 rentgeno kat. vedėjas. Vėliau keletą metų Raudonojo kryžiaus ligoninės direktorius Klaipėdoje, Raudonojo Kryžiaus ligoninės direktorius Vilniuje ir nuo 1941 m. birželio mėn. docentas, akušerijos ir ginekologijos katedros ir klinikos vedėjas V. D. un-to, Med. fak. Kaune.

Jam mirus 1943 m. akušeriją ir ginekologiją dėstė ir klinikai vadovavo Jonas Mikužis. Jis gimė 1904.I.9 Skuode, Kretingos apskr., baigė V. D. un-to Med. fak. 1932 m. Baigęs buvo karo tarnyboje gydytoju. 1936 m.

išrinktas Akušerijos ir ginekologijos katedros jaun. asist., 1940 m. vyr. asist. ir 1943 m. akušerijos ir ginekologijos dėstytoju ir katedros ir klinikos vedėju. Tuo metu ta klinika buvo buvusioje Žydų ligoninėje (vokiečių okupacijos metu).

Ginekologijos ir akušerijos katedra ir klinika buvo Raudonojo Kryžiaus ligoninėje. Pranas Mažylis buvo kartu ir Raudonojo Kryžiaus ligoninės direktorius. Katedros, klinikos ir ligoninės vadovybė tokiu būdu buvo vienose rankose ir nesklandumų nepasitaikydavo. Prof. Pr. Mažylis dėstė medicinos skyriaus V-VI semestrų studentmas įvadą į akušeriją, VII-VIII semestrų studentams dėstė akušerinę ir ginekologinę kliniką. VII ir VIII semestrų studentai grupėmis po 24 val. budėdavo gimdymo skyriuje, tirdavo ligonius, rašydavo ligos istorijas ir asistuodavo gydytojui.

1927 m. Raudonojo Kryžiaus lėšomis tai ligoninei buvo įgytas 97 mg radiumas. Rentgeno kabinetas, J. Ciplijausko vedamas, turėjo giliosios terapijos rentgeno aparatą. Kitos ligoninės Lietuvoje neturėjo radiumo ir dauguma ligonių neturėjo giliosios terapijos rentgeno aparatų, todėl į Raud. Kryž. ligoninę buvo siunčiami ligoniai iš visos Lietuvos su įvairios rūšies navikais, kaip piktybiniais taip ir gėrybiniais.

1932 mokslo metais J. Ciplijauskas pradėjo skaityti IV kurso studentams „Radiumo ir rentgeno pritaikymas ginekologijoje" kursą, vieną valandą per savaitę. Tuo būdu studentai buvo supažindinami ir su tos srities gydymu.

Prof. Pr. Mažylis buvo geras klinicistas, geras pedagogas, geras ir nuoseklus kurso dėstytojas, bet mokslinių darbų jo klinikoje buvo dirbama mažai. Jo klinikoje nebuvo parašyta nei vienos disertacijos. Tačiau diagnostika ir gydymas Raudonojo Kryžiaus ligoninėje buvo aukšto lygio.

Akušerijos ir ginekologijos katedros ir klinikos asistentais dar yra buvę: M. Baktys, Vytautas Baronas, Emilija Bliudžiūtė, Antanas Kyras, Juozas Mačys, Jonas Neniškis, A. Šliupaitė, Bronius Gaižiūnas, Jonas Stankaitis, (vėliau dėstęs Vilniaus universitete akušeriją ir ginekologiją), Matilda Zubrienė.

Be to, Raudonojo Kryžiaus ligoninėje dirbo gydytojų, Raud. Kryž. valdybos samdomų. Jie buvo klinikos vedėjo prof. Pr. Mažylio žinioje. Universiteto renkami Akušerijos ir ginekologijos katedros asistentai ir Raud. Kryžiaus valdybos samdomi, vadinamieji ordinatoriai, sudarė bendrą klinikos gydytojų personalą. Ordinatoriais buvo: Vladas Dalinda, Br. Gaižiūnas, Girdvainis, Vacius Labokas, Leonija Mošinskienė, Jonė Petrauskaitė-Meškauskienė, Zigmas Sabataitis, Augusta Zauniūtė.

ĮVADO Į VIDAUS MEDICINĄ KATEDRA

Jos vedėjas buvo Juozas Bagdonas, gimęs 1866.IV.6 Kybartų valsč., Slibinų kaime. Jis baigė Maskvos un-to Med. fak. 1891 m. Nuo 1919 m. kovo mėn. buvo Sveikatos departamento direktorium. 1922.IX.18 buvo išrinktas Lietuvos universiteto Med. fak. e. o. prof. ir Įvado į vidaus mediciną katedros vedėju. 1923.XI.21—1924.IX.1 buvo Medicinos fakulteto dekanu.

Prof. J. Bagdonas dėstė nuo 1922 m., t.y. nuo katedros įsteigimo, įvadą į vidaus mediciną ir bendrąją terapiją V-to ir VI-to semestrų studentams medikams ir įvadą į vidaus mediciną Odontologijos skyriaus V-VI semestrų studentams. Taip pat jis dėstė IX ir X semestro studentams medikams vidaus ligas ir vadovavo poliklinikai, kur studentai ambulatorijoje priiminėdavo ir tirdavo ligonius ir auditorijoje asistentų ir prof. priežiūroje nustatydavo diagnozę ir paskirdavo gydymą.

Šios katedros ir klinikos asistentais buvo: Antanas Garmus, Sergiejus Laurinavičius, J. Mackevičaitė, Aloizas Petrikas, Oskaras Pūdymaitis ir Vladas Tiškus.

VIDAUS MEDICINOS KATEDRA IR KLINIKA

Pradžioje ši katedra ir klinika buvo vadinama Terapeutinė katedra ir klinika. Jos vedėju buvo pakviestas Kazimieras Buinevičius. Jis gimė

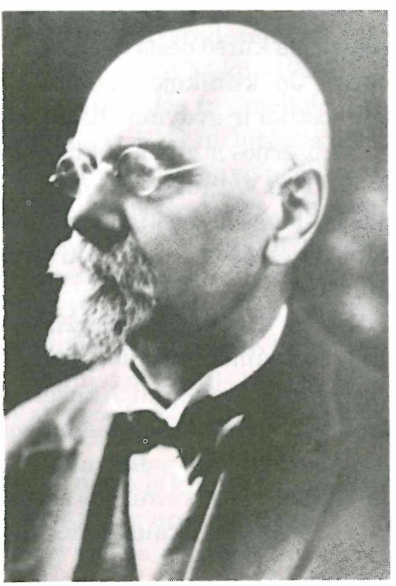

Prof. K. Buinevičius

1872.XI.16 Ukrainoje, Černikove; 1898 m. baigė Maskvos un-to Medicinos fakultetą; 1901 gavo Maskvos un-te med. daktaro laipsnį; 1903-1912 Maskvos un-to priv. doc.; 1912-1918 e. o. prof. ir nuo 1910 m. Maskvos aukštųjų moterų kursų prof.; 1918-1923 Jekaterinoslavo un-to prof. Nuo 1923 m. rugpjūčio mėn. 17 d. Lietuvos un-to Med. fak. o. prof., Terapeutinės katedros ir klinikos vedėjas.

Katedra ir klinika 1923 m. įsikūrė Karo ligoninėje. Ten ji turėjo auditoriją, laboratoriją, ambulatoriją ir vidaus ligų skyrių su 156 lovomis. 1924 m. sausio mėn. klinika perkelta į Kauno valstybinę ligoninę, kur gavo 7 palatas su 75 lovomis, ambulatoriją ir laboratoriją, kuri pradžioje buvo kartu su chirurginės klinikos laboratorija. Vėliau, 1925 m. terapinė klinika įsisteigė savo laboratoriją atskirai.

Vidaus ligos buvo skaitomos IV-to ir V-to kurso studentmas. Studentai dirbdavo ambulatorijoje vakarais, asistentų vadovaujami, vizituodavo palatose ligonius, juos egzaminuodavo, rašydavo ligų istorijas ir atlikdavo analizes laboratorijoje.

Asistentais prie Terapeutinės katedros ir klinikos buvo Agėtė Ambraziejūtė-Steponaitienė, Vladas Kairiūkštis, A. Savickas, Vladas Žilinskas. Asistentais be atlyginimo yra dirbę Vytautas Bendoravičius, Balys Matulionis, Bermanas, Finkelšeinas, Grigiškaitė ir Apolonija Gaidamavičiūtė.

Pravedus universiteto reformą 1930 m., Medicinos fakulteto katedrų skaičius buvo sumažintas. Įvado į vidaus mediciną ir Terapeutinė katedros buvo sujungtos į vieną ir pavadintas Vidaus medicinos katedra su klinika. Katedros ir klinikos vedėju buvo paskirtas o. prof. K. Buineviius. Taip pat šitai katedrai priklausė ir anksčiau buvęs Įvado į vidaus mediciną katedros vedėjas prof. J. Bagdonas. Nors jis priklausė Vidaus medicinos katedrai, bet buvo gana savarankiškas, turėjo nedidelį klinikos skyrių ir dėstė tuos pačius dalykus kaip ir anksčiau iki išėjo į pensiją. Į prof. J. Bagdono vietą 1935 m. buvo pakviestas Pranas Gudavičius extraordinarinio prof. laipsniu.

Pranas Gudavičius gimė 1876 m. balandžio mėn. 7 d. Užakmenių k., Eržvilko vlsč., Tauragės apskr. Studijavo mediciną Charkovo universitete, iš kurio už politinę veiklą buvo pašalintas. Nuvažiavo studijuoti į Berlyną ir ten baigė med. Fak. 1905 m., gaudamas medicinos daktaro laipsnį. 1914-1919 mobilizuotas tarnavo rusų kariuomenėje. 1919 m. grįžo į Lietuvą ir praktika vertėsi Kaune.

Be katedros vedėjo K. Buinevičiaus, jo padėjėjo Pr. Gudavičiaus, asistentais Vidaus medicinos katedroje buvo Vl. Tiškus, Oskaras Pūdymaitis, Jadvyga Žakovičaitė, Ignas Šalkauskas, Juozas Kupčinskas,

Vidaus ligų klinikos personalas 1935 m. (Prof. K. Buinevičiaus skyriuje). Sėdi iš kairės: gyd. J. Kupčinskas, gyd. Ignas Šalkauskas, o. prof. K. Buinevičius, gyd. J. Žakovičaitė, gyd. J. Meškauskas. Stovi pirmas iš kairės gyd. Juozas Račiūnas, trečias iš kairės gyd. Jonas Kairiūkštis, antras iš dešinės gyd. P. Vaičiulis. Likusieji — klinikos seserys ir sargas.

Juozas Meškauskas, Alfonsas Čeičys, Antanas Grigelis (kiek anksčiau pasitraukęs) ir A. Ambraziejūtė-Steponaitienė (tap pat kiek anksčiau pasitraukusi), Juozas Račiūnas.

1939 m. K. Buinevičiui išėjus į pensiją, Vidaus medicinos katedros ir klinikos vadovavimą perėmė Pr. Gudavičius.

1939 m. Medicinos fak. taryba nutarė įsteigti dvi vidaus ligų katedras ir klinikas ir dvi chirurgijos katedras ir klinikas. 1940 m. birželio mėn. persikėlus į naująsias klinikas, faktiškai jau buvo dvi vidaus ligų katedros ir klinikos, nors formaliai jos dar nebuvo įsteigtos. Antrai katedrai ir klinikai, formaliai dar neįsteigtai, bet faktiškai veikiančiai, vadovavo Juozas Kupčinskas.

J. Kupčinskas gimė 1906 m. kovo mėn. 25 d. Vilkaviškio apskr., Paežerių valsč., Parausių k. 1932 m. baigė V. D. un-to Medicinos fakultetą, 1933-1937 m. vidaus ligų klinikos asistentas. 1937 m. apgynė disertaciją ir gavo med. daktaro laipsnį; 1938 m. priv. docentas, 1940 m. docentas ir 1941 m. e. o. prof.

1941 m. birželio mėn., kilus tarp rusų ir vokiečių karui ir Lietuvai perėjus į kito okupanto rankas, Lietuvos Laikinoji vyriausybė prof. Pr. Gudavičiui dėl amžiaus (65 m.) pareigų nebepratęsė, o prof. J. Kupčinską atleido dėl rusų okupacijos metu komunistinės veiklos. Vidaus ligų katedros ir klinikos vedėju buvo paskirtas e. o. prof. Juozas Meškauskas.

Juozas Meškauskas gimė 1906 m. liepos mėn. 21 d. Utenos apskr., Anykščių vlsč., Vajėšių kaime. 1933 m. baigė V. D. un-to Medicinos fakultetą. 1933-1937 m. vidaus ligų klinikos ir katedros asistentas; 1937 m. gruodžio mėn. 11 d. Medicinos fakultete apgynė disertaciją ir gavo med. daktaro laipsnį. 1939 m. kovo mėn. 29 d. priv. docentas, 1940 m. docentas ir 1941 m. e. o. prof. Nuo 1941 m. birželio mėn. iki 1944 m. liepos mėn. Vidaus medicinos katedros ir klinikos vedėjas ir Medicinos fakulteto dekanas.

Visos klinikos naujame pastate išbuvo tik vienerius metus, t.y. nuo 1940 m. birželio mėn. iki 1941 m. birželio mėn. Pareikalavus vokiečių armijai užleisti klinikas karo reikalams, univesiteto klinikoms reikėjo susirasti patalpas ir iš naujųjų klinikų išsikraustyti. Vidaus ligų klinika grįžo vėl į senas Kauno valstybinės ligoninės patalpas.

Be J. Meškausko tuo metu Vidaus ligų katedroje ir klinikoje asistentais dirbo: Alfonsas Čeičys, vėliau išsikėlęs į Vilniaus universitetą, Jonas Elvikis, 1944 m. pakeltas į docentus, Jonas Adomavičius, Kazys Ambrozaitis, Juozas Gudauskas, Stasė Gruodytė, Jonas Kučinskas, Paulius Tamošaitis, Pranas Gudas-Gudavičius ir Marius Krikštopaitis.

Vidaus medicinos katedra ir klinika buvo labai judri, gyva, be dėstymo ir ligonių priežiūros stipriai reiškėsi moksliniame darbe. Katedros ir klinikos vedėjas K. Buinevičius ypač daug rašė. Jis paskelbė 1928 m. naują šlapimo gamybos teoriją, kuri susilaukė Europos mokslininkų didelio dėmesio; parašė platų vidaus ligų vadovą, lietuvių, vokiečių ir rusų kalbomis išleido veikalą „Klinikos paskaitos". Parašė daug studijų ir straipsnių svetimomis kalbomis, rašė straipsnius *Medicinoje* ir V. D. un-to Medicinos fakulteto *Darbuose.* Vidaus ligų klinikos 4 asistentai parašė disertacijas, apgynė ir gavo med. daktaro laipsnius. Ir kiti šios katedros personalo nariai parašė nemaža mokslo darbų, kurie buvo spausdinami *Medicinos* žurnale, o taip pat ir užsienio žurnaluose.

ĮVADO Į CHIRURGIJĄ IR OPERACINĖS CHIRURGIJOS KATEDRA

Vedėjas J. Dzirne, baigęs Dorpato un-to Medicinos fakultetą. 1891 m. tame pačiame universitete gavo med. daktaro laipsnį. 1896-1910 Maskvos un-to docentas, 1910 profesorius. 1922 m. liepos mėn. 1 d. buvo išrinktas

Lietuvos un-to o. prof. ir Įvado į chirurgiją ir operacinės chirurgijos katedros vedėjas.

Katedros darbas prasidėjo 1922 m. Karo ligoninės patalpose. Prie šios katedros asistentais buvo L. Bielskus ir Vladas Kuzma. Prof. J. Dzirne 1922 m. lapkričio mėn. 15 d. iš pareigų atsistatydino. Tuomet ir šiai katedrai vadovauti pasiėmė Chirurginės katedros ir klinikos vedėjas Hans Boit'as. Įvado į chirurgiją ir operacinės chirurgijos katedra niekuomet nebuvo tinkamai išvystyta, neturėjo savo darbui reikiamų patalpų, instrumentų ir mokymo priemonių.

CHIRURGINĖ KATEDRA IR KLINIKA

Ją įsteigus, vedėju buvo Hans Boit'as, gimęs 1876.VI.1 Vokietijoje, Vernemhene, prie Potsdam'o. 1902 m. baigė Berlyno un-tą, 1905 m. gavo Berlyne med. daktaro laipsnį, 1912 m. Karaliaučiaus un-to privatdocentas, 1920 m. profesorius ir 1922.VII.21 Lietuvos un-to o. prof., chirurginės katedros ir klinikos vedėjas.

Jis dėstė operacinę chirurgiją, bendrąją chirurgiją ir chirurginę kliniką. 1926.IV.15 H. Boit'as atsistatydino. Asistentais prie tos katedros buvo: L. Bielskus, Bučas, J. Čeponis, A. Dumbrys, V. Kanauka, B. Zacharinas, Vl. Kuzma.

H. Boit'ui atsistatydinus, šiai katedrai ir klinikai vadovauti buvo pakviestas Aleksandras Hagentornas. Jis gimė 1872.VI.21 Rusijoje, Riazanės gub., 1896 m. baigė Dorpato un-tą, 1901 m. gavo Dorpato un-te med. daktaro laipsnį, 1899—1904 Dorpato un-to asistentas, 1921 m. Lietuvos Aukštųjų kursų lektorius, 1926.IV.15 Lietuvos un-to e. o. prof., Chirurginės katedros ir klinikos vedėjas, 1933 m. o. profesorius.

Chirurginė katedra ir klinika buvo įsikūrusi Kauno valstybinėje ligoninėje, užėmė visą antrą aukštą, turėjo 108 lovas. Prof. A. Hagentornas dėstė chirurginę fakultetinę ir hospitalinę kliniką IV ir V kurso medicinos studentams. Prie šios katedros buvo prijungta Įvado į chirurgiją ir operacinės chirurgijos katedra ir tokiu būdu pasidarė viena Chirurgijos katedra su klinika, kurios vedėju buvo A. Hagentornas. Prie šios katedros vyresniaisiais asistentais buvo V. Kanauka, Vl. Kuzma. Vl. Kuzma dėstė bendrąją chirurgiją ir operacinę chirurgiją III kurso Medicinos skyriaus studentams. V. Kanauka dėstė III kurso studentams medikams topografinę anatomiją ir neprivalomą urologijos kursą. Čia buvo urologijos mokslo pradžia Lietuvoje. Kartu vystėsi ir klinikinė bei praktinė urologija.

Chirurgijos ir chirurginės klinikos katedra buvo labai aktyvi peda-

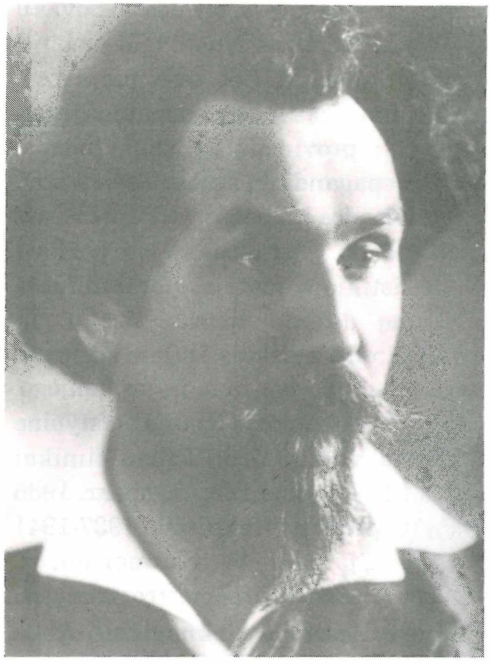

Prof. Vl. Kuzma

giniame ir moksliniame darbe. Prie šitos katedros 4 gydytojai parašė ir apgynė disertacijas ir gavo med. daktaro laipsnius. Du asmenys habilitavosi ir pasiruošė profesūrai. Profesoriaus ir asistentų kasmet po keliolika ar kelias dešimtis mokslinių darbų buvo išspausdinama įvairiuose medicinos žurnaluose.

Statant naujas klinikas ir artėjant laikui į jas persikelti, 1939 m. Medicinos fakulteto taryba savo posėdyje nutarė įsteigti 2 chirurgijos katedras.

Pirmoji Chirurgijos katedra ir klinika įsisteigė naujame klinikų pastate, ir jos vedėjas buvo Vladas Kuzma, gimęs 1892 m. spalio mėn. 15 d. Panevėžyje. Studijavo Dorpato un-te, baigė 1923 m. Lietuvos un-to Medicinos fakultetą. 1922.X.15 Lietuvos un-to vyr. asistentas, 1932 m. gavo V. D. un-to Medicinos fakulteto medicinos daktaro laipsnį. Vėliau 1933 m. pakeliamas į docentus ir 1939 m. jam suteiktas e. o. prof. laipsnis.

Prof. Vl. Kuzma buvo geras, populiarus chirurgas ir populiarus asmuo. Medicinoje ieškojo naujenybių, parašė daug straipsnių, domėjosi urologija ir audinių transplantacija. Lūžusius kaulus jis bandė rišti nerviniu

audiniu. Būdamas populiarus ir kairiojo sparno žmogus, pirmosios Sovietų okupacijos metu jis buvo įtrauktas į komunistų eiles. Nuo LTSR jis buvo paskirtas deputatu į Sovietų Sąjungos „seimą". Bet tose pareigose, būdamas lietuvis patriotas, jis nesijautė laimingas ir buvo nepatenkintas. Jis skųsdavosi esąs verčiamas važiuoti į provinciją su prakalbomis. Komunistai norėdavo iš jo komunistinių propagandinių kalbų. Tačiau prof. Vl. Kuzma, nuvažiavęs į paskirtą vietų, visados kalbėdavo tik medicinos klausimais ir problemomis. Jis buvo didelis tolerantas. Visų pažiūrų žmones jis traktuodavo lygiai. Komunistiniais metais, požeminiuose klinikų koridoriuose susitikęs patikimą dešinio sparno žmogų, jis išsipasakodavo visas savo bėdas ir sunkumus, surištus su jam užmesta politine veikla. Bendrai politinė veikla jam buvo svetima, jis jos nemėgo

Vokiečių okupacijos metu ši klinika vėl turėjo grįžti į Kauno valstybinę ligoninę, į senas patalpas. Prof. Vl. Kuzma mirė 1942 m. Toliau klinika vadovavo dr. Alg. Maciūnas, gimęs 1913.I.10 Papilėje, Šiaulių apskr. 1936 m. gavo med. gydytojo diplomą V. D. un-to Medicinos fakultete. 1937-1941 jaun. asist., 1942 m. pakeltas į vyr. asist. ir, prof. Vl. Kuzmai mirus vadovavo tai katedrai ir klinikai iki 1944 m. pavasario semestro pabaigos

Asistentais prie šios katedros yra buvę: Antanas Aleknavičius, Aleksandra Bernatavičiūtė, J. Čepėnas, K. Gudaitis, Kazys Katilius, Juozas Jaržemskas, Stasys Kudirka, V. Paprockas, Stasys Stonkus, Petras Strimaitis, T. Savickas, Bronius Stukas, Teodoras Šiurkus. Vokiečių okupacijos metu į tą kliniką Švietimo tarėjo, adj. titulu, buvo paskirtas gyd. Kazys Pautienius.

Antroji Chirurginė katedra ir klinika įsisteigė Raudonojo Kryžiaus ligoninėje. Ji ten turėjo 100 lovų ir jos vedėju buvo Vincas Kanauka, gimęs 1893 m. rugsėjo mėn. 9 d. Alytaus apskr., Udrijos vlsč., Butrimiškių kaime 1917 m. baigė Kijevo un-to medicinos fakultetą. 1924.II.6 asistentas chirurginėje klinikoje, 1929.VI.17 gavo med. daktaro laipsnį, 1930.I.2 priv. doc., 1939 docentas ir tais pačiais metais pakeltas į e. o. profesorius 1941-1944 Medicinos fakulteto prodekanas.

Prof. Vincas Kanauka buvo taip pat populiarus ir geras chirurgas, ji ypač populiarėjo urologijoj, parašė daug mokslinių darbų. Jis buvo kairiųjų pažiūrų, priklausė Valstiečių liaudininkų sąjungai, bet aktyviai politikoje nedalyvavo. Jis buvo labai didelis tolerantas, labai teisus ir aukštos etikos žmogus, didelis patriotas. Kovų už nepriklausomybę metu jis buvo karo gydytoju. Į kariuomenę jis stojo savanoriu, buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi ir Savanorio medaliu. Išėjo atsargon 1923 m. vasario mėn. m joro laipsniu. 1941 m. kilus karui, išvijus iš Lietuvos rusus, Lietuv

Prof. Vincas Kanauka

okupavus vokiečiams, Lietuvos laikinoji vyriausybė padarė universitete reformų, atleido kai kuriuos profesorius, paskyrė naujas vadovybes. Prof. V. Kanauka buvo paskirtas Medicinos fakulteto prodekanu.

Viename Medicinos fakulteto tarybos posėdyje prof. Vl. Lašas iškėlė atleistųjų profesorių klausimą. Prof. V. Kanauka ir sako: „Ko tu nori, juk yra revoliucija, gatvėse vyksta kovos". Lašas atkirto: „ir mes kovojame". Kanauka į tai jam atsako: „šito tai aš nežinau, ar jūs kovojate". Šito pasakymo Lašas Kanaukai negalėjo dovanoti per visą laiką. Kaip prodekanas prof. V. Kanauka buvo labai pozityvus.

Antroji Chirurginė katedra ir klinika visą laiką nuo jos įsikūrimo buvo Raudonojo Kryžiaus ligoninės patalpose. Asistentais prie šios katedros ir klinikos buvo Henrikas Brazaitis, Venčeslovas P. Tumasonis, Alg. Stropus ir J. Šegamogas.

Abi klinikos labai stipriai reiškėsi mokomajame ir moksliniame darbe. Asistentai laikė doktorantų egzaminus ir ruošė disertacijas, gydytojų ir chirurgų suvažiavimuose aktyviai dalyvavo, skaitydami paskaitas, darydami pranešimus ir demonstruodami ligonius.

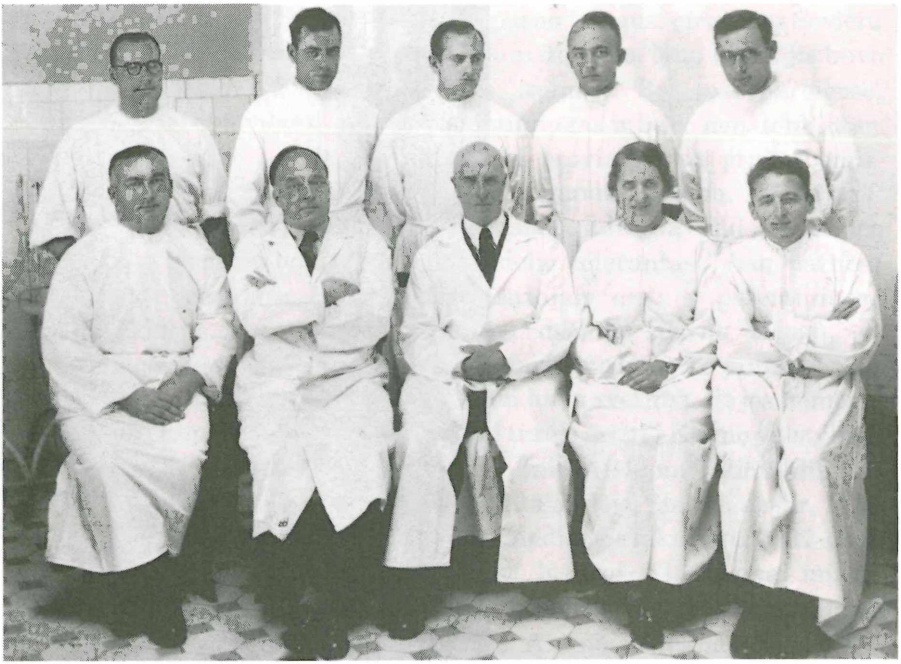

Chirurginės klinikos personalas — prof. A. Hagentornas ir asistentai. Sėdi iš kairės: Kazys Katilius, Vincas Kanauka, Aleksandras Hagentornas, Šakenienė-Giedraitytė, Stasys Stonkus. Stovi iš kairės: Izidorius Matusevičius, Venčeslovas Tumasonis, Algirdas Maciūnas, Jonas Šemagoga, Vaclovas Paprockas. Nėra Vl. Kuzmos, tuomet docentas.

OFTALMOLOGIJOS KATEDRA SU KLINIKA

Vedėjas Petras Avižonis, gimęs 1875.IV.17 Pasvalyje. 1900 baigė Dorpato un-tą; 1914 Dorpato un-te gavo med. daktaro laipsnį. 1920-22 L. A. kursų lektorius. 1922.II.16 L. un-to o. prof. oftalmologijos katedros vedėjas; 1922.II.16—1923.XI.21. Med. fak. dekanas; 1924.IX.1—1925.IX.1 universiteto prorektorius; 1925.IX.1—1926.IX.1 universiteto rektorius.

Akių klinika nuo pat Aukštųjų kursų naudojosi Raud. Kryž. akių skyriumi, kuris turėjo 26 lovas stacionariniems ligoniams ir ambulatoriją-polikliniką. Skyrius buvo gana gerai įrengtas ir turėjo visus modernius aparatus akių tyrimui ir gydymui.

Akių liguistumas dėl išplitusios trachomos Lietuvoje buvo gana didelis. Ligoniai į un-to akių kliniką važiuodavo iš visos Lietuvos. Patalpos ligoninėje ir poliklinikoje pasidarė per mažos.

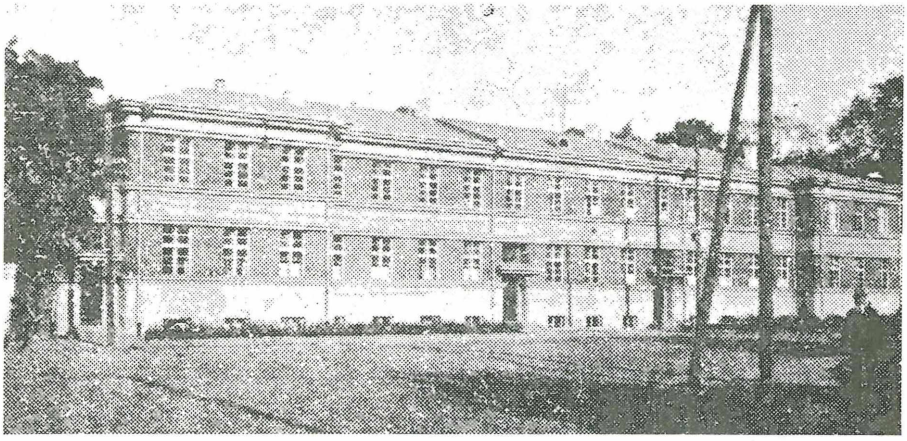

Akių ir ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos rūmai

1929 m. buvo pradėta ir 1930 m. baigta statyti Vytauto prospekte akių ligų ir ausų, nosies ir gerklės ligų klinikoms patalpos. Akių ligų klinika turėjo 50 lovų stacionariniams ligoniams, erdvią polikliniką su gana gausia ir modernia aparatūra, operacines, reikalingas laboratorijas, biblioteką.

Akių ligų katedroje ir klinikoje prof. P. Avižonis dėstė įvadą į oftalmologiją VII-VIII semestrų studentams ir akių ligų kursą IX-X semestrų studentams.

1938 m. Lenkija įteikė Lietuvai ultimatumą ir, paskelbus mobilizaciją, Krašto apsaugos ministerija pareikalavo Karo ligoninės reikalams užleisti Akių ligų ir ausų, nosies ir gerklės ligų klinikas. Abi tos klinikos laikinai vėl turėjo prisiglausti Raudonojo Kryž. ligoninėje. Paskiau jos vėl grįžo į savo patalpas, bet jau nebe pilnais šeimininkais, nes dirbo kartu su Karo ligonine.

Asistentais Akių ligų katedroje ir klinikoje yra buvę: O. Jablonskytė-Landsbergienė, Juozas Nemeikša, Elena Buivydaitė-Kutorgienė, Borisas Goldengeimas, Marija Karganovaitė, A. Bridžius, Mykolas Steiblys, Elena Mikševičiūtė, E. Mekys, Petras Kazlauskas, Vytautas Avižonis, E. Kriščiukaitytė, Laimutė Grinevičiūtė-Griniūtė, Ona M. Juškevičiūtė-Baliūnienė, J. Šegamoga, J. Uldukis, Z. Černiauskienė, V. Rutkauskas, L. Girniūtė-Dirdienė, Pr. J. Bagdanavičius, Juozas Masilionis,V. Alseikienė, Samuelis Reches, Bronė Namikaitė, Al. Garunkštis, Jurgis Prielgauskas-Gedgaudas, Marija Staneikienė, Ona Jaudegytė. Dalis iš čia suminėtų gydytojų vėliau perėjo į kitas specialybes.

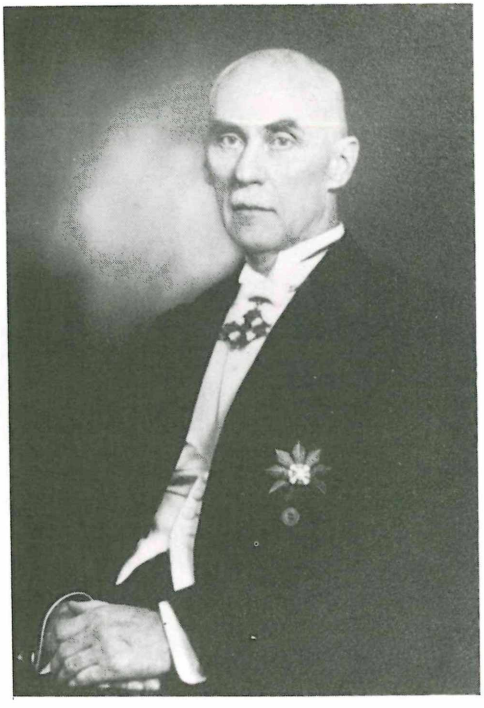

Prof. Petras Avižonis

P. Avižonis buvo labai kruopštus, drausmingas, preciziškas ir pedantiškas. to paties drausmingumo, kruopštumo ir preciziškumo darbe, diagnozėje ir gydyme reikalavo ir iš savo asistentų.

Prof. P. Avižonis mirė 1939 m. spalio mėn. 17 d. Jam mirus, akių klinikos globėju buvo paskirtas prof. J. Zubkus. Akių ligas dėstyti ir akių klinikai vadovauti buvo pakviestas prof. P. Avižonio sūnus Vytautas Avižonis.

Vytautas Avižonis gimė 1906.XII.1 Žagarėje, studijavo V. D. un-te mediciną ir 1933 m. gavo med. gydytojo diplomą, 1936 m. išlaikė doktoranto egzaminus, 1933-1936 ir 1936-1941 m. akių klinikos jaun. ir vyr. asistentas. 1941 m. adj. ir vėliau docentas ir akių klinikos vedėjas iki 1944 m. pavasario semestro pabaigos.

P. Avižonis buvo labai veiklus kaip pedagogas ir mokslininkas. Jis paskelbė daug savo mokslinių darbų įvairiuose medicinos mokslo žurnaluose. Uoliai ir aktyviai dalyvaudavo užsienio oftalmologų suvažiavimuose, konferencijose ir kongresuose, darydavo pranešimus, dalyvaudavo diskusijose ir skaitydavo paskaitas.

Lietuvoje P. Avižonis labai aktyviai kovojo su paplitusia trachoma. Baigdamas savo amžių, parašė didelį akių ligų vadovą, kuris yra išverstas ir į svetimas kalbas.

Prof. P. Avižonio asistentai taip pat pasižymėjo kaip pedagogai ir mokslininkai. Didelis jų skaičius yra parašę rimtų mokslinių darbų, tyrę atskirų vietovių gyventojų akis. Vienas jo asistentų, Petras Kazlauskas-Kazlas, yra parašęs ir apgynęs disertaciją, gavęs med. daktaro laipsnį, Vokiečių okupacijos metais yra buvęs Vilniaus un-to Medicinos fakulteto dekanu ir Akių ligų katedros ir klinikos vedėju. Keletas P. Avižonio asistentų yra išlaikę doktoranto egzaminus ir ruošė disertacijas.

Norėdamas pakelti lietuvių akių sveikatingumą, P. Avižonis labai aktyviai ir intensyviai ruošė akių ligų specialistus. Todėl per jo kliniką praėjo didelis asistentų skaičius. Įgiję specialybes, jie išvažiuodavo dirbti į apskričių centrus, į provincijos ligonines. Ypač jam rūpėjo kova su trachoma ir jos komplikacijomis.

ODOS IR VENEROS LIGŲ KATEDRA IR KLINIKA

Vedėjas Jurgis Karuža, gimęs 1866 m. kovo mėn. 30 d. Marijampolės apskr., Šumskų parap., Karužuose. 1894 m. baigė Petrapilio Karo medicinos akademiją, 1898 m. toje pačioje akademijoje gavo med. daktaro laipsnį. 1920-1922 Lietuvos Aukštųjų kursų lektorius; 1923.VII.1 Liet. un-to Medicinos fakulteto e. o. prof., Odos ir veneros ligų katedros ir klinikos vedėjas; 1930.VI.16 ordinarinis profesorius.

Šitoje katedroje buvo dėstoma odos ir veneros ligų klinika Medicinos skyriaus VII ir VIII semestrų studentams. Pradžioje katedra įsikūrė karo ligoninės patalpose. Nuo 1927 m. rudens semestro iki 1928 m. balandžio mėn. katedra savo patalpų neturėjo. Paskaitos buvo skaitomos Kauno valstybinės ligoninės auditorijoje ir atsitiktinai demonstruojami ambulatoriniai ligoniai. 1928 m. balandžio mėn. 12 d. Odos ir veneros ligų katedra Kauno valst. ligoninėje gavo ankštas patalpas, kur buvo įrengta 16 lovų stacionariniams ligoniams ir ambulatorija. Katedra ir klinika buvo menkai aprūpinta tyrimo ir gydymo priemonėmis.

Asistentais toje klinikoje buvo Vytautas Juškys, Aleksandra Kaupelytė-Ragaišienė ir Bronius Sidaravičius, kuris buvo išsiųstas į užsienį specializuotis odos ir veneros ligose.

1935 m. prof. J. Karuža išėjo į pensiją. Katedrai ir klinikai vadovauti buvo paskirtas Bronius Sidaravičius, gimęs 1897 m. balandžio mėn. 6 d. Šakių apskr., Liepalotų kaime. Jis baigė L. un-to Medicinos fakultetą 1928 m. ir nuo tų pačių metų lapkričio mėn. pirmos dienos pradėjo dirbti asisten-

tu Odos ir veneros ligų katedroje. 1932.III.5 V. D. un-to Med. fakultete apgynė disertaciją ir gavo med. daktaro laipsnį. 1935 priv. doc., 1936.III.1 docentas, 1940 m. e. o. profesorius ir 1941-1944 V. D. un-to prorektorius.

Odos ir veneros ligų klinika 1940 m. birželio mėn. nusikėlė į naująsias klinikas, bet po metų, vokiečių kariuomenei jas užėmus, grįžo vėl į Kauno valst. ligoninės tas pačias patalpas, kur buvo ir pirmiau.

Šios klinikos asistentais, be aukščiau minėtų, dar yra buvę Edm. Drukteinis, Kazys Kaunėnas, Antanas Gulbinas, Antanas Kaminskas, Ferdinandas Kauneckas-Kaunas, Mykolas Vaitėnas, Juozas Valatka.

Odos ir veneros ligų katedra aktyviai reiškėsi gydymo ir mokslo srityse. Trys šios katedros asistentai parašė disertacijas, jas apgynė ir gavo med. daktaro laipsnius: Br. Sidaraviius, M. Vaitėnas ir A. Gulbinas. Šios katedros ir klinikos personalas pranešimais, paskaitomis kovojo su venerinėmis ligomis, steigė organizacijas ir ambulatorijas kovai su tomis ligomis.

VAIKŲ LIGŲ KATEDRA SU KLINIKA

Katedros ir klinikos vedėja Vanda Tumėnienė-Mingailaitė gimė 1880.I.8 Utenos apskr., Anykščių vlsč., Šlavėnuose. 1911 m. baigė Berno un-te Medicinos fakultetą su med. daktaro laipsniu. 1923.X.5 L. un-to vyr. asist. vaikų ligų katedroje, 1923.XI.1 lektoriaus teisėmis dėstė vaikų ligas, dirbo klinikoje, 1924.XI.12 docentė, 1930.VI.14 e. o. prof. ir 1939 o. prof.

Prof. V. Tumėnienė paskaitas apie vaikų ligas pradėjo skaityti 1923 m. Paget'o sveikatos centre Laisvės Al. Nr. 12. Paskaitoms ir ligonių demonstracijoms buvo naudojami tik ambulatoriniai ligoniai, vaikų ligoninės tuo metu dar nebuvo. Vaikų ligų klinika buvo atidaryta 1924 m. gegužės mėn. 13 d. Maironio g. No. 11. Namas buvo klinikai nepritaikytas, nepatogus, buvo visokių trūkumų. Nors ligoniams buvo 47 lovos, bet kambariai buvo netinkamai išdėstyti, ir užkrečiamas ligas izoliuoti buvo sunku.

1929 m. sausio mėn. vaikų klinika persikėlė į naujus namus Putvinskio g. No. 34. Šie namai buvo Užsienio reikalų ministerijos pastatyti Apaštališkojo sosto nunciatūrai. Sąlygoms susidėjus ir nuncijui iš Lietuvos išvykus, Užsienio reikalų ministeris Dovas Zaunius, susitaręs su Vidaus reikalų ministerija, pavedė šiuos namus vaikų ligoninei. Namas buvo gražus, šviesus, nors ir nepritaikytas tam tikslui, bet vaikų ligoninė galėjo susitvarkyti daug geriau ir patogiau, negu buvusiose patalpose. Name buvo gera auditorija, ligoniams kambariai šviesūs, buvo balkonai, į kuriuos ligoniai galėjo būti išnešami. Kiek vėliau buvo išnuomotas greta esąs

namas, į kurį buvo iškelta ambulatorija ir ortopedinis skyrius su kaulų tuberkulioze sergančiais ligoniais.

Šituose namuose vaikų klinika išbuvo iki 1940 m., kai ji nusikėlė į naujai pastatytas klinikas. 1941 m. vėl buvo priversta grįžti į savo senas patalpas, nes klinikos buvo vokiečių kariuomenės užimtos. Vaikų klinika turėjo laboratoriją ir rentgeno diagnostikos ir terapijos aparatą.

Prof. V. Tumėnienė dėstė vaikų ligų ir klinikos kursą Medicinos skyriaus VII ir VIII semestrų studentams.

Vaikų ligų katedros ir klinikos asistentais yra buvę: Petras Baublys, Aldona Birutienė-Černeckaitė, Albinas Garunkštis-Garūnas, E. Gildė-Ostachovienė, Jonas Mockevičius, A. Matuleviius, Kazys Vileišis. Norėdami įgyti vaikų ligų specialybę, keletas gydytojų dirbo vaikų ligų klinikoje neetatiniais asistentais, be atlyginimo. Eilę metų ordinatorium toje klinikoje dirbo gyd. Vytautas Tercijonas, dr. A. Kronzonas.

Nuo pat vaikų ligoninės įsteigimo joje dirbo gyd. Vytautas Tercijonas, kaip ordinatorius nuo sveikatos departamento. Jis buvo labai aktyvus visuomeniniame darbe.

Katedra ir klinika labai sėkmingai kėlė vaikų sveikatingumą, o taip pat neatsiliko nuo kitų katedrų moksliniame darbe. Vaikų mirtingumas po Pirmojo pasaulinio karo buvo didelis. Vaikų ligų klinikos gydytojai savo viešomis paskaitomis, straipsniais laikraščiuose ir žurnaluose informavo motinas apie vaikų priežiūrą, maitinimą ir auklėjimą, ir toje srityje buvo pasiekta gerų rezultatų.

NERVŲ IR PSICHIKOS LIGŲ KATEDRA SU KLINIKA

Vedėjas Juozas Blažys gimė 1890 m. gegužės mėn. 2 d. Šiauliuose, 1914 m. birželio mėn. 1 d. baigė Petrapilyje Karo medicinos akademiją. 1914-1917 mobilizuotas tarnavo rusų kariuomenėje gydytoju, 1918 m. grįžo Lietuvon, buvo Tauragės apskr. gydytoju ir Valstybinės psichiatrinės ligoninės direktoriumi; 1920-1921 Aukštųjų kursų lektorius, 1924 m. rugsėjo mėn. 11 d. buvo išrinktas Lietuvos un-to Medicinos fakulteto docentu Nervų ir psichikos ligų katedrai. 1935 . pakeltas į e. o. prof.

Katedra pradėjo darbą 1924 m. rudens semestre. Klinika buvo Karo ligoninėje ir ten užėmė nedidelius dviejų aukštų namus, kur galėjo paguldyti 40 stacionarinių ligonių. J. Blažys dėstė IV kurso studentams medikams įvadą į psichiatriją ir įvadą į neurologiją, o V-to kurso studentams klinikinę psichiatriją ir nervų ligų kliniką.

Prof. J. Blažys mirė 1939 m. balandžio mėn. 25 d. Tiems patiems

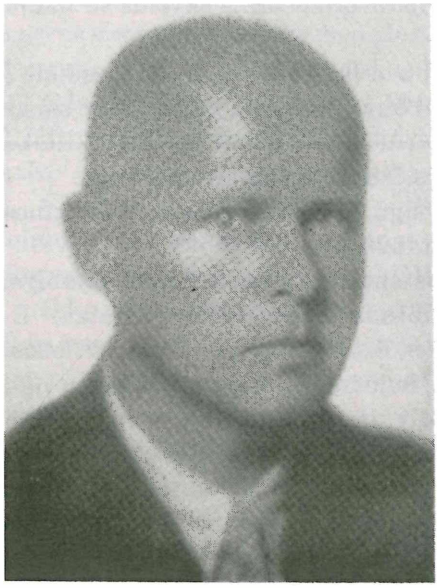

Prof. Juozas Blažys

dalykams dėstyti ir klinikai vadovauti buvo pakviestas Viktoras Vaičiūnas.

V. Vaičiūnas gimė 1896 m. spalio mėn. 3 d. Piliakalnio kaime, Panoterių vls., Ukmergės apskr. Jis baigė Karo medicinos akademiją Petrapilyje 1922 m. Grįžęs į Lietuvą, buvo Karo ligoninėje gydytoju. 1925.VI.16 išrinktas jaun. asist. prie Nervų ir psichiatrinės katedros, 1927 m. vyr. asist., 1939.IV.25 Nervų ir psichiatrinės katedros vedėjas, 1940 adjunktas ir 1941 docentas, o 1944 m. buvo pakeltas į e. o. prof.

1940 m. Nervų ir psichiatrinių ligų klinikai buvo paskirtas specialus pastatas naujųjų klinikų rajone. 1941 m. birželio mėn., kaip ir visos kitos klinikos, ji buvo priversta išsikraustyti ir iš naujo įsirengti buvusioje Žydų ligoninėje.

Asistentais prie šios katedros dar dirbo Vytautas Bendoraviius, gimęs 1891 m. lapkričio mėn. 12 d. Seinų apskr., Beržininkų vls., Kučiūnų k., baigęs 1917 m. Kievo un-to Medicinos fakultetą. Dėstė įvadą į neurologiją ir bendrąją psichopatologiją. Asistentais dar buvo Napoleonas Indrašius, Artūras Jurgutis, Stasys Urba, Dominika Kesiūnaitė.

Šios katedros personalas rūpinosi psichiatrinių ligonių globa Lietuvoje, kovojo su alkoholizmu ir narkotikų naudojimu.

AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGŲ KATEDRA IR KLINIKA

Vedėjas Petras Radzvickas gimė 1864.X.23 Kalvarijos apskr., Pecentų kaime, 1890 m. baigė Maskvos un-te medicinos fakultetą, 1896 m. gavo Maskvos un-te med. daktaro laipsnį. 1896 m. Maskvos un-to priv. docentas, 1924.X.8 Lietuvos un-to e. o. prof., Ausų, nosies ir gerklės ligų katedros ir klinikos vedėjas, mirė 1931.IX.22.

Katedra pradėjo darbą 1924 m. Prof. P. Radzvickas dėstė Medicinos skyriaus studentams oto-rino-loringologijos kursą ir odontologijos skyriaus studentams tą patį sutrumpintą kursą. Ausų, nosies ir gerklės ligų klinika pradėjo veikti 1925 m. ir buvo įsikūrusi Karo ligoninėje. Ji ten turėjo ambulatoriją, operacinę ir dvi dideles palatas po 18 lovų kiekvienoje. 1930 m. gruodžio mėn. 5 d. Ausų, nosies ir gerklės ligų klinika iš Karo ligoninės persikėlė į nuosavas patalpas Vytauto prosp. No. 35-A, į tą patį pastatą, kur buvo ir akių ligų klinika. Patalpos buvo gerai įrengtos, turėjo operacinę, laboratoriją, erdvią ambulatoriją, tvarstymo ir gydymo kambarius, 9 kambarius su 30 lovų stacionariniams ligoniams, gerą auditoriją paskaitoms ir ligonių demonstracijoms. P. Radzvickui mirus, katedrą ir kliniką ėmė globoti Aleksandras Hagentornas, bet faktiškai vadovavo Juozas Zubkus, gimęs 1898.III.19 Šiaulių apskr., Radviliškyje. 1928 m. jis baigė Lietuvos un-to Medicinos fakultetą; 1925.XII.2—1928.V.1 L. un-to asistentas prie fiziologijos ir fiziologinės chemijos katedros. 1928.IX.20 asistentas ausų, nosies ir gerklės ligų katedroje. 1931.X.21 pavesta dėstyti ausų, nosies ir gerklės ligų kursą. 1933 m. V. D. un-to Med. fak. gauna med. daktaro laipsnį; 1934.VIII.31 docentas, 1939 e. o. porfesorius ir 1941 m. Un-to prorektorius.

1938 m. ausų, nosies ir gerklės ligų klinika, paskelbus mobilizaciją ir patalpas paėmus Karo ligoninei, buvo priversta išsikraustyti į Raudonojo Kryžiaus ligoninę. Vėliau vėl grįžo į savo patalpas.

Ausų, nosies ir gerklės ligų klinikoje asistentais yra buv-: A. Gasiūnas, J. Jankus-Jankevičius, L. Misevičius, P. Pakanavičius-Pakanaitis, O. Purtokaitė, J. Statkevičius, Ksaveras Vencius, Stasys Žilinskas.

Į kliniką ligoniai važiuodavo ne tik iš Kauno ir jo apylinkių, bet ir iš visos Lietuvos, nes tos rūšies ligoninė buvo vienintelė. Be to, ir tos srities specialistų buvo dar nepakankamai ir ne visos apskritys juos turėjo.

TEISMO IR SOCIALINĖS MEDICINOS KATEDRA IR INSTITUTAS

Vedėjas Vaclovas Viršila gimė 1871 m. lieps mėn. 4 d. Raseinių apskr., Nemakščių vlsč., Bortkiškių vienk. Jis baigė Kievo un-to Medicinos

fakultetą 1899 m. 1923 m. rugsėjo 9 d. buvo išrinktas L. un-to Medicinos fakulteto lektoriumi. Jis dėstė teismo ir socialinę mediciną Medicinos ir Teisių fakultetų studentams. V. Viršila savo kurso dėstymą buvo pertraukęs. Tuomet trumpą laiką tą patį kursą dėstė iš Vienos pakviestas prof. Verkhartner'is ir Br. Sipavičius. Nuo 1926 m. iki 1929 m. pavasario semestro teismo mediciną Medicinos ir Teisių fakulteto studentams vėl dėstė V. Viršila. Jis mirė 1929 m. spalio mėn. 26 d.

V. Viršilai mirus, katedros vedėju išrenkamas Kazys Oželis, gimęs 1886 m. birželio 23 d. Tauragės apskr., Švėkšnos vlsč., Vilkų k. Petrapilio Karo medicinos akademiją jis baigė 1913 m. 1922.IX.18 L. un-to prozektorius bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos katedroje. 1924.I.1 iš tų pareigų atsistatydino. Parašė disertaciją ir, 1929 m. sausio mėn. 30 d. ją apgynęs, gavo med. daktaro laipsnį. 1929.X.1 išrinktas docentu ir pakviestas Teismo ir socialinės medicinos katedros vedėju, 1936 m. e. o. prof. ir 1940 m. pakeltas į ordinarinius profesorius.

Pradžioje Teismo ir socialinės medicinos katedra neturėjo visai patalpų. Iki 1931 m. turėjo tik vieną kambarį Antruosiuose universiteto rūmuose. K. Oželis, kartu būdamas Karo ligoninės direktorium, gavo ten 2 kambarius, kur įrengė laboratoriją. 1931 m. pavasarį Teismo ir socialinės medicinos katedra Antruosiuose universiteto rūmuose gavo 4 kambarius. Į tuos kambarius buvo perkelta iš Karo ligoninės ir laboratorija. 1932 m. Teismo ir socialinės medicinos institutas persikėlė į naujai pastatytus medicinos rūmus, kur gavo specialiai suplanuotas ir įruoštas patalpas.

K. Oželis teismo ir social. med. kursą dėstė IX ir X semestrų Medicinos skyriaus stud. ir VII ir VIII semestrų Teisių fakulteto studentams.

Institutas, kaip vienintelė šios rūšies įstaiga Lietuvoje, atlikdavo visų apygardų teismo įvairias analizes. Instituto personalas, profesorius ir asistentai dalyvaudavo ekspertais teismuose.

Asistentais šiame institute buvo V. Kauza, Bronius Minelga, Br. Sipavičius, Bronius Tiknius ir M. Žvirėnas.

K. Oželis, V. Kauza ir M. Žvirėnas yra parašę daug mokslinių darbų iš teismo medicinos ir kriminologijos. Kai kurie jų buvo išspausdinti atskiromis studijomis, o kiti *Medicinos* žurnale ir *Kriminalistikos Žinyne.* K. Oželis yra surinkęs ir išleidęs teismo mediciną ir socialinius klausimus liečiančius įstatymus, taisykles ir įsakymus atskiru leidiniu.

HIGIENOS IR BAKTERIOLOGIJOS KATEDRA

Vedėjas Antanas Jurgeliūnas gimė 1872.VII.2 Biržų apskr., Vabalninke. 1896 m. baigė Petrapilio un-to Fizikos-matematikos fak.; 1900

m. baigė Kijevo un-to Medicinos fak.; 1910 m. gavo Kijevo un-te med. daktaro laipsnį; 1903-11 Kijeve Bakteriologijos instituto asistentas; 1911-1915 Maskvos un-to Bakteriologijos inst. asist., direktoriaus padėjėjas; 1916-21 Maskvos un-to priv. doc. ir prozekt.; 1922.II.16 Lietuvos un-to o. prof., Higienos ir bakteriologijos katedros vedėjas. Nuo 1921.XI.14 Valstybinio higienos instituto direktorius. Asistentu tuomet buvo Dimitrijus Kladiščevas.

Prof. A. Jurgeliūnas dėstė bakterilogiją ir higieną medikams, odontologams ir farmacininkams. Bakteriologiją dar dėstė Gamtos-matematikos fakulteto biologijos skyriaus studentams. Institute buvo atliekami higienos ir bakteriologijos tyrimai. Buvo supažindinama su maitinamųjų medžiagų gaminimu, bakterijomis ir jų kultūromis, serologinėmis reakcijomis, skiepais ir jų gaminimu. Patalpas ši katedra pradžioje turėjo Antruosiuose universiteto rūmuose ir vėliau Valstybiniame higienos institute, Poškos g. No. 2.

A. Jurgeliūnui išėjus į pensiją, katedros vadovavimą perėmė 1934 m. Jonas Šopauskas, gimęs 1900.VI.19 Užbrendamės kaime, Mažeikių apskr. 1931.II.11 baigė V. D. un-to Medicinos fak. 1931.II.16 asistentas prie Fiziologijos ir fiziologinės chemijos katedros. 1936.XII.10 gavo V. D. un-to Medicinos fak. med. daktaro laipsnį; 1937 m. priv. doc.; 1938 m. doc., 1941 m. e. o. prof. Jis dėstė higieną ir bakteriologiją ir vadovavo bakteriologiniams pratimams. 1939 m. ta katedra buvo padalinta į dvi: higienos ir bakteriologijos. Higieną dėstė J. Šopauskas, o bakteriologija buvo pavesta dėstyti Vytautui Girdzijauskui.

V. Girdzijauskas gimė 1904 m. Šauklių kaime, Šimkaičių vlsč., Raseinių apskr. Baigė V. D. un-to Medicinos fakultetą 1933 m. Medicinos daktaro laipsnį gavo V. D. un-te Medicinos fak. 1939 m. Į docentus jis buvo pakeltas 1940 m. Bakteriologiją jis dėstė stud. medikams, odontologams ir farmacininkams. Kilus karui tarp rusų ir vokeičių 1941 m., doc. Vytautas Girdzijauskas pasitraukė į Sovietų Sąjungą ir į jo vietą bakteriologijai dėstyti buvo pakviestas dr. Juozapavičius, dirbęs ir tobulinęsis Pasteurro institute Paryžiuje, adjunkto titulu.

Prie Higienos ir bakteriologijos katedrų asistentais yra buvę Fr. Bintakys, Juozas Kuprys, Jonas Madeikis, Ad. Sketerys, Domas Steponaitis, Juozas Šabanas, Vl. Vitkus. Nuo Sveikatos departamento ordinatore buvo dr. Sofija Rytmetytė-Parokienė. Higienos instituto, prie kurio buvo prisiglaudusios Higienos ir bakteriologijos katedra, patalpos buvo gana menkos, o uždaviniai, kaip Valst. higienos instituto, labai dideli. Valstybė

tuo metu dar negalėjo reikiamų patalpų ir laboratorijos įrengimų parūpinti. Atitinkamos institucijos, sužinoję, kad Rockefeller'io Fondas kartais tokias institucijas paremia, parašė raštą, kuris čia paduodama sištisai.

x Raštas Rockfeller'io fondo Valdybai. Niujorke, Jungtinėse Šiaurės Amerikos valstybėse.

Rockfeller'io Fondas savo kultūriniu darbu — higienos mokslo žinių platinimu ir higienos mokslo bei praktikos įstaigų organizavimu pasaulyje yra plačiai žinomas, tad Lietuvos sanitarinės vadovybės šiuo raštu nori atkreipti Fondo Valdybos dėmesį ir į Lietuvos higienos reikalus.

Lietuva pagal savo geografiškos padėties yra ant faktiškos ribos dviejų pasaulių — europietiško ir aziško. Į rytus nuo Lietuvos — Didžijoje Rusijoje beveik nuolat siausdavo infekcinių ligų epidemijos ir jos gana dažnai persimesdavo į Lietuvos teritoriją, pvz., dėmėtoji šiltinė, raupai ir net Azijos cholera, kaip tat įvyko per Didįjį karą ir po Didžiojo karo.

Per Didįjį pasaulinį karą 1914-1918 metais Lietuvos valstybės teritorija buvo faktina karo veiksmų arena ir visos tos pražūtingos padėties pasėkos teko Lietuvos gyventojams pakelti. Žinoma, kad su karu podraug eina didelė žala žmonių gerovei ir sveikatai.

Užkrečiamų ligų, tiek mažesnių, tiek didesnių epidemijų pavidalo, Iki šiam laikui Lietuvoje dažnai pasitaiko. Vidaus Reikalų Ministerijos Sveikatos departamento medicinos statistikos duomenimis 1930 metų vasario mėnesyje limpamųjų ligų Lietuvoje būta: dėmėtosios šiltinės — 86 susirgimai, iš kurių mirties atsitikimų buvo šeši, vidurių šiltinės — 86 susirgimai, iš kurių mirties atsitikimai — penki, difterijos — 90 susirgimų, iš jų 10 mirė, epideminių smegenų plėvių uždegimų — 3, iš jų 2 mirė, influenzos — 431, iš jų 2 mirė, trachomos — 368, atsitikimai, lues'o — 200, gonorrėjos — 157, džiova — 61, iš jų du mirties atsitikimai, įkąstų įtariamų lyssa sergančių gyvulių — 4, skarlatina — 107 ir pavieniai atsitikimai kitų užkreiamų ligų.

Bendra Lietuvos sanitarinė būklė iki šiol, palyginti, yra silpna, nes ilgametis Rusijos valdžios režimas per 113 metų nebuvo Lietuvos sanitarinei kultūrai palankus, gi naujai atgimus Lietuvos Respublika neturėjo pakankamai materialinių jėgų per dvylika metų nepriklausomo gyvenimo tinkamai išugdyti higienos kultūrą mūsų krašte.

Higienos darbui Lietuvoje plėsti, sumanyta organizuoti Lietuvos Valstybės centre Valstybinis higienos institutas su socialės higienos skyriumi, kuris darbuotųsi ir grynai moksliškai, atlikdamas mokslo studijas ir praktiškai organizuotų Lietuvoj higienos darbą, tiek fizinės-biologinės, tiek ir socialės higienos srityje.

Institute projektuojami šie skyriai:

1. Fizinės-biologinės higienos skyrius:
   a) Fizinės higienos skyrius,
   b) Mikrobiologijos skyrius,
   c) Serologijos skyrius,
   d) Fiziologinių tyrimų skyrius,

e) Eksperimentinės terapijos skyrius,
f) Vakcinų ir serumų gaminimo skyrius,
g) Pasteur'o stotis ir
h) Higienos ir medicinos mikrobiologijos kursai.

2. Socialės higienos skyrius:
a) Medicinos statistika,
b) Socialė butų higiena,
c) Socialė mitybos higiena,
d) Tuberkuliozė,
e) Lyties ligos,
f) Alkoholizmas,
g) Socialė vaiko amžiaus higiena.
h) Socialė darbo higiena,
i) Profesinė darbo higiena,
k) Dauginimosi higiena.
l) Socialės higienos kursai.

3. Higienos muziejus.

Institutas leis savo organą lietuvių ir anglų kalbomis.

Lietuvos sanitarinė valdžia iš savo pusės sutiktų užleisti projektuojamam institutui savo vienintelį nedidelį vien fizinės biologinės higienos institutą, kuris yra Kaune, Poškos gatvė Nr. 2.

Iš Rockerfeller'io Fondo minėtos organizacijos, šį prašymą pasirašiusios, prašytų atitinkamos vienkartinės ir kasmetinės subsidijos naujam institutui pastatyti, įrengti, tinkamai suorganizuoti ir toliau užlaikyti tokiu būdu, kokiu ir Rockerfeller'io Fondo Valdyba panorėtų.

Drįstumėme manyti, kad toks higienos institutas būtų labai naudingas Lietuvos Respublikos gyventojų sveikatai, dirbtų ne vien Lietuvos reikalingą higienos darbą Europos Rytuose.

Žemiau pasirašiusios organizacijos šiuo turi garbės atkreipti garbingos Rockerfeller'io fondo valdybos dėmesį į be galo sunkią pasaulinio karo nualintos Lietuvos sanitarinę būklę ir kreipiasi su nuolankiausiu prašymu padėti sutvarkyti mums šitą opų klausimą, kurį mes patys esame pradėję tvarkyti, įsisteigę kuklų higienos institutą Kaune 1918 metais, bet dėl lėšų stokos nesugebam to darbo privesti iki pageidaujamo galo.

(Seka parašai)

Prof. dr. Vl. Lašas,
L. Univ-to Medicinos fak-to dekanas.
Dr. Al. Šidlauskas,
V.R.M. Sveikatos dep-to direktorius.
Gen. leit. dr. Nagevičius,
Kr. Aps. Min. Karo sanit. v-bos viršš.,
Dr. R. Šliupas,
L. Raudonojo Kryžiaus v-bos pirm.
P. Tubelienė
L. Motinų ir vaikų globos organizacijų sąjungos pirmininkė.
Dr. J. Staugaitis ir dr. M. Nasvytis,
Kauno Med. dr-jos pirm. ir vicepirm.
Gen. leit. dr. Nagevičius ir dr. M. Nasvytis,
„Fraternitas Lithuanica" korporacijos primininkas ir vicepirmininkas.

Lietuvos Respublika.
Kaunas, 1930 m. balandžio mėn. 10 d.

Taip pat čia ištisai spausdinamas gautas atsakymas.

x Iš Rockefeller'io fondo Valdybos atstovo Paryžiuje p. G. K. Strode's (20 Rue de la Baume, Paris VIII, France) į Lietuvos mediciniškųjų organizacijų atstovų „Raštą Rockefeller'io fondo Valdybai, Niujorke, Š. Am. Jungt. Valst." per Lietuvos atstovą Paryžiuje ministerį **p. P. Klimą gautas šis atsakymas** (išverstas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą):

Paryžius, 1930 m. liepos mėn. 4 d.

Ponui P. K l i m u i ,
Ministeriui,
Lietuvos Atstovybė Paryžiuje.

Pone Ministeri,

Turiu garbės pranešti, kad esu gavęs Jūsų laišką, rašytą š.m. birželio mėn. 24 d., su priedu kelių Lietuvos higienos organizacijų komunikato nuorašo, adresuoto Rockefeller'io Fondacijai (Foundation) Niujorke.

Pirmiausia leiskite pareikšti Tamstai giliausios padėkos už Jūsų pareikštą nuoširdžią nuomonę dėl Fondacijos veikimo ir tikėkite man, kad tai sudaro mums didelio pasitenkinmo ir malonumo.

Aš labai atsidėjęs perskaičiau atsiųstą prašymo nuorašą, adresuotą Fondacijai, kuriame išdėstyti pageidavimai dėl mūsų bendradarbiavimo ir higienos instituto statybos Kaune.

Visiškai suprasdamas didelę higienos instituto vertę Lietuvos krašto sveikatingumui, aš apgailestaudamas turiu pranešti, kad šiuo laikotarpiu Fondacija neturi galimumo duoti prašymui teigiamą eigą. Dalykas tas, kad reglamentas, iš kurio ribų mes neturime teisės išeiti, neleidžia šiuo laiku mums daryti žygių, kurie reikalautų iš mūsų pusės kurių nors pasižadėjimų.

Tačiau, pirmai progai pasitaikius, aš mielu noru apsilankysiu Lietuvoj. Būdamas jūsų krašte, aš dar galėsiu pažinti jo reikalus. Nors, kartoju, kad ir būtų realizuotas šitas mano nusistatymas, tai dar nereikštų, kad Fondacija tuo pat eventualiai būtų pradėjusi vykdyti bendradarbiavimo programą.

Prašau tikėti, pone Ministeri, mano nuoširdžiam apgailestavimui, kad šiuo laiku negalėjau pranešti Tamstai teigiamą atsakymą, ir kartu prašau priimti mano aukštos pagarbos.

(pasir.) *G. K. Strode.* (1)

GKS. JHS.

P.S. Vertimo kalba pataisyta.

Vilniuje įrengti sveikatos centrui, lenkai iš to fondo lėšų yra gavę ir centrą įrengę labai moderniai ir ištaigingai.

Pastačius Medicinos fakulteto rūmus Higienos katedra buvo perkelta į specialiai paruoštas patalpas. Bakteriologijos institutas liko senoje vietoje.

ODONTOLOGIJOS SKYRIUS

Studentams, kurie stojo į Medicinos fakulteto odontologijos skyrių, buvo taikomi tie patys reikalavimai ir tos pačios taisyklės kaip ir studentams medikams. Bendruosius dalykus, kaip botaniką, zoologiją, fiziką, neorganinę ir organinę chemijas ir analitinę chemiją, kartu su studentais medikais odontologijos studentai išklausydavo Matematikos-gamtos fakulteto katedrose. Anatomiją, fiziologiją, fiziologinę ir koloidų chemijas, histologiją ir embriologiją studentai odontologai išklausydavo ir darbus bei pratimus atlikdavo prie medicinos skyriaus katedrų, o klinikinius dalykus, kaip vidaus ligas, chirurgiją, pirmąją pagalbą, — prie medicinos skyriaus klinikinių katedrų.

STOMATOLOGIJOS IR DENTIATRIJOS KATEDRA

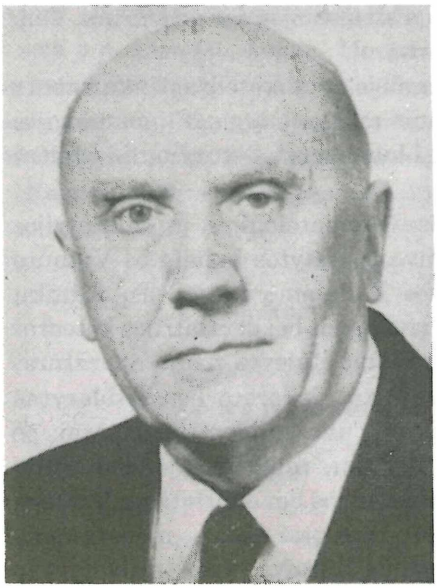

Prof. Povilas Stančius

Stomatologijos ir dentiatrijos katedros vedėjas buvo Povilas Stančius. Jis gimė 1888 m. sausio mėn. 23 d. Kėdainių apskr., Gudžiūnų valsč.,

Devindonių k. 1914 m. baigė Petrapilio Karo Med. Akademiją; 1922.X.18 L. Universiteto vyr. asist., įvado į chirurgiją katedr. 1924 m. vyr. asist. stomatologijos ir dentiatrijos kat.; 1926.II.3 pakeltas į doc. katedros vedėjas. 1938 m. kovo mėn. 19 d. apgynė disertaciją ir gavo daktaro laipsnį.

Specialieji Odontologijos skyriaus dalykai studentmas buvo dėstomi prie Stomatologijos ir dentiatrijos katedros. Šita katedra, kaip ir visos kitos, vystėsi palaipsniui. Protezų technikos laboratorija įsisteigė 1922 m. Pirmuose un-to rūmuose, kur turėjo tik vieną kambarį. Ją organizavo gyd. A. Petrauskas (miręs 1923 m.). Odontologinė poliklinika buvo įsteigta privačiame bute, Laisvės Al. 12. Į tas pačias patalpas 1924 m. persikėlė ir protezų technikos laboratorija. Odontologijos skyrius visą laiką buvo nepritaikytose patalpose. Jis laisviau pasijuto ir išsiplėtė, kai jis persikėlė į naujai pastatytų klinikų kompleksą, kur odontologijai buvo įrengtos specialios modernios patalpos.

Burnos chirurgijai ir rentgeno kabinetui buvo paskirta tik po vieną kambarį. Chirurgijos kambaryje buvo dvi kėdės. Viena buvo naudojama dantų ekstrakcijai, o antroji sudėtingesnėms burnos operacijoms.

Stomatologijos ir dentiatrijos katedra turėjo tris padalinius: stomatologijos, dentiatrijos ir protezų technikos. Visuose trijuose padaliniuose dirbo studentai, personalo instruktuojami ir prižiūrimi. Taip pat jie stebėjo personalo atliekamą darbą.

Nors tais laikais universitetas ir negalėjo duoti katedrai tinkamesnių patalpų, bet jam rūpėjo kelti medicininis mokymo lygis. Stomatologijos ir dentiatrijos katedros personalo nariai buvo neretai siunčiami į užsienį pasitobulinti.

Pirmuosiuose universiteto rūmuose Stomatologijos ir dentiatrijos katedra išbuvo iki 1940 m., t.y. iki buvo pastatytos ir baigtos Vytauto Didžiojo un-to Med. fakulteto klinikos Žaliajame kalne. Tų klinikų komplekse Odontologijos skyriui ir stomatologijos bei dentiatrijos katedrai buvo paskirtos specialios patalpos. Jose buvo įtaisyta nauja aparatūra, įrengtos gydymo ir mokymo salės, kabinetai, laboratorijos. Atidarytas skyrius stacionariniams ligoniams, kur buvo guldomi pacientai po didesnių operacijų arba komplikuoti ligoniai, reikalingi stacionarinio gydymo. Odontologijos skyrius ir Stomatologijos bei dentiatrijos katedra su savo odontologine klinika neilgai džiaugėsi tomis moderniomis patalpomis. 1941 m. vokiečiams okupavus Lietuvą, visos universiteto klinikos iš tų modernių pastatų turėjo išsikraustyti ir jas užleisti vokiečių karo ligoninei. Stomatologijos ir dentiatrijos katedra vėl turėjo įsikurti ankštame privačiame bute Kęstučio gatvėje, kur ji išbuvo iki antros

bolševikų okupacijos.

1937 m. į Stomatologijos ir dentiatrijos katedros darbą įsijungė gyd. Vytautas Damijonaitis. 1938 m. jis buvo pasiųstas į Vienos universitetą pasitobulinti. 1941 m. jis apgynė disertaciją ir gavo med. daktaro laipsnį. Po to jis buvo pakeltas adjunktu ir talkino prof. P. Stančiui, tvarkydamas katedrą ir mokydamas studentus. V. Damijonaitis gimė 1913.I.3 Kaune.

Vytauto Didžiojo Universiteto Rektorius, Senatas ir Profesoriai skelbia, kad, ekstraordinariniam profesoriui JULIJONUI GRAVROGKUI rektoriaujant ir ekstraordinariniam profesoriui dr. JUOZUI MEŠKAUSKUI esant Medicinos Fakulteto Dekanu, JOANA SAKEVIČIŪTĖ-DANILEVIČIENĖ, gimusi 1916 m. liepos mėn 2 d. Lipniškių kaime, Marijampolės valsčiuje, Marijampolės apskrityje, išėjusi visus Medicinos Fakulteto odontologijos skyriaus mokslus, gerai išlaikiusi visus egzaminus, 1942 m. balandžio mėn. 1 d. įgijo dantų gydytojo laipsnį. Tai Vytauto Didžiojo Universitetas liudija savo antspaudu, Rektoriaus ir Dekano parašais.

Kaunas, 1942 m. balandžio mėn. 25 d.

REKTORIUS

DEKANAS

Dantų gyd. diplomo pavyzdys.

Klinikinis mokomasis darbas buvo vykdomas trijuose skyriuose:

1. Stomatologijos skyriuje dirbo katedros vedėjas ir jo asistentas, vėliau adjunktas ir viena medicinos sesuo. Katedros vedėjas ir jo padėjėjas adjunktas (P. Stančius ir V. Damijonaitis) abu buvo medicinos gydytojai, įsigiję med. daktaro laipsnius ir specializavęsi stomatologijoje. Stomatologijos skyriuje buvo atliekamąs komplikuotos dantų ekstrakcijos, burnos operacijos, tvarkomi lūžę žandikauliai ir gydomi stacionariniai ligoniai. Prie to skyriaus taip pat dirbo viena dantų gydytoja, kuri prižiūrėjo studentus atliekančius dantų ekstrakcijas.

2. Dentiatrijos skyriuje su studentais dirbo dvi gydytojos ir dvi medicinos seserys. Ten buvo atliekamas dantų plombavimas ir šaknų kanalų gydymas, taip pat paruošiama pacientų burna protezams.

3. Protezų technikos skyriuje dirbo šioje srityje daugelio metų prityrimą turinti dantų gydytoja ir du dantų technikai. Ten studentai buvo mokomi gaminti protezus ir juos pritaikyti pacientų burnoje.

Be minėtų praktikos darbų studentai turėjo išklausyti paskaitas ir iš savo specialybės, t.y. stomatologijos su specialia chirurgija, burnos rentgenologijos, dentiatrijos ir protezų klinikos. Šie kursai buvo dėstomi katedros personalo.

Prie Stomatologijos ir dentiatrijos katedros dar yra dirbę: Dantų gyd. Gumeniukienė, dantų gyd. Matulienė, dantų gyd. Aniceta Matulionienė, dantų gyd. Ona Mikuckaitė, Janina Žemaitienė, dantų gyd. Emilija Petukauskienė, dantų gyd. Pšigockienė, dantų gyd. Janina Snieškienė, gydytoja ir dantų gyd. Aldona Užupienė, dantų gyd. Mačiuikienė, dantų gyd. Joana Danilevičienė ir dantų gyd. Ona Paltarokaitė-Vitėnienė.

Studentai odontologai, per 8 semestrus išklausę visus nustatytus dalykus, išlaikę reikalaujamus egzaminus ir gavę visas užskaitas, gaudavo odontologijos kandidato liudijimą ir teisę laikyti valstybinius egzaminus iš šių dalykų: anatomijos, fiziologijos, fiziologinės ir koloidų chemijos, histologijos ir embriologijos, farmakologijos, vidaus ligų, protezų klinikos ir stomatologijos su specialia chirurgija. Išlaikę visus šiuos egzaminus, kandidatai gaudavo dantų gydytojo diplomą. Sveikatos departamentas, pristačius dantų gydytojo diplomą, suteikdavo dantų gydytojo praktikos teises.

Nuo 1926 iki 1944 m. rugpjūčio 1 d. odontologijos skyrių yra baigę 548 dantų gydytojai. Jų tarpe 23 vyrai ir 525 moterys.

P. S. Rašant apie Stomatologijos ir dentiatrijos katedrą, pasinaudota med. dr. V. Damijonaičio prisiųsta medžiaga.

FARMACIJOS SKYRIUS

Farmacijos skyrius savo pradžią turi Aukštuosiuose kursuose. Tuose kursuose 1920 m. medicinos skyrius turėjo tik 2 skyrius: medicinos ir farmacijos. Įsteigtame Lietuvos un-te Medicinos fakultetas turėjo jau 4 skyrius, jų tarpe ir farmacijos skyrių, kurio organizatorium buvo prof. Petras Raudonikis. Tą skyrių sudarė pagrindinė farmacijos ir farmakognozijos katedra, tai buvo skyriaus branduolys.

Kai kuriuose farmacijos skyriaus planuose nustatytus mokslus studentai išklausydavo Matematikos-Gamtos fakultete, kaip pvz., fiziką, neorganinę or organinę chemiją, botaniką, zoologiją, minerologiją, fizinę chemiją, augalų sistematiką. Kitus dalykus, pvz., žmogaus anatomiją, fiziologiją ir fiziologinę chemiją, bakteriologiją, higieną, farmakologiją, histologiją ir embriologiją, koloidų chemiją, bendrąją patologiją, topografinę anatomiją, bendrą chirurgiją, įvadą į vidaus mediciną ir priešcheminę apsaugą išklausydavo Medicinos skyriaus katedrose ir klinikose. Technikos fakultete išklausydavo neorganinės ir organinės chemijos technologiją. Teisių fakultete išklausydavo knygų vedimą ir komercinę aritmetiką.

1934 m. farmacijos ir farmakognozijos patalpose buvo įsteigta vaistinė, kur aptarnaudavo studentus ir personalą. Joje chemikai — vaistininkai atlikdavo praktiką.

Iki 1934 m. veikė Valstybinė chemijos technikos laboratorija. Ją uždarius, jos funkcijos buvo perduotos įvairiems universiteto fakultetams. Vaistų kokybės tikrinimas ir maisto produktų analizė buvo pavesta Farmacijos ir farmakognozijos katedrai. Taip nuo 1934.IX.1 pradėjo veikti analizių skyrius. Darbas ir uždaviniai žymiai prasiplėtė, buvo duota daugiau etatų, ir visas tas kompleksas buvo pavadintas Farmacijos institutu.

Farmacijos skyriuje mokslo kursą studentai išeidavo per ketverius metus. Studentais pradžioje buvo priimami ir provizorių padėjėjai. Nuo 1925 m. studentais buvo priimami, tik baigę gimnaziją ar tolygią mokyklą, o provizorių padėjėjai turėdavo išlaikyti papildomuosius egzaminus, prilygstančius gimnazijos kursui.

Studentai, per aštuonis semestrus išklausę visus privalomus Farmacijos skyriaus dalykus, atlikę privalomus darbus, išlaikę tarpsemestrinius privalomus egzaminus ir gavę užskaitas, gaudavo farmacijos kandidato liudijimą. Gavę liudijimą, baigiamuosius egzaminus jie turėjo pradėti laikyti ne vėliau kaip po trejų metų ir juos baigti per trejus metus nuo egzaminų pradžios. Dauguma baigiamuosius egzaminus pradėdavo laikyti

Vytauto Didžiojo Universiteto Rektorius, Senatas ir Profesoriai s k e l b i a, kad, ekstraordinariniam profesoriui JULIJONUI GRAVROGKUI rektoriaujant ir ekstraordinariniam profesoriui Dr. JUOZUI MEŠKAUSKUI esant Medicinos Fakulteto Dekanu, DAGMARA ERNA PUODŽIŪNAITĖ, gimusi 1918 m. vasario mėn. 19 d. Ligove, Rusijoje, išėjusi visus Medicinos Fakulteto farmacijos skyriaus mokslus, gerai išlaikiusi visus egzaminus ir gerai atlikusi diplominį darbą: „Gemmae Populi balsamiferae nuodžiūvio eiga gyvenamo kambario temperatūroje", 1943 m. kovo mėn. 15 d. įgijo chemiko-vaistininko vardą. Tai Vytauto Didžiojo Universitetas liudija savo antspaudu, Rektoriaus ir Dekano parašais.

Kaunas, 1943 m. birželio mėn. 23 d.

REKTORIUS

DEKANAS

tik ką baigę studijas ir juos greitai baigdavo. Pradžioje farmacijos kandidatai baigiamuosius egzaminus turėjo laikyti iš devynių dalykų: organinės chemijos, augalų sistematikos ir fiziologijos, histologijos ir embriologijos, fiziologijos ir fiziologinės chemijos, bakteriologijos, serologijos ir sterilizacijos, higienos ir dezinfekcijos, farmacijos, farmakognozijos ir farmakologijos.

Vėliau, 1930 m. paskelbus V. D. un-to statutą, iš baigiamųjų egzaminų buvo išbrauktas histologijos ir embriologijos egzaminas ir įvesti: fizinės chemijos, zoologijos bei lyginamosios anatomijos, augalų sistematikos ir augalų fiziologijos (t.y. augalų sistematikos ir fiziologijos egzaminas suskaldytas į dvi dalis). Be egzaminų farmacijos kandidatai turėdavo dar atlikti praktinį uždavinį iš teisminių-technikinių analizių. Išlaikę visus baigiamuosius egzaminus ir atlikę uždavinį, gaudavo chemiko-vaistininko diplomą.

Nuo 1931 m. farmacijos kandidatas šalia baigiamųjų egzaminų dar turėjo atlikti cheminį tiriamąjį darbą, kuriam temą profesorius duodavo iš patentuotų vaistų, cheminių techninių preparatų, maisto produktų arba farmakognozijos srities. Tyrimo eiga, metodas ir rezultatai turėjo būti įteikti raštu. Tie darbai buvo vadinami diplominiu darbu.

Gaudami diplomą, chemikai-vaistininkai turėdavo duoti pasižadėjimą laikytis savo specialybės etikos.

FARMAKOLOGIJOS KATEDRA SU LABORATORIJA

Farmakologijos katedra ilgesnį laiką buvo neužimta. Laikinai jos vedėjas buvo o. prof. P. Raudonikis. Jis dėstė farmakologiją visų Medicinos fak. skyrių studentams. 1927 m. farmakologijos kursą pradėjo dėstyti vyr. asist. B. Šiaulis, taip pat visų Medicinos fak. skyrių studentams. 1939 m. Jonas Kairiūkštis pakeltas į doc. ir paskirtas farmakologijos katedros vedėju. 1941 m. birželio mėn. jis buvo iš pareigų atleistas ir į jo vietą buvo paskirtas adjunkto titulu Vladas Kairiūkštis, kuris 1943.III.24 buvo pakeltas į docentus.

Asistentais prie farmakologijos katedros buvo gyd. Viktoras Galkauskas ir vaistininkas Norkus.

Medicinos skyriaus studentams V ir VI semestruose kursą sudarė dvi dalys: cheminė ir farmakodinaminė. Kurso pradžioje, skaitant cheminę dalį, buvo apžvelgiama cheminė vaistų sudėtis, ypatumai ir receptūros pagrindai. Antroje, farmakodinaminėje, dalyje studentai buvo supažindinami su vaistų ypatumais ir vaistų veikimu, vaistų dozavimo principais ir jų naudojimo būdais, laboratorijoje su vaistų išvaizda, taktiškumu ir taksikologijos pagrindais.

Ši katedra formaliai priklausė Medicinos skyriui, bet savo prigimtimi buvo Farmacijos skyriuje.

FARMACIJOS IR FARMAKOGNOZIJOS KATEDRA

Vedėjas Petras Raudonikis, gim. 1869.VIII.2 Ukmergės apskr., Kavar-

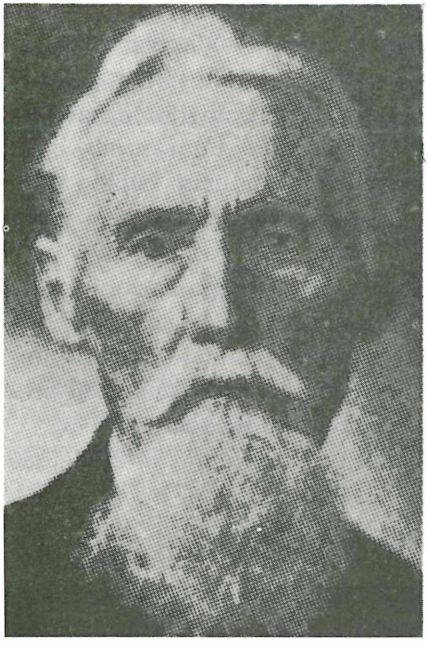

Prof. Petras Raudonikis

ske. 1901 baigė Maskvos un-to Farmacijos skyrių; 1908 gavo Maskvos un-to farm. magistro laipsnį; 1906-19 Maskvos un-to asistentas; 1913-16 Maskvos moterų medicinos in-to lektorius, 1921-22 o. prof. 1924.IX.1—1929.IX.1 Med. fak. sekretorius. Vėliau buvo V. D. un-to sekretorium.

Prof. P. Raudonikis dėstė Farmacijos skyriaus III kurso studentams farmaciją ir farmaceutinę chemiją (2 semestrus po 5 val.); IV kurso studentams: farmakognoziją (2 semestrus po 2 val.), teisminių analizių metodiką ir maisto tyrimo metodiką (2 semestrus po 1 val.). Be to, farmacijos laboratorijoje studentai atlikdavo pratybas: iš farmacijos — patikrinimą ir įvertinimą įvairių chemikalų, kurie vartojami vaistams gaminti; iš farmaceutinės technikos — praktiškai studijuodavo vaistų paruošimo būdus ir taisykles, gamindavo farmaceutinius preparatus; darydavo chemiškai toksikologinius resp. teisminius cheminius vaistų ir kitokios medžiagos tyrimus (ekspertizes), kurių išvadas turėjo surašyti tam tikruose protokoluose; atlikdavo maisto medžiagų tyrimus ir įvertinimus. Farmakognozijos kabinete buvo daromi mikroskopiniai tyrimai ir įvertinimas vaistų žaliavos, imamos iš augalų; tokie tyrimai, kur reikia, papildomi tiriamos medžiagos analizėmis, cheminės sudėties atžvilgiu.

Visose čia paminėtose pratybose studentai turėjo atlikti nustatytą darbų skaičių ir išlaikyti koliokviumą.

Studentai dirbo laboratorijoje visą laisvą nuo paskaitų laiką. Dėl vietos stokos tekdavo skirstyti juos į grupes.

Be to, farmacijos laboratorijoje atlikdavo savo diplominius darbus farmacijos kandidatai, laikantieji baigiamuosius egzaminus. Temos šiems darbams buvo skiriamos tokios: ištirti to ar kito Lietuvos mineralinio šaltinio vandenį, ištirti sudėtį importuojamų iš užsienio patentuotų vaistų, išanalizuoti tą ar kitą dietetinį preparatą, vartojamą medicinoje, ir kt.

Pagal tam tikrą įstatymą ir Medicinos fakulteto patvarkymą, Farmacijos ir farmakognozijos katedrai buvo pavesta egzaminuoti vaistinių mokinius, norinčius gauti provizoriaus padėjėjo laipsnį. Egzaminai buvo atliekami pagal Farmacijos skyriaus paruoštą ir Švietimo ministerijos patvirtintą programą.

Prof. P. Raudonikis 1939.IX.1 išėjo į pensiją. Farmacijos ir farmakognozijos katedrai vadovauti buvo pakviestas Benediktas Šiaulis.

Benediktas Šiaulis gimė 1887.VII.21 Kretingos apskr., Vaivirženų vlsč., Juodupės kaime. 1913 m. baigė Maskvos universiteto farmacijos skyrių; 1922.VI.1 Lietuvos un-to asist. Farmacijos ir farmakognozijos katedrai. 1923.IX.25 vyr. asist. 1925-27 m. studijavo Harvardo ir Clevelando universitetuose, gaudamas Rockefeller'io fondo stipendiją. 1936 m. gavo V. D. un-te Medicinos fak. farmacijos daktaro laipsnį. 1937 m. pakeliamas į docentus ir 1940 m. į e. o. profesorius.

Farmacijos ir farmakognozijos katedra pradžioje turėjo patalpas Antruosiuose universiteto rūmuose, o paskiau persikėlė į naujuosius medicinos rūmus. Lietuvoje veikė caristinė rusų farmokopėja. Prof. P. Raudonikis, Sveikatos departamento prašomas, ruošė „Lietuviškąją farmakopėją".

1940 m. Medicinos fakulteto tarybos nutarimu, Farmacijos ir farmakognozijos katedra perskiriama į dvi: farmacijos ir farmakognozijos.

Farmacijos katedrai vadovauti pavesta B. Šiauliui, o Farmakognozijos katedrai pakviestas provizorius Kazys Grybauskas docento titulu.

Kazys Grybauskas gimė 1886.VIII.20 Švenčionių apskr., Dotinėnų kaime. Maskvoje išlaikęs gimnazijos klasių kursą, pradėjo dirbti vaistinėje. Atliekamu laiku dirbo Kijevo un-to farmakognozijos laboratorijoje. 1919 m. baigė Maskvos un-to farmacijos skyrių, gaudamas provizoriaus laipsnį. 1922 m. dirbo Petrogrado botanikos sodo vaistinių augalų skyriuje. 1924 m., grįžęs į Lietuvą, pradėjo dirbti Kauno botanikos sode ir buvo vaistinių augalų skyriaus ir laboratorijos vedėju. Vėliau jis buvo botanikos sodo

vedėju. 1940 m. pakviečiamas Medicinos fakulteto docentu ir farmakognozijos katedros vedėju. 1942 m. Gamtos-Matematikos fakultete apgynė disertaciją tema: „Žiedadulkių fenologija" ir gavo biologijos mokslų daktaro laipsnį. K. Grybauskas dėstė Farmacijos skyriaus studentams farmakognoziją.

Farmacijos skyriaus vyresnysis ir jaunesnysis mokslo personalas stipriai rėmė ir bendradarbiavo žurnale *Farmacijos Žinios,* kurias leido Lietuvos Vaistininkų draugija ir Lietuvos Farmacininkų sąjunga. Žurnalas buvo pradėtas leisti 1923 m. Kaune ir iki 1931 m. ėjo kas 2 mėn., o nuo 1931 m. tapo mėnesiniu žurnalu.

Prie šios katedros asistentais yra buvę St. Gruodis, A. Gustaitytė-Keturakienė, St. Kairis, M. Norkus, P. Norkus, Elena Purtokaitė-Paškovičaitė, Stanislava Grigelytė.

BOTANIKOS SODAS

Farmacijos skyrius turėjo glaudų kontaktą su botanikos sodo vaistinių augalų skyriumi. Botanikos sodas buvo 3 kilometrai nuo Kauno, šalia buv. Aukštosios Fredos dvaro. Sodas pradėtas steigti 1923 m. liepos mėn. Šiltnamis buvo įrengtas pagal Drezdeno botanikos sodo šiltadaržių pavyzdį. Jis turėjo 4 skyrius.

Atskirame žemės plote buvo auginami vaistiniai, kultūriniai ir techniniai augalai.

Vaistinių augalų skyriaus tikslas buvo skatinti vaistinių augalų auginimą, rinkimą ir paruošimą vietinėms vaistinėms, vaistų gamybos bendrovėms ir eksportui. Šis skyrius bandė įvairius augalus, aprūpindavo sėklomis suinteresuotus ūkininkus. To skyriaus veikimo rezultatai buvo labai svarbūs ne tik mokslui, bet ir kraštui ekonominiu atžvilgiu.

Vaistinių augalų skyriuje nuo 1924 m. dirbo K. Grybauskas. Jis labai energingai tą skyrių organizavo ir plėtė. Vaistinių augalų rūšių skaičius nuolat didėjo. 1927 m. buvo 78 (*Farmacijos Žinios,* 1927), o 1938 m. jau buvo daugiau nei 200 (*Farmacijos Žinios,* 1938) vaistinių augalų rūšių. Iš pradžios vaistinių augalų skyriuje buvo auginami ir tiriami tik vaistiniai augalai. Kiek vėliau K. Grybauskas pradėjo kultyvuoti ir tirti techninius ir prieskoninius augalus. Jie taip pat turėjo didelę praktinę reikšmę Lietuvos ekonomijai.

K. Grybauskas periodinėje spaudoje ir brošiūromis mokė ir populiarino vaistinių, techninių ir prieskonių augalų auginimą, rinkimą ir paruošimą. Vien *Farmacijos Žinių* 54-riuose numeriuose jis aprašė 46 vaistinių augalų rūšis. Iš techninių augalų, kuriais tas skyrius domėjosi, buvo tabakas ir

apyniai. Apynių auginimo klausimu buvo 5 straipsniai *Farmacijos Žiniose, Ūkininko patarėjuje* 4 straipsniai ir taip pat K. Grybausko 1936 m. išleistas atskiras leidinys *Kultūriniai apyniai ir jų auginimas.*

Vaistinių augalų auginimu, rinkimu ir paruoša buvo sudominti kai kurie ūkininkai ir tų augalų jau nemažai surinkdavo. 1927 m. vaistų gamybos bendrovė „GerMaPo" jų nupirko už 14.000 litų (*Ūkininko Patarėjas,* 1928).

Geresniam rinkimo ir realizavimo darbui K. Grybausko iniciatyva 1935 m. buvo įsteigta Lietuvos vaistinių, kvapiųjų, gardumyninių ir panašių į juos augalų gamintojų draugiją „Vaistažolė" (*Vyr. Žinios,* II dal. Nr. 425). Ši draugija savo visuotiniame susirinkime 1937.IV.21 nutarė daryti pastangų, kad nebūtų įvežamos iš užsienio vaistažolės, kurias galima surinkti Lietuvoje. Taip pat nutarė bendradarbiauti su akcine „Sodybos" bendrove ir jai perduoti prekybinę „Vaistažolės" funkciją. 1937 m. „Sodyba" pirmą kartą eksportavo į užsienį pataisų sporas, mėlynių uogas ir jau supirkinėjo 24 vaistažolių rūšis.

Botanikos sodo vaistinių augalų skyrius palaikė ryšius su 230 botanikos sodais, esančiais įvairiose pasaulio dalyse. Jie keitėsi informacijomis, mokslinėmis žiniomis ir sėklomis. Šis skyrius įstojo į Tarptautinę vaistinių augalų federaciją, atsirado galimybės dalyvauti tarptautinėse parodose. 1935 m. Vaistus gaminančių bendrovių kongrese Briuseleyje buvo suorganizuota paroda, kurioje dalyvavo ir Lietuvos vaistus gaminančios įmonės: „GerMaPo", „Sanitas" ir „Galen".

1937 m. Paryžiaus kongrese K. Grybauskas skaitė tris pranešimus apie Lietuvos vaistažoles. 1938 m. Prahos kongrese jis skaitė pranešimą: Trumpa Lietuvos vaistingųjų augalų apžvalga.

Nuo 1940 m. Botanikos sodo direktoriumi buvo K. Grybauskas, todėl Farmakognozijos katedra ir jo skaitomi augalų sistematikos ir farmakognozijos kursai turėjo glaudų ryšį su botanikos sode vaistinių augalų skyriumi ir laboratorija.

Baigusiems Medicinos fakulteto Farmacijos skyrių ir gavusiems chemiko-vaistininko diplomą, praktikos teises, remdamasis atitinkamu įstatymu, suteikdavo Vidaus reikalų ministeris.

Pradžioje Nepriklausomoje Lietuvoje chemikų-vaistininkų ar provizorių buvo nedaug. Jų skaičius palaipsniui daugėjo. Farmacijos skyrius nuo 1925 m. iki 1944 m. rugpjūčio mėn. 1 d. paruošė 229 chemikus-vaistininkus, 107 vyrus ir 122 moteris. 1936 m. vaistinių ir vaistininkų tinklą Lietuvoje rodo ši lentelė;

Farmacijos įstaigų ir personalo tinklas 1935 metais.

Eilės Nr. — No. d'ordre	Apskritys Districts	Farmacijos įst. skaičius Nombre des établiss. pharmac.				Personalo skaičius Personnel pharmaceut.			
		Vaistinių Pharmacies	Vaistų sandėlių Drogueries	Chem.-farm. laboratorijų Laboratoires de chimie pharm.	Viso Total	Provizorių Pharmaciens	Prov. padėjėjų Aides-pharmac.	Vaistinės mok. Elèves-pharmac.	Viso Total
		1935 m. gruodžio mėn. 31 d.—Au 31 déc. 1935							
1	Alytaus	13	—	—	13	7	9	4	20
2	Biržų	12	—	—	12	6	10	5	21
3	Kauno	39	8	3	50	50	67	26	143
4	Kėdainių	13	—	—	13	6	9	3	18
5	Kretingos	14	—	—	14	9	9	5	23
6	Marijampolės	17	—	1	18	9	17	4	30
7	Mažeikių	13	—	—	13	10	11	4	25
8	Panevėžio	25	2	—	27	17	18	13	48
9	Raseinių	16	—	—	16	10	14	4	28
10	Rokiškio	11	—	—	11	4	11	3	18
11	Seinų	5	—	—	5	1	4	1	6
12	Šakių	12	—	—	12	7	7	2	16
13	Šiaulių	33	1	1	35	24	33	8	65
14	Tauragės	17	—	—	17	9	11	6	26
15	Telšių	13	—	—	13	10	9	7	26
16	Trakų	8	—	—	8	3	6	—	9
17	Ukmergės	15	1	—	16	8	14	6	28
18	Utenos	13	—	—	13	7	11	2	20
19	Vilkaviškio	11	—	—	11	9	8	4	21
20	Zarasų	5	—	—	5	2	4	2	8
21	Klaipėdos kr.	20	1	2	23	20	7	8	35
	Viso — Total	325	13	7	345	228	289	117	634
	Viso—Total—1934	313	14	7	334	231	284	107	622
	Viso—Total—1933	315	15	6	336	498		101	599

Lentelė iš *Lietuvos Statistikos Metraštis* 1936 m. Kaunas.

Medicinos fakulteto profesoriai. Pirmoje eilėje iš kairės: E. Landau, P. Raudonikis, K. Buinevičius, V. Tumėnienė, J. Karuža, J. Bagdonas, Vl. Lašas. Antroje eilėje iš kairės: J. Žilinskas, J. Blažys, Pr. Mažylis, P. Avižonis, A. Jurgeliūnas, E. Vinteleris.

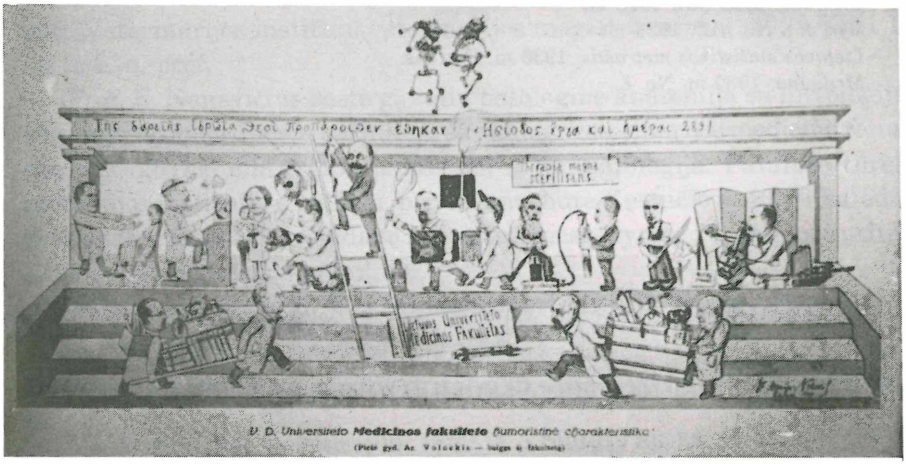

Fotografijoje esą asmenys. Iš kairės į dešinę. Laiptų apačioje: prof. E. Vinteleris, prof. J. Karuža, prof. K. Buinevičius, prof. J. Bagdonas. Virš laiptų: prof. J. Blažys, prof. P. Radzvickas, Tumėnienė, prof. J. Žilinskas, dekanas prof. Vl. Lašas, prof. Pr. Mažylis, prof. P. Avižonis, P. Raudonikis, prof. A. Jurgeliūnas, prof. A. Hagentornas, prof. E. Landau.

Ši V. D. un-to Medicinos fakulteto profesorių karikatūra yra piešta med. dr. Azorijaus Volockio. Jis gimė Kaune 1901 m., medicinos mokslus baigė Berlyno universitete. Studijuodamas Berlyne, lankė dailininkų studijas, turėjo didelių gabumų piešti portretus. Būdamas paskutiniame Medicinos fakulteto semestre, jis nupiešė Berlyno universiteto medicinos profesorių karikatūrą, kuri buvo labai išgirta ir buvo didelės meninės vertės.

Lietuvoje dr. A. Volockis nupiešė V. D. universiteto Medicinos fakulteto karikatūrą, kurios originalas yra Medicinos fakultete. Ši karikatūra buvo įdėta pirmą kartą 1930 m. *Medicinos* žurnalo 8 numeryje, 592 psl. Vėliau ji buvo daug kur kartojama. Ji pasižymi neužgauliu jumoru, nuostabiu asmenų panašumu ir originalia bendra kompozicija. Jis mirė 1931 m. nuo prakiurusio apendicito.

Panaudota literatūra

V. D. Universitetas, 1927.II.16–1932.II.16.
Vl. Lašas. *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune.* 1967 m. Vilnius.
Vyr. žin. 1939 m. spalio mėn. No. 667,.
Vyr. žin. Nr. 513.
Lietuvos universitetas, 1922.II.16–1927.II.16.
Farmacijos žinios, 1927 m.
Farmacijos žinios, 1938 m.
K. Grybauskas, *Kultūriniai apyniai ir jų auginimas,* 1936 m.
Ūkininko patarėjas, 1928 m.
Vyr. žin. No. 425, 1935 m.
Lietuvos statistikos metraštis, 1936 m. Kaunas.
Medicina, 1930 m. No. 8.

VETERINARIJOS SKYRIUS

Veterinarijos studentai kurso dalį išklausydavo Gamtos-Matematikos fakultete, dalį Medicinos skyriuje ir specialius kursus savo skyriuje. Veterinarijos skyrius turėjo šias katedras:

GYVULIŲ ANATOMIJOS KATEDRA IR ZOOTOMIJOS INSTITUTAS

Vedėjas Zigmas Mockus gim. 1880.XI.6 Raseinių apskr., Kražių vlsč., Upainių k. 1903 m. baigė Dorpato Veterinarijos institutą; 1923 L. un-to doc. zootomijos kat.

Jis dėstė sisteminę anatomiją, topografinę anatomiją ir operacinę chirurgiją, veterinarinę akušeriją. Naminių gyvulių anatomiją klausė ir Matematikos-gamtos fakulteto agronomijos-miškininkystės skyriaus studentai. Šiai katedrai priklausė organizuojamas zootomijos institutas. Asistentu buvo V. Starostinas.

GYVULIŲ PATOLOGINĖS ANATOMIJOS SU MĖSOS PAŽINIMU KATEDRA

Vedėjas Elijošius Nonevičius gimė 1863.VII.17 Trakų apskr., Žagariuose. 1888 baigė Dorpato Veterinarijos institutą; 1889 gavo Dorpato Veterinarijos instituto veterinarijos magistro laipsnį. 1923.VII.1 L. un-to e. o. prof.

Prof. E. Nonevičius dėstė gyvulių patologinę anatomiją su histologija, bendrąją terapiją, mėsos pažinimą, skrodimą, veterinarijos mediciną forensis, ichtiologiją, chirurginę patalogiją ir parazitologiją. Patalpas turėjo zootomijos institute, o 1925 m. privačiame bute Kęstučio g. 46. Ši katedra turėjo laboratoriją, kur būdavo atliekami mėsos tyrimai ir taip pat priimdavo gydyti smulkius gyvulius.

Asistentais buvo M. Kvašninas-Samarinas ir J. Butkevičius.

VETERINARINĖS BAKTERIOLOGIJOS IR EPIZOOTOLOGIJOS KATEDRA

Vedėjas Leonas Gogelis gim. 1869.IX.1 Šiaulių apskr., Linkuvoje; 1903 baigė Dorpato Veterinarijos institutą; 1916 gavo Dorpate Veterin. institute veterinarijos magistro laipsnį; 1912-1916 Veterin. instituto asist.; 1917 doc.; 1918-20 Saratovo veterinarijos instituto prof.; 1922.II.16 L. un-to o. prof.

Prof. L. Gogelis dėstė veterinarijos bakteriologiją, epizootologiją su

veterinarine policija, bendrąją chirurgiją, chiruginę patologiją ir zoohigieną. turėjo mokymui reikalingą laboratoriją. Asistentu buvo Pranas Gelažius.

VETERINARINĖS DIAGNOSTIKOS, SPECIALINĖS PATOLOGIJOS IR TERAPIKOS KATEDRA

Vedėjas Jonas Bulota, gim. 1855.IV.18 Marijampolės apskr., Jevaravo vlsč., Klevinės kaime; 1882 baigė Petrapilio Mediko — Chirurginės akademijos Veterinarijos skyrių; 1924.III.10 L. un-to vyr. asist.

J. Bulota lektoriaus teisėmis dėstė diagnostiką, specialinę patologiją ir terapiją ir veterinarinę kliniką. Klinika pradėjo veikti 1924 m. Karo veterinarinėje ligoninėje, Šančiuose. 1925 m. klinika įrengta Gusarų pulko veterinarinėje ligoninėje Žaliajame Kalne, kur turėjo tris arklides su penkiais skyriais 50 didžiųjų gyvulių. Turėjo ambulatoriją ir vaistinę. Į kliniką priimdavo sunkiai sergančius gyvulius ir iš tolimos provincijos. Be to, joje buvo sprendžiami veterinarinės teismo medicinos klausimai.

Asistentu buvo K. Trumpis.

OPERACINĖS CHIRURGIJOS, CHIRURGINĖS PATOLOGIJOS IR SPECIALINĖS CHIRURGIJOS KATEDRA

Vedėjas laikinai buvo doc. Z. Mockus. Dėstė šios katedros dalykus.

Justinas Kancleris-Drapas, gim. 1890.III.30 Ukmergės apskr., Musnikų vlsč., Kaiminėlių k. 1916 baigė Varšuvos veterinarijos institutą (Novočerkaske); 1924.IX.24 L. un-to vyr. asist.

Lektoriaus teisėmis dėstė arklių kaustymą ir nagų ligas. Asistentu dar buvo J. Žemaitis, gim. 1894.XII.6 Biržų apskr., N. Radviliškyje. 1924 baigęs Tartu un-to Veterinarijos skyrių.

ZOOTECHNIJOS, ZOOHIGIENOS IR EKSTERIJERO KATEDRA

Vedėjas — Petras Nastopka, gim. 1871.VI.22 Biržų apskr. ir vlsč., Rinkuškių k.; 1896 baigė Dorpato Veterinarijos institutą, 1926.IX.15 L. un-to doc.

P. Nastopka dėstė zoohigieną, eksterjerą.

Bendrąją zootechniją, specialinę zootechniją. Įvadą į agronomiją ir pievų kultūrą dėstė Kvašninas-Samarinas.

Mikalojus Kvašninas-Samarinas g. 1887.II.14 Vilniuje. 1912 baigė

Petrapilio un-to geologijos skyrių, 1914 baigė Agronomijos skyrių; 1913 paliktas Petrapilio un-te ruoštis profesūrai; 1923.IX.18 L. un-to doc. p. e. dirvožemio su bendrąja ir specialia žemdirbyste kat. (Matem.-Gamtos fak.). 1924.X.20—1926.X.20 fak. lektorius.

1928.X.15 Veterinarijos skyrius Švietimo ministerijos buvo uždarytas, personalas atleistas. Dalis studentų buvo išsiųsti į atitinkamas mokyklas užsienyje. Medicinos fakulteto Veterinarijos skyrių yra baigę 16 veterinarijos gydytojų.

Sekančiame straipsnyje vet. dr. Stasys Jankauskas apibūdina veterinarinės medicinos reikšmę. jos būklę Lietuvos Nepriklausomybės pradžioje. Veterinarijos skyriaus įsteigimą prie Medicinos fakulteto ir to skyriaus uždarymą.

Vet. dr. Stasys Jankauskas

VETERINARINĖ MEDICINA

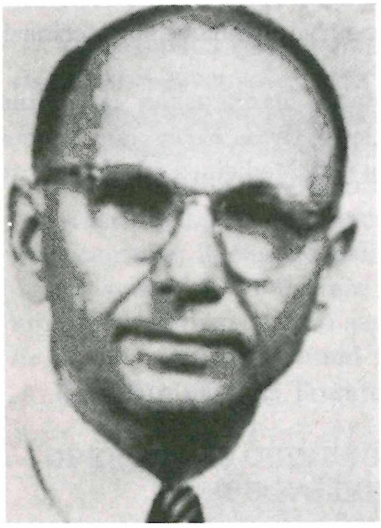

Vet. dr. Stasys Jankauskas

Rašant medicinos istoriją, negalima aplenkti veterinarinės medicinos, nes ji yra to paties medicinos mokslo šaka ir remiasi tais pačiais mokslo pagrindais. Patyrimai veterinarijos srityje panaudojami medicinoje ir atvirkščiai. Nauji gydymo būdai dažniausiai būna patikrinami su gyvuliais prieš taikant juos žmonėms gydyti.

Veterinarijos gydytojai tarnauja žmonių sveikatos apsaugai, kovodami su gyvulių apkrečiamomis ligomis, kurių žymi dalis yra pavojinga ir žmonėms. Jie atlieka mėsos ir pieno bei jų gaminių sanitarinę priežiūrą, nes tie gaminiai gali būti kenksmingi žmonių sveikatai, kai gaunami iš nesveikų gyvulių arba, kai jie gaminami, nesilaikant higienos reikalavimų.

Atlikdami savo uždavinius, veterinarijos gydytojai prisideda prie krašto sveikatingumo kėlimo. Globodami gyvulius ir juos gydydami, jie apsaugoja svarbiausią žmonių maisto, ypač baltymų, šaltinį, o jo trūkumas darosi tiesiog katastrofiškas besidauginančiai žmonijai.

Istorijos bėgyje medicina ir veterinarija buvo neišskiriamos seserys. Labai dažnai žmones ir gyvulius gydė tie patys asmenys. Tai, kas šioje knygoje rašoma apie Lietuvos medicinos senovės laikų istoriją, daugeliu atvejų taikintina ir veterinarinei medicinai. Todėl šiame savo straipsnyje,

rašydamas apie Lietuvos veterinarinės medicinos istoriją, pradedu nuo tų laikų, kai mūsų kraštas priklausė carų Rusijai.

LIETUVOS VETERINARINĖ MEDICINA PRIEŠ PIRMĄJĮ PASAULINĮ KARĄ

Carų Rusijoje veterinarinė medicina nebuvo aukšto lygio. Valdžia mažai tesirūpino veterinarijos reikalais. Tik iš Azijos plintančios apkrečiamos gyvulių ligos, ypač galvijų maras, vertė sukurti veterinarijos organizaciją ir kovoti su tomis ligomis, skiriant valdinius vet. gydytojus daugiausia į Azinės Rusijos sritis. Prieš pat Pirmąjį pasaulinį karą visoje Rusijoje vet. gydytojų buvo arti 3000. Vadinasi, kiekvienam gyventojų milijonui teko maždaug po 20 vet. gydytoju.

Pagal tą proporciją nepriklausomos Lietuvos plote jų turėjo būti apie 40, bet iš tikrųjų tebuvo apie 20, bet ir tie patys nelietuviai, nes lietuviams vet. gydytojams, be mažų išimčių, buvo beveik neįmanoma gauti valdinę tarnybą savo krašte. Didžioji jų dalis buvo skiriama į tolimus Rusijos užkampius.

Valdinis vet. personalas buvo paskirstytas šitaip: visų 3 gubernijų (Vilniaus, Kauno ir Suvalkų) centruose buvo po 1 vet. inspektorių ir kiekvienoje apskrityje, kurių plotas tuomet buvo labai didelis — po 1 apskrities vet. gydytoją ir po 1 vet. felčerių. 3 vet. gydytojai su 3 vet. felčeriais aptarnavo geležinkelius ir pasienį.

Tie valdiniai vet. gydytojai ir felčeriai gyvulių gydymu beveik neužsiėmė, o kovojo su apkrečiamomis gyvulių ligomis paviršutiniškai, ir vieno vet. gydytojo priemonės nesiderino su kito priemonėmis dėl nebuvimo aiškių instrukcijų. Todėl nestebėtina, kad krašte siautė įvairios ligos. Gerai dar, kad mūsų gyvuliai, daugiausia primityvių veislių, buvo atsparūs apkrečiamoms ligoms ir kitiems susirgimams.

Privatine vet. praktika kai kur Lietuvoje tuomet vertėsi iš kariuomenės grįžę vet. felčeriai, bet jų skaiius nebuvo didelis, o iš vet. gydytojų buvo žinomas L. Lopas Joniškyje, kuris atsisakė valdinės tarnybos, norėdamas likti Lietuvoje.

Gyvuliams pradėjus sirgti, jų savininkai, negalėdami pasiekti vet. gydytoją ar felčerį, turėjo juos gydyti patys arba kreiptis į įvairius žolininkus, burtininkus, kerėtojus arba kitokius „žinovus", kurie nedaug ką tegalėjo padėti, bet gyvulių savininkai dažniausiai jais tikėjo.

Ir veterinarijos įstatymų sritis carų Rusijoje buvo labai apleista. Tik prasidėjus gyvesnei prekybai su Vokietija, 1903 metais išleistu įstatymu veterinarijos sritis buvo geriau sutvarkyta, bet šis įstatymas Suvalkų

gubernijoje įsigaliojo tik 1908 metais, o kitoms Lietuvos dalims teko jo laukti iki 1912 metų.

VETERINARIJA PIRMOJO PASAULINIO KARO METU

Prasidėjus karui ir Lietuvą okupavus vokiečiams, mūsų krašto vet. gydytojai, daugiausia rusai, išvyko ten, iš kur buvo atkeliavę. Vokiečiai, okupavę Lietuvą, rūpinosi jos veterinarijos reikalais tik tiek, kiek tai betarpiškai lietė jų karių ir kariuomenės gyvulių apsaugą nuo apkrečiamų ligų pavojaus. Pagal vokiečių pareigūnų pranešimus, Lietuvoje labiausiai buvo išplitę niežai, snukio ir nagų liga ir pasiutimas, bet nei galvijų maro, nei apkrečiamo plaučių uždegimo dar nebuvę konstatuota, tačiau buvo laukiama jų ateinant iš Rusijos.

VETERINARIJOS TARNYBA NEPRIKLAUSOMYBĖS LAIKAIS

Lietuvos Tarybai 1918 metais sudarius Vilniuje vyriausybę, tų metų lapkričio 16 d. buvo įsteigtas Ž. Ū. m-jos Veterinarijos skyrius. Jo vedėjas dr. E. Nonevičius 1919 metais sukvietė Vilniuje vet. gydytojų suvažiavimą, kuriame dalyvavo apie 25 vet. gydytojai, daugiausia iš Vilniaus ir Gardino sričių. Tas suvažiavimas aptarė aktualius to meto Lietuvos veterinarijos organizacinius klausimus ir tarp kitko nutarė steigti vet. gydytojų profesinę organizaciją, bet tas nutarimas buvo įgyvendintas tik 1920 metais Kaune, kur persikėlė Lietuvos vyriausybė, kadangi Vilnių užėmė rusai.

Kaune buvo sudaryta Ž. 4. m-jos Žemės ūkio departamento veterinarijos inspekcija. Pradžioje jai vadovavusiam prof. L. Gogeliui teko susidurti su dideliais sunkumais, nes vet. gydytojų skaičius Lietuvoje buvo nepaprastai mažas. 1924 metais galėjo būti paskirta tik 10 apskričių vet. gydytojų, vadinasi, po vieną dviem apskritims. Daugiau vet. gydytojų grįžus iš Rusijos, 1922 metais jau kiekvienoje apskrityje buvo valdinis vet. gydytojas ir, be to, dar 3 pasienio vet. gydytojai. Vet. gydytojų skaičiui didėjant, apskritys buvo skirstomos į rajonus. Vet. gydytojų žinioje ir priežiūroje dirbo jų padėjėjai, vet. felčeriai ir gyvulininkystės technikai, nuo 1939 m. pavadinti vet technikais.

1923 metais prof. L. Gogeliui perėjus dirbti į Lietuvos universitetą, tuometinis Ž. Ū. ministeris M. Krupaviius pavedė veterinarijos gydytojų suvažiavimui išrinkti kandidatą Vet. inspekcijos vedėjo pareigoms. Juo buvo išrinkts Justinas Kancleris-Drapas, prieš tai buvęs Karo vet. v-bs viršininko pavaduotoju. Ministeris M. Krupavičius sutiko su J. Kanclerio-Drapo kandidatūra ir su jo sąlyga, kad Vet. inspekcija būtų išjungta iš Ž.

Ū. d-to priklausomybės ir padaryta savarankišku Vet. departamentu, kurio direktorius priklausytų tiesiogiai Ž. 4. ministeriui. Vet. d-to pirmuoju direktorium Valstybės Prezidentas paskyrė J. Kanclerį-Drapą, kuris tas pareigas ėjo iki 1928 m. Po to Vet. d-to direktoriais buvo Petras Mironas 1928-1933 m. ir Stasys Jankauskas 1933-1940 ir 1941-1944 m.

Valdinių vet. gydytojų ir jų padėjėjų pareiga buvo kovoti su apkrečiamomis gyvulių ligomis. Be to, jie buvo įpareigoti gydyti gyvulius, sergančius ir neapkrečiamomis ligomis, imdami už tai nustatytą neaukštą atlyginimą, o visa kova su apkrečiamomis ligomis, įskaitant ir sergančių tomis ligomis gyvulių gydymą, buvo atliekama nemokamai. Tuo būdu, veterinarijos pagalba buvo tvarkoma Lietuvoje taip, kad ji būtų pigi, nes gyvulių kaina buvo žema, o ūkininkai dėl įvairių priežasčių mažai teturėjo pinigų.

Vaistams papiginti buvo nustatyta, kad už vaistų pagaminimą pagal vet. gydytojų receptus vaistinės darytų 25% nuolaidą. Tuo pačiu tikslu buvo išleistas įstatyms, pagal kurį vet. gydytojai, gavę Ž. Ū. Ministerio leidimą, galėjo, prisilaikydami taisyklių, įrengti vadinamąsias namų vaistines ir išdavinėti vaistus jų apžiūrėtiems gyvuliams gydyti.

Prieš pat Antrąjį pasaulinį karą vyriausybės buvo patvirtintas planas įvairiose Lietuvos vietose pastatyti gerai įrengtas vet. ligonines, bet prasidėjęs karas sutrukdė šio sumanymo įgyvendinimą.

Prie Vet. departamento veikė įstatymų nustatyta Veterinarijos taryba. Ją sudarė įvairių žinybų (taip pat ir V. R. m-jos Sveikatos d-to) atstovai. Jos nutarimus vykdė Vet. D-tas, Ž. Ū. m-riui juos patvirtinus.

Vet. d-tas daug dėmesio kreipė į veterinarjios įstatymų ir taisyklių tvarkymą, kuriais buvo sureguliuotos visos veterinarijos darbo sritys. Jų buvo išleista daug, nes 1928 metais buvo sudaryta veterinarijos konvencija su Vokietija, kuri sutiko įsileisti mūsų gyvulius ir jų gaminius, bet reikalavo veterinarijos reikalus sutvarkyti pažangių V. Europos kraštų pavydžiu. Visi minėtų įstatymų ir taisyklių projektai buvo apsvarstyti Vet. taryboje trimis skaitymais.

Vet. departamento veiklai didelės reikšmės turėjo nuo 1920 metų veikusi Lietuvos vet. gydytojų sąjunga, kuri artimai bendradarbiavo su Vet. d-tu. Kas metai vyko jos narių suvažiavimai Kaune su paskaitomis arba tobulinimosi kursais. Tuose suvažiavimuose buvo svarstomi vet. gydytojų profesiniai reikalai ir bendri veterinarijos organizaciniai klausimai. Liet. vet. gyd. sąjungos atstovas buvo nuolatiniu Vet. tarybos nariu.

L. V. G. Sąjunga leido mokslinio turinio mėnesinį žurnalą *„Veterinarija*

ir Zootechnija", kuris ėjo visą laiką nuo 1924 metų.

Lietuvos kariuomenė turėjo savo atskirą veterinarijos tarnybą, kuriai vadovavo Karo vet. valdyba. Ji turėjo savo žinioje vet. karininkus, kuriems priklausė vet. puskarininkiai ir arklių kaustytojai. Vet. karininkų pareiga buvo rūpintis kariuomenės arklių sveikatingumu, susirgusius gydyti ir vesti kovą su jų tarpe pasirodžiusiomis apkrečiamomis ligomis. Jie taip pat tikrino kariuomenei pristatomą mėsą.

Visuose kavalerijos ir artilerijos pulkuose buvo veterinarijos ligoninės. Kai kurios jų turėjo ir dujų kameras. Karo V. v-bos žinioje buvo vet. puskarininkių ir arklių kaustytojų mokyklos.

Karo vet. valdyba bendradarbiavo su Vet. d-tu. Jos viršininkas buvo nuolatiniu Vet. tarybos nariu.

Autonominis Klaipėdos kraštas turėjo savo atskirą vet. tarnybą, kuri tvarkėsi pagal Vokietijos įstatymus. Ten buvo 3 apskričių vet. gydytojai. Klaipėdos apskrities vet. gydytojas buvo Klaipėdos Krašto Direktorijos patarėju veterinarijos klausimais. Be to, dar 1 vet. gydytojas buvo Klaipėdos miesto skerdyklos direktorium. Klaipėdos krašto veterinarijos organizacija palaikė kontaktą su Vet. departamentu ir siuntinėjo jam žinias apie apkrečiamas gyvulių ligas. Klaipėdos Krašto Direktorijos vet. patarėjas buvo nuolatiniu Vet. Tarybos nariu.

LIET. UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETO VETERINARIJOS SKYRIUS

Jau buvo minėta, kad, organizuojant Lietuvos veterinarijos tarnybą, iš pat pradžios buvo susidurta su nepaprasta vet. gydytojų stoka. Todėl visai natūralu, kad iš karto kilo mintis steigti aukštąją vet. mokyklą.

1922 m. vasario 16 d. įsteigus Kaune Lietuvos universitetą, Medicinos fakultetas jau nuo pat pradžios turėjo ir Veterinarijos skyrių. Visus bendrus mokslo dalykus vet. studentai ėjo drauge su medicinos studentais, o gyvulių anatomijos kursas buvo pradėtas dėstyti tik 1923 m.

Dėstytojų parinkimas Vet. skyriui susidūrė su dideliais sunkumais, nes nedideliame to meto Lietuvos vet. gydytojų sąstate buvo sunku rasti jų pakankamą skaičių. Buvo bandyta dėstytojus kviesti iš užsienio, bet iš to nieko neišėjo.

Tik L. Gogelis ir E. Nonevičius jau turėjo dėstymo patyrimą ir buvo išrinkti profesorių titulu, o visi kiti — J. Bulota, Z. Mockus, agronomas Kvašninas-Samarinas ir Kancleris-Drapas 1923 m., P. Nastopka 1926 m. ir J. Žemaitis 1927 m. dėl kvalifikacijos stokos buvo pakviesti dėstyti

asistentų titulu. Dėl labai plačios mokslo programos kiekvienam dėstytojui teko daug mokslo dalykų.

Ir su patalpomis buvo tikra bėda, nes Vet. skyrius turėjo tik vieną nedidelį pastatą, vadinamą zootomikumu. Todėl dalis dalykų buvo dėstoma ir pratybos darbai atliekami profesorių privažiuose butuose. Jokių klinikų Vet. skyrius neturėjo, bet įnamio teisėmis naudojosi karo veterinarijos ligoninėmis 1924 m. Šančiuose, o nuo 1925 m. I Gusarų Pulko vet. ligonine Žaliajame Kalne.

Esant tokiai vargingai padėčiai, nedaug kas tenorėjo Vet. skyriuje studijuoti. Kas metai įstodavo tik po 7-8 studentus. Savo mokyklos trūkumus jie turėjo kompensuoti darbštumu, entuziazmu ir pasišventimu.

Už Vet. skyriaus įsteigimą buvo pasisakę vet. gydytojų 1920 ir 1921 m. susirinkimai, bet, kai jis buvo įsteigtas ir pradėjo veikti, tai jų daugumas apsižiūrėjo, kad jam veikti nebuvo sąlygų, nes veterinarijos jėgos Lietuvoje buvo labai silpnos. Todėl vėlyvesniuose vet. gydytojų suvažiavimuose buvo keliamas klausimas tą Vet. skyrių uždaryti, o vėliau, paruošus tinkamesnį mokslo personalą, aukštąją vet. mokyklą vėl atidaryti.

Dėl tokio vet. gydytojų daugumos nusistatymo vyriausybė neskyrė lėšų Vet. skyriui aprūpinti geresnėmis patalpomis bei jį patobulinti. 1928 metais jis buvo uždarytas, spėjęs išleisti tik 16 naujų vet. gydytojų. 15 studentų, kurių studijos buvo įpusėjusios, joms baigti buvo pasiųsti į Rygos universiteto Vet. fakultetą. Tuo pat metu didesnis parinktų studentų skaičius buvo pasiųstas studijuoti į Vakarų Europos vet. mokyklas. Iš viso per kelerius metus jų buvo pasiųsta į užsienį apie 100.

Baigę Vet. skyrių, vet. gydytojai beveik visi įstojo į Vet. d-to tarnybą. Savo pareigas, kurių svarbiausia buvo kova su apkrečiamomis ligomis, jie atliko visai patenkinamai. Tačiau to Vet. skyriaus įsteigimą tenka laikyti nesėkmingu žygiu. Jis neprisidėjo prie vet. gydytojų skaičiaus padidinimo, nes nepajėgė patraukti pakankamai daug jaunimo jame studijuoti, o kadangi jis veikė, tai vyriausybė neskyrė stipendijų vet. mokslui studijuoti užsienyje. Tik Krašto apsaugos m-ja nuo 1921 m. skyrė keliolika stipendijų, bet tuos savo stipendininkus siuntė ne į Vet. skyrių, bet į užsienio vet. mokyklas, nes netikėjo, kad tas mūsų Vet. skyrius ilgai egzistuos.

MEDICINOS FAKULTETO VADOVYBĖ

Įsteigus Lietuvos Universitetą, Medicinos fakulteto vadovybė bu labai aktyvi, išvystydama Medicinos fakultetą, ruošdama gydytojus, dan gydytojus ir chemikus-vaistininkus, suburdama mokslines jėgas sudarydama moksliniam darbui sąlygas, keldama Lietuvos gyvento sveikatingumą.

Medicinos fakulteto dekanais buvo:

o. prof. Petras Avižonis	1922.II.16 - 1923.XI.21
e. o. prof. Juozas Bagdonas	1923.XI.21 - 1924.IX.1
o. prof. Vladas Lašas	1924.IX.1 - 1940.VII.
e. o. prof. Jonas Šopauskas	1940.VII. - 1941.VI.
e. o. prof. Juozas Meškauskas	1941.VI. - 1944.VII.

Kiekvienas iš Medicinos fakulteto dekanų turėjo savo specifini rūpesčius, atitinkančius laiką ir sąlygas.

P. Avižoniui, kaip pirmam Medicinos fakulteto dekanui, teko fakulte organizavimo pati pradžia. Jam teko rūpintis fakulteto struktū profesorių, katedrų ir klinikų vedėjų suradimu ir jiems darbo sūly sudarymu, patalpų suradimu ir kitais fakulteto organizavimo reikala

J. Bagdonui teko tęsti jau pradėtą darbą, jį vystyti toliau, rūpintis spręsti naujai iškylančias problemas, kaip profesūros sudarymas, taip patalpų parūpinimas.

Vl. Lašui, dirbančiam nuo Aukštųjų kursų pradžios, fakultetą įsteig būnant jo sekretorium ir po metų universiteto sekretorium, o nuo 1924.I Medicinos fakulteto dekanu, teko aktyviai rūpintis Medicinos fakulte nuo jo įsteigimo. Vl. Lašas Medicinos fakulteto dekanu išbuvo 16 me ir labai aktyviai ir sumaniai jį vystė ir tobulino. Savo dekanavimo me jis pastatė akių, ausų, nosies ir gerklės klinikas, Medicinos fakult rūmus, kuriuose tilpo dekanatas ir teoretinės katedros ir institutai. T pat jis pastatė naująsias klinikas, kurių statyba pareikalavo daug ener jos, darbo ir didelio sumanumo. Visi pastatai buvo modernūs ir atiti mokslo ir naujausios technikos reikalavimus. Jam būnant deka mokslinė fakulteto pažanga buvo greita, ir mokslinė veikla ir moky metodai prilygo Vakarų standartams.

J. Šopauskui teko būti dekanu rusų okupacijos metu t.y. tuo laikot piu, kada Nepriklausomos Lietuvos pasiekti laimėjimai ir atlikti darl pradėta kritikuoti ir neigti. Jam rūpėjo ir jis stengėsi išlaikyti tai, k buvo padaryta ir pasiekta. Universitetas nebeturėjo jokios autonomijos.

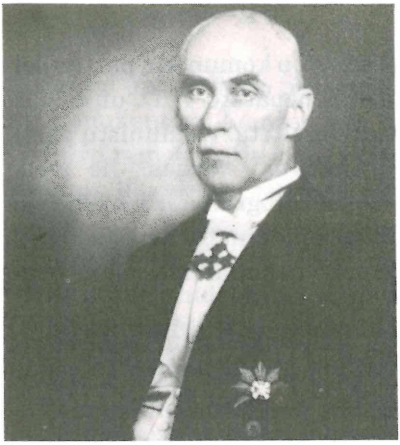

Prof. Petras Avižonis

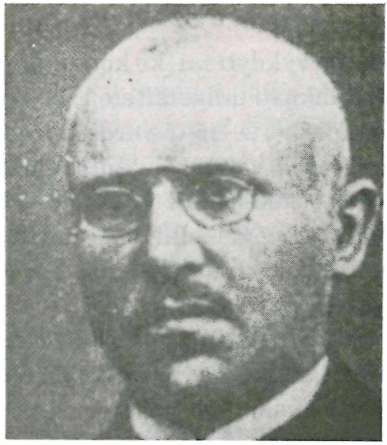

Prof. Juozas Bagdonas

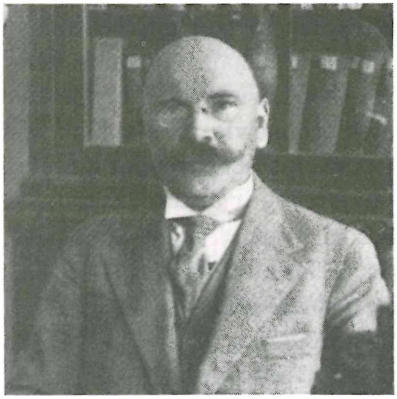

Prof. Vladas Lašas

Prof. Jonas Šopauskas

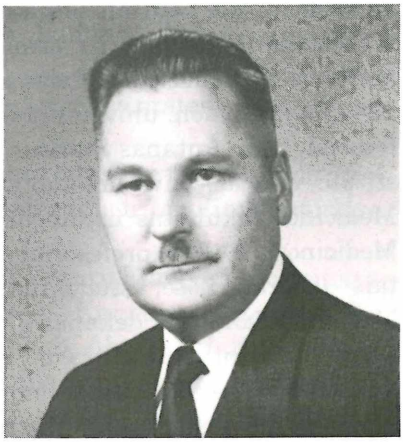

Prof. Juozas Meškauskas

turėjo vykdyti tai, ko komunistų partija norėdavo, o komunistų partija šeimininkavo universitete kaip savo darže. Jiems nepatiko V. D. un-to vardas; jie V. D. un-to vardą pakeitė į Kauno universitetą. Komunistų partijai netiko nei „Vytauto Didžiojo" nei „Lietuvos" vardas. Jie įvedė marksizmo-leninizmo mokslą į medicinos mokslo programą ir marksizmo-leninizmo mokslui valandų skaičius prilygo anatomijos ar fiziologijos mokslų valandų skaičiui. Tai prof. J. Šopausko dekanavimo metai buvo labai sunkūs.

J. Meškauskui teko būti dekanu vokiečių okupacijos metu. Laikas buvo labai sunkus ir pavojingas. Vokiečiams rūpėjo ne mokslas ir gydytojų paruošimas, bet jie norėjo gyvos jėgos frontui, norėjo Lietuvos jaunimą įjungti į karo mašiną. Teko kovoti už studentų teises ir galimybes jiems studijuoti. Gydytojai žydai buvo iš profesinio darbo išjungti, suvaryti į getą, o kiti sunaikinti. Todėl vėl buvo gydytojų trūkumas. Teko rūpintis ir kovoti, kad asistentai nebūtų mobilizuojami ir mokslo darbas nebūtų sutrukdytas. Naujosios klinikos vokiečių kariuomenės buvo nusavintos ir reikėjo ieškoti klinikoms patalpų. Vokiečiams vis reikalaujant, kad Lietuvos jaunuomenė, ypač studentija, stotų į kariuomenę ir įsijungtų į karo mašiną, universiteto senatui teko visokiais būdais ir argumentais prieš tas užmačias kovoti.

Vieną dieną 1942 m. vasarą vokiečių gestapo vadovybė pasikvietė universiteto Senatą ir Švietimo tarėją dr. Germantą. Reikalavo pritarimo ir parašų, kad Senatas sutinka su studentų mobilizacija. Senatui su tuo nesutinkant, visus senato narius, jų tarpe ir Medicinos fakulteto dekaną, J. Meškauską areštavo ir pasodino į kalėjimą. Sužinojusi apie tai, Lietuvos visuomenė, ypač studentija, kuri tuo metu buvo Vasaros atostogose, subruzdo ir pasireiškė įvairiais protestais, neramumais. Vokiečiai to pabūgo ir areštuotus profesorius po savaitės paleido. Tačiau vokiečių spaudimas nesiliovė. Pogrindžio judėjimas prieš vokiečių okupaciją stiprėjo. Pagaliau 1943 m. kovo mėn. universitetas vokiečių buvo uždarytas, kai kurie profesoriai, pvz., Antanas Starkus, patologinės anatomijos dėstytojas ir instituto vedėjas, buvo areštuotas ir išsiųstas į koncentracijos stovyklą. Medicinos fakultetas ir šito nepabūgo. Jis tęsė mokslą ir toliau. Visi Medicinos fakulteto profesoriai skaitė paskaitas, atliko darbus su studentais laboratorijose, studentus egzaminavo, knygutėse pasirašinėjo. Medicinos fakulteto dekanas J. Meškauskas, vienintelis iš viso universiteto, studentus registravo ir knygutėse pasirašinėjo. Baigusiems universitetą kandidatų liudijimai ir baigusiems valstybinius egzaminus diplomai buvo išduodami. Tas vyko iki pat 1944 m. pavasario semestro galo, liepos mėn., t.y. iki antrosios rusų okupacijos. Medicinos fakulteto

studentai universiteto uždarymo formaliai nejuto, ir studijos, laiko atžvilgiu, nenukentėjo. Jiems viskas buvo užskaityta. Kadangi jų studijų knygutės buvo registruotos ir jie turėjo užskaitų ir egzaminų parašus, tai studentams, likusiems Lietuvoje ar patekusiems į užsienį, viskas taip pat buvo užskaityta. Tai buvo pavojingas laikas ir tokia fakulteto laikysena buvo labai rizikinga. Tačiau Medicinos fakulteto dekanas ir visa profesūra tam ryžosi ir tuo studentams labai daug padėjo.

Mokslinis Medicinos fakulteto darbas vokiečių okupacijos metu buvo tai pat sunkus. Bet, kad ir sunkiu laiku, nemažai mokslinių darbų buvo parašyta beveik visose katedrose.

Medicinos fakulteto sekretoriais iš eilės buvo profesoriai: Vl. Lašas, Pr. Mažylis, P. Raudonikis, J. Blažys, Br. Sidaravičius, V. Kanauka.

Medicinos fakulteto prezidiumą sudarė dekanas ir sekretorius, o Medicinos fakulteto tarybą — dekanas, sekretorius ir katedrų vedėjai bei etatiniai profesoriai ir docentai. Privatdocentai dalyvaudavo tarybos posėdžiuose patariamuoju balsu.

Medicinos fakulteto prezidiumas ir taryba spręsdavo ir tvarkydavo visus Medicinos fakulteto reikalus. Fakulteto taryba rinkdavo vyresnįjį mokslo personalą, suteikdavo jam mokslo laipsnius ir titulus ir siūlydavo universiteto Rektoriui tvirtinti. Ji rinkdavo jaunesnįjį mokslo personalą. Jaunesnieji ir vyresnieji asistentai ir laborantai buvo renkami trejiems metams. Paskutiniuoju nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu vyresnįjį personalą, fakulteto tarybai išrinkus ir per Rektorių ir Švietimo ministerį pristačius, tvirtindavo Lietuvos Respublikos Prezidentas.

Žemesnįjį mokslo personalą rinkdavo fakulteto taryba ir, Rektoriui pristačius, tvirtindavo Švietimo ministeris. Jaunesnieji ir vyr. asistentai būdavo renkami trejiems metams.

Katedrų vedėjams prašant, asistentų laikas buvo pratęsiamas arba jie perrenkami antram terminui.

Mokomajam personalui paruošti Medicinos fakulteto taryba numatytus asmenis komandiruodavo į užsienius specializuotis ir tobulintis įvairiose medicinos mokslų šakose.

Į J.A.V. buvo komandiruotas B. Šiaulis. Į Vakarų Europos universitetus ir klinikas buvo komandiruoti Vl. Kuzma, V. Kanauka, J. Zubkus, St. Žilinskas, Osk. Pūdymaitis, Br. Sidaravičius, B. Abraitis, J. Kupčinskas, J. Meškauskas, J. Mikužis, P. Kazlauskas ir eilė kitų. Išsiųstieji dažniausiai studijuodavo ir tobulindavosi Vokietijos, Austrijos, Prancūzijos, Italijos universitetuose ir jų klinikose.

Katedrų, klinikų vedėjai ir apskr. vyr. mokslo personalas dažnai

vykdavo susipažinti su klinikų darbu užsienyje; dažnai važiuodavo į gydytojų ar atitinkamų mokslo darbininkų bei specialistų mokslininkų kongresus, suvažiavimus. Tokiu būdu buvo palaikomas nuolatinis ryšys tarp mokslo pažangos užsienyje ir nepriklausomoje Lietuvoje.

MEDICINOS FAKULTETO KLAUSYTOJAI — STUDENTAI

Atidarius Lietuvos universitetą 1922 m. pavasarį, Medicinos fakultetas gavo nemažą studentų skaičių iš Aukštųjų kursų. 1922 m. rudens semestre Medicinos fakultetas pradėjo su 427 studentais. Jų pasiskirstymas buvo, kaip parodyta lentelėje.

Medicinos fak-to studentų ir laisv. klausytojų sąrašas.

A. 1922 m. rudens semestras.

Skyrių pavadinimas	I semestr.				III semestr.				V semestr.				Viso
	Stud.		L. kl.		Stud.		L. kl.		Stud.		L. kl.		
	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	
Medicinos Skyr. .	68	36	3	6	25	34	11	16	9	17	1	—	226
Veterinarijos „ .	28	13	3	4	5	—	1	—	—	—	—	—	54
Odontologijos „ .	11	44	1	4	3	37	1	1	—	—	—	—	102
Farmacijos „ .	16	4	—	—	8	—	—	—	14	3	—	—	45
Viso . .	123	97	7	14	41	71	13	17	23	20	1	—	427

1923 m. pavasario semestre studentų skaičius paaugo labai nedaug.

B. 1923 m. pavasario semestras.

Skyrių pavadinimas	II semestr.				IV semestr.				VI semestr.				Viso
	Stud.		L. kl.		Stud.		L. kl.		Stud.		L. kl.		
	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot.	Vyr.	Mot	
Medicinos Skyr. .	68	36	5	6	26	34	11	17	9	17	1	—	230
Veterinarijos „ .	29	14	4	4	5	1	1	—	—	—	—	—	58
Odontologijos „ .	11	45	1	5	3	38	1	2	—	—	—	—	106
Farmacijos „ .	17	4	—	—	8	—	—	—	14	3	—	—	46
Viso . .	125	99	10	15	42	73	13	19	23	20	1	—	440

Toliau studentų skaičius pamečiui augo ir to skaičiaus augimą matome lentelėje.

Metai	Teolog.-Filosof. fakult.	Evang.-Teolog. fakult.	Human. mokslų fakult.	Teisių fakult.	Matem.-Gamtos fakult.	Medicinos fakultet.	Technikos fakult.
1922	92	—	97	244	142	427	162
1923	138	—	145	368	153	440	152
1924	198	—	233	586	163	436	179
1925	266	6	371	767	246	472	240
1926	294	10	534	948	362	562	354
1927	362	16	661	1178	335	665	366
1928	386	22	812	1311	382	685	406
1929	425	22	768	1256	357	758	402
1930	427	21	711	1344	307	838	449
1931	372	21	692	1517	375	921	577
1937						712	
1938						621	
1939						641	
1940-41						962	
1942						789	
1943						650	

Lentelė sudaryta pagal Lietuvos universiteto I-mo penkmečio ir II-ro penkmečio (jau vadinamo V. D. un-tu) apyskaitų duomenis. Duomenys po 1931 m. paimti iš kitų šaltinių.

Iš lentelės matome, kad studentų skaičiaus augimas antrame universiteto veiklos penkmetyje nusistojo ir vėliau su nedideliais svyravimais pastoviai laikėsi.

Pastovesnis studentų skaičiaus augimas buvo teisių ir technikos fakultetuose. Medicinos fakultete studentų skaičius vėliau net sumažėjo.

Metai	Medicinos fak. skyriai			Klausytojų lytis		Viso	Veterinarijos skyriuje
	Medicinos	Odontol.	Farmacijos	vyrų	moterų		
1926	337	124	67	315	247	562	34
1932	448	240	165	465	428	893	
1937	418	172	122			712	
1938	368	139	106	309	312	621	

Medicinos fakultete daugiausia studentų studijuodavo mediciną, antroje vietoje buvo odontologija ir trečioje farmacija. Čia spausdinama lentelė rodo studentų pasiskirstymą Medicinos fakulteto skyriuose.

Lentelė sudaryta, pasiremiant duomenimis, paimtais iš *Lietuvos universitetas I-mas penkmetis, V. D. universitetas, II-ras penkmetis* išleistais 1927 ir 1932 m. ir vėlesniais universiteto kalendoriais.

Čia paduota atskirų metų statistika, bet ji taip pat parodo ir bendrą vaizdą, specialybių ir lyties atžvilgiu.

Medicinos skyriuje studentų vyrų buvo apie 2/3 ir 1/3 moterų. Odontologiją studijuodavo beveik išimtinai moterys; vyrai odontologijos skyriuje būdavo išimtis. Farmacijos skyriaus studentų maždaug buvo pusė vyrų ir pusė moterų. Į Lietuvos universitetą klausytojais buvo priimami ir vyrai ir moterys be skirtumo tautybės, tikybos, amžiaus ir šeiminės padėties atžvilgiu. Klausytojų pasiskirstymas tautybėmis fakultetuose įvairavo. Lentelė rodo Medicinos fakulteto klausytojų pasiskirstymą tautybėmis.

	Tautybės									
Metai	Lietuviai		Žydai		Lenkai		Rusai		Kitų taut.	
		%		%		%		%		%
1926	278	49,5	257	45,7	15	2,7	3	0,5	9	1,6
1932	460	51,5	372	41,7	34	3,8	10	1,1	17	1,9

Šiai lentelei duomenys paimti iš *Lietuvos universitetas* I-mo penkmečio apyskaita, 1927 m. Kaunas ir *V. D. universitetas* II-ro penkmečio apyskaita. 1932 m. Kaunas. Vėlesniais laikais duomenys nedaug kuo skyrėsi.

Lentelė rodo klausytojų tautybių pasiskirstymą, imant procentais, visuose fakultetuose 1938 m. pavasario semestre.

	Tautybės				
Fakultetai	Lietuviai	Žydai	Lenkai	Rusai	Kitų
Teologijos-filos.	100%				
Evang. teolog.	52.4%				47.6%
Humanit. mokslų	67.8%	25,2%	1.5%	2.4%	3.1%
Teisių fak.	77.9%	16.5%	1.9%	1.3%	2.4%
Matem.-Gamtos	40%	51.2%	4.4.%	1.7%	2.4%
Medic. fakultet.	51.5%	41.7%	3.8%	1.1%	1.9%
Technikos fak.	62.2%	29.0%	3.7%	3.3%	1.8%
Viso	67.4%	26.2%	2.5%	1.6%	2.3%

Lentelė paimta iš *Vytauto Didžiojo universitetas,* 1932 m., Kaunas.

Iš lentelės matyti, kad Medicinos fakultete 48.5% studentų buvo nelietuviai. Matematikos-Gamtos fakultete lietuvių studentų buvo tik 40%.

Lietuva buvo žemės ūkio kraštas. Pramonė buvo nedidelė ir besikurianti. Miestuose ir miesteliuose daugiausia gyveno nelietuviai, ir jie vertėsi prekyba. Studentiją sudarė ūkininkų, valdininkų ir prekybininkų sūnūs ir dukterys. Čia įdėta lentelė rodo 1932 m. Medicinos fakulteto studentų gimimo, arba kilmės, vieta, imant apskritimis.

1932 m. Medicinos fakulteto studentų gimimo — kilmės vietovės

Miestai ir apskritys	Fakulteto skyriai: Medicinos skyrius	Odontologijos skyrius	Farmacijos skyrius	Viso
Alytaus	24	15	4	43
Biržų	18	11	9	38
Kauno	74	28	30	132
Kedainių	14	5	3	22
Kretingos	4	1	3	8
Marijampolės	23	24	12	59
Mažeikių	15	3	3	21
Panevėžio	29	16	10	50
Raseinių	27	8	11	46
Rokiškio	9	10	—	19
Seinų	7	3	4	14
Šakių	19	15	6	40
Šiaulių	35	24	13	72
Tauragės	15	6	1	22
Telšių	6	2	5	13
Trakų	4	3	5	12
Ukmergės	27	14	10	51
Utenos	13	8	3	24
Vilkaviškio	18	11	13	42
Zarasų	6	1	1	8
Okup. Lietuvos	27	7	1	35
Klaipėdos krašto	—	—	—	—
Užsienyje	74	25	18	117

Lentelė paimta iš *Vytauto Didžiojo universitetas,* 1932 m., Kaunas

Iš lentelės matyti, kad studentija į universitetą suvažiavo maždaug vienodai iš visos Lietuvos. Mažiausia buvo studentų iš Zarasų ir Krentingos apskričių. Iš to galima daryti išvadą, kad ekonominės ir socialinės sąlygos buvo maždaug vienodos visoje Lietuvoje.

Medicinos fakulteto studentai gimnazijas buvo baigę Kaune (249 stud.), Panevėžyje (96), Šiauliuose (72), Marijampolėje (71), Ukmergėje (62), Raseiniuose (32) ir kit.

Studentų tėvų daugumos verslas buvo žemės ūkis (311), prekyba (182), laisva profesija (109), valstybės ar savivaldybių tarnyba (97), pramonė (34) ir kitos.

Studentų pragyvenimo šaltinis daugiausia buvo tėvai (580), giminės (99), laisvas uždarbis (79), stipendijos (55), tarnyba (36) ir kit.

Med. fakulteto studentų dauguma 1932 m. buvo Lietuvos piliečiai (872), toliau buvo U.S.A. piliečiai, 8 be pilietybės, 1 Latvijos pilietis ir 8 nesuteikė žinių.

Iš svetimų kalbų dauguma studentų mokėjo vokiečių kalbą (558), rusų (476), lenkų (176), hebrajų (201), žydų (190), anglų (72), prancūzų (62), lotynų (25) ir kit.

Tai yra Medicinos fakulteto studentijos vaizdas. jis, be abejo, kiekvienais metais buvo truputį kitoks, bet variacijos buvo mažos ir bendras vaizdas daug nesikeitė.

Panaudota literatūra

Lietuvos universitetas, 1922.II.16–1927.II.16.
V. D. Universitetas, 1927.II.16–1932.II.16.
V. D. Universiteto kalendoriai, pradedant 1932 m. ir baigiant 1940 m.
Vl. Lašas, *Aukštosios medicinos mokyklos kūrimasis ir vystymasis* Kaune. 1967 m. Vilnius.

MEDICINOS FAKULTETO STUDENTŲ ORGANIZACIJOS

Visuose kraštuose studentija yra gyviausias ir budriausias tautos elementas. Jis greičiausiai susivokia ir jautriausiai reaguoja į tautos ar valstybės politinius, kultūrinius, ekonominius ir socialinius klausimus. Universitetuose studentų gyvenimas nesiriboja tik paskaitų klausymu, praktikos darbais, seminarais ir bibliotekomis. Studentija universitetuose ne tik auklėjama, bet ji auklėjasi ir pati.

Medicinos fakulteto studentija pirmaisiais keleriais metais buvo savo sudėtimi labai įvairi, marga. Ją sudarė senesni studentai, grįžę iš kitų, daugiausia Rusijos, universitetų, nes dėl karo sąlygų jie ten negalėjo baigti; studentai, grįžę iš karo frontų, kur jie kovojo su lenkais, bolševikais ir vokiečiais, ir pagaliau studentai jaunuoliai, tik ką baigę gimnazijas. Todėl studentijos gyvenimas ir reagavimas į įvairius įvykius ir problemas buvo

dažnai neramus ir audringas. Dar reikia pridėti, kad pirmais ir antrais, Medicinos fakultetą įsteigus, mokslo metais mažumos sudarė didesnę studentų dalį, t.y. mažumų buvo daugiau negu lietuvių, ir mažumų reiškimasis ir reikalavimai lietuvius studentus erzino. Palaipsniui santykis keitėsi, bet ir tai dar 1926 m. lietuvių buvo 49,5%, o visų kitų mažumų buvo 50,5%. Mažumos mažai domėjosi ir nepaisė gyvybinių lietuvių reikalų.

Medicinos fakultete organizacinis studentijos gyvenimas buvo gyvas. Ji buvo susiorganizavusi tautiniais, ideologiniais, profesiniais pagrindais.

Profesiniais pagrindais susikūrusių organizacijų Medicinos fakultete buvo: 1. Studentų medikų draugija, 2. Žydų studentų medikų draugija, 3. Farmacininkų draugija ir 4. Studentų veterinarų draugija.

1. *Studentų medikų draugija.* Ji įsikūrė pirmiausia, ir tokiu būdu ji buvo seniausia fakultetinė draugija. Ji universitete buvo įregistruota 1923 m. vasario mėn. 22 d. Tautybės atžvilgiu fakultetinės draugijos visur kitur buvo mišrios. Medicinos fakultete Studentų medikų draugijai priklausė tik lietuviai. Ši draugija turėjo nemažą knygyną, kooperatyvą, kuris stengėsi studentams gauti knygas ir reikalingus medicininius instrumentus papigintomis kainomis. Draugija turėjo paskolų fondą, kuris duodavo studentams trumpalaikes paskolas. Studentų medikų draugija organizuodavo ekskursijas į užsienį ir į įvairias ligonines. Savo lėšoms papildyti ji rengdavo balius, gegužines, išvykas. Narių skaičius siekdavo iki 400 ir daugiau.

2. *Žydų studentų medikų draugija.* Ji buvo įsteigta 1927 m. balandžio mėn. 7 d. Šios draugijos tikslai ir uždaviniai buvo beveik tie patys kaip ir Studentų medikų draugijos, tik jie ribojosi studentų žydų reikalais. Bendrai žydų organizacijų universitete buvo daug ir jos labai gyvai reiškėsi. Kitos mažumos Medicinos fakultete atskirų organizacijų neturėjo. Studentai medikai lenkai, rusai, vokiečiai, latviai ir kiti priklausė prie atitinkamų tarpfakultetinių mažumų organizacijų.

3. *Farmacininkų draugija.* Ji buvo įsteigta 1926 m. gegužės mėn. 20 d., tautybių atžvilgiu buvo mišri draugija. Ji rūpinosi studentų farmacininkų profesiniais ir ekonominiais reikalais. Jos veikla buvo kartais gyvesnė, kartais visai susilpnėdavo. Tai daug priklausydavo nuo valdybos.

4. *Studentų veterinarų draugija.* Ji buvo įsteigta 1924 m. lapkričio mėn. 13 d. ir likviduota, uždarius Medicinos fakultete Veterinarijos skyrių, 1930 m. gegužės mėn. 30 d. Ta draugija rūpinosi studentų veterinarų profesiniais ir ekonominiais reikalais.

Tautinės-ideologinės organizacijos

Iš tautinių-ideologinių organizacijų Medicinos fakultete, pagal įsikūrimo laiką, buvo šios: 1. Studentų medikų korporacija ,,Fraternitas Lithuanica'', 2. Studentų ateitininkų medikų korporacija ,,Gaja'', 3. Studenčių medikių ir odontologių korporacija ,,Patria'' ir 4. Studentų medikų korporacija ,,Ąžuolas''. Visas tas organizacijas aprašo tų korporacijų nariai.

Dr. Henrikas Brazaitis

FRATERNITAS LITHUANICA 1908—1944

Devyniolikto šimtmečio pabaigoj iš lietuviško kaimo kilęs jaunuolis savo atkaklumu, gabumais ir darbštumu siekė aukšto mokslo ir pradėjo dėti pastangas lietuvybei atgimti ir nepriklausomą valstybę atkurti. 1872—1875 metų laikotarpy aukštą mokslą siekiančių lietuvių studentų tarpe pradėjo reikštis tautinė sąmonė. Petrapily, Petro Vileišio pastangomis, buvo įkurta slapta lietuvių studentų draugija. Tuo pačiu laiku pradėta leisti rašytą laikraštį „Kalvis Melagius" (žiūr. doc. J. Tumo *Lietuvių literatūros paskaitos,* 1924 m.). Tos draugijos nariai, užbaigę mokslą, išsiskirstydavo po Rusijos plotus ir, jei kas grįždavo į Lietuvą, vis vien jų ryšiai nutrūkdavo. Tokia draugija nebuvo priimtina aktyviems Petrapilio karo medicinos akademijos studentams, ypač atkakliam, už lietuvybę kovojančiam Vladui Nagevičiui. Jo iniciatyva su dr. Jono

Fraternitas Lithuanica metinis suvažiavimas 1915 m. Petrapilyje. Sėdi iš kairės: d-ras Kostas Fedoravičius, stud. B. Matulionis, d-ras V. Nagevičius, d-ras Pr. Sližys, d-ras J. Blažys, d-ras Pov. Stančius, stud. Lin. Janulionis. Stovi iš kairės: stud. Ad. Plepys, stud. Albr. Jackūnas, d-ras Kz. Oželis, stud. J. Stasiūnas, stud. St. Mačiulis, stud. J. Čeponis.

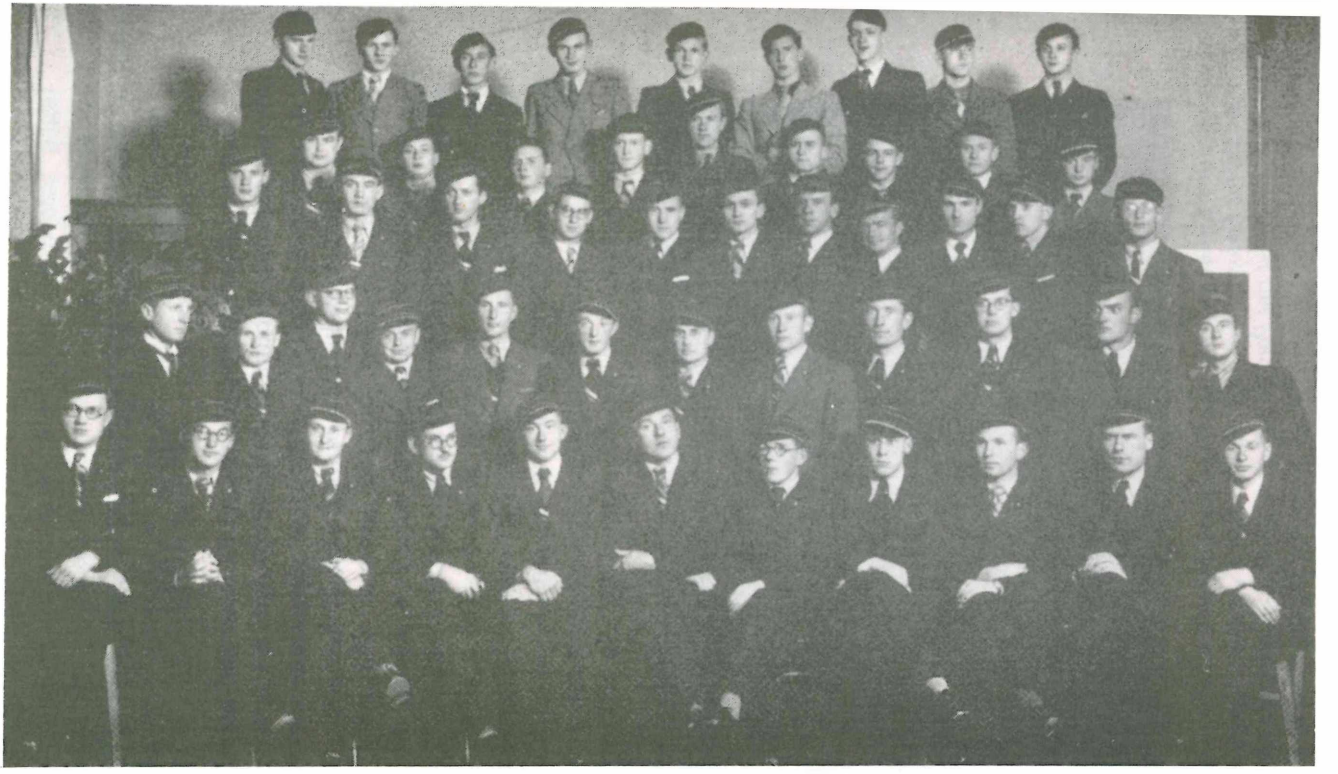

Studentų korporacija Fraternitas Lithuanica 1936 m., pirmininkaujant J. Jarmalai. Iš kairės į dešinę, iš apačios į viršų: I eilė: Minelga, Garūnas, Brazaitis, Labanauskas, Širmenis, Jarmala, Šulma, Armanavičius, Sviderskas, Čeponis, Lelys. II eilė: Cemaška, S. Petrauskas, K. Savickas, P. Baublys, Augevičius, S. Baublys, Švedas,....., Gulbinas, Slavinskas, Tiknius, ..., III eilė: Aglinskas, Snieška, Budrys, Taučas, Kanclyvius, Kaveckas, Ilgeičius, Masaitis, Palietis, Martusevičius, Matiukas. IV eilė: Krasauskas, J. Volonsevičius, Artiomovas, ..., Pavilanis, Tiškus, Petrovas, ..., L. Petrauskas. V eilė: Kudirka, Kolis, ..., ..., Žiugžda, Saulynas, Puškorius, ..., Šuchvostovas.

Basanavičiaus pritarimu 1908 m. lapkričio 28 (senu stilium lapkričio 15) buvo įkurta irgi slapta studentų medikų draugija „Fraternitas Lithuanica". Akstiną steigti studentų medikų draugiją, vėliau virtusią korporacija, davė jau įkurtos, to paties vardo ir tikslų latvių ir estų draugijos. Tų trijų draugijų steigėjai Vladas Nagevičius, latvis Snikers ir estas Lossman vėliau, valstybėms atgavus nepriklausomybę, ėjo tas pačias karo sanitarijos viršininkų pareigas savo kraštuose.

Draugijos įkūrėjai, be Vlado Nagevičiaus, buvo Vladas Ingelevičius, Kazys Oželis, Pranas Sližys ir Zenonas Ščeponavičius. Draugija augo narių skaičiumi. Į ją stojo studentai medikai ir iš kitų universitetų. Draugija veikė be įstatų, jos veikla daugiau reiškėsi kaip brolija, vėliau pasivadinusi korporacija, kuri buvo antroji narių šeima. Tas laikotarpis buvo tuo reikšmingas, kad draugijos nariai turėjo pasižadėti, atitarnavę už stipendiją rusų kariuomenėj, grįžti į Lietuvą ir dirbti savo tautos labui. Draugijos nariai dalyvavo kultūrinėje, visuomeninėje ir politinėje veikloje. Dažnai bendrai lankė teatrus, koncertus ir meno galerijas. Korporacija turėjo garbės narius, kurie galėjo būti ir negydytojai. Garbės nariais buvo dr. Jonas Basanavičius, prof. dr. Petras Radzvickas, dr. Jonas Šliūpas ir muzikas Stasys Šimkus. Studentai medikai, nebaigę medicinos mokslo ir negavę diplomų, galėjo likti draugijos nariais. Tokiu buvo aktorius Stasys Pilka. Draugijai galėjo priklausyti įvairių įsitikinimų studentai medikai. Korporacija laikėsi politinės ir tikybinės tolerancijos principų. Metiniuose suvažiavimuose dalyvavimas buvo privalomas ir net karo metu, 1915 metais, broliai laikė savo pareigą atvykti iš tolimų frontų. 1917 metais draugija išėjo į viešumą. Petrapilio seime fraternitiečiams atstovavo brolis, karo laivyno gydytojas Vladas Nagevičius. Ten jis pasakė patriotinę kalbą su garsiu iššūkiu „šalin zuikiai" ir paveikė seimo dalyvius priimti rezoliuciją, reikalaujančią Lietuvai nepriklausomybę, o ne apsisprendimo ar autonomijos, kurias rėmė kairioji seimo srovė.

Karui pasibaigus ir nepriklausomybę atgavus, fraternitiečiai grįžo į Lietuvą ir įsijungė į Lietuvos atkūrimo darbą. Fraternitiečiai stojo savanoriais į kuriamą Lietuvos karo sanitarijos tarnybą, kurios viršininku nuo pradžios iki okupacijos buvo gen. dr. Vladas Nagevičius. Jam talkininkavo pulk. dr. Vladas Ingelevičius. Apie 80% karo gydytojų buvo fraternitiečiai. Virš 40 korporacijos narių dėstė Medicinos fakultete įvairiuose mokomo personalo postuose. Daug narių buvo apskrities ir miesto gydytojai. Dirbo ligoninėse ar vertėsi privačia praktika. Pirmas po karo metinis suvažiavimas įvyko 1918 metais Vilniuj. Iki 1922 metų korporacija veikė be įstatų ir tik valdžios reikalavimu turėjo užsiregistruoti

ir priimti įstatus. Tuose įstatuose buvo numatyta, kad 5-to semestro studentai galėjo stoti į korporaciją ir sudaryti studentų sekciją. Tas įstatų paragrafas savaime išnyko, kada 1924 m. lapkričio 19 buvo įsteigta studentų korporacija. Studentai, įstoję į korporaciją, vienerius metus turėjo išbūti juniorais. Po metų duodavo priesaiką ir gaudavo korporacijos juostą. Užbaigę medicinos mokslą ir gavę diplomus, automatiškai būdavo priimami į filisterių gydytojų korporaciją. Abi korporacijos artimai bendradarbiavo ir derino savo veiklą.

„Humanitate et scientia" buvo korporacijos Fraternitas Lithuanica šūkis, kuriuo vadovavosi korporacijos broliai, ir kuris buvo įrašytas ant korporacijos vėliavos, filisterių žmonų padovanotos studentų korporacijai 1927 m. metinio suvažiavimo proga. Korporacijos spalvos — geltona ir juoda. Geltona reiškia auksą, taurumo simbolį, juoda — geležį, korporacijos stiprumą. Be metinių suvažiavimų buvo eiliniai susirinkimai ir, kaip tradicija vasaros metu, gegužinė brolio gen. Vlado Nagevičiaus ūkyje Žemaitkiemy, prie Babtų.

1931 m. birželio 13 įsisteigė tos pačios ideologijos studenčių medikių ir odontologių korporacija „Patria", kuri dabar susijungė su „Fraternitas Lithuanica". Korporacijos pavyzdžiu 1932 m. vasario 22 buvo įkurta technikų Vyrija „Plienas", su kuria fraternitiečiai artimai bendradarbiavo.

Korporacijos nariai dalyvavo visuomeninėj veikloj. Jos kūrėjas gen. dr. Vladas Nagevičius buvo Karo Muziejaus steigėjas, karo invalidų globėjas, Karininkų Ramovės ilgametis vadovas ir dar dirbo archeologijos srity, nes tai buvo jo antroji profesija. Brolis pulk. dr. Vladas Ingelevičius ir dr. Jurgis Alekna dalyvavo Raudonojo Kryžiaus vadovybėje. Brolis dr. Balys Matulionis buvo Birštono ir kitų gydomųjų kurortų steigėjas.

1933 lapkričio 28 buvo paminėa 25-ių metų įkūrimo sukaktis. Iškilmingam posėdy dalyvavo Respublikos Prezidentas, vyriausybės nariai ir universiteto vadovybė. Tame suvažiavime pirmą kartą buvo sugiedota korporacijos giesmė, garbės nario muziko Stasio Šimkaus sukomponuota. Ją atliko operos solistas Antanas Sodeika su korporacijos narių palyda.

1940 m. Lietuvai netekus nepriklausomybės, korporacijos veikla buvo valdžios sustabdyta. Paskutinis pasisakymas buvo pirmojo medicinos darbuotojų mitingo metu valstybės teatre, Kaune. Jame visiems gydytojams ir medicinos personalui, dirbančiam ligoninėse, dalyvavimas buvo būtinas. Ten fraternitiečių vardu kalbėjo brolis prof. dr. Viktoras Vaičiūnas. Pasveikinęs naują, „laisvą" valdžią, išdrįso pasakyti, kad „Fraternitas Lithuanica" už socialistinę, bet nepriklausomą Lietuvą.

Okupacijos metais daug korporacijos narių pavieniai dalyvavo

pogrindžio veikloj. Ypatingai aktyvus buvo a.a. brolis Ksaveras Vencius, kuris laikinoj vyriausybėj ėjo sveikatos ministerio pareigas, bet greit atsistatydino, kai pamatė, ko siekia naujasis okupantas. Didelis narių skaičius buvo ištremtas į Sibirą ir žuvo kankinio mirtimi. Dalis žuvo karo lauke. Du fraternitiečiai, dr. Juozas Žemgulys ir dr. Stasys Mačiulis ir korporacijos „Gajos" narys dr. Antanas Gudonis, buvo žiauriai nukankinti Panevėžio ligoninėj, eidami savo pareigas, teikdami pagalbą sužeistiesiems.

1944 m. daug fraternitiečių paliko Lietuvą ir pasitraukė į vakarus. Čia, vakaruose, atkūrė korporaciją, kuri tomis pačiomis idėjomis ir tikslais sėkmingai veikia.

Dr. Jurgis Starkus

„GAJA" LIETUVOS UNIVERSITETO STUDENTŲ ATEITININKŲ MEDIKŲ KORPORACIJA

Medicinos fakulteto ateitininkiškos ideologijos studentai neturėjo iki 1928 m. Lietuvos universitete savo atskiros organizacijos. Dauguma jų priklausė studentų ateitininkų draugovei ar jos padaliniams — Vytauto klubui, Kęstučio korporacijai; kai kurie priklausė tik profesinio pobūdžio, nepasaulėžiūrinei medikų draugijai, ar iš viso nedalyvavo jokioje studentų organizacijoje.

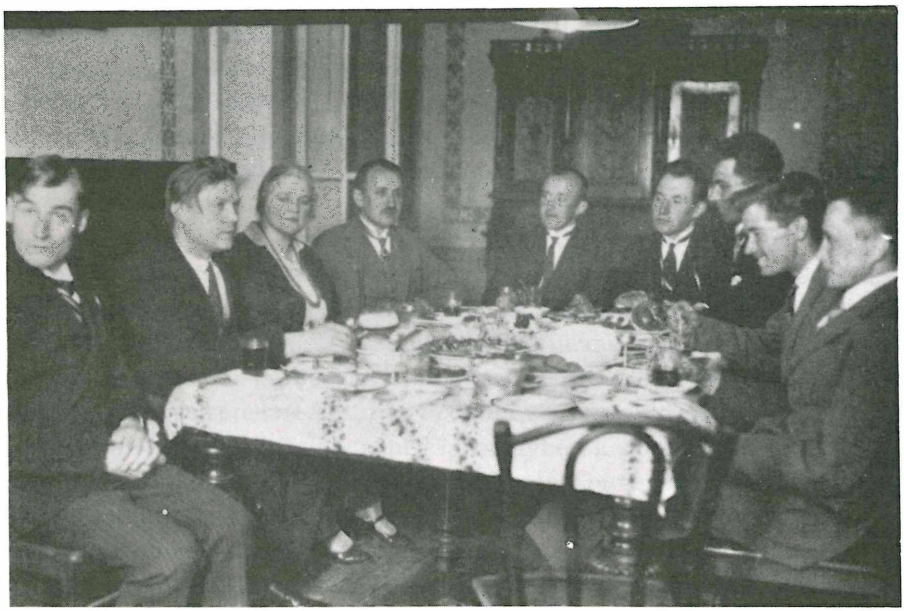

Iš kairės į dešinę: Juozas Račiūnas, Domas Jasaitis, Sofija Čerkeliūnienė, Pranas Dovydaitis, Stasys Kudirka, Petras Strimaitis, Antanas Pavalkis, Stasys Tuminas, Petras Kazlauskas-Kazlas.

Pirmoj eilėj iš kairės į dešinę: Pr. Dovydaitis, St. Šalkauskis, J. Ročiūnas, S. Čerkeliūnienė, Pr. Kuraitis, J. Meškauskas, St. Ūsoris. Pirmininkauja St. Paškevičius.

Kasmet daugėjant stojančių į medicinos fakultetą buvusių moksleivių ateitininkų skaičiui, vyresniųjų medicinos fakulteto kursų studentų ateitininkų tarpe brendo mintis įsteigti atskirą studentų ateitininkų medikų korporaciją. Dėl sunkaus medicinos studijų pobūdžio šio fakulteto studentams nebuvo paranku dalyvauti įvairiuose ateitininkų padaliniuose, be to, jie, sudarydami tik mažumą, ne visada galėjo diskutuoti problemas ar pravesti sumanymus, liečiančius medicinos sritį.

Po keleto iniciatorių privačių pasitarimų ir nuoširdaus ateitininkų vadovybės pritarimo buvo nutarta steigti savą profesinę studentų medikų ateitininkų korporaciją. Tuometinis ateitininkų federacijos vadas prof. Stasys Šalkauskis entuziastingai pritarė šiai minčiai. Jo patarimu, iniciatoriai pasirinko korporacijai „Gajos" vardą. Graikų mitologijoje Gaja, žemės ir sveikatos deivė, gimdė milžinus šimtarankius. Tikėta, kad „Gajos" korporacija išaugs stipri ir gausi narių skaičiumi. Korporacijos šūkis buvo pasirinktas: „Gajus kūnas — budri dvasia". Emblemą steigėjai pasirinko — puplaiškio šakutė (vaistažolė) Menyanthes trifoliatae (gentia nacea) ir žaltys. (įstatų 3 paragrafas). Vyriausias korporacijos tikslas — išauklėti savo narius susipratusiais katalikais, karštais lietuviais patriotais ir gerais savo profesijos darbininkais (Įst. 4 p.)

Steigiamasis susirinkimas įvyko 1927 m. lapkričio mėn. studento mediko Juozo Račiūno dėdės kan. J. Stakausko bute (Benediktinių vienuolyne Kauno senamiestyje). Jame dalyvavo šie studentai medikai: A. Aleknavičius, J. Balčiūnas, A. Čerškus, A. Gulbinas, J. Jusionis, J. Kamarauskas, P. Kazlauskas, K. Konkulevičiūtė-Štuopienė, S. Kudirka, J. Meškauskas, A. Pavalkis, P. Strimaitis, F. Zubinas. Šiame susirinkime buvo priimti studento Jurgio Balčiūno suredaguoti įstatai. Beliko juos įteikti universiteto senatui įregistruoti. Čia steigėjai susidūrė su kliūtimi. Pagal universiteto reguliaminą vienas iš fakulteto profesorių turėjo duoti sutikimą būti naujai steigiamos korporacijos globėju, deja, to meto medicinos fakultete profesorių tarpe neatsirado nė vieno, kuris būtų sutikęs būti katalikiškos studentų korporacijos globėju. Medicinos fakulteto mokomajame personale tuo laiku dar viešpatavo iš Rusijos universitetų atsivežtoji nihilistinė dvasia, ir ateitininkų ideologijai nebuvo jokio pritarimo. Pagaliau ponios Sidaravičienės dėka buvo gautas prof. B. Sidaravičiaus sutikimas būti steigiamos studentų ateitininkų korporacijos globėju, ir universiteto senatas 1928 m. kovo mėn. 21 d. „Gajos" korporaciją įregistravo.

„Gajos" korporacijos pavyzdžiu pasekė ir kitų fakultetų studentai ateitininkai, įsteigdami, pvz.: Teisių fakultete korp. „Justitia", Technikos fakultete korp. „Grandis" ir kit.

„Gajos" korp. vėliava buvo pašventinta 1928 m. birželio mėn. 3 d. Vėliavos kūmais ir pirmaisiais korporacijos garbės nariais buvo dr. Domas Jasaitis ir dantų gydytoja Sofija Čerkeliūnienė. Jie iki pat savo gyvenimo pabaigos išliko nuoširdžiai artimi korporacijai. O vėliau įsisteigus gydytojų korporacijai „Gajai", jie buvo jos aktyvūs nariai. Pirmasis korporacijos pirmininkas buvo stud. med. Juozas Račiūnas. Po jo pirmininkavo studentai medikai: Antanas Aleknavičius, Petras Kazlauskas, Juozas Meškauskas, Juozas Kamarauskas ir kiti. Pradžioje korporacijos pirmininkas ir kiti 4 valdybos nariai buvo renkami vieneriems metams. Vėliau, pakeitus įstatus ir senatui juos 1929 m. vasario 21 d. patvirtinus, pirmininko ir valdybos kadencija buvo sutrumpinta — jie buvo renkami vienam semestrui.

„Gajos" korporacijos steigėjų viltys turėti gausią ir stiprią korporaciją išsipildė greičiau, negu buvo laukta. Kiekvienerių mokslo metų pradžioje į medicinos fakultetą įstodavo nemažas skaičius gimnazijose buvusių moksleivių ateitininkų, kurie beveik be išimties stodavo į „Gajos" korporaciją. Taip 1931 m. rudenį junjorų skaičius buvo didesnis už korporacijos senjorų skaičių.

Medicinos fakultete buvo ir bendra studentų medikų draugija. Nuo

„Gajos" korp. nariai pirmininkaujant J. Starkui (sėdi viduryje) 1933 m.

1931 m. rudens semestro tos draugijos vadovybė dažniausiai būdavo gajininkų rankose. Tai rodo, koks didelis nuošimtis gajininkų buvo medicinos fakultete.

Studentų ateitininkų sąjungoje „Gajos" korporacija buvo didžiausia narių skaičiumi, ir ji aktyviai reiškėsi bendrame studentų ateitininkų veikime. Stud. J. Meškauskas yra buvęs Studentų ateitininkų sąjungos pirmininku, stud. F. Zubinas ir kiti tos sąjungos sekretoriais. Nuo pat įsisteigimo „Gajos" korporacijai priklausė vyrai ir merginos, susirinkimai būdavo bendri. Nuo 1931 m. rudens semestro gajininkės retkarčiais darydavo atskirus susirinkimus savo specifinėms problemoms spręsti. Tai nebuvo korporacijos skilimas, o tik jos sekcijos veikimas, vadovaujant rinktai vadovei. Korporacijos nariais buvo ne vien studentai medikai, bet taip pat odontologijos bei farmacijos studentai,-tės. „Gaja" palaikė šiltus kolegiškus santykius su kitomis medicinos fakultete veikiančiomis studentų korporacijomis — „Fraternitas Lithuanica", „Patria", „Ąžuolas".

Korporacijos susirinkimai būdavo dažnai ir gausūs. Gyvose diskusijose korporantai formavo lietuvio kataliko gydytojo profesinę etiką ateitininkų ideologijos rėmuose. Į diskusijas būdavo kviečiami Universiteto ir Kauno Kunigų seminarijos teologijos profesoriai.

Baigę medicinos fakultetą ir įsigiję gydytojo praktikos teises, gajininkai

gydytojai garbingai reiškėsi savo profesijoje. Dalis jų praktikavo mediciną provincijos miestuose ir miesteliuose, kiti pateko į apskričių ir miestų gydytojų administracines vietas bei į apskričių ir kitas ligonines. Kai kurie tapo žymiais specialistais, mokslininkais. Išlaikę Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete daktaro laipsniui įsigyti egzaminus, atlikę mokslinius tyrinėjimus, parašę ir apgynę disertacijas, gaudavo medicinos daktaro laipsnius.

Baigusių medicinos fakultetą ir tapusių gydytojais gajininkų filisterių skaičiui gerokai padidėjus, atėjo laikas gydytojams sukurti savo atskirą organizaciją, kurios rėmuose jie galėtų rasti atsakymą sprendžiant dažnokai iškylančius klausimus, turinčius ryšį su katalikų pasaulėžiūra. Šiam planui šiltai pritarė ateitininkų federacijos vadai — ypač entuziastingai katalikų Bažnyčios hierarchija. Vardas naujai organizacijai buvo duotas Lietuvių katalikų gydytojų korporacija „Gaja". Jai legalizuoti pagal veikiančius to meto Lietuvos įstatymus buvo išrinkti trys įgaliotiniai: dr. Juozas Račiūnas, dr. Antanas Gulbinas ir dr. Jurgis Balčiūnas. Jų pagrindinis uždavinys buvo parengti įstatus, juos įteikti Kauno miesto ir apskrities viršininkui patvirtinti ir korporaciją įregistuoti. Įstatuose buvo įrašyta, kad nariais gali būti ne tik medicinos ir dantų gydytojai, bet ir veterinarijos gydytojai bei farmacininkai. Pačioje pradžioje narių buvo per šimtą. Gydytojų korporacija „Gaja" įsijungė į ateitininkų sendraugių sąjungą. Ši nauja katalikų gydytojų korporacija buvo sutikta Lietuvos katalikų visuomenės su džiaugsmu ir pasitenkinimu. Užsimezgė nuoširdūs santykiai su lietuvių gydytojų korporacija „Fraternitas Lithuanica". Tačiau valdančioji partija visa tai priėmė gana šaltai, o oficialus gydytojų sąjungos žurnalas *Medicina* įdėjo kronikoje žinią apie naujos gydytojų korporacijos įsisteigimą be jokių komentarų. Nuo 1941 m. rudens semestro gajininkai med. dr. prof. Juozas Meškauskas buvo V.D.U. medicinos fakulteto dekanas ir vidaus ligų profesorius ir vidaus ligų klinikos vedėjas, o med. dr. Petras Kazlas — Vilniaus universiteto medicinos fakulteto dekanas ir akių ligų profesorius. Abiejuose universitetuose dėstė mediciną šie gajininkai: med. dr. Antanas Gulbinas — odos ligų profesorius, med. dr. Blažiejus Abraitis — histologijos embriologijos profesorius, dr. Kazys Valteris dėstė patologiją, dr. Jonas Stankaitis — akušeriją-ginekologiją, dr. Stasys Kudirka — chirurgiją, dr. Kazys Rimkus — patologiją, dr. Juozas Kižys — farmakologiją. Med. dr. Antanas Starkus buvo profesorius V. D. un-to Medicinos fakultete, dėstė patalogiją ir buvo patalogijos instituto direktorius. Jis buvo ateitininkas, bet priklausė „Kęstučio" korporacijai.

1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, studentų ir gydytojų „Gajos" kor-

poracijos buvo priverstos nutraukti savo veikimą. Tačiau veikla galutinai nenutrūko, buvo pereita į pogrindį. Daug studentų medikų ir gydytojų nuo okupanto žiauriai nukentėjo — pvz., dr. Bronius Gaižiūnas, dr. Juozas Kižys ir kiti buvo tardomi, kalinami, dr. A. Arlauskas ištremtas žuvo, o dr. Antanas Gudonis, eidamas savo pareigas Panevėžyje buvo žiauriai nužudytas. Dr. Stasys Tuminas buvo išvežtas į Sovietų Sąjungą.

Prasidėjus vokiečių-sovietų karui, daug gajininkų aktyviai dalyvavo sukilime prieš okupantą. Vokiečių okupacijos metu „Gaja" neoficialiai atsigavo, paaugo narių skaičiumi. Antroji sovietų okupacija 1944 m. „Gajos" korporacijų veiklą visiškai sunaikino.

* * *

Po karo 1945 m. gajininkai, tęsdami medicinos studijas Tuebingeno universitete, atkūrė stud. med. korp. „Gają". Iki 1950 m. jai vadovavo stud. med. Kazys Pemkus. Dėl prasidėjusios masinės emigracijos į JAV ir kitus užjūrio kraštus korporacijos veikla palaipsniui sustojo.

1950 m. pradžioje JAV buvo atkurta Lietuvių katalikų gydytojų korporacija „Gaja". Korporacijos įstatai buvo priimti 1953 m. spalio mėn. visuotiname gydytojų gajininkų suvažiavime Čikagoje. Korporacijos atkūrimui vadovavo dr. Jurgis Starkus, ir nuo atkūrimo iki 1957 m. jis buvo korporacijos pirmininku. Gydytojų korporacija „Gaja" sėkmingai ir aktyviai tebeveikia Jungtinėse Amerikos Valstybėse.

Dr. Laimutė Griniūtė-Šmulkštienė

STUDENTŲ MEDIKŲ „ĄŽUOLO" KORPORACIJA

1931 m. gruodžio 15 d. studentai iniciatoriai J. Petrikas, Pr. Vaičiulis, N. Indrašius, L. Grinevičiūtė, J. Gudauskas ir kiti sukvietė studentų medikų, odontologų ir farmacininkų susirinkimą ir įsteigė Studentų medikų „Ąžuolo" korporaciją. Pirmojon valdybon išrinkti J. Petrikas, L. Grinevičiūtė, N. Indrašius, L. Šulčys ir S. Būgaitė. Vytauto Didžiojo universiteto vadovybė formaliai korporaciją įregistravo 1932 m. gegužės 21 d.

Pirmajame viešame susirinkime dalyvavo svečiai: Felicija Bortkevičienė, prof. Vladas Lašas, prof. Pranas Mažylis ir dr. Jonas Staugaitis. Korporacijos šefu buvo prof. Vladas Lašas, garbės nariai — prof. Vincas Kanauka ir dr. Jonas Staugaitis. Pirmininkais — J. Petrikas, Č. Kuraitis, L. Šulčys ir kt.

Iš kairės sėdi: prof. Pr. Mažylis, dr. Jonas Staugaitis, Felicija Bortkevičienė, kalba prof. Vl. Lašas, studentai: J. Petrikas, L. Grinevičiūte, N. Indrašius.

Studentų medikų „Ažuolo" korporacijos nariai 1932 m. Iš kairės pirmoj eilėj: Birutė Kekštaitė-Kuraitienė, Emilija Miglinaitė, Sofija Bugaitė, Leonas Šulčys, korporac. šefas prof. Vl. Lašas, Juozas Petrikas, Emilija Klybaitė, Laimutė Grinevičiūtė, Elena Vesputaitė. Antroj eilėj: Juozas Kuprys, Napoleonas Indrašius, Juozas Gudauskas, Telesforas Šurkus, Česlovas Kuraitis, R. Klybas, Stasys Širnas, Jonas Kučinskas, V. Prislys, Pranas Vaičiulis.

Steigiant šią korporaciją, ąžuoliečių tikslai sutarti:

„Auklėti korporantuose mediko visuomenininko jausmus, pagrįstus humaniškumo, demokratijos, tautiškumo ir sąžinės laisvės principais. Ąžuoliečiai vadovavosi senųjų varpininkų daktarų Vinco Kudirkos, Kazio Griniaus, J. Rugio, Jono Staugaičio ir kt. puoselėtais visuomeninio darbo dėsniais, dirbo kultūrinį darbą ir dalyvavo universiteto akademiniame gyvenime. Korporacija turėjo uniformines pilkos spalvos kepures su monograma viršuje ir trijų spalvų juosteles, bet savo vidaus santvarkoje nepuoselėjo korporantiškų tradicijų, kurios buvo atėjusios iš Vokietijos universitetų ir buvo praktikuojamos kitų lietuvių studentų korporacijų.

Studentų medikų „Ąžuolo" korporacija 1935 m. vasario 12 d. įstojo Studentų varpininkų sąjungon ir savo tikslus bei veiklos gaires praplėtė:

a) jungti visus universiteto studentus varpininkus demokratiškumo, humaniškumo, tautiškumo ir sąžinės laisvės pgrindais;

b) auklėti sąjungos nariuose draugiškumą, solidarumą ir ugdyti juose patvarumą bei tvirtą pasiryžimą, vykdant savo idealus;

c) moraliai ir materialiai paremti Sąjungos tiek fizinius, tiek juridinius narius, o šiems tikslams siekti: a) ruošti paskaitas, pranešimus, diskusijas; b) steigti knygynus, skaityklas, bendrabučius, valgyklas, klubus; c) leisti laikraščius, knygas; d) ruošti loterijas, koncertus, spektaklius ir kt.; e) sudaryti įvairius fondus materialiai padėti Sąjungos nariams.

Ąžuoliečiai, kaip ir kiti varpininkai, būdami beveik visą laiką opozicijoje to meto valstybės vyriausybėms, mažai turėjo globėjų ir mecenatų, iš kurių galėtų gauti pašalpas, stipendijas ar protekcijas tarnyboms, o todėl ir jų visuomeninė veikla reikalavo daugiau idealizmo, pasišventimo.

Sovietų Sąjungai 1940 m. birželio 15 d. Lietuvą okupvus, „Ąžuolo" korp. buvo tuoj kartu su visomis studentų organizacijomis uždaryta.

Studentų varpininkų medikų korporacija „Ąžuolas" buvo atkurta 1947 m. birželio 29 d. Wiurzburge, Vokietijoje. Jos steigėjai ir nariai buvo iš Lietuvos dėl antrosios rusų okupacijos pasitraukę ir tais laikais Wiurzburge universitete mokslus ėjusieji studentai, kurių daugumą sudarė medikai.

Korporacijos atkūrimo akte deklaruota;

1. Korp. „Ąžuolas" tiki lietuvių tautos ateitimi.

2. Atsikūrusi korp. ‚Ąžuolas" eis nepriklausomos Lietuvos laikotarpio korp. „Ąžuolo" keliais.

3. Korp. „Ąžuolas" yra varpininkų kovos už tautos laisvę tradicijų saugotoja.

4. Korp. „Ąžuolas" drauge su kitomis varpininkų korporacijomis kovos už lietuvių tautos ir Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

5. Korp. „Ąžuolas" drauge su kitomis varpininkų korporacijomis politiškai vadovaus pažangiajai, tautinei, demokratinei lietuvių tremtinių studentijai.

6. Korp. „Ąžuolas" auklės ir ruoš savo narius išliksimai Tėvynėje tautai padėti.

7. Korp. „Ąžuolo" narius jungia: pagrindinis mūsų tikslas — lietuvio ir Lietuvos laisvė, gilus savo pareigų supratimas ir broliškumas.

1949 m. prasidėjus tremtinių emigracijai, „Ąžuolo" korporacijos nariai išsiblaškė įvairiuose užjūrio kraštuose. Išeivijoje daugelis ąžuoliečių visuomeninį darbą tęsia varpininkų-liaudininkų politinės srovės organizacijose.

D. V. Tauras

STUDENČIŲ MEDIKIŲ IR ODONTOLOGIŲ KORPORACIJA „PATRIA"

Įkurta stud. med. korporacija „Fraternitas Lithuanica" puoselėjo lietuviškas tradicijas, skleidė draugiškumo ir gilios tolerancijos principus, ragino savo narius ir kolegas siekti profesinės ir mokslo pažangos.

Korp. F. L. ideologija patiko studentėms medikėms ir odontologėms, kurios nutarė įkurti studenčių seseriją — korporaciją „Patria". Jos gavo pritarimą naudoti ne tik korp. F.L. įstatus, bet ir dėvėti korp. spalvas: auksinę — taurumo simbolį ir juodą — atsparumo, tvirtumo ženklą. Tačiau patrietės dar pridėjo raudoną spalvą — tėvynės meilės simbolį.

Korp. „Patria 1931 m. senjorės. Sėdi iš kairės st. med.: Pabrėžaitė, Vanda Vilčinskaitė, neatpaž., pirm. M. Stukaitė, Br. Namikaitė, neatpaž., neatpaž. Stovi junjorės st. med. iš kairės L. Griniūtė, odont. Marija Kasakaitytė, Olšauskaitė, S. Andziulytė, Žukauskaitė.

Korporacijos steigiamajame susirinkime buvo išrinkta valdyba su pirmąja pirmininke stud. med. Marija Stukaite (vėliau dr. Ankudiene). Taigi, 1931 m. birželio mėn. 13d. Vytauto D. Universitete buvo užregistruota nauja studenčių medikių ir odontologių korporacija „Patria". Korporacija sparčiai augo ir, jai švenčiant vienerių metų įkūrimo sukaktį, buvo pašventinta vėliava, kurios kūmai buvo kun. J. Tumas-Vaižgantas ir dr. E. Kalvaitytė-Karvelienė. Korporacijos globėjos buvo minėta dr. Kalvaitytė-Karvelienė, dr. K. Žilinskienė ir Ona Talalienė.

1932 m. vasario 22 d. buvo įkurta studentų technikų Vyrija „Plienas", kurios ideologija buvo panaši į Korp. „Fraternitas Lithuanica" tikslus.

Patrietės, baigusios medicinos studijas, įkūrė to paties vardo filisterių korporaciją „Patria", kuri palaikė glaudžius ryšius su abiem „Fraternitas Lithuanica" korporacijom ir su stud. medikių ir odontologių korp. „Patria". Buvo rengiami bendri susirinkimai, alučių parengimai, iškylos.

Patrietės-filisterės ir metinės šventės

Patrietės-filisterės, dirbdamos savo profesijoje, nevengė ir visuomeninių darbų, turėdamos ateičiai dar daug vykdytinų planų.

Deja, sovietų okupacija sužlugdė korporacijos visus ateities planus.

Korp. F.L. ir korp. „Patria", glaudžiai bendradarbiaudamos, puoselėjo korporacijų apjungimo mintį. Manyta, kad sujungus broliją ir seseriją, bus galimybė sėkmingiau siekti savo tikslų. Todėl, 1983 m. rugsėjo mėn. 4 d. abiejų korporacijų visuotiniame susirinkime buvo nutarta abi korporacijas sujungti į gydytojų ir dantų gydytojų korp. „Fraternitas Lithuanica—Patria". Išrinkta abiejų korporacijų bendra valdyba ir paskirta įstatų pakeitimo bei papildymo komisija. Pastaroji komisija paruošė įstatų projektą, kuris buvo svarstomas ir priimtas visuotiniame korporacijos suvažiavime, 1983 m. rugsėjo mėn. 4 d.

Buvo pasiryžta bendromis jėgomis sėkmingiau siekti savo tikslų ir idealų.

KITOS STUDENTŲ ORGANZACIJOS

Krašto ar tautos sveikatingumas yra ankštai susijęs su krašto ar tautos kultūra, kurią ryškiausiai atvaizduoja laisva ir organizuota visuomenė. Po 1926 m. perversmo laisva ir organizuota visuomenės veikla buvo negalima. Universitetas turėjo autonomiją ir organizacijų steigimasis ir veikla priklausė nuo universiteto vadovybės. Studentų organizacijos buvo judriausių ir jautriausių valstybės piliečių religinio, kultūrinio ir politinio susiskirstymo ir lygio veidrodis. Jos atvaizdavo visais atžvilgiais visos tautos ar valstybės piliečių veidą. Todėl čia duodamas buvusių V.D. unto studentų organizacijų sąrašas. Iš tų organizacijų vardų ir jų įsisteigimo laiko galima orientuotis, kokiomis idėjomis, kokiomis mintimis ir kokiomis nuotaikomis studentija ir tuo pačiu Lietuvos visuomenė gyveno. Universiteto auditorijose paskaitininkai ir organizacijų nariai galėjo daug laisviau ir atviriau pasisakyti,negu už universiteto sienų. Čia paduodamos buvusios universitete studentų organizacijos.

Eil. Nr.	Org. byl. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Įregistravimo data	Narių skaičius
1	2	Lietuvių Katalikų Stud. Ateitininkų Sąjunga	1922.V.14	
2	4	Lietuvių Stud. Tautininkų Korpor. „Neo-Lithuania"	1922.XI.9	205
3	5	Stud. Medikų Dr-ja	1923.II.22	356
4	6	Stud. Žydų Ekonominis Susivienijimas	1923.II.22	184
5	7	Stud. Žydų Dr-ja „Alhamišmar"	1923.V.3	26
6	12	Stud. Technikų Dr-ja	1923.XI.8	345
7	13	Stud. „Varpo" Dr-ja	1923.XII.6	86
8	16	Stud. Teisininkų ir Ekonomistų Dr-ja	1924.III.27	306
9	20	Stud. Žydų Korpor. „Vetaria"	1925.I.29	29
10	21	Stud. Sionistų Socialistų Dr-ja	1925.II.5	37
11	24	Žemaičių Stud. Simono Daukanto Dr-ja	1925.V.14	41
12	25	Stud. Socialistų Dr-ja „Žaizdras"	1925.V.22	24
13	27	Stud. Žydų Korpor. „Jordania"	1925.XII.3	47
14	28	Stud. Lenkų Susivienijimas	1925.XII.3	181
15	29	Stud. Gamtininkų Dr-ja	1926.I.28	37
16	30	Stud. Socialistų „Aušrininkų" Dr-ja	1926.II.13	19
17	31	Stud. Medikų Korpor. „Fraternitas-Lithuanica	1926.II.18	70
18	33	Stud. Humanitarų Dr-ja	1926.IV.29	81
19	34	Stud. Farmaceutų Dr-ja	1926.V.20	36

20	38	Stud. Latvių Korporacija „Sidrabenia"	1927.I.20	13
21	40	Lietuvių Katalikų Stud. Ateitininkų Klūbas „Vytautas"	1927.II.24	36
22	41	Korpor. „Fraternitas Juvenum"	1927.II.24	33
32	42	Lietuvių Katalikų Stud. Ateitininkų Korpor. „Kęstutis"	1927.II.24	22
24	44	Stud. Ateitininkų Meno Dr-ja „Šatrija".....	1927.III.10	25
25	46	Studenčių Ateitininkių korp. „Giedra".....	1927.IV.7	46
26	47	Stud. Žydų Medikų Dr-ja	1927.IV.7	220
26	47	Stud. Rusų Susivienijimas	1927.IV.7	27
28	60	Stud. „Vilniui Vaduoti Sąjunga"	1927.XI.3	207
29	59	Stud. Varpininkų Korpor. „Žalgiris"	1928.II.2	23
30	58	Lietuvių katalikų Stud. Ateitininkų Korpor. „Activitas"	1928.II.2	17
31	54	Stud. Vokiečių Korpor. „Arminia"	1928.III.29	51
32	76	Stud. Dr-ja „Mažoji Lietuva"	1928.III.29	12
33	55	Studenčių Ateitininkių Draugovė „Birutė" ...	1928.IV.19	34
34	51	Stud. Korpor. „Lauda"	1928.V.3	28
35	57	Stud. Ateitininkų Medikų Korpor. „Gaja"	1928.V.3	119
36	53	Tikinčiųjų Žydų Akadem. Dr-ja „Morija"	1928.V.4	25
37	63	Stud. Žydų Korpor. „Herclia"	1928.IX.13	26
38	62	Stud. Žydų Korpor. „Hasmonea"	1928.XII.15	26
39	65	Stud. Matematikų-Fizikų Dr-ja	1928.XII.15	36
40	66	Studenčių Tautininkių Korpor. „Filiae Lithuaniae"	1929.I.24	121
41	50	Stud. Koperatyvas	1929.III.21	56
42	69	Žemaičių Stud. Korpor. „Samogitia"	1929.III.9	29
43	72	Stud. Korpor. „Šarūnas"	1929.III.21	29
44	75	Stud. Ateitininkų Zanavykų Dr-ja	1929.XI.22	33
45	77	Evangelikų Lietuvių Stud. „Duonelaičio" Dr-ja	1930.I.9	14
46	79	Stud. Evangelikų Dr-ja	1930.I.30	31
47	80	Stud. Korpor. „Romuva"	1930.I.30	50
48	81	Stud. Šachmatų Mėgėjų Dr-ja.....	1930II.13	36
49	84	Lietuvių-Latvių Dr-jos Akademinė Sekcija	1930.V.28	25
50	95	Žemaičių Studenčių Korpor. „Filiae Samogitiae"	1930.V.30	29
51	86	Žydžių Studenčių Korpor. „Batamia"	1930.VI.5	11
52	87	Stud. Lenkų Sąjunga „Znicz"	1930.VI.5	8
53	89	Fakultetų Dr-jų Sąjunga	1930.IX.11	
54	90	Studenčių Skaučių Draugovė	1930.IX.27	54
55	92	Lietuvių Katalikų Stud. Pedagogų Dr-ja	1930.XI.27	40
56	93	Lietuvių Stud. Sudavių Korpor. „Sudavia" ...	1931.I.29	62
57	96	Lietuvių Stud. Technikų Vyrija (Korpor.) „Plienas"	1931.II.13	95
58	98	Stud. Ateitininkų Juristų ir Ekonomistų Korpor. „Justitia'	1931.III.12	48
59	100	Stud. Korpor. „Ruthenia"	1931.IV.30	14

60	101	Stud. Ateitininkų Pedagogų Draugovė „Humanitas"	1931.V.7	18
61	102	Studenčių Medikių ir Odontologių Korpor. „Patria"	1931.VI.6	43
62	103	Lietuvių Studenčių Sudavių Korpor. „Virgines Sudaviae"	1931.VI.6	26
63	104	Studenčių Korpor. „Romuvos Vaidilutė"	1931.IX.29	47
64	18	Stud. Skautų Korpor. „Vytis"	1932.I.14	59
65	106	Lietuvių Stud. Korpor. „Lietuva"	1932.III.19	38
66	107	Stud. Ateitininkų Technikų Vyrų Korpor. „Grandis"	1932.III.19	34
67	108	Studenčių Rusių Korpor. „Filiae Rutheniae"	1932.IV.7	19
68	109	Stud. Dzūkų Dr-ja	1932.IV.7	35
69	111	Stud. Vilniečių Lietuvių Korpor. „Vilnija"	1932.V.21	22
70	112	Stud. Atsargos Karininkų Ramovė	1932.V.21	
71	113	V. D. Un-to Užsienio Lietuvims Remti Dr-jos Akademinis Skyrius	1932.V.25	21
72	114	Stud. Medikų Korpor. „Ąžuolas"	1932.V.21	26
73	116	Stud. Ateitininkių Teisininkių-Ekonomisčių Korpor. „Fideles Justitiae"	1932.XI.17	19
74	117	V. D. Un-to Stud. Gudų Susivienijimas	1933.I.30	6
75	118	V. D. Un-to Stud. Abstinentų Dr-ja	1932.XI.17	
76	119	V. D. Un-to Žydų Stud. Teatro Dr-ja „Junge Folksbine"	1933.III.2	29
77	120	V. D. Un-to Studenčių Ateitininkių Sporto Klubas „Gražina"	1933.IV.6	26
78	121	V. D. Un-to Stud. Šaulių Kuopa	1933.IV.6	88
79	122	V. D. Un-to Studentų Šaulių Būrio Moterų Skyr. 4 „Živilė"	1933.IV.6	19
80	123	V. D. Un-to Stud. Korpor. Prezidiumų Sambūris	1933.IV.6	
81	124	V. D. Un-to Lietuviškųjų Stud. Organizacijų Sąjunga	1933.IV.27	
82	125	V. D. Un-to Studenčių Varpininkių Korpor. „Rimtis"	1933.V.11	18
83	126	V. D. Un-to Semitologų Dr-ja	1933.V.11	25
84	128	V. D. Un-to Stud. „Narsos" Korpor.	1933.VI.8	15
85	130	V. D. Un-to Stud. Grandis „Naujoji Romuva"	1933.X.26	32
86	129	V. D. Un-to Stud. Literatų „Plunksnos Brolija"	1933.XI.23	
87	131	V. D. Un-to Žydų Stud. Sioninkų Revizioninkų Korpor. „El-al"	1933.XII.22	
88	132	V. D. Un-to Stud. Rusų Korpor. „Alacritas"	1934.II.15	
89	133	V. D. Un-to Žydų Stud. Bendrųjų Sioninkų Organizacija „Hechaver"	1934.III.22	29
90	134	V. D. Un-to Stud. Teisininkų ir Ekonomistų Korpor. „Unitas"	1934.III.22	27

91	135	V. D. Un-to Profesoriaus Filypo Butkevičiaus Vardo Stud. Chemikų Dr-ja	1934.V.25	
92	136	V. D. Un-to Teologijos-Filosofijos Fak. Stud. Dr-ja	1934.V.25	16
93	137	V. D. Un-to Stud. Šaulių Sąja	1934.V.25	

Organizacijų sąrašas paimtas iš V. D. Universiteto 1935 m. pavasario semestro kalendoriaus.

Organizacijų narių skaičius paduotas ne įregistravimo metu, bet koks buvo 1935 metais.

Panaudota literatūra

Liet. Enciklop. I, psl. 522.
Sėja, 1973 m. Nr. 4, p. 38.
Red. Pr. Čepėnas, *Lietuvos universitetas* 1579-1803-1922, A. Kučys. Studentai varpininkai, psl. 630.
Ibidem.
Studentų Varpas, 1948, psl. 34-35.
V. D. Universitetas 1927.II.16—1932.II.16.
V. D. Universiteto 1935 m. pavasario semestro kalendorius.

MEDICINOS FAKULTETO ĮTAKA LIETUVOS MEDICINAI IR SVEIKATINGUMUI

MEDICINOS FAKULTETO AUGIMAS

Atstačius Lietuvos nepriklausomybę ir įkūrus universitetą, baigę gimnazijas moksleiviai suplaukė į jį ir studijavo labai atsidėję. Medicinos fakultetas pradėjo dirbti su ne visai tam darbui pasiruošusiais dėstytojais. Kai kurie jų buvo pakviesti iš užsienio ir skaitė paskaitas svetimomis kalbomis. Tačiau jie visi — tiek vyresnysis, tiek ir jaunesnysis mokslo personalas — žiūrėjo į savo pareigas labai rimtai ir intensyviai studijavo bei gilino žinias savo pasirinktoje specialybėje. Žinioms papildyti ir susipažinti su naujais tyrimo ir gydymo bei mokymo metodais jie dažnai važiuodavo studijuoti į užsienio universitetus ir ten lankė klinikas ir institutus. Palyginti trumpu laiku Medicinos fakultetas atsistojo stipriai ant kojų. Pradžioje teoretinės katedros neturėjo sau tinkamų patalpų, kai kurios net dirbo privačiuose butuose. Klinikos taip pat neturėjo sau tinkamų patalpų, jos dirbo, prisiglaudę prie kitų ligoninių. Per 18 metų Medicinos fakultetas pajėgė pasistatyti modernius ir imponuojančius rūmus savo teoretinėms katedroms ir institutams ir modernias klinikas — ligonines savo klinikinėms katedroms.

Stiprinant Medicinos fakultetą ir plečiant jį į rimtą mokslo įstaigą, su moderniais institutais, klinikomis, tyrimo ir mokymo katedromis, daug energijos, pastangų ir supratimo parodė ilgametis Medicinos fakulteto dekanas prof. Vl. Lašas. Taip pat daug supratimo ir pritarimo parodė ir Lietuvos respublikos vyriausybė. Visiems rūpėjo gyventojų sveikatingumas, gerovė ir ateitis.

Kartu su Medicinos fakultetu augo gydytojų, specialistų, ligoninių skaičius ir kilo lietuvių tautos sveikatingumas ir sveikatos aprūpinimas.

Prieškarinį, karo ir tuojau po karo sveikatos aprūpinimą pavaizduoti statistiniais duomenimis labai sunku. Prieš karą Lietuvos statistikos nebuvo. Karo ir pokario metu Lietuvos teritorijos ribos keitėsi. Todėl statistika yra tik apytikrė. Sveikatos departamento žiniomis, 1921 m. Lietuvoje buvo 207 gydytojai ir 160 felčerių, o 1922 m. gydytojų buvo apie 391, vaistinių buvo apie 161, dantų gydytojų apie 20 ir apie 100 akušerių.

Nepriklausomos Lietuvos pradžioje, prieš įsteigiant universitetą, ne tik kad trūko gydytojų, bet nemažas jų procentas buvo svetimtaučiai ir kitų valstybių piliečiai, kurie sudarė tam tikrų keblumų. Visi kitų

valstybių piliečiai turėjo gauti iš Sveikatos departamento leidimus verstis medicinos praktika. Tie leidimai buvo išduodami, remiantis Švietimo ministerijos pripažintais diplomais, arba prie specialiai sudarytos egzaminų komisijos išlaikytų valstybinių egzaminų pažymėjimais. Daugumai diplomai nebuvo pripažinti ir jie dar nebuvo spėję išlaikyti valst. egzaminų. Todėl jiems buvo duoti laikini pažymėjimai verstis medicinos praktika. Kai kurie iš jų nenorėjo ir atsisakė savo dokumentus pagal įstatymų reikalavimus sutvarkyti.

Nepriklausomos Lietuvos valstybei besikuriant, gydytojų, dantų gydytojų ir vaistininkų praktikos teisės buvo tvarkomos, remiantis rusų įstatymais. 1921 m. sausio mėn. 24 d. Steigiamojo Seimo buvo priimtas ir 1921 m. vasario mėn. 4 d. *Vyriausybės žiniose* paskelbtas medicinos personalo praktikos teises tvarkąs įstatymas.

Medicinos praktikos teisių Lietuvoje įstatymas
(V. Ž. 1921.II.4 N 56.)

1. Gydytojų medicinos praktikos teises Lietuvoje patikrina Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentas ir duoda tam tikrus pažymėjimus eiti medicinos praktikai.

Pastaba: Einantieji medicinos praktiką ir imantieji už tai atlyginimą neturėdami nurodytų šiame paragrafe pažymėjimų baudžiami kaip neturintieji teisės verstis gydymo praktika 195-ju Baudžiamojo statuto straipsniu.

2. Medicinos praktikos teisės Lietuvoje pripažįstamos tiems gydytojams, kurie yra išlaikę Lietuvoje valstybinius egzaminus ir atitinka šio įstatymo 3, 5, 6 ir 7-me paragrafuose nustatytoms sąlygoms.

Pastaba: Medicinos praktikos teisėms įsigyti valstybiniams egzaminams Švietimo ministerio skiriama tam tikra komisija einant 595, 609, 611-ju straipsniu be 2 punkto ir pastabų, 612 be pastabų, 613, 614 be pastabų, 615, 616, 617 ir priedo prie 617 str. 1-9 punktais (Medicinos įstatų XIII t. Svod Zakonov 1905 m. laidų ir 1906, 1908, 1909 ir 1910 m. priedo).

Švietimo Ministeris kasmet skiria tai komisijai pirmininką — narius. Švietimo Ministeris nustato Komisijos pirmininkui ir jos nariams atitinkamą atlyginimą iš sumų tam reikalui priskirtos sąmatos ir iš mokesčio, kurį sumoka egzaminuojamieji. Mokesčius už egzaminus kasmet nustato Švietimo ministeris.

3. Nelaikant Lietuvoje valstybinių egzaminų, leidžiama verstis medicinos praktika tiems gydytojams, Lietuvos piliečiams, kurie atitinka šioms sąlygoms:

a) jeigu yra gavę diplomus prie Rusų valstybės universiteto Medicinos fakultetuose arba jiems lygių įstaigų iki 1917 m. lapkričio mėn. 1 d.

Pastaba: Diplomai gydytojų, išėjusių pilną rusų universitetų Medicinos fakultetą arba jiems lygių mokslo įstaigų kursų ligi karo pradžios, kuriais buvo gautas gydytojų laipsnis be egzaminų

Aukščiausios rusų valdžios įsakymu, turi lygios vertės su aukščiau šiame punkte minėtais diplomais.

b) jeigu yra gavę diplomą buvusių Rusų universitetų medicinos fakultetų arba jiems lygių įstaigų, išduotą po 1917 m. lapkričio mėnesio 1 d. ir gali išrodyti, kad diplomas gautas, visą mokslo programą išlaikius valstybinius kvotimus.

c) diplomai gauti po 1917 m. lapkričio 1-osios dienos duoda medicinos praktikos teisės, jei gavęs diplomą gali išrodyti, kad yra išėjęs ligi karo pradžios 8 semeestrus.

d) jeigu yra gavę užsienio universitetų medicinos daktaro diplomus ir yra išlaikę valstybinius kvotimus buvusioje Rusijoje iki 1917 m. lapkričio mėn. 1 d.

4. turi teisės laikyti Valstybinius kvotimus ir, išlaikę juos, gauti medicinos praktikos teisę:

a) gydytojai, kurie yra gavę diplomus, minėtus šio įstatymo 3-me paragrafe c ir b punktuose, bet neturi reikalaujamų šiuose punktuose įrodymų.

b) medicinos kandidatai, kurie yra gavę bet kurio universiteto Medicinos fakulteto arba jiems lygios įstaigos išleidžiamuosius pažymėjimus.

c) gydytojai, kurie turi užsienio universitetų medicinos daktaro diplomus arba gali įrodyti, kad yra išėję visą medicinos mokslo kursą.

Pastaba: Gydytojai, kurie yra gavę užsienio universitetų medicinos daktaro diplomą arba yra baigę Medicinos fakultetus Rusų universitetuose arba jiems lygiose įstaigose karo metų, bet negali pristatyti 3-jo paragrafo b punkte ar jo pastaboje reikalaujamų įrodymų nežiūrint į jų nuopelnus medicinos srityje Valstybinių egzaminų komisijos sprendimu gali būti atleisti nuo visų ar dalies valstybinių egzaminų.

5. Visi norintieji gauti teises eiti Lietuvoje medicinos praktiką gydytojai privalo mokėti susikalbėti valstybine kalba.

6. Lietuvoje leidžiama eiti medicinos praktiką tik tų svetimųjų Valstybių piliečiams gydytojams, kuriose ir Lietuvos piliečiams gydytojams gali būt leidžiama eiti medicinos praktiką.

7. Svetimųjų valstybių piliečiai gydytojai gali įgyti Lietuvoje teisės eiti medicinos praktiką, tik išlaikę Lietuvoje valstybinius gydytojų egzaminus.

I. pastaba: Nuo valstybinių egzaminų gali būti atleisti tik tų valstybių piliečiai gydytojai, kuriose ir nuo Lietuvos piliečių gydytojų nereikalaujama valstybinių egzaminų.

II. pastaba: Ypatingai svarbiuose atsitikimuose svetimųjų valstybių piliečiams gydytojams gali būt duodami leidimai eiti medicinos praktiką Lietuvoje ir nesilaikant šio įstatymo 5, 6 ir 7-jo paragrafų. Šios išimtys gali būti daromos tik valstybinių egzaminų komisijos sprendimu.

A. Stulginskis, E. Respublikos Prezidento pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininkas.
D-ras K. Grinius, Ministeris Pirmininkas.

Kaunas, 1921 m. sausio mėn. 24 d.

Čia duodamas tuo metu Lietuvoje gyvenusių ir laikinais pažymėjimais praktika besivertusių svetimšalių gydytojų sąrašas.

Eil. Nr.	Pavardė ir vardas	Gyvenam. vieta	Kada gavo laikiną pažym.	Tarnystė ar užsiėm.
	I. Rusijos piliečiai:			
1	Drujan'as Davidas	Dusėtai, Ešer. a.	1920 m.	Laisv. prakt.
2	Gusev'as Vasilijus	Panevėžis	1920 m.	Panev. ap. lig. chir.
3	Kan'as Džionas	Papilė, Šiaul. a.	1920 m.	Papilės lig. ved.
4	Kryževič'ius Aleks.	Luokė, Telš. a.	1920 m.	Laisv. prakt.
5	Levi Borisas	Kaunas	1920 m.	Laisv. prakt.
6	Michailov'as Mikol.	Panevėžys	1921 m.	Laisv. prakt.
7	Minec Nikalojus	Karo žinyba		Karo žin.
8	Petrov'as Benjamin.	Alytus	1920 m.	Alit. ap.lig.chirurg.
9	Stepanov'as Vasilijus	Alytus	1920 m.	Laisv. prakt.
10	Vilert'as Karolis	Skuod., Ket. a.	1920 m.	Laisv. prakt.
11	Volpert'as Dovidas	Karo žinyba	—	Karo žin.
	II. Ukrainos piliečiai:			
12	Brodski's Samaulas	Panevėžys	1920 m.	Laisv. prakt.
13	Sokalski's Petras	Jeznas, Alyt. a.	1920 m.	Laisv. prakt.
14	Šapiro Borisas	Taujėn., Ukm. a.	1920 m.	Laisv. prakt.
	III. Latvijos piliečiai:			
15	Dorman'as Arvidas	Mažeikiai	1920 m.	Laisv. prakt.
16	Erdman'as Hans	Židikai, Maž.a.	1921 m.	Laisv. prakt.
17	Gernet'as Rišardas	Panevėšys	1920 m.	Laisv. prakt.
18	Šumacheris Herman.	Anykšč., Uten.a.	1920 m.	Laisv. prak.
	IV. Estijos piliečiai:			
19	Mey Povylas	Kaunas	1921 m.	Laisv. prakt.
	V. Vokietijos piliečiai:			
20	Celler'is Henrikas	Šiauliai	1920 m.	Šiaul.ap.lig.ved.
21	Dilkevičaitė-Celler'ienė	Šiauliai	1920 m.	Laisv. prakt.
22	Hence Albertas	Alunta, Uten.a.	1920 m.	Laisv. prakt.
23	Ivianski's Natanas	Žagarė	1920 m.	Laisv. prakt.
24	Štark Augustus	Panevėžys	1920 m.	Laisv. prakt.
25	Vesterman'as Vilhel.	Kaunas, Šančiai	1920 m.	Laisv. prakt.
	VI. Amerikos piliečiai:			
26	Davidson Moricas	Vilkaviškis	1921 m.	Laisv. prakt.

Praktika Lietuvoje buvo neleista šiems svetimšaliams gydytojams: Kartamyšev'ui, Oksman'ui, Giršui ir Ripko Chaimui (Kelmėje, Ras. a.).

Medicina, 1922 m. No. 9-10.

Kai kurie iš minėto sąrašo atsisakė sutvarkyti savo dokumentus pagal Lietuvos respublikos įstatymus ir patvarkymus. Iš jų buvo Celleris Henrikas ir Cellerienė, Ivianskis Natanas ir Štark Augustus.

Jie pasiskundė Vokietijos atstovui Lietuvoje, kuris pradėjo vartoti sankcijas Lietuvos piliečiams gydytojams, neduodamas jiems vizų į Vokietiją. Konfliktas išsivystė iki to, kad Vokietijos atstovas Lietuvai Zeiler ir Lietuvos užsienio reikalų ministeris Ernestas Galvanauskas pasikeitė notomis. Notų turinys buvo toks:

x Diplomatinės Vokiečių Atstovybės Lietuvoje notos vertimas lietuvių kalbon;

Pone Ministeri! Praktikuojantieji jau kelis metus Lietuvoje Vokiečių gydytojai d-ras Celler'is Šiauliuose, d-ras Iviansky's Žagarėje ir d-ras Stark'as Panevėžy kreipėsi į mne pranešdami, kad L. Sveik. Departamentas, priešingai sutarčiai, reikalauja iš jų valstybinių egzaminų laikymo ir prašė manęs išrūpinti jiems paliuosavimą nuo šių egzaminų. Kadangi visos mano pastangos reguliuoti šį klausimą Sveikatos Dep-te pasiliko be pasekmių, tai aš esu priverstas prašyti Tamistos šiuo klausimu susidomėti.

Sveik. Dep-tas, išėjus 1921 m.I.14. „Medicinos praktikos teisių Lietuvoje įstatymui", nusistatė, kad Vokiečių gydytojai negalį, girdi, būti paliuosuoti nuo egzaminų, einant 7 paragrafo I-ąja pastaba, nes valstybiniai egzaminai, išlaikyti Lietuvoje, neduodą praktikos teisių Vokietijoje. Nors aš šiame atsitikime randu nepamatuotu reikalavimą iš Vokietijos vienodai apsieiti su gydytojais, kadangi ligi šiol nebuvo galimybės išeiti medicinos mokslą Lietuvoje, ką įrodo siunčiami šimtais Lietuvos studentai Vokietijon, tačiau aš skaičiausi su nepalankiu Sveik. Dep-to nusistatymu, pamatuotu viršminėtu įstatymu, ir nuo to laiko neparėmiau nei vieno Vokiečių gydytojų pareikšto noro apsigyventi Lietuvoje. Galiu nurodyti, pavyzdžiui, į d-ro Bonner'o, d-ro Tillis'o, d-ro Fuchs'o atsitikimus.

Atsitikimuose virš minėtų gydytojų dalykai stovi visai kitaip.

1. D-ras Celler'is dirba Lietuvoje kaipo gydytojas nuo 1915 m. ir įrengė Šiauliuose miesto ligoninę, kame ji sau daugelį metų dykai gydė Lietuvos kareivius. Pirm trejų metų js buvo pakviestas Šiaulių miesto, Sveik. Dep-tui sutinkant, ligoninės vedėju; tuo būdu jis įgyjo netiesioginio valdininko stovį ir kaipo toksai, laikui bėgant, turėjo tarnybinių santykių su p. d-ru Bagdonu, ligšiolaikiniu Sveik. Dep-to Direktoriu.

Ypačiai mane stebina tas, kad yra paliesta ponia d-rė Celler'ienė, turinti pripažintą 3-čiuoju viršminėto įstatymo paragrafu rusų diplomą.

2. D-ras Iviansky's apsigyveno Žagarėje 1919 m. spalių mėn., to norint savivaldybei ir gavęs iš Sveikatos Dep-to praktikos teisę.

3. D-ras Štark'as apsigyveno Lietuvoje taip pat prieš viršminėto įstatymo išleidimą. Pasiekusiose mūsų notą 4083 Nr. iš 1920 m. spalių 22 d. derybose yra nagrinėtas atsisakymas nuo egzaminų 2-osios pastabos 7 paragrafo cituotojo įstatymo pamatais, po to kai Štark'as pareiškė sutinkąs eiti provincijon, kaipo specialistas. P. d-ras Bagdonas yra davęs atantinkamų paaiškinimų pasiuntinybės

sekretoriui p. Zeiler'iui, kaipo šios pasiuntinybės įgaliotajam; taigi p. d-ras Bagdonas yra aiškiai pabrėžęs p. Zeiler'iui, kad laikinas praktikos teisių apribavimas yra tiktai formalybė, kuria d-rui Štark'ui nėra ko susirūpinti.

Trijuose nagrinėtuose atsikimuose Lietuvos Valstybės įstaigos pačios yra pripažinusios gydytojų apsigyvenimą Lietuvoje joms naudingu ir išvardytieji gydytojai, pasitikėję tuo laiku Lietuvos įstaigų pažadams, apsigyveno Lietuvoje, prie sunkiausių apystovų išdirbo čia praktiką ir metais darbavosi žmonių naudai. Reikalauti, kad tie gydytojai būtų priversti laikyti Lietuvos egzaminus, būtų priešinga pirmučiausia tam faktui, kad nurodytas įstatymas einant 7 paragrafo motyvais ir mintimi, neturėtų turėti grįžtamosios galios. Toliau, juridiniai tas būtų prižadų laužymu, moraliai įžiolus (krass) nedėkingumas ir dagi žmoniškumo atžvilgiu taikomas į paliestuosius (asmenis) labai skaudus žiaurumas. Išvardytieji gydytojai ekonominiu atžvilgiu kaip tik negali gyventi Kaune 3 mėnesius kaipo egzaminantai ir apleisti savo praktiką; be to, kas juos laukia, aišku iš žinomų čia d-ro Jurgio Žilinskio išsireiškimų, kad jis nori praversti egzaminuose d-rą Celler'į, žinomą mokslu gydytoją, kuris yra gavęs pakvietimą į vietinio Universiteto mokytojus. Aš atsisakau komentuoti šitą egzaminuojamosios komisijos nario pasielgimą, kuriuo d-ras Žilinskis įžeidžia taip Vokiečių gydytojus, taip ir Lietuvos Universitetą, ir kuris aiškiau, kaip kas kitas, nušviečia tikruosius motyvus nusistatymo prieš Vokiečių gydytojus.

Tokis Sveikatos Dep-to, kurio personalas dalinai yra ką tik įgyjęs mokslą Vokietijoje, nusistatymas yra griežtai priešingas tam ligšiolaikiniam prielankumui iš Vokiečių pusės lietuviams, studijuojantiems mediciną Vokietijoje; kad išvengus galimų dėl nepalankaus minėtosios įstaigos nusistatymo represijų, kurios gali turėti įtakos į priėmimą Lietuvos piliečių į Vokiečių augštąsias mokyklas, — turiu garbės prašyti Tamstą atatinkamai paveikti, kad viršminėtieji 3 vokiečiai gydytojai ir p. d-rė Celler'ienė būtų nuo egzaminų paliuosuoti ir kad jiems būtų duota praktikos teisė be jokių ligšiolaikinių apribavimų.

Už greitą atsakymą būsiu ypačiai dėkingas.

Naudojuosi šia proga, kad atnaujinti Tamistai, p. Ministeri, mano aukštos pagarbos išeiškimą.

(parašas)
Vokiečių reikalų Vedėjas Lietuvoje

x Užsienių Reik. Ministerio p. Galvanausko atsakymo (iš š.m. lapkričio mėn. 16 d.) į Vokiečių Atstovybės notą Nr. 9532—3 nuorašas:

Pone Atstove,

Atsakydamas į Tamstos raštą Nr. 9532 iš 1922 m. spalio mėn. 17 d., turiu garbės pranešti Jųsų Excellencijai, kad sulig „Medicinos Praktikos Teisių Lietuvoje įstatymo" 7 (Vyr. Žin. 1921 m. Nr. 56) svetimųjų valstybių pil. gydytojai gali įgyti Lietuvoje teisės eiti medicinos praktiką, tik išlaikę tam tikrus valstybnius kvotimus ir žinoti lietuvių kalbos. Gali būti paliuosoti nuo kvotimų tik tų valstybių piliečiai gydytojai, kuriose ir nuo Lietuvos pil. gydytojų valstybinių kvotimų

nereikalaujama. Jųsų Excellencijos viršminėtame rašte išvardintieji gydytojai; p.p. Celler'ienė, Celler'is, Ivianski's ir Stark'as yra Vokietijos piliečiai, ir aš turiu atkreipti Jūsų domę į tai, kad Vokietijoj Lietuvos piliečiams, vis tiek kur jie būtų baigę, ne tik kad praktikos teisių neduodama, bet ir prie valstybinių kvotimų neprileidžiama.

Tiesa, kad viršminėtiems gydytojams, nežiūrint į veikiančius tuomet įstatimus, sulig kurių svetimšaliai norintieji praktikuoti turėjo laikyti kvotimus (Vračebny Ustav XII tom. 200 — 1905 m.), Sveikatos Departamentas išimties keliu savo laiku yra leidęs laikinai užsiimti medicinos praktika, ką liūdija čia prisiunčiama ištrauka iš Sveikatos Departamento rašto iš spalio mėn. 24 d. Nr. 10902. Bet tie laikinieji leidimai praktikuoti Lietuvoj nesuteikia specialių privilegijų viršminėtiems gydytojams, kurios juos paliuosuotų nuo įstatymų reikalavimų.

Kai dėl Jūsų pareiškimo, kad Sveikatos Departamentas einąs prieš padarytą sutartį, tai minėtas Departamentas pareiškė, kad iki šiol jokios sutarties dėl gydytojų praktikos teisių su Vokietija dar nesą sudaryta. Taip pat Sveikatos Departamentas praneša, kad Dr. Celler'io ligoninės vedėju netvirtino (Sv. D-to raštas Šiaulių Miesto Valdybai Nr. 6882 iš VII—8—1922 m.). D-ras Celler'is, nežiūrint į tai, kad Sveikatos Departamentas jo netvirtino, pasiliko toje ligoninėje, tuomi laužydamas Vidaus Reikalų Ministerijos nustatytą tvarką.

Gal Jūsų Excellencija malonėtų prisiųsti nuorašą tų sutarčių, kurių Sveikatos Departamentas nepildo, kad galima būtų išaiškinti šį nesusipratimą.

Dėl pakvietimo Dr. Celler'io į Lietuvos Universitetą profesorium, Sveikatos Departamentas neturi nei iš Universiteto, nei iš paties Dr. Celler'io jokių žinių. Bet pats faktas pakvietimo į Universiteto profesorius nepaliuosuoja gydytojų nuo egzaminų. Čia priklausys nuo Egzaminų Komisijos nuožiūros.

Sveikatos Departamentas tuo tarpu neuždraudė Vokietijos gydytojams jau esantiems Lietuvoje praktikuoti, nors jų praktikavimas yra priešingas veikiantiems įstatymams, bet nurodė jiems kelią (valstybinių kvotimų pavidale), kuriuo einant galima pasilikti Lietuvoj ir tolimesniam praktikavimui. Šis faktas tik parodo, kad Sveikatos Departamentas elgėsi su Vokietijos piliečiais palankiausiai. Kai dėl paliuosavimo nuo valstybinių (kvotimų) egzaminų, tai einant pastaba prie paragrafo 7 „Medicinos Praktikos Teisių Lietuvoje įstatymo", Valstybinė Gydytojų Egzaminų Komisija, priėmus domėn praktiką, mokslo darbus ir t.t., gali paliuosuoti nuo kvotimų atskirus gydytojus, bet šis paliuosavimas visai neįeina į Sveikatos Departamento kompetenciją.

Atsižvelgiant į tai, kad minėtieji gydytojai praktikuoja Lietuvoje ilgesnį laiką, tikiuos, kad Egzaminų Komisija priims tą domėn ir suteiks šiems gydytojams visus palengvinimus paliuosuojant juos dalinai, o gal ir visai nuo egzaminų. Aš iš savo pusės atkreipsiu domės Egzaminuojamos Komisijos į šių gydytojų prašymą ir Jųsų Excellencijos jais užsiinteresavimą.

Prašau priimti, Pone Atstove, mano aukštos pagarbos pareiškimą.

(Parašas)
Ministeris—Pirmininkas
Užsienio Reikalų Ministeris.

Dauguma visų svetimšalių gydytojų vėliau išlaikė egzaminus prie Valstybės gydytojų egzaminų komisijos ir jiems buvo duoti nuolatiniai liudijimai, leidžią verstis medicinos praktika Lietuvoje. Vėliau jiems buvo suteikta ir pilietybė.

Svetimų mokyklų diplomams įteisinti Švietimo ministerija kiek vėliau išleido specialias taisykles, kuriomis tvarkė svetur baigusiųjų reikalus.

Švietimo ministerio įsakymas.

Eidamas Medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologijos praktikos teisių įstatymu (Vyr. Žin. Nr. 190, eilinis Nr. 1291), medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologijos valstybinių egzaminų komisijai nustatau šias taisykles:

1

Išėjusiems medicinos, veterinarijos, farmacijos ar odontologijos aukštąjį mokslą užsienyje ir norintiems įgyti atitinkamos praktikos teisę Lietuvoje kas metai, rudens semestro pradžioje, Švietimo ministerija skiria valstybinių egaminų komisiją iš pirmininko ir 5-8 narių. Vieną narį komisijos pirmininkas skiria jos sekretorium.

2

Komisijos pirmininkas:

a)sušaukia komisijos posėdžius ir pirmininkauja juose,

b) vadovauja egzaminams,

c) žiūri, kad būtų laikomasi įstatymų ir nustatytų egzaminų taisyklių.

d) kviečia reikalingus egzaminatorius ir pristato juos Švietimo Ministeriui patvirtinti,

e) skiria egzaminų komisijas,

f) praneša Švietimo ministeriui egzaminų rezultatus ir

g) veda komisijos atskaitomybę.

3

Norį egzaminuotis ligi spalio mėn. 1 d. turi paduoti komisijos pirmininkui apmokėtą 4 litais žyminio mokesčio prašymą.

Prie prašymo pridedama;

1) aukštosios mokyklos pažymėjimas (originalas) apie išeitą mkslą ir to pažymėjimo notaro patvirtintas nuorašas.

Pastaba: Egzaminams pasibaigus, originalas grąžinamas.

2) pažymėjimas apie patenkinamai išlaikytus puskursinius egzaminus (Vorprufung), jei toks yra, ir jo nuorašas.

3) savo ranka rašytas curriculum vitae su smulkiai išdėstyta mokslo eiga,

4) pilietybės pažymėjimas,

5) dvi fotografijos,

6) Valstybės Iždo kvitas apie įmokėjimą 100 litų komisijos įrašų,

Pastaba. Šis mokestis negrąžinamas.

7) svetimų valstybių piliečiai prideda dar leidimo Lietuvoje gyventi pažymėjimą.

4.

Spalio mėn. pradžioje komisija svarsto paduotus prašymus ir sprendžia klausimą apie leidimą egzaminuotis arba apie atleidimą nuo egzaminų.

Komisijos nutarimai, liečią svetimų valstybių piliečius, pristatomi Švietimo ministeriui patvirtinti.

5.

Valstybinius egzaminus laikyti medicinos, veterinarijos, dantų gydytojo ar provizoriaus diplomui įgyti leidžiama tiems, kurie:

1) yra išėję atitinkamą aukštąjį mokslą užsienyje ir turi išeitojo mokslo diplomą arba

2) turi įgiję užsienyje atitinkamos specialybės mokslo laipsnį.

Išėjusiems kalbamus mokslus asmenims, kurie neatitinka šio p.p. 1 ir 2 reikalavimams, leidžiama laikyti egzaminus, tik Švietimo ministeriui sutikus.

6.

Išeitojo mokslo pakankamumą sprendžia komisija, vaduodamasi Lietuvos universiteto Medicinos nustatytu mokslo planu.

7.

Komisija gali visiškai atleisti nuo egzaminų ir pripažinti diplomą asmenims, kurie:

1) turi įgiję atitinkamo mokslo laipsnį ir yra pasižymėję savo specialybėje mokslo darbais,

2) yra Lietuvos universiteto profesoriai ar docentai.

8.

Asmenys, kuriems leista egzaminuotis, turi įmokėti į Valstybės iždą 300 litų už egzaminus ir kvitą įteikti komisijos pirmininkui ne vėliau kaip 3 dienas prieš egzaminų pradžią.

Įmokėtieji pinigai negrąžinami.

9.

Komisijos pirmininkas egzaminuojamuosius suskirsto grupėmis (jei yra reikalas) ir, susitaręs su egzaminatoriais, paskiria kiekvienai grupei kiekvieno dalyko egzamino laiką.

Egzaminai tęsiasi nuo spalio mėn. 10 d. ligi grodžio mėn. 24 d.

10

Egzaminai atliekami lietuvių kalba.

Svetimų valstybių piliečiai egzaminuojami jų pačių noru lietuvių ar bet kuria kita kalba, susitarus su egzaminatoriais.

11

Egzaminai atliekami žodžiu; per egzaminus duodama ir praktikos uždavinių.

12

Egzaminų klausimai paliekami egzaminatorių nuožiūrai. Egzaminuojama Lietuvos universiteto medicinos fakulteto nustatyta Švietimo ministerio patvirtinta programa.

13

Medicinos gydytojo diplomui įgyti egzaminuojama iš šių dalykų:

fizikos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, botanikos, zoologijos, anatomijos, fiziologijos su fiziologine chemija, histologijos su embriologija, topografinės anatomijos bendrosios patologijos su patologine anatomija, farmakologijos, vidaus ligų, chirurgijos, akušerijos ir ginekologijos, akių ligų, ausų, nosies ir gerklės ligų, vaikų ligų, odos ir veneros ligų, nervų ligų, psichiatrijos, teismo medicinos, higienos su bakteriologija.

Pastaba. Pristatę įrodymų apie patenkinamai išlaikytus puskursinius egzaminus (Vorprufung), nuo egzamino iš pirmųjų penkių dalykų gali būti atleisti.

14

Veterinarijos gydytojo diplomui įgyti egzaminuojama iš šių dalykų:

fizikos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, botanikos, zoologijos, minerologijos, zootomijos, topografinės anatomijos, fiziologijos, bendrosios patologijos, patologinės anatomijos, mėsos pažinimo, bendrosios ir specifinės chirurgijos, akušerijos, operacinės chirurgijos, specialinės patologijos ir terapijos, farmakologijos, epizootologijos su veterinarine policija, bendrosios ir specialinės zootechnijos, zoohigienos, kaustymo ir nagų ligų.

Pastaba. Pristatę įrodymų apie patenkinamai išlaikytus puskursinius egzaminus (Vorprufung), nuo egzamino iš pirmųjų šešių dalykų gali būti atleisti.

15

Dantų gydytojo diplomui įgyti egzaminuojama iš šių dalykų;

fizikos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, botanikos, zoologijos, anatomijos, histologijos su embriologija, fiziologijos ir fiziologinės chemijos, topografinės galvos anatomijos, bendrosios patologijos su patologine anatomija, far-

makologijos, dentiatrijos, stomatologijos su specialine chirurgija, klinikinės protezų technikos, bendrosios chirurgijos, vidaus ligų, odos ir veneros ligų, higienos su bakteriologija.

Pastaba. Pristatę įrodymų apie patenkinamai išlaikytus puskursinius egzaminus (Vorprufung) nuo egzamino iš pirmųjų šešių dalykų gali būti atleisti.

16

Provizoriaus diplomui įgyti egzaminuojama iš šių dalykų:

fizikos, neorganinės chemijos, augalų anatomijos ir morfologijos, zoologijos, žmogaus anatomijos, mineralogijos ir kristalografijos, organinės chemijos, augalų sistematikos ir fiziologijos, fiziologijos su fiziologine chemija, histologijos su embriologija, bakteriologijos, serologijos ir sterilizacijos, higienos ir dezinfekcijos, farmacijos, farmakognozijos, farmakologijos su toksikologija ir balneologija, teismo ir techninių analizų metodikos.

Pastaba. Pristatę įrodymų apie patenkinamai išlaikytus studijų metu egzaminus iš pirmųjų šešių dalykų, nuo egzamino iš šių dalykų gali būti atleisti.

17

Atskirų dalykų egzaminų komisijos susideda iš egzaminatoriaus ir koegzaminatoriaus. Be jų, kiekviename egzamine gali dalyvauti komisijos pirmininkas. Kada egzaminas laikomas pakartotinai, pirmininkas privalo jame dalyvauti. Kilus tarp egzaminatoriaus ir koegzaminatoriaus nuomonių skirtumui, juos sprendžia komisijos pirmininkas.

18

Atsakymai įvertinami žodžiais „patenkinamai" ir „nepatenkinamai".

19

kiekvienam egzaminuojamam rašomas atskiras protokolas, kuriame pažymima duoti klausimai ir atsakymo įvertinimai. Pažymys „nepatenkinamai" turi būti trumpai paaiškintas.

20

Neišlaikiusiems patenkinamai egzamino iš kurio nors dalyko, egzaminatorių sprendimu, gali būti leista pakartoti egzaminą toje pačioje sesijoje. Pakartojamojo egzamino dieną skiria komisijos pirmininkas, susitaręs su egzaminatoriais.

Jeigu per visą sesiją negalima pakartoti nepatenkinamai išlaikytų egzaminų, jie gali būti pakartoti kitoje sesijoje, bet ne daugiau kaip iš 3 dalykų. Neišlaikęs egzaminų daugiau kaip iš 3 dalykų kitoje sesijoje turi pakartoti visus egzaminus.

21

Neišlaikęs egzaminų per 3 metus toliau prie egzaminų nebeprileidžiamas. Išimtis gali būti daroma tik svarbiais atsitikimais, Švietimo ministeriui leidus, bet tada reikia pakartoti iš visų dalykų.

22

Egzaminuojamasis, be svarbios priežasties neatvykęs į egzaminą, laikomas neišlaikiusiu egzamino. Jei atitinkamo dalyko egzamino komisija neatvykimo priežastis pripažįsta svarbiomis, egzaminas gali būti paskirtas kitu laiku toje pačioje sesijoje.

23

Egzaminams pasibaigus, ne vėliau kaip gruodžio 31 d. komisijos pirmininkas įteikia Švietimo ministerijai egzaminų protokolus ir sąrašą tų egzaminuojamųjų, kuriems komisija pripažino atitinkamos specialybės diplomą. Nuo to laiko komisija laikoma nustojusia veikti.

24

Patenkinamai išlaikiusiems egzaminus (arba atleistas nuo jų) Švietimo ministerijos išduodamas diplomas tokio turinio:

„D i p l o m a s.

Šiuo pažymima, kad N N. išėjęs ..... aukštąjį mokslą N N universitete, einant Medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologijos praktikos teisių įstatymu (Vyr. Žin. Nr. 90, eil. Nr. 1291), 19..... metų spalio—gruodžio mėn. Švietimo Ministerio paskirtoje komisijoje išlaikė valstybinius egzaminus ir tos komisijos 19..... m. ..... mėn. ..... d. sprendimu gavo ..... laipsnį.

Nr. .....

Kaunas, 19..... m. ..... mėn. ..... d.

(Parašai): Komisijos Pirmininkas, Aukštesniojo Mokslo Tarėjas".

Už diplomą mokama tiek, kiek yra padaryta jam pagaminti išlaidų.

Jei diplomai būtų neišspausdinti, išduodami laikinieji pažymėjimai, kurie, išduodant diplomą, turi būti grąžinti.

25

Komisijos nariams ir egzaminatoriams atlyginimas už darbą nustatomas, žiūrint leistų komisijoms reikalams kreditų.

Atlyginimas išmokamas tik komisijos veikimo metu, t.y. nuo rugsėjo 1 d. ligi gruodžio 31 d.

Komisijos pirmininkas nei už posėdžius, nei už dalyvavimą egzaminuose atskiro atlyginimo negauna.

Komisijos sekretorius gauna už jo protokoluotus posėdžius dvigubą nario atlyginimą.

K. Jokantas.
Švietimo Ministeris.

(*„Vyriausybės Žinios"* 1925 m. spalio m. 6 d. Nr. 205, eil. 1369).

Pagal tas taisykles Švietimo ministerija kiekvienais metais rudens semestro pradžioje skirdavo egzaminų komisiją, kuri egzaminuodavo užsienyje baigusius gydytojus, dantų gydytojus ir chemikus — vaistininkus, norinčius verstis praktika Lietuvoje. Ta komisija, papildyta atitinkamais specialistais, turėjo teisę egzaminuoti ir veterinarijos gydytojus, baigusius užsienyje. Egzaminai tęsdavosi nuo spalio mėn. 10 d. iki gruodžio mėn. 24 d. Egzaminų komisija turėjo teisę atleisti nuo egzaminų asmenis, turinčius mokslo laipsnį, ar asmenis, pasižymėjusius mokslo ar praktikos darbais. Atleidimą tvirtindavo Švietimo ministeris.

Egzaminų programa buvo nustatoma Medicinos fakulteto ir tvirtinama Švietimo ministerio. Gydytojams, dantų gydytojams, chemikams-vaistininkams ir veterinarijos gydytojams buvo sudaryti laikomų dalykų sąrašai. Egzaminus išlaikiusiems, egzaminų komisijai pristačius, Švietimo ministerija išduodavo diplomus, kurių tekstas yra tų taisyklių pabaigoje. Diplomus pasirašydavo egzaminų komisijos pirmininkas ir Švietimo ministerijos atstovas, aukštesniojo mokslo tarėjas.

Medicinos fakultetas augo plačia skale ir veikė visą Lietuvos mediciną. Jo veikla ir įtaka reiškėsi ne tik medicinoje, bet ir visose gyvenimo srityse. Medicinos fakulteto dekanas prof. Vl. Lašas buvo visų seimų narys ir todėl fakulteto ryšys su vyriausybe buvo labai glaudus. Prof. K. Oželis, teismo ir socialinės medicinos katedros vedėjas, buvo kartu ir Teisių fakulteto dėstytojas ir nuolatinis teismų ekspertas. Todėl ryšys tarp Medicinos fakulteto ir Teisių fakulteto buvo labai artimas. Prof. A. Jurgeliūnas, Higienos instituto direktorius, dirbdamas visus su higiena ir bakteriologija susijusius tyrimus ir darbus, turėjo didelio poveikio lietuvių tautos higienos kilimui. Klinicistai tiesioginiu savo darbu, paskaitomis ir straipsniais kėlė tautos sveikatingumą, mažino mirtingumą ir ilgino gyvenimo amžių. Jie organizavo bendrus gydytojų ir atskirus specialybių suvažiavimus, susirinkimus, kuriuose buvo skaitomos teorinės ir praktinės paskaitos, demonstruojami ligoniai ir tokiu būdu gydytojai supažindinami su naujausiais mokslo laimėjimais ir gydymo būdais, kurie buvo pritaikomi

visuomenės naudai. Medicinos fakulteto studentai taip pat buvo labai glaudžiame kontakte su visuomene.

MEDICINOS PERSONALO SKAIČIAUS DIDĖJIMAS LIETUVOJE

Medicinos personalo skaičius Lietuvoje caro laikais ir besikuriant nepriklausomai Lietuvai ir pirmaisiais nepriklausomybės metais yra minėtas kitoje vietoje. Čia bus kalbama apie jo augimą vėlesniais laikais.

Sausio mėn. 1926 m. Lietuvoje jau buvo 460 gydytojų. Iš jų 416 turėjo nuolatinius leidimus verstis medicinos praktika ir 44 laikinius. Dantų gydytojų buvo 250 su nuolatiniais ir 47 su laikiniais leidimais verstis dantų gydymo praktika. Felčerių (apie kuriuos bus kalbama vėliau) buvo su nuolatiniais leidimais 104 ir su laikiniais 210, viso 314. Felčerių-akušerių buvo 20, akušerių 239 ir gailestingų seserų 142. Sveikatos departamento duomenimis, 1933 m. pabaigoje Lietuvoje buvo 626 gydytojai, 390 dantų gydytojų, felčerių buvo 224 ir gailestingų seserų buvo 245.

Iki 1939 m. kovo mėn. 1 d. Medicinos fakultetas buvo išdavęs 1000 diplomų. Buvo suteikta 534 gydytojų diplomai, 403 vyrams ir 131 moterims. Dantų gydytojų diplomų buvo išduota 355, moterims 340 ir 15 vyrams. Chemikai-vaistininkai gavo 115 diplomų, 66 vyrai ir 49 moterys.

Iki 1944 m. liepos mėn. 1 d. Medicinos fakultetą medicinos, odontologijos ir farmacijos yra baigę 1863 asmenys. Nuo 1922 m. iki 1944 m. liepos mėn. 1 d. Medicinos fakultetą yra baigę 1070 gydytojų, 796 vyrai ir 274 moterys. Dantų gydytojų yra baigę 547, vyrų 27 ir moterų 520. Chemikų-vaistininkų yra baigę 221, 97 vyrai ir 124 moterys.

Veterinarijos skyrių, iki jį uždarant, yra baigę 16 veterinarijos gydytojų.

Medicinos personalo paruošime Medicinos fakultetas yra atlikęs milžinišką darbą, ypač turint galvoje, kad visos mokslo patalpos buvo mažos, ypač pradžioje.

Vilniuje ir jo srityje 1940 m. kovo mėn. buvo 464 gydytojai. 90% visų gydytojų gyveno pačiame Vilniuje. Iš jų tik 5% lietuvių.

Sekanti lentelė rodo Medicinos fakulteto, pradedant 1925 m. ir baigiant 1944 m. liepos mėn., studentų ir baigusiųjų medicinos, stomatologijos ir farmacijos skyrius skaičius. Medicinos fakultetą atidarius 1922 m. studentų buvo 179, 1923 m. — 307 ir 1924 m. — 338 studentai. Baigusiųjų tais metais nebuvo.

Lentelė, rodanti Medicinos fakulteto studentų ir baigusiųjų fakultetą skaičių 1922-1944 metų laikotarpyje baigiant 1944 m. liepos mėn. 1 d.

Baigė fakultetą

Metai	Studentų skaičius	Med. skyr.		Od. skyr.		Far. skyr.		Veterinar. skyr.	Viso		Viso baigė
		vyrų	mot.	vyrų	mot.	vyrų	mot.		vyrų	mot.	
1922	179	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1923	307	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1924	338	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1925	376	7	3	—	—	7	3	—	7	3	10
1926	422	4	—	—	17	—	—	4	8	17	25
1927	511	6	8	2	8	5	—	2	14	16	30
1928	622	16	9	—	3	2	—	3	21	12	33
1929	651	16	14	1	15	2	—	4	23	29	52
1930	718	15	9	1	11	4	—	3	23	20	43
1931	809	20	4	—	10	2	—	—	22	14	36
1932	839	35	8	3	20	1	—	—	39	28	67
1933	937	27	11	1	40	5	3	—	33	54	87
1934	952	49	25	2	29	6	8	—	57	62	119
1935	866	44	10	1	32	11	5	—	56	47	103
1936	799	51	7	1	50	14	9	—	66	66	132
1937	714	49	12	—	37	3	5	—	52	54	106
1938	660	59	12	2	50	5	14	—	66	76	142
1939	607	56	16	—	25	15	10	—	71	51	122
1940	708	68	26	—	23	6	16	—	74	65	139
1941	915	123	38	1	22	8	7	—	132	67	199
1942	789	61	21	12	24	5	3	—	78	48	126
1943	650	40	25	—	65	7	35	—	47	123	170
1944		50	16	—	40	—	6	—	50	62	112
Viso		796	274	27	520	107	122	16	946	917	1862
Viso	1070			547				16	1862		

Lentelė paimta iš veikalo Vl. Lašas, *Aukštosios medicinos mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune.* 1967, Vilnius.

Medicinos fakultetas veikė ir 1943 ir 1944 m. iki liepos mėn., bet kiek tais metais buvo Medicinos fakultete studentų, nepavyko gauti žinių.

Iš lentelės matyti, kiek Medicinos fakultetas nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu ir abiejų okupacijų metu, t.y. nuo universiteto atidarymo iki

1944 m. liepos mėn. 1 d. paruošė gydytojų, dantų gydytojų ir chemikų-vaistininkų.

Studentų ir baigusiųjų skaičiaus padidėjimas 1940, 1941 ir dalinai 1942 m. paaiškinamas tuo, kad, prijungus Vilnių prie Lietuvos ir uždarius Stepono Batoro universitetą, dalis to universiteto studentų įstojo į Medicinos fakultetą Kaune, jame studijavo ir jį baigė.

MEDICINOS FAKULTETO REIKŠMĖ SPECIALISTŲ PARUOŠINUI

Nepriklausomos Lietuvos pradžioje buvo juntama gydytojų specialistų stoka. 1922 m. Lietuvoje buvo apie 17 chirurgų, gal apie tiek vidaus ligų specialistų, keletas moterų ligų, akių ligų ir gerklės, nosies ir ausų ligų specialistų.

Medicinos fakultetas savo klinikose ruošė ne tik mokslo personalo prieauglį, bet ir Lietuvos kraštui specialistus gydytojus. Gydytojai specialybes įgaudavo, eidami klinikose jaunesniųjų ir vyresniųjų asistentų pareigas. Vidaus ligų, chirurgijos, akušerijos ir moterų ligų, vaikų ligų, nervų ir psichiatrijos specialybes gaudavo gydytojai, išdirbę klinikose po trejus metus. Akių ligų ir ausų, nosies ir gerklės ligų specialybes gaudavo po dvejų metų darbo atitinkamose klinikose. Paskutiniais prieš Antrąjį pasaulinį karą metais visoms specialybėms įgyti terminas buvo pailgintas. Pvz., vidaus ligų, chirurgijos ir kitų sričių specialybėms įgyti buvo reikalaujama ketverių metų darbo, o akių ligų, ausų, nosies ir gerklės ligų — trejų metų darbo klinikose. Gydytojas, išdirbęs kurioje nors klinikoje reikalaujamą metų skaičių, gaudavo klinikos vedėjo pažymėjimą, kurį pristačius, Sveikatos departamentas įteikdavo atitinkamos specialybės liudijimą. 1933 m. jau buvo 28 chirurgai, o 1939 m. — 37 gydytojai-chirurgai. Nepriklausomybės pradžioje akių ligų gydytojų buvo tik keletas, o 1938 m. jų jau buvo 38, 25 vyrai ir 13 moterų. Panašiai buvo ir su kitomis specialybėmis. Tačiau specialistų dar labai trūko, ypač siaurųjų specialybių.

Medicinos fakulteto klinikose jaunesnysis mokslo personalas, įgijęs chirurgijos, vidaus ligų, akušerijos-ginekologijos, akių ligų ir kitas specialybes, keldavosi į apskričių ir kitas ligonines atitinkamų skyrių ar ambulatorijų vedėjais.

Medicinos fakulteto santykiai su visuomene buvo labai glaudūs. Kaune ir provincijoje profesoriai ir jaunesnysis mokslo personalas skaitydavo paskaitas, kurias Kaune dažniausiai rengdavo studentų organizacijos, o provincijoje — vietos organizacijos. Medicinos fakulteto profesoriai dažnai

buvo įvairių medicinos organizacijų steigėjai, jų pirmininkai ar aktyvūs nariai ir dalyviai, kursų, suvažiavimų rengėjai.

Panaudota literatūra

Vyr. žin. 1921 m. Nr. 56.
Medicina 1922 m. Nr. 9-10.
Vyr. žin. 1925 m. Nr. 205.
Vl. Lašas. *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune.* Vilnius 1967 m.

UNIVERSITETAS RUSŲ IR VOKIEČIŲ OKUPACIJŲ (1940-1944) METAIS

RUSŲ OKUPACIJA

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą 1940 m. birželio mėn. ir paskyrus savo vyriausybę, Švietimo ministeris (komisaras) pradėjo tvarkyti universitetą, gimnazijas ir kitas mokyklas. Vytauto Didžiojo universitete buvo uždarytas Teologijos-Filososofijos fakultetas, atleistas universiteto rektorius prof. Stasys Šalkauskis ir paskirtas naujas prof. Antanas Purėnas. Taip pat buvo atleisti visų fakultetų dekanai ir paskirti nauji. Medicinos fakulteto dekanas prof. Vl. Lašas buvo atleistas ir paskirtas naujas doc. Jonas Šopauskas. Vytauto Didžiojo universiteto vardas buvo pakeistas Kauno universiteto vardu.

Einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministras Pirmininkas, pasirėmęs Lietuvos Konstitucijos 110 str., skelbia šį Teologijos-Filosofijos fakulteto uždarymo įstatymą:

Teologijos-Filosofijos Fakulteto uždarymo įstatymas

1

Teologijos-Filosofijos fakultetas nuo 1940 m. liepos 16 dienos uždaromas.

2

Vytauto Didžiojo Universiteto statuto (V. Ž. Nr. 591, eil. 4117) nuostatai, kurie liečia Teologijos-Filosofijos fakultetą. Universiteto etatų (V. Ž. Nr. 363, eil. 2481)

II skyrius ir Vytauto Didžiojo Universiteto etatų pakeitimo (V. Ž. Nr. 591, eilė. 4118) X skyrius panaikinami.

3

Sąlygas Teologijos-Filosofijos fakulteto klausytojams pereiti į kitus fakultetus nustato Švietimo Ministras.

4

Šis įstatymas veikia nuo 1940 m. liepos 16 dienos.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministras Pirmininkas

Prof. V. Krėvė Mickevičius
Ministro Pirmininko Pavaduotojas

Kaunas, 1940 m. liepos 16 d.
Vyr. žin. Nr. 720.

Einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministeris Pirmininkas, pasirėmęs Ministerių Tarybos 1940 m. rugpiūčio 21 dienos nutarimu, skelbia šį Vytauto Didžiojo Universiteto vardo pakeitimo įstatymą:

Vytauto Didžiojo Universiteto vardo pakeitimo įstatymas

Nuo 1940 m. rugpjūčio 21 dienos Vytauto Universitetas pavadinamas Kauno Universitetu.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris Pirmininkas

Prof. V. Krėvė Mickevičius
Ministerio Pirmininko Pavaduotojas

Kaunas, 1940 m. rugpjūčio 24 d.
Vyr. žin. Nr. 727.

Einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministeris Pirmininkas, pasirėmęs Ministerių Tarybos 1940 m. rugpjūčio 21 dienos nutarimu, skelbia šį Vytauto Didžiojo Universiteto statuto pakeitimą:

Vytauto Didžiojo Universiteto statuto pakeitimas

(V. Ž. Nr. 591, eil. 4117 ir Nr. 721, eil. 5776)

Vytauto Didžiojo Universiteto statutas pakeičiamas taip:

14

Universiteto rektorių, prorektorius ir sekretorių skiria Švietimo Ministeris iš vyresniojo mokslo personalo tarpo. Rektorių ir prorektorius tvirtina Ministeris Pirmininkas.

15 str. panaikinamas.

22 str. 1 ir 2 p. panaikinami.

33

Fakulteto dekaną skiria Švietimo Ministeris iš vyresniojo mokslo personalo tarpo.

34 str. panaikinamas.

37 str. panaikinamas.

38

Fakulteto dekaną, reikalui esant, pavaduoja reiktoriaus skirtas to fakulteto vyresniojo mokslo personalo narys.

39

Fakulteto tarybą sudaro vyresniojo mokslo personalo nariai, adjunktai ir privalomųjų dalykų dėstytojai.

Fakulteto taryba renka poskyrių komisijas, kurios svarsto skyrių mokslo ir mokymo reikalus. Poskyrių komisijų nutarimus tvirtina fakulteto taryba.

41 str. 2 ir 4 p. panaikinami.

44 str. papildomas taip:

Reikalui esant, Švietimo Ministerio paskyrimu, gali laikinai dėstyti ir asmuo, neturįs nustatytų kvalifikacijų.

48 str. papildomas taip:

Naujai steigiamų fakultetų ir katedrų vyresnįjį mokslo personalą parenka Švietimo Ministeris pristato Ministeriui Pirmininkui tvirtinti.

50

Universiteto vyresnįjį mokslo personalą atleidžia Ministeris Pirmininkas; privatdocentus, adjunktus ir jaunesnįjį mokslo personalą atleidžia Švietimo Ministeris; pagalbinį mokslo personalą ir administracijos tarnautojus atleidžia Universiteto rektorius.

51 str. panaikinamas.

56

Švietimo Ministerio sutikimu fakulteto taryba vyresniojo mokslo personalo nariams, kurie dirba svarbų mokslinį darbą, gali laikinai sumažinti privalomų paskaitų skaičių arba ir visai juos nuo jų atleisti.

Šis pakeitimas veikia nuo 1940 m. rugpjūčio 21 dienos ligi 1941 m. sausio 1 dienos.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris Pirmininkas

Prof. V. Krėvė Mickevičius
Ministerio Pirmininko Pavaduotojas

Kaunas, 1940 m. rugpjūčio 24 d.

Vyr. žin. Nr. 727.

Komunistinė vyriausybė pirmiausia įsikišo į studentų priėmimą. Studentais galėjo būti priimti tik darbo klasės, kaip kom. vyriausybė vadino darbininkus, vaikai. Prie Medicinos fakulteto Švietimo ministerio buvo sudarytas personalinis kadras, kuris naujai stojančius studentus perkošdavo per savo filtrą. Inteligentų, buvusių nepriklausomos Lietuvos aukštų pareigūnų ir nekomunistiškai nusistačiusių tėvų vaikai nebuvo priimami į universitetą studijuoti.

Apie kokią nors universiteto autonomiją nebuvo nė kalbos. Universitetas negalėjo tvarkytis ir dirbti pagal savo statutą ir fakultetai pagal savo reguliaminus, bet dirbo pagal Švietimo ministerio ir kitų komunistų institucijų įsakymus ar patvarkymus. Medicinos fakulteto personalas buvo naujai klasifikuotas. Pagal Sovietų Sąjungos pavyzdį buvo įvesti nauji laipsniai, kaip pvz. vyr. dėstytojo, mokslo kandidato. Iš miestų ar provincijos buvo išrinkti komunistiškai nusistatę bei stipriai kairiojo sparno gydytojai ir paskirti į klinikas asistentais, ordinatoriais ar kitais titulais. Universiteto etatai papildyti taip:

Kauno Universiteto etatai pakeičiami taip:

Technologijos Fakultetas

Mokslo personalas

Papildoma:
Marksizmo-leninizmo

Vyresniojo 1
Jaunesniojo 2

Marksizmo-leninizmo katedra prie Technologijos fakulteto aptarnauja visą Kauno Universitetą.

Šis pakeitimas veikia nuo 1940 m. rugpjūčio 21 dienos.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris Pirmininkas

Prof. V. Krėvė Mickevičius
Ministerio Pirmininko Pavaduotojas

Kaunas, 1940 m. rugpjūčio 24 d.

Vyr. žin. Nr. 727.

Pačioje mokslo metų pradžioje buvo pareikalauta į mokslo planus įvesti marksizmo ir leninizmo kursą. Marksizmo ir leninizmo kursas Medicinos fakultete turėjo tiek pat valandų, kiek anatomijs ar fiziologijos kursai.

Tuojau pat buvo norima perauklėti universiteto, ligoninių bei klinikų personalą. Tuo tikslu buvo ruošiamos savaitinės politinio švietimo paskaitos, kurias skaitydavo partijos nariai ar kandidatai. Pvz., vidaus ligų klinikoje seserims, gydytojams ir profesoriams politinio švietimo paskaitas skaitė praktiką atliekantis tik ką baigęs Medicinos fakultetą žydų tautybės gydytojas.

Universiteto profesoriams buvo suruošti dialektinio materializmo kursai, kuriuos visas universiteto personalas turėjo lankyti.

Mokslo eigai ir nuotaikoms patikrinti kartkartėmis atvažiuodavo iš Maskvos inspektoriai. Iš pat pradžios tie inspektoriai arba sovietinio mokslo atstovai norėjo universitetą panaikinti ir fakultetus padaryti atskirais nepriklausomais vienetais, institutais vadinamais, kaip pvz. medicinos institutas, technikos institutas ir t.t. Atskirai ir mažesni vienetai, matyt, lengviau valdyti ir mažesnė rezistencija. Visa universiteto vadovybė tam griežtai pasipriešino ir laikinai nuo tos reformos buvo susilaikyta. Bet visą laiką buvo jaučiama tendencija universitetą išardyti. Universiteto personalas nepasitikėjo komunistais, o komunistai personalu. Nepasitikėjo ne tik administraciniame darbe, bet ir profesiniame. Pvz., komunistų partijos centro komiteto nariui J. Gruodžiui Vidaus ligų klinikoje mirus plaučių ir smegenų abscesais, 1941 m. vasario mėn. 27 d. buvo atliktas patologijos instituto personalo lavono skrodimas ir kliniška diagnozė skrodimo duomenimis buvo patvirtinta. Partija vis dėlto nepasitikėjo, iškvietė tris NKVD rusus gydytojus, klinikų vicedirektorių

ir Vidaus ligų klinikos atstovą J. Meškauską ir antrą kartą darė lavono skrodimą. Tai buvo vidurnaktis. Rusai gydytojai, skrosdami kaukuolę, ją apžiūrinėjo prieš šviesą, ar nėra kokių nors dūrimų, ar sužeidimų, atseit sabotažo. Skrodimo duomenys parodė tą patį, kas jiems anksčiau buvo pasakyta. Pasirašius lavono skrodimo protokolą, paryčiui buvo išsiskirstyta.

Išvežimai, kurie buvo vykdomi 1941 m. birželio mėn. 14 d., universiteto personalo beveik nepalietė. Bet kilus rusų-vokiečių karui ir komunistams pasitraukus, NKVD įstaigose buvo rasti sąrašai kitam Lietuvos gyventojų išvežimui į Sibirą ir koncentracijos stovyklas. Tuose sąrašuose buvo įtraukta labai daug universiteto profesorių, asistentų ir kitų universiteto personalo narių.

1941 m. birželio mėn.22 d. prasidėjo rusų-vokiečių karas, baigėsi rusų, bet prasidėjo vokiečių okupacija.

VOKIEČIŲ OKUPACIJA

Rusams nespėjus išbėgti, o vokiečiams dar nespėjus ateiti, birželio mėn. 23 d. per Kauno radiją Lietuvos visuomenei prisistatė Laikinoji vyriausybė. Lietuvos gyvenimas visose srityse buvo suardytas ir sutrikęs.

Nepriklausomos Lietuvos įstatymai, taisyklės ir statutai buvo komunistų panaikinti ir įvesti komunistiniai-sovietiniai. Namai, žemė, įmonės, įstaigos ir kiti dalykai buvo nacionalizuoti. Laikinoji Lietuvos Vyriausybė stengėsi kaip galima greičiau atstatyti pakrikusį gyvenimą, pašalinti bolševikų okupacijos pėdsakus ir patvarkyti taip, kad vokiečiams būtų kuo mažiausia progų kištis į Lietuvos gyvenimą.

Laikinosios vyriausybės Švietimo ministeris prof. Juozas Ambrazevičius grąžino Kauno universitetui buvusį Vytauto Didžiojo vardą ir buvusį universiteto statutą. Komunistinės vyriausybės paskirtieji universiteto rektorius ir fakultetų dekanai buvo atleisti ir paskirti nauji; universiteto rektorių prof. A. Purėną pakeitė prof. Julius Gravrogkas. Medicinos fakulteto dekaną J. Šopauską pakeitė J. Meškauskas.

Iš visų fakultetų buvo atleisti bolševikmečiu aktyviai pasireiškę personalo nariai. Iš Medicinos fakulteto buvo atleisti profesoriai: Pr. Mažylis, J. Kupčinskas, J. Kairiūkštis ir Tumas, kuris buvo atvykęs į Lietuvą bolševikų okupacijos metu iš Sovietų Sąjungos. Atleidimo pagrindu buvo jų veikla ir bolševikmečio metu jų užpildytos anketos. Pvz., Pr. Mažylis savo anketoje ne tik pasisakė visados simpatizavęs komunizmui, jį rėmęs, bet ir buvęs taip pat asmeninis Lenino draugas. J. Kupčinskas, pasirodė,

buvęs įtrauktas į NKVD ligoninės gydytojų sąrašą konsultanto pareigoms. J. Kairiūkštis aktyviai reiškėsi, Lietuvą įjungiant į Sovietų Sąjungą.

Vokiečių okupacinei valdžiai nuolat trukdžius ir sudarius neįmanomas sąlygas dirbti, 1941 m. rugpjūčio mėn. pradžioje Laikinosios Lietuvos Vyriausybės veikimas buvo sustabdytas. Kraštui administruoti buvo vokiečių paskirti vadinamieji tarėjai. Švietimo tarėju buvo paskirtas dr. Pranas Germantas, vėliau Stutthof'o koncentracijos kalinys ir ten miręs.

Aukštųjų mokyklų padėčiai esant neaiškiai, lietuvių visuomenės grupės pradėjo rašyti Švietimo tarėjui dr. Pr. Germantui ir Pirmajam generaliniam tarėjui P. Kubiliūnui raštus ir peticijas, reikalaudamos aukštųjų mokyklų veikimo. Kauno ir Vilniaus universitetų studentai rinko parašus. V. D. Un-to Studentų atstovybė Kaune universiteto rektoriui 1942 m. birželio mėn. 16 d. įteikė peticiją 650 lapų su 43216 parašų.

1942 m. birželio mėn. 11 d. Vilniaus universiteto studentų atstovybė įteikė Vilniaus universiteto rektoriui 284 prašymus su 30260 parašų ir prašė juos perduoti Pirmajam generaliniam tarėjui.

Žemiau paduodami abu lydraščiai.

VDU
Studentų Atstovybė
Nr.114.

Kaunas, 1942m. birželio mėn. 16d.

VDU Rektoriui.

Perduodame gautus iš visos Lietuvos dėl Vytauto Didžiojo ir Vilniaus Universitetų 650 /šešis šimtus penkiasdešimt aštuonius/ peticijų lapus su 43.216 parašais ir prašome perduoti Ponui Pirmajam Generaliniam Tarėjui.

Reiškiame pagarbą

Atstovybės Pirmininkas

Vilniaus Universiteto
STUDENTŲ ATSTOVYBĖ
Vilniaus Universitetas
Tel. 735
Nr. 144

Vilnius 1942 m birželio

Ponui Vilniaus Universiteto Rektoriui

Vilniaus Universiteto Studentų Atstovybė yra gavusi iš viso Lietuvos kampo Pirmojo Generalinio Tarėjo vardu prašymų su gyventojų parašais Vilniaus ir Kauno universitetų uždarymo reikalu.

Siunčiame tuos prašymus Tamstai, Pone Rektoriau, ir prašome juos perduoti Ponui Pirmajam Generaliniam Tarėjui. Kartu reiškiame viltį, kad p. Rektorius pedersite vieną galimų žygių mūsų universiteto egzistencijai užtikrinti. Mūsų Vilniaus U-to kleurytojų, nuomone šiuo reikalu buvo anksčiau išdėstyta p. Švietimo Generaliniam Tarėjui pasiųstame kolektyviniame prašyme.

Priedėlis: 284 prašymai su 30260 parašų.

Studentų Atstovybės Pirmininkas

Sekretorius

V. D. Universiteto ir Vilniaus universiteto rektoriai peticijas persiuntė Pirmajam general. tarėjui ir lydraštyje įrašė: „Mes tikime, kad Tamsta, įteikdamas lietuvių visuomenės prašymą vokiečių civilinei valdžiai, rasi priemonių įtikinti atitinkamas įstaigas, kad uždarymas Lietuvos universitetų ar atskirų jų fakultetų bus kenksmingas ne tik lietuvių tautai, bet ir bendrai Europos kultūrai".

Ką Pirmasis general. tarėjas su tomis peticijomis padarė, tikrų žinių nėra. Tačiau okupacinės valdžios pareigūnai apie peticijas tikrai žinojo ir žinojo visuomenės nuotaikas. Aukštųjų mokyklų veikimą vokiečiai, nors ir labai nenoromis, laikinai toleravo.

Vasaros pabaigoje 1941 buvo gautas iš vokiečių įsakymas universitetą uždaryti, motyvuojant tuo, kad jaunimas turįs įsijungti kovai su bolševizmu ir, tik karą laimėjus, galėsiąs studijuoti. Po poros mėnesių diskusijų ir įrodinėjimų pavyko išsikovoti leidimas universitetui veikti, bet tik su jau buvusiais studentais, t.y. neleista priimti naujų. Tuojau universitetas pradėjo veikti su jau įregistruotais studentais, ir, susitarus su Švietimo tarėju, buvo rasta forma priimti naujus, jų oficialiai į universitetą neįregistruojant, bet leidžiant lankyti visas paskaitas ir atlikti praktikos darbus. Taigi mokslas ėjo normaliai, kaip su pirmųjų kursų studentais. Vokiečiai, žinoma, tai žinojo, bet nereagavo, žiūrėjo į tai pro pirštus. Be to, Medicinos fakultetas išdrįso priimti ir registruoti ir į pirmą semestrą naujus studentus. Sekančiais metais įsidrąsino ir kiti fakultetai ir pradėjo priiminėti naujus studentus. Taip Medicinos fakultetas visą laiką priiminėjo ir registravo studentus nuo I-mojo iki V-tojo kurso imtinai.

Vokiečiams okupavus Lietuvą, Medicinos fakultetas susidūrė su rimtomis problemomis patalpų atžvilgiu. Naujosios V. D. un-to klinikos, akių, ausų, nosies ir gerklės klinikos ir Karo ligoninės patalpos buvo paimtos vokiečių kariuomenės. Universiteto klinikos iš tų patalpų turėjo išsikraustyti. Vidaus ligų ir chirurgijos katedros ir klinikos grįžo atgal į Valstybinės Kauno miesto ligoninės patalpas. Vaikų klinika grįžo į anksčiau buvusią vaikų ligoninę. Akušerijos, akių ligų ir nervų ligų klinikos įsikūrė buvusioje Žydų ligoninėje. Su didesniais ar mažesniais trūkumais Medicinos fakultetas veikė toliau. Trūko medikamentų, tvarstomosios medžiagos, trūko kuro, bet darbas vyko patenkinamai.

Kai vokiečiams ėmė nesisekti kovos laukuose, jie pradėjo reikalauti, kad į universitetą būtų priimami tik „Arbeitsdienst" atlikę studentai ir kad švietimo ir universiteto vadovybės ragintų jaunimą stoti į tą „Arbeitsdienst". Tai buvo vokiečių jaunimo organizacija, kuri atlikdavo viešuosius darbus Vokietijoje, o kartais būdavo automatiškai įjungiama ir į vokiečių

kariuomenę. Pati vokiečių okupacinė valdžia tokio potvarkio paskelbti nedrįso. Bet 1942 m. rugpjūčio mėn. ji pareikalavo iš Švietimo tarėjo dr. Prano Germanto išleisti tokį potvarkį, pagal kurį 1921-1924 m. gimę abiturientai, norėdami studijuoti, pirma turėtų atlikti darbo tarnybos prievolę. Remdamasis universiteto statutu, kuriuo studentų priėmimą ir atleidimą tvarko universiteto vadovybė, dr. Germantas tokį potvarkį išleisti atsisakė. Prasidėjo intensyvūs pasitarimai su universitetų vadovybėmis ir vokiečių okupacine valdžia. Sprendimo nepavyko rasti. Rugpjūčio mėn. 25 d. 1942 m. buvo įsakyta Švietimo tarėjui dr. Germantui su universitetų vadovybe atvykti į gestapo įstaigą. Į gestapą atvyko Švietimo tarėjas dr. Pranas Germantas, penki Vytauto Didžiojo universiteto senato nariai: prorektorius J. Zubkus, Medicinos fakulteto dekanas J. Meškauskas, Statybos fak. dekanas St. Kairys, Filosofijos fak. dekanas Z. Ivinskis, senato sekretorius J. Grinius ir Vilniaus universiteto prorektorius Domas Krivickas. Didelėje salėje gestapo tarnautojas dr. Müller pasakė kalbą, apkaltino lietuvius „naujosios dvasios" nesupratimu, neprisidėjimu prie „Naujosios Europos" kūrimo ir nedalyvavimu kovoje prieš komunizmą. Jis pareiškė, kad jei senatas neprašysiąs Švietimo tarėjo dr. Germanto išleisti potvarkio, įpareigojančio jaunimą stoti į darbo tarnybą (Arbeitsdienst), tai universitetai būsią uždaryti, apie 50 profesorių būsią sušaudyti, o kiti būsią išvežti į Vokietiją darbams.

Universiteto senatas atsidūrė prieš labai sunkią dilemą: arba pritarti vokiečių reikalavimui, kad 1920-1924 m. gimę abiturientai stotų į darbo tarnybą, po metų automatiškai patektų į vokiečių kariuomenę ir būtų nusiųsti į frontą, arba sutikti, kad visos aukštosios mokyklos būtų uždarytos su visomis jau minėtomis kitomis pasekmėmis. Dr. Müller pareikalavo, kad kiekvienas senato narys pasisakytų, ar jis sutinka, kad darbo tarnyba būtų privalomai įvesta, ar ne. Visi klausiamieji stengėsi taip atsakyti ir motyvus pateikti, kad nebūtų tiesiogiai pasakyta nei taip, nei ne. Paskutiniam profesoriui pasisakius, dr. Müller tvėrė prie diržo pririštą ginklą ir pasakė: „Visos aukštosios mokyklos uždaromos, šioje salėje visi esą profesoriai, universitetų senato nariai, areštuojami ir tik Švietimo tarėjas dr. Germantas esąs laisvas ir galįs eiti namo".

Uždengtu specialiu sunkvežimiu į sunkiųjų darbų kalėjimą buvo nuvežti J. Zubkus, J. Meškauskas, St. Kairys, Z. Ivinskis, J. Grinius ir D. Krivickas.

Žinia apie universitetų uždarymą ir senato areštą žaibo greitumu paplito po Kauną ir visą Lietuvą. Visa Lietuva sujudo ir to sujudimo išsigando ir gestapas. Dr. Müller kreipėsi į Darbo tarėją dr. J. Paukštį ir

iš jo išreikalavo pasirašyti potvarkį, pagal kurį abiturientai, norį studijuoti, turi atlikti darbo prievolę, ar atitinkamą viešą tarnybą. Darbo tarėjui potvarkį pasirašius, senato nariai po savaitės kalinimo buvo vėl panašiu sunkvežimiu nuvežti pas gestapo viršininką Jager, kuris pasakė prakalbą, kad profesoriai turį suprasti reikalą, turį jungtis į „Naujosios Europos" kūrimą ir komunizmo nugalėjimą. Pasakęs prakalbą, pareiškė, kad senato nariai profesoriai esą laisvi ir galį eiti namo.

Universiteto senatas, išnagrinėjęs darbo tarėjo išleistą potvarkį, rado būdą jam apeiti. Universitetas paskelbė, kad jis priiminės vyresnius arba jaunesnius abiturientus negu potvarkio draudžiamojo amžiaus (1921-1924 m. gimimo) ir tuos, kurie pristatys pažymėjimą, kad jie dirba krašto ūkiui reikalingose įmonėse, t.y., eina viešąją tarnybą potvarkio prasme. Studentai masiškai apsirūpino darbo pažymėjimais, gautais iš savivaldybių, ūkio ir administracijos įstaigų. Tokiu būdu V. D. un-tas 1942 m. rudens semestrą pradėjo normaliai su pakankamu naujų studentų skaičiumi.

Tarp vokiečių okupacinės valdžios ir lietuvių visuomenės ir jos atstovų santykiai aštrėjo. Vokiečiai didino reikalavimus ir spaudimą, o iš lietuvių tautos ir jos atstovų didėjo pasipriešinimas.

Rezultate 1943 m. kovo mėn. 16-17 dienomis Kaune buvo suimta 16 asmenų, Vilniuje 24, Marijampolėje 5, Šiauliuose, 1. viso buvo areštuota 46 įvairių profesijų inteligentai, kurių tarpe 4 tarėjai, 5 universiteto profesoriai, 4 gimnazijų direktoriai ir kiti. Iš Medicinos fakuleto personalo narių buvo areštuotas docentas dr. A. Starkus. Visi areštuotieji buvo išvežti į Stutthof'o koncentracijos stovyklą. Naktį į kovo 17 dieną vokiečių policija užėmė ir iškrėtė universitetų patalpas, jų tarpe ir Medicinos fakulteto rūmus.

Vokiečių policija parašė raštą, kuriame dalinai išvardijo kurios mokyklos ar institutai uždaromi. Čia paduodama vokiečių rašto nuotrauka.

Keliolika dienų į rūmus buvo neleidžiama įeiti. Studentai porai savaičių išsiskirstė, o vėliau vėl susirinko ir mokomasis darbas, kad ir neviešai, bet buvo tęsiamas toliau. Medicinos fakultete 1943 m. rudens semestruose ir 1944 m. pavasario semestruose studentai buvo registruojami ir priimami nauji.

Medicinos fakulteto dekanas J. Meškauskas studentus į Medicinos fakultetą registravo ir studijų knygutėse pasirašinėjo visą vokiečių okupacijos laiką. To nedarė kitų fakultetų dekanai po 1943 m. kovo mėn. 17 d., kada universitetai viešai buvo uždaryti. Studijos vyko ir kituose fakultetuose, tik studentai nebuvo dekanų registruojami į semestrus ir profesoriai, skaitę paskaitas, knygutėse nepasirašinėdavo. Medicinos

Der Kommandeur
der Sicherheitspolizei und des S.D.
Litauen
Hauptaussenstelle Wilna

Wilna, den 27. März 1943.

B.Nr. Abt.I,

An den
Herrn Gebietskommissar Wilna - Stadt
in Wilna.

Betrifft: Schließung der Universitäts-Institute und Hochschulen.
Vorgang: Mündl. Unterredung mit Herrn Stabsleiter Lackner.
Anlagen: Versch. Schlüssel

Die nachstehend aufgeführten Universitäts-Institute und Hochschulen wurden auf Befehl des Reichsführers SS und Chefs der Deutschen Polizei im Reichsministerium des Innern aus staatspolizeilichen Gründen geschlossen. Ich berufe mich auf die mit Herrn Stabsleiter Lackner geführte Unterredung und überreiche in der Anlage die Schlüssel der einzelnen Institute.

1. Humanistische Fakultät	Universitätsstr. 3
2. Juristische "	"
3. Oekonomische "	"
4. Math. Naturwiss. "	Naugardukostrasse 22
5. Forstwissenschaft "	Ciurlionisstrasse 1
6. Med. u. Zoolog. Institut	Ciurlionisstrasse 23 a
7. Kunstakademie	St. Jakob Strasse 1
8. Pädagogisches "	Auschros vartu str. 9
9. Höhere techn. Schule	Olandostr. 5 (RKF)
10. Akad. f. Wissenschaften	Zygimantostr. 2
11. Lituanist. Institut	Antakalnio str. 6
12. Historisches "	Karbutostr. 8

Gleichzeitig gebe ich Ihnen nachstehend die Anschriften der sportlichen Übungsstätten der Universität bekannt.

Schwimmanlage mit Bootshaus	Poselinkostrasse
Schwimmanlage mit Bootshaus	Dorf Zidiskiai bei Trakai
Tennisplatz	Ciurlionisstr. 23 a
Sporthalle	Universität

Im Auftrage:
[signature]

(studijamojo parašas)

Fakultetan priimtas į pirmą semestrą
1940 m. spalių mėn. 2 d.
Rektorius Prof. M. Biržiška
Kanceliarijos Viršininkas [signature]

KAUNO ~~VYTAUTO DIDŽIOJO~~ UNIVERSITETAS
KAUNE

STUDIJŲ KNYGELĖ

Nr. 17209

Vardas Zofija - Danutė
Pavardė Bilevičiūtė
Medicinos fakulteto
Medicinos skyriaus
studentas
Gimęs 1922 balandžio mėn. 19 d.
Vilkaviškio mieste

Šią knygelę išsaugokime švarią!

Nuo mokslo mokesčio atleistas(a) 8

Rudens III semestras 1941

Stud. Bilevičiūtė Danutė (vardas ir pavardė) 9

Eilės Nr.	Mokslo dalykai	Valandų skaičius savaitėje. Teorija, praktika	Profesoriaus pavardė	Profesoriaus parašas	Įskaitų pažymėjimai, data ir prof. parašas	Egzaminų pažymėjimai, data ir prof. parašas
1	Fiziologija	4	Lašas	[illegible]	Darbus atlikus [illegible]	
2	Fiziol. pr. darb.	2	Lašas			
3	Fiziolog. chem.	2	Gabrėnas	A. Gabrėnas	Darbai atlikti A. Gabrėnas	
4	Fiziol. chem. d.	2	Gabrėnas			
5	Histologija ir h.	4	Abraitis	[illegible]	Darbai atlikti [illegible]	gerai 1942. X. 3. [illegible]
6	Histolog. darb.	2	Abraitis			
7	Koloidų chem.	1	Lašas	[illegible]	[illegible]	
8	Protezų techn.	1	Mikuckaitė			
9	Protezų prat.	6	Mikuckaitė			
10	Galvos anat.		Masalskis			
11	Amalizėnė ch.	2	Kareiva	B.	1942 VI. 5 [illegible]	
12	Įregistruota 1 III sem. 1941 m. XI mėn. 14 d. Dekanas [illegible]					

Mokslo mokestį įmokėjo 12

V rudens semestras 1942

Stud. Bilevičiūtės Danutės (vardas ir pavardė) 13

Eilės Nr.	Mokslo dalykai	Valandų skaičius savaitėje. Teorija, praktika	Profesoriaus pavardė	Profesoriaus parašas	Įskaitų pažymėjimai, data ir prof. parašas	Egzaminų pažymėjimai, data ir prof. parašas
1	Topografinė anat. ir operacijų chirurgija	3+2	Jaržemskis	[illegible]	[illegible] 1943. I. 25 [illegible]	
2	Patalog. anat.	5+4	Starkus	[illegible]	[illegible]	Kolokvijumą išlaikė 1943. II. 3. [illegible]
3	Bendroji chir.	2+1	Kanauka	[illegible]	[illegible]	
4	Farmakologija su receptūra	4+0	Kairiūkštis	[illegible]	[illegible]	[illegible]
5	Įvadas į vidaus mediciną	2+4	Elvikis	[illegible]	[illegible]	Kolokvium išlaikė 1943. XII. 14. [illegible]
6	Bendr. terapija	2+0	Kairiūkštis	[illegible]	[illegible]	[illegible]
7	Įvadas į akušeriją ir ginek.	2+0	Čiplijauskas	[illegible]	[illegible]	
8	Bakteriologija	3+4	Jnozaprawičius	[illegible]		
9	Vaikų ligos	2+0	Birutienė	[illegible]	[illegible]	
10	Įregistruota 1 sem. 1942 m. X mėn. 26 d.					
11	Dekanas [illegible]					
12						

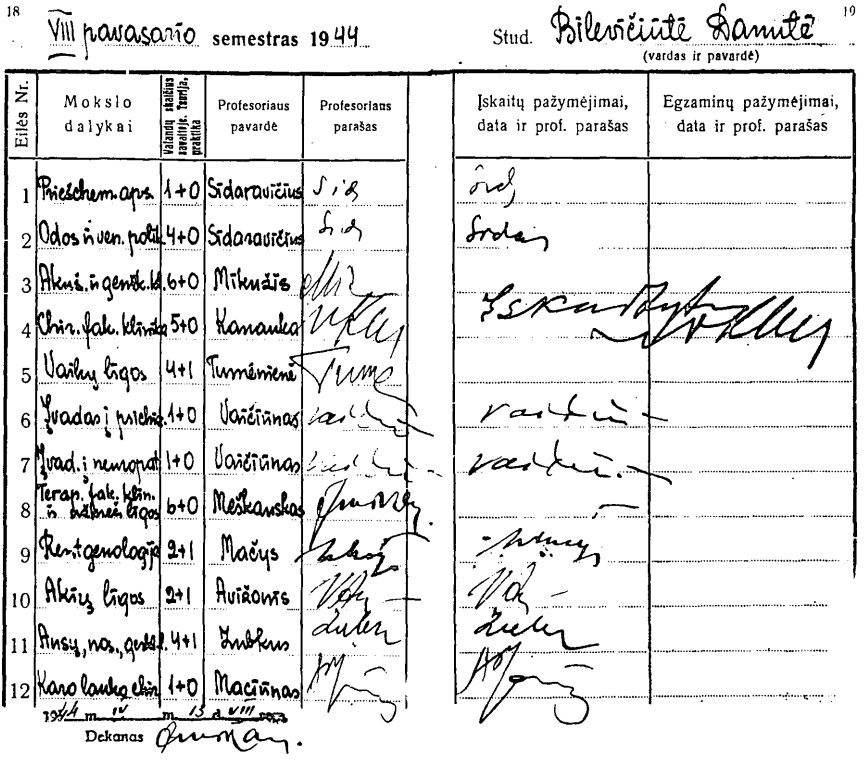

18 VIII pavasario semestras 1944 Stud. Bilevičiūtė Danutė 19
(vardas ir pavardė)

Eilės Nr.	Mokslo dalykai	Valandų skaičius savaitėje, teorija, praktika	Profesoriaus pavardė	Profesoriaus parašas	Įskaitų pažymėjimai, data ir prof. parašas	Egzaminų pažymėjimai, data ir prof. parašas
1	Priešchem. aps.	1+0	Sidaravičius	[illegible]	[illegible]	
2	Odos ir ven. polit.	4+0	Sidaravičius	[illegible]	[illegible]	
3	Akuš. ir genik. kl.	6+0	Mikužis	[illegible]		
4	Chir. fak. klinika	5+0	Kanauka	[illegible]	[illegible]	[illegible]
5	Vaikų ligos	4+1	Tumėnienė	[illegible]		
6	Įvadas į prichir.	1+0	Vaičiūnas	[illegible]	[illegible]	
7	Įvad. į neuropat.	1+0	Vaičiūnas	[illegible]	[illegible]	
8	Terap. fak. klin. ir užkrečiūs ligos	6+0	Meškauskas	[illegible]		
9	Rentgenologija	2+1	Mačys	[illegible]	[illegible]	
10	Akių ligos	2+1	Avižonis	[illegible]	[illegible]	
11	Ausų, nos., gerkl.	4+1	Zubkus	[illegible]	[illegible]	
12	Karo lauko chir.	1+0	Maciūnas	[illegible]	[illegible]	

1944 m. IV m. 13 d. VIII vol.
Dekanas [illegible]

fakulteto studentai, likę Lietuvoje ar pasitraukę su studijų knygutėmis į Vakarų Europą, nenukentėjo, nes jų knygutėse buvo dekano registracijos ir profesorių, skaičiusių paskaitas parašai. Vakarų Europos universitetų studentams, kurie tęsė toliau studijas, viskas buvo užskaityta. Medicinos fakultete studijų darbas ėjo pilnu tempu iki 1944 m. liepos mėn., t.y. iki vokiečių okupacijos žlugimo ir naujos rusų okupacijos.

Čia pateikiamos studijų knygutės nuotraukos rodo, kad studentai Medicinos fakultete buvo registruojami kas metai nuo pat karo pradžios, t.y. nuo 1941 m. rudens semestro iki antrosios rusų okupacijos, t.y. iki 1944 m. pavasario semestro ir mokslas buvo tęsiamas iki to semestro pabaigos. Visose nuotraukose aiškiai matomas dekano prof. J. Meškausko parašas, o taip pat ir visų tuo metu dėsčiusių profesorių.

MEDICINOS FAKULTETO TURTO IŠVEŽIMAS

Lankydamas ligonius su savo asistentais 1944 m. liepos mėn. 21 d. vidaus ligų klinikoje Kauno miesto ligoninėje, Med. fakulteto dekanas J. Meškauskas gavo pranešimą iš Medicinos fakulteto raštinės, kad jo laukia vyr. sveikatos valdybos generalinis direktorius dr. B. Matulionis ir dar kažin koks pulkininkas vokietis. Pėsčias, nes autobusai jau nebevažinėjo,

absoliučiai tuščiomis Kauno gatvėmis nuvykęs į Medicinos fakulteto rūmus, fakulteto raštinėje J. Meškauskas rado laukiančius B. Matulionį ir vokiečių pulkininką, pavarde Sartorius, kuris prisistatė kaip „Oberstabarzt und Leit. San. — Offz. Koruck 590" viršininkas ir pareiškė, kad „Auf Befehl Pz. A.C.K. 3 Abt. IV b" turįs evakuoti Medicinos fakulteto institucijų turtą į Vokietiją, į Trakėnus. Būsią evakuojama visa aparatūra ir bibliotekos. Dekanas J. Meškauskas aiškino neturįs jokių priemonių, nei dėžių, nei žmonių tam reikalui. Pulkininkas Sartorius pareiškė, kad tam tikslui vagonai yra Kauno miesto geležinkelio stotyje ir kad jis su savo dalinio žmonėmis ir dėžėmis būsiąs Medicinos fakulteto rūmuose 3 val. po pietų ir pareiškė, kad tuo metu dekanas turįs čia būti taip pat. Tai pasakęs, pulkininkas kartu su B. Matulioniu paliko Medicinos fakulteto rūmus. Tai buvo apie 11 val. ryto. Vokiečių pulkininkui išvykus, fakulteto rūmuose J. Meškauskas susirado prof. B. Šiaulį ir dar du asmenis. A. Kaikaris straipsnyje „Farmacijos katedrų raida Kauno aukštosiose medicinos mokyklose" *Medicina* XI, 1969 m., psl. 213 rašo, kad vienas iš jų buvo prof. B. Šiaulio laborantas Vl. Vitkus. Dekanas J. Meškauskas patvarkė suslėpti visus brangiausius aparatus ir brangiausius mikroskopus, kad atvykęs evakuacinis dalinys jų nerastų ir neišvežtų, ir pats slėpimo darbą padėjo atlikti. Visi keturi dirbo suprakaitavę. Tuo metu dar fakultete pasimaišė doc. Vladas Kairiūkštis. Jis taip pat buvo paprašytas ir padėjo turtą slėpti. Brangiausi aparatai ir mikroskopai iš visų institutų bei katedrų buvo nešami į anatomijos institutą ir kraunami į lavonams skirtas dėžes. Teismo medicinos instituto lavonų skrodimo salėje buvo du lavonai, kurie maždaug prieš dvi savaites buvo atgabenti iš kalėjimo. Dėl priartėjusio fronto ir personalo sumažėjimo tie lavonai salėje gulėjo apie dvi savaites, ir kvapas buvo sunkiai pakeliamas. Slepiančiųjų turtą buvo nutarta, kad vokiečiai tikrai į šią salę neis, ir todėl dalis aparatūros ir mikroskopų iš kitų institutų buvo suslėpta toje salėje.

Šiek tiek apsidirbus, J. Meškauskas paprašęs prof. B. Šiaulį tęsti slėpimo darbą toliau, grįžo į miesto ligoninę. Kadangi vokiečių pulkininkas buvo pareiškęs, kad turtas bus vežamas ir iš klinikų, todėl J. Meškauskas patvarkė, kad brangiausias ir svarbiausias klinikų turtas būtų suslėptas taip pat. Kai kurie tyrimų aparatai ir mikroskopai buvo išnešti ir paslėpti Jėzuitų namų rūsyje, kiti paslėpti čia pat ligoninėje.

apie 3 val. po pietų dekanas J. Meškauskas grįžo į Medicinos fakulteto rūmus. Netrukus sunkvežimiais (kariškais) atvažiavo keliolika vokiečių kareivių, kurie atsivežė įvairaus dydžio medinių dėžių. Kareiviai su dėžėmis pasiskirstė po visus institutus ir laboratorijas. Vieni iš jų rinko

tyrimų ir eksperimentų aparatūrą, mikroskopus ir nešė į koridorius. Kiti pakavo į dėžes. Lietuvių šitoje procedūroje nei viens nedalyvavo.

Tuojau buvo pastebėta, kad aparatūros rinkėjams buvo ne tiek svarbu patys aparatai, kiek svarbu metalas. Daugiausia atrinko tas aparatų dalis, kurios turėjo vario, misingio ar platinos. Todėl daugelis aparatų buvo išardyti, išdraskyti ir išvežtos tik jų dalys, turinčios karo reikalams labai svarbių metalų. Ypač nukentėjo fiziologijos ir fiziologinės chemijos institutas. Suslėpto turto nerado ir neišvežė.

Žadėtos evakuoti bibliotekos liko nepaliestos, nes, matyti, jie nebeturėjo laiko ir priemonių. Taip pat nebuvo evakuotas klinikų turtas.

Buvo sakoma, kad turtas bus vežamas į Trakėnus. Medicinos fak. dekanas, norėdamas žinoti, kur tas turtas bus padėtas, paprašė ir gavo leidimą turtą palydėti. Taip pat buvo paprašyta, kad leistų turtą palydėti dar dviem Medicinos fakulteto asistentams ir vienam medicinos studentui. Taip be J. Meškausko turtą lydėjo Vidaus ligų katedros vyr. asistentas dr. J. Adomavičius, akušerijos ir ginekologijos katedros jaun. asist. dr. A. Kyras ir stud. med. Vl. Adomavičius.

Čia skelbiamas dokumentas rodo, kad Medicinos fakulteto turtas buvo išvežtas kažin kokio dalinio „Pz. A.O.K. 3 Abt. IV b" įsakymu.

Tai vienintelis dokumentas, kuris buvo gautas, patvirtinąs Medicinos fakulteto turto išvežimą.

Deutsche Grenzpolizei
Cyclica
25.7.44

Gültig nur bei Dienstreisen!

Anlage
zu Nr. 657
A. H. M. Bl. 12 v. 21. 5. 40

D **Sonderausweis** D

Prof. Juozas Meskauskas, Leiter der Med.Klinik Kauen
Dr.med. Jonas Adomavicius, Oberarzt der Med.Klinik Kauen
Dr.med. Kyras Antanes, Oberarzt und Facharzt für Gynacheologie
cand.med. Vladas Adomavicius, Med. Klinik Kauen

von ..... (Truppenteil) *)

reist am 24.7.1944 (Datum) 194 nach T r a k e h n e n (Reiseziel)

Grund: Bergung und Sicherstellung von Med. Forschungsinstrumenten aus den Instituten der Universität Kauen auf Befehl Pz.A.O.K.3 Abt. IVb

Rückreise**) am ..... 194 Ausgefertigt am 24. Juli 1944

(Dienststempel)

K o r ü c k 590 (Truppenteil)

(Unterschrift)
Oberstabsarzt und Leit.San.-Offz.
Korück 590

*) bzw. Tarnbezeichnung — z. B. Feldpostnummer — nach den jeweils gegebenen Bestimmungen.
**) streichen, falls nicht zutreffend.

Etwa erforderliche Angaben über Abfindungen mit Verpflegung usw. — nur mit Dienststempel und Unterschrift des Kompanie- usw. Führers gültig — siehe Rückseite.

6121. W. B. A., II. 43. 1110. L 0204

Kelionė su universiteto turtu buvo pradėta iš Kauno 1944 m. liepos mėn. 24 d. vakarą. Žaliasis geležinkelio tiltas jau buvo užminuotas ir traukinys per jį riedėjo labai iš lėto. Pervažiavus Vokietijos sieną, buvo važiuojama toliau ir pro Trakėnus pravažiuota. Paklausus evakuacinio dalinio viršininką, kodėl Trakėnuose nesustota ir vežamas turtas neiškrautas, buvo atsakyta, kad nebuvę laisvų bėgių traukiniui sustoti. Taip vis „nesant bėgių", su pažadu „grįžti į Trakėnus", buvo pravažiuota Karaliaučius, Marienburg'as ir po savaitės kelionės atsidurta Dancige. Viename iš Dancigo uosto sandėlių buvo iškrautos dėžės su Medicinos fakulteto turtu ir jį lydėjusiems visiems keturiems buvo pasakyta, kad jų „misija" baigta ir jie galį daryti, ką nori. Tą pačią dieną per Dancigo radiją buvo pranešta, kad Kaunas jau užimtas raudonosios armijos. Turtą lydėjusiems nebuvo jokios galimybės grįžti į Lietuvą. Tą dieną V. D. un-to Medicinos fakulteto dekanas prof. dr. Juozas Meškauskas, dr. Jonas Adomavičius, dr. Antanas Kyras ir stud. med. Vladas Adomavičius pradėjo tremtinių kelią. Medicinos fakulteto turto likimas yra nežinomas.

MEDICINOS MOKSLO PERIODINĖ SPAUDA

Medicinos mokslo teorijos ir praktikos reikalams buvo leidžiamas periodinis žurnalas *MEDICINA*. Pirmasis jos numeris pasirodė 1920 m. gegužės mėn. Šį žurnalą pradėjo leisti Kauno medicinos draugija. Jo iniciatorium ir pirmuoju redaktoriumi buvo dr. J. Žemgulys. Kiek vėliau, nuo 1922 m. birželio mėn., tą žurnalą perėmė redaguoti ir visą laiką redagavo dr. J. Staugaitis. Tokio žurnalo sumanymas ir leidimas buvo gana drąsus Kauno medicinos draugijos žingsnis. Tai buvo pirmas tos rūšies Baltijos valstybėse. Latvijos ir Estijos gydytojai, nors buvo daug gausesni skaičiumi ir turėjo savo tarpe daugiau medicinos mokslo jėgų, tokį žurnalą išleido tik keletą metų vėliau.

1923 m. antroje pusėje Kauno medicinos draugija padarė su Medicinos fakultetu sutartį, kuria tam tikromis sąlygomis Medicinos fakultetas įsipareigojo duoti po 12000 litų per metus *MEDICINOS* žurnalo leidimui. Tuo būdu žurnalo leidimo sąlygos palengvėjo ir *MEDICINA* tapo Kauno medicinos draugijos ir Medicinos fakulteto oficiozu. Tai buvo rimtas

Dr. Jonas Staugaitis

medicinos mokslo žurnalas. Jame vyresnysis ir jaunesnysis Medicinos fakulteto personalas skelbė savo mokslinius darbus bei tyrimų rezultatus. Taip pat buvo spausdinami straipsniai ir gydytojų, nedirbančių fakultete. Į žurnalą buvo dedami susirinkimų ir suvažiavimų protokolai, tuose susirinkimuose ir suvažiavimuose skaitytos paskaitos, pranešimai, nutarimai, priimtos rezoliucijos, Kauno Medicinos draugijos ir Medicinos fakulteto kronika, Vyriausybės išleisti įstatymai, taisyklės ir potvarkiai, kurie turėjo kokį nors ryšį su medicina ir tautos sveikatingumu. Žurnalas išeidavo gana reguliariai, vieną kartą per mėnesį. *MEDICINOS* vienerių metų tomas turėjo nuo 700 iki 1000 ir daugiau puslapių. Per metus *MEDICINA* paskelbdavo iki 60 originalių rašinių — studijų. Kartais kai kurie straipsniai tęsdavosi per kelis žurnalo numerius ir jų atspaudos sudarydavo 60-80 puslapių studiją. Originalieji rašiniai pasižymėdavo gvildenamo klausimo nuodugnumu. Santraukos buvo duodamos vokiečių, anglų, prancūzų kalbomis.

MEDICINOS žurnalas turėjo skyrių „Referatai", kuriuose atsispindėjo užsienio medicininė spauda, medicinos mokslo naujienos, išradimai, gydymo patyrimai ir kit. Tų referatų iš užsienio žurnalų vokiečių, prancūzų, anglų ir kitomis kalbomis būdavo iki 300 per metus.

MEDICINOS redaktorius gerai mokėjo lietuvių kalbą. Dėl to *MEDICINA* daug padėjo lietuvių medicinos kalbai formuotis ir medicininių terminų vartojimą vienodinti ar medicininę terminologiją praplėsti.

1933 m. Medicinos fakultetas pradėjo leisti *MEDICINOS FAKULTETO DARBUS* (Acta medicinae facultatis Vytauti Magni universitatis). Šio žurnalo redaktorium buvo prof. med. dr. Petras Avižonis, o jam mirus, prof. med. dr. Vladas Lašas. *MEDICINOS FAKULTETO DARBAI* buvo leidžiami knygomis,kurios buvo suskirstytos tomais. Šio leidinio svarbiausias tikslas buvo išspausdinti Medicinos fakulteto mokomojo personalo mokslinius darbus, kurie buvo paremti savais originaliais tyrinėjimais. Pvz., prof. Vl. Lašo „Lietuvos gyventojo maisto racionas" (*MED. FAK. DARBAI,* I 2-ra knyga, 1933), „Energetinė mūsų maisto davinio reikšmė" (*MED. FAK. DARBAI,* 1936), prof. J. Žilinsko ir N. Girdvainio „Lietuvių vyro ir moters dubuo" (*MED. FAK. DARBAI,* 1936), Doc. J. Blažio „Psichiškai defektingųjų sterilizacija" (*MED. FAK. DARBAI,* 1933), prof. Vl. Kuzmos „Zur Frage der freien Organtransplantation" (*MED. FAK. DARBAI,* 1933), prof. E. Landau „Mokslas apie smegenis" (*MED. FAK. DARBAI,* 1933), dr. A. Starkaus „Pomidorų sarkomos klausimu" ((*MED. FAK. DARBAI,* 1933). Darbai savo apimtimi buvo nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų puslapių. Leidinys išeidavo neperiodiškai. Straipsnių plačios santraukos buvo spausdinamos svetimomis kalbomis; vokiečių, anglų, prancūzų ir kitomis.

Medicinos fakulteto kaip vyresniojo taip ir jaunesniojo mokslo personalo mokslinių darbų sąrašas yra įdėtas šios knygos gale. Tas sąrašas neapima tų pačių autorių parašytų ir išspausdintų straipsnių populiarioje spaudoje, kaip dienraščiuose ar žurnaluose.

MEDICINOS IR SOCIALINIS APRŪPINIMAS LIETUVOJE

MEDICINOS PAGALBOS IR SOCIALINIO APRŪPINIMO PADĖTIS NEPR. PRADŽIOJE

GYVENTOJŲ NATŪRALUS JUDĖJIMAS

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir karo metu lietuvos teritorijos gyventojų sveikatos aprūpinimas buvo labai menkas. Trūko gydytojų, ligoninių, gailestingųjų seserų, akušerių ir organizacijos. Karo metu ir tuoj po karo krašte siautė epidemijos, nebuvo pakankamai vaistų ir mediciniška pagalba daugelyje vietų buvo neprieinama. Kraštas nuniokotas, trūko maisto, susisiekimo priemonių. Kokios nors sistemos Pirmojo pasaulinio karo metu visiems tiems reikalams tvarkyti nebuvo. Mirtingumas buvo didelis. Statistiniai duomenys rodo, kad gimimų skaičius buvo mažesnis, negu mirimų. Pirmoji lentelė rodo vedybų, gimimų, mirimų ir natūralaus prieauglio duomenis. Iš jos matyti, kad vedybų skaičius buvo mažas ir gimimų karo metu buvo mažiau negu mirimų. Vedybų skaičius buvo mažas todėl, kad jaunuomenė buvo mobilizuota, dalis pasitraukusi į Rusiją.

Lietuvos gyventojų natūralus judėjimas 1915—1942 metais.

Metai	Vedybos	Gimimai	Mirimai	Natūralus prieauglis
1915	4.373	38.722	43.596	− 4.874
1916	7.127	35.565	31.512	+ 4.053
1917	6.945	32.266	43.047	− 10.781
1918	9.552	33.176	47.622	− 14.346
1919	16.774	41.095	51.930	− 10.835
1920	17.311	47.642	44.487	+ 3.155
1921	15.523	51.864	31.915	+ 19.949
1922	16.448	58.064	37.598	+ 20.466
1923	17.217	60.869	32.432	+ 28.437
1924	17.590	63.864	35.493	+ 28.371
1925	17.411	63.743	37.179	+ 26.564
1926	19.066	63.655	34.380	+ 29.275

Metai	Vedybos	Gimimai	Mirimai	Natūralus prieauglis
1927	19.527	66.114	38.897	+ 27.217
1928	18.870	65.945	35.698	+ 30.254
1929	17.457	63.083	39.669	+ 23.414
1930	18.299	64.164	37.151	+ 27.013
1931	18.840	63.419	37.478	+ 25.941
1932	18.814	65.371	36.577	+ 28.794
1933	19.511	62.145	32.749	+ 29.396
1934	18.246	60.770	35.789	+ 24.981
1935	18.254	57.970	34.595	+ 23.375
1936	18.843	60.446	33.440	+ 27.006
1937	18.742	56.393	33.760	+ 23.133
1938	20.248	57.951	32.256	+ 25.695
1939	18.119	54.184	32.983	+ 22.201
1940	28.443	67.619	38.281	+ 29.338
1941	25.486	55.106	30.863	+ 24.243
1942	21.546	69.699	33.353	+ 36.346

Lentelės sustatytos pasirėmus:

1) F. A. Jurskio darbu „Lietuvos gyventojų natūralus judėjimas 1922-1936 metų laikotarpyje", 1938, Kaunas (rankraštis).

2) *Statistische Berichte fur das Ostland, 1941, Ryga.*

3) Lietuvos Statistikos metraštis, 1939, Vilnius.

Mūsų tautos prieaugliui palyginti su kitais kraštais galma pasinaudoti sekančia lentele.

Eil. Nr.	Valstybė	Gimimai	Mirimai	Natūralus prieauglis
1	Japonija 1936 m.	31,6	16,8	+ 14,8
2	Graikija 1936 m.	28,1	14,9	+ 13,2
3	Lenkija 1936 m.	26,2	14,2	+ 12,0
4	Rumunija 1936 m.	31,5	19,8	+ 11,7
5	Lietuva 1936 m.	24,2	13,4	+ 10,8
6	Vokietija 1936 m.	19,0	11,8	+ 7,2
7	Latvija 1936 m.	18,1	14,1	+ 4,0
8	Anglija 1936 m.	14,8	12,1	+ 2,7
9	Estija 1936 m.	16,1	15,6	− 0,5
10	Prancūzija 1936 m.	15,0	15,3	− 0,3

Kūdikių iki 1 metų mirtingumas įvairiose valstybėse 1936 m. duomenimis buvo šis

Rumunijoje	17,5%	Latvijoje	8,0%
Lenkijoje	14,1%	Vokietijoje	6,6%
Lietuvoje	12,8%	Olandijoje	3,9%

Naujagimių mirtingumas Lietuvoje buvo didelis, tai gerai matyti iš pateikto čia pavyzdio, nors paskutiniu metu statistiniai duomenys rodo, kad mirtingumas sumažėjo, būtent, 1942 metų sausio ir vasario mėn. buvo tik 5,5%.

Lietuviškoji medicina, 1944 m. Nr. 1 Med. dr. St. Čepulis „Lietuvių tautos sveikatos ir gyvybės reikalu".

Iš lentelių matome, kad tauta iki 1920 m. ėjo išnykimo keliu. Tam buvo daug priežasčių. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje gyventojai masiškai traukėsi į Rusiją, ir todėl gimimų skaičius sumažėjo. Blogas sanitarinis aprūpinmas, epidemijos, kaip gripo, dėmėtosios ir vidurių šiltinių, disenterijos ir kitų susirgimų, padidino mirimų skaičių ir tauta nyko. O jąja rūpintis tuo metu nebuvo kam ir nebuvo galimybių.

Tik nuo 1920 m. pradėjo didėti gimimų skaičius ir nuo 1921 m. mažėti mirimų skaičius. Nuo 1923 m. gyventojų prieauglis kasmet būdavo tarp 25,000 ir 30,000. Dešimtmečio 1929-1938 m. gimimų vidurkis buvo 61171 ir mirimų 35296, tokiu būdu natūralus gyventojų prieauglis buvo apie 25875 kas metai.

Apkrečiamomis ligomis susirgimų skaičius karo metu nėra žinomas, bet, be abejo, jis buvo didelis. Epidemijos buvo sunkios ir pavojingos, mirtingumas didelis. Dėmėtosios šiltinės 1920 m. buvo 5300 atsitikimų, o 1925 m. tik 220, ir nuo tų metų laikėsi apie 300 susirgimų kas metai. Disenterijos 1920 m. buvo 4435 susirgimai, o 1935 m. tik 92.

GYDYTOJŲ IR MEDICINOS PERSONALO AUGIMAS

Gydytojų skaičius nepriklausomoje Lietuvoje palaipsniui didėjo. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą, o ypač karui prasidėjus ir karo metu, vyko didelis gyventojų judėjimas. Taip pat ir gydytojų. Be to, prieš karą ir karo metu Lietuvos teritorijos ribos nebuvo aiškiai žinomos, todėl gydytojų ir gyventojų statistika nėra tiksli nei vienoda. Ji pasidaro tikslesnė nuo 1922 m. Tikslesnei statistikai sudaryti trukdė tai, kad nepriklausomos Lietuvos

pirmaisiais metais lietuviai gydytojai iš svetimų kraštų ir universitetų grįždavo į tėvynę, o svetimtaučiai palikdavo kraštą.

Gydytojų skaičius Lietuvoje metai iš metų didėjo, to skaičiaus augimą parodo ši lentelė:

Lietuvos gydytojų skaičiaus augimas 1914-1940 m.

Metai	Gydytojų skaičius	Vienam gydytojui gyventojų skaičius
1914	230	———
1920	214	———
1922	391	5,000
1923	442	4,543
1924	425	4,528
1925	448	4,482
1926	460	4,489
1927	443	4,775
1928	464	4,612
1929	498	4,360
1930	520	4,219
1931	548	4,052
1932	580	3,870
1933	617	3,685
1934	680	3,417
1935	789	3,138
1936	788	2,965
1937	876	2,958
1938	888	———
1939	915	———
1940	1,370	2,100

1940 m. sausio 1 d. nurodytas gydytojų skaičius yra kartu su Vilniaus krašto gydytojų skaičiumi Vilnių prijungus prie Lietuvos. Pradžioje Lietuvos gydytojus sudarė asmenys, baigusieji Rusijos iki 1917 m., t.y. iki revoliucijos, ir baigusieji Vakarų Europos universitetus. Įkūrus Lietuvos universitetą, gydytojų skaičių papildydavo, su mažomis išimtimis, asmenys, baigę Lietuvos universiteto Medicinos fakultetą. Žymesnis gydytojų skaičiaus padidėjimas, matomas lentelėje 1940 m. sausio mėn. 1 d., yra todėl, kad, prijungus Vilniaus sritį prie Lietuvos 1939 m. gale, buvo įtrauktas į statistiką ir tam tikras gydytojų skaičius, dirbęs anksčiau toje srityje. Daugiausia buvo lenkų ir žydų tautybės gydytojų. Iš bendro

1370 gydytojų skaičiaus buvo 992 vyrai ir 378 moterys.

Kartu su gydytojų skaičiumi augo ir kito medicinos personalo skaičius. 1936 m. bendras vaizdas buvo toks, kaip matomas lentelėje.

x Lietuvos medicinos, veterinarijos ir farmacijos įstaigų ir personalo sąrašas (V. R. M. Sveikatos Departamento 1936 metų oficialus leidinys[1]) rodo šiuos skaičius:

Eil. nr.	Personalo ar įstaigos pavadinimas	Lietuvoje	Klaipėdos kr.	Iš viso
1	Medicinos gydytojų	727	61	788
2	Veterinarijos gydytojų	118		
3	Dantų gydytojų (ir dantistų)	437	47	484
4	Farmaceutų:			
	a. farmacijos magistrų bei daktarų	2		
	b. chem. vaistininkų ir provizorių	254	646	
	c. provizorių padėjėjų	390		
		646		
5	Medicinos felčerių	216		
6	Gydymo įstaigų ligoninių	58[2]		
	sanatorijų	8[3]		
7	Vaistinių	307	15	322
8	Vaistų urmo sandėlių	14	3	17
9	Chemijos-farmacijos laboratorijų	6	2	8

1) Leidinys pasirodė 1936 m. liepos mėn. pradžioje.

2) Visose ligoninėse (be karo ligoninės ir be Klaipėdos kr. ligoninių) buvo 2.700 lovų.

3) Visose sanatorijose buvo 472 lovos.

Medicinos personalo augimą Lietuvoje beveik dešimtmečiais parodo ši lentelė;

Medicinos personalo augimas 1930-39 m.
(Medicina, 1939 m. #6)

	1920 m.	1930m.	1937 m.	1939 m.
Medicinos gydytojų	214	520	876	915
Dantų gydytojų ir dantistų	98	313	579	
Felčerių	163	242	210	
Akušerių	75	417	556	
Gailestingųjų seserų	50	226	487	

Iš lentelės matyti, kad medicinos personalo augimas pirmame

dešimtmetyje Lietuvos nepriklausomo gyvenimo buvo labai greitas. Taip pat greitas augimas buvo ir antram dešimtmetyje. Dantų gydytojų skaičiaus augimas buvo kiek greitesnis negu gydytojų. Tai gal buvo todėl, kad dantų gydytojų studijos buvo trumpesnės negu gydytojų. Ypač greitai augo akušerių ir gailestingųjų seserų skaičius, nors jų vis dar trūko.

Felčerių mokyklos Lietuvoje nebuvo. todėl jų skaičius per visą laiką paliko beveik tas pats. Jų eiles šiek tiek papildydavo karo sanitarijos įstaigos. Karo sanitarijos žinyba turėjo karo sanitarijos kursus, kuriuos išklausę, atlikę praktiką ir išlaikę atitinkamus egzaminus gaudavo felčerių pažymėjimus.

Lietuvos gydytojų pasiskirstymą tautybėmis, pradedant 1922 m. ir baigiant 1939 m., parodo sekančios lentelės:

x Medicinos gydytojų suskirstymas tautybėmis.
(Apskaičiuota pagal „Liet. medic., veter. ir farmac. personalo bei įstaigų sąrašus").

TAUTYBĖ	1922 m.		1924 m.		1926 m.		1928 m.		1932 m.	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Lietuvių . .	193	49,36	213	50,12	214	48,31	219	49,45	274	49,10
Žydų. . . .	154	39,39	169	39,76	184	41,53	179	40,40	237	42,47
Lenkų . . .	18	4,60	20	4,71	20	4,51	17	3,83	17	3,04
Vokiečių . .	12	3,07	12	2,82	10	2,26	9	2,03	10	1,80
Rusų. . . .	10	2,56	9	2,11	13	2,93	16	3,61	16	2,87
Ukrainiečių .	—	—	1	0.24	1	0,23	1	0,23	2	0,36
Gudų . . .	1	0,26	1	0,24	1	0,23	1	0,23	1	0,18
Gruzinų . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,18
Latvių . . .	3	0,76	—	—	—	—	1	0,23	—	—
Iš viso	391	100	425	100	443	100	443	100	558	100
Iš jų turėjo praktikos teises —										
nuolatines. .	233		394		410		422		545	
laikinas. . .	158		31		33		21		13	

Iš įrašytų 1932 m. sąraše med. gydytojų atėmę 27 med. gydytojus (5 lietuvius, 21 žydą ir 1 rusą), kurie jau seniai išvykę į užsienius ir į Lietuvą, greičiausia, visai nebegrįš, gausime Lietuvoj esančių 531 med. gyd. (žr. lentelę), iš jų —

Lietuvių	269 (50,66%)	Rusų	15 (2,82%)
Žydų	216 (40,68%)	Ukrainiečių	2 (0,38%)
Lenkų	17 (3,20%)	Gruzinų	1 (0,19%)
Vokiečių	10 (1,88%)	Gudų	1 (0,19%).

Lentelė iš *Medicina,* 1932, Nr.

Lietuvos medicinos gydytojai tautybėmis.

Eilės Nr.	Tautybės	1939 m. spalių 1 d. buvo		1927 m. buvo		Per 12-ką metų prisidėjo		1938 m. prisidėjo		1939 m. prisidėjo	
		skaičius	%	skaičius	%	skaičius	%	skaičius	%	skaičius	%
1	Lietuvių . .	480	52,8	244	53,8	232	51,5	41	66,1	34	49,2
2	Žydų . . .	385	42,1	171	36,7	214	47,5	21		32	
3	Rusų . . .	16		15		1		—		1	
4	Lenkų . .	16		17		1		1	34,9	1	50,8
5	Vokiečių .	11	5,5	12	10,0	1	1,0	—		—	
6	Gudų . .	3		1		2		—		1	
7	Ukrainiečių	1		1		—		—	—	—	
8	Gruzinų . .	1		—		1		—	—	—	
	Iš viso .	915	—	465	—	450	—	63	—	69	—

Lentelė iš *Medicina,* 1939, Nr. 10, 11.

Iš lentelių matoma, kad svetimtaučių gydytojų procentas nuo 1922 m. iki 1939 m. nesumažėjo, bet dar truputį padidėjo. Tokiam pasiskirstymui priežasčių buvo keletas. Pirma, svetimtaučiai gyveno daugiausia miestuose ir jiems gimnazijos ir universitetai buvo lengviau prieinami. Antra, darbas įstaigose jiems gal buvo sunkiau gaunamas, todėl jie rinkosi laisvas profesijas.

Prijungus Vilniaus sritį, gydytojų nelietuvių skaičius ir procentas dar padidėjo.

PIRMOSIOS LIGONINĖS

Nepriklausomos Lietuvos pradžioje buvo maža ligoninių, ir jos buvo silpnai aprūpintos tiek medicinos personalu, tiek tyrimo ir gydymo priemonėmis.

Palaipsnui ligoninių skaičius augo, jos gerėjo tiek labiau išmokslintu ir patyrimo įgijusiu personalu, tiek ir tyrimo bei gydymo priemonėmis. Paskutiniais nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metais buvo virš 70 (apie 75) ligoninių su 6169 lovomis. Iš jų 11 ligoninių buvo valstybinės, 26 savivaldybių, 34 privačios ligoninės. Per tą laikotarpį buvo pastatyta 12 naujų apskrities ligoninių: Alytuje, Kėdainiuose, Marijampolėje,

Mažeikiuose, Panevėžyje, Raseiniuose, Šakiuose, Tauragėje, Telšiuose, Utenoje, Vilkaviškyje, Zarasuose. Buvo pastatyta nauja Klaipėdos Raudonojo Kryžiaus ligoninė su 300 lovų, Universiteto klinikos su 100 lovų. buvo įsteigtos kelios privačios ligoninės Kaune ir provincijoje. Lovų skaičius ligoninėse palaipsniui didėjo: 1920 m. buvo 1185 lovos, 1927 - 2292, 1936 — 3789, 1937 - 4152, 1938 — 4251 ir 1940 — 6169. Šalia minėtų ligoninių ir lovų skaičių dar buvo tuberkulioze sergantiems sanatorijos su 1049 lovomis. Džiovos liga buvo gana paplitus ir su ja kovojo specialiai įsteigta Draugija kovai su džiova, Raudonasis Kryžius ir vyriausybė. Pirmoji sanatorija buvo įsteigta Draugijos kovai su džiova 1930 m. Panemunės šile ir turėjo 90 lovų. Vėliau ta draugija atidarė sanatoriją Romainiuose su 60 lovų, Alytuje su 150 lovų. Valdžios lėšomis išlaikoma sanatorija buvo Varėnoje su 80 lovų, Jurbarke su 100 lovų. 1939 metų gale prijungus Vilnių ir jo sritį, dar prisidėjo apie 200 lovų. Buvo įsteigta apie 15 dispanserių.

Kovai su venerinėmis ligomis 1935 m. buvo išleistas įstatymas, kuriuo buvo įvestas nemokamas gydymas sergantiems venerinėmis ligomis, uždedama atsakomybė ir bausmė už apkrėtimą. Visose apskrityse buvo įsteigtos odos ir veneros ligų ambulatorijos. 1935 m. tokių ambulatorijų buvo 38, o 1937 buvo jau 59.

1919 m. užsidarė šios ligoninės:
Skuodo ligoninė, Kretingos apskr. 15 lovų.
Rietavo ligoninė, Telšių apskr. 15 lovų.
Švėkšnos ligoninė, Tauragės apskr. 15 lovų.
Naumiesčio ligoninė, Šakių apskr. 20 lovų.
Jurbarko ligoninė, Raseinių apskr. 35 lovų.
Kelmės ligoninė, Raseinių apskr. 20 lovų.

1920 m. Lietuvoje buvo šios ligoninės:
1. alytaus apskr. ligoninė, Alytuj 50-60 lig.
2. Zarasų apskr. „Ežerėnų" ligoninė, Zarasuose 50 lig.
3. Kauno ligoninė, Kaune, valdžios laikoma 200 lig.
4. Kėdainių apskr. ligon., Kėdainiuose 50-60 lig.
ė. Kauno apskrities, Jonavos ligoninė 20 lig.
6. Kauno žydų ligoninė 60 lig.
7. Kretingos apskr. ligoninė, Kretingoj 50 lig.
8. Marijampolės apskr. ligoninė, Marijampolėj 50 lig.
9. Mažeikių apskr. ligoninė, Sedoje 23 lig.
10. Panevėžio apskr. ligoninė, Panevėžy 80 lig.
11. Panevėžio žydų apskr. ligoninė Panevėžy 40 lig.
12. Biržų apskr. ligoninė, Biržuose 20 lig.
13. Raseinių apskr. ligoninė, Raseiniuose 50 lig.

14. Rokiškio apskr. ligoninė, Rokišky 50-60 lig.
15. Seinų apskr. ligoninė, Lazdijuose 10 lig.
16. Šakių apskr. ligoninė Šakiuose
17. Šiaulių apskr. ligoninė, Šiauliuose 40-50 lig.
18. Šiaulių apskr. Šaukėnų ligoninė 20 lig.
19. Šiaulių apskr. ligoninė, Radvilišky 20 lig.
20. Tauragės apskr. ligoninė, Tauragėje
21. Tauragės psichiatr. lig. valdžios užlaik. 35-50 lig.
22. Telšių apskr. lig., Telšiuose 30 lig.
23. Trakų apskr. lig., Kaišiadoryse 30 lig.
24. Ukmergės apskr. lig., Ukmergėje 50 lig.
25. Ukmergės miesto lig., Ukmergėje 20 lig.
26. Utenos apskr. lig., Utenoje 40 lig.
27. Vilkaviškio apskr. lig., Vilkavišky 25-40 lig.

SVEIKATOS DEPARTAMENTAS

SVEIKATOS REIKALŲ ORGANIZAVIMAS

Sveikatos departamento veiklą ir jo vystymą tiksliau aprašyti yra gana sunku, nes jo pradžia yra be įstatyminės atramos. Lietuvos teritorija administraciniu atžvilgiu keitėsi keletą kartų. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Lietuvos teritorija apėmė Kauno, Vilniaus ir Suvalkų gubernijas. Pagal carinės Rusijos administracinį suskirstymą Lietuvos teritorija atrodė, kaip parodyta žemiau esančiame žemėlapyje.

Ankstyvesniais caro valdymo laikais ir Kauno ir Vilniaus gubernijose medicinos pagalba kaimo gyventojams buvo teikiama per valstybės kaimo ligonines bei ambulatorijas. Ši sistema buvo vadinama Kaimo medicina. Vėliau ta sistema buvo pakeista. Paskutiniu laiku, prieš Pirmąjį pasaulinį karą, Kauno ir Vilniaus gubernijose sveikatos ir sanitarijos reikalus tvarkė vyriausiojo medicinos inspektoriaus valdyba. Apskritys buvo padalintos į 3 rajonus. Rajonas turėjo 10-15 ar 20 lovų ligoninę ir ambulatoriją, kuriose buvo gydytojas, akušerė ir 2-5 medicinos felčeriai.

Pirmojo pasaulinio karo metu ta sistema visai sugriuvo. Dauguma ligoninių ir ambulatorijų užsidarė, nes nebuvo kas jas išlaiko. Kai kurie miestai ir miesteliai buvo sugriauti, ūkis ir susisiekimas sužlugdytas.

Susikūrus pirmajai Lietuvos vyriausybei — Lietuvos Tarybai, vėliau pasivadinusiai Lietuvos valstybės taryba, gyventojų sveikatingumas, ligos ir epidemijos gulė sunkia našta ant jos dar netvirtų pečių. Sveikatos

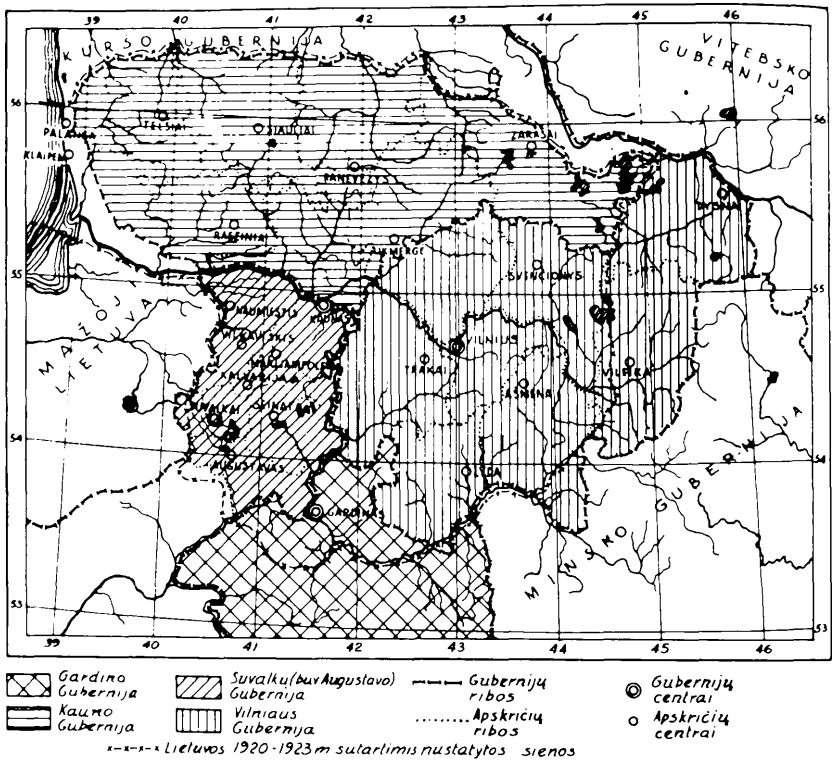

Vilniaus ir kitos Lietuvos Gubernijos pagal carinės Rusijos administracinį suskirstymą.

Žemėlapis paimtas iš knygos *Rytų Lietuva,* 1980 m.

reikalais pradėta rūpintis 1918 m. Vilniuje prie Lietuvos valstybės Tarybos buvo sudaryta sveikatos komisija.

Vėliau ta komisija buvo pavadinta Sveikatos departamentu, kuris buvo įjungtas į Vidaus reikalų ministerijos sudėtį.

Organizacijos ir darbo pagrindu buvo paimti rusų įstatymai ir šiek tiek pritaikyti Lietuvos gyvenimo sąlygoms bei jau veikiantiems įstatymams. Rusų įstatymai, kuriais pradžioje tvarkėsi Lietuvos vidaus reikalų ministerija, Sveikatos departamento neturėjo. Todėl Sveikatos departamento veikla nebuvo aiški, ji buvo gana komplikuota. Tačiau jo uždaviniai ir funkcija buvo labai svarbūs ir aktualūs, tai suprato ir Vidaus reikalų ministeriai ir Sveikatos departamento darbininkai. Pirmasis sveikatos

Dr. Jurgis Alekna

departamento direktorius ir kartu Vidaus reikalų ministerijos viceministeris buvo dr. Jurgis Alekna.

Vienas iš pirmųjų jo įsakymų ar patvarkymų buvo 1918 m. gruodžio mėn. 2 d. ir gruodžio mėn. 14 d. gydytojų paskyrimas į apskritis apskrities gydytojo titulu ir jų pareigų apibrėžimas. Apskrities gydytojo pareigos buvo nusakytos taip:

APSKRIČIŲ GYDYTOJŲ PAREIGOS

Į kiekvieną apskritį Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentas skiria po vieną gydytoją. Jie yra valstybės tarnautojai. Apskrities gydytojas yra vyriausiasis apskrities sveikatos reikalų tvarkytojas. Kaip vyriausybės atstovas jis veikia iš vien su apskrities viršininku ir kitais vyriausybės įgaliotiniais ir susisiekia su apskrities komitetu. Svarbiausios jo pareigos yra šios:

1. Apskrities gydytojas yra atsakingas už visų esamųjų apskrityje ligoninių, vaistinių ir visų kitų medicinos ir sanitarijos įstaigų darbą, sudaro bei tvarko sąrašus ir prižiūri kitų gydytojų, felčerių, akušerių, dantų gydytojų, farmacininkų, dezinfektorių veikimą.

2. Laikinai, iki nėra paskirti atskiri gydytojai, eina teismų, mokyklų ir kalėjimų gydytojo pareigas, taip pat prižiūri savanorių ir piliečių apsaugos tarnautojų sveikatą.

3. Apskrities gydytojai rūpinasi apsaugoti apskrities gyventojus nuo apkrečiamų ligų, organizuodami planingą kovą su jomis.

4. Išleidžia taisykles viešų įstaigų švarai palaikyti, taip pat dirbtuvių ir gyvenamųjų namų.

5. Prižiūri maisto produktų, jų laikymo ir pardavinėjimo higienos sąlygas ir švarą.

6. Organizuoja visuomenės pajėgas žmonių sveikatai stiprinti ir apsaugoti nuo apkrečiamų ligų, steigdami tam tikslui atskiras draugijas, bendroves ir t.t.

7. Atlieka visas kitas pareigas, kurios buvo skiriamos buvusiems rusų laikais apskričių ir miestų gydytojams ir medicinos inspektoriams, kiek jos neprieštarauja šioms taisyklėms.

8. Apskrities gydytojai privalo kas mėnuo pranešti Sveikatos departamentui apie sveikatos stovį apskrityje, apie savo veikimą ir apie žmonių sveikatos pagerinimą.

Aplinkraštį pasirašė:
Jonas Vileišis
Vidaus Reikalų Ministeris
Dr. J. Alekna
Viceministeris, Sveikatos departamento
Vedėjas

Kaunas 1919 m. sausio mėn. 11 d.

Aplinkraštis paskelbtas *Laikinosios vyriausybės žiniose* 1919 m. sausio mėn. 16 d. No. 2-3.

Iš aplinkraščio matoma, kad apskrities gydytojų pareigos buvo gana svarbios ir darbo laukas labai platus. Taip pat iš 7-to paragrafo matoma, kad Vidaus reikalų ministerija ir Sveikatos departamentas savo veiklą rėmė senais, toje teritorijoje veikusiais rusų įstatymais. 1918 m. gruodžio mėn. buvo paskirti pirmieji apskričių ir vietovių gydytojai:

Sąrašas apskričių ar vietovių gydytojų, paskirtų 1918 m. gruodžio 2 dieną.

Narkevičius Kazys	Seinų
Staugaitis Juozas	Naumiesčio
Žilinskas Ipolitas	Šiaulių
Ganusevičius Julijus	Kėdainių
Maciūnas Juozas	Joniškėlio
Sliekas Kazimieras	Panevėžio
Rymas Aleksandras	Švenčionių
Žilinskas Antanas	Kaišiadorių
Buzelis Juozas	Širvintų
Abraitis Julius	Alytaus
Vadopalas Antanas	Utenos
Blažys Juozas	Tauragės
Jauniška Albertas	Molėtų

1918 m. gruodžio mėn. 14 d. buvo paskirti šie apskričių gydytojai:

Rėklaitis Petras	Marijampolės
Grigiškis Juozas	Vilkaviškio

Kudirka Juozas	Viežaičių
Oželis Kazys	Telšių
Mikulskis Jonas	Sėdos
Kovnackis Ferdinandas	Kauno
Josinskas Jokūbas	Kupiškio
Tomkūnas	Biržų
Giedraitis Jonas	Skaudvilės
Turscis Jonas	Rokiškio
Lašas Vladas	Kretingos
Tautvaišas Povilas	Rokiškyje

Skyrimus pasirašė Vidaus reikalų viceministeris ir Sveikatos departamento vedėjas dr. J. Alekna.

Lietuvos gyventojų sveikatos reikalais rūpinosi penkios ministerijos. Tai turbūt įvyko todėl, kad visos ministerijos kūrėsi tuo pačiu metu, visoms ministerijoms rūpėjo savo tarnautojų ar jų sričiai priklausančių sveikatos reikalai, o vienos sistemos ar vienos įstaigos, kuri rūpintųsi visais sveikatos reikalais, tuomet nebuvo.

Krašto apsaugos ministerijos Sanitarijos skyrius rūpinosi karių sveikata. Ši ministerija turėjo savo žinioje Karo ligoninę, karo gydytojus, sanitarines kuopas ir kitą atitinkamą personalą, ambulatorijas.

Susisiekimo ministerija rūpinosi susisiekimo ministerijos tarnautojais ir jų šeimomis. Susisiekimo ministerija turėjo savo ligoninę, ligonių kasą, sanitarinę tarnybą.

Teisingumo ministerija rūpinosi kalinių sveikatos reikalais, turėjo kalėjimų ligonines.

Švietimo ministerijos žinioje buvo mokyklų sanitarijos ir moksleivių sveikatos reikalai. Turėjo mokyklų gydytojus.

Vidaus reikalų ministerijos žinioje buvo Sveikatos departamentas ir Darbo bei socialinės apsaugos inspekcija. Jam priklausė visos Lietuvos sanitarija ir visų piliečių sveikatos reikalai tiesiogiai ar netiesiogiai per minėtas ministerijas. Sveikatos departamento darbo dirva buvo labai plati ir uždaviniai dideli ir komplikuoti.

Schemoje sveikatos reikalų organizacija Lietuvoje atrodė taip:

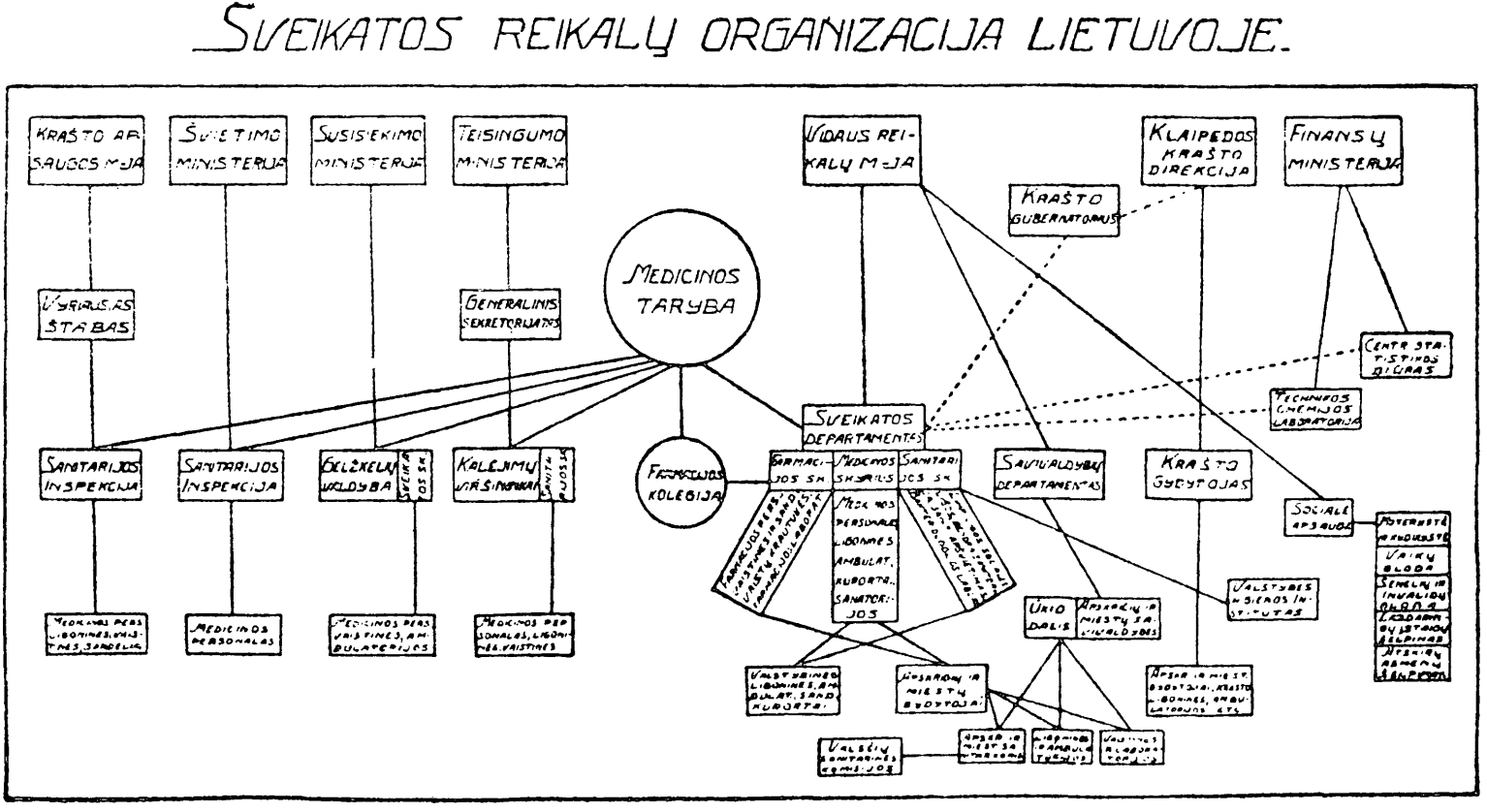

Schema paimta iš *Medicina* 1927 m. Nr. 11.

Palaipsniui darbas vystėsi, tobulėjo ir Sveikatos departamento reikšmė bei autoritetas augo.

Pagrindinis sveikatos reikalų aprūpinimas buvo pavestas savivaldybėms, kurių kompetencijoje buvo praktinė, gydomoji ir profilaktinė medicina. Valstybė išlaikė administracines įstaigas, kaip Sveikatos departamentą, apskričių ir rajonų gydytojus, talkininkavo kovoje su socialiniais susirgimais kaip veneros ligos, džiova, trachoma, įvairios epidemijos. Savivaldybės daug lėšų neturėjo ir tam reikalui galėjo skirti tik apie 14% bendros savo išlaidų sumos. Geresniam gyventojų sveikatos aprūpinimui tų lėšų toli gražu neužteko.

Sveikatos departamentas buvo sudarytas iš trijų skyrių: Sanitarijos, Medicinos ir Farmacijos. Sanitarijos ir Medicinos skyriams vadovavo gydytojas, o Farmacijos skyriui — chemikas-vaistininkas. Sveikatos departamento direktorių skirdavo Respublikos Prezidentas, o skyrių vedėjus — Vidaus reikalų ministeris. Sveikatos departamento direktorius buvo Vidaus reikalų ministerio patarėjas ir referentas visais gyventojų sveikatą liečiančiais klausimais. Jis buvo nuolatinis Sveikatos tarybos narys.

ADMINISTRACINIS LIETUVOS SUSKIRSTYMAS

Administraciniu atžvilgiu Didžioji Lietuva buvo suskirstyta į apskritis, ir apskritys į valsčius. Buvo 20 apskričių ir 302 valsčiai. Apskritys ir valsčiai ploto atžvilgiu ir gyventojų skaičiumi buvo nevienodi, vieni buvo didesni, kiti mažesni, taip pat gyventojų vienuose buvo daugiau, kituose mažiau.

Lietuva suskirstyta apskritimis atrodė taip (*Medicina*, 1927 m. Nr. 11).

Vienos apskritys buvo turtingesnės, kitos ne taip turtingos. Tai priklausė nuo žemės derlingumo ir pramonės pajėgumo. Turtingesnėse apskrityse ligoninių steigimas ar jų tobulinimas ir gyventojų sveikatingumo aprūpinimas gerėjo sparčiau, kitose žymiai lėčiau.

Kiekviena apskritis prie apskrities viršininko turėjo ir apskrities gydytoją, kurį skirdavo Vidaus reikalų ministeris Sveikatos departamentui rekomenduojant. Apskrities gydytojai, kurių pareigos buvo šiek tiek apibrėžtos anksčiau, tiesiogiai priklausė Sveikatos departamentui. Plačiau apie apskrities gydytojų pareigas ir darbą yra kalbama atskirai. Didesnieji miestai, kaip Kaunas, Šiauliai, Panevėžys, turėjo dar miesto gydytojus ir jų įstaigas. Miesto gydytojų uždaviniai buvo miesto gyventojų sveikata ir sanitarija, kuri rišosi su įmonių, maisto krautuvių, valgyklų ir kitų įstaigų priežiūra.

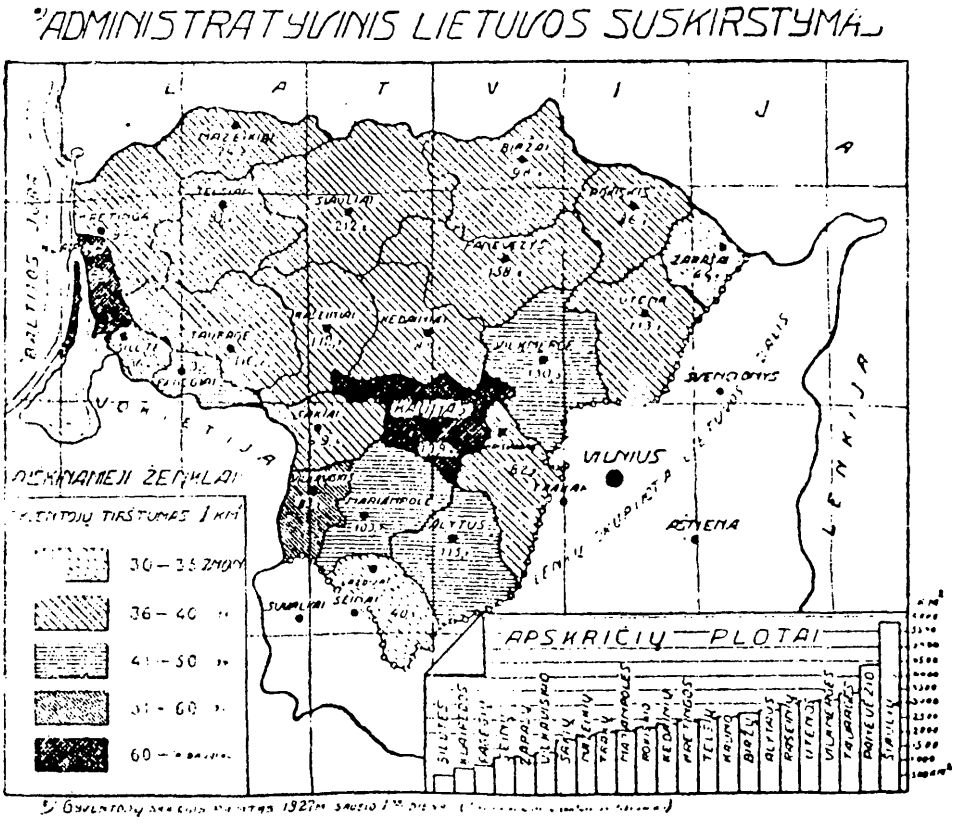

Kadangi apskričių gydytojai buvo per daug apkrauti pareigomis, dėl to 1928 m. Sveikatos departamentas pradėjo steigti vadinamuosius sveikatos rajonus su rajono gydytojų etatais. Rajono dydis nebuvo griežtai apibrėžtas. Apskrityje galėjo būti keletas rajonų su jų specifinėmis savybėmis. Rajonų gydytojų darbą nusakė Vidaus reikalų ministeris savo taisyklėmis, paskelbtomis *Vyr. Žin.* 1928 m. Nr. 267.

Instrukcija rajonų gydytojams. *Medicina,* **Nr. 3, p. 232**
(Medicinos statuto 175 str.)

1. Rajono gydytojas yra apskrities gydytojo padėjėjas. Jo kompetencijoje yra sveikatos departamento nustatytas rajonas; jis gyvena sveikatos departamento nustatytoje vietoje.

2. Rajono gydytojui jo rajono sienose pavedama —

a) ligoninių, vaistinių, visų kitų medicinos ir sanitarijos įstaigų ir medicinos personalo veikimo priežiūra.

b) gyventojų nuo apkrečiamų ir socialinių ligų apsauga; savivaldybių ir visuomenės pajėgų kovos su apkrečiamomis ir socialinėmis ligomis organizacija; apkrečiamų ir kitų ligų statistika ir teikimas apie tai žinių apskrities gydytojui sveikatos departamento nustatyta forma ir tvarka.

c) maisto ir gėrimų produktų gamybos ir prekybos, įvairių įmonių dirbtuvių, fabrikų, viešų vietų ir įstaigų priežiūra; einant įstatymais ir taisyklėmis, oro, podirvio ir vandenio nuo užteršimo apsaugojimas,

d) prieglaudų, lopšelių, elgetų namų ir kitų labdarybės įstaigų sanitarinė priežiūra,

e) sanitarinio apšvietimo platinimas,

f) pradžios mokyklų, susitarus su Švietimo ministerija, sanitarijos priežiūra,

g) prieinamos medicinos pagalbos neturtingiesiems, savivaldybėms padedant, organizacija.

3. Rajono gydytojas savo rajone eina ir policijos gydytojo pareigas.

4. Rajono gydytojas iš kovai su apkrečiamomis ir socialinėmis ligomis gaunamų avansinių sumų atsiskaito sveikatos departamentui.

5. Rajono gydytojas veda inventoriaus, dezinfekcijos medžiagos, avansinių sumų, gaunamų ir leidžiamų raštų knygas.

6. Rajono gydytojas turi teisės vartoti savo įstaigos antspaudą ir štampus.

7. Rajono felčšeris yra netarpinėje rajono gydytojų žinioje; jis atlieka rajono gydytojo pavestus jam darbus (raštinės, dezinfekcijos, skrodimo ir kt.).

I. Musteikis,
Vidaus Reikalų Ministeris.

(*„Vyr. Žin."* I dal. Nr. 267, eil. Nr. 1725).

Kaip matyt iš šios instrukcijos rajonų gydytojai buvo apskrities gydytojų padėjėjai. Jie turėjo gyventi tame rajone, kuriame dirbo. Susitarus su Švietimo ministerija, jiems buvo pavesta pradžios mokyklų sanitarijos priežiūra. Jiems taip pat buvo pavesta kova su apkrečiamomis ir socialinėmis ligomis ir tos kovos organizavimas.

SVEIKATOS DEPARTAMENTO SKYRIAI

1. Sanitarijos skyrius

Sveikatos departamento Sanitarijos skyriaus uždaviniai buvo šie:

1. Kova su limpamosiomis ligomis krašte ir apsaugojimas nuo užnešimo jų iš užsienio:

a) limpamųjų ligų statistikos sutvarkymas;

b) limpamųjų ligų eigos kaimyninėse valstybėse sekimas;

c) kontakto su svetimomis valstybėmis informacijos atžvilgiu palaikymas;

d) periodiškų dezinfektorių kursų rengimas ir dezinfekcijos bei dezinsekcijos sutvarkymas.

2. Profilaktinė medicina:

a) raupų skiepijimas ir nuo pasiutimo skiepijimo krašte sutvarkymas;

b) profilaktinių skiepijimų prieš cholerą, prieš vidurių šiltinę ir prieš difteriją organizavimas.

3. Kova su socialinėmis ligomis:

a) su tuberkulioze;

b) su venerinėmis ligomis;

c) su trachoma;

d) su vaikų mirtingumu.

4. Bendra sanitarija:

a) sanitarinių įstatymų ir taisyklių vykdymo priežiūra;

b) viešųjų įstaigų sanitariniu atžvilgiu priežiūra;

c) oro, vandens ir podirvio apsaugojimas nuo užteršimo;

d) nuleidžiamųjų vandenų sanitariniu atžvilgiu apvalymo priežiūra;

e) kapinių ir numirėlių laidojimo bei pervežimo sanitarinė priežiūra;

f) prekybos skarmalais ir kitais sanitarijos atžvilgiu pavojingais dalykais priežiūra;

g) maisto ir gėralų produktų gamybos ir prekybos priežiūra.

5. Sanitarinis švietimas:

a) sanitariniais klausimais populiarios literatūros parūpinimas ir jos platinimas;

b) higienos parodų ir paskaitų organizavimas.

6. Chemijos-bakteriologijos kabinetų ir laboratorijų priežiūra.

7. Įstatymų projektų ir taisyklių sanitarijos klausimais parūpinimas.

Šio skyriaus veikla buvo labai plati, per eilę metų su savivaldybių ir kitų įstaigų pagalba šis skyrius atliko didelį darbą, ypač kovoje su socialinėmis ligomis.

2. Medicinos skyrius

Medicinos skyriaus uždaviniai buvo šie:

ų. Medicinos personalo registracija.

2. Medicinos personalo veikimo, įstatymų ribose, priežiūra.

3. Kova su neteisėta medicinos praktika.

4. Leidimų mediciniško turinio skelbimams davimas.

5. Skaičiaus lovų esamose ligoninėse padidinimo ir naujų ligoninių steigimo plano nustatymas.

6. Specialinių ligoninių bei sanatorijų rengimas.

7. Priežiūra ligoninių, kad jose dirbtų tik kvalifikuotas personalas, kad jų įrengimas ir veikimas atitiktų medicinos statuto reikalavimus.

8. Stacionarinių, ambulatorinių ir privatinių gydytojų veikimo ir ligonių statistikos žinių rinkimas.

9. Akušerių ir gailestingųjų seserų kursų priežiūra.

10. Kurortų tvarkymas ir priežiūra.

Nesant savų įstatymų, šio skyriaus veikimas buvo ypatingai sunkus ir komplikuotas. Rusų įstatymai, kuriais pradžioje Vidaus reikalų ministerija ir Sveikatos departamentas rėmėsi, dažnai netik Lietuvos gyvenimo sąlygoms. Palaipsniui buvo išleisti nauji įstatymai ir jiems vykdyti taisyklės.

3. Farmacijos skyrius.

Farmacijos skyriaus uždaviniai buvo šie;

1. Vaistinių, opto vaistų sandėlių, chemijos, farmacijos bei kosmetikos laboratorijų priežiūra.

2. Įvežti Lietuvon vaistų, medicinos įrankių ir dezinfekcijos priemonių leidimų davimas.

3. Gaminti patentuotus vaistus leidimų davimas.

4. Kova su nelegalia prekyba vaistais.

5. Farmacijos personalo administracijos reikalų priežiūra.

6. Parūpinimas projektų veikiantiems farmacijos srity įstatymams ir taisyklėms patobulinti, pagerinti.

Vaistų gamybos įmonių tuo metu Lietuvoje dar nebuvo. Vaistų importas buvo silpnas ir nesutvarkytas. Farmacijos skyriaus uždaviniai buvo dideli ir skubūs.

SVEIKATOS DEPARTAMENTO VEIKLA

1. Sanitarijos ir medicinos skyriai

Visų skyrių darbas tiek pradžioje, tiek ir vėliau buvo sunkus, nes trūko lėšų ir patyrusių šiose srityse žmonių. Kiek buvo Lietuvoje medicinos

personalo, pradedant sveikatos reikalais rūpintis, nėra tikrų žinių. 1912 m. Kauno gubernijoj buvo 105 gydytojai. 1919 m. lapkričio mėn. bandyta gydytojų, gydomųjų įstaigų ir medicinos personalo registracija, bet ji buvo nepilna. 1920 m. balandžio mėn. Lietuvoje buvo 214 gydytojų, 98 dantų gydytojai ir dantistai, 163 felčeriai, apie 50 gailestingųjų seserų, 75 akušerės. Ligoninių buvo 27 su 1185 lovomis. (*Medicina,* Nr. 6, 1939).

1925 m. sausio mėn. 1 d. Sveikatos departamento žiniomis Lietuvoje jau buvo 448 gydytojai. Iš jų nuolatines praktikos teises turėjo 407 ir laikines — gydytojai. Tautybėmis jie skirstėsi taip: lietuvių — 244; žydų — 160; vokiečių — 13; rusų — 10; lenkų — 19, ukrainiečių — 1; baltgudžių — 1. Felčerių tuo metu buvo 308. Iš jų nuolatines felčerio teises turinčių buvo 102 ir laikines 206. Dantų gydytojų ir dantistų 1925 m. sausio mėn. 1 d. buvo 247. Dantų gydytojai ir dantistai pagal tautybę buvo susiskirstę taip: lietuvių — 52, vokiečių — 1; lenkų — 2; žydų — 192.

1926 m. sausio mėn. 1 d. Sveikatos departamente buvo įregistruota 460 gydytojų. Iš jų 416 turėjo nuolatines ir 44 laikines praktikos teises Pagal tautybę jie skirstėsi taip: Lietuvių 247, žydų 164, vokiečių 14, lenkų 19, ukrainiečių 1 ir baltgudžių 1. Pagal pilietybę Rusijos piliečių buvo 7, Latvijos 3, Vokietijos 5, Ukrainos 1, visi kiti buvo Lietuvos piliečiai. Dantų gydytojų ir dantistų 1926 m. sausio mėn. 1 d. buvo 250. Iš jų nuolatinius praktikos teisių leidimus turinčių buvo 203 ir laikinius 47. Pagal tautybę lietuvių buvo 57, vokiečių 1, lenkų 2, žydų 190.

Felčerių tuo metu buvo 314, felčerių-akušerių 20. Felčerių, nuolatinius praktikos teisių pažymėjimus turinčių, buvo 104 ir laikinius 210.

Gailestingųjų seserų 1925 m. sausio mėn. 1 d. buvo 130. Iš jų su nuolatiniais pažymėjimais buvo 32 ir su laikiniais 98.

1926 m. sausio mėn. 1 d. gailestingųjų seserų buvo 142. Iš jų nuolatinius pažymėjimus turėjo 31 ir laikinius 111.

Medicinos personalo skaičiaus didėjimas, iki Medicinos fakultetas pradėjo išleisti savo auklėtinius, buvo labai lėtas.

Ligoninių Sveikatos departamento žinioje 1926 m. sausio mėn. 1 d. buvo 43 su 1733 lovomis. Ligoninių buvo valdžios išlaikomų, savivaldybių, žydų bendruomenės ir privačių. Valdžios laikomų buvo 6, su 450 lovomis, savivaldybių 24 su 784 lovomis, žydų bendruomenės 5 su 327 lovomis, privačių 7 su 52 lovomis. Ligoninių skaičius palaipsniui didėjo. 1928 m. ligoninių ir jose lovų skaičius buvo toks:

Sąrašas veikiančių Lietuvoje ligoninių ir ambulatorijų 1928 m.

Eil. Nr.	Ligoninių pavadinimas	Skaič. lovų
	I. Valstybės išlaikomų.	
1.	Valst. Kauno ligoninė	206
2.	Valst. Vaikų lig. Kaune	50
3.	Psych. lig. Kalvarijoje	500
4.	Valst. plaučių ligų lig. Jurbarke	50
5.	Kauno kalėjimo ligoninė (išl. Teising. M-jos)	100
6.	Panevėžio kalėjimo lig.	34
7.	Šiaulių kalėjimo lig.	35
8.	Valst. odos ir venėros ligų lig. Alytuj.	50
9.	Varėnos džiovininkų Sanatorija	50
		1075
	II. Savivaldybių išlaikomų.	
1.	Alytaus apskr. lig.	35
2.	Biržų apskr. lig.	30
3.	Ežerėnų (Zarasų) apskr. ligoninė	25
4.	Joniškėlio rajon. lig.	30
5.	Joniškio rajono lig.	10
6.	Kėdainių apskr. lig.	47
7.	Kretingos apskr. lig.	30
8.	Marijampolės apskr. lig.	60
9.	Mažeikių apskr. lig.	30
10.	Panevėžio apskr. lig.	65
11.	Pakruojaus rajono lig.	10
12.	Papilės rajono lig.	10
13.	Raseinių apskr. lig.	40
14.	Dr. Ryano vardo (Šančiai)	15
15.	Rokiškio apskr. lig.	60
16.	Seinų apskr. lig.	10
17.	Šakių apskr. lig.	20
18.	Šiaulių miesto lig.	65
19.	Šiaulių apskr. akių lig.	20
20.	Šaukėnų rajono ligon. Šiaulių ap.	10
21.	Tauragės apskr. lig.	25
22.	Telšių apskr. lig.	30
23.	Trakų apskr. lig.	20
24.	Ukmergės apskr. lig.	30
25.	Utenos apskr. lig.	35
26.	Vabalninkų rajon. lig.	10
27.	Vilkaviškio apskr. lig.	50
		822

III. Draugijų išlaikomų.

1.	Liet. Raud. Kryž. lig.	120

IV. Žydų Bendruom. išlaik.

1.	Jonavos žydų lig.	12
2.	Kauno miesto žydų lig.	120
3.	Kauno žydų vaikų lig.	30
4.	Panevėžio žydų lig.	70
5.	Raseinių žydų lig.	20
6.	Ukmergės žydų lig.	20
		272

V. Privačių.

1.	Dr. Domaševičiaus moterų ligų lig. „Sveikata" Panevėžy	6
2.	Dr. Hagentorno chirugin. lig. Kaune	10
3.	Dr. Gusevo chirurg. lig. Panevėžy	8
4.	Levitano J. moterų su akušerija lig. Kaune	10
5.	Akuš. O. Macevičienės gimdymo priegl.	10
6.	Dr. Mickaus chirurginė lig. Šiauliuose	12
7.	Dr. Rabinavičiaus Chirug. gynekolog. akušerios lig. Kaune	10
8.	Dr. Slavėno chirurginė lig. Marijampolėje	5
9.	Mes Šapirienės akių lig. Šiauliuose	4
10.	Dr. Švarco akuš.-gynekolog. lig. Kaune	8
11.	Dr. Zacharino Benjamino chirurginė ligon. Kaune	4
		87
	Visoje Didž. Liet. lovų	2376

Klaipėdos Krašto.

Savivald. ligoninės.

1.	Klaipėdos miesto ligoninė	130
2.	Moterų ligoninė	22
3.	Vyrų ligoninė	6
4.	Klaipėdos apskrities ligoninė	80
5.	Žydų ligoninė	24
6.	Šilutės apskr. lig.	70
7.	Poilsio namai — sanatorija vasaros metu 60, žiemos gi	35
8.	Privatinė klinika dr. Gesnerio, ved. dr. Gesneris	6
	Viso lovų	393

Valst. odos ir venėros ligų ambulatorijos; 1) Kaune, 2) Šakiuose, 3) Panevėžyje, 4) Alytuje, 5) Tauragėje, 6) Šakiuose, 7) Rokišky, 8) Mažeikiuose (šiais metais numatoma įsteigti).

Valst. akių ambulatorijos: 1) Telšiuose, 2) Anykščiuose, 3) Marijampolėje (šiais metais numatoma įsteigti).

Ambulatorijose gydymas ir vaistai sąmatos ribose teikiama nemokamai.

Pastaba: 1928 m. sausio mėn. 1 d. gyventojų skaičius Didžiojoje Lietuvoje 2,136,082, tame skaičiuje 162,342 žydų; taigi vienai ligoninės lovai tenka bendrai 899 gyventojai. Vienai žydų ligoninės lovai tenka 597 gyventojai žydai. Klaipėdos krašte visose ligoninėse 393 lovos, gyventojų skaičius 141,933; vienai ligoninės lovai Klaipėdos krašte tenka 361 gyventojas.

Ligoninių skaičius daugmaž toks buvo pastovus per visą nepriklausomo gyvenimo laikotarpį. Jos buvo tobulinamos, plečiamos, lovų skaičius didinamas. Iš naujai pastatytų buvo akių, ausų, nosies ir gerklės klinikos ir Naujosios klinikos Kaune. Jos yra smulkiau aprašytos, kalbant apie Medicinos fakultetą. Privačių ligoninių vėliau buvo įsteigta Prof. Pr. Mažylio moterų ligų ir akušerijos ligoninė Kaune; Prof. dr. Vl. Kuzmos ligoninė, dr. A. Gylio ligoninė ir Prof. V. Tumėnienės vaikų sanatorija.

1935 m. rugsėjo mėn. 13 d. paskelbtuoju ligoninių įstatymu ligoninės buvo: valstybinės, esančios Vidaus reikalų ministerijos žinioje, vietinių savivaldybių, ligonių kasų, bendrovių, draugijų ir atskirų asmenų ligoninės. Ligoninės buvo bendrinės ir specialinės. Bendrinėse ligoninėse buvo gydomos visos ligos, o specialinėse sergantieji tik tam tikromis ligomis, kurioms ta ligoninė buvo skirta. Ligoninės dar buvo skirstomos į viešąsias ir neviešąsias. Viešosiomis buvo laikomos valstybinės, vietinių savivaldybių, ligonių kasų ligoninės ir visos tos bendrovių, draugijų ar atskirų asmenų ligoninės, į kurias buvo priimami ligoniai be skirtumo visi tam tikromis ligomis sergą, ir kurių tikslas nebuvo pasipelnyti. Kurios bendrovių, draugijų ar atskirų asmenų ligoninės buvo viešos, nustatydavo Vidaus reikalų ministeris.

Visų ligoninių vedėjais galėjo būti tik gydytojai, turį ne mažiau kaip trejus metus gydytojo stažą. Ligoninės vedėjas buvo atsakingas už visą ligoninės veiklą: administraciją, ūkio reikalus, gydymą, ligoninės progresą.

Vyriausioji ligoninių priežiūra priklausė Vidaus reikalų ministeriui, kuris ją vykdė per Sveikatos departamentą ir apskričių bei miestų gydytojus.

Viešosiose ligoninėse mokesčių normas už ligonių gydymą nustatydavo Vidaus reikalų ministeris. Ligoniai, kurie negalėjo užsimokėti už gydymą ligoninėje, buvo gydomi jų nuolatinės gyvenamosios vietos savivaldybės lėšomis.

Neviešosios ligoninės buvo steigiamos Vidaus reikalų ministerio leidimu. Ligoninės tinkamumą nustatydavo Sveikatos departamentas. Ir neviešiosios ligoninės vedėju galėjo būti tik gydytojas, turįs stažą

nemažesnį kaip trejų metų. Jis turėjo duoti savo veiklos apyskaitą apskrities ar miesto gydytojui nustatytu laiku.

Tas įstatymas buvo taikomas ambulatorijoms ir diagnostikos laboratorijoms. Be gydytojų diagnostikos laboratorijų vedėjais galėjo būti vaistininkai chemikai.

Psichiniai ligoniai, kurie negalėjo užsimokėti, buvo gydomi valstybinėse psichiatrinėse ligoninėse valstybės lėšomis.

Ligoninės veikė senais rusų įstatymais, bet 1935 m. rugsėjo mėn. 13 d. *Vyr. žin.* No. 498 buvo paskelbtas naujas, savas ligoninių įstatymas.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Ligoninių įstatymą:

Ligoninių įstatymas

1. Bendrieji nuostatai

1

Šiuo įstatymu tvarkomos šios ligoninės:

1) valstybinės ligoninės, esančios Vidaus reikalų ministerijos žinioje,

2) vietinių savivaldybių ligoninės,

3) ligonių kasų ligoninės,

4) bendrovių, draugijų ir atskirųjų asmenų ligoninės.

2

Ligoninės yra bendrinės ir specialinės.

Bendrinėse ligoninėse gydomos visokios ligos, o specialinėse ligoninėse gydomos tik tam tikros ligos.

3

Ligoninės yra viešosios ir neviešosios.

Viešosios ligoninės yra:

1) valstybinės ligoninės,

2) vietinių savivaldybių ligoninės,

3) ligonių kasų ligoninės,

4) tos bendrovių, draugijų ir atskirųjų asmenų ligoninės, į kurias priimami be skirtumo visi tam tikromis ligomis sergą ligoniai ir kurių tikslas nėra pelno gavimas.

Kitos bendrovių, draugijų ir atskirųjų asmenų ligoninės yra neviešosios.

Kurios bendrovių, draugijų ir atskirųjų asmenų ligoninės yra viešosios, nustato Vidaus Reikalų Ministeris.

4

Ligoninės turi būti vedėjas.

Ligoninės vedėju gali būti gydytojas, turįs bent trejus metus gydytojo praktikos stažo.

Vidaus reikalų ministeriui leidus, ligoninės vedėju gali būti ir mažesnio stažo gydytojas.

5

Ligoninės vedėjas veda visus ligoninės medicinos, administracijos ir ūkio reikalus.

Ligoninės vedėjo žinioje yra visas ligoninės medicinos, administracijos ir ūkio personalas.

6

Ligoninėje gali būti ambulatorija ateinantiesiems ligoniams.

7

Ligoninėje stacionariniai ligoniai vyrai ir moterys, o jei galima, tai ir vaikai, laikomi atskirai.

Sergą apkrečiamosiomis ligomis ligoniai, proto ligoniai ir gimdyvės ligoninėje laikomi atskirai nuo kitų ligonių.

8

Vyriausioji ligoninių priežiūra priklauso Vidaus reikalų ministeriui, kuris tą priežiūrą vykdo per Sveikatos departamentą ir apskričių bei miestų gydytojus.

9

Vykdant ligoninių priežiūrą, daromos jų revizijos.

Ligoninių revizijos taisykles nustato Vidaus reikalų ministeris.

II. Viešosios ligoninės

10

Į ligoninę ligonių priimama tiek, kiek yra joje etatinių lovų.

Ligoninėje turi būti atsarginių lovų staigiai ir sunkiai susirgusiems ligoniams priimti.

11

Mokesčio normas už ligoninių laikymą ir gydymą ligoninėse nustato Vidaus reikalų ministeris.

Šito mokesčio normos nustatomos atskirai paprastajam gydymui ir atskirai specialiniam gydymui. Jos gali būti įvairios, nelygu laikymo ir vietos gyvenimo sąlygoms.

12

Ligoniai, kurie negali užsimokėti už laikymą ir gydymą ligoninėje, gydomi ligoninėje jų nuolatinės gyvenamosios vietos savivaldybės lėšomis.

13

Priimant į ligoninę ligonį, iš anksto paimamas iš jo ne mažiau kaip trijų dienų mokestis už jo laikymą ligoninėje.

Ligonis, kuris negali užsimokėti už laikymą ir gydymą ligoninėje, priimamas į ligoninę su vietinės savivaldybės duotu jo neturto liudijimu.

Priimant staigiai susirgusį ligonį arba priimant tokį sunkiai sergantį ligonį, kuris yra būtinai reikalingas stacionarinio gydymo, nei mokesčio už ligonio laikymą ligoninėje, nei ligonio neturto liudijimo iš anksto nereikalaujama.

14

Skolos už laikymą ir gydymą valstybinėse ir vietinių savivaldybių ligoninėse išieškomos tvarka, nustatyta mokesčiams ieškoti.

15

Ligoninė gali turėti savo reikalams vaistinę.

Ligoninės vaistinei taikomi bendrieji vaistininės policijos nuostatai.

Ligoninės vaistinės veikimą prižiūri ligoninės vedėjas.

16

Valstybinės ligoninės personalo ir lovų etatus nustato įstatymas.

Nevalstybinės ligoninės personalo ir lovų etatus tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

17

Valstybinės ligoninės vedėjas ir kitas jos personalas skiriami tvarka, nustatyta valstybės tarnautojams skirti.

Nevalstybinės ligoninės vedėją tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

18

Viešoji ligoninė turi teisę skrosti mirusio joje stacionarinio ligonio lavonų ligai moksliniams tikslams nustatyti, jeigu jos nebuvo galima nustatyti iš gyvo ligonio.

Jeigu mirusysis buvo pareiškęs norą jo lavono neskrosti arba jeigu per 24 valandas po mirimo tatai pareiškia jo giminietis ar kitas jo artimas, kuris jį globoja, tai lavono skrosti negalima.

Skrodimo turi būti surašomas protokolas.

III. Neviešosios ligoninės

19

Ligoninė steigiama Vidaus reikalų ministerio leidimu.

20

Kas nori steigti ligoninę, turi paduoti Vidaus reikalų ministeriui prašymą su steigsimosios ligoninės statutu, kuriame turi būti nurodoma; gydysimųjų ligų rūšis,

lovų skaičius, įtaisymų sistema, vartosiamieji specialiniai gydymo metodai ir visos kitos ligoninės įtaisymo ir laikymo žinios.

21

Nauja ligoninė gali pradėti veikti Sveikatos departamento pripažinta įtaisyta pagal visus įstatymų nustatytus ligoninėms reikalavimus.

22

Ligoninės vedėju gali būti gydytojas, turįs ne mažiau kaip trejus metus gydytojo praktikos stažo.

23

Ligoninės vedėją tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

24

Ligoninės vedėjas turi duoti apskrities ar miesto gydytojui periodines savo veikimo apyskaitas.

Šitų apyskaitų formą ir davimo laiką nustato Vidaus reikalų ministeris.

25

Ligoninės vedėjas, kuris netinkamai eina pareigas, turi būti, Vidaus reikalų ministerio pareikalavimu, pakeistas kitu asmeniu.

26

Ligoninių normalinį statutą nustato Vidaus reikalų ministeris.

27

Vidaus reikalų ministeris turi teisę sustabdyti ligonių priėmimą į ligoninę:

1) jeigu ji neturi nurodyto 22 ir 23 str. vedėjo,

2) jeigu netinkamai einąs pareigas jos vedėjas Vidaus reikalų ministerio nustatytu laiku nepakeičiamas kitu,

3) jeigu ji neveikia pagal savo statutą,

4) jeigu jos įtaisymai neatitinka įstatymų nustatytų ligoninėms reikalavimų,

5) jeigu joje nelaikomos ligoninėms nustatytos taisyklės.

Ligonių priėmimas į ligoninę sustabdomas ligi sutvarkant dalykus, dėl kurių jis sustabdytas.

IV. Baigiamieji nuostatai

28

Šis įstatymas taikomas ir veikusioms, prieš pradedant šiam įstatymui veikti, ligoninėms.

Veikusios, prieš pradedant šiam įstatymui veikti, neviešosios ligoninės laikomos turinčiomis nustatytą 19 str. leidimą.

29

Vidaus reikalų ministeris turi teisę leisti ligoninių santvarkos taisyklių, būtent: ligoninių personalui tvarkyti, ligonių priėmimui, išleidimui ir laikymui tvarkyti, ligoninei ir ligoniams dezinfikuoti, ligoninių apyskaitoms vesti ir kitokių taisyklių įtaisyti bei laikyti.

30

Šis įstatymas taikomas taip pat ambulatorijoms ir diagnostikos laboratorijoms.

Be gydytojų, diagnostikos laboratorijų vedėjais gali būti vaistininkai chemikai.

31

Medicinos įstatų 280 str. 2 pastaba ir 281-296 str. (Įst. rinkt. XIII t.) panaikinami.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas

Kadangi ligoninės sveikatos išlaikyme vaidino labai svarbų vaidmenį, o administraciniu atžvilgiu jos priklausė valstybei, savivaldybėms ir atskiriems asmenims bei organizacijoms, todėl jos aprašomos atskiru straipsniu, parašytu dr. Henriko Brazaičio.

Panaudota literatūra

Statistische Berichte fur ads Ostland, 1942, Ryga.
Lietuvos statistikos metraštis, 1939, Vilnius.
Lietuviškoji medicina, 1944 m. Nr. 1.
Medicina, 1939 m. Nr. 6.
Medicina, 1932 m. Nr. 2.
Medicina, 1939 m. Nr. 10, 11.
Rytų Lietuva.
Laik. Vyr. žin. 1919 m. Nr. 2-3.
Medicina, 1927 m. Nr. 11.
Vyr. žin., 1928 m. Nr. 267.
Vyr. žin., 1935 m. Nr. 498.

LIGONINĖS

Dr. Henrikas Brazaitis

Nepriklausomoje Lietuvoje ligonines ir visą sveikatos apsaugą tvarkė Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentas. Ligonines išlaikė valstybė, savivaldybės, visuomeninės ar labdaros organizacijos ir privatūs asmenys.

1939 m. ligoninių Lietuvoje (be Klaipėdos ir Vilniaus kraštų) buvo: valstybinių — 9 (su 1129 lovomis), savivaldybinių — 22 (su 1154 lovomis) ir privačių — 31 (su 1305 lovomis).

1937 m. Klaipėdos krašte veikė 7 ligoninės (675 lovos), 1939 m. Vilniaus krašte — 19 ligoninių (1501 lovų).

Iki 1940 m. pastatytos naujos ligoninės Alytuje, Kėdainiuose, Klaipėdoje, Marijampolėje, Mažeikiuose, Panevėžyje, Telšiuose, Tauragėje, Utenoje, Šakiuose Zarasuose ir Vilkaviškyje; Kaune pastatytos universiteto klinikos. Keletas ligoninių buvo padidintos, praplėstos ir patobulintos.

Specialinės ligoninės buvo: tuberkuliozinės (A Panemunėje — 2,

Varėnoje, Jurbarke), venerinių ligų (Alytuje), psichiatrinės ligoninės (Kalvarijoje ir Klaipėdos krašte), kelios privačios akušerinės, chirurginės, terapinės ligoninės.(1)

1940.I.1 Lietuvos (be Klaipėdos krašto) ligoninėse buvo 5092 lovos. Kaune pastačius klinikas, 1940.VI.15 buvo jau 5635 lovos.(2)

MIESTŲ LIGONINĖS

Vilniaus miesto ligoninės

Pirmąja nepriklausomos Lietuvos ligonine galima laikyti Lietuvių polikliniką, pradėjusią veikti 1918.VII.16. Jai pradžią davė Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija, įsisteigusi 1918.IX.7. D-jos pirmąją valdybą sudarė: pirmininkas D. Alseika, vicepirmininkas P. Mičiulis, sekretorius Vl. Bagdonas, ižd. V. Alseikienė, narys M. Veitas. Draugija tuojau perėmė anksčiau Minske įsteigtą Lietuvių ligoninę, laikytą Lietuvių komiteto nukentėjusiems dėl karo šelpti. Draugija kreipėsi į kun. V. Mironą Vilniuje, prašydama pasirūpinti legalizuoti ją vokiečių įstaigose ir gauti leidimą turtą pergabenti į Vilnių. Be to, dar prašė surasti ligoninei patalpas Vilniuje. Suradus lėšų ligoninei pergabenti į Vilnių, ji tuojau pradėjo veikti. Ilgą laiką ligoninės vedėju buvo dr. D. Alseika.

Lietuvių ligoninė, pasivadinusi poliklinika, veikė ir lenkų okupacijos metu (ji legalizuota 1922 m.). 1923 m. poliklinikoje dirbo 14 gydytojų, 8 med. seserys, 25 sanitarai ir 5 tarnautojai.

1933 m. draugija nusipirko namus Mickevičiaus (Gedimino) g. Ligoninėje veikė šie skyriai: vidaus ligų, chirurgijos, ginekologijos, nervų, odos, venerinių ligų, stomatologijos, akių ir dantų. Prie ligoninės buvo įrengtas gydymo kabinetas ir laboratorija analizėms. Veikė dar ir ambulatorija.(3)

Nuo 1937 m. poliklinikos valdybą sudarė: pirmininkas Al. Rymas, vicepirmininkas V. Legeika, ižd. Vl. Narbutas, sekr. A. Krutulys ir narys kun. K. Čibiras.

Lenkai okupuotame Vilniuje 1919 m. rudenį įsteigė Stepono Batoro universitetą su medicinos fakultetu ir jam priklaususiomis poliklinikomis. Universiteto poliklinikos įsteigtos prie karo ligoninės Antakalnyje. Jos buvo gražiai įrengtos ir tvarkėsi savarankiškai: kiekviena klinika skyrium vedė savo ūkį, turėjo savo personalą, savo virtuvę. Po Vilniaus prijungimo prie Lietuvos, Švietimo ministerijos atstovas Ig. Končius turėjo su kitomis universiteto įstaigomis perimti ir polikliniką. Kadangi Kauno medicinos

fakultetas nesikėlė į Vilnių, tai universiteto polikliniką nutarta pavesti tvarkyti Lietuvos Raudonajam Kryžiui. Kai su lenkų medicinos fakulteto dekanu nesusitarta dėl tvarkingo poliklinikos perdavimo, tai LRK nusiuntė 78 tarnautojus jai perimti.(4)

Poliklinika veikė iki 1940 m., kada Sovietai po okupacijos suvalstybino ir pavertė savo kariška ligonine.

Kauno miesto ligoninės

Valstybinė ligoninė buvo seniausia Kaune, įsteigta rusų valdžios prieš Pirmąjį pasaulinį karą buvusiuose pranciškonų vienuolyno rūmuose, pritaikytuose ligoninei. Jos direktorium 1904-1914 buvo dr. A. Hagentornas, nepriklausomybės laikais Kauno universiteto profesorius, chirurgas. Nuo 1915 m. ligoninė pateko vokiečių okupacinės valdžios žinion. 1918.XII.26 ją perėmė Kauno miesto savivaldybė. Ji nebepajėgė išlaikyti ligoninės ir ją perdavė Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentui (1919.II.16). Ji tapo valstybine ligonine ir aptarnavo ne tik Kauno miestą, bet ir provinciją. Nuo 1923 m. joje įsisteigė ir universiteto klinikos, pradžioje chirurginė ir vidaus ligų propedeutinė, vėliau pagrindinė vidaus ligų klinika, taip pat odos ir veneros ligų klinikos. Klinikos turėjo 220-250 lovų, kurių daugiau kaip pusė priklausė chirurgijos skyriui.

Ilgus metus Kauno valstybinės ligoninės direktoriaus pareigas ėjo dr. Aloyzas Petrikas (1928-1940). Jis tvarkė administracinius ligoninės reikalus. Nuo 1923 metų klinikinių skyrių vedėjais buvo universiteto profesoriai, atitinkamų katedrų vedėjai: chirurginės klinikos prof. A. Hagentornas, vėliau prof. V. Kuzma ir prof. V. Kanauka. Vidaus skyriui vadovavo prof. K. Buinevičius ir prof. J. Bagdonas, o šiam išėjus į pensiją, jo vietą užėmė prof. Pr. Gudavičius, o nuo 1941 birželio mėn. iki 1944 m. liepos mėn. vidaus ligų klinikai vadovavo prof. J. Meškauskas. Venerinių ir odos ligų klinikai vadovavo prof. J. Karuža, o vėliau prof. B. Sidaravičius. Skyrių gydytojai buvo Sveikatos departamento skiriami ordinatoriai ir Medicinos fakulteto tarybos renkami asistentai.

Valstybinė ligoninė išsilaikė savo rūmuose iki pirmos Sovietų okupacijos (1940 m.), kada persikėlė į naujai pastatytas universiteto klinikas. Fakultetinė chirurginė klinika, vadovaujama prof. V. Kanaukos, persikėlė į Raudonojo Kryžiaus ligoninės patalpas. Kai vokiečiai 1941 m. naujas klinikas užėmė savo karo ligoninei, klinikos persikėlė atgal į savo senus rūmus ir dar į laisvas žydų ligoninės patalpas.

Kauno valstybinė ligoninė su universiteto klinikomis vaidino pirmaeilį vaidmenį Lietuvos medicinoje. Į ją siųsdavo iš įvairių krašto vietų pacien-

tus, reikalingus specialaus kvalifikuotų gydytojų gydymo. Toje ligoninėje pasiruošė žymi universiteto profesūros dalis ir daug viso krašto gydytojų specialistų.

Karo ligoninė (nuo 1926 oficialiai dr. J. Basanavičiaus karo ligoninė) įsisteigė 1919.IV.12 pačioje pradžioje buvusiose vokiečių rusams belaisviams įsteigtose patalpose. Kai vokiečiai, kraustydamiesi iš Kauno, paliko tuščius senus dar nuo rusų laikų išlikusius karo ligoninės rūmus, lietuviškoji ligoninė tuojau persikėlė į juos. Apleistos patalpos tuojau buvo aptvarkytos, ir pradėta guldyti kare sužeisti kareiviai. Ligonių karių ir fronte sužeistų skaičius sparčiai augo ypač 1920 m. pradžioje, prasidėjus gripo epidemijai. Ilgai (1920-1939 m.) Karo ligoninės viršininku buvo plk. dr. K. Oželis. Jis iš pat pradžios ėmėsi priemonių jai tvarkyti. Paskirti įvairių skyrių vedėjai. Įrengta tyrimų laboratorija, rentgeno kabinetas ir patologinių tyrimų laboratorija.

Pertvarkant ligoninę, įsteigti joje šie skyriai: akių, odos, psichiatrijos, chirurgijos, ausų-nosies-gerklės, vidaus ligų, infekcinių ligų, bakteriologijos, patologijos. Kiekvienam skyriui paskirti vedėjai specialistai.

Karo ligoninė be savo tiesioginio uždavinio atliko nemaža ir kitos rūšies pašalinio darbo. Joje visą laiką veikė karių sveikatai tikrinti komisija, sanitarijos puskarininkių mokykla, gydytojai atlikdavo joje privalomą stažą, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus gailestingųjų seserų kursų auklėtinės turėdavo joje pratybas. Didelį darbą nuveikė ligoninė, kovodama su apkrečiamomis ligomis, be to, psichiatrijos ir nervų ligų skyriais naudojosi universiteto profesoriai studentų mokymo reikalams.

Karo ligoninė be specialių skyrių turėjo dantų gydymo kabinetą, vaistinę, koplyčią, medicinos biblioteką, skaityklą ir kitokių įrengimų.

1924-1927 m. Karo ligoninė aptarnavo sanitarinę stotį Palangoje ir 1928-1932 m. Alytuje. Be to, duodavo du kartus per metus 4-5 gydytojus naujokų ėmimo komisijoms.

Per 20 metų veikusi prie Karo ligoninės laboratorija, vadovauta dr. M. Nasvyčio, atlikdavo daug svarbių tyrimų kariams, jų šeimoms ir kiek privatiems ligoniams.

1927 m. pradėtas pagrindinis ligoninės remontas ir 1935 m. patalpos buvo visai pritaikytos ligoninės reikalams. Ligoninė veikė iki 1940 m., kada Sovietai perėmė ją savo žinion.

Raudonojo Kryžiaus ligoninė Kaune priklausė Lietuvos Raudonajam Kryžiui ir jo įsteigta 1919.I.12. Ligoninėje tuojau pradėti gydyti sergantieji ir sužeistieji lietuviai kariai, kovojusieji su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Šalia šios ligoninės pačioje pradžioje (1919 m.)

Raudonasis Kryžius buvo įsteigęs ir kitą ligoninę, skirtą karo belaisviams gydyti. Ji veikė tik vienerius metus.

Ligoninių steigėjui, pirmam Raudonojo Kryžiaus pirmininkui dr. R. Šliūpui teko nugalėti dideles kliūtis. Bet jis susilaukė paramos iš lietuvių visuomenės, aukojusios pinigus, daiktus ir maisto produktus. Gauta aukų ir iš JAV lietuvių. Padėjo ir Amerikos Raudonasis Kryžius per atstovą Rytų Europai plk. dr. Ryan.

Nuo 1920.IX.1 ligoninėje veikė akušerijos-ginekologijos (vedėjas prof. Pr. Mažylis), akių (vedėjas prof. P. Avižonis) ir ausų-nosies-gerklės ligų (vedėjas dr. J. Alekna) skyriai. Čia prisiglaudė ir moterų ligų (ginekologijos ir akušerijos) universiteto klinikos.

Ligoninė buvo nuolatos tobulinama, plečiama. 1923 m. buvo pastatyta 60 lovų trečias aukštas, 1929 - puikus operacinis trečias blokas. 1930 m. ligoninėje teliko vien akušerijos ir ginekologijos skyriai, kai kiti skyriai iš jos išsikėlė. Akušerijos ir ginekologijos skyriai galėjo išsiplėsti iki 150 lovų.

Pirmos Sovietų okupacijos metu Raudonojo Kryžiaus ligoninė buvo suvalstybinta. Akušerijos ir ginekologijos skyriai persikėlė į naujas universiteto klinikas. Jose liko vidaus ligų skyrius, dr. Atkočiūno vadovaujamas, ir iš Kauno valstybinės ligoninės persikėlusi fakultetinė klinika, kuri tose patalpose buvo palikta ir vokiečių okupacijos metu, vadovaujama prof. V. Kanaukos.

Žydų ligoninė įsteigta apie XIX a. vidurį. Pradžioje ji turėjo tik 10-15 lovų. Iki Pirmojo pasaulinio karo ji išaugo iki 50 lovų. Kilus karui, buvo panaikinta ir po karo taujau atsikūrė žydų visuomenės ir Amerikos Joint Distribution Committee pastangomis. Po karo ligoninė turėjo persitvarkyti, praplėsti savo veiklą ir prisitaikyti prie modernių medicinos reikalavimų.

1931 m. ligoninė turėjo šiuos skyrius:

1. vidaus ligų
2. chirurgijos
3. gimdymo ir moterų ligų
4. apkrečiamų ligų
5. vaikų ligų
6. bendrą skyrių.

Paskutinis bendras skyrius buvo paskirtas ligoniams, kurie sirgo odos, ausų, nosies ir urologinėmis ligomis. Ligoninėje veikė rentgeno kabinetas, laboratorija ir vaistinė.

Ligoninė aptarnaudavo ne tik savus ligonius, bet dar ir iš žydų vaikų namų, žydų senelių prieglaudos ir kitų žydų medicinos įstaigų. Joje buvo

gydomi ne vien tik žydų kilmės ligoniai.

Sėkmingai veikusi ligoninė, turėjusi iškilių specialistų, buvo žiauriai sulikviduota okupantų vokiečių 1941 m. Jos patalpas užėmė Kauno valstybinė ligoninė, įkurdino apkrečiamų ligų skyrių(5) ir universiteto moterų ligų ir akušerijos kliniką.

Valstybinė vaikų ligoninė įsteigta 1924 m. privačiam, ligoninei visai nepritaikytame bute. Prie vaikų ligoninės buv prijungta ir universiteto vaikų klinika. Abi sujungtas įstaigas vedė prof. dr. V. Tumėnienė, buvusi kartu ir vaikų katedros vedėja. Pirmoje vaikų ligoninėje buvo kūdikių skyrius su virtuvėle ir dietine virtuve. Ligoninės ambulatorija tarnavo ne tik Kauno miestui, bet ir tolimesnėm apylinkėm. Ligoninei, nors ir stengiantis, nepavyko įsigyti savų namų, nei perkant, nei pasistatant. Jai į pagalbą atėjo 1932 m. Užsienio reikalų ministras D. Zaunius, perleidęs ligoninei naują popiežiaus nuncijui pastatytą vilą.

Nors nauja būstinė nebuvo didesnė už senąją, bet daug patogesnė. Ligoninės palatos buvo šviesios, su dideliais langais, balkonais, verandomis pietų pusėje, kur ligoniai galėjo gulėti. Prie namų buvo gražus sodelis. Vaikų katedra gavo erdvią, šviesią salę paskaitom ir greta kambarį specialiems tyrimams ir gydymui su atitinkamais aparatais. Naujose patalpose vaikų klinika galėjo plačiai išvystyti savo veiklą mokslo ir mokymo srityje.(6)

Pastačius Žaliakalnyje universiteto klinikas, vaikų ligų klinika gavo naujas patalpas. O Vaikų valstybinė ligoninė buvo uždaryta. Jos personalas perėjo universiteto žinion.

Vaikų klinika turėjo 100 lovų. Iš jų 50 lovų kūdikių skyrius buvo įrengtas pagal naujausius mokslo reikalavimus. Klinika galėjo įsirengti ir infekcinę vaikų ligoninę atskirame name.

Naujose universiteto klinikose vaikų ligoninė išbuvo iki vokiečių okupacijos (1941), kada jų įsakymu turėjo išsikraustyti. Ji grįžo į senas patalpas, kuriose išsilaikė iki antros Sovietų okupacijos.

Klaipėdos krašto ligoninės

Po Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos jame paliko veikti nuo seniau įsisteigusios ligoninės. jų buvo 6 viešos: Klaipėdos miesto, Klaipėdos apskrities, Žydų ligoninė, Raupsuotojų prieglauda, Paupio psichiatrinė ligoninė ir Šilutės apskrities ligoninė.(7)

Po krašto prijungimo vietos lietuviai pasigedo savos ligoninės. Senoji Klaipėdos miesto ligoninė jiems buvo svetima ir, be to, joje gydymas buvo brangesnis nei kitose Lietuvos ligoninėse. Lietuvių reikalu susirūpino

Lietuvos Raudonasis Kryžius ir ėmėsi statyti Klaipėdoje savo ligoninę, 1933 m. ją baigė ir 1934 m. ligoninė pradėjo veikti. Jos direktorius buvo dr. J. Ciplijauskas. Ligoninė iš pat pradžių numatyta 100 lovų ir joje įsteigti šie skyriai:

1. vidaus ligų
2. chirurgijos
3. akušerijos ir ginekologijos
4. ausų-nosies-gerklės (įsteigtas 1936 m.)
5. vaikų ambulatorija
6. rentgeno skyrius su laboratorija įvairiems tyrimams atlikti.

Prie ligoninės dirbo dar du akių specialistai. Buvo įkurta ir ambulatorija.

Nuo 1934 m. prie ligoninės veikė gailestingųjų seserų kursai. Jie trukdavo dvejus metus. Nuo 1936 m. kursantės gyveno joms pastatytame bendrabutyje.(8)

Po Klaipėdos krašto atplėšimo nuo Lietuvos vokiečiai paskyrė L.R.K. ligoninei komisarą ir po mėnesio ją uždarė.

Šiaulių miesto ligoninės

Nepriklausomybės laikais Šiauliuose buvo miesto ligoninė, apskrities-savivaldybės, akių su ausų-nosies-gerklės ligų ligoninė, 2 privačios ligoninės, 2 ambulatorijos.

Savivaldybės akių ligoninė įsteigta 1925.X.1. Kai 1928.IX.15 prie jos buvo atidarytas ausų-nosies-gerklės ligų skyrius, ji tapo ir ausų-nosies-gerklės ligų ligonine. Prieš atidarant ausų-nosies-gerklės skyrių, buvo padarytas didesnis remontas, po kurio ligoninė bent iš vidaus įgavo gydymo įstaigos išvaizdą.

Ligoninės akių skyriui vadovavo dr. I. Prialgauskas ir ausų-nosies-gerklės skyriui dr. A. Gasiūnas. Ligoninę dar aptarnaudavo 2 gailestingos seserys, 2 slaugytojos, virėja ir skalbėja.

Ligoninė turėjo 4 palatas, skirtas 20 stacionarinių ligonių, (15 akių ligoniams ir 5 ausų-gerklės ir nosies ligoniams) ir 3 kambarių ambulatoriją: dviejų gydymo ir vieno laukiamojo.

Privatus ligoninės namas buvo kokių 300 metų senumo, drėgnas, su storomis sienomis, visai netinkamas ligoninei. Tad buvo gyvas reikalas turėti ligoninei tinkamesnę būstinę. Apskrities savivaldybė ir miesto valdyba jau nuo 1931 m. ėmė planuoti statyti Šiauliuose modernišką, nemažiau kaip 120 lovų apskrities ligoninę. Joje numatyti vidaus ligų, chirurginių ligų, akušerijos ir ginekologijos, vaikų ligų, akių ir ausų-nosies-gerklės ligų skyriai. Buvo sudarytas komitetas ligoninei statyti ir im-

tasi kaupti fondas. Tačiau pati statyba pradėta vos 1939 m. ir 1941 tikėtasi baigti. Jos baigimą, kaip ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, 1938 m. suplanuotą 250 lovų, sutrukdė Antrasis pasaulinis karas ir Sovietų okupacija. Tik dr. D. Jasaičio pastangomis 1940-42 m. baigta statyti nauja miesto ligoninė, kuriai jis vadovavo 1943-1944 m.

Mažas Pakruojaus miestelis ir turėjo savo ligoninę, įsteigtą 1922 m. Šiaulių apskrities savivaldybės. Dviejų aukštų namo tik apatinis aukštas su 9 kambariais buvo skirtas ligoninei. Buvo 3 palatos stacionariniams ligoniams, virtuvė, vonios, tarnautojų kambariai, didelė ambulatorija su laukiamuoju kambariu.

Prieš Antrąjį pasaulinį karą, dr. St. Paulausko iniciatyva, Šiaulių apskrities savivaldybei remiant, imtasi statyti nauja ligoninė, kuri prieš pat karą baigta. Maža ligoninė, vos 30 lovų, visai patenkino Pakruojo apylinkės žmonių sveikatos reikalus iki karo pabaigos.(9)

APSKRIČIŲ LIGONINĖS

Alytaus aps.

Alytaus apskrities nauja ligoninė pastatyta nepriklausomybės laikais. 1932-1939 m. jos direktorium buvo dr. P. Norkus. Jis daug prisidėjo prie naujos, modernios ligoninės statybos ir jos įrengimo. Tai buvo viena moderniausių apskrities ligoninių Lietuvoje. Dr. P. Norkus ligoninės tobulinimo reikalu lankėsi užsienyje.(10) Alytaus ligoninė labai pagarsėjo, kai jos vedėju buvo paskirtas chirurgas dr. St. Kudirka. Vokiečių okupacijos metu dr. Kudirkai persikėlus į Vilnių, chirurgijos skyrių perėmė dr. Šagamoga, o šiam susirgus šiltine, iš Kauno universiteto klinikų buvo komandiruotas dr. V. Paprockas.

Biržų aps.

Biržų apskrityje, be paties Biržų miesto, ligoninę dar turėjo nedidelis Joniškėlio miestelis. Jo ligoninė viena seniausių Lietuvoje. Jai pradžią davė vietos dvarininko Igno Karpio 1808.II.29 testamentas, kuriuo jis paskyrė „špitolei" dviejų aukštų mūro namus su 6 margų žemės plotu ir dar garantavo išlaikymą. Testamente pažymėjo, kad nuo 1810 m. „špitolė" turi būti ligoninė. Nuo tų metų ligoninė ir pradėjo veikti, vėlau dar praplėsta ir patobulinta.

Veikusi visą šimtmetį, per Pirmąjį pasaulinį karą buvo sunykusi ir

nepriklausomybės laikais atsikūrė su maždaug 25 lovomis. Prie ligoninės veikė ir ambulatorija. Pradžioje ligoninei daug ko trūko. Ji neturėjo vandentiekio ir vanduo turėjo būti gabenamas iš artimo Mažupės upelio ar, šiam išsekus, vežamas iš šaltinio, esančio už pusantro kilometro nuo ligoninės. Tad švarą palaikyti ligoninėje nebuvo lengva.

Neturint pakankamai kambarių, visi ligoniai būdavo guldomi bendrose palatose. Atskirtos buvo tik gimdyvių lovos. Tačiau ligoninė išsilaikė per visą nepriklausomybės metą ir pergyveno dar pirmą bolševikų ir vokiečių okupacijas.

Be Biržų ir Joniškėlio ligoninių savivaldybė dar laikė tris ambulatorijas: Papilyje, Pasvalyje ir Vabalninke. Šiose įstaigose 1937 m. dirbo 7 gydytojai, 3 akušerės, 3 felčeriai ir dar pagelbinis personalas.(11)

Kėdainių aps.

Kėdainių apskrities ligoninė su 30 lovų ėmė veikti nuo 1919 m., įsikūrusi apie 1900 m. ligoninei skirtame mūriniame pastate. Namas buvo apleistas ir reikalingas remonto. Prie ligoninės stovėjo medinis barakas, vokiečių perdirbtas iš prieškarinės pradžios mokyklos. Šis namas buvo labai senas ir reikalingas kapitalinio remonto. Jame įrengtas epideminių ligų skyrius. Prie ligoninės buvo 2.5 ha. dydžio sklypas ir jame dar ligoninei priklausė 6 namukai. Viename jų gyveno ligoninės personalas, kiti naudoti ūkio reikalams.

Ligoninė turėjo chirurgijos, moterų ligų su akušerija, vidaus ligų ir apkrečiamų ligų skyrius. Visuose skyriuose per visą laiką buvo apie 50 lovų.

1933 m. ligoninės personalą sudarė 15 asmenų: 2 gydytojai, 3 gailestingos seserys, 1 medicinos felčeris, 1 akušerė, 1 ūkio vedėjas, 3 tarnaitės, 1 virėja, 1 indų plovėja, 1 skalbėja ir 1 sargas.

Ligoninės vedėjas ir drauge chirurgijos su moterų ligų bei akušerijos skyriais ordinatorius buvo dr. A. Šidlauskas; vidaus ir apkrečiamų skyrių ordinatorius buvo dr. A. Bartkaitė.(12) Kėdainių ligoninės chirurgijos skyriaus vedėju ilgus metus buvo dr. J. Jaržemskis, atsikėlęs iš Kauno universiteto klinikos. Kadangi ligoninė, ypač epideminis barakas, buvo ne be didelių trūkumų, tai apskrities valdyba eilę metų svarstė, kaip padėtį pagerinti. Pagaliau ėmė statyti naują ligoninę ir apie 1937 m. ją baigė.(13)

Marijampolės aps.

Marijampolė turėjo vieną seniausių ligoninių Lietuvoje. Ją pastatė ma-

rijonai 1788 m. Prūsų laikais ji buvo paversta miesto ligonine ir miestui tarnavo iki nepriklausomybės laikų. Prieš Antrąjį pasaulinį karą pradėta statyti didelė apskrities ligoninė ir 1939 m. baigta. Ligoninei vadovavo dr. Bielskus. Chirurginiame skyriuje kurį laiką, iki savo tragiškos mirties, dirbo dr. Radionovas. Naujoji ligoninė buvo praplėsta ir joje įsikūrė moterų ligų skyrius, kuriam vadovavo dr. S. Urbutis.

Mažeikių aps.

Mažeikių apskrities ligoninė įsteigta 1920 m. Sėdos miestelyje. 1922 m. buvo perkelta į jai pastatytus namus Mažeikiuose. Ligoninės iki 1922 m. buvo chaotiška padėtis. Į ligoninę buvo priimami venerikai ir gydomi bendrose patalpose ne tik su paprastais ligoniais, bet ir su gimdyvėmis. Operacinio kambario kaip ir nebūta. Taip laikoma ir vedama ligoninė negalėjo turėti kiek daugiau stacionarinių ligonių; bet ir ambulatorinių maža buvo. Apleistos ligoninės tvarkyti ėmėsi naujai paskirtas daktaras V. Burba. Jis pirmiausia panaikino stacionarinį venerikų gydymą ir pradėjo gydyti juos ambulatoriškai. Taip pat greitu laiku jis atnaujino ir įtaisė operacinę, priešoperacinę ir kambarį gimdyvėms. Lempų šviesos vietoje įvestas elektrinis apšvietimas. Įsigyta daug reikalingų instrumentų, inventoriaus ir skalbinių.

Atlikti taip pat ir kai kurių pastatų remonto darbai; k. a. padažytos grindys, ištinkuotos ir išbaltintos sienos ir kita. Prie ligoninės namo pastatyta pagalbinė būstinė, kur įrengti kambariai slaugėms, vonių kambariai, skalbykla, lavoninė ir kita. Tuo būdu dr. V. Burba, paremtas Sveikatos departamento subsidijų, Apskrities valdybos kas mėnesį skiriamų avansų, pakėlė ligoninę į nepriklausomos Lietuvos normalių ligoninių lygį. Po padarytų pagerinimų tuojau pakilo ligonių skaičius ir ligoninė tinkamai veikė iki nepriklausomybės galo. Paskutiniais nepriklausomybės metais ligoninė susilaukė ir naujai pastatytų rūmų.

Panevėžio ligoninės

Panevėžio miesto ligoninę įsteigė tik ką iš Rusijos 1918 m. rudenį grįžę daktarai: K. Sliekas, Pr. Mažylis, V. Kuzma, A. Didžiulis ir A. Domaševičius. Jos reikalams jie gavo rusų generolo Liackio apleistus dvaro trobesius ir sodybą Smėlynės priemiestyje. Iš pat pradžių trobesiai buvo kiek paremontuoti, pritaikyti ligoninės reikalams. Vėliau, plečiantis ligoninei, vis buvo pristatomi nauji pastatai ir 1938 m. ligoninė turėjo jau visai pakenčiamus pastatus.

Pirmieji ligoninės vadovai buvo dr. A. Didžiulis (direktorius) ir dr. Gusevas (chirurgas). Nuo 1930 m. vadovybę perėmė dr. St. Mačiulis. Jis išbuvo ligoninės vedėju iki savo tragiškos mirties 1941.VI.26, kada su kitais dviem daktarais (A. Gudoniu ir J. Žemguliu) buvo besitraukiančių Panevėžio komunistų žiauriai nužudytas. Dr. St. Mačiulis savo sumanumu, darbštumu ir išradingumu išgarsino ligoninės vardą ir pakėlė medicinos pagalbą į aukštą lygį. Ligoninė įsigijo gerą vardą ne tik mieste, bet ir plačioje apylinkėje. Į ją veždavo pacientus iš tolimesnių vietovių. Ligoninė, padaugėjus ligoniams, pasidarė per maža. Dr. St. Mačiulis rūpinosi ją praplėsti, pastatyti kitą mūrinį pastatą. Apie 1936 m. pradėtas tolimesnis ligoninės plėtimo etapas — gimdymo skyriaus statyba.(14)

Ligoninėje veikė šie skyriai:

1. vidaus ligų
2. chirurgijos
3. vaikų ligų
4. gimdymo
5. ausų-gerklės-nosies
6. akių ligų
7. odos ir veneros ligų
8. TBC dispanseris
9. moterų ligų ir akušerijos

Prie ligoninės veikė ambulatorija, kurioje gydytojai priiminėjo ligonius pagal specialybes. Ambulatorijai tarnavo ir prie jos įrengtas rentgeno kabinetas.(15)

Ligoninė su visais savo skyriais veikė ir vokiečių okupacjos metu iki 1944 m. Vokiečių okupacijos metu chirurginiam skyriui vadovavo dr. P. Kusa.

Žydų ligoninė Panevėžyje įsisteigė tuojau po Pirmojo pasaulinio karo. Kai pradžioje neturėta tinkamų patalpų, tai panaudota senoji sinagoga, kur guldyti ligoniai. Vėliau žydų bendruomenės prašomas dr. S. Meras suorganizavo reguliarią ligoninę ir 1919.X.14 ją atidarė. Pradžioje ligoninės materialinė padėtis buvo silpna ir ją turėjo remti pats jos vedėjas dr. S. Meras. Jis turėjo savo kabinetą, išplėstą beveik iki klinikos. Ligoninės reikalams leisdavo naudotis savo rentgeno ir bakteriologijos kabinetais, taip pat įvairiomis medicinos priemonėmis ir įrengimais. Jis teikdavo ligoninei ir piniginę paramą.(16)

Ligoninė ilgainiui prasigyveno. Turėtus nedidelius mūro namus 1933-1934 m. praplėtė dideliu nauju priestatu. Įsisteigė visi skyriai su ambulatorija. Skyriuose buvo nebloga tvarka, švara, gera priežiūra. Todėl joje

gydydavosi nemažas skaičius ir lietuvių. Paskutiniu žydų ligoninės direktoriumi buvo dr. Gutmanas, plaučių ligų specialistas.

Žiaurių vokiečių okupantų ligoninė buvo išdraskyta ir jos žymi dalis ligonių ir daktarų tapo žiauriomis aukomis. Jos rūmuose įsisteigė apskrities ligoninės apkrečiamų ligų skyrius.

Panevėžyje dar buvo įsteigtos dvi ambulatorijos. Viena jų miesto savivaldybės (įsteigta 1930 m.) teikė medicinos pagalbą miesto varguomenei, kita apskrities savivaldybės.

Raseinių ligoninė

Nepriklausomybės metais buvo pastatyta nauja moderni apskrities ligoninė, kurios direktoriumi ir chirurginio skyriaus vedėju buvo dr. A. Aleknavičius.

Rokiškio ligoninė

XIX šimtmety prie Rokiškio dvaro buvo maža ligoninė, kurią išlaikė dvaro valdytojas su vienu gydytoju, penkiais felčeriais ir dviem akušerėm. Apskrities savivaldybė nepriklausomybės metais pastatė naują modernią ligoninę su savo vaistine. Ligoninės direktoriumi ir chirurgu buvo dr. A. Čerškus.

Šakių ligoninė

Šakių apskrities ligoninė baigta statyti 1937 m. Buvo pavadinta dr. V. Kudirkos vardu. Jos direktorium ir chirurgu buvo rusų okupacijos metu iš Utenos perkeltas dr. K. Pautienius.

Tauragės ligoninė

Tauragės apskrities ligoninė įsteigta 1920.IX.15. Pirmas patalpas turėjo psichiatrinėje ligoninėje, kuri užėmė kelis jai skirtus kambarius. Ligoninės organizavimas vyko sunkiomis sąlygomis. 1922 m. sumanyta ligoninę iškelti į Tauragės dvarą. Dvare ligoninė galėjo būti kiek praplėsta. Buvo įrengta chirurgijos, vidaus, gimdymo ir apkrečiamųjų ligų skyriai, iš viso 25 lovos. Prie ligoninės veikė ir ambulatorija. Po metų (1933) ambulatorija perkelta į miestą. Ją aptarnavo antras gydytojas ordinatorius. Jam iš pareigų pasitraukus, užsidarė ir ambulatorija. Ligoninė, nutolusi už 4 km. nuo apskrities miesto ir neturėjusi tinkamų patalpų, negalėjo paveikiai tarnauti žmonėms ir neturėjo jų pasitikėjimo. Todėl 1926 m. ji

grąžinta vėl į Tauragę, kai Valstybinė psichiatrinė ligoninė buvo iškelta į Kalvariją. Ligoninė galėjo užimti jos patuštintus dviaukščius namus. Ligoninė tada pradėjo žengti tarsi į naują gyvenimo periodą. Ją pradėjo gerinti nuo 1926.II paskirtas naujas direktorius dr. F. Tallat-Kelpša. Išbuvęs direktoriumi ir kartu chirurgijos skyriaus vedėju iki 1932 m., jis praplėtė ligoninę, įgijo daug medicininių įrankių, padidino jos inventorių, pripirko jai daugiau skalbinių.

Išplėstoje ligoninėje nuo 1927 m. veikė šie skyriai bei įstaigos: chirurgijos, gimdymo, vidaus ligų, ambulatorija, rentgeno kabinetas ir laboratorija. Prie ligoninės dar buvo įsteigta ir vaistinė (tik ligoninės reikalams).

Padidintai ir patobulintai ligoninei netiko jos labai senos (kokių 300 metų senumo) namų patalpos. Dr. F. Tallat-Kelpša ragino apskrities savivaldybę statyti naujus rūmus. 1928 m. apskrities valdyba apsisprendė, užuot remontavus senus, imtis statyti naujus pastatus. Kai pasamdytas inžinierius ėmėsi ruošti statybai projektą, dr. F. Tallat-Kelpša kaip gydytojas pateikė jam būsimos ligoninės aprašą su patalpų paskirstymu skyriams bei įstaigoms.(17) Ligoninės rūmų statyba pradėta 1931 m. ir kitais metais buvo baigta. 1932 m. ligoninė galėjo persikelti į visai modernius namus. Ligoninės trijų aukštų mūras, imant su požemiu, atsėjo apie 600.000 litų.

Ukmergės ligoninė

Ukmergės apskrities ligoninė buvo įrengta privačiuose, nuomojamuose namuose, visai nepritaikytuose ligoninės reikalams. Rūmai stovėjo prie didelės gatvės ir judėjimo keliamas triukšmas trukdė ligonių ramybę. Ligoninės patalpos buvo ankštos, turėjo maža šviesos, drėgnos, neaprūpintos tinkamais patogumais (voniomis, išvietėmis). Nepašalinamieji trūkumai neleido ligoninės tinkamai sutvarkyti ir kliudė sėkmingą darbą. Apie 1930 m. apskrities valdyba pradėjo planuoti statytis nuosavus rūmus ligoninei ir ruošėsi įsigyti sklypą. Tačiau iki nepriklausomybės pabaigos Ukmergė nesusilaukė savo ligoninės.

1929-1931 m. ligoninė turėjo iš viso 38 lovas; ji neturėjo apkrečiamų ligų skyriaus. Ligoninės direktorium nuo 1929 m. buvo dr. A. Dumbrys, chirurgas, perėmęs pareigas iš dr. H. Urbonavičiaus. Jis vadovavo ligoninei iki Sovietų okupacijos.(18)

Utenos ligoninė

Utenos apskrities ligoninė pastatyta 1909 m. dr. A. Vodopolo.(19) Jos vieno aukšto mūro namas buvo pastatytas koridorine sistema su atskiromis

palatomis. Palatų skaičius siekė 14, neskaitant operacinės. Namas taip sutvarkytas, kad kiekvieną skyrių su tam tikru skaičiumi palatų galima, prireikus, visai izoliuoti nuo kitų skyrių.

Ligoninė 1925-1926 m. turėjo šiuos skyrius: chirurgijos skyrius, užėmęs 4 palatas su 20 lovų; gimdymo — 1 palata su 2 lovom; vidaus ligų — 2 palatos su 16 lovų; apkrečiamų ligų — 3 palatos su 10 lovų. Viena palata buvo skirta ambulatorijai, viena raštinei ir dvi personalui gyventi.

Tame pačiame name kiekviename skyriuje buvo atskiri kambariai vonioms ir išvietėms. Ligoninė turėjo dar du mūro namus, kur buvo įrengta virtuvė ir skalbykla, sandėliai ir kambariai personalui gyventi. Visi namai turėjo vandentiekį ir elektros šviesą.

1926 m. gauta iš Savivaldybių departamento 30.000 litų pašalpos ligoninei remontuoti. Buvo pastatytas antras aukštas ir padarytas pagrindinis remontas visoje ligoninėje. Visi darbai atlikti ūkio būdu, stropiai prižiūrint pačam ligoninės vedėjui.

1926 m. prie ligoninės įsteigta laboratorija ir akių ambulatorija.

1925 m. savivaldybė gavo iš vietinio dvaro 19 ha žemės, kurią apdirbo ligoninės darbininkai. Gautais iš ūkio produktais naudojosi ligoninė ir vaikų prieglauda.(20)

Ligoninės direktoriumi 1923-1931 m. buvo dr. V. Paliokas.(21) Chirurginio skyriaus vedėju buvo dr. P. Strimaitis (1906-1938), o jam persikėlus į Vilkaviškį, jo vietoje buvo paskirtas dr. K. Pautienius. Sovietų okupacijos metu jis buvo perkeltas į Šakius. Po to Utenoje chirurgu buvo dr. Br. Stukas.

Telšių ligoninė

Iki 1939 m. Telšių apskrities ligoninėje buvo 30 lovų. 1939 m. buvo pastatyta nauja moderni 140 lovų ligoninė. Tos ligoninės direktoriumi ir chirurginio skyriaus vedėju buvo dr. L. Plechavičius. Jo pastangomis ligoninė buvo praplėsta, pastačius atskirą 40 lovų apkrečiamoms ligoms ligoninę. Prie apskrities ligoninės 1940 m. buvo prijungta žydų ligoninė su 30 lovų, kurioje buvo įrengtas ginekologinis skyrius. Ligoninė buvo aprūpinta moderniais įrengimais. Ligoninė turėjo 7 skyrius. Joje dirbo 9 gydytojai, 26 gailestingos seserys, 4 akušerės ir 40 slaugių ir daug pagelbinio personalo. Per metus ligoninėje buvo gydoma apie 5.000 ligonių, ir buvo atlikta apie 2.000 chirurginių operacijų. Prie ligoninės buvo ambulatorija, kurioje per dieną buvo suteikiamas medicinos patarnavimas iki 50 ligonių. Ligoninė labai išpopuliarėjo visoje Žemaitijoje.(22)

Vilkaviškio ligoninė

Vilkaviškio mieste buvo didelė apskrities ligoninė, kurios direktorium ir chirurginio skyriaus vedėju buvo dr. P. Strimaitis (1939-1944). Taip pat Vilkaviškio mieste buvo dvi privačios ligoninės; dr. Bobelio ir dr. Račkausko, keletas dispanserių (ir karo ligoninė, dr. M. Nasvyčio vedama).(23)

Zarasų ligoninė

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Zarasų ligoninės vedėju buvo dr. D. Bukauskas. Po karo jis įsteigė ligoninę privačiuose namuose. Tikrą ligoninę atkūrė dr. J. Budzelis, 1920 m. perkėlęs į ją seniau Agluonoje esančią ligoninę su visu inventorium. 1936 m. pastatyta nauja moderni 120 lovų ligoninė. Nuo 1939 m. jos direktorium ir chirurgu buvo dr. F. Zubinas.(24)

Viešosios gydymo įstaigos

Pagal Vidaus reikalų ministerio įsakymą viešosiomis gydymo įstaigomis laikytos tada veikusios šios bendrovių, draugijų ir atskirų asmenų ligoninės bei sanatorijos:(25)

1. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus karo ligoninė
2. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus sanatorija A. Panemunėje
3. Draugijos kovai su tuberkulioze sanatorija A. Panemunėje
4. Draugijos kovai su tuberkulioze sanatorija Romainiuose
5. Draugijos kovai su tuberkulioze sanatorija Alytuje
6. Kauno žydų ligoninė
7. Panevėžio žydų ligoninė
8. Ukmergės žydų ligoninė
9. Telšių žydų ligoninė
10. Raseinių žydų ligoninė
11 . Šv. Luko ligoninė Kaune
12. Prof. Tumėnienės vaikų sanatorija A. Panemunėje
13. Eugenijos Miniatienės tuberkuliozinis izoliatorius Sargėnuose.

Tai buvo Vidaus reikalų ministerio įsakymas, paskelbtas *Vyr. Žinių* 1939 m. spalio mėn. 7 d. No. 668.

Privačios ligoninės

Nuo Lietuvos nepriklausomybės pradžios ėmė steigtis ir privačios ligoninės. Jų Lietuvoje buvo kur kas daugiau nei valstybinių, savi-

valdybinių ar visuomeninių organizacijų laikomų. Pvz., 1939 m. Kaune buvo 19 privačių ligoninių, o valstybinių tik 6.(26) Suminėsime tik kelias privačias ligonines, žymesnių daktarų laikytas.

Gerai žinoma buvo Kaune dr. Gusevo ligoninė. Lietuvos kūrimosi pradžioje jis dirbo Panevėžyje, kur buvo vietinės ligoninės chirurginio skyriaus vedėjas. Apie 1930 m. persikėlė į Kauną ir įsisteigė chirurginę privačią ligoninę. Ją laikė iki 1940 m., kada Sovietai suvalstybino.

Prof. Aleksandras Hagentornas, chirurgas, turėjo privačią chirurginę ligoninę Miškų gatvėje.

Prof. Vl. Kuzma turėjo įsisteigęs ligoninę ir ją laikė iki mirties (1942.VI.8).

Dr. V. Lazersonas nuo 1931 m. vasario m. laikė Kaune privačią ligoninę, skirtą nervų ligoms gydyti. Ligoninė buvo aprūpinta mechanine-elektros ir šviesos gydymo aparatūra.

Prof. dr. Pr. Mažylis 1936 m. pasistatydino didelius rūmus Kaune ir įsirengė privačią akušerijos-ginekologijos ligoninę. Jis vadovavo jai, ir Sovietų suvalstybintai. Po vokiečių okupacijos atgavo jos nuosavybę ir išbuvo direktoriumi iki karo pabaigos.

Dr. B. Zacharinas buvo Kauno žydų ligoninės chirurginio skyriaus vedėjas ir 1923-1926 m. universiteto medicinos fakulteto vyr. asistentas. Pasitraukęs iš universiteto, įsisteigė privačią nedidelę (10-15 lovų) chirurginę ligoninę. Ji veikė iki Sovietų nacionalizacijos 1940 m.

Dr. A. Gylys Putvinskio gatvėj pasistatė privačią ligoninę (12-15 lovų) ir gydė nervinių sutrikimų ligonius.(27)

Ligoninių ir jų veiklą 1935 m. atvaizduoja sekanti lentelė.

1. Ligoninių veikimas 1935 metais.

L'activite des hopitaux en 1935.

Eilės Nr. — No. d'ordre	Apskritys Districts	Ligoninių ir jose esančių lovų skaičius 1935 m.-XII-31 d. Nombre des hôpitaux et des lits au 31 décembre 1935								Ligonių judėjimas 1935 metais Mouvement des malades en 1935						
		Valdžios D'Etat		Savivald. Municip.		Privatinių Privés		Viso Total								
		Ligoninių Hôpitaux	Lovų Lits	Ligoninių Hôpitaux	Lovų Lits	Ligoninių Hôpitaux	Lovų Lits	Ligoninių Hôpitaux	Lovų Lits	Buvo ligonių 1935 m.-I-1 d. — Malades au 1-I-1935	Priimta per metus Reçu pendant l'année	Mirė Décès	Ligonių išgulėtų dienų skaičius Nombre des jours de traitement à l'hôpital	Liko ligonių kitiems metams Effectif des malades pour l'ann. suivante	10 000 gyv. tenka lovų Nombre des lits par 10 000 hab.
1.	Alytaus	2	100	1	35	2	50	5	185	144	2 406	69	63 143	138	13,8
2.	Biržų	—	—	2	25	—	—	2	25	24	851	45	10 531	24	2,3

3.	Kauno	5	421	—	—	21	891	26	1312	911	18 639	861	369 009	963	58,4
4.	Kėdainių	—	—	1	50	—	—	1	50	44	1 406	61	14 954	44	5,1
5.	Kretingos	—	—	1	35	—	—	1	35	26	516	27	8 112	19	3,2
6.	Marijampolės	1	500	1	60	1	5	3	565	542	1 730	93	198 170	536	48,9
7.	Mažeikių	—	—	1	42	—	—	1	42	38	1 102	70	14 591	46	5,2
8.	Panevėžio	—	—	1	120	2	92	3	212	149	5 066	178	64 281	152	12,3
9.	Raseinių	1	90	1	40	1	20	3	150	122	1 362	77	44 440	98	12,0
10.	Rokiškio	—	—	1	70	—	—	1	70	31	929	45	9 545	16	7,5
11.	Seinų	—	—	1	16	—	—	1	16	6	251	5	3 525	13	3,5
12.	Šakių	—	—	1	20	—	—	1	20	10	290	8	4 658	13	2,7
13.	Šiaulių	—	—	3	114	2	11	5	125	54	2 971	88	30 804	92	5,4
14.	Tauragės	—	—	1	40	—	—	1	40	36	1 234	70	14 290	33	3,0
15.	Telšių	—	—	1	50	1	16	2	66	13	836	47	13 168	35	7,1
16.	Trakų	—	—	1	20	—	—	1	20	11	438	13	5 379	18	2,1
17.	Ukmergės	—	—	1	35	1	35	2	70	68	1 887	105	21 316	44	4,8
18.	Utenos	—	—	1	74	—	—	1	74	48	1 565	87	17 119	53	5,9
19.	Vilkaviškio	—	—	1	50	2	13	3	63	35	1 260	50	14 467	32	6,9
20.	Zarasų	—	—	1	27	—	—	1	27	14	397	17	3 899	10	5,5
21.	Klaipėdos kr.	2	142	3	380	2	152	7	674	475	6 646	282	186 282	444	44,7
	Viso — Total	11	1 253	25	1 303	35	1 285	71	3 841	2 801	51 782	2 298	1111 683	2 823	15,4
	Viso—Total - 1934	11	1 269	26	1 330	36	1 239	73	3 838	2 718	57 902	2 314	1077282	2 831	15,5
	Viso—Total - 1933	11	1 242	26	1 297	33	1 090	70	3 629	2 372	42 295	2 060	939 686	2 718	14,8

Lentelė paimta iš *Lietuvos statistikos metraštis,* 1935 m. Kaunas.

Autoriaus nuorodos

1. MLTE, II, 434
2. Lietuvos TSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai. *Medicina,* I, Vilnius 1962, p. 183-184.
3. LE XXXIV, 167.
4. Ig. Končiaus, St. Batoro Universitetas Vilniuje. *Tautos Praeitis,* II-2, 1965, p. 153.
5. Kauno žydų ligoninės 5 metų (1926-1930) veikimo apžvalga. *Medicina,* 1931, Nr. 6, LE XXXII, 459.
6. V. Tumėnienė, Vytauto D. Universiteto vaikų ligų katedra. *Lietuvos Universitetas,* Chicago, 1972, p. 735,
7. *Medicina,* 1936, Nr. 4, p. 330.
8. Dr. J. Ciplijauskas, Lietuvos R. K. Klaipėdos ligoninės 1933-1938 m. veikla. *Medicina,* 1940, Nr. 2.
9. *Lietuviškoji Medicina,* 1944, Nr. 3.
10. *Medicina,* 1937, Nr. 7, 597-8.

11. *Medicina,* 1937, Nr. 3.
12. *Medicina,* 1933, Nr. 6-7.
13. *Medicina,* 1937, Nr. 3.
14. Dr. A. Čerškus. Prisiminimai iš Panevėžio mediciniškos praeities (Rankraštis).
15. *Medicina,* 1937, Nr. 9.
16. P. Bliumas. *Žydų ligoninė.* Panevėžys (monografija) 1963, p. 260.
17. *Medicina,* 1932, Nr. 5.
18. Gyd. A. Dumbrys, Ukmergės apskr. ligoninės 1929-31 m. veikimo apyskaita. *Medicina,* 1932, Nr. 9.
19. LE XXXII, 344.
20. *Medicina,* 1928, Nr. 2.
21. LE XXI, 419.
22. LE XXXI, 23.
23. B. Kviklys, *Mūsų Lietuva,* III, p. 369.
24. LE XXXV, 47, 124.
25. Pagal straipsnį „Psichiatrinės ligoninės". LE XXXIV, 184.
26. MLTE II, 3454.
27. LE XXV.

PSICHIATRINĖ GLOBA

Tiesioginėj Sveikatos departamento žinioje buvo vienintelė psichiatrinė ligoninė Lietuvoje — Tauragėje. Ji buvo įkurta vokiečių okupacijos metu, 1916 m. spalio mėn., buvusios rusų laikais muitinės pastate. Tie rūmai anksčiau buvo Radvilų pilis. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą psichiatrinė ligoninė, kuri turėjo 1000 lovų, buvo N. Vileikoje. Ji vadinosi Vilenskaja Okružnaja Lečebnica ir aptarnavo Kauno, Vilniaus ir Gardino gubernijas. Karo metu rusai ją evakuavo, o užėję vokiečiai tas patalpas panaudojo kitiems reikalams. Tos rūšies ligonių buvo, juos reikėjo gydyti ir globoti. Tauragės miestelis buvo karo sunaikintas, tačiau buvusios muitinės rūmai liko nesugriauti. Juose vokiečiai ir įsteigė psichiatrinę ligoninę, kurioje tilpo daugiau nei 100 ligonių. (Ji vadinosi Landesirrenanstalt fur Litauen). Besikurianti Lietuvos vyriausybė tą įstaigą perėmė, rūpinosi ir tvarkė ją toliau. Jos direktorium buvo paskirtas dr. Juozas Blažys. Vėliau ši ligoninė buvo uždaryta ir įkurta Kalvarijos psichiatrinė 500 lovų ligoninė, kuri taip pat buvo Sveikatos departamento žinioje.

Sveikatos departamentas savo žinioje turėdamas psichiatrinę ligoninę ir rūpindamasis psichiškai nesveikais, išleido taisykles ligoniams į valstybinę psichiatrinę ligoninę priimti ir iš jos išleisti.

Jos buvo paskelbtos *Vyr. Žin.,* 1938 m. spalio mėn. 15 d. nr. 623.

Ligoniams į valstybinę psichiatrinę ligoninę priimti ir iš ligoninės išleisti taisyklės

Pasirėmęs Ligoninių įstatymo (V. Ž. Nr. 498, eil. 3464) 29 str., skelbiu šias ligoniams į valstybinę psichiatrinę ligoninę priimti ir iš ligoninės išleisti taisykles;

1

Į Valstybinę psichiatrinę ligoninę psichiniai ligoniai priimami šia pirmumo eile:
1. visuomenei pavojingi,
2. pavojingi sau ir todėl reikalingi nuolatinės priežiūros beturčiai,
3. pavojingi sau ir todėl reikalingi nuolatinės priežiūros pasiturintieji.
4. nepavojingi visuomenei ir sau.

2

Visuomenei pavojingi psichiniai ligoniai priimami į psichiatrinę ligoninę, kai jie siunčiami nutarimais; 1) teismų, 2) apskričių bei miestų gydytojų, 3) Sveikatos departamento.

3

Apskričių bei miestų gydytojai ir Sveikatos departamentas, spręsdami ligonio pavojingumo visuomenei klausimą, žiūri, ar ligonis dėl savo psichinės ligos sudaro pavojų kitų asmenų gyvybei, sveikatai ir turtui arba viešajai tvarkai bei rimčiai. Šiam klausimui spręsti reikalingos žinios gaunamos iš policijos arba ligonio giminių, globėjų ir kitų ligonį prižiūrinčių ar gydančių asmenų. Gautos iš privačių asmenų žinios, reikalui esant, patikrinamos per policijos arba vietos savivaldybės įstaigas. Nutarime turi būti nurodyti duomenys, iš kurių padaryta atitinkama išvada.

4

Sveikatos departamentas sprendžia ligonio visuomenei pavojingumo klausimą, tiktai gavęs skundą dėl apskrities bei miesto gydytojo nutarimo, kuriuo ligonis pripažintas visuomenei nepavojingas.

5

Sveikatos departamento ir apskričių bei miestų gydytojų pripažintus visuomenei pavojingus psichinius ligonius į psichiatrinę ligoninę nugabena jų giminės arba globėjai; jeigu jie dėl neturto arba dėl ligonio ligos ypatybių to padaryti negali, tai ligonį gabena į ligoninę policija.

6

Psichinio ligonio pavojingumą sau pačiam ir jam nuolatinės priežiūros reikalingumą nustato apskrities bei miesto gydytojas arba pati psichiatrinė ligoninė, priimdama ligonį, jeigu tokio ligonio nebuvo apžiūrėjęs apskrities bei miesto gydytojas.

7

1 str. 4 p. nurodytieji ligoniai priimami į ligoninę, pagal apskrities gydytojo liudijimą arba ir be liudijimo, įsitikinus ligoninės gydytojams, kad tie asmenys iš tikrųjų serga psichine liga.

8

Kai į psichiatrinę ligoninę siunčiamas visuomenei nepavojingas beturtis ligonis, tai ligoninei drauge turi būti pristatytas iš vietos policijos liudijimas.

9

Dėl pavojingumo visuomenei priimtieji į psichiatrinę ligoninę psichiniai ligoniai iš ligoninės išleidžiami, ligoninės gydytojų komisijai nustačius, kad jie yra pasveikę arba, kad ir nevisai pasveikę, bet nebepavojingi visuomenei.

Teismų nutarimais laikomieji ligoninėje asmenys gali būti išleisti pirmoje pastraipoje nurodyta tvarka, tiktai išėjus nutarimo nurodytam laikui.

10

9 str. nurodytieji nevisai pasveikę ligoniai gali būti dar palikti ligoninėje. Dėl palikimo ligoninėje klausimas sprendžiamas, turint galvoje 1 str. nurodytą pirmumo eilę.

11

Priimtieji į ligoninę pagal 1 str. 2 ir 3 p. ligoniai išleidžiami iš ligoninės gydytojų komisijai nustačius, kad jie nebereikalingi nuolatinės priežiūros, arba giminių ar globėjų prašymu. Nebereikalingi nuolatinės priežiūros ligoniai gali būti dar palikti ligoninėje ligoninės nuožiūra pagal pirmumo eilę.

12

1 str. ū p. nurodytieji ligoniai iš ligoninės išleidžiami ligoninės nuožiūra arba giminių ar globėjų prašymu.

13

9 ir 11 str. nurodytoji gydytojų komisija sudaroma iš ligoninės direktoriaus, to ligoninės skyriaus vedėjo, kur laikomas ligonis, ir bet kurio trečio ligoninės gydytojo.

14

Nuo 1938 m. liepos 5 dienos ligi šių taisyklių paskelbimo buvusių psichiatrinėje ligoninėje ligonių visuomenei pavojingumą nustato 13 str. nurodyta gydytojų komisija.

Plk. S. Leonas
Vidaus Reikalų Ministras

Tomis taisyklėmis remiantis, į Valstybinę psichiatrinę ligoninę buvo priimami šie ligoniai: 1. visuomenei pavojingi, 2. pavojingi sau ir todėl reikalingi nuolatinės priežiūros, nežiūrint jų turto, ir 3. psichiniai ligoniai, reikalingi gydymo, nors jie ir nepavojingi nei sau, nei visuomenei. Visuomenei pavojingi psichiniai ligoniai buvo priimami į ligoninę, kai juos siųsdavo: 1. teismai, 2. apskričių bei miestų gydytojai ir 3. Sveikatos departamentas. Šioms įstaigoms nutarimą padarius, ligonį į psichiatrinę ligoninę nugabendavo giminės, globėjai; jei jie to negalėdavo padaryti, tuo atveju jį nugabendavo policija. Psichiškai sergančius ir visuomenei ar sau pavojingus ligonius be anksčiau minėtų įstaigų, į ligoninę priimti turėjo teisę ir tos ligoninės gydytojai. Visuomenei ar sau pavojingi ligoniai, priimtieji į ligoninę ir ten gydyti, iš ligoninės buvo išleidžiami, tik gydytojų komisi-

jai nustačius, kad jie nebėra pavojingi. Gydytojų komisija buvo sudaroma iš ligoninės direktoriaus, skyriaus vedėjo, kurio žinioje ligonis gulėjo, ir trečio, ligoninėj dirbančio, gydytojo.

Tauragės psichiatrinė ligoninė oficialiai turėjo 100 lovų. Esant lovų trūkumui, buvo įrengti ligoniams pusrūsiai ir 1925 ta ligoninė jau galėjo priimti apie 200 ligonių. Visai Lietuvos teritorijai toks lovų skaičius psichiniams ligoniams buvo per mažas. 1926 m. psichiatrinė ligoninė iš Tauragės buvo perkelta į Kalvariją ir įkurta atremontuotose buvusiose rusų kareivinėse. Patalpos psichiatrinei ligoninei buvo neblogos ir palyginti patogios. Tilpo apie 500 ligonių. Namas buvo trijų aukštų, erdvus. Jis buvo padalintas pusiau, viena dalis buvo paskirta vyrams, kita moterims. Ligoninės direktorium buvo dr. Eliziejus Draugelis. Ir ši ligoninė psichiškai nesveikiems ligoniams pasidarė taip pat maža, ir 1939 m. pabaigoje buvo keltas klausimas ligoninę praplėsti iki 1000 lovų.

Dr. Eliziejus Draugelis

Gydymui buvo naudojama darbo terapija. Vasaros metu ligoniai dirbdavo ūkio darbus ligoninės ūkyje. Ligoninė turėjo stalių dirbtuvę ir siuvyklą. Taip pat buvo naudojami raminantieji vaistai, aktyvi elektrotraukulinė ir insulino terapija. Dr. Eliziejus Draugelis, buvusias trijų aukštų dideles kareivines atremontavo, pritaikė jas psichiatrinei ligoninei ir sėkmingai jai vadovavo iki pirmosios rusų okupacijos, t.y. iki 1940 m. vasaros.

Atgautame Vilniuje 1939 m. rasta valstybinė psichiatrinė ligoninė, įsteigta lenkų 1927 m. Prie jos buvo prijungta ir universiteto psichiatrinė

klinika ir gydymui vadovavo psichinių ligų katedros vedėjas ir jo padėjėjai. Ta ligoninė turėjo 300 lovų. ji veikė pirmosios rusų ir vokiečių okupacijos metais.

Klaipėdos krašte veikė 1929 m. įkurta dr. Paupio ligoninė. Pradžioje ji turėjo 70 lovų, 1932 m. ji buvo praplėsta iki 110 lovų. Ši ligoninė aptarnavo beveik tik Klaipėdos kraštą. Todėl psichiatrinių lovų skaičiumi Klaipėdos kraštas buvo geriau aprūpintas nei Didžioji Lietuva, kur Suvalkų Kalvarijos ligoninė turėjo tik 500 lovų.

DŽIOVOS PROBLEMA

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą į džiovą visai nebuvo kreipiama dėmesio ir kovai su ja nebuvo jokių priemonių. Viskas teko kurti iš naujo, iš pradžių. Tuo rūpinos vyriausybė ir į tą kovą įsijungė įvairios organizacijos. Apie tai yra pasisakyta kitoje vietoje. Čia yra paminima tik trumpai, kiek Sveikatos departamentas tiesiogiai buvo įsijungęs į kovos su džiova problemą. Jis savo žinioje turėjo kovai su džiova sanatoriją Varėnoje (50 lovų), plaučių ligoninę Jurbarke (50 lovų) ir tuberkuliozo skyrių (30 lovų) prie Valstybinės Kauno ligoninės.

Turint tas įstaigas, reikėjo ir toms įstaigoms tvarkyti vidaus statuto. 1927 m. lapkričio mėn. 7 d. Vidaus reikalų ministerio buvo paskelbtas Valstybinės tuberkuliozo sanatorijos Varėnoje statutas. (*Vyr. Žin.* nr. 261)

Pagal tą statutą gydymo ir išlaikymo mokestį nustatė Sveikatos departamentas. Į sanatoriją buvo priimami vyrai, moterys, ir vaikai ne jaunesni kaip 10 metų amž. Statuto taisyklės nusakė ligonių į sanatoriją priėmimą ir iš jų išleidimą, jų gydymą, vidaus tvarką, sanatorijos vedėjo ir kitų tarnautojų pareigas. Plačiau apie kovą su džiova rašo dr. M. Budrienė.

Valstybinės tuberkuliozo sanatorijos Varėnoje statutas

Sanatorija yra Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamento žinioje. Sanatorija veikia be pakaitos ir turi 50 vietų stacionariniams ligoniams.

2

Ligonių gydymo ir jų išlaikymo mokestį nustato Sveikatos departamentas ir tvirtina Vidaus reikalų ministeris, susitaręs su Valstybės kontrolierium.

3

Į sanatoriją priimami abiejų lyčių ligoniai, kurie serga plaučių tuberkuliozu pirma stadija (neatvira forma), išskyrus vaikus ligi 10 m. amžiaus.

Pastaba. Išimtinais atsitikimais, gavus kiekvieną kartą Sveikatos departamento sutikimą, sanatorijoje gali būti gydomi sergantieji sąnarių, kaulų ar liaukų tuberkuliozu.

Ligoniai į sanatoriją priimami arba sanatorijos vedėjo nuožiūra, arba gydytojų liudijimais, kad siunčiamas į sanatoriją ligonis tinka sanatoriniam gydymui.

Pastaba. Gydytojas, siųsdamas ligonį į sanatoriją, turi pasiklausti sanatorijos administracijos, ar yra laisvų vietų.

5

Tiek vyrai, tiek ir moterys ir kiek galima vaikai sanatorijoje laikomi atskirose palatose. Taip pat skiriamos jiems atskiros vonios, prausyklos ir išeinamosios vietos.

6

Ligoniai iš sanatorijos išleidžiami —

a) pilnamečiams ligoniams išreiškus apie tai norą,

b) artimiems ligonio giminėms ar globėjams reikalaujant,

c) sanatorijos vedėjui reikalaujant, kai ligonis pasveiksta arba jo liga pereina į smulkesnę formą, kuri netinka sanatoriniam gydymui, arba ligonis nesilaiko vidaus tvarkos taisyklių.

7

Sanatorijos vedėjas turi žiūrėti, kad ligoniai būtų gerai laikomi tiek slauginimo, tiek ir maitinimo žvilgsniu.

Gydytojas turi ne rečiau kaip 2 kartu per dieną aplankyti ligonius; svarbesniam reikalui ištikus, medicinos pagalba turi būti suteikta neatidedant kiekvienu metu.

Pastaba. Gailestingųjų seserų ir slaugytojų budėjimo laiką nustato sanatorijos vedėjas. Kiekvieną dieną budinčio personalo pavardės turi būti pažymėtos visiems ligoniams prieinamoje vietoje (salėje, koridoriuje).

8

Kiekvieno ligonio turi būti vedamas ligos istorijos lapas.

9

Visokios rūšies nešvarumai (atmatos, skrepliai etc.) turi būti atitinkamai dezinfekuojami ir pašalinami, kad nepakenktų kitų sveikatai. Sunkiai susirgę ar marinami ligoniai talpinami atskiroje palatoje, lavonai tuojau išvežami į tam reikalui prirengtą koplytėlę.

10

Sanatorijos vedėjas atsako už sanatorijos tinkamą veikimą. Jam priklauso visas

medicinos ir ūkio personalas, jis gali prašyti Sveikatos departamento netinkamą personalą atleisti.

11

Sanatorijos ligoniai turi laikytis nustatytos tvarkos ir gydytojų bei administracijos personalo nurodymų.

Pastaba. Sanatorijos vedėjo pasirašytos vidaus tvarkos taisyklės turi būti iškabintos valgomajame, salėje ir ligonių priėmimo kambaryje, jose turi būti tiksliai nustatyta —

a) gydytojo ligonių lankymo laikas,
b) ligonių priėmimo valandos,
c) ligonių daiktų priėmimo ir jų saugojimo tvarka,
d) ligonių lankymo tvarka,
e) ligonių maitinimo, pasivaikščiojimo, žaidimo, darbo gryname ore ir t.t. valandos.

12

Sanatorijos ūkį veda ūkio vedėjas, kuris ūkio srityje yra sanatorijos vedėjo padėjėjas ir netarpiniai jam priklauso.

13

Ūkio vedėjas atsako už sanatorijos inventorių, ligonių turtą, medžiaginę ir piniginę atskaitomybę, ir netarpiniai jam priklausančio personalo darbą.

14

Sanatorijos atskaitomybė vedama bendra valstybinių ligoninių tvarka.

I. Musteikis
Vidaus Reikalų Ministeris.

KITOS TAISYKLĖS AR PATVARKYMAI

Be to, dar buvo išleista: 1. Medicinos rentgenologijos egzaminų programa (*Vyr. žin.* 1927 m. sausio mėn. 12 d. No. 243).

2. Laidojimo ir mirties priežasčių registracijos taisyklės (*Vyr. žin.* 1928 m. birželio mėn. 9 d. No. 277).

3. Diagnostikos laboratorijų taisyklės (*Vyr. žin.* 1939 m. rugsėjo mėn. 28 d. No. 666).

4. Ypač kruopščiai rengtos ir plačios buvo: „Taisyklės teismo mediciniškiems sužalojimų ir lavonų tyrimams vykdyti"; pakelbtos (*Vyr. žin.* 1935 m. gruodžio mėn. 17 d. No. 515).

5. Taip pat labai plačios ir detalios buvo „Dezinfekcijos taisyklės" (*Vyr. žin.* 1936 m. sausio mėn. 25 d. No. 520).

Visi įstatymai ir visos taisyklės buvo leidžiami ir skelbiami Vidaus reikalų ministerio vardu, tačiau čia minimi įstatymai ir taisyklės buvo parengti Sveikatos departamento ir jo sudarytų atitinkamų komisijų.

SVEIKATOS DEPARTAMENTO ŽINIOJE BUVUSIOS ĮSTAIGOS

Valstybinis higienos institutas.

Sveikatos departamentas savo žinioje turėjo Kauno Valstybinį Higienos Institutą, kuriame buvo atliekami įvairūs laboratoriniai tyrimai, gaminami skiepai, jame taip pat buvo įsikūręs Pasteur'o Institutas. Sveikatos departamentas savo žinioje turėjo Centrinį valdžios vaistų sandėlį ir Valstybinę Kauno miesto ligoninę. Tas įstagas Sveikatos departamentas ir administravo. To darbo apimtį valstybės kūrimosi pradžioje parodo ši pajamų ir išlaidų lentelė. (*Medicina,* 1922, No. 9-10)

Sveikatos Departamento 1919, 1920 ir 1921 m. pajamos ir išlaidos.

Eil. Nr.	Koki reikalai	1919 metų		1920 metų		1921 metų	
		Pajamos	Išlaidos	Pajamos	Išlaidos	Pajamos	Išlaidos
1.	Tarnautojų algos centre .	—	252.020	—	485.565	—	367.903
	Tarnautojų algos provinc. .	—		—		—	709.425
2.	Kauno m. Ligoninė	160.600	855.800	490.960	1.421.185	1.109.364	2.153.341
3.	V. Psichiatrinė Lig-nė . . .	18.000	42.525	18.000	190.000	30.527	333.605
4.	Centr. Valdž. Vaistų Sandėlis.	421.395	374.400	2.034.355	1.540.195	1.547.078	1.019.996
5.	V. Analitinė Laboratorija . .	—	24.040	23.545	43.350	91.010	93.278
6.	V. Higijenos Institutas . . .	8.800	117.676	59.070	104.021	123.722	177.181
7.	Kova su apkreč. ligomis . .	—	260.260	—	1.000.650	25.000	882.432
8.	Pašalpa Saviv. lig-nėms. . .	—	388.635	—	208 690	—	172.000
9.	Švietimo reikalai	—	4.080	—	30.000	30.590	92.743
10.	Kancel. ir ūkio reikalai . . .	—	2.550	—	26.625	—	54.807
11.	Paštas, telegrafas ir telefonas.	—	—	—	—	—	12.577
12.	Kelpinigiai ir dienpinigiai . .	—	2.315	—	15.950	—	40.130
13.	Įvair. paš., dov. ir extra atlyg.	—	—	—	—	—	16.258
		608.795	2.324.301	2.625.930	5.066.231	3.257.291	6.125.676

Technikos-chemijos laboratorija

Technikos chemijos laboratorija priklausė Finansų ministerijai ir tam tikru susitarimu aptarnavo Sveikatos departamento įstaigas.

Veterinarijos sritis priklausė Žemės ūkio ministerijai ir ją tvarkė Veterinarijos departamentas, kuris sekė epizootijas, prižiūrėjo skerdyklas, mėsos eksportą ir importą, pienines, veterinarijos ligonines bei ambulatorijas, personalą, veterinarijos laboratorijas ir t.t.

MEDICINOS TARYBA

Kadangi Lietuvos sveikatos, sanitarijos ir socialinės apsaugos reikalai buvo išskirstyti penkioms ministerijoms, darbui suvienodinti ir principiniams klausimams spręsti buvo Medicinos Taryba, kurią sudarė visų suinteresuotų ministerijų ir Universiteto Medicinos fakulteto atstovai, viso 12 asmenų. Sprendžiant farmacijos klausimus Medicinos taryboje, buvo kviečiami chemikai-vaistininkai. Medicinos taryba buvo patariamasis organas. Ji jokių įstatymų, taisyklių ar parėdymų neleido, taip pat savo žinioje neturėjo jokios gydomosios ar tiriamosios įstaigos. Tarybos posėdžiai buvo šaukiami esant reikalui. Tarybos narius skirdavo atitinkami ministerijų ministeriai ir Medicinos fakulteto dekanas.

FARMACIJOS SKYRIAUS VEIKLA

Vaistinės ir jų steigimas

Farmacijos skyrius prie Sveikatos departamento buvo įsteigtas 1918 m. lapkričio mėn. 18 d. Šio skyriaus veikla ir uždaviniai, nors jie surašyti nedaugelyje paragrafų, buvo platūs ir svarbūs. Pradžioje farmacijos reikalai buvo tvarkomi, prisilaikant Rusijos imperijos įstatymų. Prie farmacijos skyriaus Sveikatos departamente veikė Farmacijos kolegija, kurią sudarė skyriaus viršininkas, Sveikatos departamento atstovas, farmacijos revizorius, centrinio vaistų sandėlio vedėjas ir farmacininkų organizacijų atstovas. Kolegijos tikslas buvo svarstyti ir rengti įstatymų ir taisyklių projektus, naujų vaistinių steigimas ir kitus principinius reikalus.

Farmacijos skyriaus žinioje buvo vaistų, medicinos instrumentų, kosmetikos priemonių gamyba, įvežimas, prekyba ir kiti su tuo susiję dalykai. Šio skyriaus žinioje buvo visos vaistinės.

Pirmoji vaistinė buvo įsteigta Vilniuje 1506 m., o Kaune 1540-45 m.

Kiek vėliau pradėjo formuotis vaistininkų gilda. 1707 m. Rusijos seimas svarstė ligoninių reikalą, ir buvo nutarta, kad ligoninėje turi dirbti gydytojas, felčeris ir vaistininkas.

Nepriklausomoj Lietuvoj vaistinės buvo steigiamos nustatyta tvarka ir su Vidaus reikalų ministerio leidimu, atsižvelgiant į vietos gyventojų skaičių. Vaistinės buvo dviejų tipų: normalios ir kaimo vaistinės. Lietuvoje vaistines steigti ir laikyti turėjo teisę valstybė, miestų ir apskričių savivaldybės, Raudonojo Kryžiaus draugija, chemikai-vaistininkai ir provizoriai, vaistininkų padėjėjai, turį farmacijos praktikos teises, ne jaunesni kaip 25 m. amž. ir teismo nebausti. Mažesniuose miesteliuose ir bažnytkaimiuose galėjo būti po vieną vaistinę. Apskrities ir didesniuose miestuose vaistinei įsteigti buvo reikalaujama ne mažiau kaip 3,000-4,000 gyventojų. Pvz. apskrities mieste, turinčiam 12,000 gyventojų, galėjo būti ne daugiau kaip 3 vaistinės. Norintiems steigti vaistinę toj pačioj vietoj keliems asmenims pirmumas buvo duodamas įstatymų numatyta tvarka.

Vaistinių patalpas, įrengimus, vaistų sąrašą griežtai kontroliuodavo atitinkami organai, kurie buvo Vidaus reikalų ministerio žinioje. Vaistinių tinklas sparčiai plėtėsi ir 1939 m., be Vilniaus krašto, Lietuvoje buvo 317 vaistinių.

Kontroliuojant griežtai vaistinių steigimą, norėta išvengti žalingos konkurencijos ir apsaugoti ligonius nuo nesąžiningo vaistų vartojimo. Ta griežta kontrolė ir vaistinių priežiūra buvo reikalinga todėl, kad, nesant arti gydytojo, vaistininkas turėjo teisę duoti vaistus ligoniui ir be gydytojo recepto, tik tam tikros rūšies vaistus, ne svaigiuosius.

Vaistų gamyba bei prekyba ir vaistų kainos buvo taip pat kontroliuojamos. Buvo išleistas svaigiųjų vaistų įstatymas, nustatyta, kurie vaistai laikomi svaigiaisiais. Tų vaistų gaminimą, įvežimą, išvežimą, laikymą, pirkimą, pardavimą net ir tranzitą prižiūrėdavo Vidaus reikalų ministerija. Visoms čia minėtoms operacijoms asmuo ar bendrovė turėjo gauti Vidaus reikalų ministerijos leidimą. Įvežant, išvežant ar parduodant tuos vaistus, turėjo būti vedamos atitinkamos knygos, kur svaigieji vaistai ir jų kiekiai turėjo būti įrašomi.

Vaistinių steigimo taisyklės buvo paskelbtos *Vyr. žin.* No. 183, 1925 m. vasario mėn. 26 d.

Vaistinių steigimo taisyklės

1. Privačių asmenų vaistinės steigiamos medicinos statuto 352-356 straipsniais. (Įd. rink. XIII t.) nustatyta tvarka.

2. Prašymas vaistinei steigti duodamas Vidaus ministerijos Sveikatos departamentui.

3. Leidimus naujoms vaistinėms steigti duoda Vidaus reikalų ministeris.

4. Vaistinių skaičius valsčiaus ir apskrities teisėmis miestuose normuojamas tų miestų gyventojų skaičium tokiu būdu:

a) Valsčiaus teisėmis miestuose ir tuose apskrities teisėmis miestuose, kuriuose yra ne daugiau kaip 12,000 nuolatinių gyventojų, vienai vaistinei turi tekti ne mažiau kaip 3000 gyventojų.

b) apskrities teisėmis miestuose, kuriuose yra daugiau kaip 12000 nuolatinių gyventojų, vienai vaistinei turi tekti ne mažiau kaip 4000 gyventojų.

Jei kuriame mieste esamų vaistinių yra per maža vietos gyventojų būtiniems reikalams patenkinti, tai tokiame mieste galima leisti naują vaistinę steigti, jei naujai vaistinei yra ne mažiau kaip pusė šio paragrafo a ir b nustatytos gyventojų normos.

Apskrities centro mieste, kuriame yra tik viena vaistinė, galima leisti įsteigti antrą vaistinę, kad ir to miesto gyventojų skaičius neatitinka šio paragrafo a ir b nustatytos normos.

5. Miestelyje ar kaime naują vaistinę steigti leidžiama, jei esamoji artimiausia tam miesteliui ar kaimui vaistinė yra nuo jo ne arčiau kaip per 7 kilometrus.

6. Nustatant miesto gyventojų skaičių, reikia remtis paskutinio visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis.

7. Duodant leidimus privačioms vaistinėms steigti, pirmumo teisė duodama Lietuvos teismų nenuteistiems už Baudžiamojo statuto 200-202 str. numatytus nusižengimus farmacininkams, kurie neturi savo normalinės vaistinės, atskiros ar bendros nuosavybės teisėmis valdomos, ir kurie ilgiausią laiką yra dirbę normalinėje vaistinėje, turėdami magistro ar provizoriaus laipsnį, arba dirbę valstybės tarnyboje farmacijos ar sanitarijos srityje.

Nustatant darbo laiką, vieneri normalinės vaistinės vedimo metai prilyginami 1½ metams paprastos tarnybos su provizoriaus laipsniu normalinėje vaistinėje, vieneri tarnybos metai valstybės įstaigose farmacijos ar sanitarijos srityje prilyginami 1½ metams paprastos tarnybos provizoriaus laipsniu normalinėje vaistinėje, o farmacijos magistrui, lyginant su provizorium, pridedama dveji metai už mokslo laipsnį.

8. Asmuo ar įstaiga, visai negavę leidimo vaistinei steigti Lietuvoje, turi pirmumo teises prieš tą, kuris buvo gavęs leidimą steigti vaistines Lietuvoje, nors jis būtų gauto leidimo nustatyto laiku neišnaudojęs; išimtis galima padaryti tokiems asmenims ar įstaigoms, kurie nustatytu laiku neišnaudojo gautojo leidimo dėl tokių priežasčių, kurias Vidaus reikalų ministeris pripažins svarbiomis, bet tokia išimtis, kuriam nors vienam asmeniui ar įstaigai gali būti daroma tik vieną kartą.

9. Prašyme leisti vaistinę steigti turi būti nurodyta vieta, kurioje numatoma vaistinę įsteigti; vyriausybės nustatytame vaistinėm steigti rajone kandidatais gali būti tik tie asmenys, kurie savo prašyme šį rajoną nurodė.

10. Prašymai duoti leidimus vaistinėms steigti svarstomi du kartu per metus. Pirmam svarstymui kalbami prašymai priimami ligi sausio mėn. 1 dienos, o antram svarstymui — ligi liepos mėn. 1 dienos.

11. Vietos savivaldybių vaistinės steigiamos 1912 m. vasario mėn. 12 d. , kai kurių pakeitimų vaistinių steigimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

(Šias taisykles paskelbė Vidaus reikalų ministeris Z. Starkus)

Farmacijos įstaigų stovį 1935 m. rodo sekanti lentlė.

Eilės Nr. — No. d'ordre	Apskritys Districts	Farmacijos įst. skaičius Nombre des établiss. pharmac.				Personalo skaičius Personnel pharmaceut.				Pagamintų receptų skaičius Nombre des ordonnances exécutées	Vaistinių pajamos — Recettes des pharmacies					
		Vaistinių Pharmacies	Vaistų sandėlių Droguéries	Chem.-farm. laboratorijų Laboratoires de chimie pharm.	Viso Total	Provizorių Pharmaciens	Prov. padėjėjų Aides-pharmac.	Vaistinės mok. Elèves-pharmac.	Viso Total		Gauta už pagamintus vaistus pagal receptų Reçu pour les médicaments délivrés d'après les ordonnances		Rankinė Vente libre		Viso gauta Total	
		1935 m. gruodžio mėn. 31 d.—Au 31 déc. 1935									Lt.	Ct.	Lt.	Ct.	Lt.	Ct.
1	Alytaus	13	—	—	13	7	9	4	20	22 328	60 866	52	153 487	27	214 353	79
2	Biržų	12	—	—	12	6	10	5	21	34 896	101 722	59	207 027	16	308 749	75
3	Kauno	39	8	3	50	50	67	26	143	221 039	543 581	02	1 173 741	67	1 717 322	69
4	Kėdainių	13	—	—	13	6	9	3	18	31 375	79 093	63	61 909	93	141 003	56
5	Kretingos	14	—	—	14	9	9	5	23	23 440	70 419	72	204 730	15	275 149	87
6	Marijampolės	17	—	1	18	9	17	4	30	34 594	86 115	68	184 149	70	270 265	38
7	Mažeikių	13	—	—	13	10	11	4	25	28 239	68 556	10	169 917	37	238 473	47
8	Panevėžio	25	2	—	27	17	18	13	48	70 918	184 259	91	326 770	15	511 030	06
9	Raseinių	16	—	—	16	10	14	4	28	44 561	122 413	38	199 239	88	321 653	26
10	Rokiškio	11	—	—	11	4	11	3	18	30 578	92 158	33	71 412	68	163 571	01
11	Seinų	5	—	—	5	1	4	1	6	3 197	8 361	14	17 635	05	25 996	19
12	Šakių	12	—	—	12	7	7	2	16	12 849	36 141	85	96 631	59	132 773	44
13	Šiaulių	33	1	1	35	24	33	8	65	86 574	283 806	08	391 973	63	675 779	71
14	Tauragės	17	—	—	17	9	11	6	26	41 359	113 963	42	162 854	65	276 818	07
15	Telšių	13	—	—	13	10	9	7	26	28 295	74 005	09	195 654	94	269 660	03
16	Trakų	8	—	—	8	3	6	—	9	11 006	31 080	90	37 753	24	68 834	14
17	Ukmergės	15	1	—	16	8	14	6	28	41 164	93 602	28	147 561	72	241 164	00
18	Utenos	13	—	—	13	7	11	2	20	32 932	91 389	73	81 284	44	172 674	17
19	Vilkaviškio	11	—	—	11	9	8	4	21	15 785	43 361	74	148 885	17	192 246	91
20	Zarasų	5	—	—	5	2	4	2	8	12 465	34 831	83	64 357	55	99 189	38
21	Klaipėdos kr.	20	1	2	23	20	7	8	35							
	Viso — Total	**325**	**13**	**7**	**345**	**228**	**289**	**117**	**634**	**827 594**	**2 219 730**	**94**	**4 096 977**	**94**	**6 316 708**	**88**
	Viso—Total—1934	**313**	**14**	**7**	**334**	**231**	**284**	**107**	**622**	**812 939**	**2 250 832**	**20**	**4 065 456**	**64**	**6 316 288**	**84**
	Viso—Total—1933	**315**	**15**	**6**	**336**	**498**		**101**	**599**	**775 838**	**2 167 435**	**43**	**3 918 106**	**15**	**6 085 541**	**58**

VAISTAI IR JŲ GAMYBA

Sveikatos departamento Farmacijos skyriaus žinioje buvo vaistų gamyba ir jų platinimas bei pardavimas. Taip pat to skyriaus žinioje buvo ir svaigiųjų vaistų gamyba ir su tuo surištos taisyklės, įstatymai ir leidimai. Svaigiųjų vaistų įstatymas paskelbtas *Vyr. žin.* No. 362, 1931 m. rugpjūčio mėn. 7 d.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Svaigiųjų vaistų įstatymą:

Svaigiųjų vaistų įstatymas.

Svaigiųjų vaistų gaminimas, įvežimas, išvežimas ir prekyba.

1

Šio įstatymo prasme svaigiaisiais vaistais laikomi:
1) opiumo žaliava (opium brutum),
2) mediciniškas opiumas,
3) morfinas ir jo druskos,
4) diacethylmorfinas (Heroinas) ir jo druskos,
5) benzoilmorfinas, morfino esterai ir jų druskos,
6) dihydromorfinas (Dilaudidas), jo druskos ir preparatai su jais,
7) dihydrokodeinonas (Dikodidas), jo druskos ir preparatai su jais,
8) dihydrooksikodeinonas (Eukodalas), jo druskos ir preparatai su jais,
9) Acedikonas,
10) kokos lapai,
11) kokaino žaliava (cocainum brutum),
12) ekgoninas ir jo derivatai,
13) kokainas ir jo druskos,
14) Indijos kanapės,
15) Indijos kanapių galeniški preparatai; ekstraktai ir tinktūros,
16) Indijos kanapių sakai ir iš jų pagaminti preparatai: hašiš, esrar, chira ir djamba,
17) visi oficinaliniai ir neoficinaliniai preparatai, kuriuose yra ne mažiau kaip 0,2% morfino arba ne mažiau kaip 0,1% kokaino,
18) preparatai, kuriuose yra diacethylmorfino (Heroino),
19) kiti svaigieji vaistai, kurie Vidaus reikalų ministerio įsakymu bus prilyginti dėl savo svaigumo nurodytiems vaistams.

2

Svaigiųjų vaistų gaminimą, įvežimą, tranzitą, išvežimą, laikymą, pirkimą, pardavimą ir kitokį perleidimą prižiūri Vidaus reikalų ministerija.

3

Svaigiuosius vaistus gaminti, įvežti, išvežti pardavinėti, paskirstyti ir vartoti leidžiama tik gydymo ir mokslo reikalams.

4

Šio įstatymo 1 str. 3-9, 11-13 ir 19 p.p. nurodytus vaistus leidžiama gaminti tik tose įmonėse ir patalpose, kuriems duotas Vidaus reikalų ministerijos leidimas.

5

Svaigiuosius vaistus gaminti, įvežti, išvežti, pirkti, pardavinėti ir paskirstyti leidžiama tik tiems asmenims ir įstaigoms, kurie turi Vidaus reikalų ministerijos leidimą verstis šiomis operacijomis. Ligoninės ir mokslo įstaigos taip pat gali gauti leidimus pirkti ir turėti svaigiųjų vaistų ir vartoti juos savo reikalams.

Leidimų formą, jų galiojimo laiką ir sąlygas nustato Vidaus reikalų ministeris.

Leidimai gali būti bet kuriuo laiku atimti.

6

Vaistinės gali pirkti svaigiųjų vaistų savo reikalams be 5 str. nurodytų leidimų.

7

Kiekvienam svaigiųjų vaistų įvežimui arba išvežimui reikalingas atskiras Vidaus reikalų ministerijos leidimas.

8

Finansų ministeris, susitaręs su Vidaus reikalų ministeriu, gali įsakyti išvežti arba įvežti svaigiuosius vaistus tik per jo nurodytas muitines.

9

Asmenys arba įstaigos, kurios gamina, įveža, išveža, parduoda arba kitaip kaip perleidžia kitiems vaistus arba vartoja juos mokslo reikalams, turi vesti tam tikras knygas, į kurias įrašoma pagamintų, perdirbtų, gautų ir išleistų vaistų kiekiai ir pavadinimai; taip pat pažymima, iš kur gauti ir kam perleisti vaistai arba kuriam reikalui suvartoti.

10

Vidaus reikalų ministerijos atitinkami organai turi teisę padaryti reviziją įmonėse ir patalpose, kur svaigieji vaistai gaminami ir perdirbami, taip pat firmų ir atskirų asmenų sandėliuose, kuriuose vaistai laikomi ir pardavinėjami. Pareikalavus, turi būti parodytos prekybos knygos ir kiti dokumentai, kurie liečia svaigiuosius vaistus.

11

Perleisti svaigiųjų vaistų tokiems asmenims arba įstaigoms, kurie neturi tam tikrų leidimų, draudžiama. Taip pat draudžiama be leidimo laikyti tokius vaistus.

12

11 str. nuostatas neliečia vaistininkų, kai jie duoda svaigiuosius vaistus medicinos, veterinarijos ir dantų gydytojų receptais, išskyrus 13 str. nurodytus atsitikimus, taip pat neliečia kitų asmenų, kai jie perka vaistus gydytojų receptais.

Gydytojų receptai vaistinėse laikomi trejus metus.

13

Vidaus reikalų ministeris savo įsakymu nustato, dėl kurių priežasčių vaistininkai neturi teisės svaigiuosius vaistus gydytojų receptais.

14

Ūmiam reikalui esant, vaistininkas gali parduoti be recepto šių oficinalinių opiumo preparatų: tinctura opii simpl., tinctura opii crocata ir pulvis Doveri; tačiau šiuose vaistuose neturi būti daugiau kaip 0,25 gr. opiumo; parduotą kiekį vaistininkas turi įrašyti į knygas.

Baudžiamieji nuostatai.

15

Kas nusižengė:

1) įvežęs, išvežęs, gaminęs, pirkęs, pardavęs ar kitaip kaip perleidęs svaigiųjų vaistų kitiems asmenims arba įstaigoms, neturėdamas leidimo verstis šiomis operacijomis, arba

2) perleidęs bet kuriuo būdu svaigiųjų vaistų tokiems asmenims arba įstaigoms, kurie neturi leidimo pirkti, arba

3) įvežęs arba išvežęs svaigiųjų vaistų be specialinio leidimo, arba

4) gaminęs ir perdirbinėjęs svaigiuosius vaistus tose įmonėse ir patalpose, kuriose neleista, arba

5) laikęs svaigiųjų vaistų, neturėdamas leidimo — tas yra baudžiamas

kalėti paprastame kalėjime ne mažiau kaip 6 mėnesius arba piniginе bauda ne didesne kaip 10.000 litų arba abiem bausmėmis kartu.

Be to, rasti pas nusikaltusį svaigieji vaistai konfiskuojami. Konfiskuojamos prekės parduodamos Vidaus reikalų ministerijai.

Pasikėsinimas baudžiamas.

16

Kas nusižengė:

1) nelaikęs įsakymų ir taisyklių šiam įstatymui vykdyti, arba

2) nevedęs šiuo įstatymu ar taisyklėmis nustatytų knygų arba vedęs jas, nesilaikydamas nustatytos tvarkos, arba

3) kliudęs šiuo įstatymu ir taisyklėmis nustatytiems priežiūros organams vykdyti priežiūrą arba neparodęs revizuojantiems prekybos knygų ir dokumentų, kurie liečia svaigiuosius vaistus —

apskrities viršininko baudžiamas areštu ligi trijų mėnesių arba pinigine bauda ligi 1.500 litų arba abiem bausmėmis kartu.

Įstatymo vykdymas.

17

Vidaus reikalų ministeris turi teisę leisti taisyklių šiam įstatymui vykdyti.

18

Šis įstatymas veikia nuo jo paskelbimo dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Vaistų gamyba buvo vidaus reikalų ministerio žinioje. Vaistus gaminti turėjo teisę vaistinės, farmacijos-chemijos laboratorijos bei fabrikai pagal Vidaus reikalų ministerijos duotus leidimus.

Vaistus pardavinėti turėjo teisę vaistinės, vaistų sandėliai, farmacijos-chemijos laboratorijos bei fabrikai. Ligoniams arba vaistų vartotojams galėjo vaistus pardavinėti tik vaistinės ir tik mažais kiekiais. Didesniais kiekiais jos galėdavo pardavinėti tik savo gamybos farmacinius specialitetus. Farmacijos-chemijos laboratorijos bei fabrikai galėjo pardavinėti tik savo gamybos, o vaistų sandėliai visus vaistus, ligoninėms, vaistinėms, laboratorijoms ir mokslo įstaigoms. Gydytojai ir felčeriai vaistų pardavinėti negalėjo, jie galėjo duoti vaistų tik tais atvejais, kai tais vaistais reikėjo suteikti pirmąją pagalbą.

Farmacijos-chemijos laboratorijų, vaistų fabrikų ir sandėlių vedėjais galėjo būti tik chemikai-vaistininkai, provizotoriai, Lietuvos piliečiai, turį farmacijos praktikos teises ir ne jaunesni kaip 25 metų amž.

Vaistų pramonės pradžią Lietuvos teritorijoje galima laikyti 1883 metus, kai J. Taraseskis Švenčionyse įsteigė vaistažolių perdirbimo fabriką.

Galeno preparatams ir kosmetikai gaminti 1921 m. Kaune buvo įsteigta akcinė bendrovė „Vaistija".

Tais pačiais metais lapkričio mėn. 21 d. Kaune, Pramonės ir prekybos departamentui leidus, M. Judasinas, A. Rozenbergas ir E. Taubmanas

Kaune atidarė kosmetinę laboratoriją. 1922 m. sausio mėn. 25 d. Jie tą laboratoriją pavadino „Sanitas" chemine laboratorija ir tų pačių metų gegužės mėn. 5 d. gavo Vidaus reikalų ministerijos leidimą gaminti kai kuriuos vaistus (6 pavadinimų mediciniškus spiritus, 68 tinktūras, 8 rūšių tepalus, 2 linimentus, anyžių lašus ir Fovlerio tirpalą). Laboratorija „Sanitas" plėtėsi ir 1923 m. jau buvo du skyriai: farmacijos ir parfumerijos. 1930 m. buvo pastatytas naujas pastatas ir „Sanitas" laboratorija išplėsta ir patobulinta, 1939 m. buvo pagaminta prekių už 896,5 tūkstančių litų.

1923 m. A. Gerdvilio, V. Malelos ir V. Podliaskio Kaune buvo įsteigta vaistų ir kosmetikos gamybos laboratorija „GerMaPo". Ji savo veikimą vystė labai sumaniai, gražiai, ir 1932 m. įsteigė 2000 litų metinę stipendiją, kurią pavedė Medicinos fakultetui paskirti 1000 litų medicinos ir 1000 litų farmacijos studentams.

Kaune vaistus dar gamindavo Centrinio valdžios vaistų sandėlio laboratorija.

Šiauliuose provizoriaus K. Kazlausko buvo įsteigta laboratorija „Galen". Ji gamino daug vaistų ampulėmis, tabletėmis, galeno preparatus, vaistus veterinarijos reikalams, arbatas.

Nepriklausomybės laikais Ukmergėje buvo vaistų laboratorija-fabrikas „Delugan", Klaipėdoje — „Farmakon" ir „Chamonija", Vilniuje — „Eska".

Visos vaistų ir kosmetikos laboratorijos Lietuvoje buvo globojamos, proteguojamos, nes norėta sumažinti vaistų ir kosmetikos įvežimą iš užsienio.

Pirmos sovietinės okupacijos metu visos tos vaistų pramonės įstaigos, kaip ir visos vaistinės, buvo nacionalizuotos.

MEDICINOS PERSONALO PRAKTIKOS TEISIŲ TVARKYMAS

Praktikos teisių tvarkymas

Sveikatos departamento svarbus ir nelengvas uždavinys buvo tvarkyti gydytojų, dantų gydytojų, chemikų-vaistininkų, felčerių, akušerių ir gailestingųjų seserų praktikos teises. Tas teises tvarkydamas, departamen-

tas rėmėsi visų pirma įstatymais, kurie veikė Rusijoj ir Lietuvos teritorijoj prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Antra, tuo metu Lietuvoje praktikuoją gydytojai buvo išėję medicinos mokslus įvairiuose užsienio universitetuose. Diplomus reikėjo patikrinti. Buvo gydytojų, baigusių karo metu ir neturinčių atitinkamų dokumentų.

Pirmasis medicinos praktikos teises tvarkąs įstatymas Lietuvoje buvo išleistas 1921 m. sausio mėn. 14 d. ir paskelbtas Vyriausybės žiniose 1921 m. vasario mėn. 4 d. #56. Tuo įstatymu buvo patvarkyta, kurie gydytojai ir kokiu būdu galėjo gauti praktikos teises, ir kurie turėjo laikyti egzaminus; kitų valstybių suteiktos praktikos teisės buvo pripažįstamos, jei tos valstybės pripažindavo mūsų universiteto baigimą ir piliečiams suteikdavo tokias pat teises. Pagal tą įstatymą visi, gauną praktikos teises, turėjo mokėti lietuvių kalbą.

GYDYTOJŲ MEDICINOS PRAKTIKOS TEISIŲ LIETUVOJE ĮSTATYMAS

1

Gydytojų medicinos praktikos teises Lietuvoje patikrina Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentas ir duoda tam tikrus pažymėjimus verstis medicinos praktika.

Pastaba. Einantieji medicinos praktiką ir imantieji už tai atlyginimą, neturėdami nurodytų šiame paragrafe pažymėjimų, baudžiami kaip neturintieji teisės verstis gydymo praktika 195-ju Baudžiamojo statuto straipsniu.

2

Medicinos praktikos teisės Lietuvoje pripažįstamos tiems gydytojams, kurie yra išlaikę Lietuvoje valstybinius egzaminus arba atitinka šio įstatymo 3, 5, 6 ir 7-tame paragrafuose nustatytas sąlygas.

Pastaba. Medicinos praktikos teisėms įsigyti valstybiniams egzaminams laikyti Švietimo ministerio skiriama tam tikra komisija, pasiremiant 595, 609, 611-tuoju straipsniu be 2 punkto ir pastabų, 612 be pastabų, 613, 614 be pastabų, 615, 616, 617 ir priedo prie 617 str. 1-9 punktais (Medicinos įstatų XIII t. *Svod Zakonov* 1905 m. laidų ir 1906, 1908, 1909 ir 1910 m. priedo).

Švietimo ministeris kasmet skiria tos komisijos pirmininką ir narius. Švietimo ministeris nustato komisijos pirmininkui ir jos nariams atitinkamą atlyginimą iš sumų tam reikalui priimtos sąmatos ir iš mokesčio, kurį sumoka egzaminuojamieji. Mokesčių dydį ir egzaminus kasmet nustato Švietimo ministeris.

3

Nelaikant Lietuvoje valstybinių egzaminų, leidžiama verstis medicinos praktika tiems gydytojams Lietuvos piliečiams, kurie atitinka šias sąlygas:

a) Jeigu yra gavę diplomus Rusų valstybės universitetų Medicinos fakultetuose arba jiems lygių įstaigų iki 1917 m. lapkričio mėn. 1 d.

Pastaba. Diplomai gydytojų, išėjusių pilną Rusų universitetų Medicinos fakultetų arba jiems lygių mokslo įstaigų kursą ligi karo pradžios, kuriais buvo gautas gydytojų laipsnis be egzaminų Aukščiausios Rusų Valdžios įsakymu, turi lygios vertės su aukščiau šiame punkte minėtais diplomais.

b) jeigu yra gavę diplomus buvusių Rusų universitetų fakultetų arba jiems lygių įstaigų, duotus po 1917 m. lapkričio mėnesio 1 d. ir gali įrodyti, kad diplomas gautas, išėjus visą mokslo programą ir išlaikius valstybinius egzaminus.

c) diplomai, gauti po 1917 m. lapkričio mėn. 1 d., duoda medicinos praktikos teises, jei gavęs diplomą gali įrodyti, kad jis yra išėjęs ligi karo pradžios 8 semestrus.

d) jeigu yra gavę užsienio universitetų medicinos daktaro diplomus ir yra išlaikę valstybinius egzaminus buvusioje Rusijoje ligi 1917 m. lapkričio mėn. 1 d.

4

Turi teisės laikyti valstybinius egzaminus ir, išlaikę juos, gauti medicinos praktikos teisę:

a) gydytojai, kurie yra gavę diplomus, minėtus šio įstatymo 3 paragrafo c ir b punktuose, bet neturi reikalaujamų šiuose punktuose įrodymų.

b) medicinos kandidatai, kurie yra gavę bet kurio universiteto medicinos fakulteto arba jiems lygios įstaigos išleidžiamuosius pažymėjimus.

c) gydytojai, kurie turi užsienio universitetų medicinos daktaro diplomus arba gali įrodyti, kad yra išėję visą medicinos mokslo kursą.

Pastaba. Gydytojai, kurie yra gavę užsienio universitetų daktaro diplomą, arba yra baigę medicinos fakultetus rusų universitetuose, arba jiems lygiose įstaigose karo metu, bet negali pateikti 3-čio paragrafo b punkte ar jo pastaboje reikalaujamų įrodymų, atsižvelgiant į jų nuopelnus medicinos srityje valstybinių egzaminų komisijos sprendimu gali būti atleisti nuo visų ar dalies valstybinių egzaminų.

5

Gydytojai, norintieji gauti teises verstis medicinos praktika Lietuvoje, privalo mokėti susikalbėti valstybine kalba.

6

Lietuvoje leidžiama verstis medicinos praktika svetimųjų valstybių piliečiams gydytojams tik tų valstybių, kuriose ir Lietuvos piliečiams gydytojams gali būti leidžiama medicinos praktika.

7

Svetimųjų valstybių piliečiai gydytojai gali įgyti Lietuvoje medicinos praktikos teises, tik išlaikę Lietuvoje valstybinius gydytojų egzaminus.

I-ma pastaba. Nuo valstybinių egzaminų gali būti atleisti gydytojai tik tų valstybių, kuriose ir nuo Lietuvos piliečių gydytojų nereikalaujama valstybinių egzaminų.

II-ra pastaba. Ypatingai svarbiais atsitikimais svetimųjų valstybių piliečiams gydytojams gali būti suteikiami leidimai verstis medicinos praktika Lietuvoje ir nesilaikant šio įstatymo 5, 6 ir 7-tojo paragrafų. Šios išimtys gali būti daromos tik valstybinių egzaminų komisijos sprendimų.

Įstatymą pasirašė A. Stulginskis, einąs Respublikos Prezidento pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininkas ir Dr. K. Grinius Ministeris Pirmininkas.

1922 m. gegužės mėn. 12 d. 4-to paragrafo pastaba buvo pataisyta. (*Vyr. Žin.* 1922 m. birželio mėn. 6 d. #92)

Vėliau praktikos teisių tvarkymas buvo pritaikytas esamoms sąlygoms. Baigusiems medicinos mokslą Lietuvoje praktikos teisės buvo suteikiamos, atlikus vienerių metų stažą-praktiką ligoninėse.

Studentai, baigę Medicinos skyriaus dešimties semestrų, Odontologijos-aštuonių, Farmacijos skyriaus taip pat aštuonių semestrų kursą, gaudavo kandidato liudijimus. Visų skyrių kandidatai turėdavo išlaikyti valstybinius egzaminus universiteto baigimo diplomui gauti. Valstybinius egzaminus turėjo pradėti laikyti ne vėliau, kaip po trejų metų nuo kandidato liudijimo gavimo dienos, o pradėję laikyti galėjo tęsti ne ilgiau kaip trejus metus nuo egzaminų pradžios. Dauguma kandidatų pradėdavo laikyti tuojau pat, liudijimus gavę, ir tęsdavo apie metus ar pusantrų. Gabesnieji išlaikydavo per šešis, aštuonis ar dvylika mėnesių. Medicinos kandidatai, išlaikę valstybinius egzaminus, gaudavo universiteto baigimo gydytojo diplomą, odontologijos kandidatai dantų gydytojo ir farmacijos kandidatai chemiko-vaistininko diplomus.

Gydytojai, gavę gydytojo diplomą, dar negalėjo verstis gydytojo praktika. Praktikos teisėms gauti jie turėjo atlikti vienerių metų klinikinį stažą.

Klinikinį stažą tvarkydavo, leisdavo taisykles ir, atlikus stažą, praktikos teises suteikdavo Sveikatos departamentas. V. D. universiteto Medicinos fakulteto klinikose klinikinį stažą galėjo pradėti ar jį atlikti asmenys, dar būdami kandidatais, t.y. dar neišlaikę valstybinių egzaminų ir negavę gydytojo diplomo. Kitose ligoninėse ar kitų miestų ir apskričių ligoninėse klinikinį stažą galima buvo atlikti, ir jis buvo atliekamas tik

tada, kai jau buvo gautas diplomas. Dažniausiai ir daugiausia medicinos kandidatų laikydavo valstybinius egzaminus ir kartu atlikdavo dalį ar visą stažą Medicinos fakulteto klinikose.

Pirmosios praktikos atlikimo taisyklės buvo išleistos 1926 m.

MEDICINOS KANDIDATŲ IR GYDYTOJŲ PRAKTIKOS TAISYKLĖS

„Vyr. Žin." Nr. 241 (eil. 1569).

Einant Medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologios praktikos teisių įstatymo („Vyr. Žin." Nr. 190 eil. 1291) 4. nustatomos tokios medicinos kandidatų ir gydytojų praktikos taisyklės.

1. Vienerių metų medicinos praktiką turi atlikti medicinos kandidatai ir gydytojai, kurie neturi reikalingo praktikos stažo.

2. Medicinos kandidatai ir gydytojai, atlikdami vienerių metų medicinos praktiką, turi dirbti 3 mėnesius terapijos, 3 mėn. akušerijos, 3 mėn. chirurgijos ir 3 mėn. kituose ligoninės skyriuose.

3. Praktika apskričių ligoninėse, kuriose nėra šitų taisyklių 2 nurodytų specialinių skyrių, bet yra teikiama šitų sričių medicinos pagalba, įskaitoma medicinos kandidatams ir gydytojams į vienerių metų praktiką.

Medicina, 1926, Nr. 11

V. Požėla
Vidaus Reikalų Ministeris

Dr. E. Draugelis,
Sveikatos Departamento Direktorius.

Vėliau buvo išleistos gydytojų praktikai atlikti detalesnės taisyklės. 1932 m. jos buvo papildytos.

GYDYTOJŲ PRAKTIKAI ATLIKTI TAISYKLĖS

(V. Ž. Nr. 380, eil. 2616)

Pasirėmęs Medicinos, odontologijos ir farmacijos praktikos teisių įstatymo 2 str., skelbiu šias taisykles:

1. Įgijusieji aukštojo mokslo teises gydytojai, kurie nori verstis gydytojo praktika, turi atlikti Medicinos, odontologijos ir farmacijos praktikos teisių įstatymo 2 str. nustatytą 1 metų praktiką.

Į praktiką gali būti įskaityta medicinos kandidato praktika Vytauto Didžiojo universiteto klinikose.

2. Praktika atliekama Lietuvoje šiose ligoninėse:

1) universiteto klinikose,

2) D-ro Basanavičiaus vardo karo ligoninėje,

3) Vidaus Reikalų Ministerijos ligoninėse,

4) didesnėse savivaldybių ir visuomenės organizacijų ligoninėse.

Sveikatos departamentas kiekvienais metais skelbia gydymo įstaigų sąrašą, kuriose galima atlikti praktiką, ir nustato, kiek praktikantų vienu metu įstaigoje gali dirbti.

3) Praktikantas dirba 4 mėnesius vidaus ligų, 3 mėnesius akušerijos, 3 mėnesius chirurgijos skyriuose ir 2 mėnesius kitų ligų skyriuose savo pasirinkimu.

4. Praktika turi būti atlikta be pakaitos. Pakaitas gali leisti Sveikatos departamentas.

5. Norėdamas atlikti praktiką, kurioje nors gydymo įstaigoje, praktikantas įteikia prašymą tos įstaigos vedėjui; prideda universiteto liudymą arba diplomą, arba jų nuorašus.

6. Įstaigos vedėjas, priėmęs praktikantą, tuojau praneša apie tai Sveikatos departamentui.

7. Praktikantas dirba gydymo įstaigos arba jos skyriaus vedėjo prižiūrimas ir pamokomas.

8. Praktikantui pavedama globoti tam tikrą ligonių skaičių, daryti kliniškas analizes, dalyvauti lavonų skrodime, rašyti ligos istorijas; be to, praktikantas mokosi rašyti receptus ir gydytojo liudymus.

9. Persikeliančiam praktikantui į kitą gydymo įstaigą arba atlikusiam praktikos stažą, įstaigos vedėjas išduoda pažymėjimą, nurodydamas, kiek laiko kuriame skyriuje praktikantas dirbo.

10. Praktikantas, atlikęs praktiką įteikia Sveikatos departamentui prašymą leisti verstis gydytojo praktika.

Prie prašymo turi būti pridėta diplomas, pažymėjimas apie praktikos atlikimą ir pasas arba šių dokumentų nuorašai.

11. Sveikatos departamentas, patikrinęs dokumentus, išduoda leidimą verstis gydytojo praktika.

12. Medicinos kandidatų ir gydytojų praktikos taisyklės (V. Ž. Nr. 241, eil. 1569) panaikinamos.

Vidaus Reikalų Ministeris.

(„Vyr. Žin." 1932 m. birž. mėn. 2 d. Nr. 384, eil. 2650)

Medicina, 1932, Nr. 5

Pridedamas

x Sąrašas įstaigų, kuriose med. gydytojai gali atlikti stažą. Sveikatos Dep-tas sudarė gydymo įstaigų sąrašą, kuriose leista medicinos gydytojų praktikos stažas atlikinėti, būtent: Alytaus, Biržų, Kėdainių, Kretingos, Marijampolės, Mažeikių, Panevėžio, Raseinių, Rokiškio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Utenos, Vilkaviškio, Šakių, Trakų apskričių ligoninėse, Kauno valst. ligoninėje, Valst. vaikų ligoninėje, dr. Basanavičiaus vardo karo ligoninėje, Raud. Kryž ligoninėje Kaune, šv. Luko ligoninėje Kaune, Kauno žydų ligoninėje, Valst. Jurbarko plaučių ligų ligoninėje, Šiaulių miesto ligoninėje, Šv. Jokūbo ligoninėje Vilniuje, Žydų ligoninėje Vilniuje, Užkrečiamųjų ligų ligoninėje Vilniuje, Savičiaus ligoninėje Vilniuje,

Geležinkelių ligoninėje Vilniuje ir Valstybinėse psichiatrinėse ligoninėse Vilniuje ir Kalvarijoje.

MEDICINOS, VETERINARIJOS, FARMACIJOS IR ODONTOLOGIJOS PRAKTIKOS TEISĖS

1925 m. vasario mėn. 21 d. Seimo buvo priimtas įstatymas ir *Vyr. Žin.* paskelbtas 1925 m. balandžio mėn. 23 d. No. 190, kuris tvarkė praktikos teises seniau ir naujai baigusių gydytojų ir dantų gydytojų.

Medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologijos praktikos teisių įstatymas.
(Seimo priimtas 1925 m. vasario 27 d.).

1

Medicinos, veterinarijos farmacijos ir odontologijos praktikos teisė Lietuvoje pripažįstama Lietuvos piliečiams —

a) išėjusiems Lietuvoje aukštąjį medicinos, veterinarijos, farmacijos ar odontologijos mokslą ir gavusiems savo specialybės diplomą;

b) gavusiems Rusijos valstybėje ligi 1918 m. vasario mėn. 16 d. medicinos daktaro ir gydytojo, veterinarijos magistro ir gydytojo, dantų gydytojo ir dantisto, farmacininko (farmacijos magistro, provizoriaus, provizoriaus padėjėjo ir aptiekos mokinio), medicinos felčerio, akušerės ir veterinarijos felčerio diplomą ar pažymėjimą;

c) išėjusiems medicinos, veterinarios, farmacijos ar odontologijos aukštąjį mokslą užsieniuose ir išdavusiems Lietuvoje valstybinius egzaminus;

d) gavusiems Lietuvoje medicinos felčerio, veterinarijos felčerio ir akušerės laipsnį.

Pastaba. Veterinarijos felčeriai, kurie prie kariuomenės dalių Rusijoje yra gavę veterinarijos felčerio liudijimus, norėdami turėti veterinarijos felčerio praktikos teises Lietuvoje, privalo išduoti tam tikrus egzaminus.

2

Medicinos, veterinarijos ir dantų gydytojams bei farmacininkams, svetimų valstybių piliečiams, jei jų kvalifikacijos sutinka su šito įstatymo paragrafu 1, punktu a, b ir c sąlygomis, tai ypačiai svarbiais atvejais Ministerių Kabinetas gali duoti teisę praktikuoti Lietuvoje.

3.

Asmenys, norį Lietuvoje turėti teisę verstis medicinos, veterinarijos, farmacijos ar odontologijos praktika, privalo mokėti lietuviškai.

4.

Medicinos ir dantų gydytojai bei farmacininkai, gavę diplomą iš Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto ar valst. egzaminų komisijos, įgyja teisę praktikuoti Lietuvoje, jeigu jie yra atlikę ne mažiau kaip vienerių metų praktiką, Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamento nustatytomis taisyklėmis.

5.

Veterinarijos gydytojai įgyja teisę praktikuoti Lietuvoje, jeigu jie yra gavę diplomą iš Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto arba valst. egzaminų komisijos ir atlikę ne mažiau kaip vienerių metų praktiką Žemės ūkio ministerijos Veterinarijos direkcijos nustatytomis taisyklėmis.

6.

Lig šiol veikiančiais įstatymais medicinos, veterinarijos ir dantų gydytojams, dantistams bei farmacininkams (provizoriams ir provizorių padėjėjams) praktikai eiti duoti nolatiniai pažymėjimai palieka galioje.

7.

Medicinos gydytojų, dantų gydytojų, dantistų, farmacininkų (provizorių, provizorių padėjėjų ir aptiekos mokinių), medicinos felčerių ir akušerių praktikos teises tikrina Vidaus reikalų ministeris ir duoda leidimus praktikuoti Lietuvoje.

8.

Veterinarijos gydytojų ir veterinarijos felčerių praktikos teises tikrina Žemės ūkio ministeris ir duoda leidimus praktikuoti Lietuvoje.

9.

Laikyti valstybinius egzaminus medicinos, veterinarijos ir dantų gydytojo bei provizoriaus diplomui įgyti turi teisės Lietuvos piliečiai, kurie yra išėję aukštąjį medicinos, veterinarijos, farmacijos ar odontologijos mokslą užsieniuose ar Rusijoj lig 1918 metų vasario mėn. 16 dienos.

Svetimos valstybės piliečiams, norintiems Lietuvoje laikyti valstybinius egzaminus medicinos, veterinarijos ar dantų gydytojo bei provizoriaus diplomui įgyti duoda leidimą Švietimo ministeris.

10.

Valstybinių egzaminų komisijas skiria Švietimo ministeris.

11.

Komisijos dirba Švietimo ministerio nustatytomis taisyklėmis ir egzaminų programomis.

12.

Valstybinė egzaminų komisija turi teisės visiškai ar dalinai egzaminuojamuosius atleisti nuo egzaminų.

13.

Egzaminų komisijų nariai ir egzaminatoriai už savo darbą iš tam reikalui skiriamų kreditų gauna Švietimo ministerio nustatytą atlyginimą.

14.

Už egzaminus Valstybės iždui mokamas mokestis, kurį nustato Švietimo ministeris.

15.

Norinčius provizoriaus padėjėjo laipsnį įgyti egzaminuoja Lietuvos universiteto Medicinos fakultetas.

Egzaminų programą nustato Švietimo ministeris.

16.

Medicinos felčerių ir akušerių mokslą tvarko ir egzaminų programas nustato Vidaus reikalų ministeris.

17.

Veterinarijos felčerių mokslą tvarko ir egzaminų programas nustato Žemės ūkio ministeris.

18.

„Medicinos praktikos teisių Lietuvoje įstatymas" (V. Ž. Nr. 56, Eil. 552), „Medicinos praktikos teisių Lietuvoje įstatymo pakeitimas" (V. Ž. Nr. 92, eil. Nr. 763) ir Rusijos įstatymų XIII tomo (Vračebnyj ustav) 1905 m. leidimo 220, 221, 605, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 616, 617 su priedais. 629-639 su 1906, 1908 ir 1909 m. priedais, nustoja veikę.

Praktikos teisių įstatymas buvo šiek tiek paryškintas ir papildytas 1932 m. (*Vyr. Žin.* 1932 m. balandžio mėn. 6 d. #380).

1935 medicinos gydytojų praktikos įstatymas vėl buvo šiek tiek pakeistas. Jame buvo apibrėžiama mokslo laipsnio ir specialybės sąvokos ir su tuo susijusios teisės. Tame įstatyme buvo nusakyta nėštumo

nutraukimo galimybės ir gydytojo etikos klausimai, sveikatos liudijimų, mirties pažymėjimų davimo taisyklės. Tuo įstatymu buvo numatytos bausmės už nusižengimus tam įstatymui. Pvz., už pasisavinimą mokslo laipsnio ar titulo buvo numatyta piniginė bausmė ligi 500 litų. Tas įstatymas buvo toks:

Įstatymai ir taisyklės.

1.
3465

Respublikos Prezidentas skelbia šį Medicinos gydytojų praktikos įstatymą: (*Vyr. žin.* No. 498, 1935 m. rugsėjo mėn. 13 d.)

MEDICINOS GYDYTOJŲ PRAKTIKOS ĮSTATYMAS

I. Praktikos teisė.

1. Vadintis gydytoju turi teisę asmuo, kuris yra gavęs medicinos praktikos teisę.

2. Gydytojų praktiką ir jų darbą ligoninėse prižiūri Vidaus reikalų ministeris. Kariuomenės gydytojų darbą karo ligoninėse ir kariuomenės dalyse prižiūri Krašto apsaugos ministeris.

3. Gydytojo praktikos teisė yra nuolatinė ir laikina.

4. Nuolatinę praktikos teisę gali gauti Lietuvos piliečiai, laikiną — svetimšaliai.

5. Medicinos praktikos teisės nustoja gydytojai:

1) kurie serga psichine liga, kai ta liga gali sudaryti pavojų ligonių sveikatai ar gyvybei,

2) kuriems teismo atimtos arba aprėžtos teisės.

6. Gydytojai, kurie nori verstis medicinos praktika, turi įsiregistruoti apskrities arba miesto gydytojo įstaigoje.

II. Gydytojų mokslo laipsniai ir specialybės.

7. Gydytojas gali vadintis mokslo laipsniu ar titulu, kurį jis yra įgijęs įstatymais nustatyta tvarka.

8. Gydytojas gali vadintis medicinos srities specialistu, įsigijęs tą vardą Vidaus reikalų ministerio nustatyta tvarka.

III. Operacijos

9. Gydytojas gali daryti chirurginę operaciją, ligoniui ar jo globėjams sutikus. Ši taisyklė netaikoma, kai gresia aiškus pavojus gyvybei.

10. Gydytojas gali tik viešojoje ligoninėje nutraukti nėštumą —

1) kai moteris pristato prokuroro liudijimą, kad ji smurtu išgėdinta,

2) kai moteris pristato dviejų gydytojų, vienas jų turi būti valstybės tarnautojas, liudijimus apie būtiną reikalą nutraukti nėštumą.

IV. Kiti nuostatai.

11. Gydytojas turi laikyti paslaptyje visa, ką sužino, dirbdamas savo profesinį darbą.

Gydytojas nelaiko paslapties šiais atvejais;

1) kai įstatymais turi pranešti valdžios organams apie susirgimus,

2) kai ligonis ar jo globėjas leidžia skelbti,

3) kai gydytojas sužino paslaptį iš ligonio, kuris yra globojamas; tokiu atveju gali pranešti apie tai ligonio globėjui.

4) kai dėl gydytojo paslapties laikymo gali kilti pavojus ligonio ar jo artimųjų gyvybei ar sveikatai.

5) kai gydytojas pakviestas ekspertu įstatymais nustatyta tvarka.

12. gydytojas turi prašomas suteikti ligoniui pagalbą, kai dėl pagalbos užtrukimo gresia pavojus ligonio gyvybei ar sveikatai.

13. Gydytojui už darbą atlyginama pagal gydytojų atlyginimo taksą, jeigu nesusitarta kitaip.

Taksą nustato Vidaus reikalų ministeris.

14. Sveikatos liudijimą arba mirties pažymėjimą gydytojas gali išduoti, tik pats apžiūrėjęs asmenį arba lavoną.

15. Sveikatos liudijime turi būti nurodyta:

1) kuriam reikalui ir kieno prašymu liudijimas duotas,

2) gydytojo vardas, pavardė ir adresas ir apžiūrimo asmens vardas, pavardė ir adresas,

3) kuriuo būdu nustatyta tapatybė.

4) ligos diagnozė ir apžiūrėjimo data.

16. Gydytojas vaistus laikyti, parduoti ar nemokamai duoti gali tik pirmajai ligonio pagalbai.

17. Gydytojas privalo suteikti apskrities ar miesto gydytojui statistines žinias apie jo gydomus ligonius.

V. Baudžiamieji nuostatai.

18. Asmuo, pasisavinęs gydytojo vardą, baudžiamas p;inigine bauda ligi 500 litų.

19. Gydytojas, pasisavinęs mokslo laipsnį ar titulą, baudžiamas pinigine bauda ligi 500 litų.

20. Gydytojas, nesant pavojaus ligonio gyvybei, be jo arba jo globėjo sutikimo padaręs chirurginę operaciją, baudžiamas areštu.

21. Gydytojas, išdavęs sveikatos liudijimą be apžiūrėjimo, baudžiamas areštu.

21. Gydytojas, neteikęs apskrities ar miesto gydytojui statistinių žinių apie jo gydomus ligonius, baudžiamas pinigine bauda ligi 500 litų.

VI. Baigiamieji nuostatai.

23. Šiam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministeris leidžia taisykles.

24. Medicinos statuto 16, 54-61, 225, 226, 275-277 str. panaikinami.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Prijungus Vilnių ir Vilniaus kraštą prie Lietuvos, atsirado vėl reikalas pakeisti ir papildyti praktikos teisių įstatymą. To krašto gydytojus, dantų gydytojus, chemikus-vaistininkus ir kitą medicinos personalą legalizuoti ir jų veiklą įrėminti į Lietuvos respublikos įstatymus. Todėl 1940 m. balandžio mėn. 24 d. *Vyr. Žin.* Nr. 700 buvo paskelbtas įstatymas su reikalingais pakeitimais ir patikslinimais.

MEDICINOS, ODONTOLOGIJOS IR FARMACIJOS PRAKTIKOS TEISIŲ ĮSTATYMAS

(„Vyr. Žin." 1940 m. IV. d. 700 nr. eil. 5372 nr.)

I. Medicinos gydytojų, dantų gydytojų ir chemikų-vaistininkų (provizorių) praktika.

1. Verstis medicinos, odontologijos ar farmacijos praktika reikia gauti Vidaus reikalų ministerio nustatyta tvarka leidimas.

Leidimai yra nuolatiniai ir laikiniai.

2. Nuolatiniai leidimai verstis Lietuvos medicinos, odontologijos ar farmacijos praktika duodami Lietuvos piliečiams:

1) kurie yra baigę:

a) Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto atitinkamą skyrių ir gavę diplomą, arba tokį diplomą yra įsigiję egzaminų keliu;

b) aukštuosius medicinos, odontologijos ar farmacijos mokslus Rusijoje ligi 1918 m. vasario 16 d., arba Vokietijoje ligi 1920 m. sausio 10 d., ir yra gavę diplomą, arba tokį diplomą yra įsigiję egzaminų keliu;

c) aukštuosius medicinos, odontologijos ar farmacijos mokslus užsienyje, jeigu jų diplomas Lietuvoje Švietimo ministro yra pripažintas ir jeigu jie yra išlaikę Lietuvoje praktikos teisei įgyti egzaminus pagal Vytauto Didžiojo universiteto valstybinių egzaminų taisykles tokiomis pat sąlygomis, kaip ir baigusieji medicinos, odontologijos ar farmacijos mokslus Lietuvoje;

2. Vilniaus miesto ir srities gyventojams, kurie ligi 1939 m. spalio 11 d. yra baigę aukštuosius medicinos, odontologijos ar farmacijos mokslus, jeigu jų diplomas Lietuvoje Švietimo ministro yra pripažintas ir jeigu jie ligi 1939 m. spalio 11 d. yra:

a) įgiję teisę verstis medicinos, odontologijos ar farmacijos praktika, arba

b) pradėję atlikti stažą medicinos, odontologijos ar farmacijos praktikos teisei įgyti.

1 punkto raidėmis a ir c ir 2 punkto raide b numatytiems asmenims leidimai verstis medicinos, odontologijos ar farmacijos praktika duodami, kai jie yra atlikę Vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka vienerių metų praktikos stažą.

Baigusiuosius odontologijos mokslus nuo atlikimo vienerių metų praktikos stažo Vidaus reikalų ministras gali atleisti.

3. Laikiniai leidimai verstis medicinos, odontologijos ar farmacijos praktika duodami:

a) svetimšaliams profesoriams, pakviestiems iš užsienio Lietuvos universiteto medicinos fakulteto mokslo darbui; leidimas duodamas tik profesoriavimo laikui;

b) esantiems Vilniaus mieste ir srityje medicinos gydytojams, dantų gydytojams ir farmacininkams, atitinkantiems 2 str. reikalavimus, bet neturintiems Lietuvos pilietybės, jeigu jie yra padarę žygių ir turi duomenų šiai pilietybei gauti; leidimas gali būti duodamas vieneriems metams;

c) asmenims, kurie, susituokę su svetimšaliais, nustoja Lietuvos pilietybės, jeigu jie prieš santuoką turėjo praktikos teisę Lietuvoje; leidimas gali būti duodamas vieneriems metams.

4. Išimtinais atvejais Ministrų Taryba gali duoti medicinos, odontologijos ar farmacijos praktikos teisę Lietuvos piliečiams neatitinkantiems 2 str. reikalavimų, bet turintiems praktikos teisę užsienyje.

II. Vaistininkų padėjėjų, vaistinės mokinių, dantų technikų, felčerių, gailestingųjų seserų, akušerių, masažistų, dezinfektorių ir kosmetikos kabinetų vedėjų praktika.

5. Leidimai verstis vaistininko padėjėjo, dantų techniko, felčerio, gailestingosios sesers, akušerės, masažisto, dezinfektoriaus ar kosmetikos kabineto vedėjo praktika duodami Lietuvos piliečiams:

1) kurie yra išėję:

a) atitinkamą mokslą Lietuvoje yra gavę apie tai pažymėjimus;

b) atitinkamą mokslą Rusijoje ligi 1918 m. vasario 16 d., arba Vokietijoje ligi 1920 m. sausio 10 d., ir gavę apie tai pažymėjimus;

c) atitinkamą mokslą užsienyje, išlaikę Lietuvoje atitinkamų mokyklų baigimo egzaminus ir gavę apie tai pažymėjimus;

2) Vilniaus miesto ir srities gyventojams, kurie ligi 1939 m. spalio 11 d. yra išėję atitinkamą mokslą ir yra gavę apie tai pažymėjimą, jeigu jų toks pažymėjimas Sveikatos departamento yra pripažintas.

6. Leidimai verstis vaistinės mokinio praktika duodami Lietuvos piliečiams, turintiems visas valstybinės gimnazijos ar tolygias valstybinės vidurinės mokyklos baigimo teises. Baigusieji tokias mokyklas be privalomo lotynų kalbos dėstymo turi išlaikyti egzaminus iš lotynų kalbos viso gimnazijos kurso. Vaistinės mokiniai, atlikę dvejų metų praktiką pirmos eilės vaistinėse, turi teisę laikyti egzaminus vaistininko padėjėjo vardui įgyti.

Vaistinės mokiniai, išbuvę vaistinėse penkerius metus ir neįgiję vaistininko padėjėjo vardo, nustoja teisės verstis vaistinės mokinio praktika.

Lietuvos universiteto farmacijos kandidato pažymėjimas su atlikta vienerių metų pirmos eilės vaistinėse praktika prilyginamas vaistininko padėjėjo pažymėjimui.

7. Esantiems Vilniaus mieste ir srityje vaistininkų padėjėjams, vaistinių mokiniams, dantų technikams, felčeriams, gailestingosioms seserims, masažistams, dezinfektoriams, kosmetikos kabinetų vedėjams, kurie atitinka 5 ir 6 str. reikalavimus, bet neturi Lietuvos pilietybės, gali būti duodama vieneriems metams praktikos teisė, jei jie yra padarę žygių ir turi duomenų šiai pilietybei gauti.

III. Baigiamieji nuostatai.

8. Šiame įstatyme numatytus egzaminus medicinos gydytojams, dantų gydyto-

jams ir farmacininkams vykdo Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetas; vaistininkų padėjėjams — Valstybinė egzaminų komisija.

9. Šio įstatymo numatyta praktikos teisė negali būti suteikta asmenims, sergantiems psichine liga, ligi jie nėra visiškai pasveikę, ir asmenims, kuriems teismo sprendimu yra aprėžtos ir atimtos pilietinės teisės. ligi šios teisės nėra grąžintos.

10. Leidimai verstis šiuo įstatymu numatyta praktika, kurie yra išduoti ligi šio įstatymo įsigaliojimo dienos, paliekami galioje.

11. Šio įstatymo 4 str., 5 str. 1 punkto raidėmis b ir c ir 2 punkte ir 6 str. numatytiems asmenims, kurie savo mokslo cenzo dokumentuose neturi valstybinės kalbos pažymio, praktikos teisė gali būti suteikta, tik patikrinus, prie Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamento sudarytoje komisijoje, jų valstybinės kalbos mokėjimą žodžiu ir raštu.

Asmenims, kurie šiuo metu dar negali įrodyti valstybinės kalbos pakankamo mokėjimo, bet yra davę raštinį pasižadėjimą, kad pasiruoš valstybinės kalbos mokėjimo patikrinimui, gali būti duodami laikinai leidimai verstis šiuo įstatymu numatyta praktika, bet ne ilgesniam kaip dvejų metų laikui.

12. Šiam įstatymui vykdyti taisykles leidžia Vidaus reikalų ministras.

13. Medicinos, odontologijos ir farmacijos praktikos teisių įstatymas (V. Ž. Nr. 380, eil. 2616 ir Nr. 599, eil. 4197) panaikinamas.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

A. Merkys
Ministras Pirmininkas.

Tai buvo paskutinis nepriklausomos Lietuvos Sveikatos departamento medicinos personalo teisių patvarkymas. Tuo metu Vilniaus krašte buvo gydytojų, dantų gydytojų ir chemikų-vaistininkų, baigusių Lenkijos aukštąsias mokyklas. Buvo taip pat tokių, kurie buvo baigę kitus Vakarų Europos universitetus ir, remiantis Lenkijos įstatymais, turėjo praktikos teises. Sveikatos departamentas suteikė praktikos teises tiems asmenims, kurie turėjo praktikos teises Lenkijoje ir kurių diplomus pripažino Lietuvos Švietimo ministerija. Asmenims, kurie nemokėjo valstybinės kalbos, buvo duodami laikini praktikos teisių leidimai. Per nustatytą laiką jie turėjo išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą ir išlaikę galėjo gauti nuolatinį praktikos teisių leidimą.

FELČERIAI IR JŲ TEISIŲ TVARKYMAS

Medicinos felčerių mokyklos Lietuvoje nebuvo. Jie buvo užsilikę iš prieškarinių laikų ir buvo baigę Rusų valstybės teritorijoj buvusias felčerių

mokyklas. Jie buvo laikomi pagalbiniu medicinos gydytojų personalu ir tom pareigom atitinkamai paruošiami. Tačiau iš tikrųjų daugelis iš jų dirbdavo savarankiškai ir dirbant tarp gydytojų ir felčerių dažnai kildavo didesnių ar mažesnių nesusipratimų ir konfliktų, nes felčeriai kartais peržengdavo turimas teises gydymo procese. Jie negalėjo duoti stipriai veikiančių vaistų, bet tiktai tuos, kurie buvo farmakopėjoje B skyriuje, negalėjo daryti operacijų. Dažnai jie tas taisykles peržengdavo. Kiek jų buvo Lietuvos kūrimosi pradžioje, sunku pasakyti. 1920 m. balandžio mėn. jų buvo užsiregistravę 163, o 1926 m. sausio mėn. 1 d. felčerių Lietuvoje buvo 314. Iš jų nuolatines praktikos teises turėjo 104 ir laikinas 210. Iš jų nedidelė dalis buvo felčerių-akušerių.

Felčerių teisės buvo tvarkomos įstatymais. Pirmas toks įstatymas buvo seimo išleistas 1926 m. kovo mėn. 23 d. ir *Vyr. Žiniose* paskelbtos 1926 m. gegužės mėn. 18 d. No. 225. Pagal tą įstatymą felčerio teises gaudavo asmenys, baigę felčerių mokyklas iki 1918 m. vasario mėn. 16 d. t.y., baigę Rusijoje. Vėliau felčerių teises gaudavo asmenys, baigę Medicinos fakulteto 6 semestrus ir išlaikę nustatytus Švietimo ministerijos egzaminus. Kartais įgydavo patyrimo ir pasiruošdavo felčerio egzaminams, būdami kariuomenėj ir dirbdami ligoninėje.

Felčeriai buvo susiorganizavę į Lietuvos medicinos felčerių sąjungą. Šioje organizacijoje jie svarstydavo savo narių profesinius reikalus.

Felčeriai, gyvenantieji toliau kaip 8 kilometrus nuo gydytojo gyvenamosios vietos, galėjo rašyti Sveikatos departamento nustatytomis taisyklėmis receptus ir daryti mažas, kruvinas operacijas: atidaryti arba prapjauti pūlinius, išpjauti karpas ir panašiai. Jie negalėjo rašyti sveikatos pažymėjimų ir kitų panašių sveikatos dokumentų.

Medicinos felčerių įstatymas.

(Seimo priimtas 1926 m. kovo mėn. 23 d.)

1. Medicinos felčeriu vadintis ir medicinos felčerio teisėmis naudotis gali —

a) asmuo, išėjęs ligi 1918 metų vasario mėn. 16 dienos felčerių mokyklos kursą su programa, ne mažesne kaip paskelbta Rusijos Imperijos Vidaus reikalų ministerijos 1897 metų birželio mėn. 17 dienos cirkularu Nr. 1289, ir gavo atitinkamą pažymėjimą;

b) asmuo, išlaikęs ligi 1918 metų vasario mėn. 16 dienos medicinos felčerio egzaminus prie Rusijos buvusio gubernijos medicinos skyriaus ir gavęs pažymėjimą medicinos felčerio praktikai verstis;

c) asmuo, išėjęs ne mažiau kaip šešis semestrus aukštojo medicinos mokslo Lietuvoje arba užsienyje.

2. Felčerio praktika gali verstis medicinos felčeris, Lietuvos pilietis, gavęs tam tikrą Sveikatos departamento leidimą.

3. Kuopų felčeriai ir sanitarijos puskarininkiai gali būti skiriami tarnauti sanitarijos ir gydymo įstaigose, gydytojų prižiūrimose, ir naudojami kariuomenės reikalams.

4. Medicinos felčeris turi teisę rašyti vaistus, išskyrus pažymėtus farmakopėjos „A" ir „B" sąrašuose.

5. Medicinos felčeriui, gyvenančiam toliau kaip aštuoni kilometrai nuo vietos, kur yra gydytojas, apskrities gydytojas gali leisti daryti mažas kruvinas operacijas ir Sveikatos dept. taisyklėmis raškyti vaistus iš farmakopėjos „B" sąrašo.

6. Medicinos felčeris, rašydamas receptus, pažymi savo profesiją.

7. Medicinos felčeris neturi teisės rašyti ligos pažymėjimų ir kitų panašių medicinos dokumentų.

8. Felčeriai, kurie neatitinka šito įstatymo reikalavimų, bet turi Sveikatos departamento laikiną leidimą felčerio praktika verstis Lietuvoje, gali įsigyti medicinos felčerio laipsnį Sveikatos departamento egzaminų komisijoje, sudarytoje Vidaus reikalų ministerio išleistomis taisyklėmis.

Išimtinais atvejais felčeriai, neatitinką šito paragr. reikalavimų, bet įrodę dokumentais turį ne mažiau kaip 10 metų praktikos, egzaminų komisijos gali būti iš dalies ar visai atleisti nuo egzaminų.

Mokestį už egzaminus nustato Vidaus reikalų ministeris.

9. Medicinos felčeriui, nusikaltusiam šitam įstatymui, Sveikatos departamentas gali užginti praktikuoti, kol bus padarytas teismo sprendimas.

10. Medicinos felčeriai gali būti teismo baudžiami iš Baudžiamojo statuto 195 straipsnio (*Vyr. Žin.* Nr. 196, eil. 1332).

11. Šitam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministeris leidžia reikalingų taisyklių.

Įstatymas paskelbtas *Vyr. Žin.* Nr. 225, 1926 m. gegužės mėn. 18 d.

Kadangi Lietuvoje felčerių mokyklos nebuvo tai pravartu susipažinti su medicinos felčerio laipsnio įgijimo taisyklėmis, kurios buvo paskelbtos *Vyr. Žin.* 1927 m. lapkričio mėn. 22 d. No. 262.

Medicinos felčerio laipsnio įgijimo taisyklės.

(V. Ž. Nr. 225, eilė. 1470).

1.

Egzaminams atlikti medicinos felčerio lapsniui įgyti nuo 1928 m. sausio mėn. 1 d. Sveikatos departamente sudaroma egzaminų komisija iš pirmininko — Sveikatos departamento atstovo ir narių — Kauno ligoninės direktoriaus, Kauno miesto gydytojo ir medicinos felčerių sąjungos atstovo.

Pastaba. Dalykų specialistus — egzaminatorius ir sekretorių kviečia egzaminų komisijos pirmininkas.

2.

Asmenys, kurie nori egzaminuotis, ligi 1928 m. balandžio mėn. 1 d. įteikia sveikatos departamentui savo ranka rašytą prašymą su šiais dokumentais arba jų notaro patvirtintais nuorašais —

a) mokyklos pažymėjimą apie felčerio mokslo išėjimą,

b) išeitos felčerio praktikos liudymus,

c) savo ranka rašytą curriculum vitae su smulkiai išdėstyta mokslo ir praktikos eiga,

d) vidaus pasą arba pilietybės pažymėjimą,

c) dvi fotografijas,

f) iždo kvitą apie įmokėjimą valstybės iždui 10 lt. įrašų mokesčio.

g) 30 litų pinigais egzaminų mokesčio, kurie gali būti grąžinti, jeigu egzaminuojamasis, egzaminams neprasidėjus, atsisako egzaminuotis.

I pastaba. Prašymai apmokami 4 lt. žyminio mokesčio.

II pastaba. Paduoti prašymai, nesilaikant paragrafo 2 reikalavimų, nesvarstomi.

III pastaba. Atleistiems nuo egzaminų, einant Medicinos felčerių įstatymo paragrafo 8, asmenims įmokėti įrašų ir egzaminų mokesčiai negrąžinami.

3

Egzaminai tvarkomi sveikatos departamento nustatyta programa (Sveikatos departamento 1924 m. oficialinis leidinys) pagal egzaminų tvarkaraštį, kurį skelbia egzaminų komisija ne vėliau kaip vieną savaitę prieš egzaminą.

4.

Atsakymai įvertinami šiais pažymėjimais — „patenkinamai" ir „nepatenkinamai".

5.

Kiekvieno egzaminuojamojo vedamas atskiras egzaminų lapas, kuriame pažymima egzaminų rezultatai.

6.

Neišlaikiusiam kurio nors vieno dalyko egzamino komisijos pirmininkas paskiria naują egzaminą.

Pareiškimas dėl egzaminų pakartojimo paduodamas komisijos pirmininkui ligi egzaminų sesijos pabaigos.

7.

Asmuo, neišlaikęs egzaminų iš kurios nors dalykų grupės, antrą kartą turi laikyti visus egzaminus, kurių laiką nustato komisijos pirmininkas; neišlaikęs egzaminų iš 2 grupių, toliau prie egzaminų neprileidžiamas.

8.

Egzaminams pasibaigus, komisijos pirmininkas pristato sveikatos departamentui egzaminų lapus ir egzaminus išlaikiusių asmenų sąrašą, kuriems duodamas medicinos felčerio pažymėjimas (atestatas) su sveikatos departamento direktoriaus ir komisijos pirmininko ar jos nario parašais.

9.

Jei egzaminuojamasis pakartoja kurį nors egzaminą, tai turi paskirtu laiku paduoti komisijos pirmininkui pareiškimą, pridėti kvitą apie įmokėjimą naujų 10 litų valstybės iždui įrašų ir įmokėti 30 litų egzaminų mokesčio.

10.

Medicinos felčerio laipsnio įgijimo taisyklės (V. Ž. Nr. 235, eil. 1527) panaikinamos.

Musteikis
Vidaus Reikalų Ministeris

SVEIKATOS DEPARTAMENTO ŽINIOJE BUVUSIOS SMULKIOS SPECIALYBĖS

Akušerės

Lietuvoje akušerių 1920 m. balandžio mėn. buvo apie 75. 1925 m. sausio mėn. 1 d. jau jų buvo 219. Iš jų 196 turėjo nuolatinių praktikos teisių pažymėjimą ir 23 laikinių. Akušerių mokykla buvo įsteigta 1920 m. Vėliau ji veikė prie Lietuvos universiteto akušerijos klinikos. Į ją buvo priimamos ne jaunesnės kaip 20 metų amžiaus ir baigusios ne mažiau kaip 4 gimnazijos klases. Vėliau buvo reikalaujama 6 arba 8 gimnazios klasių baigimo. Pradžioje mokslas tęsdavosi pusantrų metų, o vėliau jau 2 metus. Akušerių darbas buvo reguliuojamas įstatymu ir Sveikatos departamento taisyklėmis. Jos buvo skiriamos į punktus ir ten teikdavo gimdyvėms pagalbą, duodavo patarimus kūdikių auginimui ir atlikdavo kitus su jų profesija susijusius darbus.

Gailestingosios seserys

Lietuvoje 1920 m. balandžio mėn. gailestingųjų seserų buvo apie 50. 1925 m. sausio mėn. 1 d. jau jų buvo 130. Iš jų 32 turėjo nuolatines

praktikos teises ir 98 laikines. Gailestingųjų seserų kursai veikė Kaune nuo 1920 m. prie Raudonojo Kryžiaus ligoninės. Į kursus priimdavo baigusias ne mažiau kaip 6 gimnazijos klases ir kursai tęsdavosi 2 metus. Išleidžiamuose gailestingųjų seserų egzaminuose dalyvaudavo Sveikatos departamento atstovas. Jos praktiką atlikdavo ir kitose ligoninėse prie universiteto klinikų. Jų kursuose dėstydavo to pat universiteto Medicinos fakulteto personalas. Gailestingosios seserys buvo susiorganizavusios į Galestingųjų seserų sąjungą.

1937 m. buvo 210 felčerių, 487 gailestingosios seserys ir 556 akušerės.

Vaistininko padėjėjai

Lietuvoje vaistininko padėjėjų mokyklos nebuvo. Jie buvo užsilikę iš prieškarinės Rusijos laikų. Tą laipsnį Lietuvoje gaudavo vaistinės mokiniai, atlikę 2 metų pirmos eilės vaistinėse praktiką ir išlaikę vaistininko padėjėjo egzaminus. Vaistininko padėjėjo laipsniui įgyti egzaminų programą nustatydavo ar paruošdavo Sveikatos departamento Farmacijos skyrius, Medicinos fakulteto Farmacijos skyriaus padedamas. Leidimai verstis mokinio praktika buvo duodami Lietuvos piliečiams, baigusiems gimnazijas arba privačias mokyklas, turinčias valstybinių gimnazijų teises. Lotynų kalbos 8 gimnazijos klasių kursas buvo privalomas. Turintieji 8 gimnazijos klasių diplomus, bet be lotynų kalbos, turėjo išlaikyti lotynų kalbos egzaminą, atitinkantį 8 klasių kursą. Atlikę 2 metų praktiką ir išlaikę egzaminus gaudavo vaistininko padėjėjo vardą. Vaistininko padėjėjo specialybė buvo tvarkoma taisyklėmis.

Ryškiau smulkių specialybių kaip vaistininkų padėjėjų, felčerių, akušerių ir gailestingųjų seserų praktika buvo nusakyta įstatymu, išleistu 1932 m. ir paskelbtu *Vyr. Žin.* 1932 m. balandžio mėn. 6 d. No. 380 ir vėliau papildyta ir paskelbta *Vyr. Žin.* No. 559 ir No. 700.

II. Vaistininkų padėjėjų, felčerių, akušerių ir panašių specialybių praktika.

5. Vaistininkų padėjėjų, felčerių, akušerių, gailestingųjų seserų, kosmetikos ir panašių specialybių praktiką tvarko ir praktikos teises nustato Vidaus reikalų ministeris.

Šių specialybių praktika verstis gali asmenys, kurie yra gavę Vidaus reikalų ministerio nustatyta tvarka leidimus.

6. Leidimai verstis vaistininko padėjėjo, felčerio, akušerės, gailestingosios sesers ir panašių specialybių praktika duodami Lietuvos piliečiams, kurie —

1) yra išėję atitinkamą mokslą Lietuvoje ir gavę pažymėjimus.

2) yra išėję atitinkamą mokslą Rusijoje ligi 1918 metų vasario mėn. 16 d., Vokietijoje ligi 1920 metų sausio mėn. 10 dienos ir gavę pažymėjimus,

3) yra išėję atitinkamą mokslą užsienyje, išlaikę Lietuvoje nustatytus egzaminus ir gavę pažymėjimus.

7. Leidimai verstis vaistininko padėjėjo, felčerio, akušerės, gailestingosios sesers ir panašių specialybių praktika duodami Lietuvos piliečiams, kurie —

1) yra išėję atitinkamą mokslą Lietuvoje ir gavę pažymėjimus.

2) yra išėję atitinkamą mokslą Rusijoje ligi 1918 metų vasario mėn. 16 d., Vokietijoje ligi 1920 metų sausio mėn. 10 dienos ir gavę pažymėjimus,

3) yra išėję atitinkamą mokslą užsienyje, išlaikę Lietuvoje nustatytus egzaminus ir gavę pažymėjimus.

7. Leidimai verstis vaistinės mokinio praktika, duodami Lietuvos piliečiams, kurie turi ne mažiau kaip 4 klasinės gimnazijos klasių pažymėjimus.

Turį kitų aukštesniųjų mokyklų atestatus turi išlaikyti egzaminus iš lotynų kalbos 4 klasių programa.

Vaistinės mokiniai, kurie yra dirbę vaistinėje ne mažiau kaip 3 metus, turi teisę laikyti egzaminus vaistininko padėjėjo lapsniui gauti.

Vaistinės mokiniams, kurie turi aukštesniųjų mokyklų atestatus, praktikos terminas sutrumpinamas ligi 2 metų.

III. Bendrieji dėsniai.

8. Leidimai verstis šiuo įstatymu numatytų specialybių praktika, kurie yra išduoti ligi šio įstatymo paskelbimo dienos, paliekami galioje.

9. Šiam įstatymui vykdyti taisykles leidžia vidaus reikalų ministeris.

10. Medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologijos praktikos teisių įstatymas (V. Ž. Nr. 190, eil. 1291 ir Nr. 290, eil. 1908) ir Medicinos felčerių įstatymas (V. Ž. Nr. 225, eil. 1470) panaikinami.

A. Smetona,
Respublikos Prezidentas.

J. Tūbelis,
Ministeris Pirmininkas.

(„Vyr. Žin." 1932.IV.6 d. Nr. 380, eil. 2616).

SPECIALISTO VARDUI ĮGYTI TAISYKLĖS

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio pradžioje specialistų buvo labai mažai ir formaliai tas specialistų klausimas nebuvo sutvarkytas. Specialistai atitinkamų liudijimų neturėjo. Todėl tokios draugijos ir sąjungos kaip akių ligų ar chirurgų sąjungos buvo net savo įstatuose įrašę narių kvalifikacijas, t.y. kokius narius jos laiko specialistais. Vėliau, 1936 m., Vidaus reikalų ministerija išleido gydytojo specialisto vardui įsigyti taisykles.

II.

GYDYTOJO SPECIALISTO VARDUI ĮGYTI TAISYKLĖS

Pasirėmęs Medicinos gydytojų praktikos įstatymo 8 str. (V. Ž. Nr. eil. 3465), skelbiu šias Gydytojo specialisto vardui įsigyti taisykles:

1. Gydytojas gali vadintis specialistu, gavęs iš Sveikatos departamento liudijimą.

2. Medicinos srities specialybės yra šios:

1) chirurgija ir ortopedija,
2) vidaus ligos,
3) moterų ligos ir akušerija,
4) nervų ir psichinės ligos,
5) akių ligos,
6) gerklės, nosies ir ausų ligos,
7) vaikų ligos,
8) odos ir veneros ligos,
9) šlapimo organų ligos (urologija).

3) Chirurgijos su ortopedija, vidaus ligų ir moterų ligų su akušerija specialybės įsigyjamos, atlikus 4 metų praktiką, o kitos specialybės — 3 metų.

4. Atlikęs ligoninėje specialybės stažą, gydytojas gauna iš ligoninės vedėjo apie tai pažymėjimą, kurį su savo prašymu jis įteikia Sveikatos departamentui.

Sveikatos departamentas išduoda atitinkamos specialybės liudjimą.

5. Gydytojai, kurie prieš medicinos gydytojų praktikos įstatymo paskelbimą vertėsi kurios nors specialybės praktika ne ligoninėje nemažiau kaip 6 metus, gali gauti specialybės liudijimą, pristatę Sveikatos departamentui atitinkamą pažymėjimą iš apskrities ar miesto gydytojo.

6. Pavadinimai: gydytojas chirurgas, vidaus ligų gydytojas, akių ligų gydytojas ir pan. yra tolygūs pavadinimams: gydytojas specialistas chirurgas, gydytojas vidaus ligų specialistas, gydytojas akių ligų specialistas ir pan.

Gen. leit. J. Čaplikas
Vidaus Reikalų Ministeris.

(*Vyr. Žin.* nr. 526, eil. 3651).

1939 m. tos taisyklės buvo papildytos.

1.

GYDYTOJO SPECIALISTO VARDUI ĮSIGYTI TAISYKLIŲ PAKEITIMAS.

(V. Ž. Nr. 526, eil. 3651)

Gydytojo specialisto vardui įsigyti taisyklės papildomos taip;

2.

10) fiziologija,

11) rentgenologija, radiologija,
12) teisminė medicina ir higiena,
13) bakteriologija, serologija ir patologinė anatomija,
14) balneologija ir elektroterapija.

Gydytojui leidžiama vadinti save specialistu ne daugiau kaip 2 medicinos šakose.

Tas medicinos šakas, kurios gali būti sujungtos į vieno gydytojo specialybę, nustato Sveikatos departamentas kartu su Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetu.

3. Teismo medicinos ir higienos, bakteriologijos, serologijos ir higienos, balneologijos ir elektroterapijos specialybėms įgyti reikalinga 2 metų praktika.

Gydytojas, kuris nori specializuotis dviejose medicinos šakose, turi dirbti vienoje specialybės šakoje pilną tai specialybei įsigyti nustatytą laiką, ir antroje, turinčioje artimus ryšius su pirmąja specialybe, tik pusę antrajai specialybei įgyti nustatyto laiko.

4. Specializuotis galima Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto klinikose ir institutuose ar su Medicinos fakulteto ir Sveikatos departamento žinia užsienio klinikose, ligoninėse ir institutuose.

Be to, Sveikatos departamentas kas metai skelbia ligoninių, institutų ir jų skyrių sąrašą, kurie yra pripažinti tinkamais gydytojų specialistų paruošimui.

Gydytojų prašymus dėl gydytojo specialisto pripažinimo sprendžia komisija. Komisiją sudaro: Sveikatos departamento direktorius, vienas Sveikatos departamento gydytojas ir du Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto atstovai. Komisijos pirmininku yra Sveikatos departamento direktorius ar jo pavestas Sveikatos departamento gydytojas. Klausimai sprendžiami balsų dauguma; balsams pasidalinus lygiomis, pirmininko balsas nusveria.

Sprendžiant karo tarnyboje esamų gydytojų prašymus, komisijoje dalyvauja Karo Sanitarijos valdybos viršininkas arba jo atstovas sprendžiamuoju balsu.

K. Skučas
Vidaus Reikalų Ministras.
Vyr. Žin. Nr. 656
1939 m. rugpjūčio 28 d.

Gydytojai, turį pagal šias taisykles atitinkamas kvalifikacijas, gaudavo specialybių pažymėjimus, kuriuos duodavo Sveikatos departamentas.

GYDYTOJAS AR DAKTARAS

V. D. Universiteto Medicinos fakultetas išduodavo gydytojo diplomą ir dantų gydytojo diplomą. Daktaras yra tarptautinis žodis ir reiškia mokslo laipsnį. Lietuvoje kažkodėl gydytojus ir dantų gydytojus dažnai vadindavo daktarais. Turintieji mokslo laipsnį, kaip medicinos taip ir kitų sričių,

pradėjo reikšti nepasitenkinimą. Jiems atrodė, kad žymėti „Dr." iškaboje ar ant voko ar laiško bei rašto antraštėje, to laipsnio neturint, yra neteisinga ir nelegalu. Vienam mokslo laipsnio neturinčiam gydytojui už vartojimą „Dr." buvo iškelta byla. Teisme liudytojams ir Sveikatos departamento atstovams paaiškinus, kad žodis „daktaras" yra tas pats kas „gydytojas", tas gydytojas buvo išteisintas. Po to Sveikatos departamentas išleido potvarkį, kad gydytojai savo iškabose ir laiškų bei raštų antraštėse gali dėti „Dr.", nes tai yra tas pats, kas ir gydytojas. Tik negalima dėti „Dr. med." ar „Med. daktaras", to laipsnio neturint. Tuomet kilo klausimas, kaip elgtis su asmenimis, kurie baigė užsienyje med.daktaro laipsniu. O Vokietijoj ir Austrijoj Medicinos fakultetus visi baigdavo med. daktaro laipsniu. Tokiems asmenims Sveikatos departamentas įsakė iškabose ar laiškų bei raštų antraštėse žymėti tuos titulus, nurodant mokyklą, kurioje jis yra gautas, pvz. „Berlyno un-to med. d-ras" ar „Vienos un-to med. d-ras". Lietuvos gydytojai įžiūrėjo užsienyje baigusiems privilegijas ir reklamą tokiu potvarkiu. Prijungus Vilnių ir jo kraštą, šis klausimas dar daugiau susikomplikavo. Tuomet Sveikatos departamento direktorius išleido šiuos aplinkraščius.

V. R. M. SVEIKATOS DEPARTAMENTO APLINKRAŠTIS NR. 2405.
apskričių ir miestų gydytojams.

Tenka pastebėti, kad ne visi gydytojai savo iškabose, blankuose, receptuose ir kt. laikos medicinos gydytojų praktikos įstatymo (V. Ž. 498, eil. 3465), kur aiškiai pasakyta:

7. Gydytojas gali vadintis mokslo laipsniu ar titulu, kurį jis yra įgijęs įstatymu nustatyta tvarka ir

8. Gydytojas gali vadintis medicinos srities specialistu, įsigijęs tą vardą Vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka (žiūr. Gydytojo specialisto vardui įsigyti taisykl. V. Ž. Nr. 526 ir pakeitimas V. Ž. Nr. 656).

Todėl prašau įspėti p.p. gydytojus, kad per 4 savaites nuo šio rašto paskelbimo, savo iškabas ir blankus sutvarkytų pagal turimus dokumentus, o turintieji teisę specialybei, pasirūpintų ją gauti.

Be to, panaikinus Aukštojo mokslo teisių įstatymui vykdyti taisykles (V. Ž. 395), kur paragrafe 10 buvo pasakyta: „Asmens, kurių diplomus Švietimo ministeris patvirtina, gali naudotis Lietuvoje visomis aukštojo mokslo baigimo teisėmis, bet mokslo laipsnių titulus (daktaro, licenciato) šie asmenys gali rašyti prie savo vardo, pavardės, ar kitų titulų tik nurodydami tą užsienio mokyklą, kurioje mokslo laipsnio titulas gautas", nebeleidžiama toliau savo iškabose skelbti užsienio mokyklose įgytus mokslo laipsnius, jei jis nėra oficialiai pripažintas mūsų Universiteto Medicinos fakulteto. Užsienyje baigusiems medicinos ir odontologijos mokslus, nežiūrint kokiu titulu ar laipsniu būtų baigę, leidžiama vadintis tik gydytoju (medic., dantų).

Nesusitvarkiusiems per nurodytą laiką savo iškabų, bus taikoma Medic. gydyt. prakt. įstat. (V. Ž. 498) 19, t.y. baudžiami pinigine pabauda iki 500 litų.

Mickus
Departamento Direktorius.

Gyd. V. Kviklys
Medicinos ir Sanitarijos Referentas.

SVEIKATOS DEPARTAMENTO APLINKRAŠTIS.
1940 m. IV. 24 d. 5051 nr., išsiuntinėtas

Visiems apskričių ir miestų gydytojams.

Papildydamas savo raštą Nr. 2405 iš 1940.II.23 d. dėl gydytojų vardo ir specialybių sutvarkymo informuoju:

1. Iki atskiro patvarkymo galima leisti turėti iškabas ir štampus su parašais „Daktaras", „D-ras" ar „Dr.", bet tik tiems, kurie jau tokias iškabas turi, traktuojant tai ne kaip mokslo laipsnį, bet tik vardą, kuris reiškia gydytoją.

Galutinai tiems reikalams sutvarkyti bus paskelbtos specialios taisyklės.

2. Vadintis „med. dr." ar atitinkamų ligų specialistu gali tik tie, kuriems yra suteikta toks vardas ir teisės.

3. Prašau mano raštą Nr. 2405 griežtai taikyti ir neįvykdžiusius Tamstų nurodymų nubausti.

(Sveikatos Departamento Direktoriaus ir Medicinos ir Sanitarijos referento parašai).

Taip, atrodo, buvo išspręstas daug kartumo ir nesusipratimų kėlęs klausimas.

BENDROS PASTABOS

Sveikatos departamentas įvairių organizacijų ar sveikata besirūpinančių atskirų asmenų buvo kritikuojamas, buvo prikaišiojama energijos ir iniciatyvos stoka. Tačiau žinant, kad jis pradėjo veikti senais svetimos valstybės įstatymais, kad visam tam reikalui resursai buvo Vidaus reikalų ministerijos ir savivaldybių žinioje ir labai riboti, kad Sveikatos departamentas buvo tik daugiau mažiau planuotojas ar koordinuotojas Lietuvos sveikatingumo reikalų, reikia pasakyti, kad jis atliko pasigėrėtiną vaidmenį. Lietuvos gyventojų sveikatingumo ir sanitarijos reikalų visi siūlai sueidavo į Sveikatos departamentą. Ir visų tų reikalų tvarkyme jis atliko milžinišką darbą. Paskutiniais keleriais metais nepriklausomos Lietuvos gyvenimo laikotarpiu Lietuvos gyventojų sveikatos ir sanitarijos reikalai buvo sutvarkyti gerai ir visiems prieinamai: Tų reikalų tvarkymas neatsiliko nuo kitų Europos valstybių, o kai kurias gal ir pralenkė.

Sveikatos departamento direktoriais yra buvę šie gydytojai (abėcėline tvarka): Jurgis Alekna, Juozas Bagdonas, Eliziejus Draugelis, Juozas Maciūnas, Matas Mickus, B. Sipavičius ir A. Šidlauskas.

Ilgiausiai Sveikatos departamento direktoriumi yra buvęs gyd. Juozas Maciūnas. Gimęs 1874 m. spalio mėn. 29 d. Vaitkūnų kaime, netoli Svėdasų, 1892 m. baigęs Palangos progimnaziją, nusikėlė į Mintaujos

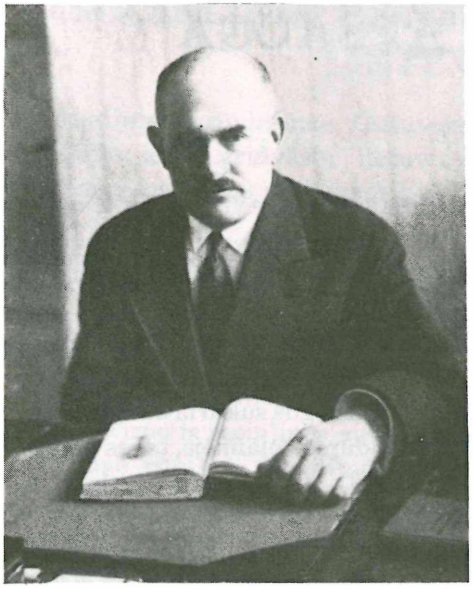

Dr. Juozas Maciūnas (1874-1946)

gimnaziją, kurią baigęs, įstojo į Maskvos universiteto Medicinos fakultetą ir jį baigė apie 1901 m. Studijuodamas universitete, naudojosi valdžios stipendija ir už ją, baigęs mokslą, turėjo atidirbti ten, kur valdžia skirdavo. Maciūnas buvo paskirtas gydytoju Kazachstano srityje, netoli kinų sienos. Rusams pralaimėjus karą su japonais ir 1905 m. Rusiją nusiautus revoliucijos bangai, gyd. J. Maciūnas grįžo į Lietuvą, apsigyveno ir dirbo Linkuvoje. Kilus Pirmajam pasauliniam karui buvo mobilizuotas, dirbo rusų armijoje ir iš tarnybos išėjo, turėdams pulkininko laipsnį. Grįžęs Lietuvon vėl apsigyveno Linkuvoje, vertėsi gydytojo praktika ir mokė Linkuvos gimnazijoje higieną, anatomiją ir lotynų kalbą. 1930 m. gyd. J. Maciūnas buvo paskirtas Sveikatos departamento direktoriumi ir juo išbuvo iki 1938 m. lapkričio mėn. 2 d. Tą dieną jis išėjo į pensiją ir nauju Sveikatos departamento direktoriumi buvo paskirtas gyd. Matas Mickus.

Gyd. J. Maciūnas, būdamas ilgesnį laiką Sveikatos departaemnto direktoriumi, sustiprino jo juridinę padėtį Vidaus reikalų ministerijoje, suprojektavo ir departamento ar Vidaus reikalų ministerijos vardu išleido visą eilę įsakymų, taisyklių ar potvarkių Lietuvos gyventojų sveikatingumo reikalais. Tvarkant Lietuvos gyventojų sveikatingumo reikalus jis labai daug pasitarnavo . Dr. J. Maciūnas dirbo ramiai ir labai pozityviai.

SOCIALINĖ APSAUGA

Šių laikų žmogui sveikata ir socialinis saugumas yra būtini. Žmogaus sveikata ir socialinis saugumas yra artimai susietas su individo ir bendruomenės, kurioje jis gyvena, gerove, ekonomine pažanga ir socialiniu teisingumu. Pažvelgus į pasaulį mes matome, kad pasaulis turtėja, jis turtėja dvasiniais ir materialiniais turtais. Žmogus būdamas klajokliu jis nieko neturėjo. Dabar mes turim dangoraižius, gigantiškus fabrikus, įvairiausius muziejus ir t.t. Apskritai imant, žmogus sukuria daugiau, negu jis sunaudoja. Todėl morališkai, žmogus atsidūręs nelaimėje, tapęs invalidu ar susirgęs ir senatvėje, turi teisę reikalauti, kad juo tais atvejais būtų pasirūpinta. Socialinio saugumo pradus mes randame Egipte jau XI šimtmetyje prieš Kristaus gimimą. Jau tuo metu ten randami dispanseriai, kuriuose valstybės apmokami gydytojai teikdavo neturtingiems medicininę pagalbą. Vėliau visuomeninė santvarka kitėjo. Kol buvo ponų ir beteisių vergų klasės, jų gydymu ir darbo apsaugos problemos nebuvo ir niekas jos nekėlė. Tik viduramžiuose, kuomet atsirado įvairių rūšių pramonė, kuomet amatininkai susibūrė į profesines gildijas, cechus, randame organizuoto darbininkų socialinės globos ir sveikatos rūpinimosi užuomazgą. Paaiškėjo, kad samdomo darbininko arba ir smulkaus darbdavio socialinio nesaugumo svarbiausios priežastys yra amžius, nedarbas, nelaimingi atsitikimai darbe, liga ir mirtis.

Darbininkų gildijų savitarpinės pagalbos draugijos pradėjo steigtis 18-tam ir 19-tam amžiuose. Išsamesnis socialinis draudimas pradėjo tapti naujos ūkiškos formos ar santvarkos būtinybė. Belgija 1850 ir Prancūzija 1851 m. įvedė savanorišką apsidraudimą senatvės pensijai gauti. 1854 m. Austrija pirmoji įvedė privalomą socialinį draudimą kai kurioms darbininkų grupėms. Apdraustieji gaudavo senatvės pensiją ir invalidiškumo pašalpą. Vokietijoje, Bismarkui būnant kancleriu reichstagas priėmė įstatymą, tvarkantį tris socialinio draudimo rūšis: draudimą ligoje 1883 m., draudimą nuo nelaimingų atsitikimų 1884 m. ir draudimą invalidiškumo ir senatvės atvejais 1889 m.

Anglijoj ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse sveikatos apsauga ir socialiniais draudimais pradėta rūpintis po Antrojo pasaulinio karo, nors Anglijos dominijose, kaip Naujojoje Zelandijoje ir Australijoje, socialinė globa buvo jau prieš Antrąjį pasaulinį karą gerokai pažengusi.

SOCIALINIŲ REIKALŲ TVARKYMAS LIETUVOJE

Socialinis aprūpinimas Lietuvoje vystėsi palaipsniui. Iš Pirmojo pasaulinio karo griuvėsių lietuvių tautai kylant į nepriklausomą gyvenimą, socialinės problemos buvo labai aktualios. Sugriautas ūkis, maisto nepriteklius, grįžtą iš Rusijos tremtiniai, karo pabėgėliai ir belaisviai kėlė daug rūpesčio ir darbo. Tuos reikalus tvarkė įvairūs šalpos komitetai ir labdaringos organizacijos. Bet to neužteko, reikėjo sistemos, darbo planavimo ir taip pat įstatyminės paramos. Todėl jau prie Laikinosios Vyriausybės ministerijų sudėtyje buvo Darbo ir socialinės apsaugos ministerija. Šios ministerijos pirmuoju ministeriu buvo J. Paknys.

Prie Darbo ir socialinės apsaugos ministerijos 1919 m. birželio mėn. 16 d. buvo įsteigtas Socialinės apsaugos departamentas. (Laikinosios vyriausybės žinios, 1919 m. liepos mėn. 1 d. # 8) Jam buvo pavesta visų socialinės apsaugos srityje dirbančių institucijų ir organizacijų derinimo ir tvarkymo darbas, pagal įstatymą departamento vedėją skyrė Darbo ir socialinės apsaugos ministeris. Departamentas turėjo skiriamus socialinės apsaugos inspektorius. Darbas buvo padalintas apygardomis, apygardos turėjo savo skyrius.

Departamento darbas buvo platus ir didelis. Palyginę panašių įstaigų veiklai skiriamas lėšas, matome, kad 1922 m. Sveikatos departamentas išleido 2,120,840 auksinų, o Darbo ir socialinės apsaugos departamentas — 35,795,350. Krašto apsaugos ministerija savo reikalams tais pačiais metais išleido 1,839,723,960 auksinų. (*Vyr. žin.* 1922 m. lapkr. mėn. 13 d. # 115).

Darbo ir socialinės apsaugos ministerija buvo panaikinta 1919 m. spalio mėn. 29 d. išleistu įstatymu. (*Laikinosios Vyriausybės Žinios,* 1919 m. gruodžio mėn. 2 d., # 16) Ji buvo įjungta į Vidaus reikalų ministeriją, bet buvo paliktas toliau veikti Darbo ir socialinės apsaugos departamentas Vidaus reikalų ministerijos rėmuose.

Kaip Socialinių reikalų ministerijos taip ir Darbo ir socialinės apsaugos departamento rūpinimasis tais reikalais buvo dienos reikalų ar problemų tvarkymas. Nebuvo tam reikalui įstatymų ar taisyklių. Veikta atskirais įsakymais ar patvarkymais.

Vyriausybė nuo pat pirmųjų nepriklausomybės dienų rūpinosi dirbančiųjų apsauga. Tai nusako Lietuvos valstybės konstitucijos, priimtos 1922 m., 97-tasis paragrafas; „Žmogaus darbo pajėga yra tam tikrų įstatymų saugojama ir globojama. Valstybė saugoja atskirais įstatymais

darbininką ligoje, senatvėje, nelaimingais atsitikimais ir nedarbo metu".

Geresniam Darbo ir socialinės apsaugos departamento veikimui reikėjo turėti tikslius gyventojų vaizdo duomenis. Pirmasis Lietuvos gyventojų surašymas, įvykęs 1923 m. lapkričio mėn. 17 d., parodė 2,168,419 esančių Lietuvoje gyventojų. Didžiojoj Lietuvoj buvo 2,028,971 ir Klaipėdos krašte 139,448. Surašymo metu dirbančiųjų buvo 67.9% visų gyventojų. Dirbantieji skirstėsi taip: žemės ūkyje dirbo 76.7%, pramonėje 6.4%, prekyboje ir transporte 3.6%, valstybės, savivaldybių ir kitose visuomeninėse įstaigose 3.2%, kitose srityse 10.1%.

Lietuvos gyventojų skaičius nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu nelabai daug pakitėjo. 1939 m. (be Klaipėdos krašto, bet su atgautu Vilniumi ir jo kraštu) buvo 2,925,271 gyventojas.

Tautybėmis Lietuvos gyventojai skirstėsi, su nedideliais svyravimais, maždaug taip: lietuvių 80.6%, žydų 7.15%, lenkų 3.04%, rusų 2.34%, vokiečių 4.1%, latvių 0.69%, gudų 0.21% ir kitų 1.8%. Tai 1935 m. duomenys.

Sveikatingumo kilimą geriausiai nusako vaikų iki 1 m. amžiaus mirtingumo mažėjimas ir vidutinio gyvenimo amžiaus pailgėjimas. Naujagimių, nesulaukusių 1 m. amžiaus, 1922 m. mirė 16.9%, o 1940 m. 10.3%. Didžiausias naujagimių mirtingumas buvo lietuvių kaimo gyventojų tarpe pvz. 1929 m. buvo 18.4%, o mažiausias miestiečių žydų tarpe 4.1%. Tai, be abejo, buvo dėl palankesnių sanitarinių sąlygų ir prieinamesnės medicininės pagalbos.

Mirimų skaičius Lietuvoje 1000 gyventojų mažėjo taip: 1920 m. buvo 21.2%, 1925 m. — 16.9%, 1930 m. — 15.6% ir 1939 m. — 13.6%. Mirimų skaičiaus mažėjimas rodo gyventojų gerovės kilimą ir sveikatingumo gerėjimą.

Pirmieji darbo apsaugos įstatymai buvo paskelbti 1919 m. Buvo įsteigtas Darbo inspekcijos departamentas, nustatyta 8 valandų darbo diena. Vėliau, 1921 m., sekė dvarų darbininkų samdymo ir atleidimo įstatymas; valstybės tarnautojų atlyginimo įstatymas; darbo inspekcijos įstatymas; švenčių ir poilsio įstatymas; pramonės darbininkų sveikatai ir gyvybei saugoti taisyklės (*Vyr. žinios, #* 462).

VYRIAUSIOJI SOCIALINIO DRAUDIMO VALDYBA

Darbo ir socialinės apsaugos departamento veikimui reguliuoti ir jam padėti buvo įsteigta Vyriausioji socialinio draudimo valdyba. Ji turėjo plačias teises ir platų darbo lauką. Jos teises, sudarymo būdą ir darbo apimtį nustatė Vyriausios socialinio draudimo valdybos įstatymas, kuris buvo Seimo priimtas 1926 mėn. 23 d. ir paskelbtas 1926 m. *Vyr. žin.* # 225.

Vyriausioji socialinio draudimo valdyba buvo Vidaus reikalų ministerijos žinioje ir jos uždavinys buvo tvarkyti socialinio draudimo reikalus. Tą valdybą sudarė du atstovai, skirti Vidaus reikalų ministerio, du socialinio draudimo kasų atstovai ir vienas darbdavių, dalyvaujančių socialinio draudimo kasose, atstovas. Vyriausios socialinio draudimo valdybos nariai ir visi jos tarnautojai buvo Vidaus reikalų ministerijos etatiniai, tos ministerijos apmokami ir turėjo visas valstybės tarnautojų teises.

Iki ligonių kasų įsteigimo Vyriausiąją socialinio draudimo valdybą sudarė 5 atstovai ir juos visus skirdavo Vidaus reikalų ministeris. Nuo 1933 m. balandžio mėn. 29 d. *Vyr. žin.* # 412 paskelbtu potvarkiu darbdavių atstovų skaičius buvo padidintas iki 2.

Čia spausdinami įstatymai tiksliau nusakys Socialinio draudimo organizavimą.

Vyriausios socialinio draudimo valdybos įstatymas

(Seimo priimtas 1926 m. kovo mėn. 23 d.)

Valdybos tikslas.

1.

Vyriausioji socialinio draudimo valdyba steigiama prie Vidaus reikalų ministerijos socialinio draudimo reikalams tvarkyti.

Valdybos sudėtis.

2.

Vyriausiąją socialinio draudimo valdybą sudaro —

1. du Vidaus reikalų ministerio skirti atstovai, kurių vienas skiriamas pirmininku;
2. du socialinio draudimo kasų narių atstovai, ir
3. vienas atstovas darbdavių, dalyvaujančių socialinio draudimo kasose.

Pastaba. Į pirmąją Vyriausiąją socialinio draudimo valdybą Vidaus reikalų ministeris kviečia vieton šito paragr. 2 ir 3 punktuose nurodytų atstovų —

1. du darbininkų organizacijų atstovus ir
2. vieną darbdavių organizacijų atstovą.

Šita Vyriausioji socialinio draudimo valdyba eina savo pareigas, kol bus suorganizuota bent pusė ligonių kasų.

3.

Socialinio draudimo kasų narių ir dalyvaujančių socialinio draudimo kasose darbdavių atstovai renkami į Vyriausiąją socialinio draudimo valdybą trejiems metams.

Vyriausios Socialinio draudimo valdybos rinktieji nariai eina savo pareigas ligi naujų rinkimų, kad ir pasibaigus įgaliojimo laikui. Jie gali būti ir vėl renkami.

4.

Į Vyriausiąją socialinio draudimo valdybą negali būti renkami —

1. asmenys, kurių pilietinės teisės teismo susiaurintos arba atimtos;
2. asmenys, atiduoti teisti arba tardomi už nusikaltimus, už kuriuos baudžiant teisės susiaurinamos arba atimamos;
3. asmenys, teismo sprendimu globojami, ir
4. asmenys, neturį 20 metų amžiaus.

5.

Socialinio draudimo kasų narių atstovai ir jų pavaduotojai, nustoję buvę ligonių kasų nariais, nebegali būti Vyriausios socialinio draudimo valdybos nariais.

6.

Vyriausios socialinio draudimo valdybos nariai ir tarnautojai už savo darbą gauna atlyginimą iš Vidaus reikalų ministerijos kreditų.

Vyriausios socialinio draudimo valdybos tarnautojų skaičius nustatomas etatais.

Vyriausios socialinio draudimo valdybos tarnautojai turi valstybės tarnautojų teises.

7.

Nustojus dirbti Vyriausios socialinio draudimo valdybos nariams, socialinio draudimo kasų narių atstovams, kada jie eina savo pareigas valdyboje, darbdaviai neturi teisės jų nei bausti nei panaikinti prieš terminą darbo sutarties.

Valdybos darbas

8.

Vyriausioji socialinio draudimo valdyba savo darbuose vaduojasi šituo įstatymu ir statutu, jos pačios susidarytu ir Vidaus reikalų ministerio patvirtintu.

9.

Vyriausioji socialinio draudimo valdyba atlieka visus darbus, kurie pavedami jai socialinio draudimo įstatymais ir statutais.

10.

Vyriausios socialinio draudimo valdybos posėdžius kviečia pirmininkas savo iniciatyva arba dviem valdybos nariams pareikalavus.

11.

Vyriausioji socialinio draudimo valdyba dalykus sprendžia paprasta balsų sauguma; balsams pasidalinus lygiomis, nusveria pirmininko balsas.

12.

Į Vyriausios socialinio draudimo valdybos posėdžius, tai Valdybai nutarus, gali būti kviečiami atlyginami žinovai.

Nutarimų skundimas.

13.

Vyriausios socialinio draudimo valdybos nutarimai gali būti skundžiami Vidaus reikalų ministeriui per vieną mėnesį nutarimą paskelbus.

14.

Vidaus reikalų ministerio ir Vyriausios socialinio draudimo valdybos nutarimai įstatymų saugojimo atžvilgiu gali būti skundžiami Vyriausiajam Tribunolui per vieną mėnesį nutarimą paskelbus.

Atstovų suvažiavimai.

15.

Prie Vyriausios socialinio draudimo valdybos šaukiami socialinio draudimo kasų atstovų suvažiavimai tartis socialinio draudimo reikalais.

16.

Į suvažiavimus atstovus socialinio draudimo kasų tarybos renka tokiu būdu, kad socialinio draudimo kasų narių atstovų būtų du trečdaliai, o dalyvaujančių socialinio draudimo kasose darbdavių atstovų — vienas trečdalis.

17.

Socialinio draudimo kasų atstovų suvažiavimas renka Vyriausios socialino draudimo valdybos narius, nurodytus šito įstatymo 1 paragr. 2 ir 3 punktuose.

Vyr. žin. 1926 m. gegužės mėn. 18 d. No. 225.

Tvarkant toliau socialinio draudimo reikalus, buvo išleistas Draudimų nuo nelaimingų atsitikimų įstatymas (*Vyr. žin.* 1936 m. # 531); nukentėjusių nuo nelaimingų atsitikimų dirbančiųjų žemės ūkiuose aprūpinimo įstatymas (*Vyr. žin.,* 1938 # 626). Pirmiau negu draudimais, buvo rūpinamasi prieinamu gydymu ligos atvejais, platesne prasme ligonių kasomis, kurios rūpinosi susirgusiais savo nariais.

PRIVAČIOS LIGONIŲ KASOS

Organizuotesnis darbininkų ligonių gydymas Lietuvoje buvo pradėtas privačiai. Tai buvo privačios ligonių kasos arba fondai. Pirmoji privati ligonių kasa Lietuvos teritorijoj buvo įsteigta 1906 m. Brolių Šmidtų metalo dirbtuvėse Kaune. Karo metu ji veikė labai silpnai. Nepriklausomos Lietuvos pradžioje ji buvo atgaivinta ir jos įstatai buvo įregistruoti Kauno miesto ir apskrities viršininko įstaigoje 1920 m. gegužės mėn. 20 d. (Draugijų rejestro # 41, *Vyr. Žin.*, 1920 m. gegužės mėn. 25 d. # 34). Antra panaši kasa buvo įsteigta 1922 m. prie Tilmanso fabriko. Jos abi aptarnavo tik minėtų fabrikų tarnautojus ir darbininkus.

Nepriklausomos Lietuvos pradžioje ir vėliau atskirais įstatymais veikė Susisiekimo ministerijos vadinamoji Geležinkeliečių ligonių kasa, Žemės ūkio ministerijos laisvai samdomų eigulių ligonių kasa, Lietuvos banko tarnautojų ligonių kasa, Šv. Zitos draugijos (tarnaičių) ligonių kasa, V. D. Universiteto ligonių kasa, kurioje pradžioje buvo laisvas, o vėliau priverstinas studentų apsidraudimas.

Susisiekimo ministerijos Geležinkeliečių ligonių kasa apėmė didesnį narių skaičių ir ji aprašoma atskirai.

Laisvai samdomų eigulių draudimo kasa buvo Žemės ūkio ministerio žinioje. Jos pajamas sudarė eigulių, t.y. kasos narių, mokestis ir Žemės ūkio ministerijos įnašai. Draudimo kasos nariai maždaug turėjo tas pačias teises, kaip ir kitų ligonių kasų nariai. Skirtumas buvo toks, kad ta kasa sumokėdavo dalį, iki 50%, ir kitų nelaimingų atsitikimų, nuostolių, pvz. gaisro, jei jis įvykdavo, kasos nariui einant tarnybos pareigas. Laisvai samdomų eigulių draudimo kasa buvo tvarkoma įstatymais, paskelbtais *Vyriausybės žiniose* # 445, 451, 592, 593.

Lietuvos banko ligonių kasa buvo Finansų ministerijos žinioje, tvarkėsi savo atskiru statutu ir jos lėšas sudarė banko tarnautojų ir Lietuvos banko įnašai.

Šv. Zitos draugija turėjo mažą 12 lovų ligoninę Kaune. Joje buvo gydomi nekomplikuoti susirgimai. Kasos narės, arba tikriau sakant, draugijos narės, reikalingos specialaus gydymo, buvo siunčiamos į atitinkamas ligonines. Šv. Zitos draugijos ligoninės vedėju buvo dr. Juozas Jaržemskis, vėliau dr. Juozas Meškauskas. Prie ligoninės buvo ambulatorija. Draugijos narės už gydymą nemokėjo, buvo gydomos nemokamai. Visos čia minėtos ligonių kasos apėmė mažas Lietuvos gyventojų grupes. Palaipsniui prieita prie ligonių kasų, kurios apėmė plačius Lietuvos

gyventojų sluoksnius, arba visus, reikalingus gydymo, gyventojus, kurie tose kasose buvo apsidraudę.

VIEŠOSIOS LIGONIŲ KASOS

Caro laikais Lietuvos teritorijoj nei ligonių kasų, nei socialinio draudimo nebuvo. Stambesnės pramonės įmonės turėjo gydytojus, kurie, įvykus nelaimei, suteikdavo darbininkams pagalbą. Po 1904-5 metų sukilimo darbininkai pradėjo steigti privačias kasas, kurios šelpė darbininkus ligoje ir nelaimingų atsitikimų atvejais. Bet tos kasos buvo silpnos ir finansiškai mažai pajėgios. Joms tvarkyti jokių įstatymų ir taisyklių nebuvo. Rusų valdžia 1912 m. išleido ligonių kasų įstatymą, Zakon ob Obezpečeniji rabočich na slučai boleznia, kuris Lietuvos teritorijoj net nebuvo taikytas.

Lietuvos Steigiamajam seimui susirinkus, jau kilo socialinio draudimo klausimas. Tačiau dar kovų frontams nenurimus ir vyriausybei turint labai svarbių, valstybei besikuriant, reikalų, socialinio draudimo įstatymo svarstymas nusitęsė.

Ligonių kasų įstatymą Seimas priėmė 1925 m. gruodžio mėn. 9 d. ir paskelbė 1926 m. *Vyriausybės žiniose* # 227. Pagal įstatymą ligonių kasos galėjo steigtis apskričių ribose. Apskričių ligonių kasos galėjo susijungti ir sudaryti ligonių kasų sąjungą. Tuo įstatymu privalomai buvo draudžiami ligoje valstybės ir savivaldybių tarnautojai, įmonių ir privačiai samdomi darbininkai ar tarnautojai. Įstatymas nelietė laikinai samdomų, jei jie buvo samdomi ne ilgiau kaip vienam mėnesiui, ir valstybės ar savivaldybių tarnautojų ir įmonių ar laisvai samdomų tarnautojų ar darbininkų, jei jie gaudavo daugiau kaip 400 litų mėnesiui. Visi tie galėjo ligonių kasose apsidrausti laisvai.

Ligonių kasų įstatymas nedraudė žemės ūkio darbininkų. Žemės ūkio darbininkas galėjo apsidrausti ligonių kasoje, tai vadinamasis fakultatyvinis apsidraudimas. Tuo atveju darbdavys už žemės ūkio darbininką turėjo mokėti ligonių kasai nustatytus mokesčius ir atlikti visas įstatymu numatytas darbdaviams pareigas. Faktiškai tokių apsidraudimų nebuvo ir žemės ūkio darbininkai iš tikrųjų ligonių kasose nedalyvavo.

Ligonių kasos nariai galėjo laisvai pasirinkti iš ligonių kasai priklausančių gydytojų, dantų gydytojų. Gydymas ir vaistai buvo nemokami.

Ligonių kasų lėšas sudarė narių ir darbdavių mokesčiai, ligonių kasų turto pajamos, aukos, palikimai ir netikėtos pajamos. Ligonių kasos gaudavo vadinamąjį „Valstybės priedą". Tą priedą sudarė ligonių kasų tarnautojų algos, kurias apmokėdavo ne ligonių kasos, bet valdžia per Vidaus reikalų ministeriją.

Ligonių kasų įstatymas
(Seimo priimtas 1925 m. gruodžio mėn. 9 d.).

I. Bendrieji dėsniai.

A. Ligonių kasos ir jų skyriai.

1. Ligonių kasos.

1.

Kiekvienoje apskrityje apsidrausti ligai steigiama ligonių kasa.

2.

Ligonių kasas steigia Vyriausioji socialinio draudimo valdyba.

3.

Ligonių kasos gali, ligonių kasos taryboms nutarus, susijungti į sąjungą.

4. Ligonių kasos turi juridinio asmens teises.

2. Ligonių kasų skyriai.

5.

Atskiroje vietoje ar prie įmonės, kur dirba ne mažiau kaip šimtas penkiasdešimt darbininkų, gali būti įsteigtas ligonių kasos skyrius.

6.

Ligonių kasos skyrius steigia pati ligonių kasa, Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai leidus.

7.

Ligonių kasos skyrius uždaromas
1. jei ligonių kasos skyriaus narių pasidaro mažiau kaip šimtas penkiasdešimt;
2. jei nustoja dirbti įmonė, prie kurios buvo ligonių kasos skyrius įsteigtas;

3. jei ligonių kasos skyrius susijungia su kitu ligonių kasos skyrium.

8.

Uždarant ligonių kasos skyrių, jo turtas, kuris lieka atsiskaičius ir išpildžius visus pasižadėjimus, tenka tai ligonių kasai, kurios buvo skyrius, arba tam ligonių kasos skyriui, su kuriuo susijungė.

B. Ligonių kasos statutas.

9.

Ligonių kasos ir jos skyrių tvarkymą ir apyskaitų sudarymą nustato šitas įstatymas ir ligonių kasos statutas.

10.

Pavyzdinį ligonių kasos statutą paruošia Vyriausioji socialinio draudimo valdyba; jį tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

11.

Ligonių kasos statute, be kita ko, turi būti nurodyta ligonių kasos —

1. vardas;
2. tarybos atstovų skaičius, jų rinkimų ir sušaukimo tvarka ir svarstomieji dalykai;
3. visuotinių susirinkimų sudėtis, kompetencija, jų šaukimo tvarka ir laikas;
4. valdybos vieta, sudėtis, rinkimų būdas, laikas ir kompetencija;
5. revizijos, trečiųjų ir kontrolės komisijų sudėtis, rinkimų būdas, laikas ir tų komisijų kompetencija;
6. skyrių steigimo tvarka, jų uždaviniai, kompetencija ir santykiai su ligonių kasa;
7. lėšos, jų sudarymo būdas ir saugojimo tvarka;
8. išlaidų tvarka, didumas ir išlaidų dalykai;
9. metinės apyskaitos sudarymas, jos tikrinimo ir tvirtinimo būdas;
10. nejudomojo turto įgijimo ir perleidimo tvarka;
11. turto knygų ir dokumentų saugojimo tvarka;
12. statuto keitimo tvarka;
13. skyrių likvidavimo tvarka;
14. kasos likvidavimo tvarka.

1. Privalomas apsidraudimas.

12.

Šituo įstatymu privalomai draudžiami ligai visi be lyties ir amžiaus skirtumo asmenys, kurie pasamdyti dirba arba tarnauja valstybei, savivaldybėms ar privatiems asmenims.

13.

Šito įstatymo 12 paragr. neliečia —

1. asmenų, pasamdytų laikiniems („atsitiktiniems") darbams, kurie trunka ne ilgiau kaip vieną mėnesį;
2. asmenų, kurie gauna atlyginimo daugiau kaip keturis šimtus litų mėnesiui;
3. žemės ūkio darbininkų ir
4. valstybės tarnautojų, kurie apdrausti „Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymu".

2. Fakultatyvinis apsidraudimas.

14.

Jei žemės ūkio darbininkas apsidraudžia ligonių kasoje, tai darbdavys privalo mokėti už darbininką šito įstatymo darbdaviams nustatytą primokėjimą ir atlikti visas šito įstatymo darbdaviams nustatytas pareigas.

3. Laisvas apsidraudimas.

15.

Šituo įstatymu gali laisvai apsidrausti visi tie, kurie nėra apsidraudę šito įstatymo 12 ir 14 paragr., —

1. jeigu yra jie ne senesni kaip 50 metų amžiaus;
2. jeigu jie neserga chroniška ar neišgydoma liga, galinčia padidinti jų liguistumą;
3. jeigu jie neturi nesveikatos, galinčios padidinti jų liguistumą.

Pastaba. Maksimalinė apsidraudimo suma turi būti ne didesnė kaip 6000 litų metams.

Šita suma gali būti padidinama 1000 litų metams kiekvienam vaikui, kurį apsidraudęs asmuo laiko.

4. Svetimšalių apdraudimas.

16.

Svetimšaliams tarnautojams ir darbininkams, dirbantiems Lietuvoje, apsidrausti ligai taikoma ta pati tvarka, kaip ir Lietuvos piliečiams.

Bet svetimšaliai tarnautojai ir darbininkai negali naudotis privalomai apsidraudusiųjų šeimų laikymo priedais, išskyrus tą atvejį, kada padaryta su svetimšalio kilimo valstybe sutartis, kuri laidoja tokius pat priedus Lietuvos piliečiams tose valstybėse.

17.

Svetimšaliai gali ir laisvai apsidrausti nustatytomis šito įstatymo 15 paragr. sąlygomis.

D. Ligonių kasų nariai.

18.

Ligonių kasos nariais yra visi jos veikimo plote gyveną asmenys, apsidraudę šito įstatymo 12, 14, 15, 16 ir 17 paragr.

19.

Dalyvavimas ligonių kasoje prasideda —

1. privalomai apsidraudusiems — nuo dienos, kurią jie priimti į darbą ar tarnybą;
2. fakultatyviai ir laisvai apsidraudusiems — nuo dienos, kurią jie priimti į ligonių kasą.

20.

Dalyvavimas ligonių kasoje pasibaigia —

1. privalomai apsidraudusiems — nuo dienos, kurią jie nustoja darbo ar tarnybos;
2. fakultatyviai ar laisvai apsidraudusiems — neįmokėjus per mėnesį laiko nuo paskutinio mokamojo termino savo įnašų;
3. privalomai, fakultatyviai ir laisvai apsidraudusiems — nuo dienos, kurią jie įstoja kiton ligonių kason.

E. Žinių apie ligonių kasos narius teikimas.

21.

Darbdavys Vyriausios socialinio draudimo valdybos nustatyta tvarka privalo —

1. teikti žinių —

a) apie duodamą darbą,

b) apie darbininkų ar tarnautojų skaičių,
c) apie darbininkų ar tarnautojų atlyginimo didumą.
d) apie darbininkams ar tarnautojams atlyginimo mokėjimo laiką,
e) apie darbininkų ar tarnautojų darbo arba tarnybos pradžią ir pabaigą;
2. surašyti į knygas ir užrašus šito paragrafo 1 p. reikalaujamas žinias;
3. duoti reikalingų dokumentų, sąskaitų ir užrašų, šito paragrafo 1 p. nurodytoms žinioms tikrinti.

F. Atleidimas nuo žyminio mokesčio.

22.

Prašymams, susitarimams, liudymams ir aktams, ligonių kasų draudimo reikalais daromiems, žyminio mokesčio mokėti nereikia.

1. Ligonių kasų medicinos pagalba ir pašalpa.

A. Medicinos pagalba ligonių kasos nariams.

1. Bendrieji dėsniai.

23.

Susirgusiems savo nariams ligonių kasa teikia nemokamai šitokių rūšių medicinos pajgalbą;
1. pirmutinę medicinos pagalbą ūmai susirgus ar staigiam nelaimingam sveikatai atsitikimui ištikus;
2. ambulatorinę medicinos pagalbą;
3. gydytoją gulėtinai sergančiam ligoniui lankyti;
4. ligoninę su visu joje gydymu ir laikymu;
5. vaistus, tvarstomąją medžiagą ir gydymo reikmenis;
6. gimdymo pagalbą namie ar gimdymo įstaigoje.

Pastaba. Ligonių kasa gydymo reikmenims vienam asmeniui negali skirti daugiau kaip penkiasdešimt litų.

24.

Ligonių kasos narys, atvykęs medicinos pagalbos, privalo įteikti gydytojui ar akušerei tam tikrą bilietą, perkamą ligonių kasos valdyboje.
Bilieto kainą metams nustato ligonių kasos taryba.

25.

Ligonio vienos dienos gydymo ir laikymo kainą ligoninėse ir gydyklose, tam tikra su jomis sutartimi, nustato metams pirmyn ligonių kasos valdyba.

26.

Gulėtinai sergančiam ligonių kasos nariui gydymas teikiamas ligonio bute.

2. Medicinos personalo ir gydymo įstaigų pasirinkimas.

27.

Ligonių kasos narys turi teisės pasirinkti iš ligonių kasos valdybos sąrašų gydytoją, akušerę, seserį ar kitokį gydymo personalą, vaistinę ar kitokią gydymo įstaigą.

28.

Gulėtinai sergąs ligonių kasos narys turi teisės pasirinkti medicinos personalą tik iš paskirto ligonių kasos valdybos rajono.

29.

Ligonių kasos narys, staiga susirgęs, turi teisės pasikviesti ir ne savo rajono gydytoją ar net bet kurį kitą gydytoją.

Kasa šituo atveju grąžina ligoniui išlaidas už gydytojo pagalbą ir už vaistus, kai ligonis pristato gydytojo pakvitavimą ir vaistinės recepto kopiją. Bet tai leidžiama daryti tik pirmą kartą ligai prasidėjus; toliau ligonį gydo jo rajono kasos gydytojai.

30.

Ligonių kasos narys gali kreiptis ir į ne ligonių kasos gydytoją, bet tuo atveju jis privalo pats sumokėti skirtumą tarp mokamo ir ligonių kasos nustatyto gydytojui atlyginimo.

31.

Ligonių kasos narys turi teisės pasirinkti bet kurią ligoninę.

32.

Jei ligonių kasos narys pasirenka tokią ligoninę, kurioje už gydymą imamas atlyginimas didesnis, kaip ligonių kasos valdybos nustatytas, tai skirtumą sumoka pats ligonių kasos narys.

3. Medicinos personalo patarimai.

33.

Ligonių kasų gydytojai, akušerės ir kitas medicinos personalas ligonių kasų nariams duoda patarimų paskirtomis valandomis savo kabinetuose arba kitose ligonių kasos valdybos nurodytose vietose.

Dantų gydymas.

34.

Ligonių kasa nemokamai duoda tik paprastą dantų gydymą ir pigesniąsias plombas.

Už brangesniąsias plombas, dirbtinius dantis ir dantų kepuraites ligonių kasos narys pats sumoka skirtumą tarp mokamo ir ligonių kasos valdybos nustatyto atlyginimo.

5. Vaistai ir gydymo reikmenys.

35.

Ligonių kasos valdyba vaistinėmis ir medicinos personalui, su kuriais ji bus susitarusi, vieneriems metams nustato sąrašą vaistų ir gydymo reikmenų, kurie galima skirti ligonių kasos nariams.

36.

Ligonių kasos narys gali gauti vaistų ar gydymo reikmenų kasos sąskaita tik su ligonių kasos medicinos personalo raštu ar receptu.

5. Ligonio atidavimas ligoninėn.

37.

Ligonių kasa, norėdama atiduoti ligoninėn savo narį, vyresnį kaip septyniolikos metų amžiaus, privalo gauti jo sutikimą.

38.

Ligonių kasos nario sutikimo atiduoti jį ligoninėn nereikia, —

1. jeigu jis jaunesnis kaip septyniolika metų;
2. jeigu liga reikalauja tokios priežiūros, kuri negali būti teikiama susirgusiojo šeimoje;
3. jeigu jo liga apkrečiama;
4. jei ligonis pakartotinai prieštarauja gydymo tvarkai ir gydytojo įsakymams;
6. jei ligonį reikia nuolat daboti.

39.

Jei ligonių kasos valdyba davė įsakymą atiduoti ligonį ligoninėn ir ligonis atsisakė šito įsakymo klausyti, kad ir buvo įspėtas dėl atsisakymo padarinių, kasa gali atsisakyti duoti jam 42 paragrafe nurodytą pašalpą pinigais.

7. Slaugymo pagalba.

40.

Ligonių kasa, jei negalima ligonio atiduoti ligoninėn ar yra svarbių priežasčių jis palikti šeimynoje, ligoniui sutikus, gali teikti jam slaugymo pagalbą.

Ligonių kasos taryba nustato, kiek už slaugymą turi būti atskaitoma iš pašalpos.

8. Medicinos pagalbos pakeitimas atlyginimų pinigais.

41.

Jei ligonių kasa negali teikti savo nariams nustatytos medicinos pagalbos ar dėl to, kad negali padaryti normalinėmis sąlygomis sutarties su reikalingu gydytojų skaičium, ar dėl kitų kurių priežasčių, tai, Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai leidus, ji gali vietoj medicinos pagalbos mokėti ligoniui pinigais ligonių kasos valdybos nustatytą normą.

B. Pašalpa pinigais ligonių kasų nariams.

42.

Jei ligonių kasos narys susirgęs nebegali dirbti, tai ligonių kasa, atsižvelgdama į ligonio šeimos padėtį, duoda jam pašalpą pinigais nuo pusės ligi viso jo uždarbio didumo.

43.

Pašalpos pinigais didumą kasmet nustato ligonių kasos taryba tose ribose, kurios yra nurodytos šito įstatymo 42 paragrafe.

44.

Pašalpa pinigais duodama nuo ketvirtos ligos dienos, jei ligonių kasos taryba nebus kitaip nutarus, bet ne ilgiau kaip dvidešimt šešias savaites.

45.

Ligonių kasos taryba turi teisės nutarti, kad ligonių kasos narys, naudojęsis per metus šito įstatymo 44 paragrafe nustatytą laiko maksimumą kasos šalpa ir vėl susirgęs ta pačia liga, per kitus vienerius metus gali gauti ligonių kasos pašalpą, bet ne ilgiau kaip trylika savaičių.

46.

Pašalpa pinigais duodama už ligonio nedirbtas dienas, jei šituo reikalu nėra kitokio ligonių kasos tarybos nutarimo.

47.

Ligonių kasa savo statutu gali pratęsti šelpimo laiką ligi vienerių metų ir teikti kartines pašalpas pinigais tiems nariams, kurių šeimai nereikia mokėti pašalpos.

48.

Jeigu ligonių kasa duoda savo nariui nemokamai laikymą ir gydymą ligoninėje, tai pašalpos pinigais jam nebeduoda.

49.

Gydymo kontrolės komisijai pripažinus, kad ligonių kasos narys yra alkoholikas, ligonių kasos valdyba, nesiklausdama jo sutikimo, visus jam skirtus pinigus gali atiduoti jo šeimai ar globėjams.

50

Ligonių kasos nariai neturi teisės gauti pašalpos:

1) jeigu jie tyčia sau pasikenkė;

5) jei gavo ligą nusikalstamuose darbuose ar muštynėse, kilusiose dėl jų kaltės:

3) jei nusikalto kasai baudžiamuoju darbu, už kurį siaurinamos piliečio teisės.

Pastaba. Už nusikaltimus, nurodytus šito paragrafo 3-me punkte, ligonių kasos narys neturi teisės gauti pašalpos pinigais per vienerius metus po įvykusio nusikaltimo.

51.

Ligonių kasos statute gali būti nustatyta, kad asmenys, priimti ligonių kasos nariais šito įstatymo 15 paragrafo įgyja teisės naudotis kasos pašalpa tik po tam tikro laikotarpio, ligonių kasos tarybos nustatyto.

D. Medicinos pagalba ir pašalpa ligonių kasos nariams ypatingais atvejais.

52.

Ligonių kasos narys nustojęs buvęs kasos nariu, turi teisės naudotis visam ligos laikui ligonių kasos pašalpa ir pagalba —

1) privalomai apsidraudęs, jei susirgo ne vėliau kaip mėnesį nuo dienos, kada nustojo buvęs ligonių kasos nariu;

2) laisvai apsidraudęs, jei susirgo ne vėliau kaip mėnesį nuo paskutinio mokamojo termino.

53.

Jei ligonių kasa priiminėjo ne mažiau kaip tris mėnesius įnašus nuo asmens, kurio šitas įstatymas neliečia, tai tokiam asmeniui, susirgus tuo laikotarpiu, kasa privalo ligos laikui teikti įstatymo nustatytą pagalbą ir pašalpą.

D. Medicinos pagalba ir pašalpa gimdyvėms.

54.

Gimdyvės, buvusios prieš gimdymą ligonių kasos nariais ne mažiau kaip šešis mėnesius, gauna iš ligonių kasos per dvi savaites prieš gimdymą ir per šešias savaites po gimdymo pinigais tokią gimdymo pašalpą, kokią gauna susirgęs kitokia liga kasos narys.

55.

Gimdyvės, šito įstatymo 54 paragrafe nurodytam laikotarpyje, ligonių pašalpos pinigais negauna.

56

Be pašalpos, numatytos 54 paragrafe, gimdyvės gauna —

1) akušerės ir, reikalui esant, gydytojų pagalbą;

2) prieš gimdymą kartinės pašalpos penkiasdešimt litų;

3) žindymo pašalpą pinigais, lygią gimdymo pašalpai, bet ne ilgiau kaip trylika savaičių nuo gimdymo dienos ir tik tuo atveju, jei pati motina savo kūdikį žindo.

57.

Motinai dėl gimdymo mirus, šito įstatymo 56 paragrafe 2 ir 3 punktuose nurodyta pašalpa duodama asmeniui, kuris našlaitį kūdikį laiko.

58.

Nėščios moterys, buvusios ligonių kasos nariais ne mažiau kaip šešis mėnesius prieš gimdymą ir netekusios dėl nėštumo ne mažiau kaip šešiasdešimt procentų darbingumo, gauna pašalpą pinigais, bet ne ilgiau kaip šešias savaites prieš gimdymą.

Šituo atveju gimdymo pašalpos, skiriamos gimdyvėms dvi savaites prieš gimdymą, nėščiosios negauna.

59.

Gimdyvei sutikus, pašalpa pinigais gali būti pakeista —

1) laikymu gimdymo namuose;

2) sesers ar slaugytojos pagalba ir priežiūra namie.

E. Pašalpa laidotuvėms.

60.

Ligonių kasos nariui mirus, laidotuvėms duodama pašalpa, lygi to nario paskutiniam pagrindiniams dienos uždarbiui, padidintam nuo dvidešimt ligi trisdešimt kartų.

61.

Pašalpa laidotuvėms duodama asmeniui, kuris mirusį palaidojo. Laidotuvių pašalpos pinigai, likę sumokėjus laidojimo išlaidas, atiduodama vyrui, žmonai, vaikams, tėvui, motinai, broliams ar seserims, jeigu jie gyveno kartu su mirusiuoju.

Jei tokių teisėtų įpėdinių nėra, tai laidojimo pašalpos liekana paliekama ligonių kasoje.

62

Jei ligonių kasos narys mirė ta pačia liga, kurioje jam buvo ligonių kasos teikiama pašalpa ir pagalba, po metų laiko tą pašalpą ar pagalbą suteikus, o jo laidotuvėms duodama pašalpa, jeigu jis ligi mirties negalėjo dirbti.

F. Medicinos pagalba ir pašalpa ligonių kasos narių šeimoms.

63.

Jei atiduodamas ligoninėn ligonių kasos narys, kuris prieš susirgdamas savo uždarbiu laikė šeimą ar prie jos laikymo prisidėjo, tai jo šeimai mokama pašalpa, lygi pusei ligonių kasos statuto nustatytos nariui pašalpos ligoje.

Šita pašalpa gali būti mokama betarpiškai šeimos nariams.

64.

Ligonių kasa duoda savo nario šeimai —

1) ne ilgiau kaip trylika savaičių medicinos pagalba, nustatytas šito įstatymo 23 paragrafe;

2) gimdymo pagalbą kasos narių žmonoms;

3) pašalpą laidotuvėms, mirus ligonių kasos nario vyrui, žmonai ar vaikams.

Ligonių kasos narių šeimoms pašalpos didumą nustato ligonių kasos taryba.

65.

Pašalpai ir pagalbai, nurodytom šito įstatymo 4 paragrafe, neturi būti išleidžiama daugiau kaip trečdalis ligonių kasos narių ir darbdavių mokesčio.

III. Ligonių kasų lėšos

A. Bendrieji dėsniai.

66.

Ligonių kasos lėšas sudaro —

1) narių ir darbdavių mokesčiai;

2) ligonių kasos turto pajamos;

3) pašalpos ir aukos;

4) pabaudos pinigais, paskirtos ligonių kasos valdybos, darbo inspektoriaus ar Vyr. socialinio draudimo valdybos;

5) netikėtos pajamos.

67.

ligonių kasos lėšos skirstomos —

1) į apyvartos kapitalą ir

2) atsargos kapitalą.

68.

Ligonių kasoms duodamos pašalpos ir aukos vartojamos šelpėjų ar aukotojų nurodymais, jei nurodymų nėra, tai aukos ir pašalpos skiriamos atsargos kapitalui.

B. Kapitalai.

1. Apyvartos kapitalas.

69.

Apyvartos kapitalą sudaro —
1) ligonių kasos narių ir darbdavių mokesčiai, be dalies, skirtinos atsargos kapitalui;
2) ligonių kasos turto pelnas;
3) netikėtos pajamos;
4) pašalpos ir aukos.

70.

Ligonių kasos apyvartos kapitalas gali būti naudojamas tiktai tokiems reikalams —
1) pagalbai ir pašalpai nariams ir jų šeimoms;
2) administracijos reikalams;
3) bendrajai ligų profilaktikai;
4) gydymo įstaigoms steigti;
5) turtui įsigyti ir laikyti.

2. Atsargos kapitalas.

71.

Ligonių kasa sudaro atsargos kapitalą dvejų metų išlaidų didumo, imdama vidutinišką išlaidų sumą už paskutinius trejus metus, ir rūpinasi, kad jis nebūtų mažesnis už čia nustatytą normą.

72.

Atsargos kapitalą sudaro —
1) išskaitymai ne daugiau kaip dešimt procentų iš ligonių kasos narių ir darbdavių mokesčių;
2) metinių ligonių kasos operacijų liekanos;
3) pabaudos pinigais, paskirtos ligonių kasos valdybos, darbo inspektoriaus ar Vyr. socialinio draudimo valdybos;
4) pašalpos ir aukos be pažymėto tikslo.

73.

Kai atsargos kapitalas išauga ligi įstatymo 71 paragrafe nurodytos normos ir kai pajamos būna didesnės už išlaidas, tai ligonių kasos taryba gali sumažinti ligonių kasos narių mokesčius ar padidinti šito įstatymo ribose pašalpos ir pagalbos normas.

74.

Atsargos kapitalas naudojamas tais atvejais, kai apyvartos kapitalo neužtenka šito įstatymo 70 -e nurodytoms išlaidoms.

75.

Jei apyvartos kapitalo neužtenka ligonių kasos išlaidoms ir jei atsargos kapitalas yra sumažėjęs ligi pusės tos sumos, kuri yra buvusi apyskaitos metų pradžioje, — tai ligonių kasos valdyba privalo sušaukti tarybos susirinkimą nutarti —

1) ligonių kasos narių mokesčius padidinti 73 paragrafe nurodytose ribose, arba

2) kasos išlaidas sumažinti, kiek tai leidžia šitas įstatymas; ir

3) imtis kitų priemonių reikalams sutvarkyti.

76.

Atsargos kapitalas turi būti padėtas procentams į Lietuvos Banką ar į Vyr. socialinio draudimo vaidybos nurodytas privatines kredito įstaigas.

Atsargos kapitalas, ligonių kasos tarybai nutarus ir Vyr. socialinio draudimo valdybai, tą nutarimą patvirtinus, gali būti sudėtas į vertybės popierius, įkeitimo lapus ar valstybės paskolą.

77.

Ligonių kasa gali įsigyti nejudomąjį turtą tik Vyr. socialinio draudimo valdybai nutarus.

C. Mokesčiai

1. Ligonių kasų narių mokesčiai.

78.

Ligonių kasų narių mokesčiai negali būti didesni kaip trys procentai jų uždarbio.

79.

Laisvai apsidraudusio ligonių kasos nario mokestis yra lygus privalomai apsidraudusio kasos nario ir darbdavio mokesčiams kartu.

2. Darbdavių mokesčiai.

80.

Darbdavių mokestis santykiuoja su ligonių kasos nario mokesčių kaip 40 su 60 (40:60).

81.

Kasos valdyba, Vyr. socialinio draudimo valdybai sutikus, gali padidinti mokesčius tiems darbdaviams, kurių įmonėse susirgimo pavojus yra didesnis.

82.

Už mokinius ir praktikantus, negaunančius atlyginimo, mokestį sumoka darbdaviai.

83.

Už ligonių kasos narius, gaunančius atlyginimą natūra, mokestį sumoka darbdaviai.

3. Valstybės priedas.

84.

Vyriausybė etatais nustato reikalingą ligonių kasoms technikinį personalą ir jam atlygina iš Valstybės biudžeto.

4. Mokesčių mokėjimo tvarka.

85.

Ligonių kasos nario mokestį darbdavys išskaito iš uždarbio, kai jį darbininkui moka, ir įneša į ligonių kasą kartu su savo mokesčiu, Vyr. socialinio draudimo valdybos nustatytu būdu, ne vėliau kaip ligi kito darbininkams atlyginimo mokėjimo termino.

5. Mokesčių išieškojimas ir grąžinimas.

86.

Nesumokėti šio įstatymo 85 paragrafe nurodytu laiku pinigai išieškomi iš darbdavio darbo inspektoriaus įsakymu. Be to, iš darbdavio išieškoma ligonių kasos naudai pabaudos po vieną procentą mėnesiui nuo nesumokėtos laiku sumos.

Ne visas mėnuo laikomas visu.

87.

Nesumokėti mokesčiai ir įvairūs ieškiniai išieškomi bendra mokesčių ėmimo tvarka.

88.

Ligonių kasos teisė neįmokėtiems mokesčiams ieškoti pasibaigia po dvejų metų nuo gruodžio mėn. 31 d. tų metų, kuriais mokesčiai turėjo būti sumokėti.

89.

Teisė atgauti klaidingai sumokėtus mokesčius pasibaigia po šešių mėnesių nuo gruodžio mėn. 31 dienos tų metų, kuriais mokesčiai buvo sumokėti.

6. Mokesčių nemokėjimas.

90.

Nei darbininkas nei darbdavys mokesčių nemoka per tą laiką, kai ligonių kasos narys negali dirbti ir kai gauna ligos pašalpą.

Pastaba. Šitas paragr. taikomas ir moterims, gaunančioms nėščiųjų ir gimdyvių pašalpą.

D. Uždarbis.

1. Bendrieji dėsniai.

91.

Uždarbiu šitas įstatymas laiko —

1) sumą uždirbtą per metus ar kitokį laikotarpį;

2) švenčių priedus;
3) laikymo vertybę natūra (butą, maistą ir kit.);
4) pajamas iš dalyvavimo pelne.

92.

Laikymo vertybę natūra nustato ligonių kasos valdyba, atsižvelgiama į vietos sąlygas ir vidutines vietos kainas, ir tvirtina darbo inspektorius.

Uždarbio klasės.

93.

Pagrindinis uždarbis, iš kurio nustatomi mokesčiai ir pašalpos, skirstomas šešiomis klasėmis. Prie jų nariai pritaikomi pagal jų mėnesinį, savaitinį arba dienos uždarbį.

Mokesčius ir pašalpas nustatant, savaite laikomos septynios dienos, mėnesiu — trisdešimt dienų.

94.

Pagal uždarbį nariai skirstomi tokiomis šešiomis klasėmis.

	Dienos uždarbis litais		Savaitės uždarbis litais		Mėnesio uždarbis litais		Pagrindinis dienos uždarbis litais
Uždarbis klasės	nuo	ligi	nuo	ligi	nuo	ligi	
I		4		24		100	3
II	4	6	24	36	100	150	5
III	6	8	36	48	150	200	7
IV	8	10	48	60	200	250	9
V	10	12	60	72	250	300	11
VI	12	16	72	96	300	400	14

3. Ligonių kasos narių skirstymas uždarbio klasėmis.

95.

Ligonių kasos valdyba priskiria ligonių kasos narį prie atitinkamos klasės, pasiremdama nario pareiškimu apie gaunamą uždarbį.

96.

Jei ligonio kasa negali nustatyti tikrą nario uždarbį, tai ligonių kasos narį paskiria į tą uždarbio klasę, kurioj yra tos vietos darbininkai, gauną atlyginimą už panašų darbą.

97.

Mokiniai ir praktikantai, negauną atlyginimo, priskiriami prie pirmos uždarbio klasės.

98.

Laisvai apdraudusius ligonių kasos valdyba paskiria į atitinkamą klasę, pasiremdama iš jų gautomis žiniomis apie uždarbio didumą.

99.

Uždarbiui pakitėjus, ligonių kasos narys nuo pirmutinio po pranešimo pirmadienio perkeliamas į atitinkamą klasę.

100.

Statutas gali leisti apsidraudusiam, kurio uždarbis sumažėjo, pasilikti apsidraudusiam aukštesnėje klasėje, bet tuomet jis privalo primokėti skirtumą, vienas arba, jei sutiks darbdavys, pusiau su juo.

4. Uždarbio klasių ir uždarbio normų pakeitimas.

101.

Darbo sąlygoms pakitėjus ir Vyr. socialinio draudimo valdybai sutikus, ligonių kasos statutu galima klasių skaičius padidinti ir šito įstatymo 94 paragrafe nurodytas normas mažinti ar didinti.

IV. Ligonių kasų reikalų tvarkymas.

A. Bendrieji dėsniai.

102.

Ligonių kasos reikalus tvarko —
1) ligonių kasos taryba,
2) ligonių kasos valdyba,
3) ligonių kasos revizijos komisija ir
4) ligonių kasos trečiųjų komisija.

B. Ligonių kasos taryba.

1. Ligonių kasos tarybos sudėtis.

103.

Ligonių kasos tarybą sudaro —
1) du trečdaliu ligonių kasos narių atstovų ir
2) vienas trečdalis darbdavių atstovų.
Jie renkami trejiems metams.

104.

Ligonių kasos tarybos narių negali būti daugiau kaip keturiasdešimt penki.

105.

Ligonių kasos tarybos narių rinkimų tvarką nustato ligonių kasos statutas.

106.

Ligonių kasos nariai renka iš savo tarpo tarybos narių ir jų pavaduotojų tiek, kiek nustato ligonių kasos statutas.

107.

Darbdaviai savo atstovais gali skirti ligonių kasų narius ar kitus asmenis.

108.

Atstovų skaičius ligonių kasos taryboje nuo atskirų žmonių nustatomas proporcingai skaičiui tose įmonėse dirbančių ligonių kasos narių.

2. kas negali būti ligonių kasos Tarybos nariu.

109.

Ligonių kasos tarybos nariais negali būti —

1) asmenys, kurių pilietinės teisės teismo susiaurintos ar atimtos;

2) asmenys, atiduoti teisman ar tardomi už nusikaltimus, už kuriuos baudžiant teisės siaurinamos ar atimamos;

3) asmenys, teismo sprendimu globojamieji ir

4) asmenys, neturintieji dvidešimt metų amžiaus.

3. Ligonių kasos tarybos posėdžiai.

110.

Ligonių kasos valdyba šaukia bent vieną kartą per metus paprastą ligonių kasos tarybos posėdį.

Ligonių kasos valdyba gali šaukti tarybos nepaprastą posėdį.

Tokį pat posėdį ji turi sušaukti gavusi iš revizijos komisijos arba iš trečdalio ligonių kasos tarybos narių reikalavimą raštu keturias savaites prieš poėsdį.

111.

Tiek apie paprastus, tiek apie nepaprastus ligonių kasos tarybos posėdžius pranešama visiems tarybos nariams dvi savaites prieš posėdį ir kartu nurodoma darbų tvarka.

112.

Ligonių kasos tarybos posėdis laikomas įvykusiu, jei susirenka ne mažiau kaip pusė jos narių.

Jei susirenka mažiau kaip pusė narių, — šaukiamas ne vėliau kaip po dviejų savaičių kitas susirinkimas. Jis laikomas įvykusiu, kad ir susirenka mažiau kaip pusė ligonių kasos tarybos narių.

113.

Ligonių kasos taryba renka iš savo tarpo pirmininką, sekretorių ir jų pavaduotoją paprasta balsų dauguma.

114.

Ligonių kasos tarybos narys tarybos susirinkime tik turi vieną balsą.

115.

Ligonių kasos taryba posėdžio dalykus sprendžia paprasta balsų dauguma; balsams pasidalinus lygiomis, nusveria pirmininko balsas.

116.

Sprendžiant ligonių kasos statuto keitimą, likvidavimą ar įnašų padidinimą, ligonių kasos tarybos posėdyje turi dalyvauti ne mažiau kaip du trečdaliai visų tarybos narių.

Pažymėti šitame paragr. dalykai sprendžiami dviem trečdaliais dalyvaujančių balsų dauguma.

117.

Ligonių kasų taryba —

1) renka valdybos, revizijos komisijos ir trečiųjų komisijos narius ir jų pavaduotojus;

2) skiria ligonių kasos reikalams revizijas;

3) tikrina ir tvirtina metinę ligonių kasos valdybos apyskaitą;

4) priima ligonių kasos sąmatą kitiems metams;

5) svarsto ligonių kasos narių ir darbdavių skundus dėl valdybos veikimo;

6) sprendžia ligonių kasos valdybos ir tarybos narių iškeltus dalykus;

7) sprendžia ligonių kasos valdybos narių atsakomybę už neteisėtus jų darbus ir pašalinimą iš tarnybos;

8) keičia ligonių kasos statutą;

9) likviduoja ligonių kasos reikalus;

10) sudaro sutartis su kitomis kasomis;

11) įgyja ir parduoda turtą, steigia ligonių sanatorijas ir t.t.;

12) nustato ligonių kasų nariams ir jų šeimoms teikiamos pagalbos normas.

Be to, ligonių kasos taryba tvarko ir rūpina visus ligonių kasos reikalus, kurie šito įstatymo ar ligonių kasos statuto nėra pavesti valdybai.

4. Ligonių kasos tarybos nutarimų skundimas.

118.

Ligonių kasos tarybos nutarimai per dvi savaites gali būti darbo inspektoriaus arba suinteresuotų asmenų apskųsti Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai.

C. Ligonių kasos valdyba

1. Ligonių kasos valdybos sudėtis

119.

Ligonių kasos valdybą renka ligonių kasos taryba tokiu būdu, kad valdyboje ligonių kasų narių atstovų būtų du trečdaliai ir darbdavių — vienas trečdalis.

120.

Ligonių kasos valdyba sudaro ne mažiau kaip šeši ir ne daugiau kaip devyni nariai.

121.

Ligonių kasos valdybos posėdžiuose gali dalyvauti valdžios atstovas sprendžiamuoju balsu.

122.

Ligonių kasos valdybos posėdžiuose gali dalyvauti patariamuoju balsu ligonių kasos direktorius, vyresnysis gydytojas ir revizijos komisijos atstovas.

123.

Ligonių kasos valdybos nariu gali būti renkamas kiekvienas tarybos narys.

124

Ligonių kasos valdybos nariams pavaduoti ligonių kasos taryba renka tiek pavaduotojų, kiek yra ligonių kasos valdybos narių.

125.

Ligonių kasos valdybos narių rinkimai atliekami slaptai, bendra rinkimų tvarka.

126.

Ligonių kasos valdyba renkama vieneriems metams.

127.

Išstojusieji ligonių kasos valdybos nariai gali būti vėl renkami.

2. Ligonių kasos valdybos narių išėjimas iš valdybos.

128.

Ligonių kasos valdybos nariai išeina iš valdybos —
1) šito įstatymo 109 paragrafo nurodytais atvejais;
2) nustoję būti ligonių kasos dalyviais.

129.

Darbo inspekcijos atstovai turi teisės laikinai pašalinti valdybos narius šito įstatymo 109 2 p. nurodytais atvejais.

130.

Vyr. socialinio draudimo valdyba turi teisės —
1) šalinti ligonių kasos valdybos narius, jeigu jie yra nusikaltę šitam įstatymui arba kasos statutui;
2) paduoti juos teisti.

3. Išėjusių iš ligonių kasos valdybos narių pakeitimas.

131.

Pašalintus 109 paragrafu ligonių kasos valdybos narius pakeičia pavaduotojai, šito įstatymo 132 paragrafo ir ligonių kasos statuto nustatyta tvarka.

132.

Išėjusių arba laikinai pašalintų ligonių kasos valdybos narių vieton įeina nuolatiniais ar laikinais jos nariais jų pavaduotojai. Įėjimo eilė nustatoma atsižiūrint į gautų balsų daugumą; jei balsų skaičius vienodas, — eilė nustatoma burtais.

4. Ligonių kasos valdybos pareigos ir teisės.

133.

Ligonių kasos valdyba šituo įstatymu ir ligonių kasos statutu -
1) tvarko visus ligonių kasos darbus,
2) prižiūri ir tvarko ligonių kasos turtą.

134.

Ligonių kasos valdybos posėdžiai teisėti, jei juose dalyvauja daugiau kaip pusė jos narių. Balsams pasidalinus lygiomis, nusveria pirmininko balsas.

135.

Ligonių kasos valdybos nutarimai —
1) dėl pinigų ėmimo,
2) dėl pinigų naudojimo tvarkos ir
3) dėl tarnautojų sutvarkymo — turi būti priimti ne mažiau kaip dviem trešdaliais visų valdybos balsų.

136.

Ligonių kasos valdyba renka iš savo tarpo paprasta balsų dauguma pirmininką ir jo pavaduotoją.
Rinkimus veda vyriausio amžiaus valdybos narys.

137.

Ligonių kasos valdybos pirmininkas ar, jam negalint, jo pavaduotojas atstovauja kasai visose įstaigose ir veda jos vardu teismuose bylas.

138.

Ligonių kasos valdyba ne vėliau kaip per savaitę privalo pranešti Vyr. socialinio draudimo valdybai kiekvieną jos sąstato pakeitimą ir rinkimų rezultatus.

139.

Ligonių kasos valdyba vykdo ligonių kasos tarybos nutarimus ir duoda Vyr. socialinio draudimo valdybai nustatytu laiku darbų apyskaitas su pateisinamais dokumentais.

140.

Ligonių kasos valdyba turi teisę kontroliuoti atlyginimo lapus ir tuos knygų skyrius, iš kurių galima būtų sužinoti darbdavio turimas darbininkų skaičius ir darbininkų uždarbis.

141.

Ligonių kasos valdyba sudaro savo tarnautojams tarnybos regulaminą; jį tvirtina Vyr. socialinio draudimo valdyba.

142.

Ligonių kasos valdyba, kaip pirma instancija, svarsto —
1) asmens privalomą apsidraudimą;

2) privalomą mokesčių mokėjimą;
3) mokesčių grąžinimą;
4) nario paskyrimą į atitinkamą uždarbio klasę;
5) mokesčių išdėstymą darbdaviams ir ligonių kasos nariams;
6) pabaudų skyrimą.

5. Atlyginimas ligonių kasos valdybos nariams.

143.

Ligonių kasos valdybos nariai eina savo pareigas nemokamai; jie negali būti mokamais ligonių kasos tarnautojais.

144.

Ligonių kasa gali atlyginti ligonių kasos valdybos nariams jų išlaidas ir nuostolius už sutrukdytą laiką (kelionės išlaidas, už posėdžius, revizijas ir t.t.). Toms išlaidoms atlyginti taisykles nustato ligonių kasos taryba, statuto ribose.

6. Ligonių kasos direktorius ir tarnautojai.

145.

Ligonių kasos valdyba renka ligonių kasos direktorių; jį tvirtina Vyr. socialinio draudimo valdyba.

146.

Ligonių kasos valdyba, ligonių kasos tarybos nustatyta tvarka, skiria ir atleidžia kasos tarnautojus, gavus kasos direktoriaus pareiškimą.

147.

Ligonių kasos tarnautojai turi valstybės tarnautojų teises.

148.

Ligonių kasos tarnautojų pareigas, jų darbo paskirstymą ir santykius su valdyba nustato ligonių kasos statutas ir tarnybos reguliaminas.

7. Ligonių paslapties laikymas.

149.

Ligonių kasos įstaigos, jų tarnautojai ir gydytojai privalo laikyti paslaptyje ligonių kasos narių ligas.

8. Administracijos organų revizijos.

150.

Darbo inspekcijos atstovai savo nuožiūra ar Vyr. socialinio draudimo valdybos nutarimu gali daryti ligonių kasos lėšų, bylų, sąskaitybos ir valdybos apyskaitos revizijas.

Šitų revizijų apyskaita pateikiama Vyr. socialinio draudimo valdybai.

151.

Vyr. socialinio draudimo valdyba ir darbo inspekcija turi teisės reikalauti, kad ligonių kasos valdyba teiktų žinių apie savo darbą Vyr. socialinio draudimo valdybos nustatytu laiku ir nurodyta tvarka.

9. Ligonių kasos valdybos nutarimų skundimas.

152.

Pirmininkas privalo valdybos nutarimus, priešingus šitam įstatymui arba ligonių kasos statutui, ne vėliau kaip per 7 dienas, protestuoti ir apskųsti Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai.

Toks skundas sustabdo valdybos nutarimo vykdymą, kol Vyr. socialinio draudimo valdyba išspręs klausimą.

Vyr. socialinio draudimo valdybos sprendimas turi būti padarytas ne vėliau kaip per dvi savaites.

153.

Skundai dėl ligonių kasos valdybos nutarimų, numatytų šito įstatymo 142 -e, nesustabdo tų nutarimų vykdymo.

154.

Jeigu revizijos komisija patirtų, kad ligonių kasos valdybos nutarimai ar įsakymai prieštarauja šitam įstatymui ar ligonių kasos statutui, tai ji turi tuos nutarimus ar įsakymus apskųsti Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai.

Revizijos komisijos skundas sustabdo ligonių kasos valdybos nutarimo ar įsakymo vykdymą, kol Vyriausioji socialinio draudimo valdyba išspręs ginčijamą dalyką.

Vyr. socialinio draudimo valdybos sprendimas turi būti padarytas ne vėliau kaip per mėnesį.

D. Revizijos Komisija.

1. Revizijos Komisijos sudėtis.

155.

Revizijos komisiją renka ligonių kasos tarybą iš šešių narių ir trijų pavaduotojų vieneriems metams. Vieną trečdalį jų renka darbdavių atstovai ir du trečdaliu ligonių kasos narių atstovai.

156.

Revizijos komisija iš savo narių išsirenka pirmininką ir jo pavaduotoją; vienas jų turi būti iš darbdavių grupės, antras iš ligonių kasos narių grupės.

2. Revizijos komisijos pareigos.

157.

Revizijos komisija daro ligonių kasos įstaigų, turto, knygų ir raštinės reviziją prieš kiekvieną ligonių kasos tarybos posėdį ir kiekvieną kartą, kada ji randa reikalinga.

Revizijos komisija revizijos duomenis praneša ligonių kasos valdybai ir tarybai.
Revizijos komisija turi teisę šaukti nepaprastus ligonių kasos tarybos susirinkimus.

E. Trečiųjų komisija.

1. Trečiųjų komisijos sudėtis.

158.

Trečiųjų komisiją sudaro penki nariai. Juos renka vieneriems metams šitokiu būdu: du nariu renka ligonių kasos taryba iš ligonių kasos narių atstovų, kitus du — iš darbdavių atstovų; penktąjį narį renka absoliutinė balsų dauguma ligonių kasos tarybos išrinkti nariai.

159.

Trečiųjų komisija iš savo tarpo renkasi pirmininką ir jo pavaduotoją paprasta balsų dauguma.

2. Trečiųjų komisijos pareigos.

160.

Trečiųjų komisija sprendžia —
1) ginčus tarp ligonių kasos narių ir ligonių kasos valdybos dėl teikiamos pagalbos,
2) ginčus dėl pabaudų ligonių kasos nariams už nusižengimą nustatytai gydymosi tvarkai ir už ligos simuliavimą.

3. Trečiųjų komisijos nutarimų skundimas.

161.

Trečiųjų komisijos nutarimai gali būti skundžiami Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai. Jos sprendimai yra galutini.

F. Taikos komisija.

162.

Nesusipratimams tarp ligonių kasos valdybos ir ligonių kasų gydytojų pirmoje instancijoje taikyti Vyriausioji socialinio draudimo valdyba sudaro kiekvienam apskrityj taikos komisiją.

163.

Taikos komisiją sudaro lygus skaičius narių nuo ligonių kasos valdybos ir ligonių kasos gydytojų.
Abidvi grupės susitarusios renkasi iš šalies pirmininką. Jei dėl pirmininko rinkimo nesusitariama, tai jį skiria Vyriausioji socialinio draudimo valdyba.

164.

Taikos komisijos nutarimai gali būti skundžiami Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai. Jos sprendimai yra galutini.

G. Gydymo kontrolės komisija.

165.

Medicinos pagalbos teikimą kontroliuoja gydymo kontrolės komisija, sudaryta lygiomis iš ligonių kasos valdybos, ligonių kasos gydytojų ir valdžios atstovų.

V. Ligonių kasų sąjunga.

166.

Apskrities ligonių kasos gali sudaryti ligonių kasų sąjungą.

167.

Ligonių kasų sąjunga turi jurdinio asmens teises.

168.

Ligonių kasų sąjungos statutą sudaro susijungusių apskrities ligonių kasų valdybos; jį tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

169.

Ligonių kasų sąjungos statute, be kita ko, turi būti pažymėta —
1) sąjungos vardas;
2) sąjungos ir susijungusių apskrities kasų vieta;
3) sąjungos tikslas;
4) apskrities ligonių kasų valdybų suvažiavimo kompetencija;
5) sąjungos valdybos sudėtis, rinkimų tvarka, teisės ir pareigos;
6) sąjungos sąmatos sudarymo ir vykdymo tvarka;
7) susijungusių apskrities ligonių kasų mokestis ligonių kasų sąjungos išlaidoms;
8) sąjungos įstatų keitimo tvarka.

170.

Ligonių kasa, metams pasibaigus, gali išeiti iš ligonių kasų sąjungos. Pareiškimas išeiti iš ligonių kasų sąjungos turi būti paduotas sąjungosj valdybai ne vėliau kaip šešis mėnesius prieš išeinant iš sąjungos.

171.

Ligonių kasų sąjunga gali būti likviduota, sąjungos valdyboms ar taryboms vienu balsu nutarus.

172.

Vienai kuriai ligonių kasai iš sąjungos išeinant arba likviduojant visą sąjungą, kiekviena kasa turi teisės gauti iš sąjungos turto proporcingą jos sumokėtiems pinigams dalį.

Sąjungos nuostoliai atlyginami tokiu pat būdu, bet statutu ar susitarimu gali būti atlyginami ir kitaip.

173.

Ligonių kasų sąjungų tarnautojams taikomi šito įstatymo 145, 146, 147 ir 148 paragr.

174.

Ligonių kasų sąjungas prižiūri ir ginčus tarp sąjungos valdybos ir atskirų kasų valdybų sprendžia Vyriausioji socialinio draudimo valdyba.

VI. Bausmės.

175.

Už nusikaltimą gydymo tvarkai ar ligos simuliavimą ligonių kasos valdyba gali nusikaltusį bausti bauda ligi dešimt kartų padidintos dienos pašalpos pinigais.

176.

Darbdavys arba jo įgaliotas asmuo, nepranešęs ligonių kasai nustatytu laiku apie priimtą darbininką, kuris turėjo būti privalomai apsidraudęs, arba išskaitęs iš ligonių kasos nario uždarbio didesnius negu šituo įstatymu nustatyta mokesčius, gali būti Vyr. socialinio draudimo valdybos nubaustas pinigais ligi penkių šimtų litų, nepaisant bausmių, kurios už tai nustatytos kitais įstatymais.

177.

Kas kitokiu būdu neišpildo registravimo tvarkos, gali būti Vyr. socialinio draudimo valdybos nubaustas bauda pinigais ligi šimto litų.

VII. Ieškinių ieškojimas.

178.

Įteikti reikalavimams ir ieškiniams, kilusiems dėl šito įstatymo, duodamas vienerių metų terminas, jei atskirais atvejais kitaip nepažymėta.

VIII. Įstatymo vykdymo tvarka.

179.

Šitą įstatymą vykdo Vidaus reikalų ministeris; jam priklauso bendra ligonių kasų priežiūra ir jų tvarkymas.

180.

Šitam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministeris leidžia instrukcijų.

Stulginskis
Respublikos Prezidentas.

Dr. L. Bistras
Ministeris Pirmininkas.

Vyr. žin. 1926 gegužės mėn. 27 d. No. 227.

Kaip kiekvienoje srityje, taip ir ligonių kasų įstatyme, laikui bėgant, pasirodė trūkumų. Ligonių kasų įstatymas buvo pakeistas ir papildytas.

Jo pakeitimas ir papildymai buvo paskelbti *Vyriausybės žiniose* 1926 m. spalio mėn. 21 d. No. 237, 1929 m. gegužės mėn. 6 d. Nr. 298 ir 1931 m. balandžio mėn. 2 d. No. 353.

1926 m. pakeitimu žemės ūkio darbininkui apsidraudus ligonių kasoje, mokesčius už jį ligonių kasai turėjo mokėti darbdavys ir valstybė. Pakeitimai taip pat palengvino ar pagerino kasos narių pareigas ir jų aprūpinimą. Tais pakeitimais valstybė daugiau įsipareigojo ligonių kasai mokesčiais ir pašalpa. Originaliu ligonių kasų įstatymu darbdaviai galėjo skirti savo atstovais į tarybą ir ligonių kasos narius. Pakeistu įstatymu ligonių kasos nariai negalėjo būti darbdavių atstovais taryboje.

1929 m. ir 1931 m. pakeitimuose ligonių kasos buvo daugiau subordinuotos Socialinio draudimo valdybai ir tiesioginiai ar netiesioginiai vyriausybei.

Besivystant ir besiplečiant ligonių kasai, atsirado trintis tarp vyriausybės ir Socialinio draudimo valdybos iš vienos pusės ir ligonių kasų iš kitos pusės. Prie to dar prisidėjo nesutarimas tarp ligonių kasų ir gydytojų. Todėl autoritarinė vyriausybė 1934 m. sausio mėn. 23 d. *Vyriausybės žiniose* No. 434 paskelbė naujai perredaguotą ir pakeistą Ligonių kasų įstatymą. Jame aiškiau apibrėžta valdomųjų kasos organų sudarymas, jųjų teisės ir pareigos. Šiuo įstatymu ligonių kasos buvo daugiau subordinuotos Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai, Vidaus reikalų ministerijai ir Sveikatos departamentui. Pagrindiniai dėsniai paliko tie patys.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Ligonių kasų įstatymą;

Ligonių kasų įstatymas

I. Bendrieji nuostatai

1

Drausti nuo ligos steigiamos ligonių kasos.

2

Kasas steigia ir jų veikimo ribas nustato Vyr. socialinio draudimo valdyba.

3

Kasų taryboms nutarus, kasos gali sudaryti sąjungą.

4

Kasa yra juridinis asmuo. Kasa ieško ir atsako teisme ta pat tvarka, kaip valstybės iždas.

5

Kasos tvarkomos šiuo įstatymu ir kasų statutu.

6

Kasų statutą paruošia Vyr. socialinio draudimo valdyba ir tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

7

Prašymai, sutartys, liudymai ir aktai, kuriuos daro kasos draudimo reikalais, žyminiu mokesčiu neapmokami.

II. Draudimo rūšys ir tvarka

8

Privalomai draudžiami asmenys, kurie pasamtydi dirba valstybei, savivaldybėms ir privatinėms įstaigoms ar asmenims.

9

šio įstatymo 8 str. neliečia —

1) asmenų, pasamdytų darbams, kurie trunka ne ilgiau kaip vieną mėnesį,

2) asmenų, kurių pagrindinis atlyginimas yra didesnis kaip 1.000 litų kas mėnuo,

ą) žemės ūkio darbininkų,

4) etatinių valstybės tarnautojų,

5) etatinių vietos savivaldybių tarnautojų, išskiriant savivaldybių įmonių tarnautojus,

6) samdinių, kuriems įstatymais arba statutais teikiama ne mažesnė pagalba ligoje, kaip šiuo įstatymu nustatyta.

10

Laisvai apsidrausti gali asmenys, kurie —

1) yra ne senesni kaip 50 metų amžiaus,

2) nėra invalidai arba neserga chroniška ar neišgydoma liga, galinčia padidinti jų liguistumą.

Laisvai apsidraudusios šeimos nariais gali būti laikomi tik tie, kurie atitinka 2 p. sąlygoms.

Laisvai apsidrausti galima ne žemesnėje kaip trečiojo uždarbio klasėje.

11

Šis įstatymas taikomas ir svetimšaliams.

12

Kasos nariais yra samdiniai, kurie dirba jos veikimo plote ir yra apsidraudę šio įstatymo 8 ar 10 str.

13

Kasos nariais laikomi —

1) privalomai apdraustieji — nuo dienos, kurią jie priimti į tarnybą ar darbą,

2) laisvai apsidraudusieji — nuo dienos, kurią jie priimti į kasą.

14

Kasos nariai nustoja būti kasos nariais —
1) privalomai apdraustieji — nuo dienos, kurią jie nustojo tarnybos ar darbo,
2) laisvai apsidraudusieji — neįmokėję įnašų per mėnesį nuo paskutinio mokamojo termino,
3) privalomai ir laisvai apsidraudusieji — nuo dienos, kurią jie įstojo į kitą ligonių kasą.

15

Samdytojas, Vyr. socialinio draudimo valdybos nustatyta tvarka, turi —
1) teikti kasai žinių apie —
a) duodamą darbą,
b) samdinių skaičių,
c) samdinių atlyginimo didumą ir jo pakeitimus,
d) samdinių atlyginimo mokėjimo laiką,
e) samdinių darbo ar tarnybos pradžią ir pabaigą;
2) surašyti į knygas šio str. 1 p. reikalaujamas žinias,
3) duoti dokumentus šio str. 1 p. nurodytoms žinioms patikrinti.

16

Apie samdinio darbo pradžią ir pabaigą samdytojas turi pranešti ligonių kasai ne vėliau kaip per dvi savaites nuo priėmimo į darbą ar atleidimo iš darbo dienos. Apie atlyginimo pakeitimą samdytojas turi pranešti kasai ne vėliau kaip ligi sekančio mėnesio 1 dienos.

III. Medicinos pagalba ir pašalpos

1. Medicinos pagalba kasos nariams

17

Susirgusiems nariams kasa nemokamai duoda tokią medicinos pagalbą:
1) pirmąją medicinos pagalbą,
2) ambulatorinę medicinos pagalbą,
3) gydytoją ligoniui lankyti,
4) gydymą ir laikymą ligoninėje,
5) vaistus, tvarstomąją medžiagą ir gydymo reikmenis,
6) gimdymo pagalbą,
7) dantų gydymą.

18

Nariui susirgus, kasa gali duoti jam kiekvieną kartą gydymo reikmenims įgyti tokią pašalpą —
1) asmeniui, kuris yra kasos narys ne mažiau kaip 3 mėnesius — 25 litus,
2) asmeniui, kuris yra kasos narys ne mažiau kaip 6 mėnesius — 50 litų.

19

Kai sužalotas ar susirgęs narys įstatymais turi būti gydomas įmonės ar asmenų lėšomis, kasa turi teisę reikalauti jų grąžinti išlaidas už suteiktą medicinos pagalbą.

20

Medicinos pagalba ir pašalpa duodamos asmenims, kurie yra kasos nariais ne mažiau kaip —

1) vieną mėnesį — ligi 4 savaičių,

2) tris mėnesius — ligi 8 savaičių,

3) šešis mėnesius — ligi 26 savaičių per metus.

Asmenims, kurie yra kasos nariais mažiau kaip vienas mėnuo, medicinos pagalba ir pašalpa duodama ne ilgiau kaip vieną savaitę.

Laisvai apsidraudusiems nariams pirmieji trys mėnesiai į šias normas neįskaitomi.

21

Nariui, kuris serga ilgiau kaip 20 str. nustatyta, kasos tarybos nutarimu medicinos pagalba gali būti pailginta, jeigu jis yra kasos narys ne mažiau kaip —

1) vieną mėnesį — ligi 2 savaičių,

2) tris mėnesius — ligi 4 savaičių,

3) šešis mėnesius — ligi 13 savaičių.

22

Kasos narys turi teisę pasirinkti bet kurį ligonių kasos valdybos sąraše pažymėtą gydytoją arba kitą medicinos personalo narį, vaistinę ir gydymo įstaigą.

23

Staiga susirgęs kasos narys, turi teisę kviesti bet kurį gydytoją.

Šiuo atveju kasa grąžina ligoniui išlaidas už gydytojo pagalbą ir vaistus, kai ligonis pristato gydytojo pakvitavimą ir vaistinės recepto nuorašą, bet tai leidžiama daryti tik pirmą kartą ligai prasidėjus; toliau ligonį gydo jo rajono kasos gydytojas.

24

Kasos narys gali kreiptis į ne ligonių kasos gydytoją, bet šiuo atveju jis turi pats sumokėti ligonių kasos nustatyto ir jo sumokėto atlyginimo skirtumą.

25

23 ir 24 str. numatytais atsitikimais kasos narys turi pristatyti kasai sąskaitą ne vėliau kaip per 7 dienas pagalbą suteikus.

26

Kasos narys, kuriam ligos metu negalima išeiti iš buto, gydomas bute arba, ligonių kasai leidus, gydymo įstaigoje.

27

Kasos narys, numatytu 26 str. atsitikimu, turi teisę pasirinkti medicinos personalą tik iš paskirtojo kasos valdybos rajono.

28

Ligonių kasa gali atiduoti savo narį, vyresnį kaip 17 metų amžiaus, ligoninėn tik gavus jo sutikimą.

29

Kasos nario sutikimo atiduoti jį ligoninėn nereikia, kai —
1) jis yra jaunesnis kaip 17 metų amžiaus,
2) jo liga reikalauja tokios priežiūros, kuri negali būti teikiama susirgusiojo šeimoje,
3) jo liga yra apkrečiama,
4) ligonis pakartotinai nelaiko gydytojo įsakymų,
5) ligonis reikia nuolatos prižiūrėti.

30

Jei ligonis neklauso kasos įsakymo atiduoti jį ligoninėn, kasa gali atsisakyti duoti jam 38 str. nustatytą pašalpą pinigais arba jį gydyti.

31

Kasa, kai negali atiduoti nario ligoninėn, ar yra svarbių priežasčių palikti jį šeimoje, ligoniui sutikus, gali duoti jam slaugymo pagalbą.
Ligonių kasos taryba nustato, kiek už slaugymą turi būti išskaitoma iš pašalpos.

32

Kasos narys turi teisę pasirinkti iš kasos nustatyto sąrašo bet kurią ligoninę.

33

Jei ligonių kasos narys pasirenka ne kasos ligoninę, kurioje už gydymą imamas atlyginimas didesnis kaip ligonių kasos valdybos nustatyta, tai skirtumą sumoka pats kasos narys. Skirtumas nereikalaujamas, kai ligonis dėl vietos stokos ar kitų svarbių priežasčių negali būti priimtas į kasos ligoninę.

34

Ligoniams, kurie priimti ligoninėn be kasos sutikimo, gydymo išlaidos negrąžinamos, išskiriant staigius susirgimus; šiais atvejais bylą sprendžia Vyr. socialinios draudimo valdyba.

35

Kasa apmoka tokias narių dantų gydymo sąskaitas: skausmo nuraminimas, dantų traukimas, smegenų gydymas, akmens pašalinimas ir dantų plombavimas pigesnėmis plombomis (cemento ir vario amalhama); už brangesnes plombas nariai patys sumoka tų plombų ir kasos valdybos nustatytos kainos skirtumą.
Dirbtiniai dantys ir operacijos apmokamos ligonių kasai leidus.

36

Laikinai išvykusiam iš gyvenamosios vietos nariui ar jo šeimai medicinos pagalbą duoda ta ligonių kasa, kurios rajone jis susirgo. Išlaidas už suteiktą pagalbą grąžina ta ligonių kasa, kurios nariu ligonis yra.

37

Jei dėl svarbių priežasčių kasa negali duoti nariams medicinos pagalbos, tai Vyr. socialinio draudimo valdybai leidus, ji gali duoti ligoniui pašalpą pinigais kasos valdybos nustatyta norma.

2. Pašalpos kasos nariams

38

Jei susirgęs kasos narys negali dirbti, tai ligonių kasa, atsižvelgdama į ligonio šeimos padėtį, duoda jam pašalpą pinigais nuo pusės ligi pilno jo uždarbio.

39

Pašalpos didumą nustato kasos taryba šio įstatymo 38 str. ribose.

40

Pašalpos duodamos negalintiems dirbti nariams nuo 4 ligos dienos. Pašalpa duodama ligi pasveikimo dienos, bet ne ilgiau kaip 20 ir 21 str. nustatyta.

Kasos taryba gali nutarti duoti nariams, kurie sirgo ne mažiau kaip 7 dienas, pašalpas už visą ligos laiką.

41

Kai kasa gydo ir laiko narį ligoninėje, tai pašalpa pinigais jam neduodama.

42

Gydymo kontrolės komisijai pripažinus, kad ligonių kasos narys yra alkoholikas, kasos valdyba be jo sutikimo gali išmokėti pašalpą jo šeimai ar globėjams.

43

Kasos nariai neturi teisės gauti pašalpos, kai —

1) tyčia sau pakenkė,

2) susirgo, bedarydami nusikalstamus darbus ar muštynėse, kilusiose dėl jų kaltės,

3) padarė nusikaltimą, už kurį siaurinamos teisės.

Dėl nusikaltimų, nurodytų šio str. 3 p., nariai neturi teisės gauti pašalpos pinigais per 1 metus nuo nusikaltimo dienos.

44

Kasos narys, kuris nustojo darbo ar tarnybos ligos metu ar susirgo ne vėliau kaip per mėnesį nuo dienos, kai privalomai draudžiamasai nustojo darbo ar tarnybos, gi laisvai apsidraudęs nustojo mokėti savo įnašus, turi teisę naudotis kasos pagalba 20 str. nustatytomis normomis.

3. Medicinos pagalba ir pašalpos gimdyvėms

45

Gimdyvės, kurios yra buvusios kasos nariais ne mažiau kaip 6 mėnesius metuose prieš gimdymą, gauna —

1) per dvi savaites prieš gimdymą ir per šešias savaites po gimdymo tokią pašalpą, kokią gauna susirgęs kasos narys,

2) akušerės ir, reikalui esant, gydytojo pagalbą,

3) prieš gimdymą 50 lt. kartinės pašalpos,

4) žindymo pašalpą 80% pirmos klasės maksimalinės pašalpos didumo, bet ne ilgiau kaip

13 savaičių po gimdymo dienos; ši pašalpa duodama, kai pati motina kūdikį žindo arba kai dėl ligos žindyti negali.

Laisvai apsidraudusios gimdyvės turi teisę gauti šiame straipsnyje nustatytas pašalpas, kai jos yra buvusios kasos nariais ne mažiau kaip 1 metus be pakaitos prieš gimdymą.

46

Gimdyvės, kurios neišbuvo kasos nariais 45 str. nustatytą laiką, gauna tokią medicinos pagalbą ir pašalpą, kokią gauna susirgęs kasos narys.

47

Šio įstatymo 45 str. 1 p. numatytu laiku gimdyvės ligonių pašalpos negauna.

48

Motinai dėl gimdymo mirus, šio įstatymo 45 str. 3 ir 4 p. nustatytą pašalpą gauna asmuo, kuris kūdikį laiko.

49

Nėščios moterys, kurios yra buvusios kasos nariais ne mažiau kaip 6 mėnesius, o laisvai apsidraudusios ne mažiau kaip 1 metus, prieš gimdymą ir netekusios dėl nėštumo ne mažiau kaip 60% darbingumo, gauna pašalpą, bet ne ilgiau kaip 6 savaites prieš gimdymą.

Šiuo atveju gimdymo pašalpos, kurios duodamos gimdyvėms dvi savaites prieš gimdymą, negauna.

50

Jei gimdyvė laikoma gimdymo namuose arba jai teikiama gailestingosios sesers ar slaugytojos pagalba ir priežiūra, tai už tą laiką ji gimdymo pašalpos negauna.

4. Pašalpa palaidoti

51

Kasos nariui mirus, duodama palaidoti pašalpa lygi to nario klasės maksimalinei dienos pašalpos normai padidintai nuo 20 ligi 30 kartų.

52

Likusieji, padengus laidotuvių išlaidas pinigai, atiduodami mirusiojo įpėdiniams. Jei įpėdinių nėra, tai laidotuvių pašalpos likučiai lieka kasoje.

53

Jei kasos narys yra miręs dėl ligos, kurios metu buvo jam duodama pašalpa ir pagalba, per metus tą pašalpą ar pagalbą suteikus, tai pašalpa palaidoti dudoama, jei jis ligi mirties negalėjo dirbti.

5. Pagalba ir pašalpa šeimos nariams

54

Jei atiduodamas ligoninėn toks kasos narys, kuris prieš susirgdamas savo uždarbiu pilnai

arba dalinai išlaikė savo šeimą, tai jo šeimai mokama pašalpa lygi pusei kasos nario pašalpos ligoje. Ši pašalpa gali būti mokama netarpiniai šeimos nariams.

55

Be šio įstatymo 5ū str. nustatytos pašalpos kasa duoda savo nario šeimai —

1) šio įstatymo 17 str. nustatytą medicinos pagalbą, bet už vaistus, tvarstomąją medžiagą ir gydymo reikmenis šeimos nariai primoka po 1 litą už kiekvieną receptą.

2) gydymą ir laikymą sanatorijoje ar ligoninėje, jei kasos narys yra buvęs kasos nariu ne mažiau kaip 3 mėnesius,

3) gimdymo pagalbą kasos nario žmonai,

4) pašalpą šeimos nariui palaidoti.

Svetimšalių samdinių šeimos nariai naudojasi pagalba tik abišalumo pagrindais.

Pagalbos didumą ir rūšį kasos narių šeimoms nustato kasos taryba.

56

Išregistruoto kasos nario šeima turi teisę naudotis kasos pagalba ir pašalpa per mėnesį nuo dienos, kurią jis nustojo būti kasos nariu.

57

Kasos nario šeimos nariais laikomi:

1) kasos nario žmona,

2) kasos nario vyras, jei jis yra invalidas ir jį žmona išlaiko,

3) savi vaikai, nors būtų gimę ir nesusituokus ir povaikiai ligi 15 metų amžiaus,

4) tėvai, našlaičiai broliai, seserys ir anūkai ligi 15 metų amžiaus, jei kasos narys juos laiko.

58

Šio įstatymo 55 str. numatytoms pašalpoms ir pagalbai gali būti išleidžiama ne daugiau kaip 1/3 kasos narių ir samdytojų mokesčių.

59

Pareikšti kasai ieškinius ir reikalavimus dėl medicinos pagalbos ir pašalpos duodamas 1 metų terminas, jei atskirais atvejais nenustatyta kitaip.

IV. Lėšos

Kasos lėšas sudaro —

1) narių ir samdytojų mokesčiai,

2) valstybės iždo įnašai,

3) kasos turto pajamos,

4) pašalpos ir aukos,

5) baudos, kuriomis baudžia kasos valdyba, darbo inspektorius ir Vyr. socialinio draudimo valdyba,

6) kitos pajamos.

61

Pašalpos ir aukos naudojamos šelpėjų ir aukotojų nurodymu; jei nurodymų nėra, tai aukos ir pašalpos skiriamos atsargos kapitalui.

62

Apyvartos kapitalą sudaro;
1) kasos narių ir samdytojų mokesčiai, išskiriant atsargos kapitalui skiriamą dalį,
2) valstybės iždo įnašai,
3) kasos turto pelnas,
4) kitos pajamos,
5) pašalpos ir aukos.

63

Kasos apyvartos kapitalas gali būti naudojamas tokiems reikalams —
1) pagalbai ir pašalpai nariams ir jų šeimoms,
2) administracijos reikalams,
3) bendrajai ligų profilaktikai,
4) gydymo įstaigoms steigti,
5) turtui įsigyti ir laikyti.

64

Administracijos reikalams gali būti išleista ne daugiau kaip 12% metinių kasos pajamų. Vidaus reikalų ministeris gali leisti atskiroms kasoms šiuos %% padidinti.

65

Kasa sudaro atsargos kapitalą ligi pusės metų kasos išlaidų didumo, imdama vidutinišką paskutinių 3 metų išlaidų sumą ir rūpinasi, kad jis nebūtų mažesnis.

66

Atsargos kapitalą sudaro;
1) ne daugiau kaip 10% kasos narių ir samdytojų mokesčių,
2) kasos operacijų liekanos,
3) baudos, kuriomis baudžia kasos valdyba, darbo inspektorius ir Vyr. socialinio draudimo valdyba,
4) pašalpos ir aukos.

67

Kai atsargos kapitalas pasiekia šio įstatymo 65 str. nustatytą normą ir kai pajamos yra didesnės kaip išlaidos, tai kasos taryba, Vyr. socialinio draudimo valdybai sutikus, gali sumažinti ligonių kasos narių mokesčius ir padidinti šio įstatymo ribose pagalbos ir pašalpos normas.

68

Atsargos kapitalas naudojamas tais atvejais, kai apyvartos kapitalo nepakanka šio įstatymo 63 str. numatytoms išlaidoms padengti, Vyr. socialinio draudimo valdybai leidus.

69

Jei apyvartos kapitalo nepakanka kasos išlaidoms ir jei atsargos kapitalas yra sumažėjęs ligi pusės tos sumos, kuri yra buvusi apyskaitos metų pradžioje, tai ligonių kasos valdyba turi sušaukti tarybos susirinkimą nutarti —

1) ligonių kasos narių mokesčius padidinti 84 str. nustatytose ribose arba
2) kasos išlaidas sumažinti, kiek leidžia šis įstatymas ir
3) imtis kitų priemonių reikalams tvarkyti.

70

Atsargos kapitalas turi būti padėtas procentams augti į Vyr. socialinio draudimo valdybos nurodytas kredito įstaigas.

Atsargos kapitalas, ligonių kasos tarybai nutarus ir Vyr. socialino draudimo valdybai sutikus, gali būti sudėtas į vertybės popierius, ar į valstybės paskolą.

71

Kasa gali įsigyti nekilnojamąjį turtą, Vyr. socialinio draudimo valdybai nutarus.

72

Kasos nariai ir samdytojai sumoka kasai nustatytus šio įstatymo 84 str. mokesčius pusiau.

73

Laisvai apsidraudę kasos nariai sumoka visą 84 str. nustatytą savo klasės mokestį kasos valdybos nustatytais terminais.

74

Kasos valdyba, Vyr. socialinio draudimo valdybai sutikus, gali padidinti mokesčius tiems samdytojams, kurių įmonėse susirgimo pavojus yra didesnis.

75

Už kasos narius, kurie atlyginimo pinigais negauna, mokesčius sumoka samdytojai.

76

Valstybės iždas grąžina kasoms pašalpas, duotas einant 45 ir 48 str.

Šioms išlaidoms padengti ligonių kasos gauna iš valstybės iždo 5% kasos narių ir samdytojų įnašų už paskutinį pusmetį avansą. Valstybės iždas atsiskaito su kasomis kas pusmetis.

77

Kasos nario mokestį samdytojas išskaito iš uždarbio, kai jį samdiniui moka ir įneša į kasą kartu su savo mokesčiu Vyr. socialinio draudimo valdybos nustatytu būdu ne vėliau kaip ligi sekančio mėnesio 7 dienos.

78

Samdytojas neįregistravęs savo samdinį 16 str. nustatytu laiku, sumoka kasos narių ir samdytojų mokesčius nuo priėmimo į darbą ligi įregistravimo dienos savo lėšomis.

Samdytojas, neįregistravęs savo samdinį 16 str. nustatytu laiku, grąžina kasai padarytas ryšyje su tuo išlaidas.

79

Nesumokėti mokesčiai, įvairūs nuostoliai ir skolos išieškomi valstybės mokesčių išieškojimo tvarka darbo inspektoriaus įsakymu. Be to, iš samdytojo išieškoma ligonių kasos

naudai baudos po 1% mėnesinės nesumokėtos laiku sumos.

Nepilnas mėnuo laikomas pilnu.

80

Teisė gauti klaidingai sumokėtus mokesčius pasibaigia po 6 mėnesių nuo gruodžio mėn. 31 dienos tų metų, kuriais mokesčiai buvo sumokėti.

81

Nei samdinys, nei samdytojas mokesčių nemoka per tą laiką, kai ligonių kasos narys gauna pašalpą arba laikomas gydymo įstaigoje.

Šis straipsnis taikomas ir moterims, kurios gauna nėščiųjų ar gimdyvių pašalpą.

82

Uždarbiu šio įstatymo prasme laikoma —

1) sumos, uždirbtos per metus ar kitokį laiką,

2) švenčių priedai,

3) laikymo vertybė natūra (butas, maistas ir kt.),

4) pajamos iš dalyvavimo pelne.

83

Laikymo vertybę natūra nustato kasos valdyba, atsižvelgdama į vietos sąlygas ir vidutines vietos kainas ir tvirtina Vyr. socialino draudimo valdyba.

Pagal mėnesinį, savaitinį arba dienos uždarbį ligonių kasų nariai skirstomi 6 klasėmis. Kiekvienai klasei nustatomas toks mėnesinis mokestis kasai ir maksimalinė dienos pašalpos norma:

Uždarbio klasės	Dienos uždarbis litais		Savaitinis uždarbis litais		Mėnesinis uždarbis litais		Mėnesinis mokestis ligonių kasai	Maksimalinė dienos pašalpos norma
	nuo	ligi	nuo	ligi	nuo	ligi	Lt.	Lt.
I	—	4	—	24	—	100	5,40	3
II	4,01	6	25	36	101	150	7,80	5
III	6,01	8	37	48	151	200	10,80	7
IV	8,01	10	49	60	201	250	13,80	9
V	10,01	12	61	72	251	300	16,80	11
VI	12,01	—	73	—	301	—	21,60	14

Apskaičiuojant pašalpas, savaite laikomos 7 dienos, mėnesiu — 30 dienų.

85

Jei kasa negali nustatyti nario uždarbį, tą kasos narį skiria į tą uždarbio klasę, kurioje yra tos vietos samdiniai — gauną atlyginimą už panašų darbą.

86

Kasos nariai, kurie negauna atlyginimo pinigais, skiriami į pirmą uždarbio klasę.

87

Laisvai apsidraudusius narius valdyba skiria į atitinkamą klasę, pasirėmus jų suteiktomis žiniomis apie uždarbio didumą.

V. Kasų tvarkymas

88

Kasos reikalams tvarkyti yra šie organai:
1) kasos taryba,
2) kasos valdyba,
3) kasos revizijos komisija,
4) kasos taikomoji komisija.

89

Kasos tarybą sudaro 10 ligonių kasos narių atstovų ir 10 samdytojų atstovų, Jie renkami keturiems metmas.

90

Kasos nariai renka tarybos narius iš savo tarpo.

91

Samdytojai atstovais gali rinkti samdytojus ar kitus asmenis.

92

Kasos tarybos nariais negali būti —
1) valdybos nariai ir kasos tarnautojai,
2) asmens, kurių teisės teismo keliu atimtos ar aprėžtos,
3) asmenys, kurie patraukti tieson ar tardomi dėl nusikaltimų, už kuriuos teisės atimamos ar aprėžiamos,
4) asmenys, kuriems teismas yra paskyręs globą ir
5) asmenys, kurie neturi 24 metų amžiaus.

93

Kasos tarybos narių ir jų pavaduotojų rinkimų tvarką nustato kasos statutas.

94

Kasos taryba —
1) renka valdybos, revizijos komisijos ir taikomosios komisijos narius ir jų pavaduotojus,
2) tikrina ir tvirtina metinę kasos apyskaitą,
3) priima kasos sąmatą kitiems metams,
4) sprendžia kasos valdybos ir tarybos narių iškeltus klausimus,
5) sprendžia kasos valdybos narių atsakomybę už neteisėtus jų darbus ir pašalinimą iš pareigų.

6) sprendžia sutarčių sudarymo klausimus su kitomis kasomis,

7) sprendžia nekilnojamojo turto įgijimo ir pardavimo, ligoninių, sanatorijų ir kitų gydymo įstaigų steigimo klausimus,

8) nustato teiktinos kasos nariams ir jų šeimoms pagalbos normas.

95

Kasos tarybos priimtą metinę sąmatą kasos valdyba per dvi savaites nuo priėmimo dienos turi pristatyti Vyr. socialinio draudimo valdybai patvirtinti. Tvirtindama pristatytą sąmatą Vyr. socialinio draudimo valdyba turi teisę daryti įstatymo numatytose apibrėžtose sąmatos pakeitimus.

Šiuo reikalu Vyr. socialinio draudimo valdybos nutarimai yra galutini.

96

Paprastus tarybos posėdžius kasos valdyba šaukia ne mažiau kaip 2 kartu per metus ligonių kasos sąmatai ir apyskaitai tvirtinti.

Kasos valdyba gali šaukti nepaprastą tarybos posėdį.

Nepaprastą posėdį ji turi sušaukti, revizijos komisijai arba trečdaliui kasos tarybos narių raštu reikalaujant. Tokį posėdį valdyba turi sušaukti ne vėliau kaip per 4 savaites reikalavimą gavus.

97

Apie paprastus ir nepaprastus kasos tarybos posėdžius pranešama tarybos nariams 1 savaitę prieš posėdį ir nurodoma darbų tvarka.

98

Kasos tarybos posėdžiuose gali dalyvauti sprendžiamuoju balsu Vidaus reikalų ministerio paskirtas atstovas.

99

Kasos tarybos posėdis laikomas teisėtas, jei susirenka ne mažiau kaip pusė jos narių.

Priešingu atveju ne vėliau kaip per dvi savaites šaukiamas antras posėdis, kuris laikomas teisėtas bet kuriam narių skaičiui susirinkus; antrame susirinkime tegali būti svarstomi pirmojo susirinkimo darbų tvarkoje numatyti klausimai.

100

Posėdžiui tvarkyti taryba renka iš savo tarpo pirmininką, sekretorių ir jų pavaduotojus.

101

Kasos tarybos narys tarybos susirinkime turi tik vieną balsą.

102

Kasos taryba sprendžia klausimus paprasta balsų dauguma; balsams pasidalinus lygiomis, nusveria pirmininko balsas.

103

Kasos tarybos nutarimus darbo inspektorius ar suinteresuoti asmenys per dvi savaites gali skųsti Vyr. socialinio draudimo valdybai.

2. Kasos valdyba

104

Kasos valdybą sudaro penki nariai; vieną narį skiria Vidaus reikalų ministeris, kitus narius renka kasos taryba — du iš ligonių kasos narių ir 2 iš samdytojų tarpo. Valdybos nariai renkami 2 metams.

Kas metai pusė renkamųjų narių iš valdybos išeina ir pakeičiami naujais nariais.

105

Valdybos nariais gali būti renkami —

1) tarybos nariai,

2) kasos nariai ir samdytojai, kurie turi teisę būti išrinkti kasos tarybos nariais.

106

104 ir 105 str. tvarka renkami 4 valdybos narių pavaduotojai.

107

Kasos valdybos nariai renkami balsų dauguma slaptu balsavimu.

108

Išstojusieji kasos valdybos nariai gali būti vėl renkami.

109

Kasos valdybos nariai išeina iš valdybos:

1) šio įstatymo 92 str. ir 104 str. 2 posme numatytais atvejais,

2) nustoję būti kasos nariais.

110

Vyr. socialinio draudimo valdyba turi teisę atstatyti kasos valdybos narius, kai jie nusižengia šiam įstatymui arba kasos statutui.

111

Į išėjusių arba laikinai atstatytų valdybos narių vietas įeina jų pavaduotojai. Pavaduotojų eilė nustatoma pagal gautą balsų skaičių. Esant lygiam balsų skaičiui — eilė nustatoma burtais.

112

Kasos valdyba ne vėliau kaip per 1 savaitę turi pranešti Vyr. socialinio draudimo valdybai rinkimų rezultatus ir valdybos narių pasikeitimus.

113

Kasos valdyba renka paprasta balsų dauguma pirmininką ir jo pavaduotoją.

Rinkimus tvarko vyriausias amžium valdybos narys.

114

Kasos valdybos pirmininkas atstovauja kasai teismo ir administracijos įstaigose ir pasirašo kasos vardu daromas sutartis.

115

Kasos valdyba šiuo įstatymu ir statutu —
1) tvarko ligonių kasos reikalus,
2) prižiūri ir tvarko ligonių kasos turtą,
3) vykdo kasos tarybos nutarimus,
4) sprendžia klausimus, kurie šiuo įstatymu arba statutu nepavesti tarybai.

116

Kasos valdybos posėdžiai teisėti, kai juose dalyvauja daugiau kaip pusė jos narių.

Posėdžiuose klausimai sprendžiami balsų dauguma. Balsams pasidalinus lygiomis, nusveria pirmininko balsas.

117

Valdybos nutarimus, kurie priešingi šiam įstatymui arba kasos statutui, pirmininkas turi ne vėliau kaip per 7 dienas nutarimą padarius skųsti Vyr. socialinio draudimo valdybai.

Toks skundas sustabdo valdybos nutarimo vykdymą, kol Vyr. socialinio draudimo valdyba išspręs klausimą.

Vyr. socialinio draudimo valdybos sprendimas turi būti padarytas ne vėliau kaip per 2 savaites pirmininko protestą gavus.

118

Kasos valdybos nutarimus suinteresuoti asmenys gali skųsti per 2 savaites nutarimą jiems įteikus Vyr. socialinio draudimo valdybai. Skundai paduodami per valdybą.

119

Kasos valdybos nariai negali būti apmokamais kasos tarnautojais ir tiekėjais.

120

Kasos valdybos, tarybos ir komisijų nariai gali gauti atlyginimą (kelionės išlaidas, už posėdžius, revizijas ir t.t.)

3. Kasos tarnautojai

121

Techninį kasos darbą atlieka ligonių kasos direktorius ir tarnautojai. Kasos direktorių renka ligonių kasos valdyba ir tvirtina Vyr. socialinio draudimo valdyba. Kitus tarnautojus skiria ir atleidžia kasos valdyba.

122

Kasos įstaigos ir tarnautojai turi laikyti paslaptyje kasos narių ligas.

4. Revizijos komisija

123

Revizijos komisiją renka kasos taryba iš trijų narių ir dviejų pavaduotojų. Jie renkami dvejiems metams. Revizijos komisija renka iš savo tarpo pirmininką ir pavaduotoją.

124

Revizijos komisija daro kasos įstaigų, turto, knygų ir raštinės reviziją, tikrina metinę apyskaitą ir sąmatą.

Revizijos komisija revizijos duomenis praneša kasos valdybai ir tarybai.

Revizijos komisija turi teisę pareikalauti šaukti nepaprastus ligonių kasos tarybos susirinkimus.

5. Taikomoji komisija

125

Taikomąją komisiją sudaro 3 nariai. Jie renkami 1 metams tokiu būdu: vieną narį renka kasos taryba iš ligonių kasos narių atstovų, antrą iš samdytojų atstovų tarpo, trečiąjį narį — tarybos išrinkti nariai.

126

Taikomoji komisija sprendžia —

1) kasos narių ir valdybos ginčus dėl teikiamos pagalbos,

2) ginčus dėl kasos narių nubaudimo.

127

Taikomosios komisijos nutarimai per dvi savaites gali būti skundžiami Vyr. socialinio draudimo valdybai. Jos sprendimai yra galutini.

6. Gydymo kontrolės komisija

128

Medicinos pagalbos teikimą kontroliuoti kasa gali pavesti gydymo kontrolės komisijai, kurią sudaro ligonių kasos valdybos, ligonių kasos gydytojų ir Sveikatos departamento atstovai.

VI. Kasų sąjunga

129

Kasos gali sudaryti kasų sąjungą.

130

Kasų sąjunga turi juridinio asmens teises.

131

Kasų sąjunga tvarkoma statutu, kurį paruošia Vyr. socialinio draudimo valdyba ir tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

132

Kasų sąjungos veikimą prižiūri ir jos ir atskirų kasų ginčus sprendžia Vyr. socialinio draudimo valdyba.

VII. Baudos

133

Kasos narys, nusižengęs gydymo tvarkai arba simuliavęs ligą, kasos valdybos gali būti baudžiamas pinigine bauda ligi dešimteriopos dienos pašalpos pinigais.

134

Samdytojas ar jo įgaliotas asmuo, nustatytu laiku nepranešęs kasai apie samdinį, kuris turi būti apdraustas, arba išskaitęs iš kasos nario uždarbio didesnius kaip šiuo įstatymu nustatyta mokesčius, gali būti Vyr. socialinio draudimo valdybos baudžiamas pingine bauda ligi 500 litų, nežiūrint bausmių, kurios už tai nustatytos kitais įstatymais.

135

Asmuo, fiktyviai įregistravęs samdinį ligonių kasoje arba suteikęs netikrų žinių, Vyr. socialinio draudimo valdybos gali būti daudžiamas pinigine bauda ligi 100 litų.

Jeigu nusižengimu kasai buvo padaryta nuostolių, tai jie išieškomi iš kaltininko 79 str. nustatyta tvarka.

136

Asmuo, nusižengęs kitu būdu registracijos tvarkai. Vyr. socialinio draudimo valdybos gali būti baudžiamas pinigine bauda ligi 100 litų.

137

Samdytojas, nustatytu laiku neįnešęs kasai išskaitytą 77 str. kasos nario mokestį ir panaudojęs jį kitiems reikalams, baudžiamas paprastu kalėjimu.

Padarytieji kasai nuostoliai išieškomi kaltininko 79 str. tvarka.

VIII. Įstatymo vykdymo tvarka

138

Šį įstatymą vykdo Vidaus reikalų ministeris, jam priklauso bendra kasų priežiūra ir jų tvarkymas.

139

Darbo inspekcijos atstovai, savo nuožiūra ar Vyr. socialinio draudimo valdybos pavedami, gali daryti kasos sąskaitybos ir turto reviziją. Šių revizijų aktai pristatomi Vyr. socialinio draudimo valdybai.

Tokias pat revizijas gali daryti ir Valstybės Kontrolė.

140

Vyr. socialinio draudimo valdyba ir darbo inspektorius turi teisę reikalauti kasos valdybos žinių apie jos darbą Vyr. socialinio draudimo valdybos nustatytu laiku ir tvarka.

141

Jei kasos valdyba ir taryba nevykdo įstatymu ir statutu pavestų joms pareigų arba nesugeba kasos reikalus tvarkyti, tai Vidaus reikalų ministeris gali kasos valdybą ir tarybą paleisti ir paskirti valdytoją. Valdytojas turi kasos tarybos ir valdybos teises ir pareigas.

142

Šiam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministeris leidžia instrukcijų.

143

Ligonių kasų įstatymas (V. Ž. Nr. 227, eil. 1476, Nr. 237, eil. 1537, Nr. 273, eil. 1769, Nr. 298, eilė. 2002, Nr. 353, eil. 2407) panaikinamas.

144

Šis įstatymas veikia nuo 1934 m. sausio mėn. 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Socialinio draudimo ir ligonių kasų įstatymai buvo sudaryti, pasinaudojant kitų kraštų, ypač Vakarų Europos, panašiais įstatymais ir patyrimu. Kiekvienas kraštas turi skirtingas ekonomines ir socialines sąlygas, kurios, laikui bėgant, taip pat keičiasi, keičiasi ir reikalavimai. Lietuvos ligonių kasų įstatymas, paskelbtas 1934 m. *Vyr. žin.* # 434, buvo pakeistas, 1938 m. vėl papildytas (*Vyr. žin.* # 625). Pradžioje jis neapėmė žemės ūkio darbininkų, mažažemių ir smulkių įmonių darbininkų.

Ligonių kasos pradėjo organizuotis 1927 m. Jos, pagal įstatymą, buvo organizuojamos teritoriniu pagrindu. 1928 m. jau veikė 7 ligonių kasos: Kauno miesto, Kauno apskrities, Šiaulių, Panevėžio, Ukmergės, Marijampolės ir Vilkaviškio miestų ir apskričių. 1931 m. ligonių kasų teritorijos buvo padidintos, prijungiant prie jų gretimas apskritis, ir pavadintos apygardomis, pvz. Panevėžio ligonių kasos apygarda ir t.t. 1932 m. buvo įsteigtos dar trys: Alytaus, Telšių ir Tauragės ligonių kasų apygardos. Tokiu būdu Lietuvoje veikė Kauno miesto ir devynios apygardų ligonių kasos ir apėmė visą Lietuvos teritoriją, išskiriant Klaipėdos kraštą. Jis turėjo savo atskiras ligonių kasas, tvarkė jas pagal Vokiečių įstatymus, ir jos buvo suorganizuotos anksčiau negu Lietuvoje. Prijungus Vilniaus kraštą prie Lietuvos teritorijos, ligonių kasų tinklas, atsižvelgiant į vietines sąlygas, buvo praplėstas ir į tą kraštą.

Bendra ligonių kasų priežiūra priklausė Vidaus reikalų ministeriui. Apygardose ir miestuose kasas steigė ir jas prižiūrėjo Vyr. socialinio draudimo valdyba. Kasas vietose tvarkė kasos taryba, kurią po 1934 m. įstatymo pakeitimo sudarė tarybos narių renkamų draudžiamųjų atstovai ir toks pat skaičius darbdavių renkamų. Išrinktos ligonių kasų tarybos spręsdavo visas ligonių kasų problemas ir tvarkė jų reikalus. Tarybos vykdomuoju organu buvo jų renkama kasos valdyba, kurią taip pat sudarė lygiomis draudžiamųjų ir darbdavių renkami atstovai. Medicinos reikalams tvarkyti buvo kviečiamas gydytojas kontrolierius. Gydymo klausimams, neaiškumams ir nesusipratimams aiškinti buvo sudaryta bendradarbiavimo komisija, kurią sudarė ligonių kasos valdybos ir kasos gydytojų skirti atstovai. Ginčams tarp valdybos ir kasos narių spręsti buvo sudaryta trečiųjų komisija.

Ligonių kasos privalomai draudė valstybės, savivaldybių ir privačiai samdomus asmenis. Privalomas draudimas nebuvo taikomas asmenims, pasamdytiems trumpesniam laikui pvz. 1 mėn.; asmenims, kurių pagrindinis atlyginimas buvo didesnis kaip 400 litų, vėliau kaip 1000 litų mėn.; žemės ūkio darbininkams, etatiniams valstybės ir vietos savivaldybių tarnautojams, kuriems susirgus, kitais įstatymais buvo teikiama pagalba nemažesnė kaip ligonių kasų įstatymo.

Nors pagal šitą įstatymą ligonių kasos žemės ūkio darbininkų nedraudė (priverstinai), tačiau jie laisvai galėjo apsidrausti ir ligonių kasai priklausyti. Laisvai žemės ūkio darbininkui apsidraudus, darbdavys turėjo sumokėti ligonių kasai visus tuo įstatymu numatytus mokesčius. Tas ūkininkams sudarė finansinių sunkumų ir, be to, sudarė ir techninių keblumų, nes žemės ūkio darbininkai dažnai keitė darbovietes. Taip pat buvo nemažai ir padienių darbininkų, kuriems apsidraudimas buvo labai komplikuotas. Todėl praktiškai žemės ūkio darbininkai tuo įstatymu tik mažas skaičius tesinaudojo.

Laisvai apsidrausti ligonių kasose galėjo asmenys, ne vyresni kaip 50 m. amž. ir nesergą chroniškomis ir nepagydomomis ligomis.

Ligonių kasos nariai gaudavo nemokamai: pirmąją pagalbą gydytojo kabinete, nemokamą gydymą namuose, ligoninėse, vaistus, tvarstomąją medžiagą, gimdymo pagalbą ir dantų gydymą nustatytomis normomis. Tas pačias teises turėjo ligonių kasos nario šeimos nariai.

Susirgusiam ligonių kasos nariui ir negalinčiam dirbti ligonių kasa skyrė pašalpą nuo pusės iki viso jo uždarbio. Pašalpos dydis priklausė nuo šeimos dydžio. Didesnės šeimos gaudavo didesnę pašalpą. Pašalpa buvo skiriama nuo 4-tos sirgimo dienos iki pasveikimo, bet ne ilgiau kaip 39

savaites. Kasos tarybos nutarimu ilgiau sergančiam nariui medicinos pagalba, pašalpa dar galėjo būti pratesta 13 savačių. Ligonių kasos nariai, esant reikalui, ligoninėje galėjo gydytis iki 6 mėnesių ir per tą laiką sergančio šeima gaudavo pašalpą. Ligonių kasos narės gaudavo pašalpą 2 savaites prieš gimdymą ir 6 savaites po gimdymo kaip sergančios, jei jos kasos narėmis buvo nemažiau kaip 6 mėn. prieš gimdymą. Laisvai apsidraudusios tomis teisėmis naudojosi, jei jos kasos narėmis buvo išbuvusios nemažiau vienerių metų. jei gimdydavo namie, buvo duodama akušerės pagalba. O jei gimdydavo ligoninėje, ligonių kasa apmokėdavo ligoninės išlaidas už savaitės laiko.

Ligonių kasa mokėdavo dar laidojimo išlaidų dalį ir mirusio nario šeimai mokėdavo pašalpą pagal tam tikras numatytas taisykles.

Ligonių kasos nariai galėjo laisvai pasirinkti bet kurį gydytoją, kuris buvo ligonių kasos gydytojų sąraše. Staigiai susirgus, ligonių kasos narys galėjo pasirinkti bet kurį gydytoją, kad ir ligonių kasoje nedirbantį. Taip pat ligonis galėjo laisvai pasirinkti vaistinę ir gydomąją įstaigą: ligoninę ar ambulatoriją.

Ligonių kasų lėšas sudarė narių ir samdytojų mokesčiai, valstybės iždo įnašai, kasų turto pajamos, pašalpos ir aukos, baudos ir kitos pajamos. Mėnesinis nario mokestis ligonių kasai siekė apie 6% nario uždarbio. Iš privalomai apdraustojo atlyginimo buvo išskaitoma 3%, o kitus mokėjo darbdavys. Laisvai apsidraudę mokėjo patys visą mokestį. Valstybės iždas įmokėdavo įvairias sumas, daugiau ar mažiau pagal reikalą. Taip pvz., 1929 m. valstybės įmokėjimas sudarė 1.9% ligonių kasos pajamų, o 1936 jau — 7.8%. Apskritai imant, valstybės iždas įmokėdavo ligonių kasoms avansu kas pusmetį pašalpą, lygią 5%-6,7% kasos narių ir darbdavių įmokų už praėjusį pusmetį. Žemiau spausdinamos lentelės parodo ligonių kasų pajamas ir išlaidas. Skaičiai išreikšti tūkstančiais litų.

Metai	Kasos narių mokesčiai		Samdytojų mokesčiai		Valstybės primokėjimai		Už ligonių lapelius ir kitus apdraustųjų primokėjimus	Už spaudinius	Pabaudos	Turto ir įstaigų pajamos	Nenumatytos pajamos	Iš viso	
	suma	%	suma	%	suma	%	tūkst. litų						čė.
1929	2080,3	57,3	1437,3	39,6	68,7	1,9	11,2	4,0	27,5	2,8	2,2	3634,0	131,14
1930	1854,7	52,4	1314,8	37,2	176,0	5,0	22,2	3,9	35,5	12,1	120,7	3539,9	120,85
1931	2047,9	51,9	1442,1	36,5	222,1	5,6	34,0	4,6	47,4	42,6	105,9	3946,6	116,22
1932	2418,0	52,4	1737,4	37,6	257,6	6,6	61,9	11,7	59,2	17,6	54,6	4618,0	111, 32
1933	2460,5	51,6	1671,3	35,1	304,9	6,5	87,8	28,2	81,2	85,0	45,0	4764,2	110, 79
1934	2138,0	43,2	2138,0	43,2	278,1	5,7	113,0	28,0	93,0	14,7	138,4	4941,2	117, 39
1935	2114,1	41,6	2114,1	41,6	327,5	6,5	95,8	27,4	101,3	133,7	170,1	5084,0	117, 32
1936	2352,1	43,1	2352,1	43,1	423,7	7,8	102,4	22,5	82,2	62,5	50,9	5448,4	111, 87
1937	2823,0	„	2823,0	„	498,0	7,6	120,9	31,2	90,0	102,8	51,5	6540,4	111, 51
1938	3306,5	41,9	3337,9	42,3	587,7	7,5	152,9	29,9	87,7	73,9	306,9	7883,4	119,78

Metai	Medicininei pagalbai ir vaistams		Pašalpoms		Gydymo įstaigų išlaikymui		Sanitariniam švietimui ir profilaktikai		Administracijai		Atsargos kapitalui		Kitos išlaidos		Iš viso		Vidutiniškai tenkąs 1 kasos nariui
	suma	%	suma	%	suma	%	suma	%	suma	%	suma	%	suma	%	suma	%	lt
1929	1913,2	63,6	446,1	14,8	–	–	6,9	0,2	376,9	12,5	218,0	7,3	45,7	1,6	3006,8	100	108,10
1930	2252,7	62,8	667,1	18,6	11,0	0,3	17,3	0,5	349,2	9,7	166,6	4,7	121,0	3,4	3584,9	„	118,96
1931	2468,5	61,5	797,2	19,8	55,0	1,4	14,9	0,4	370,3	9,2	179,6	4,5	130,8	3,2	4016,3	„	118,26
1932	2856,6	60,8	831,0	17,7	120,3	2,6	11,2	0,2	463,4	9,9	234,1	5,0	179,3	3,8	4695,9	„	113,19
1933	2798,1	60,2	812,9	17,5	145,9	3,1	11,3	„	446,9	9,6	246,6	5,3	190,7	4,1	4652,4	„	108,48
1934	3169,1	61,8	860,5	16,8	212,6	4,1	32,2	0,6	470,9	9,2	281,1	5,5	101,3	2,0	5127,7	„	121,82
1935	2921,5	57,5	881,1	17,4	315,4	6,2	31,4	„	514,1	10,2	268,9	5,3	131,3	2,6	5063,7	„	118,45
1936	2857,8	54,2	1003,8	19,1	395,3	7,5	55,7	1,1	526,0	10,0	246,1	4,7	182,0	3,4	5266,7	„	112,03
1937	3501,4	51,4	1314,2	20,4	548,9	8,6	84,4	1,3	568,2	8,8	304,8	„	117,7	1,8	6442,6	„	109,87
1938	4183,8	52,5	1735,1	21,8	750,7	9,4	104,1	„	707,2	8,9	340,1	4,3	152,2	„	7973,2	„	121,13

Lentelės paimtos iš knygos Č. Mančinskas, *Socialinis draudimas Lietuvoje ir kova dėl jo 1919-1940 m.*

Ligonių kasų narių skaičius palaipsniui augo. 1929 m. ligonių kasos narių buvo apie 27,700 ir šeimos narių apie 20,900; 1938 m. kasos narių buvo apie 65,800 ir šeimos narių apie 52,900. Sekančioji lentelė 18 parodo kasos narių ir šeimos narių skaičiaus augimą. Lentelėje skaičiai išreikšti tūkstančiais.

Ligonių kasų narių ir jų šeimos narių skaičius 1929-1938 m. (tūkst.).

Eil. Nr.	Ligonių kasa	1929 m.			1932 m.			1935 m.			1938 m.		
		kasos narių	šeimos narių	viso apdraustųjų	kasos narių	šeimos narių	viso apdraustųjų	kasos narių	šeimos narių	viso apdraustųjų	kasos narių	šeimos narių	viso apdraustųjų
1	Kauno m.	15,6	10,9	26,5	16,9	12,8	29,7	19,2	17,2	36,4	27,4	25,7	53,1
2	Šiaulių apyg.	4,3	2,2	6,5	5,4	3,6	9,0	5,2	3,9	9,1	7,7	5,2	12,9
3	Panevėžio „	2,2	1,7	3,9	3,8	2,8	6,6	4,4	3,4	7,8	6,2	3,5	9,7
4	Kauno „	1,5	3,0	4,5	2,8	1,7	4,5	3,0	3,0	6,0	6,2	6,3	12,5
5	Ukmergės „	1,0	0,5	1,5	1,8	1,2	3,0	1,8	1,0	2,9	2,7	1,7	4,4
6	Vilkaviškio „	1,6	1,1	2,7	1,8	1,0	2,8	1,8	1,4	3,2	2,4	1,8	4,2
7	Marijampolės „	1,5	1,5	3,0	1,8	1,8	3,6	1,8	1,7	3,5	2,7	2,4	5,1
8	Alytaus „	–	–	–	1,2	1,2	2,4	1,0	0,9	1,9	1,7	1,1	2,8
9	Telšių „	–	–	–	3,2	2,0	5,2	2,8	2,0	4,8	5,0	3,5	8,5
10	Tauragės „	–	–	–	2,8	2,5	5,3	2,3	2,3	4,6	3,8	1,7	5,5
	Iš viso	27,7	20,9	48,6	41,5	30,6	72,1	43,3	36,8	80,2	65,8	52,9	118,7

Lentelė sudaryta, remiantis šiais šaltiniais: Lietuvos ligonių kasų 1929-1934 metraštis, 19-23, K., 1936; Socialinio draudimo statistikos 1935-1937 metraštis, 28, K., 1938; Socialinio draudimo statistikos 1938 metų metraštis, 40, K. 1939.

Lentelėse pateikti suapvalinti 0,1 tūkst. tikslumu vidutiniai metiniai duomenys.

Sudaryta Č. Mančinsko, Vilnius 1941 *socialinis draudimas Lietuvoje ir kova dėl jo* 1919-1940.

Smulkesnį ligonių kasų narių vaizdą 1935 m. parodo sekanti lentelė:

Ligonių kasų nariai 1935 m., mėnesiais — Memores des caisses des malades en 1935, par mois.

Ligonių kasos — Caisses des malades	Sausis Janvier	Vasaris Février	Kovas Mars	Balandis Avril	Gegužės Mai	Birželis Juin	Liepos Juillet	Rugpjūtis Août	Rugsėjis Septembre	Spalis Octobre	Lapkritis Novembre	Gruodis Décembre	Vidutiniškai per mėn. Moyenne mensuelle 1935	1934*)	1933*)
Kauno miesto — De la ville de Kaunas . .	18 491	18 927	19 476	19 544	19 379	19 049	18 607	18 668	19 029	19 445	19 932	19 826	19 198	17 876	17 917
Apygardų kasos — Caisses réglonales . . .	23 730	23 639	23 995	24 045	25 116	25 162	24 421	24 019	24 061	24 159	24 732	24 653	24 310	25 157	25 094
Alytaus	1 018	1 041	1 034	1 017	1 013	1 038	1 052	1 042	1 004	1 012	1 007	1 003	1 023	1 153	1 313
Kauno	2 875	2 753	2 806	3 077	3 432	3 435	3 255	3 260	3 374	3 381	3 218	3 082	3 162	3 555	3 141
Marijampolės	1 771	1 621	1 728	1 616	1 720	1 700	1 685	1 642	1 586	1 962	1 957	2 052	1 753	1 882	1 893
Panevėžio	4 418	4 429	4 476	4 423	4 436	4 412	4 346	4 316	4 358	4 325	4 438	4 503	4 407	4 201	4 041
Šiaulių	5 241	5 249	5 147	4 922	5 412	5 468	5 182	4 961	4 976	4 862	5 441	5 407	5 189	4 956	5 038
Tauragės	2 288	2 258	2 333	2 336	2 351	2 374	2 319	2 328	2 307	2 261	2 258	2 232	2 304	2 676	2 845
Telšių	2 562	2 680	2 830	2 960	2 997	2 983	2 901	2 851	2 744	2 681	2 766	2 763	2 810	2 799	2 777
Ukmergės	1 758	1 789	1 826	1 855	1 913	1 940	1 906	1 847	1 925	1 951	1 921	1 889	1 877	2 058	2 171
Vilkaviškio	1 799	1 819	1 815	1 839	1 842	1 812	1 775	1 772	1 787	1 715	1 720	1 722	1 785	1 837	1 820
Įstaigų ir įmonių kasos — Caisses des établissements divers	5 453	5 476	5 725	6 039	6 105	6 429	6 333	6 467	6 357	6 094	6 216	6 375	6 089	.	.
Susisiekimo m-jos	2 545	2 568	2 817	3 131	3 186	3 510	3 414	3 548	3 439	3 153	3 275	3 453	3 170	.	.
Laisvai samd. eigulių	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 645	1 626	1 643	.	.
Lietuvos Banko	442	442	442	442	442	442	442	442	442	461	464	464	448	.	.
Kauno m. elektros stoties	191	191	191	191	202	202	202	202	202	202	202	202	198	.	.
Šv. Zitos d-jos	630	630	630	630	630	630	630	630	630	630	630	630	630	.	.
Klaipėdos krašto — Territoirė de Klaipėda .	25 375	26 356	26 552	28 002	28 291	29 150	28 871	28 487	26 897	25 843	25 971	25 998	27 150	26 595	25 248
Viso — Total — 1935 . .	73 049	74 398	75 748	77 630	78 891	79 790	78 232	77 641	76 344	75 541	76 851	76 852	76 747	69 628	68 259
Tame sk. moterų—Y. c. femmes	31 253	31 860	32 302	32 728	33 266	33 199	32 179	31 667	31 893	31 874	32 521	32 610	32 279	30 827	29 588
Viso — Total — 1934*) . .	68 138	69 793	70 512	71 897	72 734	71 371	70 490	68 898	68 290	68 206	67 282	67 933			
Tame sk. moterų—Y. c. femmes	29 850	30 224	31 118	31 441	31 758	31 574	31 169	30 360	30 533	30 791	30 551	30 561			
Viso — Total — 1933*) . .	64 470	66 321	67 787	67 071	69 395	69 785	69 927	70 081	69 894	69 903	68 316	66 169			
Tame sk. moterų—Y. c. femmes	27 606	28 245	29 024	29 612	29 958	30 074	30 080	29 931	30 313	30 513	30 131	29 578			

*) Be įstaigų ir įmonių kasų — CAisses des etablissements divers non comprises.

Lentelė iš *Lietuvos statitiskos metraštis,* 1935 m. Kaunas 1936.

Ne visi draustinieji buvo ligonių kasose apsidraudę. Kiekvienoje ligonių kasos apygardoje buvo tam tikras skaičius neapsidraudusių. 1931 m. apsidraudusių buvo 73.7% visų draustinų. Didžiausias apsidraudusių procentas, 97% buvo Kauno mieste ir mažiausias procentas apdraustųjų buvo Panevėžio — 46.5%, Ukmergės — 46% ir Vilkaviškio — 49% apygardose.

Ligonių kasų nariai pagal darbo sritis 1935 m. gruodžio mėn. 31 d. atrodė taip:

Ligonių kasų nariai 1935.XII.31, darbo sritimis.
Membres des caises des malades au 31.XII.1935, par branches de travail.

Ligonių kasos Caisses des malades	Darbo sritys Branches de travail: Žemės ūk., sodinink. daržinink.—Agriculture, horticulture, jardinage	Pramonė ir amatai Industrie et métiers	Prekyba ir tarpininkavimas—Commerce et commissionaires	Kreditas ir draudimas Crédit et assurance	Susisiekimas Voies de communication	Viešojoj ne pramonės tarnyba — Service public (l'industrie non compris)	Naminis patarnavimas Service de personnes	Nepastovus darbas Travail temporaire	Viso Total: 1935	1934
Kauno miesto kasa—Caisse de la ville de Kaunas	69	10 035	2 957	597	550	1 400	4 218	—	19 826	18 090
Apygardų kasos — Caisses régionales	158	14 253	2 246	619	495	2 016	4 866	—	24 653	24 313
Alytaus	1	362	165	46	39	126	262	—	1 003	1 017
Kauno	24	2 169	197	54	78	183	377	—	3 082	3 267
Marijampolės	—	1 209	142	26	59	220	396	—	2 052	2 140
Panevėžio	51	3 286	166	80	12	329	579	—	4 503	4 354
Šiaulių	29	2 822	743	85	124	432	1 172	—	5 407	4 979
Taurages	22	1 085	249	70	87	119	600	—	2 232	2 446
Telšių	4	1 404	303	100	40	270	642	—	2 763	2 497
Ukmergės	2	793	197	109	23	311	454	—	1 889	1 818
Vilkaviškio	25	1 123	84	49	33	24	384	—	1 722	1 795
Įstaigų ir įmonių kasos—Caisses des établissements divers	1 626	202	—	464	3 453	—	630	—	6 375	5 583
Susisiekimo m-jos	—	—	—	—	3 453	—	—	—	3 453	2 655
Laisvai samd. elgulių	1 626	—	—	—	—	—	—	—	1 626	1 645
Lietuvos Banko	—	—	—	464	—	—	—	—	464	442
Kauno m. elektros stoties	—	202	—	—	—	—	—	—	202	191
Šv. Zitos dr-jos	—	—	—	—	—	—	630	—	630	650
Klaipėdos krašto — Territoire de Klaipéda	7 416			14 538			2 972	1 072	25 998	25 530
Iš viso—Totaux—1935	9 269			53 825			12 686	1 072	76 852	73 516
T.sk.moterų—Y.c.femm.	3 497			18 018			11 055	40	32 610	31 438
Iš viso—Totaux—1934	9 730			50 455			12 454	877	73 516	
T.sk.moterų—Y.c.femm.	3 690			16 540			11 181	24	31 438	

Lietuvos statistikos metraštis 1935 m. Kaunas.

Kaip matome, narių skaičiuje nėra žemės ūkio darbininkų. Klaipėdos krašte, kur kasa veikė vokiečių įstatymais, žemės ūkio darbininkai sudarė 1/3 visų ligonių kasos narių skaičiaus.

Kaip visose srityse bei sistemose taip ir Lietuvos ligonių kasose buvo nesklandumų ir nesusipratimų. 1925 m. Seimo priimtas ligonių kasų įstatymas buvo labai demokratiškas ir ligonių kasos veiklai buvo duota pilna autonomija. Po 1926 m. perversmo ir valdžios pasikeitimo ligonių kasų organizavimas buvo nudelstas. Ligonių kasos taryba, kurią sudarė daugiausia socialdemokratai, autoritariniam režimui nelabai patiko. Tarp ligonių kasos tarybos bei valdybos ir Vidaus reikalų ministerio, kuris turėjo priežiūros teisę, kilo nesusipratimų, ir veikla nebuvo sklandi. Kaune ligonių kasos taryba buvo išrinkta 1928 m. spalio mėn. 7 d., o provincijose

spalio mėn. 14 d. Ligonių kasų organizavimas nebuvo sklandus, bet vis tik ėjo pirmyn, ligonių kasos veikė. Antri rinkimai buvo 1931 m. spalio mėn. 25 d. Kadangi autoritarinis režimas darbininkų tarpe nebuvo populiarus, tai rinkimas į ligonių kasos tarybas Kaune ir kitose apskrityse kaip Panevėžyje, Rokiškyje ir kitur laimėjo kairysis elementas, pravesdamas komunistuojančius ar jiems palankius atstovus. Tie rinkimai buvo anuliuoti ir paskelbti nauji, kurie įvyko 1932 m. sausio 1 ir vasario 1 dienomis. Rinkimų propagandoje ir rinkimuose aktyviai dalyvavo socialdemokratai ir dešinysis elementas. Šiuose rinkimuose komunistai daugumos nebelaimėjo. Ligonių kasos įstatai buvo keisti 1934 ir 1938 m. Tarp ligonių kasų ir vyriausybės visą laiką vyko didesnė ar mažesnė trintis. Pvz. 1925 m. ligonių kasų įstatymu kasos tarybą sudarė 2/3 ligonių kasos narių atstovų ir 1/3 darbdavių atstovų. 1934 m. įstatymu tarybą sudarė lygiomis dalimis ligonių kasos narių ir darbdavių atstovai, kurie dažniau palaikydavo vyriausybės pusę.

Gana greit iškilo nesusipratimų tarp ligonių kasų ir gydytojų. 1930 m. gegužės mėn. 1 d. Kauno miesto ligonių kasos valdybos pirmininkas K. Bielinis ir kasos direktorius J. Vilkaitis iš vienos pusės, o iš antros pusės Kauno medicinos draugijos, Kauno miesto gydytojų sąjungos ir „Fraternitas Lithuanica" korporacijos vardu jų pirmininkai — dr. J. Staugaitis, dr. Al. Feinbergas ir dr. M. Nasvytis susitarė dėl santykių tarp Kauno miesto ligonių kasos ir kasoje dirbančių gydytojų. Tuo susitarimu remiantis, Ligonių kasos gydytojais ligonių kasos galėjo priimti tik per gydytojų kolektyvus, Medicinos draugijų sudarytus, t.y. — ligonių kasos galėjo sudaryti sutartis tik su gydytojų kolektyvais, bet ne su atskirais gydytojais individualiai. Tuo susitarimu buvo numatyta gydytojams už patarnavimą skirti 18% ligonių kasos pajamų, kurias sudarė kasos narių ir darbdavių įnašai. Ligonių kasos buvo pasižadėję nesteigti ambulatorijų, gydymo kabinetų ir panašių įstaigų. Šitą susitarimą Kaune pasekė ir kitos ligonių kasų apygardos.

Tas susitarimas neilgai galiojo. Jį pradėjo laužyti ligonių kasų valdybos, skirdamos mažesnį atlyginimo procentą, pradėjo steigti ambulatorijas su samdytais gydytojais ir daryti sutartis su atskirais gydytojais, ne su kolektyvais. Gydytojai nesilaikė draugijų ir profesinės drausmės ir pradėjo su ligonių kasomis daryti individualias sutartis. Trintis tarp gydytojų draugijų ir sąjungų iš vienos pusės ir ligonių kasų iš kitos buvo gana aštri, grasinanti net gydytojų streiku, ir užtruko keletą metų. Nesutarimas ir drausmės stoka pačių gydytojų tarpe nulėmė ginčo rezultatus: daugiausia laimėjo ligonių kasos, gydytojai pralaimėjo.

Nežiūrint visų trūkumų, ligonių kasos buvo Lietuvos darbininkams, valstybės ir savivaldybių tarnautojams labai geros ir naudingos. Jos ne tik teikė pagalbą susirgusiems, bet teikė šalpą jos reikalingiems, sudarė galimybes pasinaudoti kurortais, poilsio namais, sanatorijomis. Ligonių kasa savo brošiūromis ir literatūra rūpinosi Lietuvos gyventojų sveikatingumu ir ligų profilaktika.

SUSISIEKIMO MINISTERIJOS LIGONIŲ KASA

Besirūpinant Lietuvos gyventojų sveikatingumu, buvo nustatyta, kad Susisiekimo ministerijos tarnautojams, kurių darbas buvo nesusijęs su pastovia vieta, yra tiksliau ir patogiau turėti savo atskirą ligonių kasą. 1931 m. buvo išleistas Susisiekimo ministerijos ligonių kasos įstatymas ir įsteigta ligonių kasa. (*Vyr. žin.* 1931, # 362). Tuojau pat buvo sudaryta ligonių kasos taryba, kurią sudarė šeši kasos narių rinkti ir šeši Susisiekimo ministerio skirti atstovai. Kasos tarybos pirmininku buvo paskirtas V. Račkauskas.

Susisiekimo ministerijos ligonių kasoje buvo privalomai draudžiami Susisiekimo ministerijos tarnautojai ir darbininkai, kurie dirbo tos ministerijos žinioje. Uždirbę daugiau negu 400 litų per mėnesį galėjo tai kasai nepriklausyti, bet jei norėjo, galėjo toje kasoje laisvai apsidrausti. Taip pat toj kasoj galėjo nedalyvauti tie tarnautojai, kurie buvo apdrausti Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymu. Taip pat nebuvo draudžiami trumpalaikiai, dirbą trumpiau negu vieną mėnesį, darbininkai.

Susisiekimo ministerijos ligonių kasos narių šeimos — žmonos arba vyrai ir vaikai iki 15 m. amžiaus — taip pat buvo automatiškai apdraustos.

Ligonių kasos nariai ir jų šeimos gaudavo nemokamą gydymą ambulatorijose, ligonių kasos gydytojo kabinetuose, namuose, numatytose ligoninėse ir sanatorijose. Gaudavo nemokamai vaistus, tvarstomąją medžiagą, gydymo reikmenis, akinius, protezus ir pan. Nemokamai gaudavo dantų gydymą ir gimdymo pagalbą.

Medicinos pagalba kasos nariui buvo teikiama tol, kol susirgęs pasveiksta, bet ne ilgiau kaip 26 savaites per metus. Ligoniui, sirgusiam be pakaitos 26 savaites ir nepasveikusiam ar pakartotinai ta pačia liga susirgusiam, kasos tarybos nutarimu sirgimo laikas dar galėjo būti pailgintas 13 savačių.

Susisiekimo ministerijos ligonių kasa turėjo savo įstaigas: ambulatorijas, savo gydytojus. Kur kasa savų įstaigų neturėjo, ji sudarydavo sutartis su atitinkamomis įstaigomis, kaip akių, ausų, nosies ir gerklės ambulatorinėmis įstaigomis ar atitinkamomis ligoninėmis, kur kasos

nariai galėjo kreiptis ir gaudavo pagalbą. Ligonių kasa skelbdavo sąrašą gydytojų, ligoninių, vaistinių, ambulatorijų ir kitų gydymo įstaigų, kur kasos nariai galėjo kreiptis. Staiga susirgus, kasos narys galėjo kreiptis į gydytoją ar gydymo įstaigą ir nesančius kasos sąrašuose ir už gydymą ligonių kasa apmokėdavo.

Ligonių kasa duodavo pinigines pašalpas kasos nariams, susirgusiems ir negalintiems dirbti, nėščioms ir gimdyvėms, o nariui mirus — laidotuvėms. Gimdyvės gaudavo pašalpą dvi savaites prieš gimdymą ir šešias savaites po gimdymo.

Kasos lėšas sudarė narių ir Susisiekimo ministerijos įnašai. Kasos narių mokesčiai negalėjo būti didesni kaip 2½% jų pagrindinio uždarbio. Ligonių kasos viršininko algą apmokėjo Susisiekimo ministerija, ir tokiu būdu jis savo alga kasos finansiškai neapsunkino. Kasos viršininkas turėjo valstybės tarnautojo teises.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Susisiekimo ministerijos ligonių kasos įstatymą;

Susisiekimo ministerijos ligonių kasos įstatymas.

I. Bendrieji dėsniai.

Susisiekimo ministerijos tarnautojams ir darbininkams bei jų šeimų nariams teikti medicinos pagalbą ir pašalpą pinigais ligos, gimdymo ir mirties atsitikimais steigiama Susisiekimo ministerijos ligonių kasa.

2.

Susisiekimo ministerijos ligonių kasos veikimo plotas — visa Lietuva. Kasos centralinių organų būstinė — Susisiekimo ministerijos būstinė.

3

Kasa yra juridinis asmuo.

Ji gali įsigyti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, o taip pat skleisti sveikatos idėją ir kasos lėšoms padidinti ruošti pramogas.

4.

Kasa turi savo antspaudą.

5

Kasa atsako tik savo turtu.

6

Kasos nariai privalomai moka tik šiuo įstatymu nustatytą nario mokestį.

7

Kasos lėšos naudojamos tik šiuo įstatymu numatytiems reikalams.

9

Prašymai, susitarimai, liudijimai ir aktai kasos draudimo reikalais žyminiu mokesčiu neapmokami.

9

Kylantiems dėl šio įstatymo reikalavimams ir ieškiniams įteikti nustatomas vienerių metų terminas, jei atskirais atsitikimais nenustatyta kitaip. Bylos teisme keliamos ten, kur yra kasos centralinių organų būstinė.

10

II. Kasos nariai

Privalomai draudžiami Susisiekimo ministerijos tarnautojai ir darbininkai, kurie dirba arba tarnauja Susisiekimo ministerijos įstaigose, išskiriant —

1) tarnautojus, kurie apdrausti Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymu,

2) darbininkus, kurie samdomi laikiniems, atsitiktiniems darbams ir dirba ne ilgiau kaip vieną mėnesį be pakaitos.

12

Maksimalinė apsidraudimo suma privalomai ir laisvai apsidraudusių negali būti didesnė kaip 400 litų per mėnesį.

13

Laisvai apsidrausti gali visi Susisiekimo ministerijos tarnautojai ir darbininkai, kurie neapdrausti šio įstatymo 11 str., jeigu jie —

1) yra ne senesni kaip 50 metų amžiaus,

2) neserga chroniška arba neišgydoma liga,

3) neturi nesveikatos, galinčios padidinti jų liguistumą.

14

Svetimšaliams darbininkams ir tarnautojams apsidrausti taikomi tie patys dėsniai kaip ir Lietuvos piliečiams. Tačiau svetimšaliams netaikomi šeimų priedai, išskiriant tuos atsitikimus, kai sudaryta su svetimšalio kilimo valstybe sutartis laiduoja tokius pat priedus Lietuvos piliečiams tose valstybėse.

15

Privalomai apdraudžiamieji įrašomi į kasos narių skaičių, einant savo valdybos, direkcijos ar tarnybos pranešimais raštu. Kasos nariais jie laikomi nuo jų priėmimo į darbą ar tarnybą dienos.

16

Laisvai apsidraudusieji įrašomi į kasos narių skaičių, einant savo valdybos, direkcijos

ar tarnybos pranešimais raštu. Kasos nariais jie laikomi nuo jų priėmimo į darbą ar tarnybą dienos.

16

Laisvai apsidraudusieji įrašomi į kasos narių skaičių, einant jų pareiškimu, patikrinus jų sveikatos stovį ir kasos valdybai nutarus. Jie laikomi kasos nariais nuo dienos, kurią jie priimti į ligonių kasą. Už sveikatos patikrinimą, kurį atlieka kasos nurodytas gydytojas, apmoka padavusis pareiškimą laisvai apsidrausti.

17

Apdraustieji nuo priėmimo dienos kasos nariais pradeda mokėti kasai nustatytus įnašus. Nuo tos pat dienos jie įgyja teises naudotis šio įstatymo nustatyta medicinos pagalba, o privalomai apdraustieji ir pinigine pašalpa.

18

Laisvai apsidraudusieji įgyja teisės naudotis pinigine pašalpa tik po tam tikro laiko, kurį nustato kasos taryba. Šis laikas negali būti ilgesnis kaip šešios savaitės.

19

Jeigu privalomai apdraustieji, išbuvę ne mažiau kaip 1 metus kasos nariais, išstoja iš kasos ir ne vėliau kaip per mėnesį laiko laisvai apsidraudžia, tai jie turi teisės gauti pašalpą pinigais nuo priėmimo dienos į kasą.

20

Dalyvavimas kasoje baigiasi —

1) nariui mirus,

2) privalomai apdraustajam per mėnesį nuo dienos, kurią jis nustoja darbo ar tarnybos,

3) laisvai apsidraudusiam, neįmokėjus savo įnašų per mėnesį nuo paskutinio mokamojo termino.

21

Susisiekimo ministerijos įstaiga, kurios pareiškimu privalomai apdraustieji įrašomi į kasos narių skaičių, einant šio įstatymo 15 str., turi —

1) įteikti kasai žinias:

a) apie kiekvieną priimtą į darbą arba atleistą draudžiamąjį darbininką arba tarnautoją, nurodant jo pavardę, vardą, amžių, kategoriją ir darbo rūšį, šeimos sudėtį, darbo ir gyvenamąją vietą ir priėmimo į darbą arba atleidimo, ar mirimo laiką,

b) apie darbininko arba tarnautojo atlyginimo didumą ir mokėjimo laiką,

2) surašyti į knygas ir užrašus šio str. 1-me punkte nurodytas žinias,

3) duoti kasos valdybai reikalingų dokumentų, sąskaitų ir užrašų šio str. 1-me p. nurodytoms žinioms tikrinti.

22

Laisvai apsidraudęs turi pats įteikti kasai reikalingas žinias.

Medicinos pagalba kasos nariams.

Bendrieji dėsniai

23

Susirgusiems savo nariams kasa teikia nemokamai šių rūšių medicinos pagalbą —

1) pirmutinę medicinos pagalbą, ūmai susirgus ar staigiam nelaimingam atsitikimui ištikus,

2) ambulatorinę medicinos pagalbą,

3) gydytoją gulėtinai sergančiam ligoniui lankyti bute,

4) ligoninę arba sanatoriją su visu joje gydymu ir laikymu,

5) dantų gydymą,

6) vaistus, tvarstomąją medžiagą, gydymo reikmenis, akinius, rementus, protezus ir pan.,

7) gimdymo pagalbą.

24

Medicinos pagalba kasos nariui teikiama, kol susirgęs pasveiksta, bet ne ilgiau kaip 26 savaites per metus.

25

Ligoniui, sirgusiam be pakaitos 26 savaites ir nepasveikusiam ar pakartotinai ta pačia liga susirgusiam, kasos tarybos nutarimu gali būti medicinos pagalbos teikimas prailgintas tais pat metais dar ligi 13 savaičių.

Medicinos personalas ir gydymo įstaigos bei jų atlyginimas.

26

Kasos ligonius aptarnauja Susisiekimo ministerijos sanitarinės įstaigos savo personalu ir priemonėmis šalia kitų Susisiekimo ministerijos šioms įstaigoms pavestų pareigų. Kur sanitarinių įstaigų personalo ar ambulatorijų nėra arba kur šių įstaigų patarnavimu naudotis kasos nariui nepatogu, kasa pasirenka kitus gydytojus ir atskirų ligų specialistus (chirurgijos, nervų, akių, ausų, moterų) taip pat vaistines, ligonines ir kitokias gydymo įstaigas. Su pasirinktais gydytojais, vaistinėmis, ligoninėmis ir kitokiomis gydymo įstaigomis kasos valdyba sudaro atskiras sutartis.

27

Kasos narius aptarnaujančių gydytojų (medicinos jpersonalo), ligoninių, vaistinių ir kitų gydymo įstaigų sąrašą kasa skelbia savo narių žiniai.

28

Už Susisiekimo ministerijos sanitarinių įstaigų medicinos personalo patarnavimus kasa nemoka. Už tvarstomą medžiagą ir vaistus, kuriuos šios įstaigos teikia ligoniams iš savo ambulatorijų, sanitarinės įstaigos atsiskaito su kasa Susisiekimo ministerio išleistomis taisyklėmis.

29

Kasos narys iš paskelbtų kasos sąrašų turi teisės pasirinkti bet kurį gydytoją, akušerę, seserį ar kitą gydymo personlą, vaistinę, ligoninę ar kitą gydymo įstaigą.

30

Gulėtinai sergąs kasos narys turi teisės pasirinkti medicinos personalą tik iš jo rajonui kasos paskirtų.

Laisvas medicinos personalo ir gydymo įstaigų pasirinkimas.

31

Staiga susirgęs kasos narys turi teisės pasikviesti ir ne savo rajono gydytoją, ar kitą kurį svetimą gydytoją.

Šiuo atveju kasos valdybos grąžina ligoniui išlaidas už gydytojo pagalbą ir vaistus, kai ligonis pristato gydytojo pakvitavimą ir vaistinės recepto nuorašą. Bet tai leidžiama daryti tik primą kartą, ligai prasidėjus; toliau ligonį gydo kasos skirtas gydytojas.

Gydytojo pakvitavimas ir recepto nuorašas turi būti pristatyti kasai ne vėliau kaip per 7 dienas.

32

Kasos narys gali naudotis ir ne kasos gydytojo pagalba, bet šiuo atveju jis turi pats sumokėti gydytojui, o iš kasos gauna kasos valdybos tokiais atvejais nustatytą atlyginimą.

33

Kasos narys turi teisę pasirinkti ligoninę ir neįtrauktą į kasos ligonių sąrašą; bet jei tokioje ligoninėje už gydymą imamas didesnis atlyginimas kaip kasos valdybos nustatytas, tai skirtumą sumoka pats kasos narys.

Dantų gydymas

34

Kasa duoda savo nariams tik paprastą dantų gydymą ir kasos tarybos nustatytas plombas.

Už brangesnes plombas, dirbtinius dantis ir dantų kepuraites kasos narys skirtumą tarp jo sumokėto ir kasos valdybos nustatyto atlyginimo sumoka pats.

Medicinos personalo patarimai

35

Kasos gydytojai, akušerės ir kitas medicinos personalas priima susirgusius kasos narius paskirtomis valandomis savo kabinetuose arba kitose kasos valdybos nurodytose vietose.

Vaistai ir gydymo reikmenys

36

Kasos narys gali gauti vaistų ir gydymo reikmenų kasos sąskaiton tik su kasos medicinos personalo raštu ar receptu kasos nurodytose vaistinėse.

Vaistams ar gydymo reikmenims įsigyti, be kasos medicinos personalo rašto ar recepto ar kasos nenurodytose vaistinėse, padarytos kasos nario išlaidos negrąžinamos, išskiriant šio įstatymo 31 str. nurodytus atsitikimus.

Ligonių atidavimas į ligoninę

37

Ligonis, jam sutikus, gali būti atiduotas į ligoninę kasos gydytojo nurodymu kasos statuto nustatyta tvarka.

38

Ligoniams, kurie patalpinti į ligoninę be kasos gydytojo nurodymo, gydymo išlaidos negrąžinamos.

39

Kasos nario sutikimo atiduoti jį į ligoninę nereikia, jeigu:
1) jo liga reikalauja tokios priežiūros, kuri negali būti teikiama susirgusiojo šeimoje,
2) jo liga yra apkrečiama,
3) ligonis pakartotinai nesilaiko gydymo tvarkos ir prieštarauja gydytojo įsakymams,
4) ligonis reikia nuolat daboti.

40

Jei negalima ligonio atiduoti į ligoninę ar yra svarbių priežasčių jis palikti šeimoje, ligoniui sutikus, kasa gali teikti jam slaugymo pagalbą. Už suteiktą slaugymo pagalbą kasa išskaito iš ligonio pašalpos tam tikrą kasos tarybos nustatytą sumą.

41

Jeigu ligonis, skiriamas į ligoninę, einant šio įstatymo 37 str., atsisako nurodymo klausyti ar gydytis, nors ir buvo įspėtas dėl atsisakymo pasekmių, kasos valdyba gali atsisakyti duoti jam 44 str. nurodytą pašalpą pinigais.

Medicinos pagalbos pakeitimas atlyginimu pinigais

42

Jeigu kasa negali teikti savo nariams nustatytos medicinos pagalbos ar tai dėl to, kad negalima padaryti normalinėmis sąlygomis sutarties su reikalingu gydytojų skaičium, ar tai dėl kitų kurių priežasčių, tai kasos tarybai nutarus, kasa gali vietoje medicinos pagalbos mokėti ligoniui pinigais kasos valdybos nustatytą normą.

Pašalpa pinigais kasos nariams

43

Kasa duoda piniginę pašalpą:
1) susirgusiems, nebegalintiems dirbti,
2) nėščioms ir gimdyvėms,
3) nariui mirus — laidotuvėms.

44

Jei susirgęs kasos narys nebegali dirbti, tai kasa, atsižvelgdama į ligonio šeimos padėtį, duoda jam pašalpą pinigais nuo pusės ligi viso jo dienos uždarbio.

45

Piniginės pašalpos didumą kas metai nustato kasos taryba šio įstatymo 44 str. nurodytose ribose.

46

Pašalpa pinigais duodama, pradedant ketvirtą ligos dieną. Kasos taryba gali nutarti, kad kasos nariams, kurie sirgo ne mažiau kaip septynias dienas, pašalpa išduodama už visas ligos dienas. Pašalpa duodama ligi pasveikimo dienos, bet ne ilgiau kaip 26 savaites per metus.

47

Jeigu kasa duoda savo nariui nemokamai laikymą ir gydymą ligoninėje, tai pašalpos pinigais jam nebeduodama.

48

Gydymo kontrolės komisijai pripažinus, kad kasos narys yra alkoholikas, kasos valdyba, nesiklausdama jo sutikimo, visą jam skiriamą pašalpą gali atiduoti jo šeimai ar globėjams.

49

Kasos nariai neturi teisės gauti pašalpos pinigais, jeigu:
1) jie tyčia sau pakenkė,
2) gavo ligą nusikalstamuose darbuose ar muštynėse, kilusiose dėl jų kaltės,
3) ligos metu gauna algą ar uždarbį.

Medicinos pagalba

50

Kasos narys, kuris nustojo darbo ar tarnybos ligos metu ar susirgo ne vėliau kaip per mėnesį nuo dienos, kai privalomai draudžiamasai nustojo darbo ar tarnybos, gi laisvai apsidraudusis nustojo mokėti savo įnašus, turi teisės naudotis kasos pagalba nustatytomis kasos nariams normomis.

Medicinos pagalba ir pašalpa gimdyvėms

51

Gimdyvės, buvusios prieš gimdymą kasos nariais ne mažiau kaip 6 mėnesius, iš kasos gauna:
1) akušerės ir, prireikus, gydytojo pagalbą namie ar gimdymo įstaigoje,
2) gimdymo pašalpą pinigais per dvi savaites prieš gimdymą ir per šešias savaites po gimdymo tokio didumo, kokią gauna susirgęs kitokia liga kasos narys,
3) prieš gimdymą 50 litų kartinės pašalpos,
4) žindymo pašalpą, lygią gimdymo pašalpai, bet ne ilgiau kaip per 13 savaičių nuo gimdymo dienos ir tik tuo atveju, jei pati motina savo kūdikį žindo.

Jeigu motina dėl ligos negali savo kūdikio žindyti, tai ji gauna šiuo str. nustatytą žindymo pašalpą.

52

Gimdyvės šio įstatymo 51 str. 2 p. nurodytu laiku ligonių pašalpos pinigais negauna.

53

Gimdymo pašalpa, numatyta 51 str. 2 p., mokama gimdyvei tik už tą laiką, kada ji nedirba už atlyginimą.

54

Motinai dėl gimdymo mirus, šio įstatymo 51 str. 3 ir 4 p. nurodyta pašalpa duodama tam asmeniui, kuris kūdikį laiko.

55

Buvusios kasos nariais ne mažiau kaip 6 mėnesius prieš gimdymą nėščios moterys, nustojusios dėl nėštumo ne mažiau kaip 60% darbingumo, gauna pašalpą pinigais, lygią pašalpai ligoje, bet ne ilgiau kaip per 6 saaites prieš gimdymą.

56

Jeigu, gimdyvei sutikus, ji laikoma gimdymo namuose, arba jai teikiama sesers arba slaugytojos pagalba namie, tai gimdymo pašalpa pinigais jai per tą laiką neduodama.

Laidotuvių pašalpa

57

Kasos nariui mirus, laidojimo išlaidoms patengti duodama pašalpa. Pašalpos didumas yra lygus vieno mėnesio uždarbiui, išeinant iš kasos nario paskutinio mėnesio pagrindinio dienos uždarbio.

58

Pašalpa laidotuvėms duodama tam asmeniui, kuris mirusį laidoja. Likusieji laidotuvių pašalpos pinigai atiduodami vyrui, žmonai, vaikams, tėvams, broliams, seserims, jeigu jie gyveno kartu su mirusiu.

Jeigu tokių įpėdinių nėra, asmuo, kuriam laidotuvių pašalpa buvo duota, jos liekanas kartu su pateisinamaisiais išlaidų dokumentais grąžina kasai.

59

Laidotuvių pašalpa duodama ir tuo atveju, jeigu kasos narys, nustojęs būti jos nariu, mirė ta pačia liga, dėl kurios jam buvo kasos teikiama pagalba ir pašalpa, kai jis ligi mirties negalėjo dirbti ir mirė per vienerius metus nustojęs teisės pagalbai ar pašalpai gauti.

Medicinos pagalba ir pašalpa kasos narių šeimoms

60

Ligonių kasos nario šeimos nariais laikomi:

1) kasos nario žmona,

2) savi vaikai, nors ir nesusituokus gimę, ir povaikiai ligi 15 metų amžiaus.
3) tėvai, našlaičiai, broliai ir seserys ligi 15 metų amžiaus, jeigu kasos narys juos išlaiko.

61

Kai kasos narys, kuris prieš susirgimą savo uždarbiu laikė šeimą, atiduodamas į ligoninę, tai jo šeimai mokama pašalpa lygi pusei nustatytos nario pašalpos ligoje, einant šio įstatymo 44 ir 45 str.

Šią pašalpą kasos valdyba gali netarpiškai mokėti šeimos nariams.

62

Be nurodytos šio įstatymo 61 str. pašalpos kasa duoda savo nario šeimai;
1) šio įstatymo 23 str. 1-6 p.p. nustatytą medicinos pagalbą, bet ne ilgiau kaip per 13 savaičių kiekvienais metais,
2) gimdymo pagalbą kasos nario žmonai,
3) pašalpą laidotuvėms, mirus kasos nario vyrui, žmonai, vaikams ir povaikiams.

Kasos narių šeimoms šiame str. numatytos medicinos pagalbos ir pašalpos didumą ir rūšį iš anksto visiems metams nustato kasos tarybą.

63

Šio įstatymo 61 ir 62 str. nustatytai kasos narių šeimoms pašalpai ir medicinos pagalbai neturi būti išleidžiama daugiau kaip 1/3 bendros sumos, kurią sudaro kasos narių ir Susisiekimo ministerijos įnašai, išskaičius iš šios sumos nustatytą nuošimtį atsargos kapitalui.

64

Jei kasos narių šeimų pašalpos ir pagalbos išlaidos išeina iš šio įstatymo 63 str. nustatytos normos, tai kasos valdyba turi tuojau sušaukti kasos tarybos susirinkimą, kuris turi teikiamas šeimų nariams pagalbos ir pašalpos normas sumažinti.

IV. Kasos lėšos.

Bendrieji dėsniai

65

Kasos lėšas sudaro:
1) narių ir Susisiekimo ministerijos įnašai,
2) kasos turto pajamos,
3) pašalpos ir aukos,
4) kasos valdybos ar Susisiekimo ministerio paskirtos baudos pinigais,
5) netikėtos pajamos.

66

Kasos lėšos skirstomos:
1) apyvartos kapitalui ir
2) atsargos kapitalui.

67

Kasai duodamos pašalpos ir aukos naudojamos šelpėjų ar aukotojų nurodymais; jei nurodymų nėra, tai pašalpos ir aukos skiriamos atsargos kapitalui.

Apyvartos kapitalas

68

Apyvartos kapitalą sudaro;
1) kasos narių ir Susisiekimo ministerijos įnašai, išskaičius iš jų atsargos kapitalui skiriamą dalį,
2) kasos turto pajamos,
3) pašalpos ir aukos su pažymėtu tikslu,
4) netikėtos pajamos.

69

Apyvartos kapitalas laikomas einamąja sąskaita Lietuvos banke, žemės banke, valstybės taupomosiose kasose ar, Susisiekimo ministeriui sutikus, kitose kredito įstaigose.

70

Kasos apyvartos kapitalas gali būti naudojamas tik šiems reikalams:
1) kasos narių ir jų šeimų medicinos pagalbai ir pašalpai,
2) administracijos reikalams,
3) bendrąjai ligų profilaktikai,
4) gydymo įstaigoms steigti,
5) turtui įsigyti ir palaikyti.

Atsargos kapitalas

71

Atsargos kapitalą sudaro:
1) išskaitymai nuo 5 ligi 10% iš kasos narių ir Susisiekimo ministerijos įnašų,
2) metinės kasos operacijų liekanos,
3) pašalpos ir aukos be pažymėto tikslo,
4) kasos ir Susisiekimo ministerio paskirtos pabaudos pinigais.

72

Išskaitymų didumą atsargos kapitalui 71 str. 1 p. numatytose apybrėžose nustato kasos taryba.

73

Išskaitymai nutraukiami, kai atsargos kapitalas pasiekia dviejų metų išlaidų didumo imant vidutiniškai išlaidų sumą už paskutinius trejus metus.

74

Kai atsargos kapitalas pasiekia šio įstatymo 73 str. nustatytą normą ir kai pajamos yra didesnės kaip išlaidos, tai kasos taryba gali sumažinti kasos narių įnašus arba padidinti šio įstatymo apybrėžose pašalpos ir pagalbos normas.

75

Atsargos kapitalas naudojamas tais atvejais, kai apyvartos kapitalo neužtenka šio įstatymo 70 str. nurodytoms išlaidoms.

76

Jeigu apyvartos kapitalo neužtenka kasos išlaidoms ir, jei atsargos kapitalas yra sumažėjęs ligi pusės tos sumos, kuri yra buvusi apyskaitos metų pradžioje, tai kasos valdyba turi sušaukti tarybos susirinkimą nutarti:

1) kasos mokesčius padidinti 79 str. nurodytose apybrėžose, arba

3) pavartoti vieną ir antrą šių būdų ar imtis kitų priemonių reikalams sutvarkyti.

77

Atsargos kapitalas turi būti laikomas Lietuvos banke, žemės banke ar taupomosiose valstybės kasose. Privatinėse įstaigose atsargos kapitalas tegali būti laikomas tik kiekvieną kartą Susisiekimo ministeriui sutikus.

Atsargos kapitalas kasos tarybai nutarus ir Susisiekimo ministeriui tą nutarimą patvirtinus, gali būti laikomas valstybės bei valstybės garantuotais vertybės popieriais ar įkeitimo lapais ar valstybės paskolomis.

78

Kasa gali įsigyti nekilnojamąjį turtą tik Susisiekimo ministeriui sutikus ir tik įstaigose tiesioginiams reikalams.

Mokesčiai

79

Kasos narių mokesčiai negali būti didesni kaip 2½% jų pagrindinio uždarbio.

80

Kasos narių mokesčių didumą iš anksto visiems metams nustato kas metai kasos taryba šio įstatymo 79 str. nustatytose apybrėžose.

81

Laisvai apsidraudusio kasos nario mokestis yra lygus privalomai draudžiamojo kasos nario ir Susisiekimo ministerijos mokesčio kartu.

82

Susisiekimo ministerijos mokestis santykiauja su kasos nario mokesčiu kaip 1 su 1.

83

Už mokinius ir praktikantus, kurie negauna atlyginimo, mokesčius sumoka Susisiekimo ministerija.

84

Ligonių kasos viršininką apmoka Susisiekimo ministerija.

85

Susisiekimo ministerija grąžina kasai, remiantis šio įstatymo 51, 54 ir 55 str. išduotas pašalpas gimdyvėms.

86

Kasos nario mokestį Susisiekimo ministerijos įstaigos išskaito iš uždarbio, kai jį darbininkui moka ir įneša kasai kartu su savo mokesčiu ne vėliau kaip ligi kito darbininkų uždarbio mokėjimo termino.

87

Metų pradžioje Susisiekimo ministerija duoda kasai 3% kasos gautų įnašų už antrąjį pusmetį išėjusių metų avansą.

88

Pusmečiui pasibaigus, kasos valdyba turi pateikti Susisiekimo ministerijai nustatytos formos apyskaitą visų išlaidų, kurias, pasiremdama 85 str. Susisiekimo ministerija turi kasai grąžinti.

89

Nei darbininkas, nei Susisiekimo ministerija nemoka mokesčių per tą laiką, kai kasos narys negali dirbti ir kai gauna ligos pašalpą.

Šis str. taikomas ir moterims, kurios gauna neėčių ir gimdyvių pašalpą.

Uždarbis ir uždarbio klasės

90

Uždarbiu laikoma uždirbta per metus ar kitokį laiką suma, į šią sumą įskaitomas ir atlyginimas už viršnorminį darbą.

91

Apskaičius, išeinant iš šio įstatymo 90 str., darbininko ar tarnautojo uždirbtą sumą per paskutinius metus ar trumpesnį faktiškai pradirbtą laiką, nustatomas darbininko ar tarnautojo mėnesinis, savaitinis ar dienos uždarbis. Pagal šį uždarbį kasos nariai suskirstomi šešiomis klasėmis. Kiekvienai klasei šio įstatymo 92 str. nustatytas vienas bendros dienos uždarbis, kuris vadinamas pagrindinis uždarbis arba klasės uždarbis. Iš pagrindinio uždarbio nustatomi kasos narių mokesčiai ir pašalpos.

Mokesčius ir pašalpas nustatant, savaitė laikoma septynios dienos, mėnuo — trisdešimt dienų.

92

Pagal uždarbį nariai skirstomi tokiomis šešiomis klasėmis —

Uždarbio klasė	Dienos už darbis litais		Savaitės uždarbis litais		Mėnesio uždarbis litais		Pagrindinis dienos uždarbis litais
	nuo	ligi	nuo	ligi	nuo	ligi	
I	—	4imt.	—	24 imt.	—	100 imt.	3
II	4	6 imt.	24	36 imt.	100	150 imt.	5
III	6	8 imt.	36	48imt.	150	200 imt.	7
1IV	8	10 imt.	48	60 imt.	200	250 imt.	9
V	10	12 imt.	60	72 imt.	250	300 imt.	11
VI	12	16 imt.	72	96 imt.	300	400 imt.	14

93

Kasos valdyba priskiria kasos narį prie atitinkamos uždarbio klasės, pasiremdama Susisiekimo ministerijos įstaigų suteiktomis žiniomis apie jo gaunamą atlyginimą, o laisvai apsidraudusį — pasiremdama jo paties pareiškimu apie jo uždarbio didumą.

94

Mokiniai ir praktikantai, kurie negauna atlyginimo, priskiriami prie pirmos uždarbio klasės.

95

Uždarbiui pasikeitus, kasos narys nuo sekančio mėnesio pirmos dienos perkeliamas į atitinkamą klasę.

96

Leidžiama kasos nariui, kurio uždarbis sumažėjo, pasilikti aukštesnėje klasėje, bet tuomet turi primokėti visą susidarantį skirtumą tiek savo, tiek Susisiekimo ministerijos mokesčių.

V. Kasos reikalų tvarkymas

Bendrieji dėsniai

97

Kasos reikalus tvarko ir rūpinasi:
1) Susisiekimo ministerija,
2) kasos visuotinis susirinkimas,
3) kasos taryba,
4) kasos valdyba,
5) revizijos komisija,
6) gydymo kontrolės komisija.

Kasos visuotinis susirinkimas

98

Kasos visuotinį susirinkimą sudaro kasos tarybos, valdybos ir revizijos komisijos nariai ir jų pavaduotojai.

99

Visuotinį susirinkimą šaukia kasos valdyba, Susisiekimo ministeriui sutikus, šio įstatymo 76 str. numatytiems reikalams svarstyti, jei kasos Taryba šių reikalų negali išspręsti.

100

Visuotinio susirinkimo posėdžiams taikomi šio įstatymo 109, 111 ir 113 str. dėsniai. Susisiekimo ministerijos atstovai turi visuotiniame susirinkime balsų skaičių, prisitaikant 101 ir 116 str.

Kasos taryba

Kasos tarybos sudėtis

101

Kasos tarybą sudaro šeši kasos narių atstovai ir šešiems balsams taryboje atstovauja Susisiekimo ministerijos įstaigų atstovai.

102

Kasos nariai renka iš savo tarpo 101 str. nustatytą tarybos atstovų skaičių ir tiek pat jų pavaduotojų. Kasos narių atstovai ir jų pavaduotojai renkami 3 metams.

103

Susisiekimo ministerijos atstovus ir jų pavaduotojus taryboje skiria Susisiekimo ministeris.

104

Tarybos nariais negali būti renkami:

1) asmenys, kurie neturi 24 metų amžiaus,

2) asmenys, kurių pilietinės teisės teismo atimtos ir aprėžtos,

3) teismo organų patraukti tieson asmenys, kurie rinkimų metu yra laikomi namuose suimtiesiems, o taip pat tardomi už tokius nusikaltimus, už kuriuos teisės aprėžiamos ar atimamos,

4) asmenys teismo sprendimu globojamieji.

105

Rinkimuose turi teisę dalyvauti kasos nariai, kuriems sukako 17 metų amžiaus.

106

Kasos tarybos narių rinkimų tvarką nustato ligonių kasos statutas.

Kasos tarybos posėdžiai ir jų kompetencija

107

Kasos valdyba šaukia bent du kartu per metus paprastus ligonių kasos tarybos posėdžius.

Skubiems reikalams išspręsti kasos valdyba šaukia nepaprastus tarybos posėdžius.

Nepaprastus posėdžius kasos valdyba turi šaukti taip pat, to pareikalavus raštu revizijos komisijai arba trečdaliui kasos tarybos narių. Šiuo atveju kasos tarybos posėdis turi būti sušauktas ne vėliau kaip per keturias savaites, nuo dienos, kai gautas reikalavimas tarybos posėdį sušaukti.

108

Tiek apie paprastus, tiek apie nepaprastus kasos tarybos posėdžius pranešama taryboms nariams 1 savaite prieš posėdį ir kartu nurodoma dienos tvarka.

109

Kasos tarybos posėdis laikomas teisėtas, jei jame dalyvauja ne mažiau kaip pusė jos narių.

Jei susirenka mažiau kaip pusė narių, šaukiamas ne vėliau kaip per dvi savaites kitas posėdis, kuris laikomas teisėtas, nežiūrint susirinkusių narių skaičiaus.

110

Kasos tarybos posėdis laikomas teisėtas, jei jame dalyvauja ne mažiau kaip pusė jos narių.

Jei susirenka mažiau kaip pusė narių, šaukiamas ne vėliau kaip per dvi savaites kitas posėdis, kuris laikomas teisėtas, nežiūrint susirinkusių narių skaičiaus.

110

Kasos tarybos posėdį atidaro ir jam vadovauja kasos tarybos pirmininkas. Tarybos pirmininku Susisiekimo ministerio skiriamas vienas Susisiekimo ministerijos atstovų. Sekretorių ir pirmininko ir sekretoriaus pavaduotojus taryba renka iš savo tarpo paprasta balsų dauguma.

111

Kasos narių išrinktieji tarybos nariai tarybos posėdyje turi po vieną balsą.

112

Kasos taryba:

1) renka valdybos ir revizijos komisijos narius ir jų pavaduotojus,

2) tikrina ir tvirtina metinę kasos valdybos apyskaitą,

3) peržiūri ir priima kasos sekamų metų sąmatą,

4) svarsto kasos narių skundus dėl valdybos veikimo,

5) sprendžia kasos valdybos ir revizijos komisijos narių darbus ir jų pašalinimą iš einamųjų pareigų,

6) daro pasiūlymus kasos statutui pakeisti,

7) sprendžia kasos turto įgijimą, pardavimą, įkeitimą, nuomavimą ir perleidimą, sanatorijų, ligoninių ir pan. steigimą, ir paveda kasos valdybai sudaryti atitinkamus aktus.

8) sprendžia sudarymą sutarčių su kitomis ligonių kasomis,

9) nustato principinius dėsnius sudaryti sutartims su medicinos personalu, vaistinėmis, ligoninėmis ir kitomis įstaigomis dėl medicinos pagalbos teikimo kasos nariams ir jų šeimoms,

10) nustato kasos narių įnašų didumą šio įstatymo 79 str. nurodytose apybrėžose,

11) nustato kasos nariams ir jų šeimoms teikiamos pagalbos ir pašalpos normas,

12) likviduoja kasos reikalus,

13) sprendžia kasos valdybos ir tarybos narių iškeltus klausimus.

Be to, taryba sprendžia ir tvarko kasos reikalus, kurie ligonių kasų įstatymo ar statuto nėra pavesti valdybai.

113

Sprendžiant kasos statuto keitimą, kasos likvidavimą ir įnašų padidinmą, kasos tarybos posėdyje turi dalyvauti ne mažiau kaip2/3 visų tarybos narių, šie reikalai sprendžiami 2/3 dalyvaujančių balsų dauguma.

Kiti klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma, balsams pasidalinus, pirmininko balsas nusveria.

114

Kasos tarybos nutarimai per dvi savaites gali būti suinteresuotų asmenų apskųsti Susisiekimo ministeriui.

Kasos valdyba

Kasos valdybos sudėtis

115

Vidaus kasos darbus tvarko ir jos turtą prižiūri kasos valdyba.

116

Kasos valdybą sudaro 4 nariai ir tiek pat pavaduotojų. ½ jų renka slaptu balsavimu kasos narių atstovai taryboje ir ½ skiria Susisiekimo ministeris. Kasos valdybos pirmininkas skiriamas Susisiekimo ministerio iš Susisiekimo ministerijos atstovų tarpo.

117

Kasos valdybos pirmininko pavaduotoją, sekretorių ir iždininką kasos valdyba renka iš savo tarpo slaptu balsavimu.

118

Kasos valdybos nariais ir jų pavaduotojais negali būti;
1) tarybos nariai,
2) kasos nariai, kurie neturi teisės būti renkamais į kasos tarybos narius.

119

Kasos valdybos nariai išeina iš valdybos, jeigu:
1) jų pilietinės teisės teismo sprendimu atimtos arba apribotos,
2) teismo organų patraukti tieson ir laikomi namuose suimtiesiems,
3) teismo sprendimu yra globojami,
4) 3 kartus iš eilės be svarbių priežasčių nedalyvavo valdybos posėdžiuose.
5) rinktieji nariai nustojo būti kasos dalininkais.

Be to, Susisiekimo ministeris gali pašalinti kasos valdybos narius, nusikaltusius ligonių kasos įstatymui arba statutui.

Rinktuosius kasos valdybos narius gali pašalinti ir kasos taryba.

120

Valdyba sudaroma vieneriems metams.

121

Išstojusieji kasos valdybos nariai gali būti vėl renkami.

122

Išėjusių arba pašalintų kasos valdybos narių vieton, kasos valdybos kviečiami, įeina nuolatiniais arba laikinaisiais jos nariais jų pavaduotojai. Kasos rinktųjų narių įėjimo eilė nustatoma, žiūrint gautų balsų skaičiaus, jeigu balsų skaičius vienodas, tai eilė nustatoma burtais; paskirtų narių eilė nustatoma taip pat burtais.

123

Kasos valdybos pirmininkas ar, jam negalint, jo pavaduotojas, atstovauja kasai įstaigose ir veda jos vardu teismuose bylas.

124

Kasos valdybos posėdžiai teisėti, jei juose dalyvauja daugiau kaip pusė jos narių; posėdyje turi dalyvauti pirmininkas arba jo pavaduotojas.

125

Valdybos posėdžiuose gali dalyvauti patariamuoju balsu kasos viršininkas, sanitarinės tarnybos atstovas ir revizijos komisijos atstovas.

Kasos valdybos teisės ir pareigos

126

Kasos valdyba:

1) svarsto asmens privalomą apsidraudimą ir privalomą mokesčių mokėjimą,

2) skirsto kasos narius į atitinkamas uždarbio klases,

3) nustato Susisiekimo ministerijos ir kasos narių mokesčius,

4) svarsto klaidingai įmokėtų mokesčių grąžinimo klausimą,

5) prižiūri, kad kasos narių ir Susisiekimo ministerijos mokesčiai ir kitos kasos pajamos būtų laiku įmokami,

6) skiria susirgusiems kasos nariams ir jų šeimoms pašalpas pinigais ir daro visokias išlaidas, pasirėmusi šiuo įstatymu, kasos statutu ir kasos tarybos nutarimais,

7) kontroliuoja kasos narių ir jų šeimos narių susirgimus ir susirgimų laiką,

8) prižiūri, kad sergantieji kasos nariai vykdytų juos gydančio personalo įsakymus ir skiria atitinkamais atvejais baudas asmenims, nusikaltusiems gydymo tvarkai,

9) prižiūri ir tvarko kasos turtą,

10) skiria ir atleidžia kasos tarybos nustatyta tvarka kasos tarnautojus,

11) kasos tarybos nustatyta tvarka daro sutartis su medicinos personalu, vaistinėmis ir įvairiomis gydymo įstaigomis,

12) tvarko ir prižiūri visus kasos reikalus ir jos sąskaitybą, susirašinėja ir susižino kasos reikalais su valdžios, savivaldybės ir privatinėmis įstaigomis ir asmenimis,

13) sudaro metinę kasos apyskaitą ir sekamų metų sąmatą,

14) šaukia paprastuosius ir nepaprastuosius kasos tarybos susirinkimus,

15) vykdo kasos tarybos nutarimus,

16) duoda Susisiekimo ministerijai nustatytu laiku darbų apyskaitas su pateisinančiais dokumentais,

17) eina kitas kasos statuto nurodytas arba susijusias su šio įstatymo esme pareigas.

127

Kasos valdybos nutarimai:

1) dėl pinigų ėmimo,

2) dėl pinigų naudojimo tvarkos ir

3) dėl tarnautojų samdymo ir atleidimo turi būti priimti ne mažiau kaip ¾ visų valdybos narių.

Kiti klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma. Balsams pasidalinus, pirmininko balsas nusveria.

123

Kasos valdybos pirmininkas ir nariai už savo pareigas gauna Susisiekimo ministerio nustatytą atlyginimą.

Kasos tarnautojai

129

Techninį kasos darbą atlieka kasos viršininkas ir tarnautojai.

130

Kasos viršininką tvirtina Susisiekimo ministeris kasos valdybai pristačius. Kitus tarnautojus skiria ir atleidžia kasos valdyba kasos tarybos nustatyta tvarka.

131

Kasos tarnautojų pareigas, jų darbo paskirstymą ir santykius su valdyba nustato kasos statutas ir tarnybos reguliaminas, kurį išleidžia kasos valdyba.

132

Kasos viršininkas turi valstybės tarnautojų teises.

133

Kasos įstaigos, jų tarnautojai ir medicinos personalas turi laikyti paslaptyje kasos narių ligas.

Sąskaityba ir atskaitomybė

134

Kasos sąskaityba atliekama kasos valdybos nustatytomis taisyklėmis. Buhalterijos knygos ir užrašai turi būti tvarkomi tokiu būdu, kad iš jų galima būtų sudaryti metinę kasos veikimo apyskaitą Susisiekimo ministerijos nustatyta forma.

Metinė kasos veikimo apyskaita, ją revizijos komisijai iššiūrėjus, pristatoma tarybai tikrinti ir tvirtinti. Patvirtinta apyskaita su pateisinamaisiais dokumentais pristatoma Susisiekimo ministerijai.

135

Kasos valdyba, Susisiekimo ministeriui reikalaujant, turi teikti jam apie savo darbą žinių, jo nustatytu laiku ir tvarka.

136

Susisiekimo ministerijos atstovai gali daryti kasos lėšų, bylų, sąskaitybos ir valdybos apyskaitos revizijas.

Šių revizijų apyskaita pristatoma Susisiekimo ministeriui.

137

Kasos apyskaitos metai prasideda sausio mėn. 1 d. ir baigiasi gruodžio mėn. 31 d.

Revizijos komisija

138

Sąskaitybai ir atskaitomybei tikrinti paprastas kasos tarybos susirinkimas renka 1 metams revizijos komisiją iš 3 narių ir 2 pavaduotojų.

139

Revizijos komisijos renka iš savo tarpo paprasta balsų dauguma pirmininką. Pirmininkas šaukia revizijos komisiją savo nuožiūra arba kuriam nors jos narių reikalaujant.

140

Revizijos komisija daro kasos įstaigų, turto, knygų ir raštinės reviziją prieš kiekvieną paprastą kasos tarybos posėdį ir kiekvieną kartą, kada ji randa reikalinga. Revizija daroma revizijos komisijai nutarus. Revizijos duomenis komisija praneša kasos valdybai ir tarybai.

Gydymo kontrolės komisija

141

Medicinos pagalbos teikimą kontroliuoja gydymo kontrolės komisija, sudaryta lygiomis iš kasos valdybos, kasos gydytojų ir Susisiekimo ministerijos atstovų.

Kontrolės komisija savo darbe vaduojasi kasos valdybos duotomis instrukcijomis.

Kasos valdyba, tarybai leidus, gali įvesti ir kitus kontrolės būdus.

Tarybos ir revizijos komisijos narių atlyginimas

142

Kasa gali mokėti tarybos ar revizijos komisijos nariams —

1) už sutrukdytą laiką (posėdžius, revizijas ir pan.) ir

2) už kelionę.

Atlyginimo normas iš anksto nustato kasos taryba statuto apybrėžose.

Kasos veikimo priežiūra

Ginčai

143

Susisiekimo ministeris, kur šis įstatymas kitaip nenumato, sprendžia:

1) ginčus dėl teisių ir pareigų kasos organų ir jų narių kasos statuto aiškinimus,

2) kasos valdybos ir kasos gydytojų nesusipratimus,

3) rinkimų teisėtumą,

4) kasos narių skundus dėl baudų už nusižengimą nustatytai gydymosi tvarkai ir už ligos simuliaciją.

144

Kasos valdybos nutarimus šio įstatymo 126 str. nurodytais klausimais suinteresuoti asmenys gali per mėnesį apskųsti Susisiekimo ministeriui. Skundai paduodami per kasos valdybą ir sustabdo skundžiamų nutarimų vykdymą.

VI. Kasos skyriai

145

Prie dirbtuvės ar įmonės, kur dirba ne mažiau kaip 150 darbininkų, kasos tarybai nutarus ir Susisiekimo ministeriui leidus, gali būti įsteigtas kasos skyrius.

146

Visą darbą, surištą su skyriaus steigimu, atlieka kasos valdyba.

147

Kasos skyrius teikia savo nariams ir jų šeimoms šiuo įstatymu numatytą pašalpą pinigais ir medicinos pagalbą — ligos, gimdymo ir mirties atsitikimais. Be to, kasos valdyba gali pavesti kasos skyriui narių įnašų ir Susisiekimo ministerijos primokėjimų priėmimą.

148

Pinigų saugojimo būdą kasos skyriuje nustato kasos valdyba, laikydamasi šio įstatymo 69 str. nuostatų.

149

Naujai įstojančius į kasos skyrių narius registruoja kasos valdyba. Kasos skyriuje laikomi registracijos kortelių dublikatai.

150

Kasos skyriaus reikalus tvarko ir prižiūri jo turtą kasos skyriaus įgaliotinis.

151

Kasos skyriaus įgaliotinį ir kitus jo tarnautojus skiria ir atleidžia kasos valdyba 130 str. nustatyta tvarka.

152

Savo darbe skyriaus įgaliotinis vaduojasi šiuo įstatymu, kasos statutu, kasos tarybos nutarimais ir kasos valdybos nurodymais.

153

Kasos skyriaus įgaliotinis siunčia kasos valdybai nustatytu laiku darbų apyskaitą su pateisinamaisiais dokumentais.

154

Kasos valdybos uždaro kasos skyrių:
1) jeigu kasos narių pasidaro mažiau kaip 150,
2) jeigu nustoja dirbti dirbtuvė ar įmonė, prie kurios buvo kasos skyrius įsteigtas,
3) jei kasos skyrius, kasos tarybos nutarimu, sujungiamas su kitu kasos skyriumi.

155

Uždarant kasos skyrių, jo turtas, kuris lieka išskaičius ir išpildžius visus pasižadėjimus, tenka tam kasos skyriui, su kuriuo susijungė; kitais atvejais tenka pačiai kasai.

VII. Bausmės

156

Už nusikaltimą gydymo tvarkai ar ligos simuliavimą kasos valdyba gali nusikaltusį bausti iki 10 kartų padidintos dienos pašalpos pinigais.

VIII. Įstatymo vykdymas

157

Šį įstatymą vykdo Susisiekimo ministeris, jam priklauso Susisiekimo ministerijos ligonių kasos priežiūra ir jos tvarkymas.

158

Šis įstatymas veikia nuo 1931 m. splio mėn. 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas

1939 m. spalio mėn. 17 d. Susisiekimo ministerijos ligonių kasų įstatymas buvo pakeistas (Vyr. žin. # 643). Jame buvo aiškiau apibrėžta kasos reikalų tvarkymas, kasos tarybos, kasos valdybos, gydymo kontrolės komisijos sudarymas ir tų organų funkcijos. Tuo pakeitimu buvo numatytas glaudesnis kontaktas tarp Ligonių kasų ir Susisiekimo ministerijos ligonių kasos. Abiejų kasų įstatymus vykdant ir instrukcijas leidžiant, turėjo susitarti Susisiekimo ministeris su Vidaus reikalų ministeriu. (Pakeitimo paragrafai 177 ir 178).

AKADEMINĖ LIGONIŲ KASA

Lietuvos universiteto Senatas 1925 m. pradžioje įsteigė studentams Akademinę ligonių kasą. Jos tikslas buvo rūpintis susirgusių studentų gydymu. Vakarų universitetuose tokiose kasose studentų dalyvavimas buvo privalomas. Lietuvos universitete dalyvavimas Akdeminėje ligonių kasoje laisvas, bet praktiškai priklausė beveik visi studentai. Jie mokėjo kasai po du litus semestrui. Kasą rėmė valstybė ir visuomenės aukos. Akademinės ligonių kasos nariai gaudavo nemokamai ambulatorinį gydymą, taip pat jie nemokėdavo ir už gydytojo vizitus namuose. Gydantis studentui universiteto klinikose, kasa sumokėdavo pusę mokesčio už ligoninę. Studentams, kurie universiteto buvo atleisti nuo semestrinio mokesčio, ligonių kasa sumokėdavo visą mokestį už jo gydymą klinikoje.

Medicinos fakulteto farmacijos skyriuje buvo vaistinė ir akademinės ligonių kasos nariai ten gaudavo vaistus papiginta kaina.

Akademinei ligonių kasai administruoti buvo skiriama tam tikra komisija iš fakultetų profesūros ir iš studentų atstovų, prorektoriui pirmininkaujant.

PANAUDOTA LITERATŪRA

Vyr. žin. 1938 m. Nr. 623.
Vyr. žin. 1927 m. Nr. 261.
Vyr. žin. 1927 m. Nr. 243.
Vyr. žin. 1928 m. Nr. 277.
Vyr. žin. 1935 m. Nr. 515.
Vyr. žin. 1936 m. Nr. 520.
Medicina 1922 m. Nr. 9-10.
Vyr. žin. 1925 m. Nr. 183.
Vyr. žin. 1935 m. Nr. 362.
Vyr. žin. 1921 m. Nr. 56.
Vyr. žin. 1922 m. Nr. 92
Vyr. žin. 1920 m. Nr. 241.
Vyr. žin. 1932 m. Nr. 384.
Vyr. žin. 1925 m. Nr. 190.
Vyr. žin. 1932 m. Nr. 380.
Vyr. žin. 1935 m. Nr. 498.
Vyr. žin. 1940 m. Nr. 700.
Vyr. žin. 1926 m. Nr. 225.
Vyr. žin. 1927 m. Nr. 262.
Vyr. žin. 1936 m. Nr. 526.
Vyr. žin. 1939 m. Nr. 656
Laik. Vyr. žin. 1919 m. Nr. 8.
Vyr. žin. 1922 m. Nr. 115.
Vyr. žin. 1933 m. Nr. 412.
Vyr. žin. 1936 m. Nr. 531.
Vyr. žin. 1920 m. Nr. 34.
Vyr. žin. 1926 m. Nr. 227.
Vyr. žin. 1926 m. Nr. 237.
Vyr. žin. 1929 m. Nr. 298.
Vyr. žin. 1931 m. Nr. 353.
Vyr. žin. 1934 m. Nr. 434.
Vyr. žin. 1938 m. Nr. 625.
Č. Mačinskas: Socialinis draudimas Lietuvoje ir kova dėl jo. 1919-1940, Vilnius 1941 m.
Lietuvos statistikos metraštis 1935 m. Kaunas.
Vyr. žin. 1939 m. Nr. 643.
Medicina, 1932 m. Nr. 2.
Medicina, 1939 m. Nr. 10-11.

SAVIVALDYBIŲ VEIKLA SVEIKATINGUMO IR SOCIALINĖJE SRITYSE

BENDRA VEIKLA

Ligonių kasos neapėmė žemės ūkio darbininkų, tiek ūkininkų, tiek ir jų samdinių. Žemės ūkio darbininkai sudarė didžiausią Lietuvos gyventojų nuošimtį. Todėl čia sveikatos aprūpinimo ir draudimo srityse buvo jaučiama didelė spraga. Tą trūkumą, nors ir be atitinkamo įstatymo, stengėsi išlyginti įvairios sveikatingumu besirūpinančios organizacijos, savivaldybės ir valdžia. Kiekviena apskrities ar miesto savivaldybė turėjo sanitarinę komisiją, kurią sudarė apskrities ar miesto savivaldybės gydytojas, apskrities ar miesto valdybos pirmininkas ir du atitinkamos savivaldybės nariai. Valsčiuose buvo valsčių sanitarinės komisijos iš trijų narių, kuriuos rinkdavo valsčių savivaldybės. Tos komisijos, kiek jos pajėgdavo, rūpinosi lokaliai sanitarijos, užkrečiamų ligų ir gydymo reikalais. Buvo stengiamasi neturtingiems suteikti nemokamai gydymo pagalbą. Pvz., V. D. un-to klinikos neturtingus ligonius priimdavo nemokamai. Savivaldybės neturtingų ligonių gydymui, nors ir neorganizuotai, skirdavo nemaža lėšų.

Pateikiamos lentelės parodo 1930 ir 1931 m. apskrities miestų ir apskrities valsčių savivaldybių sveikatos ir socialinio aprūpinimo reikalams išleistas sumas.

Valsčių savivaldybių 1931 m. išlaidos:

Eil. Nr.	Savivaldybių pavadinimas	§ 5. Išlaidos sveikatos reikalams	§ 4. Išlaidos socialin. aprūpinimui
1	Alytaus apskr. . .	10.704	3.203
2	Biržų „ . .	35.765	74.956
3	Kauno „ . .	9.070	1.950
4	Kėdainių „ . .	18.300	4.245
5	Kretingos „ . .	19.640	4.770
6	Marijampolės „ . .	18.410	2.110
7	Mažeikių „ . .	12.774	3.255
8	Panevėžio „ . .	72.150	29.628
9	Raseinių „ . .	33 848	29.059
10	Rokiškio „ . .	20.473	6.150
11	Seinų „ . .	8.549	480
12	Šakių . . .	13.232	1.670
13	Šiaulių „ . .	54.653	78.695

14	Tauragės „ . .	39.627	17.590
15	Telšių „ . .	28.542	9.294
16	Trakų „ . .	12.000	100
17	Utenos „ . .	15.510	3.230
18	Vilkaviškio „ . .	8.971	2.566
19	Vilkmergės „ . .	32.230	5.990
20	Zarasų „ . .	4.050	9.635
	Iš viso	468.498	288.576
	1930 m. .	441.216	274.448

Savivaldybė 1931 m., Nr. 4.

Apskričių savivaldybių 1931 metų patvirtintų sveikatos reikalų ir socialinio aprūpinimo išlaidų santrauka.

Eil. Nr.	Savivaldybių pavadinimai	IV Socialinio aprūpinimo išlaid.	V Sveikatos reikalų išlaidos
1	Alytaus apskr. sav-bė . . .	33 459	172 078
2	Biržų „ „ . . .	20 000	165 949
3	Kauno „ „ . . .	44 186	2 500
4	Kėdainių „ „ . . .	22 600	134 078
5	Kretingos „ „ . . .	37 450	85 543
6	Marijampolės „ „ . .	12 000	164 281
7	Mažeikių „ „ . . .	35 305	131 657
8	Panevėžio „ „ . . .	4 500	415 421
9	Raseinių „ „ . . .	49 808	148 652
10	Rokiškio „ „ . . .	74 260	108 001
11	Seinų „ „ . . .	500	38 366
12	Šakių „ „ . . .	27 000	65 351
13	Šiaulių „ „ . . .	82 196	163 128
14	Tauragės „ „ . . .	75 969	162 381
15	Telšių „ „ . . .	67 778	70 789
16	Trakų „ „ . . .	21 950	53 059
17	Utenos „ „ . . .	49 800	165 843
18	Vilkaviškio „ „ . .	60 780	172 173
19	Vilkmergės „ „ . . .	8 000	123 200
20	Zarasų „ „ . . .	37 720	37 208
	Iš viso { 1931 m. . . .	765 261	2 579 658
	{ 1930 m. buvo .	743 831	2 442 532

Savivaldybė 1931, Nr. 1.

Žemiau spausdinama lentelė parodo, kiek miestai apskričių teisėmis išleido sveikatos ir socialinio aprūpinimo reikalams 1931 m.

Miestų apskr. teisėmis savivaldybių 1931 m. sąmatos išlaidos skyriais.

Eil. Nr.	Miestų apskr. teisėmis savivaldybės	§ 5. Išlaidos sveikatos reikalams	§ 4. Išlaidos socialin. aprūpinimui
1	Kauno m. sav-bė .	810.492	942.313
2	Šiaulių „ „ .	275.097	214.457
3	Panevėžio „ „ .	135.337	59.735
4	Marijampolės „ „ .	25.280	21.900
5	Ukmergės „ „ .	33.228	31.864
	Iš viso . .	1.279.434	1.270.269

Savivaldybė 1931, Nr. 3.

Taip pvz. 1933 m. apskričių ir pirmaeilių miestų savivaldybės sveikatos reikalams išleido 3.465.043 litų, o 1934 m. 3.575.024 litų.

Lentelėse pateiktos žinios yra vėlesnių laikų. Sveikatos ir socialinio draudimo reikalais savivaldybės, pagal išgales, pradėjo rūpintis nuo pat Lietuvos valstybės įsikūrimo. 1922 m. Kauno mieste pradėjo dirbti vadinamieji Motinų ir vaikų sveikatos globojimo centrai. Kiek vėliau Kaune buvo įsteigtos 4 bendrosios ambulatorijos, kur dirbamomis dienomis gydytojai nemokamai priiminėdavo įregistruotus į beturčių sąrašus ligonius, Kauno miesto policijos tarnautojus, pačios savivaldybės tarnautojus su jų šeimų nariais ir pradžios mokyklų mokinius.

Taip pat buvo įsteigta Centrinė specialistų ambulatorija, kur dirbo dantų gydytoja, akių ligų specialistas ir nosies, gerklės ir ausų ligų specialistas. Šita ambulatorija buvo skirta daugiau kovai su pradžios mokyklų mokinių įvairiais sveikatos trūkumais: dantų, nosies, gerklės, ausų ir akių ligomis.

Ligoninės gydymo reikalingi ligoniai būdavo siunčiami savivaldybės sąskaita į įvairias ligonines. Jie buvo dažniausiai siunčiami į arčiausias apskričių ligonines arba į Valstybinę Kauno miesto ligoninę.

Psichinėmis, veneros ligomis sergančių ir prostitučių savivaldybės negydydavo, nes tokius ligonius gydydavo nemokamai Vidaus reikalų ministerijos organai.

Krašto ir savivaldybių finansiniai ištekliai neleido padaryti jokių staigmenų, gyventojų sveikatos reikalus tvarkant. Tačiau buvo daroma visa, kad šita sritis būtų neapleista ir nenukentėtų. Šitoje srityje daug prisidėjo įvairios organizacijos ir Lietuvos Raudonasis Kryžius, kuris įsisteigė 1919 m.

ŽEMĖS ŪKIO DARBININKŲ IR ŪKININKŲ APRŪPINIMAS

Žemės ūkio darbininkų ir ūkininkų sveikatos reikalus aprūpinti platesniu mastu, miestų, apskričių ir valsčių savivaldybės savo iniciatyva pradėjo organizuoti ir steigti sveikatos punktus, kuriuose dirbdavo savivaldybių subsidijuojami gydytojai, akušerės, felčeriai ir gailestingosios seserys. Tuose punktuose buvo teikiama visokeriopa galima mediciniška pagalba nemokamai negalintiems užsimokėti ir už nedidelį mokestį kiek pasiturintiems. Į sveikatos punktų steigimą labai aktyviai buvo įsijungęs ir Sveikatos departamentas. Jis buvo numatęs standartines patalpas, kuriose būtų tilpę gydomoji įstaiga ir personalo butai. Standartinės patalpos buvo daugiau ateities projektas. Tuo metu punktai buvo steigiami patalpose, kokios tuo metu buvo gaunamos. Punktų skaičius didėjo greitu tempu. 1937 m. jau veikė 28 sveikatos punktai ir juose dirbo savivaldybių subsidijuojami gydytojai. Kai kuriuose punktuose buvo ir akušerės, ar gailestingosios seserys, ar felčeriai. Felčeriai punktuose dirbdavo retai, nes gydytojų santykiai su felčeriais buvo nelabai sklandūs.

Čia spausdinamas sąrašas punktų, kurie veikė 1937 m., ir sąrašas gydytojų, kurie tuose punktuose dirbo ir kiek gavo subsidijos į mėnesį.

Subsidijuojamieji kaimo gydytojai buvo šiose vietose; 1) Darguose, Alytaus apskr., gyd. M. Solcas (200 lt. subsidijos); 2) N. Radviliškyje, Biržų apskr., gyd. A. Hurčinas (250 lt.); 3) Papilyje, Biržų apskr., gyd. A. Švėgžda (250 lt.); 4) Grinkiškyje, Kėdainių apskr., gyd. T. Bružaitė (200 lt.); 5) Pakuonyje, Kauno apskr., gyd. R. Krumbergas (250 lt.); 6) Andriejave, Kretingos apskr., gyd. I. Ruškytė (250 lt.), 7) Plateliuose, Kretingos apskr., gyd. P. Gudas-Gudavičius (200 lt.); 8) Balbieriškyje, Marijampolės apskr., gyd. D. Arulianskis (200 lt.); 9) Šilavote, Marijampolės apskr., gyd. O. Seliokienė (250 lt.); 10) Laižuvoje, Mažeikių apskr., gyd. M. Levitas (200 lt.); 12) Viešlotuose, Panevėžio apskr., gyd. O. J. Neimarkas (200 lt.); 13) Šimkaičiuose, Raseinių apskr., gyd. J. Volpertas (200 lt.); 14) Juodupėje, Rokiškio apskr., gyd. A. Etnigotas (250 lt.); 15) Leipalingyje, Seinų apskr., gyd. J. Aronavičius (200 lt.); 16) Kapčiamiestyje, Seinų apskr., gyd. B. Blatas (250 lt.); 17) Gelgaudiškyje, Šakių apskr., gyd. A. Antanaitis (250 lt.); 18) Kruopiuose, Šiaulių apskr., gyd. J. Rikas (250 lt.); 19) Eržvilkyje, Tauragės apskr., gyd. Š. Bliumkinas (200 lt.); 20) Varniuose, Telšių apskr., gyd. J. Francūzevičiūtė (200 lt.); 21) Onuškyje, Trakų apskr., gyd. V. Steponaitienė (250 lt.); 22) Vievyje, Trakų apskr., gyd. J. Narulianskis (250 lt.); 23) Giedraičiuose, Ukmergės apskr., gyd. J. Kačanauskienė (250 lt.); 24) Taujėnuose, Ukmergės apskr., gyd. P. Vaičiulis (350 lt.); 25) Želvoje, Ukmergės apskr., gyd. M. Neviažskis (250 lt.); 26) Malėtuose, Utenos

apskr., gyd. M. Apeikytė (200 lt.); 27) Bartininkuose, Vilkaviškio apskr., gyd. D. Linskis (200 lt.); ir 28) Vištytyje, Vilkaviškio apskr., gyd. R. Rozengardaitė (250 lt.).

Medicina, 1937 m.

Palaipsniui sveikatos punktų buvo steigiama daugiau. Organizacijos, apskričių, miestų ir valsčių savivaldybės vis daugiau įsijungė į žemės ūkio darbininkų sveikatos aprūpinimą. Pribrendo reikalas tą klausimą sutvarkyti valstybiniu mastu, t.y., išleisti tą problemą tvarkantį įstatymą.

1937 m. gruodžio mėn. Seimas priėmė ir 1938 m. sausio mėn. 14 d. paskelbė Kaimo gyventojų sveikatos reikalais rūpintis įstatymą. Jis buvo paskelbtas *Vyr. Žin.* 1938 m. sausio mėn. 14 d. Nr. 597. Kaimo gyventojų sveikatos reikalams pagal tą įstatymą buvo skiriama 6% valstybinio žemės mokesčio.

(Iš *Medicinos* 1938 m. II, Nr. 2, 168 psl.).

KAIMO GYVENTOJŲ SVEIKATOS REIKALMS RŪPINTI ĮSTATYMAS

(*Vyr. Žin.,* 1938.I.14, Nr. 597, eil. 4167)

1. Kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti skiriama 6% valstybinio žemės mokesčio.

Be šių lėšų, sveikatos reikalams rūpinti gali būti skiriamos ir kitos sumos.

2. Lėšos sveikatos reikalams rūpinti skiriamos Vidaus reikalų ministerijos sąmata.

3. Sveikatos reikalams rūpinti skiriamos lėšos naudojamos:

1) sveikatos punktams steigti ir laikyti,

2) gydytojams, felčeriams, gailestingosioms seserims ir akušerėms šelpti tokiose vietose, kur gyventojams sunkiai prieinama medicinos pagalba.

3) pradžios mokyklų sanitarinės priežiūros ir pradžios mokyklos mokinių sveikatos tikrinimo reikalams,

4) profilaktikos reikalams,

5) beturčiams ligoniams gydyti, kai tokių ligonių negydo vietinės savivaldybės.

4. Sveikatos reikalus rūpina Vidaus reikalų ministeris per Vidaus reikalų ministerijos atitinkamus organus, arba per vietines savivaldybes, arba per visuomenines organizacijas.

5. Šiam įstatymui vykdyti taisykles leidžia Vidaus reikalų ministeris.

6. Šis įstatymas veikia nuo 1938 m. sausio 1 dienos.

A. Smetona,
Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis,
Ministeris Pirmininkas

SVEIKATOS PUNKTŲ STEIGIMAS

Vidaus reikalų ministeris tuoj pat išleido tam įstatymui vykdyti taisykles ir nustatė steigiamų punktų vietoves. Apylinkių sveikatos punktai buvo pagrindinės kaimo gyventojų sveikata besirūpinančios įstaigos. Punktuose dirbo gydytojai, akušerės ir kai kur gailestingosios seserys. Sveikatos punkto gydytojas teikė visiems savo apylinkės gyventojams medicinos pagalbą. Pagalba buvo teikiama nemokamai, o pasiturintieji ar turtingesni mokėjo labai mažą Sveikatos departamento nustatytą mokestį.

Įstatymai ir taisyklės.

I.

KAIMO GYVENTOJŲ SVEIKATOS REIKALAMS RŪPINTI TAISYKLĖS

Pasirėmęs Kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti įstatymo (V. Ž. Nr. 597, eil. 4167) 5 str., nustatau šias Kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti taisykles;

1. kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti steigiami apylinkių sveikatos punktai.

Kaimo gyventojais laikomi Lietuvos piliečiai, kurie turi nuolatinę gyvenamąją vietą valsčiaus ribose.

2. Apylinkių sveikatos punktai steigiami šio straipsnio priede nurodytose vietovėse.

Apylinkių ribas nustato apskričių valdybos ir tvirtina Sveikatos departamento direktorius.

3. Į apylinkių sveikatos punktą skiriami gydytojas ir akušerė.

4. Sveikatos punkto gydytojas turi:

1) teikti medicinos pagalbą visiems savo apylinkės kaimo gyventojams,

2) gydyti venerinius ligonius bet kurios apylinkės,

3) gydyti savo apylinkės sergančius trachoma,

4) skiepyti savo apylinkės gyventojus nuo raupų,

5) aplankytį bent kartą per metus visas savo apylinkės pradžios mokyklas ir patikrinti visų mokinių sveikatą.

5. Sveikatos punkto gydytojas teikia ligoniams medicinos pagalbą savo kabinete, arba savivaldybės ambulatorijoje, arba ligonio bute, kai ligonis negali atvykti pas gydytoją.

6. Pasiturintieji ligoniai moka savo apylinkės sveikatos punkto gydytojui už medicinos pagalbą pagal šio straipsnio priede nustatytą taksą.

Savo apylinkės beturčiams ligoniams gydytojas duoda patarimus nemokamai, tačiau už specialius veiksmus, gydant beturčius, ir už sugaištą laiką, vykstant pas beturtį ligonį, gydytojui moka valsčiaus savivaldybė pagal taksą.

Susisiekimo priemones nuvykti pas beturtį ligonį parūpina gydytojui pats ligonis arba valsčiaus savivaldybė.

7. Venerinius bet kurios apylinkės ligonius gydytojas gydo nemokamai, bet apskrities valdyba moka gydytojui už kiekvieną ligonio atsilankymą po 1 litą; už atskirus veiksmus, gydant venerinius ligonius, gydytojas atskiro atlyginimo negauna.

Vaistus veneriniams ligonams parūpina apskrities valdyba.

8. Pasiturintieji ligoniai su trachoma moka gydytojui patys; už beturčius ligonius moka apskrities savivaldybė. Už pirmą patarimą ir už atskirus veiksmus, gydant sergančius trachoma, gydytojui mokama pagal taksą, o už kartotinius atsilankymus mokama po 50 centų.

9. Ligoniams priiminėti gydytojas skiria kasdieną, išskyrus šventadienius, nemažiau kaip keturias valandas.

10. Susisiekimo priemones vykti į mokyklas gydytojui parūpina valsčiaus savivaldybė.

11. Sveikatos punkto akušerė turi teikti savo apylinkės moterims akušerinę pagalbą ir duoti sveikatos patarimus nėščioms moterims ir gimdyvėms.

12. Savo apylinkės akušerei pasiturinčios moterys moka už gimdymo pagalbą po 10 litų; už patarimus nėščioms moterims — po 2 litu.

Už beturtes moteris moka po 10 litų už kiekvieną gimdymą apskrities valdyba iš Vidaus reikalų ministerijos skiriamų lėšų.

Patarimus beturtėms moterims akušerė duoda nemokamai.

13. Beturčių teisėmis gydytis gali, kas įtrauktas į valsčiaus savivaldybės sudarytą beturčių sąrašą arba turi valsčiaus savivaldybės neturto liudijimą.

14. Sveikatos punkto gydytoją ir akušerę skiria ir atleidžia apskrities valdyba, susitarus su apskrities gydytoju. Apie paskirtus ir atleistus gydytojus ir akušeres apskričių gydytojai praneša Sveikatos departamentui.

15. Sveikatos punkto gydytojui ir akušerei apskrities valdyba moka Vidaus reikalų ministro nustatytą atlyginmą iš Vidaus reikalų ministerijos skirtų apskričių savivaldybės lėšų.

Atlyginimas išmokamas kiekvieno mėnesio pabaigoje.

16. Stodami tarnauti, sveikatos punkto gydytojas ir akušerė pasižada vykdyti šiose taisyklėse jiems nurodytas pareigas.

17. Sveikatos punkto gydytojo ir akušerės veiklą prižiūri Sveikatos departamentas per apskričių gydytojus.

Sveikatos departamento direktoriaus reikalavimu netinkamai einantieji pareigas gydytojai ir akušerės turi būti atleisti.

18. Ištarnavę ne mažiau kaip vienerius metus, gydytojas ir akušerė gauna vieno mėnesio atostogas su atlyginimu.

Atostogaujančius sveikatos punkto gydytojus ir akušeres pavaduoja gretimų apylinkių gydytojai ir akušerės.

19. Į tas apylinkes, kurių centrą sudaro apskrities miestas su apskrities ligonine, sveikatos punktų gydytojai neskiriami; tų apylinkių gyventojus medicinos pagalba aprūpina ligoninių ambulatorijos, o tų apylinkių mokyklas ir mokinių sveikatą tikrina apskričių gydytojai.

20. Į tas apylinkes, kuriose yra sveikatos centrai, sveikatos punkto gydytojai

ir akušerės neskiriami. Sveikatos centro gydytojai ir akušerės turi eiti ir apylinkės sveikatos punkto gydytojų ir akušerių pareigas.

Papildomas atlyginimas už šių pareigų ėjimą gali būti mokamas iš Vidaus reikalų ministerijos skiriamų lėšų.

21. Profilaktiniams reikalams: 1) skiepijimams nuo raupų, difterito, vidurių šiltinės, dezinterijos, tuberkuliozės (Kalmeto skiepais).

2) apkrečiamiems ligoniams izoliuoti ir gydyti,

3) sanitarinei propagandai: lapeliams, plakatams, brošiūroms spausdinti, kinofilmoms pirkti, higienos klausimais paskaitoms ruošti, išlaidos daromos kiekvieną kartą Sveikatos departamento paliepimu. („V. Ž." Nr. 610, eil. 4300).

Plk. S. Leonas,
Vidaus Reikalų Ministras

Sveikatos punktai Kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti taisyklių numatytose vietovėse buvo steigiami labai greitu tempu. 1938 m. gruodžio mėn. jau buvo įsteigti sekantieji punktai ir juose dirbo pažymėti gydytojai.

SVEIKATOS PUNKTAI IR SVEIKATOS PUNKTUOSE TARNAUJANTIEJI MEDICINOS GYDYTOJAI

(Sveikatos departamento duomenimis)

1. Alytaus apskr.

1. Butrimonyse sveik. punkto gyd. Šajus Rabinavičius.
2. Dauguose sveik. punkto gyd. Maksas Solcas.
3. Jėzne sveik. punkto gyd. Zlata Finkienė-Menkinaitė.
4. Merkinėje sveik. punkto gyd. Dovydas Turecas.
5. Seirijuose sveik. punkto gyd. Leiba Finkelis.
6. Simne sveik. punkto gyd. Jurgis Starkus.
7. Varėnoje sveik. punkto gyd. Aleksandras Kryževičius.

Nėra gydytojų: Miroslave, Nemunaityje ir Stakliškėse.
Nėra akušerių: Jėzne, Merkinėje, Miroslave ir Stakliškėse.

2. Biržų apskr.

1. Nem. Radviliškyje sveik. punkto gyd. Aleksandras Hurčinas.
2. Pabiržėje sveik. punkto gyd. Ignas Vaitoška.
3. Papilyje sveik. punkto gyd. Alfredas Švėgžda.
4. Pasvalyje sveik. punkto gyd. Juozas Kiaušas.
5. Saločiuose sveik. punkto gyd. Balys Sklenys.
6. Vabalninke sveik. punkto gyd. Pranė Vasiliūnienė-Steponavičiūtė.
7. Vaškuose sveik. punkto gyd. Salia Goniondskis.

Nėra gydytojų: Daujėnuose ir Kinčine.
Nėra akušerių: Daujėnuose, Joniškėlyje, Krinčine, Saločiuose ir Vaškuose.

3. Kauno apskr.

1. Aukšt. Panemunėje sveik. punkto gyd. M.-Č. Abaravičienė-Žukaitė.
2. Babtuose sveik. punkto gyd. Galina Urbanavičienė-Konduruškinaitė.
3. Čekiškėje sveik. punkto gyd. Michlė Dzimitrovskaitė.
4. Jonavoje sveik. punkto gyd. Aleksandras Lukoševičius.
5. Karmėlavoje sveik. punkto gyd. Veronka Steponaitienė.
6. Pakuonyje sveik. punkto gyd. Rachmielius Krumbergas.
7. Raudondvaryje sveik. punkto gyd. Mordchajus Jedas.
8. Rumšiškėse sveik. punkto gyd. Matilda Butkevičienė.
9. Seredžiuje sveik. punkto gyd. Chaimas Elpernas.
10. Veliuonoje sveik. punkto gyd. Beras Damskis.
11. Vilkijoje sveik. punkto gyd. Jochielis-Geršonas Špundaris.
12. Zapyškyje sveik. punkto gyd. Borisas Bandas.

Nėra gydytojo: Vandžiogaloje.

4. Kėdainių apskr.

1. Ariogaloje sveik. punkto gyd. Antanas Dadžys.
2. Grinkiškyje sveik. punkto gyd. Teklė Ɓružaitė.
3. Krakėse sveik. punkto gyd. Boruchas Alperavičius.
4. Pociūnėliuose sveik. punkto gyd. Jokūbas Kazlauskas.
5. Surviliškyje sveik. punkto gyd. Jonas Bakšys.
6. Šėtoje sveik. punkto gyd. Stefanija Gruodytė.

Nėra gydytojų: Baisogaloje, Dotnuvoje, Josvainiuose ir Žeimiuose.

Nėra akušerių: Grinkiškyje, Dotnuvoje, Krakėse ir Pociūnėliuose.

5. Kretingos apskr.

1. Darbėnuose sveik. punkto gyd. Jochveda Marijampolskaitė.
2. Endrijave sveik. punkto gyd. Izabelė Ruškytė.
3. Gargždуose sveik. punkto gyd. Bronislava Elsbergaitė.
ū. Kartenoje sveik. punkto gyd. Jonas Kučinskas.
5. Kuliuose sveik. punkto gyd. Pranas Gudavičius.
6. Palangoje sveik. punkto gyd. Alfonsas Krikščiūnas.
7. Plateliuose sveik. punkto gyd. Chana Šapiraitė.
8. Skuode sveik. punkto gyd. Jonas Sandargas.
9. Vevirženuose sveik. punkto gyd. Pinkus-Leiba Lipšicas.

Nėra gydytojų: Mosėdyje ir Salantuose.

Nėra akušerių: Kartenoje, Kretingoje, Kuliuose, Mosėdyje ir Veviršėnuose.

6. Marijampolės apskr.

1. Balbieriškyje sveik. punkto gyd. Dovydas Arulianskis.
2. Igliaukoje sveik. punkto gyd. Josifas Stolovas.
3. Kalvarijoje sveik. punkto gyd. Pešė Rubinavičiūtė.
4. Kazlų Rūdoje sveik. punkto gyd. Mariam Zivaitė.
5. Liudvinave sveik. punkto gyd. Ona Seliokienė-Juozokaitė.

6. Prienuose sveik. punkto gyd. Šmerkus Freidas.
7. Šeštokuose sveik. punkto gyd. Giršas Vitenšteinas.
8. Veiveriuose sveik. punkto gyd. Janina Petkūnaitė.
Nėra gydytojų: Sasnavoje ir Šilavote.
Nėra akušerės: Igliaukoje.

7. Mažeikių apskr.

1. Akmenėje sveik. punkto gyd. Česlovas Norvila.
2. Ylakiuose sveik. punkto gyd. Vulfas Joseliovičius.
3. Laižuvoje sveik. punkto gyd. Mauša Levitas.
4. Sedoje sveik. punkto gyd. Samuelis Sauchatas.
5. Židikuose sveik. punkto gyd. Zacharijas Glembauskas.
Nėra gydytojų: Klykoliuose ir Viekšniuose.
Nėra akušerių; Klykoliuose ir Laižuvoje.

8. Panevėžio apskr.

1. Krekenavoje sveik. punkt. gyd. Marijonas Domaševičius.
2. Pumpėnuose sveik. punkto gyd. Peisachas Levi.
3. Ramygaloje sveik. punkto gyd. Henrikas Bušackis.
4. Subačiuje sveik. punkto gyd. Petras Černauskas.
5. Šeduvoje sveik. punkto gyd. Stasys Puodžiukas.
6. Troškūnuose sveik. punkto gyd. Enochas Štukarevičius.
7. Viešintose sveik. punkto gyd. Ošer-Jankelis Neimarkas.
Nėra gydytojų: Kupiškyje, Naujamiestyje, Pušalote, Raguvoje, Rozalime, Smilgiuose, Šimonyse ir Vadokliuose.
Nėra akušerių: Naujamiestyje, Pušalote, Raguvoje, Smilgiuose, Šimonyse ir Vadokliuose.

9. Raseinių apskr.

1. Betygaloje sveik. punkto gyd. Samuilas Zavelavičius.
2. Jurbarke sveik. punkto gyd. Antanas Antanaitis.
3. Kelmėje sveik. punkto gyd. Kostas Gaižauskas.
4. Kražiuose sveik. punkto gyd. Ošeris Šmidtas.
5. Nemakščiuose sveik. punkto gyd. Izraelis Mejerovičius.
6. Šimkaičiuose sveik. punkto gyd. Vytautas Malakauskas.
7. Tytuvėnuose sveik. punkto gyd. Boruchas Chveidanas.
Nėra gydytojo: Šiluvoje.
Nėra akušerių: Nemakščiuose ir Raseiniuose.

10. Rokiškio apskr.

1. Juodupėje sveik. punkto gyd. Abromas Etingofas.
2. Kamajuose sveik. punkto gyd. Leiba Ginzbergas.
3. Obeliuose sveik. punkto gyd. Adolfas Švedas.
4. Pandėlyje sveik. punkto gyd. Arturas Štrausas.

5. Skapiškyje sveik. punkto gyd. Sofija Salagubaitė.
6. Suvainiškyje sveik. punkto gyd. Nikalojus Minecas.
7. Svedasuose sveik. punkto gyd. Jurgis Petrauskas.
Nėra gydytojų; Jūžintuose ir Panemunėlyje.
Nėra akušerių; Jūžintuose ir Panemunėje.

11. Seinų apskr.

1. Kapčiamiestyje sveik. punkto gyd. Vulfas Pilvinskis.
2. Leipalingyje sveik. punkto gyd. Jokūbas Aronavičius.
Nėra gydytojų: Būdvietyje, Šventežeryje ir Veisėjuose.
Nėra akušerių: Leipalingyje, Šventežeryje ir Veisėjuose.

12. Šakių apskr.

1. Griškabūdyje sveik. punkto gyd. Germanas Šeinbergas.
2. Kud. Naumiestyje sveik. punkto gyd. Aleksas Reinys.
3. Slavikuose sveik. punkto gyd. Jonas Povilaitis.
Nėra gydytojų: Gelgaudiškyje, Lekėčiuose ir Plokščiuose.
Nėra akušerių: Griškabūdyje ir Slavikuose.

13. Šiaulių apskr.

1. Gruzdžiuose sveik. punkto gyd. Česlovas Kocėnas.
2. Joniškyje sveik. punkto gyd. Antanas Valiukevičius.
3. Kruopiuose sveik. punkto gyd. Joselis Rikas.
4. Kuršėnuose sveik. punkto gyd. Zigmas Januškevičius.
5. Linkuvoje sveik. punkto gyd. Adolfas Petroliūnas.
6. Lygumuose sveik. punkto gyd. Alfonsas Muižis.
7. Padubysyje (Bazilionuose) sveik. punkto gyd. Benediktas Jankauskas.
8. Pakruojyje sveik. punkto gyd. Stanislovas Paulauskas.
9. Papilėje sveik. punkto gyd. Grigalius Piepolis.
10. Pašvitinyje sveik. punkto gyd. Valerija Valiulytė.
11. Radviliškyje sveik. punkto gyd. Juozas Gaivenis.
12. Šaukėnuose sveik. punkto gyd. Leizeris Joffe.
13. Šiaulėnuose sveik. punkto gyd. Abromas-Beras Svirskis.
14. Tryškiuose sveik. punkto gyd. Abromas-Ickas Šuras.
15. Užventyje sveik. punkto gyd. Petras Veblauskas.
16. Žagarėje sveik. punkto gyd. Albertas Repšys.
17. Žeimelyje sveik. punkto gyd. Petras Stungys.
Nėra gydytojų: Kriukuose, Meškuičiuose, Skaistgiryje, Stačiūnuose, Šakynoje.
Nėra akušerių: Kuršėnuose, Linkuvoje, Pašvitinyje, Skaistgiryje, Šakynoje, Užventyje ir Žagarėje.

14. Tauragės apskr.

1. Eržvilke sveik. punkto gyd. Šlioma Bliumkinas.
2. Kaltinėnuose sveik. punkto gyd. Mejeras Podriadčikas.

3. Kvėdarnoje sveik. punkto gyd. Elijošius Volovickis.
4. Naujamiestyje sveik. punkto gyd. Hiršas Disleris.
5. Pajūryje sveik. punkto gyd. Leja Leveraitė.
6. Skaudvilėje sveik. punkto gyd. Nisonas Kacas.
7. Šilalėje sveik. punkto gyd. Moisėjus Vindzbergas.
8. Švėkšnoje sveik. punkto gyd. Edvardas Bieliūnas.
9. Žygaičiuose sveik. punkto gyd. Olga Devenytė.

Nėra gydytojų: Laukuvoje ir Vainute.

Nėra akušerių; Eržvilke, Kaltinėnuose, Pajūryje, Vainute ir Žygaičiuose.

15. Telšių apskr.

1. Alsėdžiuose sveik. punkto gyd. Maksas Gildė.
2. Luokėje sveik. punkto gyd. Steponas Sinkevičius.
3. Nevarėnuose sveik. punkto gyd. Antanas Mackevičius.
4. Plungėje sveik. punkto gyd. Richardas Tomkevičius.
5. Rietave sveik. punkto gyd. Bendetas Zaksas.
6. Telšiuose sveik. punkto gyd. Bronius Zienkovičius.
7. Tveruose sveik. punkto gyd. Vytautas Malakauskas.
8. Varniuose sveik. punkto gyd. Jadvyga Francūzevičaitė.
9. Žarėnuose sveik. punkto gyd. Jonas Parnarauskas.

Nėra akušerių: Luokėje, Telšiuose ir Tveruose.

16. Trakų apskr.

1. Onuškyje sveik. punkto gyd. Motelis Kovalskis.
2. Semeliškėse sveik. punkto gyd. Maksas Leizerauskas.
3. Vievyje sveik. punkto gyd. Judelis Narulianskis.
4. Žasliuose sveik. punkto gyd. Jovelis Trapidas.
5. Žiežmariuose sveik. punkto gyd. Beras-Michelis Raudanskis.

Nėra gydytojų: Aukštadvaryje ir Kruonyje.

Nėra akušerių: Aukštadvaryje, Kruonyje, Onuškyje ir Žasliuose.

17. Ukmergės apskr.

1. Gelvonyse sveik. punkto gyd. Abromas Mišelskis.
2. Giedraičiuose sveik. punkto gyd. Liuda Kačanauskienė.
3. Kavarske sveik. punkto gyd. Juozas Petrikas.
4. Kurkliuose sveik. punkto gyd. Jonas Bžozovskis.
5. Musninkuose sveik. punkto gyd. Abromas Kauferas.
6. Siesikuose sveik. punkto gyd. Šlioma Icikovičius.
7. Širvintose sveik. punkto gyd. Elena Bergienė-Druskytė.
8. Taujėnuose sveik. punkto gyd. Chanonas Goldbergas.
9. Želvoje svek. punkto gyd. Mozė Neviažskis.

Nėra gydytojo: Pagiryje, Vepriuose ir Žemaitkiemyje.

Nėra akušerių: Gelvonyse, Giedraičiuose, Musninkuose, Pagiryje, Siesikuose, Vepriuose, Želvoje ir Žemaitkiemyje.

18. Utenos apskr.

1. Aluntoje sveik. punkto gyd. Povilas Zizas.
2. Anykščiuose sveik. punkto gyd. Chaimas Solominas.
3. Debeikiuose sveik. punkto gyd. Alfonsas Ažubalis.
4. Molėtuose sveik. punkto gyd. Marija Apeikytė.
5. Salutiškyje sveik. punkto gyd. Vytautas Plieskis.
6. Tauragnuose sveik. punkto gyd. Leiba Romanovas.
7. Užpaliuose sveik. punkto gyd. Jurgis Vilėniškis.
8. Vyžuonose sveik. punkto gyd. Aizikas Elpernas.

Nėra gydytojų: Daugailiuose, Inturkėje, Kuktiškėse ir Skiemonyse.

Nėra akušerių: Aluntoje, Daugailiuose, Debeikiuose, Inturkėje, Kuktiškėse, Saldutiškyje, Skiemonyse, Utenoje, Užpaliuose ir Vyžuonose.

19. Vilkaviškio apskr.

1. Bartininkuose sveik. punkto gyd. Dovydas-Manuelis Linskis.
2. Kybartuose sveik. punkto gyd. Juozas Zubrickas.
3. Pilviškiuose sveik. punkto gyd. Jurgis Bliūdžius.

Nėra gydytojų: Gižuose, Vištytyje ir Žaliojoje.

Nėra akušerių: Vištytyje ir Žaliojoje.

20. Zarasų apsk.

1. Antalieptėje sveik. punkto gyd. Pranas Vaičiulis.
2. Dusetose sveik. punkto gyd. Fulgencijus Grikevičius.
3. Imbrade sveik. punkto gyd. Juozas Buzelis.
4. Salake sveik. punkto gyd. Ovsiejus Belkinas.

Nėra gydytojų: Antazavėje ir Degučiuose.

Nėra akušerių: Antalieptėje, Antazavėje, Imbrade ir Salake.

1940 m. pradžioje buvo įsteigti šie nauji punktai ir juose dirbo pažymėtieji gydytojai.

(Sveikatos Departamento duomenimis)

1. Alytaus apskr.

1. Miroslave sveik. punkto gyd. Isakas Moisiejus Rozengolcas.
2. Stakliškėse sveik. punkto gyd. Josifas Leizeris Dagovičius.

Nėra gydytojo Nemunaičio sveikatos punkte.

2. Biržų apskr.

1. Krinčine sveik. punkto gyd. Jaroslavas Blusevičius.
2. Nem. Radviliškyje sveik. punkto gyd. H. Maizelis.

Nėra gydytojo Daujėnų sveikatos punkte.

4. Kėdainių apskr.

1. Baisogaloje sveik. punkto gyd. Vincas Radzvilas.
2. Josvainiuose sveik. punkto gyd. Vanda Matutienė-Vilčinskaitė.
Nėra gydytojų Dotnuvos ir Žeimių sveikatos punktuose.

5. Kretingos apskr.

1. Mosėdyje sveik. punkto gyd. Mordchus Šmuelis.
2. Salantuose sveik. punkto gyd. Kunigunda Klovaitė.

6. Marijampolės apskr.

1. Liudvinave sveik. punkto gyd. Abelis Blazbergas.
2. Sasnavoje sveik. punkto gyd. Bruno Radauskas.
Nėra gydytojo Šilavoto sveikatos punkte.

7. Mažeikių apskr.

1. Akmenėje sveik. punkto gyd. Jonas Lelis.
2. Laižuvoje sveik. punkto gyd. Česlovas Norvila.
3. Viekšniuose sveik. punkto gyd. Benediktas Jankauskas.
Nėra gydytojo Klykolių sveikatos punkte.

8. Panevėžio apskr.

1. Kupiškyje sveik. punkto gyd. Stasys Ankudavičius.
2. Ramygaloje sveik. punkto gyd. Bron. Gaižiūnas.
3. Rozalime sveik. punkto gyd. Matilda Mišeikaitė.
Nėra gydytojų Naujamiesčio, Šimonių ir Vadoklių sveikatos punktuose.

9. Raseinių apskr.

1. Šimkaičiuose sveik. punkto gyd. Pranas Tarvydas.
Nėra gydytojo Šiluvos sveikatos punkte.

10. Rokiškio apskr.

1. Panemunėlyje sveik. punkto gyd. Levi Šteinas.
2. Suvainiškyje sveik. punkto gyd. Jechelis Geimanas.
Nėra gydytojo Južintų sveikatos punkte.

11. Seinų apskr.

1. Veisėjuose sveik. punkto gyd. Isakas Michelis Fainas.
Nėra gydytojų Budviečių ir Šventežerio sveik. punktuose.

12. Šakių apskr.

1. Gelgaudiškyje sveik. punkto gyd. Petras Gudynas.

2. Plokščiuose sveik. punkto gyd. Motelis Rochelzonas.
Nėra gydytojo Lekėčių sveikatos punkte.

13. Šiaulių apskr.

1. Padubysyje sveik. punkto gyd. Juozas Petrikonis.
2. Šaukėnuose sveik. punkto gyd. Tamara Jakubenecaitė.
3. Šiauliuose sveik. punkto gyd. Janina Bortkevičiūtė.

Nėra gydytojų Gruzdžių, Meškuičių, Skaistgirio, Staciūnų, Šakynos ir Šaukėnų sveikatos punktuose.

14. Tauragės apskr.

1. Pajūryje sveik. punkto gyd. Icikas Gurvičius.
2. Vainute sveik. punkto gyd. Jankelis Abelis Kiršas.

Nėra gydytojų Laukuvos ir Naumiesčio sveik. punktuose.

16. Trakų apsk.

1. Aukštadvaryje sveik. punkto gyd. Alina Minkevičienė-Astrauskaitė.
2. Kruonyje sveik. punkto gyd. Vytautas Kišonas.

17. Ukmergės apskr.

1. Pagiryje sveik. punkto gyd. Nachamas Glezeris.
2. Taujėnuose sveik. punkto gyd. Sofija Būgaitė.
3. Vepriuose sveik. punkto gyd. Ruvimas Šapiras.

Nėra gydytojo Žemaitkiemio sveikatos punkte.

18. Utenos apskr.

1. Skiemonyse sveik. punkto gyd. V. Rafas.

Nėra gydytojų Daugailių, Inturkės ir Kuktiškės sveikatos punktuose.

19. Vilkaviškio apskr.

1. Vištytyje sveik. punkto gyd. Vytautas Malakauskas.

Nėra gydytojų Gižų ir Žaliosios sveikatos punktuose.

20. Zarasų apskr.

Nėra gydytojo Antazavės, Degučių ir Smalvų sveik. punktuose.

x **Prie sveikatos punktų** buvo norima įrengti mažos ligoninės po 5-6 lovas. Tose ligoninėse pirmiausia norėta guldyti silpnos gimdyvės, o esant laisvų vietų ir kiti ligoniai.

1940 m. vasarą buvo įsteigta naujų sveikatos punktų ir kai kuriuose įvyko gydytojų perkilnojimas ar persigrupavimas.

1. Alytaus apskr.

1. Dauguose sveik. punkto gyd. Izaokas Levinzonas.
Nėra gydytojo Nemunaičio sveikatos punkte.

2. Biržų apskr.

1. Pabiržėje sveik. punkto gyd. Antanas Savičiūnas.
2. Pasvalyje sveik. punkto gyd. Vaclovas Liorentas.
3. Vabalninke sveik. punkto gyd. Vilius Vileišis.
Nėra gydytojo Daujėnų sveikatos punkte.

3. Kauno apskr.

1. Čekiškėje sveik. punkto gyd. Vulfas Pilvinskas.
2. Vandžiogaloje sveik. punkto gyd. Vytautas Kišonas.

4. Kėdainių apskr.

1. Baisogaloje sveik. punkto gyd. Judita Kajutytė-Trojanienė.
2. Dotnuvoje sveik. punkto gyd. Vincas Radžvilas.
3. Surviliškyje sveik. punkto gyd. Pranas Tarvydas.
4. Žeimiuose sveik. punkto gyd. Petras Sergiejus.
Nėra gydytojo Pociūnėlių sveikatos punkte.

5. Kretingos apskr.

1. Gargžduose sveik. punkto gyd. Giršas Oksmanas.
2. Kuliuose sveik. punkto gyd. Bronislava Elsbergaitė.
3. Skuode sveik. punkto gyd. Giršas Disleris.

6. Marijampolės apskr.

1. Prienuose sveik. punkto gyd. Arijas Šimkovičius.
2. Šeštokuose sveik. punkto gyd. Romaitis.
3. Veiveriuose sveik. punkto gyd. Povilas Zizas.
Nėra gydytojų: Igliaukos ir Šilavoto sveik. punktuose.

7. Mažeikių apskr.

1. Klykoliuose sveik. punkto gyd. Eugenijus Daktaraitis.
2. Laižuvoje sveik. punkto gyd. Mauša Levitas.

8. Panevėžio apskr.

1. Naujamiestyje sveik. punkto gyd. Petras Šafarevičius.
2. Pušalote sveik. punkto gyd. Vladimiras Rafas.
3. Raguvoje sveik. punkto gyd. Antanas Stankevičius.
4. Šimonyse sveik. punkto gyd. Vladas Šulma.
Nėra gydytojo Vadoklių sveikatos punkte.

9. Raseinių apskr.

1. Kelmėje sveik. punkto gyd. Jonas Žemaitis.
2. Nemakščiuose sveik. punkto gyd. Antanas Grigalauskas.
3. Šiluvoje sveik. punkto gyd. L. Volpertas.
4. Šimkaičiuose sveik. punkto gyd. Gercas Golandas.

10. Rokiškio apskr.

1. Južintuose sveik. punkto gyd. Gustavas Čechavičius.

11. Seinų apskr.

1. Kapčiamiestyje sveik. punkto gyd. H. Glombekas.

Nėra gydytojų: Būdviečio ir Šventežerio sveik. punktuose.

12. Šakių apskr.

1. Griškabūdyje sveik. punkto gyd. Aleksandras Kamberis.
2. Kud. Naumiestyje sveik. punkto gyd. Juozas Kriaučiūnas.

Nėra gydytojo Lekėčių sveikatos punkte.

13. Šiaulių apskr.

1. Gruzdžiuose sveik. punkto gyd. Becelelis Choronžickis.
2. Kriukuose sveik. punkto gyd. Aleksandras Hurčinas.
3. Kuršėnuose sveik. punkto gyd. Solomonas Lipšicas.
4. Šaukėnuose sveik. punkto gyd. Jonas Girdvainis.
5. Užventyje sveik. punkto gyd. Petras Girbudas.

Nėra gydytojų: Pakruojaus, Skaistgirio, Staciūnų ir Šakynos sveikatos punktuose.

14. Švenčionėlių apskr.

1. Ignaline sveik. punkto gyd. Ambrasas.
2. Joniškyje sveik. punkto gyd. Svira.
3. Kaltinėnuose sveik. punkto gyd. Cijūnėlytė.
4. Pabradėje sveik. punkto gyd. Jokūbas Oželis.
5. Saldutiškyje sveik. punkto gyd. Vytautas Plieskys.
6. Švenčionėliuose sveik. punkto gyd. Kopeliovičius.

15. Tauragės apskr.

1. Laukuvoje sveik. punkto gyd. Bencijonas Plackis.
2. Naumiestyje sveik. punkto gyd. Mejeris Epšteinas.
3. Pajūryje sveik. punkto gyd. Icikas Gurvičius.
4. Šilalėje sveik. punkto gyd. Mozė Zaksas.

Nėra gydytojų: Eržvilko ir Žygaičių sveikatos punktuose.

16. Telšių apskr.

1. Telšiuose sveik. punkto gyd. Leonardas Plechavičius.
2. Tveriuose sveik. punkto gyd. Saulius Traubas.
3. Žarėnuose sveik. punkto gyd. Jonas Naujokaitis.

Nėra gydytojų: Alsėdžių ir Nevarėnų sveik. punktuose.

17. Trakų apskr.

1. Eisiškėse sveik. punkto gyd. Berskis.
2. Lentvaryje sveik. punkto gyd. Mauša Šterlingas.
3. Valkininkuose sveik. punkto gyd. Eugenija Rukuižienė.

Nėra gydytojo Rudiškių sveikatos punkte.

18. Ukmergės apskr.

1. Kovarske sveik. punkto gyd. Chanonas Goldbergas.
2. Širvintose sveik. punkto gyd. Leizeris Lipšicas.
3. Taujėnuose sveik. punkto gyd. Zigmas Kvasoviecas.
4. Vepriuose sveik. punkto gyd. Tallat-Kelpša.

Nėra gydytojų: Siesikų ir Balninkų sveikatos punktuose.

19. Utenos apskr.

1. Anykščiuose sveik. punkto gyd. Šlioma Icikovičius.
2. Daugailiuose sveik. punkto gyd. Č. Volanskis.
3. Inturke sveik. punkto gyd. Vandalauskas.
4. Kuktiškėse sveik. punkto gyd. Tuv. Vitendorfas.
5. Vyžuonose sveik. punkto gyd. Alfonsas Ažubalis.

Nėra gydytojo Debeikių sveikatos punkte.

20. Vilkaviškio apskr.

1. Gižuose sveik. punkto gyd. Eliziejus Draugelis.
2. Pilviškiuose sveik. punkto gyd. Mauša-Joselis Dembovskis.
3. Vištytyje sveik. punkto gyd. Šteinas-Prismanas.
4. Žaliojoje sveik. punkto gyd. Gevalkevičienė.

21. Vilniaus apskr.

1. Jasiūnuose sveik. punkto gyd. Kunickas.
2. Kalveliuose sveik. punkto gyd. Perepečko.
3. Maišiogaloje sveik. punkto gyd. Tšiačekas.
4. Naujoji Vilnija sveik. punkto gyd. Maciesovičius.
5. Nemenčinėje sveik. punkto gyd. Radzevičiūtė.
6. Paberžėje sveik. punkto gyd. Jurgis Gerlė.
7. Riešėse sveik. punkto gyd. Rasevičius.
8. Rudamine sveik. punkto gyd. Kobrinskas.

9. Turgeliuose sveik. punkto gyd. Pietuchovas.
Nėra gydytojo Bezdonių sveikatos punkte.

22. Zarasų apskr.

1. Antazavėje sveik. punkto gyd. Proscevičiūtė.
2. Dukšte sveik. punkto gyd. Zaštautas.
3. Degučiuose sveik. punkto gyd. Juozas Buzelis.
4. Dusetose sveik. punkto gyd. Dovydas Epšteinas.
5. Imbrade sveik. punkto gyd. Henrikas Bušackis.
6. Salake sveik. punkto gyd. Joselis Stolovas.

Nėra gydytojo Smalvų sveikatos punkte.

1940 m. birželio mėn. 15 d. jau buvo įsteigta 180 sveikatos punktų, kuriuose dirbo gydytojai. Akušerių punktuose buvo 149. Tokiu būdu dar kai kuriems sveikatos punktams trūko akušerių.

Iš sąrašo matyti, kad sveikatos punktai buvo įsteigti Švenčionių ir Vilniaus apskrityse, kur įstatymu tie punktai nebuvo numatyti, nes Vilniaus kraštas dar nebuvo prie Lietuvos prijungtas.

SVEIKATOS PUNKTUOSE DIRBANČIŲJŲ GYDYTOJŲ TAKSOS

Šeštasis kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti taisyklių paragrafas nusako pasiturinčių ligonių mokėjimą sveikatos punktams ir gydytojams už medicinišką patarnavimą pagal nustatytas taksas. Vidaus reikalų ministeris nustatė taksas, kurios lietė tik sveikatos punktų gydytojus, akušeres ir gailestingąsias seseris.

Gydytojo darbas buvo apmokamas mažai. Pvz., už ligonio aplankymą namuose dienos metu mokėdavo 4 litus, o nakties metu — 8 litus. Už vaistų įleidimą į raumenis arba po oda buvo mokama 50 centų ir už įleidimą į veną 2 litai. Chirurginiai veiksmai buvo taip pat mažai apmokami, pvz., už pneumotoraksą buvo mokama 12 litų, placentos išėmimą 15 litų, už tracheatomiją 12 litų, už peritonsiliarino pūlinio pradūrimą 3 litai, ausies išplovimą 3 litai.

Punktuose gydytojai gaudavo subsidijas ar atlyginimą nuo 150 litų iki 300 litų per mėnesį. Atlyginimas priklausė nuo vietovės ir darbo sąlygų. Punkto akušerė gaudavo nuo 120 iki 150 litų per mėnesį.

GYDYTOJŲ TAKSA

Bendrieji nuostatai

1. Gydytojo atlyginimą sudaro mokėjimai:
1) už patarimą arba aplankymą.
2) už sugaištą laiką,
3) už specialius veiksmus,
4) už instrumentus, tvarstomąją medžiagą ir vaistus.

Pastabos: 1) patarimas apima ligonio paprastą apžiūrėjimą, kartu paprastą tyrimą atšvaitais ir kokybinį šlapimo tyrimą dėl baltymų ir cukraus ir patarimą su recepto parašymu, 2) aplankymas apima kelionę pas ligonį ir patarimą.

2. Veiksmai, kurie taksoje nepažymėti, apmokami kaip lygiaverčiai panašūs veiksmai.

3. Apžiūrint keletą vienos šeimos ligonių tame pačiame bute, atlyginimas už aplankymą imamas tik iš vieno ligonio, kiti moka tik už patarimą.

4. Įrankius (instrumentus), tvarstomąją medžiagą, vaistus ir kitokius dalykus, kuriuos tegalima pavartoti vieną kartą arba kuriuos ligonis pasilieka, parūpina pats ligonis, arba savivaldybė, arba moka už juos gydytojui pats ligonis, arba savivaldybė.

Atlyginimas už bendrus veiksmus

5. Patarimas ligoniui gydytojo bute:
a) dieną ..... 2,- lt.
b) naktį ..... 4,- lt.

6. Ligonio aplankymas jo bute:
a) dieną ..... 4,- lt.
b) naktį ..... 8,- lt.

7. Ligonio aplankymas toliau kaip už 1 kilometro apmokamas už kiekvieną valandą sugaišto laiko kelyje po 4 litus; pusė valandos laikoma už visą valandą. Susisiekimo priemones parūpina pats ligonis. Naktį už valandą sugaišto laiko mokama 7 litai, išskyrus akušerinę pagalbą.

Pastaba: Nakties laikas nuo 22 val. iki 7 val.

8. Sveikatos liudijimas;
a) mokyklos reikalams ..... 2,- lt.
b) tarnybos ieškantiems ..... 3,- lt.
c) teismo riekalams ..... 10,- lt.

Specialūs veiksmai

Ypatingi tyrimai

9. Kūno skystimų, išskyrų ir kt. mikroskopiškas tyrimas, taip pat ir su paprastu nudažymu ..... 3,- lt.
10. Pilnas kraujo tyrimas su mikroskopu ..... 10,- lt.

11. Kraujo kūnelių nusistovėjimo greičio nustatymas drauge su kraujo paėmimu ..... 5,- lt.
12. Stemplės ir skrandžio zondavimas ..... 3,- lt.
13. Skrandžio plovimas drauge su zondavimu ..... 5,- lt.
14. Skrandžio išsiurbimas po bandomųjų pusryčių drauge su chemišku ir mikroskopišku skrandžio turinio tyrimu ..... 8,- lt.
15. Šlapimo pūslės zondavimas ir plovimas ..... 3,- lt.
16. Bandomosios punkcijos:
a) paviršinių kūno dalių ..... 2,- lt.
b) sąnarių ir kūno tuštimų ..... 5,- lt.
17. Kraujo paėmimas ..... 2,- lt.
18. Taurių statymas ..... 2,- lt.
19. Klyzma ..... 3,- lt.

Chirurgiški veiksmai

20. Vaistų įšvirkštimas į paodį ..... 0,5,- lt.
21. Serumų ir vakcinų įšvirkštimas ..... 1,- lt.
22. Švirkštimas į veną ..... 2,- lt.
23. Fiziologinio skiedinio įpylimas ..... 4,- lt.
24. Skystimo pašalinimas punkcija iš pilvo arba krūtinės tuštimo .... 10,-lt.
25. Hydrocelės punkcija ..... 3,- lt.
26. Didelio sąnario punkcija ..... 6,- lt.
27. Narkozė ..... 3,- lt.
28. Vietinė anestezija:
a) novokainu ..... 3,- lt.
b) chloretylu ..... 1,- lt.
29. Žaizdos aptvėrimas nesiuvant ..... 1,- lt.
30. Žaizdos siuvimas ir aptvėrimas ..... 4,- lt.
31. Gipso tvarčio uždėjimas ..... 5,- lt.
32. Negilios voties atvėrimas ..... 2,- lt.
33. Gilios voties atvėrimas ..... 5,- lt.
34. Svetimkūnių pašalinimas:
a) apčiuopiamų iš paodžio ..... 2,- lt.
b) operacijos būdu iš gilesnių vietų ..... 6,- lt.
35. Navikų pašalinimas:
a) ganglijų, fibromų, ateromų, mažų lipomų ..... 10,- lt.
b) didesnių lipomų ..... 15,- lt.
36. Kraujagyslės ligatūra pasirinktoje vietoje ..... 8,- lt.
37. Lūžusių kaulų sutaisymas ir aptvėrimas:
a) žasto, dilbio, blauzdos kaulų ..... 10,- lt.
b) šlaunies kaulo ..... 15,- lt.
38. Išnirimų atitaisymas ir aprišimas;
a) apatinio žandikaulio ..... 3,- lt.
b) žasto, dilbio, blauzdos kaulų ..... 6,- lt.
c) šlaunies kaulo ..... 10,- lt.

d) riešo ir pėdos ..... 4,- lt.
e) piršto ..... 2,- lt.
39. Piršto eksartikuliacija arba amputacija ..... 10,- lt.
40. Įaugusio nago išpiovimas ..... 5,- lt.
41. Skeltos lūpos operacija ..... 10,- lt.
42. Tracheotomija ..... 12,- lt.
43. Pneumotorakso padarymas ..... 12,- lt.
44. Pneumotorakso pakartojimas ..... 5,- lt.
45. Išdribusios tiesiosios žarnos suvarymas ..... 2,- lt.
46. Fimozės operacija ..... 10,- lt.
47. Parafimozės atitaisymas ..... 2,- lt.
48. Danties ištraukimas ..... 2,- lt.
49. Danties ištraukimas su anestezija ..... 4,- lt.

Ginekologinės ir akušerinės operacijos

50. Akušerinė pagalba be operacijų ne ilgiau kaip 2 valandas ..... 20,- lt.
51. Kūdikio ištraukimas už sėdynės ..... 10,- lt.
52. Replių uždėjimas ..... 20,- lt.
53. Kūdikio apgręžimas ir ištraukimas ..... 20,- lt.
54. Perforacija su ištraukimu ..... 30,- lt.
55. Embriotomia su ištraukimu ..... 40,- lt.
56. Placentos išėmimas ..... 15,- lt.
57. Plokštės siuvimas:
1 laipsnio plyšimas ..... 5,- lt.
2 laipsnio plyšimas ..... 8,- lt.
3 laipsnio plyšimas ..... 15,-lt.
58. Aborto baigimas operacija ..... 1,- lt.
59. Vaginos tamponacija ..... 1,- lt.
60. Gimdos tamponacija ..... 8,- lt.
61. Žiedo įdėjimas ..... 2,- lt.
62. Gimdos abrasia ..... 12,- lt.

Akių operacijos

63. Akinių pririnkimas ..... 3,- lt.
64. Svetimkūnių pašalinimas:
a) iš konjunktyvos ..... 2,- lt.
b) iš ragenos ..... 3,- lt.
65. Trachomos ekspresija ..... 6,- lt.
66. Blakstienų epiliacija ..... 1,- lt.
67. Chalazion operacija ..... 5,- lt.

Nosies, gerklės ir ausų operacijos

68. Nosies tamponacija ..... 4,- lt.
69. Svetimkūnių iš nosies išėmimas ..... 2,- lt.

70. Peritonsiliarinio absceso pradūrimas ..... 3,- lt.
71. Ausies išplovimas ..... 2,- lt.
72. Ausies furunkulo atvėrimas ..... 2,- lt.
73. Svetimkūnių iš ausies išėmimas ..... 3,- lt.
74. Būgnelio paracentezė ..... 5,- lt.
75. Ausies pūtimas ..... 1,- lt.
(„V. Ž." Nr. 610, eilė. 4302).

Plk. S. Leonas,
Vidaus Reikalų Ministras

Medicina, 1938 m. Nr. 5.

GYDYTOJAI IR SVEIKATOS PUNKTAI

Priėmus Kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti įstatymą 1938 m. ir tuojau pradėjus steigti sveikatos punktus, per porą metų buvo įgyta patyrimo, pamatyti teigiamumai ir trūkumai.

1940 m. sausio mėn. 26-27 dienomis Kaune įvyko apskričių ir sveikatos punktų gydytojų suvažiavimas. Jo uždavinys, Vidaus reikalų ministerio gen. Kazio Skučo žodžiais, buvo: išsiaiškinti apskričių ir sveikatos punktų gydytojų tarnybą ir su darbu susijusius klausimus, išklausyti aktualių pranešimų apie krašto sveikatos ir sanitarijos reikalus ir duoti progą atvykusiems gydytojams pasisakyti ir pareikšti savo nuomones bei pageidavimus.

Buvo pasidžiaugta, kad Lietuvos gyventojų sveikatos aprūpinimas žymiai pagerėjo. Beveik visi numatyti sveikatos punktai turi gydytojus, kiek daugiau trūksta punktuose akušerių. Ligoninėse bendro pobūdžio lovų tuo metu buvo 6169, t.y. 600gyventojų teko viena lova. Planuose buvo numatyta per sekantį dešimtmetį pasiekti 13000 lovų ligoninėse, kad 170 gyventojų tektų viena lova, ir vienam gydytojui tektų ne daugiau kaip 1660 gyventojų.

Sveikatos reikalus tvarkyti ir prižiūrėti buvo pavesta šešioms ministerijoms. Krašto apsaugos ministerija per Karo sanitarijos valdybą rūpinosi kariuomenės sveikata. Švietimo ministerijai buvo pavesti Kūno kultūros rūmų, mokyklų sanitarijos ir mokinių sveikatos klausimai. Susisiekimo ministerija rūpinosi savo tarnautojų sveikata ir susisiekimo priemonių

sanitarija. Teisingumo ministerijos žinioje buvo kalinių sveikatos reikalai. Žemės ūkio ministerija per savo Veterinarijos departamentą rūpinosi sveikatingumo klausimais, susijusiais su veterinarija. Vidaus reikalų ministerija per Sveikatos departamentą rūpinosi visomis kitomis sveikatos, sanitarijos ir socialinės apsaugos problemomis.

Vidaus reikalų ministeris tame suvažiavime pranešė, kad 1940 m. iš valstybės iždo sveikatos reikalams, savivaldybių ligoninėms, ambulatorijoms ir beturčiams gydyti buvo numatyta devyni su puse milijonų litų. Kitos ministerijos buvo numatę 2 mil. litų.

Sveikatos departamento atstovas gyd. Alf. Šidlauskas padarė pranešimą apie sveikatos punktų organizavimą ir jų veiklą. Jo kalba paduodama suglaustai (Iš *Medicina* Nr. 2, 1940m.).

Pagal minėtas taisykles kaimo gyventojų reikalams rūpinti steigiami apylinkių sveikatos punktai. Miestų gyventojai, jų administracinės savivaldybės ribose, prie kaimo gyventojų nepriskaitomi.

Apylinkių ribas nustato apskričių savivaldybės. Apylinkės apima apie 10.000 gyventojų apgyventą plotą. Sveikatos punkto buveinė sutampa su valsčiaus ribos buveine, tik išimtiniais atsitikimais ji gali būti kitur.

Apylinkių ribas ir sveikatos punktų buveines tvirtina Sveikatos departamentas. Apskrities centre sveikatos punktas steigiamas prie ligoninės. Jis aptarnauja antrinės apylinkės gyventojus. Punkto personalą sudaro medicinos gydytojas, akušerė ir, reikalui esant, gailestingoji sesuo. Personalas yra savivaldybės neetatinėje tarnyboje. Sveikatos punkto medicinos personalui apskr. savivaldybė moka Vid. reik. ministro nustatytą pašalpą iš V. R. m-jos šitam reikalui skirtų lėšų. Sveikatos punkto medicinos personalą skiria ir atleidžia apskričių savivaldybės kontakte su apskr. gydytoju.

Apskr. gydytojas yra sveikatos punktų priežiūros organas. Ištarnavęs ne mažiau kaip vienerius metus, sveikatos punkto medicinos personalas gauna vieno mėnesio apmokamas atostogas.

Sveikatos punkto gydytojas, pagal. V. R. ministro nustatytą taksą, turi: teikti ambulatorinę ir stacionarinę savo apylinkės gyventojams medicinos pagalbą, gydyti savo kabinete sergančius venerinėmis ligomis ir trachoma, asmeniškai ar per sveik. punkto pagalbinį personalą savo apylinkės gyventojus skiepyti nuo raupų, bent kartą per mokslo metus pagal Šviet. min. taisykles patikrinti savo apylinkės pradžios mokyklų sanitarinį stovį ir mokinių sveikatą, prižiūrėti sv. punkto pagalbinio personalo darbą, rūpintis savo apylinkės gyventojų sveikatos apsauga, ruošti higienos klausimais paskaitas. Ambulatoriniam ligonių priėmimui sveik. punkto gydytojas skiria kiekvieną dieną, išskyrus šventadienius (ne mažiau kaip 4 val.). Ekstra atsitikimais gydytojas suteikia ligoniui medicinos pagalbą kiekvienu metu.

Sveikatos punkto akušerė teikia savo apylinkės moterims akušerinę pagalbą, prižiūri gimdyves ir kūdikius pirmomis po gimdymo dienomis, savo iniciatyva aplanko nėščias moteris ir gimdyves, skleidžia moterų tarpe higienos žinias, bendros profilaktikos ir žinduolių mitybos reikalu.

Sveikatos punkto gailestingoji sesuo, be dalyvavimo gydytojo skirtomis valandomis ligonius priimant, gydytojo instruktuota vizituoja sergančius džiova, trachoma, veneros ligomis jų namuose; tiria ligonio socialinį stovį; tikrina ir duoda nurodymų vykdant gydytojo patarimus. Beturčių teisėmis gydomi asmenys, turintieji valsč. savivaldybės neturto liudijimą. Už sveikatos punktų gydytojų jiems skirtus vaistus, gydymo priemones ir medicinos personalo sugaištą laiką, lankant ligonius namuose, apmoka valsčiaus savivaldybė.

Sveikatos punkto gydytojams atlyginti taksa numatyta: amb. beturčių gydymas nemokams. Už pavartotą medžiagą ir vaistus apmokama faktina jų savikaina. Už sugaištą laiką vykstant pas beturtį ir specialius veiksmus gauna pusę atlyginimo nurodytoje normalioje taksoje.

Visus savo apylinkės gyventojus, sergančius venerinėmis ligomis ir trachoma, nepaisant jų turto, gydo nemokamai. Už kiekvieną su savo dezinfekcijos vaistais, medžiaga skiepijimą nuo raupų sveik. p. gydytojui atlygina 30 cnt., o už tą patį darbą, atliktą pagalbinio personalo — 20 cnt.

Sveik. punkto gydytojas vieną kartą per metus tikrina mokinių sveikatą be atlyginimo. Už atsiųsto vaiko, kaip įtarto sergant, apžiūrėjimą atlyginimo negauna. Iš pasiturinčiųjų tėvų už jų vaikų apžiūrėjimą bei veiksmus gauna pusę normalios taksos atlyginimo.

Akušerei atlyginama už gimdymo pagalbą. Pasiturinčios moterys moka 15 lt, o už beturtėms suteiktą pagalbą savivaldybės apmoka 12 lt. Už sugaištą laiką pasiturinčios primoka 1 lt. už 1 val., o už beturtės — 50 cnt. Už atsilankymą po gimdymo pasiturinčios moka 2 lt., o beturtės — 1 lt.

Pasisakius apskričių ir punktų gydytojams, po diskusijų buvo priimtos šios rezoliucijos:

Rezoliucijos

a) profesiniais reikalais.

1. Sveik. gydytojo tarnyba etatinė.

2. Aprūpinti sveik. punktą butu, šviesa, kuru ir įrankiais.

3. Gydytojo taksos nemažinti, bet kai kurias pozicijas padidinti.

4. Leisti iš pasiturinčiųjų ūkininkų normalų kiekvienam taikojmą atlyginimą imti.

5. Mokyklas lankant už kiekvieno mokinio apžiūrėjimą apmokėti po 50 cnt.

6. Serumai ir vakcinos gydytojams reikia atleidinėti nemokamai, o už tai apmkėtų apskr. savivaldybė.

7. Skarlatina gydyti valstybės lėšomis.

8. Kas 3 metus 2 mėn. skirti apmokamas atostogas pasitobulinti.

9. Sustiprinti sanitarinį švietimą paskaitomis, per mokyklą ir atitinkamą spaudą.

b) Praktikos reikalais.

1. Džiovos klausimu — išleisti įstatymą kovai su džiova, skirti jai lėšų iki 10 mil. lt., steigti džiovai pažinti bei gydyti skrajojamuosius dispanserius, special. gydyklas ir atskiras būstines prie ligoninių (izoliatorius). Apsaugoti vaikus nuo apkrėtimo džiova.

2. Venerinių ligų klausimu — venerikus gydyti atlyginamai taksos ribose. Vengiančius gydytis siųsti į darbo stovyklą, kur pagal jėgas atidirbtų už gydymąsi.

P. S. Aprašant apskričių gyd. ir sveikatos punktų gydytojų suvažiavimą, pasinaudota medžiaga iš *Medicina,* 1940, Nr. 2, psl. 162-170.

GYDYTOJŲ VAIDMUO SVEIKATINGUMO IR SANITARIJOS RŪPESČIUOSE

Žemės ūkio darbininkų sveikatos aprūpinimo sutvarkymu lyg ir buvo užbaigti Lietuvos gyventojų sveikatos ir socialino aprūpinimo reikalai. Buvo pradėta tvarkyti gana gerai.

Gydytojų rolė sveikatos ir socialinio draudimo aprūpinimo reikaluose buvo aktyvi ir pozityvi, taip pat ir progresyvi. Jau I-ame gydytojų suvažiavime, kuris įvyko 1921 m. rugsėjo mėn., gyd. V. Sipavičiaus, P. Vaiciuškos, V. Tercijono ir J. Karužos buvo iškeltas ir pasiūlytas nemokamo gydymo įvedimas Lietuvoje. Nemokamo gydymo klausimas gal buvo iškeltas per anksti, nes tuomet Lietuvoje dar buvo per maža gydytojų, ligoninių ir kito medicinos personalo. Taip pat Lietuvos ekonominė būklė buvo per silpna tuo metu. Lietuvos vyriausybei rūpėjo valstybės sienų apgynimas ir išlaikymas, valstybės aparato sudarymas, mokyklų kūrimas ir kiti labai svarbūs reikalai. Tačiau jau ir tuomet buvo rūpinamasi beturčių sveikatos reikalais ir jų nemokamu gydymu. Nemokamo gydymo idėja, nors nežinau kur jos šaknys, buvo aktuali ir gyva nuo pat nepriklausomos Lietuvos pradžios. Tuo klausimu buvo gana plačios diskusijos. Nemokamo gydymo įvedimo klausimas kilo ir II-ame gydytojų suvažiavime, įvykusiame 1923 m. vasario mėn. 22-24 dienomis. Nebuvo nei vieno gydytojų suvažiavimo ar gydytojų kongreso, kuriame nebūtų nagrinėjama Lietuvos gyventojų sveikatos ir socialinio draudimo klausimai. Sugestijos buvo išreiškiamos rezoliucijomis, kurios buvo siunčiamos vyriausybei, savivaldybėms ir kai kurioms organizacijoms.

Kartais tarp gydytojų ir kai kurių visuomeninių organizacijų kildavo nesusipratimų. 1931-33 m. vyko ginčai tarp gydytojų draugijų ir ligonių kasų. Gydytojų draugijos norėjo kolektyvinių sutarčių su ligonių kasomis, o kasos norėjo individualinių sutarčių su gydytojais. Dėl gydytojų

nesolidarumo laimėjo ligonių kasos, ir gydytojai santykiuose su ligonių kasomis neteko organizuoto gydytojų užnugario, kuris galėtų gydytojus paremti. Individualūs gydytojai turėdavo priimti ligonių kasos padiktuotas sąlygas.

Gydytojų, kaip pavienių, taip ir organizacijų, rūpestį Lietuvos gyventojų sveikatos, higieninio švietimo ir socialinio draudimo reikalais galima matyti iš gydytojų kongreso, įvykusio 1937 m. kovo mėn. 21-23 dienomis, priimtų rezoliucijų.

I.

PENKTOJO LIETUVOS GYDYTOJŲ KONGRESO, ĮVYKUSIO 1937 M. KOVO MĖN. 21, 22 IR 23 D.D. KAUNE PRIIMTOS REZOLIUCIJOS

A. Kovai su suaugusių džiova Kongresas priėmė šitokius dėsnius;

1. Padidinti paramą organizacijoms, kovojančioms su tbc,

2. Steigti prieštuberkuliozinių organizacijų centrus, kurie koordinuotų jų veiklą.

3. Spaudoje daugiau rašyti apie kovos būdus su tbc. ir apskritai apie bendrus sveikatos dalykus.

4. Kovą su tbc. sutvarkyti įstatymu.

5. Susirūpinti naujų gydyklų ir tbc. tyrimo institutų steigimu.

6. Atkreipti daugiau dėmesio į kaimo tuberkuliozinius ligonius.

7. Tautos sveikatingumui kelti ir medicinos gydymo darbui koordinuoti steigti Sveikatos ministeriją.

B. Kovai su vaikų džiova Kongresas nustatė šias direktyvas;

1. Taikyti visas galimas mokslo priemones ankstyvai vaikų tbc. diagnozei pažinti.

2. Susirūpinti mokinių apsauga nuo tbc.

3. Akylai sekti pedagoginio personalo sveikatingumą,

4. Plačiau taikyti BCG vakcinaciją naujagimiams, kilusiems iš šeimų, apkrėstų tbc.

5. Beturčių vaikams, sergantiems tbc., taikyti nemokamą gydymą.

6. Registruoti ir globoti šeimas su atvirąja tbc.

II

Kovai su vėžiu Kongresas nutarė prašyti vyriausybę materialiai paremti Draugiją kovai su vėžio liga.

III.

Kovai su reumatu Kongresas nutarė:

1. Daugiau rūpintis sergančiais reumatu.

2. Stengtis, kad balneoterapija būtų prieinama vargingesnems kaimo ir miesto gyventojų sluoksniams, kuriuose kaip tik nemaža ir yra reumatikų.

3. Pagaliau susirūpinti ūkiškų įmonių sanitarija, dėl kurios trūkumų itin plečiasi reumatas.

IV.

Kovai su aklumu Kongresas, konstatavęs vis dar didelį aklųjų skaičių krašte ir pažymėjęs svarbiausiąją apakimo priežastį — trachomą, pasisakė už šitos kovos reglamentaciją įstatymu, naikinant pirmiausia trachomą.

V.

Kovai su difterija Kongresas pareiškė pageidavimą:

1. Plačiau taikyti aktyvią imunizaciją prieš difteriją vaikams ir suaugusiems, kuriems yra pavojaus apsikrėsti difterija.

2. Gaminti savam krašte difterinius serumus (anatoksiną ir gydomąjį serumą), gyventojams prieinama kaina.

3. Nemokamai gydyti ligoninėse vargingesniųjų gyventojų vaikus, sergančius difterija.

VI.

Kovai su venerinėmis ligomis ir prostitucija Kognresas, konstatavęs mūsų krašte venerikų skaičiaus didėjimą ir prostitucijos plitimą ir, be to, šitos kovos netikslią decentralizaciją tarp Sveikatos ir Savivaldybės departamentų, rado reikalinga:

1. Pagreitinti didesnio skaičiaus venerinių ambulatorijų steigimą.

2. Suvienodinti venerikų ambulatorijų veiklą, pavedant jų priežiūrą ir kontrolę apskričių gydytojams arba skirtiems venerologams.

3. Įpareigoti ambulatorijų vedėjus skleisti priešvenerinę propagandą, ypač iškeliant prostitucijos žalą tautos sveikatingumui.

4. Sustiprinti kovą prieš prostituciją, griežtai laikantis įstatymų direktyvų.

VII.

Kovai su luošumu Kongresas pasisakė už platų profilaktinių priemonių vartojimą ir už luošiesiems globos organizavimą.

VIII.

Dėl psichinių ligonių socialės būklės pagerinmo Kongresas pasisakė;

1. Už psichiatrinės pagalbos teikimo išplėtimą, statant daugiau psichiatrinių ligoninių.

2. Už susirūpinimą psichinių ligonių teisine globa.

3. Už tikslią psichinių ligonių bei silpnapročių registraciją.

4. Už įstatymą, kuris leistų nutraukti nėštumą psichiškai nesveikoms ir silpnaprotėms.

IX.

Dėl sterilizacijos idėjos ir jos pritaikymo mūsų krašte Kongresas konstatavo

ir pripažino, kad padarymas nevaisingais asmenų su paveldimomis psichinėmis ar fizinėmis ligomis yra viena iš racionalių profilaktinių priemonių, kurios taikymas turėtų būti įstatymo keliu sureguliuotas.

X.

Dėl krašto sanitarinio švietimo Kongresas, konstatavęs tarp socialinės sveikatos globos ir sanitarinio švietimo glaudų sąsyjį, rado reikalinga:

1. Sustiprinti higieninišką auklėjimą mokyklose ir visose jaunimo organizacijose, plačiai pavartojus visas galimas sanitarinio švietimo propagandos priemones, kaip antai: paskaitas, spaudą ir kiną, higienos parodas, sveikatos savaites ir švaros konkursus.

2. Prašyti Lietuvos Raudonąjį Kryžių remti krašto sanitarinį švietimą.

3. Steigti bendrinį higienos muziejų Kaune.

XI.

Dėl kūdikių mirtingumo sumažinimo Kongresas pasisakė už sausų pasukų gaminimą savam krašte, kurių preparatas daugelio klinikų yra išbandytas ir rastas tinkamas gydyti viduriavimui, pasitaikančiam ypač vasaros metu.

XII.

Vaikų sveikatingumui pakelti, ypač iš nepasiturinčių šeimų. Kongresas, konstatavęs, kad augąs organizmas dėl vitaminų stokos būna labai neatsparus ligoms, pripažino reikalinga prašyti Vyriausybę ne vaisių sezono metu nuimti arba bent sumažinti muitą apelsinams ir citrinoms, kaip vaisiams, turintiems daug vitaminų.

XIII.

Dėl sveikų dantų išlaikymo, ypač tarp mokinių. Kongresas, pripažindamas sveikų dantų didelę reiškmę bendram sveikatingumui, rado reikalinga:

1. Dantų priežiūrą vykdyti per mokyklas, periodiškai apžiūrint mokinių dantis ir reikalingiems teikiant gydomąją pagalbą, net ir esant dar tik mažiems dantų defektams.

2. Tarp mokinių, ypač kaimo mokyklose, atsidėjus skatinti dantų higieną, šitam reikalui net įrengiant tarpmokyklinius dantų gydymo kilnojamus kabinetus.

3. Odontologinę pagalbą padaryti lengvai prieinamą miestelių ir kaimų gyventojams.

XIV.

Dėl visuotinės medicinos pagalbos teikimo kaimui Kongresas priėmė šiuos vykdytinus dėsnius;

1. Į kaimo medicinos sritį įeina ne vien gydomosios pagalbos teikimas kaimo gyventojams, bet ji taip pat apima kaimo profilaktinę bei socialinę mediciną ir kaimo mokyklinę mediciną.

2. Kaimo medicinai vadovauja, ją tvarko ir prižiūri Vyriausioji Lietuvos sveikatos reikalų vadovybė, kuri tam tikrais atvejais bendradarbiauja su atitinkamomis visuomenės organizacijomis, dirbančiomis profilaktinės bei socialinės medicinos srityje.

3. Kaimui medicina teikiama per kaimo sveikatos punktus arba centrus.

4. Kaimo sveikatos punkto arba centro minimalinį medicinos personalą sudaro punkto vedėjas gydytojas, akušerė ir sanitaras.

5. Kaimo sveikatos punkto arba centro personalą skiria ir atleidžia ir taip pat moka jam atlyginimą Lietuvos sveikatos reikalų vadovybė ministerijos teisėmis.

6. Kaimo sveikatos punktus arba centrus ir jo personalą reikalingomis būstinėmis, kuru ir šviesa, susisiekimo priemonėmis ir lėšomis kitoms būtinoms išlaidoms aprūpina valsčiaus savivaldybės.

7. Kaimo sveikatos punktų arba centrų personalas tarnybos atžvilgiu (atlyginimo, pensijos, atostogų ir kt.) prilyginamas valstybės tarnautojams.

8. Kaimo sveikatos punktų personalas, kovojąs su infekcinėmis ligomis, apdraudžiamas mirties ir invalidumo atveju.

9. Kaimo sveikatos punktų gydytojai kas 2-3 metai gauna 1-2 mėnesių komandiruotę tobulintis medicinos srityje. Komandiruotės metu jie gauna, be algos, dar tam tikrą subsidiją.

10. Kaimo sveikatos punktuose arba centruose kaimo biednuomenė ir mažai pasiturintieji kaimo gyventojai medicinos pagalbą gauna nemokamai. Pasiturintieji kaimo gyventojai už tą pagalbą moka punkto arba centro gydytojui nustatytą prieinamą atlyginimą.

11. Už išvažiavimus medicinos pagalbai teikti kaimo sveikatos punkto arba centro ribose gydytojui primokama; už biednuomenę ir mažai pasiturinčius kaimo gyventojus šitą primokėjimą gydytojui sumoka valsčiaus savivaldybė.

12. Gydytojų, norinčių darbuotis kaimo sveikatos punktuose arba centruose, kadrui komplektuoti skiriamas tam tikras stipendijų skaičius studentams medikams, kurie už gautąją stipendiją turėtų atitarnauti kaimo sveikatos punktuose arba centruose nustatytą laiką (pvz., 1-18 metų už kiekvienus gautos stipendijos metus).

XV.

Dėl priešdujinės krašto gyventojų karo atveju apsaugos Kongresas pareiškė pageidavimą, kad Lietuvos Raudonasis Kryžius susirūpintų civilinių piliečių apsauga nuo galimų oro puolimų.

XVI.

Dėl gydytojų bendradarbiavimo su ligonių kasomis Kongresas priėmė šiuos dėsnius;

1. Laikytis laisvosios gydytojo pasirinkimo sistemos, užuot koncentravus gydymą vien tik ambulatorijose.

2. Laisvąją gydytojo pasirinkimo sistemą propaguoti visomis teisėtomis priemonėmis ir rūpintis ją įgyvendinti mūsų krašte.

3. Atlyginimą už suteiktą medicinos pagalbą ligonių kasos nariams gydytojams mokėti pagal iš anksto sutartą tarifą.

4. Santykius tarp ligonių kasų ir gydytojų draugijų turi tvarkyti šitam reikalui įsteigta valstybinė gydytojų ir ligonių kasų bendradarbiavimo taryba, kurios kompetencijai pavedama:

a) tarp ligonių kasų ir gydytojų draugijų sutarčių formų išdirbimas,

b) atlyginimo už gydytojo atliktus darbus normavimas ir

c) naujų kasos gydytojų priėmimas.

5. Kasos gydytojais Kaune gali būti priimami tik turį 3 metų kaimo stažą. Tatai labiau paskatintų jaunus gydytojus apsigyventi ir praktikuoti kaime.

XVII.

Dėl gydytojų ekspertų teismams paruošimo Kongresas, konstatavęs specialisto nuomonės didelę reikšmę teisingam teismo sprendimui, pasisakė:

1. Už tinkamą ekspertų paruošimą ir paskui už tolimesnį tobulinimąsi, kas galima būtų atlikti V. D. universiteto Medicinos fakulteto atitinkamuose institutuose.

2. Už atkreipimą prokuratūros dėmesio į tai, kad Vidaus Reikalų Ministerija sudarytų gydytojams ekspertams progą periodiškai pagilinti savo moksliškas žinias.

3. Už reikalavimą iš kandidatų į apskrities ir miesto gydytojus pažymėjimo apie jų specialų iš teismo medicinos pasiruošimą.

XVIII.

Dėl fiziško auklėjimo Kongresas pasisakė už fiziško lavinimosi, kuris turėtų būti atliekamas budrioje gydytojo priežiūroje, suintensyvinimą, koreguojant visą kūno kultūrą moksliškos medicinos dėsniais.

XIX.

Dėl patentuotų ir dar neišbandytų klinikose vaistų reklamos per radiją ir periodinėje nemediciniškoje spaudoje Kongresas pasisakė už šitos rūšies reklamos uždraudimą.

XX.

Dėl duodamų gydytojų patarimų per radiją ir per spaudą Kongresas pripažino, kad šitos rūšies mediciniška pagalba labai dažnai nepasiekia teigiamo tikslo, todėl reikėtų apsiriboti higieniniais ir profilaktiniais patarimais.

XXI.

Dėl Lietuvos gydytojų rūmų steigimo Kongresas pareiškė pageidavimą, kad Vyriausybė nedelsdama išleistų Gydytojų rūmų įstatymą.

Gydytojai savo kongrese Lietuvos gyventojų sveikatingumo klausimą, plačia to žodžio prasme, apšvelgė iš pagrindų ir rezoliucijomis išreiškė savo

nuomonę, patarimus ir pageidavimus.

Kovoje su džiova kongresas siūlė remti organizacijas, kurios kovoja su džiova, steigti daugiau ambulatorijų ir kitų gydyklų; beturčiams vaikams, sergantiems tuberkulioze, teikti gydymą nemokamai.

Kongresas pasisakė kovos su vėžiu, aklumu, difterija, venerinėmis ligomis ir prostitucija klausimais.

Kongresas pareiškė savo nuomonę psichinių ligonių globos ir jų teisinės padėties klausimais. Buvo pasiūlyta įstatymu sureguliuoti psichinių ligonių sterilizaciją; tam siūlymui kongresas pritarė.

Taip pat kongresas pasisakė krašto sanitarinio švietimo, kūdikių mirtingumo sumažinimo, sveikų dantų išlaikymo ir tiems reikalams priemonių parūpinimo klausimais.

Kongreso pageidavimai ir siūlymai — labiau susirūpinti kaimo gyventojų sveikata — vėliau vyriausybės išleistame įstatyme ir įstatymui vykdyti taisyklėse buvo beveik visi įtraukti. Sveikatos punktų gydytojų paruošimui kongresas siūlė studentams skirti stipendijas, už kurias baigę mokslus turėtų atidirbti sveikatos punktuose.

1937 m. Europoje jaučiama karo atmosfera. Kongresas siūlė Lietuvos Raudonajam Kryžiui susirūpinti civilinių piliečių apsauga nuo galimų oro puolimų.

Santykiuose gydytojų su ligonių kasomis kongresas pasisakė už laisvą gydytojo pasirinkimo sistemą. Santykiams tarp ligonių kasų ir gydytojų draugijų, ne atskirų gydytojų, tvarkyti kongresas siūlė įsteigti valstybinę gydytojų ir ligonių kasų bendradarbiavimo tarybą, kuri tvarkytų ligonių kasų ir gydytojų draugijų sutartis, tvarkytų gydytojų priėmimą į ligonių kasų gydytojus ir tvarkytų jų atlyginimą už darbą.

Kongresas pritarė gydytojų ekspertų teismo reikalams paruošimui. Taip pat pasisakė už gydytojų rūmų reikalingumą ir tuo reikalu įstatymo skubotumą.

MOKYKLŲ IR MOKINIŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪRA

Mokyklų ir mokinių sveikatos priežiūra buvo Švietimo ministerijos žinioje. Gimnazijos ir kitos aukštesnės mokyklos turėjo savo gydytojus,

kurie dirbo pagal Švietimo ministerijos instrukcijas. Mažiau buvo kreipta dėmesio į pradžios mokyklas. 1939 m. pabaigoje buvo išleistos Švietimo ministerio pradžios mokyklų ir mokinių sveikatos reikalams tvarkyti taisyklės. Šios taisyklės įpareigojo punktų gydytojus ir pavedė jiems tvarkyti mokinių patikrinimą, jų gydymą ir apskritai mokinių sveikatos priežiūrą, mokyklų ir mokinių higieną. Taip pat šiomis taisyklėmis buvo numatyta mokytojų sveikatos patikrinimai. Mokinių ir mokytojų sveikata turėjo būti patikrinta bent vieną kartą per metus. Gydytojas, tikrindamas mokinių sveikatą, turėjo apžiūrėti mokyklų patalpas, kiemus, šulinius, išvietes ir pareikšti savo nuomonę apie jų tinkamumą sanitariniu atžvilgiu. Taisyklės buvo labai išsamios, konkrečios ir tikslios. Bet tos taisyklės ir jų vykdymas pasidarė galimas tik Kaimo gyventojų sveikatos reikalams tvarkyti įstatymą išleidus, nes tuomet buvo įsteigti punktai ir punktų gydytojams buvo pavedama patikrinti pradžios mokyklų mokinių sveikatą ir prižiūrėti mokyklų sanitariją. Šio darbo punktų gydytojai ėmėsi labai aktyviai ir sąžiningai, nes ta sritis buvo labai svarbi tautos sveikatingumui.

Tomis taisyklėmis pradžios mokyklų mokinių sveikata ir mokyklų sanitarija rūpintis buvo pavesta savivaldybėms. Miestų, neįeinančių į sveikatos punktų rajonus, už mokinių sveikatos patikrinimą ir priežiūrą gydytojams turėjo apmokėti taip pat savivaldybės.

Mokytojų ir mokinių sveikata turėjo būti patikrinama kiekvienais metais. Mokytojas, susirgęs užkrečiama liga, negalėjo dirbti mokykloje iki galėjo pateikti liudijimą, kad jis yra nebepavojingas kitiems. Mokinys ar tarnautojas, įtartas sergąs užkrečiama liga, galėjo būti mokyklos vedėjo priverstinai pasiųstas pas gydytoją sveikatos patikrinti. Visi mokiniai turėjo būti skiepijami nuo raupų. Taisyklėse gana smulkiai buvo nurodyta mokinių higiena ir mokyklos patalpų sanitarija, valymas, kūrenimas, vanduo etc.

Beturčių vaikai, kaip ambulatorijose, taip ir ligoninėse, buvo gydomi savivaldybių lėšomis.

Taisyklių vykdymo priežiūra buvo pavesta apskričių ar miestų gydytojams ir pradžios mokyklų inspektoriams.

Gimnazijos turėjo savo gydytojus, kurie prižiūrėjo gimnazijų mokinių sveikatą ir patalpų sanitariją.

PRADŽIOS MOKYKLŲ MOKINIŲ SVEIKATOS REIKALAMS TVARKYTI TAISYKLĖS

(V. Ž. 1939.X.23 d. Nr. 670, eil. Nr. 4938)

Pasirėmęs Mokyklų sanitarinės priežiūros įstatymu (V. Ž. Nr. 478, eil. 3349), Vietos savivaldybės įstatymu (V. Ž. Nr. 356, eil. 2419). Kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti įstatymu (V. Z. Nr. 597, eil. 4167) ir susitaręs su Vidaus reikalų ministru ir Valstybės kontrolierium, skelbiu šias Pradžios mokyklų mokinių sveikatos reikalams tvarkyti taisykles:

I. Bendrieji dėsniai

1. Pradžios mokyklų sanitarijos ir pradžios mokyklų mokinių sveikatos reikalais rūpinasi vietos savivaldybės.

2. Inventoriui ir medžiagai įsigyti lėšas, kurios bus reikalingos šias taisykles vykdant, skiria vietos savivaldybės.

3. Mokyklų sanitarinė priežiūra priklauso apskričių ir sveikatos punktų gydytojams. Tuose rajonuose, kur sveikatos punktų nėra, mokyklų sanitariniais reikalais rūpinasi vietos savivaldybių samdomi gydytojai.

4. Miestuose, neįeinančiuose į sveikatos punktų rajonus, pradžios mokyklų sanitarinei priežiūrai ir mokinių sveikatai tikrinti miestų savivaldybės išlaiko mokyklų gydytojus (mokyklų medicinos centrus).

5. Pradžios mokyklų vedėjai ir mokytojai palaiko ryšius su jų mokyklas prižiūrinčiais gydytojais ir, jų (gydytojų) prašomi, teikia reikalingų žinių ir medžiagos. Be to, vykdo gydytojo nurodymus ir sudaro atitinkamas sąlygas mokyklos gydytojo pareigoms atlikti.

II. Mokinių sveikatos priežiūra.

6. Mokytojai, naujai priimti į tarnybą, pateikia inspektoriui apskrities arba sveikatos punkto gydytojo liudijimą apie savo sveikatos stovį.

7. Mokytojų ir tarnautojų sveikata tikrinama kiekvienų mokslo metų pradžioje. Sveikatą tikrina mokyklos sanitariją prižiūrįs gydytojas. Ligos atveju, tikrinimo duomenys surašomi sveikatos liudijime, kuriame nurodoma liga, apytikris nedarbingumas ir reikalingas gydymas, pažymint, ar gali dirbti mokykloje, ar turi būti atleistas atostogų gydytis (jei galima, nurodomas atostogų ilgumas). Šitas liudijimas pasiunčiamas mokyklų inspektoriui.

Mokytojai ir tarnautojai (sargai, tarnaitės), sergą atvira plaučių ar gerklės džiova, negali eiti pareigų mokykloje.

8. Jeigu mokytojo ar tarnautojų bute kas nors serga jau žinoma užkrečiama liga, tai gyveną tame bute nelanko mokyklos užkrečiamų lentelėje nustatytą laiką.

Lentelėje nustatyta tvarka pateikiami ir tam tikri liudijimai.

9. Mokytojas, sirgęs užkrečiama liga, gali pradėti dirbti mokykloje, pateikęs mokyklų inspektoriui mokyklos arba specialisto gydytojo liudijimą apie pasveikimą arba ligos nebepavojingumą.

Mokinys arba mokyklos tarnautojas, sirgęs užkrečiama liga, gali pradėti mokyklą lankyti ar dirbti, pateikęs mokyklos vedėjui mokyklos gydytojo liudijimą apie pasveikimą arba ligos nepavojingumą.

10. Namuose, kuriuose be mokyklos yra dar ir gyventojų, nuo kurių dėl blogos izoliacijos gali užsikrėsti mokiniai, tikrinant mokinių sveikatą, patikrinama ir tų gyventojų sveikata. Radus juos sergant džiova ar kita kuria užkrečiama liga, mokykla turi būti neatidėliojant iškelta į kitą vietą ar padarytos pastangos ligos židiniui pašalinti.

11. Pradžios mokyklų mokinių sveikata tikrinama bent kartą per metus. Mokinių sveikatos tikrinimas valsčių mokyklose turi būti baigtas iki gruodžio mėn. 15 d., o miestuose iki to laiko turi būti patikrinti bent naujai įstojusieji.

12. Tikrinant mokinių sveikatą, kartu apžiūrimos mokyklos patalpos, kiemas, aikštė, šulinys ir išvietės. To tikrinimo duomenys surašomi specialiuose (forma 1) blankuose, 2 egzemplioriais (galima rašyti chemišku pieštuku per kalkę). Vienas jų paliekamas mokykloje, antras per apskrities gydytoją siunčiamas Sveikatos departamentui. Jei mokyklos patalpos higienos atžvilgiu randamos netinkamos, tai mokyklos vedėjas patalpų apžiūrėjimo akto nuorašą siunčia mokyklų inspektoriui ir vietos savivaldybei.

13. Tikrinant mokinių sveikatą, surašomi mokinių sveikatos lapai (forma 2). Jie laikomi mokykloje, miestuose — mokyklų medicinos centruose.

14. Mokinio sveikatos lape bendras žinias apie mokinį surašo klasės mokytojas, specialias žinias — gydytojas. Be to, į šį lapą mokslo metų pabaigoje, gydytojo nurodymu, įrašomi mokinio svorio ir ūgio duomenys.

15. Mokiniui persikėlus į kitą mokyklą, ten persiunčiamas ir mokinio sveikatos lapas. Baigusių mokyklą ir toliau nesimokančių mokinių sveikatos lapai per apskrities gydytoją siunčiami Sveikatos departamentui.

16. Gydytojas, tikrindamas mokinių sveikatą, klasės mokytojui ar tėvams nurodo, kurie mokiniai reikalingi ypatingos priežiūros. Jiems skiria pakartotinus apžiūrėjimus sveikatos punkte. Kai mokinys reikalingas dažnesnės gydytojo kontrolės ar išskyrimo iš normalios mokyklos, jų sveikatos lape įrašoma: „Gydytojo priežiūra", „Pagalbinė mokykla".

17. Mokyklos gydytojas per vieną dieną negali apžiūrėti daugiau kaip 60 mokinių.

18. Mokinys ar tarnautojas, įtartas sergąs užkrečiama liga, gali būti mokyklos vedėjo priverstinai pasiųstas pas gydytoją sveikatos patikrinti. Pasiųsto pas gydytoją mokinio suolą reikia dezinfikuoti (numazgoti karštu vandeniu su žaliu muilu).

19. Kiekvienas praktikuojąs gydytojas, apžiūrėjęs mokinį ir radęs užkrečiamą susirgimą, numatytą su apkrečiamomis ligomis kovoti įstatymu (V. Ž. Nr. 415, eil. 2867) 2 ir 13 str., turi tuojau pranešti apskrities ar miesto gydytojui apie mokinio susirgimą, neatidėliodamas informuoja atitinkamos mokyklos vedėją.

Tose vietose, kur šiam reikalui tvarkyti veikia savivaldybių privalomi įsakymai, šis punktas netaikomas.

20. Visi mokiniai turi būti skiepyti nuo raupų. Neskiepyti siunčiami į to pat, o jo nesant, į gretimo valsčiaus sveikatos punktą skiepyti.

21. Apie pastebėtus tarp mokinių susirgimus užkrečiamomis ligomis mokyklos vedėjas praneša sveikatos punkto ar mokyklos gydytojui ir vykdo gydytojo nurodytas priemones susirgimo išplitimui sustabdyti. Iki gauna gydytojo nurodymų, mokyklos vedėjas pats imasi priemonių, nurodytų užkrečiamųjų ligų lentelėje (for-

ma 3), išskyrus mokyklos uždarymą. Kam nors mokykloje susirgus raupais, visi mokiniai ir mokytojas bei mokyklos tarnautojai turi būti įskiepyti nuo raupų, kad ir buvo jau skiepyti.

22. Sveikatos punkto gydytojas gali mokyklą dėl epideminių susirgimų laikinai uždaryti, bet tuojau turi pranešti tai apskrities gydytojui. Apie mokyklos uždarymą mokyklos vedėjas praneša mokyklų inspektoriui.

23. Mokiniai atleidžiami nuo mokyklos lankymo, kai lauke būna 20°C šalčio.

24. Mokykloje, kur leidžia sąlygos, mokiniai gauna priešpiečius.

25. Mokytojai įpareigojami skatinti tėvus (ar globėjus), kad jų vaikai bent kas dvi savaites eitų į pirtį arba, kur pirčių nėra, gerai išsipraustų šiltu vandeniu su muilu. Mokinys , atėjęs į mokyklą nešvariu veidu, rankomis ar kojomis, turi apsišvarinti mokykloje. Be to, ugdant higieniškus įpročius, vaikai pratinami prieš valgį mazgoti rankas, prieš gulant kojas ir vartoti dantų valomus šepetėlius.

Mokiniai (berniukai ir mergaitės), kurių galvose pastebima parazitų, trumpai nukerpami ir gydomi.

26. Mokytojas gali leisti mokiniams maudytis tada, kai vandens temperatūra būna bent +16°C. Besimaudą mokiniai privalo paties mokytojo priežiūros.

27. Su sportiniais marškinėliis ir kelnaitėmis pamokos ore gali būti atliekamos, kai temperatūra nėra žemesnė kaip + 12°C.

28. Mokykla turi turėti vaistinėlę. Joje turi būti: higroskopinės vatos, tvarsčių, marlės, jodo, leukoplasto, valerijono lašų, amonijako, sabadilo acto, gyvojo sidabro tepalo, storo kartono, termometras, matiklis (mensura), plaukams kirpti mašinėlė. Vaistinėlės papildymu turi rūpintis mokyklos vedėjas.

29. Mokyklos drabužinėje laikomi drabužiams ir batams šepečiai.

30. Kasmet mokiniams (pageidaujama ir tėvams) ruošiama atitinkamų paskaitų higienos ir viešosios sveikatos klausimais.

III. Mokyklų sanitarinė priežiūra

31. Pagrindinai mokyklos būstas valomas bent kartą per 2 mėnesius: mazgojamos grindys, langai, šluostomos dulkės nuo sienų, lubų, krosnių ir kitų nemazgojamų daiktų. Taip pat mokyklos būstas ar jo dalis valoma ir tada, kai juo buvo leista naudotis nemokyklos reikalams: vakarams, suvažiavimams, nakvynėms, viešoms paskaitoms ir pan. dalykams.

32. Mokyklos būsto grindys (ne parketas), jeigu jos netepamos alyva, drėgnu skuduru valomos kiekvieną dieną pamokoms pasibaigus; vieną kartą per savaitę grindys gerai išmazgojamos. Kai kovai su dulkėmis (ne parketo grindims) vartojamas grindims tepalas (jis negali turėti sveikatai žalingų priemaišų), tada grindys valomos sausai.

33. Kiekvieną dieną prieš pamokoms prasidedant, nuo klasės baldų drėgnu skuduru ar kempine nušluostomos dulkės.

34. Kempinė ar skuduras, kuriais plaunama rašomoji lenta, turi būti drėgni ir kasdien po pamokų švariai išplaunami.

35. Prie įėjimo į mokyklą turi būti pakankamai prietaisų kojoms valyti. Reikia stropiai prižiūrėti, kad mokiniai neitų į mokyklos būstinę purvinais, snieguotais ar dulkėtais batais.

36. Mokykloje turi būti pakankamai tinkamo vandens gerti ir nusiplauti. Kur nėra vandentraukio, geriamas vanduo (nevirintas ar virintas) laikomas emaliuotam inde. Jis turi būti sandariai uždaromas ir užrakinamas. Prie vandens indo laikomas grandinėle pritvirtintas emaliuotas puodukas. Indas ir puodukas kasdien išplaunami karštu vandeniu.

37. Mokiniams apsišvarinti mokykloje turi būti įrengtos prausyklos su muilu ir rankšluosčiais. Mokytojai turi žiūrėti, kad prausimosi įrengimais nesinaudotų mokiniai, sergą trachoma ir odos ligomis.

Naujai statomose mokyklose, jei leidžia sąlygos, įrengiami dušai ir pirtys.

38. Mokyklos patalpose turi būti pakankamai popieriams dėžių ir spjaudyklių. Dėžės ir spjaudyklės kasdien valomos. Spjaudyklės turi būti metalinės, emaliuotos ir kasdien pripilamos lengvai dezinfekuojančio skiedinio (1% chloramino) ar bent paprasto vandens; spjaudyklių skystis išpilamas į išviečių duobes. Turi būti griežtai žiūrima, kad mokiniai nespjaudytų ant grindų.

39. Kiekviename mokyklos kambaryje turi būti sienos termometras. Klasės temperatūra turi būti apie 18°C.

40. Krosnys turi būti iškūrentos ne vėliau kaip 2 val. prieš pamokų pradžią.

41. Prieš pamokas ir po pamokų, jei leidžia oro sąlygos, mokyklos patalpos vėdinamos pro atdarus langus ir duris. Taip pat langai atidaromi rytinio klasių tvarkymo ir pamokų pertraukų metu, mokiniams išėjus iš klasės. Salė, koridoriai ir drabužinės vėdinamos pamokų metu.

42. Klasių suolai pritaikomi mokinių ūgiui pagal lentelę (forma 4).

43. Mokiniai sodinami pagal ūgį, regėjimą ir klausą. Suolai turi būti statomi nearčiau, kaip vienas metras nuo krosnies. Dienos šviesa turi kristi iš kairės, dirbtinė šviesa turi būti pakankamo stiprumo.

44. Mokyklos kiemas ir aikštė žaidimams turi būti pakankamo didumo, lygi, be duobių, nedulkėta, sausa ir švari. Nuo gatvės iki mokyklos durų ir išviečių, jei jos kieme, turi būti kieti takai.

45. Mokyklos kieme turi būti pakankamai dėžių šiukšlėms. Nuošalioje vietoje turi būti sandariai uždaryta atmatų dėžė.

46. Nuosavų mokyklų kiemai turi būti apsodinti medžiais, o darželiai ir takai papuošti gėlynais. Nuomojamose vietose tai daroma, jei leidžia sąlygos.

47. Mokyklos šulinys turi būti uždarytas ir nearčiau kaip 20 metrų nuo išviečių ir tvartų. Ar tinka šulinio vanduo gerti, nustato mokyklos gydytojas.

48. Mergaitėms ir berniukams skirtos išvietės turi būti sandariai atskirtos. Jos turi būti pakankamai šviesios ir gerai vėdinamos. 20-30-čiai mokinių turi būti išvietėse viena skylė.

49. Jeigu išvietės kieme, tai jų duobės turi būti gerai uždarytos, kad neskleistų kvapo; išviečių grindys plaunamos; sienos, nedažytos aliejiniais dažais, bent kartą per mėnesį baltinamos kalkėmis.

50. Išviečių duobės pageidaujama nors vieną kartą per mėnesį dezinfekuoti. Jų dezinfekcija atliekama praskiestomis iki 20% chlorkalkėmis. (galima ir kalkių 30% skiedinio).

IV. Mokinių gydymas.

Valsčių mokyklose

51. Beturčių tėvų vaikai, lankantieji pradžios mokyklą, susirgę, gauna ambulatorinę medicinos pagalbą atitinkamame sveikatos punkte nemokamai.

Už stacionarinį mokinių beturčių gydymą, nenumatytą Su apkrečiamomis ligomis kovoti įstatymu, 1/3 nustatytos taksos atlygina savivaldybės, 2/3 — Sveikatos departamentas iš lėšų kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti. Nemokamo medicinos pagalbos gavimo reikalu valsčiaus savivaldybės duoda mokinio neturtingumo liudijimus. Už vaistus, sveikatos punkto gydytojo paskirtus beturčiui mokiniui gydyti, apmoka vietos savivaldybė iš Sveikatos departamento kaimo gyventojų sveikatos reikalams rūpinti gautų lėšų.

52. Pasiturinčių tėvų vaikai apsimoka už ambulatorinę pagalbą patys, pagal tam reikalui veikiančią taksą.

53. Sveikatos punkto gydytojai, išrašydami vaistus, prisilaiko Kauno miesto ligonių kasoje veikiančių gydytojams nurodymų. Vaistinės, susitarusios su savivaldybėmis, kalbamu atveju negali už vaistus imti brangiau, negu jos teikia vaistus ligonių kasų nariams.

Miestų (neįeinančių į sveikatos punktų apylinkes) mokyklose.

54. Beturčių tėvų vaikai, lankantieji pradžios mokyklas, ambulatorinę medicinos pagalbą gauna nemokamai. Šiam reikalui miestų savivaldybės išlaiko ambulatorijas ar tam tikru susitarimu naudojasi veikiančiomis ambulatorijomis ir aprūpina beturčius mokinius vaistais.

Stacionarinis beturčių mokinių gydymas atliekamas miesto savivaldybės sąskaita, o pasiturintieji apsimoka patys, išskyrus užkrečiamomis ligomis susirgimus, numatytus Su apkrečiamomis ligomis kovoti įstatymo (V. Ž. Nr. 415, eil. 2867) 2 str.

55. 51 ir 54 pt numatytas gydymas teikiamas tada, kai mokiniai nepriklauso ligonių kasoms.

V. Vykdymo priežiūra.

56. Šių taisyklių vykdymą prižiūri atitinkami apskričių ar miestų gydytojai ir pradžios mokyklų inspektoriai.

Dr. L. Bistras,
Švietimo Ministras.

DRAUDIMO REIKALŲ TVARKYMAS

DRAUDIMAS NELAIMINGŲ ATSITIMŲ ATVEJAIS

Lietuvos vyriausybė nuo pat Lietuvos valstybės kūrimosi rūpinosi darbininkais, jų sveikata ir jų likimu. Pradžioje buvo darbo inspektoriai,

kurie rūpinosi darbininkų reikalais ir darbo sąlygomis. Atskiro sistemingo įstatymo tuomet dar nebuvo. Tačiau kiekviename įstatyme, kur buvo liečiami darbininkų reikalai, būna paragrafas ar paragrafai apsaugoti darbininkų reikalams. Pvz., Dvarų darbininkų samdymo ir atleidimo įstatymas, kuris buvo paskelbtas 1921 m. kovo mėn. 30 d. (*Vyriausybės Žinios,* 1921 m. balandžio mėn. 4 d., Nr. 62) 5 skamba taip: „Dirbdamas dvare, darbininkas, nustojęs sveikatos dėl nelaimingo atsitikimo, ne dėl savo kaltės, arba negalėdamas dėl senatvės toliau darbo dirbti, naudojasi dovanai to dvaro butu, kuru, pašaru ir ganykla vienai karvei ir dviem avim. Be to, kiekvienas, negalįs darbo dirbti šeimos narys ir vaikai iki 10 metų, o lankantieji mokyklą iki 14 metų, gauna vieną svarą rugių ligi 1922 m. balandžio 23 d. kasdieną ir po šimtą kvadratinių sieksnių įdirbto lauko daržui ir bulvėms pasisodinti".

Palaipsniui buvo prieita prie draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo, kuriuo buvo įsteigta draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasa. Įstatymas buvo paskelbtas *Vyriausybės Žiniose,* 1936 m. balandžio mėn. 30 d., Nr. 531.

Pagal tą įstatymą privalomai buvo draudžiami darbininkai, tarnautojai ir mokiniai, kurie dirbo šiose dirbtuvėse: a. fabrikų įmonėse; b. pramonės įmonėse, kurios buvo prilygintos fabrikų įmonėms; c. statybos; d. geležinkelių, uostų, plentų ir vandens kelių, telefono ir radijo; e. gatvių tvarkymo, vandentiekio ir kanalizacijos darbininkams.

Žemės ūkio samdiniai darbininkai galėjo būti draudžiami šioje kasoje jų samdytojų.

Atskirais atsitikimais Vyriausios socialinio draudimo valdybos nutarimu galėjo būti apdrausti ir įmonių savininkai ir jų šeimos, jei jie dirbo minėtose įmonėse.

Apdraustasis gaudavo gydymą arba atlyginimą, jei ryšium su darbovietės darbais jį ištikdavo nelaimingas atsitikimas, sužalojęs jo kūną arba pakenkęs jo sveikatai.

Nukentėjusiam nuo nelaimingo atsitikimo gydymą, pagal tam tikras taisykles, teikdavo vietos ligonių kasa, su kuria vėliau atsiskaitydavo Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasa pagal padarytas sutartis.

Nustojusiam darbingumo buvo mokama pensija, kurios dydis buvo nustatomas pagal darbininko uždarbį ir darbingumo nustojimo laipsnį ar procentą.

Kasos nariui nuo nelaimingo atsitikimo mirus, atlyginimas ar pašalpa buvo mokama jo šeimai.

Draudimo kasos lėšas sudarė draudimo mokesčiai, kasos turto pelnas,

aukos, baudos ir kitokios pajamos. Draudimo mokesčius už apdraustuosius sumokėdavo samdytojai arba darbdaviai. Draudimo mokesčiai buvo dviejų rūšių: pagrindiniai ir papildomi. Pagrindiniam mokesčiui darbovietės buvo suskirstytos į 16 klasių pagal darbo pavojingumą. Mokestis už darbininką buvo nustatomas pagal darbovietės, kurioje darbininkas dirbo, klasę ir darbininko uždarbį. Darbovietės į klases skirstė valdyba ir tą suskirstymą tvirtino Vidaus reikalų ministeris.

Draudimo nelaimingų atsitikimų atvejais įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministeris išleido instrukciją.

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasa, ligonių kasos ir apskritai visos socialiniais reikalais ir draudimu besirūpinančios organizacijos buvo subordinuotos Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai. Tokiu būdu tarp tų visų organizacijų buvo tam tikras ryšys.

Pagal Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo 19-tą paragrafą, nukentėję nuo nelaimingų atsitikimų gaudavo gydymą, pašalpas ir pensijas, ir nebūdami ligonių kasos nariais. Tarp draudimo kasos ir ligonių kasos buvo ryšys ir bendradarbiavimas.

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymu nedraudžiami buvo valstybės tarnautojai, kuriems buvo taikomas valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas.

Draudimo kasos reikalus tvarkė pirmininkas ir jo pavaduotojas, kuriuos skirdavo Vidaus reikalų ministeris, ir valdyba, kurią sudarė du darbdaviai ir du darbininkai.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymą:

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymas
(*Vyr. žin.* 1936 m. balandžio mėn. 30 d., Nr. 531.)

I. Bendrieji nuostatai

1

Šiuo steigiama draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasa.

2

Kasa tvarkoma šiuo įstatymu ir Vidaus reikalų ministerio patvirtintu statutu.

3

Kasa turi teisę savo reikalams įsigyti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą ir jį valdyti.

4

Kasa ieško ir atsako teisme tomis pat taisyklėmis kaip ir Valstybės iždas.

5

Kasos turtas nuo valstybinių ir savivaldybinių mokesčių atleidžiamas.

6

Prašymai, skundai, sutartys, liudijimai ir aktai šio įstatymo numatytais reikalais žyminiu mokesčiu neapmokami.

II. Draudimas

7

Privalomai draudžiami darbininkai, tarnautojai ir mokiniai, kurie dirba šiose darbovietėse:
1) fabrikų įmonėse,
2) kitose pramonės įmonėse, kurios prilyginamos fabrikų įmonėms,
3) miško eksploatacijos ir plukdymo,
4) statybos,
5) geležinkelių, uostų, plentų ir vandens kelių, telegrafo, telefono ir radijo.
6) gatvių tvarkymo, vandentiekio ir kanalizacijos.

8

Žemės ūkio samdomieji darbininkai gali būti draudžiami draudimo kasoje jų samdytojų.

9

Atskirais atsitikimais Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nutarimu gali būti draudžiami įmonininkai ir jų šeimų nariai, kurie dirba 7 str. nurodytose darbovietėse.

10

Darbovietės laikytojas privalo drausti dirbančius ir prie tokių darbų, kuriuos atlieka atskiri rangovai, išskyrus užsakymus savarankiškai įmonei.

11

Nedraudžiami valstybės tarnautojai, kuriems taikomas Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas.

12

Draudžiamieji laikomi apdraustais nuo jų įstojimo į darbą pradžios ligi atleidimo iš darbo.

13

Samdytojas Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyta tvarka turi;
1) teikti draudimo kasai žinių apie:
a) duodamą darbą,
b) samdinių skaičių,
c) samdinių atlyginimo didumą ir jo pakeitimus,
d) samdinių darbo ar tarnybos pradžią ir pabaigą;
2) duoti dokumentus šio straipsnio 1 p. nurodytoms žinioms patikrinti.

14

Apie samdinio darbo pradžią ir pabaigą samdytojas turi pranešti draudimo kasai ne vėliau kaip per 2 savaites nuo dienos jo priėmimo į darbą ar atleidimo iš darbo.

III. Apdraustųjų teisės ir pareigos

15

Apdraustasis gauna nustatytą gydymą ir atlyginimą, jei ryšium su darbovietės darbais jį ištiko nelaimingas atsitikimas, sužalojęs jo kūną arba pakenkęs jo sveikatai.

Apdraustajam dėl tokio nelaimingo atsitikimo mirus, atlyginimą gauna jo šeima.

16

Nukentėjusis, kol sugrįš jo darbingumas ar ligi bus paskirta jam pensija, gauna iš draudimo kasos:

1) medicinos pagalbą, vaistus, tvarstomąją medžiagą, gydymo reikmenis (rementus, akinius, protezus ir kt.); be to, reikmenys jam taisomi bei atnaujinami,

2) pašalpą 2/3 uždarbio, kuris apskaičiuojamas pagal 42 ir 43 str.

17

Nurodytas 16 str. gydymas gali būti atliekamas nukentėjusio namuose arba, reikalui esant ir nukentėjusiajam sutikus, ligoninėje. Nukentėjusiojo sutikimas nereikalingas, kai:

1) sužalojimas reikalauja tokio gydymo ir priežiūros, kurių namuose suteikti negalima,

2) nukentėjusis nepildo gydytojo nurodymų,

3) nukentėjusįjį reikia nuolatos prižiūrėti.

18

Draudimo kasa teikia nukentėjusiajam reikalingą slaugytojų bei gailestingųjų seselių priežiūrą, jei jo negalima padėti į ligoninę.

19

Nukentėjusiajam nuo nelaimingo atsitikimo gydymą teikia vietos ligonių kasa.

Draudimo kasa grąžina ligonių kasai draudimo kasos ligonio gydymo išlaidas su 10% priedo administracijos išlaidoms padengti.

Draudimo kasa negrąžina išlaidų ligonių kasai, jei nukentėjusis yra ligonių kasos narys ir jei jo gydymas trunka ne ilgiau kaip 3 dienas.

20

Nukentėjusis, jei neteko darbingumo ilgiau kaip 3 dienoms, gauna pašalpą 2/3 jo uždarbio.

Pašalpa nukentėjusiajam duodama, kol sugrįš jo darbingumas arba ligi bus paskirta jam pensija.

21

Nei apdraustasis, nei jo šeimos nariai negauna jokio atlyginimo, jei bus įrodyta, kad nukentėjusis tyčia susižalojo.

22

Pensija nustatoma: netekusiam 100% darbingumo — ¾ metinio uždarbio, o netekusiam darbingumo mažiau kaip 100% — proporcingai nustotam darbingumui.

23

Nukentėjusis, kuris negali be kito žmogaus pagalbos ir priežiūros apsieiti, gauna pensiją lygią jo metiniam uždarbiui.

24

Nukentėjusiajam atsisakius nuo teikiamos reikalingos medicinos pagalbos, Vyriausioji socialinio draudimo valdyba gali sulaikyti visą arba dalį pašalpos ar pensijos.

25

Nukentėjusis, nustojęs 70% ar daugiau darbingumo, už kiekvieną jo tikrą, įsūnytą, įteisintą vaiką ar povaikį ligi 15 metų amžiaus gauna vaikų priedą 10% jo pensijos didumo. Tačiau pensija kartu su vaikų priedais negali būti didesnė už pilną darbininko metinį uždarbį.

Už įsūnytus ir įteisintus vaikus ir povaikius mokama priedas, kai tie vaikai buvo įsūnyti ar įteisinti prieš nelaimingą atsitikimą.

26

Nukentėjusiajam nuo nelaimingo atsitikimo mirus, jei mirties priežastis buvo nelaimingo atsitikimo pasekmė, draudimo kasa:

1) duoda mirusiojo šeimai arba asmeniui, kuris mirusįjį palaidojo, laidotuvių pašalpą, lygią mirusiojo trisdešimt kartų padidintam dienos uždarbiui, apskaičiuotam pagal 42 ir 43 str.,

2) nuo mirimo dienos skiria jo šeimos nariams pensiją.

27

Pensija nukentėjusiam pradedama mokėti nuo dienos, kada draudimo kasa nustojo jį gydyti.

Pensija turi būti paskirta 26 savaičių būvy nuo nelaimingo atsitikimo dienos, nors nukentėjusis ir nebūtų visiškai pagijęs.

28

Nukentėjusis draudimo kasos gali būti gydomas ir paskyrus jam pensiją, kol bus iš dalies ar visiškai atstatytas prarastasis darbingumas arba jei ligi pensijos paskyrimo tas gydymas nebuvo baigtas.

29

Tais atvejais, kai skirtoji pensija yra didesnė už išmokėtą pašalpą, nukentėjusiajam vienkart turi būti išmokėtas skirtumas tarp pensijos ir pašalpos už visą laiką nuo nelaimingo atsitikimo.

30

Tuo laiku, kada nukentėjusis yra gydomas ir išlaikomas gydymo ar slaugymo įstaigoje, mokama pašalpa lygi pusei jo uždarbio.

31

Nukentėjusiajam, kuris gauna arba turi teisę gauti pensiją, mirus, jo šeimos nariams pensija skiriama taip:

1) žmonai 1/3 metinio vyro uždarbio, kuris mokamas ligi jos mirties arba ligi ištekant,

2) tikriems, įsūnytiems ir įteisintiems vaikams ir povaikiams ligi 15 metų amžiaus — po 1/5 mirusiojo metinio uždarbio, jei dar gyvas vienas iš tėvų, ir po 1/3 — jei jie gryni našlaičiai,

3) tėvams, seneliams ir ligi 15 metų amžiaus broliams, seserims ir vaikaičiams (anūkams), jei jie buvo mirusiojo išlaikomi, — po 1/6 metinio uždarbio.

32

Nuo nelaimingo atsitikimo nukentėjusiajai mirus, pensiją 31 str. 1 p. nustatyta norma gauna ir jos vyras, jei jis negali dirbti ir buvo žmonos laikomas.

33

Mirus nuo nelaimingo atsitikimo apdraustiems tėvui ir motinai, jų tikrieji įsūnytieji ir įteisintieji vaikai ir povaikiai ligi 15 metų amžiaus gauna sudėtinę pensiją, priklausančią jiems po kiekvieno iš tėvų mirties.

34

Našlė gauna 31 str. nurodytą pensiją, jei ji buvo

Įsūnytiems ir įteisintiems vaikams pensija mokama, jei jie buvo įsūnyti ar įteisinti prieš nelaimingą atsitikimą.

35

Nukentėjusiojo našlei ištekėjus, vieton pensijos jai duodama vienkartinė pašalpa, lygi keturis kartus padidintai jos metinei pensijai.

36

Bendra pensija šeimos nariams negali būti didesnė kaip ¾ nukentėjusiojo metinio uždarbio.

Jeigu 31 str. nurodytiems asmenims nustatytos pensijos normos neužtenka, tai šios normos ribose pensija dalinama taip, kad asmens nurodyti 31 str. 1 ir 2 p. ir 32 str. gautų visą nustatytą jiems pensiją, o nurodyti 31 str. 3 p. — liekaną.

Jeigu numatytiems 31 str. 1 ir 2 p. ir 32 str. asmenims pensijos normos neužtenka, tai jiems pensijos proporcingai mažinamos.

Mirusiojo šeimos sudėčiai pasikeitus, negali būti keičiamas jau skirtų šeimos nariams pensijų didumas, išskyrus atsitikimą, kai gimsta teisėti vaikai.

37

Svetimšalio šeimos nariai negali gauti pensijos, jei nelaimingo atsitikimo metu jie negyveno Lietuvos teritorijoje, išskyrus tuos atsitikimus, kai tų valstybių įstatymai laiduoja tokiais atsitikimais mūsų piliečių šeimos nariams teises pensijai gauti arba kai su tokiomis valstybėmis sudarytos atitinkamos konvencijos.

38

Socialinės globos įstaigoje laikomam pensija išmokama Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyta tvarka.

39

Pensija mokama už mėnesį iš anksto. Pensija, ne didesnė kaip 30 litų, gali būti išmokama metų ketvirtadaliais iš anksto.

40

Nukentėjusiajam prašant, pensija, ne didesnė kaip 500 litų metams, gali būti paverčiama vienkartine pašalpa, lygia dešimt kartų padidintai metinei pensijai.

Nepilnametis ligi 17 metų amžiaus šita teise pasinaudoti negali.

41

Nukentėjusiajam mirus, jam priklausantis iš draudimo kasos atlyginimas išduodamas jo šeimos nariams tokia eile: žmonai, vyrui, tikriems, įsūnytiems ir įteisintiems vaikams, tėvams, seserims, broliams, jei jie ligi jam mirštant su juo gyveno ir buvo jo išlaikomi.

42

Nukentėjusiojo metinis uždarbis nustatomas taip:

1) metinė jo uždarbio suma toje darbavietėje, kurioje jis dirbo ligi nelaimingo atsitikimo, dalinama iš nukentėjusiojo faktinai tais metais dirbtų dienų skaičiaus; jei nukentėjusis dirbo įmonėje mažiau kaip metus, tai per tą laiką uždirbtoji suma dalinama iš dirbtųjų dienų skaičiaus. Tuo būdu nustatytas dienos uždarbis dauginamas iš 290; gautoji suma laikoma metiniu uždarbiu,

2) kai nukentėjusis gaudavo atlyginimą ir natūra (butą, kurą, išlaikymą ir kt), tai prie nurodytos metinės uždarbio sumos pridedama: 15% tos sumos už butą ir Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyto atlyginimo natūra vertė.

3) kai nukentėjusis negauna uždarbio pinigais arba kai jo uždarbis yra mažesnis kaip nustatytas civiliniams darbininkams minimalinis uždarbis, tai uždarbiu laikomas minimalinis uždarbis.

43

Jei nukentėjusis pats arba jo šeimos nariai įrodo, kad metinis uždarbis nukentėjusiojo yra didesnis už tą, kuris apskaičiuotas 42 str. nustatyta tvarka, tai jis turi būti padidintas ligi tikrojo uždarbio.

Jei nukentėjusis darbavietėje negaudavo jokio atlyginimo, tai jo metinis uždarbis apskaičiuojamas kaip eilinio darbininko uždarbis.

44

Eilinių darbininkų — suaugusių ir nepilnamečių, vyrų ir moterų minimalinį uždarbį, pagal kurį imamas 71 str. numatytas draudimo mokestis ir apskaičiuojamas 42 str. 3 p. metinis uždarbis, nustato Vyriausioji socialinio draudimo valdyba ir tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

45

Nukentėjusiajam nepilnamečiui, sulaukus 17 metų amžiaus, skiriama suaugusio eilinio darbininko pensija, jei jo pensija buvo mažesnė.

IV. Nelaimingų atsitikimų registracija

46

Apie kiekvieną nelaimingą atsitikimą darbavietės vedėjas arba jo pavaduotojas tuojau turi pranešti policijai, vietos darbo inspektoriui ir draudimo kasai arba jos įgaliotiniui.

Nukentėjusis, jeigu tik pajėgia, turi pranešti apie įvykį darbavietės vedėjui arba jo pavaduotojui.

47

Gavusi 46 str. nurodytą pranešimą, policija tuojau nelaimingo atsitikimo vietoje turi surašyti protokolą.

Protokolą surašant, kviečiami darbavietės vedėjas arba jo pavaduotojas, pats nukentėjusis (jeigu jis gali atvykti), gydytojas, atsitikimo liudininkai iš darbininkų tarpo ir, jei galima, pašalinis asmuo nusimanąs tame darbe, kurį bedirbant įvyko nelaimingas atsitikimas.

Kurio nors šių asmenų neatvykimas negali būti kliūtis protokolui surašyti.

48

Protokole turi būti nurodyta:

1) atsitikimo vieta ir laikas,
2) nukentėjusiųjų vardai, pavardės ir jų užsiėmimas,
3) atsitikimo liudininkų vardai, pavardės ir jų gyvenamosios vietos,
4) darbavietės vedėjo ar jo pavaduotojo vardas ir pavardė.
5) nelaimingo atsitikimo aplinkybių aprašymas ir liudininkų parodymai,
6) sužalojimo rūšis.
7) pažymėtos 49 str. žinios, jeigu protokolą surašant dalyvauja gydytojas.

49

Kai protokolas surašytas gydytojui nedalyvaujant, tai prie protokolo pridedamas vėliau nukentėjusįjį apžiūrėjusio gydytojo liudijimas, kuriame turi būti nurodyta:

1) nukentėjusiojo sužalojimo ir jo sveikatos aprašymas,
2) nuomonė dėl galimo ateityje darbingumo netekimo laipsnio.

Nukentėjusiojo mirtį patikrinančiame liudijime turi būti pažymėta, ar mirtis įvyko dėl nelaimingo atsitikimo.

50

47 str. nurodyto protokolo ir 49 str. nurodyto liudijimo nuorašai tuojau siunčimi darbo inspektoriui ir nukentėjusiajam arba jo šeimai.

Gautą protokolo nuorašą darbo inspektorius siunčia draudimo kasai. Esant reikalui, darbo inspektorius pats arba draudimo kasos prašomas gali pavesti policijai protokolą papildyti arba pats padaryti papildomą tyrimą.

51

Ryšium su nelaimingu atsitikimu darbingumo netekimo laipsnį nustato apskrities ar miesto gydytojas draudimo kasos ar jos įgaliotinio prašomas.

52

Draudimo kasa arba nukentėjusis, nepatenkinti apskrities ar miesto gydytojo darbingumo

laipsnio nustatymu, gavę šiuo reikalu pranešimą, gali per mėnesį skųstis gydytojų komisijai.

Gydytojų komisijos narius skiria Vidaus reikalų ministeris.

53

Per 3 metus po nelaimingo atsitikimo tiek nukentėjusis, tiek draudimo kasa gali reikalauti nukentėjusiojo sveikatą ir jo darbingumą tikrinti. Patikrinimo duomenimis gali būti keičiama pensija.

Jeigu nukentėjusis atsisako būti tikrinamas, draudimo kasa, Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai sutikus, gali visai ar iš dalies sulaikyti pensijos išmokėjimą.

54

Išlaidas, surištas su 51, 52 ir 53 str. numatytu darbingumo netekimo laipsnio nustatymu, ir atlyginimą gydytojui 47 ir 49 str. numatytais atsitikimais apmoka draudimo kasa Vidaus reikalų ministerio patvirtintomis normomis.

V. Pensijų ir pašalpų mokėjimo tvarka

55

Nukentėjusis arba jo šeima pensijų ar pašalpų reikalu kreipiasi į draudimo kasą.

56

Pensijai ir pašalpai gauti pareiškimą nukentėjusis turi įteikti per 1 metus nuo nelaimingo atsitikimo, o jo šeimos nariai — nuo nukentėjusiojo mirties.

57

Draudimo kasa, gavusi reikalavimą išmokėti nukentėjusiajam arba jo šeimai pensiją ar pašalpą, ne vėliau kaip per mėnesį nuo reikalavimo gavimo dienos praneša savo nutarimą raštu.

58

Nukentėjusis arba jo šeima, nepatenkinti draudimo kasos nutarimu, gali per 2 mėnesius nuo jo gavimo paduoti skundą Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai.

Skundas draudimo kasos nutarimo vykdymo nesustabdo. Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai pripažinus didesnę pensiją ar pašalpą, skirtumas išmokamas papildomai.

59

Atstovauti mažamečiui draudimo kasoje ar Vyriausiojoje socialinio draudimo valdyboje gali jo tėvai ar globėjai.

60

Pensininkui prašant, draudimo kasa savo lėšomis paštu turi siųsti jam priklausančią pensiją.

61

Iš paskirtų pagal šį įstatymą pensijų ar pašalpų negali būti daromi bet kurie atskaitymai

valstybiniams, savivaldybiniams, visuomeniniams ar privatinių asmenų išieškojimams tenkinti.

Pensija negali būti perleidžiama.

VI. Draudimo kasos lėšos.

62

Draudimo kasos lėšas sudaro;

1) draudimo mokesčiai,
2) kasos turto pelnas,
3) aukos,
4) baudos,
5) kitos pajamos.

63

Draudimo kasos lėšos skiriamos pensijų fondui sudaryti ir visoms kitoms kasos išlaidoms.

64

Kasmet skiriamoji į pensijų fondą mokesčių suma turi būti ne mažesnė kaip kapitalizuota visų naujai atsiradusių per metus pensijų suma.

65

Pensijų fondo lėšos laikomos Finansų ministerio nurodytose kredito įstaigose arba valstybės ar valstybės garantuotuose procentiniuose popieriuose.

66

Kitos draudimo kasos lėšos laikomos einamoje sąskaitoje valstybinėse kredito įstaigose arba, Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos sutikimu, kitose kredito įstaigose.

67

Draudimo kasa. Vidaus reikalų ministeriui leidus, gali pensijų fondo lėšų dalį naudoti gydymo įstaigoms steigti.

68

Draudimo kasos priimtos metinės pajamų ir išlaidų sąmatos turi būti per 2 savaites nuo priėmimo dienos pristatytos Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai tvirtinti.

Tvirtindama sąmatą, Vyriausioji socialinio draudimo valdyba turi teisę daryti įstatymo numatytose apybrėžose reikalingus sąmatos pakeitimus.

Šiuo reikalu Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nutarimai yra galutini.

VII. Draudimo mokesčiai

69

Draudimo mokesčius už apdraustus šiuo įstatymu samdinius sumoka jų samdytojai.

70

Draudimo mokesčiai nustatomi dviejų rūšių: pagrindinis ir papildomas.

71

Pagrindiniam mokesčiui imti darbavietės suskirstomos į 16 klasių. Mokestis imamas nuo uždarbio, laikantis šios lentelės:

Klasės	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Mokesčio nuošimtis	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,6	1,8	2	2,2	2,4	2,8	3,2	3,6	4	4,5	6

72

Darbavietės į klases suskirsto Vyriausioji socialinio draudimo valdyba pagal darbo pavojingumą.

Vyriausiosios Socialinio draudimo valdybos darbaviečių suskirstymą į klases tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

73

Tos pačios klasės atskiroms darbavietėms, atsižvelgdama į darbavietės įrengimą ir kitas darbo sąlygas, draudimo kasa, Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos sutikimu, gali mokestį sumažinti ligi 25% arba padidinti ligi 50%.

74

Uždarbiu šio įstatymo prasme laikoma:

1) sumos, uždirbtos per metus ar kitokį laiką,
2) švenčių priedai,
3) laikymo vertybė natūra (butas, maistas ir kt.).
4) pajamos iš dalyvavimo pelne.

75

Tais atsitikimais, kai apdraustieji negauna atlyginimo pinigais arba kai jų uždarbis yra mažesnis kaip Vyriausiosios Socialinio draudimo valdybos nustatytas ir Vidaus reikalų ministerio patvirtintas civiliniams darbininkams minimalinis uždarbis, draudimo mokestis imamas nuo nustatyto minimumo.

76

Draudimo mokestis mokamas į vietos ligonių kasą.

Draudimo mokestis už apdraustus ir ligonių kasose samdinius sumokamas kartu su ligonių kasos mokesčiais.

Draudimo mokestis už neapdraustus ligonių kasose samdinius mokamas mėnesiniais įmokėjimais ne vėliau kaip kiekvieno mėnesio 7 dieną.

77

Sumokėtus draudimo mokesčius ligonių kasos įneša draudimo kasai.

78

Kai pagrindinio mokesčio neužtenka apyskaitiniuose metuose įvykusių nelaimingų atsitikimų kapitalizuotai pensijai sudaryti ir kitoms įstatymo numatytoms išlaidoms padengti, tai iš samdytojo gali būti imamas papildomas draudimo mokestis ligi 50% pagrindinio mokesčio.

79

Papildomas mokestis nustatomas vienodu visų klasių darbavietėms nuošimtiniu priedu prie pagrindinio mokesčio. Papildomą mokestį nustato Vyriausioji socialino draudimo valdyba ir tvirtina Vidaus reikalų ministeris.

80

Papildomas mokestis nustatomas ligi kitų apyskaitinių metų liepos 1 dienos ir sumokamas kartu su pagrindiniu mokesčiu per antrą pusmetį.

81

Draudimo mokesčiai neimami per tą laiką, kai apdraustasis gauna pašalpą iš ligonių ar draudimo kasų arba kai yra laikomas gydymo įstaigoje.

82

Kai nelaimingas atsitikimas įvyksta dėl trečiojo asmens nusikalstomojo darbo, tai draudimo kasa turi teisę visus ryšium su tuo nelaimingu atsitikimu nuostolius (teikiamą nukentėjusiajam pašalpą, gydymo išlaidas ir kapitalizuotą pensiją) ieškoti iš to trečiojo asmens.

83

Nesumokėti draudimo mokesčiai, įvairūs įmokėjimai, nuostoliai ir skolos išieškomi darbo inspektoriaus įsakymu bendra valstybinių mokesčių ėmimo tvarka. Be to, išieškoma ¾% mėnesinės baudos nuo nesumokėtos nustatytu laiku sumos; nepilnas mėnuo laikomas pilnu.

VII. Draudimo kasos valdyba

84

Draudimo kasos reikalus tvarko draudimo kasos pirmininkas ir valdyba.

85

Kasos pirmininką ir jo pavaduotoją skiria ir atleidžia Vidaus reikalų ministeris.

86

Kasos valdybą sudaro kasos pirmininkas, jo pavaduotojas ir 4 nariai: 2 darbdaviai ir 2 darbininkai. Juos kviečia Vidaus reikalų ministeris.

Valdybos posėdžiams pirmininkauja kasos pirmininkas arba, jam negalint, jo pavaduotojas.

87

Valdybos posėdžius šaukia ir svarstytinų dalykų darbų tvarką nustato kasos pirmininkas.

88

Draudimo kasos valdyba;

1) priima kasos sąmatą,

2) tikrina ir tvirtina metinę kasos apyskaitą,

3) sprendžia nekilnojamojo turto įsigijimo, pardavimo ir gydymo įstaigų steigimo klausimus,

4) nustato nukentėjusiems nuo nelaimingų atsitikimų bei jų šeimų nariams pensijas ir pašalpas,

5) sprendžia nukentėjusiojo gydymo reikalingumą 28 str. numatytais atsitikimais,

6) svarsto kitus kasos pirmininko pateiktus klausimus.

89

Kasos valdybos posėdžiai teisėti, kai juose dalyvauja pirmininkas ar jo pavaduotojas ir ne mažiau kaip pusė jos narių.

Posėdžiuose klausimai sprendžiami balsų dauguma. Balsams pasidalinus lygiomis, pirmininkaujančiojo balsas nusveria.

90

Kasos pirmininkas atstovauja kasai, pasirašo kasos vardu daromas sutartis ir raštus, sprendžia klausimus, kurie šiuo įstatymu arba statutu nepavesti spręsti valdybai, ir tvarko kitus kasos reikalus.

91

Technikinį kasos darbą atlieka kasos direktorius ir tarnautojai. Kasos direktorių renka kasos valdyba ir tvirtina Vyriausioji socialinio draudimo valdyba. Kitus tarnautojus samdo ir atleidžia kasos valdyba, direktoriui pristačius.

92

Kasos pirmininkui, jo pavaduotojui ir valdybos nariams atlyginimą nustato Vidaus reikalų ministeris, o kasos tarnautojams — kasos valdyba.

IX. Baudos

93

Nusižengusieji šio įstatymo 13, 14 ir 46 str. nuostatams, Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nutarimu gali būti baudžiami pinigine bauda ligi 500 litų.

94

Darbavietės laikytojas arba jo įgaliotas asmuo už nevykdymą nelaimingiems atsitikimams įspėti taisyklių Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos gali būti baudžiamas ligi 1.000 litų.

95

Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nutarimai gali būti skundžiami Vidaus reikalų ministeriui per mėnesį nuo nutarimo paskelbimo.

96

Vidaus reikalų ministerio nutarimas gali būti skundžiamas teisėtumo atžvilgiu Vyriausiajam Tribunolui.

X. Įstatymo vykdymo tvarka

97

Šį įstatymą vykdo ir draudimo pradžią nustato Vidaus reikalų ministeris.

Šio įstatymo 7 ir 8 str. numatytose darbavietėse nelaimingiems atsitikimams įspėti Vidaus reikalų ministeris leidžia taisyklių.

98

Darbo inspekcijos atstovai savo nuožiūra arba Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos pavedama gali daryti kasos sąskaitybos ir turto reviziją.

Šių revizijų aktai pristatomi Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai.

Tokias pat revizijas gali daryti ir Valstybės kontrolė.

XI. Pereinamieji nuostatai

99

Nukentėjusiems nuo nelaimingų atsitikimų arba jų šeimų nariams, kuriems ligi šio įstatymo įsigaliojimo buvo mokama arba turėjo būti mokama pensija pagal įsiteisėjusius teismo sprendimus arba atitinkama tvarka patvirtintus susitarimus, jei pensijų mokėjimas pagrįstas 1903 m. birželio 2 dienos (Pramonės darbo įstatų 541-597 str.) ir 1912 m. birželio 28 dienos (/st. rink. XII t. I d.) įstatymais, pensiją moka draudimo kasa.

Tokia pat tvarka mokama pensija ir tiems, kuriems ryšium su įvykusiu ligi apdraudimo pagal šį įstatymą nelaimingu atsitikimu bus ir ateityje priteista arba atitinkama tvarka patvirtintu susitarimu sutarta pensija, jei jos mokėjimas pagrįstas 1903 m. birželio 2 dienos ir 1912 m. birželio 28 dienos įstatymais.

100

Darbaviečių laikytojai, kurių pensijos mokėjimo pareiga 99 str. numatytais atsitikimais perimama draudimo kasos, turi įmokėti į draudimo kasą priteistą ar sutartą pensiją, padaugintą iš dešimt, ir atėmus nuo gautos sumos jau išmokėtą pensiją.

Neįmokėta į draudimo kasą pensija išieškoma pirmumo teise prieš kitas darbavietės skolas.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas

Šiuo įstatymu numatytas įstatymui vykdyti instrukcijas išleido Vidaus reikalų ministeris.

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymui vykdyti instrukcija

1

Pasirėmęs Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo 97 str. (V. Ž. Nr. 531, eil. 3684), draudimo pradžią nustatau 1937 m. sausio 1 d.

2

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasos steigimą prižiūri Vyriausioji socialinio draudimo valdyba.

3

Draudimo kasos pirmininką, jo pavaduotoją ir valdybos narius teikia tvirtinti Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos pirmininkas.

4

Kasos organizavimo darbą atlieka kasos pirmininkas ir Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatytas techninis personalas, kurį samdo kasos pirmininkas.

5

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo 7 str. numatytų darbaviečių pirmąjį sąrašą paruošia ir pateikia draudimo kasai apygardų darbo inspektoriai.

Valstybės ir vietos savivaldybės įstaigos apie savo žinioje esančias darbavietes, kurioms taikomos Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymas, betarpiškai praneša draudimo kasai.

Nurodyti sąrašai turi būti pateikti ligi 1936 m. gruodžio 1 d.

6

Draudimo kasa, gavusi darbaviečių sąrašus, paskirsto atskiras darbavietes į klases pagal Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatytą ir Vidaus reikalų ministerio patvirtintą darbaviečių klasifikaciją. Dėl darbavietės paskyrimo į atitinkamą klasę draudimo kasa praneša darbavietės laikytojui arba jo įgaliotam asmeniui.

7

Darbavietės laikytojas arba jo įgaliotas asmuo nevėliau kaip per dvi savaites nuo nustatytos draudimo pradžios pateikia draudimo kasai samdinių sąrašą, nurodydamas mokamą jiems atlyginimą.

8

Mokesčius draudimo kasai už apdraustus samdinius darbaviečių laikytojai moka per ligonių kasas nuo nustatytos draudimo pradžios.

Ligonių kasos iš surinktų mokesčių atsiskaito su draudimo kasa kas mėnuo ne vėliau kaip kito mėnesio 20 dieną.

9

Organizaciniam draudimo kasos darbui atlikti ligonių kasos būsimų mokesčių sąskaiton įmoka draudimo kasai reikalingus avansus Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyta suma ir tvarka.

10

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo 52 str. numatytos gydymo komisijos narius teikia tvirtinti Sveikatos departamentas.

Čaplikas
Vidaus Reikalų Ministeris

Iki to laiko išleistais įstatymais ir taisyklėmis nebuvo nuosekliai sutvarkyti žemės ūkio, miškų ir kitų artimų sričių darbininkų socialinė apsauga ir draudimas. Tuo klausimu rūpinosi atskiros įstaigos ar savivaldybės daugiau ar mažiau savo iniciatyva, be aiškesnių ir vienodesnių nurodymų. Buvo pribrendęs reikalas sutvarkyti tai įstatymu

ir suvienodinti žemės ūkio darbininkų aprūpinimą. 1938 m. lapkričio mėn. 22 d. Seimas priėmė ir Respublikos Prezidentas paskelbė Nukentėjusių nuo nelaimingų atsitikimų dirbančiųjų žemės ūkiuose aprūpinimo įsstatymą, kuris buvo paskelbtas *Vyriausybės Žiniose,* 1938 m. gruodžio mėn. 5 d., Nr. 626. Įstatymas pradėjo veikti nuo 1939 m. sausio mėn. 1 d.

NUKENTĖJUSIŲJŲ NUO NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DIRBANČIŲJŲ ŽEMĖS ŪKIUOSE APRŪPINIMAS

Šiuo įstatymu buvo aprūpinami: 1. žemės ūkio darbininkai, amatininkai, tarnautojai, talkininkai ir praktikantai, 2. dirbantieji žemės ūkio valdytojai bei jų šeimų nariai. Žemės ūkiais šio įstatymo prasme buvo laikomi žemės ir miško ūkiai, daržininkystės, sodininkystės, bitininkystės, žuvininkystės, paukščių ir gyvulių auginimo ūkiai. Šitas įstatymas buvo papildymas Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo, ir abiejų įstatymų daugelis paragrafų buvo bendri.

Žemės ūkiuose dirbančiųjų atlyginimai buvo nedideli ir jų dalis buvo mokama natūra. Todėl uždarbio apskaičiavimas ir pašalpų ar pensijų skyrimas buvo komplikuotesnis. Žemės ūkių savininkai buvo skirstomi į mažiau negu 60 litų valstybinius žemės mokesčius mokančius ir daugiau nei 60 litų mokančius. Nukentėjusis nuo nelaimingo atsitikimo žemės ūkio valdytojas, jei jo ūkiui nustatytas valstybinis žemės mokestis nebuvo didesnis kaip 60 litų metams, gaudavo pensiją, jei buvo netekęs ne mažiau kaip 30% darbingumo. Žemės ūkių valdytojams mokantiems daugiau negu 60 litų valstybinių žemės mokesčių pensijai gauti reikėdavo netekti darbingumo ne mažiau kaip 60%.

Išleidus šitą įstatymą, reikėjo pataisyti, pakeisti ir papildyti Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymą, kuris buvo pakeistas ir papildytas, paskelbtas *Vyriausybės žiniose,* 1938 m. gruodžio mėn. 5 d. *Vyr. žin.* nr. 626. Pakeitimas ir papildymas lietė tuos tarnautojus ar darbininkus, kurie draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymuose nebuvo aiškiai paminėti, kaip pvz. fabrikų įmonių tarnautojai ir mokiniai, miško eksploatacijos, miško plukdymo bei transporto darbininkai, statybos darbininkai.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Seimo 1938 m. lapkričio 22 priimtą Nukentėjusiųjų nuo nelaimingų atsitikimų dirbančiųjų žemės ūkiuose aprūpinimo įstatymą:

Nukentėjusiųjų nuo nelaimingų atsitikimų dirbančiųjų žemės ūkiuose aprūpinimo įstatymas

Vyr. žin. 1938 m. V. 5 d. Nr. 626

Šiuo įstatymu aprūpinami:

1) žemės ūkio darbininkai, amatininkai, tarnautojai, talkininkai ir praktikantai,

2) dirbantieji žemės ūkio valdytojai bei jų šeimų nariai.

2

Žemės ūkiais šio įstatymo prasme laikomi žemės ir miško ūkiai, daržininkystės, sodininkystės, bitininkystės, žuvininkystės, paukščių ir gyvulių auginimo ūkiai.

3

Numatytiems 1 str. asmenims, kurie aprūpinami pensijomis ir pašalpomis kitais įstatymais, šis įstatymas netaikomas.

4

Nurodyti 1 str. asmenys, nukentėję nuo nelaimingų atsitikimų, įvykusių ryšium su žemės ūkio pagrindinės ar surištos su žemės ūkiu pagalbinės darbavietės darbais, aprūpinami draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasos pagal Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo 15-61 str., taikant šio įstatymo 5-14 str. nurodytas išimtis.

5

Nukentėjusis nuo nelaimingo atsitikimo gauna pašalpos 2/3 savo uždarbio;

1) metinis darbininkas, amatininkas arba tarnautojas, jei neteko darbingumo ilgiau kaip 15 dienų — pradedant šešioliktąja diena;

2) žemės ūkio valdytojas, kurio ūkiui nustatytas valstybinis žemės mokestis nėra didesnis kaip 60 litų metams, arba jo šeimos narys, jei neteko darbingumo ilgiau kaip 15 dienų — pradedant šešioliktąja diena;

3) žemės ūkio valdytojas, kurio ūkiui nustatytas valstybinis žemės mokestis yra didesnis kaip 60 litų metams, arba jo šeimos narys, jei neteko darbingumo ilgiau kaip 3 mėnesius — pradedant ketvirtuoju mėnesiu.

6

Nukentėjusis nuo nelaimingo atsitikimo gauna pensiją:

1) žemės ūkio valdytojas, kurio ūkiui nustatytas valstybinis žemės mokestis nėra didesnis kaip 60 litų metams, jei neteko ne mažiau kaip 30% darbingumo;

2) žemės ūkio valdytojas, kurio ūkiui nustatytas valstybinis žemės mokestis yra didesns kaip 60 litų metams, jei neteko ne mažiau kaip 60% darbingumo;

3) žemės ūkio valdytojo šeimos narys, jei neteko ne mažiau kaip 30% darbingumo.

7

Nukentėjusiems nuo nelaimingų atsitikimų pašalpos ir pensijos apskaičiuojamos pagal jų gaunamą uždarbį pinigais ir natūra.

Atlyginimo natūra vertę nustato Vidaus reikalų ministras, susitaręs su Žemės ūkio ministru.

8

Nuo nelaimingo atsitikimo nukentėjusiam pristatyti į artimiausią medicinos pagalbos punktą, ar, reikalui esant, į artimiausią ligoninę, žemės ūkio valdytojas turi suteikti savo lėšomis susisiekimo priemonę.

Žemės ūkio valdytojas, atsisakęs teikti susisiekimo priemonę, turi padengti šiam reikalui padarytas išlaidas.

9

Apie kiekvieną nelaimingą atsitikimą, jei dėl to nukentėjusis turėjo nutraukti darbą, žemės ūkio valdytojas tuojau turi pranešti vietos seniūnui. Jei dėl nelaimingo atsitikimo nukentėjusis mirė, tai žemės ūkio valdytojas turi pranešti vietos policijai.

Nukentėjusis, jeigu tik pajėgia, turi pranešti apie įvykį žemės ūkio valdytojui.

10

Gavęs 9 str. nurodytą pranešimą, seniūnas tuojau nelaimingo atsitikimo vietoje turi surašyti protokolą. Protokole turi būti nurodyta:

1) atsitikimo vieta ir laikas,
2) nukentėjusiojo vardas, pavardė ir užsiėmimas,
3) žemės ūkio valdytojo vardas ir pavardė,
4) atsitikimo liudininkų vardai, pavardės ir gyvenamosios vietos,
5) nelaimingo atsitikimo aplinkybių aprašymais ir liudininkų parodymai,
6) sužalojimo rūšis,
7) nukentėjusiojo uždarbio dydis.

11

Protokolą surašant, kviečiami žemės ūkio valdytojas, nukentėjusis, atsitikimo liudininkai ir, jei galima, pašalinis asmuo, nusimanąs apie tą darbą, kurį bedirbant įvyko nelaimingas atsitikimas.

Kurio nors šių asmenų neatvykimas negali būti kliūtis protokolui surašyti.

12

Surašytą protokolą seniūnas tuojau siunčia vietos policijai.

13

Nusižengusis šio įstatymo 9 str. nuostatui gali būti baudžiamas pagal Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo 93 str.

14

Valstybės iždas grąžina draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasai išlaidas, kurios susidaro, teikiant nukentėjusiems, aprūpinamiems šiuo įstatymu, medicinos pagalbą, pašalpas ir pensijas su 10% priedo administracijos išlaidoms padengti.

Šioms išlaidoms padengti draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasa gauna iš Valstybės iždo avansą ne didesnį kaip per paskutinį pusmetį padarytos šiam reikalui išlaidos. Valstybės iždas atsiskaito su kasa kas pusmetis.

15

Ryšium su 14 str. nurodytomis Valstybės iždo išlaidomis nustatomas draudimo mokestis — 6% nuo valstybinio žemės mokesčio, su kuriuo jis kartu imamas.

16

Šiam įstatymui vykdyti taisykles leidžia Vidaus reikalų ministras.

17

Šis įstatymas veikia nuo 1939 m. sausio 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

V. Mironas
Ministras Pirmininkas

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo pakeitimas
(V. Ž. Nr. 531, eil. 3684)

Vyr. žin. 1938 m. gegužės mėn. 5 d. Nr. 626

Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymas pakeičiamas taip:

7

Privalomai draudžiami darbininkai, tarnautojai ir mokiniai, kurie dirba šiose darbovietėse:

1) fabrikų įmonėse,
2) kitose pramonės įmonėse, kurios prilyginamos fabrikų įmonėms,
3) miško eksploatacijos, miško plukdymo bei transporto,
4) statybos,
5) geležinkelių, uostų, plentų ir vandens kelių, telefono, telegrafo ir radijo,
6) gatvių tvarkymo, vandentiekio ir kanalizacijos.

8

Panaikinamas.

11

Nedraudžiami valstybės tarnautojai, kuriems taikomas Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas, ir vietos savivaldybių etatiniai tarnautojai, jei jie aprūpinti atitinkamais Vidaus reikalų ministro patvirtintais pensijų ir pašalpų statutais.

13

Darbavietės laikytojas, Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyta tvarka, turi:

1) teikti draudimo kasai žinių apie:

a) duodamą darbą,

b) samdinių skaičių,

c) samdinių atlyginimo didumą ir jo pakeitimus,

d) samdinių darbo ar tarnybos pradžią ir pabaigą;

2) duoti dokumentus šio straipsnio 1 p. nurodytoms žinioms patikrinti.

14

Apie samdinio darbo pradžią ir pabaigą darbavietės laikytojas turi pranešti draudimo kasai ne vėliau kaip per 2 savaites nuo dienos jo priėmimo į darbą ar atleidimo iš darbo.

Apie samdinius prie miško eksploatacijos, plukdymo bei transporto, statybos ir plentų darbų darbavietės laikytojas teikia draudimo kasai žinias Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyta tvarka.

Valstybės įstaigos teikia žinias draudimo kasai atskirai susitarus su vyriausiąja socialinio draudimo valdyba.

22

Pensija skiriama tuo atveju, kai nukentėjusis nustoja ne mažiau kaip 10% darbingumo.

Pensija nustatoma; netekusiam 100% darbingumo — ¾ metinio uždarbio, o netekusiam darbingumo mažiau kaip 100% — proporcingai netektam darbingumui.

31

Nukentėjusiam mirus dėl nelaimingo atsitikimo, jo šeimos nariams pensija skiriama taip:

1) Žmonai 1/3 metinio vyro uždarbio, kuris mokamas ligi jos mirties arba ligi ištekant.

2) tikriems įsūnytiems ir įteisintiems vaikams ir povaikiams ligi 15 metų amžiaus — po 1/5 metinio mirusiojo uždarbio, jei dar gyvas vienas iš tėvų, ir po 1/3 — jei jie gryni našlaičiai,

3) tėvams, seneliams ir ligi 15 metų amžiaus broliams, seserims ir vaikaičiams (anūkams), jei jie buvo mirusiojo išlaikomi, — po 1/4 metinio uždarbio.

42

Nukentėjusiojo metinis uždarbis nustatomas taip:

1) metinė jo uždarbio suma toje darbavietėje, kurioje jis dirbo ligi nelaimingo atsitikimo, dalijama iš faktiškai tais metais jo dirbtų dienų skaičiaus: jei nukentėjusis dirbo mažiau kaip metus, tai per tą laiką uždirbtoji suma dalijama iš dirbtųjų dienų skaičiaus. tuo būdu nustatytas dienos uždarbis dauginamas iš 290; gautoji suma laikoma metiniu uždarbiu.

2) kai nukentėjusis gaudavo atlyginimą ir natūra (butą, kurą, išlaikymą ir kt.), tai prie nurodytos metinės uždarbio sumos pridedama: 15% tos sumos už butą ir Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos nustatyto atlyginimo natūra vertė,

3) kai nukentėjusis negauna uždarbio pinigais arba kai jo uždarbis yra mažesnis kaip nustatytas civiliniams darbininkams minimalinis uždarbis, tai uždarbiu laikomas minimalinis uždarbis.

46

Apie kiekvieną nelaimingą atsitikimą, jei dėl to nukentėjusis turėjo nutraukti darbą, darbavietės vedėjas arba jo pavaduotojas tuojau turi pranešti policijai, vietos darbo inspektoriui ir draudimo kasai arba jos įgaliotiniui. Pranešime draudimo kasai turi būti nurodytas nukentėjusiojo uždarbio didumas.

Nukentėjusis, jeigu tik pajėgia, turi pranešti apie įvykį darbavietės vedėjui arba jo pavaduotojui.

47

Gavusi 46 str. nurodytą pranešimą policija tuojau nelaimingo atsitikimo vietoje turi surašyti protokolą.

Protokolą surašant kviečiami darbavietės vedėjas arba jo pavaduotojas, pats nukentėjusis (jeigu jis gali atvykti), gydytojas, atsitikimo liudininkai iš darbininkų tarpo ir, jei galima, pašalinis asmuo, nusimanąs apie tą darbą, kurį bedirbant įvyko nelaimingas atsitikimas.

Kurio nors šių asmenų neatvykimas negali būti kliūtis protokolui surašyti.

Valdžios darbavietėse tokie pat protokolai gali būti surašyti ir tos įstaigos viršininko arba darbavietės vedėjo.

49

Kai protokolas surašytas gydytojui nedalyvaujant, tai prie protokolo pridedamas vėliau nukentėjusį apžiūrėjusio gydytojo liudijimas, kuriame turi būti nurodyta:

1) nukentėjusiojo sužalojimo ir jo sveikatos aprašymas,

2) nuomonė dėl numatomo nedarbingumo laiko ir galimo ateityje darbingumo netekimo laipsnio.

Nukentėjusio mirties patikrinamajame liudijime turi būti pažymėta, ar mirtis įvyko dėl nelaimingo atsitikimo.

50

Nelaimingo atsitikimo protokolo ir gydytojo liudijimo nuorašus policija tuojau siunčia draudimo kasai, darbo inspektoriui ir nukentėjusiam arba jo šeimai.

52

Draudimo kasa arba nukentėjusis, nepatenkinti apskrities ar miesto gydytojo darbingumo laipsnio nustatymu, gavę šiuo reikalu pranešimą, gali per mėnesį kreiptis į gydytojų komisiją.

Gydytojų komisija iš naujo nustato darbingumo netekimo laipsnį.

Gydytojų komisijos narius skiria Vidaus reikalų ministras.

53

Per 3 metus po nelaimingo atsitikimo tiek nukentėjusis, tiek draudimo kasa gali reikalauti patikrinti nukentėjusiojo sveikatą ir jo darbingumą. Patikrinimas gali būti daromas ne dažniau kaip vieną kartą per metus. Patikrinimo duomenimis gali būti keičiama pensija.

Jeigu nukentėjusis atsisako būti tikrinamas, draudimo kasa, Vyriausiajai socialinio draudimo valdybai sutikus, gali visai ar iš dalies sulaikyti pensijos mokėjimą.

56

Pensijai ir pašalpai gauti pareiškimą nukentėjusis turi įteikti per 1 metus nuo nelaimingo atsitikimo, o jo šeimos nariai — per 1 metus nuo nukentėjusiojo mirties.

57

Draudimo kasa, gavusi policijos protokolo nuorašą ir kitus reikalingus dokumentus, ne vėliau kaip per dvi savaites praneša nukentėjusiam arba jo šeimai savo nutarimą raštu arba išmoka ar išsiunčia paštu pašalpą ar pensiją.

69

Draudimo mokesčius už apdraustus šiuo įstatymu samdinius sumoka darbavietės laikytojas.

71

Miško eksploatacijos, miško transporto bei plukdymo, statybos ir plentų darbų darbaviečių laikytojai moka pagrindinį draudimo mokestį nuo skiriamos uždarbiui mokėti sumos.

Skiriamos uždarbiui mokėti sumos santykį su visa darbo objekto verte nustato Vidaus reikalų ministras, susitaręs su atitinkamu ministru.

74

Jei darbavietės laikytojas šio įstatymo nustatyta tvarka neteikia draudimo

kasai žinių apie išmokėtą samdiniams uždarbį, arba šios žinios jo pristatomos neteisingos, tai draudimo kasa, pasirėmusi šio įstatymo 71, 71 ir 74 str. pagal surinktas žinias nustato draudimo mokestį.

86

Kasos valdybą sudaro kasos pirmininkas, jo pavaduotojas ir 4 nariai: kasos valdybos narius Vidaus reikalų ministras kviečia 2 iš Darbo rūmų ir po vieną iš Prekybos, Pramonės ir Amatų rūmų ir Žemės ūkio rūmų pristatytų kandidatų.

Valdybos posėdžiams pirmininkauja kasos pirmininkas arba, jam negalint, jo pavaduotojas.

88

Draudimo kasos valdyba:

1) priima kasos sąmatą,

2) tikrina ir tvirtina metinę kasos apyskaitą,

3) skiria atskiras darbavietes į atitinkamas pavojingumo klases,

4) sprendžia atskiroms darbavietėms mokesčio padidinimo ar sumažinimo klausimą,

5) nustato nukentėjusiems nuo nelaimingų atsitikimų bei jų šeimų nariams pensijas ir pašalpas,

6) sprendžia nukentėjusiojo gydymo reikalingumą 28 str. numatytais atsitikimais.

7) sprendžia nekilnojamojo turto įsigijimo, pardavimo ir gydymo įstaigų steigimo klausimus.

8) svarsto ir sprendžia kitus kasos pirmininko pateiktus klausimus.

88

Kasos valdybos nutarimai nekilnojamam turtui įgyti, perleisti ir išnuomoti, taip pat tam turtui įkeisti arba kitaip apsunkinti ar suvaržyti, reikalingi Vidaus reikalų ministro tvirtinimo.

94

Per trejus metus neišieškotos 93 ir 94 str. numatytos baudos neieškomos.

97

Šį įstatymą vykdo ir draudimo pradžią nustato Vidaus reikalų ministras.

Šio įstatymo 7 str. numatytose darbavietėse nelaimingiems atsitikimams įspėti Vidaus reikalų ministras leidžia taisykles.

99

Nukentėjusiems nuo nelaimingų atsitikimų arba jų šeimų nariams, kuriems ligi šio įstatymo įsigaliojimo buvo mokama arba turėjo būti mokama pensija pagal įsiteisėjusius teismo sprendimus arba atitinkama tvarka patvirtintus susitarimus,

jei pensijų mokėjimas pagrįstas 1903 m. birželio 2 d. (Pramonės darbo įstatų 541-597 str.) ir 1912 m. birželio 28 d. (Įstat. rink. XII t. I d.) įstatymais, pensiją moka draudimo kasa.

Tokia pat tvarka mokama pensija ir tiems, kuriems ryšium su įvykusiu ligi apdraudimo pagal šį įstatymą nelaimingu atsitikimu bus ir ateityje priteista arba atitinkama tvarka patvirtintu susitarimu sutarta pensija, jei jos mokėjimas pagrįstas atitinkamais 1903 m. birželio 2 d. ir 1912 m. birželio 28 d. įstatymais.

Tokia pat tvarka mokama pensija ir tiems, kuriems ji priteista pagal kitus įstatymus iš Susisiekimo Ministerijos ryšium su įvykusiu nelaimingu atsitikimu jos laikomose darbavietėse ir iš Krašto apsaugos ministerijos — pagal 1904 m. birželio 9 d. įstatymą dėl pensijų meisteriams, darbininkams ir tarnautojams karo vadovybės įmonėse.

Šis įstatymo pakeitimas veikia nuo 1939 m. sausio 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

V. Mironas
Ministras Pirmininkas

PENSIJŲ IR PAŠALPŲ TVARKYMAS

SPECIALIOS PENSIJOS

Pensijos ir pašalpos Lietuvoje buvo tvarkomos visa eile įstatymų. Pačioje pradžioje pradėta rūpintis atskirų asmenų pensijomis ar jų pašalpa. Palaipsniui vystėsi pensijų skyrimo sistema.

Atskirais įstatymais, paskelbtais *Vyr. žin.* 1921 m. balandžio mėn. 8 d., Nr. 63, buvo paskirta pensija Jonui Jablonskiui ir *Vyr. žin.* 1924 m. liepos mėn. 18 d., Nr. 166 buvo pakartotas pensijų paskyrimas J. Jablonskiui ir dr. J. Basanavičiui, sumą nurodant litais (anksčiau buvo auksinais). Tuo pačiu metu buvo paskirtos pensijos Petrui Vileišiui, Pranui Mašiotui, Povilui Matulioniui, Gabrielei Petkevičaitei-Bitei, Sofijai Ivanauskaitei-Pšibiliauskienei — Lazdynų Pelėdai ir Tomui Žilinskui. Tie įstatymai lietė tik tuos asmenis.

PASIŽYMĖJUSIŲ ASMENŲ PENSIJOS

Bendras pasižymėjusiems visuomenės veikėjams pensijų įstatymas buvo paskelbtas 1925 m. birželio mėn. 26 d. *Vyr. žin.* Nr. 196. Šituo įstatymu pensiją kiekvienam asmeniui skirdavo ir jos kategoriją ar dydį nustatydavo Respublikos Prezidentas, Ministerių kabinetui ar atskiram

ministeriui pasiūlius. Ji buvo skiriama iki gyvos galvos. Šitas įstatymas 1940 m. vasario mėn. 13 d. *Vyr. žin.* Nr. 692, buvo kiek pakeistas ir papildytas.

ATSKIRŲ ASMENŲ ŠELPIMO TAISYKLĖS

Tuo metu jau buvo ruošiami karių pensijų ir valstybės tarnautojų pensijų įstatymai. Tačiau ir jie negalėjo apimti visų pensijų ar pašalpų reikalingų žmonių. Todėl 1925 m. birželio mėn. 12 d. *Vyr. žin.* Nr. 198 buvo paskelbtos Antano Endziulaičio, tuometinio Vidaus reikalų ministerio, Atskirų asmenų šelpimo taisyklės. Tomis taisyklėmis galėjo būti šelpiami asmenys, kurie: a) neturi lėšų pragyvenimui, b) negali gauti pašalpos iš vietos savivaldybių, pagal Savivaldybių įstatymą (*Vyr. žin.* nr. 14), c) neturi artimų žmonių, kurių pareiga teikti jiems pagalbą. Reikalingi pašalpos ją galėjo gauti ligoje, dėl ligos nustoję uždarbio, nelaimingais atsitikimais, — jei jie negalėjo gauti pagalbos iš kitur. Šitos taisyklės apėmė tuos asmenis, kurie negalėjo gauti kokios nors paramos ar pašalpos pagal kitus įstatymus ir taisykles. Pašalpa galėjo būti duodama pinigais, daiktais, produktais arba, jei reikalinga, guldant į ligoninę ir apmokant sąskaitas už gydymą ir išlaikymą. Pašalpos didumą nustatydavo Sveikatos departamento direktorius arba jo įgaliotinis. Pašalpa galėjo siekti 60 litų asmeniui ir 150 litų šeimai per mėnesį.

KARIŲ IR JŲ ŠEIMŲ APRŪPINIMAS IR PENSIJOS

Lietuvos valstybė kūrėsi visose srityse kartu: kovose dėl savo teritorijos ir jos sienų teisės, santvarkos, mokslo ir kitose srityse. Vykstant kovoms frontuose, buvo žuvusių, luošų ir sužeistų. Nesant atitinkamų įstatymų, Lietuvos konstitucijoje 143 str. buvo įrašyta: „Valstybė globoja ir aprūpina karius, kurie, eidami karo tarnybą, nustojo sveikatos, taip pat šeimos karių, kurie, eidami karo tarnybą, nustojo sveikatos arba gyvybės". (*Vyr. žin.* Nr. 608).

1919 m. pradžioje buvo išleistas įstatymas (*Vyr. žin.* Nr. 7), kuriuo buvo numatytos kartinės pašalpos nustojusiems sveikatos karininkams, kareiviams ir jų šeimoms. 1922 m. buvo išleistas įstatymas (*Vyr. žin.* Nr. 104), kuriuo netekusiems sveikatos kariams, jų šeimoms, o taip pat žuvusių karių šeimoms buvo numatytos pensijos. Šis įstatymas numatė ne tik kartines pašalpas, bet ir nuolatines pensijas. Pensijos buvo numatytos dvejopos: mėnesinės ir vadinamosios kapitalizuotos. Kapitalizuotos pensijos buvo išmokamos didesne suma iš karto, kad asmuo galėtų susidaryti pagal savo

galimybes pragyvenimo šaltinį, įgydamas nuosavybę, darbo įrankius, išmokdamas atitinkamą amatą ir t.t.

Šis įstatymas apėmė ir Lietuvos šaulių sąjungos šaulius, jeigu jie ėjo kario pareigas ir atitiko šio įstatymo nuostatus.

Šeimomis buvo laikoma: a) žmona, jei invalidas ją turėjo, prieš tapdamas invalidu, b) savi vaikai ligi 17 m. amžiaus, gimę teisėtai, o taip pat vaikai pavainikiai, jei pastariesiems auklėti teismo sprendimu pripažinta pašalpa, c) įsūnytieji vaikai, jei jie invalido įsūnyti ligi sveikatos netekimo ar apluošinimo, ir d) tėvai, jeigu juos karo invalidas arba žuvusis karys išlaikė.

Toliau įstatymas nustatė pensijų ar pašalpų dydį, jų mokėjimo būdą ir laiką. to įstatymo priedas, taip pat paskelbtas tose pačiose *Vyr. žiniose* apibrėžė darbingumo netekimo laipsnį kategorijomis.

Šis įstatymas numatė pensijas, tik sužeidimų atveju nustojus darbingumo. Jis nenumatė pensijų už ištarnautą laiką. Todėl jis buvo nepilnas, laikinas.

1925 m. buvo išleistas naujas „Karių pensijų įstatymas" (*Vyr. žin.* Nr. 201) ir pradėjo veikti nuo 1926 m. sausio mėn. 1 d. Šituo įstatymu pensijos buvo numatytos daug didesnės. Jos buvo skiriamos kariams ir jų šeimoms ne tik dėl nustoto darbingumo ar mirties, bet ir už ištarnautą laiką. Tai buvo pirmas tos srities įstatymas Lietuvoje. Šis įstatymas buvo papildytas 1930, 1931 ir 1935 metais.

Iki 1935 m. liepos mėn. 1 d., t.y. iki įstatymo pakeitimo, kariams ir jų šeimoms pensijas ir pašalpas skyrė Krašto apsaugos ministras. Vėliau po to pensijas ir pašalpas skirdavo Karių pensijų komisija, kurią sudarė Krašto apsaugos ministro skirtas pirmininkas ir vienas narys, vienas narys buvo skiriamas Finansų ministerijos ir vienas Valstybės kontrolės.

Nepatenkintųjų skundus, Karių pensijų komisijos sprendimu, svarstydavo Krašto apsaugos ministras. Kiek vėliau Karių pensijų įstatymas vėl buvo pakeistas (*Vyr. žin.* Nr. 614), ir skundai, Karių pensijų komisijos sprendimu, buvo pavesti spręsti Ministrų kabinetui. Šituo įstatymo papildymu skundai dėl pašalpų ir pensijų buvo centralizuoti į vieną vietą, nes civilinių tarnautojų skundus, Valstybės civilinių tarnautojų pensijoms ir pašalpoms skirti komisijos nutarimu, taip pat svarstė Ministrų kabinetas.

1938 m. nuolatines pensijas gavo:

1) Lietuvos kariuomenės invalidai ir, jiems mirus, jų šeimos;

2) Šaulių sąjungos šauliai, kurie dėl šaulio pareigų ėjimo sužeisti ir

dėl to nustojo sveikatos ir ne mažiau kaip 25% darbingumo, ir, jiems mirus, jų šeimos;

3) karininkai ir liktiniai puskarininkiai, ištarnavę kariuomenėje ne mažiau kaip 20 metų ir, jiems mirus, jų šeimos;

4) karininkai ir liktiniai puskarininkiai, ištarnavę kariuomenėje ne mažiau 15 metų, jeigu jie iš tarnybos paleisti dėl ligos, ir, jiems mirus, jų šeimos;

5) žuvusių, mirusių dėl žaizdų, pakenkimų, apkrečiamų ligų ar nelaisvėje, arba dingusių karių bei Šaulių sąjungos šaulių šeimos, jei kariai (ar šauliai) yra mirę ar dingę ryšium su kario (šaulio) tarnyba (pareigų ėjimu);

6) asmenys, kurie karinio parengimo pratimų metu sužeisti nustojo darbingumo, arba jų šeimos, jeigu jie, sužeisti ar būdami karo invalidais, mirė;

7) asmenys, kurie 1919-1920 m. nepriklausomybės kovose kariavo, nors ir paskirais partizanais, jeigu jie sužeisti nustojo darbingumo, arba jų šeimos, jeigu jie, sužeisti, ar būdami karo invalidais, mirė;

8) dragūnai, kurie dėl tarnybos nustojo sveikatos, ir tokių dragūnų šeimos;

9) rusų kariuomenės karo invalidai Lietuvos piliečiai, kurie dėl tarnybos rusų kariuomenėje ligi 1918 m. vasario mėn. 16 d. yra nustoję nemažiau kaip 25% darbingumo;

b) pašalpas —

1) kariai, šauliai ar dragūnai, nustoję dėl tarnybos 10-24% darbingumo;

2) aviacijos kariai, nukentėję dėl avarijos ir po to dėl nesveikatos nebegalintieji toliau tarnauti kariuomenėje; be to, jiems duodama ir pensija — karo invalido ar išsitarnavusio, jeigu jie turi teisę ją gauti;

3) karininkai ir liktiniai puskarininkiai, paleisti iš tarnybos: a) dėl ligos, b) likviduojant dalį ar įstaigą, c) mažinant ar keičiant etatus, d) dėl seno amžiaus, e) paties prašymu, f) drausmės keliu, g) atestavimo keliu, h) garbės teismo sprendimu, i) teismo sprendimu, neatimant teisės pensijai gauti, k) kaip netinkami;

4) mirusių, neištarnavusių pensijos, karininkų ir liktinių puskarininkių šeimos;

5) pensininkai(ės), kurie(os) gaudavo pensijas kaip mirusio ar dingusio kario (šaulio) šeimos nariai, kai jie (jos) veda (išteka).

Kariams ir jų šeimoms pensijos ir pašalpos mokamos iš dviejų šaltinių: iš valstybės biudžeto lėšų ir iš Valstybinio pensijų ir pašalpų fondo.

Iš valstybės biudžeto lėšų mokamos pensijos ir pašalpos kariams (karininkams, kareiviams, šauliams ir t.t.) už nustotą ryšium su tarnyba

kariuomenėje sveikatą ir darbingumą, t.y. karo invalidams ir jų šeimoms, žuvusiųjų ar mirusiųjų ryšium su tarnyba karių šeimoms ir rusų kariuomenės invalidams.

Iš valstybinio pensijų ir pašalpų fondo buvo mokamos pensijos ir pašalpos karininkams bei karininko teisėmis tarnaujantiems asmenims ir liktiniams puskarininkams bei jų šeimoms už išsitarnautą laiką.

Iš pradžių asmenų, gaunančių pašalpą ar pensiją, buvo nedaug. Metai iš metų jų daugėjo. Čia spausdinama lentelė rodo 1923-1937 m. laikotarpyje gaunančių pensiją ar pašalpą asmenų skaičių ir išmokėtas sumas.

Metai	Pensininkų ir pasalpininkų skaičius	Išmokėta pensijoms ir pašalpoms	
		Lt	ct
1923 m.	68	85.423	42
1924 „	136	104.029	89
1925 „	161	99.385	42
1926 „	246	316.662	15
1927 „	474	599.686	46
1928 „	689	881.131	15
1929 „	788	971.462	79
1930 „	1.235	1.175.604	11
1931 „	1.430	1,497.735	13
1932 „	1.576	1.606.381	11
1933 „	1.661	1.792 310	76
1934 „	1.766	2.104.052	70
1935 „	1.800	2.188.950	76
1936 „	1.959	2.313.410	26
1937 „	2.153	2.417.154	02

Lentelė paimta iš *Mūsų žinynas* Nr. 11-12, 1938 m., Kaunas.

Pensiją gaunančių už ištarnautą laiką 1938 m. sausio mėn. 1 d. buvo 216.

Tuo pačiu metu pensijas ir pašalpas dėl darbingumo nustojimo gavo 780 Lietuvos karių ar šaulių. Pagal darbingumo nustojimo laipsnį pensininkai buvo skirstomi kategorijomis. Detaliau tai pavaizduoja lentelė.

Nustoto darbingumo % %	Kategorija	Skaičius			
		Karininkų	Lkt. psk.	Kareivių	Iš viso
10 — 24 %	VI	3	4	196	203
25 — 49 „	V	7	6	288	301
50 — 74 „	IV	6	6	111	123
75 — 99 „	III	4	8	69	81
100 „	II	13	15	25	53
100 ir reik. priežiūr.	I	3	1	15	19
Iš viso . . .		36	40	704	780

Lentelė paimta iš *Mūsų žinynas* Nr. 11-12, 1938 m., Kaunas.

Žuvusiųjų ir mirusių karių šeimų nariams iki 1938 m. sausio mėn. 1 d. buvo paskirta 449 pensijos.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Seimo 1925 m. birželio mėn. 23 d. priimtą Karių pensijų įstatymą: *Vyr. žin.* 1925 m. rugp. mėn. 11 d. Nr. 201.

Karių pensijų įstatymas

I. Asmenys, kuriems duodama pensija.

1

Valstybė duoda pensijas —

1) karo invalidams ir, jiems mirus, jų šeimoms;

2) žuvusių karių šeimoms, jeigu kariai yra mirę ar dingę tarnaudami arba dėl tarnavimo Lietuvos valstybės kariuomenėje;

3) Lietuvos Šaulių sąjungos šauliams, jeigu jie yra ėję kario pareigas ir atitinka šito paragr. pirmą ar antrą punktą;

4) kariams, ištarnavusiems kariuomenėje ne mažiau kaip dvidešimt metų, ir, jiems mirus, jų šeimoms.

2

Karo invalidais laikomi asmenys, nustoję sveikatos ir darbingumo tarnaudami ar dėl tarnavimo kariuomenėje.

3

Karių šeimomis laikoma —

1) žmona, jeigu invalidas yra ją turėjęs prieš tapdamas invalidu;

2) žmona, jeigu pensininkas buvo ją vedęs ne vėliau kaip treji metai prieš išeidamas iš kariuomenės;

3) savi vaikai ligi septyniolikos metų amžiaus, nors jie būtų gimę ir nesusituokus, bet jeigu vėliau būtų įteisėti ar įsūnyti, arba jeigu jiems būtų pripažintas išlaikymas;

4) svetimi vaikai invalido įsūnyti prieš netenkant jam sveikatos ar pensininko įsūnyti prieš penkerius metus ligi dienos, kurią pensininkas yra įgijęs pensijos teisę;

5) tėvai, jeigu jie yra beturčiai ir jeigu nėra kitų asmenų laikomi;

6) žuvusio kario našlaičiai broliai ir našlaitės seserys ligi septyniolikos metų amžiaus, jeigu karys, gyvas būdamas, juos yra laikęs.

Pastaba. Karių vaikams ir našlaičiams, einantiems mokslą, pensija mokama ligi dvidešimt vienerių metų amžiaus.

II. Karo invalidų pensijos

4

Nustatant karo invalidui mėnesinę pensiją, skaičiavimo vienetu imama —

1) karininkui, karo gydytojui, karo valdininkui ar karo kapelionui — paskutinio jo tarnybos mėnesio pagrindinė alga už laipsnį ir pareigas;

2) kareiviui — jaunesniojo leitenanto pusė mėnesinio atlyginimo pinigais ir už kiekvieną aukštesnį kareivio laipsnį pridedama dar po vieną eilinio kareivio mėnesinį atlyginimą pinigais;

3) asmeniui, įgijusiam pensijos teisę ligi šitam įstatymui pradedant veikti, — mėnesinis pinigais atlyginimas, mokamas atitinkamam kariui šito įstatymo pirmą veikimo dieną.

Šituo būdu nustatyto pensijos skaičiavimo vieneto karo invalidui duodama tiek procentų, kiek procentų darbingumo jis yra nustojęs.

5

Karo invalidui antaterminio („virštarnybiniam") kareiviui, pensija padidinama —

1) ištarnavusiam antaterminio kareiviu ne mažiau kaip trejus metus — dešimčia procentų,

2) ištarnavusiam antaterminio kareiviu ne mažiau kaip p;enkerius metus — dvidešimčia procentų,

3) ištarnavusiam antaterminio kareiviu ne mažiau kaip dešimtį metų — trimis dešimtimis procentų.

6

Karo invalidas, nustojęs šimto procentų darbingumo ir reikalingas nuolatinės kito asmens priežiūros, gauna dar priedą, lygų penkioms dešimtims procentų jam skiriamos pensijos.

7

Karys, kurs, tarnaudamas ar dėl tarnavimo kariuomenėje, yra netekęs mažiau kaip dvidešimt penkis procentus darbingumo, gauna šitokią kartinę pašalpą:

1) karininkas, karo gydytojas, karo valdininkas ar karo kapelionas — šešių mėnesių atlyginimą pinigais;

2) kareivis — šešių mėnesių pensijos normą, kurią jis gautų, nustojęs šimtą procentų darbingumo.

8

Karys, nustojęs mažiau kaip dešimt procentų darbingumo, nei pensijos nei pašalpos negauna.

III. Sveikatos tikrinimas

9

Darbingumo nustojimo procentams nustatyti ir skundams tikrinti Krašto apsaugos ministeris sudaro tam tikras sveikatos tikrinimo komisijas.

Sveikatos tikrinimo komisijos vaduojasi šito įstatymo priedo ligų sąrašu. (Žiūr. šito įstatymo 43 paragr.).

10

Krašto apsaugos ministeris turi teisę per pirmuosius penkerius metus, paskyrus pensiją, įsakyti patikrinti karo invalido pensininko sveikatą ir, nustačius kitus darbingumo nustojimo procentus, paskirti kitokią pensiją.

IV. Pensijos išsitarnavimo laiko nustatymas

11

Laikas, kario išbūtas karo metu Lietuvos kariuomenėje, karo veiksmų teritorijoje, kariui įskaitomas į pensijos išsitarnavimo laiką šitokiu būdu:

1) sausumoje ar jūroje išbūta viena diena laikoma lygi dviem dienom,

2) ore išbūta viena valanda laikoma lygi trims dienoms;

Nustatant pensijos išsitarnavimo laiką aviacijos rikiuotėje, penkiolika ar daugiau dienų laikomos visu mėnesiu, mažiau kaip penkiolika dienų — atmetamos.

12

Nustatant pensijos išsitarnavimo laiką, vienas mėnuo, kario tarnautas aviacijos rikiuotėje, laikomas lygiu dviem mėnesiam.

13

Į pensijos išsitarnavimo laiką kariui įskaitoma —

1) karinės prievolės atlikimo laikas,

2) antaterminio kario ištarnautas laikas,

3) teisėtų atostogų laikas,

4) nelaisvėje išbūtas laikas,

5) laikas, ištarnautas etatinėje tarnyboje kitose valstybės įstaigose, jei karys jose tarnavo, būdamas atsargoje ar prieš mobilizaciją.

14

Laikas, tarnautas kariuomenėje ar valdžios įstaigose tų valstybių, kurių dalį sudarė ir Lietuvos teritorija, įskaitomas tų valstybių įstatymais į pensijos išsitarnavimo laiką tik tuo atveju, jei karys yra tarnavęs ne mažiau kaip penkerius metus Lietuvos kariuomenėje ir jeigu yra dalyvavęs tų valstybių pensijų fonde.

Ministerių kabinetas tam tikrais atvejais gali šitame paragr. nurodytiems kariams įskaityti tarnybą svetimų valstybių kariuomenėje į pensijos išsitarnavimo laiką ir jiems neištarnavus Lietuvos kariuomenėje penkerių metų.

Į pensijos išsitarnavimo laiką svetimose valstybėse karo tarnyba įskaitoma tik ligi 1918 metų vasario mėn. 16 d.

V. Pensijos ir pašalpos

15

Nustatant už ištarnautą laiką pensiją karininkui, karo gydytojui, karo valdininkui ar karo kapelionui — imamas vidutinis jo mėnesinis už laipsnį ir pareigas pinigais atlyginimas, gautas paskutiniais prieš atleidžiant iš kariuomenės metais ir pensija duodama šitokio dydžio:

1) ištarnavusiam dvidešimt metų — penkiasdešimt procentų to atlyginimo;

2) ištarnavusiam daugiau kaip dvidešimt metų, ligi trisdešimt metų — pridedama po du procentu už kiekvienus tarnavimo metus;

3) ištarnavusiam daugiau kaip trisdešimt metų, ligi trisdešimt penkerių metų — pridedama po vieną procentą už kiekvienus tarnybos metus.

16

Karininkas, karo gydytojas, karo valdininkas ar karo kapelionas, dėl bet kurių svarbių priežasčių neištarnavęs ne daugiau kaip šešis mėnesius ligi dvidešimt metų, gauna pensiją kaip už visus dvidešimt tarnavimo metų.

17

Karininkas, karo gydytojas, karo valdininkas ar karo kapelionas atleistas iš kariuomenės dėl etatų mažinimo ar įstaigos likvidavimo prieš ištarnaujant dvidešimt metų, gauna kartinę pašalpą, lygią vieno mėnesio piniginiam už laipsnį ir pareigas atlyginimui, padauginant iš skaičiaus ištarnautų metų.

18

Nustojęs darbingumo karys, išsitarnavęs pensiją, turi teisę pasirinkti, ar kario pensiją už ištarnautą laiką, ar invalido pensiją.

19

Aviacijos kariui, nukentėjusiam dėl avarijos ir po to dėl nesveikatos nebegalinčiam toliau tarnauti kariuomenėje, duodama kartinė pašalpa, lygi jo šešių mėnesių atlyginimui pinigais ir dar pridedama už kiekvienus ištarnautus aviaci-

jos rikiuotėje metus po vieną mėnesinį atlyginimą pinigais; be to, jam duodama šitame įstatyme nustatyta pensija, jeigu jis turi teisės ją gauti.

20

Jei karys eina kelias valdžios tarnybas, tai, nustatant pensiją ar pašalpą, imamas pagrindu aukščiausios tarnybos atlyginimas pinigais.

21

Antaterminio pirmos kategorijos puskarininkiui, ištarnavusiam be pertraukos ligi trisdešimt penkerių metų amžiaus ir antaterminio antros kategorijos puskarininkiui, ištarnavusiam be pertraukos ligi keturiasdešimt metų amžiaus, išėjus iš tarnybos duodama kartinė pašalpa, lygi vieno mėnesio pinigais atlyginimui, padaugintam iš skaičiaus ištarnautų metų.

22

Šeima kario, kuris tarnaudamas kariuomenėje yra žuvęs arba miręs dėl žaizdų, pakenkimų, apkrečiamųjų ligų ar nelaisvėje, arba kur dingęs, — gauna septyniasdešimt penkis procentus mėnesinės pensijos, kurią būtų gavęs gyvas būdamas karys, nustojęs šimtą procentų darbingumo.

Šita pensija paskirstoma taip:

1) kario našlė gauna pusę pensijos,

2) kario vaikai ir tėvai — po ketvirtį pensijos kiekvienas.

Jei šitaip suskirsčius gautoji suma būtų didesnė už šitame paragr. nurodytą pensiją, tai, išskaičius našlei jos dalį, likusioji pensijos dalis skirstoma tarp kitų šeimos narių lygiomis.

Jei gaunąs pensiją vienas iš šeimos narių netektų pensijos teisės, tai jo dalis skirstoma tarp kitų šeimos narių tiktai tuo atveju, jeigu jie gaudavo mirusiojo pensijos mažiau kaip ketvirtį; jei šeimos nariai gaudavo po ketvirtį mirusiojo pensijos, tai likusioji dalis tarp kitų neskirstoma.

23

Mirusio pensininko (invalido ar išsitarnavusiojo) šeima gauna jo pensiją, paskirstytą kaip nurodyta šito įstatymo 22 paragr.

Jei pensininkas miršta, nepalikdamas nei žmonos nei vaikų, tai jo tėvai gauna mirusiojo pensijos —

1) jei abu gyvi — po dvidešimt penkis procentus kiekvienas,

2) jei vienas gyvas — keturiasdešimt procentų.

Pastaba. Šito įstatymo 6 pargr. nustatytas priedas šeimoms neduodamas.

24

Pakitėjus atlyginimui pinigais, atitinkamai keičiamas ir pensijos dydis.

Nustatant pensijos sumą centai atmetami.

25

Jei karys, turėdamas pensijos teisę, yra miręs tarnaudamas kariuomenėje, tai jo šeimos pensijai pagrindu imama pensija, kurią būtų gavęs tas karys, išėjęs iš tarnybos mirimo dieną. Šita pensija paskirstoma šeimai šito įstatymo 22 paragr. nurodytu būdu.

26

Jei karys yra miręs neišsitarnavęs pensijos, tai jo šeima gauna karinę pašalpą, lygią to kario paskutiniam mėnesiniam pinigais atlyginimui, padaugintam iš ištarnautų metų skaičiaus.

Karinės prievolės atlikimo laikas neduoda pašalpos teisės.

27

Šito įstatymo 26 paragr. nurodyta pašalpa šeimos nariams skirstoma taip:

1) jei lieka tik vienas šeimos narys, tai jis gauna visą pašalpos sumą.

2) jei lieka du šeimos nariai — po pusę sumos,

3) jei lieka našlė ir du šeimos nariai arba daugiau kaip du — tai našlė gauna pusę sumos, kita pusė lygiomis skirstoma likusiems šeimos nariams.

28

Asmenys, įsigiję pensijos teisę tarnaudami Lietuvos kariuomenėje ligi 1922 metų rugpjūčio mėn. dvidešimt devintos dienos ir paprašę pensijos šitam įstatymui pradėjus veikti, gauna pensiją nuo 1922 metų rugpjūčio mėn. dvidešimt devintos dienos ligi šito įstatymo veikimo pirmos dienos šitomis normomis:

1) karo invalidui —

a) karininkui, karo gydytojui, karo valdininkui ar karo kapelionui — imamas pagrindu paskutinio jo tarnybos viso mėnesio atlyginimas už laipsnį ir pareigas,

b) kareiviui — keturių mėnesių alga, ir šitos sumos duodama tiek procentų, kiek procentų darbingumo yra nustojęs karys;

2) žuvusio kario šeima, jei karys yra miręs ar kur dingęs tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje, gauna šitokią pensiją:

a) karininko, karo gydytojo ir karo valdininko šeima aštuoniasdešimt procentų mėnesinio atlyginimo už laipsnį ir pareigas,

b) kareivio šeima — keturių mėnesių kareivio algą.

Žuvusio kario pensija šeimos nariams paskirstoma šitaip: jeigu yra tik vienas šeimos narys, tai jis gauna kario pensijos keturiasdešimt procentų, jei šeimos narių yra daugiau, tai jie gauna tos pensijos po dvidešimt procentų.

Nustatant pensijos dydį iš mėnesinės algos auksinais, pagrindu imama 1922 metų spalio mėnesio alga litais.

29

Asmenys, įgiję pensijos teisę, pensiją gauna nuo šitos teisės įgijimo dienos.

Prašymai pensijai gauti duodami Krašto apsaugos ministeriui per vienerius metus, įgijus pensijos teisę.

Asmenys, padavę prašymus vėliau, kaip šitame paragr. nustatyta, pensiją gauna nuo prašymo padavimo dienos.

Asmenys, įgiję pensijos teisę ligi pradedant šitam įstatymui veikti, gali duoti pensijai gauti prašymus per vienerius metus šitam įstatymui pradėjus veikti.

30

Globėjams neišrūpinus pensijos, nepilnamečiai visiški našlaičiai nenustoja teisės pensijai gauti nuo tėvų mirimo dienos, jei, sukakę septyniolika metų amžiaus, patys nepraleis nustatyto 29 paragr. laiko prašymui duoti.

31

Karo invalidas ar jo šeima, gavę sukapitalizuotą pensiją prieš šitam įstatymui pradedant veikti, turi teisės gauti normalinę pensiją.

Jų gauta sukapitalizuota pensija dalinama iš šitame įstatyme nustatytos atitinkamam pensininkui mėnesinės pensijos sumos; gautas dalmuo parodo skaičių mėnesių, už kuriuos turi būti atskaityta išmokėta sukapitalizuota pensija. Šitie mėnesiai pradedami skaityti nuo šito įstatymo veikimo pirmos dienos; jiems išėjus, pradedama mokėti normalinė mėnesinė pensija.

Nustojusieji mažiau kaip dvidešimt penkis procentus darbingumo kariai, kuriems jau buvo išmokėta karinė pašalpa prieš šitam įstatymui pradedant veikti, šitam įstatymui pradėjus veikti gauna skirtumą tarp jų pašalpos ir šito įstatymo 7 paragr. nustatytos pašalpos.

32

Pensija gali būti išmokama avansu, bet ne daugiau kaip už tris mėnesius.

33

Pensija nebeduodama šitais atvejais:

1) kai pensininkas yra miręs;

2) kai pensininkui teismas pensiją yra atėmęs (B. S. 28 str.);

3) kai numatyti šitam įstatyme vaikai ir našlaičiai yra sukakę septyniolika metų amžiaus;

4) kai yra atsiradęs dingęs karys;

5) kai našlė ar duktė yra ištekėjusi;

6) kai pensininkas yra patekęs į invalidų namus arba yra įstojęs į valstybės ar visuomenės labdarybės įstaigą, kurioje jis gauna visą išlaikymą;

7) kai pensininkas vėl yra įstojęs į valstybės tarnybą.

I pastaba. Ištekančiai našlei duodama kartinė pašalpa kapitalizuotos vienerių metų pensijos dydžio.

II pastaba. Šito paragr. 7 punktas taikomas tik išsitarnavusiems pensininkams ir pensininkų šeimoms.

34

Buvusiam pensininkui, išstojusiam iš labdarybės įstaigos ar nustojusiam tarnauti, pensija vėl mokama.

35

Našlė, gaunanti pensiją už savo eitą valdžios įstaigoje tarnybą, neturi teisės į savo vyro pensiją ir pašalpą, bet jai leidžiama atsisakyti nuo savo pensijos ir gauti pensiją ar pašalpą už vyro tarnybą.

36

Našliai naudojasi tokiomis pat teisėmis kaip našlės.

VI. Įmokėjimai.

37

Valstybiniam pensijų ir pašalpų fondui sudaryti atskaitoma po penkis procentus iš karininkų, karo gydytojų, karo valdininkų ir karo kapelionų pagrindinės algos už laipsnį ir pareigas; tie procentai pradedami mokėti šitam įstatymui pradėjus veikti.

38

Kario Lietuvos kariuomenėje ištarnautas laikas nuo 1918 metų lapkričio mėn. vienuoliktos dienos ligi šitam įstatymui pradedant veikti ar šito laiko dalis įskaitoma į ištarnautą laiką pensijai gauti, jei karys sumoka už tą ištarnautą laiką pensijų fondui šituo įstatymu nustatytus įmokėjimus.

Šitos sumos įmokėjimas pensijų fondui gali būti išdėstytas, bet ne ilgiau kaip šešeriems metams. Šita suma atskaitoma šito įstatymo nustatyta pensijų fondo įmokėjimams daryti tvarka.

Pensijų fondo įmokėjimų suma nustatoma iš įmokėjimo metu kario gaunamos pagrindinės algos, arba jeigu jis nebetarnauja, tai iš jo paskutinės pagrindinės algos.

39

Lietuvos kariuomenės savanoriai ir Vyčio kryžiaus kavalieriai atleidžiami nuo pensijų fondo įmokėjimo, ligi šitam įstatymui pradedant veikti.

VII. Gailestingosios seserys ir laisvai samdomieji

40

Šitas įstatymas taikomas ir tarnautojams Krašto apsaugos ministerijos įstaigose ar kariuomenės dalyse etatinėj tarnyboj laisvai samdomiems karininkų ir karo valdininkų vietose ir gailestingosioms seserims.

Taikant jiems šitą įstatymą, pagrindu imami dėsniai, nustatyti karininkams.

41

Asmenims, etatinėj tarnyboj laisvai samdomiems kareivių vietose, taikomas valstybės tarnautojų pensijų įstatymas.

VIII. Baigiamoji dalis

42

Šitą įstatymą vykdo Krašto apsaugos ministeris ir, susitaręs su Finansų ir Vidaus reikalų ministeriais, leidžia taisyklių.

43

„Netekusiems sveikatos kariams, jų šeimoms, o taip pat žuvusiųjų karių šeimoms pensijų įstatymo priedas" pavadinamas šitaip: „karių pensijų įstatymo priedas". (*V. Ž.* Nr. 104, eil. 820).

44

„Netekusiems sveikatos kariams, jų šeimoms, o taip pat žuvusiųjų karių šeimoms pensijų įstatymas" (*V. Ž.* Nr. 104, eil. 819)". „Įstatymo apie algas ir pašalpas kariškiams ir jų šeimynoms" III, IV ir V skyriai (L. V. Ž. Nr. 7), „Virštarnybinių puskarininkių įstatymo" paragr. 23 (V. Ž. Nr. 128, eil. 971) ir Karo nuostatų VIII knygos (1869 m.) 191-592 str. str. nustoja veikę.

45

Šitas įstatymas veikia nuo 1926 metų sausio mėn. pirmos dienos.

Stulginskis
Respublikos Prezidentas

V. Petrulis
Ministeris Pirmininkas

Įstatymas aiškiai apibrėžė asmenis, kuriems duodama pensija, kas laikomi karo invalidais ir kokios šeimos — invalidų šeimomis, ar šeimomis kare žuvusių ar dingusių. Šituo įstatymu nustatyti sveikatos tikrinimo procedūra, nedarbingumo laipsnis, pensijos ištarnavimo laikas, pašalpų ir pensijų skyrimas. Taip pat aiškiai apibrėžta, kuriais atvejais pensija gali būti nutraukta.

Šituo įstatymu pensijos buvo duodamos ir gailestingosioms seserims, kurios dirbo Krašto apsaugos ministerijos įstaigose, pvz., karo ligoninėje, ir laisvai samdomiems tarnautojams, jei jie dirbo Krašto apsaugos ministerijos įstaigose, buvo etatiniai karininkų ar karo valdininkų vietose. Laisvai samdomiems kareivių vietose etatiniams tarnautojams pensijos buvo mokamos pagal valstybės tarnautojų pensijų įstatymą ir taisykles.

Paskelbus Karių pensijų įstatymą, tuoj *Vyr. žin.* 1926 m. sausio mėn. 15 d. Nr. 213, buvo paskelbtos Karių pensijų įstatymui vykdyti taisyklės. Buvo detalus įstatymas ir jam vykdyti detalios taisyklės. Įstatyme ir taisyklėse buvo įjungta ir Lietuvos šaulių sąjunga. Šauliams buvo

numatytos pensijos ir pašalpos, jeigu jie buvo ėję kario pareigas ir atitiko 1-mo ir 2-ro punkto interpretaciją.

Karių pensijų įstatymui vykdyti taisyklės

(Vyr. Žin. Nr. 201, eilinis Nr. 1352)

I. Bendrieji dėsniai.

1

Karių pensijų įstatymas taikomas visiems Lietuvos kariams.

2

Šaulys laikomas einančiu kario pareigas, vykdant jam gautus per savo vadovybę iš Krašto apsaugos ministerijos uždavinius ir atliekant karinio paruošimo pamokas.

3

Karių pensijų įstatymo žodžiai: „tarnaudamas ar dėl tarnavimo kariuomenėje" reikia suprasti taip: „dėl karo tarnybos ar sąryšyje su karo tarnyba".

4

Lėšas pensijoms ir vienkartinėms pašalpoms išmokėti Krašto apsaugos ministerija gauna sąmatos keliu.

5

Kiekvienais metais ne vėliau kaip balandžio mėn. 15 d. Vyriausias štabas duoda kariuomenės intendantui žinių apie reikalingą pensijoms išmokėti sumą, kurią intendantas įneša į kitų metų išlaidų sąmatos projektą.

6

Pensiją paskirti, jos didumą pakeisti ar jos išmokėjimą sustabdyti gali tik Krašto apsaugos ministeris, einant Karių pensijų įstatymu.

7

Krašto apsaugos ministerio nutarimo apie pensijos paskyrimą nuorašas siunčiamas Finansų ministerijai, kuri įsako Lietuvos bankui pensiją išmokėti.

8

Pensijos išmokamos iš to Lietuvos Banko skyriaus, kuris nurodytas pensininko prašyme.

9

Krašto apsaugos ministeriui pensiją paskyrus, Vyriausias štabas siunčia apskrities viršininkui pensijų knygelę pensininkui įteikti. Pensininko pavardę ir knygelės numerį apskrities viršininkas praneša atitinkamam banko skyriui.

10

Apskričių viršininkai surašo visus savo apskrities pensininkus ir, pasikeitus jų teisėms į pensiją, praneša apie tai Vyriausiam štabui.

11

Krašto apsaugos ministeriui pensijos išmokėjimą sustabdžius, pensijų knygelė per apskrities viršininką grąžinama Vyriausiam štabui.

12

Pensininkas turi teisės įgalioti kitą asmenį išgauti jam priklausančią pensiją. Įgaliojimas rašomas pensijų knygelės kupone arba atskirai. Atskiras įgaliojimas gali būti duodamas ne ilgiau kaip vieneriems metams ir tvirtinamas notaro ar miestų ir valsčių valdybų.

Lietuvos Bankas išduoda įgaliojimo priėmimo pažymėjimą.

13

Pensijų gavimo kvitai daromi pensijų knygelės kuponuose. Jei pensininkas ar jo įgaliotas asmuo beraštis, tai pensijos gavimą, jam prašant, pasirašo kitas asmuo.

14

Kiekvieno mėnesio pensija duodama pirmyn, pradedant jos išdavinėjimą nuo 1-mos mėnesio dienos.

15

Pensijų knygelės kuponus išpjauti gali tik Lietuvos Banko skyrius; nei pensininkas, nei jo įgaliotas asmuo neturi teisės tai daryti.

Be pensijų knygelės pensija neduodama.

16

Pametęs pensijų knygelę, pensininkas tuojau praneša apie tai Lietuvos Banko skyriui ir vietos policijai, kuri konstatavusi knygelės pametimą, praneša per apskrities viršininką Vyriausiam štabui.

Šiuo atsitikimu Vyriausias štabas išduoda naują pensijų knygelę šių taisyklių paragr. 9 nustatyta tvarka.

17

Pensininkas, norėdamas gauti ne daugiau kaip trijų mėnesių pensiją avansu,

kreipiasi į banko skyrių, kuris turi gauti šiam reikalui Finansų ministerijos sutikimą.

18

Pensininko ar žuvusio kario vaikai, kurie yra gimę ne vėliau kaip per 306 dienas po jo žuvimo ar iš kariuomenės atleidimo, pensijos žvilgsniu prilyginami žuvusio pensininko vaikams, kurie yra gimę prieš jo žuvimą ar iš kariuomenės atleidimą.

II. Prašymų davimo tvarka

19

Prašymai pensijų reikalais paduodami Krašto apsaugos ministerio vardu:

1) tarnaująs kariuomenėje prašymus paduoda per savo tiesioginius viršininkus.

2) netarnaująs kariuomenėje — per vyriausiąjį štabą, pridėdamas visus reikalingus pensijai gauti dokumentus.

20

Prie prašymo pensijai gauti prideda šiuos dokumentus:

a) invalidas:

1) tarnybos lapo nuorašą,

2) ligos liudijimą;

b) išsitarnavęs pensiją:

1) tarnybos lapo nuorašą,

2) pensijos išskaičiavimo lapą;

c) žuvusio kario pensijai gauti:

jo tarnybos lapo nuorašą, kuriame turi būti pažymėta, kad karys žuvo dėl karo tarnybos ar sąryšyje su karo tarnyba;

d) šeimos nariai: 1) negaunančio pensijos invalido, 2) ištarnavusio pensiją, bet dar negaunančio jos kario, arba 3) žuvusio kario prideda:

1) šio paragr. p.p. a, b ir c nurodytus dokumentus,

2) liudijimą apie šeimos narių skaičių;

e) šeimos nariai: 1) gaunančio pensiją mirusio invalido arba 2) ištarnavusio pensiją ir ją gaunančio mirusio kario, prideda:

1) liudijimą apie pensininko mirtį,

2) pensininko pensijų knygelę, o jos nesant, Vyriausio štabo liudijimą apie pensijos paskyrimą mirusiam,

3) liudijimą apie šeimos narių skaičių;

f) šeimos nariai, be šio paragr. p. p d ir e nurodytų dokumentų, prideda:

1) kario našlė — liudijimą apie jos sutuoktuves, nurodant jų laiką ir liudijimą, kad ji yra neištekėjusi,

2) kario savi vaikai — liudijimą apie jų gimimo datą,

3) kario vaikai, gimę nesusituokus ir įteisėti ar įsūnyti — liudijimą apie jų gimimo datą ir liudijimą apie jų įteisėjimą ar įsūnijimą.

4)kario vaikai, gimę nesusituokus ir neįteisėti ar neįsūnyti — liudijimą apie

jų gimimo datą ir teismo sprendimo nuorašą apie pripažinimą jiems išlaikymo iš kario,

5) kariui svetimi, bet jo įsūnyti vaikai — liudijimą apie jų gimimo datą ir liudijimą apie jų įsūnijimą ir įsūnijimo laiką,

6) kario tėvai — liudijimą apie kario gimimą jų ir liudijimą, kad jie yra beturčiai ir kad nėra kas juos užlaiko.

7) žuvusio kario našlaičiai broliai ir našlaitės sesers — liudijimą apie jų gimimo datą, liudijimą apie jų tėvų mirtį ir liudijimą, kad karys, gyvas būdamas, juos yra laikęs.

I pastaba. Invalidui ar pensiją išsitarnavusiam kariui mirus, jo našlaičiai broliai ir sesers pensijos negauna, nors jis ir būtų juos laikęs.

II pastaba. Be nurodytų dokumentų pensininkai ir jų šeimos nariai prie prašymo turi pridėti:

a) policijos ar valsčiaus valdybos liudijimą, kad jie nėra patekę į invalidų namus arba nėra įstoję į valstybės ar visuomenės labdaringą įstaigą, kurioje jie gauna visą išlaikymą,

b) policijos ar valsčiaus valdybos liudijimą, kad jie nėra įstoję į valstybės tarnybą,

c) policijos liudijimą, kad jie nenustojo į pensiją teisės dėl nusmerkimo (Baudžiamojo st. 28 str.).

Punktas b invalidams netaikomas.

Nuorašus tvirtina dalies vadas, notaras ar kitos valdžios įstaigos viršininkas, arba miestų ir valsčių valdybos.

Gimimo data įrodoma metrikais, o jų nesant, valdžios ar savivaldybės įstaigų liudijimais.

Reikalui esant, Vyriausias štabas turi teisės reikalauti papildomų dokumentų.

21

Pensijos išskaičiavimo lapas sustatomas dalyje ar įstaigoje, iš kurios išsitarnavęs pensiją buvo paleistas iš kariuomenės.

22

Išsitarnavusieji pensiją asmenys ligi 1926 m. sausio mėn. 1 dienos gali paduoti prašymus pensijai gauti ligi 1927 m. sausio mėn. 1 dienos ir gauna ją nuo 1926 m. sausio mėn. 1 dienos; asmenys, padavę prašymus vėliau, gauna pensiją nuo prašymo padavimo dienos.

23

Gaunantieji pensiją kario vaikai ir našlaičiai, jeigu jie mokosi mokslo įstaigose, sukakus jiems 17 metų amžiaus, kad pensija jiems būtų mokama ir toliau, kas metai ne vėliau kaip spalio mėn. 1 d. paduoda per apskrities viršininkus Krašto apsaugos ministeriui prašymus, pridėdami atitinkamus mokslo įstaigų liudijimus. Nepristačiusiems liudijimo pensijų išmokėjimas sustabdomas nuo spalio mėn. 1 dienos.

III. Sveikatos tikrinimas

24

Invalidų sveikatą ir nustoto darbingumo procentą tikrina ir nustato sveikatos tikrinimo komisija. Stodami į komisiją, privalo turėti dokumentus, kuriais įrodoma, kad jie nustojo sveikatos dėl karo tarnybos ar ryšium su karo tarnyba.

25

Sveikatos tikrinimo komisija sudaroma Krašto apsaugos ministerio nurodymu. Siunčiami į komisiją invalidai gauna kariams keliauti leidimą iš vietos karo srities viršininko.

Atskirais atsitikimais, kai invalidas dėl sveikatos silpnumo atvykti į komisiją negali, ji siunčiama invalido sveikatą patikrinti vietoje. Apie tai tie invalidai paduoda prašymus karo srities viršininkui.

26

Sveikatos tikrinimo komisija sudaro ligos liudijimą ir pristato karo sanitarijos inspektoriui patvirtinti. Patvirtintą ligos liudijimą komisija atiduoda invalidui į rankas.

IV. Pensijų ir pašalpų išsitarnavimo laiko nustatymas.

27

Išsitarnavimo laiko pradžia pensijai gauti laikoma nuo tikrojo kario atvykimo į kariuomenės dalį ar įstaigą, dalies įsakymo nurodymų.

28

Kario tarnautas laikas Lietuvos kariuomenėje ligi 1920 metų sausio mėn. 1 dienos į pensijos išsitarnavimo laiką įskaitomas, laikant vieną dieną lygia dviem dienom, nuo 1920 metų sausio mėn. 1 dienos — viena diena tikro dalyvavimo karo veiksmų žygiuose laikoma lygi dviem dienom.

29

Aviacijos tarnyba į pensijos išsitarnavimo laiką įskaitoma taip:

a) taikos metu:

1) tarnaujantiems rikiuotėje — viena diena lygi dviem dienom,

2) tarnaujantiems nerikiuotėje — diena lygi dienai;

b) karo metu duodamos p. a. numatytos taikos meto privilegijos ir be to kiekviena skraidymo valanda karo veiksmų teritorijoje laikoma lygi trims dienoms.

30

Aviacijos rikiuotės tarnautojais laikomi: eskadrilių vadai ir jų padėjėjai

skraidymo instruktoriai ir mokiniai, karo lakūnai, oro žvalgai ir einą jų pareigas. Taip pat aviacijos rikiuotės tarnautojais laikomi: aviacijos viršininkas, jo padėjėjas technikos ir rikiuotės srityse ir aviacijos štabo adjutantas, jeigu jie yra karo lakūnai ar oro žvalgai.

V. Pensijų ir pašalpų didumo nustatymas.

31

Nustatant išsitarnauto laiko pensiją karininkui, karo gydytojui, karo valdininkui ar kapelionui imamas vidutinis jo mėnesinis pagrindinis už laipsnį ir pareigas piniginis atlyginimas, gautas paskutiniais prieš atleidžiant iš kariuomenės 12 mėnesiais ir pensija duodama tokio didumo:

1) ištarnavusiam 20 metų — 50% to atlyginimo.
2) ištarnavusiam 21 metus — 52% to atlyginimo.
3) ištarnavusiam 22 metus — 54% to atlyginimo.
4) ištarnavusiam 23 metus — 56% to atlyginimo.
5) ištarnavusiam 24 metus — 58% to atlyginimo.
6) ištarnavusiam 25 metus — 60% to atlyginimo.
7) ištarnavusiam 26 metus — 62% to atlyginimo.
8) ištarnavusiam 27 metus — 64% to atlyginimo.
9) ištarnavusiam 28 metus — 66% to atlyginimo.
10) ištarnavusiam 29 metus — 68% to atlyginimo.
11) ištarnavusiam 30 metų — 70% to atlyginimo.
12) ištarnavusiam 31 metus — 71% to atlyginimo.
13) ištarnavusiam 32 metus — 72% to atlyginimo.
14) ištarnavusiam 33 metus — 73% to atlyginimo.
15) ištarnavusiam 34 metus — 74% to atlyginimo.
16) ištarnavusiam 35 metus ir daugiau — 75% to atlyginimo.

32

Pensijų didumas išskaičiuojamas iš piniginio atlyginimo, veikiančio išskaičiavimo metu.

33

Piniginis atlyginimas laikomas pagrindine alga už laipsnį ir pareigų ėjimą.

34

Vidutinis mėnesinis piniginis atlyginimas išskaičiuojamas svertinių aritmetinių vidurkių taisyklėmis, t.y. gautas paskutinių 12 mėnesių piniginis atlyginimas dalinamas į dvylika.

35

Priežasčių svarbumą karininkams, gydytojams, karo valdininkams ar karo

kapelionams, neišsitarnavusiems ne daugiau kaip šešis mėnesius ligi 20 metų kiekvienu atsitikimu sprendžia Krašto apsaugos ministeris.

36

Jei karys mirė, neišsitarnavęs pensijos, tai jo šeima gauna kartinę pašalpą, lygią to kario paskutinio mėnesio piniginiam atlyginimui, padaugintam iš skaičiaus ištarnautų pensijai gauti metų.

37

Nurodyta įstatymo paragr. 26 pašalpa, jei nelieka našlės, bet lieka trys ar daugiau šeimos (įstatymo paragr. 3) nariai, skirstoma jiems lygiomis dalimis.

38

Nustatant karo invalidui — kareiviui mėnesinę pensiją, skaičiavimo vienetu imama leitenanto jaunesniojo karininko pusė piniginio atlyginimo ir už kiekvieną aukštesnį kareivio laipsnį pridedama dar po vieną eilinio kareivio mėnesinį piniginį atlyginimą.

39

Lietuvos kariuomenės karo invalidai, įgiję teisę pensijai gauti ligi 1926 metų sausio mėn. 1 d., gali paduoti prašymus ligi 1927 metų sausio mėn. 1 d. ir gauna pensiją už laiką nuo teisių įgijimo dienos ligi 1926 metų sausio mėn. 1 dienos, einant Karių pensijų įstatymo paragr. 28 ir nuo 1920 metų sausio mėn. 1 dienos, einant to pat įstatymo paragrafus 4, 5, 6, 7 ir 8.

40

Antaterminio puskarininkiams, ištarnavusiems be pakaitos ligi įstatyme nurodyto amžiaus, pašalpa duodama tik tuo atsitikimu, jei ištarnavę kareiviais kariuomenėje privalomą laiką laisvu noru liko tarnauti toliau.

Pašalpos didumas nustatomas tik iš antaterminio sąlygomis ištarnautų metų. Priimtiems iš atsargos antaterminio puskarininkiams ši pašalpa neduodama.

VI. Įmokėjimai.

Už karių tarnautą Lietuvos kariuomenėje laiką ligi 1926 metų sausio mėn. 1 dienos įmokėjimai pensijų fondui neprivalomi.

Kariai, norį, kad jiems būtų įskaitytas šis laikas į pensijos išsitarnavimo laiką, įmokėjimus turi pradėti nuo 1926 metų sausio mėnesio ir apie tai praneša raštu savo viršininkui. Šitos sumos įmokėjimas pensijų fondui gali būti išdėstytas ne ilgiau kaip šešeriems metams.

Pensijų fondui įmokėjimų suma sudaroma iš skaičiaus mėnesių kario ištarnautų Lietuvos kariuomenėje, užimant karininko vietą, ligi 1926 metų sausio mėn. 1 dienos, padauginant iš penkių. Ši suma dalinama iš skaičiaus įmokėjimo

mėnesių; gautasai dalmuo parodo mėnesinį įmokėjimo procentą nuo piniginio atlyginimo.

42

Nuo įmokėjimo pensijų fondui per tarnautą kario Lietuvos kariuomenėje laiką ligi 1926 m. sausio mėn. 1 dienos atleidžiami:

1) visi karininkai, karo valdininkai ir puskarininkiai, įstoję kariuomenėn ligi 1919 m. sausio mėn. 15 dienos imamai, t.y. ligi pirmos jų mobilizacijos,

2) visi karininkai, karo valdininkai ir puskarininkiai, įstoję vėliau kaip 1919 m. sausio mėn. 15 d., jei jie buvo tuo laiku nemobilizuojamo amžiaus,

3) visi įstoję eiliniais arba grandiniais ligi 1919 m. kovo mėn. 4 dienos imamai, t.y. ligi pirmojo naujokų šaukimo,

4) visi įstoję eiliniais ar grandiniais vėliau kaip 1919 m. kovo mėn. 4 d., jei jie buvo tuo laiku nešaukiamų metų,

5) visi medicinos ir veterinarijos gydytojai ir felčeriai, medicinos fakulteto studentai, baigę penkis kursus ir veterinarijos instituto, baigę keturis kursus, bet neišlaikę egzaminų, įstoję Lietuvos kariuomenėn gydytojo pareigas eiti ir visi studentai medikai, baigę tris ar keturis kursus ir veterinoriai, baigę du ar tris kursus, įstoję Lietuvos kariuomenėn felčerių pareigas eiti ligi 1919 m. gegužės mėn. 7 dienos, imamai, t.y. ligi pirmos jų mobilizacijos.

6) visi šio paragr. p. 5 nurodyti asmenys, įstoję vėliau kaip 1919 m., gegužės mėn. 7 d., jei jie buvo tuo laiku nemobilizuojamo amžiaus ar kursų,

7) visi farmacijos magistrai, provizoriai ar provizorių padėjėjai, įstoję kariuomenėn ligi 1920 m. kovo mėn. 17 dienos imamai farmaceutų pareigas eiti, t.y. ligi pirmos jų mobilizacijos.

8) visi šio paragr. 7 punkte nurodyti asmenys, įstoję vėliau kaip 1920 m. kovo mėn. 17 d., jei jie buvo tuo laiku nemobilizuojamo amžiaus,

9) visi Vyčio Kryžiaus ordino I rūšies kavalieriai.

VII. Pereinamoji dalis.

43

Nuo 1926 m. sausio mėn. 1 dienos pensija bus mokama, einant Karių pensijų įstatymu (*Vyr. Žin.* Nr. 201, eilinis Nr. 1352) ir tik naujomis pensijų knygelėmis.

Visos senos pensijų knygelės, išgavus pensininkams priklausančią jiems pensiją ligi 1926 m. sausio mėn. 1 d. grąžinamos Vyriausiam štabui, kuris išduoda pensininkams naujas knygeles.

44

Nustojusieji mažiau kaip 25% darbingumo kariai, kuriems jau buvo išmokėta kartinė pašalpa prieš šio įstatymo veikimo pradžią, skirtumui tarp gautos ir šito įstatymo paragr. 7 nustatytos pašalpos gauti paduoda per savo apskrities viršininką Krašto apsaugos ministeriui prašymą, nurodydami per kurį Lietuvos banko skyrių norėtų tą skirtumą gauti.

45

Karo invalidai ir jų šeimos, gavę sukapitalizuotą pensiją prieš šito įstatymo veikimo pradžią, normalinei pensijai gauti, einant įstatymo paragr. 31, turi paduoti prašymus, pridėjus dokumentus, liudijančius, kad jie per tą laiką pensijos teisės nėra nustoję ir nurodyti, per kurį Lietuvos banko skyrių ateityje norėtų pensiją gauti.

46

Šitos taisyklės taikomos ir Krašto apsaugos ministerijos įstaigų ar kariuomenės dalių etatinių tarnybų karininkų ir karo valdininkų vietų laisvai samdomiems tarnautojams ir gailestingosioms seserims.

Dr. L. Bistras
Krašto Apsaugos Ministeris.
Dr. P. Karvelis
Finansų Ministeris
A. Endziulaitis
Vidaus Reikalų Ministeris

VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ PENSIJŲ IR PAŠALPŲ TVARKYMAS

Pirmiau buvo sutvarkytas karių pensijų ir pašalpų klausimas, nes jis, po kovų už nepriklausomybę ir Lietuvos teritorijos nuo priešų apgynimo, buvo svarbesnis ir aktualesnis. Po to buvo prieita prie valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų tvarkymo. 1925 m. lapkričio mėn. 13 d. Seimas priėmė Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymą. Jis buvo paskelbtas *Vyr. žin.* 1926 m. balandžio mėn. 10 d. Nr. 221.

Šiuo įstatymu pensijas galėjo gauti;

1. valstybės tarnautojas, ištarnavęs valstybės tarnyboje ne mažiau kaip 25 metus;

2. valstybės tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip 20 metų, jeigu pateikia sveikatos tikrinimo komisijos pažymėjimą, kad toliau negali dirbti;

3) valstybės tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip 10 metų, jei atleistas iš tarnybos dėl dvasios ar kūno susilpnėjimo;

4) valstybės tarnautojas, dėl tarnybos nustojęs ne mažiau kaip 25% fizinio ar profesinio darbingumo;

5) šeima mirusio valstybės tarnautojo, kuris mirdamas buvo pensininkas, arba turėjo teisę pensijai gauti;

6. šeima valstybės tarnautojo, kuris yra miręs nuo kūno sužalojimų ar užkrečiamų ligų, gautų einant tarnybą;

7. šeima nežinia kur dingusio valstybės tarnautojo;

8. šeima valstybės tarnautojo, kuris yra miręs prieš šiam įstatymui išeinant;

9. valstybės tarnautojas, kuris prieš šitą įstatymą išleidžiant buvo Lietuvoje atleistas iš tarnybos: a) dėl senatvės, b) dėl darbingumo nustojimo ar ligos, pareinančios nuo tarnybos.

Toliau šitame įstatyme nusakoma, kas galėjo gauti kartinę pašalpą, šeimos interpretacija, pensijos ištarnavimo laiko nustatymas, pensijos didumas, pensijų mokėjimas valstybės tarnautojams, pensijų mokėjimas tarnautojų šeimoms, pašalpos valstybės tarnautojams ir jų šeimoms, pagalba ligoje, tvarka pensijai ir pašalpai gauti, pensijos mokėjimo nutraukimas ir kitos šį klausimą liečiančios detalės.

Pensijas ar pašalpas visiems valstybės tarnautojams skyrė tam tikra Ministerių kabineto komisija, sudaryta iš Finansų ir Teisingumo ministerijų, Valstybės kontrolės ir suinteresuotos įstaigos atstovų. Komisijos nutarimai galėjo būti skundžiami Ministerių kabinetui. Pašalpas ir pensijas mokėjo Finansų ministerija.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Seimo 1925 m. lapkričio mėn. 13 d. priimtą Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymą:

Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas

Vyr. žin. 1926 m. balandžio mėn. 10 d. Nr. 221

I. Asmenys, kuriems duodamos pensijos ir pašalpos

1

Šituo įstatymu turi teisę gauti pensiją;

1) valstybės tarnautojas, ištarnavęs valstybės tarnyboj ne mažiau kaip dvidešimt penkerius metus;

2) valstybės tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip dvidešimt metų, jeigu pristato sveikatos tikrinimo komisijos pažymėjimą, kad toliau nebegali tarnauti;

3) valstybės tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip dešimt metų, jei atleistas iš tarnybos dėl dvasios ar kūno susilpnėjimo;

4) valstybės tarnautojas, dėl tarnybos nustojęs ne mažiau kaip dvidešimt penkis

procentus fizinio ar profesinio darbingumo;

5) šeima mirusio valstybės tarnautojo, kuris mirdamas buvo pensininkas ar turėjo teisę pensijai gauti;

6) šeima valstybės tarnautojo, kuris yra miręs nuo kūno pakenkimų ar apkrečiamų ligų, gautų einant tarnybą;

7) šeima nežinia kur dingusio valstybės tarnautojo;

8) šeima valstybės tarnautojo, kuris yra miręs prieš šitam įstatymui įsiteisint;

9) valstybės tarnautojas, kuris prieš šitą įstatymą išleidžiant buvo Lietuvoje atleistas iš tarnybos: a) dėl senatvės, b) dėl darbingumo nustojimo ar ligos, pareinančių nuo tarnybos;

10) šito paragrafo 9-e punkte pažymėto valstybės tarnautojo šeima.

I pastaba. Valstybės tarnautojas, dėl svarbios priežasties neištarnavęs ligi dvidešimt penkerių metų ne daugia kaip šešis mėnesius gauna pensiją už visus dvidešimt penkerius metus.

II pastaba. Jei šito paragrafo šeštame punkte nurodytas valstybės tarnautojas yra miręs prieš šitą įstatymą išleidžiant, tai jo šeima gauna pensiją nuo šito įstatymo įsiteisėjimo dienos.

2

Šituo įstatymu turi teisės gauti kartinę pašalpą —

1) valstybės tarnautojas, ištarnavęs nuo pusės ligi dešimties metų, jei atleistas iš tarnybos dėl sunkios neišgydomos ligos, reikalaujančios nuolatinės kitų priežiūros;

2) valstybės tarnautojas, ištarnavęs nuo dvejų ligi dešimties metų, jei atleistas iš tarnybos dėl dvasios ar kūno susilpnėjimo;

3) valstybės tarnautojas, dėl tarnavimo nustojęs mažiau kaip dvidešimt penkis procentus darbingumo, bet ne mažiau kaip dešimt procentų, jei neturi teisės pensiją gauti;

4) valstybės tarnautojas, atleistas iš tarnybos be jo kaltės (likviduojant įstaigą, mažinant etatus ar kitais atvejais);

5) šeima valstybės tarnautojo, kuris miršta prieš išsitarnaudamas pensiją.

3

Valstybės tarnautojo šeima laikomi:

1) tarnautojo našlė, jei pensininkas buvo ją vedęs ne vėliau kaip treji metai prieš išeidamas iš tarnybos;

2) savi vaikai ligi septyniolikos metų amžiaus, kad ir būtų gimę nesusituokus, bet vėliau būtų įteisėti ar įsūnyti, arba jei teismo būtų jiems pripažintas laikymas.

3) svetimi vaikai, įsūnyti prieš penkerius metus lig dienos, kurią velionis bus įgijęs pensijos teisę;

4) tėvai, jei pensininkas gyvas būdamas juos laikė;

5) mirusio valstybės tarnautojo našlaičiai broliai ir našlaitės seserys ligi septyniolikos metų amžiaus, jeigu valstybės tarnautojas gyvas būdamas juos laikė.

Pastaba. Savi ir įsūnyti pensininko vaikai ar pensininko našlaičiai broliai ir našlaitės seserys, kuriuos pensininkas, gyvas būdamas, laikė, jeigu jie eina mokslą, gauna pensiją ligi 21-rių metų amžiaus.

4

Pažymėti trečio paragrafo pastaboje asmenys gali gauti pensiją, tik Ministerių Kabinetui nutarus.

5

Moteriai tarnautojai mirus, pensiją ar pašalpą gauna našlys, vaikai ir tėvai. Našlys naudojasi teisėmis, kurios teikiamos našlei.

6

Našlė, gaunanti pensiją ar pašalpą už savo valstybinę tarnybą, neturi teisės į savo vyro pensiją ar pašalpą. Tačiau ta našlė gali atsisakyti nuo savo pensijos ar pašalpos, ir tuo atveju ji gauna savo vyro pensiją ar pašalpą.

II. Pensijos išsitarnavimo laiko nustatymas.

7

Į pensijos išsitarnavimo laiką valstybės tarnautojui įskaitoma.

1) etatinės tarnybos laikas;

2) neetatinės tarnybos laikas, jei už tą laiką bus sumokėti pensijų fondui įnašai, išskaityti iš tarnautojo pagrindinio atlyginimo;

3) teisėtų atostogų laikas;

4) nelaisvėje išbūtas laikas;

5) Seimo atstovu išbūtas laikas;

6) mobilizuotu ar savanoriu kariuomenėje ištarnautas laikas.

8

Į pensijos išsitarnavimo laiką įskaitomas valstybės tarnautojo darbas, dirbtas švietimo, labdarybės ar kitose visuomenės įstaigose vokiečių okupacijos metu nuo 1915 metų rugpjūčio mėn. 1 d. ligi 1918 metų vasario mėn. 16 d.

9

Į pensijos išsitarnavimo laiką valstybės tarnautojui, kuris yra ištarnavęs Lietuvos valstybės tarnyboje ne mažiau kaip penkeris metus, įskaitoma jo tarnyba ligi 1918 m. vasario mėn. 16 d. kitose valstybėse, kurių dalį sudarė ir Lietuvos teritorija, jeigu į tą tarnybą jis buvo valstybės organų paskirtas arba jų patvirtintas.

10

Asmeniui, kuris nėra ištarnavęs Lietuvos valstybės tarnyboj penkerių metų ar visai netarnavęs joje, į pensijos išsitarnavimo laiką gali būti įskaityta visa tarnyba arba jos dalis 9 paragrafe nurodytose valstybėse, Ministerių kabineto nutarimu.

11

Į pensijos išsitarnavimo laiką, Ministerių kabineto nutarimu, gali būti įskaitytas laikas, tarnautas privatinėse Lietuvių švietimo įstaigose ligi 1918 m. vasario mėn. 16 d.

12

Į pensijos išsitarnavimo laiką įskaitoma tarnyba buvusioje Rusų valstybėj tik tuo atveju, jei tarnautojas grįžo į Lietuvą ir buvo priimtas į tarnybą ne vėliau kaip 1919 metais.

Asmeniui, grįžusiam po 1919 m., tarnyba buvusioje Rusų valstybėje įskaitoma tik tuo atveju, jeigu jo grįžimas buvo nenugalimų kliūčių sutrukdytas.

13

Tarnautojui, kuris nedalyvavo devintam paragrafe nurodytų Valstybių pensijų fonde, pensijai gauti jo tarnyba tose valstybėse gali būti įskaityta Ministerių kabineto nutarimu, jei tarnautojas sumokės už tą išmokėtą dalį pensijų fondui, šio įstatymo nustatytą mokėjimą.

III. Pagrindai pensijai nustatyti

14

Pensijai nustatyti pagrindu imama tarnautojo paskutinių metų kategorijos pagrindinė alga, jei tarnautojas yra išsitarnavęs toje kategorijoje ne mažiau kaip trejus metus; jei tarnautojas toj kategorijoje nėra ištarnavęs trejų metų, tai pensijai nustatyti pagrindu imama priešpaskutinės tarnybos kategorijos pagrindinė alga.

Pastaba. Į pagrindinę algą įskaitomi ir trimečių priedai.

15

Jeigu atleidžiamas valstybės tarnautojas ėjo kelių tarnybų pareigas, tai pensijai nustatyti pagrindu imama aukštesnės tarnybos alga.

16

Pasikeitus valstybės tarnautojų atlyginimo normoms, atitinkamai keičiamas ir paskirtos pensijos didumas.

17

Už dvidešimt tarnybos metų duodama pensija penkaisdešimt procentų pagrindinės algos didumo.

Už kiekvienos tarnybos metus po dvidešimt metų pensija kas metai didinama.

a) nuo dvidešimt ligi trisdešimt metų 2% pagrindinės algos.

b) po trisdešimt ligi trisdešimt penkerių metų — 1% pagrindinės algos.

Po trisdešimt penkerių metų pensija nebedidinama.

18

Valstybės tarnautojas, kuris yra nustojęs darbingumo jau išsitarnavęs pensiją, turi teisę pasirinkti ar paprastą pensiją ar invalido pensiją.

IV. Bendrieji dėsniai pensijai mokėti

19

Pensijos teisė negali būti nei perleista kitam asmeniui, nei įkeista.

20

Pensija gali būti mokama avansu, bet ne daugiau kaip už tris mėnesius.

21

Pensininkui, atiduotam tieson už nusikaltimus, numatytus šito įstatymo 53 paragrafe 2 p., mokama pusė pensijos.

Teismo išteisintam arba nubaustam tokia bausme, kuri pensijos teisės neatima, grąžinama kita pusė pensijos.

V. Pensijų mokėjimas valstybės tarnautojams

22

Valstybės tarnautojas, ištarnavęs valstybės tarnyboj dvidešimt penkerius metus, išeidamas iš tarnybos gauna pensiją šešiasdešimt procentų savo pagrindinės algos didumo.

23

Valstybės tarnautojas, ištarnavęs valstybės tarnyboje dvidešimt metų, išeidamas iš tarnybos gauna pensiją penkiasdešimt procentų savo pagrindinės algos didumo.

24

Valstybės tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip dešimt metų ir atleistas iš tarnybos dėl dvasios ar kūno susilpnėjimo, gauna pensiją penkiasdešimt procentų savo pagrindinės algos didumo.

25

Valstybės tarnautojas, dėl tarnybos nustojęs fizino ar profesinio darbingumo, gauna darbingumo nustojimo metu nuo savo pagrindinės algos tiek procentų, kiek procentų darbingumo yra nustojęs.

26

Valstybės tarnautojas, dėl tarnybos nustojęs šimto procentų darbingumo ir

reikalingas nuolatinės kito asmens priežiūros, gauna dar priedą, lygų penkiasdešimt procentų jam skiriamos pensijos.

VI. Pensijų mokėjimas valstybės tarnautojų šeimoms

27

Jei valstybės tarnautojas, padavęs prašymą pensijai ar pašalpai gauti, miršta anksčiau, negu bus jam paskirta pensija ar pašalpa, tai jo pensija ar pašalpa išduodama jo šeimai.

28

Pensininkui mirus, jo našlė ir vaikai per du mėnesius gauna mirusiojo pensiją; dviem mėnesiam praėjus, pensija jiems duodama šito įstatymo nurodytu būdu.

29

Valstybės tarnautojui mirus betarnaujant, jo šeimos pensijos pagrindui imama toji pensija, kurią būtų gavęs tas tarnautojas, išėjęs iš tarnybos mirimo dieną.

30

Mirusio valstybės tarnautojo našlei skiriama pusė vyro pensijos; vaikams, tėvams, broliams ir seserims skiriama mirusiojo pensijos po ketvirtį kiekvienam.

Visų nurodytų asmenų pensijų suma negali būti didesnė kaip mirusiojo pensija.

Jei pensiją nustatant šeimos pensijos suma buvo didesnė kaip mirusiojo pensija, tai našlė gauna visą jai skiriamą dalį, o kiti šeimos nariai likusią pensijos dalį dalinasi lygiomis.

Jei gaunąs pensiją vienas šeimos narys netektų pensijos teisės, tai jo dalis skirstoma kitiems šeimos nariams tik tuo atveju, jeigu jie gaudavo mirusiojo pensijos mažiau kaip po ketvirtį, jei šeimos nariai gaudavo po ketvirtį mirusiojo pensijos, tai likusioji dalis jiems neskirstoma.

31

Jei pensininkas miršta nepalikdamas nei žmonos, nei vaikų, tai jo tėvai gauna mirusiojo pensijos,

1) jei abu gyvi — po dvidešimt penkis procentus kiekvienas;

2) jei vienas gyvas — keturiasdešimt procentų.

32

Jei valstybės tarnautojas miršta nuo kūno pakenkimų ar apkrečiamų ligų, gautų einant tarnybą, tai jo šeima gauna visą pensiją.

Jei valstybės tarnautojas yra miręs prieš šitam įstatymui įsiteisinant nuo kūno pakenkimų ar apkrečiamų ligų, gautų einant tarnybą, tai jo šeima gauna šitame paragrafe nurodytą pensiją nuo šito įstatymo įsiteisėjimo dienos.

33

Nežinia kur dingusio valstybės tarnautojo šeimai, ligi to tarnautojo atsiradimo dienos, pensija skiriama tokia, kurią būtų gavęs tarnautojas, jei būtų miręs dingimo metu.

VII. Pašalpos valstybės tarnautojams

34

Pašalpa duodama valstybės tarnautojui šitokia tvarka:

1) valstybės tarnautojui, atleistam iš tarnybos dėl sunkios neišgydomos ligos, reikalingos nuolatinės kitų priežiūros,

a) ištarnavusiam nuo pusės ligi penkerių metų — duodama kartinė pašalpa pusės metų pagrindinės algos didumo;

b) ištarnavusiam nuo penkerių ligi dešimties metų — duodama kartinė pašalpa pusantrų metų pagrindinės algos didumo;

2) valstybės tarnautojui, atleistam iš tarnybos dėl dvasios ar kūno susilpnėjimo,

a) ištarnavusiam nuo dvejų ligi penkerių metų — duodama kartinė pašalpa pusės metų pagrindinės algos didumo;

b) ištarnavusiam nuo penkerių ligi dešimties metų — duodama kartinė pašalpa vienerių metų pagrindinės algos didumo.

35

Valstybės tarnautojas, dėl tarnavimo nustojęs mažiau kaip dvidešimt penkis procentus darbingumo, gauna kartinę pašalpą didumo pusės metų savo pagrindinės algos, gautos paskutinį tarnavimo mėnesį.

36

Valstybės tarnautojas, nustojęs mažiau kaip dešimt procentų darbingumo, pašalpos negauna.

37

Valstybės tarnautojui, atleistam iš tarnybos be jo kaltės (likviduojant įstaigą, mažinant etatus ar kitais atvejais), duodama pašalpa jo pagrindinės algos didumo tiek mėnesių, kiek visų metų tarnautojas yra ištarnavęs.

Jei toks tarnautojas vėl gautų valstybės tarnybą, tai šito paragrafo pirmame posme nurodyta pašalpa toliau nebeduodama.

VIII. Pašalpos valstybės tarnautojų šeimoms

38

Jei valstybės tarnautojas miršta prieš išsitarnaudamas pensiją, tai jo šeimai už kiekvienus velionio ištarnautus metus duodama kartinė pašalpa vieno mėnesio pagrindinės algos didumo.

39

Kartinė pašalpa našlei ir vaikams skirstoma šitaip;

1) jei lieka našlė su vienu vaiku — trys ketvirčiai pašalpos našlei ir vienas ketvirtis vaikui;

2) jei lieka našlė su dviem vaikais — trys penktadaliai pašalpos našlei ir po penktadalį kiekvienam vaikui;

3) jei lieka našlė su daugiau vaikų — pusė pašalpos našlei ir kita pusė vaikams lygiomis dalimis.

IX. Pagalba ligoje

40

Valstybės tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip pusę metų be pertraukos, susirgęs gauna algą per šešis mėnesius, jeigu jo liga yra fizinė, ir per pusantrų metų, jeigu jo liga yra psichinė.

Išėjus šitam laikui, valstybės tarnautojas turi teisę grįžti į tokią pat tarnybą pirmuoju atveju per pusantrų metų, antruoju — per dvejus metus.

41

Valstybės tarnautojas, ištarnavęs mažiau kaip pusę metų, susirgęs gauna algą per du mėnesius.

Toks tarnautojas turi teisės grįžti į savo tarnybą per du mėnesius nuo susirgimo dienos.

42

Valstybės tarnautoja, ištarnavusi ne mažiau kaip pusę metų, gimdymui gauna aštuonias savaites atostogų su alga.

X. Tvarka pensijai ar pašalpai gauti

43

Valstybės tarnautojas, turįs teisę pensijai ar pašalpai gauti, privalo tuo reikalu paduoti prašymą savo įstaigos viršininkui.

44

Įstaigos viršininkas, gavęs pensijos ar pašalpos prašymą, privalo ne vėliau kaip per penkiolika dienų kreiptis tuo reikalu į atitinkamą ministerį.

45

Valstybės tarnautojas, išėjęs iš tarnybos, prašymą pensijai gauti gali paduoti per dešimtį metų, prašymą pašalpai gauti — per tris mėnesius.

46

Už prašymus ir kitus raštus pensijai ar pašalpai gauti žyminis mokestis nemokamas.

XI. Terminai pensijai gauti

47

Valstybės tarnautojas pensiją gauna —

1) jei išėjęs iš tarnybos paduoda prašymą per tris mėnesius, — nuo dienos, kurią yra išėjęs iš tarnybos,

2) jei prašymą paduoda vėliau, — nuo dienos, kurią yra padavęs prašymą.

48

Jei valstybės tarnautojas, atiduotas tieson ir dėl jo atleistas iš tarnybos, bus teismo išteisintas arba nubaustas, neatimant pensijos teisės, tai jis gali paduoti pensijos prašymą per tris mėnesius nuo dienos, kurią buvo paskelbtas teismo sprendimas ir tada gauna pensiją nuo tos dienos, kurią buvo atleistas iš tarnybos.

Valstybės tarnautojas, praleidęs šitą terminą, gauna pensiją nuo dienos, kurią yra padavęs prašymą.

49

Valstybės tarnautojo šeimai pensija skiriama —

1) nuo dienos, kurią yra miręs vyras ar tėvas, jei pensijos prašymas buvo paduotas ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo mirimo;

2) jei prašymas buvo paduotas vėliau, tai nuo dienos, kurią prašymas buvo paduotas.

50

Gyvenantiems svetimose valstybėse tarnautojo našlei ir vaikams nurodytas keturiasdešimt devinto paragrafo 1 punkte terminas pratęsiamas ligi dvejų metų.

51

Nepaėmus pensijos globėjams, nepilnamečiai visiški našlaičiai nenustoja pensijos teisės nuo tėvų mirimo dienos, jeigu jie patys, sukakę septyniolika metų amžiaus, nepraleis šito įstatymo 49 paragrafe nustatyto laiko prašymui paduoti.

XII. Pensijos mokėjimo nustojimas

52

Jei pensininkas per dvejus metus neatvyktų pensijos atsiimti ar neatsiųstų reikalavimo, tai jo pensija išbraukiama iš išlaidų sąmatos.

Jei po dvejų metų pensininkas vėl prašytų pensijos, tai pensija jam duodama

nuo to laiko, kada jis įteikė pensijos prašymą.

Už praleistą laiką pensininkas nieko negauna.

53

Pensija nebeduodama šitais atvejais;

1) kai pensininkas numiršta;

2) kai teismas nubaudžia pensininką bausme, sujungta su pensijos atėmimu (Baudž. Statuto 28 str.);

3) kai pensininkas priimamas labdarybės įstaigon visu valstybės laikymu;

4) kai pensininkas iš naujo stoja į valstybės tarnybą;

5) kai pensininkams vaikams sukanka septyniolika metų amžiaus arba kai jie priimami į mokslo įstaigą visu valstybės laikymu;

6) kai pensininkė našlė ar duktė išteka;

7) kai pensininkas be svarbių priežasčių apsigyvena užsienyj;

8) kai atsiranda dingęs tarnautojas.

I pastaba. Pensininkui, išėjusiam iš labdarybės ar mokslo įstaigos ar nustojusiam tarnauti, pensija vėl mokama.

II pastaba. Ištekančiai pensininkei našlei duodama kartinė pašalpa vienerių metų pensijos didumo.

54

Ištarnauta sutrumpintu laiku (dėl ligos) pensija nustojama mokėti tuo atveju, jei pensininkas iš naujo stoja į bet kurią valstybės tarnybą ir gauna algą.

Iš tarnybos išėjęs, toks valstybės tarnautojas gali pensiją gauti tik iš naujo peržiūrėjus jo pensijos teisę.

55

Valstybės įstaiga, į kurią pensininkas stoja iš naujo tarnauti, privalo tuojau pranešti Finansų Ministerijai.

XIII. Įstaigos pensijai ir pašalpai skirti ir mokėti

56

Pensiją ar pašalpą visiems valstybės tarnautojams skiria tam tikra Ministerių kabineto komisija, sudaryta iš Finansų ir Teisingumo ministerijų, Valstybės Kontrolės ir suinteresuotos įstaigos atstovų.

57

Komisijos nutarimai gali būti skundžiami Ministerių kabinetui per vieną mėnesį nutarimą paskelbus.

58

Valstybės tarnautojams pensijas ir pašalpas moka Finansų ministerija.

XIV. Įstaiga sveikatai tikrinti

59

Valstybės tarnautojų sveikatą tikrina Vidaus reikalų ministerio paskirta komisija.

XV. Išskaitymas valstybės iždui iš tarnautojų algos

60

Pensijų ir pašalpų fondui sudaryti iš visų valstybės tarnautojų pagridinės algos ir trimečių priedų išskaitoma šeši procentai.

61

Perkėlus tarnautoją į tarnybą su didesne alga, vieno mėnesio pagrindinio atlyginimo skirtumas tarp gauto ir gaunamo atlyginimo įskaitomas į pensijų fondą.

62

Skiriama į pensijų fondą sumą išskaitoma iš tarnautojų algos kas mėnuo.

63

Valstybės tarnautojo Lietuvos valstybės tarnyboje ištarnautas laikas nuo 1918 m. lapkričio mėn. vienuoliktos dienos lig šitam įstatymui įsiteisint ar šito laiko dalis įskaitoma į ištarnautą laiką pensijai gauti, jei valstybės tarnautojas sumoka už tą laiką pensijų fondui šituo įstatymu nustatytus įmokėjmus.

Šitos sumos įmokėjimas pensijų fondui gali būti išdėstytas, bet ne ilgiau kaip šešeriems metams. Šita suma atskaitoma iš valstybės tarnautojo atlyginimo šito įstatymo 62 paragrafo nustatyta tvarka.

Pensijų fondui įmokėjimų suma nustatoma iš įmokėjimo metu tarnautojo gaunamos pagrindinės algos, arba, jeigu jis nebetarnauja, iš jo paskutinės pagrindinės algos tų metų Jungtinių Amerikos Valstybių dolerio kursu.

Stulginskis
Respublikos Prezidentas

Dr. L. Bistras
Ministeris Pirmininkas

SAVIVALDYBIŲ TARNAUTOJŲ APRŪPINIMAS PENSIJOMIS

Savivaldybės ir jų tarnautojai sveikatos aprūpinimo ir socialinio draudimo reikalais nuo pat valstybės įkūrimo daugiausia yra pasidarbavę ir daugiausia pastangų padėję. Savivaldybės ir jų tarnautojai, dažnai jokių įstatymų ar instrukcijų neturėdami, sprendė lokalias svarbias sveikatos problemas ir rūpinosi savo rajono gyventojų sveikatos reikalais.

Savivaldybių tarnautojų pensijų tvarkymas buvo atliktas vėliausiai. Savivaldybių tarnautojų pensijų įstatymas Seimo buvo priimtas 1939 m. balandžio mėn. 15 d. ir *Vyr. žin.* paskelbtas 1939 m. balandžio mėn. 29 d. Nr. 643.

Šis įstatymas principiškai mažai skyrėsi nuo Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymo.

Savivaldybių tarnautojų pensijų įstatymu buvo tvarkomos; 1) valsčių, apskričių ir miestų savivaldybių, 2) Žemės ūkio rūmų, 3) Prekybos, Pramonės ir Amatų rūmų, 4) Darbo rūmų, 5) Ligonių kasų), 6) Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasos, 7) Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo ir 8) Miestų sąjungos tarnautojų pensijos ir pašalpos.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Seimo 1939 m. balandžio 15 d. priimtą Savivaldybių tarnautojų pensijų įstatymą;

Savivaldybių tarnautojų pensijų įstatymas

I. Bendrieji nuostatai

1

Šiuo įstatymu tvarkomos;
1) Valsčių, apskričių ir miestų savivaldybių,
2) Žemės ūkio rūmų,
3) Prekybos, Pramonės ir Amatų rūmų,
4) Darbo rūmų,
5) Ligonių kasų,
6) Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kasos,
7) Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo ir
8) Miestų sąjungos tarnautojų pensijos ir pašalpos.

Kurių kitų savivaldybių tarnautojų pensijos ir pašalpos tvarkomos šiuo įstatymu, tatai nustato Ministrų taryba.

2

Šis įstatymas taikomas 1 str. nurodytų savivaldybių įstaigų skiriamiems ir renkamiems etatiniams tarnautojams, išskyrus tuos, kurie yra paskirti ar išrinkti savivaldybių įstaigų etatiniais tarnautojais, suėję 60 metų amžiaus ir ligi to laiko nėra dalyvavę Savivaldybių tarnautojų pensijų fonde, Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų fonde ar Karių pensijų fonde.

3

Savivaldybės tarnautojas, kuris dalyvauja Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų fonde ar Karių pensijų fonde, Savivaldybių tarnautojų pensijų fonde nedalyvauja.

4

Šiuo įstatymu turi teisę gauti pensiją:

1) tarnautojas, kuris yra ištarnavęs ne mažiau kaip 25 metus;

2) tarnautojas, kuris yra ištarnavęs ne mažiau kaip 15 metų ir nustojęs per tą laiką ne mažiau kaip 50% darbingumo;

3) tarnautojas, kuris dėl tarnybos yra nustojęs ne mažiau kaip 25% fizinio ar profesinio darbingumo;

4) mirusiojo tarnautojo šeima, jei tarnautojas mirdamas turėjo teisę pensiją gauti;

5) mirusiojo tarnautojo šeima, jei tarnautojas mirė ištarnavęs ne mažiau kaip 15 metų arba yra miręs dėl kūno sužalojimo ar apkrečiamos ligos, gautos einant tarnybos pareigas;

6) šeima nežinia kur dingusio tarnautojo;

7) mirusiojo pensininko šeima.

5

Šiuo įstatymu turi teisę gauti kompensaciją;

1) atleistas ne dėl savo kaltės tarnautojas, jei jis neturi teisės gauti pensiją;

2) atleistas dėl nesveikatos tarnautojas, jei jis neturi teisės gauti pensiją;

3) mirusiojo tarnautojo šeima, jei tarnautojas yra miręs neištarnavęs pensijos.

6

Tarnautojo šeima laikoma:

1) tarnautojo našlė, jei tarnautojas buvo ją vedęs ne vėliau kaip 3 metus prieš išeidamas iš tarnybos;

2) tarnautojo našlė, jei tarnautojas mirė neištarnavęs pensijos;

3) tarnautojo našlė, jei tarnautojas yra ją vedęs prieš sužalojimą ar ligą, dėl kurių jis yra įgijęs teisę gauti pensiją;

4) tarnautojo vaikai ligi 17 metų amžiaus ir, jeigu jie eina mokslus viešoje mokykloje — ligi 21 metų, nors būtų gimę nesusituokus, bet yra įteisinti arba jei teismo pripažintas jų išlaikymas;

5) įsūnyti vaikai ligi 17 metų amžiaus, jei jie yra įsūnyti prieš 5 metus ligi dienos, kurią mirusis tarnautojas yra išėjęs į pensiją;

6) posūniai ir podukros ligi 17 metų amžiaus, jeigu mirusis tarnautojas buvo vedęs prieš 5 metus ligi dienos, kurią jis išėjo į pensiją;

7) tėvai, jei mirusis tarnautojas ar pensininkas juos išlaikė;

8) tarnautojo ar pensininko našlaičiai broliai ar seserys ligi 17 metų amžiaus, jei mirusis tarnautojas ar pensininkas juos išlaikė.

7

Tarnautojo ar pensininko šeimos narys netenka teisės gauti pensiją ar kompensaciją, jeigu baudžiamojo teismo sprendimu pripažinta, kad jo baudžiamieji veiksmai buvo tarnautojo ar pensininko mirties priežastimi arba jei jis tokiam veiksmui bendrininkavo.

8

Moteriai tarnautojai mirus, pensiją ar kompensaciją gauna našlys, vaikai ir tėvai.

Našlys naudojasi teisėmis, kurios teikiamos našlei.

9

Jei našlys ar našlė turi teisę gauti pensiją ar kompensaciją už savo tarnybą, tai jie neturi teisės gauti pensijos ar kompensacijos už savo vyro ar žmonos tarnyba; tačiau našlys ar našlė gali atsisakyti nuo savo pensijos ar kompensacijos ir gauti savo žmonos ar vyro pensiją ar kompensaciją.

10

Jeigu vaikas įgyja teisę į vieną pensiją po tėvo mirties ir į antrą — po motinos mirties, tai jis turi teisę gauti tik vieną iš jų, didesniąją.

11

Pensijos ir kompensacijos teisė negali būti nei įkeista, nei perleista.

12

Tarnautojo našlės teisėmis naudojasi ir jo perskirtoji žmona, jeigu skyrybos buvo duotos ne dėl jos kaltės. Perskirtoji žmona naudojasi našlės teisėmis tik tuo atveju, jeigu jinai, tarnautojo mirties metu, turėjo teisę gauti iš jo išlaikymą. Perskirtosios žmonos pensija negali būti didesnė kaip jai pripažintos išlaikymo lėšos. Perskirtoji žmona, kuri vėl ištekėjo, tos teisės neįgyja.

Jeigu, tarnautojui mirus, liko našlė ir perskirtoji žmona, kuri turi teisę gauti pensiją, tai pensija yra dalinama tarp jų pagal šio straipsnio pirmosios pastraipos nuostatus ir visais atvejais perskirtosios žmonos pensija negali būti didesnė kaip pusė našlės pensijos.

13

Pensijos dydžiui nustatyti imamas tarnautojo paskutiniųjų 3 metų 20 str. tvarka nustatytos sumos vidurkis.

14

Į tarnautojo tarnybos laiką įskaitomas ištarnautas laikas:
1) savivaldybės etatinėje tarnyboje,
2) valstybinėje civilinėje etatinėje tarnyboje,
3) karinėje etatinėje tarnyboje,
4) kariuomenėje mobilizuotu ar savanoriu mobilizacijos metu.
Įskaitant laiką, ištarnautą karių karo metu karo veiksmų teritorijoje, taikomi Karių pensijų įstatymo 11-13 str. nuostatai.

15

Į tarnautojo tarnybos laiką neįskaitomas:
1) laikas, ištarnautas ligi 18 metų amžiaus,
2) laikas, už kurį tarnautojas yra gavęs kompensaciją,
3) laikas, išbūtas neapmokamose atostogose, išskyrus atostogas, gautas Seimo nario pareigoms eiti, jeigu už tą laiką į Savivaldybių tarnautojų pensijų ir pašalpų fondą sumokami atitinkami įnašai.

16

Apskaičiuojant bendrą ištarnautą laiką daugiau kaip pusė metų laikoma pilnais metais, pusė metų ir mažiau neįskaitoma.

17

Savivaldybės tarnautojas per du mėnesius nuo paskyrimo ar išrinkimo dienos į savivaldybės tarnybą turi pranešti apie savivaldybės tarnyboje ištarnautą laiką, kurį jis nori įskaitydinti į savo tarnybos laiką.

18

Savivaldybės tarnautojui įskaitant valstybės tarnyboje ištarnautą laiką, jo įmokėti Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų fondui ar Karių pensijų fondui įnašai perkeliami į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą.
Tarnautojo ištarnautas valstybės tarnyboje laikas, už kurį tarnautojas sumoka Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų fondui ar Karių pensijų fondui įnašus, įskaitomas pilnai (metai už metus, mėnesis už mėnesį, diena už dieną).

19

Laikas, ištarnautas valstybės tarnyboje, už kurį tarnautojas nemokėjo įnašų,

gali būti įskaitytas, jeigu savivaldybės tarnautojas sumoka už tą laiką įnašus į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą. Įnešama 6% nuo 20 str. tvarka nustatytos sumos. Įskaitomas pilnai tas laikas, už kurį tie įnašai sumokėti.

Savivaldybės tarnautojų pensijų fondo komisija numatytų įnašų sumokėjimą gali išdėstyti ratomis.

20

Nuo kokios sumos kiekvienas savivaldybės tarnautojas moka į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą įnašus ir kokia suma imama pagrindan apskaičiuojant pensijos ir kompensacijos dydį, tatai nustatė Vidaus reikalų ministras; dėl tarnautojų tų įstaigų, kurios yra kito ministro priežiūroje, tą sumą Vidaus reikalų ministras nustato susitaręs su ją prižiūrinčiu ministru.

21

Tarnautojas, ištarnavęs 25 metus, gauna pensiją 60% 20 str. tvarka nuo nustatytos sumos didumo. Už kiekvienus daugiau kaip 25 ištarnautus metus pensija didinama;

1) nuo 25 ligi 30 metų — po 2% kas metai,

2) nuo 30 ligi 35 metų — po 1% kas metai.

22

Tarnautojas, ištarnavęs ne mažiau kaip 15 metų ir nustojęs ne mažiau kaip 50% darbingumo, gauna pensiją 50% nuo 20 str. tvarka nustatytos sumos.

23

Tarnautojas, dėl tarnybos nustojęs daugiau kaip 25% darbingumo, gauna pensiją tiek nuošimčių didžiausios jo tarnybai numatytos pensijos didumo, kiek nuošimčių darbingumo jis yra nustojęs.

24

Gaunantiems pensiją pagal 23 str. darbingumo nustojimo nuošimtis gali būti tikrinamas per pirmuosius šešerius pensijos mokėjimo metus. Pensininkui, be svarbios priežasties neatvykusiam darbingumo nustojimo nuošimčiui patikrinti, pensijos mokėjimas nutraukiamas.

25

Tarnautojo, mirusio dėl sužalojimo ar apkrečiamos ligos, gautų einant tarnybos pareigas, šeima gauna pensiją 37,5% jo 20 str. tvarka nustatytos sumos didumo.

26

Kai tarnautojas ar pensininkas miršta, nepalikdamas turinčios teisę gauti pensiją ar kompensaciją šeimos, tai jo laidojimo išlaidos, ne daugiau kaip pusan-

tro karto 20 str. tvarka nustatytos sumos didumo, Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo komisijos nutarimu gali būti apmokamos iš Fondo lėšų.

27

Tarnautojui mirus, jo šeimos pensijos pagrindu imama toji pensija, kurią tas tarnautojas būtų gavęs mirimo dieną.

28

Pensininkui mirus, jo našlė ir vaikai per du mėnesius gauna mirusiojo pensiją; šiam laikui suėjus; pensija jiems duodama šio įstatymo nurodyta tvarka.

29

Šeimos pensija skirstoma taip: našlei 50% pensijos, vaikams, tėvams, broliams, seserims — po 25% kiekvienam.

Kiekvienam vaikui, jeigu našlė yra mirusi arba neturi teisės gauti pensijos — 50%.

Nurodytų asmenų pensijų suma negali būti didesnė kaip mirusiojo pensija.

Jei šeimos pensijos suma būtų didesnė kaip mirusiojo pensija, tai našlė gauna 50% pensijos, kiti šeimos nariai — likusią pensijos pusę lygiomis.

Jei vienas šeimos narys miršta ar netenka pensijos teisės, tai jo dalis skirstoma kitiems šeimos nariams tik tuo atveju, jei jie gauna pensijos mažiau kaip po 25%.

30

Jei tarnautojas ar pensininkas miršta, nepalikdamas nei žmonos nei vaikų, tai jo tėvai gauna mirusiojo pensijos:

1) jei abudu gyvi — po 25% kiekvienas,

2) jei vienas gyvas - 40%.

III. Pagrindai kompensacijai gauti

31

Tarnautojas, kuris neturi teisės gauti pensiją, atleistas iš tarnybos ne dėl savo kaltės, gauna kompensaciją tiek mėnesių 20 str. tvarka nustatytos sumos didumo, kiek metų jis yra ištarnavęs.

32

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo komisijos nutarimu visa kompensacija gali būti sumokama vienu kartu.

33

Laikas, už kurį tarnautojas gavo kompensaciją, grįžus jam vėl į tarnybą, įskaitomas į pensijos išsitarnavimo laiką tik tuo atveju, jeigu tarnautojas grąžina Fondui gautą kompensaciją.

Komisijos nutarimu, kompensacijos grąžinimas gali būti išdėstytas ratomis.

34

Mirusiojo tarnautojo, kuris nėra ištarnavęs pensijos, šeima gauna kompensaciją, priklausančią tarnautojui mirimo dieną.

Kompensacija šeimos nariams skirstoma taip:

1) jei yra vienas šeimos narys, tai jis gauna visą kompensacijos sumą,

2) jei yra du šeimos nariai — po pusę tos sumos,

3) jei yra našlė ir du arba daugiau šeimos narių — našlė gauna pusę sumos, kita pusė skirstoma lygiomis dalimis likusiems šeimos nariams.

Skirstant kompensaciją šeimos nariams, mirusiojo tarnautojo broliai ir seserys kompensacijos negauna.

35

Jei tarnautojas dėl tarnybos yra nustojęs nuo 10% ligi 25% darbingumo ir dėl to atleistas iš tarnybos, arba jeigu jis ištarnavęs nuo 6 ligi 15 metų ir atleistas iš tarnybos dėl sunkios nepagydomos ligos ir nustojęs ne mažiau kaip 50% darbingumo, tai, be kompensacijos, jis gauna dar vienkartinę 20 str. tvarka nustatytos sumos pusės metų didumo pašalpą.

IV. Savivaldybių tarnautojų pensijų fondas

36

Savivaldybių tarnautojui senatvėje, sužalojimo ar atleidimo iš tarnybos atvejais ir, tarnautojui mirus, jo šeimai aprūpinti sudaromas Savivaldybių tarnautojų pensijų fondas.

37

Fondui sudaryti iš tarnautojų išskaitoma kas mėnuo po 6% nuo 20 str. tvarka nustatytos sumos.

Savivaldybės už savo tarnautojus moka Fondui 2/3 tarnautojų sumokėtos sumos. Šių įmokėjimų laikotarpius ir tvarką nustato Vidaus reikalų ministras.

38

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondas yra viešosios teisės įstaiga ir turi juridinio asmens teises.

Visos savivaldybės atsako už Fondo pasižadėjimų vykdymą.

39

Jeigu kuri savivaldybinė įstaiga nevykdo šiuo įstatymu jai uždėtų prievolių ar pasižadėjimų Fondui, tai Fondas išieško priverstinu būdu valstybės mokesčių imamąja tvarka.

40

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondas yra Vidaus reikalų ministro žinioje.

41

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo lėšos laikomos Lietuvos Banke, ar žemės Banke, ar Valstybės taupomosiose kasose.

42

Pensijoms, kompensacijoms ir pašalpoms skirti sudaroma Savivaldybių tarnautojų pensijų komisija. Komisiją sudaro pirmininkas ir keturi nariai.

Komisijos pirmininkui ir nariams pavaduoti skiriami pavaduotojai.

43

Komisijos pirmininką, narius ir pavaduotojus skiria ir atleidžia Vidaus reikalų ministras.

Komisijos nariai ir jų pavaduotojai skiriami iš Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo dalyvių.

44

Komisijos pirmininkas tvarko tuos Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo reikalus, kuriuos jam paveda Vidaus reikalų ministras.

45

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo vidaus ir darbo tvarką nustato Fondo statutas.

Fondo statutą, Fondo raštinės etatus, Fondo komisijos pirmininko bei narių ir tarnautojų atlyginimą nustato Vidaus reikalų ministras.

46

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo išmokėjimai ir Fondo dalyvių ir savivaldybių įnašų įmokėjimai į Fondą atliekami per Finansų ministerijos Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų skyrių.

47

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo komisijos, sveikatos tikrinimo komisijų, Vyriausiosios sveikatos tikrinimo komisijos ir fondo raštinės išlaidos sumokamos iš Fondo lėšų.

Taip pat iš Fondo lėšų sumokama ir Finansų ministerijos Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų skyriaus išlaidos, susijusios su Savivaldybių tarnautojų pensijų fondo operacijų tvarkymu.

V. Tvarka pensijai ar kompensacijai gauti

48

Prašymai pensijai ar kompensacijai gauti duodami per tą įstaigą, kur tarnautojas paskiausiai tarnavo.

Įstaigos viršininkas ar jo šeimos nariai prašymą pensijai ar kompensacijai gauti duoda per tą įstaigą, kuriai priklauso tiesioginė viršininko priežiūra.

49

Įstaiga, gavusi prašymą, ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo gavimo dienos, perduoda jį su reikalingais pensijai ar kompensacijai gauti įrodymais Savivaldybių tarnautojų pensijų komisijai.

50

Pensijų komisija gautą prašymą turi išspręsti ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo prašymo gavimo dienos.

Komisijos nutarimo nuorašas įteikiamas prašytojui.

Ligi prašymas bus išspręstas, Komisijos nutarimu prašytojui gali būti duota avanso pensijos sąskaita.

51

Prašytojas, ne vėliau kaip per mėnesį nuo nutarimo gavimo dienos, gali jį skųsti Ministrų tarybai.

skundai duodami per Savivaldybių tarnautojų pensijų komisiją.

52

Ministrų tarybos nutarimas galutinis.

53

Savivaldybės tarnautojas prašymą pensijai gauti gali duoti ne vėliau kaip per 10 metų nuo išėjimo iš tarnybos.

54

Jei tarnautojas paduoda prašymą pensijai gauti per 3 mėnesius nuo išėjimo iš tarnybos, tai pensija jam mokama nuo išėjimo iš tarnybos; jei prašymą paduoda vėliau — nuo prašymo padavimo.

55

Jei šeimos narių prašymas pensijai gauti paduodamas ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo tarnautojo mirties, tai pensija šeimai skiriama nuo tarnautojo mirties dienos; jei prašymas paduodamas vėliau — nuo prašymo padavimo.

56

Tarnautojas arba, jam mirus, jo šeima paduoda prašymą kompensacijai gauti ne vėliau kaip per 6 mėnesius.

Per 6 mėnesius be svarbios priežasties prašymo nepadavę, nustoja teisės gauti kompensaciją.

57

Jeigu globėjai nėra išrūpinę nepilnamečiams našlaičiams priklausančios pensijos ar kompensacijos, tai teisė gauti pensiją ar kompensaciją priklauso našlaičiams nuo tėvų mirimo dienos, jeigu jie, suėję 21 metus amžiaus, 53, 54 ir 56 str. nustatytu laiku paduoda prašymą pensijai ar kompensacijai gauti.

VI. Pensijos mokėjimo sustabdymas ir nutraukimas

58

Pensijos mokėjimas nutraukiamas;

1) kai pensininkas miršta,

2) kai pensininkas netenka Lietuvos pilietybės,

3) kai teismas nubaudžia pensininką bausme, sujungta su pensijos atėmimu (Baudž. Stat. 28 str.),

4) kai pensininkas gauna pensiją kitais įstatymais.

5) kai pensininkė — našlė ar duktė — išteka,

6) kai pensininkas — vaikas — yra suėjęs 17 metų, o jei lanko mokyklą — 21 metus amžiaus, ir

7) kai dinguolis atsiranda.

59

Pensijos mokėjimas sustabdomas;

1) kai pensininkas be Vidaus reikalų ministro leidimo gyvena užsienyje ilgiau kaip du mėnesius,

2) kai pensininkas priimtas valstybės, savivaldybės ar labdarybės įstaigon, kurioje jis gauna pilną išlaikymą.

3) kai pensininkas stoja tarnauti į valstybės, savivaldybės ar į tokią privatinę įstaigą ar įmonę, kurioje Valstybės iždui ar savivaldybei priklauso tos įstaigos ar įmonės 25% kapitalo.

60

59 str. numatytais atvejais pensijos mokėjimas sustabdomas tam laikui, ligi kol tęsėsi ta padėtis, dėl kurios pensijos mokėjimas buvo sustabdytas.

61

Jei pensininkas nustoja teisės gauti pensiją, tai jis turi tatai nedelsdamas pranešti Finansų ministerijos pensijų ir pašalpų skyriui.

62

Neteisėtai gauta pensija ar kompensacija ieškoma iš pensiją ar kompensaciją gavusio asmens Savivaldybių tarnautojų pensijų komisijos nutarimu valstybės mokesčių imamąja tvarka.

63

Ištekančiai našlei pensininkei duodama kartinė pašalpa, lygi vienerių metų pensijai.

64

Pensininkas, nepaėmęs pensijos per dvejus metus, turi duoti iš naujo prašymą pensijai gauti; šiuo atveju pensija jam mokama nuo prašymo padavimo dienos.

Už praleistą laiką pensija nemokama.

65

Savivaldybių tarnautojų pensijų komisijos pirmininko nutarimu pensija gali būti mokama avansu, tačiau ne daugiau kaip už 3 mėnesius.

VII. Sveikatos tikrinimas

66

Savivaldybės tarnautojų sveikatai tikrinti, darbingumo nustojimo nuošimčiui nustatyti, ligos ar mirties ryšiui su tarnyba nustatyti Vidaus reikalų ministras skiria sveikatos tikrinimo komisijas ir Vyriausiąją sveikatos tikrinimo komisiją.

67

Sveikatos tikrinmo komisiją sudaro pirmininkas ir du nariai.

68

Ištyrusi tarnautojo sveikatą, sveikatos tikrinimo komisija surašo apie tai aktą.

69

Sveikatos tikrinimo komisijos nutarimai per 14 dienų nuo akto nuorašo gavimo gali būti skundžiami Vyriausiajai sveikatos tikrinimo komisijai.

Vyriausiajai sveikatos tikrinimo komisijai skųsti gali suinteresuotieji asmenys, Savivaldybių tarnautojų pensijų komisija ir įstaigos viršininkas, kurioje tikrinamasis paskiausiai tarnavo.

70

Vyriausiosios sveikatos tikrinimo komisijos nutarimai yra galutini.

71

Kauno miesto savivaldybės tarnautojų pensijų ir kompensacijų fondo lėšos perkeliamos į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą.

Savivaldybių tarnautojų pensijų fondas perima Kauno miesto savivaldybių tarnautojų pensijų ir kompensacijų fondo teises ir prievoles, kurios yra pagrįstos Kauno miesto savivaldybių tarnautojų pensijų ir kompensacijų fondo statutu.

Kauno miesto savivaldybės tarnautojų pensijų ir kompensacijų fondo dalyviams savivaldybinėje tarnyboje ištarnautas laikas, už kurį įnašai tam Fondui sumokėti, įskaitomas į tarnybos laiką pensijai gauti.

72

Savivaldybių tarnautojams į tarnybos laiką pensijai gauti įskaitomas ligi 1918 m. vasario 16 d. savivaldybinėje tarnyboje Lietuvoje ištarnautas laikas, jeigu už tą laiką tarnautojas sumoka į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą 6% nuo 20 str. tvarka nustatytos sumos.

73

Savivaldybės tarnautojams, išskyrus Kauno miesto savivaldybės tarnautojų pensijų ir kompensacijų fondo dalyvius, į tarnybos laiką pensijai gauti įskaitomas jų ištarnautas nuo 1918 m. vasario 16 d. savivaldybinėje įstaigoje laikas, kai Savivaldybių tarnautojų fondas gauna už juos:

1) už laiką nuo 1918 m. vasario 16 d. ligi 1933 m. sausio 1 d. — 6% nuo 20 str. tvarka nustatytos sumos Savivaldybių tarnautojų pensijų komisijos nutarimo apie įskaitymą metu, kurių 5% sumoka tarnautojas ir 1% — savivaldybė,

2) už laiką nuo 1933 m. sausio 1 d. ligi šio įstatymo įsigaliojimo — 10% nuo gautojo pagrindinio atlyginimo, kurių pusę sumoka tarnautojas ir pusę savivaldybė.

74

Savivaldybės tarnautojui, kuris šio įstatymo įsigaliojimo dieną nedalyvauja savivaldybės įstaigos taupmenų fonde, sąskaitoje ar kasoje, savivaldybinėje įstaigoje prieš šio įstatymo įsigaliojimą ištarnautas laikas įskaitomas į pensijai ištarnauti laiką tik tuo atveju, jei jis sumoka už tą laiką 10% jo nuo 20 str. tvarka nustatytos sumos Pensijų komisijos nutarimo apie įskaitymą metu.

Savivaldybės tarnautojo, kuris šio įstatymo įsigaliojimo metu dalyvauja savivaldybės įstaigos taupmenų fonde, sąskaitoje ar kasoje, 73 str. 1 ir 2 p.p. numatyti įnašai gali būti sumokami iš tuose fonduose esančių įnašų.

75

74 str. numatytų papildomų įnašų sumokėjimas gali būti išdėstytas per tiek metų, kiek tarnautojas prašo įskaityti, tačiau ne ilgiau kaip per 10 metų.

Jei tarnautojas išeina iš tarnybos nebaigęs mokėti įnašų, tai tie įnašai

padengiami 1/3 pensijos. Mokant tarnautojui kompensaciją, įnašai iš karto padengiami.

76

Šis įstatymas yra taikomas savivaldybių įstaigų skiriamiems ir renkamiems etatiniams tarnautojams, paskirtiems ar išrinktiems savivaldybių įstaigų etatiniais tarnautojais ir suėjus jiems 60 metų amžiaus, jeigu jie yra tarnavę valstybinėje tarnyboje ligi 1926 m. balandžio 10 d. arba savivaldybinėje tarnyboje ligi 1939 m. liepos 1 dienos.

77

Lietuvos kariuomenės kūrėjai-savanoriai ir Vyčio karo ordino kavalieriai už laiką, ištarnautą kariuomenėje ligi 1926 m. sausio 1 d. nuo įnašų mokėjimo į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą atleidžiami.

78

Savivaldybių tarnautojui pereinant į valstybės tarnybą, jo sumokėti į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą įnašai perkeliami į atitinkamą Valstybės tarnautojų pensijų fondą.

79

Šiam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministras leidžia taisykles.

80

Šis įstatymas veikia nuo 1939 m. liepos 1 d.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Černius
Ministras Pirmininkas

Valstybės tarnautojai kartais pereidavo tarnauti į savivaldybes arba savivaldybių tarnautojai — į valstybines tarnybas. Todėl, išleidus Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymą ir Savivaldybių tarnautojų pensijų įstatymą, reikėjo juos suderinti, kad pakeitusių tarnybą tarnautojų pensijų ir pašalpų reikalai nenukentėtų. Todėl buvo išleistas Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymo pakeitimas. Jis buvo paskelbtas *Vyr. žin.* 1939 m. balandžio mėn. 29 d. Nr. 643.

Respublikos Prezidentas skelbia šį Seimo 1939 m. balandžio 15 d. priimtą Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymo pakeitimą:

Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymo pakeitimas
(V. Ž. Nr. 221, eil. 1443, Nr. 490, eil. 3425)

Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas pakeičiamas taip:

7

Į pensijos išsitarnavimo laiką valstybės tarnautojui įskaitomas:
1) etatinės tarnybos laikas,
2) neetatinės tarnybos laikas, jei už tą laiką sumokami pensijų fondui įnašai, išskaityti iš tarnautojo pagrindinio atlyginimo,
3) teisėtų atostogų laikas,
4) nelaisvėje išbūtas laikas,
5) Seimo nariu išbūtas laikas,
6) mobilizuotu ar savanoriu kariuomenėje ištarnautas laikas,
7) savivaldybinėje etatinėje tarnyboje ištarnautas laikas, už kurį jis mokėjo Savivaldybės tarnautojų pensijų fondui įnašus.

63

Savivaldybės tarnautojui pereinant į valstybės tarnybą, jo sumokėti į Savivaldybių tarnautojų pensijų fondą įnašai perkeliami į atitinkamą valstybės tarnautojų pensijų fondą.

Šis pakeitimas veikia nuo 1939 m. liepos 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas

J. Černius
Ministras Pirmininkas

Visais tais įstatymais pensijų ir pašalpų klausimas buvo sutvarkytas patenkinamai. Pensijų fondų finansinė padėtis buvo gera, ir jie buvo pajėgūs pensijas ir pašalpas mokėti. Iš pateikiamų lentelių galima susidaryti gana ryškų vaizdą pensijų ir pašalpų klausimu.

Pensininkams buvo išmokama apie pusantro milijono litų per metus. 1935 m. daugumą pensininkų sudarė buvusieji įstaigų tarnautojai, rusų armijos invalidai, Lietuvos karo invalidai kariai. Viso pensiją gaunančių Lietuvoje 1935 m. buvo 4496.

Iš paskutinės lentelės matyti, kad finansinė fondų padėtis metai iš metų gerėjo, nors gerėjimas paskutiniais, t.y. 1935 m., nebuvo toks žymus, kaip ankstesniais fondų veiklos metais.

Prijungus Vilnių ir jo sritis prie Lietuvos, Savivaldybių tarnautojų pensijų įstatymas buvo kiek pakeistas (*Vyr. žin.* 1940 m. vasario mėn. 13 d. Nr. 692). Tuo pakeitimu Vilniaus ir jo sričių savivaldybių tarnautojai buvo įjungti į pensijų fondą. Vilniaus miesto ir jo srities savivaldybių tarnautojams tarnybos laikas buvo užskaitytas nuo 1918 m. vasario mėn. 16 d.

C. Pensijų ir pašalpų fondas.

15. Pensininkų skaičius

Pensininkai	1932			1933			1934			1935			
	Buvo 1. 1 d. Effectif au 1.1.	Įtraukta Inscrit	Išbraukta Rayé	Buvo 1. 1 d. Effectif au 1.1.	Įtraukta Inscrit	Išbraukta Rayé	Buvo 1. 1 d. Effectif au 1.1.	Įtraukta Inscrit	Išbraukta Rayé	Buvo 1. 1 d. Effectif au 1.1.	Įtraukta Inscrit	Išbraukta Rayé	Buvo XII 31 d. Effectif au XII.31
Įstaigų tarnautojai — Fonctionnaires publics	786	362	41	1107	538	43	1 600	542	7	2 135	418	11	2 542
Kariai — Militaires	151	31	3	179	23	3	199	91	71	219	32	8	243
Lietuvos karo invalidai — Invalides lituaniens	477	55	7	525	72	12	585	44	68	561	71	102	530
Rusų armijos invalidai — Invalides de l'armée russe	721	63	10	774	23	3	794	35	19	810	14	17	807
Pasižymėję asmenys — Personnes méritantes	143	1	10	134	23	4	153	29	23	159	52	14	197
Ordinų kavalieriai —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	8
Buv. Vokietijos centro ist. tarnautojai Klaipėdos kr.	135	—	9	126	—	4	122	—	7	115	—	3	112
Buv. Vokietijos provincijos ist. tarnautojai Klaipėdos krašte										63	—	6	57
Iš viso —	2 413	512	80	2845	677	69	3 453	741	195	4 062	595	161	4496

16. Pensijų ir pašalpų mokėjims (litais).

Metai — Années.	Iš pensijų ir pašalpų fondo —						Iš valstybės iždo					
	Tarnautojams		Kariams		Iš viso—Total							
	Pensijos Pensions	Pašalpos Subventions	Pensijos Pensions	Pašalpos Subventions	Pensijos Pensions	Pašalpos Subventions	Liet. karo invalidams—Invalides lituaniens	Rusų armijos invalidams—Invalides de l'armée russe	Pasižymėjusiems asmenims Personnes méritantes	Buv. Vokietijos tarnautojams	Anciens fonctionnaires allem.	Iš viso Total
1926	43 511	15 903	105 005	11 889	148 519	27 792	199 769	—	101 180	—		353 949
1927	645 895	243 942	253 177	14 886	898 982	258 828	331 623	—	101 390	—		433 013
1928	941 786	368 106	360 230	24 958	1 302 016	393 064	495 943	—	126 068	—		622 011
1929	874 210	925 030	401 935	69 047	1 276 175	994 077	500 482	—	189 973	546 404		1 236 859
1930	1 257 261	839 467	480 558	90 261	1 737 822	920 728	378 456	226 059	207 851	963 878		1 776 244
1931	1 416 745	426 525	568 694	83 566	1 985 439	510 091	409 115	412 515	210 568	610 894		1 643 122
1932	1 655 420	614 117	606 202	96 761	2 260 622	710 878	419 466	403 275	209 414	459 584		1 521 739
1933	2 175 168	769 271	693 828	51 652	2 868 996	760 926	524 096	394 497	225 031	421 732		1 565 359
1934	3 311 900	691 174	829 660	142 617	4 141 560	833 791	546 895	418 224	236 421	425 161		1 626 701
1935	3 685 255	866 924	918 362	57 045	4 633 617	923 969	560 882	402 304	232 271	404 257		1 599 714

17. Pensijų ir pašalpų fondo stovis (litais).

Metai — Années	Pajamos				Išlaidos					
	Išlaikymai iš algos Retenues sur les traitements			Kitos pajamos Autres recettes	Pensijos ir pašalpos			Kitos išlaidos Autres dépenses	Metinis perteklius Excédent annuel	Fondo stovis gale metų Etat du fonds à la fin de l'année
	Tarnautojų Fonctionn.	Karių Militaires	Iš viso Totaux		Tarnautojams Fonctionn.	Kariams Militaires	Iš viso Totaux			
1926	2 304 568	506 751	2 811 319	—	59 417	116 894	176 341	—	2 634 978	2 634 978
1927	4 135 956	524 669	4 660 619	—	889 747	268 063	1 157 810	—	3 502 839	6 137 817
1928	4 648 197	500 101	5 148 298	—	1 309 892	385 188	1 695 080	—	3 453 218	9 591 035
1929	4 854 018	527 728	5 411 746	—	1 799 270	470 982	2 270 252	—	3 141 494	12 732 529
1930	5 467 713	646 261	6 113 971	46 959	2 087 731	570 819	2 658 550	17 328	3 485 055	16 217 584
1931	5 270 599	762 656	5 973 255	581 312	1 843 270	652 260	2 495 530	36 296	4 022 771	20 240 355
1932	5 259 797	575 729	5 835 526	853 370	2 268 537	702 963	2 971 500	114 651	3 572 745	23 813 516
1933	5 372 475	596 930	5 969 405	971 510	2 884 412	715 480	3 629 922	491 467	2 819 526	26 633 042
1934	5 392 478	598 274	5 990 752	573 979	4 003 074	972 277	4 975 351	1099 165	1 490 215	28 123 257
1935	5 313 100	780 802	6 093 902	1934 757	4 552 179	1 005 407	5 557 586	1293 202	1 177 871	29 301 128

Lietuvos statistikos metraštis, 1935 m. Kaunas.

SOCIALINĖS LIGOS IR KOVA SU JOMIS

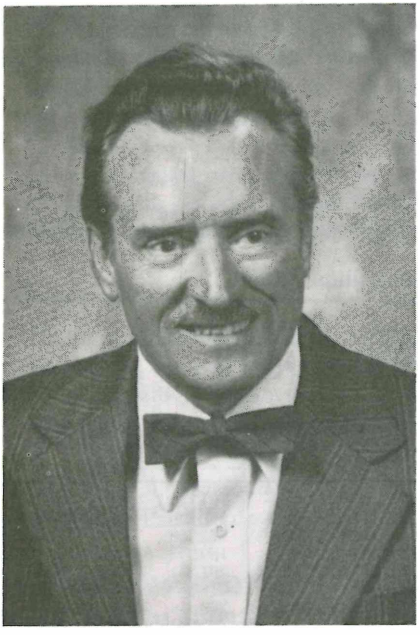

Dr. Rimantas Sidrys

KOVA SU TRACHOMA

Trachomos sukėlėjas — Chlamydium Trachomatis yra kaprizingas padaras, pasirinkęs savo klestėjimui visam pasauly išmėtytus židinius, tarp kurių logišką ryšį sunku rasti. Daugiausiai trachoma yra paplitusi Azijoj ir apie Viduržemio jūrą. Egipte, Tunizijoj, Libijoj, Alžyre ir Maroke trachoma sirgdavo apie 90% visų gyventojų. Taip pat ji labai paplitus Arabijoj, Syrijoj, Irane, Indijoj, Kinijoj, kur ji anksčiau pasiekdavo tarp 30% ir 60% dažnumą. Europos tautose tas procentas mažesnis, bet vis dėlto skaičiuojama, kad trachoma serga arba sirgdavo apie 5% Italijos, Portugalijos, Graikijos, Lenkijos ir Čekoslovakijos gyventojų. Šios statistikos (Duke-Elder, *system of Ophthalmology,* Vol. 8) yra iš įvairių laikotarpių (tarp 1928

ir 1960 m.), ir galbūt dalinai yra pasenusios. Vis dėlto, 1958 m. Jungtinių tautų organizacija priskaičiavo 400.000.000 trachoma sergančių pasaulyje.

Trachoma taip pat gali pretenduoti į seniausios diagnozuotos ligos titulą žmonijos istorijoj. Ji buvo žinoma ir gydoma Kinijoj 2700 metų prieš Kristų. Iš Egipto papyrusų yra žinoma, kad trachoma buvo plačiai paplitusi faraonų laikais. Trachoma kankino senovės graikus ir romėnus; ji yra minima Hipokrato, Celsus ir Galeno raštuose. Trachomos vardą pirmas užrašė ir paliko istorijai graikas Pedanius Dioscorides, gyvenęs 40-91 m. po Kristaus. Trachoma kankino žmoniją viduramžiais, ypač Kryžiaus karų laikais. Napoleono kariuomenė, užkariavusi Egiptą, visa susirgo trachoma — 32.000 kareivių iš viso.

Atgimusi Lietuva paveldėjo iš caristinės Rusijos sunkią trachomos naštą. Organizuotos kovos su šia liga prieškarinėj Rusijoj kaip ir nebuvo; nebuvo vedamos ir statistikos. Tačiau buvo aišku, kad trachomos problema buvo milžiniška ir grėsė visos tautos sveikatingumui. Pirmus tikslius duomenis apie šią ligą gauname iš prof. P. Avižonio 1914 m. disertacijos: „Akių ligos ir aklumas lietuvių valstiečių tarpe Gruzdžių ir Lygumių valsčiuose Šiaulių apskrityje visotinės apžiūros duomenimis". Rinkdamas duomenis tai disertacijai, prof. Avižonis ištyrė virš 15.000 asmenų akis, kartais per dieną apžiūrėdamas po 250 pacientų. Skaičius sergančių bei sirgusių trachoma buvo labai didelis — Gruzdžių valsčiuje jis siekė 38% gyventojų. Žinoma, šitas skaičius nėra būdingas visam kraštui. Avižonis savo disertacijai pasirinko itin tirštą trachomos židinį. Vėlesnių metų statistikos, apimančios platesnes geografines ribas, parodo, kaip nevienodai trachoma buvo palietus įvairias Lietuvos vietoves.

Disertacijoje taip pat randame duomenis, kad 1910 m. Kauno gubernijoje sergantieji trachoma sudarė 35.2% visų akių ligonių. Suvalkų gubernijoje, tas procentas siekė 43.4% Kiek Lietuvoje buvo trachoma sergančių? Statistikos yra šykščios, ir jas tenka vartoti tik kaip užuominas. Dr. A. Jackūnas, tuo klausimu rašydamas, dagiai pasiskundžia, kad tauta šių nelaimingųjų dar negalėjo suskaityti, nors kiek turi gyvulių ir paukščių ūkyje — gali suskaityti. Po Avižonio disertacijos tikslūs duomenys pasirodo tik po 10 metų; 1924 metais. Dr. Prialgauskas, ištyręs Kauno pradžios mokyklų mokinius, trachoma sergančių rado 11.02%. Prof. Avižonis 1926 m. aukštesnių mokyklų mokinių tarpe trachoma sergančių rado 3%.

Tautų Sąjungos statistika (Sociate des Nations, Organisation D'hygiene, Rapport epidemiologique annuel. Geneve) paduoda šitokius trachoma sergančiųjų skaičius.

1-oji lentelė

Valstybės	Metai					
	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Austrija	—	452	414	302	274	182
Vokietija	2.168	1.979	1.936	1.482	1.407	967
Lenkija	7.144	13.182	13.941	14.028	24.689	22.440
Čekoslovakija	3.474	2.759	2.725	2.809	2.544	2.127
Estija	407	412	281	264	203	210
Latvija	342	277	371	1.033	1.283	1.120
Lietuva	3.114	3.140	4.357	5.048	4.292	3.523
Prancūzija	112	126	136	169	—	—

Valstybės	Metai					
	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Austrija	142	155	118	95	—	—
Vokietija	1.008	833	728	626	—	—
Lenkija	20.535	19.588	20.432	20.272	—	—
Čekoslovakija	1.672	1.719	1.390	1 153	—	—
Estija	186	198	388	231	—	—
Latvija	939	793	667	521	—	—
Lietuva	3.321	2.563	2.884	2.710	2.803	—
Prancūzija	—	—	—	—	—	—

Lentelė iš *Medicina* 1938 m. balandžio mėn.

Plačiausia baze paremtus skaičius duoda dr. Jackūnas (*Medicina,* 1938 m., Nr. 4). Tautų Sąjungos statistikas jis laiko nerealistiškom. Remdamasis 1935 m. apskričių mokyklose pravestais akių tikrinimo rezultatais, trachomos procentą jis gauna 2.5-3.0% visų gyventojų. Susumavęs iš naujokų ėmimo komisijų per 10 metų surinktas žinias, jis randa 1.5-2.5% trachoma sergančių (bei sirgusių). Jackūnas pamini, kad tuolaikinėj Sovietų didžiosios medicinos enciklopedijoj Lietuvai primetama 10% trachoma sergančių, ir pajuokia tuos skaičius kaip nerealistiškais.

Kaip nelygiai trachoma buvo išsimėčiusi, net ir kaimyninėse vietovėse, matyti iš dr. Edvardo Mekio pranešimo (*Medicina,* 1938 m. Nr. 4). Jis 1935-36 metais ištyrė visus Alytaus apskrities pradžios mokyklų mokinius, iš viso 13.920 mokinių. Pagal valsčius trachoma sergantys skirstėsi šitaip: Varėnos v. 11.39%, Daugų v. 10.25%, Merkinės v. 3.59%, Seirijų v. 2.19%, Jiezno v. 1.29%, Birštono v. 0.99% ir t.t. Įdomu, kad buvo ryškūs skirtumai, suskirsčius sergančius pagal tautybę. Dr. Mekys rado sergančių lietuvių — 3.81%, lenkų — 2.2%, žydų — 0.33%, rusų — 18.18%.

Apie Klaipėdos kraštą žinių duoda dr. M. Steiblys. Statistika apima jo paties privačios ir ligonių kasų praktikos 5032 ligonis, iš kurių trachoma sirgo 164. Kadangi statistinė bazė yra akių ligonys, apie bendrą gyventojų padėtį nieko negalime spręsti.

Apie trachomos išplitimą Vilniaus krašte žinias tenka imti iš lenkiškų šaltinių. Lygiagretumo dėlei čia pateikiame trachomos procentus pradžios mokyklų mokinių ir į kariuomenę imamų vyrų tarpe. Pagal Rostkowski ir Zachert, 1929 m. Vilniaus vaivadijoj iš apžiūrėtų mokinių 8.35% buvo su trachoma; pačiam Vilniaus mieste tas procentas buvo žymiai mažesnis — 4.39%. Trachoma sergančių naujokų skaičius 1933 m. Vilniaus vaivadijoj buvo 4.44%.

Nors statistika yra tik sporadiška, vis tiek parodo kaip sparčiai ir sėkmingai buvo kovojama su trachoma. Su pelnytu pasididžiavimu galima pasakyti, kad Lietuvos nepriklausomybės metais trachoma Lietuvoje buvo praktiškai išnaikinta. Prof. Avižonio pati pirmoji statistika Gruzdžių valsčiuj rado 38% trachomos atvejų. Po 20 metų, dr. Ligumas ištyrė visus Gruzdžių valsčiaus pradžios mokyklų mokinius ir rado tarp jų jau tik 4% trachomos atvejų. Tarp Kauno moksleivių dr. Prialgauskas 1924 m. rado trachomos atvejų 11.02% ir 2.7% įtartinų. Tas procentas laikėsi mažai besikeisdamas iki 1928 m., bet nuo tada ėmė mažėti geometriška progresija: 1929 — 5.8%, 1931 — 1.9%, 1933 — 0.7%.

Trachomos mažėjimą aiškiai parodo žemiau pateikta lentelė iš Kauno miesto savivaldybės statistikos metraščio, 1934 m.

Trachomos statistika Kaune
(iš Kauno miesto savivaldybės statistikos metraščio 1934 m.).

K. m. s. 1934 mt. statistikos metraštis				Kitų autorių procentinės išvados			
Metai	Patikrintų mokinių skaičius	Gydytų nuo trachomos	K. m. s. statist. metr. 1934. %	Dr. Prialgausko % „Medicinos" 1925. 457 p.	D-ro Korganovaitės-Staneikienės %	D-ro Kazlausko %	Pastabos
1924				11.02% +2,7% abejotini			Pradėta kanalizacija
1925							
1926	4.621	652	14.1%				
1927	6.308	855	13.6%				
1928	5.989	639	10,7%				Pradėtas vandentiekis
1929	6.690	337	5,8%				Įvedamas privalomas pradinis mokymas
1930	7.557	186	2,5%				
1931	7.581	146	1,9%		1,1% 1932 „Medic" 3 nr.		
1932	5.848	91	1.6%				
1933	6.902	46	0,7%				
1934	7.631	46	0,6%				
1935						1,2%	
1936							
1937					0,5% (rankraštis)	0,9% *) (rankraštis)	

Pagal dr. M. Korganovaitės-Staneikienės ir dr. P. Kazlausko tyrinėjimus.

Įdomu, kad prie kovos su trachoma prisidėjo ir Amerikos lietuviai. Hooverio misija 1919 metais įsteigė savo skyrių Pabaltijo valstybėms remti. To skyriaus centras buvo Rygoje ir jam vadovavo pulk. Ryan, kuris pats buvo gydytojas. Lietuvos padaliniui vadovauti buvo paskirtas dr. Miller, kuris buvo kilęs iš Veiverių valsčiaus ir kurio pirminė lietuviška pavardė buvo Kiškis.

Toji Amerikos misija 1922 metais, susitarusi su Kauno miesto savivaldybe, įrengė trijų specialybių ambulatoriją, Laisvės Alėjos Nr. 12. Ten tilpo odontologinis skyrius, ausų, nosies, gerklės skyrius, vadovaujamas dr. Reklaičio, ir akių ligų skyrius, vadovaujamas dr. P. Radzvicko. Pradžioje ten dirbo ir dvi iš Amerikos atvykusios gailestingosios seserys — viena švedė, antra lietuvaitė.

Trachomos gydymas buvo administruojamas per savivaldybes. Didesnieji miestai turėjo akių skyrius ligoninėse, kaip kad Šiauliuose ir Panevėžy; Kaune buvo moderni akių klinika. Alytuj, Telšiuose, Utenoj, ir kitur veikė akių ambulatorijos; kituose apskričių miestuose trachomos pacientai buvo gydomi savivaldybių ligoninių bendrinėse ambulatorijose.

Valsčiuose, kurie buvo atokiau nuo ligoninių bei ambulatorijų, buvo steigiami gydymo punktai. Punkte, taip kaip ir ambulatorijose, trachoma būdavo gydoma nemokamai arba už labai mažą simbolišką užmokestį. Nuo 1938 metų, išleidus kovai su trachoma įstatymą, gydymas buvo nemokamas visur. Paguldytieji į ligoninę mokėdavo pusę nustatyto mokesčio; už nepajėgius mokėti užmokėdavo savivaldybė.

Tokių punktų Lietuvoje 1938 metais buvo 67. Valstybės iždas juos irgi paremdavo, tam reikalui 1936 m. buvo paskirta 80.000 litų. Punktų lokalizaciją parodo sekantis žemėlapis iš *Medicina* 1938 m. Nr. 4.

Daugiausia pastangų buvo nukreipiama į mokyklas. Punkto gydytojas buvo įpareigotas tikrinti visus mokinius 1-2 kartus per metus. Radus trachoma sergančių vaikų, buvo tikrinamos šeimos, kur beveik be išimties rasdavo daugiau ligonių.

Kaune miesto savivaldybės akių ambulatorija turėjo seserį-vizitatorę, kurios pareiga buvo ieškoti užsikrėtimo šaltinių. Atėjusi į ligonio šeimą, sesuo-vizitatorė painformuodavo, kad trachoma yra užkrečiama liga; kad ją gydytojai-specialistai gydo ir vaistus duoda nemokamai. Toliau, sesuo stengdavosi sužinoti, ar yra šeimoje daugiau asmenų, kurie skundžiasi akimis. Jei tokių suranda, pataria gydytis, išaiškindama reinfekcijos pavojų. Taip pat sesuo sužinodavo, kaip namie prausiamasi ir kaip rankšluosčiais šluostomasi. Sekdavo pamokymai, kaip elgtis trachoma sergantiems ir kitiems, kuriems buvo užsikrėtimo pavojus.

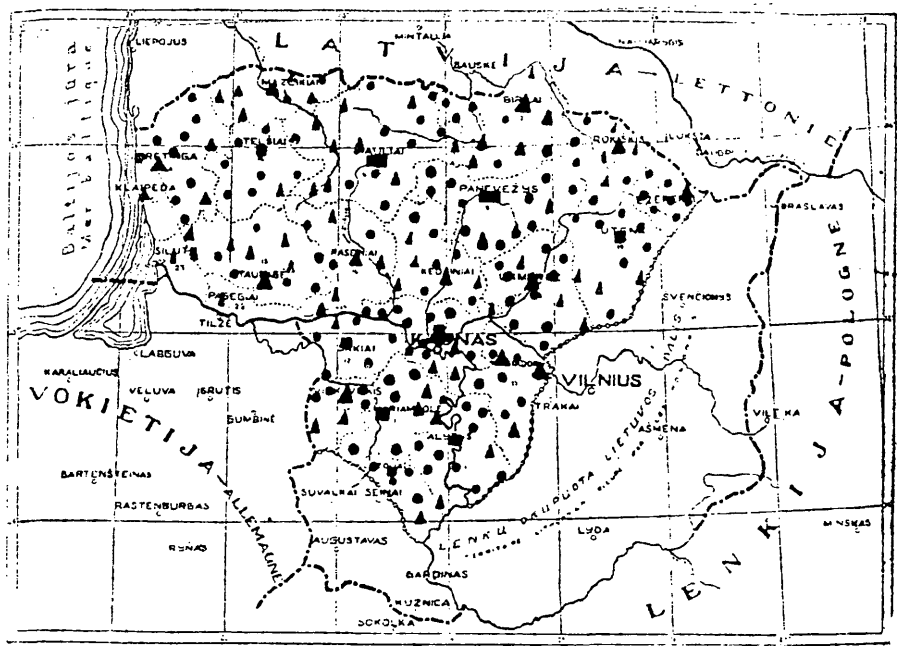

Gydymo punktų žemėlapis.

■ Akių skyriai prie apskr. ligoninių ambulatorijų (vedėjai okulistai)
■ „ „ „ „ „ „
▲ Apskričių ligoninių bendrinės ambulatorijos
▲ Gydymo punktai
■ Akių klinika
O Karo žinyb. akių skyr.
● Steig. gydymo punktai

Prof. Avižonis, 1939 metais Lietuvos oftalmologų suvažiavime, apžvelgdamas rezultatus kovoje su trachoma, kukliai, bet pelnytai pasiguodė — „Ne veltui dirbta, ne veltui kovota". Trachoma kaip epideminė problema nustojo egzistavusi. Ironiška, kad vos tik spėjo Lietuvos gydytojai tą ligą nugalėti, su kolosališku darbu ir pastangomis, tikrindami pacientus dešimtimis sykių, savaitėmis traiškindami jų folikulus, atsirado antibiotikai, kurie trachomos gydymą palengvino šimtą sykių.

Prof. P. Avižonis ir buvo kovos su trachoma vyriausias vadas; tai kovai jis pašventė savo visą profesinį gyvenimą, mokslindamas jaunuosius Lietuvos oftalmologus, organizuodamas suvažiavimus, reikalaudamas iš vyriausybės tikslingos finansinės paramos. Trachoma buvo jo paties pirmojo mokslinio darbo tema; vėlesniais metais jis pasidarė tarptautinio masto šios ligos autoritetas, cituojamas vokiečių ir rusų mokslinėj spaudoj.

KOVA SU VENERINĖMIS LIGOMIS

Atgimusi Lietuvos valstybė turėjo visą organizuotos medicinos sistemą sukurti iš nieko. Caristinė Rusija šioj srity nuo Europos buvo atsilikusi

šimtu metų. Atsikurianti administracija paveldėjo iš Rusijos įstatymais neparemtą, bet de fakto egzistuojančią prostitučių reglamentaciją, tai ir viskas.

Dokumentai rodo, kad pirmąjį akstiną kovoje su venerinėmis ligomis davė Lietuvos moterys labai anksti, dar Steigiamojo Seimo laikais susibūrusios į Abolucionistų draugiją, kuri nebuvo išimtinai moteriška organizacija, bet moterys joje dominavo. Tai parodo pirmosios centro valdybos 1921 m. sudėtis: dr. Vanda Tumėnienė, dr. Bylienė, p. Prūsienė, dr. Kalvaitytė, dr. Vincas Tercijonas, p. Raupienė, p. Damijonaitienė, p. Pikčilingienė, p. Antanina Šalčiuvienė. Pirmoji draugijos iniciatorė ir faktinai steigėja buvo Gabrielė Petkevičaitė.

Suspėdavo draugijoje pasireikšti ir įžymieji valstybės kūrėjai, prof. Juozas Eretas, Mykolas Krupavijčius, nors tuo laiku pareigų jie buvo tampomi į visas puses.

Gabrielė Petkevičaitė (toji ligos sulenkta ir net invalidė, tačiau dvasios galiūnė), 1921 m. Aboliucionistų suvažiavime išreiškė mintis, kurios tinka ir šiems laikams. Ji nurodė, kad tik tos tautos, kurių moterys buvo doros, išlaikė gyvą tautinę dvasią, kaip kad indai, žydai. Priešingai, tautos, kurių moterų dora buvo žema, žuvo be pėdsakų (Egiptas, Babilonas, Roma). Ir Rusijos žlugimo priežastį ji mato moters doros sunykime. Lietuvos moterys buvo doros. Jos yra nemažai prisidėjusios prie Lietuvos valstybės atkūrimo, nes jos, auklėdamos vaikus prie ratelio, įkvėpė jiems tautinę dvasią. Ir dabar moterys turi gelbėti valstybę. Nieko nepadės nei atstovų kėdės, nei ministerių portfeliai, jeigu nebus doros.

1921 metais Aboliucionistų draugija Lietuvoje turėjo 26 skyrius ir virš 1000 narių. Draugija pirmiausia siekė uždaryti viešuosius namus, gydyti sergančius venerinėmis ligomis, jei reikia, tai ir prievarta, kovoti prieš gašlumą spaudoje ir kinuose. Gyvenimo sąlygos tačiau kreipė draugijos energiją ir į kovą su alkoholiu, ir į netekėjusių motinų globą. Virbalio Aboliucionistų skyrius buvo praktiškai Blaivybės draugija, kovojanti su kontrabandininkais, nes iš Vokietijos jų buvo liejamas spiritas ir eteris, tautą žlugdydamas.

Laikui bėgant, dalį Aboliucionistų draugijos funkcijų perėmė Lietuvos sveikatos draugija. 1933 metais buvo įkurtas Draugijos kovai su veneros ligomis skyrius, kuriam iš pradžių vadovavo prof. Karuža, dr. Juškys buvo vicepirmininkas, dr. B. Sidaravičius sekretorius. Skyrius turėdavo per metus apie keturis posėdžius, Blaivybės ir Aboliucionistų draugijų atstovai posėdžiuose dalyvaudavo pilnateisiais nariais. Draugija pasidarė atitinkamos tarptautinės draugijos narys — Union International Contre

le Peril Venerien. Nario mokestis buvo 400 litų per metus.

Draugija susidarė vien tik iš profesionalų-gydytojų. Jie paskaitydavo per metus 10-15 viešų paskaitų. Temos būdavo informacinės, taikomos plačiajai visuomenei, pavyzdžiui: dr. Juškio ,,Triperio pasėkos'', dr. Trečioko „Sifilis ir vedybos", dr. Firantytės „Kas yra sifilis". Paskaitos buvo skaitomos ir per radiją. Laikraščiams būdavo parūpinami straipsniai. Dr. Ragaišienė demonstruodavo filmą ,,Meilės šešėliai'', kuri, atrodo, buvo gauta iš Vokietijos. Draugija 1935 metais paskleidė 5000 plakatų, vaizduojančių veneros ligų pavojų. To plakato kūrėja buvo dailininkė Katiliūtė.

Draugija įsteigė ir pirmąjį Lietuvoje priešvedybinį konsultacinį punktą. Jis veikė Kauno miesto savivaldybės ambulatorijoje ir jame pasikeisdami vieną popietę per savaitę budėdavo draugijos nariai-gydytojai. Atrodo, kad jaunavedžių tarpe punktas pasisekimo neturėjo, nes vidutiniškai ateidavo tik po vieną klientą budėjimo laikui.

Vienas iš svarbiausių uždavinių draugijos veikloje buvo kovos su venerinėmis ligomis įstatymus paruošiant. Jie buvo rengiami kruopščiai, medicinos darbuotojų tarpe, sukėlę ilgas diskusijas, trukusias nuo 1932 iki 1935 metų. Pirminis įstatymo projektas, po diskusijų buvo žymiai sušvelnintas. Pradžioje buvo numatyta iš susituokiančiųjų reikalauti sveikatos liudijimų. Vėliau buvo susigriebta, kad gydytojui būtų buvę labai sunku nustatyti, ar žmogus yra kada sirgęs venerine liga, ar jau visai pagijęs, jeigu buvo sirgęs. Esamojo laiko sąlygomis liudijimų reikalingumas piliečiams ir dvasiškijai būtų buvęs nesuprantamas, dėl to būtų daug nelegalių sutuoktuvių ir baudų kunigams.

Daug diskusijų sukėlė problema, iki kokio laipsnio vartoti prievartą, venerines ligas gydant. Tai problema, kurią sprendė ir dabar sprendžia visos pasaulio bendruomenės, ir ligi šiol tikslaus atsakymo negali surasti. Venerikas nujausdamas, kad už savo ligą gali atsidurti teisme, slėpsis visomis išgalėmis su savo bėda. Jei gydytojas privačioj praktikoj praneš apie vieną kitą nesigydantį veneriką, jis greit kaip skundikas nustos praktikos ir tai skatins ligonius gydytis slapčia su netikra pavarde ir adresu, arba dar blogiau, gydytis pas šundaktarius.

Priimtas įstatymas vis dėlto įpareigojo gydytojus pranešti apskrities gydytojui apie pacientus, kurie nutraukia gydymą jo nebaigę. Įstatymas taip pat įpareigojo gydytojus nustatyti užsikrėtimo šaltinius ir nepažįstamų pacientų tapatybę asmens dokumentų pagalba.

Įstatymas numatė įsteigti ambulatorijų tinklą kiekvienoj apskrity, kad niekam nereikėtų važiuoti į ambulatoriją toliau negu 20 kilometrų. Visas

gydymas, vaistai ir laboratoriniai tyrimai turėtų būti nemokami. Už apkrėtimą kito žmogaus sifiliu buvo numatyta bausmė iki 6 metų sunkaus kalėjimo, už apkrėtimą kita venerine liga — paprasto kalėjimo.

Venerinių ligų grėsmės rimtumą galima matyti iš to, kad per metus būdavo užregistruojama apie 4000 naujų susirgimų. Tas skaičius laikėsi maždaug pastovus: 1927 m. — 2459; 1928 m. — 4050; 1929 m. — 3334; 1930 m. — 4184; 1931 m. — 3934; 1933 metų statistika rodo, kad 11 valstybinių ambulatorijų buvo įregistruota sergančių sifiliu 969 ligonys, gonorėja — 1271. Privatūs gydytojai suregistravo sifiliu sergančių 728 ligonius, gonorėja — 1146, iš viso 3160 venerikų. Be ambulatorijų dar buvo valstybinė odos ir veneros ligoninė Alytuje. Joje buvo gydomos tik moterys. Stacionarinio gydymo reikalingi vyrai buvo gydomi Karo ligoninėje Kaune.

Labai didelė problema buvo nevisai išsigydę ligoniai ir su ta problema, kad ir buvo padėta įstatyminių pastangų, buvo sunku kovoti. Dr. V. Juškys (*Medicina,* 1933 m. Nr. 6) rašo, kad iš jo paties gydytų 127 pacientų sąžiningai gydėsi tik 65 asmenys; visi kiti metė gydytis dar nepasveikę. Ir tai buvo valstybinės ambulatorijos pacientai, kuriems gydymasis nekainavo nei cento. Dr. S. Volpertas 1926 metais apskaičiavo, kad iš Šiaulių valstybinėj ambulatorijoj besigydančių sąžiningai užbaigė visus gydymo kursus tik 25% Šiaulių miestiečių ir 12% Šiaulių apylinkės gyventojų. Visi kiti nutraukdavo gydymą, kartais net, kai liga būdavo pirmos, labiausiai apkrečiamos stadijos. Pagal dr. V. Juškio duomenis, kitų Europos kraštų statistika irgi buvo panaši.

Tas pats autorius duoda apsikrėtimo šaltinių statistikas; duomenys iš Karo ligoninės. Nuo prostitučių apsikrėtė 12% vyrų, nuo gerų pažįstamų — 18%, visi kiti, 70%, nuo pripuolamų pažįstamų.

Visoje Lietuvoje 1928 metais buvo įregistruota 335 prostitutės, iš jų vien Kaune 249. Iš Draugijos kovai su veneros ligomis protokolų sužinome, kad buvo dar ir slaptųjų prostitučių. Ypač pavojingi buvo Kauno geležinkelio stoties rajono ir Vytauto prospekto viešbučiai, kuriuose būdavo po keletą tarnaičių vardu prisidengusių prostitučių. Jos buvo ypač pavojingos, nes užsikrėtę keleiviai paskleisdavo venerines ligas provincijoje.

Lietuvos dermatologai, kovodami su venerinėmis ligomis, nepajėgė jų išnaikinti, bet vis dėlto frontą stabilizavo ir jų plėtimąsi sulaikė. Dermatologų ir valstybės administracijos paruoštas kovos su veneros ligomis įstatymas savo griežtumu buvo pavyzdys kitoms valstybėms; pavyzdys, kuriuo ne viena valstybė po karo pasekė.

Dr. Milda Budrienė

KOVA SU TUBERKULIOZE LIETUVOJE

Dr. Milda Budrienė

ĮVADAS

Tuberkuliozė (TB) — džiova (D) yra labai seniai žinoma liga. Archeologai iškastuose žmonių kauluose randa pakitimų, kurie įrodo, kad žmonės TB sirgo prieš tūkstančius metų. TB yra aprašyta *Hammurabi* kodekse (2200 m. pr. Kr.), ir Indijos Įstatymų kodekse — *Manu.* V-VI šimtmetyje Kinų Medicinos knygose yra net išvardinti TB simptomai.[1]

Senovės graikų medicina (V šimt. pr. Kr.) jau gerai pažino TB. Hippocrates (460 pr. Kr. — 370 pr. Kr.), garsus graikų gydytojas ir medicinos mokslų kūrėjas, TB terminą taikė kiekvienam susirgimui, lydimam jėgų ir svorio netekimo, o vėliau TB terminą apribojo ligai, kurioje vyravo plaučių susirgimo simptomai. Jis taip pat nurodė ir gydymą — gerą maistą ir poilsį. Vėliau klasikinius TB aprašymus pateikė Galen (130-200). Šio pastarojo pažiūros išliko iki XVII šimtmečio vidurio, kol buvo pradėta lavonų skrodimai.[2] VII-XI šimtmetyje Arabų medicina rėmėsi Hippocrates ir Galen teorijomis ir teigė, kad TB serga jauni žmonės, kad tai

yra lėtinė ir nepagydoma liga. Viduramžiais Vakarų Europa irgi nieko naujo neatrado ir TB gydymui vartojo natūralias priemones — buvo patariama vartoti karvių, asilaičių, ožkų arba net moters pieną, arseną, sierą, kalcį ir kai kurias žoles.

1650 m. Fr. de le Boe (lot. Sylvius) olandų gydytojas, Leideno Universiteto profesorius, pirmasis aprašė tuberkulą, TB bacilų sukeltą mazgelį, ir jo ryšį su TB. 1689 m. R. Morton (1637-1698) parašė veikalą *Phthisiologie,* kuriame jis išskyrė TB iš kitų plaučių ligų.

Kai kuriose knygose, o taip pat seniau spausdintuose straipsniuose yra vartojamas terminas „Džiova". Suvienodinimui šiame straipsnyje bus vartojamas terminas „Tuberkuliozė", išskyrus autentiškas citatas. (Aut.).

1767 m. L. Auenbrugger (1722-1809) sugalvojo perkusiją, o R. Th. Laenneco (1781-1826) — auskultaciją (De l'Auscultation mediate). Tie du nuostabiai paprasti fizinio tyrimo metodai žymiai pastūmėjo TB tyrinėjimą. 1810 m. prancūzų gydytojas G. L. Bayle (1774-1858), remdamasis savo tyrinėjimais, įrodė, kad TB yra specifinis susirgimas ir jo pagrindą sudaro tuberkulai (Bayle granulacijos). R. Laennec aprašė įvairias TB formas.[3]

Įvedęs auskultaciją, R. Laennec pradėjo tirti ligonius, o mirusius skrodė ir tuo būdu galėjo palyginti klinikinius simptomus su patologiniais pakitimais. 1863 m. Villemin (1827-1892) apkrėtė gyvulius ligonių skrepliais ir sukėlė juose TB. jis teoretiškai ir eksperimentais įrodė, kad TB yra apkrečiama liga. 1882 m. R. Koch atrado TB lazdelę, kuri buvo pavadinta jo vardu. Jis įrodė, kad TB gali daugintis ne tik plaučiuose, bet ir kituose audiniuose.[4]

DŽIOVA — VISUOMENĖS LIGA

Senaisiais laikais TB buvo skaudi žmonijos rykštė ir nuo jos mirė maždaug 1/7 dalis susirgusiųjų, t.y. kas 7-tas žmogus. Dr. Pannvitz savo pranešime, skaitytame 1899 m. Madrido mieste per gydytojų suvažiavimą, pasakė: „... vienas iš dviejų nuo negalės apsidraudusių žmonių, nustojusių sveikatos, turi džiovą". Tais pačiais metais dr. Kohler per gydytojų suvažiavimą Berlyne pateikė statistiką apie TB susirgimus įvairiose Europos valstybėse. (Žr. lentelė Nr. 1).

Šioje lentelėje nėra žinių iš Ispanijos, Portugalijos, Rusijos (tuo pačiu ir iš Lietuvos) ir kitų valstybių.

Ltentelė Nr. 1

Valstybės	Metai	Gyventojų skaičius	Mirė	Mirė džiova iš 10.000 gyv.
Vokietija	1894-97	49.473.793	111.068	22.45
Austrija	1895-96	21.789.932	89.871	36,15
Vengrija	1893-95	15.663.658	49.871	31.84
Italija	1895-97	31.195.810	58.37	18.71
Šveicarija	1894-97	3.149.063	6.194	20.31
Anglija	1893-96	30.554.130	41.506	13.58
Šotlandija	1893-96	4.140.288	7.153	17.27
Irlandija	1894-97	4.704.750	9.517	20.29
Olandija	1892-95	4.704.971	8.865	18.84

Dr. K. Jokantas — *Džiova,* jos priežastys ir kova su ja. Vilnius, 1909 m. 7 p.

XIX šimtmečio pabaigoje gydytojų tarpe pradėjo plisti nuomonė, kad TB yra visuomenės liga, kad ligonių izoliavimas ir profilaktika yra vienintelis būdas sumažinti sergančijų skaičių. Pradėta organizuoti suvažiavimus, kurti draugijas kovai su TB ir statyti sanatorijas. Pirmasis, kuris suprato sanatorijų vertę ir reikšmę, buvo dr. Brehmer. Jis jau 1859 m. įsteigė sanatoriją. Tų laikų medicinos autoritetai tvirtino, kad TB yra neišgydoma ir dr. Brehmer'į laikė šarlatanu. Tačiau jo tvirtas įsitikinimas ir uolus darbas tapo pripažintas. 1892 m. Vokietijoje jau buvo 6 didelės privačios sanatorijos TB sergantiems gydyti. 1895 m. Berlyne įsikūrė Berlyno-Brandenburgo bendrovė, kuri pastatė didžiulę sanatoriją netoli Berlyno. Kitos šalys buvo toli atsilikusios nuo Vokietijos. Kiek geriau buvo Anglijoje, kur tuojau buvo įkurtos 8 įstaigos, panašios į sanatorijas, su 405 lovomis. Šveicarija turėjo 4 sanatorijas. Rusijoj buvo 2 privačios sanatorijos: Imperatoriškoji Chaliko, netoli Petrapilio, ir Rusų gydytojų draugijos Tajice.[5]

Kovoti su TB 1920 m. buvo suorganizuota Tarptautinė kovai su tuberkulioze lyga, prie kurios tuojau prisidėjo 12 valstybių (jų tarpe ir Rusija). Ši organizacija nuolat didėjo ir 1913 m. jau turėjo 26 įvairių Europos ir Amerikos valstybių draugijas kovai su TB.[6]

TUBERKULIOZĖS GYDYMAS

1882 m. italų ftiziatras K. Forlanini (1847-1918) pasiūlė gydyti plaučių TB dirbtinu pneumotoraksu, o 1912 m. švedų gydytojas Jakobensas sukūrė torakokaustikos metodą, kuriuo pradėta koreguoti pneumotoraksą. Prasidėjo kolapso terapijos laikotarpis. Nuo XX šimtmečio pradžios TB

pradėta gydyti ir chirurginiu metodu — Kavernotomija, kavernos drenažu, torakoplastika, ekstrapleuriniu pneumotoraksu, n. phranicus eksereze ir rezekcijomis. Per paskutinius du šimtmečius TB terapija labai pasikeitė, nes atsirado vaistų — steptomicinas (S. Waksmann — 1944) ir daugelis kitų cheminių preparatų.[7]

Šiais laikais TB yra gydoma su INH (isoniazid) EMB (ethambutol) SM (stremptomycin), RMP (rifampin). Be to, dar yra vartojama Capreomycin, pyrazinamide, ethionamide, cycloserine, kanamycin ir amikacin.[8]

SVEIKATOS APSAUGA LIETUVOJE

Rusams valdant Lietuvą, sanitarinė būklė ir mediciniška pagalba buvo labai menka. 1860-61 m. Lietuvoje buvo 19 ligoninių su 750 lovų (Vilniuje 7 ligoninės su 365 lovomis, Kaune — 2 su 110 lovų). Be to, veikė Karo ir Kalėjimo ligoninės ir privatinės ligoninės dvarų baudžiauninkams gydyti. Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse 1913 m. Vilniuje buvo 11 ligoninių su 2129 lovomis, iš kurių 1000 priklausė psichiatriniems ligoniams. Buvo dar kelios privatinės ligoninės su 220 lovų. Kaune padėtis buvo daug blogesnė. Čia 1913 m. veikė 5 ligoninės. Tačiau nei Vilnius, nei Kaunas neturėjo nė vienos ligoninės TB sergantiems gydyti.[9]dr. K. Griniaus duomenimis 1913 m. Kaune buvo 5 ligoninės su 255 lovomis.[10]

TUBERKULIOZĖ LIETUVOJE

Kada pirmą kartą TB pasirodė Lietuvoje, tikrų žinių nėra, tačiau spėliojama, kad maždaug prieš tūkstantį metų. Pirmasis istorinis tuberkuliozininkas buvo Šv. Kazimieras. TB į Lietuvą atnešė kariai iš Švedijos, o gal kryžiuočiai arba žydai. Jau Stanislovo Augusto laikais mirties priežastį registruodavo „Komisja szpitalna". Remiantis dr. Minelgos ir dr. Mikelėno duomenimis iš XIX šimtmečio metrikinės statistikos, iš 100 mirusiųjų 14 buvo tuberkuliozininkai.[13] Dr. K. Jokantas tvirtino, kad „jeigu skaityti, kad Lietuvoje yra 3 milijonai gyventojų, tai neperdedant galima spėlioti, kad kasmet joje nuo D. miršta apie 10,000 žmonių".[14] Duomenų apie TB prieš nepriklausomybę nėra, tačiau statistikos duomenys ir nepriklausomos Lietuvos laikais nėra tikslūs, nes kaime mirusiųjų registraciją ir mirties priežastį surašydavo ne gydytojai, bet kunigai arba giminaičiai.

1925 m. *Medicinoje* pasirodė dr. L. Kogano darbas „Mirtingumas tuberkulioze Kauno mieste 1924 metais", kuriame autorius teigia, kad Kaune iš 81450 gyventojų (be fortų juostos) 1924 m. nuo TB mirė 210

(25,9%), bet su pataisa, pridėjus abejotinus atsitikimus — 247, arba 30%, t.y. 30 mirimų iš 10.000 gyventojų.

Dr. L. Epšteinas, tikrindamas Kauno miesto pradžios mokyklų mokinius, 1925 m. rado liaukų padidėjimų — 25.1 — 49.5%, skrofuliozinių vaikų — 6.4 — 8.9%. TB (plaučių) — 0.4 — 0.5%, bronchitų — 3.8 — 9.6%.[15]

Dr. Gildė-Ostachovienė, ištyrusi 1400 vaikų, rado 555 vaikus su aktyvia TB (39.6%) ir apsikrėtusių TB 732 (75.8%). Diagnozei nustatyti daktarė vartojo Pirquet ir Mantuox reakcijas. Savo duomenis ji paskelbė *Medicinoje* 1930 m. (16).

Dr. A. Garmus Kauno ligonių kasos narių tarpe 1931 m. rado TB sergančių 699 suaugusių ir 507 vaikų iki 15 metų amžiaus, viso 1205. Dr. Šimoliūnienės duomenimis 1932 m. TB sergančių buvo 1663., tuo būdu TB sergančių KLK narių tarpe (kurių buvo apie 30.00), 1931 m. buvo 4%, o 1932 m. — 5.53%.[17]

Prof. dr. J. Bagdonas savo straipsnyje „Iš džiovos sergančiųjų statistikos" rašo: „... visoje Lietuvoje prie 2,5% D. sergančių (manifestinių) reikia priskaityti dar tiek pat (2.5%) nepastebimų ligonių (tbc inapparcepta), bet gydytinų, todėl iš viso bus ne 60.000, bet apie 120.000 (5%) D sergančių ir gydytinų, arba 1 ligonis tarp 20 sveikųjų".[18]

Dr. B. Minelga 1932-1939 m. tyręs vaikų infekciotumą TB, rado, kad 20-41.3% mokyklinio amžiaus vaikų buvo užsikrėtę TB. Dr. J. Runkevičius, 1937 m. ištyręs 4000 pradžios mokyklų mokytojų, rado net 2,9% sergančių aktyvia TB ir jų tarpe 1.16% atviromis TB formomis.[19] Kova su TB sutartinai rūpinosi vyriausybė, savivaldybės, privatūs asmenys ir įvairios organizacijos.

Vyriausybė, turėdama savo žinioje valstybines ligonines, prižiūrėjo, kad ligoninėse būtų paskirta tam tikras lovų skaičius tuberkuliozininkams gydyti, o taip pat steigė specialias ligonines bei sanatorijas.

Savivaldybės irgi daug prisidėjo kovoje su TB. Mažeikių savivaldybė padėjo įsteigti beturčių TB-kų vaikams prieglaudą-sanatoriją. Panevėžio ir kitų miestų, apskričių bei valsčių savivaldybės duodavo pašalpas DKT. Kupiškio v. savivaldybė duodavo TB sergantiems vaistų. Kėdainių m. savivaldybė išlaikė Sveikatos centrą, kuriame TB sergantieji nemokamai galėjo naudotis kvarco lempa. Bet gal daugiausia yra padariusi Kauno miesto savivaldybė (KMS). Jau 1923 m. KMS įsteigė prieglaudą-ligoninę su 60 lovų, kur buvo priimami neužkrečiami TB ligoniai. 1924 m. KMS įsteigė pirmąjį Lietuvos TB dispanserį. Dispanseris įsikūrė Laisvės Al. Nr. 12, bet, padidėjus ligonių skaičiui, persikėlė į erdvesnes patalpas — Gardino g. Nr. 59. KMS rūpinosi beturčių globa ir gydymu ir kasmet išsiųsdavo

apie 2000 neturtingųjų, jų tarpe apie 200 TB sergančių į įvairias ligonines gydytis. 1933 m. buvo išsiųsti 295 TB ligoniai (Žr. Nr. 2 ir Nr.3).

Lentelė Nr. 2

1933 m. KMS į Sanatorijas nusiuntė

Eil. Nr.	Sanatorijos	Ligonių Skaičius
1.	Raud. Kryž. Sanatorija	84
2.	DKT Sanatorija A. Pan.	61
3.	Valst. TB San. Varėnoje	2
4.	Prof. Tumėnienės San.	6
5.	Žydų Romainių San.	22
	Viso	175

Lentelė Nr. 3

1933 m. KMS į Ligonines nusiuntė

Eil. Nr.	Ligoninės	Ligonių Skaičius
1.	Valst. Plauč. Ligų Jurbarke	16
2.	Vals. Kauno ligon.	26
3.	Žydų ligoninė	37
4.	Šv. Luko ligoninė	24
5.	Valst. Vaikų lig.	5
6.	Raud. Kryž. ligoninė	1
7.	KMS Priegl-ligoninė	11
	Viso	120

Kova su džiova 1935 m. — 47 p.

ORGANIZACIJOS

Iš visų visuomenės organizacijų, kovojančių su TB daugiausia nusipelnė Draugija kovai su tuberkulioze (DKT). Ši draugija buvo įsteigta 1924 m. Kaune. Jos tikslas buvo kovoti su TB, steigiant specialius dispanserius, sanatorijas, ligonines, skleidžiant švietimą gyventojų tarpe, rengiant paskaitas, ruošiant parodas, platinant populiarias brošiūras. 1927 m. DKT turėjo 11 skyrių ir 3 dispanserius.[20]

1922 m. per I Lietuvos gydytojų suvažiavimą, buvo nutarta steigti Draugiją kovai su tuberkulioze. 1923 draugija buvo įregistruota (nr. 362) Kauno miesto ir apskrities viršininko įstaigoje. 1924 m. liepos mėn. 31

d. įvyko steigiamasis susirinkimas. Ta data ir yra skaitoma DKT įsikūrimo diena.[21]

DKT organizatorius, iniciatorius ir pradininkas buvo dr. Kazys Grinius (1866-1950). Baigęs Maskvos universitetą 1893 m., kurį laiką dirbo kaip karo laivyno gydytojas. 1894 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Marijampolėje ir pradėjo verstis privačia praktika. Medicinos praktika vertėsi iki 1920 m. Nuo 1922 m. iki 1935 m. buvo Kauno miesto savivaldybės Sveikatos skyriaus vedėjas ir rūpinosi kova su TB, motinų ir vaikų globa ir mirtingumu, venerinėmis ligomis ir kt. 1924 m. įsikūrus DKT, dr. Grinius buvo jos pirmininku iki išvykimo iš Lietuvos — 1944 m. Nuo 1934 m. redagavo draugijos metraštį *Kova su džiova.* Dr. G. iniciatyva buvo suorganizuoti konkursai parašyti apie TB; šie konkursai davė gerų rezultatų. Paminėtini darbai buvo dr. B. Minelgos — „Džiova Lietuvos kaime", Džiova Lietuvos mokyklose", dr. J. Runkeviiaus „Plaučių džiova tarp Lietuvos pradžios mokyklų mokytojų".[22]

DKT neturėjo pastovių pajamų, ji nebuvo finansuojama iš valstybės iždo. Pajamas sudarė vienkartinės valdžios pašalpos, savivaldybių subsidijos, pajamos iš „laimės spintelių" rinkliavų ir nario mokesčių. Draugijos veikla nuo pat pradžios gavo ne tik gydytojų pritarimą, bet ir visuomenės. Skyrių skaičius ir jų narių nuolat didėjo. Draugija, minėdama darbo dešimtmetį, 1934 m. turėjo 12 skyrių, o kitais metais įsikūrė dar 2 nauji.

DKT skyriai veikė labai savarankiškai, todėl yra sunku juos vertinti ir palyginti. Vieni skyriai savo darbą skyrė TB dispanserių tvarkymui ir ligonių gydymui; kiti rūpinosi profilaktika, dar kiti, kaip Mažeikių, Kėdainių, Kauno, statė vaikų vasaros kolonijas, sanatorijas. Beveik kiekvienas skyrius turėjo TB dispanserį. (Žr. Nuoroda Nr. 1).

Visuomenės labdaros organizacijos. Be DKT su TB kovojo Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija, Krikščioniškos meilės draugija, žydų ir kitos organizacijos.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija buvo įsteigta Kaune 1919 metais. Iniciatoriai buvo dr. Rokas Šliūpas, dr. Jurgis Alekna ir kt. Vienas iš LRK draugijos tikslų buvo steigti ir išlaikyti ligonines, sanatorijas, vaistines; rūpintis žmonių sveikatingumu. Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus, LRK Draugija įsteigė dvi ligonines Kaune ir vieną Panevėžyje. 1932 m. pastatė pirmąją plaučių TB gydyti Sanatoriją A. Panemunėje.[23]

Krikščioniškos meilės draugija VII forte, prie Kauno, pastatė ligoninę, kurią pavadino Šv. Luko vardu. Joje buvo gydomi įvairių formų TB ligoniai. Žydai turėjo dvi organizacijas: Žydų tuberkuliozinių ligoninių sanatorijos draugiją, kuri 1931 m. įsteigė Romainių TB sanatoriją. Antro-

ji organizacija buvo Bikur-Cholim draugija, kuri rūpinosi Kauno žydų ligonine ir žydais, sergančiais TB.

Kovoti su TB padėjo ir Kauno ligonių kasa (KLK). Ši įstaiga buvo įkurta 1928 m. 1929 m. leido laikraštį *Darbo sveikata,* kuriame dažnai buvo spausdinami straipsniai apie TB. 1930 m. KLK įsteigė TB dispanserį Kaune, ir Dainavos TB sanatoriją Varėnoje.[24]

Privatūs asmenys. Nors Lietuva ir neturėjo labai turtingų žmonių — milijonierių, tačiau atsirado labdarių, kurie savo iniciatyva ir kapitalu sukūrė ir rėmė kovai su TB įstaigas. Romainių TB sanatorijos fundatorius buvo Šapiras, Karmėlavos Vaikų sanatorijos — broliai Finkelšteinai, Ozė Namų — Frunkinas. A. Panemunėje Prof. V. Tumėnienės vaikų sanatorija ir E. Miniatienės TB Izoliatorius irgi buvo pastatyti privačiais pinigais.

TB gydymo įstaigos. Nepriklausomoje Lietuvoje ligoniai buvo gydomi Sveikatos centruose, klinikose, poliklinikose ir privačiuose kabinetuose. TB ligoniai buvo gydomi TB dispanseriuose, sanatorijose ir ligoninėse.

Pati svarbiausia ir pagrindinė įstaiga TB ligoniams gydyti buvo TB dispanseris. Dispanseriai atsirado XIX šimtmetyje. 1887 Robert Phillip Edinburge, Škotijoje, įsteigė pirmąjį dispanserį. Po kelerių metų, 1900 m., Calmette įsteigė dispanserį Lille, Prancūzijoje, o 1901 m. Malvoz-Liege, Belgijoje. Dispanserių uždavinys buvo surasti ir suregistruoti TB sergančius, juos ir jų šeimas globoti. Gydymas nebuvo dispanserių atsakomybė ir[25] Lietuvoje tokie dispanseriai nebuvo pritaikomi. Čia TB dispanseris turėjo ne tik rūpintis profilaktika, bet ir gydyti. Lietuvos TB dispanseris žodžiu ir raštu aiškino TB kenksmingumą, mokė, kaip nuo šios ligos apsisaugoti, šelpė neturtinguosius ir davė veltui vaistus, net kartais maisto, svarbiausia, TB sergančius gydė. Ligonis, atėjęs į dispanserį, buvo nuodugniai ištiriamas: patikrinamas kraujas, šlapumas, skrepliai, padaroma plaučių nuotrauka. Po detalaus ištyrimo buvo nutariama ar ligonį palikti dispanserio priežiūroje, ar perkelti į sanatoriją, ar ligoninę. Dispanserių gydytojai įšvirkšdavo vaistus, uždėdavo pneumotoraksus.

1934-1935 metais Lietuvoje veikė 12 TB dispanserių. (Mažeikių dispanseris turėjo 5 punktus, kur irgi buvo įrengti TB dispanseriai). 1943 m. buvo 14 TB dispanserių (įskaitant ir Vilniaus kraštą). Tarp 1935 m. ir 1943 metų, kai kurie TB dispanseriai užsidarė, tačiau tuo pačiu laikotarpiu įsisteigė 8 nauji. (Žr. nuorodą Nr. 2 ir Nr. 3).

TB SANATORIJOS

Jos buvo išlaikomos valstybės, visuomenės organizacijų ir privačių asmenų. Sanatorijos (lot. Sanatorium) yra gydymo ir poilsio įstaigos, įreng-

tos tinkamame klimate su reikalingomis priemonėmis, silpnos sveikatos, po sunkios ligos sveikstantiems stiprėti. Paskutiniais laikais sanatorijos dažniausiai yra naudojamos TB sergantiems gydyti.[26]

Valstybinė TB sanatorija Varėnoje buvo pastatyta 1927 m. ir turėjo 50 lovų.

DKT sanatorija, A. Panemunėje (vėliau pavadinta Dr. Griniaus vardu) buvo pradėta statyti 1928 m. ir galutinai pabaigta 1934 m., kai buvo pristatytas kairysis sparnas, skirtas vaikams. Sanatorija 1934 m. turėjo 60 lovų: 36 — suaugusiems ir 24 — vaikams. Sanatorijoje tais metais gydėsi 116 ligonių: 45 vyrai, 51 moteris ir 20 vaikų. Iš jų pasveiko 7, pagerėjo 80, be pagerėjimo liko 25, mirė 3 vyrai ir 1 moteris. Tuo būdu mirtingumas buvo 3.44%.[27]

Prof. V. Tumėnienės vaikų sanatorija A. Panemunėje. Ši Vaikų sanatorija buvo atidaryta 1933 m. ir galėjo sutalpinti 50-60 lovų. Profesorė šią įstaigą buvo paskyrusi Vaikų poilsio namams, tačiau gerai įrengta ir puikiai sutvarkyta įstaiga susidomėjo V.R.M. Sveikatos skyrius, KMS ir KLK. Susitarus su prof. Tumėniene, į šią sanatoriją buvo pradėta guldyti vaikai su uždara TB, brochoadenitais, skrofuliozu ir kaulų TB. Po 3 metų gyvavimo buvo pristatytas mūrinis 2 aukštų priestatas — du dideli kambariai su balkonais. Statyba buvo užbaigta 1937 m. ir Sanatorija galėjo sutalpinti 80 ligonių, vasaros metu — 100 vaikų.[28]

Raudonojo Kryžiaus sanatorija A. Panemunėje. LRK Draugija 1932 m. atidarė TB sanatoriją su 135 lovomis. Ligoninės direktoriais buvo dr.

Prof. Kuzma su studentais TB ligoninėje A. Panemunėje 1937 m.

A. Garmus, dr. J. Augevičius, dr. B. Atkočiūnas ir dr. E. Jesevičiūtė. Čia buvo gydoma įvairios TB formos, uždedami pneumotoraksai, atliekamos plaučių operacijos.

Kauno m. ligonių kasos Dainavos sanatorija Varėnoje. Sanatorija buvo įsteigta 1931 metais. Pradžioje turėjo tik 20 lovų, bet vėliau buvo praplėsta iki 60 lovų. Čia gydėsi Kauno ligonių kasos nariai.

Romainių TB sanatorija buvo įsteigta 1931 m. Žydų TB ligoninių sanatorijų draugijos iniciatyva ir turėjo pradžioje 50 lovų. Sanatorija veikė tik vasaros metu, bet 1936 m. buvo praplėsta ir tapo stacionarine sanatorija.

Palangos TB sanatoriją įsteigė Karo sanitarinė tarnyba 1921 m. Ši sanatorija turėjo 200 vietų. Čia buvo priimami ligoniai su įvairiomis TB formomis, išskyrus plaučių TB. Ši sanatorija veikė vasaros mėnesiais ir joje gydėsi (dažnai tik ilsėjosi) kariai ir jų šeimos.

Lietuvių mokytojų profesinės sąjungos sanatorija Palangoje buvo įkurta 1921 metais ir turėjo kelias lovas mokytojams.

Švietimo ministerijos sanatorija Birštone buvo įkurta 1922 m. ir turėjo 12 vietų.[29]

LIGONINĖS

Kai kuriais atvejais TB ligoniai buvo gydomi ir ligoninėse

Kauno m. valstybinė ligoninė buvo viena iš seniausių ligoninių, įsikūrusi buvusių pranciškonų vienuolyne. Po Pirmojo pasaulinio karo, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, ši ligoninė perėjo Sveikatos departamento žinion. Ligoninė turėjo 250 lovų, iš kurių 25-27 priklausė TB skyriui.

Valstybinė vaikų ligoninė (VVL) ir Universiteto vaikų klinika (U-to VK). 1924 m. VVL įsikūrė Maironio g. Nr. 11. Tai buvo menkos patalpos ir galėjo sutalpinti 35-40 lovų. Ligonių skaičiui didėjant, reikėjo ieškoti didesnės patalpos. Po 6 metų VVL ir U-to VK persikėlė į Putvinskio g. Nr. 34, kur tilpo 50 lovų: 20 dideliems vaikams ir 30 — kūdikiams. Infekcinio skyriaus nebuvo, tačiau vaikai su bronchoadenitais, skrofuliozu buvo priimami į ligoninę. 1940 m. pastačius VDU klinikas, VK išsikėlė į naująsias patalpas ir turėjo 100 lovų. 1941 m. vokiečiams užėmus Kauno miestą, U-to VK ir VVL grįžo į senuosius namus.

Kauno žydų ligoninė buvo įkurta ir išlaikoma Bikur-Cholim draugijos. 1933 m. ligoninė buvo padidinta iki 250 lovų. Didelė dalis lovų buvo skiriama TB sergantiems.

Šv. Luko ligoninė buvo įsteigta netoli Kauno m. VII forto rajone ir

prižiūrima Krikščioniškos meilės draugijos. Pradžioje turėjo tik 6 lovas, bet 1929 m. buvo praplėsta iki 34 lovų ir pasidarė TB ligonine.

KMS Ligoninė-Prieglauda buvo vidaus ligų ligoninė, tačiau ten buvo gydomi ir TB sergą. 1923 m. buvo 25 lovos, o 1935 m. — 60 lovų.

Valstybinė Jurbarko plaučių ligų ligoninė buvo atidaryta 1925 m. ir turėjo 80 lovų, iš kurių 70 priklausė TB ligoniams. Ligoniai buvo gydomi aukso preparatais, tuberkulino injekcijomis, vaistais ir pneumotoraksu. (Žr. lentelė Nr. 4).

Lentelė Nr. 4

Jurbarko plaučių ligų ligoninės veikla.

Metai	Lig. sk.	Išsirašė %					Gydymas %				Kiek pneumo taraksų
		Pasv.	Pager.	Pablo	Ne pasik.	Mirė	Au	Tb-nu	kt. būd.	Pneu mot.	
1925	6	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—
1926	236	23.5	51.5	3.0	17.4	4.6	13.6	18.0	50.0	17.9	87.
1928	237	45.5	30.5	—	18.5	5.5	28.4	1.0	58.1	12.5	49.
1930	298	39.5	39.8	1.5	13.2	6.0	16.2	—	82.2	1.6	33.
1932	158	11.5	59.3	8.5	16.9	3.8	24.3	—	70.0	5.7	94.
1933	384	20.7	48.,3	5.7	16.0	9.3	14.0	0.6	78.4	7.0	106
1935	401	22.8	50.7	2.1	16.7	7.7	21.5	3.8	65.5	9.2	151

Pastabos: 1925 m. ligoninė veikė 2 mėnesius.

1932 m. ligoninė veikė 4 mėnesius.

1935 m. ligoninė turėjo 85 lovas ir 27 personalo: iš jų buvo dr. P. Perevičius ligoninės vedėjas, 2 gydytojai ir 6 gailestingos seserys.

Medicina 1937 m. Nr. 2, p. 140.

S. Miniatienės Pensijonas — azilius Sargėnuose buvo atidarytas 1934 m. ir galėjo patalpinti 25 ligonius. Pensijonas buvo gydytojų prižiūrimas.

1935 m. Vidaus reikalų ministeris K. Skučas išleido įsakymą (V.Ž. 1939.X.7 d.), kuriame paskelbė ir oficialiai pripažino 13 Viešosios globos įstaigų. Iš jų 2 ligoninės buvo Kaune, 3 TB sanatorijos A. Panemunėje, 1 TB sanatorija Alytuje, 1 TB sanatorija Romainiuose, 5 Žydų ligoninės apskrities miestuose ir E. Miniatienės TB izoliatorius Sargėnuose. (Žr. nuoroda Nr. 5).

Prieš nepriklausomybės laikus rusams valdant Lietuva neturėjo nė vienos TB gydymo įstaigos. 1933 m. vien Kaune ir Varėnoje jau buvo 6 sanatorijos su 323 lovomis (Žr. lentelė Nr. 5).

Lentelė Nr. 5.
1933 m. Kaune buvo:*

Eil. Nr.	Sanatorijos	Lovų skaičius
1.	Draugijos kovai su tuberkulioze sanatorija	60
2.	Prof. V. Tumėnienės vaikų sanatorija	30
3.	Raudonojo Kryžiaus draugijos sanatorija	135
4.	K.M.L. Kasų Dainavos sanatorija	60
5.	Miniatienės Pensijonas	25
6.	Romainių vasaros sanatorija	13
		Viso 323

* *Kova su džiova* 1935 m. p. 42

1942 m. prieštuberkuliozinėje veikloje jau dalyvavo ir Vilniaus kraštas su savo sanatorija ir ligonine, skirta odos ligoms. 1942-43 m. Lietuvoje buvo 10 sanatorijų-ligoninių su 1255 lovomis. (Žr. lentelė Nr. 6 ir nuoroda Nr. 5.)

Lentelė Nr. 6

Lietuvos Tuberkuliozinių sanatorijų veikla 1942 m.*

Eil. Nr.	Sanatorijos	Lovų skaič.	Gydėsi lig.	Mirė
1.	Alytaus	150	742	40
2.	Jurbarko	110	365	35
3.	D-ro K. Griniaus	90	203	6
4.	Vaikų	130	233	1
5.	Savitarpinės pagalbos	250	620	32
6.	Romainių	150	362	71
7.	Sargėnų	50	159	85
8.	Vilniaus	220	639	112
9.	Švenčionėlių	40	111	4
10.	Vilniaus Odos ligoninė	65	146	4

**Lietuviškoji Medicina.* 1943 m. Nr. 11-12, p. 619.

Vaikų Vasaros Kolonijos (V.V.K.). Silpnos sveikatos ir tuberkuliozininkų tėvų vaikai buvo siunčiami į vaikų vasaros kolonijas. Vaikų poilsio namų idėja kilo Anglijoje, kur 1796 m. buvo įkurta Margate sanatorija skrofuliozu ir rachitu sergantiems vaikams. 1844 m. buvo suorganizuota pirmoji mokinių vasaros kolonija. Anglijos pavyzdžiu pasekė ir kitos valstybės. Lietuvoje pirmieji savo vaikais susirūpino žydai. Jau 1912 m. Petrapilyje žydai įkūrė sveikatos draugiją „OZĖ" kovai su socialinėmis ir kitomis ligomis. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą buvo įkurti

skyriai Vilniuje, Kaune ir kitur. 1914-20 m. „Ozė" draugija turėjo 17 ambulatorijų, 160 vaikų namų bei darželių, vasaros vaikų kolonijų; iš viso 398 įstaigų. 1923 m. Berlyno suvažiavime Draugija tapo Tarptautine žydų sveikatos sąjunga. 1934 m. buvo įkurtas Tarptautinis „Ozė" draugijos centras Paryžiuje. Lietuvoje „Ozė" draugija įsiregistravo 1922 m. su centru Kaune. Greitu laiku „Ozė" draugija jau turėjo ambulatorijų, vasaros vaikų koloniją Karmėlavoje, vaikų sanatoriją Palangoj.[31]

Pirmoji žydų VVK buvo įsteigta Veršviuose. Po kelerių metų ši kolonija buvo perkelta į Kazlų Rūdą, o vėliau į Birštoną. 1924 m. žydai atidarė dar vieną VVK Kulautuvoje. 1929 m. KLK įsteigė VVK Gelgaudiškio dvare, o 1938 m. pastatė nuosavą namą Kačerginėje, kur vasaros metu keliomis pakaitomis galėjo vasaroti apie 500 vaikų. VVK turėjo ir kiti miestai: Šiaulių, Vilkaviškio, Marijampolės ir Alytaus miestai.[32] DKT Kėdainių ir Mažeikių skyriai irgi buvo įrengę VVK. Kai kurios kolonijos, kaip Marijampolės ir Panevėžio, veikdavo tik dienos metu ir vaikai grįždavo namo nakvoti — šios kolonijos vadinosi — Puskolonijės.

Lietuvos vaiko draugija, Kūdikių gelbėjimo draugija ir kt. pradėjo organizuoti vaikų vasarojimą pas ūkininkus, kad neturtingieji miesto vaikai turėtų progos pagyventi gamtoje ir toliau nuo skurdo ir ligų.

Kovojant su TB neužteko tik gydyti sergančius, reikėjo šviesti visuomenę ir nurodyti, kaip reikia saugotis apsikrėtimo, kaip pažinti ligą. Tam tikslui buvo rengiamos viešos paskaitos, parodos, plakatai, rodomos filmos ir spausdinamos brošiūros-knygutės. Gydytojai savo ruožtu rašė mediciniškus straipsnius ir juos spausdino savo žurnale *Medicina* ir kituose laikraščiuose (Žr. Nuoroda Nr. 6). Pateiktas sąrašas, žinoma, nėra pilnas, tačiau vis tiek parodys pastangas pažinti TB ir kaip ją gydyti.

Gydytojai ne tik rašė apie TB, bet nagrinėjo TB per savo susirinkimus ir suvažiavimus.

IV-tojo Lietuvos gydytojų suvažiavimo, įvykusio 1928 m. spalio mėn. 19-21 dienomis pagrindinė tema buvo: „išnagrinėti dabartinius plaučių TB gydymo būdus". Paskaitos buvo skaitomos apie medikamentinį ir specifinį bei klimatišką gydymą, dispanserizaciją, immuno-profilaktiką, helioterapiją, rentgeno terapiją, gydymą pneumotoraksu ir chirurgišką gydymą.[33]

Kauno medicinos draugija 1933-34 metais turėjo 6 paskaitas iš TB srities. Dr. A. Garmus — „Kaulų ir sąnarių TB gydymas . Bendri įspūdžiai iš IX Tarptautinės kovai su TB konferencijos Varšuvoje". Dr. L. Koganas „Tuberkuliozinio viruso biologinės variacijos". „Dispanserio gydymo tikslams panaudojimas", „Kova su TB Lenkijoje". Dr. S.

Laurinavičius „Phrenicoexheresis plaučių TB gydyti L.R.K. Sanatorijoje".[34]

Pasitobulinti ir pagilinti žinias apie TB gydymą buvo ruošiami kursai, vadinami Gydytojų praktikos darbai. Tokius kursus surengė DKT Kauno skyrius A. Panemunėje 1935 m. birželio mėn. 3-8 d. Kursai tęsėsi 6 dienas nuo ryto 8 val. iki 13 val. Be to,kasdien nuo 16 val. iki 18 val. kursų dalyviai galėjo dirbti su asistentais, tikrinant ligonius arba laboratorijoje bei rentgeno kabinete. Paskaitas skaitė dr. D. Jasaitis, prof. E. Vinteleris, dr. S. Laurinavičius ir dr. G. Kolodnas (Žr. Nuoroda Nr. 7).

Paskatinti gydytojus domėtis TB Korp. „Fraternitas Lituanica" 1935 m. lapkričio mėn. 30 d. per savo šventę paskelbė konkursą ir paskyrė 300 litų premiją už darbą tema „TB Lietuvoje ir kova su ja".[35]

Išvados

Nors nepriklausoma Lietuva ir neišnaikino TB, bet tiek Tb klausimu, tiek bendrai sveikatos reikalų tvarkyme padarė didelį šuolį į priekį. Buvo pastatyta naujų ligoninių (12 apskričių ligoninių ir VDU Klinikos); suorganizuota L.K. ir draudimas nuo nelaimingų atsitikimų, sukurtos organizacijos, kurios rūpinosi motinomis ir vaikais. Ir jeigu prieš nepriklausomybę nebuvo nė vienos įstaigos TB gydyti, tai 1942 m. buvo 10 TB sanatorijų ir 14 TB dispanserių. Nepriklausomybės laikais padidėjo ne tik TB gydymo įstaigos, bet bendras ligoninių, lovų ir gydytojų skaičius.

1920 m. Lietuvoje buvo 214 gydytojų. 27 ligoninės su 1180 lovomis, o 1938 m. — 888 gydytojai, 71 ligoninė su 4251 lova. 1940 m., prisidėjo VDU klinikos su 663 lovomis.

Šiandien, gyvendami toli nuo savo gimtojo krašto, su pasididžiavimu galime žiūrėti į nepriklausomos Lietuvos pažangą, padarytą per tokį trumpą laikotarpį, kovojant su TB ir tvarkant žmonių sveikatos reikalus.

LITERATŪRA

1. *Tuberkuliozės vadovas.* Vilnius. 1971-9p.
2. *Lietuvių Enciklopedija* V-318 p.
3. Prof. J. Kupčinskas ir doc. Vl. Kuzma — „Tuberkuliozė". Vilnius. 1970 m.-4 p.
4. *Tuberkuliozės vadovas. - 10 p.*
5. *Dr. K. Jokantas — „Džiova, jos priežastys, ir kova su ja" — Vilnius. 1909 m.-23 p.*
6. *Medicina.* 1922 m. Nr. 11-12.
7. *Tuberkuliozės vadovas*-11 p.
8. *The Merck Mannual.* 1982-131 p.
9. Mažoji Tarybinė Lietuviškoji Enciklopedija -2-433 p.

10. Dr. K. Girnius. *Kova su džiova.* 1935 m.-42 p.
11. L.E. XV-121 p.
12. L.E. XVIII-151 p.
13. Dr. K. Grinius, Kova su džiova — *Medicina.* 1940 m. Nr. 2.
14. Dr. K. Jokantas, Džiova, jos priežastys-8p.
15. Dr. L. Epšteinas, Mokyklino amžiaus vaikų sveikatos apsauga Kauno pradžios mokyklose", *Medicina,* 1928 m. Nr. 6. 411 p.
16. Dr. Gildė-Ostachovienė, „Vaikų tuberkuliozė ir tuberkulininė reakcija vaikų klinikos duomenimis", *Medicina,* 1930 m. Nr. 7.
17. *Darbo sveikata.* 1932 m. Nr. 2, Nr. 11-12.
18. Prof. dr. J. Bagdonas, „Iš džiovos sergančiųjų statistikos" — *Medicina* 1935 m., Nr. 9-627-636 p.
19. *Tuberkuliozės vadovas*-16 p.
20. Ištrauka iš dr. Šidlausko pranešimo — *Medicina,* 1927 m., Nr. 11-683 p.
21. *Kova su džiova,* 1935-41 p.
22. Dr. K. Grinius, *Atsiminimai ir mintys I. 1947m. 12 p.*
23. *L.E. XXIV-539 p.*
24. *Kova su džiova,* 1935 m.-43 p.
25. Ten pat-25 p
26. L.E.XXVI-397 p.
27. *Kova su džiova.* 1935 m.-15 p.
28. Dr. V. Tumėnienė — *Mano atsiminimai.* 1957 m. Chicaga.-95 p.
29. M.T.L.E.-3-155 p.
30. Dr. V. Tumėnienė, *Mano atsiminimai*45 p.
31. L.E. XXI-247 p.
32. Med. stud. L. Avižonytė, „Vasaros vaikų kolonijos Lietuvoje ir užsienyje" — *Kova su džiova,* 1940 m. 10-15 p.
33. *Medicina,* 1928 m. Nr. 7.
34. *Medicina,* 1935 m. Nr. 10.
35. *Medicina,* 1936 m. Nr. 12.
36. Dr. V. Tercijonas, „Medicinos ir sveikatos reikalai Nepriklausomoje Lietuvoje", *Lietuvių Gydytojų Biuletenis,* 1965 m. Nr. 1(17) 6-14 p.

NUORODA NR. 1*

Draugijos kovai su tuberkulioze skyriai 1934-35 metais.

1. Alytaus skyrius, įsteigtas 1933 m.
2. Anykščių skyrius, įsteigtas 1934 m.
3. Biržų skyrius, įsteigtas 1926 m.
4. Grinkiškių skyrius.
5. Kauno skyrius, įsteigtas 1924 m.

Kauno skyrius — 1924 m. įsteigė Pirmąjį Lietuvos TB dispanserį Kaune.

Kauno skyrius — 1928-34 m. pastatė DKT TB sanatoriją A. Panemunėje.

Kauno skyrius 1935 m. skyriaus valdybą sudarė: prim. dr. K. Grinius, dr. Sleževičienė, dr. A. Milvidas, dr. L. Koganas, dr. A. Garmus, inž. Malėjinas ir gail. sesuo Vasiakaitė.

6. Kėdainių skyrius, atgaivintas dr. Šidlausko 1933 m. Kėdainių skyrius — 1934 m. įsteigė Vaikų vasaros sanatoriją.

7. Kretingos skyrius, įsteigtas 1935 m.

8. Kupiškio skyrius, įsteigtas 1926 m.

9. Mažeikių skyrius, įsteigtas 1926 m. Mažeikių skyrius — 1934 m. pastatė Vaikų prieglaudą-sanatoriją.

10. Panevėžio skyrius, įsteigtas 1925 m.

11. Radviliškiko skyrius.

12. Šeduvos skyrius, įsteigtas 1935 m.

13. Šiaulių skyrius, įsteigtas 1926 m.

14. Tauragės skyrius, įsteigtas 1930 m.

* *Kova su džiova* — 1935 m. 13-25 p.

NUORODA NR. 2.

TB dispanseriai 1934-35 metais.

1. Alytaus TB dispanseris. Vedėjas dr. Gabajus.

2. Anykščių TB dispanseris. Vedėjas dr. A. Laskauskas.

3. Biržų TB dispanseris. Vedėjas dr. J. Mikelėnas.

4. Grinkiškių TB dispanseris (Vaikams). Vedėjas dr. Legeckas.

5. Kauno TB dispanseris.

6. Kėdainių Tb dispanseris. Vedėjas dr. Bartkaitė.

7. Kupiškio TB dispanseris. Vedėjas dr. Frankevičius.

8. Mažeikių TB dispanseris. Dispanseris pradėjo veikti 1931 m. ir turėjo 5 punktus: Mažeikių — vedėjas — dr. Dakinavičius, Akmenės — vedėjas dr. Norvila, Viekšnių — vedėjas dr. Glikmanaitė, Ylakių — vedėjas dr. Butkevičius, Židikių — vedėjas dr. Glembauskas.

9. Panevėžio TB dispanseris. Vedėjas dr. Didžiulis.

10. Radviliškio TB dispanseris. Vedėjas dr. Žosinas.

11. Šiaulių TB dispanseris. Vedėjas dr. D. Jasaitis.

12. Tauragės TB dispanseris, įsteigtas 1931 m. Vedėjas dr. F. Tallat-Kelpša, dr. K. Štuopienė — 1935 m.

* *Kova su džiova,* 1935 m.

NUORODA NR. 3

TB dispanseriai 1943 metais.

1. Alytaus TB dispanseris. Vedėjas dr. J. Runkevičius.
2. Biržų TB dispanseris. Vedėjas dr. J. Zambacevičius.
3. Kauno TB dispanseris. Vedėjas dr. J. Žakovičaitė.
4. Kėdainių TB dispanseris. Vedėjas dr. A. Bartkaitė.
5. Marijampolės TB dispanseris. Vedėjas dr. V. Kubilius.
6. Panevėžio TB dispanseris. Vedėjas dr. J. Smilgevičius.
7. Raseinių TB dispanseris. Vedėjas dr. A. Toločka.
8. Rokiškio TB dispanseris. Vedėjas dr. S. Markevičius.
9. Šiaulių TB dispanseris. Vedėjas dr. T. Nakutienė.
10. Švenčionių TB dispanseris. Vedėjas dr. E. Einikienė.
11. Ukmergės TB dispanseris. Vedėjas dr. M. Bikučionis.

12. Utenos TB dispanseris. Vedėjas dr. A. Grigelis.
13. Vilkaviškio TB dispanseris. Vedėjas dr. A. Dučmanienė.
14. Vilniaus TB dispanseris. Vedėjas dr. K. Kavaliauskas.

*Ir prof. J. Meškausko asmeninio archyvo.

NUORODA NR. 4

1939 m. Vidaus reikalų ministerio įsakymu buvo paskelbtas TB ligoninių bei sanatorijų sąrašas (V.Ž. 1939.X.7 d. 668 nr. eil. 4915): „Pasirėmęs Ligoninių įstatymo 3 str. 4 p. (V.Ž. Nr. 498. eil. 3464), nustatau, kad Viešosiomis gydymo įstaigomis laikomos šios bendrovių, draugijų ir atskirų asmenų ligoninės bei sanatorijos;

1. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Kauno ligoninė.
2. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Sanatorija A. Panemunėje.
3. Draugijos kovai su tuberkuliozė sanatorija A. Panemunėje.
4. Draugijos kovai su tuberkuliozė sanatorija, Romainiuose.
5. Draugijos kovai su tuberkuliozė sanatorija, Alytuje.
6. Kauno žydų ligoninė.
7. Panevėžio žydų ligoninė.
8. Ukmergės žydų ligoninė.
9. Telšių žydų ligoninė.
10. Raseinių žydų ligoninė.
11. Šv. Luko ligoninė Kaune.
12. Prof. V. Tumėnienės vaikų sanatorija A. Panemunėje.
13. Eugenijos Miniatienės tuberkuliozinis izoliatorius, Sargėnuose.

Pasirašė:
K. Skučas
Vidaus reikalų ministras

NUORODA NR. 5.*

Tuberkuliozinės sanatorijos 1943 metais.

1. Dr. K. Griniaus vardo TB Sanatorija A. Panemunėje. Vedėja dr. Elena Makauskienė.
2. Vaikų TB sanatorija A. Panemunėje. Vedėja prof. dr. V. Tumėnienė.
3. Savitarpinės pagalbos TB sanatorijos (Buv. Raud. Kryžiaus) A. Panemunėje. Vedėja dr. Emilija Jasevičiūtė.
4. Alytaus TB sanatorija. Vedėjas dr. Jonas Runkevičius.
5. Romainių TB sanatorija. Vedėjas dr. Konstantinas Vyšniauskas.
6. Sargėnų TB sanatorija. Vedėjas dr. Juozas Kavaliauskas.
7. Švenčionėlių TB sanatorija. Vedėja dr. Ona Vilutytė.
8. Varėnos TB sanatorija. Vedėjas dr. Albinas Grigaitis.
9. Vilniaus TB sanatorija. Vedėjas dr. Juozas Kupčinskas.

Tuberkuliozinė ligoninė.
Vilniaus Odos TB sanatorija. Vedėjas dr. Antanas Gulbinas.

*Iš prof. J. Meškausko asmeninio archyvo.

NUORODA NR. 6

Literatūra

1. Prof. dr. J. Bagdonas — Iš džiovos sergančių statistikos. *Medicina.* 1935 m. Nr. 9.

2. Dr. A. Domasevičius.
— tuberkuliozės klausimo išsprendimas Lietuvoje. *Medicina* 1931 m. Nr. 8.
— Dar viena priemonė kovai su tuberkulioze. Kova su džiova. 1927 m. Nr. 4-6.
— Tuberkuliozė ir jai nugalėti naujų būdų ieškojimas. Kova su džiova 1924-34 m.
— Nakties sanatorijos (10 kovos metų 1925-35 m.) Draugijos kovai su tuberkulioze Panevėžio skyriaus leidinys. 1935 m.
3. Dr. L. Epšteinas — Mokyklinio amžiaus vaikų sveikatos apsauga Kauno pradžios mokyklose — *Medicina* 1928 m. Nr. 6.
4. Dr. A. Garmus. Ligonių kasos klientai, sergą džiova — *Darbo sveikata* 1932 m. Nr. 1, nr. 11-12.
5. Dr. Gildė-Ostachovienė. — Vaikų tuberkuliozė ir tuberkulininė reakcija vaikų klinikos duomenimis. *Medicina* 1930 m. Nr. 7.
6. Dr. K. Gudaitis — Torakoplastika pagal Maurer'ą plaučių tuberkuliozei gydyti. *Medicina* 1940 m. Nr. 5.
— Plaučių tuberkuliozės kolapso terapija naujausių patologinių ir klinikinių tyrimų šviesoje. Habilitacijos darbas.
7. Dr. D. Jasaitis.
— Calmette-guerin prieštuberkuliozinė vakcina
— Tuberkuliozės sero — ir vakcinoterapija — L.E. IX-319 p.
— Sveikatos draudimas ir socialinis saugumas. Roma. 1966 m.
8. Dr. K. Jokantas. — Džiova, jos priežastys, ir kova su ja. Vilnius. 1909 m.
9. Dr. V. Kairiūkštis.
Ar mažėja tuberkulioziniai susirgimai Lietuvoje. *Medicina* 1928 m. Nr. 6.
Tuberkuliozės jaudinamoji terapija ir jos eksperimentinis pagrindas. *Medicina* 1935 m. Nr. 4.
Bronchinės astmos patogenezė ir gydymas. 1938 m. Habilitacijos darbas.
Sėkmingi bandymai plaučių ligoms ir tuberkuliozei gydyti. *Medicina* 1929 m.
Die Benzinolbehandlung der Lungen tuberkulose. 1929 m.
Ueber die Benzinolbehandlung der Tuberkulose-Beitrage zur Klinik Tuberkulose 73; 4-1930.
apie neobenzolį — patobulintą preparatą tuberkuliozei gydyti. *Medicina.* 1931 m.
10. Dr. L. Koganas.
Džiova ir kaip kovoti su ja. 1925.
Bilateralinis pneumotoraksas plaučių tuberkuliozei gydyti. 1933 m.
Dviejų metų plaučių tuberkuliozės komplikacijų gydymas. *Medicina* 1935 m.
Mūsų patyrimai taikant torakoplastiką. 1937 m. L.E. XI-191 p.
Mirtingumas nuo tuberkuliozės Kaune. *Medicina* 1928 m. Nr. 3.
Kovoje su tuberkulioze. *Medicina,* 1927 m. Nr. 3-4.
11. Dr. B. Kaporas. — Kūdikių mirtingumas Vilijampolės priemiestyje ir statistika, *Medicina,* 1930 m. Nr. 5.
12. Dr. S. Laurinavičius.
Apsikrėtimas tuberkulioze ir visuomeniškos kovos su tąja liga priemonės. 1935 m.
Patarimai sergantiems plaučių džiova. 1928 m.
Studija apie plaučių tuberkuliozės gydymą aukso preparatais. L.E. XIV-286 p.
13. Dr. A. Matulevičius. Keletas pastabų dėl vartojamų tuberkulino reakcijų. *Medicina,* 1935 m. Nr. 3.
14. Dr. M. Nasvytis. — Robertas Kochas ir tuberkuliozės problema. *Medicina,* 1933.
15. Dr. J. Runkevičius.
Plaučių džiova tarp Lietuvos pradžios mokyklų mokytojų (Konkursinis darbas) kova su džiova.
Phrenico-exeresis plaučių tuberkuliozei gydyti. *Medicina,* 1935 m. Nr. 1.

16. Dr. Sipavičius. Vaikų sanatorijos apyskaita. *Medicina,* 1934 m. Nr. 4.

17. Dr. E. Sleževičienė. Pirquet reakcijos duomenys apie Vilijampolės-Slabados rajono mokyklų mokinius. *Medicina,* 1925 m. Nr. 11.

18. Dr. V. Tercijonas.

Medicina ir sveikatos reikalai Nepriklausomoje Lietuvoje, *Lietuvių Gydytojų Biuletenis,* 1965 m. Nr. 1(17).

Vaikų tuberkuliozė ir jos ypatingumai 1938.

Vaikų apsaugojimas nuo džiovos, 1941. L.E. XXXI-74 p.

19. Dr. K. Vyšniauskas:

Dirbtinis pneumotoraksas L.R.K. sanatorijoje. *Medicina,* 1934 m.

Apie plaučių tuberkuliozės rentgeno diagnostiką. *Medicina,* 1935 m.

Apie disemenuotos plaučių tuberkuliozės formas, *Medicina,* 1936 m.

Pacientų atranka sanatoriniam gydymui, *Medicina,* 1939 m.

Einige Praktische Bemerkungen uber die Durchfuehrung der Behandlung mit kuenstlichen Pneumotorax und ueber die sogenanten opher der kollapsotherapie. Der Tuberkulose Arzt. 1948 m.

20. Dr. Žemgulys. Tyrinėjimai tuberkulino pagalba. *Medicina,* 1920 m. Nr. 7.

Tuberkuliozės klausimais rašė ir kiti gydytojai, kaip dr. Mikelėnas, dr. Minelga, dr. K. Grinius ir kt. Dr. K. Grinius nuo 1934 m. redagavo metraštį *„Kova su džiova".* Prieš dr. K. Grinių „Kova su džiova" 1926-28 m. redagavo dr. A. Garmus. Laikraštyje bendradarbiavo: prof. A. Jurgeliūnas, prof. Dr. J. Bagdonas, dr. V. Juškys, dr. A. Šidlauskas, dr. V. Kuzma, dr. V. Kanauka, dr. L. Epšteinas, dr. P. Reklaitis, dr. L. Koganas, dr. J. Gasiūnas, dr. A. Domaševičius, dr. P. Kalvaitytė, dr. V. Kairiūkštis, prof. Boit ir kt.

NUORODA NR. 7*

Gydytojų praktikos darbai — 1935 m. birželio mėn. 3-8 d. Kaune

Programa:

1. Suaugusiųjų žmonių plaučių tuberkuliozės genezė 2 val., Dr. D. Jasaitis.

2. Suaugusiųjų žmonių plaučių tuberkuliozės patologinė anatomija, 2 val., Prof. E. Vinteleris.

3. Suaugusiųjų žmonių pradinės plaučių tuberkuliozės formos 2 val., dr. S. Laurinavičius.

4. Kliniškoji diagnostika (be rentgeno) 1 val., dr. G. Kolodnas.

5. Rentgeno diagnostika, ypač suaugusiųjų žmonių pradinių formų (pirminiai infiltratai, apicitai, hematogeninės formos) 1 val. teorijai, 4 val. praktikai — rentgenogramų skaitymas, dr. S. Laurinavičius.

6. Plaučių tuberkuliozės diagnostikos laboratorija 1 val. teorijai ir 2 val. praktikai, dr. G. Kolodnas.

7. Plaučių tuberkuliozės diferencinė diagnostika (širdies ligos, sifilis, spirotrichozė, antrakozė, bronchoektazės, subfebrilitetai, anemijos ir t.t.) 1 val., dr. L. Koganas.

8. Sanatorinio režimo reikšmė plaučių tuberkuliozei gydyti. 1 val., dr. L. Koganas.

9. Pneumotorakso terapija. 2 val. teorijai ir 6 val. praktikos darbams, dr. S. Laurinavičius.

10. Kitos kolapsinės terapijos metodės. 1 val., dr. L. Koganas.

11. Chemoterapija, specifinė terapija ir medikamentinė terapija. 2 val., dr. S. Laurinavičius.

**Medicina,* 1935 m. Nr. 4. 305 p.

Dr. Vaclovas Šaulys

LIETUVOS KURORTAI

Dr. Vaclovas Šaulys

Jau istorinėj Lietuvoj kelios vietovės buvo žinomos kaip tinkamos poilsiui ir gydymuisi ir buvo vadinamos kurortais — Birštonas, Druskininkai, Palanga.

Kurortai, populiarūs caro laikais Lietuvoje, per Pirmąjį pasaulinį karą buvo apleisti ir karo įvykių apnaikinti. Druskininkai, lenkams užėmus Vilnių ir jo kraštą, vėl pateko į svetimas rankas. Nepriklausomos Lietuvos pradžioje kurortai veikė ir jais buvo naudojamasi, bet tik siauru mastu ir privačia iniciatyva. Lietuva turėjo Baltijos pajūrio dalį, kur keletas vietovių buvo tinkamos kurortams, turėjo puikių ežerų, Nemuno krantus ir slėnius su gydomaisiais šaltiniais, kurių vanduo savo chemine sudėtimi prilygo garsių kitų Europos kurortų vandenims.

Aprūpinus krašto gyvybinius reikalus, pirmausia pradėta tvarkyti Birštono kurortas, vėliau Likėnai su Smardonės šaltiniais ir Palanga su vasaros gaivinančiu klimatu, saule ir sūriu Baltijos jūros vandeniu.

1932 m. Vidaus reikalų ministerija pasiūlė Ministerių kabinetui pavadinti kurortais vienuolika vietovių: Birštoną, Likėnus-Smardonę, Palangą, Zarasus, Aukštąją Panemunę, Kulautuvą, Kačerginę, Lampėžius, Antruosius Varšvus-Berčiūnus (8 km nuo Panevėžio), Pivoniją (prie Ukmergės) ir Anykščius (*Medicina,* 1933, Nr. 4). Neoficialiai kaip kurortai buvo naudojamos ir kitos vietovės, k.a. Besočiai, Giruliai, Juodkrantė, Karklininkai, Klaipėda, Kintai, Melnragė, Nida, Pervalka, Preila, Rusnė ir Smiltynė (*Medicina,* 1933, Nr. 6-7).

1932 m. gruodžio mėn. pabaigoje buvo išleistas kurortams tvarkyti įstatymas, kuris čia pateikiamas.

Kurortų įstatymas

1

Kurortais laikomos vietos, kurios

1. turi gydomųjų šaltinių arba gydomųjų purvų ir tinkamų patalpų bei įrengimų ligoniams gydyti arba

2. yra patogios pailsėti ir sveikatai pataisyti.

2.

1. str. numatytas vietas pripažįsta kurortais Ministerių kabinetas, Vidaus reikalų ministeriui pasiūlius.

3.

Kurortų statybą ir jų tvarkymą prižiūri ir leidimus statybai duoda Vidaus reikalų ministeris.

4.

Žemės tvarkymo ir miško kirtimo darbai gali būti dirbami tik gavus leidimą, kurį duoda Vidaus reikalų ministeris, jam susitarus su Žemės ūkio ministeriu.

5.

Kurortams tvarkyti gali būti imamos tokios rinkliavos:

1. ligi 15 litų iš kiekvieno į kurortą atvykusio asmens ir ligi 40 litų iš kiekvienos šeimos.

2. ligi 5% nuomos mokesčio už išnuomotas kurortuose sezono metu patalpas.

Šių rinkliavų didumą ir jų ėmimo tvarką nustato vietos savivaldybės tarybos ir tvirtina Vidaus reikalų ministeris. Vidaus reikalų ministeris, tvirtindamas tarybų nustatytą rinkliavą, turi teisę ją pakeisti.

6

Šiam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministeris turi teisę leisti taisyklių.

A. Smetona — Respublikos Prezidentas

J. Tūbelis — Ministeris Pirmininkas

Vyr. Žinios, Nr. 401, 1932 m. gruodžio mėn. 22 d.

Vėliau kurortų įstatymai buvo papildyti:

2.

Nekilnojamam turtui kurorte įsigyti reikalingas Vidaus reikalų ministerio leidimas.

Šio leidimo nereikalingos valstybės ir vietos savivaldybės įstaigos.

Šis pakeitimas veikia nuo paskelbimo dienos.

A. Smetona — Respublikos Prezidentas

V. Mironas — Ministeris Pirmininkas

Vyr. Žinios, Nr. 634, 1939 m. vasario mėn. 20 d.

BIRŠTONO KURORTAS

Birštono vietovė žinoma nuo senų laikų — netoliese rasti įrankiai liudija žmones, gyvenusius čia jau IV-III tūkstantmety prieš Kristų. Vėliau ten buvusi stabmeldžių šventovė. Kryžiuočių laikais Birštono pilis priklausė panemunės išdėstytų pilių grandinei, apsaugai nuo kryžiuočių (aprašyta kryžiuočių kronikininko V. Marburgiečio 1382 m.). Vėliau Lietuvos kunigaikščiai turėjo dvarą su pilimi, pastatytą ant piliakalnio, kur medžioklių metu buvojęs ir Vytautas. 1473 m. Kazimieras Jogailaitis su žmona ir sūnumis Jonu Albrechtu ir Kazimieru praleidę ten dalį žiemos. Yra išlikęs smulkmeniškas dvaro aprašymas iš 1578 m. Vėliau pilis buvo apleista ir liko tik nežymūs griuvėsiai.

Birštono šaltiniais pradėta domėtis 18-tame amžiuje dėl vandens sūrumo. Norėta įrengti „druskos viryklą", bet po trijų bandymų, ištyrus vandenį, prieita išvados, kad druskų per maža tokiam projektui vykdyti.

1843 m. Vilniaus miesto vaistininkas J. Kuševičius atliko kokybinius šaltinių cheminius tyrimus ir rado vandenį turint Ca chloridų, Ca carbonatų, karboninės rūgšties ir „oxydum et supercarbunous ferri". Pagal jo aprašymą, vanduo esąs panašus į balų ir pelkių vandenį, paliekąs geležies junginių nuosėdas, ir dėl to medicininiam gydymui nevartotinas. Aplinkiniai žmonės Birštono vandenį naudojo gydymui, veždavo vandenį į savo gryčias, kur atvykę ligoniai apsistodavę ir imdavo vonias. Netoliese, Stakliškėse, buvo panašūs šaltiniai, ir žmonės panašiu gydymu vertėsi jau gerokai anksčiau.

1851 m. Birštono šaltinius vėl tyrė valdžios sudaryta komisija, kuri nustatė, kad šaltiniai turį pakankamai gydomų druskų. Komisijos pirmininkas Vilniaus universiteto prof. Adolfas Albichtas smulkiau aprašė Birštono miestelį ir du šaltinius: prie pilies kalno ir miestelio viduryje. Iš šaltinių išteką tiek vandens, kad būtų galima įrengti 188 vonias. Tais metais buvo gydyta keletas asmenų, sergančių artritu, kaltūnu, skrofulioze ir paralyžium. Rezultatai neaprašyti.

Vietos dvarininkas Bartusevičius išsinuomojo versmes iš Vilniaus konsistorijos, pastatė keletą namų po 6-12 kambarių ligoniams apsistoti, įrengė 28 vonias (iš jų 14 varinių), pasikvietė iš Vilniaus gydytoją B. Balinską. 1855 m. Birštone jau ilsėjosi ir gydėsi 50 šeimų, 1858 m. jau 150 šeimų ir panaudota 7005 vonios. 1857 m. kurortas dar daugiau plečiamas — iki 18 namų svečiams ir ligoniams. Kurortas turėjo savo restoraną ir šokių salę. 1860 m. Birštonas gauna balneoterapijos kurorto teises. Čia gydydavosi sergą virškinamo trakto ligomis, geltlige, kaltūnu, liaukų susirgimais, skrofulioze, odos išbėrimais, egzema, nervų ligomis, sąnarių lėtiniu reumatu, rachitu, džiova ir moterų ligomis.

Apie B. kurortą yra nemaža archyvinės medžiagos Vilniaus universitete; kai kurios dokumentų kopijos yra saugojamos kurorto muziejuje.

Kurortas kasmet augo. 1915 m. veikė 72 vonios; kasdien buvo paruošiama iki 400 vonių. Besigydančių būdavo net iki 4000 per metus. Sezonas tęsėsi nuo gegužės 20 iki rugpjūčio 20-tos. Per Pirmąjį pasaulinį karą kurortas buvo beveik visai sunaikintas. Dingo įrengimai, baldai, apgriauti pastatai. Geriausiai įrengtas pastatas visai sudegintas. Po Pirmojo pasaulinio karo B. kurortas pradėjo darbą su vienu viešbučiu, 26 kambariais ir 24 voniom, kur gydėsi 250 asmenų. 1924 m. valdžia paskyrė

20,000 litų kurortui pagerinti, administravimą pavedė Lietuvos Raudonajam Kryžiui.

Sveikatos departamentas aktyviai pradėjo rūpintis kurortų atgaivinimu, ypatingas dėmesys atkreiptas į Birštoną. 1924 m. birželio mėn. 1 d. kurortas su iškilmingomis ceremonijomis buvo pavestas tvarkyti Liet. Raud. Kryžiui. Tada Birštone buvo 7 šaltiniai. Du šaltiniai — „Vytauto" (seniau „Viktorijos") ant Nemuno kranto ir „Birutės" toliau, ant kalno, — turėjo druskos ir kalkių ir jų vanduo buvo naudojamas pilvo, žarnų, inkstų ir pūslės slogoms gydyti. Kitų penkių šaltinių vanduo tiko šiltoms vonioms, reumatui ir panašiom ligom gydyti. Susisiekimas iš Kauno arkliais, automobiliais, vėliau autobusais. Kurorto direktorium buvo paskirtas dr. Brundza iš Prienų. Prasidėjo skubūs darbai: taisė senus, statė naujus pastatus, įrengė vandentiekį, kanalizaciją, įvedė elektrą, pastatė naują viešbutį su sanitariniais patogumais. Mineraliniam vandeniui šildyti įsigytas didelis katilas. 1926 m. ant Vytauto kalno įrengiami du vandens rezervuarai, iš kurių vanduo nuleidžiamas į pastatus ir parką. 1927 m. įrengiamas purvo vonioms pastatas, kurį tvarkė dr. J. Venckūnas. Jau tais metais tomis voniomis naudojosi 915 ligonių. Pagal tyrimo duomenis Birštono purvo ir šaltinių cheminė sudėtis beveik prilygo Kaukazo ir Wiesbadeno gydykloms-kurortams.

1924 m. Valstybinė technikos-chemijos laboratorija padarė „Vytauto" šaltinio vandens analizę. Vienam vandens litre rasta miligramais: NaCl (Natrio chlorato) — 3846,4; KCl (Kalio chlorato) — 382,0; LiCl (Litijaus chlorato) — 1,24; MgCl (Magnio Cl.) — 385,9; KBr (Kalio bromato) — 10,3; CaSO4 (Kalcio sulfato) — 1309,4; CaHCO3 (Kalcio bikarbon.) - 725,2; FeHCOą (Geležies) — 6,87; Si02 (Silicio dioxido) — 87,0; Al203 (Aluminijaus oxido) — 6,2; Jodo, Mangano ir laisvos angliarūgšties junginių pėdsakai. Kenksmingų junginių nerasta. Vandens lyginamasis svoris prie 50°C temperatūros — 1,0068.

1928 m. Lietuvos gydytojų 4-tame kongrese prof. M. Kaveckis, Universiteto Matematikos-gamtos fakulteto, minerologijos ir geologijos katedrų geologinių tyrimų vedėjas išsamiai pranešė apie Lietuvos minerologinius šaltinius, ypatingai paliesdamas Birštono kurorto istoriją ir pasiūlė labai svarbių ateičiai sugestijų. Be cheminės sudėties, buvo įdomus geologinis mineralizacijos aiškinimas. Kaveckis pripažino, kad Birštonas yra geriausias Lietuvos mineralinis kurortas, bet, norint tokį išlaikyti, reikia keleto būtinų sąlygų, kuriomis, atrodo, vėlesnis kurorto planavimas bei plėtimas ir buvo paremtas. Jis siūlė kuo greičiausiai įvesti centralizuotą kanalizaciją su biologiniu valymu visam kurorto rajonui; apsaugoti

šulinius nuo neriboto naudojimo, nestatyti pastatų arti šulinių. Platesnį kurorto rajoną apsaugoti nuo gilesnių žemės darbų, nenaudoti kurorto apylinkėj esamo dumblo-durpyno, nes jis tarnauja šuliniams kaip natūralus filtras; šaltinius aptverti bent 25 kv metrų pločiu. Daryti sisteminius reguliariais intervalais pilnus vandens tyrimus.

1933 m. kurorto direktorium paskiriamas dr. B. Matulionis. Jam vadovaujant, kurorte buvo padaryta daug pažangos. Jau 1933 m. įsteigta poliklinika, kur ligoniai gydytojų patikrinami ir jiems paskiriamas atitinkamas gydymas. Pagerintos diagnostinės priemonės: įrengiami rentgeno, laboratorijos ir elektrokardiografijos skyriai, kabinetai. Vedama tiksli ligonių registracija ir statistika. Padidinamas medicinos personalo skaičius; pradžioj dirbo 2 gydytojai ir 2 stažistai (baigę klausyti medicinos kursą studentai) ir 1 sesuo. Vėliau dirbo jau 7 gydytojai.

Birštono kurorto sezonas būdavo 3 mėnesiai. 1930 m. LRK 4 nedidelius viešbučius pavertė sanatorijomis, prailgindamas sezoną (*Medicina,* '34, Nr. 4) nuo birželio 1 iki rugsėjo 24. Gydymas papiginamas per pusę. Skatina užsieniečiui naudotis Lietuvos kurortais, sumažinant vizų mokestį nuo 60 iki 10 litų. Buvo planuojama, kad ir mažesniu mastu Birštoną panaudoti ištisus metus, sanatorijų pavidalu, nes klimatas ir gamtos grožis tam tinkami. Metinės temperatūros vidurkis 11,5°C, 4 šalčiausių mėnesių vidurkis — 4-7°C. Klimatas palyginamai sausas.

1935 m. pastatyta mūrinė su moderniais įrengimais vila (40 kamb.). Vanduo buvo imamas iš Nemuno. 1936 m. įrengtas vandens filtravimo šulinys. Kanalizacijos nuosėdos, prieš nuleidžiant į Nemuną, perleidžiamos per nusodinimo šulinį. Tais pat metais pastatyti šiltnamiai. „Vytauto" šaltinio mineralinis vanduo įsotinamas C02 dujomis ir platinamas po visą kraštą. 1937 m. praplečiamas EKG kabinetas, įrengiama diatermija. 1939 m. atidaryta Kauno apygardos ligonių kasų sanatorija su 11,000 kv m naudojamo ploto, 88 lovų. Dauguma kambarių dideli, ir sezono metu galima pristatyti antrą lovą, tad eventualiai galėtų ilsėtis 150 žmonių (*Medicina,* 1939, Nr. 6). 1939 m. sezonui sąmatoje sanatorijai numatyta 200,000 litų. Buvo išplanuota ir nauja statyba.

1940 m. B. kurorte buvo šios gydymo priemonės: mineraliniai vandenys, mineralinės ir CO2 vonios, dumblo-purvo vonios, dumblo kompresai, garo dušai, kurorto poliklinika, EKG-jos, diatermijos, trumpųjų bangų kabinetai, gydymas kvarco lempa, elektromasažas, natūralios saulės vonios su mineraliniais dušais ir įvairiomis elektros voniomis (pilnom ir dalinėm) ir 4 celių elektros voniomis. Pramogoms buvo galima naudotis kėgliais, kroketu ir teniso aikštėmis. Nemunu plaukioti buvo galima

išsinuomoti motorinę ir paprastą valtį.

Durpės dumblo vonioms buvo atvežamos iš „Velnio bliūdo", 5-6 km nuotoly nuo kurorto. Durpės prisotinamos mineraliniais vandenimis, maišomos, šildomos reikiamai temperatūrai ir naudojamos dumblo vonioms. Naudotas dumblas buvo verčiamas į Druskupio slėnį. Nemuno krantas ties Druskupiu buvo 4 m aukščio. Pavasariniai potvyniai dažnai apsemdavo Druskupio slėnį. Hidroelektrinei stočiai užtvenkus Nemuną, Birštono Nemuno pakraščio gyventojai buvo iškelti, supiltas pylimas apsaugai nuo potvynių. Druskupio žiotyse pastatyta pumpavimo stotis, kuri perpildavo vandenį į Nemuną. „Vytauto" ir senieji šaltiniai vadinami gydomaisiais, nes yra stipriai mineralizuoti. Paminėtina, kad senieji „Vytauto" šaltiniai, užtvenkus Nemuną, buvo apsemti ir nustojo veikę. Dabar yra išgręžtas 300 metrų gylio šulinys, pavadintas „Vytauto" šuliniu, kurio vanduo esąs labai panašus į senojo „Vytauto" šaltinio vandenį. „Birutės" šaltinis yra menkiau mineralizuotas.

Iš dr. Matulionio metinių pranešimų, matome kurorto nuolatinę pažangą. Bet vienoje 1938 m. apyskaitoje dr. Matulionis apgailestauja, matydamas, kad palyginamai mažai kurortu pasinaudoja darbininkai ir ūkininkai. Siūlo ateičiai projektus, kad kurortas pasidarytų prieinamas platesnei visuomenei.

1935 m. *Medicinos* Nr. 5 paskelbtos taisyklės Birštone besigydantiems. Tame aplinkraštyje pažymėta, kokios vonios ir koks gydymas suteikiamas, kaip registruotis poliklinikon, darbo valandos, mokestis ir kita informacija. Įsirašymo mokestis buvo 6 litai, pakartotinas gydytojo apžiūrėjimas 4 litai. Su neturto pažymėjimu mokėdavo pusę mokesčių. Sanatorijoj kambariai su skalbiniais ir aptarnavimu kainavo nuo 70 iki 160 litų mėnesiui. Dumblo vonia nuo 5 iki 7 litų; mineralinė vonia 3-4 litai; dumblo kompresas 3-6 litų; hidroelektrinė vonia 6 litai ir t.t. Viešbutyje kambarys parai kainavo 5 litai, valgis 4,5 lito, išsinuomojant pavienio dienom.

Šaltiniai:

M. Kaveckis, Apie Lietuvos mineralinius vandenis, jų būtį ir perspektyvas, *Medicina,* 1929 m. Nr. 6.

B. Matulionis, Birštono kurortas, *Medicina,* 1934 m. Nr. 3 ir 4. Birštono kurorto veikla, *Medicina,* 1935, Nr. 4. Dumblo vonios, *Medicina,* 1935 m., Nr. 6. LRK Birštono kurortas 1937 metais ir numatomi nauji kurorto patobulinimai, *Medicina,* 1937, Nr. 4. KRK Birštono kurortas 1937-38 metais, *Medicina,* 1935, Nr. 5.

Aplinkraščiai: Birštono kurorto lankytojams žinotina, *Medicina,* 1935, Nr. 5. Birštonas pradėjo sezoną, *Medicina,* 1939, Nr. 5.

J. Šopauskas, Birštono kurorto praeities bruožai, *Sveikatos apsauga,* 1958, Nr. 12.

DRUSKININKAI

Vietovės vardas susijęs su druska. Druskininkas — asmuo, vertęsis druskos gamyba, pardavimu, pristatymu. Istorikas T. Narbutas rašė, kad senovėje Druskininkuose buvusi gaminama druska.

Druskininkai yra apie 12 km į pietryčius nuo Leipalingio ir maždaug tiek pat į pietvakarius nuo Liškiavos, ant Nemuno dešiniojo kranto, kur Ratnyčios upelis įteka į Nemuną, 50 km į pietus nuo Alytaus.

Yra žinių, kad Druskininkų šaltinių mineralinius vandenis vietiniai gyventojai naudojo gydymui jau 18 a. 1790 m. Stanislovas Augustas pasiuntė savo asmeninį gydytoją šaltinių ištirti. Tyrimo duomenų neišliko. 1845 m. T. Narbutas aprašė, kad 1814-16 m. vienas ligonis, negalėjęs vaikščioti, buvo pagydytas Druskininkų šaltinių voniomis. Vietiniai gyventojai gydydavęsi voniomis ir gerdami šaltinių vandenį. 1821 m. Vilniaus Med. draugijos pirm. prof. M. Mianovskis organizavo Druskininkų šaltinių cheminį tyrimą ir galimą panaudojimą gydymui. Vėliau dar buvo daryta keletas tyrimų. 1835 m. prof. Fonbergas Vilniaus Med. draugijai savo pranešime apie Druskininkų 5 šaltinių cheminę analizę, teigė, kad vanduo gydymui vertingesnis kai kuriais atžvilgiais už Sedlico šaltinius. Pateikus duomenis carui, gautas leidimas 1837 metais steigti Druskininkuose kurortą, nors neoficialiai mineralinės ir purvo vonios jau veikė nuo šimtmečio pradžios. 1840-41 m. dr. Zembicko privačia iniciatyva pastatyta nauja gydykla su 50 vonių, veikusi iki 1894 m. gaisro. Po gaisro pastatyta didesnė, su 150 vonių, kuri ir dabar tebeveikianti.

Apie Druskininkų kurortą yra išlikusios literatūros rusų ir lenkų kalbomis. 1841 m. kurorte įsteigta Druskininkų gydytojų mokslinė draugija tyrinėti šaltinius ir aprašyti gydymo patyrimus. 1844 m. Gardine pradėtas leisti žurnalas *Druskininkų šaltinių Undinė,* kuris po 3-jų metų „užsnūdo", bet 1929 m. „vėl iš Nemuno gelmių išniro". Undinė ėjusi iki 1939 metų; pasirodė viso 47 numeriai.

1908 m. buvo tiriamas šaltinių radioaktyvumas. Pirmojo pasaulinio karo metu kurortas labai nukentėjo. Kurortas atkurtas 1930 metais, iniciatyvą perėmus Lenkijos krašto ūkio bankui, padaryta keletas naujų gręžtinių šulinių. Besigydančių skaičius greitai augo, 1930 m. buvo 7900, o 1937 m. jau 11000 ligonių. Šaltinių skaičius įvairus: 5 iki 19. 1937 m. Druskininkai šventė savo veiklos šimtmetį ir Vilniaus universiteto (tada Batoro) rektorius V. Stanevičius pasiūlė šaltinius pavadinti naujais vardais: „Birutės", „Aušros", „Undinės", „Maršalo", „Vytauto" ir t.t.

Kurortas buvo karo vėl sunaikintas. Atstatytas dabartinės Lietuvos santvarkos. Daug pristatyta sanatorijų ir poilsio namų. Reklamuojamas

su pasididžiavimu Sovietijoj ir užsienyj. Augimą rodo skaičiai: 1956 m. kurorte besigydančių buvę 23200, o 1974 m. net 73990.

Druskininkuose besigydą ligoniai ir poilsiautojai gali pasinaudoti mineralinėm ir purvo voniom. Mineralinių šaltinių-gręžinių „Maršalo" ir „Vytauto" vandens druskų koncentracija siekia 5-6%. Kitų šaltinių koncentracija tik izotoninė, ne didesnė kaip 1%. Dažnai naudojamas garinimo metodas (180+) ir gaunamas koncentratas su 503 g. sausų medžiagų litre. Purvo vonioms durpės imamos iš durpyno Druskininkų pušyno gale, dešiniajam Nemuno krante. Durpės maišomos su mineraliniu vandeniu. Anksčiau durpes imdavo ir iš Druskono ežero, dabar ežeras yra išvalytas nuo dumblo.

„Birutės" šaltinio vanduo naudojamas gėrimui, sunkiasi iš 72 m. gilumos, sūrus, sieros vandenilio kvapo, skaidrus, pH 7, 2; mineralinių medžiagų 0,99%. „Vytauto" šaltinio mineralinis vanduo teka iš 330 metrų gilumos, sūriai kartus, be kvapo, šviesiai gelsvos spalvos, turįs 5,96% mineralinių medžiagų. Druskininkų, kaip ir Birštono mineraliniai šaltiniai priklauso neterminių šaltinių grupei, dėl savo cheminės sudėties vadinami chloridiniais šaltiniais.

Didelė reikšmė skiriama Druskininkų klimatui. Vidutinė metinė temperatūra 6,5°C, žiema palygint nešalta: sausio mėn. vidutinė temp. minus 5°C, vasarą 16,5-18°C. Kritulių apie 600 mm per metus. Dažniau lyja balandžio ir lapkričio mėnesiais. Druskininkus supa 50 000 ha, daugiausia spygliuotų medžių miškai. Podirvis sausas, smėlėtas. Dažniausi pietų ir vakarų vėjai.

Šaltiniai:

E. Gineitienė, Iš Druskininkų kurorto istorijos. *Sveikatos apsauga,* 1957, Nr. 2.
J. Jančauskas, Druskininkų Gydytojų Draugija, *Sveik. aps.* 1982, Nr. 3.
V. Gurauskas, V. Meška, Kurortologijos vystymas, *Sveik. aps.*, 1978, Nr. 4.

LIKĖNAI

8 km. nuo Biržų, prie Biržai-Pasvalys plento, yra Pabiržės miestelis. 1,5 km. nuo Pabiržės yra Likėnai, buvusio dvaro žemėj, kur yra Smardonės mineraliniai šaltiniai ir sieros dumblas. Šaltiniai yra du, apie 0,5 km. atstumo vienas nuo kito, lyg ežerėliai. Iš jų išteka upeliai ir sudaro Smardonės upelį su 15 km^2 baseinu. Upelis įteka į Tatulos upę. Smardonės upelis sraunus, pastovios 7,2°C temperatūros, žiemą niekada

neužšąla. Vanduo gausus kalcijaus sulfatais, turįs stiprų sieros kvapą, dėl to vietos gyventojai šaltinius pavadino Smardone.

Smardonė savo gydomųjų šaltinių savybe žinoma gana seniai. Vilniaus centr. archyvo dokumentai rodo, kad jau 1587 m. Smardonės šaltiniais buvo naudojamasi. Gražiu aprašymu 1791 m. Smardonės šaltinius išpopuliarino Pavlas Bonfalas Hopen, ir 1816 m. chemikas-fizikas T. Grotus pateikė duomenų apie panaudojimą gydymui. Anot jo, jau daug metų, kaip šaltiniai pagydą ligonius. Žmonės prausdavę veidą ir akis ir pagydavę. Tą šaltinį vadindavę „šventąja ola". Grotus padaręs išsamius tyrimus, kurių cheminė sudėtis ir dabar skiriasi. 1890 m. vietinio Biržų dr. Kudakausko iniciatyva Rygoje chemikas Toms'as padarė pakartotinus tyrimus, prikalbino vietos dvaro nuomininką Lambraką pastatyti viešbutį ir namą vonioms. Vandenį šildydavo įkaitintais akmenimis. Aptvarkė parką ir pavasarį atidarė kurortą. Kudakauskas gydė 168 ligonius: 75 sergančius reumatu; 40 — anemija ir skrofulioze; 20 — neuralgijomis ir kitus moterų ligomis, paralyžium, sifiliu, odos ligomis sergančius. 1891 m. vonių pastatas sudegė ir kaip kurortas buvo atstatytas tik Nepriklausomybės laikais.

Atstatymui reikėjo kapitalo. Buvo susidariusi akcinė bendrovė „Sveikatos versmė" su 400,000 litų kapitalo, bet dėl mokesčių susilikvidavo. Vietos gyventojų tarpe susidarė Smardonės Kurorto statybai remti komitetas. Smardonės kurorto klausimas iškeliamas II-jame Lietuvos gydytojų suvažiavime, kur rezoliucijose pageidaujama padaryti galutinus tyrimus ir pasirūpinti žeme. Parceliuojant Likėnų dvarą, 1925 m. šaltiniai su aplinkine 36 ha žeme perduodami Sveikatos departamentui. Šaltinių vanduo ir durpės tiriamos V.D.U. Technikos-chemijos laboratorijos. Prof. S. Kolupaila 1931 m. padarė abiejų šaltinių hidrologinius tyrimus, kurie parodė, kad per parą galima gauti 22 mil. litrų mineralinio vandens — pakaktų keliom dešimtim tūkstančių vonių per parą.

IV-tam Liet. gydytojų suvažiavime pakartojamas pageidavimas atkurti Smardonės-Likėnų kurortą. Žemė buvo pavesta Pabiržės valsčiaus savivaldybei, kuri taisė privažiavimo kelius ir atremontavo esančius dvaro trobesius.

1933 m. pradžioje V. D. universiteto Medicinos fakulteto taryba nutarė laikyti Smardonės kurorto steigimą naudingą ir remtiną (*Medicina,* 1933 m. Nr. 3). Tais pat metais Smardonės kurorto statybai remti komitetas ir Biržų apskrities savivaldybė parašė prašymą Šiaurės Lietuvai šelpti komitetui, prašydami leisti pasinaudoti 300,000 litų suma, likusia nuo nukentėjusių dėl 1928 m. nederliaus Šiaurės Lietuvos gyventojams šelpti surinktų aukų. V.D.U-technikos fakulteto diplomantas P. Viliūnas paruošė

ir apgynė diplominį darbą apie Smardonės kurorto atstatymą. Pagal jo projektą kurortas kainuotų 1,5 mil. litų. 1937 m. iš komiteto buvo gauta 250,000 l. ir pradėta Likėnų kurorto statyba. 1938 m. pastatytas 2 aukštų mūrinis namas: pirmam aukšte numatyta 10 kambarių purvo vonioms, poilsio kambarys, ambulatorija; antram aukšte — dvylikos kambarių viešbutis, kur guldomi sunkesni, negalį vaikščioti ar reikalingi stacionarinio slaugymo ligoniai, kaina nuo 2 iki 3 litų lovai. Apie kurortą ūkininkai turėjo įsirengę kambarių, kur galėjo iš toliau atvykę, lengviau sergą ligoniai apsigyventi. Įvedamas nuolatinis autobusais susisiekimas su Biržais. Planuojamas statyti dar kitas viešbutis. Išplanavimas įvykdyti buvo tikimasi visuomenės, ligonių kasų ir vyriausybės tolimesnė parama.

Likėnai — vienintelis Lietuvos kurortas, turįs Ca sulfatų ir sieros vandenilio priemaišų. Jis priklauso Ca sulfatų šaltinių klasei. Mineralų turi nuo 2 iki 2,2 gm litre.

Smardonės šaltinius supa 6 ha ploto durpynai, apie 2 metrų storio, permirkę šaltinio sieros vandeniu. Natūrali medžiaga purvo vonioms ir kompresams. Bendrai, primena Latvijos už keleto km. Kemerų kurortą, kuriame daug lietuvių gydydavosi.

Likėnų klimatas palankus ligoniams gydytis ištisus metus. Vasaros šiltos — vidutinė temperatūra 16-18°C, tinkama naudotis saulės vonioms. Žiemos vidutinė temperatūra (sausio mėn.) — 5°C. Kritulių iškrenta apie 600 mm. Dirvožemis gana sausas. Aplinkui derlingi, lygūs šiaurės Lietuvos laukai. Sanatoriją supa 10 ha parkas, kuris sulaiko stipresnius vėjus.

1939 m. gydyta 610 ligonių, kurių didesnė dalis su chroniškais sąnarių ir raumenų susirgimais. Nemaža ligonių su neuralginiais, centrinės ir periferinės nervų sistemos susirgimais, neurastenija ir medžiagų apykaitos sutrikimais. Buvo ligonių su širdies ir kraujagyslių susirgimais ir chroniškomis moterų ligomis. Daugiausia ligonių iš Biržų apskrities — 35%, po to Šiaulių, Panevėžio (15%), Kauno ir kitų. Dauguma ligonių buvo tarp 40-60 metų amžiaus, virš 70%.

Kurorte be purvo vonių ir kompresų buvo naudojamos C02 ir mineralinio vandens vonios, diatermija, švitinimas ultravioletiniais spinduliais, elektromasažas. Kurorte dirbo vienas gydytojas, felčeris ir medicinos sesuo. Purvo vonia kainavo 5 litus, CO2 vonia — 3 l. Atskiras kambarys nuo 3-4 l. parai. Maistas — 3 l. Sezonas nuo gegužės 16 iki rugsėjo 30 dienos.

Karo metu Likėnų kurortas smarkiai nukentėjo. Atremontuotas pradėjo veikti 1945 m. Pastaraisiais metais pirmykščiai šaltiniai beveik visai išseko. Nauji nuo 40 iki 60 metrų gręžtiniai šuliniai panašūs chemine

sudėtimi pirminiams šaltiniams. 1964 m. išgręžtas 434 m. gylio „Likėnų" šulinys, artimas Druskininkų kurorto geriamiesiems mineraliniams vandenims (5,7 iki 5,9 g/l druskų).

Dabar Likėnuose gydos iki 3500 žmonių per metus.

Šaltiniai:

Dr. A. Savičiūnas, Biržų aps. savivaldybės Likėnų kurortas 1939, *Medicina,* 1940, Nr. 3.

Dr. I. Vaitoška, Kuriasi Smardonės-Likėnų kurortas. *Medicina,* 1938, Nr. 5. Šiaurės Lietuvai šelpti centro komitetui prašymas. *Medicina,* 1933, Nr. 5.

Dr. V. Kiršnys, Likėnų kurortas, Vilnius, 1967 m.

Pasvalys

Pasvalio mineraliniai šaltiniai buvo žinomi nuo 1887 m. Tyrimai atlikti Rygos politechnikos laboratorijoje profesoriaus Toms. 1923 m. buvo mieste pastatytas viešbutis ir įrengtos vonios. 1937-38 m. Pasvalio valsčiaus savivaldybė tvarkė kurortą ir viešbutį ir turėjo kurorto teises. Gydomi tie patys susirgimai, kaip Likėnų kurorte. Sezonas nuo gegužės 15 iki spalio 15 d. Pasvalys niekad nebuvo pakankamai populiarus. 1935 m. gydėsi 74 asmenys, 1937 — 82 asmenys.

Šaltiniai:

B. Gaigalienė, Lietuvos mineraliniai vandenys. *Sveikatos apsauga,* 1967, Nr. 3.

PALANGA

Palanga, Baltijos jūros kranto vasaros poilsio kurortas, buvo žinomas jau 17-tam amžiuje. 1824 m. Palangoje vasarojęs poetas Adomas Mickevičius. 1909 m. į Palangą buvo siunčiami vaikai iš Vilniaus gydytis nuo rachito ir palinkimo persišaldymams ir moterys su lėtiniais ginekologiniais negalavimais. Gydymo priemonės ribotos: jūros vanduo, smėlis, saulė, klimatas ir gamtovaizdis. Anot prof. J. Šopausko, Palanga pranašesnė už pietų kurortus, nes čia, tinkamai dozuojant šalčio dirgiklius, paskatina medžiagų ir energijos apykaitą, veikia organizmo vidines liaukas, padidina organizmo atsparumą įvairiems kenksmingiems poveikiams. Vasaros mėnesiais Palangoje 50% saulėtų dienų, tai 20% daugiau, negu Druskininkuose. Ultravioletinė radiacija intensyvi dėl atmosferinio skaidrumo ir refleksinės radiacijos — čia galima smarkiai įdegti saulėj ir pavėsyje. Vėsios jūros maudyklės turi didžios vertės. Vertingi organizmui reiškiniai — unipolinė, dažniausiai neigiama, pajūrio at-

mosferos jonizacija, vietos augalų aromatinės medžiagos tą savybę padidina. Jonizacijos procesas gerina miegą, didina kraujo prisotinimą deguonimi, mažina arterinį kraujo spaudimą. Palangos atmosferoje, ypač pajūryje, aptinkama jodo, kalio ir bromo. Galimas dalykas, kad tie elementai turi gydomosios reikšmės kvėpavimo sistemos netuberkuliozinės kilmės ligoms.

Nepriklausomos Lietuvos laikais Palanga buvo populiari kaip vasaros poilsio kurortas ir buvo planuojama organizuotai tai išvystyti. 1930 m. dr. A. Jackūnas buvo paskirtas Palangos kurorto inspektorium. 1931 m. liepos 26 d. 15 autoritetingų gydytojų (K. Grinius, V. Tercijonas, M. Nasvytis, V. Kairiūkštis, J. Žilinskas, Puodžiūns ir kt.) posėdžiavo ir tarėsi ateities kurorto reikalais. Ten dalyvavęs dr. Jackūnas padarė pranešimą: Palangoje veikiančios privačiai šiltos gydymui maudyklės. Sanitarijos kontrolė prižiūri ir tikrina šulinius, kontroliuoja naujų vilų statybų. Kurortui reikalinga vieša pirtis, reikia remonto kurhauzui ir kitiems nameliams. 1930 m. buvę 3200 vasarotojų. Kurortas turėjęs 20,000 litų pajamų sezono metu. Valdžia paskyrusi 100,000 litų, už kuriuos nupirkta dalis pušyno su tiltu. Dar pažadėta 70,000 remontams. Studijuojamas žieminio kurorto klausimas, Palangoj galėtų būti įkurta sanatorija kaulų ir liaukų tbc gydyti, Oze — žydų tokio tipo sanatorija jau veikia. Diskutuota galimybė steigti sanatoriją gydytojams ir jų šeimoms.

Dabar yra išgręžti gilūs mineraliniai šuliniai ir, panaudojant gydomąjį purvą, Palangos kurorto galimybės praplėstos.

Šaltiniai:

V. Meška, Palangos kurorto gamtiniai gydomieji veiksniai, *Mokslas ir gyvenimas,* 1976, Nr. 8.

Šančių prie Kauno mineralinis šaltinis

1913 m. buvo išgręžtas 275 m. gylio šulinys, ieškant geriamo vandens. Deja, pasirodė stipriai mineralizuotas vanduo, kartaus skonio., Chemine sudėtimi panašus į Birštono ir Druskininkų šaltinių vandenį, bet turįs sieros vandenilio priemaišų: lyg tarpinis mineralų tirpalas tarp Likėnų ir Birštono šaltinių vandens. Tokia vandenų mineralizacija, susijusi su permo anhidritiniais dariniais, yra žinoma Kauno apylinkių giliuose požeminiuose vandenų sluoksniuose.

Dr. J. Venskevičius 1927 m. Šančių gręžinio vandenį pradėjo naudoti gydymui. Šulinio pastate primityviai įrengė patalpą kelioms vonioms su šildymo įrengimais ir vasaros metu gydė ligonius. Miesto centre, Laisvės

alėjoj, atidarė gydyklą su voniomis ir dušais. Šančių mineralinius vandenis gabendavo į Kauną cisternomis. Birštono ir Likėnų kurortai Venskevičiaus gydyklą nukonkuravo, o Šančių versmė, būdama pramoniniame rajone ir visa aplinka gydyklai nebuvo tinkama.

Šaltiniai:

V. Mikaila, Šančių miner. vandens versmė. *Mokslas ir gyvenimas,* 1969, Nr. 5.

AUTONOMIŠKI SVEIKATOS SEKTORIAI

Dr. Vytautas Tauras

KARO SANITARIJOS TARNYBA NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

KARO SANITARIJOS RAIDA EUROPOJE

Viduramžiais nebuvo rūpinamasi karių sveikata nei taikos metu, nei karo metu. Tik iš Romos imperijos yra žinių, kad kariai buvo gydomi specialiose palapinėse, kuriose dirbo medicinos personalas. Tačiau žlugus Romos imperijai, dingo ir karinės sanitarijos užuomazga.

Viduramžiais tik karo vadai galėjo turėti savo asmeninius gydytojus, gi sužeistieji kariai turėjo patys sau suteikti pagalbą, savo ginklo draugų padedami. Ir taikos metu nebuvo pakankamai rūpintasi kariais, todėl neretai karių nuo apkrečiamųjų ligų mirė daugiau, nei nuo priešo ginklų.

Mūsų tautos istorija mini, kad lietuviai kariai narsiai kovojo už Lietuvos laisvę, tačiau nėra žinių apie jų sveikatos apsaugą nei taikos, nei karo metais. Reikia manyti, kad jų sveikatos apsauga buvo panaši, kaip ir anų laikų Europos tautų.

Tik Kryžiaus karų metais jau turime žinių, kad jau buvo pradėta rūpintis susirgusiais ir sužeistais kariais. Jau XV amžiaus gale minimi armijos gydytojai, vadinami skutėjais-chirurgais, kurie buvo įpareigoti rūpintis sužeistais kariais. Ispanijos kare, prie Grenados apgulimo, karalienė Izabelė įsteigė karo ligoninę.

Prancūzijoje Richelieu 1629 m. įsteigė Armijos ligoninę su gydytojais ir chirurgais. XVIII amžiuje karo metu buvo steigiamos lauko ligoninės. Paryžiuje pasirodė žurnalas — *Karo medicinos žinios* 1882-88).

Dr. Vytautas Tauras

Prūsijoje 1795 m. buvo įsteigta Karo medicinos mokykla, kuri 1895 m. gavo Kaizerio Wilhelmo vardą.

Paryžiuje 1796 m. irgi buvo įkurta Karo medicinos mokykla karo gydytojų kadrams ruošti.

Rusijoje Petras I, sekdamas Europos kraštų karo medicinos raidą, Petrapilyje įsteigė Karo medicinos kolegiją, kuri 1801 m. buvo pavadinta Karo medicinos akademija.

LIETUVIAI KARO MEDICINOS AKADEMIJOJE

Ši akademija prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir karo metu išmokslino virš 15 lietuvių gydytojų, kurie priklausė slaptai tautinės ideologijos Brolijai — „Fraternitas Lithuanica". Jos nariai buvo pasiryžę grįžti į Lietuvą ir ten organizuoti sveikatingumo pagalbą, puoselėti lietuvišką kultūrą ir skleisti laisvės idėjas. Brolija buvo įsteigta dr. Jono Basanavičiaus ir stud. med. Vlado Nagevičiaus pasiryžimu. 1908 m. ją įkūrė stud. medikai: Vladas Nagevičius, Vladas Ingelevičius, Kazys Oželis, Petras Sližys ir Z. Ščepanavičius.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, Brolijoje jau buvo virš 15 narių. Jų dauguma buvo mobilizuoti ir paskirstyti į įvairius karo frontus.

Dar karui tebesiaučiant, jų 13 suvažiavo Petrapilin aptarti planams, karui pasibaigus.

Antrą kartą jie suvažiavo 1917 m. irgi Petrapilyje, kur nutarė paskleisti viešą atsišaukimą apie reikalą organizuoti lietuvių tautinius kariuomenės dalinius. Atsišaukimą pasirašė gyd. V. Nagevičius, stud. medikai Balys Matulionis ir Linas Janulionis.

Rusijos revoliucijai siaučiant, lietuviai, karo medicinos akademikai, ieškojo progų grįžti į Lietuvą.

KARO SANITARIJOS PIRMIEJI ŽINGSNAI LIETUVOJE

Gyd. V. Nagevičius, grįžęs Lietuvon, 1918 m. rudenį sušaukė į Vilnių grįžusius Karo akademijos gydytojus pasitarti atsikuriančios Lietuvos kariuomenės sanitariniais reikalais. Pasitarime dalyvavo gydytojai: V. Nagevičius, V. Ingeleviius, K. Oželis, P. Sližys, Povilas Stančius, L. Janulionis ir Juozas Blažys. Pasitarimui pakviesti buvo svečiai: Augustinas Voldemaras, Martynas Yčas ir J. Šaulys.

LIET. KARIUOMENĖS ATKŪRIMO IŠVAKARĖSE VILNIUJE

Pirmoji Lietuvos vyriausybė savo deklaracijoje paskelbė, kad Lietuvos kariuomenė nebus atkuriama, teks pasitenkinti milicija ir paskelbimu neutraliteto. Tačiau Krašto gynimo taryba, susidedanti iš karininkų K. Škirpos, S. Nastopkos, Choleckio, karo gyd. V. Nagevičiaus ir karo vald. L. Giros, buvo priešingos nuomonės — kariuomenė turi būti nedelsiant atkuriama, nes jau priešai graso paskelbtai Lietuvos nepriklausomybei. Tarybos pirmininkas A. Smetona tam užmojui pritarė.

Po šios Krašto gynimo tarybos intervencijos, Krašto apsaugos ministeris karin. M. Velykis ir Štabo viršin. karin. J. Kubilius 1918.XI.23 d. paskelbė Lietuvos kariuomenės atkūrimo įsakymą Nr. 1.

Krašto gynimo komitetas iš General Kommando išsiderėjo 700 šautuvų ir daug šovinių. Be to, jie lietuviams užleido A. Panemunės kareivines ir dalį Alytaus kareivinių. Pulk. Žuko, vieno iš pirmųjų Krašto apsaugos ministerio, nuomone, derybos su vokiečiais pavyko dėl gyd. V. Nagevičiaus vokiečių kalbos mokėjimo ir jo diplomatinių gabumų.

1918 m. gruodžio mėn. Kariuom. įsakymu Nr. 5 gyd. Ingelevičius buvo priimtas savanoriu į Lietuvos kariuomenę.

1918.XII.23 d. Kar. įsak. No. 11 gyd. Jonas Puodžiūnas paskirtas eiti Vilniaus komendantūros gydytojo pareigas.

Gyd. V. Nagevičius buvo pirmasis savanoris gydytojas, kuriam

1918.XII.4 buvo pavesta eiti karo sanitarijos viršininko pareigas.

Tačiau sovietų kariuomenei artėjant prie Vilniaus, Lietuvos vyriausybė buvo priversta persikelti į Kauną.

Tuo laiku gyd. V. Nagevičius sunkiai sirgo ir turėjo palikti gydytis sovietų okupuotame Vilniuje.

KARO SANITARIJOS VEIKLA KAUNE

Lietuvos vyriausybei persikėlus į Kauną, gyd. v. Ingelevičius buvo paskirtas eiti karo sanitarijos viršininko pareigas. 1919.VI.4 Karo sanitarijos virsininku paskirtas gyd. Vaičiuška.

Generolas Dr. Nagevičius.

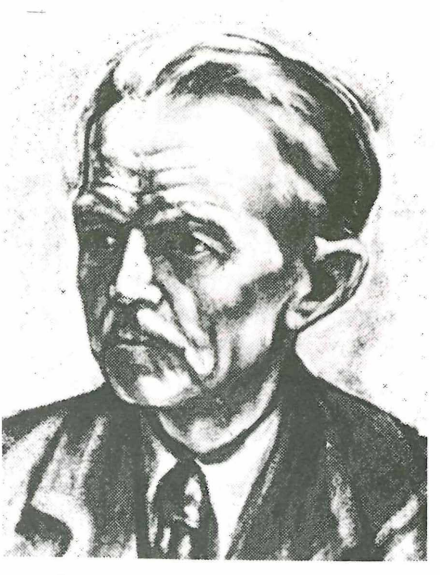

Dr. V. Ingelevičius

Gyd. Nagevičius pasveikęs grįžo į Kauną 1919 m. rugpjūčio mėn. ir gavo paskyrimą eiti Karo lauko sanitarijos inspektoriaus pareigas. 1919.XII.19 d. jis ir vėl grįžo prie jam paskirtų Vilniuje Karo sanitarijos viršininko pareigų, kurias sėkmingai ėjo iki 1940.IV.30 d. Išėjo atsargon su gyd. brig. generolo laipsniu.

Gyd. V. Ingelevičius visą nepriklausomybės laikotarpį ėjo Karo sanitarijos viršininko padėjėjo pareigas, o nuo 1940.IV.30 d. iki 1940.X.28 d. ėjo Karo san. viršininko pareigas. išėjo dimisijon su gyd. pulk. laipsniu.

KARO SANITARIJOS PRIKLAUSOMYBĖ IR VEIKLA

Nuo kariuomenės įkūrimo Karo san. skyrius priklausė Krašto apsaugos ministeriui. Nuo 1924.I.1 — kariuomenės inspektoriui. Nuo 1935.I.1 — Kariuomenės tiekimo viršininkui.

Karo sanitarijos veikla, atgavus Lietuvos nepriklausomybę ir atkūrus kariuomenę, buvo labai sunki. Lietuva buvo nuskurdinta Pirmojo pasaulinio karo ir vokiečių okupacijos. Trūko maisto ir kitų gyvenimui reikalingų reikmenų. Bet svarbiausia, nebuvo vaistų, skiepų ir tvarsliavos, kurie tuo laiku buvo labiausiai reikalingi. Ligoninės iš audeklų gamino bintus, sterilizavo pakulų ir linų pluoštus, kurie buvo naudojami vieton vatos ir lignino.

Gyd. Nagevičius matė savanorius blogai aprengtus ir nepakankamai maitinamus, todėl jis nekartą kreipėsi į moteris ir į moterų organizacijas, kad jos pražygiuojantiems kariams parūpintų karštos sriubos ar kavos ir maisto. Taip pat ragino aukoti šiltą aprangą, avalynę ir baltinius. Atsišaukimai rado pritarimą, medžiaginė parama stiprino karius ne tik fiziškai, bet ir moraliai, ir įgalino juos drąsiai kovoti ir nugalėti daug stipresnius priešus.

Vaistų ir tvarsliavos trūkumas sudarė nemažas problemas karių gydymui. Buvo kreiptasi į vokiečių Generalarzt Buenau ir prašyta vaistų ir skiepų, tačiau jis daug žadėdavo, bet mažai ištesėdavo. Pagaliau pirmoji vokiečių vaistų siunta gauta 1919.I.18 d.

Vėliau gyd. Nagevičius užmezgė artimus ryšius su gyd. pulk. Ryan'u, kuris buvo Amerikos Raudonojo Kryžiaus atstovas. Jo dėka, gauta iš Amerikos vaistų, skiepų, tvarsliavos ir kitų medicininių reikmenų, dėl to buvo galima geriau gydyti karius ir sumažinti mirtingumą. O tai buvo ypač svarbu, vykstant nepriklausomybės kovoms ir siaučiant apkrečiamųjų ligų epidemijoms.

Karo sanitarijos farmacijos skyrius buvo įsteigtas 1919.I.13 d. Prov. M. Norkus buvo paskirtas to skyriaus viršininku. 1919.I.23 d. buvo pradėtas organizuoti kariuomenės centrinis vaistų sandėlis. Pirmieji savanoriai vaistininkai buvo provizoriai: Bacevičius ir Valentinavičius. 1919.II.17 buvo gauta individualinių paketų žaizdoms tvarstyti. Jie buvo išdalinti kariuomenės daliniams.

KARIUOMENĖS MEDICINOS PERSONALO TRŪKUMAI

Atkuriant Lietuvos kariuomenę, trūko ne tik gydytojų, bet ir pagalbinio medicinos personalo: gailestingų seserų, sanitarijos puskarininkių ir

sanitarų. Su džiaugsmu buvo sutikti pirmieji gydytojai savanoriai: Jonas Brundza, Vytautas Bendoravičius, Vladas Ingelevičius, Vladas Nagevičius, Vladas Mongirdas, Antanas Petraitis, Jonas Puodžiūnas, Kazys Oželis, Vincas Paliokas, Vincas Kanauka, Juozas Marcinkus, P. Sližys, Vytautas Šileika, Juozas Ūsas, Juozas Žilinskas ir kiti. Tačiau ir jų nepakako kariuomenės daliniams ir ligoninėms aprūpinti. 1919.V.8 buvo paskelbta sanitarino personalo mobilizacija. Pirmieji mobilizuoti gydytojai atvyko 1919.X.13 d. ir jų buvo 30; 1920 m. atvyko 40; 1921 m. — 30; 1922 m. — 26 ir 1923 m. — tik 3.

1920.V.15 d. buvo paskelbtos laikinosios Aukštųjų karo sanitarijos kursų taisyklės. Aukštieji karo sanitarijos kursai susidėjo iš dviejų dalių: karinio mokslo, einamo karo mokykloje, ir sanitarinio mokslo, einamo karo ligoninėje. Kursų klausytojai:

1. Krašto apsaugos ministerijos stipendininkai;
2. Gydytojai, norį eiti karo gydytojų pareigas;
3. Gydytojai, atliekantieji privalomą karo tarnybą.

Gydytojai, išklausę minėtus kursus ir išlaikę egzaminus, buvo pakeliami į leitenanto laipsnį. Kursų klausytojai, dar neturį gydytojo diplomo, buvo vadinami medikais leitenantais, įgiję gyd. diplomus, gavo gydytojo leitenanto teises.

Prie Karo mokyklos antros laidos buvo priskirtas kariūnų medikų būrys, kurį sudarė žemiau išvardinti gydytojai:

1. Juozas Bartkus (Bortkevičius), gyveno Chicagoje, mirė.
2. Jonas Čeponis, miręs Klaipėdoje.
3. Gaidys, iš Vilniaus krašto, lenkų kariuomenės dezertyras.
4. Borisas Goldengeimas, akių gydytojas.
5. Albinas Grigaitis, miręs Amerikoje.
6. Albertas Jackūnas, miręs Lietuvoje.
7. Antanas Jurgelionis, miręs Lietuvoje.
8. Leonas Kenstavičius-Kęsgaila, buvęs Sibire, mirė okup. Lietuvoje.
9. Andrius Matulevičius, vaikų ligų specialistas, miręs ok. Lietuvoje.
10. Antanas Pogirskis (Pagirys), miręs ok. Lietuvoje.
11. Rutenbergas, likimas nežinomas.
12. Mečys Šimkevičius, miręs Lietuvoje.
13. Florijonas Tallat-Kelpša, Chicagoje.
14. Juozas Trečiokas, miręs Chicagoje.
15. Juozas Ūsas, miręs Chicagoje.

Jie visi sąžiningai atliko jiems skirtą karo tarnybą ir vieni iš jų pasirinko privačią gydytojo praktiką, kiti išėjo civilinėn sveikatos tarnybon, o treti paliko tęsti karo sanitarinę tarnybą. Jie buvo: Jurgelionis Antanas, Kęsgaila Leonas, Pagirys Antanas, Trečiokas Juozas ir Ūsas Juozas.

Pagalbinio medicinos personalo trūkumai buvo lengviau išspręsti. 1919 m. prie karo ligoninės buvo surengti pagreitinti gailestingųjų seserų kursai, kuriuos baigusios kursantės galėjo atlikti gailestingųjų seserų darbus. Vėliau, 1920 m. rugpjūčio mėn. buvo įsteigta Liet. Raudonojo Kryžiaus Gailestingųjų seserų mokykla, kuri išsprendė gailestingųjų seserų trūkumo problemą.

Nuo 1920.IV.18 d. prie Karo ligoninės pastoviai veikė sanitarinių puskarininkių mokykla, kuri kasmet paruošdavo sanitarinių puskarininkių kadrus. Nuo 1919 iki 1927 metų buvo išleista 12 laidų.

Sanitarai buvo paruošiami pulkuose, bet nuo 1920 metų jie buvo mokomi I atskiroje ligoninėje Šančiuose.

GYDYTOJŲ DEMOBILIZACIJOS NUOSTATAI

Pagal demobilizacijos įsakymą 1922 m. No. 215 & 2 buvo paleisti atsargon gydytojai, farmacininkai ir felčeriai, kurie buvo mobilizuoti 1919-1920 metais.

Žemiau išvardinti gydytojai, farmacininkai ir san. karo valdininkai, paleisti atsargon:

Laipsnis	Pavardė, vardas	Kada buvo mobilizuotas
1. Gyd. pulk. ltn.	Chidekelis Maksas	1919.VI.30
2. Gyd. vyr. ltn.	Finkelšeinas Lazeris	1920.XI.18
3. Gyd. vyr. ltn.	Fuksas Aleksandras	1919.XII.3
4. Karo gyd.	Garfunkelis Febus	1920.I.7
5. Karo gyd.	Golombekas Efroimas	1920.XII.16
6. Gyd. kpt.	Jeloveckas Vladas	1919.VII.28
7. Gyd. kpt.	Jankevičius Domas	1919.VIII.7
8. Karo gyd.	Kaganskis Leonas	1919.VII.3
9. Gyd. vyr. ltn.	Kairiūkštis Vladas	1920.I.10
10. Gyd. maj.	Kanauka Vincas	1919.III.1
11. Karo gyd.	Karlinskas Dovydas	1920.XII.15
12. Gyd. kpt.	Laskauskas Adomas	1919.XI.15
13. Karo gyd.	Lazarsonas Vladimiras	1920.XII.29
14. Gyd. kpt.	Lukaševičius Aleksandras	1920.XII.6
15. Gyd. kpt.	Mickus Matas	1919.VII.1
16. Gyd. vyr. ltn.	Misevičius Marijonas	1919.VIII.4
17. Karo gyd.	Naglius Aleksandras	1919.VII.11
18. Karo gyd.	Rozenbaumas Chaimas	1920.I.7
19. Gyd. kpt.	Paliokas Vincas	1919.IV.6
20. Gyd. vyr. ltn.	Strasburgas Borisas	1920.I.12
21. Gyd. vyr. ltn.	Subockis Elias	1920.I.14
22. Gyd. kpt.	Šileika Vytautas	1919.IX.20

23. Gyd. maj.	Tekorius Jonas	1920.XI.20
24. Gyd. kpt.	Tomkevčius Ričardas	1920.I.22
25. Karo gyd.	Volkertas Dovydas	1920.I.14
	Farmaceutai	
26. Farm. karo vald.	Aprilius Izaokas	1920.XI.8
27. Farm. karo vald.	Civinskas Kazys	1919.I.23
28. Farm. karo vald.	Dombrauskas Antanas	1919.VII.15
29. Farm. karo vald.	Malakauskas Jonas	1920.VIII.4
30. Farm. karo vald.	Marcinkevičius Mykolas	1920.VII.24
	Felčeriai	
31. San. karo vald.	Adomavičius	
32. San karo vald.	Aksenavičius	
33. San karo vald.	Novodzelskis	
34. San karo vald.	Rimša Kazys	

Gydytojai, paleisti atsargon: 1920m. — 18, 1921 — 20 ir 1922 — 15.

Lietuvos karo medicinos personalas 1920-1926 metais atrodė taip:

Metai	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Gydytojų	45	76	86	97	59	45	46
San. puskar.	140	270	279	322	172	124	134
Gail. seserų	49	105	80	76	34	36	67

Šie statistiniai duomenys rodė, kad nuo 1924 metų karo gydytojų, san. puskarininkių ir gailestingųjų seserų buvo mažiau nei ankstyvesniais metais, nes buvo sumažinti etatai. Pagaliau kai kurie gydytojai pasirinko civilines sveikatos tarnybas, arba išėjo privačion praktikon.

LIGONINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVŲ METU

Nepriklausomybės kovose buvo daug sužeistų karių, kuriuos reikėjo gydyti. Trūko ligoninių. Teko tartis su vokiečiais, kad priimtų sužeistus karius į Lazaret Nr. 212.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ligoninės

1919.II.6 Kaune buvo įkurta I Raud. Kryžiaus ligoninė, kurion buvo komandiruotas gyd. J. Brundza sužeistų karių gydyti. Iš vokiečių ligoninės buvo atsiimta 14 sužeistų karių tolimesniam gydymui.

1919.II.18 d. Karmelitų rajone buvo įsteigta II Raud. Kryžiaus ligoninė, kur taip pat buvo guldomi lietuviai kariai.

Bemaž tuo pat laiku buvo įkurta Panevėžyje Raud. Kryžiaus ligoninė, kuri aprūpino karius iš artimesnių vietovių.

Pirma atskira ligoninė Šančiuose

Kadangi 1919 metais siautė vidurių ir dėmėtosios šiltinės epidemijos, tai gyd. Gurauskui buvo pavesta organizuoti apkrečiamųjų ligų atskirą ligoninę Šančiuose. Pradžioje ligoninė buvo įrengta su 20 lovų, bet epidemijoms siaučiant ir ligoniams gausėjant, teko lovų skaičių padidinti net iki 1000. Vėliau ligoninės vedėjais buvo gyd. L. Janulionis ir gyd. Antanas Matukas. Ši ligoninė veikė iki 1924.I.14. Joje gydėsi 9448 ligoniai. Prie ligoninės veikė ir Sveikatos tikrinimo komisija, kuri per tą laiką patikrino 2012 asmenų.

Antra atskira ligoninė Aukštojoje Panemunėje

Atsiradus sergančių karių odos ir venerinėmis ligomis, 1919.VIII.31 gyd. J. Brundza gavo įsakymą organizuoti antrą atskirą ligoninę A. Panemunėje gydyti kariams, sergantiems odos ir venerinėmis ligomis. Ligoninė veikė iki 1923.X.23 ir joje gydėsi 8844 kariai. Ligoninei likviduoti buvo paskirtas gyd. pulk. ltn. Gurauskas.

Kilnojamoji karo ligoninė Kaune

1919.IV.12 gyd. P. Sližiui pavesta atidaryti Kaune Karo kilnojamą ligoninę, Tolstojaus gatvėje, Kamberio namuose. Jos tikslas buvo ne tik gydyti karius, bet ir organizuoti kilnojamas lauko ligonines, kurios turėjo būti paslankios ir galėjo būti kilnojamos, žiūrint fronto reikalo. Organizavimo talkon atvyko gydytojai savanoriai: J. Žilinskas, V. Šileika, Tumaitė-Jarošekienė, felčeris Jarošekas, vaistininkas Valentinavičius, ūkio viršininkas V. Gudaitis, 5 gailest. seserys, 2 virėjos, 2 skalbėjos ir sanitarai.

Prie šios ligoninės gyd. J. Marcinkus gavo įsakymą 1919.V.10 kurti I kilnojamą lauko ligoninę. Ji tapo paruošta ir 1919.VI.30 išvyko Utenos linkui. Liepos 2 d. sustojo netoli Utenos ir pradėjo priiminėti ligonius. Čia veikė iki rugsėjo 25 d. Tada vyko į Šeduvą, kur Roppo dvare išbuvo iki 1919.X.13. Kėdainiuose Totlebeno dvare nuo 1919.X.15 iki 1920.VIII.10. Vėliau dirbo Ukmergėje ir Baisogaloje. Pagaliau I lauko ligoninė 1921.VIII.22 perkeliama į Birštoną, kur veikė iki 1921.XII.25.

Ligoninė Alytuje vėliau perima Alytaus įgulos ligoninės pareigas. Pirmoje kilnojamoje lauko ligoninėje dirbo pasikeisdami šie gydytojai: J. Marcinkus, V. Jeloveckas, Demovskis, Feliklas Proscevičius, Gurauskas, Nimec, Juozas Nemeikša ir — Jagminas, kuris 1927.II.17 I kiln. lauko ligoninę likvidavo. Ligoninėje gydėsi 6114 ligonių. Per Sveikatos tikrinimo komisiją perėjo 1360 ligoniai.

II kilnojamoji lauko ligoninė

1919.VII.1 prie Kauno kilnojamos ligoninės gyd. K. Oželiui pavedama paruošti II kilnojamą lauko ligoninę. Ligoninei sanitarinis inventorius buvo gautas iš sanitarinio skyriaus, ūkio turtas — iš tiekimo skyriaus ir Amerikos Raudonojo Kryžiaus.

II kilnojamoji lauko ligoninė suformuota išvyko į Kupiškį, kur užėmė patalpas ir įrengė 10 lovų ligoninę. Tačiau dėl gausaus antplūdžio ligonių teko ligoninę praplėsti iki 50 lovų. 1920.V.26 ligoninė išvyko į Kėdainius, kur buvo iki 1921.IV.30. Vėliau buvo įsakyta vykti į Palangą ir ten atidaryti I karo sanatoriją. 1921 m. II kiln. lauko ligoninė grįžo į Kėdainius. 1923.V.25 ligoninė vėl vyko į Palangą ir 1923.XII.31 buvo uždaryta. Turtas perduotas Karo ligoninei Kaune. II lauko ligoninėje gydėsi 3067 ligoniai.

III kilnojamoji lauko ligoninė

1919.IX.27 gyd. Domarkas gavo įsakymą formuoti III kilnojamą lauko ligoninę Marijampolėje. Tolimesnį ligoninės organizavimą tęsė gyd. Ričardas Trumpauskas. Iš atskiro bataljono ligoninės buvo perimta 49 ligoniai. 1920.I.10 ligoninės vedėju buvo paskirtas gyd. Matas Mickus, kuris 1920.VIII.10 išvyko į Aštriąją Kirsną. Iš čia ligoninė per Seinus ir Seirijus vyko į Alytų. 1921.III.10 gyd. kpt. M. Mickus perdavė vyr. gyd. pareigas gyd. kpt. Nemeikšai, kuris V.14 savo pareigas perdavė gyd. Strausui. Gegužės 19 d. ligoninė vyko į Baisogalą. 1922.III.25 ligoninę perėmė gyd. ltn. D. Kizlauskas. Gyd. pulk. ltn. Gurauskas 1922.XII.9, perėmęs III karo lauko ligoninę, 1923.I.31 Baisogaloje perdavė turtą saugoti karo vald. Toleikiui. 1923.XI.31 ligoninė buvo likviduota. 1919-1923 metais ligoninėje gydėsi 2329 ligoniai.

IV kilnojamoji lauko ligoninė

Gyd. Dobkevičius 1921.II.18 gavo įsakymą prie I-os atskiros ligoninės organizuoti IV kilnojamą lauko ligoninę. Ligoninei inventorius gautas iš

pirmos ir antros atskirų ligoninių, iš Karo ligoninės ir iš I priešakinio tvarstomojo būrio. Vasario 23 d. išvyko į Obelius, kur reikėjo įrengti ligoninę su 50 lovų. 1921.IV.20 ligoninė buvo komandiruota į Kėdainius, prie antros divizijos. Čia buvo ligoninė su 80 lovų, tačiau jai nebuvo pakankamai personalo ir buvo stoka medicininško ir ūkinio inventoriaus. 1921.IV.20 gyd. Dobkevičiui pasišalinus iš ligoninės, jo vieton buvo paskirtas gyd. kapit. Paliokas. 1921.IX.20 gautas įsakymas vykti į Adukavo dvarą, Tauragės apskr. 1922.V.30 ligoninė buvo komandiruota Palangon atidaryti II karo sanatoriją. 1923.XI.23 IV kiln. lauko ligoninė buvo likviduota. Jos turtas pervežtas į pirmą atskirą ligoninę. 1921 ir 1922 metais gydėsi 1027 ligoniai. Sveikatos tikrinimo komisija patikrino 176 asmenis.

PRYŠAKINIS PERRIŠAMASIS BŪRYS NR. 1

1919.IX.26 prie pirmosios lauko ligoninės buvo suformuotas pryšakinis perrišamasis būrys. Jos viršininku buvo paskirtas gyd. M. Mickus. Jo žinioje buvo 2 gail. seserys, 15 sanitarų, 1 chirurginis vežimas, 3 ūkio vežimai, 1 lauko virtuvė ir 10 arklių. Šis būrys buvo ypač paslankus ir galėjo vykti ten, kur skubi chirurginė pagalba buvo reikalinga. Šis būrys 1919.X.6 atvyko į Zarasų rajoną, I pėstininkų pulko žinion. Neužilgo jis vyko į Įlaukę, prie Evakuacijos punkto Nr. 2. Spalio 23 d. vyko į Kėdainius, prie I lauko ligoninės.

Nuo 1919.XI.1 šio būrio viršininku skiriamas gyd. kpt. Vytautas Šileika, kuris būrį perkelia į Baisogalą. Gruodžio mėn. būrys veikė Baltakiuose ir Panevėžyje. 1920.I.13 būrio vadu paskirtas gyd. Strausas. Panevėžio komendanto įsakymu, 1920.I.21 persikelia į Panemunės įgulos lazaretą. Nuo 1920.VII.16 būrys veikia Lentvarave. 1920.VIII.24 būrys skubėjo į frontą prie Rikontų. Galop, 1920.VIII.28. Pryšakinis perrišamasis būrys buvo priskirtas prie I lauko ligoninės Vilniuje. Iš lauko ligoninės jis buvo siuntinėjamas ten, kur frontas reikalavo. 1921.V.19 būrys kartu su III lauko ligonine vyko į Baisogalą.

1922 m. būrys pavadintas — Pryšakinis tvarstomasis būrys, kuris 1922.V.28 atvyko į Birštoną, kur padėjo kurtis Karo sanatorijai Nr. 1. 1922.X.5 būrys atvyksta į Šančius, prie pirmos atskiros ligoninės. 1923.XI.23 gyd. vyr. ltn. A. Matukas baigė I pryšakinio tvarstomojo būrio likvidavimo darbus.

Kadangi Vilniaus kraštas daug kentėjo nuo lenkų ir nuo rusų okupacijų, todėl gyd. Nagevičius pasiuntė į Vilniaus kraštą 4 sanitarinius

būrius, nemokamai medicinos pagalbos teikti. Tiems būriams vadovavo karo gydytojai: J. Čeponis, A. Petraitis, Domarkas ir A. Laskauskas.

KAUNO KARO LIGONINĖ

1919.VI.30 Kauno kilnojamoji karo ligoninė Tolstojaus gatvėje buvo pavadinta Kauno karo ligonine.

1919 m. liepos antroje pusėje vokiečiai baigė evakuoti Karo ligoninės patalpas. Gyd. P. Sližys buvo įpareigotas perkelti visą kilnojamos ligoninės turtą į Karo ligoninę, Vytauto prospekte ir Karmelitų rajone. Ligoninės patalpos buvo labai apleistos, seniai remontuotos. Teko patalpas valyti ir dažyti.

Pirmojo didžiojo korpo I aukštas buvo skirtas vidaus ligoms gydyti. Buvo pakviesti konsultantai: prof. K. Buinevičius ir gyd. F. Parčevskis.

Antras aukštas — chirurginis skyrius. Jį tvarkė prof. Aleksandras Hagentornas, gyd. Dzirne ir gyd. Juozas Žemgulys.

Karmelitų rajone infekcinių ligų skyrius, vedamas gyd. Baltraus Atkočiūno, odos ir veneros ligų skyrius, vedamas prof. Jurgio Karužos. Akių skyrius — prof. Petro Avižonio, ausų, nosies ir gerklės ligų skyrius — gyd. Jurgio Aleknos, J. Žilinsko ir vėliau prof. Petro Radzvicko. Nervų-psichiatrijos skyrius vedamas doc. Juozo Blažio, gydytojai: J. Brundza ir V. Bendoravičius.

Kai įsikūrė Aukštieji medicinos kursai ir kiek vėliau Lietuvos universitetas, tai skyrių vedėjai bei konsultantai buvo pakviesti ten eiti lektorių, docentų ir profesorių pareigas.

Karo sanitarijos skyrius pasiūlė karo ligoninės skyriui su universiteto klinikom bendradarbiavimo planą, Charkovo ir Kijevo universitetų pavyzdžiu. Tačiau Lietuvos universitetas tą planą atmetė, nes jis prieštaravo universiteto statutui. Dėl vietos ir patalpų nepakankamumo Vidaus ligų klinikos išsikėlė į Miesto ligoninę. Jas pasekė Odos ir venerinių ligų klinikos su prof. J. Karuža.

Kai Vytauto prospekte buvo pastatytos naujos Akių ir ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos, tai, joms persikėlus, atsirado daugiau patalpų, kurios buvo reikalingos kariams.

Ilgiausiai Karo ligoninėje pasiliko Nervų ir psichiatrinių ligų klinikos, vadovaujamos prof. J. Blažio. Gyd. kapt. J. Brundza buvo išrinktas tos klinikos vyr. asistentu. Vėliau vyr. asist. buvo gyd. pulk. ltn. V. Bendoravičius. Minėtos klinikos išsikėlė, kai buvo pastatytos Vytauto Didžiojo universiteto klinikos, 1939 m.

Kuriantis Karo ligoninei, pradžioje turėta tik apie 300 lovų. 1920.I.1

ligoninėje jau buvo 598 ligoniai. Medicinos personalo buvo tik 6 gydytojai, 14 gail. seserų ir apie 80 sanitarų. Neužteko lovų matracų.

1920.II.1 Karo ligoninės vyriausiu gydytoju buvo paskirtas gyd. K. Oželis. Iš Amerikos Raud. Kryžiaus buvo gauta 100 geležinių lovų, matracų ir lovų baltinių. Nuo 1920.I.1 Karo ligoninėje reikėjo paruošti lovų iki 1000. 1923.I.1 jau buvo galima lovų skaičių sumažinti iki 800. Gi 1926.I.1 lovų skaičius sumažintas iki 600.

Siaučiant vidurių ir dėmėtosios šiltinių bei gripo epidemijoms, teko ieškoti naujų patalpų ligoniams guldyti ir gydyti. Buvo užimta Komercijos mokykla ir ten įrengta ligoninė su 300 lovų. Čia buvo paguldyti ligoniai, sergą vidaus ligomis; taip pat buvo perkelta ir ausų, nosies ir gerklės ligų skyrius. 1921.X.12 gautas įsakymas palikti Komercijos mokyklos rūmus universitetui, o ligonius vėl grąžinti į Karo ligoninę. Teko akių ir ausų, nosies ir gerklės klinikas perkelti į I atskirą ligoninę Šančiuose.

1926 metais jau buvo sustabdytos epidemijos. Dėl to Karo ligoninė galėjo padoriau susitvarkyti. Tais metais ji buvo pavadinta dr. Jono Basanavičiaus ligonine. Ant pagrindinių įėjimo durų buvo įrašas: „Humanitate et Scientia" — žmoniškumu ir mokslu. Tai korp. „Fraternitas Lithuanica" šūkis, pažymint gydytojus fraternitiečius, daugiausia prisidėjusius prie šios ligoninės organizavimo.

1927 metais buvo pradėtas pagrindinis Karo ligoninės remontas. Po pagrindiniu ligoninės pastatu buvo iškastas didelis rūsys, kuriame buvo įrengtas moderniškas fizio-terapijos skyrius, gyd. Balio Matulionio suprojektuotas, prieš tai tą sritį studijavus Vakarų Europos valstybėse. Pradžioje jis ir buvo to skyriaus vedėjas, vėliau tą skyrių vedė gyd. Vincas Kubilius.

Tame rūsyje buvo įrengta Rentgeno kabinetas su modernia aparatūra. Čia dirbo gydytojai: Juozas Žemgulys, Juozas Stasiūnas, Paulina Kalvaitytė-Karvelienė ir Juozas Kamarauskas.

Buvo įrengtas ir centrinis radijo siųstuvas, kuris buvo sujungtas su palatomis. Paskirtu laiku buvo transliuojama muzika, skaitomos paskaitos, pranešamos įvairios žinios ir t.t.

Chirurginės operacinės taip pat buvo patobulintos, papildytos naujais aparatais, stalais ir lempom.

Baigiant pagrindinį remontą, patobulinta virtuvė, įrengta dezinfekcijos kamera, padidinta skalbykla, kuri galėjo dalinai aptarnauti ir Kauno įgulos kariuomenę.

Prieš pastatant V.D. universiteto klinikas, dr. Jono Basanavičiaus vardo Karo ligoninė buvo viena iš pavyzdingiausių ligoninių. Čia ne kartą buvo iš Vilniaus atvykęs pats dr. J. Basanavičius pasitikrinti sveikatos

ir pasigydyti. Laboratorija, vedama bakteriologo M. Nasvyčio, padarė pažangą, buvo papildyta nauja aparatūra, dėl to galėjo atlikti įvairius bakteriologinius, kraujo morfologinius ir serologinius tyrimus. Ta laboratorija pradžioje galėjo naudotis ir universiteto klinikos. Pagrindinis Karo ligoninės remontas kainavo virš 2 milijonų litų.

KARO LIGONINĖS GYDYTOJŲ KOMANDIRUOTĖS Į UŽSIENIUS

Kaip anskčiau buvo minėta, pirmieji Karo ligoninės vedėjai ir konsultantai buvo pakviesti Liet. universiteto Medicinos fakulteto būti lektoriais, docentais ir net profesoriais, todėl karo ligoninėje buvo jaučiama stoka specialistų. Jau pačioje pradžioje gyd. J. Brundza buvo siųstas į užsienį pasitobulinti neuro-psichiatrijos srityje. Grįžęs iš komandiruotės, jis įrengė 40 lovų neuro-psichiatrijos skyrių, kuriuo galėjo naudotis Liet. un-to neuro-psichiatrijos katedra, vadovaujama prof. J. Blažio. Gyd. J. Brundza buvo išrinktas tos katedros vyr. asistentu. Jam mirus, gyd. pulk. ltn. Vytautas Bendaravičius ėjo minėtas pareigas. Neuro-psichiatrinė klinika Karo ligoninėje paliko ilgiausiai, iki 1939 metų, kai buvo pastatytos V. D. universiteto klinikos.

Gyd. J. Marcinkus vyko Vakarų Europon susipažinti su oftalmologijos pažanga. Grįžęs iš užsienio, buvo paskirtas eiti akių skyriaus vedėjo pareigas. Be to, jam teko eiti Karo ligoninės viršininko padėjėjo pareigas.

Gyd. J. Trečiokas 1929-1931 metais buvo siųstas į Paryžių tobulintis odos ir veneros ligų srityje. Grįžęs iš Paryžiaus, jis dirbo odos ir venerinių ligų skyriuje, kurį vedė gyd. J. Juškys.

Gyd. B. Matulionis 1934-1936 metais buvo komandiruotas į Vienos universitetą susipažinti su vidaus ligų medicinos pažanga. Grįžęs dirbo Karo ligoninės vidaus ligų skyriuje kaip konsultantas. Savo lėšomis jis lankė gydomuosius kurortus ir fizioterapijos skyrius Vengrijoje, Austrijoje, Čekoslovakijoje, Vokietijoje, Italijoje, Estijoje ir Latvijoje. Įgytas žinias pritaikė, kuriant Karo ligoninės ir V. D. universiteto klinikų fizioterapijos skyrius. Be to, lankydamas Vakarų Europos gydomuosius kurortus, jis įgytas žinias pritaikė, tobulinant Birštono kurortą.

Gyd. J. Petukauskas 1935-1936 metais irgi buvo siųstas į Austriją pasitobulinti vidaus ligų medicinoje. Grįžęs dirbo vidaus ligų skyriuje, kaip vyr. ordinatorius.

Gyd. J. Stasiūnas 1937-1938 metais vyko Vakarų Europon tobulintis chirurgijoje. Jam teko dirbti įvairiose klinikose Austrijoje, Vokietijoje ir Čekoslovakijoje. Grįžęs iš užsienio, dirbo Karo ligoninės chirurgijos skyriuje, kaip vyr. ordinatorius.

Gyd. J. Žemgulys buvo chirurgijos skyriaus vedėjas. Vėliau gyd. M. Mickus buvo pakviestas būti chirurginio skyriaus konsultantu. Dar anksčiau buvo siųstas į užsienį specializuotis chirurgijoje gyd. P. Stančius, bakteriologijoje — gyd. B. Atkočiūnas ir gyd. M. Nasvytis. Gyd. pulk. ltn. K. Oželis 1926 metais vyko į Čekoslovakiją ir 1927 m. — į Prancūziją teismo medicinos studijuoti.

Laikui bėgant, atsirado reikalas organizuoti kariuomenėje kurortinį ir sanatorinį gydymą. Palangos sanatorijose vasaros metu nuo 1921 metų iki 1929 metų gydėsi 1086 asmenys.

Birštono kurorto karo sanatorijoje gydėsi ligoniai su sąnarių reumatais, kaulų ligomis, virškinimo trakto sutrikimais, plaučių, bronchų ligomis ir kitais organizmo nusilpimais ir negalavimais, gydytojų observacijos rodė, kad gydymo sezono gale bemaž visų ligonių buvo konstatuotas subjektyvinis ir objektyvinis pagerėjimas. 1921-1928 metų laikotarpyje Birštono karo sanatorijoje gydėsi 191 ligonis.

1928 m. Alytuje buvo atidaryta sanatorija plaučių ligomis sergantiems kariams gydyti.

SANITARINĖ TARNYBA NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVŲ METU

Nepriklausomybės kovų metu buvo daug sužeistų karių, reikalingų skubotos mediciniškos pagalbos. Sanitarai, vadovaujami sanitarinių puskarininkių, skubiai teikė reikalingą pagalbą ir sužeistus karius kuo greičiau stengėsi neštuvais transportuoti į pulko tvarstyklas. San. puskarininkio medicinos krepšyje turėjo būti pakankamai bintų, tvarstomosios medžiagos, individualinių paketų, vandenilio peroksidas ir jodo tinktūros žaizdoms tvarstyti. Būtinas žgutas arteriniam kraujavimui sustabdyti. Našatirinis spiritas apalpimams ir vanduo gertuvėje — troškuliui malšinti.

Pulkuose buvo numatomi nuostoliai; silpnose kautynėse nuostolių 3%, vidutinėse — 5% ir stipriose — 10%.

Pulkų tvarstyklose sužeistieji kariai jau buvo rūšiuojami evakuacijai. Iš pulkų tvarstyklų į divizijos tvarstyklas: pėsčiom galėjo eiti 40%, sėdom transportuotini — 25% ir gulom — 35%.

Iš divizijų tvarstyklų: pėsčiom — 15%, sėdom — 49%, gulom — 35%; mirštančiųjų — 1%.

SUŽEISTŲJŲ KARIŲ EVAKUACIJOS PROBLEMOS

Pačioje nepriklausomybės kovų pradžioje buvo labai sunku transportuoti sunkiai sužeistus karius, nes nebuvo nei specialių vežimų, nei

sanitarinių automobilių. Reikėjo naudotis pastočių vežimais, išklotais šiaudais ar šienu. Neretai jiems ir palydovų neturėta. Kiek geriau buvo su lengviau sužeistas kariais, kuriuos buvo galima transportuoti sėdom. Buvo gauta iš vokiečių sanitarinių vežimų, padengtų brezentais ir aprūpintais suolais. Nors tie sanitariniai vežimai nebuvo pritaikyti mūsų keliams.

Evakuacija buvo nukreipiama į didesnes vietoves — į Panevėžį, Kupiškį ar Ukmergę. Iš šių vietovių buvo ieškomos transporto galimybės Kauno ligoninėn.

1919.VI.15 buvo duotas įsakymas įruošti evakuacijos stotį. Stoties viršininku buvo paskirtas gyd. Mongirdas. Jam padėti buvo paskirta 4 gailestingos seserys, 1 gydytojo padėjėjas ir sanitarai. Gauta iš kilnojamos karo ligoninės 10 lovų, iš Amerikos Raudonojo Kryžiaus baltinių. Visą kitą inventorių — virtuvės ir prausyklos reikmenis stengtasi įsigyti ūkio būdu. Nupirkta audeklo pasiūti čiužiniams. Bet svarbiausias viršininko rūpestis — tai sanitarinių vagonų gavimas. Geležinkelių centrinės dirbtuvės pagaliau pritaikė keturis keleivinius vagonus sunkiai sužeistų karių sanitariniam transportui. Vagonai buvo nepakankamai apšildomi geležinėmis krosnelėmis, apšvietimas — karbido lempos. Sanitar. transporto palydovai — 2 gail. seserys ir sanitaras. Maistas — kava, duona ir sviestas.

Pirmieji sanitariniai vagonai pradėjo kursuoti 1919.VI.28 Panevėžio—Kauno ruožu. Nuo 1919.VII.1 — siekė Kupiškį ir Obelius.

Liepos 21 d. Karo sanitarijos viršininkas įsakė įrengti evakuacijos punktus Šiauliuose, Ukmergėje, Panevėžyje, Kupiškyje ir Utenoje.

Kauno evakuacijos stoties viršininkui įsakyta įrengti Kaišiadoryse evakuacijos skyrių, kuris buvo įruoštas VII.24. Jo personalas — dvi gailestingos seserys ir vienas sanitaras.

Jonavos evakuacijos skyrius pradėjo veikti VIII.3. Jo tikslas buvo sužeistus karius perkelti iš siaurojo geležinkelio ruožo į platųjį. Kai bolševikų frontas buvo pastūmėtas link Dauguvos upės, tai evakuacijos skyrius buvo įruoštas Įlaukėje, kur kursavo sanitariniai automobiliai Zarasų—Utenos kryptimi.

Įsteigta Vilkaviškio evakuacijos skyrius, kuris aprūpino Marijampolės įgulos ir apylinkių dalinius.

Kai frontas pasistūmėjo prie Klaipėdos krašto sienos, tai buvo įkurti evakuacijos skyriai Mažeikiuose ir Tauragėje. Greitai keičiantis frontams, keitėsi ir evakuacijos skyriai. Po klastingo Želigovskio žygio evakuacijos

skyriai organizuojami arčiau Kauno: Prienuose, Kaišiadoryse, Ukmergėje, Jonavoje, Obeliuose ir Utenoje.

1919-1926 metų laikotarpiu įvairiomis evakuacijos priemonėmis buvo evakuota apie 80.000 asmenų. Tai buvo atliktas didelis darbas, nesant tinkamų transporto priemonių (sanit. vežimų, sanit. automobilių). Reikėjo didelės energijos ir sumanumo, improvizuojant ir organizuojant ligonių ir sužeistų karių evakuaciją.

Be abejo, 1920-1922 metų laikotarpiu, gripo epidemijos metu, transportai šaltuose vagonuose buvo priežastim alsavimo takų ir organų susirgimų bei jų komplikacijų (plaučių uždegimų, pleuritų, empyemų), tas, be abejo, atsiliepė į karių mirtingumą. Pavyzdžiui, 1920 metais iš 3770 sirgusių karių gripu mirė 174, o 1921 metais iš 1828 sirgusių gripu mirė tik 16, gi 1922 metais iš sirgusių gripu nemirė nė vienas, nors sirgo gripu 1258 kariai. Šie drastiški mirčių sumažėjimai galėjo būti dėl transporto priemonių, priežiūros ir gydymo pagerėjimo.

KARO SANITARINĖ VEIKLA TAIKOS METU

Atkuriant Lietuvos kariuomenę, tikrinti savanorių sveikatą nebuvo laiko nei sąlygų. Todėl kartais atvykdavo vyrai nors fiziškai silpni, bet dvasia tvirti. Tik 1919.II.20 buvo išleistas naujokų ėmimo įstatymas ir nuostatai įstojimo į karo mokyklą ir į aviacijos lakūnų ir mechanikų mokyklas. Tie nuostatai buvo išsiuntinėti kariuomenės daliniams. 1919 metų rudenį buvo suformuotos naujokų ėmimo komisijos, kuriose turėjo dalyvauti ir karo gydytojai.

Priimtų į kariuomenę naujokų sveikata taip pat buvo tikrinama dalinių gydytojų ir kariai buvo skiepijani nuo vidurių šiltinės; nuo raupų ir stabo, jei jie nebuvo skiepyti. Ir kai Rusijoje siautė choleros ir dizenterijos epidemijos, tai gretimos įgulos prie rusų sienos buvo profilaktiškai imunizuojamos prieš tas ligas.

Kariuomenės dalinių gydytojai privalėjo supažindinti karius su apkrečiamomis ligomis ir atkreipti dėmesį į venerinių ligų pavojų ir pasekmes. Paskaitose kariai buvo supažindinti su žmogaus anatomija ir fiziologija. Reikalauta, kad kariams būtų aiškinama apie fizinį lavinimą ir jo reikšmę ne tik kariuomenėje, bet ir civiliniame gyvenime. Buvo suteikiamos žinios apie pirmąją pagalbą karo ir taikos metu.

1921-1922 metais pėstininkų pulkuose stengtasi turėti 3 sanitarinius karininkus, bent 4 sanitarinius puskarininkius ir pakankamą skaičių sanitarų. Kavalerijos ir artilerijos daliniai — 2 san. karininkus ir san. puskarininkių ir sanitarų kadrus. Tai buvo karo meto etatai. Pasibaigus

nepriklausomybės kovoms, buvo einama prie taikos metų etatų. Nors ir karo metais tie etatai buvo maži, kaip anksčiau minėjome — trūko gydytojų ir pagalbinio personalo.

Gydytojų buvo mobilizuota 1919 metais 30
Gydytojų buvo mobilizuota 1920 metais 49
Gydytojų buvo mobilizuota 1921 metais 30
Gydytojų buvo mobilizuota 1922 metais 26
Gydytojų buvo mobilizuota 1923 metais 8
Iš kariuomenės buvo paleista 1920 metais 18 gydytojų.
Iš kariuomenės buvo paleista 1921 metais 20 gydytojų.
Iš kariuomenės buvo paleista 1922 metais 15 gydytojų.
Iš kariuomenės buvo paleista 1923 metais 46 gydytojai.

1924 metais buvo paskelbta demobilizacija. Daug gydytojų pasinaudojo šia proga ir paliko kariuomenės eiles. Ir taikos metu atsirado gydytojų trūkumas.

1924 metais gydytojų trūkumas 30%
1925 metais gydytojų trūkumas 33%
1926 metais gydytojų trūkumas 37.7%
1927 metais gydytojų trūkumas 26.6%
1928 metais gydytojų trūkumas 271%

Sumažinus etatus, padidėjo darbas, todėl karo gydytojų verbavimas neturėjo sėkmės. Šie taikos etatai buvo ryškiai mažesni nei taikos metais Vakarų Europoje. Mūsų etatai prilygo XVII-XVIII amžiaus Europos kariuomenių sanitariniams etatams.

1926.I.1 pėstininkų pulkuose liko tik 1 san. karininkas. Divizijos gydytojai tapo apygardų gydytojais. Paliko tik 18 san. karininkų. Reikėjo komplektuoti kad ir mažus gydytojų etatus. Todėl 1928.I.1 buvo ir vėl išleistas karo medikų stipendijų įstatymas, kuris lietė ir jų karišką paruošimą raitelių pulke ir karo mokykloje. Šiuo įstatymu remiantis, buvo sudaryta medikų grupė iš 9 asmenų, kurie 1930 metais atliko raitelių stažą gusarų pulko mokomajame eskadrone. 1931 metais minėtas medikų būrys jau iš 8 asmenų karo mokykloje atliko specialų sutrumpintą karo medikų kursą, gavo teisę būti pakeltais į jaun. leitenanto laispnį, tik įgijus gydytojo diplomą.

Žemiau išvardinti medikai, gavę gydytojų diplomus, buvo paskirstyti į kariuomenės dalinius:

Gyd. J. Ltn. Kazakevičius Juozas — Karo mokyklą.
Gyd. J. Ltn. Kubilius Vincas — į Karo ligoninę.
Gyd. J. Ltn. Mikužis Jonas — į Gusarų pulką (mirė Australijoje).

Gyd. J. Ltn. Miliauskas Antanas — į 7-tą pėst. pulką (mirė Amerikoje).

Gyd. J. Ltn. Pakalniškis Alfonsas — į Ulonų pulką.

Gyd. J. Ltn. Petukauskas Juozas — į Karo ligoninę (mirė Amerikoje).

Gyd. J. Ltn. Sukarevičius Petras — į Dragūnų pulką.

Gyd. J. Ltn. Kamarauskas Juozas — į Karo ligoninę.

Gyd. J. Ltn. Tupčiauskas Vytautas — į Karo ligoninę, paskui į Technikos štabą ir galop — į karo aviaciją.

Med. kand. B. Talevičius po intensyvaus gusarų pulko apmokymo susirgo ir vėliau mirė.

Karo sanitarijos valdyba ypatingą dėmesį kreipė į kariuomenės fizinį lavinimą, todėl A. Jurgelionis buvo siųstas Prancūzijon baigti medicinos studijas ir lankyti Val De Grace kariuomenės fizinio lavinimo mokyklą. Jam grįžus iš Paryžiaus teko skaityti paskaitas Aukštuose sanitariniuose kursuose ir kadro karininkams apie fizinį lavinimą Prancūzijos kariuomenėje.

Karo sanitarijos valdyba kreipė dėmesį ir į karo aviacijos pažangą ir stebėjo karo aviacijos medicinos raidos pakitimus. Todėl 1927 metais gyd. J. Stasiūną komandiravo Čekoslovakijon susipažinti su karo aviacijos lakūnų atranka. Daug naudingų žinių ten gavęs, parvyko namo, užsakydamas psicho-technikos aparatą, padedantį nustatyti greitą orientaciją ir sumanumą. Gaila, kad aviacijoje neilgai dirbo ir grįžo ligoninėn prie chirurgijos. Vėliau jis tobulinosi chirurgijoje Vakarų Europoje.

Vėliau, 1933 ir 1934 metais, gyd. J. Ltn. V. Tupčiauskas buvo siųstas Italijon, į Romos karo aviacijos medicinos institutą susipažinti su aviacinės medicinos pažanga. Po 5 mėnesių jam teko vykti Prancūzijon tęsti studijas Paryžiuje, Wal De Grace Aero medicinos centre ir Burget civilinėje aviacinės medicinos laboratorijoje.

Grįžus iš užsienio, jis buvo paskirtas dirbti aviacijon. Visų pirma, sukonstruktavo karo aviacijos dirbtuvėse specialius aparatus pusiausvyros organams tirti (spec. sukimo kėdė ir sūpuoklės). Be to, pagamino įvairių aparatų lakūnų greitos orientacijos ir sumanumui tirti. Parvežta buvo ir iš užsienio įvairių testų lakūnų kandidatų atrankai. Įrengtoje aero-medicinos laboratorijoje buvo tikrinami ir aktyvūs lakūnai periodinių aviacijos tikrinimų metu.

Lakūnai kandidatai turėjo Karo ligoninėje pasitikrinti sveikatingumą įvairiuose skyriuose su laboratoriniais ir rentgenologiniais duomenimis. Galutinai turėjo būti patikrinti ir aero-medicinos laboratorijoje.

Palaikant ryšį su lakūnų mokymo instruktoriais, prieita išvadų, kad

aero-mediciniška atranka turėjo neabejotiną ryšį su lakūno mokinio greitesne ar lėtesne apmokymo pažanga. Karo aviacijos nors ir maža aero-medicinos laboratorija, bet pateisino savo buvimą ir atliko savo uždavinį gal ir neblogiau, kaip Vakarų Europos aero-medicinos centrai.

Karo sanitarijos valdyba laikė ryšį su Tarptautiniu karo medicinos kongresu kurio nuolatinė buveinė buvo Belgijoje, Lieže (Liege). Metiniai suvažiavimai būdavo vis naujoje vietovėje.

1921.VII.17 prie Karo sanitarijos valdybos buvo įkurta Sanitarinė taryba, kaip patariamasis valdybos organas.

1921 m. prie Karo mokslo draugijos buvo įsteigta Karo sanitarijos sekcija, kurią galėjo lankyti ir atsargos karo gydytojai. Kartkartėmis buvo šaukiami susirinkimai su įvairiais pranešimais.

1934.VI.10 minint Karo ligoninės 15 metų gyvenimo sukaktį, buvo įsteigta Karo sanitarijos draugija. Buvo išrinkta valdyba: pirmininkas — gyd. gen. V. Nagevičius, vicepirmininkas — gyd. pulk. V. Ingelevičius.

1924 metais buvo daryti žygiai, kad Karo sanitarijos skyrius būtų sujungtas su Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos departamentu, tačiau tos derybos nutrūko.

Karo sanitarijos vyriausia valdyba per paskutinį nepriklausomos Lietuvos gyvenimo dešimtmetį patenkinamai papildė trūkstamus karo sanitarijos etatus ir sutvarkė kariuomenės sveikatos reikalus Vakarų Europos pavyzdžiu.

Kai 1939 metų rudenį Vilnius buvo grąžintas Lietuvai, tai gyd. brg. gen. V. Nagevičius jau antrą kartą suorganizavo 3 sanitarinius būrius teikti Vilniaus krašto žmonėms ne tik medicinos nemokamą gydymą, bet kartais ir materialinę bei moralinę pagalbą.

Pirmam būriui vadovavo gyd. kpt. V. Kubilius, padedant stud. med. J. Skrinskai ir gail. ses. Kusienei.

Antram būriui pavesta vadovauti gyd. kpt. V. Tupčiauskui, padedant stud. med. A. Kaveckui ir stud. odont. A. Mačiuikienei.

Trečiam būriui pavesta vadovauti gyd. ltn. K. Mikalauskui, padedant stud. med. V. Kanclyviui ir gail. ses. Venciuvienei.

Sanitarinių gurguolių aptarnavimo apsaugai buvo paskirti sumanūs kariai. Visi vyrai buvo ginkluoti pistoletais, nes po lenkų ir sovietų okupacijų kartais buvo galima tikėtis ir nelauktų užpuolimų.

Sanitariniai būriai atliko savo uždavinius geriau negu tikėtasi. Kaip vėliau teko sužinoti, minėtų būrių pagalba paliko vilniečiams geriausius įspūdžius ne tik materialiniu žvilgsniu, bet ir moraliniu aspektu.

Lietuvos kariuomenės ir sanitarijos paskutinis etapas

Deja, 1940 m. birželio mėn. sovietai okupavo Lietuvą. Jau iš pirmųjų dienų pasireiškė Lietuvos kariuomenės ir sanitarijos likvidavimo ženklai. 1940 m. liepos mėn. atvyko Karo ligoninėn sovietų karo gydytojas su įsakymu gyd. pulk. L. Janulioniui perduoti Karo ligoninę sovietų kariuomenei. Buvo padaryta ir inventorizacija. Tiek daug darbo, energijos ir kapitalo įdėjus, Karo ligoninė buvo perleista naujiems šeimininkams. Buvo konstatuota, kad po dviejų okupacijų ligoninė neteko daug brangaus medicinos inventoriaus.

Veik tuo pačiu laiku Karo aviacijon atvyko sovietų aviacijos gyd. kpt. su tikslu inventorizuoti Karo aviacijos Aeromedicinos laboratorijos turtą. Dėl mano reiškiamo susirūpinimo jis prie keturių akių pasakė: „Nesirūpinkit, jūs vis vien būsite išvežti". Deja, tik nepasakė kur?

Daug aukštesnių karininkų buvo atleisti, daug dingo be žinios. Iš likusių kariuomenės dalinių buvo sudarytas 29-tas Šaulių teritorinis korpas. To korpo sanitarijos viršininku buvo paskirtas gyd. pulk. A. Matukas. Iš likusių karo gydytojų paliko apie pusę, t.y., 31 gydytoją. Jau iš pat pradžių norėta sulyginti lietuvius su sovietų kariais, bent sumažinant maisto davinį. Teko stipriai tam pasipriešinti ir įtikinti, kad staigus maisto pakeitimas labai neigiamai atsilieps korpo kariams.

Vilniuje rusų karių daliniuose pradėjo siausti dizenterijos epidemija. Tuo tarpu lietuvių korpo dalinių kariai buvo sveiki, nes buvo apmokyti, kaip saugotis nuo tos ligos. Atvykęs iš Maskvos gydytojas epidemiologas išpeikė sovietų sanitarinę tarnybą, o pagyrė lietuvius gydytojus. Nors ir buvo pagirti lietuviai kariai, bet neturėjo okupantų pasitikėjimo. Jie pastebėjo, kad daug lietuvių karių pradeda pasišalinti iš 29-to korpo, todėl prasidėjo intensyvus lietuvių sekimas. Pavyzdžiui, gyd. K. Žinius, mėgindamas naktį pasišalinti iš dalinio, nelaimingai žuvo. Buvo palaidotas Pabradės kapinėse kartu su lietuviais, kurie žuvo kovoje su rusais.

1941.VI.14 daug lietuvių karininkų buvo išvežta Rusijon, tame skaičiuje buvo ir apie dešimtį jaunų karo gydytojų. Po išvežimo nesimatė gydytojų: Bačiulio, Daugirdo, V. Stanionio, A. Janulevičiaus, J. Patašiaus, K. Nasvyčio, D. Kizlausko ir kitų.

Kai prasidėjo vokiečių-rusų karas, tai lietuviai kariai Varėnos poligone buvo apsupti sovietų ir buvo raginami trauktis Rusijos link. Nežiūrint į tai, vis vien nemažai karių paspruko, ir jie kiek vėliau Vilniuje sudarė Savisaugos batalioną.

Laimingu sutapimu, autobusas su vežamais lietuviais smėlyje įklimpo ir ten buvęs gyd. pulk. Matukas su kitu karininku pabėgo. Per pelkėtus

miškus per 8 dienas pasiekė Švenčionis, o iš ten — Vilnių. Čia jau buvo daug pabėgusių karių, tačiau nebuvo gydytojo. Gyd. Matukas buvo pakviestas būti Savisaugos dalinių Sanitarijos viršininku. Vokiečiai žadėjo Savisaugos dalinius palikti Lietuvoje. Deja, pažadų vokiečiai netesėjo ir veikiai daliniai atsidūrė Gudijoje kovoti su rusų partizanais. Apgauti lietuvių kariai pradėjo dezertyruoti. Vokiečiai už pabėgusius sušaudydavo nekaltus karius. Vokiečiai jautė, kad negali pasitikėti lietuvių kariais, todėl daug batalijonų nuginklavo ir kartais net basus varė Vokietijon darbams. Vokiečiai dėjo pastangas suorganizuoti SS dalinius, bet susidūrė su tikru „fiasco". 1944.VII.30 gyd. A. Matukas su likusiais Savisaugos daliniais pasitraukė Vokietijon.

Bibliografija

1. *Lietuvos enciklopedija,* XI tomas — Karo sanitarija.
2. *Mūsų Žinynas,* XV tomas, Nr. 45.
3. *Fraternitas Lithuanica metraštis,* 1908-1958.
4. Vlado Nagiaus-Nagevičiaus gyvenimas ir darbų apžvalga.
5. *Vairas,* 1923.X.11.
6. Lietuvos įstatymai, 1922 m.
7. Gyd. maj. L. Kenstavičius — *Medicinos pagalba pirmomis dienomis. Savanoriai.*
8. gyd. Juozo Bartkaus atsiminimai apie karo medikų pirmą laidą prie antros laidos kariūnų Karo mokykloje.
9. *Medicina,* 1922, Nr. 9-10.
10. *Medicina,* 1922, Nr. 11-12.
11. *Medicina,* 1923, Nr. 2.
12. *Medicina,* 1936, Nr. 3.
13. *Medicina,* 1937, Nr. 11.
14. *Medicina,* 1938, Nr. 9.
15. *Medicina,* 1940, Nr. 5.
16. *Štabų Žinynas,* 1938.

MEDICINOS REIKALŲ TVARKYMAS KLAIPĖDOS KRAŠTE

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Klaipėdos kraštas įėjo į Vokietijos ribas. Po karo 1923 m. Klaipėdos miestas ir kraštas prisijungė prie Lietuvos ir tapo Mažąja Lietuva su autonomijos teisėmis. Tačiau krašte daugelyje sričių tebeveikė užsilikę vokiečių įstatymai ir taisyklės. Prieš 1920 m. Klaipėdos kraštas medicinos srityje priklausė Karaliaučiaus gydytojų rūmams. Vienam iš santarvininkų, prancūzams, valdant Klaipėdą ir jos kraštą, 1920 m. prancūzų generolo Ordy paliepimu buvo įsteigti atskiri Klaipėdos krašto gydytojų rūmai, vokiečių įstatymų pagrindais.

Klaipėdos krašto gydytojų rūmų santvarka ir kompetencija buvo pritaikyta autonominio krašto gyvenimo reikalams. Į jų kompetenciją įėjo gydytojams praktikos teisių suteikimas. Pagal gydytojų rūmų rekomendaciją praktikos teisių leidimą duodavo Krašto Direkcija. Klaipėdos krašto gydytojų rūmai mielai naudojosi Ordy (prancūzų generolo) 1920 m. išleistu įsakymu, kuriuo Klaipėdos krašto gydytojo praktika tegalėjo užsiimti be jokio leidimo visi gydytojai, kurie praktikos teises buvo gavę Vokietijoje. Gydytojai, gavę teises kitose valstybėse, kaip pvz. Šveicarijoje, Austrijoje, Lietuvoje ar kitur, tegalėjo verstis gydytojo praktika Klaipėdos krašte, gavę Klaipėdos krašto gydytojų rūmų rekomenduotą ir Direktorijos išduotą leidimą.

Klaipėdos miesto ir krašto gydytojų ir ligoninių sąrašas 1924 m. pradžioje buvo toks:

Klaipėdos krašto gydytojų ir ligoninių sąrašas.

A. Medicinos gydytojai.

I. KLAIPĖDOS MIESTAS:

1. Axt Friedrich Wilhelm, med. dr., Klaipėda.
2. Benzin Jakob, gydyt., Klaipėda.
3. Didžys Valteris, med. dr., lietuvis, Klaipėda.
4. Diekert Alfred, med. dr., Klaipėda.
5. Dunst Gunther, med. dr., Klaipėda.
6. Fehre Bernhard, med. dr., Klaipėda.
7. Fischer Adolf, med. dr., Klaipėda, odos ir vener. lig.
8. Gessner Adolf, med. dr., Klaipėda, chirurgas ir Rentgeno kab. sav.
9. Haewert Erich, med. dr., Klaipėda.

10. Hanemann Moritz, med. dr., Klaipėda.
11. Hassel Robert, med. dr. Klaipėda, akių ligos.
12. Huwe Johannes, med. dr., Klaipėda, apskr. gyd.
13. Kahan Lea, med. dr., Klaipėda.
14. Kakowski Franz, gydyt., Klaipėda.
15. Kallenbach Simon, med. dr., Klaipėda.
16. Kirvickis Jonas, med. dr., Klaipėda, lietuvis.
17. Lackner Edmund, med. dr., Klaipėda, ausų, nos., gerkl. lig.
18. Lehrmann Bernhard, med. dr., Klaipėda
19. Meyer Gerhard,, med. dr., Klaipėda, nervų ligos.
20. Polzien Fritz, med. dr., Klaipėda, Reng. kab. sav.
21. Sauga Jonas, med. dr., Klaipėda, lietuvis.
22. Schapiro, Arno, med. dr., Klaipėda, chirurgija.
23. Schmorell Hans, med. dr., Klaipėda.
24. Siew Jammel, med. dr., Klaipėda.
25. Simoneit Sewerin, gydyt., Klaipėda.
26. Steffen Hans, med. dr., Klaipėda.
27. Thran, med. dr., Klaipėda, akuš. ir ginek.
28. Webering, med. dr., Klaipėda, Med. tyrimo stoties ved.
29. Zaunytė Augustė, med. dr., lietuvė, Klaipėda.

II. KLAIPĖDOS APSKRITIS:

30. Burštein Salomon, med. dr., Bajorai.
31. Krieger, med. dr., Nida.
32. Meyer Karl, med. dr., Priekulė.
33. Simon Herbert, med. dr., Priekulė.
34. Tillis Arnim, med. dr., Laugalai.

III. ŠILUTĖS APSKRITIS

35. Cohn Herman, med. dr., Šilutė, l. e. apsk. gyd. par.
36. Heisler Max, med., dr., Šilutė.
37. Lehmann Emil, med. dr., Saugai.
38. Mittelstadt Robert, med. dr., Kintai.
39. Schlimm Albert, med. dr., Šilutė.
40. Schmidt Hans, med. dr. Šilutė.
41. Skodlerrak Bruno, med. dr. Šilutė.
42. Wichmann Erhardt, med. dr., Svarai.
43. Witt Willi, med. dr. Šilutė.

IV. PAGĖGIŲ APSKRITIS:

44. Bittrich Herbert, med. dr., Piktupėnai.
45. Gaigalat Oskar, med. dr., Viešvilė.
46. Klaus Max, med. dr., Katyčiai.
47. Lasar Siegbert, med. dr., Naktiškiai.

48. Nagel Ruth, med. dr., Plaškiai.
49. Obdekamp Paul, med. dr., Vilkiškiai.
50. v. Reibnitz Dietrich, med. dr., Smalininkai.
51. Schirmacher Max, med. dr. Piktupėnai, apskr. gyd.
52. Wohlgemuth Arthur, med dr., Katyčiai.

B. Dantų gydytojai.

1. Bumbulis Jurgis, lietuvis, Klaipėda, Klaipėdos apskr.
2. Hahn Paul, Klaipėda, Klaipėdos apskr.
3. Hein Edwin, Klaipėda, Klaipėdos apskr.
4. Jakobson Hermann, Klaipėda, Klaipėdos apskr.
5. Guttman Arno, Šilutė, Šilutės apskr.
6. Gutzeit August, Šilutė, Šilutės apskr.
7. Gutzeit Ernst, Šilutė, Šilutės apskr.
8. Weiss Bernhard, Šilutė, Šilutės apskr.
9. Buhler, Smalininkai, Pagėgių apskr.

C. Ligoninės

1. Klaipėdos miesto ligoninė. Vedėjas dr. Gessner. Gyd. asistentas dr. Schmorell.
2. Klaipėdos apskrities ligoninė. Vedėjas dr. Fehre.
3. Klaipėdos žydų ligoninė. Vedėjas dr. Kallenbach.
4. Šilutės apskrities ligoninė. Vedėjas dr. Cohn.

Klaipėdos krašte buvo keturios apskritys, su apskrities gydytoju kiekvienoje. Klaipėdos krašto sveikatos reikalais rūpinosi Direktorijos skiriamas krašto gydytojas, kuris tiesiogiai ir per apskrities gydytojus palaikė ryšį su Sveikatos departamentu. Jie ten dirbo autonomijos įstatymų ir statutų ribose.

Klaipėdos krašto gydytojų rūmai kontroliavo Kasos gydytojų kolektyvą (Kassen-aerzliche Vereiningung), ir tas kolektyvas priimdavo dažniausiai vokiečių tautybės gydytojus. Ligonių kasoms priklausė apie 40% lietuvių, bet lietuvių gydytojų ligonių kasose buvo mažiau nei 20% visų kolektyvo narių.

Lietuvos universitetą baigusieji ir turį praktikos teises Lietuvoje gydytojai, norėdami įgyti praktikos teises Klaipėdos krašte, dažnai susidurdavo su sunkumais, nes vokiškasis elementas nenorėdavo įsileisti lietuviškojo. 1932 m. Klaipėdos krašto gydytojų rūmai pareiškė viešą protestą prieš naujas medicinos pajėgas Klaipėdos krašte. Jie tvirtino, kad esą krašte per daug gydytojų ir kad apie trečdalį visų čia praktikuojančių gydytojų esą kilę iš Didžiosios Lietuvos. Bet baigusius Vokietijos universitetus ir įgijusius ten praktikos teises, Klaipėdos krašto gydytojų rūmai

mielai įsileisdavo, suteikdavo jiems praktikos teises ir kitokias įvairias lengvatas.

Iki 1935 m. Klaipėdos krašto gydytojų rūmuose lietuviai savo atstovų neturėjo. 1935 m. prieš renkant į tuos rūmus atstovus, buvo sudarytos tautinių gydytojų grupių (lietuvių, vokiečių ir žydų) rinkimų komisijos, kurios geruoju susitarusios išrinko gydytojų rūmų narius. Nuo lietuvių gydytojų grupės į Klaipėdos krašto gydytojų rūmų narius įėjo 3 atstovai: dr. J. Ciplijauskas, dr. V. Didžys ir dr. J. Smalstys. 1938 m. sausio mėn. 12 d. rinkimuose į gydytojų rūmus lietuviai gydytojai pasiuntė 4 savo atstovus: dr. V. Didžį, dr. K. Gudaitį, dr. J. Kirvickį ir dr. J. Žemgulį. Nors ir esant lietuviams Klaipėdos krašto gydytojų rūmuose, lietuvių gydytojų būklė juridiniu atžvilgiu Klaipėdos krašte nepagerėjo.

Be jau minėtų Gydytojų rūmų teisių ir pareigų jie dar turėjo gydytojų etikos priežiūros teises. Šitam reikalui prie Gydytojų rūmų buvo įsteigtas Garbės teismas. Gydytojų rūmų pirmininkas kartu buvo ir Garbės teismo pirmininkas.

Klaipėdos krašte buvo šios ligoninės: Šilutėje buvo dvi ligoninės — miesto ir apskrities. Klaipėdoje buvo keturios ligoninės: Klaipėdos miesto, Klaipėdos apskrities, Raudonojo Kryžiaus ir Žydų ligoninė. Dar buvo Nervų ir psichiatrinė ligoninė ir Raupsuotųjų ligoninė — prieglauda, arba leprozoriumas, kuris buvo įsteigtas 1899 m., turėjo 30 lovų. Tai buvo vienintelė tos rūšies ligoninė Vokietijai ir Lietuvai, tuo metu dar esančiai Rusijos teritorijoje.

Leprozoriumas buvo pradėtas statyti 1898 m. liepos mėn. 20 d. Baigus statyti ir jį atidarant 1899 m. liepos mėn. 20 d., į jo kertinį akmenį buvo įmūrytas šitoks dokumentas;

„Raupsų (lepros) liga, įnešta dviejų rusų tarnų į Klaipėdos apskritį XIX šimtmečio vidury, per 40 metų tiek paplito po kraštą, jog pastaruoju šimtmečiu planingai imtasi kovoti su šita epidemija. Pasirodymas raupsų ligos ir kitose Prūsų dalyse bei laikraščių sensacingi pranešimai patraukė 1896 m. rugsėjo mėn. prie to, kad Ministerija atsiuntė į Klaipėdą Slaptą Medicinos Patarėją prof. d-rą Koch'ą ištirti ligos priežastį ir išsivystymą. Po prof. Koch'o tyrinėjimų ir apskrities viršininko bei apskr. gydytojo d-ro Urbanovičiaus pasiūlymu, bei po tyrinėjimų kelionės į Rusiją išdirbta planas ir Klaipėdoje pastatyta leprozorijumas. Statybos darbus vedė apskrities statybos inspektorius Callenberg'as Klaipėdoje, padedant statybos technikui Richtsmeyeriui. Klaipėdos miesto už 4500 markių nupirktoji prieglaudai žemė turi 1,44 hekt. Leprozorijumo pastatymas ir įrengimas kaštavo 80.000 mk. Tegul Dievo palaiminimas dengia šį namą ir jo gyventojus. Klaipėda 1899 m. liepos 20 d.".

Pastaba: Įmūrytasis dokumentas buvo vokiečių kalba. Čia pateikiamas tekstas yra to dokumento vertimas iš *Medicinos,* 1924 m. Nr. 10-11.

Paskutiniais laikais lepros atsitikimų jau buvo mažai. Taip per paskutinius 30 metų iš Vokietijos ir iš Lietuvos tebuvo priimta 73 naujų ligonių.

Socialinis ir sveikatos aprūpinimas Klaipėdos krašte buvo geras.

Ligonių draudimas Klaipėdos krašte

1923 m. Einant 1923 m. lapkričio mėn. 18 d. paliepimu — kas dėl pertaisymo socialio draudimo Klaipėdos krašte — perėjo visos buvusiosios vietos, atskiros, įmonių ir apskričių ligonių kasos nuo 1923 m. sausio mėn. 1 d. Krašto draudimo Įstaigos žinion. Krašto Draudimo Įstaiga įsteigė keturis skyrius: Klaipėdos mieste, Klaipėdos apskrityje, Šilutėje ir Pagėgiuose.

Klaipėdos miesto skyriuje suvienyta: Klaipėdos miesto bendroji vietos ligonių kasa, Klaipėdos miesto vietos ligonių kasa amatininkams, celiuliozės ir popiero fabriko akcinės bendrovės įmonių ligonių kasa, chemijos produktų fabriko „Union" įmonių ligonių kasa, uosto darbo įstaigos įmonių ligonių kasa, Rytvokietijos gelžkelių bendrovės įmonių ligonių kasa.

Klaipėdos apskrities skyrius apima buvusįjį Klaipėdos apskrities ligonių kasos rajoną. Šilutės skyriaus žinion perėjo bendroji vietos ligonių kasa ir Šilutės apskrities ligonių kasa, o Pagėgių skyriuje Pagėgių apskrities kasa, Višvilės miško medžiagos pramonės akcinės bendrovės įmonių ligonių kasa, ir Įsrutės siaurųjų gelžkelių bendrovės įmonių ligonių kasa.

Medicina, 1924, Nr. 10-11.

Pastaba: Šio dokumento kalba liko netaisyta, nenorint suardyti minties tikslumo.

Tai buvo pagrindinis pertvarkymas. Vėliau buvo kai kurių pakeitimų ir patobulinimų.

Klaipėdos krašto ligonių kasos veikė vokiečių įstatymais ir taisyklėmis ir jos pradėjo veikti kartu kaip ir Vokietijoje. Jų įstatymai ir taisyklės šiek tiek skyrėsi nuo nepriklausomos Lietuvos įstatymų ir taisyklių.

Bendram Klaipėdos krašto ligonių kasų vaizdui susidaryti čia paduodama keletas statistinių duomenų lentelių.

Klaipėdos krašto ligonių kasos vidutinis metinis narių skaičius 1935 m.
Nombre moyen des membres de la caisse des malades du territoire de Klaipėda en 1935

Apskritys Districts	Iš viso — Totaux			Tame skaičiuje — Dont						1000-čiui gyventojų tenka apdraustų Assurés par 1000 habitants
				Priverstinai apdraustų Assurés obligatoirem.			Laisvai apsidraudusių Assurés librement			
	Vyrų Hommes	Moterų Femmes	Abiejų lyčių Total	Vyrų Hommes	Moterų Femmes	Ab. lyčių Total	Vyrų Hommes	Moterų Femmes	Ab. lyčių Total	
Klaipėda, m.	8 785	6 535	15 320	8 508	6 220	14 728	277	315	592	427,4
Klaipėda	2 235	1 881	4 116	2 199	1 865	4 064	36	16	52	145,2
Pagėgiai	2 909	1 981	4 890	2 869	1 958	4 827	40	23	63	125,1
Šilutė	1 471	1 216	2 687	1 381	1 128	2 509	90	87	177	73,8
Iš viso — Totaux	15 400	11 613	27 013	14 957	11 171	26 128	443	441	884	190,7
1934 . .	14 980	11 459	26 439	14 523	11 007	25 530	457	452	909	186,2
1933 . .	14 241	11 001	25 242	13 828	10 602	24 430	413	399	812	178,2

Iš *Lietuvos statistikos metraštis,* 1935, Kaunas.

Iš lentelės matome, kad ligonių kasos narių skaičius nemažas ir kad laisvai apsidraudusiųjų yra nedaug; beveik visi yra priverstinai apdrausti.

Lentelės rodo Klaipėdos krašto ligonių kasos pajamas ir išlaidas 1934 m. Iš tų lentelių matyti, kad Klaipėdos krašto ligonių kasos subsidijų gaudavo mažai, vos 1,8% visų pajamų ir kad administracijos išlaidos sudarė tik 7,7% visų išlaidų. Nepriklausomoje Lietuvoje subsidijos ir administracijos išlaidos buvo didesnės.

Klaipėdos krašto ligonių kasos pajamos ir išlaidos 1934 m.
Recettes et depenses de la caisse des malades du territoire de Klaipėda en 1934.

Pajamos — Recettes

Eil. Nr. No d'ordre	Pajamų pavadinimas Désignation des recettes	1934			1933		
		Lit.	%	Vienam nar. Par membre	Lit.	%	Vienam nar. Par membre
1	Narių ir darbdavių įnašai — Cotisations des membres et des employeurs	2 300 383	78,74	87,01	2 149 917	82,67	85,17
2	Ligonių lindijinių rinkliavos — Taxes pour les cartes de malades	51 653	1,77	1,95	71 118	2,73	2,82
3	Priedai — Subventions	52 876	1,80	2,00	50 496	1,94	2,09
4	Grąžintos išlaidos — Dépenses remboursées	342 570	11,73	12,96	284 834	10,95	11,28
5	Gydymo įstaigos pajamos — Recettes pour le traitement dans l'établ. de la caisse.	32 094	1,10	1,21	11 674	0,45	0,46
6	Įvairios pajamos — Recettes diverses	141 993	4,86	5,37	32 718	1,26	1,30
	Iš viso — Totaux	2 921 569	100	110,50	2 600 757	100	103,03

Išlaidos — Depenses

Eil. Nr. No d'ordre	Išlaidų pavadinimas Désignation des dépenses	1934			1933		
		Lit.	%	Vienam nar. Par membre	Lit.	%	Vienam nar. Par membre
1	Gydytojo priežiura — Surveillance médicale	763 655	26,15	28,88	726 080	26,88	28,76
2	Dantų gydymas — Traitement des dents	52 595	1,80	1,99	39 399	1,46	1,56
3	Ligonių globa pas kitus gydytojus — Gardes des malades par d'autres médecins	2 897	0,10	0,11	1 609	0,06	0,06
4	Apdraudimo įstaigos ambulatorija — Ambulance de la société d'assurance	151 045	5,17	5,71	142 724	5,28	5,65
5	Vaistai ir gydymo priemonės — Médicaments et moyens médicaux	495 336	16,92	18,74	535 666	19,83	21,22
6	Ligonių slaugymas ligoninėse — Garde des malades dans les hôpitaux	812 986	27,84	30,75	572 624	21,20	22,68
7	Pašalpos ligoje — Indemnités en cas de maladie..	273 754	9,37	10,35	264 165	9,78	10,46
8	Pašalpos narių šeimoms—Indemnités aux membres de famille	19 593	0,67	0,74	16 870	0,62	0,67
9	Ligoniams pagalba grynais pinigais — Secours aux malades en argent	—	—	—	346	0,01	0,01
10	Gimdyvėms pašalpa — Indemnités en cas d'accouchement	61 335	2,10	2,32	61 511	2,28	2,44
11	Globa pagijusiems — Garde des convalescents ..	6 839	0,23	0,26	13 335	0,49	0,53
12	Mirimo pinigai — Frais funéraires	18 702	0,65	0,71	15 181	0,57	0,60
13	Administracijos išlaidos — Frais d'administration	224 955	7,70	9,72	239 539	8,88	9,49
14	Skolų amortizacija — Amortissements des dettes	—	—	—	—	—	—
15	Įvairios išlaidos — Dépenses diverses	37 875	1,30	0,22	71 808	2,66	2,84
	Iš viso — Totaux....	**2 921 567**	**100,00**	**110,50**	**2 700 857**	**100,00**	**106,97**

Lietuvos statistikos metraštis, 1935 m., Kaunas.

Klaipėdos krašto ligonių kasos buvo išlaikomos socialinio draudimo įstaigos. Ši sistema buvo paimta iš veikusios vokiečių santvarkos. Bet po Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos (1923 m.) ligonių kasos buvo specifiškai pritaikytos prie Klaipėdos krašto autonominio gyvenimo sąlygų. Kasų ligoniai turėjo laisvą kasų gydytojų pasirinkimą. Nors taisyklės buvo pritaikytos autonominio Klaipėdos krašto sąlygoms, tačiau ne viskas buvo išspręsta ir išlyginta. Pvz., gydytojai į ligonių kasų praktiką tegalėjo būti priimami, Klaipėdos krašto gydytojų rūmams sutikus. Tie rūmai pirmenybę teikdavo vokiečių kilmės piliečiams ir Vokietijos universitetus baigusiems gydytojams. Lietuvos universitetą baigusiems ir dažnai geresniems specialistams gydytojams darydavo sunkumų patekti į ligonių kasų gydytojus. Atrodo paradoksiška, bet Klaipėdos krašto gydytojų rūmai dažnai daugiau paisydavo išleidžiamų įstatymų ar taisyklių Vokietijoje

negu Lietuvoje. Didžiosios Lietuvos arba lietuvių įstaigos dažnai buvo boikotuojamos. Pvz., Klaipėdos krašto socialinio draudimo įstaiga neleido Klaipėdos krašto ligonių kasų ligonius gydyti Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ligoninėje Klaipėdoje. Tai buvo dviejų tautybių kultūrinė kova autonominiame Klaipėdos krašte.

SVEIKATOS REIKALŲ IR SANITARINĖS SANTVARKOS SUSISTEMINIMAS

1939 m. pabaigoje buvo paruoštas Sanitarinės santvarkos įstatymas, kuris visų sveikata ir sanitarija besirūpinančių įstaigų darbą patikslino, suvienodino ir susistemino. Tas įstatymas visus tuos komplikuotus sveikatos, sanitarijos, socialinio draudimo, draudimo nuo nelaimingų atsitikimų, pensijų ir kitus reikalus tvarkyti paveda trims įstaigoms: Valdžios, Savivaldybių ir Sveikatos tarybai. Tos visos trys įstaigos, ypač Valdžios ir Sveikatos taryba, ne tik tvarko, bet ir koordinuoja visų įstaigų darbą sveikatos srityje.

Valdžios įstaigos buvo suskirstytos į centro ir vietines, arba lokalines, įstaigas. Iš centro įstaigų vyriausia gydymo ir sanitarijos reikalų priežiūra ir vadovavimas priklausė Vidaus reikalų ministeriui. Jis tą priežiūrą ir vadovavimą vykdė per Sveikatos departamentą. Tuo įstatymu buvo aiškiai nusakyta Sveikatos departamento kompetencija ir uždaviniai. Prie lokalinių įstaigų buvo priskirti apskrities gydytojai ir, kur buvo, miestų gydytojai ir jų įstaigos. Taip pat tuo įstatymu buvo aiškiai apibrėžtos apskričių ir miestų gydytojų kompetencija ir jų pareigos.

Savivaldybių įstaigų skyriuje buvo nusakyta savivaldybių uždaviniai. Sveikatos reikaluose savivaldybių darbą tvarkė ir prižiūrėjo Sveikatos departamentas. Savivaldybėms buvo pavesta rūpintis įrengimu ir išlaikymu ligoninių, ambulatorijų, prieglaudos namų, gyventojų sveikata, higiena ir sanitarija.

Sveikatos taryba buvo trečia šio įstatymo numatyta įstaiga. Faktiškai ji buvo ir anksčiau, bet jos kompetencija ir uždaviniai nebuvo aiškiai nusakyti. Šiuo įstatymu Sveikatos taryba buvo padaryta Vidaus reikalų ministerio patariamuoju organu sveikatos reikalams. Sveikatos tarybą sudarė: 1. Vidaus reikalų ministerijos 3 atstovai, jų tarpe Sveikatos depar-

tamento ir Darbo ir socialės apsaugos departamento direktoriai, 2. Krašto apsaugos, Susisiekimo ir Žemės ūkio ministerijų po vieną atstovą, 3. Švietimo ministerijos 3 atstovai (po vieną iš Medicinos fakulteto, Medicinos, Farmacijos ir Odontologijos skyrių), 4. Savivaldybių 2 atstovai ir 5. Vidaus reikalų ministerio kviesti 2 atstovai, tų reikalų specialistai.

Sveikatos Tarybos pirmininkas buvo Vidaus reikalų ministeris, pirmininko pavaduotojas — Sveikatos departamento direktorius. Sveikatos taryba buvo sudaroma trejiems metams, tačiau, esant reikalui, ministeriai galėjo savo atstovus atšaukti anksčiau ir į jų vietą paskirti kitus. Sveikatos taryba galėjo pasisakyti viešosios sveikatos, higienos, sanitarijos, socialinės apsaugos ir tuos reikalus liečiančių įstatymų, taisyklių ir jų projektų reikalingumu ar tikslingumu.

Tuo įstatymu norėta užbaigti visų tų reikalų tvarkymas. Įstatymo projektas buvo parengtas Sveikatos departamento, išspausdintas *Medicinoje* 1939 m. Nr. 12, ir gydytojai paprašyti dėl to projekto pasisakyti. Vyriausybė šio įstatymo nebespėjo išleisti, nes Lietuva buvo okupuota Sovietų Sąjungos.

SANITARINĖS SANTVARKOS ĮSTATYMAS.
(Projektas)

A. Valdžios įstaigos.
1. Centro įstaigos.

1. Visame valstybės plote vyriausia gydymo ir sanitarijos reikalų priežiūra ir vadovavimas priklauso Vidaus reikalų ministrui.

Visas mediko-sanitarines viešas ir privačias įstaigas, be tų, kurios atskirais įstatymais pavestos kitoms ministerijoms, organizuoja, joms vadovauja ir jas prižiūri Vidaus reikalų ministras per Sveikatos Departamentą.

*) Med. gydytojai prašomi pasisakyti dėl šito įstatymo projekto.

2. Sveikatos departamento kompetencijai priklauso:

1) kova su visomis žmonių ligomis, ypač užkrečiamomis, tiek ūminėmis, tiek ir chroninėmis (dezinfekcija, dezinsekcija, profilaktika, skiepijimas, bakteriologinės laboratorijos ir įstaigos, gaminančios serumus ir vakcinas, viešosios pirtys ir vonios, kapinės, numirėlių transportas);

2) medicinos ir sanitarijos priemonės kovojant su džiova, venerinėmis ligomis, trachoma;

3) kūdikių ir motinų mediciniška ir higieniška globa; eugenika;

4) psichinių ligonių medicininška globa; bendradarbiavimas kovojant su alkoholizmu;

5) viešosios ir privačios stacionarinės bei ambulatorinės gydymo ir profilaktikos įstaigos; pirmoji pagalba; ligonių transportas;

6) kurortai, jūros maudyklos, klimatinės stotys bei poilsio namai;

7) bendradarbiavimas teikiant medicinišką globą invalidams, luošiams ir susijusiais su emigracija bei imigracija reikalais;

8) bendradarbiavimas veterinarinės sanitarijos reikalais;

9) maisto produktų, gėralų ir kasdienių reikmenų gamybos ir jų apyvartos sanitarinė priežiūra; bendradarbiavimas gyventojų mitybos reikalais; bendradarbiavimas įstaigos maisto produktus ir vandenį tiriant;

10) reikalai, susiję su gyventojų aprūpinimu tinkamu vandeniu ir sunaudoto vandens pašalinimu; oro, vandens ir dirvožemio sanitarinė apsauga;

11) gyventojų butų higienos ir kitų reikalų, susijusių su butų higiena, sanitarinė priežiūra;

12) kalėjimų higiena ir bendradarbiavimas su Teisingumo ministerija kalėjimų sanitarijos reikalais;

13) mokyklų higiena ir bendradarbiavimas su Švietimo ministerija mokyklų higienos ir mokinių sanitarinės priežiūros reikalais;

14) darbo, pramonės, prekybos ir amatų higiena; bendradarbiavimas sausuma, vandeniu ir oru susisiekimo sanitariniais reikalais; bendradarbiavimas socialinio draudimo ir darbo apsaugos reikalais;

15) medicinos gydytojų, dantų gydytojų, farmaceutų ir pagelbinio medicinos personalo praktikos teisių suteikimas ir jų darbo priežiūra; kirpėjų ir skutėjų sanitarinė priežiūra;

16) bendradarbiavimas medicinos personalo studijų reikalas; pagelbinio medicinos personalo mokyklų steigimas ir priežiūra;

17) medikamentų, skiepų ir serumų rinkos priežiūra bei jų produkcijos ir pardavinėjimo reguliavimas, nemažinant Žemės ūkio ministerijos teisių, betvarkant serumą, vakcinų ir biologinių produktų, taikomų veterinarijoje, reikalus; kosmetikos priemonių ir dažų gamyba ir prekyba; vaistinių veikimo (koncesijos) reguliavimas; vaistinių, vaistų sandėlių ir įmonių, gaminančių ir pardavinėjančių medikamentus, priežiūra; farmakopėja ir vaistų taksa; vaistingų augalų auginimo ir pardavinėjimo priežiūra;

18) bendradarbiavimas gydytojų ir higienininkų draugijų. Raudonojo Kryžiaus ir kitų panašių tikslų institucijų reikalais; medicininė spauda; gydymo ir gydymo priemonių skelbimo cenzūra;

19) teismo medicina; numirėlių laidojimo reikalai;

20) higienos ir viešosios sveikatos žinių populiarinimas ir sanitarinis švietimas;

21) viešosios sveikatos srityse dirbančių sąjungų, draugijų, organizacijų, fondų rėmimas;

22) medicininė ir sanitarinė statistika;

23) visi kiti reikalai, susiję su policijos medicinos, sanitarinės policijos, viešosios higienos ir teismo medicinos, kiek jie nepriklauso kitų ministerijų veikimo sritims;

24) socialinio draudimo ir socialinės globos reikalai, susiję su gydymu ir profilaktika, tačiau bendradarbiaujant su Darbo ir Socialinės apsaugos departamentu;

25) karo invalidų medicininės globos reikalai.

3. Sveikatos departamento atskirų valdininkų kompetenciją, jų darbo sritis ir atsakomingumą nustato Vidaus reikalų ministro instrukcijos.

2. Vietų įstaigos

4. Kiekvienoje apskrityje skiriamas apskrities gydytojas, o apskrityse, turinčiose daugiau kaip 100.000 gyventojų, skiriamas antras apskrities gydytojas.

5. Kiekviename mieste, turinčiame ne mažiau kaip 20.000 gyventojų, skiriamas miesto gydytojas. Dideliuose miestuose skiriama vienas gydytojas kiekvienai 50.000 gyventojų.

6. Apskrities (miesto) gydytojai betarpiškai priklauso Sveikatos departamentui. Juos skiria ir atleidžia Vidaus reikalų ministras, Sveikatos departamento direktoriui pristačius.

7. Apskričių (miestų) gydytojais gali būti skiriami medicinos gydytojai, išlaikę įstatymų leidimo, bakteriologijos, higienos ir teismo medicinos dalykų egzaminus. Egzaminų komisiją ir programą sudaro Vidaus reikalų ministras, susitaręs su Švietimo ministru, prie Vidaus reikalų ministerijos.

8. Teismo medicinos ir higienos specialistai, taip pat gydytojai, ištarnavę apskrities (miesto) gydytojo pareigose ne mažiau kaip 5 metus, nuo 7 paragrafe nustatytų egzaminų atleidžiami.

9. Kiekvienas apskrities (miesto) gydytojas savo žinioje turi pagalbinio medicinos personalo (felčerių, dezinfektorių, gail. seserų, raštinės tarnautojų). Jų skaičių nustato Vidaus reikalų ministerijos etatai. Jų darbo kompetencijas nustato Sveikatos departamentas.

10. Apskrities (miesto) gydytojo įstaiga yra prie apskrities (miesto) viršininko įstaigos.

11. Apskrities (miesto) gydytojo įstaigai būstinę duoda ir inventoriumi ir raštinės priemonėmis aprūpina apskrities (miesto) viršininkas. Gydytojo įstaigos būstinė turi būti ne mažesnė kaip iš vieno erdvaus, šilto, šviesaus ir švariai laikomo kambario ir laukiamojo.

12. Jeigu viename apskrityje yra dvi ar daugiau apskričių gydytojų įstaigų, tai jos tomis pat sąlygomis įkurdinamos prie atitinkamų administracijos įstaigų nustatytuose rajonuose.

13. Miestuose, kuriuose skiriami keli miesto gydytojai, miesto gydytojų įstaiga gali būti sucentrinta. Sucentrinimo būdą ir tvarką nustato Sveikatos departamentas.

14. Santykius tarp apskrities (miesto) viršininko ir apskrities (miesto) gydytojo nustato Vidaus reikalų ministro instrukcijos, turint galvoje tai, kad medicinos ir sanitarijos reikalais būtų suteikiamos savarankiškumo ir iniciatyvos teisės apskrities (miesto) gydytojui, o administracijos reikalais — apskrities (miesto) viršininkui.

15. Apskričių (miestų) gydytojų pašaliniai darbai ir antraeilės pareigos aprėžiamos. Apskričių (miestų) gydytojams atliekamu laiku, be laisvos praktikos, gali būti leista dirbti vietos savivaldybės sveikatos skyriuje, mokyklų gydytojo, kalėjimo gydytojo ar ligonių kasų patarėjo pareigose.

16. Aspkrities (miesto) gydytojas turi teisės naudotis antspaudu su valstybės ženklu viduryje ir įstaigos pavadinimu apskritime šiais atsitikimais: pildant oficialias ir tiesiogines pareigas: liudijimuose, oficialinėse, nuomonėse, siunčiant tirti medžiagas, vaistus ir pan.

17. Apskrities (miesto) gydytojo kompetencijai priklauso:

1) kova su apkrečiamais susirgimais ir socialinėmis ligomis (džiova, veneros ligomis, trachoma); profilaktiniai skiepijimai; motinystės ir kūdikystės globos reikalai;

2) gydymo bei profilaktikos įstaigų priežiūra; medicinos ir farmacijos personalo priežiūra;

3) oro, vandens ir dirvožemio švaros priežiūra;

4) mitybos priežiūra;

5) sanitarijos policijos reikalai;

6) mokyklų higienos priežiūra;

7) psichinių ligonių globos reikalai;

8) kova su alkoholizmu;

9) sanitarinė propaganda;

10) teismo medicinos reikalai;

11) dalyvavimas įstatymais ir taisyklėmis įpareigotose komisijose (karo prievolei atlikti, statybos, valdininkų sveikatai tikrinti);

12) oficialių liudijimų sveikatos reikalais davimas.

B. Savivaldybės įstaigos.

18. Gyventojų sveikatos reikalais reikalingas priemones savivaldybės ribose parūpina vietos savivaldybės. Šituos vietos savivaldybių darbus prižiūri ir tvarko Sveikatos departamentas.

19. Savivaldybių organų kompetencijai priklauso: 1) rūpestis oro, dirvožemio ir vandens švara; gyventojų tinkamu gėrimui ir ūkio reikalams vandeniu aprūpinimas; sunaudoto vandens bei nešvarumų iš gyvenamų namų, dirbtuvių, įmonių pašalinimo tvarkymas; 2) rūpestis gyvenamųjų butų ir įvairių viešųjų patalpų higiena ir tinkama gyventojų dislokacija; 3) gyventojams prieinamos medicinos pagalbos teikimas; tinkama medicinos pagalba gimdyvių aprūpinimas; psichiatrinių ligonių globa; kova su alkoholizmu; 4) profilaktinis skiepijimas nuo raupų; 5) bendradarbiavimas su valdžios sanitariniais organais, kovojant su užkrečiamomis ligomis ir jų profilaktika; 6) bendradarbiavimas su valdžios sanitariniais organais kovojant su džiova, venerinėmis ligomis ir trachoma; 7) bendradarbiavimas su valdžios sanitariniais organais, prižiūrint maisto produktų ir gėralų gamybą, laikymą ir prekybą; 8) kapinių steigimas ir laikymas ir laidojimo įstaigų organizacijų priežiūra; 9) skerdyklų steigimas, laikymas ir priežiūra; 10) sanitarinių statutų, įstatymų, įsakymų ir instrukcijų vykdymo priežiūra; 11) sanitarinių apyskaitų sudarymas pagal Sveikatos departamento nustatytus pavyzdžius.

20. Vykdydamos 19 str. reikalavimus, savivaldybės įrengia ir laiko ligonines, ambulatorijas, prieglaudas, izoliacijos namus, maudyklas-pirtis ir išlaiko savivaldybių administracijos sanitarinius gydytojus ir reikalingą medicinos personalą.

21. Vykdydamos 19 str. 1 p. savivaldybės, gavusios valdžios organų pritarimą, turi teisę, laikantis įstatymų, nusavinti viešajam reikalui nejudomą turtą, vandens šaltinius su būtinu jam gretimos žemės plotu, pravesti vandenį ar įrengti tam nutekėjimą per svetimos žemės plotą.

22. Vykdydamos 19 str. 2 p. savivaldybės turi teisę uždrausti gyventi butuose, pripažintuose kenksmingais to buto gyventojams ar kaimynams, kol jie bus savivaldybės sanitarijos organų nurodymais sutvarkyti.

23. Radus, kad savivaldybės nevykdo šituo įstatymu joms uždėtų prievolių, Sveikatos departamentas siunčia savo atstovą ištirti padėtį vietoje ir, Savivaldybių departamentui pritarus, daroma žygių, kad trūkumai būtų pašalinti savivaldybės lėšomis.

Administracijos ir policijos organai yra įpareigojami Sveikatos departamento atstovui, atliekančiam pavestą jam darbą, teikti visokeriopą pagalbą.

24. Vietų savivaldybės, įrodžiusios, kad jų finansinis stovis neleidžia reikalingų sanitarinių įrengimų atlikti, gali per Vidaus reikalų ministrą prašyti valstybės iždo paramos.

25. Apskričių (miestų) savivaldybės, neturinčios sanitarinės organizacijos (skyriaus), iš savivaldybės tarybos narių sudaro 3-jų asmenų sanitarinę komisiją. Jos sąstatan būtinai turi įeiti nors vienas gydytojas. Komisijos rinkimų tvarką, jos kadenciją ir reguliavimą nustato apskrities (miesto) savivaldybės taryba. Sanitarinės komisijos posėdžiams vedama protokolų knyga. Komisijos nutarimai pateikiami apskrities valdybos pirmininkui (burmistrui).

26. Valsčiuose ir valsčių teisėmis miestuose apskričių (miestų) sanitarinės komisijos sudaro iš 3-jų narių valsčiaus (valsčiaus teisėmis miesto) sanitarinę komisiją. Pageidaujama, kad valsčiaus (valsčiaus teisėmis miesto) sanitarinės komisijos sąstatan įeitų sveikatos punkto gydytojas. Valsčių (valsčiaus teisėmis miestų) sanitarinių komisijų darbą organizuoja, tvarko ir prižiūri apskričių (miestų) sanitarinės komisijos.

C. Sveikatos taryba

27. Sveikatos taryba yra Vidaus reikalų ministro patariamasis organas sveikatos reikalams.

28. Sveikatos tarybą sudaro;

1. Vidaus reikalų ministerijos 3 atstovai: jų tarpe Sveikatos departamento ir Darbo ir Socialės apsaugos departamento direktoriai.
2. Krašto apsaugos ministerijos atstovas.
3. Žemės ūkio ministerijos (Veter. Akademijos ar Departamento) 1 atstovas.
4. Susisiekimo ministerijos 1 atstovas.
5. Švietimo ministerijos 3 atstovai (po vieną iš Medic. fakulteto. Medicinos, Farmacijos ir Odontologijos skyrių).
6. Savivaldybių 2 atstovai: 1 miestų ir 1 apskričių savivaldybių.
7. Du atstovai, pakviesti Vidaus reikalų ministro iš tarpo medicinos ir medicinos-sanitarijos administracijos žinovų.

29. Sveikatos tarybos pirmininkų yra Vidaus reikalų ministras, jo pavaduotojas — Sveikatos departamento direktorius.

30. Sveikatos tarybos nariai yra kviečiami (skiriami) 3 metams, tačiau, reikalui esant, atitinkami ministrai savo atstovus gali atšaukti ir anksčiau, jų vieton paskirdami kitus.

31. Be 28 str. nurodytų asmenų, Vidaus reikalų ministras gali pakviesti į Sveikatos tarybos posėdžius patariamuoju balsu ir kitų žinybų atstovus bei atskirus asmenis, svarstomo dalyko žinovus.

32. Sveikatos tarybai pavedama;

1. Svarstyti ir pasisakyti dėl viešosios sveikatos ir higienos reikalams paruoštų įstatymų, taisyklių ir įsakymų projektų.

2. Svarstyti, susijusius su bendra valstybės, savivaldybių ir visuomenės veikla, tvarkant viešuosius sveikatos ir higienos reikalus.

3. Svarstyti ir pasisakyti dėl bendros krypties tvarkant viešosios sveikatos ir higienos reikalus, kai tiems darbams reikalinga pritraukti įvairias žinybas.

4. Savo iniciatyva pristatyti Vidaus reikalų ministrui, o gavus jo pritarimą ir jam tarpininkaujant, ir kitiems centro valdžios organams projektus ir sumanymus, turinčius tikslą pakelti krašto sveikatingumą.

33. Sveikatos taryba svarsto numatytus 32 str. 1, 2 ir 3 p.p. klausimus Vidaus reikalų ministrui, ar per jį, suinteresuotam kuriam nors kitam ministrui pavedus.

34. Sveikatos tarybos narių ir kviestinių į posėdžius žinovų darbas Sveikatos Taryboje yra garbės darbas ir už jį atlyginimo negauna. Nariams ir kviestiniams žinovams, gyvenantiems ne Tarybos posėdžių vietoje, atvykstantiems į posėdžius, gali būti išmokami dienpinigiai ir kelionpinigiai, pagal turimą etatą arba jo prilyginimą.

35. Sveikatos tarybos sekretoriumi yra V. R. M-jos valdininkas (gydytojas), neįeinąs į Sveikatos tarybos narių sąstatą. Jį skiria Vidaus reikalų ministras.

36. Sveikatos taryba dirba ir tvarkosi pagal Vidaus reikalų ministro patvirtintą reguliaminą.

D. Bendrieji dėsniai

37. Šitam įstatymui vykdyti Vidaus reikalų ministras leidžia taisyklių, instrukcijų ir įsakymų.

38. Šis įstatymas veikia nuo jo paskelbimo dienos.

39. Medicinos statuto (įstatymų rinkinys t. XIII 1905 m. laidos) Nr. 1-9 imtinai, str. 11, str. 17-20 imtinai, str. 24, str. 26-34 imtinai, str. 38-53 imtinai ir Vidaus reikalų ministro cirkuliaras Nr. 4 (V. Ž. Nr. 2-31) panaikinami.

Med. gydytojai prašomi pasisakyti dėl šito įstatymo projekto.

Medicina, 1939 Nr. 12.

VISUOMENINĖS ORGANIZACIJOS, KURIOS RŪPINOSI SOCIALINE GLOBA

Socialine globa be vyriausybės ir savivaldybių dar rūpinosi privačios labdaros organizacijos, vyriausybės šelpiamos. Visos trys institucijos 1938 m. duomenimis išlaikė 57 vaikų prieglaudas su 3360 globojamųjų, 174 senelių prieglaudos su apie 5000 globojamųjų, 7 kūdikių lopšelius su 650 kūdikių, 180 vaikų darželius su apie 6000 vaikų. Visose minėtose įstaigose buvo globojama apie 18000 asmenų. Šios visuomeninės organizacijos kasmet surinkdavo apie 2 milijonus litų tiems reikalams. Svarbiausios organizacijos, kurios prisidėdavo prie socialinės globos darbo, buvo šios:

Lietuvos motinoms ir vaikams globoti organizacijų sąjunga. Ji išlaikė sveikatos centrus ir Vaiko ir motinos muziejų Kaune.

Kūdikių gelbėjimo draugija. Ji administravo valstybinį kūdikių lopšelį.

Šv. Vincento a Paulo draugija. Ji turėjo apie 160 skyrių, išlaikė 75 senelių prieglaudas, kuriose tilpo apie 3000 asmenų. 5-se vaikų prieglaudose augino ir mokslino apie 200 vaikų, 45-se vaikų darželiuose auklėjo ir maitino apie 2000 vaikų, 3-se sveikatos centruose davė patarimus ir gydė motinas ir kūdikius. Administravo valstybės invalidų namus Strėvininkuose su 280 invalidų ir valstybinę vaikų prieglaudą Čiobiškyje su 150 vaikų.

Lietuvos moterų globos komitetas išlaikė 2 vaikų prieglaudas su vidurine amatų mokykla ir administravo valstybinę Raudondvario vaikų prieglaudą su 280 vaikų.

Vaikelio Jėzaus draugija išlaikė 3 vaikų prieglaudas su dviem amatų mokyklomis ir 5-kiais vaikų darželiais.

Lietuvos vaiko draugija išlaikė daug vaikų darželių ir aikštelių, kuriuose 1937 m. buvo apie 2300 vaikų.

„Pieno lašo" draugija išlaikė pieno dalijimo stotis ir kūdikiams dieninius lopšelius. Ji buvo įkurta 1923 m. Kaune. Jos nariais galėjo būti kiekvienas Lietuvos pilietis. Draugijos tikslas buvo kovoti su kūdikių mirtingumu, duodant motinoms reikalingų patarimų ir parūpinant neturtingiems kūdikiams maisto, ypač pieno. (*Medicina,* 1938, psl. 247).

Draugija kovai su tuberkulioze išlaikė keletą sanatorijų ir keliolika dispanserių. Jos uždavinys buvo kovoti su tuberkulioze.

Žiemos pagalbos komitetas teikė pagalbą, reikalingą žiemos metu.

Žmogaus globos draugija rūpinosi atskirų individų, patekusių į vargą, globa ir šelpimu.

Minėtos organizacijos centrus turėjo Kaune ir skyrius provincijoje.

ORGANIZACIJOS, TURĖJUSIOS RYŠIO SU MEDICINA

Lietuvoje buvo daug organizacijų, kurios rūpinosi gyventojų sveikatingumu, kovojo su apkrečiamomis ligomis, rūpinosi kultūrine, socialine ir ekonomine Lietuvos gyventojų gerove. Daugelis tų organizacijų turėjo ryšį su Lietuvos universiteto Medicinos fakultetu. Daugelis Medicinos fakulteto personalo narių dalyvavo organizacijų kūrime ir jų veikloje. Visas tas organizacijas galima suskirstyti į tris grupes: 1. gydytojų organizacijos, 2. draugijos ar organizacijos, turinčios specifinius uždavinius, ir 3. organizacijos ar draugijos, turinčios bendresnius uždavinius.

GYDYTOJŲ ORGANIZACIJOS

Kauno miesto gydytojų sąjunga.

1918 m. pabaigoje Kaune buvo įkurta Kauno miesto gydytojų sąjunga. Joje įsirašė nariais visi tuo metu gyvenę Kaune gydytojai. Daugumas iš jų labai silpnai mokėjo lietuvių kalbą, o kai kurie ir visai nemokėjo. Valdybos posėdžiai ir narių susirinkimai vykdavo rusų kalba. Buvo pageidavimų, kad juose būtų naudojama ir žydų kalba. Kaip iš tos sąjungos įstatų matyti, jos uždaviniai buvo grynai profesiniai. Savo įstatų 10-tu ir 12-tu paragrafais ji norėjo reguliuoti Kaune ir jo apylinkėse gydytojų įsikūrimą ir darbą ir turėti teisę steigti ligonines, t.y. turėti lyg ir įstatymdavystės teisę.

Jos įstatai buvo:

Kauno miesto gydytojų sąjungos įstatai.[1]

1. Kauno gydytojų sąjunga turi tikslą ginti profesinius gydytojų reikalus ir tobulinti savo narius medicinos moksle.

---

1) Šie įstatai įregistruoti Vid. reik. min-jos Piliečių aps. dep-te 1919 m. rugsėjo mėn. 27 d. Nr. 2142.

2. Sąjungos nariu gali būti kiekvienas gydytojas, kuris darbuojasi medicinos srityje Kauno mieste ir jo apylinkėje. Įstoti Sąjungon reikalingas visuotinojo sąjungos narių susirinkimo patvirtinimas.

3. Sąjunga nustato gydytojų darbo sąlygas, reguliuoja asmeninius jų santykius, reikalui esant remia savo narius materialiai ir tam tikslui turi kasą, kovoja su šundaktaryste ir stengiasi ištobulinti savo narius medicinos moksle, rengdama tam tikslui medicinos mokslo referatus.

4. Sąjungos reikalams tvarkyti renkama Valdyba iš 5 asmenų: pirmininko, jo padėjėjo, sekretoriaus, kasininko ir knygininko. Išstojusiems Valdybos nariams pavaduoti renkami trys kandidatai.

5. Valdyba renkama vieneriems metams visuotinojo susirinkimo, kuriame dalyvauja ne mažiau 2/3 visų Sąjungos narių. Nesusirinkus viršminėtam narių skaičiui, valdybai rinkti šaukiamas antras visuotinasis susirinkimas, kuris yra teisėtas, nežiūrint atvykusių narių skaičiaus.

6. Valdyba veda visus Sąjungos reikalus, išskyrus labai svarbius klausimus, kuriuos sprendžia visuotinasis susirinkimas.

7. Visuotinasis susirinkimas šaukiamas vieną kartą per mėnesį. Bet reikalui esant, valdybos nutarimu arba bent trečdaliui Sąjungos narių pareikalavus, visuotinasis susirinkimas gali būti sušauktas kiekvienu laiku.

8. Valdybos ir visuotinojo susirinkimo nutarimai privalo būti pildomi visų Sąjungos narių.

9. Sąjungos nariai privalo: rūpintis Sąjungos išsiplėtojimu, remti Sąjungą materialiai, o taipgi palaikyti ją moraliai, kad nei vienas narių nesuteršty Sąjungos garbės bet kokiu netinkamu elgesiu.

10. Sąjunga rūpinasi, kad būtų atsiklausiama jos nuomonės apie kandidatus, norinčius užimti bet kokią gydytojo vietą Kaune arba jo apylinkėje.

11. Sąjunga gali turėti nuosavą butą, biblioteką ir antspaudą.

12. Sąjunga turi teisės steigti ambulatoriją ir ligoninę.

13. Sąjungos lėšos susidaro iš narių mokesčio, kurio didumą nustato kasmet visuotinasis susirinkimas.

13. Sąjungą likviduojant, jos bylos ir turtas perduodamas Kauno m. valdybos Medicinos - Sanitarijos skyriui.

Kauno medicinos draugija

1919 m. pradžioje Kaune atsirado daugiau lietuvių gydytojų, ir jie taip pat įstojo į Kauno miesto gydytojų sąjungą nariais. Kadangi tos sąjungos valdybos posėdžiuose ir sąjungos susirinkimuose buvo vartojama rusų kalba, tai, žinoma, negalėjo patenkinti lietuvių gydytojų. Todėl jų tarpe kilo sumanymas įkurti naują gydytojų organizaciją, kurios vartojama kalba būtų lietuvių ir kuriai rūpėtų ne tik vietiniai profesiniai gydytojų reikalai, bet ir medicinos mokslas, lietuvių tautos sveikatingumas, socialinės, ekonominės bei kultūrinės problemos. Dr. Juozo Žemgulio ir dr. Mato Nasvyčio iniciatyva 1919 m. gegužės mėn. 2 d. Karo ligoninės rūmuose

(vėliau juose buvo Teisingumo ministerija) įvyko steigiamasis susirinkimas. Steigiamajame susirinkime dalyvavo šie gydytojai: Jurgis Alekna, Jonas Brundza, Eliziejus Draugelis, Vladas Ingelevičius, Petras Šližys, Liuda Tumaitė-Jaroškienė, Juozas Žemgulys, Jurgis Žilinskas, M. Nasvytis. Susirinkimui pirmininkavo J. Alekna. Susirinkimas vienbalsiai nutarė ir įsteigė Kauno medicinos draugiją.

Visi lietuviai gydytojai pasitraukė iš Kauno miesto gydytojų sąjungos ir įstojo į naujai įkurtą Kauno medicinos draugiją. Nors šitas atsiskyrimas buvo visai natūralus dalykas, tačiau iš karto jis nebuvo visų suprastas ir tinkamai įvertintas.

Dabar labai sunku susekti, kas buvo iniciatoriai ir steigėjai Kauno miesto gydytojų sąjungos. Įdomu tai, kad įstatuose niekur nėra paminėtas nei Lietuvos vardas, nei lietuvių tautos kultūriniai ir sveikatingumo reikalai. O tuo metu vyko kovos už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę visuose frontuose. Todėl visai nenuostabu, kad lietuviai toje organizacijoje pasijuto nejaukiai ir norėjo daug daugiau, negu ta organizacija buvo užsibrėžusi. Kauno medicinos draugijos įstatai yra jau visai kitoki, ir tos draugijos narių uždaviniai kitoki. Tuose įstatuose sakoma: „Tiria Lietuvos gyventojų sveikatingumą ir platina visuomenėje žinias iš higienos ir kitų medicinos mokslo šakų. ...dalyvauja Pabaltijo ir tarptautiniuose medicinos kongresuose bei konferencijose". Kauno medicinos draugijos uždaviniai labai platūs. Jie apima lietuvių tautos problemas, jas riša su Pabaltijo ir tarptautinėmis problemomis.

Atsiskyrime buvo įžiūrėta kažkoks separatizmas, kažkoks medicinos gydytojų jėgų skaldymas. Laikui bėgant, šito atsiskyrimo priežastys pasidarė visiems aiškios ir suprantamos. 1928 m., minint Kauno miesto gydytojų sąjungos 10-mečio sukaktį, tos sąjungos pirmininkas dr. Iz. Kocinas, kuriam anksčiau lietuvių gydytojų atsiskyrimas nebuvo suprantamas, pasakė: „Čionai aš randu reikalinga pareikšti, kad parvykusieji 1919 m. kolegos gydytojai lietuviai kūrė Kauno medicinos draugiją, kurios posėdžiuose ir susirinkimuose pranešimai ir diskusijos daromi beveik išimtinai valstybine kalba, ir į šitą draugiją perėjo lietuviai, buvę sąjungos nariai. Abi draugijos darbuojasi lygiagrečiai, turėdamos vieną tikslą ir vieną norą matyti Lietuvą kultūringą, klotingą sanitarijos atžvilgiu ir laimingą; ir nebetoli tas laikas, kada abi draugijos susilies į vieną, o tatai be abejojimo įvyks, kai mes tiek pramoksime lietuvių literatūrinės kalbos, jog galėsime daryti mokslo pranešimus valstybine kalba". Tačiau per visą Nepriklausomos Lietuvos laikotarpį „tas laikas" neatėjo, ir tos abi organizacijos nesusijungė.

Pirmasis Kauno medicinos draugijos pirmininkas buvo dr. M. Nasvytis, vicepirm. dr. J. Žilinskas, I-asis sekretorius dr. J. Brundza, II-rasis dr. El. Draugelis, knygininkas dr. J. Žemgulys ir kasininkas dr. P. Šližys.

Toliau pirmininkais buvo: dr. J. Staugaitis, M. Nasvytis, P. Radzvickas, vėl M. Nasvytis, J. Staugaitis. Pirmaisiais Medicinos draugijos gyvavimo metais daugiausia laiko ir energijos buvo paskirta Aukštųjų kursų Medicinos skyriaus įsteigimui. Tais metais pradėjo veikti I, IV ir V to skyriaus kursai. Reikėjo surasti patalpas ir lektorius. Dr. V. Tercijonas savo pranešime apie Kauno medicinos draugijos veiklą (*Medicina,* 1929, Nr. 11) sako: „Vienas susirinkimas ištisai buvo paskirtas Aukštųjų kursų Medicinos skyriui apginti nuo pasikėsinimo paversti jį Karo medicinos akademija".

Kadangi Kauno medicinos draugijos įstatai buvo lyg ir visų kitų medicinos organizacijų įstatų prototipas, laikau, kad yra tikslu juos čia pateikti.

1919 m. rugpiūčio mėn. 31 d. įregistruotos Pil. Aps. dep-te rejestro Nr. 34, Kauno medicinos draugijos įstatai yra pertvarkyti pagal Draugijų įstatymo (V. Ž. Nr. 522) reikalavimus.

Vidaus reikalų ministeriui leidus šiai draugijai veikti, draugija 1936 m. birželio mėn. 27 d. įrašyta V. R. m-jos draugijų rejestran, registro Nr. 154.

pas *J. Kompaitis*
Už Administracijos Departamento
Direktorių.

1936 M. VII. 2 d.

KAUNO MEDICINOS DRAUGIJOS ĮSTATAI

I. Draugijos pavadinimas

1. Draugija vadinasi: „Kauno medicinos draugija".

II. Draugijos tikslas ir priemonės jam siekti.

2. Draugijos tikslas yra —

a) nagrinėti bei tirti medicinos mokslo problemas;

b) kelti visuomenės sveikatingumą;

c) tobulinti bei lavinti savo narius medicinos moksle;

d) ginti medicinos gydytojų profesinius reikalus ekonominiu, socialiniu, teisiniu ir etiniu atžvilgiu.

e) ugdyti kolegiškus santykius tarp med. gydytojų.

3. Šitam tikslui siekti Draugija —

a) steigia ligonines, sanatorijas, ambulatorijas, laboratorijas, sveikatos centrus ir kt. tolygias įstaigas, taip pat knygynus ir muziejus;

b) leidžia periodinius ir neperiodinius mediciniškus spaudinius;

c) skiria premijas bei dovanas už geriausius medicinos mokslo darbus;

d) tiria Lietuvos gyventojų sveikatingumą ir platina visuomenėje žinias iš higienos ir kitų medicinos mokslo šakų;

e) ruošia med. gydytojų tobulinamuosius kursus, moksliškas ekskursijas ir parodas;

f) skiria studentams medikams pašalpas ir stipendijas;

g) šaukia narių visuotinius ir periodinius susirinkimus medicinos mokslo pranešimams klausyti, ligoniams ir patologiniams preparatams demonstruoti, taip pat ir profesiniams gydytojų reikalams svarstyti;

h) steigia Draugijos sekcijas;

i) rūpinasi profesiniais gydytojų reikalais;

k) remia savo narius materialiai ir steigia gydytojų savišalpos fondą bei kasą;

l) kovoja su nelegalia medicinos praktika;

m) dalyvauja Lietuvos gydytojų draugijų sąjungoje, palaiko ryšius su kitomis Lietuvos mediciniškomis bei visuomeninėmis organizacijomis, taip pat dalyvauja Pabaltijo ir tarptautiniuose mediciniškuose kongresuose bei konferencijose.

III. Draugijos veikimo plotas ir jos būstinė.

4. Draugijos veikimo plotas apima visą Lietuvos Respublikos teritoriją.

5. Draugijos būstinė yra Kaune.

IV. Draugijos nariai ir jų įstojimo, išstojimo bei pašalinimo tvarka

6. Draugijos nariais gali būti renkami visi medicinos gydytojai, gyvenantieji Lietuvoje ir atitinkantieji „Draugijų įstatymo" statomus reikalavimus.

7. Draugijos nariai gali būti paprasti ir garbės nariai.

8. Paprastuosius ir garbės narius priima visuotinis Draugjos narių susirinkimas, pasiūlius Draugijos valdybai.

9. Gydytojas, norįs būti Draugijos paprastuoju nariu, paduoda Draugijos valdybai pareiškimą, pridėjęs prie jo bent dviejų Draugijos narių rekomendaciją.

10. Garbės nariais gali būti renkami asmenys, ypatingai pasižymėję savo mokslo darbais medicinos srityje Lietuvoje arba pasaulyje, pasižymėję savo naudinga mediciniškai visuomeniška veikla, taip pat užsipelnę Draugijai savo ypatingais darbais.

11. Draugijos nariu paliauja buvęs —

a) kas raštu yra pareiškęs apie išstojimą iš Draugijos;

b) kas pagal „Draugijų įstatymą" yra praradęs teisę būti Draugijos nariu;

c) kas nėra užsimokėjęs laiku nario mokesčio;

d) kas visuotinio Draugijos narių susirinkimo nutarimu yra pašalintas iš Draugijos už jai žalingą veiklą.

12. Draugijos nariams vedamas sąrašas „Draugijų įstatymo" nustatyta tvarka.

V. Draugijos narių teisės ir pareigos

13. Visi Draugijos nariai —

a) turi sprendžiamąjį balsą visuotiniame Draugijos susirinkime, kuriame jie dalyvauja;

b) gali būti renkami į Draugijos vadovybės organus.

14. Draugijos nariai turi —

a) mokėti metinio visuotinio susirinkimo nustatytą nario mokestį;

b) lankyti Draugijos susirinkimus;

c) pildyti Draugijos įstatų dėsnius ir visuotinių susirinkimų nutarimus, taip pat nenukrypti nuo „Draugijos įstatymų" bei Vidaus reikalų ministerio reikalavimų.

15. naujai priimtieji Draugijos nariai moka 10 litų įstojamojo mokesčio.

16. Draugijos narys neturi teisės Draugijos turtui ir neatsako už Draugijos skolas.

17. Draugijos garbės narys nario mokesčio gali nemokėti.

VI. Draugijos valdymosi būdai, vadovybės sudarymo tvarka ir vadovybės galia.

18. Draugijos reikalus valdo bei tvarko —

a) visuotiniai Draugijos narių susirinkimai;

b) valdyba, ir

c) revizijos komisija.

A. Draugijos narių visuotiniai susirinkimai ir jų galia

19. Visuotiniai Draugijos narių susirinkimai yra paprasti, nepaprasti ir metiniai.

20. Paprastasis visuotinis Draugijos narių susirinkimas vald. šaukiamas kiek galint 1 kartą per mėnesį, išskyrus vasaros, Kalėdų, Velykų atostogų laiką.

21. Paprastajame Draugijos visuotiniame susirinkime —

a) priimama, papildoma ar keičiama to susirinkimo darbų tvarka.

b) pranešama apie svarbesniuosius einamuosius Draugijos reikalus;

c) daromi medicinos mokslo ir profesiniais reikalais pranešimai;

d) demonstruojami ligoniai, patologiniai preparatai ir mediciniški aparatai;

g) renkami Draugijos atstovai į Lietuvos gydytojų sąjungą, atstovų susirinkimą ir į kitas visuomeniškas organizacijas;

e) priimami nauji paprastieji Draugijos nariai;

f) svarstomi valdybos ir atskirų narių pateikti sumanymai ir kiti darbų tvarkos punktai.

22. Nepaprastasis visuotinis Draugijos narių susirinkimas šaukiamas —

a) Draugijos valdybai nutarus,

b) Revizijos komisijai raštu pareikalavus;,

c) bent penktadaliui Draugijos narių raštu pareikalavus.

23. Nepaprastieji visuotiniai Draugijos narių susirinkimai, be žymėtiems 22 straipsnyje punktams svarstyti, šaukiami —

a) rinkti valdybai bei revizijos komisijai, joms atsistatydinus prieš pasibaigiant jų kadencijai;

b) keisti Draugijos įstatams;

c) išklausyti bei svarstyti nepaprastajam revizijos komisijos pranešimui apie Draugijos turto eikvojimą;

d) svarstyti Draugijos uždarymo bei likvidavimo klausimą;

e) iškilmingai švęsti kurio nors Draugijos nario sukakčiai ar minėti jo mirčiai;

f) pašalinti Draugijai žalingam nariui;

g) spręsti apie Draugijos nejudamojo bei judamojo turto įgijimą, pardavimą, perleidimą, įkeitimą, nuomavimą ir skolos užtraukimą;

h) rinkti garbės nariams.

24. Metinis visuotinis Draugjos narių susirinkimas, be pažymėtų 23 ir 24 straipsniuose punktų, dar —

a) išklauso, svarsto ir tvirtina Draugijos valdybos praeitųjų metų veiklos apyskaitą, pajamų bei išlaidų sąmatą ir veikimo planą;

b) išklauso revizijos komisijos pranešimą;

c) nustato Draugijos nario metinio mokesčio dydį;

d) renka Draugijos valdybos, revizijos komisijos ir garbės teismo narius bei jų kandidatus.

25. Visuotiniai Draugijos narių susirinkimai šaukiami asmeniniais kvietimais arba skelbimais spaudoje.

26. Visuotinis Draugijos narių susirinkimas, kuriame turi būti svarstoma Draugijos įstatų keitimas ar papildymas, taip pat Draugijos uždarymas, yra teisėtas, kai dalyvauja ne mažiau kaip ¾ visų paprastųjų Draugijos narių.

Visi kiti visuotiniai Draugijos narių susirinkimai teisėti, kai dalyvauja ne mažiau kaip 1/3 gyvenančių Kaune Draugijos narių.

27. Neįvykus dėl kvorumo stokos visuotiniam Draugijos narių susirinkimui, kitas visuotinis susirinkimas tiems patiems klausimams svarstyti šaukiamas ne anksčiau kaip po 2 savaičių ir yra teisėtas bet kuriam Draugijos narių skaičiui dalyvaujant.

28. Visuotiniam Draugjios narių susirinkimui, kuriame daromi medicinos mokslo pranešimai ir demonstruojami ligoniai bei patologiniai preparatai, taip pat iškilmingai švenčiama kurio nors Draugijos nario sukaktis ar minima jo mirtis, joks kvorumas nereikalingas.

29. Draugijos nario priėmimas bei pašalinimas, Draugijos įstatų keitimas bei papildymas, Draugijos uždarymas, turto įsigijimas, nuomavimas, pardavimas, perleidimas bei įkeitimas ar paskolos užtraukimas turi būti sprendžiami 2/3 susirinkime dalyvaujančių narių balsų dauguma.

Visi kiti klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma. Balsams po lygiai pasiskirsčius, pirmininkaujančio balsas nusveria.

30. Visuotiniuose Draugijos narių susirinkimuose per mokslišKuosius pranešimus ir ligonių bei patologinių preparatų demonstravimus, taip pat susirinkimuose, kuriuose švenčiama Draugijos nario sukaktis ar minima jo mirtis, gali dalyvauti ir svečiai.

Svarstant visus kitus darbų tvarkos punktus dalyvauja tik Draugijos nariai.

31. Visuotinam Draugijos narių susirinkimui pirmininkauja Draugijos valdybos pirmininkas arba jį pavaduojąs vicepirmininkas.

Svarstant Valdybos apyskaitą, kol ji svarstoma, renkant valdybos pirmininką, išklausant bei svarstant revizijos komisijos pranešimą, pirmininkauja ad hoc visuotinio Draugijos narių susirinkimo išrinktasis Draugijos narys, nesąs Draugijos vadovybės arba revizijos komisijos nariu.

B. Draugijos valdyba ir jos galia

32. Draugijos valdybą sudaro ne mažiau kaip 7 nariai, k.a.: pirmininkas, 1-as ir 2-as vicepirmininkai, sekretorius ir jo pavaduotojas, kasininkas, knygininkas ir 1 narys. Jiems renkami 4 kandidatai.

33. Draugijos valdyba renkama trejiems metams. Kasmet perrenkama trečia dalis visų valdybos narių. Buvę valdybos nariai gali būti vėl perrinkti.

Pirmaisiais metais iš karto išrinkti 6 valdybos nariai burtais pasiskirsto, kurių dviejų kadencija baigiasi po vienerių metų, kurių dviejų — po 2 metų ir kurių dviejų — po 3 metų.

34. Valdybos nariui išstojus iš Draugijos, atsisakius būti valdybos nariu ar mirus, į jo vietą įeina pirmasis iš eilės kandidatas.

VIII. Draugijos veiklos apyskaitų sudarymo ir tvirtinimo tvarka

45. Draugijos praėjusių kalendorinių metų veiklos apyskaitą, ateinančių metų pajamų bei išlaidų sąmatą ir darbų planą paruošia valdyba, kuri visa tatai pateikia Draugijos revizijos komisijai tikrinti ir metiniam visuotinam Draugijos narių susirinkimui svarstyti bei tvirtinti.

IX. Draugijos turto valdymo ir tikrinimo tvarka

46. Draugija yra teisinis asmuo.

47. Draugija turi teisę įsigyti, nuomoti, parduoti, perleisti ar įkeisti nejudamąjį ir judamąjį turtą, taip pat užtraukti paskolą.

Įsigyti nejudamąjį turtą Draugija tegali Vidaus reikalų ministerio leidžiama.

48. Visą Draugijos turtą valdo Draugijos valdyba.

49. Turto valdymą tikrina Draugijos revizijos komisija, kuri apie patikrinimo rezultatus praneša metiniam ir nepaprastajam visuotiniam Draugijos narių susirinkimui.

50. Draugija gali turėti Vidaus reikalų ministerio patvirtintus savo antspaudą ir nario ženklą.

X. Garbės ir trečiųjų teismai

51. Nesusipratimams tarp atskirų Draugijos narių likviduoti visuotinis Draugijos susirinkimas gali rinkti nuolatinį garbės teismą 3 metams iš 3 narių ir 1 kandidato.

52. Bent vienai nesusipratimo šaliai reikalaujant, gali būti ad hoc sudarytas trečiųjų teismas šiuo būdu: po vieną ar po 2 nariu renka kiekviena ginčo šalis, o jau šie susitarę išsirenka šito trečiųjų teismo pirmininką.

XI. Draugijos įstatų keitimo tvarka

53. Draugijos įstatų pakeitimą sprendžia visuotinis Draugijos narių susirinkimas.

Draugijos įstatai gali būti keičiami tik Vidaus reikalų ministeriui sutinkant.

XII. Draugijos uždarymas

54. Draugija gali būti uždaryta visuotinio Draugijos narių susirinkimo nutarimu.

55. Draugijai nutarus užsidaryti, jos turtui ir reikalams likviduoti šaukiamas visuotinis Draugijos narių susirinkimas, o jam negalint susirinkti, Valdyba renka likvidacinę komisiją.

56. Draugijai nustojus veikus, jos turtas atiduodamas V. D. universiteto Medicinos fakultetui.

XIII. Pereinamieji nuostatai

57. Šiems įstatams įsiteisėjus, visi Kauno medicinos draugijos, įsteigtos 1919 m. gegužės mėn. 2 d., aktyvai ir pasyvai pereina perregistruotajai Draugijai.

58. Kiekvienas ligšiolinis Kauno medicinos draugijos narys, nepareiškęs raštu per du mėnesius nuo šių įstatų įsiteisėjimo, kad išstoja iš Draugijos, laikomas perregistruotosios Kauno medicinos draugijos nariu ir jam netaikomi šių įstatų 9 ir 15 straipsniai.

35. Valdybos pirmininką metinis visuotinis Draugijos narių susirinkimas renka skyrium; kiti išrinktieji valdybos nariai pareigomis pasiskirsto tarp savęs.

36. Bent vienam Draugijos nariui pareikalavus, valdybos narių rinkimai atliekami slaptai balsuojant.

37. Valdybos posėdis teisėtas, jei jame dalyvauja ne mažiau kaip 4 valdybos nariai, tame skaičiuje pirmininkas arba jį pavaduojąs vicepirmininkas.

38. Valdybos posėdžiuose visi klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma.

Balsams po lygiai pasiskirsčius, nusveria pirmininkaujančio balsas.

39. Draugijos vadovybių susirinkimai, posėdžių nutarimai ir įsakymai surašomi tam tikrose protokolų knygose.

40. Draugijos valdyba —

a) tvarko ir veda visus Draugijos reikalus:

b) įgyvendina visus visuotinių Draugijos narių susirinkimų nutarimus;

c) šaukia visuotinius Draugijos narių susirinkimus;

d) nustato visuotinių Draugijos narių susirinkimų darbų tvarką;

e) paruošia praėjusių kalendorinių metų savo veiklos apyskaitą, kitų metų pajamų bei išlaidų sąmatą ir veikimo planą;

f) atstovauja Draugijai;

g) rūpinasi Draugijos finansine būkle;

h) gauna Draugijos korespondenciją, nario mokestį, pašalpas, dovanas, aukas ir testamentinius palikimus;

i) svarsto Draugijos narių reikalavimus bei pareiškimus;

k) samdo ir atleidžia tarnautojus, nuomoja reikalingas būstines;

l) valdo Draugijos turtą ir užtraukia paskolas;

m) daro sutartis Draugijos reikalais;

n) aptaria kandidatų į Draugijos narius bei garbės narius priimtinumą ir referuoja visuotiniam Draugijos narių susirinkimui.

41. Draugijos valdyba veda Draugijos pajamų bei išlaidų ir turto knygas, narių

knygą ir visuotinių Draugijos narių susirinkimų bei valdybos posėdžių protokolų knygas.

42. Draugijos raštus ir aktus pasirašo pirmininkas arba jį pavaduojąs vicepirmininkas ir sekretorius arba jo pavaduotojas.

C. Revizijos komisija

43. Draugijos turtui, pinigams, sąskaitoms, knygoms, apyskaitoms ir sąmatoms tikrinti metinis visuotinis Draugijos narių susirinkimas renka vieneriems metams revizijos komisiją iš 3 narių ir 2 kandidatų.

Išrinktieji revizijos komisijos nariai pareigomis pasiskirsto savo tarpe.

VII. Draugijos lėšos.

44. Draugijos lėšas sudaro —

b) aukos, dovanos ir testamentiniai palikimai;

c) pašalpos iš valstybės, savivaldybių, visuomenės įstaigų bei įmonių ir atskirų asmenų;

d) pajamos iš Draugijos turto, įstaigų bei įmonių ir spaudinių;

e) pelnas iš paskaitų, vakarų, filmų ir kitokių rinkliavų.

Kauno medicinos draugija per visą nepriklausomos Lietuvos laikotarpį labai aktyviai reiškėsi medicinos, kultūros, ekonomijos ir kituose baruose. Jai rūpėjo ne tik profesiniai reikalai, bet ir lietuvių tautos sveikatingumas, gyventojų aprūpinimas medicinos pagalba ir kiti su sveikata susiję reikalai. Jos iniciatyva buvo sušauktas 1921 m. rugsėjo mėn. I Lietuvos gydytojų suvažiavimas, kuriame dalyvavo apie 200 gydytojų ir buvo paskaityti 43 pranešimai. Taip pat ji aktyviai prisidėjo, rengdama vėlesnius Lietuvos gydytojų suvažiavimus, kurie įvyko:

II suvažiavimas 1923 m. vasario mėn. 22-24 d.

III suvažiavimas 1924 m. spalio mėn. 2-4 d.

IV suvažiavimas 1928 m. lapkričio mėn. 1-3 d.

Visuose Lietuvos gydytojų suvažiavimuose buvo svarstomi profesiniai, gyventojų sveikatingumo, socialinio aprūpinimo, gyventojų higienos ir profilaktiniai reikalai. Jau pirmame ir antrame suvažiavimuose buvo keliamas nemokamo gydymo klausimas ir Medicinos tarybos reikalingumas. Antrame lietuvių gydytojų suvažiavime buvo pageidauta, kad valdžia remtų visuomenės organizacijas, keliančias mūsų krašto sanitariją, duodama joms subsidijų, privilegijų ar kitos paramos. Tame suvažiavime neapmokamo gydymo klausimą kėlė dr. Sipovičius. (II gydytojų suvažiavimo aprašymas, *Medicina,* 1923 m., Nr. 6-7). Toliau Lietuvos gydytojų suvažiavimų — kongresų ruošimą perėmė Lietuvos gydytojų draugijų sąjunga.

Lietuvos gydytojų draugijų sąjunga

Ji įsteigta 1924 m. Kaune. Sąjunga sujungė visas Lietuvos miestų ir apskričių gydytojų profesines bei visuomenines organizacijas. Jos tikslas buvo šaukti sąjungą sudarančių organizacijų atstovų suvažiavimus ir Lietuvos gydytojų kongresus, ginti gydytojų profesinius reikalus, kovoti prieš gydytojus žeminančias darbo sąlygas, gydytojų vardu sudaryti sutartis su Lietuvoje veikusiomis ligonių kasomis, rūpintis krašto sveikatos apsaugos organizavimu, pasiūlant reikalingus sveikatos apsaugos įstatymus. Pirmasis šios Sąjungos pirmininkas buvo dr. J. Staugaitis, Sąjunga, suruošusi gydytojų suvažiavimą-kongresą 1928 m. lapkričio mėn. 1-3 dienomis (tai buvo IV gydytojų suvažiavimas), vėliau kelerius metus pasitenkino Sąjungos atstovų suvažiavimais, kurie svarstydavo įvairius gydytojams rūpimus klausimus. Vėliau Lietuvos gydytojų draugijų sąjungos iniciatyva buvo įsteigtas V Lietuvos gydytojų kongresui ruošti vykdomasis komitetas, kurį sudarė Sąjungos valdyba: prof. K. Oželis — pirmininkas, dr. D. Jasaitis — vicepirmininkas, priv. doc. V. Lazersonas — sekretorius, dr. L. Finkelšeinas — kasininkas ir dr. S. Janavičius — narys. Be to, dar po 2 atstovus nuo šių Kaune esančių medicinos organizacijų; 1) nuo Kauno medicinos draugijos dr. J. Nemeikša ir dr. V. Vaičiūnas, 2) nuo Kauno miesto gydytojų draugijos dr. B. Bliūdras ir dr. L. Švarcas, 3) nuo gydytojų „Fraternitas Lithuanica" korporacijos dr. A. Matukas ir dr. A. Petraitis., Į vykdomojo komiteto posėdžius buvo kviečiamas buvęs Sąjungos pirmininkas dr. J. Staugaitis.

V Lietuvos gydytojų kongresas įvyko 1937 m. kovo mėn. 21-2ą dienomis. Kongresas buvo iškilmingas ir gausus, dalyvavo apie 400 gydytojų. Jis buvo atidarytas Lietuvos gydytojų draugijų sąjungos ir kartu vykdomojo komiteto pirmininko prof. K. Oželio Vytauto Didžiojo muziejaus salėje, dalyvaujant valstybės prezidentui A. Smetonai, ministeriui pirmininkui J. Tūbeliui ir kitiems aukštiems pareigūnams. Suvažiavimas buvo gausus pranešimais, mokslinėmis paskaitomis, svarbus reikšmingais nutarimais ir rezoliucijomis. Tai buvo paskutinis Nepriklausomos Lietuvos gydytojų kongresas.

Daugiau apie V kongresą ir jo rezoliucijas žr. psl.

Medicina, 1936, Nr. 12.

II

1924 m. rugsėjo mėn. 27 d. įregistruotos Kauno apskr. v-ko įstaigoje, rejestro Nr. 468, Lietuvos gydytojų draugijų sąjungos įstatai yra pertvarkyti pagal Draugijų

Įstatymo (V. Ž. Nr. 522) reikalavimus.

Vidaus reikalų ministeriui leidus šiai sąjungai veikti, sąjunga 1936 m. spalio mėn. 31 d. įrašyta V. R. m-jos draugijų registran, registro Nr. 1936 m. XI.23 d. Administracijos departamento direktorius A. Survila (pas.).

LIETUVOS GYDYTOJŲ DRAUGIJŲ SĄJUNGOS ĮSTATAI

I. Sąjungos pavadinimas, tikslas ir priemonės jam siekti

1. Šiais įstatais veikia „Lietuvos gydytojų draugijų sąjunga".

2. Sąjungos tikslas yra jungti visus Lietuvos gydytojus į vieną bendrą organizaciją, medicinos mokslo problemoms nagrinėti, tobulinti gydytojus medicinos moksle ir ginti įvairius gydytojų profesinius reikalus.

3. Šiam tikslui atsiekti Sąjunga gali;

a) viešai nagrinėti medicinos mokslo problemas;

b) gvildenti gydytojų profesinius klausimus,

c) svarstyti gydytojų darbo sąlygų klausimus,

d) reguliuoti gydytojų etinius tarpusavius santykius,

e) steigti gydytojų garbės teismą,

f) steigti gydytojų savišalpos fondus, pensijos ir draudimo kasas.

g) steigti gydytojų ir jų šeimynų reikalams įvairias įstaigas: vaikų prieglaudas, sanatorijas, prieglaudas invalidamas, knygynus, kooperatyvus, klubus ir pan.,

h) teikti gydytojams juridinę pagalbą,

i) užtarti gydytojų reikalus valdžios, savivaldybės ir visuomenės įstaigose,

j) ruošti gydytojų tobulinamuosius kursus, ekskursijas mokslo ir poilsio tikslais,

k) atstovauti Lietuvos gydytojams tarptautiniuose medicinos kongresuose ir konferencijose,

l) dalyvauti nariu įvairiose pasaulinėse gydytojų sąjungose, federacijose, lygose ir kitų pavadinimų gydytojų organizacijose,

m) kovoti su šundaktaryste,

n) leisti periodinę spaudą.

II. Sąjungos veikimo plotas ir jos būstinė

4. Sąjungos veikimo plotas yra visa Lietuva.

5. Sąjungos būstinė yra Kaune.

III. Sąjungos narių įstojimo, išstojimo ir pašalinimo tvarka

6. Sąjungos nariu gali būti visos apskričių, miestų, rajonų ir kitokios gydytojų draugijos, siekiančios tų pačių tikslų kaip ir Sąjunga.

7. Draugijai įstoti į Sąjungą reikia Vidaus reikalų ministerio sutikimo.

8. Draugija, norinti įstoti į Sąjungą, turi paduoti Sąjungos valdybai prašymą priimti ją Sąjungos nariu, pridėdama savo įstatų paliudytą nuorašą.

9. Draugiją į Sąjungą priima Sąjungos valdyba.

10. Draugija gali iš Sąjungos išstoti, padavusi Sąjungos valdybai pareiškimą, kad atsisako Sąjungoj dalyvauti. Draugija laikoma išstojusia nuo pareiškimo įteikimo dienos.

11. Už Sąjungos įstatų nepildymą draugija gali būti Sąjungos draugijų atstovų suvažiavimo nutarimu pašalinta iš Sąjungos. Tasai nutarimas turi būti priimtas ne mažiau kaip 2/3 visų suvažiavime dalyvaujančių atstovų balsų dauguma.

12. Sąjunga veda ją sudarančių draugijų sąrašą.

IV. Sąjungos narių teisės ir pareigos.

13. Kiekviena Sąjungos draugija turi teisės siųsti savo atstovus į Sąjungos draugijų atstovų suvažiavimus sprendžiamuoju balsu.

14. Kiekviena Sąjungos draugija turi mokėti į Sąjungos iždą kasmetinį nario mokestį — 15% visų savo narių įnašų.

15. Dalyvaujančios Sąjungoje draugijos neturi teisių Sąjungos turtui ir neatsako už Sąjungos skolas.

V. Sąjungos valdymosi būdas, vadovybės sudarymo tvarka ir vadovybės galia.

16. Sąjungos reikalus veda Sąjungos draugijų atstovų suvažiavimas ir Sąjungos valdyba.

17. Į Sąjungos draugijų atstovų suvažiavimą kiekviena draugija renka savo atstovus. Draugijos, turinčios ne daugiau kaip 12 narių, renka vieną atstovą; turinčios nuo 12 iki 25 narių, renka du atstovus; nuo 26 iki 40 narių — tris atstovus; nuo 41 iki 55 narių — keturius atstovus, nuo 56 iki 70 narių — penkis atstovus ir t.t.

18. Sąjungos draugijų atstovų suvažiavime kiekvienas atstovas turi tik vieną balsą.

19. Atstovų suvažiavimai yra paprasti ir nepaprasti. Paprasti atstovų suvažiavimai šaukiami vieną kartą per metus; nepaprastuosius atstovų suvažiavimus šaukia Sąjungos valdyba savo nuožiūra arba Revizijos komisijai ar 2/3 Sąjungą sudarančių draugijų raštu reikalaujant.

20. Atstovų suvažiavimus valdyba šaukia pakvietimais arba skelbimais spaudoje, nurodydama suvažiavimo dieną, valandą, vietą ir darbų tvarką.

21. Atstovų suvažiavimas laikomas teisėtu, atvykus atstovams ne mažiau kaip nuo pusės visų Sąjungą sudarančių draugijų.

22. Atstovų suvažiavimui neįvykus dėl kvorumo stokos, šaukiamas kitas suvažiavimas, ne anksčiau kaip po 2 savaičių, kuris yra teisėtas nežiūrint į atvykusių atstovų skaičių.

23. Atstovų suvažiavimuose sprendimai daromi paprasta balsų dauguma, išskyrus įstatų keitimą, Sąjungos likvidavimą ir draugijos pašalinimą, kuriems klausimams išpsręsti nutarimai turi būti priimti ne mažiau kaip 1/2 visų Sąjungą sudarančių draugijų atstovų.

24. Atstovų suvažiavimą atidaro Valdybos pirmininkas ar kitas jį pavaduojąs Valdybos narys. Atstovų suvažiavimą veda suvažiavimo išrinktas prezidiumas.

25. Atstovų suvažiavimo nutarimai yra privalomi visiems Sąjungos nariams.

26. Atstovų suvažiavimas;

a) tvirtina apyskaitas,

b) nustato Sąjungos bendrą veikimo planą,

c) renka Valdybos ir Revizijos komisijos narius ir jiems pavaduotojus,

d) leidžia valdybai instrukcijų,

e) šalina Sąjungos narius,

f) sprendžia visus klausimus, liečiančius Sąjungos veiklą, kuriuos pateikia Valdyba.

g) sprendžia Sąjungos įstatų pakeitimą ir papildymą,

h) sprendžia apie Sąjungos likvidavimą,

i) sprendžia apie Sąjungos nekilnojamojo turto įgijimą, įkeitimą ir pardavimą, prisilaikant Draugijų įst. 42 paragr.,

j) renka atstovus į tarptautines konferencijas, kongresus ir panašu.

27. Sąjungos vykdomasis organas yra Valdyba.

28. Valdybą sudaro 5 nariai ir 3 kandidatai, renkami atstovų suvažiavimo trejiems metams.

29. Pirmininkas ir vienas jo pavaduotojas renkami skyrium; kiti valdybos nariai renkami kartu ir pareigomis pasiskirsto patys.

30. Valdybos nariai gali būti renkami ir iš nedalyvaujančių suvažiavime atstovų, tačiau iš Sąjungos Draugijų narių raštu turint tam jų sutikimą.

31. Valdybos nariui negalint eiti 4 mėnesius iš eilės savo pareigas, jo vieton į valdybą įstoja kandidatas, gavęs iš eilės daugiau balsų.

32. Valdyba:

a) veda visus Sąjungos reikalus, atstovauja Sąjungai ir vykdo visus atstovų suvažiavimo nutarimus,

b) šaukia atstovų suvažiavimus,

c) sudaro sąmatas ir apyskaitas,

d) atstovauja Sąjungai valdžios, savivaldybės ir visuomenės įstaigose,

e) valdo Sąjungos turtą,

f) gauna Sąjungos naudai draugijų mokamus mokesčius,, dovanas, aukas ir palikimus,

g) samdo reikalingus tarnautojus ir atleidžia juos, nuomoja reikalingas patalpas,

h) svarsto Sąjungos narių reikalavimus ir pareiškimus,

i) daro visas sutartis, reikalingas Sąjungos tikslui atsiekti.

33. Valdybos posėdžius šaukia valdybos pirmininkas arba, jam nesant, jo pavaduotojas. Valdybos posėdis yra teisėtas, dalyvaujant jame ne mažiau kaip pusei valdybos narių, tame skaičiuje pirmininkui ar jo pavaduotojui. Visus klausimus valdyba sprendžia paprasta balsų dauguma. Balsams pasidalinus lygiomis, pirmininko balsas nusveria.

34. Visą korespondenciją Sąjungos vardu pasirašo valdybos pirmininkas ar jo pavaduotojas ir sekretorius. Visokių rūšių sutartys, pasižadėjimai, įgaliojimai, čekiai, kontraktai, daromieji ar išduodamieji Sąjungos vardu, turi būti pasirašyti valdybos pirmininko ar jo pavaduotojo ir dar vieno valdybos nario be atskiro įgaliojimo.

35. Revizijos komisija renkama atstovų suvažiavimo trejiems metams iš 3 narių ir 2 kandidatų.

36. Revizijos komisijos nariai gali būti renkami ir iš ne atstovų, tik Sąjungos draugijų narių, turint tam jų sutikimą raštu.

37. Revizijos komisija tikrina ne rečiau kaip vieną kartą per trejus metus visus

Sąjungos reikalus, turtą, knygvedybą, sąskaitybą ir kasą. Savo patikrinmo rezultatus ji praneša atstovų suvažiavimui.

VI. Sąjungos veiklos apyskaitų sudarymo ir tikrinimo tvarka

38. Kasmet valdyba sudaro Sąjungos veiklos apyskaitą, kurią pateikia Revizijos komisijai tikrinti ir atstovų suvažiavimui tvirtinti.

VII. Sąjungos turto valdymo ir jo tikrinimo tvarka

39. Visą Sąjungos turtą valdo valdyba. Turto valdymą tikrina Revizijos komisija, kuri patikrinimo rezultatus praneša atstovų suvažiavimui.

VIII. Sąjungos lėšos

40. Sąjungos lėšas sudaro; Sąjungos narių įnašai, pelnas nuo Sąjungos turtų ir įstaigų, pašalpos iš valstybės ir visuomenės įstaigų, aukos, pelnas iš paskaitų, vakarų, palikimai testamentais ir legatais.

IX. Bendrieji nuostatai

41. Sąjunga yra teisinis asmuo.

42. Sąjunga gali turėti savo antspaudą Vidaus reikalų ministerio patvirtinto pavyzdžio.

X. Įstatų keitimo tvarka

43. Sąjungos įstatų keitimo klausimas sprendžiamas atstovų suvažiavimo 2/3 visų dalyvaujančių jame atstovų balsų dauguma, esant suvažiavime ne mažiau kaip 1/2 visų Sąjungą sudarančių draugijų atstovų. Sąjungos įstatai keičiami Vidaus reikalų ministerio sutikimu.

XI. Sąjungos likvidacija

44. Apie Sąjungos uždarymą sprendžia atstovų suvažiavimas. Nutarimas Sąjungą uždaryti turi būti priimtas 2/3 visų suvažiavime dalyvaujančių atstovų balsų dauguma, esant jame ne mažiau kaip 1/2 visų Sąjungą sudarančių atstovų.

45. Sąjungos likvidaciją atstovų suvažiavimas paveda valdybai arba specialiai išrinktai likvidacijos komisijai.

46. Sąjungą likvidavus, visas jos turtas, išmokėjus skolas, perduodamas kitai panašaus tikslo sąjungai arba draugijai atstovų suvažiavimo nutarimu.

XII. Pereinamieji nuostatai

47. Šiais įstatais pertvarkomi Lietuvos gydytojų sąjungos įstatai, įregistruotieji Kauno miesto ir apskrities viršininko raštinėje 1924 m. rugsėjo mėn. 27 d. Draugijų rejestro Nr. 468. —

Valdybos Pirmininkas (pas.)
Sekretorius (pas.)

Lietuvos akių gydytojų draugija

Ji įsisteigė 1932 m. balandžio mėn. 30 d. Kaune. Jos tikslas buvo: a) tirti visokius klausimus, liečiančius akių sveikatingumą; b) ginti profesinius akių gydytojų reikalus ekonominiu, socialinu ir etiniu atžvilgiu; c) ugdyti kolegialinius santykius tarp gydytojų.

Savo tikslui siekti dr-ja: a) steigia ligonines, ambulatorijas, laboratorijas ir tolygias įstaigas; b) leidžia periodinius ir neperiodinius specialaus turinio spausdinius; c) daro posėdžius ir susirinkimus mokslo pranešimams ir profesiniams reikalams; d) tiria Lietuvos gyventojų akių sveikatingumą ir platina visuomenėje žinias iš akių higienos; e) sprendžia nesusipratimus tarp gydytojų; f) užtaria akių gydytojų reikalus valdžios ir visuomenės įstaigose; g) palaiko ryšius su kitomis Lietuvos medicinos draugijomis, su profesine Lietuvos gydytojų sąjunga, su Pabaltijo valstybių akių gydytojų draugijomis ir su Tarptautine oftalmologų taryba.

Draugijos nariais gali būti: a) Lietuvos universitetų oftalmologijos katedrų vyresnysis mokslo personalas; b) gydytojai, išbuvę oftalmologijos katedrų jaunesniojo mokslo personalo etate ne mažiau kaip 2 metus; c) gydytojai, dirbę universitetų akių klinikose neetatiniais bendradarbiais ne mažiau kaip 3 metus; d) gydytojai, išbuvę karo ir kitokių ligoninių akių skyrių vedėjais ne mažiau kaip 3 metus ir jų padėjėjais ne mažiau kaip 4 metus; e) gydytojai, išbuvę sveikatos departamento ir savivaldybių akių ligoms ambulatorijų vedėjais ne mažiau kaip 5 metus; f) gydytojai, vertęsi privačia akių ligų praktika ne mažiau kaip 6 metus.

Draugijos valdybą sudaro; 1) Prof. P. Avižonis — pirmininkas, 2) gyd. J. Marcinkus — vicepirmininkas: 3) gyd. O. Landsbergienė — sekretorius. Valdybos buveinė yra Vytauto Didžiojo universiteto Akių klinika Kaune.

Lietuvos akių gydytojų draugijos steigėjas ir ilgametis pirmininkas buvo prof. A. Avižonis. Tai buvo viena iš aktyviausių draugijų. Ji kasmet ruošdavo akių gydytojų suvažiavimus.

Pirmasis akių gydytojų suvažiavimas buvo 1933 m. lapkričio mėn. 19 d. V. d. un-to Akių klinikoje. Šiame suvažiavime buvo iškeltas reikalas kreiptis į atitinkamas valdžios įstaigas, prašant sutvarkyti akmenų statybai vartojamą sprogdinimo būdą, kurio metu neįpratę ir neapmokyti sprogdintojai dažnai sužalodavo savo akis.

Antrasis suvažiavimas buvo 1934 m. gruodžio mėn. 8 d.

Trečiasis suvažiavimas buvo 1935 m. gruodžio mėn. 8 d. Jame buvo plačiai nagrinėjamas akių tuberkuliozės klausimas ir su ja susietos komplikacijos.

Lietuvos akių gydytojų draugija aktyviai dalyvaudavo Pabaltijo valstybių oftalmologų suvažiavimuose. Estijos, Latvijos ir Lietuvos oftalmologai, akademinis personalas ir praktikuojantieji akių gydytojai kas dveji metai suvažiuodavo 1-2 dienoms į bendrą konferenciją mokslo pranešimų išklausyti ir tarpusavio kolegiškam susiartinimui.

Pirmasis toks suvažiavimas buvo Rygoje 1928 m., antrasis Tartu 1930 m. ir trečiasis 1932 m. gegužės mėn. Kaune. Toliau tie suvažiavimai buvo šaukiami rotacine eile kiekvienoje Pabaltijo valstybėje.

Lietuvos akių gydytojų draugija buvo Tarptautinės okulistų organizacijos narys. Lietuvos akių gydytojų draugija turėjo skyrius Šiauliuose, Klaipėdoje. Draugija Lietuvos gyventojų akių sveikatingumui padarė labai daug.

Lietuvos chirurgų draugija

Lietuvos chirurgų organizacijos reikalingumą pirmas iškėlė gyd. A. Čerškus savo nedideliu straipsneliu „Chirurgų draugijos steigimo reikalu", išspausdintu *Medicina,* Nr. 6, 1934.

V. D. un-to chirurginė klinika pasiėmė iniciatyvą ir 1935 m. gegužės mėn. 5 d. sušaukė Kaune pirmąjį Lietuvos chirurgų suvažiavimą. Suvažiavimo dalyviams pasisakius už chirurgų draugijos reikalingumą, buvo išrinkta chirurgų draugijos steigiamoji komisija, kurią sudarė: prof. A. Hagentornas, doc. Vl. Kuzma, gyd. Mickus, gyd. J. Žemgulys. Įstatai buvo greit paruošti ir įregistruoti Kauno miesto ir apskr. viršininko įstaigoje 1935 m. liepos mėn. 4 d. Kiek vėliau įstatai buvo truputį pakeisti ir įregistruoti 1936 m. birželio mėn. 23 d.

Medicina, 1936, Nr. 11.

1936 m. liepos mėn. 4 d. įregistruotos Kauno apskr. v-ko įstaigoje, rejestro Nr. 78. Lietuvos chirurgų draugijos įstatai yra pertvarkyti pagal Draugijų įstatymo (V. Ž. Nr. 522) reikalavimus.

Vidaus reikalų ministeriui leidus šiai draugijai veikti, draugija 1936 m. birželio mėn. 18 d. įrašyta V. R. m-jos draugijų registran, registro Nr. 11 , 1936.VI.23 d.

pas *A. Survila*
Administracijos departamento direktorius

Lietuvos Chirurgų Draugijos įstatai

Pagrindiniai dėsniai

1. Draugijos būstinė yra Lietuvos sostinėje. Jos darbo plotas — visa Lietuva.

2. Draugija yra juridinis asmuo ir turi V. R. ministerio tvirtinto pavyzdžio savo antspaudą bei spaustę, tačiau bet kuriuo būdu įgyti nekilnojamąjį turtą ji tegali tiktai V. R. ministro leidžiama.

3. Draugijos tikslas ugdyti chirurgiją Lietuvoje.

4. Draugija, siekdama tikslo:

a) šaukia susirinkimus, kuriuose laikomi pranešimai ir daromos demonstracijos nariams pamokyti ir apskritai chirurgijai patarnauti;

b) leidžia laikraščius ir knygas;
d) sudaro komisijas ir komitetus;
e) palaiko santykius su atitinkamomis vietos ir užsienio organizacijomis.

Nariai

5. Draugijos nariai yra: tikrieji, korespondentai ir garbės nariai.

6. Tikraisiais nariais gali būti:

a) gydytojai, išbuvę chirurginės klinikos etate ne mažiau kaip 3-jus metus arba dirbę neetatiniais bendradarbiais ne mažiau kaip 4 metus;

b) gydytojai, išbuvę karo, apskričių ir kitokių ligoninių chirurgijos skyrių etatiniais vedėjais ar asistentais ne mažiau kaip 4 metus, neetatiniais bendradarbiais ne mažiau kaip 5 metus.

Pastebėjimas: Jei gydytojas dirbo tuo pačiu metu ir kituose skyriuose, tai toks stažas neskaitomas.

7. Norįs įstoti į Draugiją turi paduoti valdybai pareiškimą raštu su dviejų narių rekomendacijomis ir pridėti savo stažo įrodymus ne vėliau kaip per 1 mėnesį prieš visuotinį metinį draugijos susirinkimą ir gali būti priimti nariais: Lietuvos piliečiai ne jaunesni kaip 18 metų amžiaus, bet jaunesnieji kaip 21 metų amžiaus neturi draugijoje sprendžiamojo balso ir negali rinkti draugijos valdybos.

8. Tikrosios tarnybos kariai-chirurgai gali būti Draugijos nariais tiktai savo vyresnybės leidžiami ir jos nustatytomis sąlygomis.

9. Kiekvieno kandidato priėmimą į Draugiją pirmiausia svarsto valdyba; tie jos posėdžiai slapti ir nutarimai neapeliuojami. Priimtinų kandidatų sąrašą valdyba teikia visuotiniam metiniam susirinkimui, kurs slaptu balsavimu ir renka.

10. Nariais korespondentais renkami kitų kraštų žymūs chirurgai, V. R. ministeriui sutikus.

11. Garbės nariais renkami asmenys, padarę epochinio masto darbus chirurgijoje arba garsūs draugijos rėmėjai.

12. Narius korespondentus ir garbės narius renka slaptu balsavimu visuotinis metinis Draugijos susirinkimas, paprasta balsų dauguma, valdybai pasiūlius ir raštu motyvavus.

13. Nariai korespondentai ir garbės nariai nario mokesčio nemoka.

14. Tikrieji nariai moka įstodami 10 litų ir kasmet po 20 litų nario mokesčio, kurį privalo sumokėti ne vėliau, kaip per 1 mėnesį po visuotinio metinio suvažiavimo iš anksto už metus. Sumokėjimo kvitas yra kartu ir pažymėjimas, kad asmuo Draugijos narys.

15. Aktyvią balsavimo ir pasyvią rinkimo teises turi tik tikrieji draugijos nariai.

16. Draugijos narys nustoja juo buvęs, jei pats išeina pareiškęs apie tai raštu, nuo pareiškimo padavimo dienos, arba laiku nesumoka nustatyto mokesčio. Išeinant įmokėjimai negrąžinami.

17. Už nusižengimus, nesuderinamus su draugijos nario garbe, narys gali būti pašalintas iš draugijos. Pašalinimas atliekamas valdybos pasiūlymu visuotiniame susirinkime. Susirinkimo laikas turi būti iš anksto paskelbtas bent prieš 2 savaites. (pavardė viešai neskelbiama). Susirinkime dalyvauja tik tikrieji nariai (reikalaujant bent vienam — turi parodyti savo nario pažymėjimus). Pašalinimas įvyksta, jei 2/3 dalyvaujančių tikrųjų narių slaptu balsavimu tam pritaria. Tačiau Draugi-

ja negali svarstyti Draugijos nario tarnybinių veiksmų, jo padarytų valstybinėje tarnyboje, juoba peikti ar teisti jis dėl tų veiksmų.

18. Draugijos narys neturi teisių draugijos turtui ir neatsako už draugijos skolas.

Valdyba

19. Valdyboj yra 3 nuolatiniai nariai ir 3 renkami. Nuolatiniais nariais yra draugijos pirmininkas — chirurginės klinikos vedėjas ir 2 pirmininko pavaduotojai — kitų dviejų didžiausių sostinės ligoninių chirurgijos skyrių vedėjai. Renkamieji valdybos nariai yra: sekretorius, sekretoriaus pavaduotojas ir iždininkas. Jie renkami vieneriems metams. Prireikus valdyba gali kooptuoti narius iki visuotinio metinio susirinkimo.

20. Valdyba tvarko visus draugijos reikalus, išskyrus tuos, kurie priklauso visuotinių susirinkimų arba atskirų valdybos narių kompetencijai.

21. Valdyba kasmet duoda apyskaitas ir rengia sąmatas bei planus ateinantiems metams.

22. Valdybos posėdžius kviečia pirmininkas ir jie laikomi teisėti, jei dalyvauja ne mažiau kaip 4 valdybos nariai, tame skaičiuje ir pirmininkas.

23. Valdybos posėdžiuose sprendžiama paprasta balsų dauguma. Balsams pasidalijus nulemia pirmininkas.

24. Pirmininkui priklauso viešoji Draugijos reprezentacija ir pirmininkavimas susirinkimuose. Jis pasirašo visus svarbesniuosius Draugjos raštus. Pirmininkas rūpinasi susirinkimų vieta ir būstinėmis, taip pat kad Draugijos posėdžiuose būtų daroma kuo daugiausia vertingų pranešimų ir demonstracijų, kad klausimai būtų išsamiai svarstomi, kad būtų kalbama trumpai, aiškiai, tiksliai, turiningai, neužgaulingai, iš esmės.

25. Vicepirmininkai (I-sis ir II-sis — pagal jų skyrių dydį) visur pavaduoja pirmininką, kada tas juos įgalioja pavaduoti.

26. Sekretorius:

a) Priima pareiškimus apie norimus daryti pranešimus ir demonstracijas, priima arba atmeta pranešimus ir demonstracijas, susitaręs su pareiškėju. Jei sekretorius su pareiškėju nesusitaria, tad išsprendžia pirmininkas.

b) Sustato susirinkimo darbų tvarkos projektą ir, pirmininkui jį patvirtinus, išsiuntinėja draugijos nariams atitinkamus pakvietimus į susirinkimą bei skelbia dienraščiuose.

c) Sekretorius sustato posėdžio protokolus, rūpinasi, kad jie būtų pilni ir teisingi, ir paruošia juos spaudai. Jis pasižymi posėdyje kalbėtojus ir jų eilę ir turi gauti iš kalbėjusiųjų jų kalbų santraukas ne vėliau kaip per 1 savaitę po posėdžio. Kalbėtojas, per tą laiką savo kalbų santraukos neatsiuntęs, neminimas posėdžio protokole. Jei kalbėtojo santrauka neatitinka jo pasakytosios kalbos turinio, sekretorius turi pasiūlyti kalbėtojui atitaisyti. Jei sekretorius su kalbėtoju nesusitaria, klausimą išsprendžia pirmininkavęs posėdyje. Sekretorius gali kalbų santraukas trumpinti, bet tik pasitaręs su pirmininkavusiu posėdyje. Protokoluose perduodama kalbėtojo mintys ir turinys, bet ne būtinai pažodžiui.

27. Sekretoriaus pavaduotojas, sekretoriaus kviečiamas, pavaduoja jį arba jam padeda.

28. Iždininkas valdo draugijos turtą. Dėl išlaidų pasitaria su pirmininku,

pranešdamas savo padarytus žygius Draugijos susirinkimui. Išlaidos, didesnės kaip 100 litų, jei jos nenumatytos sąmatoj, turi būti leistos visuotinio susirinkimo.

29. Draugijos lėšas sudaro;

a) narių mokesčiai,

b) pašalpos iš valstybės ir visuomenės įstaigų,

c) aukos,

d) pavėlavusiųjų į posėdžius įnašai.

30. Draugijos valdybos bei visuotinių d-jos narių susirinkimų posėdžiai, nutarimai ir įsakymai turi būti protokoluojami.

31. Draugija turi kas metai sudaryti pajamų ir išlaidų sąmatą. Draugija turi vesti pajamų bei išlaidų ir turto knygas.

32. Draugijos protokolai, apyskaitos, narių knygos, pajamų ir išlaidų sąmatos ir pajamų išlaidų ir turto knygos rašomos lietuvių kalba.

Revizijos komisija

23. Revizijos komisija renkama kasmet iš 3-jų narių, kurie išsirenka pirmininką iš savo tarpo.

34. Revizijos komisija tikrina piniginę apyskaitą ir pareiškia visuotiniam metiniam susirinkimui savo nuomonę dėl apyskaitos, sąmatos ir valdybos veikimo.

Susirinkimai

35. Draugijos susirinkimai yra visuotiniai (suvažiavimai) ir paprasti (sostinės susirinkimai). Visuotiniai susirinkimai yra metiniai ir eiliniai. Visus susirinkimus kviečia pirmininkas.

36. Visuotiniai metiniai susirinkimai įvyksta kasmet per Velykų atostogas. Metiniuose susirinkimuose;

a) pirmininkas praneša apie atliktus darbus ir pakitimus draugijoje, kasininkas — apie iždo ir turto būklę, revizoriai — savo pastabas;

b) renkami renkamieji valdybos nariai, revizijos komisija ir garbės teismas;

c) svarstomi ir tvirtinami sąmatos ir darbų planai;

d) priimami ir renkami nauji nariai;

e) gali būti per valdybą keičiami draugijos įstatai;

f) sprendžiami visi klausimai, kuriuos valdyba pateikia svarstyti;

g) sprendžiamas draugijos likvidavimo klausimas.

37. Paminėtiems klausimams spręsti reikalingas dalyvavimas bent 1/3 visų tikrųjų narių. Neįvykus pirmam susirinkimui, antras kviečiamas ne vėliau kaip per 1/2 val. po pirmojo ir laikomas teisėtu bet kuriam narių skaičiui dalyvaujant.

38. Klausimai, — išskyrus narių pašalinimą ir draugijos likvidavimą, — kuriems reikia 2/3 balsų, sprendžiami paprasta balsų dauguma. Visi draugijos organų rinkimai atliekami slaptu balsavimu.

39. Be visuotinių metinių susirinkimų, valdybos nutarimu dar gali būti kviečiami eiliniai visuotiniai susirinkimai, pvz., rudenį (parodos metu) ir žiemą (Kalėdų atostogų metu).

40. Paprasti susirinkimai pirmininko gali būti kviečiami bet kada. Paprasti ir

visuotiniai eiliniai susirinkimai skiriami mokslo pranešimams ir jiems kvorumo nereikia.

41. Susirinkimuose, kaip svečias, gali dalyvauti kiekvienas gydytojas, atsivestas draugijos nario ir gavęs pirmininkaujančio sutikimą.

42. Pakvietimuose į paprastus susirinkimus pranešama smulki darbų tvarka ir pasiūlymų turinys. Visuotiniam susirinkimui numatomi pranešimai ir demonstracijos turi būti įteikti sekretoriui ne vėliau kaip per 4 savaitės prieš susirinkimą, pirmininko aprobuoti, multiplikuoti (ištisi pranešimai arba bent jų santraukos ir išsiuntinėti nariams prieš susirinkimą susipažinti. Svarbios ir nenumatytos demonstracijos, pirmininkui sutikus, gali būti priimtos ir vėliau.

Demonstracijos trunka ne ilgiau kaip 10 min., paprasti pranešimai — ne ilgiau kaip 20 min., programiniai pranešimai — iki 45 min. Ilgesni pranešimai leidžiami tik pirmininkui arba susirinkimui sutinkant kiekvienu atskiru atveju.

43. Draugijos nariai gerbia vieni kitų laiką ir į susirinkimus nevėluoja. Už kiekvieną pavėluotą minutę narys moka draugijos iždan po 20 centų.

Garbės teismas

44. Asmeniški draugijos narių, kaip tokių, ginčai ir nesutikimai (pvz., dėl įžeidimo, iškraipymo ir pan.) susirinkimuose nesvarstomi, bet sprendžiami Garbės teismo. Draugijos nariai privalo visas tokias bylas perduoti tik savo draugijos Garbės teismui.

45. Garbės teismą sudaro 3 teisėjai, renkami metinio visuotinio draugijos susirinkimo vieneriems metams.

Pirmininką teisėjai pasirenka iš savo tarpo.

46. Garbės teismas, ištyręs dalyką, vadovaujasi vien tik savo susidariusia nuomone. Jo posėdžiai slapti. Sprendimai, jei reikia, garsinami viešai.

47. Nepasidavusieji Garbės teismo sprendimui išeina iš draugijos.

Draugijos likvidavimas

48. Be įstatymo numatytų atsitikimų, Draugijos likvidavimas gali būti svarstomas tik bent pusei tikrųjų narių padavus valdybai pareiškimą raštu. Jei Draugijos valdyba su tuo sutinka, tai kviečia specialistų tam klausimui spręsti visuotinį susirinkimą. Draugija likviduojama, jei 2/3 atvykusiųjų narių tam pritaria. Tada ir nutariama, kuriai mokslo ar labdarystės įstaigai paaukoti draugijos turtas.

Pereinamieji nuostatai

49. Draugijos veiksmo pradžia laikoma šių įstatų patvirtinimo data.

50. Iki pirmojo visuotinio susirinkimo jo kompetencijos dalykais rūpinasi draugijos steigėjų visuma.

Dr. B. Stukas	Gyd. S. Rabinavičius	Vl. Kuzma
Gyd. Strimaitis	Dr. Stasiūnas	Kaplanaitė-Molkienė
P. Stančius	A. Hagentornas	Dr. Mickus
V. Kanauka	Stasė Šakenienė	Gyd. B. Zacharinas

1936 metų birželio 3 dieną, rejestro Nr. 3554. Aš, Jonas Žilinskas, Vilijampolės Notaras, turįs kontorą Kaune, Seimo gatvė nr. 5, šiuomi liudiju, kad šiuos įstatus pasirašė mano kontoroje žinomi man pilnateisiai Lietuvos piliečiai; 1) Profesorius Aleksandras Hagentornas, 2) Docentas Vladas Kuzma, 3) Daktaras Matas Mickus, 4) Daktaras Benjaminas Zacharinas, 5) Daktaras Juozas Stasiūnas, 6) Daktaras Bronius Stukas, 7) Daktaras Strimaitis, 8) Daktarė Stasė Šakenienė, 9) Daktarė Riva Kaplanaitė-Molkienė, 10) Daktaras Salomons Rabinavičius, 11) Docentas Povilas Stančius ir 12) Priv.-docentas Vincas Kanauka, gyveną Kaune: 1 — Miškų gatvė Nr. 7, 2 — Gardino gatvė Nr. 57, 3 — Grunvaldo gatvė Nr. 10, 4 — Vytauto prospektas Nr. 61, 5 — Vytauto prospektas Nr. 26, 6 — Valst. Kauno Ligoninėje, 7 — Rotušės aikštė Nr. 3, 8 — Laisvės alėja Nr. 3, 9 — Vilniaus gatvė Nr. 6, 10 — Prezidento gatvė Nr. 6, 11 — Trakų gatvė Nr. 19 ir 12 — Putvinskio gatvė Nr. 14a. —

Jonas Žilinskas,
Vilijampolės Notaras

Draugijos valdyba buvo sudaroma iš 3 nuolatinių ir trijų renkamų narių. Nuolatiniais nariais valdyboje buvo pirmininkas — chirurginės klinikos vedėjas ir du pirmininko pavaduotojai — kitų dviejų didžiausių sostinės ligoninių chirurginių skyrių vedėjai.

Pagal įstatus tuo metu Draugijos pirmininku buvo V. D. un-to chirurginės klinikos vedėjas prof. A. Hagentornas, I pirmininko pavaduotojas — Karo ligoninės chirurginio skyriaus vedėjas dr. J. Žemgulys ir II pirmininko pavaduotojas — žydų ligoninės chirurginio skyriaus vedėjas dr. Lurie. Kiti trys valdybos nariai (sekretorius, jo pavaduotojas ir iždininkas) buvo renkami kasmet vieneriems metams. Draugijos nariais galėjo būti tik gydytojai chirurgai specialistai. Įstatais dar buvo numatyti nariai korespondentai ir garbės nariai. Kadangi tuo metu specialybių klausimas formaliai dar nebuvo visai sutvarkytas, tai šios Draugijos įstatuose narių kvalifikacijos buvo labai tiksliai nusakytos: „Tikraisiais nariais galės būti gydytojai, išbuvę chirurginės klinikos etatuose ne mažiau kaip trejus metus; gydytojai, išbuvę karo, apskričių ar kitokių ligoninių chirurgijos skyriaus etatiniais vedėjais ar asistentais ne mažiau kaip ketverius metus, o neetatiniais bendradarbiais ne mažiau kaip penkerius metus."

Siekdama savo užsibrėžto tikslo, Draugija buvo nusistačiusi leisti knygas, skirti premijas už darbus chirurgijoje, palaikyti ryšius su vietos ir užsienio panašius tikslus turinčiomis organizacijomis. Draugija kasmet ruošė suvažiavimus, kurių tematika buvo labai įvairi: karo lauko chirurgija, traumatologija, dujinė infekcija, septynių būklių patogenezė ir kitos. Suvažiavimuose ir susirinkimuose buvo skaitomi pranešimai, demonstruojami įdomūs, verti chirurgo dėmesio susirgimo atvejai.

Lietuvos vaikų gydytojų draugija

Draugija buvo įsteigta 1936 m. Jos steigėju ir pirmininku buvo prof. V. Tumėnienė. Jos tikslas buvo organizuoti ir ugdyti vaikų ligų specialistus, bendradarbiauti su Lietuvos vaikų klausimais besirūpinančiomis organizacijomis, šaukti vaikų gydytojų susirinkimus, pasitarimus Lietuvos vaikų globos bei apsaugos klausimais, ruošti vaikų sveikatos centrų gydytojus, suorganizuojant jiems specialius kursus ir rūpintis Lietuvos vaikų tinkamo maitinimo patobulinimu, profilaktika, nemokamu priešdifteritiniu skiepijimu ir tuberkulioze sergančių gydymu. Draugija buvo Tarptautinis pediatrų draugijos narys.

Kartu su V. D. un-to vaikų ligų klinika ir Lietuvos vaikų gydytojų draugija dalyvaudavo ir organizuodavo Pabaltijo valstybių motinos ir vaiko apsaugos konferencijas. Pirmoji tokia konferencija įvyko 1928 m. Rygoje, antroji 1930 ir trečioji 1931 m. buvo sušauktos Kaune. Toliau konferencijų vieta buvo keičiama. Tose konferencijose buvo nagrinėjamos įvairios su motinos ir vaiko globa susijusios temos, pvz., „Psichiškai nenormalių vaikų globa Lietuvoje" (Dr. Birutienė), „Motinos ir vaiko apsauga Lietuvoje" (Dr. Gildė-Ostachovienė), „Apie patronatą arba organizuotą atidavimą vaikus globoti į šeimas" (Dr. Tercijonas), „Socialinio medicinos personalo paruošimas" (prof. V. Tumėnienė).

Vaikų ligų klinika ir Lietuvos vaikų gydytojų draugija (abiem vadovavo prof. V. Tumėnienė) buvo labai aktyvios, specialistų paruošime ir vaiko sveikatingumo klausime labai daug padarė. Vaikų sveikatingumas ir globa žymiai pakilo, mirtingumas ryškiai sumažėjo.

Klaipėdos medicinos draugija

Klaipėdoje veikė vokiečių vadovaujama gydytojų sąjunga (Aerzte-Verein), bet keletą metų jos veikimas buvo labai silpnas, o paskutiniais metais jokio veikimo nebebuvo. Lietuviai gydytojai 1935 m. lapkričio mėn. pradėjo rinktis Raudonojo Kryžiaus ligoninėje į susirinkimus, kuriuose darydavo mokslinius pranešimus ir demonstruodavo ligonius. Jie rinkdavosi kas mėnuo. Viename iš tokių susirinkimų, įvykusiame 1936 m. kovo mėn. 25 d., apsvarstė paruoštą įstatų projektą, jį priėmė ir įsteigė Klaipėdos medicinos draugiją. Į valdybą buvo išrinkti dr. J. Ciplijauskas pirmininku ir valdybos nariais dr. dr. J. Žemgulys, J. Stonkus, K. Gudaitis ir V. Grinkevičius. Į revizijos komisiją buvo išrinkti gydytojai F. Parcevskis, V. Didžys ir P. Kazlauskas. Draugijos tikslas buvo sujungti visus lietuvius gydytojus, dirbančius Klaipėdos krašte, ir sustiprinti jų pozici-

jas, tobulėti medicinoje, darant mokslinius pranešimus, demonstruojant įdomesnius ligos atvejus, palaikyti ryšius su Didž. Lietuvos gydytojais ir jų organizacijomis. Klaipėdos medicinos draugija buvo labai veikli, susirinkimus darydavo kas mėnuo su plačia ir įdomia programa.

Lietuvos dantų gydytojų draugijų sąjunga

Neprikausomos Lietuvos pradžioje dantų gydytojų buvo labai nedaug. 1912 m. Kauno gubernijoje jų buvo tik 36 ir Vilniaus — 44. Dar 1905 m. Kaune buvo įsteigta dantų gydytojų draugija, kuri veikė iki Pirmojo pasaulinio karo. Karo metu josios veikla sunyko. 1920 m. įsisteigė Kauno miesto dantų gydytojų sąjunga. Palaipsniui dantų gydytojų skaičius didėjo. 1926 m. Lietuvos universitetas išleido pirmąją dantų gydytojų laidą. 1929 m. Kauno miesto dantų gydytojų sąjunga pakeitė savo vardą į Kauno miesto ir apskrities dantų gydytojų sąjunga. 1933 m. Lietuvoje dantų gydytojų buvo 390, o 1939 dantų gydytojų skaičius siekė 550. Įsisteigė dantų gydytojų draugijos Šiauliuose, Panevėžyje ir kituose didesniuose apskričių miestuose. Dantų gydytojus organizuotis į draugijas privertė gyvenimas. Įsisteigus ligonių kasoms, organizuoti dantų gydytojai galėjo išsiderėti geresnes darbo sąlygas ir atlyginimą. 1929 m. balandžio mėn. Kauno miesto ir apskrities dantų gydytojų sąjunga sudarė sutartį su ligonių kasa, panašia kaip ir gydytojai. Pagal sutartį, dantų gydytojai turėjo gauti 6% ligonių kasos darbininkų ir darbdavių įmokų. Dantų gydytojai pradėjo dirbti ligonių kasoje kaip kolektyvas. Jau 1930 m. dantų gydytojai pradėjo atsisakinėti dirbti ligonių kasose, nes atlyginimas už darbą buvo menkas, o reikalavimai tiek iš ligonių kasos, tiek ir iš pacientų buvo dideli.

1932 m. Kauno miesto ir apskrities dantų gydytojų sąjunga ėmėsi iniciatyvos sujungti visas veikiančias dantų gydytojų draugijas į vieną sąjungą. Pirmas Lietuvos dantų gydytojų sąjungos atstovų suvažiavimas įvyko 1932 m. birželio mėn. 18 d. Dalyvavo Kauno miesto ir apskrities dantų gydytojų sąjungos, Panevėžio dantų gydytojų sąjungos, Marijampolės miesto ir apskrities dantų gydytojų sąjungos, Vilkaviškio ir Šakių apskričių dantų gydytojų sąjungos, Alytaus apygardos gydytojų sąjungos dantų gydytojų sekcijos ir Ukmergės apygardos dantų gyd. įgaliotiniai ir atstovai. Šiuo suvažiavimu apsijungė visos draugijos ir įkūrė Lietuvos dantų gydytojų draugijų sąjungą. Ji rengdavo suvažiavimus su turtinga moksliškai teoretine ir praktine programa, suruošdavo dantų gydytojams kursus. Sąjungos svarbiausias tikslas buvo rūpintis Lietuvos gyventojų, ypač jaunuomenės, dantų sveikatingumu, teikiant jiems reikalingą

pagalbą ir populiarinant dantų higieną. Sąjunga buvo Tarptautinės dantų gydytojų federacijos narys. Šitoje federacijoje dalyvavo beveik visų šalių dantų gydytojų organizacijos. Federacijos periodinėje spaudoje ir jos leidiniuose buvo svarstomi įvairūs dantų gydytojų profesiniai ir dantų gydymo mokslo klausimai.

Lietuvos gydytojų savišalpos kasa

Ji buvo įsteigta 1925 m. Jos tikslas buvo rūpintis savo nariais, į vargą patekusiais. Ji duodavo savo nariams, reikalui esant, paskolą be procentų. Nariui mirus, likusiai šeimai suteikdavo reikalingą pašalpą, kuri būdavo nuo 500 litų ligi 2500 litų. (*Medicina,* 1932, Nr. 1, psl. 67).

Ideologinės gydytojų korporacijos

„Fraternitas Lithuanica"

Ši korporacija buvo įsteigta studentų 1908 m. Petrapilyje. Lietuvoje ji įsisteigė 1922 m. Tai buvo kompaktiška, susiklausanti ir disciplinuota gydytojų korporacija. Jos narių daugumą (bent pradžioje) sudarė kariškiai gydytojai. Keletas iš jų dirbo Medicinos fakultete, o dauguma Karo ligoninėje. Tokiu būdu per šią korporaciją buvo juntamas ryšys tarp Medicinos fakulteto ir karo ligoninės bei karo sanitarijos.

Lietuvių katalikų gydytojų korporacija „Gaja"

Ši korporacija natūraliai išaugo iš studentų ateitininkų medikų korp. „Gaja", kuri buvo įsteigta 1927 m. Studentai, baigę medicinos fakultetą, tapdavo „Gajos" korporacijos filisteriais. Susidarius didesniam filisterių skaičiui, jie apsijungė ir įsteigė lietuvių katalikų gydytojų korporaciją „Gaja". Ji buvo įsteigta 1937 m. ir jai priklausė gydytojai, dantų gydytojai, chemikai vaistininkai ir veterinarijos gydytojai. Tolimesnėje savo veikloje ji buvo numačiusi gydytojų, dantų gydytojų, chemikų vaistininkų ir veterinarijos gydytojų sekcijas.

DRAUGIJOS, TURINČIOS SPECIFINIUS UŽDAVINIUS

Draugija kovai su venerinėmis ligomis

Ji buvo įsteigta 1920 m. Kaune. Jos pastangomis buvo panaikinti viešieji namai, suorganizuotas Tautos sveikatos fondas kovai su venerinėmis ligomis. Šios draugijos nariai skaitydavo paskaitas,

susirinkimuose aiškindavo venerinių ligų plitimą, apsikrėtimo būdus, leisdavo atitinkamas, populiarias brošiūras. Organizacija bendradarbiavo su Lietuvos blaivybės draugija, buvo Tarptautinės kovai su venerinėmis ligomis sąjungos narys; sutartinai su Sveikatos departamentu įvairiose Lietuvos vietose steigė venerinių ligų ambulatorijas, o 1937 m. Kaune jos pastangomis buvo įkurtas Sveikatai prieš jungtuves patikrinti konsultacijos punktas.

Šiai draugijai bendradarbiaujant, buvo suredaguotas įstatymas kovai su venerinėmis ligomis, kurį Lietuvos Respublikos Prezidentas paskelbė 1935 metais. Įstatymas reikalavo, kad tokie ligoniai kreiptųsi tik į gydytojus, ir jie buvo įpareigoti nurodyti apsikrėtimo šaltinį. Jie turėjo būti prievarta tikrinami, gydomi ir registruojami pas miesto ar apskrities gydytojus. Šiai organizacijai ilgai vadovavo prof. Karuža ir prof. Br. Sidaravičius.

Dermato-venerologų draugija

Draugijai kovai su venerinėmis ligomis labai artima savo tikslais ir praktine veikla buvo Lietuvos dermato-venerologų draugija. Ji buvo įsteigta 1937 metais, jos steigėjas ir pirmininkas — prof. Br. Sidaravičius. Ji pasistatė sau visų pirma tikslą moksliškai nagrinėti dermatologines ir venerologines problemas, rengti susirinkimus, paskaitas, ligonių demonstravimus, tokiu būdu tobulinti savo narius savoje profesijoje ir specialybėje. Bet draugijai nebuvo svetima nė praktinė veikla. Ji labai aktyviai dalyvavo kovoje su prostitucija ir venerinių ligų plitimu, pasiūlydama atitinkamoms įstaigoms išleistinus įstatymus, įsakymus ar taisykles.

Įsteigus šitą draugiją, Draugija kovai su venerinėmis ligomis labai susilpnėjo ir jos veikla beveik sustojo. Jos darbą praktiškai perėmė Dermatovenerologų draugija.

Medicina, 1938, Nr. 1.

Lietuvos dermatovenerologų draugijos įstatai

I. Bendrieji nuostatai.

1. Draugija vadinasi: „Lietuvos Dermatovenerologų Draugija".

2. Draugijos būstinė yra Lietuvos sostinėje, jos veikimo plotas — Lietuvos teritorija.

3. Draugija yra teisinis asmuo ir turi savo antspaudą ir štampą.

II. Draugijos tikslas ir priemonės jam siekti

4. Draugijos tikslas:

a) nagrinėti dermatologijos ir venerologijos mokslo problemas;

b) tobulinti savo narius dermatologijos ir venerologijos moksle.

5. Šitam tikslui siekti Draugija —

a) šaukia narių susirinkimus mokslo pranešimams klausyti, ligoniams ir patologiniams preparatams demonstruoti;

b) steigia knygynus ir muziejus;

c) skiria premijas už geriausius mokslo darbus;

d) leidžia periodinius ir neperiodinius spaudinius;

e) ruošia med. gydytojų tobulinamuosius kursus ir parodas;

f) palaiko ryšius su Lietuvos medicinos organizacijomis, dalyvauja Pabaltijo ir tarptautiniuose dermatologų suvažiavimuose.

III. Draugijos nariai, jų įstojimo, išstojimo bei pašalinimo tvarka

6. Draugijos nariai yra: tikrieji, korespondentai ir garbės nariai.

7. Draugijos nariais gali būti medicinos gydytojai, dermatovenerologai, atitinką Draugijų įstatymo reikalavimus.

8. Norįs įstoti į draugiją tikruoju nariu turi paduoti valdybai pareiškimą ir dviejų narių rekomendaciją.

9. Nariais korespondentais renkami kitų kraštų žymūs dermatovenerologai.

10. Garbės nariais renkami asmenys, ypatingai pasižymėję dermatovenerologijos moksle Lietuvoje arba pasaulyje, ir asmenys, nusipelnę draugijai savo ypatingais darbais.

11. Tikruosius, korespondentus ir garbės narius, valdybos pristatytus, renka visuotinis metinis susirinkimas slaptu balsavimu.

12. Tikrasis narys moka 10 lt. įstojamojo mokesčio.

13. Draugijos nariu paliauja buvęs:

a) kas raštu yra pareiškęs apie išstojimą iš draugijos;

b) kas pagal Draugijų įstatymą yra praradęs teisę būti draugijos nariu;

c) kas nėra užsimokėjęs nario mokesčio;

d) kas visuotinio draugijos narių susirinkimo nutarimu yra pašalintas iš draugijos už jai žalingą veiklą.

IV. Draugijos narių teisės ir pareigos

14. Draugijos nariai:

a) turi sprendžiamąjį balsą draugijos susirinkimuose;

b) gali būti renkami į draugijos valdybą;

c) moka nario ir kitus mokesčius, kuriuos visuotinis narių susirinkimas nutars.

15. Nariai korespondentai ir garbės nariai nario mokesčio nemoka.

V. Draugijos valdymosi būdas, vadovybės sudarymo tvarka ir vadovybės galia

16. Draugijos reikalus tvarko:

a) visuotiniai draugijos narių susirinkimai;

b) draugijos valdyba;

c) revizijos komisija.

17. Draugijos narių visuotiniai susirinkimai yra paprasti, nepaprasti ir metiniai.

18. Paprasti draugijos narių susirinkimai, skiriami mokslo pranešimams, šaukiami bet kada ir jiems kvorumo nereikia.

19. Nepaprasti narių susirinkimai šaukiami:

a) draugijos valdybai nutarus;

b) revizijos komisijai arba 1/4 draugijos narių reikalaujant raštu.

20. Metiniai susirinkimai šaukiami kasmet Kalėdų atostogų metu.

21. Nepaprasti ir metinai narių susirinkimai yra teisėti, kai juose dalyvauja ne mažiau kaip 1/3 draugijos narių, tačiau draugijos nariui pašalinti, įstatus keisti ar draugijai likviduoti susirinkime turi dalyvauti ne mažiau kaip 2/3 visų draugijos narių.

22. Susirinkimui dėl kvorumo stokos neįvykus, po 1 val. šaukiamas tiems pat klausimams svarstyti antras susirinkimas ir jis yra teisėtas bet kuriam narių skaičiui dalyvaujant.

23. Klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma, išskyrus narių šalinimą, draugijos įstatų keitimą bei papildymą, draugijos likvidavimą; šitiems klausimams spręsti reikalinga 2/3 balsų dauguma.

24. Paprastam ir nepaprastam susirinkimui pirmininkauja draugijos valdybos pirmininkas, o jam nesant — sekretorius; metiniam susirinkimui pirmininkauja susirinkimo rinktas draugijos narys.

25. Visuotiniai draugijos narių susirinkimai:

a) priima, papildo bei pakeičia pateiktą susirinkimui darbų tvarką;

b) išklauso, svarsto, tvirtina bei atmeta valdybos pateiktą pajamų, išlaidų sąmatą, metinę apyskaitą bei draugijos veikimo planą;

c) nustato nario mokestį;

d) slaptu balsavimu renka draugijos valdybos ir revizijos komisijos narius bei jiems kandidatus;

e) sprendžia draugijos reikalams nejudamojo turto įgijimą, pardavimą ar įkeitimą;

f) keičia ir papildo draugijos įstatus;

g) šalina kenkiančius draugijos darbui narius;

h) likviduoja draugiją;

i) svarsto visus kitus reikalus, kurie nepriklauso draugijos valdybos kompetencijai.

26. Draugijos valdyba renkama vieneriems metams iš pirmininko, sekretoriaus ir iždininko. Jiems renkami du kandidatai.

27. Valdybos pirmininką metinis visuotinis draugijos narių susirinkimas renka skyrium; kiti išrinktieji valdybos nariai pareigomis pasiskirsto patys.

28. Draugijos valdyba:

a) šaukia narių susirinkimus ir tvarko visus draugjos reikalus, išskyrus tuos, kurie priklauso visuotinių susirinkimų arba atskirų valdybos narių kompetencijai;

b) duoda metiniam susirinkimui apyskaitą, paruošia sąmatas bei planus ateinantiems metams;

c) atstovauja ir reprezentuoja draugiją;

d) valdybos posėdžius šaukia pirmininkas. Jis pasirašo visus svarbesniuosius draugijos raštus;

e) draugijos turtą tvarko valdyba. Išlaidos, didesnės kaip 100 lt., jei jos nenumatytos sąmatoje, turi būti leistos nepaprasto ar metinio susirinkimo.

29. Revizijos komisija;

a) revizijos komisija renkama iš 3 narių, kurie renkasi pirmininką iš savo tarpo;

b) revizijos komisija tikrina piniginį atsiskaitymą, valdybos apyskaitas, sąmatą ir praneša savo nuomonę metiniam susirinkimui.

30. Draugijos lėšas sudaro;

a) narių mokesčiai, pelnas iš paskaitų;

b) pašalpos, aukos, dovanos ir testamentiniai palikimai;

c) pajamos iš draugijos turto ir leidinių.

31. Garbės teismas:

a) asmeniški draugijos narių ginčai sprendžiami garbės teismo;

b) garbės teismą sudaro 3 teisėjai, renkami metinio susirinkimo vieneriems metams. Pirmininką teisėjai pasirenka iš savo tarpo;

c) nepasidavusieji garbės teismo sprendimui išeina iš draugijos.

VI. Draugijos uždarymas

32. Draugija uždaroma visuotinio narių susirinkimo nutarimu.

33. Draugijai nustojus veikti, jos turtas atiduodamas Vytauto Didžiojo universiteto odos ir veneros ligų katedrai.

34. Šių įstatų nenumatytais atvejais draugija vadovaujasi Draugijų įstatymu.

Draugija kovai su tuberkulioze

Draugija buvo įsteigta 1924 m. Kaune. Jos tikslas buvo steigti dispanserius, tuberkuliozės sanatorijas ir organzuoti kovą su džiova. Draugija turėjo skyrius ir kituose Lietuvos miestuose. Nuo 1924 m. draugija leido savo metraštį *Kova su džiova* ir spausdino bei platino atskirus spaudinius apie džiovą. Ši draugija turėjo daug skyrių provincijoje ir jos veikla buvo aktyvi ir naudinga, nes Lietuvoje džiova sergančių buvo nemažai. Šios draugijos veikla plačiau aprašyta straipsnyje „Kova su tuberkulioze Lietuvoje".

Draugija kovai su vėžio liga

Kovos su vėžiu mintis Lietuvos teritorijoje kilo jau seniai. 1592 m. Vilniaus universitete rektoriaus Petro Skargos pastangomis buvo atidaryta klinika pūliuojančioms žaizdoms kartu su navikams gydyti. 1779 m. F. Oehme parašė straipsnį apie krūties vėžį. 1933 m. kilo mintis įsteigti draugiją kovai su vėžio liga.

Ši draugija buvo įsteigta 1933 m. Panevėžyje. 1933 m. kovo mėn. 12

d. buvo suruošta vadinama „Medicinos fakulteto diena Panevėžyje". Paskaitų skaityti buvo nuvažiavę prof. E. Vinteleris, prof. P. Mažylis, doc. J. Blažys ir doc. V. Kuzma. Po prof. E. Vintelerio paskaitos tema „Vėžio etiologija" kilo sumanymas įsteigti draugiją kovai su vėžio liga. Sumanymas buvo realizuotas. Steigėjais pasirašė visi aukščiau minėti profesoriai ir 5 panevėžiečiai gydytojai. Ta draugija ir buvo įregistruota Panevėžio miesto ir apskrities viršininko raštinėje 1933 m. kovo mėn. 28 d. ir tos draugijos centras buvo Panevėžyje. 1935 m. kovo mėn. 9 d. draugijos centras buvo perkeltas į Kauną ir veikė šiais įstatais.

Draugijos kovai su vėžio liga įstatai

1. Draugijos tikslas

1. Draugijos kovai su vėžio liga tikslas neleisti plėstis Lietuvos gyventojų tarpe ir kovoti su gresiamu tos ligos pavojumi visuomenės sveikatai.

2. Savo tikslui pasiekti Draugija:

a) teikia žinių (paskaitomis, brošiūromis, lapeliais, plakatais, kinematografais, muziejais) gyventojams apie vėžio esmę, pavojų ir socialinę reikšmę;

b) renka medžiagą vėžio išsiplėtimo laipsniui ir kovos rezultatams su juo Lietuvoje nušviesti ir įstatymdavystės ir visuomenės priemonėms pagrindui sudaryti;

c) remia visokias pastangas, dedamas organizavimui įvairios rūšies pagelbos ligoniams ir galinčias sumažinti vėžio susirgimų skaičių; padeda pravesti ir rengia kovai su vėžio liga kursus gydytojams specializuotis;

d) palaiko ryšius su vietinėmis ir kitų šalių draugijomis ir įstaigomis, turinčiomis analoginių tikslų.

II. Veikimo plotas

3. Draugijos veikimo plotas apima visą Lietuvą.

4. Draugijos centro valdybos buveinė yra Kaune.

III. Draugijos sudėtis

5. Draugijos nariai gali būti: paprastieji, nuolatinieji ir garbės nariai. Narius į Draugiją priima centro arba skyrių valdybos.

6. Paprastuoju Draugijos nariu gali būti kiekvienas asmuo, įmokėjęs nustatytą metinį mokestį, 12 litų.

7. Nuolatiniuoju nariu laikomas asmuo, įmokėjęs Draugijai ne mažiau kaip 300 litų vienu kartu.

8. Garbės nariais gali būti asmenys, ypačiai pasižymėję kovoj su vėžiu. Garbės narius renkasi visuotinis skyrių atstovų susirinkimas.

9. Nustoja teisės būti Draugijos nariu asmenys:

a) laisvu noru išstoję iš Draugijos, pareiškę raštu centro arba skyriaus valdybai;

b) neįmokėję per metus metinio mokesnio 2 metus paeiliui nežiūrint padaryto valdybos įspėjimo;

c) pašalinti iš Draugijos narių visuot. skyrių atstovų susirinkimo nutarimu dėl kurių nors svarbių priežasčių (kriminalinis nusikaltimas, kenksmingas draugijai veikimas), nutarus trims ketvirtadaliams (3/4) dalyvaujančių susirinkime balsų dauguma.

10. Draugijos nariais gali būti įvairios organizacijos, pasižadėjusios įmokėti Draugijos kason nustatytą sutartimi metinį mokestį.

IV. Draugijos centro valdybos lėšos

11. Draugijos lėšas sudaro:

a) Skyrių brutto pajamų 10%;

b) pelnas nuo turto ir įstaigų;

c) aukos ir pašalpos iš Valstybės, visuomenės, įvairių įstaigų ir asmenų.

V. Draugijos teisės

12. Draugija turi teisę įsigyti nejudomojo turto ir naudotis juridinio asmens teisėmis.

13. Draugija turi savo antspaudą.

14. Draugija turi teisę duoti diplomus ir pažymėjimus pasižymėjusiems asmenims.

15. Draugijos nariai turi teisę nešioti Draugijos ženklą.

VI. Draugijos skyriai

16. Draugija turi teisę per centro valdybą steigtis savo skyrius įvairiose Lietuvos vietose. Skyriai turi teisę steigtis savo sekcijas, kaip pagelbinius organus.

17. Draugijos skyrių lėšas sudaro:

a) narių mokesčiai, ne mažiau kaip 10 litų metams;

b) aukos ir pašalpos;

c) pelnas iš paskaitų, vakarų, parodų, iš skyriaus turto, įstaigų, spausdinių, loterijų, „ramunėlio" rinkliavų ir t.t.

18. Skyriai turi savo valdybas ir revizijos komisijas, kurias renkasi visuotinis skyriaus narių susirinkimas, kiekvieną ne mažiau kaip iš 3 narių.

19. Visuotiniai skyrių susirinkimai šaukiami skyriaus valdybos ne rečiau kaip vieną kartą per metus.

20. Nepaprastieji skyriaus susirinkimai gali būti šaukiami valdybos arba reikalaujant vienam penktadaliui narių skaičiaus.

21. Visi klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma.

Balsams lygiai pasiskirsčius, nusveria pirmininko balsas.

22. Visuotinis skyriaus susirinkimas, būdamas visada teisėtas neatsišvelgiant į atvykusių narių skaičių, svarsto valdybos apyskaitas, išklauso revizijos komisijos pranešimus bei nutarimus, svarsto pateiktus klausimus, renkasi valdybą ir revizijos komisiją vieneriems metams.

23. Skyriaus valdyba deleguoja savo atstovus į visuotinį skyrių atstovų susirinkimą, po 1 atstovą nuo kiekvienų 25 narių, renkasi nuo savo narių metinį

mokestį, pristato kasmet centro valdybai savo veikimo ir lėšų apyskaitą, įneša centro valdybos kason kasmet brutto pajamų 10%.

Pastaba: Mažiau kaip 25 nariai siunčia 1 atstovą.

24. Skyriaus valdyba daro išlaidas eidama sąmata.

Pastaba: Skyriaus valdyba pristato centro valdybai savo sąmatą ateinantiems metams ne vėliau kaip birželio mėnesio 1 dieną.

25. Prireikus savo įstaigoms išlaikyti, skyrius pateikia sąmatą ir gali gauti kredito iš centro valdybos.

26. Likviduoto skyriaus turtai pereina centro valdybos žinion.

VII. Draugijos reikalų valdymas

27. Draugijos reikalus valdo:

a) Visuotinis skyrių atstovų susirinkimas;

b) Centro valdyba.

28. Visuotiniai skyrių atstovų susirinkimai esti paprasti ir nepaprasti.

29. Paprastieji skyrių atstovų susirinkimai šaukiami vieną kartą per metus.

30. Nepaprastieji visuotini skyrių atstovų susirinkimai šaukiami dažniau negu kartą per metus, nutarus centro valdybai, arba pareikalavus centro revizijos komisijai, arba pareikalavus ne mažiau kaip trims Draugijos skyrių valdyboms.

31. Visuotinis skyrių atstovų susirinkimas yra visada teisėtas neatsižvelgiant į atvykusių narių skaičių, jei dviem savaitėmis anksčiau buvo išsiuntinėti skyriaus pakvietimai raštu ir paskelbta 2-juose dienraščiuose.

32. Visi klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma.

Balsams lygiai pasiskirsčius, nusveria pirmininko balsas.

Tik keičiant įstatus ir likviduojant Draugiją, yra reikalinga dauguma dviejų trečdalių (2/3) dalyvaujančių susirinkime balsų.

33. Visuotinis skyrių atstovų susirinkimas:

a) svarsto ir tvirtina centro valdybos apyskaitą ir veikimo planą;

b) renkasi vieneriems metams centro valdybos ir centro revizijos komisijos narius ir jiems pavaduotojus;

c) turi teisę keisti Draugijos įstatus;

d) likviduoti Draugiją;

e) sprendžia įvairius principinius ir ginčijamus klausimus, pateiktus valdybos, o taip pat ir Draugijos skyrių bei atskirų narių.

Pastaba: Visuotiniuose draugijos skyrių atstovų susirinkimuose centro valdybos nariai dalyvauja sprendžiamuoju balsu.

34. Centro valdybą sudaro 7 nariai: pirmininkas, du vicepirmininkai, sekretorius, kasininkas, du nariai ir du kandidatai.

35. Centro valdyba:

a) veda visus Draugijos reikalus;

b) prižiūri ir valdo visą Draugijos turtą;

c) atstovauja Draugiją;

d) šaukia Draugijos susirinkimus ir tarptautinius kongresus.

36. Centro valdybos posėdis teisėtas, dalyvaujant ne mažiau kaip 4 nariams, jų skaičiuje pirmininkui arba jo padėjėjui.

VIII. Centro revizijos komisija

37. Pinigams, sąskaitoms, apyskaitoms ir sąmatoms patikrinti, visuotinis Draugijos skyrių atstovų susirinkimas renkasi centro revizijos komisiją metams iš 3 narių ir 2 pavaduotojų.

IX. Draugijos likvidavimas

Draugijai likviduojant savo veikimą, visuotinis Draugijos skyrių atstovų susirinkimas sprendžia apie jos turto perdavimą kitai draugijai, turinčiai panašių tikslų.

Steigėjai:

Prof. Emilius Vinteleris, Kaunas, Soprantų g. 6 nr.
2. Prof. Pranas Mažylis, Kaunas, Laisvės al. 7 nr.
3. Doc. Juozas Blažys, Kaunas, Parodos g. 1a nr.
4. Doc. Dr. Vladas Kuzma, Kaunas, Gardino g. 63 nr.
5. Gyd. Andrius Domaševičius, Panevėžys, Prez. Smetonos g. 27 nr.
6. Gyd. A. Golombekas, Panevėžys, Prez. Smetonos g. 22 nr.
7. Gyd. A. Babianskis, Panevėžys, 16 Vasario g. 17 nr.
8. Gyd. St. Mačiulis, Panevėžys, Ukmergės g. 34.
9. Gyd. T. Gutmanas, Panevėžys, Respublikos g. 52 nr.

Savarankiškus parašus: Prof. Emiliaus Vintelerio, gyv. Kaune, Soprantų gt. nr. 6, prof. Prano Mažylio, gyv. Kaune, Laisvės al. nr. 7,; doc. Juozo Blažio, gyv. Kaune, Parodos gt. nr. 1a, doc. dr. Vlado Kuzmos, gyv. Kaune, Gardino gt. nr. 63, gydytojo Andriaus Domaševičiaus, gyv. Panevėžy, Prezidento Smetonos gt. nr. 27, gydytojo A. Golombeko, gyv. Panevėžy, Prezidento Smetonos gt. nr. 22, gydytojo A. Babianskio, gyv. Panevėžy. Vasario 16 d. gt. nr. 17, gydytojo St. Mačiulio, gyv. Panevėžy, Ukmergės gt. nr. 34 ir gydytojo T. Gutmano, gyv. Panevėžy, Respublikos gt. nr. 52, Panevėžio miesto savivaldybė tvirtina.

Panevėžys, 1935 m. vasario mėn. 21 d. Nr. 2803.
Žyminis ženklas 2 litu.
„Panevėžio Miesto Burmistras".
Už Miesto Burmistrą (parašas)
Sekretorius (pas.) J. Varevičius.

Šie įstatai įregistruoti Kauno Apskrities Viršininko Įstaigoje 1935 m. kovo mėn. 9 d. Draugijų rejestro Nr. 37.

Kauno Apskrities Viršininkas (parašas).
Antspaudas:
„Kauno Apskrities Viršininkas".

Draugijos kovai su vėžio liga veikimo plotas, kaip iš įstatų matyti, buvo visa Lietuva.

Jos nariais buvo įvairių specialybių gydytojai, o jos nuolatinis pirmininkas buvo prof. E. Vinteleris. Draugijos tikslas buvo kovoti su vėžio ligos plitimu ir jos grėsme visuomenės sveikatai. Savo tikslams siekti

draugija švietė visuomenę, teikdama informacinių žinių paskaitomis, spaudiniais. Ji rinko medžiagą apie vėžio ligos išsiplėtimą Lietuvoje, siekė organizuoti prie ligoninių vėžiu sergantiems skyrius ar specialias ligonines, rengė gydytojams kursus ankstyvos diagnozės ir kovos su vėžiu klausimais. Draugija palaiko ryšius su vietinėmis ir užsienio panašius tikslus turinčiomis organizacijomis.

Draugija kovai su reumatu

Reumatinių susirgimų Lietuvoje buvo gana daug, ir ši problema buvo aktuali tiek gydytojams, tiek ir gyventojams. Pirmą kartą reumatiniai susirgimai ir jų gydymas buvo nagrinėjami. A. Ambraziejūtės-Steponaitienės 1928 m. IV Lietuvos gydytojų suvažiavime-kongrese. 1931 m. kovo mėn. 6 d. gyd. A. Domaševičius vėl tą klausimą kėlė ir jį nagrinėjo Panevėžio gydytojų draugijos susirinkime, siūlydamas sudaryti reumato klausimui studijuoti komisiją. Vėliau buvo nusistatyta steigti Draugiją kovai su reumatu.

Draugija buvo įsteigta iniciatorių grupės 1934 m. pavasarį. Įstatai buvo įregistruoti Panevėžyje 1934 m. balandžio mėn. 10 d. ir Kauno miesto ir apskrities viršininko įstaigoje 1934 m. gegužės mėn. 24 d. Steigiamasis draugijos susirinkimas buvo sušauktas 1934 m. birželio mėn. 13 d. Kaune. Tame susirinkime dalyvavo gydytojų ir iš kitų apskrities miestų. Buvo išrinkta centro valdyba, kurią sudarė; prof. E. Vinteleris — pirmininkas, dr. L. Finkelsteinas — I vicepirmininkas, dr. Ambraziejūtė-Steponaitienė — II vicepirmininkas, dr. A. Starkus — sekretorius, dr. Vl. Tiškus — iždininkas, dr. A. Domaševičius ir dr. Marcinkevičius — valdybos nariai. Kauno skyriaus valdybą sudarė: prof. E. Vinteleris — pirmininkas, dr. J. Kairiūkštis — I vicepirmininkas, dr. A. Kantoravičius — II vicepirmininkas, dr. J. Meškauskas — sekretorius, dr. Ign. Šalkauskas, dr. J. Kupčinskas ir dr. B. Kazlauskas — valdybos nariai.

Draugijos tikslas buvo tirti reumatą sukeliančias priežastis Lietuvoje ir kovoti su reumato plitimu Lietuvos gyventojų tarpe.

Draugija turėjo savo įstatus, įregistruotus 1934 m. gegužės mėn. 24 d.

Draugijos kovai su reumatu įstatai

I. Draugijos tikslas.

1. Draugijos kovai su reumatu tikslas sustabdyti reumato plėtojimąsi Lietuvoje, kovoti su tąja liga profilaktikos, gydymo ir švietimo būdais, kad būtų pašalintas

tos ligos pavojus visuomenės sveikatai.

2. Tam tikslui pasiekti draugija: (a) teikia žinių gyvu žodžiu, literatūra ir kitomis priemonėmis, pabrėždama profilaktikos ypatingą svarbą; b) rankioja literatūrą tam klausimui nušviesti, statistikos duomenis Lietuvoje, įstatymams ir visuomenės priemonėms pagrindui sudaryti; c) remia draugijas, kurios tyrinėja reumato klausimą mūsų gyvenime visu mokslo ir praktikos gyvenimo plotu; d) steigia tam reikalui dispanserius, ambulatorijas, kuria specialias ligonines, ruošia atitinkamus kursus; e) palaiko ryšius su vietinėmis ir kitų šalių draugijomis ir įstaigomis, turinčiomis analogiškų tikslų, įstoja į tarptautinę kovai su reumatu lygą.

II. Veikimo plotas.

3. Draugijos veikimo plotas apima visą Lietuvą.

4. Draugijos centro valdybos buveinė yra Kaunas.

III. Draugijos sudėtis

5. Draugijos nariai gali būti: paprasti, nuolatiniai ir garbės nariai.

6. Paprastuoju draugijos nariu gali būti kiekvienas asmuo, pareiškęs apie tai d-jos valdybai, įmokėjęs tam tikrą metinį mokestį, kurį nustato visuotinis narių susirinkimas, bet ne mačiau kaip 6 litus metams.

7. Nuolatiniu nariu laikomas asmuo, įmokėjęs draugijai ne mažiau kaip 300 litų vienu kartu.

8. Garbės nariais gali būti asmenys, ypačiai pasižymėję kovoje su reumatu. Garbės narius renkasi visuotinis skyrių atstovų susirinkimas.

9. Nustoja teisės būti draugijos nariais asmenys: a) pareiškusieji valdybai ir laisvu noru išstojusieji iš draugijos; b) neįmokėjusieji per metus metinio mokesčio 2 metus paeiliui, nežiūrint padaryto valdybos įspėjimo; c) pašalintieji iš draugijos narių visuotinio skyrių atstovų susirinkimo nutarimu dėl kurių nors svarbių priežasčių (kriminalinis nusikaltimas, kenksmingas draugijai veikimas), nutarus trims ketvirtadaliams (¾) dalyvaujančių susirinkime balsų dauguma.

10. Draugijos nariais gali būti įvairios organizacijos, pasižadėjusios įmokėti draugijos kason nustatytą sutartinį metinį mokestį.

IV. Draugijos centro valdybos lėšos.

11. Draugijos lėšas sudaro: a) skyrių brutto pajamų 10%; b) pelnas nuo turto ir įstaigų; c) aukos ir pašalpos iš valstybės, visuomenės, įvairių įstaigų ir asmenų.

V. Draugijos teisės.

12. Draugija turi teisę įsigyti nejudomojo turto ir naudojamojo turto ir naudotis juridinio asmens teisėmis.

13. Draugija turi savo antspaudą.

14. Draugija turi teisę duoti diplomus ir pažymėjimus pasižymėjusiems asmenims.

15. Draugija turi teisę rinktis sau narius korespondentus.

VI. Draugijos skyriai.

16. Penkiems asmenims atsiradus, draugija turi teisę steigtis savo skyrius įvairiose vietose. Skyriai turi teisę steigtis sekcijas.

17. Draugijos skyrių lėšas sudaro: a) narių mokesčiai; b) aukos ir pašalpos; c) pelnas iš paskaitų, vakarų, parodų, iš skyriaus turto, įstaigų, spaudinių, loterijų, viešųjų rinkliavų.

18. Skyriai turi savo valdybas ir revizijos komisijas, kurias renkasi visuotinis skyriaus narių susirinkimas, kiekviena ne mažiau kaip iš 3 narių.

19. Visuotinius skyriaus susirinkimus šaukia skyriaus valdyba ne rečiau kaip vieną kartą per metus.

20. Nepaprastieji skyriaus susirinkimai gali būti šaukiami valdybos arba reikalaujant vienam penktadaliui narių skaičiaus.

21. Visi klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma. Balsams lygiai pasiskirsčius, nusveria pirmininko balsas.

22. Visuotinis skyriaus susirinkimas, būdamas visada teisėtas, neatsižvelgiant į atvykusių narių skaičių, svarsto valdybos apyskaitas, išklauso revizijos komisijos pranešimus bei nutarimus, svarsto pateiktus klausimus, renkasi valdybą ir revizijos komisiją vieneriems metams.

23. Skyriaus valdyba deleguoja savo atstovus į visuotinį skyrių atstovų susirinkimą, po 1 atstovą nuo kiekvienų 25 narių, renkasi nuo savo narių metinį mokestį, pristato kasmet centro valdybai savo veikimo apyskaitą, įneša į centro valdybos kasą kasmet brutto pajamų 10%.

Pastaba: Mažiau kaip 25 nariai siunčia 1 atstovą.

24. Skyriaus valdyba daro išlaidas eidama sąmata.

Pastaba: Skyriaus valdyba teikia centro valdybai savo sąmatą ateinantiems metams ne vėliau kaip birželio mėnesio 1 dieną.

25. Prireikus savo įstaigoms išlaikyti, skyrius, pateikęs sąmatą, gali gauti kredito iš centro valdybos.

26. Likviduoto skyriaus turtai pereina centro valdybos žinion.

VII. Draugijos reikalų valdymas

27. Draugijos reikalus valdo; a) visuotinis skyrių atstovų susirinkimas; b) centro valdyba.

28. Visuotiniai skyrių atstovų susirinkimai esti paprasti ir nepaprasti.

29. Paprastieji skyrių atstovų susirinkimai šaukiami vieną kartą per metus.

30. Nepaprastieji visuotiniai skyrių atstovų susirinkimai šaukiami dažniau negu kartą per metus, nutarus centro valdybai, arba pareikalavus centro revizijos komisijai, arba pareikalavus ne mažiau kaip trijų draugijos skyrių valdyboms.

31. Visuotinis skyrių atstovų susirinkimas yra visada teisėtas, neatsižvelgiant į atvykusių narių skaičių, jei 2-jomis savaitėmis anksčiau buvo išsiuntinėti skyriams pakvietimai raštu ir paskelbta 2-juose dienraščiuose.

32. Visi klausimai sprendžiami paprasta balsų dauguma. Balsams lygiai pasiskirsčius, nusveria pirmininko balsas. Tik keičiant įstatus ir likviduojant draugiją, yra reikalinga dauguma dviejų trečdalių (2/3) dalyvaujančių susirinkime balsų.

33. Visuotinis skyrių atstovų susirinkimas: a) svarsto ir tvirtina centro valdybos apyskaitą ir veikimo planą; b) renkasi vieneriems metams centro valdybos ir centro revizijos komisijos narius ir jiems pavaduotojus; c) turi teisę keisti Draugijos įstatus; d) likviduoti Draugiją; e) sprendžia įvairius principinius ir ginčijamus klausimus, pateiktus valdybos, o taip pat ir Draugijos skyrių bei atskirų narių.

Pastaba: Visuotiniuose Draugijos skyrių atstovų susirinkimuose centro valdybos nariai dalyvauja sprendžiamuoju balsu.

34. Centro valdybą sudaro 7 nariai: pirmininkas, du vicepirmininkai, sekretorius, kasininkas ir du nariu.

35. Centro valdyba: a) veda visus draugijos reikalus; b) prižiūri ir valdo visą draugijos turtą; c) atstovauja Draugijai; d) šaukia Draugijos susirinkimus ir tarptautinius kongresus.

36. Centro valdybos posėdis teisėtas, dalyvaujant ne mažiau kaip 4 nariams, jų skaičiuje pirmininkui arba jo padėjėjui.

VIII. Centro revizijos komisija

37. Pinigams, sąskaitoms, apyskaitoms ir sąmatoms patikrinti, visuotinis draugijos skyrių atstovų susirinkimas renkasi centro revizijos komisiją metams iš 3 narių ir 2 pavaduotojų.

IX. Draugijos likvidavimas.

38. Draugijai likviduojant savo veikimą, visuotinis Draugijos skyrių atstovų susirinkimas sprendžia apie jos turto perdavimą kitai Draugijai, turinčiai panašių tikslų.

Steigėjai: (pasirašė):

1. Prof. Emilis Vinteleris, Kaunas, Mickeviiaus g-vė N. 16, butas N. 1.
2. Doc. V. Kuzma, Kaunas, Gardino g. 63 nr.
3. D-ras Agn. Ambraziejūtė-Steponaitienė, Mickeviiaus 11a nr.
4. D-ras med. Lazaras Finkelšteinas, Vilniaus g. 19 nr.
5. D-ras Andrius Domaševičius, Panevėžys, Marijos g. 27 nr.
6. D-ras Mykolas Marcinkevičius, Panevėžys, Ramygalos g. 4 nr.
7. D-ras Aleksandras Babianskis, Panevėžys, 16 Vasario 17 nr.

Savarankiškus parašus: 1) Prof. Emilio Vintelerio, gyv. Kaune, Mickevičiaus g. Nr. 16. 2) Dr. Vlado Kuzmos, gyv. Kaune Gardino g. Nr. 63, 3) Dr. Ambraziejūtės-Steponaitienės, gyv. Kaune, Mickevičiaus g. Nr. 11a. 4) Dr. Lazaro Finkelšteino, gyv. Kaune, Vilniaus g. Nr. 19. 5) Dr. Andriaus Domaševičiaus, gyv. Panevėžy, Marijos g. Nr. 27. 6) Dr. Mykolo Marcinkevičiaus, gyv. Panevėžy, Ramygalos g. Nr. 4 ir 7) Dr. Aleksandro Babianskio, gyv. Panevėžy, Vasario 16 d. g. Nr. 17, pasirašiusių šiuos kovai su reumatu Draugijos įstatus, Panevėžio miesto savivaldybė liudija.

Panevėžys, 1934 m. Balandžio mėn. 10 d. Nr. **4154.**

Miesto Burmistras (parašas.)

Sekretorius (pas.) J. Varevičius

Antspaudas:
„Panevėžio miesto burmistras".

1934 m. gegužės mėn. 24 d. Šie įstatai įregistruoti Kauno Miesto ir Apskrities Viršininko raštinėje. Draugijų registro Nr. **104.**

Kauno Miesto ir Apskrities Viršininkas (parašas).

Antspaudas: „Kauno miesto ir apskrities Viršininkas".

Draugijos iniciatyva, 1937 m. V Lietuvos gydytojų kongrese buvo priimta rezoliucija, raginanti aktyviau kovoti su reumatiniais susirgimais ir siekti, kad balneologinis ir kitoks gydymas būtų prieinamas visiems Lietuvos gyventojams, kurie to gydymo yra reikalingi.

Lietuvos geografinės patologijos draugija

Ji buvo įsteigta 1930 m. Jos organizatorius ir pirmasis pirmininkas buvo prof. E. Vinteleris, patologijos profesorius. Jos tikslas buvo tirti bei rinkti duomenis, kuriose Lietuvos vietose kurios rūšies susirgimai dažniau pasitaiko, ir galima aiškinti vietines klimatines tokių susirgimų priežastis. Lietuvos geografinės patologijos draugija buvo Tarptautinės geografinės patologijos draugijos narys.

DRAUGIJOS, TURINČIOS BENDRESNIUS UŽDAVINIUS

Lietuvos sveikatos draugija

1924 m. Kaune buvo įsisteigusi Lietuvos sveikatos ir blaivybės draugija „Sveikata", kurios tikslas buvo „sveikatos mokslo žinių ir blaivybės platinimas visuomenėje". Kaip steigėjai įstatuose pasirašė: dr. K. Grinius, prof. A. Janulaitis, prof. P. Avižonis, prof. Vl. Lašas, prof. I. Augustinavičius, dr. M. Nasvytis, prof. Kuzavas, J. Lozoraitis, K. Ralys. Pirmosios valdybos pirmininku buvo dr. M. Nasvytis. Vėliau „Sveikata" persiorganizavo, pakeitė savo įstatus ir vardą į Lietuvos sveikatos draugiją.

Ji buvo įsteigta 1931 m. Steigėju ir pirmuoju pirmininku buvo prof. J. Blažys. Šios organizacijos nariu galėjo būti kiekvienas blaivus Lietuvos pilietis, sulaukęs 18 metų amžiaus. Draugijos svarbiausias tikslas buvo skleisti Lietuvos visuomenėje sveikatos mokslo žinias, kelti jaunuomenėje sveiko, blaivaus, švaraus ir kultūringo gyvenimo idealą, kovoti su alkoholio, tabako ir kitų svaigalų vartojimu, su nehigieniškais papročiais ir visokiais prietarais sveikatos srityje. Vietos gyventojams bendradarbiaujant, draugija steigė savo skyrius — įvairiose Lietuvos vietovėse. Savo tikslo ši draugija siekė, organizuodama blaivininkų ir abstinentų sekcijas, ruošdama paskaitas, steigdama valgyklas, arbatines, alkoholikų gydymo įstaigas, ambulatorijas, poilsio vietas, skaityklas, knygynus, muziejus.

Lietuvių katalikų blaivybės draugija

Šios draugijos centras buvo Kaune. Ji turėjo skyrius apskričių miestuose ir mažesniuose miesteliuose, rūpinosi Lietuvos blaivinimu. Ji leido savo laikraštį **Blaivybė,** turėjo bealkoholinių gėrimų ir vaisvandenių gamyklą. 1930 m. Liet. Kat. Blaivybės draugija buvo sumaniusi statyti alkoholikų ligoninę-sanatoriją ir pavadinti ją Vytauto Didžiojo vardu. Sumanymas nebuvo įvykdytas. 1939 m. Lietuvos blaivinimo sąjunga darė žygių, kad būtų įsteigtas skyrius, prie Psichiatrinės ligoninės Kalvarijoje, alkoholikams gydyti, kad gydymas būtų priverstinas ir nemokamas. Alkoholizmas kaip liga Lietuvoje buvo pripažįstama jau tuomet, kai Vakarų kraštuose alkoholizmas kaip liga buvo pripažintas tik 30-40 metų vėliau ir tik tuomet pradėta steigti atitinkamos ligoninės ir atitinkami skyriai prie bendrų ligoninių.

Žydų sveikatos apsaugos draugija „Oze"

Ji buvo įsteigta 1921 m. žydų gydytojų, mokytojų ir visuomenės veikėjų grupės iniciatyva. Ši organizacija veikė visoje nepriklausomoje Lietuvoje, rūpinosi žydų tautybės piliečių sveikata ir sudarė visuomeniškai tautiškos savitarpio pagalbos faktorių. Jos darbo sritis — sanitarinis švietimas ir higienos žinių skleidimas. (*Medicina,* 1931 m. Nr. 11).

VILNIAUS KRAŠTO MEDICINA

LIGONINĖS

Prieš Antrąjį pasaulinį karą Lenkija buvo padalinta vaivadijomis. Vilniaus vaivadija sveikatos atžvilgiu buvo aprūpinta labai gerai ir konkuravo su Krokuvos ir Lvovo vaivadijomis. Vilniaus vaivadijoje vienam gydytojui teko 2300 gyventojų, Krokuvos — 2000 ir Lvovo — 2100. Bendrai Lenkijoje vienam gydytojui teko 2800 gyventojų. Kaip ir visur, taip ir Vilniaus vaivadijoje gydytojų pasiskirstymas buvo nelygus. Vilniaus mieste, kuris turėjo apie 200.000 gyventojų, gydytojų buvo apie 400 ir vienam gydytojui teko apie 500 gyventojų, o apskrityse su daugiau kaip milijonu gyventojų buvo apie 117 gydytojų (1931 m. žiniomis), t.y. vienam

gydytojui teko apie 9.210 gyventojų. Vidaus reikalų ministerio Skučo pranešimu, 1940 m. sausio mėn. 26 d. Vilniuje ir Vilniaus krašte buvo suregistruota apie 650 gydytojų, iš kurių 450 gausią Lietuvos pilietybę ir gydytojo praktikos teises. Tautybėmis Vilniuje ir Vilniaus krašte gydytojai buvo pasiskirstę taip: lietuvių — 22 (5%), (neskaitant atvykusių iš nepriklausomos Lietuvos), lenkų — 261 (57%), rusų — 20 (netoli 5%), gudų — 10, žydų — 135 ir kitų tautybių — 6. Specialybėmis jie buvo pasiskirstę taip: bendros praktikos — 125, vidaus ligų — 120, pediatrų — 40, chirurgų — 41, ginekologų — 34, odos ir veneros — 23, okulistų — 20, otorinologų — 14, nervų ir psichinių ligų — 17, rentgenologų — 14, bakteriologų — 6 (*Medicina,* 1940 m., Nr. 11).

Prijungus Vilnių ir Vilniaus kraštą (Vilniaus kraštu čia vadinama ta dalis, kuri teko Lietuvai. Ta dalis sudarė apie 1/6 dalį buvusios Vilniaus vaivadijos. Kitos 5/6 Vilniaus vaivadijos teko Rusijai), prie Lietuvos prisidėjo apie 2000 ligoninės lovų.

Nuo 1929 metų Vilniuje ir Vilniaus krašte (taip pat visoje Lenkijoje) veikė Sveikatos departamento įsteigti sveikatos punktai (osrodki zdrowia). Jiems buvo pavesta rūpintis visuomenės sveikata šiose srityse: kova su socialinėmis ligomis, apkrečiamomis ligomis, sanitarine priežiūra ir mokyklų medicina. Jie turėjo šias ambulatorijas arba patarimo punktus: tuberkuliozinę ambulatoriją, akių ligų trachominę ambulatoriją, veneros ligų, motinų ir vaikų sveikatos centrus. Sveikatos punktai daugiausia turėjo laboratorijas ir sanitarinius biurus.

Vilniaus mieste veikė 2 pavyzdingi sveikatos punktai. Vienas iš jų (Didžioji g-vė Nr. 46) buvo įrengtas Rockefeller'io fondo lėšomis. Juose, be aukščiau minėtų ambulatorijų, veikė sveikatos centras, ambulatorija sifilitikams vaikams (sergantiems lues congenita) ir motinoms gydyti, dietinė sanatorija mokyklino amžiaus vaikams, eugenikos ir alkoholinis kabinetas, rentgeno kabinetas, dantų gydymo kabinetas mokyklų vaikams, švitinimo kabinetas, kuriame buvo 8 dvigubos kvarco lempos. Tuose dviejuose punktuose priiminėjo ligonius gydytojai specialistai. Provincijos punktai buvo daug menkesni. Juose paprastai buvo tik vienas gydytojas ir jis atlikdavo visus darbus. Prie vieno sveikatos punkto Vilniuje dar buvo pirtis.

Vilniaus medicinos įstaigos priklausė 3 vadyboms: 1) Vidaus reikalų ministerijai (Lenkijoje ji vadinosi Visuomenės globos ministerija), 2) Karo sanitarijos vadybai ir 3) miestui.

Vidaus reikalų ministerijai, tiesioginiai Sveikatos departamentui priklausė 2 didelės institucijos: psichiatrinė ligoninė ir higienos institutas.

Psichiatrinė ligoninė turėjo 230 lovų. Higienos institutas buvo gerai įrengtas, jame dirbo 4 gydytojai, 2 chemikai, 1 chemikas farmacininkas, 1 farmacijos daktaras, laborantai, raštinės tarnautojai. Svarbiausias jo darbas buvo kova su epidemijomis ir andeminiais susirgimais. Jis turėjo šiuos skyrius: 1) bakteriologinį, 2) vandens, 3) produktų, 4) analizinį (kliniškąjį) ir 5) epideminį skyrių.

Karo sanitarijos vadybai priklausė didelis sklypas su visa eile pastatų. Vienoje pastatų dalyje buvo įsikūrusi karo ligoninė, o kita pastatų dalis buvo išnuomota Batoro un-to Medicinos fakulteto klinikoms: vidaus ligų, chirurgijos, ausų, nosies ir gerklės, akių ligų, odos ir veneros ligų, vaikų ligų ir stomatologinei klinikoms. Lovų skaičių tos klinikos turėjo tokį: chirurgijos klinika — 100 lovų, vidaus ligų — 90, ausų, nosies ir gerklės — 45, vaikų — 60, odos ir veneros ligų — 45 ir stomatologinė klinika turėjo 15 lovų. Tas visas kompleksas turėjo Centrinį rentgeno institutą su 2 giliosios terapijos aparatais, 3 tyrimo arba diagnostikos ir 1 klimografijos aparatų.

Miesto savivaldybė buvo turtingiausias mediciniškų įstaigų, aptarnaujančių Vilniaus gyventojus, savininkas. Jai priklausė Šv. Jokūbo ligoninė, turinti 300 lovų su chirurginiu (70 lovų), vidaus ir nervų (90 lovų), vaikų (65 lovos) ir akušerijos ir ginekologijos (75 lovos) skyriais.

Antroji miesto savivaldybei priklausanti ligoninė buvo Žydų ligoninė su apie 150 lovų. Ji turėjo chirurginį, vidaus ligų, akušerinį-ginekologinį ir vaikų ligų skyrius.

Trečioji miesto savivaldybės ligoninė buvo Savic'o ligoninė. Ji turėjo 150 lovų ir joje buvo psichiatrinių ir dermoto-venerinių ligų skyriai.

Ketvirtoji miesto savivaldybei priklausanti buvo Apkrečiamųjų ligų ligoninė. Ji turėjo 120 lovų ir joje buvo guldomi apkrečiamomis ligomis sergą ligoniai, kurių kitos ligoninės nepriimdavo. Ji taip pat turėjo 50 lovų atvira plaučių tuberkulioze sergantiems.

LIGONIŲ KASOS VILNIUJE IR VILNIAUS KRAŠTE

Ligonių kasos Vilniuje ir Vilniaus krašte buvo kiek kitokios negu nepriklausomoje Lietuvoje. Miestas ir kraštas buvo padalintas į rajonus. Pvz., Vilniaus miestas buvo suskirstytas į 20 rajonų. Kiekvieną rajoną aptarnavo samdytas gydytojas. Jis turėjo kasdien dirbti 4 val. ambulatorijoje arba priiminėti 4 val. kasos ligonius pas save kabinete ir 2 val. lankyti sergančius ligonius jų namuose. Už tai jis gaudavo 475-550 zlotų per mėnesį. Kasos ligoniai laisvo gydytojo pasirinkimo teisės neturėjo. Jie turėjo eiti pas savo rajono ligonių kasos samdomą gydytoją. Be rajoninių

gydytojų ligonių kasa dar turėjo samdomus specialistus. Jų dalis ligonius priiminėdavo centrinėje ambulatorijoje. Kiti gydytojai specialistai priiminėdavo kasos ligonius nustatytu laiku pas save kabinetuose iš jiems paskirtų rajonų. Pas specialistą galėdavo patekti tik toks ligonis, kurį siųsdavo rajoninis gydytojas ir kuris, be to, yra praėjęs per ligonių kasos medicinišKosios dalies viršininko raštinę. Gydytojai specialistai taip pat gaudavo fiksuotą mėnesinį atlyginimą.

Ligoninėje ligonių kasos nariai galėjo gydytis ligi 26 savaičių metuose; kasos nario šeimos narys galėjo gydytis ligi 13 savaičių. Gydantis namuose, šeima gaudavo pašalpą lygią 75% uždarbio, gydantis ligoninėje šeima gaudavo tik 20% nuo 75% uždarbio. Apskritai imant, ligonių kasa nepriklausomoje Lietuvoje buvo ligoniams geresnė nei Lenkijoje.

Lenkijos susisiekimo ministerija turėjo savo ligonių kasą ir Vilniuje turėjo savo ligoninę. Geležinkeliečių ligoninė buvo priemiestyje, turėjo 270 lovų ir šiuos skyrius: chirurginį — 60 lovų, akušerinį-ginekologinį — 35 lovas, vidaus ligų — 70 lovų, vaikų — 30 lovų, nervų ligų — 15 lovų, akių — 15 lovų, ausų, nosies ir gerklės ligų — 15 lovų ir tuberkuliozei gydyti skyrių su 30 lovų. Taip pat turėjo laboratoriją ir rentgeno institutą.

VISUOMENINĖS MEDICINOS ĮSTAIGOS

Šios įstaigos priklausė labdaringoms visuomenės organizacijoms ir žydų bendruomenei.

Viena iš žydų bendruomenės išlaikomų ligoninių buvo „Mišmeres Cholim" ligoninė. Tai buvo „Bikur Cholim" draugijos ligoninė. Ji turėjo 102 lovas ir chirurginį, vidaus ir vaikų ligų skyrius.

Antroji buvo Žydų bendruomenės akušerinė ginekologinė ligoninė. Joje buvo tik 25 lovos ir ją aptarnavo vienas, tos srities specialistas gydytojas.

Dar iš žydų globojamų įstaigų minėtina Tuberkuliozinė sanatorija, turėjusi 40 lovų, ir Žydų pamestinukų prieglauda, turėjusi 70 lovų.

Iš labdaringų visuomenės organizacijų išlaikytų įstaigų minėtinos kovai su vėžiu institutas, Lietuvių ligoninė, Šv. Juozapo akių ligoninė, Krikščionių pamestinukų prieglauda, Pavargėlių ir paliegėlių prieglauda. Lietuvių ligoninė turėjo 40 lovų. Ją išlaikė Lietuvių sanitorinės pagalbos draugija, Lietuvių labdaringa draugija ir dr. Legeika, kuris ir buvo tos ligoninės vedėjas.

Vilniaus ir Vilniaus krašto sveikatos reikalų nepriklausomos Lietuvos vyriausybei beveik neteko tvarkyti. Juos tvarkė lenkai, vėliau, beveik pusę

Lenkijos ir kartu Vilnių ir Vilniaus kraštą okupavus Sovietų Sąjungai, tuos reikalus tvarkė komunistai. Vilnių ir Vilniaus kraštą perleidus Lietuvai, vyriausybė rado sveikatos reikalus gerokai apardytus. Sovietų Sąjunga Lietuvai grąžino tik 1/6 Vilniaus vaivadijos, tokiu būdu sveikatos reikalų tvarkymo tinklas jau mechaniškai buvo sugriautas, be to, komunistai, kad ir per trumpą laiką savo įsakymais spėjo daug ką pakeisti. Todėl Lietuvos vyriausybė Vilniuje ir Vilniaus krašte rado lenkų ir rusų komunistų sveikatingumą tvarkančias taisykles. Po keleto mėnesių Lietuvą su Vilnium ir Vilniaus kraštu vėl okupavo Sovietų Sąjunga. Apie sveikatos reikalus Sovietų Sąjungos okupuotoje Lietuvoje ir vėliau vokiečių okupuotoje Lietuvoje yra rašyta atitinkamuose skyriuose.

VILNIAUS UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETAS

Žlugus Lenkijai 1939 m., Stepono Batoro universitetas Vilniuje nustojo veikęs. Vilnių prijungus prie Lietuvos ir Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, Vilniaus universitetas buvo atidarytas. Oficialiai Vilniaus Universitetas buvo atidarytas 1939 m. gruodžio mėn. 15 d., bet praktiškai jis pradėjo veikti 1940 m. sausio mėn. 15 d. su dviem fakultetais: Humanitarinių mokslų ir Teisių fakultetais. 1940-1941 mokslo metus Vilniaus Universitetas pradėjo veikti su keturiais fakultetais: Humanitarinių mokslų; Teisių fakultetas buvo praplėstas į du fakultetu: Teisės ir Ekonominių mokslų fakultetus ir iš Kauno buvo perkeltas Gamtos-Matematikos fakultetas, kuriame laikinai tilpo ir medicinos skyrius, kuris ateityje turėjo išaugti į Medicinos fakultetą. 1941 m. birželio mėn. Sovietų Sąjungai pasitraukus iš Lietuvos ir Lietuvą okupavus Vokietijai Medicinos fakultetas palaipsniui vystėsi toliau. Oficialiai Vilniaus Universitete Medicinos fakultetas buvo įsteigtas 1942 m. rudens semestre ir veikė su sekančiomis katedromis, klinikomis ir personalu.

VILNIAUS UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETO PERSONALO SĄRAŠAS

I. Anatomijos katedra.

1. Vedėjas ord. prof. Jurgis Žilinskas.
2. Vyr. asist. gyd. Juozas Markulis.

3. Jaun. asist. gyd. Jozefina Aglinskienė.
4. Prozektorius Selezijus Pavilonis.
5. Preparatorius Mečislovas Juškevičius.

II. Biologijos, histologijos ir embriologijos katedra.

1. Vedėjas ord. prof. Pranciškus Baltrus Šivickis.
2. Vyr. asist. Juozas Maniukas.
3. Jaun. asist. Valentina Vitonytė.
4. Jaun. asist. Janina Vengrytė.

III. Chemijos katedra.

1. Vedėjas doc. d-ras Valteris Cipseris.
2. Jaun. asist. Bronius Urbelis.

IV. Fizikos katedra.

1. Vedėjas Ekstraord. prof. Povilas Brazdžiūnas.
2. Doc. d-ras Antanas Žvironas.
3. Vyr. asist. Henrikas Horodničius.
4. Jaun. asist. Morta Petraitytė.

V. Fiziologijos ir fiziologinės chemijos katedra.

1. Vedėjas ekstraord. prof. Jonas Šopauskas.
2. Vyr. asist. gyd. Kęstutis Aglinskas.
3. Vyr. asist. gyd. Adomas Sketeris.
4. Jaun. asist. gyd. Konstantinas Pukėnas.
5. Preparatorius gyd. Jadvyga Sketerienė.
6. Laborantas gyd. Jurgis Vaineikis.

VI. Farmacijos katedra.

1. Vedėjas ekstraord. prof. Benediktas Šiaulis.
2. Vyr. asist. farm. d-ras Steponas Kairys.

VII. Odontologijos katedra.

1. Vedėjas adj. med. d-ras Stasys Čepulis.

VIII. Farmakologijos katedra.

1. Vedėjas ekstraord. prof. Benediktas Šiaulis.
2. Vyr. asist. gyd. Juozas Kižys.

IX. Bendrinės patologijos ir patologinės anatomijos katedra.

1. Vedėjas adj. gyd. Kazimieras Valteris.
2. Vyr. asist. gyd. Kazimieras Rimkus.
3. Jaun. asist. gyd. Kostas Širmenis.
4. Vyr. laborantas gyd. Vladas Šimkūnas.

X. Bakteriologijos katedra.

1. Vedėjas adj. gyd. Kazimieras Juozapavičius.
2. Jaun. asist. gyd. Jonas Misiūra.

XI. Akušerijos ir ginekologijos katedra.

1. Vedėjas adj. gyd. Jonas Stankaitis.
2. Jaun. asist. gyd. Jurgis Gricius.
3. Jaun. asist. gyd. Albinas Klimas.

XII. Chirurgijos katedra.

1. Vedėjas adj. gyd. Stasys Stonkus.
2. Vedėjas adj. gyd. Stanislovas Kudirka.
3. Vyr. asist. gyd. Pranas Norkūnas.
4. Jaun. asist. gyd. Pranas Bagdanavičius.
5. Jaun. asist. gyd. Antanas Valiulis.

XIII. Vidaus medicinos katedra.

1. Vedėjas doc. med. d-ras Alfonsas Čeičys.
2. Vyr. asist. gyd. Povilas Čibiras.
3. Jaun. asist. gyd. Kazys Katilius.

XIV. Akių ligų katedra.

1. Vedėjas doc. med. d-ras Petras Kazlauskas.
2. Vyr. asist. gyd. Jonas Ječius.

ą. Jaun. asist. gyd. Kasperas Stungys.

ū. Jaun. asist. gyd. Liudvika-Eleonora Žemaitytė.

XV. Įvado į vidaus medicinos katedra

1. Vedėjas adj. gyd. Kazys Mogenis.
2. Jaun. asist. gyd. Petras Kisielius.

Medicinos fakulteto dekanu buvo paskirtas doc. med. dr. Petras Kazlauskas. 1943 m. jis buvo pakeltas į e. ord. prof. Prodekanu buvo paskirtas doc. med. d-ras Alfonsas Čeičys.

Vilniaus Universiteto Medicinos fakultetas buvo įsikūręs buvusiose Stepono Batoro universiteto Medicinos fakulteto patalpose, institutuose ir klinikose.

SVEIKATOS REIKALAI OKUPACIJŲ METAIS

PIRMOSIOS SOVIETŲ OKUPACIJOS METU 1940 M. BIRŽELIO 15 D. – 1941 M. BIRŽELIO 21 D.

Sveikatos reikalų tvarkymas Nepriklausomoje Lietuvoje buvo 5-kių ministerijų žinioje, tačiau pagrindinis tų reikalų tvarkytojas buvo Vidaus reikalų ministerija, kuri turėjo specialų tam reikalui Sveikatos departamentą. Rusai okupavo Lietuvą 1940 m. birželio mėn. 15 d. Tą pat dieną Lietuvos prezidentas A. Smetona pasitraukė iš Lietuvos į Vokietiją, palikdamas ministerį pirmininką A. Merkį eiti ir Lietuvos prezidento pareigas. 1940 m. birželio mėn. 16 d. atvyko Sovietų Sąjungos užsienio reikalų ministerio Molotovo pavaduotojas Dekanozovas. Intensyviai tartasi dėl vyriausybės sudėties. Merkio siūlyti vyriausybės nariai Dekanozovui buvo nepriimtini. Pagaliau birželio mėn. 17 d. Dekanozovas padiktavo Merkiui Liaudies vyriausybės sudėtį ir Merkys ją pasirašė. Toje Liaudies vyriausybės sudėtyje buvo ir Sveikatos ministeris L. Koganas. Tokiu būdu Sveikatos ministerija Lietuvoje buvo įsteigta Sovietų Sąjungos atstovo Lietuvai Dekanozovo.

Sveikatos ministeris L. Koganas jau po 10 dienų savo ministeriavimo, t.y. birželio mėn. 28 d., įsakė, kad visoje šalyje būtų pradėtas nemokamas ambulatorinis ir neturtingųjų gydymas ligoninėse. Faktiškai toks gydymas jau buvo Lietuvoje ir juo rūpinosi savivaldybės. Liaudies vyriausybės Sveikatos ministeris paskelbė tik tokį bendrą patvarkymą be smulkesnių nurodymų ir taisyklių. Pats įsakymo vykdymas buvo paliktas atskirų ligoninių administracijos nuožiūrai. Visos ligonių kasos buvo panaikintos. Susidarė chaotiška situacija. Niekas nežinojo, kas ką turi daryti. 1940 m. liepos mėn. 16 d. Liaudies vyriausybė išleido sveikatos ir socialės apsaugos įvedamąjį įstatymą. Tuo įstatymu Vidaus reikalų ministerijos Sveikatos bei Darbo ir Socialinės apsaugos departamentai perėjo Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijai. Visos valstybinės, savivaldybinės ir

privatinės gydymo ir sanitarinės bei profilaktinės įstaigos, vaistinės, laboratorijos ir medicinos, odontologijos ir farmacijos personalas buvo pavestas taip pat Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijos priežiūrai. Tačiau gydymas, sanitarija, ambulatorijų ir ligoninių visi rūpesčiai buvo palikti savivaldybėms. Tokiu būdu savivaldybės savo veikla ir darbu priklausė dviem ministerijom: Vidaus reikalų ir Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijai. Faktiškai visos įstaigos vykdydavo tai, ką komunistų partija įsakydavo.

SVEIKATOS IR SOCIAL. APSAUGOS ĮVEDAMASIS ĮSTATYMAS

Liaudies vyriausybė yra priėmusi ir einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministeris Pirmininkas skelbia tokį sveikatos ir socialinės apsaugos įvedamąjį įstatymą:

SVEIKATOS IR SOCIALINĖS APSAUGOS ĮVEDAMASIS ĮSTATYMAS

1

Gyventojų sveikatos apsauga ir priežiūra priklauso Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijai.

2

Ligi šiol išleistus krašto medicinos ir sanitarijos reikalams tvarkyti įstatymus ir taisykles, kuriuos vykdė Vidaus reikalų ministeris ir Sveikatos bei Darbo ir Socialinės apsaugos departamentų direktoriai, nuo dabar vykdo Sveikatos ir socialinės apsaugos ministeris ir atitinkamų departamentų direktoriai.

3

Visos valstybinės, savivaldybinės ir privatinės gydymo ir sanitarinės bei profilaktinės įstaigos, vaistinės, laboratorijos ir medicinos, odontologijos ir farmacijos personalas pavedamas Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijos priežiūrai.

Šio straipsnio pirmo posmo nuostatai netaikomi karo žinyboje esančioms medicinos-sanitarijos įstaigoms, Karo sanitarijos valdybai ir universitetų medicinos-sanitarijos įstaigoms.

4

Nurodymai savivaldybių gydymo įstaigoms ir savivaldybių medicinos, odontologijos ir farmacijos personalui duodami per savivaldybes, o nurodymai principiniais klausimais — per Vidaus reikalų ministerijos Savivaldybių departamentą.

5

Geležinkelių ir uostų ribose medicinos-sanitarijos organizacija priklauso Susisiekimo ministerijai, o kalėjimų ir arešto namų — Teisingumo ministerijai, kurios leidžia tiems reikalams tvarkyti taisykles, susitarusios su Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerija.

6

Miestų bei apskričių gydytojai ir felčeriai yra Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijos tarnautojai ir betarpiškai priklauso Viešosios sveikatos departamentui.

7

Šiam įstatymui vykdyti taisykles leidžia Sveikatos ir socialinės apsaugos ministeris.

8

Šis įstatymas veikia nuo 1940 m. liepos 16 dienos.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris pirmininkas

Prof. V. Krėvė-Mickevičius
Ministro Pirmininko Pavaduotojas

Vyr. žin. Nr. 720,
1940 m. liepos mėn. 25 d.

Vilnius ir jo kraštas jau buvo prie Lietuvos prijungtas anksčiau, negu įvyko faktiška rusų okupacija. Lietuvos vyriausybė jau buvo įstatymu sutvarkiusi ten esamų ir ten dirbančių gydytojų, dantų gydytojų, farmacininkų ir kito mokslinio personalo praktikos teisių klausimą. Liaudies komunistinei vyriausybei gal tas praktikos teisių įstatymas atrodė per kietas ir nacionalistinis. Sveikatos ir socialinės apsaugos ministeris L. Koganas 1940 m. rugpjūčio mėn. paskelbė įsakymą, kuriuo baigę Stepono Batoro universiteto Medicinos fakultetą buvo prilyginti baigusiems V. D. un-to Medicinos fakultetą ir praktikos teisės, baigusiems Stepono Batoro universitetą, buvo suteikiamos taip, kaip ir baigusiems V. D. un-tą. Nepriklausomos Lietuvos įstatymais ir taisyklėmis diplomų pripažinimas ar jų prilyginimas ir lietuvių kalbos mokėjimo patikrinimas buvo Švietimo ministerijos kompetencijoje. Iš Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerio įsakymo matoma, kad medicinos personalo diplomų pripažinimą ir prilyginimą pasiėmė tvarkyti Sveikatos ir socialinės ap-

saugos ministerija. Taip pat buvo paskelbtos gydytojų praktikai atlikti naujos taisyklės, kuriomis praktika galėjo būti atlikta visose viešose Lietuvos ligoninėse.

Kaip iš įsakymo matoma lietuvių kalbos patikrinimui sudaroma komisija nieko bendro neturinti su Švietimo ministerija. Iš to seka, kad į lietuvių kalbos mokėjimą nebebuvo teikiama tinkamo dėmesio.

Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerio įsakymas

Pasirėmęs Ministerių Tarybos nutarimu, skelbiu, kad baigusieji aukštuosius medicinos, odontologijos ir farmacijos mokslus Vilniuje, Batoro universitete, praktikos teisių Lietuvoje atžvilgiu, prilyginami baigusiems aukštuosius medicinos, odontologijos ir farmacijos mokslus Kaune, Vytauto Didžiojo universitete. Baigusieji aukštuosius medicinos, odontologijos ir farmacijos mokslus Vilniuje, Stepono Batoro universitete, ir norintieji gauti praktikos teisę Lietuvoje, paduoda prašymus mano vardu Vilniuje, Vilniaus miesto ir apskrities sveikatos inspekcijoje, pridėdami: aukštojo mokslo diplomą ir jo nuorašą, diplomo vertimą į lietuvių kalbą, pažymėjimus apie atliktą vienerių metų praktikos stažą, gimimo metrikos ištrauką, paso nuorašą ir Sveikatos d-to įgaliotinio Vilniuje išduotą registracijos lapą. Paduotiems dokumentams lietuvių kalbos mokėjimą patikrinti sudarau komsiją iš: Pirmininko — Medicinos departamento medicinos personalo skyriaus vedėjo ir narių — Vilniaus miesto gydytojo ir Vilniaus gydytojų profesinės sąjungos atstovo. Padavusieji prašymus praktikos teisėms gauti, jei neturi savo dokumentuose įrodymo, kad moka lietuvių kalbą, turi:

a) norį verstis medicinos, odontologijos ir farmacijos praktika visoje Lietuvos teritorijoje arba norį gauti valstybinę ar savivaldybinę tarnybą, minėtai komisijai įrodyti, kad moka susikalbėti, o taip pat ir savo mintis pareikšti raštu, lietuvių kalba.

Dr. L. Koganas,
Ministeris

GYDYTOJŲ PRAKTIKAI ATLIKTI LAIKINOS TAISYKLĖS

(V. Ž. Nr. 700, eil. 5372)

Pasirėmęs Medicinos, odontologijos ir farmacijos praktikos teisių įstatymo 2 str. ir Sveikatos ir socialinės apsaugos įvedamojo įstatymo 2 str., skelbiu šias Gydytojų praktikai atlikti laikinas taisykles:

1

Įgijusieji aukštojo mokslo teises gydytojai, kurie nori verstis gydytojo praktika, turi atlikti Medicinos, odontologijos ir farmacijos praktikos teisių įstatymo 2 str. nustatytą 1 metų praktiką.

Į praktiką gali būti įskaityta medicinos kandidato praktika.

2

Praktika gali būti atliekama Lietuvoje visose viešose ligoninėse.

3

Praktikantas dirba 4 mėnesius vidaus ligų, 3 mėnesius akušerijos, 3 mėnesius chirurgijos skyriuose ir 2 mėnesius kitų ligų skyriuose savo pasirinkimu.

4

Praktika turi būti viename skyriuje atlikta be pakaitos.

5

Norėdamas atlikti praktiką kurioje gydymo įstaigoje, praktikantas paduoda prašymą tos įstaigos vedėjui; prie prašymo prideda universiteto liudijimą arba diplomą, arba jų nuorašą.

6

Įstaigos vedėjas, priėmęs praktikantą, tuojau praneša apie tai Medicinos Departamentui.

7

Praktikantams duodamas nemokamai maistas, gyv. patalpa (nesant jos iki 25 Lt mėnesiui) ir mokama po 100 Lt mėnesiui.

8

Praktikantas dirba gydymo įstaigos arba jos skyriaus vedėjo prižiūrimas ir pamokomas.

9

Praktikantui pavedama globoti tam tikrą ligonių skaičių, daryti kliniškas analizes, dalyvauti lavonų skrodime, rašyti ligos istorijas; be to, praktikantas mokosi rašyti ir gydytojų liudijimus.

10

Persikeliančiam praktikantui į kitą gydymo įstaigą arba atlikusiam praktikos stažą, įstaigos vedėjas išduoda pažymėjimą, nurodydamas kiek laiko kuriame skyriuje praktikantas dirbo.

11

Praktikantas, atlikęs praktiką, paduoda Medicinos departamentui prašymą leisti verstis gydytojo praktika.

Prie prašymo turi būti pridėtas diplomas, pažymėjimas apie praktikos atlikimą ir pasas arba šių dokumentų nuorašai.

12

Medicinos departamentas, patikrinęs dokumentus, išduoda leidimą verstis gydytojo praktika.

13

Gydytojų praktikai atlikti taisyklės (V. Ž. Nr. 384, eil. 2650) panaikinamos.

14

Šios taisyklės veikia nuo 1940 m. rugpjūčio 15 dienos.

Dr. L. Koganas
Sveikatos ir Socialinės Apsaugos
Ministeris

Kaunas, 1940 m. rugpjūčio 9 d.
Vyr. žin. Nr. 724.

Liaudies vyriausybė skubiu tempu taikėsi prie Sovietų Sąjungos sveikatos aprūpinimo plano. Sveikatos ministeris leido įstatymą po įstatymo ir aplinkraštį po aplinkraščio. 1940 m. rugpjūčio mėn. 16 d. Liaudies vyriausybė paskelbė tokį įstatymą, kuriuo buvo suvalstybinamos visos medicinos įstaigos. Jis buvo paskelbtas 1940 m. rugpjūčio mėn. 19 d. ir skambėjo taip:

ĮSTATYMAI, TAISYKLĖS IR ĮSAKYMAI.

Einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministeris Pirmininkas, pasirėmęs Ministerių Tarybos 1940 m. rugpjūčio 16 dienos nutarimu, skelbia šį Ligoninių,

sanatorijų ir kitų specialių medicinos įstaigų, laikomų organizacijų ar atskirų asmenų, suvalstybinimo įstatymą:

Ligoninių, sanatorijų ir kitų specialių medicinos įstaigų, laikomų organizacijų ar atskirų asmenų, suvalstybinimo įstatymas

1

Visos ligoninės, sanatorijos ir kitos specialios medicinos įstaigos, laikomos organizacijų ar atskirų asmenų, suvalstybinamos ir pereina Sveikatos ir Socialinės apsaugos ministerijos žinion.

2

Sveikatos ir Socialinės apsaugos ministerija savo žinion perimtas įstaigas gali perduoti administruoti savivaldybėms; draudimo ligoje įstaigoms arba gali palikti laikinai valdyti buvusiems savininkams.

3

Šį įstatymą vykdo Sveikatos ir Socialinės apsaugos ministeris.

4

Šis įstatymas veikia nuo 1940 m. rugpjūčio 16 dienos.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris Pirmininkas

Prof. V. Krėvė Mickevičius
Ministerio Pirmininko Pavaduotojas
Kaunas, 1940 m. rugpjūčio 19 d.

LTSR Medicina, 1940 m. Nr. 3-4.

Sovietų Sąjungoje nėra privačios gydytojų praktikos. Todėl ir Lietuvoje labai greit visos privatinės ligoninės, tyrimo laboratorijos, rentgeno tyrimo kabinetai e.t.c. buvo suvalstybinti. Kai kurie gydytojai įvairius aparatus ir tyrimo priemones pradėjo slėpti ir jų nebenaudoti. Susidarė labai keista ir neaiški padėtis.

Panaikinus visus nepriklausomos Lietuvos gyventojų sveikatą tvarkančius įstatymus ir taisykles, panaikinus ligonių kasas, įvedus nemokamą gydymą, suvalstybinus visas medicinos įstaigas ir visa tai atlikus trumpais ir neaiškiais įstatymais ar įsakymais, nenurodant kieno ir kas turi būti vykdoma, pasidarė tikra maišatis. Tokiai situacijai esant, sveikatos ir socialinės apsaugos ministeris turėjo išleisti tokį įsakymą:

SVEIKATOS IR SOCIALINĖS APSAUGOS MINISTERIO ĮSAKYMAS NR. 9

Pasirėmęs Sveikatos ir socialinės apsaugos įvedamojo įstatymo 1 str., pavedu visu griežtumu įspėti ir prižiūrėti, kad Sveikatos punktų gydytojai, akušerės, o taip pat ir kitų gydymo įstaigų personalas be mano sutikimo neišvyktų atostogų, nepersikeltų į kitas vietas ir be reikalo nevažinėtų į Kauną tarnybų gavimo ar informacijų reikalais.

Be to, įspėjami visi tie gydytojai ir kitas medicinos personalas, kurie yra be mano sutikimo palikę užimamas vietas, kad tuojau į jas grįžtų ir pradėtų dirbti.

Nepildantieji šio įsakymo bus baudžiami visu griežtumu.

Pastebėjęs tokių gydytojų pasielgimą apskrities ir miesto gydytojas tuojau mane informuoja.

Dr. I. Koganas,
Ministeris

Panaši chaotiška situacija tęsėsi ir toliau. Rugpjūčio mėn. pabaigoje 1940 metais Sveikatos ir socialinės apsaugos ministerija buvo perkelta į Vilnių. Vėliau sveikatos ministeris dr. L. Koganas buvo pakeistas dr. Vytautu Girdzijausku, kuris vadinosi ne ministeriu, bet sveikatos komisaru, o ministerių kabinetas ar taryba vadinosi Lietuvos TSR liaudies komisarų taryba.

Kiek vėliau Sveikatos apsaugos liaudies komisaro buvo išleistos nemokamo gydymo įstatymui vykdyti taisyklės — instrukcija.

Ta instrukcija kiek aiškiau nurodė, ką gydytojai gali ir turi daryti. Tomis taisyklėmis bandyta nusakyti, ką turi daryti gydytojai, gailestingosios seserys, akušerės, felčeriai, chemikai-vaistininkai ir kitas, su medicina ir sanitarija turįs ryšį personalas. Visos vaistinės taip pat buvo suvalstybintos. Bet vis tiek panaikinus visus įstatymus ir taisykles, visas ligonių kasas ir buvusias ministerijų sveikatos aprūpinimo sistemas ir nieko detalesnio ir aiškesnio nepateikus, buvo tiesiai neįsivaizduojama situacija ir painiava, kurią sunku aprašyti ir atvaizduoti.

I.
NEAPMOKAMAI MEDICINOS PAGALBAI LIETUVOS TSR DARBO ŽMONĖMS IR JŲ ŠEIMOMS TEIKTI INSTRUKCIJA.

Pasirėmęs Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos 1940 m. lapkričio 23 d. nutarimu apie įvedimą neapmokamos medicinos pagalbos Lietuvos TSR darbo žmonėms, skelbu šią instrukciją:

I. Bendrieji dėsniai.

1. Visuose LTSR gydymo ir profilaktikos įstaigose neapmokamą medicinos pagalbą gauna šie darbo žmonės: a) darbininkai ir jų šeimos; b) darbo valstiečiai (gyveną iš savo darbo) ir jų šeimos; c) tarnautojai ir jų šeimos; d) Raudonosios armijos karių šeimos; e) visų mokyklų moksleiviai; f) kooperatyvinių artelių nariai ir jų šeimos; g) punktuose a, b, c, ir f išvardytieji darbo žmonės, kai jie laikinai dėl kurių nors priežasčių yra bedarbiai.

2. Į neapmokamos medicinos pagalbos telkimo sąvoką įeina: a) ligonio apžiūrėjimas; b) patarimas; c) įvairūs medicininiai ir laboratoriniai veiksmai bei tyrimai; d) ambulatorijoje reikalingų vaistų, tvarstomos medžiagos ir priemonių teikimas; e) receptų išrašymas; f) ligonių lankymas namuose; g) išlaikymas ir reikalingų vaistų davimas ligoninėje, sanatorijoje ir poilsio namuose; h) operacijos, rentgeno nuotraukos ir kiti reikalingi ligai nustatyti ir gydyti veiksmai.

Pastaba. Gydytojo prirašytus vaistus gydytis namuose ligoniai perkasi vaistinėse savo lėšomis.

3. Darbo žmonės ar jų šeimos nariai, kurie nori pasinaudoti neapmokamu gydymu, turi gydymo įstaigoms pateikti profesinės sąjungos ir jos organų (tarnautojų komiteto) arba vietinių vykdomųjų komitetų duotus dokumentus, iš kurių būtų galima spręsti, kad pacientas priklauso I straipsnyje išvardytoms kategorijoms.

4. Pirmame šitos instrukcijos straipsnyje nepažymėti piliečiai ir asmenys, kurie gyvena ne iš savo darbo arba samdosi daugiau kaip 2 samdiniu, moka gydymo įstaigoms už suteiktą medicinos pagalbą pagal šitos instrukcijos priedo nustatytą taksą.

5. Gydymo įstaigas ir medicinos personalą prižiūri ir nemokamo gydymo tvarką kontroliuoja apskričių ir miestų sveikatos skyriai.

II. Medicinos personalas.

6. Medicinos pagalbą ligoniams teikti leidžiama tik medicinos personalui, turinčiam LTSR medicinos praktikos teisę.

7. Kiekvienas turintis medicinos praktikos teisę medicinos gydytojas, felčeris, akušerė ar medicinos sesuo, ligonio ekstra atsitikimais kviečiami, privalo suteikti pirmą pagalbą. Priežastys, dėl kurių galima atsisakyti vykti pas ligonį, skelbiamos atskirai. Medicinos personalas ar greitoji pagalba iškviečiami į namus per rajonines (apylinkės) ambulatorijas ar poliklinikas.

8. Medicinos personalui, neužimančiam etatinių vietų arba užimančiam etatines ar neetatines vietas gydymo bei kitose įstaigose, po nustatytų tarnybinių valandų leidžiama verstis laisva medicinos praktika.

III. Ambulatorinis gydymas.

9. Ambulatorinio gydymo įstaigų ribas (rajonus ir apylinkes), ambulatorinio gydymo įstaigoms būstines, inventorių, iškabą, štampus, blankus ir raštinės reikmenis nustato ir parūpina vietos apskr. (miesto) sveikatos skyriai.

10. Antraeiliuose miestuose miesto ir aplinkinio valsčiaus gyventojams veikia bendra ambulatorija ar poliklinika.

11. Pirmaeiliuose miestuose (Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje) ambulatorijos ar poliklinikos veikia miestų sveikatos skyrių nustatyta ir Sveikatos apsaugos liaudies komisariato patvirtinta tvarka.

12. Ambulatorinio gydymo įstaigose, šitoje instrukcijoje nustatytomis sąlygomis, priiminėjami tik priskirtų apylinkių (rajonų) piliečiai. Ekstra — atsitikimais, nustatytais atskiromis taisyklėmis, priiminėjami ta pačia tvarka ir kitų apylinkių (rajonų) piliečiai.

13. Ligoninių ambulatorijose ir miestų poliklinikose priiminėjami tik joms priskirtų apylinkių (rajonų) piliečiai — gyventojai. Priskirtieji kitoms apylinkėms (rajonams) gyventojai ligoninių ambulatorijose ar poliklinikose priiminėjami tuomet, kai turi savo apylinkės (rajono) ambulatorinio gydymo įstaigos pažymėjimą, kad yra reikalas tirti ar gydyti toje gydymo įstaigoje.

14. Tų apylinkių (rajonų) gyventojai, kurie dar neturi savo apylinkės (rajono) ambulatorijos, turi teisę naudotis gretimų apylinkių (rajonų) ambulatorijomis.

15. Ambulatorinio gydymo įstaigų vedėju yra medicinos gydytojas. Jis atsako už ambulatorinio gydymo įstaigos veiklą. Jam priklauso visas kitas įstaigos personalas. Sveikatos punktų bei gimdymo namų akušerės priklauso sveikatos punktų vedėjams.

16. Ambulatorinio gydymo įstaigos gydytojai turi apžiūrėti ir suteikti reikalingą pagalbą kiekvienam ligoniui, nustatytu laiku atsilankiusiam ir įsiregistravusiam ambulatorinio gydymo įstaigoje.

1 pastaba. Priėmimo valandos nustatomos ambulatorinio gydymo įstaigos vedėjo, susitarus su vietos vykdomojo komiteto sveikatos skyriumi ir profsąjungomis, atsižvelgiant į tos apylinkės gyventojų pageidavimą.

2 pastaba. Kurią nors priėmimo dieną labai daug ligonių įsiregistravus, ambulatorinio gydymo įstaigos vedėjas, matydamas, kad normaliai nebepajėgs visų apžiūrėti, gali daliai arčiau gyvenančių ir galinčių palaukti ligonių patarti atvykti kitą dieną.

17. Sekmadieniais ir kitomis nedarbo dienomis ambulatorinis darbas gali būti sutrumpintas arba gali būti ambulatorinio gydymo įstaigos visai uždarytos. Tačiau, turi būti įvestas budėjimas arba prie ambulatorinio gydymo įstaigų turi būti nurodyta, kur galima rasti gydytoją, kad ligoniams, reikalingiems neatidėliotinai skubios medicinos pagalbos, ji būtų suteikta kiekvienu metu. Kitais atsitikimais, gydytojas gali ligonius priiminėti laisvos praktikos tvarka.

18. Jeigu ligonis dėl jo ligos rūšies (sužalojimo, ūmios ligos, patologiško gimdymo ir pan.) negali būti atvestas į ambulatoriją, sveikatos punktą, tai ambulatorijos ar punkto gydytojas privalo vykti į ligonio gyvenamą vietą suteikti reikalingos pagalbos ir gydymo.

1 pastaba. Susisiekimo priemones parūpina ligonio artimieji. Neturintiems susisiekimo priemonių bei netarnaujantiems pas tuos, kurie susisiekimo priemonę turi, — susisiekimo priemonę parūpina vietos vykdomasis komitetas, įmonių ar įstaigų administracija ir kt., galintieji tai padaryti.

2 pastaba. Šitame straipsnyje išvardintų ligų ekstra — atsitikimais

jei ambulatorijoje dirba vienas gydytojas, jis turi vykti pas ligonį ir ambulatorinio priėmimo valandomis.

19. Tuos ligonius, kuriems ambulatorijos — sveikatos punkto gydytojas dėl jų ligos ypatybių ar stokos tyrimo priemonių negali nustatyti ligos ir suteikti reikiamo gydymo, siunčia su atitinkamu pažymėjimu į ligoninės ambulatoriją — polikliniką ar specialią ligoninę.

20. Prie didesnių rajonų sveikatos punktų ir ambulatorijų gali būti samdomi gydytojai padėjėjai, medicinos seserys ir sanitarės.

21. Antrieji ambulatorijos ar sveikatos punkto gydytojai atlieka ambulatorijos vedėjo pavestas pareigas ta pačia tvarka ir tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir ambulatorijų ar sveikatos punktų vedėjai.

22. Ambulatorinio gydymo įstaigų seserys: įrašo į ambulatoriją (punktą) atvykusius ligonius, veda ambulatorijos knygą, prižiūri ambulatorijos įrankius ir skalbinius, padeda gydytojui tvarstyti žaizdas, atlieka jai pavestus tvarstymus, lanko ligonius jų namuose ir vykdo kitas ambulatorinio gydymo įstaigų vedėjo pavestas pareigas.

23. Nesant medicinos seserų, medicinos sesers pareigoms gali būti laikinai samdomi medicinos felčeriai arba liktiniai (atsargos) puskarininkiai.

24. Ambulatorinio gydymo įstaigų sanitarėms, baigusioms atitinkamus kursus, laikinai, įstaigos vedėjo nuožiūra, gali būti pavestas medicinos sesers darbas.

25. Ambulatorijų ir sveikatos punktų personalas, be tiesioginės gyventojams ambulatorinės medicinos pagalbos teikimo, tose vietose, kur nėra atitinkamų specialių įstaigų, turi: a) gydyti sergančius venerinėmis ligomis ir trachoma, b) vykdyti motinos ir vaiko globos uždavinius ir vesti konsultacijos punktą, c) tose apylinkėse, kur nėra specialiai paskirtų mokyklų gydytojų, prižiūrėti mokyklų, vaikų darželių ir vaikų namų sanitariją ir tikrinti mokinių ir vaikų sveikatą, d) vykdyti sportininkų med. kontrolę, e) pravesti savo apylinkės gyventojams skiepijimus, f) rūpintis savo apylinkės gyventojų sveikatos apsauga ir sanitariniu švietimu.

26. Atostogaujantį ar sergantį ambulatorijos (sveikatos punkto) vedėją pavaduoja antrasis gydytojas; kur antro gydytojo nėra, prikomandiruojamas iš tokios ambulatorijos, kur dirba du ar daugiau gydytojų.

27. Ambulatorinio gydymo įstaigos duodamame sveikatos liudijime turi būti nurodyta: a) kuriam reikalui ir kieno prašymu liudijimas duotas; b) gydytojo vardas, pavardė ir adresas; c) apžiūrimojo asmens vardas, pavardė, amžius ir adresas; d) kuriuo būdu nustatyta asmens tapatybė; e) ligos diagnozė, apžiūrėjimo data; f) nedarbingumo laikas (jei yra reikalas) ir gydytojo parašas.

III. Akušerinė pagalba.

28. Akušerinė pagalba gimdyvėms teikiama šia tvarka: a) sveikatos punktų ir miestų rajonų akušerės vyksta pas gimdyves į namus ir teikia joms pagalbą nemokamai; b) prie gimdymo būtinai reikalingą medžiagą ir vaistus gimdyvės gauna nemokamai; c) tuose rajonuose, kur veikia gimdymo namai, apylinkės gimdyvės turi teisę juose nemokamai gimdyti. Pirmenybę patekti į gimdymo namus turi: 1) nepasiturinčios ir ankštuose butuose gyvenančios gimdyvės; 2) daugiavaikių šeimų motinos.

29. Į ligoninių gimdyo skyrius tuose rajonuose, kur yra gimdymo namai, gimdyvės priimamos gimdyti tuomet, kai turi savo apylinkės gydytojo ar akušerės pažymėjimą, kad reikalinga gimdyti ligoninėje.

30. Apylinkės sveikatos punkto ar miesto ambulatorijos gydytojas vyksta pas gimdyvę nemokamai, kai jį kviečia akušerė, arba ekstra — atsitikimais, kai gimdyvė negali prisikviesti akušerės.

31. Tose apylinkėse, kur akušerės laikinai nėra, gydytojas vyksta pas gimdyves bendra ambulatorinio gydymo nustatyta tvarka.

32. Gydytojams ir akušerėms susisiekimo priemones vykti pas gimdyvę parūpina vietos vykdomasis komitetas.

33. Gimdyvėms patarimus teikia sveikatos punktų akušerės ambulatorinio priėmimo valandomis nemokamai.

IV. Stacionarinis gydymas.

34. Stacionariniam gydymui į ligonines priimami ligoniai su vietos ambulatorinio gydymo įstaigos gydytojo pažymėjmu, kad reikalingas stacionarinis gydymas. Ekstra — atsitikimais priimami ir be jokių pažymėjimų. Patekti į stacionarinio gydymo įstaigas pirmumą turi tie ligoniai, kurie turi teisę gydytis nemokamai.

Pastaba. Su privataus gydytojo pažymėjimu nemokamam gydymui į ligonines nepriimama.

35. Ambulatorinių gydymo įstaigų gydytojai, siųsdami ligonius stacionariniam gydymui, visų pirma turi atsiklausti, ar numatytoje gydymo įstaigoje yra laisvų vietų ir specialistų, kurie galėtų atlikti reikalingus veiksmus. Tuo pačiu būdu turi pasirūpinti ir stacionarinio gydymo įstaigų vedėjai, persiųsdami ligonius į kitas gydymo įstaigas ar klinikas.

36. Šiuo pereinamu metu, esant dar per mažam stacionarinėse įstaigose lovų skaičiui, ambulatorijų, poliklinikų, dispanserių, sveikatos punktų ir kitų ambulatorinio gydymo įstaigų vedėjai įpareigojami visus tuos ligonius, kuriems nėra būtino reikalo gulėti ligoninėje, gydyti ambulatoriškai. Stacionarinio gydymo įstaigų vedėjai galimus ambulatoriškai gydyti ligonius tuojau pat išrašo ambulatoriniam gydymui.

V. Psichinių ligonių gydymas ir globa

37. Psichiniai ligoniai gydomi ir globojami: a) psichiatrinėse ligoninėse ir b) psichinių ligonių globos kolonijose (patronate).

38. Psichiniai ligoniai gydymui ir globai priimami šia pirmumo tvarka: a) neseniai susirgę (ne daugiau kaip metus), pavojingi sau ir visuomenei ir reikalingi izoliacijos bei gydymo; b) nesenai susirgę ir reikalingi gydymo; c) psichiniai ligoniai chronikai, reikalingi izoliacijos ir globos.

39. Į psichinių ligonių kolonijas (patronatą) priimami chronikai ir ramūs psichiniai ligoniai, kurie nereikalingi izoliacijos psichiatrinėje ligoninėje.

40. Į psichiatrines ligonines ir per jas į psichinių ligonių kolonijas (patronatą) priimami ligoniai, kai jie siunčiami: a) teismų ir b) vietos sveikatos skyrių nutarimais, Sveikatos apsaugos liaudies komisariatui aprobavus.

VI. Sergančių apkrečiamomis ligomis gydymas ir izoliacija

41. Gyventojai, sergą ūmiomis apkrečiamomis ligomis, k. a.: a) beriamąja šiltine (typhus exanth.); b) vidurių šiltine (typhus abdom.); c) paratifu (paratyphus); d) atokritine šiltine (typhus recurrens); e) kruvinąja (dysenteria); f) raupais (variola vera); g) difterija (diphtheria); h) škarlatina (scarlatina); i) infekciniais hemokolitais (haemocolitis infect.); y) juodlige (anthrax); j) įnosėmis (malleus); k) ūminiu nugaros ir galvos smegenų uždegimu (poliomyelitis et polioencephalitis ac.); l) letargišku arba epidemišku galvos smegenų uždegimu (encephalitis lethargica epidem.); m) epideminiu smegenų plėvės uždegimu (mening. cerebr. spin. epedem.); n) stabu (tetanus); o) raupsais (lepra); p) tularaema ir brucellosis, — izoliuojami, tiriami ir gydomi nemokamai visi be išimčių, t.y. ir šios instrukcijos 1 str. nepažymėti piliečiai.

VII. Piliečių pareigos, naudojantis ambulatoriniu ir stacionariniu neapmokamu gydymu

42. Piliečiai, kurie be tikro reikalo iškviečia ambulatorijos ar sveikatos punkto gydytoją, akušerę, greitosios pagalbos automobilį, arba be tikro reikalo esti ekstra apžiūrimi gydytojo ambulatorijoje, sumoka už suteiktą medicinos pagalbą ir sutrukdytą laiką pagal taksą, nustatytą šitos instrukcijos priede.

43. Visi piliečiai, vykdami į stacionarinio ar ambulatorinio gydymo įstaigas, turi su savim turėti asmens dokumentus.

44. Piliečiai, pastebėję gydymo įstaigose netvarką ar personalo apsileidimą, įrašo į skundų knygą arba praneša apie tai savo apskrities ar miesto vykdomojo komiteto sveikatos skyriaus vedėjui. Pastarajam skundo neišsprendus ar matant, kad netvarka vėl kartojasi, apie tai praneša Sveikatos apsaugos liaudies komisariatui.

VIII. Baigiamieji nuostatai

45. Šita instrukcija veikia nuo 1940 metų gruodžio mėn. 1 d.

46. Šitai instrukcijai pradėjus veikti, „Kaimo gyventojams sveikatos reikalais rūpintis taisyklės" (*Vyr. Žin.* Nr. 610/4300. 1938.VI.3 d.) ir Sveikatos ir Socialinės Apsaugos Ministerio įsakymas Nr. 10 ir 19, 1940.VII.30 d. nustoja veikę.

Šitos instrukcijos priedas apie apmokamo gydymo taksą bus paskelbtas vėliau.

V. Girdzijauskas,
Sveikatos Apsaugos Liaudies Komisaras

Vilnius, 1940 m. XI.30 d.

Ligoninėse ir vaistinėse pradėjo trūkti vaistų, tvarstomosios medžiagos, instrumentų ir kitų reikmenų. Anksčiau Lietuva vaistų ir medicinos instrumentų daugiausia pirkdavo iš Vokietijos ir kitų Vakarų Europos valstybių. Rusai, okupavę Lietuvą, visokį importą iš Vakarų Europos uždraudė, o patys beveik nieko neturėjo, todėl pradėjo visko trūkti. Nuotaika visų buvo labai įtempta. Visi jautė artėjantį karą, ir, reikia

pasakyti, kad jo laukė, nes esama situacija visiems buvo sunki pakeliama.

Prasidėjus lietuvių tautos trėmimui į Sibirą 1941 m. birželio mėn. 1 d. iš Lietuvos dingo 168 medicinos personalo asmenys (Sveikatos departamento duomenimis), jų tarpe nemažas skaičius lietuvių gydytojų. Keletą gydytojų žuvo pačioje rusų-vokiečių karo pradžioje. Kai kurie, pvz. Panevėžio ligoninės chirurgai A. Gudonis, St. Mačiulis ir J. Žemgulys buvo komunistų paimti 1941 m. birželio mėn. 26 d. iš ligoninės ir rūsyje labai žiauriai nužudyti.

Taip tragiškai baigėsi pirmoji rusų — komunistų okupacija ir prasidėjo nemažiau žiauri antroji, vokiečių, okupacija.

SVEIKATOS REIKALAI VOKIEČIŲ OKUPACIJOS METU 1948.VI.21 — 1944.VII

Laikinosios vyriausybės ministerijų sudėty sveikatos ministerija buvo palikta ir jos valdytoju buvo dr. Ksaveras Vencius. Sveikatos ministerija perėmė visus tarnautojus, visas įstaigas ir visą sveikatos reikalų tvarkymą, kuris buvo pirmos okupacijos metu Sveikatos komisaro žinioje.

Vokiečių kariuomenės daliniams pražygiavus ir Sovietų kariuomenei iš Lietuvos išvijus, tuojau atsirado vokiečių policijos daliniai. Vokiečių įsakymu žydų tautybės provizoriai, chemikai-vaistininkai, gydytojai dantų gydytojai, laboratorijų vedėjai, laborantai ir kiti specialistai buvo uždaryti į geto. Kai kurios ligoninės liko be direktorių, be gydytojų, vaistinės be chemikų-vaistininkų, sveikatos punktai ir gydytojų ir dantų gydytojų kabinetai ir klinikos be gydytojų. Reikėjo skubaus ir energingo tvarkymo. Stengėsi ir labai daug padarė atskirų įsakymų bei potvarkių būdu sveikatos ministeris dr. K. Vencius. Vokiečiams laikinąją vyriausybę suspendavus, Sveikatos ministerija buvo pavadinta Vyriausia sveikatos valdyba ir jai buvo pavestos visos Sveikatos ministerijos funkcijos.

Vyriausios sveikatos valdybos valdytoju buvo pakviestas dr. B. Matulionis generalinio direktoriaus titulu. Vyr. sveikatos valdybą sudarė skyriai: 1. Medicinos įstaigų ir medicinos personalo, 2. Sanitarijos, 3. Farmacijos ir 4. Administracijos.

Dr. Ksaveras Vencius

Vyr. sveikatos valdyba, kaip ir visos to meto Lietuvos įstaigos, buvo subordinuota Generalkomisaro sveikatos skyriui, kuris kišosi į valdybos veiklą. Vyr. sveikatos valdybai priklausė visas Lietuvos medicinos personalas (gydytojai, dantų gydytojai, chemikai-vaistininkai, provizoriai, seserys, felčeriai), visos Lietuvos ligoninės, sanatorijos, akušerių ir med. seserų mokyklos, išskyrus universiteto ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ligonines. Valdybai priklausė visi apskričių gydytojai, nemokamo gydymo tinklas; poliklinikos, ambulatorijos, punktai, gimdymo namai, akių ligų, veneros ligų ir tuberkuliozės dispanseriai.

Provincijoje punktuose ir ambulatorijose dirbančių gydytojų ir kito medicinos personalo algos buvo mažos. Jauni gydytojai palikdavo punktus ir važiuodavo į miestus, ligonines, norėdami įgyti specialybes. Provincijoje trūko gydytojų, o epidemijų buvo ir su jomis reikėjo kovoti. Buvo paskelbta medicinos personalo mobilizacinė būklė.

Bendras krašto sveikatingumas, palyginus su nepriklausomos Lietuvos laikais, buvo blogas. Trūko vaistų, tvarstomosios medžiagos, įrankių, operacinėms medžiagos ir kitų reikmenų. Kilo dėmėtosios šiltinės epidemija, plėtėsi venerinės ligos, dėl mitybos susilpnėjimo ir vaistų stokos padaugėjo tuberkulioze sergančių skaičius.

Vokiečiai reikalavo gydytojų ir medicinos seserų į Rytų Armijos dalinius. Keliolika gydytojų buvo sumobilizuota ir dalis jų žuvo frontuose.

Dr. Balys Matulionis
Vyr. Sveikatos valdybos valdytojas

Vokiečių okupacinė valdžia iš Vyriausios sveikatos valdybos, Medicinos fakulteto ir paskirų gydytojų jautė stiprų pasipriešinimą ir nepritarimą vokiečių vedamai politikai. Vokiečiai, norėdami turėti gydytojams daugiau įtakos, įsakymo keliu įsteigė Sveikatos rūmus, kurie nebuvo tokie, kokių norėjo Lietuvos gydytojai. Tokie pat Sveikatos rūmai buvo įsteigti Latvijoje ir Estijoje. Sveikatos rūmai apėmė gydytojus, dantų gydytojus, chemikus-vaistininkus, medicinos seseris ir akušeres. Trečiasis to paliepimo paragrafas apibrėžė rūmų uždavinį taip: „Sveikatos rūmų uždavinys yra rūpintis profesinėmis grupėmis sujungtų tautos sveikatos tarnyboje esančių profesijų vieninga veikla".

Skelbiu Reicho Komisaro Rytų Kraštui
paliepimą dėl Sveikatos Rūmų steigimo.
Dr. B. Matulionis,
Vyr. Sveikatos Valdybos
Generalinis Direktorius.
Kaunas,
1943 m. vasario mėn. 2 d.

1942 m. gruodžio mėn. 1 d.

PALIEPIMAS
DĖL SVEIKATOS RŪMŲ STEIGIMO

Pasirėmęs Reicho Ministerio užimtoms Rytų sritims 1942 m. vasario 21 d. paliepimu dėl įstatymų leidimo užimtose Rytų srityse (VBL. RMOst 11 psl.) paragr. 2, įsakau:

1

Estijos, Latvijos ir Lietuvos generalinėse srityse prie kiekvieno Generalinio Komisaro būstinės steigiami Sveikatos rūmai.

2

(1) Sveikatos rūmai, kaip viešosios teisės junginys, vienija šias profesines grupes:
1-ji profesinė grupė — gydytojai ir medicinos pagalbinės profesijos,
2-ji profesinė grupė — dantų gydytojai ir dantų gydymo pagalbinės profesijos,
3-ji profesinė grupė — vaistininkai ir farmacijos pagalbinės profesijos,
4-ji profesinė grupė — med. seserys,
5-ji profesinė grupė — akušerės.
(2) Profesinės grupės yra viešosios teisės junginiai.

3

(1) Sveikatos rūmų uždavinys yra rūpintis profesinėmis grupėmis sujungtų ir tautos sveikatos tarnyboje esančių profesijų vieninga veikla.
(2) Profesinių grupių uždavinys yra jungti esančius tautos sveikatos tarnyboje profesijos narius, neturinčius vokiečių pilietybės, tvarkyti ir saugoti jų profesinius reikalus, taip pat rūpintis, kad savo profesinio teismo pagalba būtų apsaugota profesinė garbė ir profesinių pareigų vykdymas.

4

(1) Sveikatos rūmai turi valdytoją, jo pavaduotoją ir tarybą.
(2) Sveikatos rūmų valdytojas yra 1-sios profesinės grupės vadovas. Tarybos nariai yra 2-5 profesinių grupių vadovai ir krašto sveikatos valdybos valdžios gydytojas.
(3) Profesijos grupių vadovus ir valdžios gydytoją skiria ir atleidžia, Generalinam komisarui sutikus, valdytojas vidaus reikalams (Krašto Direktorius vidaus reikalams, Generalinis Direktorius vidaus reikalams. Generalinis Tarėjas vidaus reikalams).
(4) Sveikatos rūmų valdytojo pavaduotojas skiriamas iš tarybos narių ir atleidžiamas, sutikus valdytojui vidaus reikalams (Krašto Direktoriui vidaus reikalams, Generaliniam Direktoriui vidaus reikalams, Generaliniam Tarėjui vidaus reikalams), Sveikatos rūmų valdytojo pasiūlymu.

* Visi šitame skyriuje paliepimai, įsakymai, nurodymai, patvarkymai ir t.t. imti iš *Vyriausios sveikatos valdybos žinios.*

5

Sveikatos rūmus ir profesines grupes atstovauja teisme ir už teismo ribų jų valdytojas ir vadovai.

6

Sveikatos rūmų profesinėms grupėms priklauso:
1-ajai profesinei grupei: turį ir neturį praktikos leidimų (aprobuoti ir neaprobuoti) gydytojai, slaugytojai, liaudies slaugytojai, gydytojo padėjėjai, felčeriai, maudytojai, masažistai, gydymo gimnastai, techninės medicinos padėjėjai ir asistentai, dietininkai, kosmetikai, dezinfektoriai, kovotojai su kenkėjais ir šitų profesijų moterys;
2-ąjai profesinei grupei: turį ir neturį praktikos leidimų (aprobuoti ir neaprobuoti) dantų

gydytojai, dantistai, dantų gydymo padėjėjai ir laborantai, taip pat šitų profesijų moterys;

3-iajai profesinei grupei: turį ir neturį praktikos leidimų (aprobuoti ir neaprobuoti) vaistininkai, vaistininkų padėjėjai, farmacijos laborantai, drogistai, taip pat šitų profesijų moterys;

4-ajai profesinei grupei: visos medic. seserys ir med. seserų padėjėjos;

5-ajai profesinei grupei: visos akušerės.

7

Sveikatos rūmai ir profesinės grupės susidaro sau statutus.

8

Profesinės grupės ima iš savo narių įnašus pagal jų pačių nustatytą įnašų tvarką.

9

(1) Sveikatos rūmų išlaidoms padengti profesinės grupės apdedamos mokesčiais.

(2) Apdedamųjų mokesčių tvarką nustato Sveikatos rūmai.

10

Sveikatos rūmai ir profesijos grupės savo srities reikalams tvarkyti gali steigti atskiras įstaigas.

11

Statutai (paragr. 7), įnašų tvarka (paragr. 8), apdedamųjų mokesčių tvarka (paragr. 9) ir įstaigų steigimas (paragr. 10) reikalingi Generalinio Komisaro sutikimo.

12

Valdytojas vidaus reikalams (Krašto Direktorius vidaus reikalams, Generalinis Direktorius vidaus reikalams, Generalinis Tarėjas vidaus reikalams) prižiūri Sveikatos rūmus ir profesines grupes.

J13

Šitam paliepimui vykdyti bei papildyti reikiamus teisinius ir administracinius nuostatus leidžia Reicho Komisaras arba jam sutikus jo pavesta įstaiga.

14

Ankstesnieji nuostatai, prieštaraują šitam paliepimui, nebeturi galios.

15

Šitas paliepimas įsigalioja nuo 1942 m. gruodžio 1 dienos.

Burmeister,
Už Reicho Komisarą Rytų Kraštui.
Ryga, 1942 m. gruodžio mėn. 1 d.

Nors Reicho komisaro Rytų Kraštui paliepime Sveikatos rūmų įsteigimo reikalu tų rūmų kompetencija ir pareigos nebuvo aiškiai

nusakytos, Sveikatos rūmai ėmėsi tvarkyti gydytojų praktiką. Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmų valdytoju paskirtas prof. Pr. Gudavičius. Rūmai tuojau išleido medicinos gydytojų ir dantų gydytojų įsikūrimo ir praktikos teisių potvarkį. Pagal tą potvarkį, gydytojui ir dantų gydytojui suteikti praktikos teises ir nurodyti praktikos vietą galėjo tik Sveikatos rūmai.

II.
MEDICINOS GYDYTOJŲ IR DANTŲ GYDYTOJŲ ĮSIKŪRIMO IR PRAKTIKOS TVARKA.

Pasirėmus Reicho Komisaro Rytų Kraštui 1942 m. gruodžio 1 d. potvarkio dėl Sveikatos Rūmų įsteigimo (VBl. RKO. 167 psl. — ABl. Kaunas 757 psl.) 3-ju ir 7-ju paragrafais. ir siekiant užtikrinti Lietuvos generalinės srities gyventojų aprūpinimą med. gydytojų ir dantų gydytojų pagalba, skelbiama ši med. gydytojų ir dantų gydytojų įsikūrimo ir praktikos tvarka:

1

1) Verstis med. gydytojo ir dantų gydytojo praktika skirtoje Lietuvos generalinės srities vietoje arba vietos dalyje nuo 1943 m. rugjūčio 1 d. reikalingas Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmų leidimas (leidimas įsikurti).

2) Įsikūrimo leidimas leidžia verstis med. gydytojo ar dantų gydytojo praktika tik toje vietoje, kuriai jis išduotas. Leidimas gali būti terminuotas.

3) Verstis med. gydytojo ar dantų gydytojo praktika važinėjant iš vienos vietos į kitą draudžiama.

2

1) Sveikatos rūmai sudaro leistų gydytojų ir dantų gydytojų punktų Lietuvos generalinėje srityje sąrašą.

2) Med. gydytojų ir dantų gydytojų punktų sąrašas suskirstytas į sąrašą verstis bendra praktika ir į sąrašą verstis specialia gydytojo praktika.

3) Sveikatos rūmai turi teisę med. gydytojų ir dantų gydytojų punktus suskirstyti būtinumo laipsniais. Punktų užėmimas vyksta pagal būtinumo laipsnį.

4) Med. gydytojų ir dantų gydytojų punktų sąrašas sudaromas ir nuolat pataisomas Sveikatos rūmų pagal Lietuvos generalinės srities gyventojų aprūpinimo med. gydytojų ir dantų gydytojų pagalba reikalavimus.

3

1) Sveikatos rūmai med. gydytojų ir dantų gydytojų punktų sąrašą skelbia spaudoje ir specialioje spaudoje.

2) Sveikatos rūmų nustatytais laikotarpiais skelbiami dar neužimti ir naujai įsteigti med. gydytojų ir dantų gydytojų punktai.

4

1) Kiekvienas med. gydytojas ir dantų gydytojas, kuris nuo 1943 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos generalinėje srityje nori vestis med. gydytojo ir dantų gydytojo praktika, Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmuose turi kandidatuoti į kurį nustatytą gydytojo punktą.

2) Jeigu dėl vieno med. gydytojo ar dantų gydytojo pukto yra keli kandidatai, Sveikatos rūmai sprendžia, kam šitas punktas skiriamas. Čia reikia remtis asmeninėmis ir šeimyninėmis sąlygomis ir ligšioline profesine veikla.

3) Suteikti med. gydytojo ar dantų gydytojo punktui miestuose statoma sąlyga įrodyti vertimąsi praktika kaime 5 metus. Gydytojai specialistai atskirais atsitikimais nuo šitos sąlygos gali būti atleisti.

5

1) Ligoninių med. gydytojai ir dantų gydytojai taip pt gali kandidatuoti į paskyrimą gydytojo punkto jų dabartinėse veiklos vietose.

2) Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmai, susitarę su Vyriausiąja sveikatos valdyba, gali ligoninių med. gydytojus ir dantų gydytojus paskatinti verstis gydytojų ar dantų gydytojų praktika.

6

Tautos sveikatai apsaugoti kiekvienas med. gydytojas ir dantų gydytojas, kuriam pagal med. gydytojų ar dantų gydytojų įsikūrimo ir praktikos tvarką leista verstis med. gydytojo ar dantų gydytojo praktika, yra įpareigotas apžiūrėti pacientus, priklausančius socialiniam draudimui arba viešajai globai. Išimtis iš šito nuostato, prašant, gali leisti Sveikatos rūmai.

7

Med. gydytojai ir dantų gydytojai, kuriems yra nurodytas med. gydytojo ar dantų gydytojo punktas, savo veiklą šitame punkte turi pradėti vėliausiai per vieną mėnesį nuo įsikūrimo leidimo išdavimo.

8

Sveikatos rūmai atskiras Lietuvos generalinės srities dalis gali paskelbti vargingomis sritimis sveikatos reikalų rūpinimo atžvilgiu. Ten leistiems med. gydytojams ir dantų gydytojams honoraro apskaičiavimo ribose bus teikiamos ypatingos lengvatos.

9

1) Med. gydytojai ir dantų gydytojai, kurie šiuo metu verčiasi praktika arba 1943 m. būvyje ketina pradėti praktiką, iki 1943 m. liepos 10 d. raštu turi pareikšti savo kandidatūrą į paskyrimą med. gydytojo arba dantų gydytojo punkto, rašydami Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmų valdytojui prof. dr. Gudavičiui, Kaunas, Aukštačių g. 4, Gydytojų rūmai.

2) Med. gydytojams ir dantų gydytojams, kurie šiuo metu verčiasi praktika ir nustatytos kandidatūros nepareiškė arba laiku nepareikš, Sveikatos rūmai gali nepaskirti gydytojo punkto.

10

Med. gydytojams ir dantų gydytojams, kurie 1943 m. spalio 1 d. neturės įsikūrimo leidimo, verstis praktika visų pirma draudžiama.

11

Nusižengusieji šitai įsikūrimo ir praktikos tvarkai bus baudžiami Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmų valdytojo pagal 1943 m. gegužės 14 d. pirmojo potvarkio vykdyti pot-

varkiui dėl Sveikatos rūmų įsteigimo 3 paragr. (Potvarkis paskelbtas 1943 m. gegužės 18 d. „Kauener Zeitung" Nr. 115).

12

Ši įsikūrimo ir praktikos tvarka įsigalioja 1943 m. liepos 1 d. Kaunas, 1943 m. liepos 1 d.

(pas.) *Prof. Gudavičius,*
Lietuvos generalinės srities Sveikatos rūmų valdytojas.

Lietuviškoji Medicina, 1943, Nr. 7-9.

Sveikatos rūmų valdytojas prof. Pranas Gudavičius su vokiečių politika Lietuvos sveikatos reikaluose nesutiko, todėl po kelių mėnesių iš tų pareigų pasitraukė. Tuomet Sveikatos rūmų valdytoju buvo paskirtas Vyriausios sveikatos valdybos generalinis direktorius dr. Balys Matulionis. Pagal analogiją Vokietijoje, kur dr. Conti buvo Vyriausios sveikatos valdybos valdytojas ir kartu Sveikatos rūmų valdytojas, taip ir Lietuvos generalinėje srityje dr. B. Matulionis sujungė tas dvi pareigas. Sveikatos rūmų valdybą sudarė: Sveikatos rūmų valdytojas ir gydytojų grupės vadovas dr. B. Matulionis, dantų gydytojų profesinės grupės vadovas dr. Vytautas Damijonaitis, farmacininkų grupės vadovas chemikas-vaistininkas Gabrėnas, medicinos seserų grupės vadovė medicinos sesuo D. Rimkutė, akušerių grupės vadovė akušerė O. Šindleraitė ir valdžios gydytojas Vytautas Juškys.

Sveikatos rūmų skyriai buvo numatyti steigti Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje, Telšiuose, Alytuje ir Utenoje. Bet buvo įsteigtas tik Vilniuje. Sveikatos rūmai savo veikla beveik nepasireiškė, nes buvo dar tik organizavimosi stadijoje.

Vokiečių okupacinė valdžia kišosi į visas gyvenimo sritis. Laikinąją vyriausybę ir tuo pačiu Sveikatos ministeriją likvidavę ir įsteigę Vyriausią sveikatos valdybą, vokiečiai pareikalavo radikaliai pasielgti su psichiškai nesveikais ir nepagydomais ligoniais. Tačiau Vyriausios sveikatos valdybos valdytojui dr. B. Matulioniui griežtai pasipriešinus, vokiečiai nuo savo reikalavimo ir jo vykdymo laikinai susilaikė.

Viena ar kita mesta idėja paprastai randa daugiau ar mažiau šalininkų. Taip dr. Jonas Šliūpas 1943 m. parašė straipsnį: „Ko mums trūksta", kuriame taip pat siūlė nepagydomų ligonių radikalų šalinimą iš gyvenimo. Lietuvių visuomenei ta idėja ir siūlymas nebuvo priimtinas. Doc. dr. Viktoras Vaičiūnas, kuris V. D. Un-to Medicinos fakultete vadovavo Psichinių ir nervų ligų katedrai ir dėstė atitinkamus kursus, pasitaręs su Medicinos fakulteto dekanu J. Meškausku, suorganizavo platų pasitarimą.

Jis įvyko 1943 m. rugpjūčio mėn. 27 d. Medicinos fakulteto rūmuose. Susirinkime dalyvavo V. D. Un-to klinikų gydytojai, Kauno medicinos draugijos nariai, kviesti teisininkai ir socialinio aprūpinimo darbuotojai. Dr. L. Viktoras Vaičiūnas padarė platesnį pranešimą, kuriame griežtai pasisakė prieš Jono Šliūpo siūlomą radikalų nepagydomų ligonių šalinimą iš gyvenimo. Tuo pačiu klausimu pasisakė teisininkai ir socialinio draudimo atstovai. Po diskusijų dr. Viktoras Vaičiūnas pasiūlė šio turinio rezoliuciją, kuri susirinkimo dalyvių vienbalsiai buvo priimta:

V. D. un-to Klinikų gydytojų susirinkimas, dalyvaujant Kauno medicinos draugijos nariams, teisininkams ir socialinio aprūpinimo darbuotojams, 1943 m. rugpjūčio mėn., 27 d. apsvarstęs dr. Jono Šliūpo iškeltą klausimą dėl radikalaus šalinimo iš gyvenimo nepagydomų ligonių, pasisako, kad šitoji priemonė, kaip neatitinkanti žmonių dorovinę ir teisinę sąmonę ir prieštaraujanti gydytojų etikai ir kaip nesuderinama su medicinos mokslo uždaviniais, nepriimtina nei praktikos medicinos sumetimais, nei medicinos teorijos atžvilgiu.

Pasirašė susirinkimo prezidiumo nariai:

Adj. med. d-ras J. Elvikis, V. D. Un-to klinikų gydytojų posėdžių valdybos pirmininkas, d-ras N. Indrašius, V. D. Un-to klinikų gydytojų posėdžių valdybos sekretorius, doc. d-ras V. Vaičiūnas, susirinkimo prezidiumo pirmininkas, d-ras A. Jurgutis ir d-ras B. Stasiukaitis, susirinkimo prezidiumo sekretoriai.

Iš *„Lietuviškoji medicina"* Nr. 7-9, 1943, psl. 394.

Šio susirinkimo pasisakymus ir rezoliuciją visuomenė priėmė labai palankiai ir šiltai. Nors vokiečių reikalavimai spaudoje nebuvo paskelbti, tačiau visuomenė juos žinojo. Dr. J. Šliūpui parašius straipsnį ir savo nuomone vokiečių reikalavimams pritarus, visuomenės susirūpinimas buvo suprantamas.

Iš arkivyskupo metropolito Juozapo Skvirecko V. D. Un-to Medicinos fakulteto dekanas Juozas Meškauskas gavo tokio turinio laišką:

V. D. Un-to Medicinos fakulteto dekanui laiškas.

Garbingasai

Pone Dekane,

Šiomis dienomis teko man gauti išsamesnių žinių apie Jūsų vadovaujamoje Įstaigoje sukviestą platesnį susirinkimą defektingų asmenų klausimu. Mano žiniomis kaip pats pranešėjas doc. dr. V. Vaičiūnas, taip

ir visi kalbėję gydytojai pasisakė prieš dr. J. Šliūpo pasiūlytą radikalią priemonę, kuri, jeigu būtų buvusi priimta, būtų sugriovusi būtiną ligonio pasitikėjimą savo gydytoju. Šiuo atveju garbingoji Lietuvos gydytojų šeima pasiliko ištikima kilniam savo pašaukimo šūkiui ir tradicinės krikščioniškos moralės įsakymui, griežtai draudžiančiam atimti gyvybę nieku nenusikaltusiam žmogui. Su džiaugsmu konstatuoju šį taip krikščionišką Lietuvos gydytojų nusistatymą. Už šį aiškų ir drąsų žodį visos katalikiškos visuomenės vardu tariu nuoširdų ačiū Jums, Pone Dekane, pranešėjui doc. dr. V. Vaičiūnui, visiems kalbėtojams bei šio susirinkimo organizatoriams. Linkiu garbingiems Lietuvos gydytojams gražaus pasisekimo atsakingame savo pašaukimo darbe, Aukščiausio palaimos Jūsų vadovaujamai Įstaigai. Sykiu tikiu, kad garbingieji Lietuvos gydytojai ras progos tarti ryžtingą ir autoritetingą žodį dėl paplitusių mūsų šalyje negerovių, iš kurių kaip tik rekrutuojasi didžiausias defektingų asmenų nuošimtis ir kurios sudaro labai didelį pavojų visos mūsų tautos egzistencijai.

(pas.) *Juozapas Skvireckas*
Arkivyskupas Metropolitas
Lietuviškoji medicina, 1943, Nr. 10.

Daugiau vokiečiai šitos problemos nebekėlė.

Karo laikas, okupacinės vokiečių valdžios įvairūs reikalavimai, neaiški ateitis veikė visų gyventojų nuotaikas. Gyvenimas buvo neramus, nepastovus ir netikras. Gydytojų gyvenimas ir darbas buvo taip pat nepastovus. Sveikatos rūmai, Vyriausios sveikatos valdybos padedami, išdavė visiems gydytojams ir dantų gydytojams praktika verstis leidimus, nurodydami jiems paskirtas praktikos vietoves, pvz., Kaune, Vilniuje, Šiauliuose ir t.t. Tuo norėta pristabdyti gydytojų judėjimą iš vietos į vietą, kad kai kurios vietos nepaliktų visai be gydytojų.

Taip reikalai tęsėsi iki 1943 m. pavasario. Vokiečių okupacinė valdžia nenorėjo turėti lietuviškų didesnių įstaigų, kurios imtų visą Lietuvą. Vyriausioji sveikatos valdyba buvo likusi viena iš didesnių įstaigų, kurios žinioje buvo visos ligoninės, visas medicinos personalas ir apskritai visos sveikatos ir socialinės apsaugos reikalų tvarkymas. Generolas P. Kubiliūnas, Pirmasis ir Vidaus reikalų generalinis tarėjas iš generalinio komisaro Kaune gavo įsakymą, kuriuo visos ligoninės paimamos iš Vyriausios sveikatos valdybos žinios ir administraciniu ir biudžetiniu atžvilgiais perduodamos savivaldybėms. Ligoninių tinklas decentralizuojamas ir nemokamas gydymas panaikinamas.

Generalkomisaras Kaune
V 251
2 G, 2 F–H 1327 Li

Vertimas
Nuorašas

Kaunas, 1943 m. gegužės mėn. 22 d.
Fr/Z

Ponui Pirmajam Generaliniam tarėjui ir Tarėjui vidaus reikalų, Kaune.
Liečia: Ligoninių reikalų tvarkymą.

Atstatant savivaldybes ir siekiant jų darbo bei veikimo našumo bendros sveikatos priežiūros srityje, kilo reikalas buvusias savivaldybių ligonines, kurios neturi reikšmės už savo apskrities ribų, administraciniu ir biudžetiniu atžvilgiu vėl priskirti savivaldybėms.

Nuo 1943 m. balandžio mėn. 1 d. priede išvardytos ligoninės vėl pereina atitinkamų apskričių arba miestų savivaldybių žinion.

Pagal šitą potvarkį nuo 1943.IV.1 d. savivaldybės įpareigojamos, kiek leidžia jų jėgos ir galimumai, naujai pavestos sveikatos srities medžiaginę ir asmeninę priežiūrą taip tvarkyti, kaip to reikalauja sveikatingumo interesai.

Savivaldybės pagal šitą potvarkį turės joms atitenkančias ligonines 1943.IV.1 d. perimti su asmeniniais ir daiktiniais ištekliais. Nuo šios dienos ir Jūs turėsite padengti susidarančias išlaidas. Pereinamuoju metu, Jūs gausite iš generalianės srities biudžeto atitinkamų sumų, kol Jums truks mokesčių arba kitų pajamų šaltinių padengti papildomoms išlaidoms. Kur prie minėtų ligoninių yra prijungtos buvusios žydiškos arba kitos nacionalizuotos privačios nuosavybės ligoninės, kaip jų dalys, ten dėl nuosavybės teisių bus dar ypatingų nurodymų. Tuo tarpu jos kartu perimamos savivaldybių. Kad savivaldybių valdomose ligoninėse būtų garantuotas įgyvendinimas tokių priemonių, kurių reikia imtis dėl vienodumo ir visuotinių bendrojo sveikatingumo interesų, ir kad būtų galima greitai pašalinti pasirodžiusią už atskirų apskričių ribų išplitusią negerovę, įsakau štai ką;

1) Vyr. sveikatos valdyba, kaip Vidaus vadybos departamentas, gali duoti įsakymų savivaldybėms. Specialius nurodymus ji, apskritai, turi duoti betarpiškai ligoninių vedėjams.

2) Savivaldybių viršininkai privalo klausyti visų Vyr. sveikatos valdybos įsakymų. Jie atsako už jų įvykdymą.

Vyriausiojo gydytojo atsakingumas savivaldybės arba savivaldybių sąjungos vadovui dėl specialybinių nurodymų vykdymo neliečiama. Ligoninės vedėjas visai atsako už savo įstaigos veikimą. Savivaldybių vadovas turi teisės kištis į specialinį ligoninės veikimą.

3) Vyr. sveikatos valdybos nurodymai turi būti tuojau vykdomi, ypač tokiais atvejais, kada dėl už vietos ribų išeinančių interesų ir negerovių (epidemijų, katastrofų) ir dėl sveikatingumui palaikyti priemonių suvienodinimo Vyr. sveikatos valdyba turi griebtis ypatingų priemonių. Priemonės ir tada turi kuo greičiausiai būti vykdomos, kada jos išeina iš įsakytųjų savivaldybių kompetencijos (laikinis specialistų įmonių įrengimo, ligoninių uždarytų skyrių, perkėlimas, pvz., epidemijos grėsmės atveju).

Tokių priemonių galima griebtis tiktai kuo labiausiai atsižvelgiant į interesus tų savivaldybių, kurių ligoninės šitų priemonių yra paliečiamos ir jos reikalingos Generalinio Komisaro sutikimo. Minėtais atvejais tuojau turi įvykti paliestųjų savivaldybių atsiskaitymas.

4) Ligoninių etatai, kaip savivaldybių ir savivaldybių sąjungų etatų dalis, prieš pateikiant savivaldybių departamentui patvirtinti, turi būti siunčiami Vyr. sveikatos valdybai, kad ji pareikštų savo nuomonę. Vyr. Sveikatos valdyba turi teisę sužinoti ligoninės vedėjo nuomonę dėl etatų per savivaldybės vadovą. Į pamatuotus Vyr. sveikatos valdybos dalykinius abejojimus reikia atsižvelgti. Vyr. sveikatos valdyba, jei ji reikalauja, gale kiekvienų biudžetinių metų turi gauti pranešimą apie faktinąsias ligoninės pajamas ir išlaidas.

Tos savivaldybės, kurių ligoninė neatitinka modernių reikalavimų, iš einamųjų lėšų turi sudaryti fondus. Šie fondai bus vartojami ligoninių gerinimui.

5) Ligoninių gydytojai ir tarnautojai yra atitinkamos savivaldybės tarnautojai. Jie, kaip tokie, priklauso jų vedėjų.

Priimant arba atleidžiant gydytojus arba medicinos speicialistus, turi būti gaunamas Vyr. sveikatos valdybos sutikimas. Savivaldybių ir savivaldybių sąjungų vadovai turi teisę ir pareigą, pavojaus atveju, patys imtis atitinkamų priemonių. Tais atvejais tuojau po to turi būti gautas Vyr. sveikatos valdybos sutikimas.

6) Specialusis savivaldybių ligoninių personalas yra įpareigotas pagal Vyr. sveikatos valdybos Generalinio direktoriaus nurodymus priimti pašalines tarnybas kitose valstybinio sveikatingumo įstaigose.

Savivaldybių ligoninių įrengimai turi būti už atitinkamą atlyginimą perleidžiami kitoms sveikatingumo įstaigoms ir organizacijoms.

Už tikrumą
(pas.) *Peitz,* (pas.) *v. Fritsch*
Finansinis kontrolierius.
Kaunas, 1943.V.24 d.

Vyriausios sveikatos valdybos generalinis direktorius dr. B. Matulionis, pasitaręs su Pirmuoju ir Vidaus reikalų generaliniu tarėju gen. P. Kubiliūnu, remdamasis generalinio komisaro Kaune įsakymu, išleido nurodymus, pagal kuriuos ligoninės buvo perduotos apskričių ir miestų savivaldybėms.

Tvirtinu:
Gen. P. Kubiliūnas;
Pirmasis ir Vidaus reikalų
Generalinis tarėjas.
1943.VI.8 d.

NURODYMAI DĖL LIGONINIŲ PERDAVIMO APSKRIČIŲ IR MIESTŲ SAVIVALDYBĖMS

Pasirėmęs pono Generalinio Komisaro Kaune 1943.V.22 d. raštu Nr. 2 V 251 2G, 2F-H 1327 Li nustatau žemiau išvardytų ligoninių perdavimo tvarką apskričių ir miestų savivaldybėms bei jų tolimesnį tvarkymąsi:

1. Visos šitame rašte išvardytos ligoninės nuo 1943 m. balandžio mėn. 1 d. perduodamos apskričių ir miestų savivaldybėms.

2. Perduodamų ligoninių turtui surašyti apskričių ir miestų gydytojai, susitarę su miesto burmistru ar apskrities savivaldybės pirmininku, skiria komisijas.

Komisijos pirmininką skiria apskrities ar miesto savivaldybė, o du narius apskrities ar miesto gydytojas iš perduodamų ligoninių pareigūnų.

Komisijos surašo Vyr. sveikatos reikalų valdytojo 1941.XI.29 d. įsakyme Nr. 170 nurodyto pavyzdžio aktus trimis egzemplioriais. vienas akto egzempliorius siunčiamas Vyr. sveikatos valdybai, antras — miesto ar apskrities savivaldybei, o trečias — lieka toje ligoninėje, kurios turtas surašytas. Apskrities valdyba ir miesto burmistras vieną akto nuorašų pasiunčia Savivaldybių departamentui. Perduodamų ligoninių aktai turi būti nusiųsti Vyr. sveikatos valdybai ne vėliau, kaip iki 1943 m. liepos mėn. 15 d.

3. Visos ligoninės perduodamos su visu joms priklausančiu judomu ir nejudomu turtu bei su visais aktyvais ir pasyvais.

4. Perduodamos — perimtos ligoninės išlaikomos atitinkamų apskričių ar miestų savivaldybių, todėl nuo 1943 m. balandžio mėn. 1 d. iš Vyr. sveikatos valdybos biudžeto išbraukiamos.

Kadangi tos ligoninės iki 1943.VI.1 d. kreditus yra gavusios iš Vyr. sveikatos valdybos ir pajamas nešė iždan, tai, kad Vyr. sveikatos valdyba galėtų atiskaityti su Finansų valdyba, perduodamos ligoninės iki 1943.VII.1 d. turi pristatyti Vyr. sveikatos valdybai gautų pajamų apyskaitas už laikotarpį nuo 1943.IV.1 d. iki paskutinių pajamų įnešimo į iždą dienos. Vėliau gautos pajamos iždan nebenešamos.

5. Nuo 1943.VI.1 d. perduodamos ligoninės reikalingas išlaikymui lėšas gauna iš atitinkamų savivaldybių.

6. Perduodamų ligoninių tolimesnė ūkinė ir mediciniška priklausomybė bei reikalai tvarkomi vadovaujantis p. Generalinio Komisaro 1943.V.22 d. raštu

Nr. 2 V 251

---

2 G 2 F—H 1327 Li

7. Pridedame sąraše išvardytų ligoninių perdavimas-perėmimas turi būti atliktas ne vėliau kaip iki 1943 m. birželio mėn. 25 d.

Priedas: 1) P. Generalinio Komisaro 1943.V.22 rašto

Nr. 2 V 251

2G, 2F—H 1327 Li

vertimas.

2 Perduodamų ligoninių sąrašas.

Mockus,
Savivaldybių departamento
direktorius

Dr. B. Matulionis,
Vyr. sveikatos valdybos
generalinis direktorius

Kaunas,
1943 m. birželio mėn. 8 d.
Nr. 6553.

Sąrašas ligoninių, kurios nuo 1943 m. balandžio mėn. 1 d. perduodamos savivaldybėms.

Eil. Nr.	Ligoninės pavadinimas	Adresas	Pastaba
1	Kauno VII-ji ligoninė	Kaunas, Petrausko 16	
2	Vilniaus I-ji ligoninė	Vilnius, Vasario g. 8	
3	Švenčionių apskr. ligoninė	Švenčionys	
4	Adutiškio apylinkės ligoninė	Adutiškis	
5	Tauragės apskrities ligoninė	Tauragė	
6	Telšių apskrities ligoninė	Telšiai (prie ligoninės yra prijungta buv. žydų ligoninė su 32 lovomis)	

7	Plungės apylinkės ligoninė	Plungė
8	Trakų apskrities ligoninė	Trakai
9	Eišiškių apskrities ligoninė	Eišiškės
10	Kaišiadorių apylinkės ligoninė	Kaišiadorys
11	Ukmergės apskrities ligoninė	Ukmergė
12	Utenos apskrities ligoninė	Utena
13	Molėtų apylinkės ligoninė	Molėtai
14	Vilkaviškio apskrities ligoninė	Vilkaviškis (prie ligon. yra prijungta buv. žydų ligoninė su 5 lovomis)
15	Zarasų apskrities ligoninė	Zarasai
16	Šumsko apylinkės ligoninė	Šumskas
17	Alytaus apskrities ligoninė	Alytus
18	Biržų apskrities ligoninė	Biržai
19	Joniškėlio apylinkės ligoninė	Joniškėlis
20	Kėdainių apskrities ligoninė	Kėdainiai
21	Kretingos apskrities ligoninė	Kretinga
22	Lazdijų apskrities ligoninė	Lazdijai
23	Marijampolės apskrities ligoninė	Marijampolė
24	Mažeikių apskrities ligoninė	Mažeikiai
25	Panevėžio apskrities ligoninė	Panevėžys (prie ligon. prijungta buv. žydų ligoninė su 86 lovomis)
26	Kupiškio apylinkės ligoninė	
27	Raseinių apskrities ligoninė	Raseiniai (prie ligoninės prijungta
buv.		buv. žydų ligoninė su 20 lovų)
28	Rokiškio apskrities ligoninė	Rokiškis
29	Pandėlio apylinkės ligoninė	Pandėlis
30	Šakių apskrities ligoninė	Šakiai
31	Šiaulių miesto ligoninė	Šiauliai (prie ligoninės prijungta buv. žydų ligoninė su 10 lovų)
32	Joniškio apylinkės ligoninė	Joniškis
33	Pakruojo apylinkės ligoninė	Pakruojis
34	Šaukėnų apylinkės ligoninė	Šaukėnai
35	Svyrių apskrities ligoninė	Svyriai
36	Ašmenos apskrities ligoninė	Ašmena
37	Benekonių apylinkės ligoninė	Benekoniai
38	Smurgainių apylinkės ligoninė	Smurgainiai.

Dr. B. Matulionis,

1943. VI.8d. *Vyr. sveikatos valdybos generalinis direktorius.*

Taip pat buvo likviduotos ambulatorijos, poliklinikos ir sveikatos punktai, t.y., visos tos įstaigos, kuriose gyventojai gaudavo nemokamą gydymą. Tas įstaigas likviduoti buvo paskelbti nurodymai.

NURODYMAI DĖL AMBULATORIJŲ LIKVIDAVIMO.

Ryšium su Socialinio draudimo įvedimu, Generalinio Komisaro Kaune 1943 m. birželio mėn. 28 d. parėdymu, visos Lietuvoje esančios ambulatorijos ir poliklinikos, išskyrus ambul. prie V. D. un-to klinikų, su visu joms priklausančiu turtu nuo š.m. rugpjūčio mėn. 1 d. turi būti perduotos Socialinio draudimo įstaigai patikėtinio teisėmis.

Įgyvendinimui minimo parėdymo įsakau:

1. Apskričių gydytojams tuojau sudaryti visų ambulatorijų turto sąrašus trijuose egzemplioriuose š.m. rugpjūčio mėn. 1 d. Ambulatorijų turto perdavimas Socialinio draudimo įstaigos atstovui atliekamas pagal sudarytus sąrašus. Turto priėmimo-perdavimo sąrašuose turi pasirašyti apskrities gydytojas, ambulatorijos vedėjas ir Socialinio draudimo įstaigos atstovas. Vienas visų išvardintų asmenų pasirašytas turto sąrašas ne vėliau kaip iki 1943.VIII.10 d. turi būti prisiųsts Vyr. sveikatos valdybai. Antras egzempliorius lieka apskrities gydytojo įstaigoje, o trečias egzempliorius Socialinio draudimo įstaigoje.

2. Socialinio draudimo įstaiga perimtą ambulatorijų turtą patikėtinio teisėmis ne desponuoja, bet palieka jį vietoje.

3. Apskričių gydytojai nuo 1943.VIII.1 d. ambulatorijų patalpas pernuomoja toje vietoje liekančiam gydytojui privačiai praktikai verstis. Pernuomoti galima tik tokiam gydytojui, kuris turės Sveikatos rūmų leidimą toje vietoje praktikuoti. Jei vietos gydytojas ambulatorijos patalpų išnuomoti nenori, tai apskrities gydytojas nuomos sutartį dėl ambulatorijos patalpų nutraukia nuo 1943.VIII.1 d.

4. Apskričių gydytojai, ambulatorijų vedėjus, ambulatorijų gydytojus, dantų gydytojus ir padienes tarnaites-sanitares atleidžia iš tarnybos nuo 1943.VIII.1 d. Visus atleidžiamuosius apskričių gydytojai turi ne vėliau kaip nuo 1943.VII.15 d. įspėti raštu, kad jie nuo 1943.VIII.1 d. iš tarnybos bus atleisti. Atleistieji kompensacijų negauna. Medic. seserys ir akušerės bei kiti apskričių ambulatorijų tarnautojai, kurie nebus perkelti į kitas gydomąsias įstaigas, arba nebus vietoje liekančio gydytojo privačiai praktikai verstis pasamdyti pas jį dirbti, iš tarnybos neatleidžiami. Jiems atlyginimas mokamas ir toliau iki atskiro Generalinio Komisaro Kaune patvarkymo. Tos med. seserys ir apskričių ambulatorijų kiti tarnautojai, kurie norės iš tarnybos pasitraukti, jų pačių prašymu, gali būti iš tarnybos atleidžiami.

5. Apskričių gydytojai ne vėliau kaip iki 1943.VII. 25 d. pateikia Vyr. sveikatos valdybai vardinį sąrašą, nurodant, kuris ambulatorijos personalas pasilieka dirbti pas vietos gydytoją, kaip tarnautojas, kas iš tarnybos visai atleidžiamas, kas nori persikelti į kitas gydomąsias įstaigas, kas nori savo prašymu iš tarnybos pasitraukti. Sąraše turi būti nurodyta tarnautojo pavardė ir vardas, gimimo metai, pareigos ir gautas iki šiolei atlyginimas.

6. Uždaromų ambulatorijų turtą Generalinio komisaro Kaune įsakyta perleisti gydytojams ir akušerėms. Turto perleidimo sąlygos bus paskelbtos vėliau. Gydytojai ir akušerės, liekančios toje vietoje verstis privačia praktika ir turintieji Sveikatos rūmų leidimą toje vietoje praktikuotis, gali laikinai ambulatorijų turtą iš Socialinio draudimo įstaigos išnuomoti, sudarydami sutartį. Sutarties pavyzdys bus nurodytas apskričių gydytojams vėliau. Išnuomojamo ambulatorijų turto faktiną perdavimą vykdo apskričių gydytojai. Gydytojai ir akušerės, kurie nori ambulatorijų turtą įsigyti nuosavybėn, paduoda apskričių gydytojams prašymus nurodant kokį turtą nori įsigyti iš ambulatorijų ir kokius nuosavus mediciniškus instrumentus turi dabar. Apskričių gydytojai, patikrinę tokius pareiškimus ir pareiškę dėl jų savo nuomonę, siunčia Vyr. sveikatos valdybai ir laukia tolimesnių nurodymų.

7. Dispanserių, motinos ir vaiko centrinių konsultacijų bei konsultacijų punktų ir mokyklų sanitarinės priežiūros, šie pertvarkymai neliečia.

8. Ambulatorijų išlaikymo išlaidoms nuoma už patalpas šviesą, vandentiekį, telefoną ir kitos turi būti padengtos iki 1943.VIII.1 d.

Nuo 1943.VIII.1 d. ambulatorijų išlaikymo kreditai bus nutraukti.

Kreditų likučiai skirti ambulatorijų išlaikymui ir gautos ambulatorijų pajamos turi būti įneštos į Finansų Kasų atitinkamus sąmatos straipsnius kreditams papildyti.

9. Ambulatorijoms leistų kreditų ir biudžetinių išlaidų bei pajamų apyskaitos už laikotarpį nuo 1943.IV.1 d. iki 1943.VIII.1 d. turi būti apskričių gydytojų pateiktos Vyr. sveikatos valdybai ne vėliau kaip 1943.VIII.15 d.

10. Tie ambulatorijų vedėjai ir gydytojai, kurie buvo paskirti antraeilėms mokyklų sanitarinės priežiūros pareigoms, tas pareigas eina ir toliau, kol Vyr. sveikatos valdyba nenustatys kitaip.

11. Dabar esančios prie ambulatorijų akušerės iki atskiro Generalinio Komisaro Kaune patvarkymo savo vietose ir pareigose pasilieka ir toliau.

Dr. B. Matulionis,
Vyr. Sveikatos Valdybos Generalinis Direktorius.
Kaunas,
1943 m. liepos mėn. 9 d.
Nr. 7907.

Pertvarkant Lietuvos gydymo sistemą, 1943 m. antroje pusėje veikė 62 ligoninės su 7795 lovomis, 10 tuberkuliozės sanatorijų su 1290 lovų, 13 gimdymo namų su 10 lova, 19 tuberkuliozinių dispanserių, 19 odos ir veneros ligų dispanserių, 12 trachomos dispanserių ir 21 motinos ir vaiko konsulatcijos punktas. Vaistinių Lietuvoje buvo tuo metu 280. 1943 m. lapkričio mėn. 1 d. Lietuvoje praktika vertėsi 998 gydytojai, 388 dantų gydytojai; tuo pačiu metu buvo 874 akušerės, 903 med. seserys. Farmacijos srityje dirbo 154 chemikai-vaistininkai, 130 provizorių ir 323 provizorių padėjėjai.

Nuo 1943 m. rugpjūčio mėn. 1 d. panaikinus nemokamą gydymą ir įvedus socialinį draudimą pagal naujus nuostatus, ligonių galėjo būti dvi kategorijos — sociališkai apdraustieji, už kurių gydymą medicinos personalui mokėjo Sveikatos rūmai, ir neapdraustieji, kurie už gydymą turėjo patys mokėti. Apdraustiesiems ir neapdraustiesiems ligoniams medicinos pagalba buvo teikiama privačiuose gydytojų kabinetuose arba anksčiau veikusiose ambulatorijose bei poliklinikose. Už apdraustųjų ir neapdraustųjų gydymą gydytojams buvo nustatytos taksos.

Neapmokamo gydymo laikotarpiu buvo suorganizuotos stambios ambulatorijos, poliklinikos su reikalinga aparatūra, rentgeno kabinetais, laboratorijomis. Nemokamą gydymą panaikinus, karo metu gydytojai negalėjo įsigyti reikalingos aparatūros. Kai kuriose vietose jie suorganizavo privačius gydytojų kolektyvus, nupirko arba išnuomojo iš Socialinio draudimo įstaigos buvusias ambulatorijas arba poliklinikas ir jose dirbo. Taip, pvz., Kaune susidarė trys gydytojų kolektyvai.

Pirmoji gydytojų kolektyvo poliklinika buvo Mickevičiaus g-vėje Nr. 2. Ji aptarnavo visus miesto centro gyventojus. Jos vedėju buvo gyd. M. Nasvytis.

Antroji gydytojų kolektyvo poliklinika buvo K. Petrausko g-vėje Nr. 16. Ji aptarnavo Žaliojo kalno gyventojus ir jos vedėjas buvo gyd. Zenonas Danilevičius.

Trečioji poliklinika buvo Nemuno gatvėje Nr. 26. Ji aptarnavo senamiesčio, Aleksoto ir Vilijampolės gyventojus. Jos vedėju buvo gyd. Bronius Kazlauskas.

Po visų generalinio komisaro įsakymų ir patvarkymų sveikatos reikalų administravimas pasidarė komplikuotas, suveltas. Įsakymai ir nurodymai ėjo ne tik iš Vyriausios sveikatos reikalų valdybos, bet ir iš Pirmojo ir Vidaus reikalų tarėjo, taip pat ir iš okupacinės valdžios generalinio komisaro ir net iš Reich'o komisaro Rytų kraštui Rygoje. Prie generalino komisaro Kaune Sveikatos skyriuje dirbo vokietis gyd. Obst ir gyd. Anderson, vokietis, repatrijavęs į Vokietiją iš Estijos.

Tačiau, kad ir kaip ir didelė buvo šita juridinė ir administracinė painiava, gydytojų ir kito medicinos personalo patriotizmo, idealizmo ir savo profesijai atsidėjimo dėka lietuvių tautos sveikatingumo aprūpinimas, kad ir labai sunkiomis karo sąlygomis, buvo pakenčiamas. Draudimas ligoje, draudimas nuo nelaimingų atsitikimų ir pensijų reikalas buvo pavestas Socialinio draudimo įstaigai, kurios valdytoju buvo paskirtas seniau buvęs Kauno apygardos ligonių kasos direktorius Marcinkus.

Susidarius neaiškumams, Vyr. sveikatos valdybos generalinis direktorius 1943 m. liepos mėn. 3 d. per radiją paskelbė bendrus nurodymus, kaip visi įstatymai ir įsakymai turi būti vykdomi. Tie nurodymai buov išspausdinti *Lietuviškoji Medicina,* 1943 m. Nr. 7-8 žurnale ir čia perspausdinami.

Lietuviškoji Medicina, 1943, Nr. 7-9.

Socialino draudimo reikalais.

I
PERTVARKOMAS MEDICINOS PAGALBOS TEIKIMAS

Šių metų liepos mėn. 3 d. vyr. sveikatos valdybos generalinis direktoriuis dr. B. Matulionis per radiją paskelbė visiems gydytojams ir dantų gydytojams atitinkamų nurodymų dėl medicinos praktikos suprivatinimo ir naujai įvedamo socialino draudimo vykdymo.

Pradėdamas savo pareiškimą Gen. direktorius dr. B. Matulionis nurodė, kad nuo rugpjūčio 1 d. panaikinamas neapmokamas gydymas. Vietoje ligšiolinio aprūpinmo ligoje ir pensijų, įvedamas nuo rugpjūčio 1 d. socialinis draudimas, kuris apims draudimą ligoje, draudimą nuo nelaimingų atsitikimų ir pensijas. bus draudžiami privalomai darbininkai ir tarnautojai, kurių mėnesinis atlyginimas nebus didesnis kaip 300 RM ir laisvu noru apsidraudžiantieji. Socialinį draudimą vykdys Lietuvos socialinio draudimo įstaiga; pensijų reikalams prie jos veiks Pensijų įstaiga. Profesinių sąjungų centro biuro Socialinio draudimo skyrius pereis Socialinio draudimo įstaigai, kurios valdytoju yra paskirtas seniau buvęs Kauno apygardos ligonių kasos direktorius Marcinkus.

Toliau Gen. direktorius dr. B. Matulionis pateikė savo pareiškime platesnių žinių apie Socialinio draudimo potvarkiu numatytas draudžiamųjų pareigas ir teises bei jų aprūpinimą.

(Apie tai „Ateityje" prieš kurį laiką jau buvo rašyta). Toje pat pareiškimo vietoje ypač buvo užakcentuota ta aplinkybė, kad tinkamam apdraustųjų aprūpinimui ligoje Socialino draudimo įstaiga sudaro sutartis su Sveikatos rūmais, bet ne su atskirais asmenimis — gydytojais, dantų gydytojais, akušerėmis, vaistininkais ir pan. Sveikatos rūmai savo ruožtu įpareigoja jiems prieklausančias profesines grupes aptarnauti apdraustuosius. Vadinasi, tik Sveikatos rūmai organizuos apdraustųjų medicininką aprūpinimą. Tai turi didelės reikšmės visoms medicinos srities profesinėms grupėms, nes Socialinio draudimo įstaiga, neturėdama teisės tiesiogiai tartis su gydytojais, dantų gydytojais, akušerėmis ir farmacininkais, priešingai anksčiau veikusioms ligonių kasoms, neturi teisės steigti savo ambulatorijų, poliklinikų, laboratorijų, vaistinių, ligoninių ir t.t. Visas apdraustųjų mediciniško aprūpinimo darbas pereina į gydytojų privačius kabinetus ir į suprivatinamas vaistines. Tuo būdu mediciniškas darbas galutinai suprivatinamas. Numatoma ateityje, kad visas ambulatorinis gydymas ir tyrimas — turės priklausyti tiktai tokioms įstaigoms, kurias išlaiko gydytojas ar Sveikatos rūmai, kad ligonių kasų ar savivaldybių gydomosios įstaigos nedarytų gydytojų praktikai konkurencijos ir nebūtų mažinama privati gydytojų praktika. Todėl nuo rugpjūčio 1 d. Reichskomisaro įsakymu bus Lietuvoje uždaromos visos ambulatorijos ir poliklinikos. Paliekami tiktai džiovos, veneros ligų ir trachomos dispanseriai bei motinos ir vaiko konsultacijos. Iš dispanserių ir konsulatacijų gydomosios funkcijos taip pat numatoma išimti. Savivaldybių ambulatorijų, kurios gydytų neturtinguosius, nenumatoma steigti — savivaldybės šelpiamus neturtinguosius turės gydyti tuo pačiu būdu, kaip Socialinio draudimo įstaiga gydys apdraustuosius. Nenumatoma ambulatorijų ir prie ligoninių; ligoninių direktoriai ir skyrių vedėjai pasiskirtomis valandomis ligoninėse ambulatorinius ligonius galės priiminėti privačiai, sumokėdami įstaigai nuomą už jos būsto panaudojimą savo privačiai praktikai.

Kad Lietuvoje medicinos pagalba būtų aprūpinti apdraustieji, šelpiamieji ir neapdraustieji, reikalingas tikslus medicinos personalo paskirstymas, jo darbo tvarkymas ir priežiūra. Tam tikslui Reichskomisaro įsakymu šių metų pavasarį įsteigti Lietuvos sveikatos rūmai.

Apibūdinęs Sveikatos rūmų organizaciją bei kompetenciją, Gen. direktorius dr. B. Matulionis toliau paaiškino, kad Sveiktos rūmai nėra kuri nors sąjunga, bet vieša įstaiga. Medicinos darbuotojų priklausymas Sveikatos rūmams yra privalomas. Nariu pasidaro kiekvienas darbuotojas automatiškai; pareiškimai priimti į Sveikatos rūmus nereikalingi. Kiekvienas medicinos darbuotojas, kurio profesinė grupė suminėta Sveikatos rūmų steigimo potvarkyje, privalo tuojau suteikti apie save žinių, užpildydamas tam tikras anketas, kurių blankai šiomis dienomis bus išsiuntinėti apskričių ir miestų gydytojams.

Sveikatos rūmų vadovybė jau paskirta: Valdytojas ir gydytojų profesinės grupės vadovas — prof. Pr. Gudavičius, dantų gydytojų grupės vadovas — doc. dr. Vyt. Damijonaitis, farmacininkų grupės vadovas — chemikas-vaistininkas Gabrėnas, med. seserų grupės vadovė — med. ses. Gudauskienė, akušerių grupės vadovė — akuš. Šindleraitė ir valdžios gydytojas — Vyr. sveikatos valdybos Sanitarijos direkcijos viršininkas gyd. Vyt. Juškys.

Sveikatos rūmai šiuo metu yra organizavimo stadijoje. Numatoma prie pagrindinių profesinių grupių įsteigti pogrupes, pvz., slaugytojoms, felčeriams ir pan. Sveikatos rūmų skyriai numatyta įsteigti: 1) Kaune — Kauno mieste bei apskričiai ir Kėdainių, Marijampolės, Vilkaviškio ir Šakių apskritims; 2) Vilniuje — Vilniaus m. bei apskričiai ir Trakų, Svyrių ir Ašmenos apskritims; 3) Šiauliuose — Šiaulių m. bei apskričiai ir Rasienių apskr.; 4) Panevėžyje — Panevėžio m. bei apskr. ir Biržų ir Rokiškio apskritims; 5) Telšiuose — Telšių, Kretingos, Tauragės ir Mažeikių apskritims; 6) Alytuje — Alytaus, Eišiškių ir Lazdijų apskritims; 7) Utenoje — Utenos, Zarasų ir Švenčionių apskritims.

Panaikinant neapmokamą gydymą, ambulatorijas ir poliklinikas Sveikatos rūmai yra įpareigoti garantuoti visame krašte medicinos pagalbos teikimą ir todėl turi tiksliai visame krašte paskirstyti medicinos personalą. Šiomis dienomis tuo reikalu bus paskelbtas atitinkamas potvarkis. Pagal jį numatoma, kad nuo rugpjūčio 1 d. verstis gydytojo ar dantų gydytojo praktika tam tikroje vietoje, ar tos vietos rajone bus reikalingas Sveikatos rūmų

leidimas. Sveikatos rūmai paskelbs sąrašą vietų, kuriose bus leidžiama praktikuoti gydytojams ir dantų gydytojams. Sveikatos rūmai turi teisę gydytojų ir dantų gydytojų praktikos vietas suskirstyti į grupes pagal jų būtinumą. Gydytojų ir dantų gydytojų praktikos vietų sąrašą Sveikatos rūmai sudarys pagal Lietuvos gyventojų gydytojais ir dantų gydytojais aprūpinimo būtinumą. Kiekvienas gydytojas, norįs Lietuvoje praktikuoti, ligi rugpjūčio 1 d. turi pasirūpinti gauti iš Sveikatos rūmų paskyrimą į kurią nors praktikai paskirtą vietą.

Dantų gydytojo ar gydytojos paskyrimas į miestus reikalingas penkerių metų praktikos kaimo sąlygose įrodymo. Gydytojai specialistai nuo šitos pareigos galės būti atleidžiami. Gydomųjų įstaigų gydytojai ir dantų gydytojai taip pat gali prašyti, kad jiems būtų paskirta praktikai vieta jų tarnybos rajone. Sveiktos rūmai, susitarę su Vyr. sveikatos valdyba, gali gydomųjų įstaigų gydytojus ir dantų gydytojus įpareigoti užsiimti praktika.

Kad būtų patikrintas tautos sveikatingumas, kiekvienas gydytojas ir dantų gydytojas, kuriam suteiktas leidimas apsigyventi ir praktika verstis, bus įpareigojamas gydyti Socialinio draudimo įstaigos apdraustuosius ir viešųjų šelpimo įstaigų šelpiamuosius. Čia išimtį pagal prašymą gali padaryti Sveikatos rūmai. Privalomas gydytojų darbas todėl yra numatomas, kad šiuo metu, kada jaučiamas didelis gydytojų trūkumas ir esantieji gydytojai labai apkrauti darbu, nelaukiama, jog atsirastų pakankamas savanorių gydytojų skaičius, kuris pajėgtų aptarnauti draudžiamuosius ir šelpiamuosius.

Gydytojai ir dantų gydytojai, kurie jau užsiima praktika arba numato 1943 m. ją pradėti, turės ligi liepos 10 d. įteikti Sveikatos rūmams pareiškimą raštu, kad jiems būtų paskirta gydytojo arba dantų gydytojo praktikos vieta. O tiems gydytojams, kurie nepaprašys arba ne laiku paprašys, praktikai vietą galės paskirti Sveikatos rūmai savo nuožiūra. Paskyrimo vietoje darbą gydytojai turės pradėti ne vėliau kaip praėjus mėnesiui po paskyrimo. Gydytojams ir dantų gydytojams, kurie ligi spalio 1 d. neturės leidimo apsigyventi praktikai, tolimesnis užsiėmimas praktika bus uždraustas.

Sveikatos rūmai atskiras Lietuvos vietas galės paskelbti esant sveikatos globos atžvilgiu negerovės stovyje. Tokiose vietose praktikuojantiems gydytojams honorarų apskaičiavimo atžvilgiu bus daroma ypatingų lengvatų.

Vykdant socialinį draudimą ir suprivatinant medicinos praktiką, Generalinis Komisariatas nustatė, kad Socialinio draudimo įstaiga, patikėtinio teisėmis, nuo rugpjūčio 1 d. perims visas ambulatorijas ir poliklinikas su jų inventoriumi, neatsižvelgdama į tai, kam tos įstaigos ligi šiol priklausė. Likviduojamų ambulatorijų ir poliklinikų turtą numatoma perleisti gydytojams. Sąlygos, pagal kurias tas turtas gydytojams bus perleidžiamas, paaiškės vėliau. Šiuo metu yra nustatoma, kad gydytojas ar dantų gydytojas, gavęs leidimą apsigyventi praktikai, ambulatorijos ar poliklinikos turtą gali iš Socialinio draudimo įstaigos perimti nuomos pagrindais pagal sutartis. Mediciniško turto, kurį valdo Socialinio draudimo Įstaiga, paskirstymą sprendžia apskrities ar miesto gydytojas, gavęs Vyr. sveikatos valdybos nurodymų.

Toliau pranešime buvo paliesti techniškieji ambulatorijų ir poliklinikų turto perdavimo bei perėmimo klausimai, o taip pat ir ambulatorijų bei poliklinikų personalo reikalai.

— Apskričių gydytojai ne vėliau kaip ligi rugpjūčio 1 d. turi pranešti Vyr. sveikatos valdybai, kurį ambulatorijų personalą perima gavę praktikos vietą gydytojai, kurį ambulatorijų tarnautojų nori persikelti į kitas gydymo įstaigas ir kurie tarnautojai nori būti atleisti.

Visų gydytojų ir dantų gydytojų paskyrimai antraeilėms pareigoms, kurie pasilieka senoje gyvenamoje vietoje, ir toliau galioja, jei antraeilių pareigų tarnybinė vieta nepanaikinama.

Sveikatos rūmai numato perimti tas ambulatorijų ir poliklinikų patalpas bei įrengimus, kurių perimti atskiri gydytojai nepajėgė; tokias patalpas ir įrengimus patys Sveikatos rūmai perduos gydytojams, padėdami jiems įsikurti.

Vykdant medicinos praktikos suprivatinimą, Kainų įstaiga, kaip tenka patirti, tuojau paskelbs privalomas taksas. Kai tos taksos bus paskelbtos, Sveikatos rūmai duos reikalingų

nurodymų ir paaiškinimų, kaip jomis naudotis.

Apie atlyginmą už apdraustųjų gydymą yra nustatytas toks atlyginimo principas — Socialinio draudimo įstaiga už kiekvieną apdraustąjį per metus sumokės tam tikrą sumą Sveikatos rūmams. Šitą mokestį dar nustatys Reicho Komisaras. Priklausantį kiekvienam gydytojui atlyginimą išmokės patys Sveikatos rūmai. Numatoma, kad Sveikatos rūmai garantuos gydytojams tam tikrą pajamų minimumą.

Apie medicinos seserų ir akušerių darbą ir atlyginimus numatytas atskiras pranešimas.

Pagal tuos bendrus nurodymus visi tie reikalai buvo tvarkomi iki vokiečių okupacijos pabaigos ir antrosis rusų okupacijos.

Gražiai papildo, atvaizdavęs sveikatos būklę ir rūpesčius abiejų okupacijų metu dr. Jurgio Starkaus straipsnis apie apskričių gydytojų veiklą tuo metu.

Dr. Jurgis Starkus

APSKRIČIŲ IR MIESTŲ GYDYTOJŲ DARBAS SOVIETŲ IR VOKIEČIŲ OKUPACIJŲ METAIS LIETUVOJE (1940-1944)

Dr. Jurgis Starkus

Nepriklausomos Lietuvos valstybė administraciniu atžvilgiu buvo padalinta į apskritis, šios į valsčius, valsčiai į seniūnijas. Didesni miestai turėjo atskirą, iš dalies panašią į apskričių administraciją. Sanitarijos, gydymo ir kitokiems sveikatos reikalams prižiūrėti buvo kiekvienoje apskrityje apskrities gydytojo įstaiga. Lietuvoje, įskaitant 1939 m. atgautą Vilniaus krašto dalį, buvo 25 apskritys, o miestų, savarankiškai administraciniu atžvilgiu besitvarkančių, buvo 4: Vilnius, Kaunas, Šiauliai ir Panevėžys. Šiuose miestuose buvo miesto gydytojo įstaiga. Apskričių ir miestų gydytojų sanitarinės ir sveikatos priežiūros sritis buvo gana plati Be to, jiems būdavo skiriamos įvairios laikinos ar sezoninės pareigos. Apie jas šiame straipsnyje paminėsiu atskirai.

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu apskričių ir miestų gydytojai buvo skiriami ir atleidžiami Vidaus reikalų ministerijos ir buvo Sveikatos departamento žinioje. Šiam departamentui gydytojai buvo atsakingi už savo darbą. Pirmosios sovietų okupacijos metu buvo įsteigtas Sveikatos komisariatas. Sveikatos komisaru paskirtasis Leonas Koganas daugumą apskričių gydytojų atleido iš pareigų ir jų vieton paskyrė naujus. Taip pat ir miestų gydytojai buvo pakeisti naujais.

Įvedant krašte sovietinę santvarką, sveikatos reikalų tvarkymas buvo radikaliai pakeistas per labai trumpą laiką. Įvesta visuotinis nemokamas gydymas. Apskričių ir miestų gydytojų įstaigų personalas buvo žymiai padidintas, įvesti nauji etatai suvalstybintų sveikatos punktų (dabar jau vadinamų gydymo ambulatorijom) išlaidoms ir personalo algoms tvarkyti. Sveikatos punktų gydytojų, o taip pat ir visai privačiai praktikuojančių gydytojų kabinetai: patalpos, mediciniški instrumentai ir visas kitas inventorius buvo nusavintas ir perduotas apskričių ir miestų gydytojų įstaigoms.

Apskričių gydytojai dažnokai vizituodavo valsčių (dabar jau apylinkėmis vadinamų) ambulatorijas, tikrindami gydytojų darbą, o šalia to, neoficialiai stebėdavo gydytojų politines pažiūras, sekdavo jų sovietams priešingą nusiteikimą ir apie tai turėdavo pranešti NKVD įstaigai. Neretais atvejais gydytojams būdavo sunku susiorientuoti, kuriai institucijai jie yra atsakingi už savo darbą — vietiniam komunistų partijos sekretoriui, ar NKVD agentui, ar sveikatos komisarui. Nors ir buvo sunkumų ir didelio spaudimo iš įvairių valdomųjų organų, daugumas gydytojų nenukrypo nuo savo tiesioginių pareigų, tęsdami savo pirmtakų — nepriklausomos Lietuvos gydytojų darbą. Jie prižiūrėjo bendrą sanitarinę padėtį, mokyklų sanitarinę būklę ir mokinių sveikatos tikrinimą, atliekamą apylinkių ambulatorijų gydytojų; vadovavo pasitaikančių nužudymų, nusižudymų ar šiaip neaiškių mirties atvejų priežasčių tyrinėjimui; dalyvaudavo teismuose medicinos ekspertais, įvairiose sveikatos tikrinimo komisijose ir t.t.

Prasidėjus vokiečių-sovietų karui ir Lietuvos laikinajai vyriausybei paskelbus nepriklausomos Lietuvos atstatymą, sveikatos reikalai buvo tvarkomi iš naujo. Sveikatos reikalams tvarkyti buvo palikta Sveikatos ministerija. Ministru buvo paskirtas dr. Ksaveras Vencius. Ministerijos žinion turėjo pereiti visos ligoninės ir kitos gydymo įstaigos, apskričių ir miestų gydytojai, o taip pat ir visi gydytojai, dantų gydytojai ir visas Lietuvos teritorijoje darbingas medicinos personalas.

Sovietų valdžios paskirti apskričių ir miestų gydytojai pasitraukė iš

savo pareigų arba buvo Sveikatos ministro atleisti. Jų vieton buvo paskirti nauji gydytojai arba sugrąžinti į anksčiau turėtas vietas nepriklausomos Lietuvos laikų buvę gydytojai, išvengę deportacijų Sibiran.

Tačiau netrukus, vokiečiams suspendavus Lietuvos laikinąją vyriausybę, krašto valdymą perėmė vokiečių civilinė valdžia. Visos ministerijos buvo panaikintos ir vietoj jų įsteigtos vadinamosios Vadybos, vadovaujamos tarėjų. Vokiečių civilinei valdžiai reikalaujant, buvo įsteigta Vyriausioji sveikatos valdyba, Vidaus reikalų vadybos žinioje, kurios generalinis direktorius buvo dr. Balys Matulionis. Vyriausioji sveikatos valdyba turėjo 4 departamentus: medicinos, sanitarijos, farmacijos ir administracijos. Vyriausiosios sveikatos valdybos žinioje buvo visos gydomosios įstaigos: ligoninės, sanatorijos, valsčių sveikatos punktai, apskričių ir miestų gydytojų įstaigos, įvairios ambulatorijos ir visi privačiai praktikuojantys gydytojai ir dantų gydytojai.

Vyriausiajai sveikatos v-bai nepriklausė universiteto klinikos ir Raudonojo Kryžiaus ligoninės bei sanatorijos. Nors Vyr. sveikatos valdyba buvo Vidaus reikalų vadybos padalinys, ji tiesiogiai priklausė Lietuvos generaliniam komisarui Kaune, Sveikatos reikalų skyriui.

Apskričių ir miestų gydytojus skirdavo ir atleisdavo Vyriausioji sveikatos valdyba. Į didesnes apskritis skirdavo dar ir apskrities gydytojo pavaduotoją, kuris taippat ėjo sanitarijos inspektoriaus ir epidemiologo pareigas. Apskrities, o taip pat ir miesto gydytojo įstaigoje buvo felčerio-sanitaro, dezinfektoriaus, buhalterio, sekretoriaus ir mašininkės etatai. Į epidemijų paliestas apskritis būdavo siunčiamas pagal reikalą ir galimybes didesnis ar mažesnis skaičius dezinfektorių-dezinsektorių, paruoštų specialiuose Vyr. sveikatos v-bos sanitarinio departamento surengtuose kursuose.

Apskrities gydytojo žinioje ir kontrolėje buvo valsčių sveikatos punktai. Miesto gydytojo žinioje buvo miesto gydymo ambulatorijos. Punktų ir ambulatorijų personalą sudarydavo gydytojas, dantų gydytojas, akušerė, o kai kuriose ambulatorijose ar punktuose ir medicinos sesuo. Gydytojai, dantų gydytojai ir visas medicinos pagalbinis personalas vėl gaudavo algas per miestų ir apskričių gydytojų įstaigas ir teikdavo nemokamai medicininius patarnavimus. Atlyginimų apskaičiavimas būdavo sudaromas kiekvieną mėnesį ir siunčiamas Vyriausiajai sveikatos valdybai patvirtinti. Be algų šios gydymo įstaigos per apskričių ir miestų gydytojų įstaigas būdavo aprūpinamos kai kuriais medikamentais, pvz. priešdifteritiniu serumu, kuris buvo labai normuojamas, vaistais nuo niežų, dezinfekcinėm ir dezinsekcinėm medžiagom, alkoholiu gydymui ir leidimais kurui gauti.

Laikinoji Lietuvos vyriausybė per trumpą savo gyvavimo laiką nespėjo pravesti turto denacionalizacios įstatymo, o vokiečių okupacinė valdžia nekreipė dėmesio. Faktinai kiekvienas pilietis savo turtą, kad ir sovietų valdžios nacionalizuotą, laikė savo nuosavybe. Taip ir gydytojai savo turimus kabinetų įrengimus bei kitą inventorių, turėtą prieš sovietams nacionalizuojant, laikė savo nuosavybe ir naudojo gydymo reikalams taip, kaip Lietuvos nepriklausomybės laikais.

Karo ir okupacijos metu infekcinės ir kitos įvairios ligos sporadiškai pasirodydavo įvairiose krašto vietovėse dažniau negu normaliais nepriklausomo gyvenimo laikais. Kartais jos įgaudavo sunkios epidemijos formą. Kovai su infekcinėmis ir kitokiomis ligomis apskričių ir miestų gydytojai vykdė aktyvią profilaktiką. Ypatingas dėmesys buvo kreipiamas į mokyklų sanitarinį stovį ir mokinių sveikatingumą. Sveikatos punktų gydytojai buvo įpareigoti periodiškai lankyti pradžios mokyklas, tikrinti mokinių sveikatą ir, pastebėjus trūkumus, duoti nurodymų mokytojams ir mokinių tėvams. Sveikatos punkto gydytojas turėjo skirti vieną dieną per savaitę mokyklų lankymui. Kas mėnesį jis privalėjo duoti apskrities ar miesto gydytojui apyskaitą pažymėdamas, kiek mokyklų yra aplankęs, kiek mokinių patikrinęs, kokių trūkumų ar ligų yra pastebėjęs ar įtaręs, kokių priemonių yra ėmęsis joms prašalinti. To darbo neatlikęs, buvo priverstas pateikti apskrities ar miesto gydytojui pasiaiškinimą. Šie pastarieji kas trys mėnesiai siųsdavo susumuotus pranešimus Vyriausiai sveikatos valdybai. Panašias pareigas turėjo ir sveikatos punktuose dirbantys dantų gydytojai: tikrinti mokinių dantis, duoti patarimus ir reikalui esant gydyti.

Mokyklų sanitarinė priežiūra ir mokinių sveikatos tikrinimas nebuvo okupacijų metais naujai įvestas. Tas darbas sveikatos punktų gydytojų buvo dirbamas ir nepriklausomybės laikais ir kasmet plečiant apskrityse sveikatos punktų tinklą, nuolatos tobulėjo. Tik jo priežiūra, kontrolė per apskričių ir miestų gydytojus buvo sustiprinta, vykdant gana griežtus Vyriausios sveikatos valdybos įsakymus ir patvarkymus.

Kasmetinis plataus masto žmonių profilaktinis skiepijimas nuo raupų buvo atliekamas valsčių sveikatos punktuose, o tolimesnėse nuo valsčiaus vietovėse — pradžios mokyklų patalpose. Visa tai atlikdavo sveikatos punkto gydytojas.

1942 metų pabaigoje Vyr. sveikatos valdyba atkreipė apskričių ir miestų gydytojų dėmesį į rūpestingesnį pirmosios pagalbos teikimą staigių susirgimų ar nelaimingų atsitikimų atvejais. Jie buvo įpareigoti prižiūrėti ambulatorijų vedėjus, sveikatos punktų gydytojus bei gydomųjų įstaigų direktorius, kad pirmoji pagalba būtų suteikta kuo rūpestingiausiai ir kiek galima trumpiausiu laiku. Ypač buvo kreipiamas dėmesys į tas apskritis,

kuriose vyko viešieji darbai — durpių gamyba — kasimas ir miško kirtimas. Trūkumas greito susisiekimo priemonių apsunkindavo greitos pagalbos teikimą. Darbo jėga būdavo priverstinai sudaroma iš įvairių įstaigų tarnautojų, universitetų studentų ir kit. Fiziškai nepajėgūs galėjo būti nuo darbo prievolės atleidžiami, įteikę verbavimo komisijai nustatytos formos specialų ir pagrįstą pažymėjimą, išduotą ambulatorijų ar kitų gydomųjų įstaigų patvirtintą apskrities ar miesto gydytojo. Dažnai patiems apskričių ar miestų gydytojams tekdavo tikrinti verbuojamųjų į minėtus darbus sveikatą ir duoti nuo darbo prievolės atleidimo pažymėjimus.

1942 m. vasarą vokiečių darbo įstaigos — Arbeitsamt — plačiai organizavo darbo jėgą, kuri turėjo būti panaudojama Vokietijoje. Arbeitsamt'o sudarytose komisijose apskričių ir miestų gydytojai buvo įpareigoti tikrinti pašauktųjų ir savanorių sveikatą. Dažniausiai į komisiją ateidavo nesveiki, invalidai, kurie buvo tikrai fiziniam darbui netinkami.

1943 m. vokiečių karinės valdžios buvo suplanuota pravesti plačią jaunų vyrų mobilizaciją ir sudaryti karinius dalinus. Apskrityse ir miestuose buvo paskirtos mobilizacinės komisijos, susidedančios iš vokiečių armijos karininkų, civilinės valdžios ir lietuvių savivaldos atstovų. Čia ir vėl mobilizuojamųjų sveikatą tikrinti privalėjo apskričių ir miestų gydytojai. Ši jaunimo mobilizacija buvo boikotuojama visame krašte. Į komisijas atvykdavo tik vienas kitas invalidas — absoliučiai netinkamas karinei tarnybai. Mobilizacinės komisijos vykdavo į valsčius 2-3 dienom, bet dažniausiai darbo neturėdavo. Tik kai kuriose vietovėse komisijos turėjo darbo, nes SS ir Gestapas, sugaudę jaunų vyrų, pristatydavo juos komisijoms. Vokiečių represijos dėl mobilizacijos boikoto buvo žiaurios. Buvo uždaryti universitetai, kelios dešimtys kultūrininkų suimti ir išsiųsti į koncentracijos stovyklas. Dalis jų buvo nukankinta, dalis po karo iš stovyklos išėjo su palaužta sveikata visam likusiam gyvenimui.

Nors buvo plačiai boikotuota, vis dėlto vokiečiams pavyko sudaryti keletą lietuviškų batalionų, ir jiems reikėjo gydytojų. Savanorių neatsirado. Tuomet vokiečių SS sugaudė reikiamą jaunų gydytojų skaičių tiems vokiečių sudarytiems batalionams. Paimtinų gydytojų sąrašus su adresais sudarė ir įteikė štabui Lietuvos generalkomisariato sveikatos skyriaus gydytojas dr. Obstas. Pasibaigus karui, 1947 m. Vokietijoje dr. Obstas aplankęs buv. Lietuvoje Vyriausios sveikatos v-bos generalinį direktorių dr. B. Matulionį ir jam prisipažinęs, kad jis įteikęs lietuvių gydytojų sąrašus, o už savo gėdingą, nedorą darbą atsiprašęs.

1942 m. Vyr. sveikatos valdyba įpareigojo apskričių ir miestų gydytojus tikrinti lietuvių policijos pareigūnų, norinčių pasitraukti iš tarnybos,

sveikatą. Tam reikalui šie gydytojai turėjo sudaryti komisiją iš 3-jų jų žinioje esančių gydytojų ir patys jai pirmininkauti. Komisija privalėjo vadovautis pašauktųjų karinei prievolei atlikti taisyklėmis — „Ligų ir kūno trūkumų sąrašu" ir laikytis Vyr. sveikatos v-bos nurodymų.

1943 m. balandžio mėn. Darbo ir socialinių reikalų vadybos Socialinio draudimo departamentas pareikalavo, kad Vyr. sveikatos valdyba pavestų apskričių ir miestų gydytojams nustatinėti nedarbingumo procentą tų dirbančiųjų, kurie dėl ligos ar susižeidimo prašytų pensijos. Šiam reikalui gydytojai privalėjo vadovautis „Karių pensijų įstatymo" priedu iš 1922 m.

Aspkričių ir miestų gydytojams gan dažnai tekdavo atlikti teismo medicinos įvairias pareigas. Nenatūralios mirties atveju apskrities ar miesto gydytojo pareiga būdavo kartu su policija ar teismo tardytojais vykti į įvykio vietą apžiūrėti lavoną, o neretai ir padaryti skrodimą mirties priežasčiai nustatyti. Tokie atvejai būdavo gan dažni 1943-44 metais.

Apskričių ir miestų gydytojai būdavo kviečiami į apygardos teismo sesijų posėdžius, kad kaip teismo medicinos ekspertai pareikštų savo nuomonę įvairiais kūno sužalojimo atvejais, ginčuose dėl alimentų ir net turto paveldėjimo sprendimuose. Jei apskrities gydytojas dėl kurių nors priežasčių šių pareigų negalėjo atlikti, tai gretimos apskrities gydytojo pareiga buvo vykti į kaimyninę apskritį ir reikalaujamą medicinos eksperto pareigą atlikti.

Gal viena iš svarbiausių apskričių ir miestų gydytojų pareigų buvo sveikatingumo ir sanitarinės būklės stebėjimas savo apskrities ar miesto ribose. Buvo reikalaujama glaudaus profesinio kontakto su apskrityje veikiančių sveikatos punktų, TB dispanserių, motinos ir vaiko konsultacinių punktų bei kitų gydomųjų institucijų vedėjais, o tai pat ir su privačiai praktikuojančiais gydytojais. Pastebėti infekcinių ligų židiniai turėjo būti kuo greičiausiai raportuojami apskrities ar miesto gydytojo įstaigai, o šis toliau informuodavo Vyr. sveikatos v-bą.

Karus paprastai lydi įvairios ligos, epidemijos ir badas. Karo veiksmai 1941 m. per Lietuvą persirito nelauktai greitu tempu. Į Lietuvos įvairiose vietovėse esančias kareivines vokiečiai patalpino didžiules mases sovietų kariuomenės belaisvių. Kai kuriose kareivinėse rusų belaisvių stovyklos pasidarė daugiau negu perpildytos. Belaisvių tirštumui stovyklose bent kiek sumažinti, vokiečiai tam tikrą belaisvių skaičių išleido į kaimus žemės ūkio darbams. Juos išleido be karantino, be dezinfekcijos ir be dezinsekcijos. Iš jų kaimuose kilo dėmėtąja šiltine (typhus exanthematicus) susirgimų židiniai, sukėlę kai kuriose apskrityse nelauktai plačią ir sunkią dėmėtosios šiltinės epidemiją. Ypač nukentėjo pietinė Lietuvos dalis. Reikia

manyti, kad kai kurių iš belaisvių išleistų į kaimus, jau buvo inkubacinis ligos periodas, arba galėjo pasitaikyti net sergančių. Užtai atsakomybė krenta vokiečiams.

Vyr. sveikatos valdyba 1941 m. spalio mėn. pradžioje savo aplinkraščiu įspėjo apskričių ir miestų gydytojus budėti ir pasiruošti dėmėtosios šiltinės epidemijai ir davė pirmuosius nurodymus. Kauno ir Vilniaus higienos institutams buvo įsakyta būti pasiruošusiems reikalingiems diagnostiniams tyrimams. Tų pačių metų lapkričio mėn., pasirodžius pirmiesiems susirgimams, Vyr. sveikatos v-bos epideminis skyrius paskelbė apskričių ir miestų gydytojams detalias instrukcijas dėl sergančių gydymo, izoliavimo, dezinfekcijos, dezinsekcijos, vietovės karantinavimo ir kt. Apskričių gydytojams pagalbon buvo skiriami gydytojai-epidemiologai — sanitarijos inspektoriai. Apskričių ir miestų gydytojai kiekvieną dieną turėjo pranešti telefonogramomis Vyr. sveikatos v-bai apie naujus tos dienos susirgimus. Visos žinomos ir galimos priemonės buvo naudojamos užkirsti kelią epidemijai plisti. Pradžioje kova prieš epidemiją buvo pralaimima. Epidemija plito kaip ugnis. Sunkiausiai epidemijos paliesta buvo Alytaus apskritis. Nors Alytaus belaisvių stovyklos administracija pagaliau sustabdė belaisvių išleidimą darbams, tačiau ligą toliau platino badaujantys belaisviai-valkatos, nelegaliai išėję už stovyklos ribų, kuriuos geraširdžiai dzūkai šelpdavo maistu ir kuriems neatsakydavo užeigos. Nuo 1941 m. lapkričio mėn. 10 d. (pirmo užregistruoto dėmėtąja šiltine susirgimo) iki 1942 m. rugsėjo mėn. buvo užregistruota Alytaus apskrityje 864 dėmėtosios šiltinės susirgimai. Šia data dėmėtosios šiltinės epidemija Lietuvoje baigėsi.

Pradžioje epidemijos ligoniai buvo guldomi tiktai į Alytaus apskrities ligoninės infekcinių ligų skyrių. Jį pripildžius, o susirgimų skaičiui didėjant, buvo panaudota dalis tuberkuliozinės sanatorijos, esančios arti Alytaus miesto, pušyne. Epidemijai pasiekus kulminacinį tašką, Birštone esanti socialinio draudimo kurortinė sanatorija buvo paversta epidemine ligonine. Tačiau dėl trūkumo lovų baltinių, medikamentų ir kitų ligoninei būtinų reikmenų jos panaudojimas nebuvo efektyvus.

Dėmėtosios šiltinės epidemijai sustabdyti ir nugalėti apskričių ir miestų gydytojai naudojo pačias efektyviausias to laiko ir vietos sąlygų priemones. Apskrities ar miesto gydytojas, gavęs pranešimą apie pasirodžiusius susirgimus, siųsdavo gydytoją-epidemiologą į naujai šiltinės paliestas vietas, kad jis, susipažinęs su vietos padėtim, duotų reikalingus patarimus ir sergančius išsiųstų ligoninėn. Be to, siųsdavo iš apskrities ar miesto gydytojo įstaigos dezinsektorių, kuris atlikdavo dezinsekciją ir duodavo

instrukcijas apsaugai nuo epidemijos. Vietos administracija paskelbdavo karantiną. Prie geriausių norų ir pastangų gydytojui epidemiologui aplankyti visus naujus susirgimų židinius buvo neįmanoma. Tada buvo įsakoma valsčiaus sveikatos punktų gydytojams atlikti epidemiologo pareigas. Apskritai, trūko dezinfekcinių ir dezinsekcinių medžiagų, o taip pat buvo nepakankamas skaičius dezinfektorių. Pvz. Alytaus apskrities gydytojo apskaičiavimu buvo reikalinga 100 dezinfektorių-dezinsektorių, kad būtų galima pasiekti greitus ir patenkinamus rezultatus kovoje su besiplečiančia epidemija, tačiau Vyr. sveikatos v-ba galėjo atsiųsti tik 30. Susisiekimo priemonės gydytojams ir dezinfektoriams buvo iš valsčiaus duodamos pastotės. Automašinų tam reikalui niekas neskyrė.

Kovoje su dėmėtąja šiltine susirgo: gydytojų — 14, medicinos seserų — 13, felčerių — 8, akušerių — 3, dezinfektorių — 32; mirė: daktarų — 4 (jų tarpe 2 jauni gydytojai epidemiologai Povilas Zizas ir Leonas Ubeika, ambulatorijos vedėjas Povilas Minkevičius ir ligoninės gydytojas Juozas Raupėnas), medicinos seserų — 2, felčerių — 3, akušerių — 0, dezinfektorių — 2. Iš viso Lietuvoje dėmėtąja šiltine epidemijos metu nuo 1941 m. lapkričio mėn. iki 1942 rugsėjo mėn. buvo susirgę 3673, mirė 294 asmenys.

Vyr. sveikatos v-ba į kovą su dėmėtosios šiltinės epidemija žiūrėjo visu rimtumu ir ėmėsi visų galimų priemonių kuo greičiausia epidemiją nugalėti. To pat reikalavo iš miestų ir apskričių gydytojų, kurių dauguma parodė daug pasišventimo, energijos ir sugebėjimo kovoje su epidemija. Bet buvo ir tokių apskričių gydytojų, kurie epidemijos pradžioje nevisai suprato padėties rimtumą, neparodė pakankamo ryžto ar nesiorientavo. Tokie buvo atleidžiami ir jų vieton skiriami nauji patikimi ir sugebantys atlikti sunkų ir komplikuotą apskrities ar miesto gydytojo darbą.

Kita, verta istorinio dėmesio, infekcinė liga buvo difteritas. Ta liga daugiausia išsiplėtė šiaurinėje Lietuvos dalyje 1943 m. Tragiškiausia buvo tai, kad trūko priešdifteritinio serumo. Vokiečiai atėmė iš lietuvių GerMaPo vaistų gamybos bendrovę ir valstybinį vaistų sandėlį Kaune. Lietuva karo metu tegalėjo gauti vaistų, taigi ir priešdifteritinio serumo, tik iš Vokietijos. Vaistų kontingentą nustatydavo Generalkomisaro įstaiga. Lietuvai priešdifteritinio serumo kontingentas vieneriems metams buvo nustatytas 5 milijonai vienetų. Priešdifteritinis serumas buvo duodamas Generalkomisaro patvarkymu tiktai nacionalizuotai GerMaPo bendrovei Kaune. Iš šios b-vės sandėlio priešdifteritinio serumo kelias iki gydytojo, gydančio ligonį, buvo ilgas, vingiuotas ir komplikuotas. Iš aps. ir miestų gydytojų buvo reikalaujama kontroliuoti vaistines ir gydomąsias įstaigas, patikrinant atskaitomybės formalumus iš receptų ir apyskaitų.

Gyventojų tarpe buvo kilusi panika dėl galimo vaikų susirgimo difteritu ir netikrumo, ar bus galima gauti priešdifteritinio serumo reikiamas kiekis. Išimtinais atvejais kai kurie asmenys per privačias pažintis su vokiečių pareigūnais kartais gaudavo už kyšius priešdifteritinio serumo sau ir jų vadovaujamom gydymo įstaigom. Matyt, priešdifteritinio serumo kontingentas Lietuvai buvo daug didesnis, bet Generalkomisaro laikomas paslapty, kad būtų galima taip reikalingą vaistą perleisti į juodąją rinką. Todėl yra buvę atsitikimų, kad susirgę difteritu negalėjo gauti priešdifteritinio serumo.

Ir kitas infekcines ligas, mažiau turinčias pavojaus tapti epidemijomis, apskričių ir miestų gydytojai turėjo stropiai sekti ir apie jų pasirodymą bei plitimą periodiškai informuoti Vyr. sveikatos v-bą. Iš jų verta paminėti venerines ligas, pasiutimo ligą (pasiutusių šunų apriejimo), trachomą ir kit. Vyr. sveikatos v-ba buvo išleidusi griežtas taisykles trachomai gydyti. Jei trachoma sergantis nevykdydavo gydytojo nurodymų ir nutraukdavo gydymą, tai apskrities ar miesto gydytojas galėjo pavartoti policines priemones ir priversti sergantį trachoma gydytis. Už nukrypimą nuo paskelbtų taisyklių gydytojui ar apskrities gydytojui grėsė kalėjimo ar piniginės bausmės. Tačiau tokių atvejų nėra buvę.

Apskričių ir miestų gydytojų darbo sąlygos ir pareigos vokiečių okupacijos metais buvo sunkios, komplikuotos, o neretai net ir pavojingos. Dažnas gydytojas tyliai galvojo, kad geriau būtų dirbti gydomąjį darbą, kuriam esi pasiruošęs, o ne administracinį, į kurį esi paskirtas. Per daugelio metų prizmę žiūrint atgal į tuos sunkius karo ir okupacijų laikus, aiškiai galima matyti, kad labai sunkiomis sąlygomis drąsiai vykdydami komplikuotus įsakymus, apskričių ir miestų gydytojai su pasišventimu tarnavo Lietuvai ir savo tautiečių gerovei.

Naudotasi šaltiniais

1. L.T.S.R. Medicina 1940 m. Nr. 10, 11, 12.
2. L.T.S.R. Medicina 1941 m. Nr. 1 ir 2.
3. Vyriausios Sveikatos Valdybos Žinios 1942 m. Nr. 4.
4. Vyriausios Sveikatos Valdybos Žinios 194 m. Nr. 4.
5. Dr. V. Juškys „Dėmėtosios šiltinės 1941-1942 m. epidemija". Vyriausios Sveikatos Valdybos Žinios 1943 m. Nr. 5. II dalis.
6. Dr. B. Matulionis. „Sveikatos Reikalų Tvarkymas Lietuvoje Vokiečių Okupacijos Metu". Sėja 1958 m. Nr. 3 ir 4.
7. Gyd. A. Laučis. „Sanitarinė ir epideminė veikla Šiaulių apskrityje nuo 1942.IV.1 d. iki 1943.IV.1 d." Lietuviškoji Medicina 1943 m. 7-9 Nr. 2.

BALTIJOS VALSTYBIŲ BENDRADARBIAVIMAS MEDICINOS SRITYJE

Po Pirmojo pasaulinio karo Estija ir Latvija gydytojų turėjo daugiau negu Lietuva. Estija Tartu mieste turėjo universitetą, kurį įkūrė švedų karalius Adolfas Gustavas 1632 m. Ypač estams, bet taip pat ir latviams, tas universitetas buvo daug lengviau prieinamas negu lietuviams. Todėl mediciniškos pajėgos Estijoje ir Latvijoje tų valstybių pirmaisiais nepriklausomybių metais buvo gausesnės ir stipresnės negu Lietuvos.

Jau 1924 m. Estijos gydytojai surengė pas save gydytojų kongresą, kuriame be trijų Pabaltijos valstybių dalyvavo Suomijos ir Lenkijos gydytojų atstovai. Po to buvo trys panašūs kongresai Rygoje. Kurį laiką prie glaudesnio kontakto neprieita dėl Lietuvos ir Lenkijos aštrių tarpusavio politinių santykių. Lietuviai nenorėjo lenkų kviesti pas save ir taip pat nelabai jaukiai jautėsi, dalyvaudami tuose sambūriuose, kur dalyvavo lenkai. Laikui bėgant, Lenkija nuo Pabaltijo valstybių kiek nutolo, o Lietuvos, Latvijos ir Estijos santykiai glaudėjo.

Nors platesnio ir organizuoto bendradarbiavimo ir nebuvo kurį laiką, tų valstybių atskiros organizacijos dirbo gana glaudžiai. Pvz., akių ligų gydytojai rengdavo dažnai bendrus Pabaltijo valstybių suvažiavimus, kongresus. Jie būdavo šaukiami kas dveji metai paeiliui Rygoje, Tartu ir Kaune. Tuose suvažiavimuose ir kongresuose būdavo turininga ir svarbi mokslinė programa, o taip pat buvo liečiami ir profesiniai reikalai. Suvažiavimai buvo pradėti 1928 m. Rygoje.

Taip pat ir kitos organizacijos ruošdavo bendras konferencijas, kongresus, suvažiavimus. Pvz., Pabaltijo valstybių motinos ir vaiko apsaugos pirmoje konferencijoje, įvykusioje 1928 m. Rygoje, iš Lietuvos dalyvavo gyd. Aldona Birutavičienė-Birutienė. Ji padarė pranešimą tema: „Psichiškai nenormalių vaikų globa Lietuvoje". Toje konferencijoje dalyvavo taip pat gyd. Vincas Tercijonas, skaitęs du referatus: „Motinos ir vaiko apsauga Lietuvoje" ir „Lietuvos gyventojų natūralaus prieauglio apžvalga".

Antra Pabaltijo valstybių motinos ir vaiko apsaugos konferencija įvyko Kaune 1931 m. spalio mėn. 30, 31 ir lapkričio mėn. 1 dienomis. Joje dalyvavo visų trijų Pabaltijo valstybių delegatai ir svečiai iš Šveicarijos, Suomijos ir Vokietijos. Konferencijoje buvo skaitomi referatai ir paskaitos

iš šių sričių: a) socialinė vaikų globa, b) moralinė vaikų globa, c) defektyvių vaikų globa ir d) pavainikių vaikų apsauga. Taip pat buvo kelti klausimai, pvz., seksualinė pedagogika, psichiškai terapiška pedagogika, sunkiai auklėjamas vaikas ir kiti.

Planingesnio ir glaudesnio bendradarbiavimo klausimu 1936 m. lapkričio mėn. 25-26 dienomis Tartu mieste Estijoje įvyko Pabaltijo valstybių gydytojų atstovų pasitarimas. Iš Lietuvos dalyvavo prof. dr. Vladas Kuzma, iš Latvijos — prof. dr. Alksnis ir prof. dr. Stradin, Estijos gydytojams atstovavo prof. dr. Wadi ir prof. dr. Schlossmann. Buvo apsvarstyta visa eilė bendradarbiavimo klausimų. Tarp kitų klausimų buvo iškeltas kongresuose vartotinos kalbos klausimas. Pasirodė, kad buvusiuose kongresuose lietuvių, latvių ar estų kalbų vartojimas nebuvo praktiškas, nes tomis kalbomis rašytus pranešimus galėjo suprasti tik tos tautos gydytojai, kurios kalba buvo kalbama diskusijose ar parašytas vienas ar kitas referatas. Buvo pageidauta vartoti tą kalbą, kurią suprastų visų trijų Pabaltijo valstybių gydytojai. Buvo minimos vokiečių, prancūzų ar anglų kalbos, nes jos buvo dėstomos visų trijų Pabaltijo valstybių gimnazijose.

Tame pasitarime taip pat buvo iškeltas medicinos fakultetų bendradarbiavimas, profesoriais, asistentais pasikeitimas.

Jau pirmiau buvusiuose Pabaltijo valstybių medicinos atstovų kongresuose Estijoje ir Latvijoje buvo tartasi dėl bendro tų valstybių medicinos žurnalo „Acta Medica Baltico" leidimo. Tame pasitarime tas klausimas taip pat buvo gyvai diskutuotas ir aptartas. Tame žurnale buvo manoma spausdinti Pabaltijo valstybių medicinos fakultetų mokslinės studijos, disertacijų santraukos, originalūs eksperimentiniai darbai ir kiti. Buvo numatyta tame žurnale turėti keletą sekcijų.

Tuo laikotarpiu Pabaltijo valstybių bendradarbiavimas mezgėsi ne tik medicinos, bet ir kitose srityse. Tomis pačiomis dienomis be medicinos atstovų pasitarimo Tartu mieste dar vyko antras Pabaltijo valstybių intelektualinio bendradarbiavimo kongresas. Tame kongrese Lietuvai atstovavo prof. T. Ivanauskas, prof. J. Jonynas ir dr. A. Trimakas. Jame buvo taip pat tariamasi bendrinės kalbos, dėstomų dalykų bendrinimo, mokslo personalo pasikeitimo ir kitais panašiais klausimais.

1931 m. gruodžio mėn. 12 d. Lietuvos gydytojų sąjungos atstovų suvažiavimas nutarė: „Pabaltijo valstybių medicinos gydytojų profesinių sąjungų bendradarbiavimas būtų naudingas ir todėl pageidautinas".

Apskritai Pabaltijo valstybių medicinos, sanitarijos ir kultūros srityse bendradarbiavimas vystėsi nuoširdžiai, gražiai ir planingai.

Pabaltijo valstybių studentija vystė taip pat bendradarbiavimą ir į savo sferą buvo dar įtraukus Suomiją. Visų tų keturių valstybių studentija turėjo bendrą sąjungą SELL. Pakaitom kiekvienoje valstybėje ta sąjunga rengdavo bendras konferencijs. Tas studentų bendradarbiavimas labai gražiai reiškėsi.

Visų trijų Pabaltijo valstybių politikai, kultūrininkai, mokslininkai ir profesionalai, nuo pat tų valstybių įsikūrimo, jautė bendradarbiavimo ir glaudesnių ryšių reikalą. Pvz., dr. Kazys Grinius 1923 m. Lietuvos seime iškėlė Pabaltijo valstybių sąjungos klausimą. Visą laiką buvo apie tai kalbama ir rašoma, bet to sumanymo realizuoti kuria nors konkrečia forma nepavyko. Jeigu tai būtų pavykę, gal ir Pabaltijo valstybių likimas būtų buvęs kiek kitoks.

Lietuviai gydytojai dalyvavo ne tik Pabaltijo valstybių profesinėse organizacijose, bet ir kai kuriose tarptautinėse, pvz., Tarptautinėje fizinio auklėjimo ir sporto organizacijoje. Šitos organizacijos 1928 m. rugpjūčio mėn. 1-4 d. kongrese Lietuvos atstovas dr. A. Jurgelionis pasiūlė prie Tautų Sąjungos įkurti nuolatinę fizinio auklėjimo ir sporto sekciją, kurios uždavinys būtų visose valstybėse studijuoti fizinio išsivystymo klausimus. Taip pat tame pačiame kongrese jis pasiūlė visų valstybių sportininkams turėti bendrą sporto himną ir bendrą ritmiškų judesių sistemą. Savo pasiūlymą jis motyvavo pedagoginiais sumetimais, tvirtindamas, kad bendras himnas ir bendri ritmiški judesiai visuose tarptautiniuose sporto suvažiavimuose ir olimpijadose suartintų visus dayvius. Jo abu pasiūlymai kongrese buvo entuziastiškai priimti, ir jau sekančiais metais olimpiados ruošimo komitetas paskelbė konkursą sporto himno tekstui ir muzikai parašyti. (*Medicina,* 1931 m., Nr. 7). Šitam konkurse dalyvauti buvo pakviesti ir Lietuvos kompozitoriai.

GYDYTOJAS KULTŪRINIAME IR VISUOMENINIAME DARBE

Daugeliui, mažiau su gydytojų darbais susipažinusiems, atrodytų, kad gydytojai yra pasinėrę tik savo profesijos darbe ir kitomis kultūros bei mokslo šakomis nesidomi ir jų pažangoje nedalyvauja. Medicina yra viena

iš kultūros, meno, religijos, technikos, sociologijos, ekonomijos ir apskritai mokslo ir gyvenimo komplekso disciplinų. Gydytojas, kaip ir kiekvienos kitos profesijos atstovas, yra visuomenės narys, įgijęs specialų mokslą ir pasiruošimą, ir dirbąs visuomenėje, pritaikydamas savo žinias ir metodus žmogaus kaip individo, visuomenės, tautos ir visos žmonijos sveikatingumo baruose. Gydytojo veiklos laukas nėra atskiras ir izoliuotas, bet yra labai ankštai susijęs su kitų profesijų veiklos lauku. Negalima būtų įsivaizduoti gerų gydytojų, nesant gerų inžinierių, biologų, chemikų, sociologų ir kitų. Nei vienos profesijos narys, tuo labiau gydytojas, negali užsidaryti vien tik savo profesijoj, kitų nepažinti ir jomis nesidomėti. Gydytojas yra visose gyvenimo dimensijose ir tik tokiu būdu jis išlieka istorinėj dimensijoj.

Gydytojas yra universaliausias iš visų profesijų,nes jo darbo laukas, t.y. sergąs žmogus, yra tas pats, nežiūrint, kur jis ir kas jis bebūtų. Gydytojas pažįsta ir įvertina visus gyvenimo aspektus.

Norėdamas būti sėkmingas ir produktingas savo darbe gydytojas domisi ir turi domėtis to laiko gyvenamųjų įvykių raida ir ne tik domėtis, bet ir aktyviai tuose įvykiuose dalyvauti. Kiekvieno žmogaus būtyje yra ryškūs du bruožai: noras turėti užuovėją, lyg ir uolą, kurioje galima būtų pasislėpti nuo visokių pavojų ir nemalonumų. Tai gydytojui atstoja mokslas ir geras profesinis pasiruošimas. Ir antras bruožas yra skubėjimas dalyvauti visuose gyvenimo įvykiuose ir pažangoje.

Pačioje pradžioje medicina buvo labai ankštai susijusi su religija ir dvasiškija. Medicina, teisė ir teologija kaip mokslai prasidėjo ir tobulėjo vienuolynuose, vėliau Padua, Montpellier ir Paryžiaus, ir dar vėliau Leyden, Oxford ir Cambridge universitetuose. Graikų kultūros klestėjimo ir dar vėlesniais laikais gydytojas ir dvasiškis dažniausiai buvo vienam asmeny. Ir Lietuvos medicinos istorijoj trečiasis, kilęs iš Lietuvos teritorijos, žinomas medicinos gydytojas, baigęs Krokuvos universitetą Vaitkus Grabauskas, miręs 1569 m., buvo garsus gydytojas, kartu ir dvasiškis, Vilniaus kapitulos kanauninkas. Ketvirtas iš Lietuvos teritorijos kilęs medicinos daktaras, diplomą gavęs 1556 m. Feraros universitete (Italijoj), buvo Jurgis Petkūnas iš Eišiškių. Jis buvo kartu taip pat ir dvasiškis, Vilniaus kapitulos kanauninkas. Kaip gydytojas jis buvo labai pagarsėjęs ir kurį laiką buvo Vilniaus vaivados kunigaikščio Radvilos asmeninis gydytojas, o 1567 m. buvo įšventintas ir paskirtas Žemaičių vyskupu. Vakarų Europoj gydytojų dvasiškių ir net gydytojų vyskupų, yra buvę visa eilė. Vienas gydytojas, Petrus Hispanus Juliani, tapo kardinolu, 1276 m. rugsėjo mėn. 20 d. buvo išrinktas popiežiumi ir pasivadino Jono XXI vardu. Popiežių istorijoj įdomu tai, kad jis buvo vienintelis protugalas ir

vienintelis gydytojas, tapęs popiežiumi. Be to, mums, gydytojams, yra įdomu tai, kad popiežiaus Jono XXI vardas yra susietas su tarptautine premija, skiriama už veikalus bei straipsnius, nagrinėjančius gydytojų etiką.

Paracelsus yra pasakęs, kad gydytojas yra kilęs iš Dievo, todėl turįs kultivuoti tikėjimą, turintį gydymo raktą. „Medicus pius res miranda" (pamaldus gydytojas yra didžiai gerbtinas), pasakė Pijus VII, jis priėmė jauną gydytoją Laenec.

Graikų, romėnų, gotikos ir renesanso laikais medicina ir gydytojo profesija ankštai siejama ne tik su religija, bet ir su filosofija. Mums gerai žinomas Hipokratas yra pasakęs: iatros philosophos isotheos (gydytojas, kuris kartu yra ir filosofas, yra beveik Dievas). Empedoklis, Aristotelis, Galenas, Avicena, Maimonidas yra buvę gydytojai ir kartu filosofai. Vėlesniais laikais šie gydytojai filosofai yra minėtini: Paracelsus, Helmholtz'as, Wundt'as ir kiti. Šio amžiaus filosofai gydytojai yra žinomi W. James, K. Jaspers ir religijos filosofas Albert Schweizer. Iš tikrųjų filosofija turi tą pačią temą kaip ir medicina, būtent: žmogaus gyvenimas socialinėj ir istorinėj dimensijose. Norint ar nenorint, kada gydytojas egzaminuoja ligonį, jis paliečia pagrindines filosofijos problemas, nes jis nagrinėja ne tik fizinį kūno stovį, bet jo protines ir sielos problemas, jo santykį su aplinka, su materialiniu ir dvasiniu pasauliu.

Kaip religija, filosofija, taip ir literatūra yra glaudžiai susieta su medicina, gydytojo profesija, ir amžių bėgyje literatūra pasidarė gerokai skolinga medicinai. Medicina, kaip ir literatūra, turi tą pačią temą: žmogaus gyvenimas. Viena ir neišsenkama tema kaip medicinoj taip ir literatūroj yra žmogus. Visais amžiais gražus, nuotaikingas, ekspresingas, paguodžiantis, nuoširdus ir gilus žodis yra niekuo nepakeičiamas kaip medicinoj, taip ir literatūroj. Todėl ir nenuostabu, kad daug gydytojų yra buvę ir yra rašytojai. Pirmasis istorijoj gydytojas rašytojas turbūt bus Šv. Lukas, kuris yra parašęs trečiąją evangeiją ir apaštalų darbus. Šv. Lukas buvo dailininkas ir medžio drožinėtojas. Kaip gydytojas jis aprašo 7 gydymo stebuklus, kurių nerandame kitose evangelijose.

Gydytojų rašytojų randame visose literatūros šakose. Pionieriai satyros literatūroje yra gydytojai Francois Rabelais ir Tobias Smollet. Vienas iš romanų rašytojų yra gydytojas, anglas Oliver Goldsmith, parašęs „Vicar of Wakefield", ir Goethe pavadino jį didžiausiu 18-tojo šimtmečio romanistu. Knyga buvo tiek vertinama, kad Dikensas kiekvieną naktį pasiimdavo ją į lovą ir skaitydavo. Thomas Browne parašė „Religio Medici", kuri tuo metu sukėlė pasaulėžiūrinę revoliuciją. Vienas iš

žymiausių dramaturgų yra gydytojas Friedrich von Schiller. Kuomet jo „Plėšikai" buvo suvaidinti scenoje, Wurttemberg'o kunigaikščio įsakymu Schiller buvo areštuotas ir pasodintas į kalėjimą. Jam buvo uždrausta rašyti, išskiriant mediciniškomis temomis. Bet atsitiko kitaip, negu vyriausybė norėjo. Jis nutolo nuo medicinos ir liko rašytoju. Kiekvienas rašytojas, kurdamas turi ne tik idėją, veikalo turinį, personažą ir formą, bet ir motyvus, dėl ko jis tai rašo. Rašytojas yra lyg revoliucionierius. Jis yra gyvenimo ydų kėlėjas ir plakėjas, naujų idėjų skelbėjas ir viena ar kita forma jų perteikėjas ir įtaigautojas. Rašytojas vienu ar kitu žanru veikia skaitytojų jausmus, mintis, sąmonę ir pasąmonę. Gydytojų raštuose turbūt motyvas yra stipriausiai jaučiamas, nes jie geriausiai pažįsta gyvenimą, jo trūkumus, visuomenės bei paskirų individų ydas. Turbūt už tai Schiller buvo pasodintas į kalėjimą, o žymiausias vidurinių amžių gydytojas Francois Rabelais buvo persekiojamas, nes jis savo satyromis iškeldavo ir pasakydavo tai, ko kiti negalėdavo ar nedrįsdavo pasakyti.

Yra žinomų, garsių gydytojų, mokslininkų ir kartu rašytojų. Vienas iš tokių yra minėtinas Oliver Wendell Holmes. Jis yra buvęs Harvardo universiteto anatomijos ir fiziologijos profesorius ir rašytojas. Jis parašęs „The Autocrat of the Breakfast Table", „Elsie Venner" ir kitus veikalus. Antras iš tokių yra buvęs S. Weir Mitchell, žinomas neurologas ir fiziologas. Šalia mediciniškų veikalų jis yra davęs prozos ir poezijos kūrinių. Dvi novelės: „Hugh Wynne" ir „The Adventures of Francois" buvo labai pasisekusios. Trečias dirbęs medicinos mokslinį darbą ir pasireiškęs literatūroj yra Montrealio (Kanadoje), Philadelphijos ir Johns Hopkins universitetų profesorius Sir William Osler.

Kas gi nėra skaitęs „Sherlock Holmes", o jos autorius yra gydytojas Arthur Conan Doyle. Taip pat kas nežino „Citadelės", kurios autorius taip pat gydytojas A. J. Cronin, anglas,. Antras žinomas anglų gydytojas ir rašytojas yra W. Somerset Maugham. Jis yra parašęs apie 20 romanų ir novelių ir daugiau nei 30 scenos veikalų. Vienas iš jo įdomiausių veikalų yra „The Razor's Edge", kuris yra pastatytas filmoje.

Vienas rusų gydytojų rašytojų yra Anton P. Čechov. Jis pradėjo rašyti, būdamas medicinos studentu, ir toliau rašė, praktikuodamas Sibire. Daugelis literatūros kritikų Čechovą laiko geriausiu novelių rašytoju ir žymiu dramaturgu.

Dar iš žymesnių gydytojų rašytojų galima paminėti Thomas Browne, John Keats, Charles Lever, Robert Bridges, William Carlos Williams ir eilę kitų.

Mums labai įdomus klausimas, kokią gi vietą gydytojas turi lietuvių

literatūroje. Iš viso pirmas Lietuvos medicinos istorijoj žinomas gydytojas, kilęs iš Lietuvos didžiosios kunigaikštijos teritorijos, buvo Pranas Skorina. Jis buvo gudas, baigęs Krokuvos universitetą ir medicinos daktaro laipsnį gavęs Italijoj. Jis gyveno Vilniuje ir pasižymėjo kaip švietėjas, rašytojas, knygų spausdintojas. 1517 m. Prahoje jis įsteigė pirmąją pasaulyje rusų kalba spaustuvę ir išleido pirmąsias rusiškas knygas. 1525 m. jis persikėlė į Lietuvą ir įsteigė spaustuvę Vilniuje. Skorinos Vilniaus spaustuvė buvo ne tik pirmoji spaustuvė Lietuvoje, bet taip pat pirmoji visam rytų krašte. Jis spausdino daugiausia religines knygas. Savo raštais kėlė jaunų žmonių patriotizmą. Mūsų tautoje mums gerai žinomi gydytojai rašytojai yra: Vincas Pietaris, Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka, Kaupas, Edmundas Butrimas, Pranas Bagdas-Bagdanavičius. Lietuvių literatūron jie yra įdėję labai didelį indėlį.

Visuomeniniam ir politiniam darbe gydytojų taip pat yra plačiai pasireiškusių. Iš realiųjų mokslų gydytojų politikų turbūt daugiausia buvo. Jų tarpe yra buvusių labai žymių politikų, kaip pvz. Sun-Yet-Sen, Juscelino Kubitschek, Rudolf Wirchow, Gregorio Maranon, Marat, George Clemenceau, Andres Layuna ir kiti. Išskiriant keletą anksčiau minėtų, gydytojai dirbę ir dirbą politinį darbą, dažniausiai tame darbe nebuvo labai sėkmingi. Neretai politika yra sugriovusi gydytojo profesinį gyvenimą. Medicina kaip mokslas ar profesija beveik nieko nėra davusi jo politinei veiklai. Ieškant priežasčių, reikėtų stabtelti ties politikos psichologija, charakteriu ir veiklos metodais.

Politika yra menas valdyti žmones. Jos svarbiausias bruožas yra jėga, kuri yra valdžios faktorius. „Homo politicus" yra nagrinėtas daugelio rašytojų, filosofų ir psichologų. Jei mes pažiūrėsime, ne tik kas yra parašyta apie žmogų politiką, pradedant seniausiais ir baigiant naujausiais laikais, bet ir pažiūrėtume į didžiųjų politikų gyvenimą ir jų veiklą, tai matytume, kad politikai yra ypatinga žmonių rūšis. Politikai, nežiūrint kokios krypties ar kokios partijos jie bebūtų, yra susirgę emocine hemiplegija, kuri jiems leidžia ir juos įgalina į kiekvieną klausimą ar problemą žiūrėti tik iš vienos pusės. Ir įdomu, kad toje savybėje glūdi politiko jėga. Dirbąs politinį darbą ir mokąs pažiūrėti ar žiūrįs į klausimą ar problemą iš abiejų pusių dažniausiai kaip politikas yra silpnas ir nesėkmingas. Klausimą matyti iš abiejų ar iš visų pusių yra ne politiko, bet intelektualo savybė. Politikas yra ekstravertinis, veikiąs greit ir išnaudojąs kiekvieną momentą savo tikslui. Nedaug yra politikų, kurie, kurdami dabartį, mokėjo panaudoti praeitį. Gal dar mažiau yra politikų, kurie, bekurdami dabartį, sugebėtų turėti vizijoje savo tikslų švytantį bokštą. Gydytojas savo moksliniu

pasiruošimu ir savo profesija yra ne politikas, bet intelektualas. Intelektualo uždavinys yra problemas nušviesti žmonijos ateičiai. Intelektualas, įskaitant ir gydytojus, yra kūrėjas, planuotojas, kurio planus seka jo veiksmai. Tuo tarpu politikas yra akcijos žmogus. Intelektualas savo esme nemėgsta akcijos, nes ji išblaško jo dvasinį susikaupimą. Vienintelė akcija, kuri jį domina, yra kūryba ir tiesa. Todėl jis negali gyventi kaip politikas, visuomet besitaikąs prie kiekvieno momento, prie kiekvienos situacijos. Politika yra akcija ir greitas, intelektualinis gyvenimas yra lėtas. Politikas yra praktiškas, intelektualas yra nepraktiškas. Žiūrint tuos skirtumus tarp intelektualo ir politiko, aiškėja priežastis, dėl ko dažnai gydytojai yra nelabai sėkmingi politikoje. Per didelis viešumoj eksponavimasis gydytojo praktikai taip pat nėra naudingas. Gydytojo profesijoj yra reikalinga tam tikra mistika, o politikoj ji vietos neturi.

Lietuvių tautos gyvenime gydytojai yra įdėję didelį indėlį. Spaudos draudimo laikais daugelis iš jų buvo bendradarbiais, spaudos išlaikytojais ir jos platintojais, lietuvybės žadintojais. Politiniame ir kultūriniame darbe, nepriklausomą Lietuvą atstatant ir nepriklausomybės laikotarpiu, gydytojai yra aktyviai dalyvavę ir daug padarę. Iš jų čia minėtini: dr. V. Kudirka, dr. J. Basanavičius, dr. J. Bagdonas, dr. Rugis, dr. K. Grinius, dr. J. Šliūpas ir eilė kitų. Dr. J. Basanavičius 1917 m. lietuvių konferencijoje buvo išrinktas Tarybos nariu ir 1918 m. vasario mėn. 16 d. pasirašė Nepriklausomybės deklaraciją. Jis iki mirties (1927 m. vasario mėn. 16 d.) gyveno Vilniuje ir dirbo mokslinį ir kultūrinį darbą.

Iš dirbusių kultūrinį, visuomeninį darbą ir dirbusių savo profesijoje dar minėtini: dr. Ralys, dr. Bukantas, dr. generolas Vladas Nagius-Nagevičius, dr. Domas Jasaitis, dr. B. Matulionis ir daug kitų. Visi jie yra įnešę didelį įnašą į mūsų visuomeninį, tautinį ir kultūrinį lobyną.

Į Steigiamąjį Seimą 1920 m. balandžio mėn. 14-15 dienomis buvo išrinkti dr. Eliziejus Draugelis, dr. Kazimieras Jokantas, dr. Kazys Grinius, dr. Vladas Lašas, dr. J. Staugaitis, dr. Kl. Vaitiekūnas, dr. Juozas Buzelis, veterinarijos gydytojas Feliksas Mikšys ir studentas medikas Konstantinas Bražėnas. Visi jie vienokiu ar kitokiu būdu prisidėjo prie Lietuvos kūrimo ir augimo. Dr. K. Grinius nuo 1920.VI.19 iki 1922.II.2 buvo ministeriu pirmininku ir labai daug prisidėjo prie valstybės kūrimo. Jis turėjo plačią perspektyvą ir plačius užmojus. 1921 m. vasario mėn. 14 d. seimo posėdyje jis patarė kuo greičiau realizuoti Pabaltijo sąjungą. Tai buvo labai svarbus dalykas, apie tai daugelį metų buvo kalbėta, idėja buvo diskutuota, bet nespėta ją realizuoti. Jei ji būtų buvusi realizuota, gal ir Pabaltijo valstybių likimas būtų buvęs kitoks.

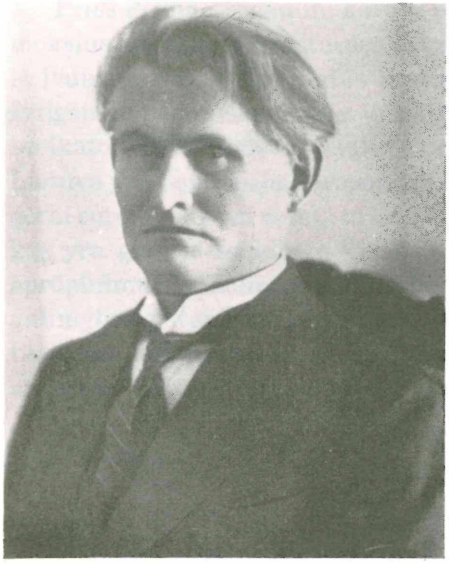

Dr. Kazys Grinius

Pirmajame seime, kuris buvo išrinktas 1922 m. spalio mėn. 10-11 d., seimo nariais buvo šie gydytojai: dr. E. Draugelis, dr. K. Jokantas ir veter. gyd. F. Mikšys; visi trys atstovavo ūkininkų sąjungai. Dr. K. Grinius, dr. Vl. Lašas ir dr. J. Staugaitis atstovavo valstiečių sąjungai; dr. J. Bruckus ir dr. J. Bergeris atstovavo žydams ir provizorius J. Makauskas — socialistams liaudininkams. Pirmojo seimo laikotarpis Lietuvos valstybės kūrime gal buvo pats svarbiausias ir produktyviausias. Minėti gydytojai, be abejo, yra daug prie to prisidėję.

Į tretįjį ir paskutinį demokratinį seimą, kuris buvo išrinktas 1926 m. gegužės mėn. 8-10 dienomis, seimo nariais buvo išrinkti šie gydytojai: dr. K. Grinius, dr. J. Staugaitis, dr. K. Jokantas, dr. L. Epšteinas ir veter. gyd. A. Mikšys. Dr. K. Grinius buvo išrinktas Lietuvos Respublikos prezidentu ir dr. J. Staugaitis seimo pirmininku. Šita vyriausybė buvo 1926 m. nuversta ir Lietuvos Respublikos prezidentas dr. K. Grinius buvo priverstas atsistatydinti.

Tikra to žodžio prasme, politikoje yra dirbę dr. E. Draugelis, dr. K. Grinius ir dr. J. Staugaitis. Jų darbas kultūrinėje ir visuomeninėje plotmėje visų buvo labai produktyvus ir naudingas. Jie yra Lietuvai labai daug nusipelnę.

Dr. Kazimieras Jokantas

Gydytojai, kaip J. Staugaitis, K. Jokantas ir V. Lašas dirbdami politiniame sektoriuje — seimuose, sugebėjo savo padėtį išnaudoti ir savo profesinėje plotmėje. Dr. K. Jokantas eilę metų buvo švietimo ministeriu ir čia savo talentą ir sugebėjimus galėjo pareikšti Lietuvos jaunimo švietimo ir kultūrinimo srityje. Dr. Vl. Lašas savo dalyvavimą politikoje ir seimuose labai gražiai panaudojo Medicinos fakulteto vystymuisi. Jis, būdamas ilgamečiu Medicinos fakulteto dekanu, pastatė akių, ausų. nosies ir gerklės ligų klinikas, Medicinos fakulteto rūmus ir Universiteto klinikas. Nei vienas V. D. u-to fakultetas nesiplėtė taip greit ir taip plačiai, kaip Medicinos fakultetas.

Vidaus reikalų ministeriu yra buvęs dr. E. Draugelis ir Sveikatos ministeriu dr. Ksaveras Vencius (Laikinojoje vyriausybėje).

Pirmosios sovietų okupacijos metais ministeriais-komisarais yra buvę dr. L. Koganas ir dr. Vytautas Girdzijauskas.

Sveikatos departamento direktoriai yra buvę šie gydytojai: J. Alekna, J. Bagdonas, E. Draugelis, J. Maciūnas, Alf. Šidlauskas, Sipavičius ir M. Mickus.

Vokiečių okupacijos metu administracinį darbą yra dirbęs dr. B. Matulionis, būdamas Vyriausios sveikatos valdybos general. direktorium ir Sveikatos rūmų valdytoju.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir po to Lietuva turėjo gydytojų, baigusių mokslus įvairiuose kraštuose. Tokiu būdu jie atnešė į Lietuvą kultūros iš įvairių kraštų. Tas platus kultūrinis, visuomeninis, kad ir politinis, žvilgsniai pasireiškė visoje jų veikloje, kuriant universitetą, tvarkant sveikatos aprūpinimo ir socialinio draudimo klausimus ir kitas problemas. Lietuva yra Centrinėje Europoje ir Lietuvos inteligentija tą centrinę padėtį gerai suprato ir savo veiklą ta kryptimi vystė. Puoselėdami savo, pastebėjo, kas yra gero ir naudingo kitur. Tokiu būdu sveikatingumo, socialinio aprūpinimo ir socialino draudimo bei kitos problemos buvo išspręstos, pagal galimybes, patenkinamai, o gal ir gerai. Žiūrint dabar, į nepriklausomos Lietuvos laikotarpį, iš perspektyvos galima teigti, kad medicinos ir socialinio aprūpinimo reikalai buvo tvarkomi greitai ir pažangiai.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETŲ MEDICINOS FAKULTETO MOKOMOJO PERSONALO SPAUSDINTIEJI DARBAI IKI 1944 M. LIEPOS MĖN.

Publications by members of the staff of Medical faculty at the Vytautas the Great University up to July 1944

Abraitis, Bl.:

„Lęšio pasaitų išsivystymas", 1938, *Medicina* Nr. 9, p. 740-748;

„Lęšio pasaitų sąsyjis su ciliakūniu", 1938 *Medicina,* Nr. 7, p. 553-555;

„Žmogaus odos struktūros skirtingumai kai kuriose kūno paviršiaus vietose", 1939, *Medicina* Nr. 7, p. 519-531; Nr. 8, p. 630-648 ir Nr. 9, p. 715-728.

Aleknavičius, A.:

„Skydiškosios liaukos tuberkuliozės atsitikimas", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 817-820;

„Trauminis meningitas ir jo gydymas", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 832-852.

Adomavičius, J.:

Morbis coerulens", 1939, *Medicina* Nr. 5, p. 359-367;

„Tuberkuliozę simuliuoją susirgimai", 1942, *Medicina* Nr. 11-12.

Ambraziejūtė-Steponaitienė, A.:

„Liet. univ. Med. fakulteto terapinės klinikos 1924 m. apyskaita", 1925, *Medicina* Nr. 8, p. 588-593;

„Lymphogranuloma malignum arba Hadgkin'o ligos atsitikimas", 1926, *Medicina* Nr. 5-7, p. 217-220;

„Liet. univ. Med. fakulteto terapinė klinika" (1925 m. apyskaita), 1926, ib., Nr 8-9, p. 413-422;

„Spondylitis ossificans atsitikimas", 1926, ib., Nr. 10, p. 525-529.

„Reumatinių susirgimų ir kitų artritų etiologijos ir gydymo klausimu", 1929, *Medicina* Nr. 4, p. 245-255, ir Nr. 5, p. 332-343;

„Galvos skausmai", 1929, *Medicina* Nr. 12, p. 900-909;

„Allerginės ligos, jų pažinimas ir gydymas", 1930, *Medicina* Nr. 1, p. 4-20;

„Bronchinės astmos kilmės ir gydymo klausimu", 1930, *Medicina* Nr. 10, p. 668-674;

„Apie febris undulans arba Bang'o ligą", 1930, *Medicina* Nr. 11, p. 747-754;

„Širdies vainikinių arterijų trombozės klausimu", 1930, *Medicina* Nr. 12, p. 838-846;

„Apie balantidiasis coli", 1931, *Medicina* Nr. 10, p. 650-663 ir 1931, *Latvi-Jas Arstu Žurnals* Nr. 11/12, p. 388-394;

„Pluriglandularinio susirgimo atsitikimas sergant kepenų ir antinkstinės liaukos vėžiu", 1931 *Medicina* Nr. 11, p. 728-737;

„Salyrganas širdies dekompensacijoms gydyti", 1932. *Medicina* Nr. 2, p. 88-96.

„Storųjų žarnų kilpos interpozicijos po dešiniąja diagrama atsitikimas", 1933, *Medicina* Nr. 1, p. 31-35;

„Sodoku arba žiurkės įkandimo liga Lietuvoje", 1933, *Medicina* Nr. 3, p. 138-153;
„Cardiacus negros", 1933, *Medicina* Nr. 4, p. 220-224.

Avižonis, P.:

„Įspūdžiai iš Berlyno ir Karaliaučiaus universitetinių akių klinikų", 1922, *Medicina* Nr. 2, p. 86-92;
„Herpes zoster ophtalmicus", 1922, ib., Nr. 5, p. 249-255;
„Kovai su trachoma įstatymo sumanymas", 1922, ib., Nr. 11-12, p. 563-568;
„Kontuzinės kataraktos atsitikimas", 1922, ib., Nr. 11-12, p. 526-529;
„Aufhellung einer Kontusionskatarakt", 1923, *Zeitschrift fur Augenheilkundc,* Bd. 50, H. 1-2, p. 113-114;
„Raudonojo Kryžiaus Klinikos akių skyriaus 1922 m. apyskaita", 1923. *Medicina* Nr. 3-4, p. 178-179;
„Lietuvos universiteto Medicinos fakultetas, jo uždaviniai ir išgalės", 1923, ib., Nr. 5, p. 249-257; taip pat atskirai, kartu su vertimu: *The Faculty of Medicine of the University of Lithuania,* Kaunas, 1923, p. 19;
„Aklųjų globojimas kitur ir Lietuvoje", 1923, ib., Nr. 11, p. 12; taip pat: 2-sis L. gydytojų suvažiavimas. Kaunas, 1923, p. 168-179;
„Apie metilinio alkoholio kenksmingumą", 1923, ib., Nr. 12, p. 700-702;
„Kovai su trachoma sumanymo paaiškinamasis raštas", 1923, ib., Nr. 12, p. 723-729;
„Apie vitaminus", 1924, *Kultūra,* Nr. 1, p. 17-20;
„Prof. Vogt'o plyšinės lempos kursas", 1923 m. Ciuriche. 1924, *Medicina* Nr. 1, p. 47-56;
„Raudonojo Kryžiaus ligoninės akių skyriaus 1923 m. apyskaita", 1924, ib., Nr. 8-9, p. 676-681;
„Apyskaita iš komandiruotės į 44-jį Vokiečių Oftalmologų Draugijos susivažiavimą Heidelberge" 12-14 d. birželio 1924 m. 1924, ib., Nr. 12, p. 996-1007;
„Vokų kolobomos atsitikimas; 1925, ib., Nr. 6-7, p. 379-385;
„Ein Fall von Coloboma palpebrae congenitum", 1925, *Zeitschrift fur Augenheilkunde,* Bd. 56, H. 5-6, p. 339-345;
‚Pryšakinės kameros amagnetinių krislų operacijos klausimu", 1925, *Medicina,* Nr. 9-10, p. 651-665;
„Raudonojo Kryžiaus ligoninės akių skyriaus 1924 m. apyskaita", 1925, ib., Nr. 9-10, p. 755-758;
„Myxoedema ir akių susirgimai", 1925, ib., Nr. 11, p. 813-819;
„Ein Fall von Optikusatrophic bei Myxoedem", 1926, *Zeitschrift fur Augenheilkunde",* Bd. 58, H. 5; p. 343-347;
Akinių istorija. Kaunas, 1926, p. 52;
„Universiteto akių klinikos 1925 m. apyskaita". 1926, *Medicina* Nr. 3-4, p. 153-157;
Oftalmologijos katedros su klinika 1925-26 mokslo metų apyskaita". 1926, ib., Nr. 5-7, p. 290-293;
„Galvos skausmai ir akių ligos". Kaunas, 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas 1924 m.,* p. 195-210; taip pat atskirai: Kaunas, 1926, p. 16;

„Apie ligų spėjimą iš akių, 1927, *Medicina* Nr. 3-4, p. 97-107;
„Universiteto akių klinikos 1926 m. apyskaita", 1927, *Medicina* Nr. 5-6, p. 290-296;
„Trachoma Kauno aukštesniosiose mokyklose", 1927, *Medicina* Nr. 8, p. 440-452. (Išleista skyrium, p. 15);
„Kryptophtalmus ir jo patogenezė", 1927, *Medicina* Nr. 10, p. 540-563. (Išleista skyrium knygute, p. 23);
„Apyskaita iš komandiruotės į vokiečių oftalmologų draugijos suvažiavimą Heidelberge, 1927 m. birž. 9-11 d." 1927, *Medicina* Nr. 10, P. 599-603;
„Zur Frage uber den Zusammenhang der einseitigen Elephantiasis des Oberlides mit Erweiterung der Sella turcica". B ericht uber die 46. Zusammenkunft der Deutschen Ophtalmologischen Gesellschaft in Heidelberg. 1927, p. 391-394;
„Zur Frage uber den Zusammenhang der eiseitigen Elephantiasis des Oberlides mit Erweiterung der Sella turcica", 1927, *Zeitschr. f. Augenheilk.* Bd. 63, p. 235-241;
Norguchio rastasis trachomos mikrobas", 1928, *Medicina* Nr. 2, p. 81-86;
Uber Kryptophthalmus congenitus", 1928, *Zeitschr. f. Augenheilk,* Bd. 64, H. 4-5, p. 240-258;
„Kelios pastabos dėl prof. Landau'o ‚Biologiškosios relatyvybės teorijos' ", 1928, *Medicina* Nr. 5, p. 327-343. — Idem. 1928, *Kosmos,* nr. 5-6 p. 259-272;
„Par akli dzimušo un opereto macišanu redzet", 1928, *Latvijas Arstu Žurnals",* Nr. 5-6, p. 154-160;
Apie operuotų aklagimių mokymąsi žiūrėti", 1928, *Medicina* Nr. 9, p. 599-607. (Lietuvių *Medicinoje* įdėtasis straipsnis yra papildytas dar vieno naujo, vėliau stebėto atsitikimo aprašymu);
„Uber schadliche Folgen der Tranendrusenentfernung". Bericht ub er die 47-te Zusammenk. d. Deutschen Ophtalmolog. Gesellsch. in Heidelberg 1928. Munchen, 1929, p. 340-344;
„Universiteto akių klinikos 1927 m. apyskaita", 1928, *Medicina,* Nr. 11, p. 735-737;
„Senatviškieji akių pakitimai, 1928", *Medicina* Nr. 12, p. 788-800. — Idem. 1929, *Kosmos,* I, p. 11-20.
„Gyvybė ir jos atsiradimas ant žemės", 2-tras papildytas leidimas. Šiauliai, 1928, Kultūros Švietimo dr-jos leidinys. (55 puslapių mokslo populiarizacija);
„O zreniji sleporoždennych posle uspešnoj operacii", 1929, *Archiv oftalmologii,* T. 5, č. 3 p. 298-307;
„Pabaltijo oftalmologų organizacijos reikalu". 1929, *Medicina* Nr. 4, p. 303-304;
„Universiteto akių klinikos 1928 m. apyskaita". 1928, *Medicina* Nr. 6, p. 434-436;
„Haematoma corneae", 1929, *Archiv Oftalmologii,* T. VI. č. 1, p. 1-3;
„Uber die Verbreitung des Trachoms in Litauen", 1929, *Zeitschr. f. Augenheilk.* Bd. 69, H. 5/6, p. 324-338;
„Zur Unschadlichkeistsfrage der Tranendrusenentfernung", 1929, *Latvijas Arstu Žurnals* Nr. 5-6, p. 400-405;

„Dislocatio glandulae lacrymalis spontanea", 1929, *Russkij Oftalmologičeskij Žurnal,* T. X. Nr. 4-5, p. 423-429;
„Apie profesionalinę gydytojų etiką", 1929, *Medicina* Nr. 11, p. 820-828;
„Starčeskije izmenenija glaz", 1930, *Russkij oftalmologičeskij Žurnal,* t. 11, Nr. 5, p. 635-645;
„Apie trachomos išsiplatinimą Lietuvoje", 1930, *Medicina,* Nr. 8, p. 533-546;
„Pabaltijo oftalmologų suvažiavimas Tartu-Dorpate 1930 m. gegužės mėn. 24-25 d.", 1930, *Medicina* Nr. 8, p. 588-589;
„Tarptautinė organizacija kovai su trachoma", 1930, *Medicina* nr. 9, p. 642-644;
„Universiteto akių klinikos", 1929 m. apyskaita. 1930, *Medicina,* Nr. 11, p. 760-762;
„Allvar Gullstrand", 1931, *Kosmos,* XI, p. 391-395.
„Akių semiotikos reikšmė bendrajai diagnostikai", 1931, *Medicina* Nr. 3, p. 167-174;
„A. Gullstrand'o tyrimų reikšmė oftalmologijai", 1931, *Medicina* Nr. 6, p. 375-389;
„V. D. Univ-to akių klinikos 1930 m. apyskaita", 1931, *Medicina* Nr. 9, p. 600-602:
„Uber spontane Senkung der orbitalen Tranendruse", 1932, *Zeitschr. f. Augenheilk.* Bd. 77, H. 3-4, p. 167-182;
„III Pabaltijo oftalmologų suvažiavimas", 1932, *Medicina* Nr. 8, p. 544-546;
„Migratio et eliminatio spontaneau corporis alie. oculi", 1932, *Medicina* Nr. 9, p. 594-599;
„Glaukomos gydymas", 1937, *Medicina* Nr. 8;
„Ankstyba trachomos diagnozė", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;
„Atšokusios retinos gydymas diatermijos būdu", *V. D. un-to Med. fak. dabai,* 1934;
„Beskylio tinklainės atšokimo prognozė", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939;
„Adaptacijos tyrimo reikšmė ir būdai kasdieninėje praktikoje", 1933, *Medicina* Nr. 12, p. 701-706:
„Gliaukomos gydymas", 1937, *Medicina* Nr. 8, p. 628-641.
„Stiklo krislo pašalinimas iš priešakinės kameros", 1938, *Medicina* Nr. 4, p. 323-325;

Avižonis, V.:

„Capillaropathia retinalis", *V. D. Un-to Med. fak. darbai,* 1939;
„Kriminaliniai akių sužalojimai", V. D. un-to akių klinikos 1930-1934 metų duomenimis, 1935, *Medicina* Nr. 7, p. 479-487;
„Apie intrakapsulinę kataraktos operaciją", V. D. un-to akių klinikos duomenimis, 1936, *Medicina* Nr. 5, p. 369-378:
„Myokampterio pritaikymas žvairumui gydyti", 1938, *Medicina* Nr. 4, p. 318-322;
„R. Denig'o operacija akių išplikymo atveju", 1938, *Medicina* Nr. 4, p. 309-316.

Bagdonas, J.:

„Natūralūs gydomieji vandenys Lietuvoje", 1923, *Medicina* Nr. 10, p. 532-541;

taip pat 2-sis L. gydytojų suvažiavimas, Kaunas, 1923, p. 148-157;
„Sveikatų reikalų tvarkymas Lietuvoje", 1923, ib., Nr. 3-4, p. 175-178;
„Iš kelionės Lietuvos Un-to Delegacijos Latvijon, Estijon ir Suomijon 1927V.22—VI.3", *Medicina* Nr. 5-6, p. 5;
„Ar džiova išgydoma?" 1928, *Kova su džiova* Nr. 1 (7);
„Kepenys — vaistas nuo anaemia perniciosa", 1928, *Medicina* Nr. 9, p. 596-598;
„Dirbtinis pneumathorax'as ir jo pritaikymas", 1929, *Medicina* Nr. 7, p. 473-486. Taip pat atskira 34 p. brošiūra;
„Iš džiova sergančių statistikos: 1) V. Kauno ligoninės stacionariniai ligoniai", 1930, *Medicina* Nr. 1, p. 2;
„V. d. un-to vidaus ligų poliklinikos ligoniai", 1932, *Medicina* Nr. 8, p. 3. 1935, *Medicina* Nr. 9 p. 627-657;
„Fizinė terapija ir jos dėstymas universitetuose", 1935, *Medicina,* Nr. 7, p. 526-529.

Baronas, V.:

„Gydymas purvu", 1934, *Medicina* Nr. 2, p. 73-82.

Bendoravičius, V.:

„Hysteria Lietuvos naujokų ir kareivių tarpe", *Medicina,* 1930, Nr. 3, p. 147-160;
„Nervų sveikata", 1930 m. p. 110;
„Išsigimimas ir eugenika", 1932, p. 68;
„Psichinės normos klausimu", 1940, *Medicina* Nr. 10, p. 767-776 ir Nr. 12, p. 1004-1014.

Bielskus, L.:

„Retas pancreatitis haemorrhagica (apoplexia pancreatis) atsitikimas", 1923, *Medicina* Nr. 12, p. 691-697;

Birutavičienė, A.:

„Kas galima atsiekti sunkaus poliomyelitis pasėkas gydant (kartu su Mey'u)", 1926, *Medicina* Nr. 11, p. 569-575;
„Psichiniai nenormalių vaikų globa Lietuvoje", *Pabalt. valst. motinoms ir vaikams globoti I konfer. leid.* II, 1928, p. 4;
„Psichinė terapeutinė vaikų pedagogika", ibid., 1931;
„Vaikų astmos klausimu", 1933, *Medicina* Nr. 9, p. 532-535;
„Harter'io liga, arba infantilismus intestinalis", 1934, *Medicina* Nr. 3, p. 152-154;
„Vaikų klinikos kai kurie gydymo patyrimai", 1934, *Medicina* Nr. 5, p. 270-276;
„Paveldimų pyramidalinės sistemos susirgimų atsitikimai Lietuvoje", 1939, *Medicina* Nr. 5, p. 343-350;
„Vaikų tbc gydymas mūsų sąlygomis", 1940, *Medicina* Nr. 11, p. 880-887.

Blažys, J.:

„Paveldėjimas ir jo vaidmuo psichikos ir nervų ligose, 1924, *Medicina* Nr. 10-11, p. 776-791;
„Psichiatrinės profilaktikos darbas Paryžiuje", 1924, ib. Nr. 10-11, p. 839-849;

„Dėl chroniškojo epidemiškojo encefalito Lietuvoje", 1925, Ib. Nr. 11, p. 783-809;
„Išsigimimo ir jo įspėjimo klausimas bendrai ir ypatingai Lietuvoje", 1926, ib. Nr. 12, p. 653-677;
„Alkoholis ir išsigimimas", 1926 *Kultūra* Nr. 11, p. 505-509;
„Patologiško melagingumo atsitikimas", 1927, *Medicina* Nr. 1-2, p. 38-42;
„Sterilizacijos klausimu", 1933, *Medicina* Nr. 10, p. 582-596;
„Pailgųjų smegenų gumos atsitikimas su aštriu sifilitiniu meningitu ir exitus'u po specifiško gydymo" (Darbas bendras su K. Oželiu), 1927, *Medicina* Nr. 11, p. 634-643;
„Smegenų sifilis su galvos skaudėjimu, kaip svarbiausiu simptomu", 1928, *Medicina* Nr. 1, p. 29-38;
„Apie tabaką ir rūkymą", 1927, *Kultūra* Nr. 11-12, p. 480-485;
„Neurosifilio Lietuvoje klausimu", 1929, *Medicina* Nr. 1, p. 14-25;
„Protas, kuris save atrado", 1929, *Kultūra* Nr. 1, p. 11-17;
„Psicho-nervinė mūsų naujokų ir kareivių sveikata", 1930, *Mūsų Žinynas* Nr. 59, p. 73-88;
„Apie proto higieną", 1930, *Vairas* Nr. 1, p. 341-352;
„Įspūdžiai iš I tarpt. proto higienos kongreso Vašingtone 1930.V.5-10", 1930, *Medicina* Nr. 10, p. 710-718, ir Nr. 11, p. 766-776;
„Motinų ir vaikų apsauga eugenikos atžvilgiu", *Pirmosios Lietuvos motinoms ir vaikams apsaugoti konferencijos darbai,* 1931, p. 78-87;
„Sveikatos patikrinimas prieš jungtuves", Kauno m. ligonių kasos leidinys. 1931, 79 p. brošiūra;
„Prof. A. Forel", 1931, Vaga Nr. 9, p. 543-564;
„Pasauližvalga ir psichinė higiena", E. Stern'o straipsnio laisvas vertimas su įžanga, 1931, *Logos,* p. 113-127;
„Alkoholizmas ir psichinės ligos", L. K. Blaivybės d-jos leidinys, 1932, 16 p. brošiūra;
„Įspūdžiai iš tarp. neurologų kongreso Berne 1931.VIII.31-IX.4, 1932, *Medicina* Nr. 3, p. 203-212;
„S. Ramon y Cajal", 1932, *Vairas* Nr. 9,p. 548-553;
„Biologiniai eugenikos pagrindai", *Gamta,* 1938;
„Psichiškai defektingų sterilizacija", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;
„Lietuvos sveikatingumo apsaugojimo ir pakilimo klausimas", 1939, *Medicina* Nr. 6, p. 426-438.

Bliudžiūtė, E.:

„Graviditas extrauterina L. Raudonojo Kryžiaus klinikoje remiantis 1921-1924 metų medžiaga", 1926, *Medicina* Nr. 3-4, p. 132-143.

Boitas, H.:

„Apie cholangito ir cholescistito įvykimą", 1923, *Medicina* Nr. 9, p. 445-471; taip pat: *2-sis L. gydytojų suvažiavimas,* Kaunas, 1923, p. 95-120;
„Uber die Entstehung der Cholangitis u. Cholecystitis", 1923, *Brunn's Beitrage zur klin. Chirurgie,* Bd. 131, H. 2;
„Apie ekstrapleuralę torakoplastiką vienos pusės plaučių tuberkuliozei gydyti", 1924, *Medicina* Nr. 8-9, p.595-605;

„Apie prostatos hipertrofiją", 1924, ib. Nr. 8-9, p. 618-630;
„Gydymas galūnių hiperemija, sukelta intra- arba perineurinėmis 1C% alkoholinio natro-chloro tirpinio injekcijomis", 1926, *Medicina* Nr. 1-2, p. 6-10;
„Hyperamiebehandlung an den Extremitaten", 1925, *Zentralblatt f. Chirurgie* p. 2708;
„Die Lehre von der Asepsis und Antisepsis", *Die Chirurgie,* M. Kirschner — O. Nordmann; 1924, t. I, p. 136-174;
„Kovos su tuberkulioze Lietuvoje klausimu", Kaunas, 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas 1924 m.,* p. 107-110.

Brundza, J.:

„Lipiodolio įleidimas į stuburo kanalą ir jo diagnoziška vertė", 1926, *Medicina* Nr. 3-4, p. 205.

Bubėnaitė, J.:

„Ueber einige Erfahrungen der golgi Methode", 1929, *Zeitschr. f. wiss.Mikroskopie,* Bd. 46, p. 359-360.

Buinevičius, K.:

„Apie nefritą ir edemą (klinikos lekcijos)", 1923, *Medicina* Nr. 12, p. 677-691;
„Trumpas įvardymas simuliacijos ir susižalojimo būdų, praktikuojamų daugiausia karo metu karo prievolei išvengti", 1924, *Medicina* Nr. 1, p. 26-30;
„Apie hepatitus ir icterus", 1924, ib. Nr. 5, p. 329-347;
„Klinikos lekcijos apie arteriosklerozę, miokarditą, krūtinės anginą ir funkcinius širdies sutrikimus", 1925, ib. Nr. 8, p. 535-551; Nr. 9-10, p. 631-644;
„Klimato ir balneoterapijos lekcijos", Kaunas, 1925, 24 p.;
„Apie diabetą", 1927, *Medicina* Nr. 5-6, p. 223-237:
„Patologiškos konstitucijos. Apykaitos ir vidujinės sekrecijos sutrikimai", 1927; *Medicina* Nr. 5-6-7, p. 335-399;
„Plaučių tuberkuliozė", 1927, *Medicina* nr. 9-10 p. 471-574;
„Mano teorija šlapimo gamybos", 1928, *Medicina* Nr. 1, p. 1-7;
„Appendicitis", 1928, *Medicina* Nr. 3, p. 165-179;
„Kraujo ir kraujo gaminamųjų organų ligos", 1928, *Medicina* Nr. 6 ir 7, p. 385-398 ir 458-478;
„Klinikos uždaviniai", 1928, *Medicina* Nr. 9, p. 589-596;
„Apie mano teoriją šlapimo gamybos", 1928, *Medicina* Nr. 11, p. 729-731;
Vidaus ligų klinikos vadovėlis, I dalis, 1928, Medic. fakulteto leidinys, 68 p.;
Vidaus ligų klinikos vadovėlis, II dalis, 1928, Medic. fakulteto leidinys, 192 p.;
Vidaus ligos, III dalis, 1929, Kaunas, Švietimo Minist. knygų leid. komis. leid., 462 p.;
Vidaus ligos, VI dalis, 1930, Kaunas, Švietimo Minist. knygų leid. komis. leid., 160 p.;
Vidaus ligos, V dalis, 1930, Kaunas, Med. fak-to leid., 245 p.;
„Colitis ulcerosa", 1931, Paris, *Vračebn. vestnik* Nr. 3, p. 97-99;
„O suščnosti liečebnavo dejstvija mineralnich vod", 1931, ibid. Nr. 5, p. 190-192;
„Kliničeskij obzor i klasifikacija zabolievanij krovetvornych organov", 1931, ibid. Nr. 5, 7, 8, p. 164-168, 227-232, 259-267;
„O grudnoj žabe", 1931, ibid. Nr. 9, p. 302-309;

„Kliničeskija zamietki", a) Ogepatitach i želtuche. b) O pervičnom rake pečeni. c) O gornom klimate. 1931, ibid. Nr. 10, p. 328-334;
„Uber Nephritiden, Nephrosen, Uramie, Odeme, Nierenfunktion", 1932, Leipzig, *Zeitschr. f. Urologie,* Bd. XXVI, Heft 8, p. 561-582;
„Chirurgische Nierenerkrankungen", 1932, ibid. Bd. XXVI, Heft 10;
„Klinik der Inneren Krankheiten", *Klinische Vorlesungen,* 444 p. Kaunas, 1932;
„Zur Frage der Klassifikation der Nephritiden", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;
„Klinikiniai stebėjimai", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1935 ir 1936 (Trys dalys);
„Medicinos studijų klausimu", 1936, *Medicina* Nr. 9, p. 689-701;
„Nefritų klasifikacijos klausimu". Ar nefritai yra ekstrarenaliniai ar renaliniai susirgimai, 1938, *Medicina* Nr. 3, p. 175-190.

Buividaitė-Kutorgienė, E.:

„Trachoma akių klinikos 1920-1925 m. duomenimis", 1926, *Medicina* Nr. 11, p. 578-602, taip pat atskirai: Kaunas, 1927, 27 p..

Bulota, J.:

„Apie arklių įplautimą (malleus) Lietuvoje", 1923, *Medicina* Nr. 10, p. 525-531; t.p. atskirai: Kaunas, 1923, 7 p.; taip pat: *2-sis L. gydytojų suvažiavimas,* Kaunas, 1923, p. 141-148.

Butkevičius, J.:

„Skerstinų paukščių kaulų smegenų tyrinėjimas tuberkuliozo atžvilgiu", 1926, *Veterinarija* ir *Zootechnija* Nr. 8-12, p. 201-202;
„ Naminių gyvulių limf. liaukų sistema", Vadovėlis prie mėsos pažinimo kurso. 1927, *Veterinarija ir Zootechnija,* Nr. 2, p. 83-97.

Ciplijauskas, J.:

„Laceratio vaginae sub coitu", 1924, *Medicina* Nr. 8-9, p. 640-642;
„Radium ir jo pritaikymas ginekologijoje", 1928, *Medicina* Nr. 7;
„L. U. Rentgeno kabineto prie moterų klinikos veikimo 1924-1928 m. apyskaita", 1929, *Medicina* Nr. 5, p. 362-364;
„Poodinis emfyzemos gydymo metu atsitikimas", 1929, *Medicina* Nr. 7, p. 499-500;
„Gimtuvės vėžys ir jo gydymo problema", 1930, *Medicina* Nr. 8, p. 558-570;
„Graviditas intra — et extrauterina", 1935, *Medicina* Nr. 7, p. 506-509.

Čeponis, J.:

„Furunkulų ir karbunkulų gydymas", 1926, *Medicina* Nr. 3-4, p. 143-149;
„Davis'o reakcijos klinikinė reikšmė piktybiniams navikams diagnozuoti", 1926, ib. Nr. 12, p. 678-685;
„Atviri sužalojimai kelio sąnario ir jų gydymas", 1927, ib. Nr. 3-4;
„Būdai vartojimo urotropino ir jo terapeutinė reikšmė", 1927, ib. Nr. 3-4;
„Urotropino vartojimo būdai ir jo terapiška reikšmė", 1927, *Medicina* Nr. 3-4, p. 116-125;
„Atdaro kelio sąnario sužalojimo gydymas", 1928, *Medicina* Nr. 1, p. 38-39;
„Tuberkuliozinių spondylitų chirurgiškas gydymas", 1930, *Medicina* Nr. 6, p. 418-422;

Gastroenterostomija kaip chirurgiška priemonė skrandžio ir duodeni opoms gydyti. Disertacija medicinos daktaro laipsniui įgyti. Kaunas, 1930, 151 p.

Čeičys, A.:

„Monocitinė leukemija", *Medicina,* 1938, Nr. 5;

„Perniciozinės enemijos gydymo kepenimis dešimt metų", *Medicina,* 1937, Nr. 12;

Inkstų gebėjimas koncentruoti šlapalą hipochlorimijos metu. disertacija daktaro laipsniui įgyti. 1940;

„Tikrasis virkštelės mazgas", 1936, *Medicina* Nr. 10, p. 751-754;

„Sternalinė kaulo smegenų funkcija", 1937, *Medicina* Nr. 7, p. 511-516;

Damijonaitis, V.:

„Mikroskopiniai skorbutinių jūrų kiaulyčių dantų pakitimai", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;

„Anodontia totalis vera atsitikimas", 1937, *Medicina* Nr. 7, p. 562-567;

„Burnos cistų diferencinė diagnostika ir terapija", 1939, *Medicina* Nr. 12, p. 946-954;

A ir D vitaminų savitarpio veikimo klausimu. 1941 m. Disertacija med. dr. laipsniui gauti;

„Ryškūs stomatogeninės židininės infekcijos atsitikimai", *Medicina,* 1942, Nr. 4;

„Simptominis trišakio nervo neuralgijos atsitikimas", *Medicina,* 1942, Nr. 9.

Dumbrys, A.:

„Apie stuburo sužalojimus", 1931, *Medicina* Nr. 2, p. 102-107;

„Apie raštišką ligonių sutikimą būti operuojamiems", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 936-937;

„Sialolithiasis", 1938, *Medicina* Nr. 8, p. 699.

Elvikis, J.:

„Lymfoidinės (monocitinės) anginos atsitikimas", 1939, *Medicina* Nr. 8, p. 644-648;

Eksperimentinių leukopenijų gydymas vitaminais ir transfuzijomis. 1942 m. Disertacija med. dr. laipsniui gauti.

„Eksperimentinių leukopenijų gydymas vitaminais ir transfuzijomis", *Medicina,* 1942, Nr. 4;

„Du komplikuotos anemijos atsitikimai", *Medicina,* 1942, Nr. 4;

„Plaučių pūliniai, jų etiologija, eiga ir gydymas", *Medicina,* 1943, Nr. 5-6.

Garmus, A.:

„Vilhelmas Kolle", 1928, *Medicina* Nr. 11, p. 708;

„Alkoholizmas ir tuberkuliozas". Kova su džiova, Nr. 1, p. 22—30, *Medicina.*

Gildė-Ostachovienė, Ema:

„Vaikų tuberkuliozas ir tuberkulinė reakcija vaikų klinikos duomenimis", 1930, *Medicina* Nr. 7, p. 469-470 (Pranešimas, skaitytas IV L. gydytojų kongrese 1928.XI.1-3);

„Užsienio vaikų ligoninės" (Stockholmo ir Dresdeno). 1931, *Medicina* Nnr. 3;

„Luoši vaikai ir jų apsauga", Pranešimas pabalt. valstybių motinoms ir vaikams apsaugoti II konferencijoje, įvykusioj Kaune 1931.X.30—31ir XI.1;

„Nepaprastas corpus alienum 7-nerių metų mergaitės vaginoj", 1932, *Medicina* Nr. 2, p. 323-331.

Girdzijauskas, V.:

„Švara ir apkrečiamos ligos", 1930, *Darbo Sveikata,* Nr. 5, 8 p.;
„Koklìušas", 1931, ibid., Nr. 2-3, 1 p.;
„Raupai", Ibid., 1 p.;
„Pasiutimo liga", Ibid. 2 p.;
„Saulės gydomoji galia", Ibid. Nr. 4, 6 p.;
Lytinių liaukų, skydinės liaukos, jų hormonų ir gl. parathyroidea įtaka aplintininams pasigaminti. Disertacija medicinos daktaro laipsniui įgyti, 1939 m.

Grigelis, A.,

„Nusinuodijimai ir kova su jais", 1933, *Medicina,* Nr. 1, p. 20-27.

Grinevičiūtė-Griniūtė, L.:

„Naujagimių ir suaugusiųjų blenorėja", V. D. un-to akių klinikos duomenimis. *Medicina,* 1937, Nr. 8, p. 621-628.

Grybauskas, K.:

Vaistingieji Lietuvos laukų augalai ir jų pritaikymas, 1927 m.;
Vaistingieji Lietuvos laukų augalai, 2 dalis, 1935.
„Fenologinių stebėjimų duomenys iš tabakų kultūros bandymo A. Fredoje", *Farmacijos žinios,* 1933;
„Kaip nustatyti vaistinių augalų nudžiuvimo nuošimtį?" *Farmacijos žinios,* 1931, Nr. 7;
„Kas padaryta vaistingųjų augalų srityje per 20 metų", *Farmacijos žinios,* 1938, Nr. 2;
Kultūriniai apyniai ir jų auginimas, 1936;
„Palaikykime kontaktą su vegetabilijos gamintojais", *Farmacijos žinios,* 1930, Nr. 4;
„Savo krašto vaistinių augalų realizacijos reikalu", *Farmacijos žinios,* 1930 m., Nr. 5;
„Vaistingieji augalai Lietuvos universiteto Botanikos sode", *Farmacijos žinios,* 1927, Nr. 3;
Lietuvos vaistingųjų augalų sąrašas 1941 m. (kartu su J. Movšovičium).
„Tarptautinis vaistingųjų augalų kongresas Budapešte", *Farmacijos žinios,* 1928 m.

Gulbinas, A.:

„Išorinių genitalijų pirminė difterija", *Medicina,* 1937, Nr. 9;
„V. D. un-to odos ir veneros ligų klinikos ir poliklinikos 1937 m. veikimo apyskaita", *Medicina,* 1938, Nr. 11;
„V. D. un-to odos ir veneros ligų klinikos ir poliklinikos 1936 m. veikimo apyskaita", *Medicina,* 1937, Nr. 11;
„Hydroa vacciniformis atsitikimas", *Medicina,* 1938, Nr. 10;
„Gonorėjiniai susirgimai ir jų gydymas", 1937, *Medicina* Nr. 1, p. 27-45;
„Arthritis gonorrihoica gydymas pyrifer*iu", 1939, *Medicina* Nr. 1, p. 35-41;
„Įstatymo kovai su veneros ligomis socialinė reikšmė", 1940, *Medicina* Nr. 6, p. 450-461;

Odos tuberkuliozės klausimu Lietuvoje 1944 m. Disertacija med. dr. laipsniui gauti.

Gudaitis, K.:

„Vėžio atsiradimo, paveldėjimo ir užkrėtimo klausimu", *Medicina,* 1938, Nr. 5;

„Torokoplastika pagal Maurer'ą plaučių tuberkuliozei gydyti", *Medicina,* 1940, Nr. 5;

„Ulcus ventriculi et duodeni dažnumas vaikystės amžiuje", 1933, *Medicina* Nr. 8, p. 467-471 ;

„Torakoplastika pagal Maurer'ą plaučių tbc gydyti", 1940, *Medicina* Nr. 5, p. 345-371.

Gudavičius, Pr. ir V. Kuzma:

„Pancreatitis acuta klausimu", 1935, *Medicina* nr. 9, p. 643-653;

Gudas-Gudavičius, Pr.:

„Edemų gydymas intraveniniais kalio citrato švirkštimais", *Medicina,* 1942, Nr. 9.

Gutmanas, L.:

„Skausmo problemos klausimu", *Medicina,* 1940, Nr. 4, p. 270-281;

„Nervų veikla ir jos sutrikimai Povlov'o mokslo šviesoje", 1938, *Medicina* Nr. 8, p. 452-458;

„Didįjį mokslininką atsiminus", 1936, *Medicina* Nr. 6, p. 411-422.

Hagentornas, A.:

„Ein Beitrag zur Knochennaht", 1926, *Zentralblatt fur Chirurgie,* Nr. 41;

„Skrandžio vėžio ankstybai diagnozei nustatyti klausimu", 1927, *Medicina* Nr. 5-6, p. 266-276;

„Zur Operation der Hasenscharte", 1928, *Zentralbl. f. Chir.* Nr. 9, p. 528-533;

„Zur Operation der Hasenscharte", 1928, *Deutsche Zeitschrift f. Chir.* Bd. 212, H. 5/6;

„Lippenplastik", 1929, *Zentralb f. Chirurgie.* Nr. 48, p. 3031-3033;

„Zur Behandlung der Knochenbruche", 1929, *Zentralbl. f. Chirurgie,* Nr. 49, p. 3092-3096;

„Dėl kiškio lūpos operacijos", 1929, *Medicina* Nr. 12;

„Ein Beitrag zur Technik der Nasenplastik", 1930, *Zentralbl f. Chrg.,* Nr. 10;

„Apie galūnių lūžimų gydymą", 1931, *Medicina* Nr. 3;

„Oras ir susirgimai", 1932, *Medicina* Nr. 5 ir 6;

„Zurf Operation der doppelseitigen Hasenscharte", 1932, *Zentrbl. f. Chrg.* Nr. 24;

„Was wissen wir uber den Zusammenhang von Wetter und Krankheit?" 1932, *Munch. medizin. Wchschr.,* Nr. 30;

„Kelios pastabos apie nervų sistemos reikšmę žmogaus kūnui", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;

„Kovos su vėžiu klausimu", 1933, *Medicina* Nr. 4, p. 197-207;

„Apie skausmą", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 782-791.

Indrašius, N.:

Maisto vitaminai, 1939.

„Smegenų veiklos aiškinimas prof. Lazarev'o adaptacijos ir prof. Lapique'o izochronizmo dėsniais", 1936, *Medicina* Nr. 6, p. 422-429;
„Achondroplasia", *Medicina,* 1942, Nr. 2-3;
„Sympathosis", *Medicinos,* 1942, Nr. 9;
„Psichinių ligonių gydymas vemdinimu", *Medicina,* 1943, Nr. 5-6;
„Oda ir vidaus organai", *Medicina,* 1934, Nr. 7-9.

Jaržemskas, J.:

„Susirgimų vėžiu 1925-1929 metais statistikos žinios", 1931, *Medicina* Nr. 5, p. 323-331;
„Stemplės striktūrų gydymo klausimu", 1933, *Medicina* Nr. 4, p. 207-220;

Jaržemskas, J.:

„Aktyvinė stabligės imunizacija, 1936, *Medicina,* Nr. 3, p. 220-227;
„Žaizdų gydymo klausimu", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 883-890;
„Mediciniškosios medžiagos rinkimas ir jos svarba medicinai", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 933-935;
„Stabligės (tetonus'o) atsitikimas kaip šautinės žaizdos padarinys", *Medicina,* 1942, Nr. 7.

Jocius, J.:

„Šlaunikaulio kaklelio lūžimo pažinimas ir konservatyvus gydymas", *Medicina,* 1942, Nr. 6.

Jurgeliūnas, A.:

„Kovos su maliarija priemonės", 1922, *Medicina* Nr. 2, p. 67-73;
„Nuo pasiutimo apsaugojančių Pasteur'o skiepų sterilingumo klausimu", 1922, ib., Nr. 8, p. 398-401; taip pat: *2-sis L. gydytojų suvažiavimas,* Kaunas, 1923, p. 80-83;
„Pasteur'as — profilaktinių skiepų mokslo kūrėjas. Kaunas", 1924, 7 p.;
„Bakteriofagija", 1926, *Kosmos* Nr. 1, p. 33-44;
„Apie tuberkuliozo iššaukėjus", 1926, *Kova su džiova* Nr. 1, p. 3-9;
„Tretmintologiniai tyrimai Kauno pradžios mokyklų mokinių (kartu su d-ru Ravensbergu)", Kaunas, 1926. *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas* 1924, p. 168-173;
„Pasteuro stotis Kaune". Jos įsteigimas ir septynerių metų veikimas, 1926, *Kosmos,* Nr. 11-12, p. 496-501;
„Džiovos sukėlėjas ir būdai nuo jo apsisaugoti", 1928, *Trimitas* Nr. 17-18, 8 p.;
„Lietuvių tautos kraujo grupių susekimo klausimu (kartu su C. Ravensbergu)", 1928, *Medicina* Nr. 12, 6 p.;
„Die Verteilung der Blutgruppen beim litauischen Volke", 1929, *Zeitschr. f. Rassenphysiologie,* Bd. II;
„Apie Kahn'o ir Sachs-Witebsky'o reakcijų tinkamumą sifilio serodiagnozei (kartu su C. Ravensbergu)", 1932, *Medicina* Nr. 2, 7 p.;
„Lavonų incineracija. Kartu su C. Ravensbergu", *V. D. un-to Medicinos Fakulteto Darbai,* 1934.

Juškevičiūtė, O.:

„Akių traumos vaikų amžiuje", 1937, *Medicina* Nr. 8, p. 591-597;
„Akių vaccinola", 1938, *Medicina* Nr. 4, p. 301-309.

Jurgutis, A.,
„Vaikų lytinio brendimo tyrimo klausimu", 1939, *Medicina* Nr. 9, p. 704-715.
Juškys, V.:
„Xeroderma pigmentosum atsitikimas", 1927, *Medicina* Nr. 5-6, p. 285;
„Negativi WaR papuloziniame lues'e", 1929, *Medicina* Nr. 2, p. 113-115;
„Retas gonorrėjinės infekcijos vaizdas", 1930, *Medicina* Nr.12, p. 846-847;
„Kelios mintys apie kovą su veneros ligomis", 1933, *Medicina* Nr. 6-7, p. 397-406;
„Ulcera gonorrhoica praeputti atsitikimas, 1939, *Medicina* Nr. 2, p. 132-133;
„Įstatymas kovai su venerinėmis ligomis gyvenime", 1939, *Medicina* Nr. 3, p. 229-238.
Kairiūkštis, V.:
„Dėl plaučių džiovos Lietuvoje". Kaunas. 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas,* 1924 m., p. 84-96;
„Kai kurios plaučių tuberkuliozės savybės miesto ir kaimo gyventojų", 1930, *Medicina* Nr. 2, p. 95-101;
„Neon-argon ir heliotorakso bandymai su ligoniais, sergančiais plaučių tuberkulioze", 1931, *Medicina* Nr. 1, p. 9-19;
„Pastabos dėl kai kurių vaistų dozavimo", 1935, *Medicina* Nr. 3, p. 186-188;
„Kai kurie plaučių tuberkuliozės lokalizacijos dėsniai ir jų diagnostika bei praktiška reikšmė. Patyrimai pneumotoraksu gydant", 1935, *Medicina* Nr. 7, p. 493-502;
„Dėl inkstų patologijos kliniškų faktų aiškinimo", 1938, *Medicina* Nr. 6, p. 486-489;
„Diagnostiniai ir terapiniai nesusipratimai gydytojo praktikoje", 1939, *Medicina* Nr. 12, p. 975-979;
„Raupsų atsitikimas", 1940, *Medicina* Nr. 5, p. 383-392;
„Pastabos dėl prof. P. Avižonio ligos", 1940, *Medicina,* Nr. 4, p. 307-312.
Kairiūkštis, J.:
„Alerginiai žarnų susirgimai", 1938, *Medicina* Nr. 11.
„Apie bronchinės astmos patogenezę ir gydymą , 1937, *Medicina* Nr. 11 ir 12;
Tuberkuliozės jaudinamoji terapija ir jos eksperimentinis pagrindas. Disertacija, 1937 m.;
„Zur Paralysenproblem", *Allgem. Zeitschrift f. Psychiatrie.*
„Tolimesni bandymai su benzinoliu", 1930, *Medicina* Nr. 12, p. 832-838;
„Apie neubenzinolį — patobulintą preparatą tuberkuliozei gydyti", 1931, *Medicina* Nr. 9, p. 562-569;
„Bronchinės astmos gydymas benzinolio preparatais", 1933, *Medicina* Nr. 2, p. 77-85;
„Dujų embolijos smegenyse po dirbtinio pneumotorakso atsitikimas, taip pat dujų embolijos profilaktikos klausimu", 1933, *Medicina* Nr. 11, p. 651-653;
„Tuberkuliozės jaudinamoji terapija ir jos eksperimentinis pagrindas", 1935, *Medicina* Nr. 4, p. 243-253;
„Apie bronchinės astmos patogenezę ir gydymą", 1937, *Medicina* Nr. 11, p. 884-893 ir Nr. 12, p. 961-1002;
„Alerginiai žarnų susirgimai", 1938, *Medicina* Nr. 11, p. 883-891;

„Piktybinių navikų dirginamoji terapija", 1939, *Medicina* Nr. 3, p. 165-172;
„Šių laikų proteinoterapija, resp. erzinamoji terapija", Kaunas, 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas,* 1924, p. 211-219.

Kalvaitytė, P.:

„Centralinės Rentgeno įstaigos ir medicininės rentgenologijos mokymo reikalu", 1923, *Medicina* Nr. 10, p. 571-577;
„Sąnarių tarpai rentgenogramose ir jų reikšmė sąnarių ligų diagnostikoje", 1923, ib. Nr. 11, p. 624-627;
„Chroniška plaučių tuberkuliozė rentgenogramose ir jo rentgenoterapijos perspektyvos", 1924, ib. Nr. 8-9, p. 613-618;
„Apie džiovos pažinimą ir jos gydymą Rentgeno spinduliais", 1924, *Naminis gydytojas* Nr. 1 ir 2, 7 p.;
„XVI Vokiečių rentgenologų kongresas". 1925, *Medicina* Nr. 5, p. 355-359;
„Ar galima toliau eiti Vokietijos pėdomis, taikant rentgenologiją medicinos praktikoje", 1925, ib. Nr. 8 p. 581-588;
„Limfogranuliomos audinio reakcija Rentgeno spinduliams, remiantis patologiniais-histologiniais daviniais", 1926, ib. Nr. 5-7, p. 220-243;
„Kaulų bei sąnarių džiovos rentgenodiagnostika ir terapija", Kaunas, 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas* 1924 m., p. 69-83;
„Apie plaučių tuberkuliozės R — diagnostikos reikšmę", 1934, *Medicina* Nr. 7, p. 401-4;
„Keletas pastabų prie dr. B. Matulionio straipsnio: ‚Rentgeno peršvietimas ir nuotrauka' ", 1935, *Medicina* Nr. 6.

Kaminskas, A.:

„Syfilio reinfekcijos atsitikime", *Medicina,* 1938 m., Nr. 11;
„Salvarsaniniai dermotitai", 1938, *Medicina* Nr. 12;
„Medikamentinės toksikodermijos", 1939, *Medicina* Nr. 7.

Kanauka, V.:

„Kaulų bei sąnarių tuberkuliozas ir jo gydymas Kauno ligoninėje 1922", 1923, *Medicina* Nr. 9, p. 479-492; taip pat: 2-sis *L. Gydytojų suvažiavimas,* Kaunas, 1923, p. 129-141;
„Specifiškoji tuberkuliozės terapija Ponndorf'o metode", 1924, ib. Nr. 10-11, p. 759-776;
„Operaciška plaučių tuberkuliozės terapija", 1925, ib. Nr. 9-10, p. 665-673;
„Indikacijos operatiškam sąnarių tuberkuliozės gydymui", Kaunas, 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas* 1924 m. p. 64-68;
„Šlapimo pūslės tuberkuliozas", 1926, *Kova su džiova* Nr. 2-3, p. 18-20;
„Papilloma malignum pelvis renalis 2-jų metų mergaitei", 1928, *Medicina* Nr. 2, 9 p.;
Sėklos tekamųjų latakų rezekcija hypertrofiškai prostatai gydyti, Disertacija, Kaunas, 1928, 112 p.;
„Hematurijos atsitikimas inksto arteriosklerozės pagrindu", 1930, *Medicina* Nr. 3, 3 p.
„Nefrektomijų klausimu", 1930, *Medicina* Nr. 4, 6 p.;
„Torakoplastikos klausimas VII-oj Tarptautinės sąjungos kovai su tuberkuliozu konferencijoje", 1931, *Medicina* Nr. 1, 8 p.;

„Tulžiški peritonitai be tulžies pūslės perforacijos", 1931, *Medicina* Nr. 7, 6 p.;
„Piktybinių šlapimo pūslės auglių gydymo problema", 1931, *Medicina* Nr. 11, 16 p.;
„Išskiriamoji urologija", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;
„Inkstų ir šlapimo takų tuberkuliozė", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;
„Hernia lumbalis išsiveržimo raktai ir etiologinės priežastys", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;
„Didelių strumų operavimo reikalu", 1935, *Medicina* Nr. 5, p. 328-338;
„Vyrų uretros susirgimų rentgenologiška diagnostika", 1935, *Medicina* Nr. 7, p. 487-492;
„Sužeistųjų į pilvą gydymas karo metu pryšakiniuose ešelonuose", 1935, *Medicina* Nr. 8, p. 554-561;
„Chirurgo darbo pakitimai, atsiradus apnuodytiems sužeistiesiems", 1936, *Medicina* Nr. 3, p. 171-179;
„Keletas pastabų dėl dujinės infekcijos", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 824-832:
„Periduralinė anestezija pagal Dogliotti", 1939, *Medicina* nr. 10-11, p. 803-810;
„Transureterinė prostatos rezekcija", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 838-840;
„Didžiųjų sąnarių šautiniai sužeidimai ir jų gydymas", *Medicina,* 1943, Nr. 1-2.

Kazlauskas-Kazlas P.:

„Apie optinio nervo atrofijos gydymą retrobulbarinėmis atropino injekcijomis", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;
„Akių pakenkimas digiais", 1933, *Medicina* Nr. 2, p. 91-94;
„Apie keratitis punctata superficialis", 1935,*Medicina* Nr. 3, p. 175-183;
„Gydytojo okulisto profesinė dermatozė", 1937, *Medicina* Nr. 8, p. 641-650;
„Būdai su trachoma kovoti Lietuvoje", 1938, *Medicina* Nr. 4, p. 282-291;
„Lietuvių akių spalvos klausimu", *Medicina,* 1942, Nr. 1.;
„Akiniai", *Medicina,* 1942, Nr. 4;
„Išverstakmo (exophthalmus'o) atsitikimas", *Medicina,* 1942, Nr. 6.
„Pirmasis Lietuvos akių gydytojų draugijos suvažiavimas." *Medicina,* 1934 m. Nr. 1.;
„Antrasis Lietuvos gydytojų draugijos suvažiavimas". *Medicina,* 1935 m.;
„Trečiasis Lietuvos akių gydytojų draugijos suvažiavimas". *Medicina,* 1936 m. Nr. 2.;
„Berufs-Dermatose des Augenarztes". *Klinische Monatsblatter fur Augenheilkunde,* 1937. Bd. 99 S. 83;
„Ketvirtasis Lietuvos akių gydytojų draugijos suvažiavimas". *Medicina,* 1937 m. Nr. 8;
„Šešias užsienio akių klinikas aplankius". *Medicina,* 1938 m. Nr. 4;
„Kauno pradžios mokyklos mokinių akių tyrimai." *1939. Disertacija;*
„Lietuvių akių spalva". Kaunas. 1940 m.;
„Cysticercus cellulosoe priekinėje akies kameroje". *Medicina,* 1943 m. Nr. 3;
„A. a. prof. P. Avižonį prisiminus". *Medicina,* 1943 m. Nr. 10.

Karuža, J.:

Lekcijos apie sifilį, Kaunas, 1923, 69 p.;

„Raupsų (lepra anaesthetica) atsitikimas", 1925, *Medicina* Nr. 1-2, p. 31-45;
Odos ligos. Lekcijos, Kaunas, 1926, 62 p.

Katilius, K.:

„Bazedovinių strumų operatiškas gydymas", *Medicina,* 1938, Nr. 8.

Kesiūnaitė, D.:

„Les remarques sur la cellule sygnarmotique de cervelle", 1930, *Bull. d'histol.*
„BCG kaip preventyvinė tbc profilaktika", 1936, *Medicina* Nr. 10, p. 726-732.

Kladiščevas, D.:

„Umkehrbarer Mikrodestillationsappart", 1930, *Mikrochemie,* VIII, Lief. 2.

Kupčinskas, J.:

„Kalcio įtaka širdies funkcijai", *Medicina,* 1938;
„Širdies ligos ir nerviniai sutrikimai", *Medicina,* 1940, Nr. 3;
„Ulcus ventriculi su didele niša pagijimo atsitikimas", 1934, *Medicina* Nr. 1, p. 23-26;
„Dėl skrandžio funkcijos tyrimo", 1934, *Medicina* Nr. 4, p. 196-203;
„Mokslinė neohippoktratinė medicina", 1934, *Medicina* Nr. 7, p. 379-389;
„Kepenų funkcijos tyrimas", 1935, *Medicina* Nr. 4, p. 266-273;
„Insufficientia hepatis", 1935, *Medicina* Nr. 9, p. 637-643;
Ūminio reumato etiologijos ir patogenezės klausimu, 1937 m. Disertacija med. dr. laipsniui gauti.
„Pneumonia crouposa diagnozės išgydymo klausimu", 1937, *Medicina* Nr. 10, p. 796-807 ir Nr. 11, p. 894-914;
„Elektrokardiagrafija ir jos diagnostinė reikšmė", 1938, *Medicina* Nr. 3, p. 191-205;
„Myokardo infarkto diagnozė", 1938, *Medicina* Nr. 2, p. 97-105;
„Kalcio įtaka širdies funkcijai", 1939, *Medicina* Nr. 1, p. 1-19;
„Keletas kardiopatijų problemų", 1940, *Medicina* Nr. 3, p. 175-187; Nr. 4, p. 281-293; Nr. 5, p. 371-383;
Kartu su St. Stonkum: „Širdies ir perikardo sužeidimai", *Medicina,* 1940, Nr. 2.

Kuzma, V.:

„Pneumatosis cystoides intestini hominis atsitikimas", 1923, *Medicina* Nr. 1, p. 29-34;
„Folikuliarinė dantų cista", 1923, ib. Nr. 1, p. 34-36;
„Apie pūliuotąjį kaulų smegenų įdegimą (osteomyelitis purulenta) ir jo gydymą, remiantis Kauno ligoninės atsitikimais 1922 ir š.m. pradžios". 1923, ib. Nr. 9, p. 471-479; taip pat: *2-sis L. gydytojų suvažiavimas,* Kaunas, 1923, p. 121-129;
„Apie tuberkulozinės pleuros empyemos gydymą", 1924, ib. Nr. 8-9, p. 606-613;
„Svetimo kraujo transfūzija ir išbėgusio ligonio kraujo reinfūzija", 1925, ib. Nr. 5, p. 299-313;
„Vienos medicinos reikalų sutvarkymas", 1925, ib. Nr. 3-4, p. 255-266;
„Iš Vokiečių Draugijos Viršikinimo ir medžiagos apykaitos susirgimams tirti (Gesellschaft fur Verdauungs und Stoffwechselkrankheiten) posėdžio Vienoje", buvusio 1925.IX.30-X.3.1925, ib. Nr. 12, p. 927-938;

„Žvilgsnis į biologinės krypties išsivystymą klinikos ir praktikos medicinoje", Kaunas. 1926, 84 p.;
„Zur Frage der Freien Transplantation" (Autoplastischer Verpflanzungsversuch von Magenschleimhaut in die Harnblase des Hundes), 1926, Brunn's Beitrage zur klin. Chirurgie, Bd. 138, H.2;
„Chemišku pieštuku sužalojimo blogybingumas", 1926, *Medicina* Nr. 8-9, p. 408-411;
„Bendras džiovos išsivystimo supratimas žmogaus organizme sąryšyje su chirurgine džiova", 1926, *Kova su džiova* Nr. 2-3;
„Pastabos dėl ankstybo inkstų tuberkuliozo pažinmo", 1927, *Medicina* Nr. 9, p. 493-509;
„Dėl cholecystogastrostomijos taikymo ulcus ventriculi et duodeni gydymui", 1930, *Medicina* Nr. 8, p. 570-574;
„Operatiško tuberkuliozinių koksitų gydymo klausimu", 1930, *Medicina* Nr. 10;
„Ką ir kaip reikia valgyti", *Darbo Sveikata,* 1930;
„Plastikos urologijoje", 1931, *Medicina* Nr. 6, p. 390-399;
„Po bilateralinės epididymektomijos spermos praeinamumas", 1931, *Medicina* Nr. 12, p. 818-820;
Inksto ir šlapimo takų atstatymo klausimu, Disertacija medicinos daktaro lapsniui įsigyti", Kaunas, 1932, V + 199 p.;
„Zur Frage der freien Organtransplantation", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;
„Audinių sužalojimai injekcijomis ir tų žalų gydymas", 1933, *Medicina* Nr. 11, p. 638-648;
„Ischias'o gydymo klausimu", 1933, *Medicina* Nr. 12, p. 719-725;
„Savižudybių klausimas Lietuvoje", 1935, *Medicina* Nr. 2, p. 87-96;
„Sužeistųjų į kaukolę gydymas karo metu pryšakiniuose ešalonuose", 1935, *Medicina* Nr. 8, p. 561-563;
„Kraujo transfuzijos vykdymas karo metu pryšakiniuose ešalonuose", 1935, *Medicina* Nr. 8, p. 572-576:
„Cheminiais nuodais apsinuodytųjų sužeistųjų narkozė", 1935, *Medicina* Nr. 8, p. 582-583;
„Apie galūnių kaulų lūžimų gydymą ir siuvimą", 1935, *Medicina* Nr. 10, p. 721-729;
„Amputavimo klausimu", 1936, *Medicina* Nr. 3, p. 204-210;
„Chirurgijos emancipacija nuo užsienių, ypač vaistų ir medžiagos atžvilgiu", 1936, *Medicina* Nr. 3, p. 216-219;
„Sepsis'o klinika", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 804-814;
„Oralinis odontogeninis bei stomatogeninis sepsis", 1938, *Medicina* Nr. 10, p. 807-815;
„Splenomegolia pasižyminčių blužnies navikų bei susirgimų operacijos klausimu", 1940, *Medicina* Nr. 2, p. 119-122;
„Skrandžio ir dvylikapirštės žarnos opų bei vėžligės chirurgiško gydymo klausimu", 1940, *Medicina* Nr. 8-9, p. 593-605;
„Akroostepoathiae humeri", *Medicina,* 1942, Nr. 6;

„Apatinės galūnės tenoplastika", *Medicina,* 1942;
„Hipoleukocitozė šių metų staigių apendicitų atsitikimais", *Medicina,* 1942, Nr. 6.

Kvašninas-Samarinas, M.:

„Arklio kilmė ir lietuvių arklys", I d. (kartu su doc. Mockum), 1926, *Kosmos* Nr. 6, p. 193-240; Nr. 7-8, p. 241-272; taip pat atskirai: Kaunas, 1926, 84 p.;
„Gipso, kalkių ir podzolo dirvos" (Kyffhauser'o ir Saksonijos dirvų geologiniai tyrinėjimo daviniai). Gips-, Kalkund Podsolboden in Kyffhauser. 1926, *Mat.-Gamtos fak. darbai,* III, p. 23-133;
„Apie geologines pietinės Lietuvos sistemas ir Alytaus apylinkių kreidą", 1927, *Kosmos* Nr. 1, p. 17-22;
„Die Bodenreaktion und ihre Bedeutung fur die Landwirtschaft" Konigsberg, 1927, *Osteuropaische Landwirtshafts-Zeitung,* Nr. 1.

Landau, E.:

„Mikroskopiškųjų disciplinų reikšmė medicinos moksle", 1924, *Medicina* Nr. 4, p. 259-268;
„Apie Purkinje narvelių smegenėliuose struktūrą", 1924, ib. Nr. 12, p. 933-935;
„Zur Frage der Entmarkung der Nervenfasern", 1924, *Zeitschrift fur wissenschaftliche Mikroskopie,* Bd. 41;
„Zur Frage der markscheidenfarbung ohne primare Beizung". 1925, ib., Bd. 42;
„Zur Kenntnis der Gyri Andreae Retzii", 1926, *Anatomischer Anzeiger,* Bd. 61;
„Beitrag zur Kenntnis der Kornerschicht des Kleinhirns", 1926-27, ib. Bd. 62, p. 391-398;
„Descedencijos klausimu", 1925, *Kosmos* Nr. 1, p. 45-50;
„Biologiškoji relativybės teorija", 1925, ib. Nr. 5, p. 265-275;
„Neurofibrilių reikšmės klausimu", Kaunas, 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas 1924 m.,* p. 161-164;
„Uber Cytoarchitektonische Bauunterschiede in der Kornerschicht des Kleinhirns", 1928, *Zeitschr. f. Anat. u. Entwicklungsgesch.* Bd. 87, 5 u. 6 Heft, 7 p.;
„Uber Zusammenhange zwischen beiden Schichten der Tunica musc. des Darmes", 1928, *Zeitschr. f. mikr. — anat. Forschung,* Bd. 14, Heft 3/4, 7 p.;
„Zur Kenntnis der Gl. parathyreoidea", 1929, *Anat. Anz.,* Bd., 67, p. 81-112;
„Zweiter Beitrag zur Kenntnis der Kornerschicht des Kleinhirns", 1928, *Anat. Anz.,* Bd. 65, p. 89-93;
„William'o Basedow'o teorija apie išnarstymą (unpacking)", 1928, *Medicina* Nr. 4, p. 269-274;
„Eine leichte Methode zur Demonstration der aus dem. Kern in das Zellprotoplasma auswandernder Kornkorperchen", 1929, *Zeitschr. f. w. Mikroskopie,* Bd. 46, Hft 1, p. 139-140;
„Einige Worte uber die Nervenzellen der Kornerschcht des Kleinhirns", 1929, *Zeitschr. f. d. g. Neurol. u. Psichiatr,* Bd. 122, p. 450-451;
„Baigiamasis žodis apie rasių kilmę ginčuose mano pran. K. Med. Dr. 1928",

1929, *Kosmos* Nr. 10-11, p;. 337-339;
„Saulėžolin — nauji dažai histologijos technikoje", 1930, *Medicina* Nr. 1, p. 30-31;
Histologijos technikos vadovėlis, Kaunas, 1930, 38 p.;
„Zur Kenntnis der Glandula parathyreoidea", 1931, *Anat. Anz.,* Bd. 72 p. 424-427;
„Mokslas apie smegenis", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933.

Labanauskas, K.:

„Mokyklinio jaunimo sanitarinė priežiūra", *Medicina,* 1942, Nr. 2-3.

Landsbergienė, O.:

„Aklumo priežastys Lietuvoje", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934.

Lazersonas, V.:

„Ekchondroma spindalis postika atsitikimas", 1937, *Medicina* Nr. 2, p. 119-122.

Lašas, V.:

„Gyvo audinio elektros srovė", 1922, *Medicina* Nr. 2, p. 74-84;
„Naujoji kryptis fiziologijoje ir medicinoje", 1923, ib., Nr. 6-7, p. 292-302; taip pat: *2-sis L. gydytojų suvažiavimas,* Kaunas, 1923, p. 40-50;
Fiziologinės chemijos analizams vadovėlis, Kaunas, 1923, 148 p.;
„Regėjimo jutimų latentinio laiko eksperimentiški tyrinėjimai (kartu su dr. Lazersonu)", 1924, *Medicina* nr. 8-9, p. 561-580; taip pat atskirai: Kaunas, 1924;
„Tarptautinės sūjungos kovai su tuberkulioze IV-ji konferencija", 1924, ib., Nr. 8-9, p. 665-676;
Medžiagos apykaitos tyrinėjimas. 1925, ib. Nr. 3-4, p. 234-241;
Kas tai yra gyvybė, 1924, *Jaunimas* Nr. 24;
Mirtis. 1925, ib., Nr. 1.
Energijos ir medžiagos apykaita. 1925, ib. Nr. 6;
Maistas ir darbas. 1925, ib. Nr. 11;
Darbas, 1925 ib Nr. 17, 21, 22;
„Apafilaksija", Eksperimentiškieji tyrinėjimai, 1926, 116 p.;
„Dešimt dienų badavimo (kartu su asist. Tiškum ir Zubkum)", 1926, *Medicina* Nr. 10; p. 506-519;
„Vitaminai", 1927, *Farmac. Žinios* Nr. 3, p. 2-10;
„Alkoholis ir raumenų darbas (kartu su J. Zubkum)", 1927, *Santūra,* p. 166-175;
„Prof. K. Buinevičiaus šlapimo gamybos teorijos kritika", 1928, *Medicina* Nr. 2, p. 92-98;
„Blužnis, kaip kraujo rezervuaras", 1928, *Medicina* Nr. 5, p. 319-327;
„W. Harvey'aus kraujo apytakos mokslo 300 metų sukaktuvės", 1928, *Medicina* Nr. 9, p. 585-588;
„Liesa kaasins rezervuars", 1928, *Latvijas Arstu Žurnala,* 5/6 burtnicas;
„Fiziologijos praktikos darbai", 1929, *Naujoji Mokykla,* Kaunas, p. 9-21;
„Mūsų ir mūsų kaimynų kraujo grupės", 1929, *Medicina* Nr. 8, p. 541-547;
„Vitaminai", 1929, *Kultūra* Nr. 9, p. 417-420 ir Nr. 10, p. 482-488. Tas pats atskira brošiūra, Šiauliai;

„Uber die Blutgruppen der Litauer, Letten und Ostpreussen', 1929, *Archiv fur Rassen-und Gesellschaftsbiologie,* Bd. 22, H. 3, p. 270-274;
„Elektroninių vamzdelių pritaikymas fiziologijoje ir medicinoje (kartu su J. Matuliu)", 1929, *Medicina* Nr. 1;
„Blužnis ir kraujas (kartu su V. Tiškum ir Zubkum)", 1928, *Medicina* Nr. 8, p. 517-527;
„Die Beziehungen zwischen Gl. para-et thyreoidea und dem Skelettwachstum (kartu su Z. Mockum)", 1929, *Anatom,* Anz., Bd. 68, Nr. 6/10, p. 113-129;
„Nuostabiai veikiančios žmogaus organizmą liaukos", Šiauliai, 1930, 76 p.;
Trumpa žmogaus anatomija, fiziologija ir higiena (kartu su J. Mackevičaite-Lašiene). Kaunas, 1930, 240 p.
Fiziologijos praktikos darbai. Vadovėlis studentams (kartu su Šopauskiu). Medic. f-to leid., Kaunas, 1931, 248 p.;
„Mūsų maisto davinys", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;
Kartu su A. Gabrėnu: „Mūsų maisto davinio piniginė vertė", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;
Kartu su Gabrėnu: „Mūsų maisto produktų kainų klausimu", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;
Kartu su Ig. Gasiūnu: „Ar motina anafilaksinę būklę perduoda vaikams", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939;
„Lietuvos gyventojo mitimas", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;
„Lietuvos gyventojo maisto racionas", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;
„Kolektyvinis maisto racionas", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;
„Energetinė mūsų maisto davinio reikšmė", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1936;
Kartu su Alf. Gabrėnu: „Kiek mes suvartojame vitaminų", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939;
„Lietuvos gyventojų mitimas 1925-1940 m.", kartu su J. Kupriu, *Medicina,* 1942, Nr. 4, Nr. 5 ir Nr. 6.

Laurinavičius, S.:

„Du plaučių vėžio atsitikimai", 1924, *Medicina* Nr. 8-9, p. 580-594;
„Novasurol'as kaip diureticum", 1925, ib. Nr. 1-2, p. 21-31;
„Baltųjų kraujo rutulėlių klasifikacijos pagal V. Schilling'ą reikšmė vidaus ligų klinikai", 1926, ib. Nr. 8-9, p. 361-395;
„Piktybinės anemijos dėl žarnų striktūros patogenezė ir kazuistika", 1927, *Medicina* Nr. 5-6, p. 276;
„Tuberkuliozinių bacilų ir elastinių plaučių skaidulų susekimas kartu viename preparate", 1927, *Medicina* Nr. 11, p. 672;
„Reticulo-endotelinė sistema sąryšyje su kraujo gamyba, hemopoetinės sistemos susirgimas ir terapija", 1928, *Medicina* Nr. 4, p. 241-246;
„Patarimai sergantiems plaučių džiova", 1928, *Kova su džiova,* Nr. 1 (7), p. 5-22;
Plaučių džiova. „Apie sveikatą ir ligas" (1). Rinkinys, Kaunas, 1928, p. 32-40.
„Specialios pagalbos tiekimo etiškoji pusė", *Medicina,* Nr. 5, p. 364-366.
Apie žmogaus susirgimą kiaulių raudonlige, 1929, *Medicina,* Nr. 6, p. 402-408;
„Plaučių tuberkuliozės gydymas aukso preparatais. 1929", *Medicina* Nr. 9,

p. 624-645 ir Nr. 10, p. 713-728;
„Šių dienų vidaus ligų rentgeno diagnostika", 1932, *Medicina* Nr. 1, p. 22-31;
„Reumato elergija, myalgijos prigimtis; reumatinių susirgimų rentgenografija ir klasifikacija", *Medicina,* 1937, Nr. 5, p. 389-397;
„Šis tas iš kovos su reumatu organizacijų istorijos", *Medicina,* 1938, Nr. 5;
„Įspūdžiai iš II-jo tarp. gastro-enterologų kongreso Paryžiuje 1937.IX.13-15". *Medicina,* 1937, Nr. 11.

Lukšė, J.:

„Intrakronialinės komplikacijos dėl kaktos daubos uždegimo", *Medicina,* 1943, Nr. 1-2.

Maciūnas, A.:

„Erysipelas gydymas prontositeliu", *Medicina,* 1938, Nr. 8, p. 692-697;
„Funkciniai pakenkimai po išnirimų", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 817-821;
„Skrandžio bei dvylikapirštės žarnos prakiurimų gydymas", 1940, *Medicina* Nr. 8-9, p. 605-615;
„Fibromykomata cutis in regione deltoidea sin", 1942, *Medicina* Nr. 6;
„Flegmone thoracis ex ostemomyelitide costal", 1942, *Medicina* Nr. 6;
„Vaikų fractura humeri supracondylica", 1943, *Medicina* Nr. 5-6.

Mackevičaitė-Lašienė, J.:

„Ypatingas piršto tuberkuliozės atsitikimas", 1926, *Medicina* Nr. 10, p. 519-525;
„Sarcoma muelogenes femoris", 1927, *Medicina* Nr. 7, p. 355-372;
„Tumor ductus hypophyseos (Erdheim)", 1931, *Medicina* Nr. 12, p. 820-825;
„Dėl gyd. A. Ambraziejūtės-Steponaitienės straipsnio ‚Pluriglandularinio susirgimo atsitikimas, sergant kepenų ir antinksčių liaukos vėžiu' ", 1932, *Medicina* Nr. 4, p. 272-275;
„Carl Benda" (nekrologas), 1932, *Medicina* Nr. 8, p. 515-516;
„Morfologinė endokrinologinių liaukų studija, *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1936;
„Morfologinė endokrininių liaukų studija", II dalis, *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939;
Eklampsijos etiologijos ir patogenezės klausimu, susijusiu su endokrininių liaukų funkcija", 1934, *Medicina* Nr. 4, p. 203-212.

Madeikis, J.:

„Valst. Higienos Instituto veikimo 1927 m. apyskaita", 1928, *Medicina* Nr. 10;
„Valst. Higienos Instituto veikimo 1928 m. apyskaita", 1929, *Medicina* Nr. 10, p. 730-731;
„Lyties nulėmimas ir intersex'o problema", 1934, *Medicina* Nr. 11, p. 617-624.

Masalskis, R.:

„M ir N kraujo tipai ir jų pasiskirstymas lietuvių tarpe", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939 m.;
„Kraujo tipai ir jų reikšmė", 1939, *Medicina* Nr. 4, p. 264-269;
„Kaip kovoti su skarlatina", *Medicina,* 1929, Nr. 10.

Matulevičius, A.:

„Žiurkės įkandimo liga ir du jos stebėtų atsitikimų", *Medicina* Nr. 3-4, p. 121-132;

„Iš XVIII tarptautinio priešalkoholinio kongreso", 1926, ib. Nr. 8-9, p. 446-454;
„Nauji laimėjimai skarlatinos patogenezėj bei terapijoj ir mūsų patyrimai (kartu su dr. V. Tercijonu)", 1927, ib. Nr. 1-2, p. 7-30;
„Staigių infekcijų profilaktika vaikų amžiuje", 1929, *Medicina* Nr. 2, p. 101-107;
„Vaikų galvos piktšašių gydymas, epiliuojant rentgenuthalium'u", 1928, *Medicina* Nr. 11, p. 722-729;
„Vaikų nusinuodymai muilo akmenėliu", 1931, *Medicina* Nr. 4, p. 273-276;
„10 metų vaiko raukšlėtasis inkstas", 1936, *Medicina* Nr. 1, p. 33-36;
„Apie vaikų grynus spontaniškus pneumothorax'us", 1936, *Medicina* Nr. 4, p. 294-299.

Mažylis, P.:

„Raudonojo Kryžiaus ligoninės 1920-1923 m. veikimo apžvalga". Kaunas, 1924, 30 p.;
„Akušerinių operacijų indikacijų mūsų laikais pakitėjimai", 1929, *Medicina* Nr. 10, p. 689-696;
„Jodo švirkštimų į gimtuvę neštumui išvengti žalingumas", 1929, *Medicina* Nr. 3, p. 161-166.

Mekys, E.:

„Trachoma Alytaus apskrities pradžios mokyklose", 1938 *Medicina* Nr. 4, p. 265-266.

Meškauskas, J.:

„Balantidiasis coli atsitikimas „simuliavęs" ca recti ir invaginatio intestini", 1934, *Medicina* Nr. 10, p. 560-564;
„Medicinos mokslas ir menas", *Židinys,* 1935, Nr. 5-6;
„Skrandžio ir dvylikapirštės žarnos opos ir jų gydymas dijatermija", *Medicina,* 1936, Nr. 1, p. 7-27;
Skrandžio ir dvylikapirštės žarnos opų ankstybos diagnozės ir gydymo klausimu. 1937 m. Disertacija med. daktaro laipsniui gauti;
„Aortos ancurizmos, perforavusios į vena cava superior, atsitikimas", 1938, *Medicina* Nr. 5, p. 418-423;
„Panmye-lophthisis", 1938, *Medicina* Nr. 1, p. 30-36;
„Prof. K. Buinevičiaus 40 metų mokslinio darbo sukaktis", 1938, *Medicina* Nr. 12;
„Diabeto problema ir jo gydymas dabartiniu metu", 1938, *Medicina* Nr. 9, 10, 11 ir 12, p. 731-740; 815-833; 892-910; 987-1008;
„Žalių vaisių ir daržovių dieta vidaus ligose", 1939, *Medicina* Nr. 8, p. 607-618;
„Laparoskopija ir jos reikšmė diagnostikai", 1939, *Medicina* Nr. 9, p. 692-703;
„Motoriniai virškinamojo trakto susirgimai", 1940, *Medicina* Nr. 10, p. 757-767;
„Apsinuodijimas bario karbonatu rentgeno diagnostikoje", 1943, *Medicina* Nr. 1-2, p. 95-100;
„Hepatitis epidemica", 1944, *Medicina* Nr. 1, p. 8-14.

Misevičius, L.:

„Dysphagia tuberculiosis Laryngis atveju ir jos gydymas", 1937, *Medicina* Nr. 5;

„V. D. un-to ausų, nosies ir gerklės klinikos 1937 m. apyskaita", 1938, *Medicina* Nr. 9.

Mikužis, J.:

„Tuberkulioziniai susirgimai moterų genitalijų Lietuvoje", *Medicina.*

„Emphysema subcutaneum po laparothomijos", 1939, *Medicina* Nr. 1, p. 32-35.

Minelga, Br.:

„Spektroskopinis kraujo tyrimas", 1942, *Medicina* Nr. 1.

Mockus, Z.:

„Arklio kilmė ir lietuvių arklys", I dalis (kartu su proz. Kvašninu-Samarinu). 1926, *Kosmos* Nr. 6, p. 193-240; Nr. 7-8, p. 241-272; taip pat atskirai: Kaunas, 1926, 84 p.;

„Orcheotomijos-romijimo reikalu", 1927, *Veterinarija ir Zootechnija* Nr. 2, 6 p.;

„Arklininkystės stovis Lietuvoje paskutiniais metais". *Veterinarija ir Zootechnija* Nr. 3;

„Veršių šėrimas". Žem. Ūkio Rūmų prem., 32 p.;

(Kartu su Kvašninu-Samarinu) — *Arklių kilmė ir Lietuvių arklys. II d., 1927;*

„Dėliai mūsų žemaitukų arklių", 1925, *Žemės Ūkis* Nr. 1, p. 54-56;

„Gyvulininkystės priešai ir kai kurie jos defektai", 1924, *Veterinarija ir Zootechnija* Nr. 1, p. 24-37;

„Eklampsija ir josios gydymas", 1926, ib. Nr. 1-2, p. 13-31.

Mockevičius, J.:

„Eritrocitų nusėdimo reakcija kaip diagnostinė priemonė ir nusėdimo tyrimas pagal Kanitz'ą", 1937, *Medicina* Nr. 9, p. 720-734 ir Nr. 10, p. 807-820;

„Trys sunkių podifterinių paralyžių atsitikimai, pagydyti nepaprastomis strichnino dozėmis", 1937, *Medicina* Nr. 3, p. 204-212.

Nainys, J.:

„Akušerinė pagalba sodžiuje", 1939, *Medicina* Nr. 8, p. 672-674.

Nastopka, P.:

„Veterinarijos reikšmė ir jos šių dienų būklė Lietuvoje", 1926, *Veterinarija ir zootechnija* Nr. 8-12, p. 185.

Neniškis, J.:

„Hydrops tubae profluens atsitikimas", 1942, *Medicina* Nr. 7;

„Džiova ir nėštumas, 1942, *Medicina* Nr. 11-12.

Nonevičius, E.:

„Arklių įnosių (įplautimo-malleus) gydymo klausimu", 1924, *Medicina* Nr. 2, p. 106-114;

„Gyvulių higiena ir jų ligos", 1925, *Sodžiaus Kalendorius,* p. 88-98;

„Curabilite de la morve", 1927, *Le Rapport de l'art Veterinaire,* Nr. 83, p. 225-235;

„La morve chez les ovius", 1927, ibid. Nr. 81, p. 129-139;

(Kartu su Kvašninu-Samarinu ir Z. Mockum). „XIV šimtmečio lietuvių arklio žemaituko liekanos Kaune", 1927, *Kosmos,* 4 p.

Oželis, K.:

„Plaučių tuberkuliozas kariuomenės tarpe", 1923, *Medicina* Nr. 2, p. 69-80;
„Kaklo limfosarkomos atsitikimas", 1924, ib., Nr. 4, p. 246-255;
„Porencephalia", 1925, ib. Nr. 11, p. 819-832;
„Ūminė mirtis ar nuslopinimas", 1927, *Medicina* Nr. 1-2, p. 44-49;
Vyrų uretros ir sėklos tekamųjų latakų susiaurėjimai. Disertacija medicinos daktaro laipsniui įsigyti. 1927, p. 91;
Mediko-sanitarinių įstatymų veikiančių Lietuvoje rinkinys, 1930, p. X:II + 417;
„Socialinės medicinos pagrindai", 1930, *Medicina,* Nr. 12, p. 816-824;
„Teismo ir socialinės medicinos katedros 1930-1931 mokslo metų veikimo apyskaita", 1931, *Medicina* Nr. 7, p. 479-482;
„Kalėjimų pertvarkymo klausimu", 1931, *Medicina* Nr. 9, p. 569-583;
„Nepaprastas sadizmo atsitikimas", ,1931, *Medicina* Nr. 10, p. 672-678;
„Liubeko tragedijos užbaiga", 1932, *Medicina* Nr. 6, p. 423-430;
„Natūralinis ir mechaninis gyventojų keitimasis Lietuvoje 1915-1933 metais", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;
„Sužalojimų pasėka ar natūrali mirtis", 1933, *Medicina* Nr. 6-7, p. 368-372;
„Alkoholizmo pasėka ar smurtas", 1935, *Medicina* Nr. 1, p. 17-24;
„Gydytojo moralinis ir juridinis atsakingumas", 1935, *Medicina* Nr. 3, p. 204-214;
„Kovos su vėžio liga klausimu", 1935, *Medicina* Nr. 12, p. 863-868;
„Ar suvažinėtas gyvas žmogus ar lavonas", 1935, *Medicina* Nr. 12, p. 889-895;
„Mediko — sanitarinių įstatymų klausimu", 1936, *Medicina* Nr. 1, p. 59-67;
„Sveikatos reikalų rūpinimas Lietuvoje", 1939, *Medicina* Nr. 6, p. 438-457.

Paprockas, V.:

„Myositis ossificans traumatica", 1938, *Medicina* Nr. 8, p. 691-692;
„Gangrena spontanea", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 882-890;
„Boas'o taškas", 1942, *Medicina* Nr. 6;
„Arteriografija kaip diagnostinė priemonė", 1942, *Medicina* Nr. 10.

Pautienius, K.:

„Labai didelės inksto cystos atsitikimas", 1938, *Medicina* Nr. 11;
„Umbilikalinės fistulės, kaip neobliteravusio ductus amphaloentericus priežastis", 1937, *Medicina* Nr. 12;
„Tbc articul. talocrurelis ir articul. talocalcaneae operatiškas gydymas", 1938, *Medicina* Nr. 8;
„Panaritium ir jo gydymas", 1936, *Medicina* Nr. 7-8, p. 551-567;
„Erytrocytų nusėdimas ūminių apendicitų susirgimų ir kitų ūminių susirgimų atvejais", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 860-867;
„Kraujo grupės ir jų sąsyjis su kai kuriomis ligomis", 1937, *Medicina* Nr. 1, p. 1-12;
„Stabo atsitikimas, gydytas priešstebiniu serumu, leidžiamu į stuburo smegenų kanalą, ir magnesium sulfuricum intramuskulinėmis injekcijomis", 1938, *Medicina* Nr. 3, p. 212-214;

„Tbc articulations talocruralis ir articulationis talocalcaneae operatiškas gydymas", 1938, *Medicina* Nr. 8, p. 658-670;
„Ostitis fibrosa su didele kaulo atrofija atsitikimas", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 836-838;
„Chirurgiškas ir medikamentinis 3-čiojo laipsnio nudegimų gydymas", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 869-874;
„Pleuros empyemos gydymas nerezekavus šonkaulio", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 895-897;
„Apie žaizdų atvirą gydymą", 1940, *Medicina* Nr. 8-9, p. 664-667.

Paškovičaitė-Purtokienė, E.:
„Normalūs tirpalai", 1929, *Farmac. Žinios* Nr. 1, p. 8-9;
„Apie alkoloidų nustatymo metodus", 1929, ibid. Nr. 6, p. 13-16 ir 1930, ibid. Nr. 1, p. 13-14.

Prialgauskas, J.:
„Vėjarauplių komplikacijos panoftalmito atsitikimas", 1925, *Medicina* Nr. 1-2, p. 40-45;
„Trachoma Kauno miesto pradžios mokyklose 1924 metais", 1925, ib. Nr. 6-7, p. 454-470.

Pūdymaitis, O.:
„Apie kraujo grupes", 1928, *Medicina* Nr. 3, p. 196-207;
„Balantidium Coli", 1930, *Medicina* Nr. 1, p. 38-39;
(Kartu su V. Tiškum) „Tumor malignus pulmonum", 1931, *Medicina* Nr. 2, p. 117-121;
„Pranešimas apie anguillula intestinalis Lietuvoje", 1931, *Medicina* Nr. 9, p. 618;
„Goethe — gamtininkas ir jo ryšiai su medicina", 1932, *Medicina* Nr. 3, p. 169-173;
„Rygos konferencijos darbai", 1932, *Medicina* Nr. 5, p. 361-363;
Ueber angeborene Bauchmuskeldefekte und die mit ihnen vergesellschaften anderen Bildungsanomalien, Disertacija med. daktaro laipsniui įgyti Munchen'o Universitete, 1927 m.;
„Apie plaučių kraujavimus", 1933, *Medicina* Nr. 12, p. 725-734;
„Syntezine Medicina", 1934, *Medicina* Nr. 1, p. 4-15;
„Gyvybė, liga, gydytojas", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 783-790;
„Freud'o, Adler'io ir Jung'o psichoanalizinės teorijos ir jų kritiškas įvertinimas", 1938, *Medicina* Nr. 12, p. 974-987;
„Psichoterapijos klausimu", 1939, *Medicina* Nr. 1, p. 19-24;
„Masažas", 1939, *Medicina* Nr. 2, p. 124-131;
„Eozinofiliniai plaučių infiltratai", 1939, *Medicina* Nr. 7, p. 532-535.

Pūdymaitis, O. ir Tiškus, V.:
„Tumor molignus pulmorum", 1931, *Medicina* Nr. 2, p. 117-121.

Purtokas, A.:
„Jodas ir jo alkoholinis tirpalas", 1931, *Farmac. Žinios,* Nr. 1, p. 2;
„Lietuvos rinkos mielės", 1932, *Medicina* Nr. 2, p. 3.

Radzvickas, P.:
„Adonoidų išaugos ir jų reikšmė visuomenės gyvenime", 1924, *Medicina* Nr.

12, p. 935-942;
„Vigantolio reikšmė ozėnai gydyti", 1932, *Medicina* Nr. 9, p. 586-593.

Sidaravičius, Br.:

„Kahn'o reakcija sifiliui susekti", 1929, *Medicina* Nr. 1,p. 32-34;
„Serologinė sifilio diagnostika Meinecke reakcijos pagalba", 1930, *Medicina* Nr. 1, p. 32-37;
„Specifiškų peptonų reikšmė allerginius susirgimus gydant", 1930, *Medicina* Nr. 9, p. 602-611;
„Lupus'ui gydyti įstaiga Vienoje", 1931, *Medicina* Nr. 3, p. 187-195;
„Vaikų amžiaus ekzemų gydymas", 1931, *Medicina* Nr. 6, p. 403-412;
(Kartu su Kaupelyte-Ragaišiene) „Salvarsano sužalojimai", 1931, *Medicina* Nr. 7;
Odos alergija ir jos gydymas, Disertacija medicinos daktaro laipsniui įsigyti. Kaunas, 1931, 127 p.
„Neurosyfilio pažinimas, profilaktika ir gydymas", 1932, *Medicina* Nr. 5;
„Pastoviai pozityvios Wassermann'o reakcijos klausimu", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;
„Epidermolysis bullosa hereditaria dystrophica", 1932, *Medicina* Nr. 5;
„Dermatitis ex peimula atsitikimas", 1933, *Medicina* Nr. 2, p. 95-97;
„Du pemphigus foliacens atsitikimu", 1933, *Medicina* Nr. 6-7, p. 379-386;
„Keturi kazuistiniai atsitikimai ir V. D. un-to odos ir veneros ligų klinikos", 1934, *Medicina* Nr. 1, p. 26-34;
„Burnos gleivinės pakenkimai syfilį begydant", 1934, *Medicina* Nr. 6, p. 318-330;
„Acrosarcome idiopathicum multiplex haemorrhogicum", 1935, *Medicina* Nr. 1, p. 24-26;
„Apnuodijimai cheminėmis karo medžiagomis", 1935, *Medicina* Nr. 4, p. 254-266 ir Nr. 5, p. 339-352;
„Syfilio abortyviškas gydymas", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 705-720;
„Neurosyfilio pažinimas, profilaktika ir gydymas", 1937, *Medicina* Nr. 5, p. 359-371; Nr. 6,p. 463-475 ir Nr. 7, p. 547-557;
„Gonorėjos gydymo pažanga", 1939, *Medicina* Nr. 3, p. 172-181.

Sidaravičius, Br. ir Kaupelytė-Ragaišienė, A.,

„Salvorsano sužalojimai", 1931, *Medicina* Nr. 7, p. 454-472.

Stankaitis, J.,

„Ruptura uteri in graviditate", 1942, *Medicina* Nr. 6.

Stančius, P.:

„Pasunkėjęs proto danties prasikalimas (Dentitis difficilis dentis sapientiae)", 1925, *Medicina* Nr. 6-7, p. 411-417;
„Danties šaknies rezekcija", 1925, ib. Nr. 8, p. 559-562;
„Pravedamoji anestezija (Leitungsanasthesie) burnoje", 1927, *Medicina* Nr. 9, p. 485-492;
„Rentgenas dantų ir žandikaulių ligų diagnostikoje", 1928, *Medicina* Nr. 8, p. 527-534;
„Odontologija ir kitos medicinos šakos", 1929, *Medicina* Nr. 3, p. 190-196;
„Stomatitis ulcerosa", 1931, *Medicina* Nr. 2, p. 107-112;

„Paradentitų ir paradentozių (pyorrhoeae alveolaris) gydymo galimumai", 1931, *Medicina* Nr. 12, p. 795-807;

Odontologinių cistų klausimu, 1938 m. Disertacija med. daktaro laipsniui gauti;

„Apie gangrenavusių dantų gydymą", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 790-800;

„Stomatologinė pagalba karo metu fronte", 1936, *Medicina* nr. 7-8, p. 542-560;

„Gomurio plastika pagal Ernst'ą", 1937, *Medicina* Nr. 7, p. 558-562;

„Dantų caries'o etiologijos klausimu", 1937, *Medicina* Nr. 2, p. 87-100.

Starkus, A.:

„Tulžies pūslės pirminio vėžio atsitikimas su Krukenbergo tipo metastaze dešiniajame ovariume", 1932, *Medicina* Nr. 10, p. 661-669;

„Tuberculiosis ulcerosa aesophagi", *Medicina,* 1937, Nr. 5;

„Pamidorų sarkomos klausimu", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;

Karcinomos ir prekarcinomos klausimu, Disertacija medicinos daktaro laipsniu įgyti, 1940;

„Askaridos ir jų žalingumas žmogaus organizmui", 1936, *Medicina* Nr. 9, p. 649-662;

„Spontaninės miksedemos atsitikimas lydimas progresingojo bulbarinio paralyžiaus reiškinių", 1936, *Medicina* Nr. 12, p. 984-991;

„Askaridiniai jeknų abscesai ir granuliomos", 1937, *Medicina* Nr. 2, p. 125-134;

„Tularaemia", 1937, *Medicina* Nr. 6, p. 435-439;

„Tuberkuliosis ulcerosa oesophagi", 1937, *Medicina* Nr. ė, p. 384-389.

Steiblys, M.,

„Trahomos dažnumas akių gydytojo praktikoje Klaipėdoje", 1938, *Medicina* Nr. 4, p. 267-271.

Strimaitis, P.,

„Sarkomos ir jų gydymas", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 891-914.

Stukas, B.:

„Kraujo transfuzija, jos indikacijos ir komplikacijos", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 876-879;

„Ūminis žarnų nepraeinamumas", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 879-881.

Stonkus, S.:

„Kaulų dirbtinio minkštimo klausimu", 1938, *Medicina* Nr. 10-11, p. 835-836;

„Širdis ir izoliuoto perikardo sužeidimo atsitikimas", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 835-836;

„Pora pastabų dėl pūlinio pleurito gydymo", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 890-894;

„Širdies ir perikardo sužeidimai (kartu su J. Kupčinsku)", 1940, *Medicina* Nr. 2, p. 105-117;

„Dar vienas operuotas širdies sužeidimo atsitikimas", 1940, *Medicina* Nr. 3, p. 200-203.

Stropus, A.,

„100 konservuoto kraujo transfuzijų". 1942, *Medicina* Nr. 8.

Šegamogas, J.,

„Rankos pirštų tendovaginitai ir jų gydymas", 1942, *Medicina* Nr. 5.

Šiaulis B.:

„Anisotonic Solutions on Intestinal Muscle (kartu su prof. Sollmann'u)", 1926, *Archives Internationales des Pharmacodynamie et de Therapie,* t. XXXII, fasc. V-VI, p. 340-348;

„Action of Pepton on smooth muscle". 1927.

„Reponse of Circular and Longitudinal muscle of rabbit's intestine to certain physical and mechanical agents". 1927.

„Progressive changes in the excitability and tone of excised intestines and their influence on the response to peptone", 1927, *American Journal of Physiology,* vol. LXXXI, Nr. 3;

„The response of the Circular and Longitudinal muscles of rabbits ileum to physical and mechanical conditions", 1927, *American Journal of Physiology,* vol. LXXXI, Nr. 3;

„Anisotonic Solutions on intestinal muscle", 1926, *Archives Internationales de Pharmacodynamie et de Therapie,* vol. XXXII, Fasc. V-VI.

Širmenis, V.,

„40 metų adrenalinui", 1942, *Medicina* Nr. 5.

Šiurkus, T.:

„Arthrosis deformans klausimu", 1939, *Medicina* Nr. 3, p. 181-190;

„Os naviculore manus fraktūros gydymas", 1939, *Medicina* Nr. 5, p. 350-359;

„Kelio sąnario meniškų sužalojimo klausimu", 1940, *Medicina* Nr. 10, p. 790-808;

„Traumatinis kaulų tuberkuliozės klausimu", 1942, *Medicina* Nr. 6;

„Apendicitis ascaridica" 1942, *Medicina* Nr. 8;

„Trauma ir chirurginė tuberkuliozė", 1942, *Medicina* Nr. 11-12.

Šliūpaitė, A.,

„Nepaprastas žiedas moters makštyse", 1924, *Medicina* Nr. 6-7, p. 455-457.

Šliūpas, J.,

Higiena, arba sveikatos dėsnių mokslas. Šiauliai, 1928. 255 + VIII.

Šopauskas, J.:

„Šviesa ir gyvoji gamta", 1930, *Kultūra* Nr. 8;

„Tropizmai", 1931, *Kultūra* Nr. 11;

„Susirgimų ir mirtingumo dažnumas atskirais metų laikais", 1937, *Medicina* Nr. 3 ir Nr. 4;

„Viešosios sveikatos apsauga Jugoslavijoje", 1938, *Medicina* Nr. 11;

„Chemiškas sujaudinimo perdavimas iš nervo į vykdomąjį organą", *Medicina,* 1937, Nr. 11;

„Ligotumas Lietuvos mirties priežasčių ir apkrečiamųjų ligų registracijos duomenimis", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939.

„Chronaksija kaip audinių jautrumo matas", 1935, *Medicina* Nr. 2, p. 73-86;

„Lietuvos klimato elementų tyrijologiškas veikimas", 1936, *Medicina* Nr. 2, p. 96-108; Nr. 4, p. 274-284; Nr. 7-8, p. 529-542 ir Nr. 10, p. 732-746;

„Susirgimų ir mirtingumo sąsyjis su metų laikais", 1937, *Medicina* Nr. 3, p. 181-200 ir Nr. 4, p. 278-295;

„Chemiškas sujaudinimo perdavimas iš nervo į vykdomąjį organą", 1937, *Medicina* Nr. 11, p. 869-881;

„Higienos uždaviniai šių dienų gyvenime", 1938, *Medicina* Nr. 2, p. 687-691;
„Nemuno ir Neries vandens Kauno apylinkės bakterialoginio tyrimo duomenys", 1942, *Medicina* Nr. 5. (kartu su F. Bintakiu).

Tamošaitis, P.,

„Nūsinuodijimas organiškais švino junginiais", 1943, *Medicina* Nr. 1-2.

Tiškus, Vl.,

„Mūsų liaudies medicina", 1931, *Medicina* Nr. 6, p. 412-418 ir Nr. 7, p. 476-479.

Tumėnienė, V.:

„Keratomaliacija", 1923, *Medicina* Nr. 9, p. 429-496;
„Tetanus neonatorum gydymo klausimu", 1926, ib. Nr. 11, p. 575-578;
„Konservatiškas vaikų empyemos gydymas", 1929, *Medicina* Nr. 2, p. 94-100;
„Rachito liga vitaminų mokslo šviesoje", 1928, *Medicina*, Nr. 11, p. 711-721;
„Antrojo tarptautinio pedijatrų kongreso įspūdžiai", 1931, *Medicina* Nr. 12;
„Socialinės medicinos personalo paruošimas", 1931, Pabalt. valst. motinoms ir vaikams globoti II konf. leid. (vokiečių kalba).
Kartu su dr. S. Oleiskiene-Avromoviene:
„Apie meningokokinio meningito epidemiją Lietuvoje", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1937;
„Chorea minor ir jos gydymas", 1933, *Medicina* Nr. 6-7, p. 373-379;
„Plaučių abscesai vaikų amžiuje", 1940, *Medicina* Nr. 11, p. 862-8784.

Tumasonis, V. P.:

„Dienos periodika ir skausmas", *Medicina* Nr. 10-11, p. 791-797;
„Corpus Alienum intraperitoneale po sužeidimo", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 836;
„Fissurae ani gydymas dekstrozės glicerino švirkštimais", 1940, *Medicina* Nr. 8-9, p. 628-631.

Tupčiauskas, V.,

„Šilimos nepakankamumo įtaka naujagimių susirgimams ir mirtingumui", 1942, *Medicina* Nr. 8.

Urbas, S.,

„V. D. un-to Nervų ir psichikos ligų klinikos 1942 m. veikla", 1943, *Medicina* Nr. 7-9.

Vaičiūnas, V.:

„Plicae polonicae atsitikimas", 1925, *Medicina* Nr. 9-10, p. 673-675;
„Smegenų sutrenkimo elektros srove atsitikimas", 1925, ib. Nr. 12, p. 898-901;
„Polyneuritis arsenicosae atsitikimas", 1927, *Medicina* Nr. 11, p. 668-672;
„Meningitis cerebrospinalis epidemica", 1929, *Medicina* Nr. 4, 5 ir 6, 48 p.;
Sveikatos dalykai, Įvairios gydytojo pastabos. Kaunas, 1928, 77 p.;
„Enuresis naujokų tarpe", 1930, *Medicina* Nr. 1, p. 20-30;
„A. a. Joną Jablonskį atsiminus", 1930, *kalba,* I t. 2 sąs., p. 66-68;
„Mikčiojimas", 1932, *Mokykla ir Gyvenmas* Nr. 1, p. 19-24;
„Meningitis serosa", 1932, *Medicina* Nr. 1, p. 10-19, ir Nr. 2, p. 96-108;
Nepagydomųjų ligonių radikalinio pašalinimo klausimu. 1943.
„Meningitis tuberculosa", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1933;

„Nesinuodykim alkoholiu", 1942, *Medicina;*
„Psichinė higiena slaugyme", *Medicina;*
„Ergotismus convulsivus", 1932, *Medicina* Nr. 9, p. 599-604;
„Savižudybės ir jų priežastys", 1936, *Medicina* Nr. 5, p. 830-835;
„Balbuties", *Medicina,* 1942, Nr. 2-3;
„Ūminių toksinių psichozių, stebėtų V. D. un-to klinikose", 1942, *Medicina* Nr. 4;
„Dėl dr. Jono Šliūpo straipsnio ‚Ko mums reikia' ", 1943, *Medicina* Nr. 7-9;
„Psichinių ligonių gydymas", 1943, *Medicina* Nr. 1-2.

Vaičiuška, P.:

„Infekcinių ligų chemoterapijos pagrindai", 1925, *Medicina* Nr. 3-4, p. 190-201;
„Infekcija, ligonis ir terapija bendrų santykių šviesoje", 1925, ib. Nr. 5, p. 317-328;
„Kepenų vėžys Kauno ligoninėse", Kaunas. 1926, *Trečiasis Lietuvos gydytojų suvažiavimas 1924 m.,* p. 175-186;
„Bruožai iš Lietuvos visuomenės patologijos bei terapijos", 1926, ib. p. 187-194.

Vaškevičiūtė, A.:

„Sudėtinis drosophila ampelophila Loow akies plytėjimas", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;
„Apie kai kurių vabzdžių akis", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939.

Valteris, K.:

„Oxyuriasis'o klausimu sąsyje su retu perimetritis oxyurica atsitikimu", 1940, *Medicina* Nr. 4, p. 293-307;
„Abrachius", 1942, *Medicina* Nr. 8.

Vencius, Ks.:

„Nepaprastas svetimkūnis retrofaciolinėje spenio ataugos ląstelėje", 1942, *Medicina* Nr. 1;
„Pirminės ausies sarkomos atsitikimas", 1942, *Medicina* Nr. 1.

Vinteleris, E.:

„Appendix'o cistis ir peritoneo pseudomyksomos demonstracija", 1923, *Medicina* Nr. 5, p. 210-212;
„Patologinės anatomijos reikšmė medicinoje", 1923, ib. Nr. 5, p. 213-216;
„Liet. Un-to Bendrosios patologijos ir patologinės anatomijos katedros penkerių metų, 1923-1927, apyskaita", 1929, *Medicina* Nr. 9, p. 651-663;
„Kepenų cirozės klausimu. Comptes rendus de la prem. conference internat. de Pathologie geographique Geneve, 8-10 Octobre 1931; p. 232-235.

Viršila, V.:

Teismo medicina. Kaunas, 1922, 88 p.
Teismo medicininio mirusių kūnų ištyrimo vadovėlis. Kaunas, 1923, 56 p.
„Kalėjimų higienos uždavinys". Kaunas, 1923, 12 p.
„Apsimetimas", įvadas: 1923, *Medicina,* Nr. 12, p. 703-711; „Dvasios ligos"; 1924, Nr. 2, p. 115-126; „Nervų ligos"; 1924, Nr. 5, p. 363-377;„Jausmų ligos"; 1924, Nr. 10-11, p. 792-809.
„Nusikalstamumas ir kova su juo", 1925, *Kultūra* Nr. 5-6 p. 255-262;

„Psichiniai faktoriai, veikiantieji žmogaus pasielgimą", 1925, ib. Nr. 7-8, p. 350-355; Nr. 9, p. 404-407;
„Biologinė nusikaltimų kilmė", 1926, ib. Nr. 1, p. 24-26;
„Pažiūrų į nusikalstamumą ir kovą su juo plėtojimasis", 1926, ib. Nr. 7-8, p. 308-314;
„Šių dienų pažiūros į nusikalstamumą ir kovą su juo. 1926, ib., Nr. 9, p. 356-362.

Zacharinas, B.:

„Apie prostatos atrofiją", 1924, *Medicina* Nr. 6-7. p. 446-451;
„Nervi phrenici perpjovimas plaučių tuberkuliozei gydyti", 1924, ib., Nr. 6-7, p. 451-455;
„Dėl stemplės nudegimų ir jo gydymo būdų", 1924, ib. Nr. 8-9, p. 631-635;
„Dėl tetanus'o terapijos", 1925, ib. Nr. 1-2, p. 35-40;
„Saulės terapijos pagrindai, reikšmė ir technika", 1925, ib. Nr. 3-4, p. 155-162;
„Burnos dugno dujinė flegmona", ib. Nr. 1@, p. 886-891;
„L. un-to Medicinos fakulteto Chirurginės klinikos 1924 m. apyskaita", 1925, ib. Nr. 3-4, p. 242-255;
„L. un-to Medicinos fakulteto Chirurginė klinika. 1925, m. apyskaita", 1926, ib. Nr. 5-7, p. 269-290;
„Vietinės anestezijos kombinacija su intravenine morfio-skopolamino-kofeino injekcija", 1938, *Medicina* Nr. 8;
„Chirurginis darbas ir orientacija divizijos skaidinyje", 1939, 142 p.;
„Sutriuškintų rankos pirštų žaizdų gydymo būdas", 1930, *Medicina* Nr. 1.
„Svetimkūnių pašalinimas rentgeno „M talix" aparatu kontroliuojant", 1931, *Medicina* Nr. 10, p. 670-672;
„Avertino narkozės technikos klausimu", 19, *Medicina,* Nr. 11, p. 737-742;
„V. M. Buscaino reakcija ir jos modifikacija", 1933, *Medicina* Nr. 1, p. 27-30;
„Progresyvinio paralyžiaus gydymas su pienu", 1933, *Medicina* Nr. 3, p. 160-164;
„Hermaphroditizmus spurius femininus atsitikimas", 1933, *Medicina* Nr. 6-7, p. 387-390;
„Schizsphrenia vienos naujos hypotezės šviesoje", 1933, *Medicina* Nr. 9, p. 535-538;
„Dėl progresyvinio paralyžiaus gydymo pyreferiu", 1933, *Medicina* Nr. 11, p. 653-656;
„Atdarų šlaunikaulių lūžimų gydymas karo metu pryšakiniuose ešalonuose", 1935, *Medicina* Nr. 8, p. 564-572;
„Gipso tvarsčių vartojimo ribos pryšakiniuose ešalonuose karo metu", 1935, *Medicina* Nr. 8, p. 576-579;
„Thomas'o įtvaro tobulinimas", 1935, *Medicina* Nr. 10, p. 729-739;
„Mano žastikaulio lūžimui gydyti abdukcinis įtvarkas (aparatas)", 1935, *Medicina* Nr. 10, p. 736-739;
„N. phreničus exhaireses", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 813-817;
„Mano sudedamasis aparatas sužeistiesiems su šlaunikaulio šautiniu lūžimu transportuoti", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 868-878;

„Kai kurie apendicito patogenezės bruožai", 1935, *Medicina* Nr. 12, p. 868-878;

„Paprastas, pigus, medinis, abdukcinis įtvaras lūžusiam žastui karo lauko įstaigose", 1936, *Medicina* Nr. 1, p. 37-38;

„Prie štandartinių neštuvų pritvirtinamieji sudedamieji mano ekstenziniai aparatai skirti sužeistiesiems su šlaunikaulių lūžimais tansportuoti", 1936, *Medicina* Nr. 1, p. 38-42;

„Chemiškas žaizdų gydymas", 1936, *Medicina* Nr. 3, p. 180-204;

„Sepsis'o patogenezė ir terapija", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 729-804;

„Dujinės infekcijos klinika, terapija ir profylaktika", 1936, *Medicina* Nr. 11, p. 815-824;

„Keletas pastabų dėl n. phrenicus operacijų", 1937, *Medicina* Nr. 3, p. 201-204;

„Vietinės anestezijos kombinacija su intravenine morfio — skopolamino — kofeino injekcija", 1938, *Medicina* Nr. 8, p. 642-644;

„Mėginimas ischias'ą gydyti novocaino injekcijomis į plexus sympathicus lumbali sritį", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 797-802;

„Apendektomijos klausimu kinofilmes demonstravimas", 1939, *Medicina* Nr. 10-11, p. 834-835;

„Hernia diaphragmatica spuria atsitikimas (kartu su dr. J. Kiborskiu)", 1940, *Medicina* Nr. 3, p. 193-200:

„Mūsų vartojamoji šlaunies amputancijos technika", 1940, *Medicina*, Nr. 8-9, p. 638-640.

Zubkus, J.:

„Waldeyerio žiedo operavimo klausimu", 1931, *Medicina* Nr. 12, p. 10;

„Highmoritides", 1932, *Medicina* Nr. 11, p. 5, 721-731;

„V. D. un-to Ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos 1931 m. apyskaita", 1932, *Medicina* Nr. 2.

„Bluznis ir kraujas (kartu su prof. Lašu ir as. Tiškum)", 1928, *Medicina* Nr. 8;

„Alkoholis ir raumenų darbas (kartu su prof. Lašu)";

„Retos otorinologijoje melanoma malignum atsitikimas", 1938, *Medicina* Nr. 5;

„Waldeyer'io žiedo hypertrofijų įtaka vaikų galvojimui", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1934;

„Tonsilitai ir tonsilektomijų indikacijos", 1935, *Medicina* Nr. 2,p. 97-109;

„Piktybiniai navikai otorinolaryngologijoje", 1935, *Medicina* Nr. 11, p. 800-807 ir Nr. 12, p. 878-889;

„Stemplės ir gerklės svetimkūnių likvidavimas broncho-esofaposkopijos pagelba", 1937, *Medicina* Nr. 2, p. 105-119;

„Nepaprastas in lobo frontali cerebri svetimkūnio atsitikimas", 1937, *Medicina* Nr. 6, p. 476-479.

Žilinskas, J.:

Nekrologijos paskaitos Universiteto studentams, I d. Kaunas, 1925, 136 p.; Lietuvių kaukolės dėžė. Kaunas, 1927, 134 p.;

„Lietuvių rasinė sudėtis pagal kraujo biologines savybes ir jų koreliaciją su svarbiausiais morfologiniais pažymiais", *Medicina* Nr. 3, p. 137-146, ir Nr.

4, p. 215-226;

„Dantų padaugėjimas, sumažėjimas ir jų susitvarkymas sąryšy su kramtomosios muskulatūros darbo mažėjimu lietuvių tarpe", 1931, *Medicina* Nr. 2, p. 85-102;

„Akmens periodo (mesolithicum-neolithicum) žmogus Žemaitijoj ir Suvalkijoj, jo kilmė ir jojo ainiai", Kaunas, 1931, 96 p.;

Kartu su A. Jurgučiu: „Crania Lithuanica", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1938;

„Lęšio pasaitų klausimu", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1939;

„Serologinis Mažosios Lietuvos gyventojų giminiškumas", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1935;

Kartu su R. Masalskiu: „Kraujo grupių pavaldumas ir suaugusiųjų — vaikų kraujo grupių relacijos", *V. D. Med. fak. darbai,* 1936;

Kartu su N. Girdvainiu: „Lietuvių vyro ir moters dubuo", *V. D. un-to Med. fak. darbai,* 1936;

„Mitimas ir kramtomasis aparatas evoliucijos eigoje", 1938, *Medicina* Nr. 6, p. 473-486.

Žilinskas, St.:

„Leukeminiai gerklės susirgimai", 1929, *Medicina* Nr. 5, p. 321-331;

„Kremzliniai gerklės augliai", 1932, *Medicina* Nr. 8, p. 565-573.

Vardynas

A

Abaravičienė-Žukaitė, M. Č. 450
Abicht, A. 35
Abraitis, Blažiejus 132, 161, 162, 213, 230, 268, 730
Abraitis, Julius 288
Adomavičius, A. 42
Adomavičius, Jonas 169, 271, 272, 730
Adomavičius, Vladas 271, 272
Adomavičius, (felč.) 601
Aglinskas, Kęstutis 674
Aglinskienė, Jozefa 674
Aksenavičius, (felč.) 601
Albichtas, Adolfas 583
Alekna, Jurgis 54, 55, 56, 225, 287, 288, 289, 309, 362, 567, 605, 633, 728
Aleknavičius-Alekna, Antanas 157, 172, 228, 316, 730
Aleksandras, I. 41
Alksnis (Latv. prof.) 720
Alperavičius, Boruchas 450
Alseika, D. 306
Alseikienė, V. 175, 306
Ambrasas, 458
Ambraziejūtė-Steponaitienė, A. 167, 168, 664, 667, 730
Ambrazevičius, Juozas 262
Ambrozaitis, Kazys 169
Ambrozas, Juozas 157, 162
Anderson, (gyd. vok.) 706
Ankudavičius, Stasys 455
Antanaitis, Antanas 445,451
Apeikytė, Marija 446,454
Aprilius, Izaokas 601
Aristotelis 723
Arlauskas, Anupras 31, 231
Aronavičius, Jokūbas 445,452
Arulianskis, Dovydas 445,450
Atkočiūnas, Baltrus 309, 570, 605, 608
Augevičius, J. 520
Avicena 723
Avižonis, Petras 47, 56, 60, 65, 67, 68, 81, 133, 136, 142, 174, 175, 176, 177, 199, 210, 211, 294, 309, 553, 555, 557, 605, 646, 668, 731
Avižonis, Vytautas 157, 175, 176, 269, 733
Ažubalis, Alfonsas 454, 459

B

Babianskis, Aleksandras 663, 667
Bacevičius (provizorius) 598
Bačiulis, Alfonsas 614
Bagdanavičius, Pranas, J. 175, 675, 725
Bagdonas Juozas 56, 135, 166, 167, 199, 210, 211, 245, 246, 306, 307, 362, 565, 726, 728, 733
Bakšys, Jonas 450
Bakšys, M. 165
Balčiūnas, Jurgis 228, 230
Balinskas, B. 583
Bandas, Borisas 450
Barkauskas, Antanas 164
Baronas, Vytautas 165, 734
Bartkaitė, A. 313
Bartkus, Juozas 599
Bartusevičius, 583
Basanavičius, Jonas 53, 223, 308, 503, 595, 606, 725, 726
Baublys, Petras 179
Bekin, A. 41
Belkinas, Ovsiejus 454
Belkevičius, A. 35
Bendoravičius, Vytautas 167, 180, 599, 605, 607, 734

Benzin, Jacob 616
Bergeris, J. 727
Bergerienė-Druskytė Elena 453
Bermanas 167
Bernatavičiūtė, Aleksandra 172
Berskis 459
Bielinis, K. 418
Bielinskas, Feliksas 143
Bieliūnas Edvardas 453
Bielskus, L. 170, 314, 734
Bilevičiūtė, Zofija Danutė 267, 268, 269
Bintakys, Fr. 183
Birutienė-Černeckaitė, Aldona 179, 268, 653, 719
Bistras, Leonas 155, 394, 479, 525, 536
Bissis, S. L. 34
Bittrich, Herbert 617
Blatas, B. 445
Blazbergas, Abelis 455
Blažys, Juozas 56, 179, 199, 213, 221, 274, 288, 323, 596, 605, 607, 660, 663, 734
Bliūdras, B. 641
Bliudžiūtė, Emilija 82, 165, 735
Bliūdžius, Jurgis 454
Bliumkinas, Šlioma 445, 452
Blusevičius, Jaroslovas 454
Bobelis 319
Boif Hans 170, 735
Bojanus Ludwig 36
Bonner 245
Bortkevičiūtė, Janina 456
Bortkevičienė, Felicija 232
Brazaitis, Henrikas 157, 173, 221, 222, 304, 305
Brazdžiūnas, Povilas 674
Bražėnas, Konstantinas 726
Bridges, Robert 724
Bridžius, Andrius 175
Briotet, J. 32,34
Browne, Thomas 723, 724
Bruckus, J. 727
Brundza, Jonas 54, 584, 599, 601, 602, 605, 607, 633, 634, 736
Bružaitė Teklė 445, 450
Bubėnaitė, Juzė 82, 157, 162
Bučas, J. 157, 170
Bučys, Pranas 67, 68
Budrienė, Milda 327, 561
Budrelis, J. 319
Būga, Kazimieras 67, 68
Buenan 598
Būgaitė, Sofija 456
Būgytė, S. 232
Buhler 618
Buinevičius, Kazimieras 133, 167, 168, 199, 307, 605, 736
Buivydaitė-Kutorgienė Elena 175, 737
Bukaukas 726
Bukauskas D. 319
Bulota, Jonas 112, 202, 208, 737
Bumbulis, Jurgis 618
Burba, V. 314
Burstein, Salomon 617
Butkevičienė, Matilda 450
Butkevičius, J. 112, 201, 737
Butkevičius, Filipas 67, 68, 83
Butrimas, Edmundas 725
Bušackis, Henrikas 451, 460
Buzelis, Juozas 288, 454, 460, 726
Bylienė 558
Bžozovskis, Jonas 453

C

Cassan, U. 143, 147
Callenberg 619
Celler'is Henrikas 244, 245, 246, 247
Celler'ienė 245, 247
Chidekelis, Maksas 600
Choleckis 596
Chorožickas, Becelelis 458
Chveidanas, Boruchas 451
Cijūnelytė 458
Ciplijauskas, Juozas 164, 165, 268, 311 619, 737
Cipseris, Valteris 674
Civinskas, Kazys 601
Clemenceau, George 725
Cohn, Herman 617, 618

Conti 697
Cronin, A. J. 724

Č

Čaplikas, J. 359, 494
Čartoriskis, Adomas, 37
Čechanavičius, Gustavas 458
Čechov, Anton P. 724
Čeičys, Alfonsas 132, 168, 169, 675, 676, 738
Čepėnas, J. 172
Čepinskis, Vincas 67, 68, 83, 141
Čeponis, Jonas 131, 157, 170, 221, 599, 605, 737
Čepulis, Stasys 674
Černiauskienė, Z. 175
Česnys, Blažiejus 67, 68, 141
Černauskas, Petras 451
Černius, J. 549, 550
Čerkeliūnienė, Sofija 226, 227, 228
Čerškus, Antanas 228, 316, 647
Čibiras, K. 306
Čibiras, Povilas 675

D

Daktaraitis, Eugenijus 457
Dalinda, Vladas 165
Damijonaitis, Vytautas 132, 189, 190, 738
Damijonaitienė 558
Damskis, Beras 450
Danilevičienė, Janina 190
Dančakova, V. 161
Danilevičius, Zenonas 705
Davidsonas, Moricas 244
Daugėla, Stasys 157
Daugirdas 614
Daunoravičius, Tadas 27
Degovičius, Josifas, Leizeris 454
Dekanozovas 677
Dembovskis, Mauša-Joselis 459
Demovskis 602
Devenytė, Olga 453
Didžiulis, A. 314, 315
Didžys, Valteris 616, 619, 653
Diekert, Alfred 616
Dilkevičaitė-Cellerienė 244
Disleris, Hiršas 453, 457
Diupinitrenas 42
Dobkevičius 603, 604
Dobrovolskaitė, Jadvyga 157
Doyle, Arthur Conan 724
Domaševičius, Andrius 298, 314, 663, 664, 667
Domaševičius, Marijonas 451
Domarkas 603, 605
Dormanas, Arvidas 244
Dombrauskas, Antanas 601
Dovydaitis, Pranas 226, 227
Draugelis, Eliziejus 54, 326, 343, 362, 459, 633, 634, 726, 727, 728
Drujan'as Dovidas 244
Drukteinis, Edmundas 178
Dubeneckis, Vladas 138
Dubnovas, Simonas 67
Dumbrys, A. 170, 317, 738
Dunst, Geunther 616
Dzimitrauskaitė, Michlė 450
Dzirne, J. 135, 169, 170, 605

E

Eichvaldas, Eduardas 36
Einholmas, E. 41
Elisonas, J. 83
Elpernas, Aizikas 454
Elpernas, Chaimas 450
Elsbergaitė, Bronislava 450, 457
Elvikis, Jonas 132, 169, 268, 698, 738
Empedokles 723
Endziulaitis, Antanas 504, 525
Epšteinas, Dovydas 460
Epšteinas L. 565, 727
Epšteinas, Mejeris 458
Erdman'as Hans 244
Eretas, Juozas 558
Etnigotas, Abromas 445, 451
Euchanoff, E. 143

F

Fedoravičius, Kostas 221
Feinbergas, Al. 418

Fehre, Bernhardt 616,618
Finkelis, Leiba 449
Finkelšteinai, broliai 568
Finkelšteinas, Lazaris 167, 600, 641, 664, 667
Finkienė-Menkinaitė Zlata 449
Firantytė 559
Fisher, Adolf 616
Fonbergas 587
Forster, George 36
Fracūzevičiūtė, Jadvyga 445, 453
Frank, John Peter 34,35,40,41
Frank, Joseph 35
Freidas, Šmerkus 451
Frumkinas 568
Fuksas, Aleksandras 245, 600

G

Gabrėnas, Alfonsas 162, 268
Gaidamavičiūtė, Apolonija 167
Gaidys 599
Gaigalas, Oskar 617
Gaigalienė, B. 591
Gaivenis, Juozas 452
Gaižauskas, Kostas 451
Gaižiūnas, Bronius 165, 231, 455
Galen 339, vaistų gamykla
Galenas 723
Galkauskas, Viktoras 193
Galvanauskas, Ernestas 68, 245, 246
Ganusevičius, Julijus 288
Garfunkelis, Febus 600
Garmus, Antanas 166, 565, 570, 573, 738
Garunkštis-Garūnas, Al. 175, 179, 222
Gasiūnas, A. 181, 311
Geimanas, Jechelis 455
Gelažius, Pranas 202
Gerberskis, V. 35
Gerdvilis, A. 339
Gerlė, Jurgis 459
Germantas, Pranas 212, 263, 265
GerMaPo 339 vaistų gamykla
Gessner, Adolf 616, 618
Gesneris 298
Gevalkevičienė 459
Gildė, Maksas 453
Gildė, Ostachovienė, E. 179, 565, 738
Gilbertas, J. E. 27, 28, 29, 30, 31, 34
Giedraitis, Jonas 288
Ginzbergas, Leiba 451
Gira, L. 596
Girbudas, Petras 458
Girdzijauskas, Vytautas 132, 183, 684 689, 728, 739
Girdvainis, Jonas 165, 458
Girdvainis, N. 274
Girniūtė-Dirdienė L. 175
Giršas 244
Glembauskas, Zacharijas 451
Glezeris, Nachamas 456
Glombekas, H. 458
Golombekas, A. 663
Gogelis, L. 56, 67, 68, 81, 112, 201 206, 208
Golandas, Gercas 458
Goldengeimas, Borisas 175, 599
Goldbergas, Chanonas 453, 459
Goldsmith, Oliver 723
Golombekas, Efroimas 600
Goniondskis, Salia 449
Gotšalka 56
Grabauskas, Vaitkus 722
Gralis, V. 157
Gravrogkas, Julijonas 119, 189, 192, 262
Gricius, Jurgis 675
Grigaitis, Aleksandras 67, 68
Grigaitis, Albinas 599
Grigalauskas, Antanas 458
Grigelis, Antanas, 458
Grigelytė, Stanislava 196
Grigiškaitė 167
Grigiškis, Juozas 288
Grikevičius, Fulgencijus 454
Grinevičiūtė-Griniūtė-Šmulkštienė, Laimutė 175, 232, 739
Grinius, Jonas 265
Grinius, Kazys 233, 243, 342, 564, 567, 569, 572, 592, 668, 721, 726, 727

Grinkevičius, V. 653
Grotus, T. 589
Gruodis, J. 261
Gruodis, Stasys 196
Gruodytė, Stefanija 169, 450
Grybauskas, Kazys 195, 196, 197, 739
Gudaitis, Kristupas 164, 172, 619, 653, 740
Gudaitis-Vabalas J. 55, 60
Gudaitis, V. 602
Gudas-Gudavičius, Pranas 169, 445, 450, 740
Gudauskas, Juozas 169, 232
Gudavičius, Pranas 167, 168, 169, 307, 697, 740
Gudonis, Antanas 225, 231, 315, 690
Gudynas, Petras 455
Gulbinas, Antanas 132, 178, 228, 230, 739
Gurauskas 602 pulk. leit.
Gurauskas 603
Gurvičius, Teikas 456, 458
Gusev'as, Vasilijus 244, 298, 315, 320
Gustaitytė-Keturakienė, A. 196
Gutas, G. 41
Guttman, Arno 618
Gutmanas, T. 663
Gutmanas 316
Gutmanas, Z. 113
Gutzeit, August 618
Gutzeit, Ernst 618
Gylys, Antanas 299, 320

H

Haewert, Erich 616
Haeim, H. 41
Hagentornas, Aleksandras 56, 170, 174, 181, 199, 298, 307, 320, 605, 647, 651, 652, 740
Hahn, Paul 618
Hanemann, Moritz 617
Hassel, Robert 617
Hein, Edwin 618
Heisler, Max 617
Helmholtz'as 723
Hence, Albertas 244
Hippokratas 723
Holmes, Oliver Wendel 724
Hopen, Pavlas Bonifolas 589
Horodničius, Henrikas 674
Hurčinas, Aleksandras 445, 449, 458
Huwe, Johannes 617

I

Icikovičius, Šlioma 453, 459
Indrašius, Napoleonas 180, 232, 698, 740
Ingelevičius, Vladas 54, 223, 224, 595, 596, 597, 599, 633
Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė Sofija 503
Ivanauskas, Tadas 55, 60, 67, 68, 83, 613, 720
Ivianskis, Natanas 244, 245
Ivinskis, Zenonas 265

J

Jablonskis, Jonas 68, 503
Jablonskytė-Landsbergienė, Ona 175
Jackūnas, A. 221, 553, 554, 592, 599
Jackson 42
Jagminas 603
Jakobson, Hermann 618
Jakubenacaitė, Tamara 456
James, W. 723
Janavičius, S. 641
Jankauskas, Benedictas 452, 455
Jankauskas, Platonas 67, 68
Jankauskas, Stasys 203, 204, 207
Jankevičius, Domas 600
Jankus-Jankevičius, J. 181
Janulaitis, Augustinas 55, 60, 67 668
Janulionis, Linas 54, 221, 596, 602, 614
Janulevičius, A. 614
Januškevičius, Zigmas 452
Jarmala, J. 225
Jarošekas 602

Jaržemskis, Juozas 157, 172, 268, 313, 370, 574, 741
Jasaitis, Domas 226, 228, 312, 641, 726
Jasinskis, J. 31
Jasiukaitis, J. 144
Jaudegytė, Ona 175
Jauniška, Albertas 288
Ječius, Jonas 675
Jedas, Mordchajus 450
Jeloveckas, Vladas 600, 602
Jenner 42
Jesevičiūtė, Emilija 570
Jespers, K. 723
Jocius, J. 741
Jodelė, Pranas 67, 68, 136, 138, 143
Jaffe, Leizeris 452
Jokantas, Kazys 253, 563, 564, 726, 727, 728
Jonynas, J. 720
Joseliovičius, Vulfas 451
Josinskas, Jokūbas 289
Judasinas, M. 338
Juliani, Petrus Hispanus 722
Juodakis, Petras 65, 66, 67, 68, 83
Juozapavičius, Kazimieras 183, 268, 675
Jurgutis, Arturas 160, 180, 698
Jurgeliūnas, Antanas 56, 67, 68, 81, 182, 183, 199, 253, 741
Jurgelionis, Antanas 599, 612, 721
Jurskis, F. A. 278
Jusionis, Jonas 228
Juškevičiūtė-Baliūnienė Ona 175, 741
Juškevičius, Mečislovas 674
Juškys, Vytautas 177, 558, 559, 560, 607, 697

K

Kacas, Nisonas 453
Kačanauskienė, Liuda J. 445, 453
Kadžys, Antanas 450
Kaganas, Leonas 600
Khan, Lea 617
Kaikaris, A. 270
Kairys, Stasys 196, 265
Kairiūkštis, Jonas 131, 193, 262, 263, 664, 742
Kairiūkštis, Vladas 56, 167, 193, 268, 270, 592, 600, 742
Kairys, Stasys 674 farmac. d-ras
Kajutytė-Trojanienė, Julita 457
Kokowskis, Franz 617
Kallenboch, Simon 617, 618
Kalvaitytė-Karvelienė E. 236, 558, 606, 743
Kamarauskas, Juozas 228, 606, 612
Kamberis, Aleksandras 458
Kaminskas, Antanas 178
Kan'as Džionas 244
Kanauka, Vincas 113, 131, 170, 172, 173, 174, 213, 232, 268, 269, 307, 309, 599, 600, 651, 652, 743
Kancleris-Drapas, Justinas 202, 206, 207, 208
Kanclyvis, V. 613
Kantoravičius, A. 664
Kaplanaitė-Molkienė Riva 651, 652
Kareiva 268
Karemyšev'as 244
Karganovaitė, Marija 175
Karlinskas, Dovydas 600
Karp 43
Karuža 56
Karpis, Ignas 312
Karuža, Jurgis 177, 199, 307, 467, 558, 605, 656, 744
Karvelis, Petras 525
Katilius, Kazys 172, 174, 675, 745
Kauferas, Abromas 453
Kauneckas-Kaunas Ferdinandas 178
Kaunėnas, Kazys 178
Kaupas, Vincas 725
Kaupelytė-Ragaišienė, Aleksandra 177, 755
Kauza, V. 182
Kaveckas, A. 157, 613
Kaveckis, M. 584
Kazakevičius, Juozas 611
Kazlauskas, Bronius 664
Kazlauskas, Jokūbas 450

Kazlauskas, K. 339
Kazlauskas-Kazlas, Petras 132, 175, 177, 213, 226, 228, 230, 555, 653, 675, 676, 744
Keats, John 724
Kenstavičius-Kesgaila, Leonas 599
Kesiūnaitė, Domincelė 162, 180, 745
Kiaušas, Juozas 456
Kiršas, Abelis, Jankelis 456
Kiršnys, V. 591
Kirvickis, Jonas 617, 619
Kisielius, Petras 675
Kišonas, Vytautas 456, 457
Kizlauskas, D. 603, 614
Kižys, Juozas 230, 231, 674
Kladiščevas, Dimitrijus 183, 745
Klaus, Max 617
Klimas, P. 186
Klimas, Albinas 675
Klovaitė, Kunigunda 455
Kobrinskas, 459
Kocenas, Česlovas 452
Kocinas, Izidorius 633
Koch'as, R. 42
Koch 619
Koganas, Leonas 564, 573, 677, 679, 680, 682, 684, 711, 728
Kolodnas, G. 574
Kolupaila, Steponas 589
Kompaitis, J. 634
Končius, Ignas 83, 306
Konkulevičiūtė-Štuopienė K. 228
Kopeliovičius 458
Korgonovaitė M.—Staneikienė 555
Kovalskis, Motelis 453
Kovnackis, Ferdinandas 289
Krėvė-Mickevičius Vincas 67, 258, 260, 261, 679, 683
Kriaučiūnas, Juozas 458
Krieger 617
Krikščiūnas, Alfonsas 450
Krikštopaitis, Marius 169
Kriščiukaitytė, E. 175
Krivickas, Domas 265
Kryževičius, Aleksandras 244, 449
Kronikaitė, Ida 157
Krumbergas, Rachmielius 445, 450
Krupavičius, Mykolas 206, 558
Krutulys, A. 306
Kubilius, J. 596
Kubilius, Vincas 606, 611, 613
Kubiliūnas, P. 223, 699, 701
Kubitschek, Juselinio 725
Kučinskas, Jonas 169, 450
Kudirka, Juozas 289
Kudirka, Stasys 172, 226, 228, 230, 312, 675
Kudirka, Vincas 233, 725, 726
Kudakauskas 589
Kunickas 459
Kupčinskas, Juozas 131, 167, 168, 169, 213, 262, 664, 745
Kuprys, Juozas 162, 183
Kuraitis, Č. 232
Kuraitis, Pranas 227
Kusa, P. 315
Kusienė 613
Kuševičius, J. 583
Kuzavas 668
Kuzma, Vladas 82, 131, 142, 170, 171, 172, 213, 274, 299, 307, 314, 320, 569, 647, 651, 652, 660, 663, 667, 720, 745
Kvašninas-Samarinas M. 112, 201, 202, 208, 745
Kvasoviecas, Zigmas 459
Kviklys, V. 361
Kyras, Antanas 165, 271, 272

L

Labanauskas, Kostas 162, 164, 748
Labokas, Vacius 165
Lackner, Edmund 617
Lambrakas 589
Landau, Eberas 133, 160, 161, 199, 274, 747
Landsbergienė, O. 646, 748
Landsbergis, Vytautas 136
Laraisonienė-Sapočinskaitė, R. 162
Lasar, Siegbert 617
Laskauskas, Adomas 600, 605

Lašas, Vladas 56, 57, 67, 68, 81, 125, 129, 131, 133, 136, 138, 141, 142, 143, 144, 146, 162, 173, 185, 199, 210, 211, 213, 232, 241, 253, 255, 257, 268, 274, 289, 668, 726, 727, 728, 748
Laurinavičius, A. 31
Laurinavičius, Sergiejus 166, 574, 749
Layuna, Andres 725
Lazersonas, Vladimiras 320, 600, 641, 748
Lehrmann, Bernhard 617
Lehmann, Emil 617
Leizerauskas, Maksas 453
Lelis, Jonas 455
Leonas, S. 325, 449, 464
Lever, Charles 724
Leveraitė, Leja 453
Levi, Borisas 244
Levi, Peisachas 451
Levinzonas, Izaokas 457
Levitanas, J. 298
Levitas, Mauša 445, 451, 457
Liachovičius, L. 42
Liackis 314
Libošicas, J. 41
Ligeika, V. 306
Ligumas 555
Liorentas, Vaclovas 457
Linskis, Dovydas-Manuelis 446, 454
Lipšicas, Leizeris 459
Lipšicas, Pinkus-Leiba 450
Lipšicas, Solomonas 458
Lisfrankas 42
Lobenveinas, J. 41
Longmeyer 34
Lopas, L. 205
Lossman 223
Lozoraitis, J. 668
Lukaševičius, Aleksandras 450, 600
Lukšė, J. 750

M

Macevičienė, O. 298
Maciesovičius 459
Maciūnas, Algirdas 172, 174, 269, 750
Maciūnas, Juozas 288, 362, 363, 728
Mackevičiūtė-Lašienė Janina 82, 163, 166, 750
Mackevičius, Antanas 453
Mackevičius, J. 112
Maculevičius, Jonas 65, 67
Mačiuikienė, Antanina 190, 613
Mačiulis, Stasys 221, 225, 315, 663, 690
Mačiulis-Maironis Jonas 69
Mačiulis, P. 306
Mačys, Juozas 165, 269
Madeikis, Jonas 82, 183, 750
Maimonidas 723
Maizelis, H. 454
Makauskas, J. 727
Malakauskas, Jonas 601
Malakauskas, Vytautas 451, 453, 456
Malela, V. 339
Mancinskas, Č. 415, 416
Maniukas, Juozas 674
Maranon, Gregorio 725
Marat 725
Marcinkus, Juozas 599, 602, 603, 607, 646, 706
Marcinkevičius, Mykolas 132, 601 farm.
Marcinkevičius, Mykolas 664, 667
Marijampolskaitė, Jochveda 450
Markulis, Juozas 673
Martusevičius 222
Masaitis 222
Masalskis, J. 32
Masalskis, Romualdas 157, 160, 268, 750
Masevičius, Juozas 162
Masilionis, Juozas 175
Mašalaitis, Vincas 65
Mašiotas, Pranas 503
Matulaitis, Stasys 56
Matukas, Antanas 602, 604, 614, 615, 641
Matiukas 222
Matulevičius Andrius 179, 599, 750
Matulienė-Vilčinskaitė Vanda 455

Matulienė 190
Matulis, Juozas 162
Matulionienė, Aniceta 190
Matulionis, Balys 167, 221, 224, 269, 270, 585, 586, 596, 606, 607, 690, 692, 697, 701, 702, 703, 705, 706, 712, 714, 726, 728
Matulionis, Povilas 503
Matusevičius, A. 41
Matusevičius, Izidorius 174
Maugham, W. Somerset 724
Mažylis, Pranas 56, 133, 135, 164, 165, 199, 213, 232, 262, 299, 309, 314, 320, 660, 663, 754
Mejerovičius, Izraelis 451
Mey, Povilas 244
Mekys, Edvardas 175, 554, 751
Meras, S. 315
Merkys, Antanas 352, 677
Menardas 30
Meška, V. 592
Meškauskas, Juozas 113, 119, 125, 131, 168, 169, 189, 192, 210, 211, 212, 213, 227, 228, 229, 230, 262, 265, 266, 269, 270, 271, 272, 307, 370, 664, 697, 698, 751
Meyer, Gerhard 617
Meyer, Karl 617
Mianovskis, M. 587
Mikaila, V. 593
Minelga 222
Michailovas, Mikol 244
Mickevičius, Adomas 591
Mickus, Matas 65, 298, 361, 362, 363, 600, 603, 604, 608, 647, 651, 652, 728
Mikalauskas, Kazys 613
Mikelėnas, J. 564
Mikševičiūtė, Elena 175
Mikšys, Feliksas 726, 727
Mikuckaitė, Ona 190, 268
Mikulskis, Jonas 288
Mikužis, Jonas 164, 213, 269, 611, 752
Miliauskas, Antanas 612
Miller-Kiškis 556
Minecas, Nikalojus 452
Minec, Nikalojus 244
Minelga, Bronius 132, 564, 565, 567, 752
Miniatienė, Eugenija 571
Miniatienė, S. 571, 572
Minkevic, J. 34
Minkevičius, Povilas 717
Minkevičienė-Astrauskaitė Alina 456
Misevičius, L. 181, 752
Misevičius, Marijonas 600
Misiūra, Jonas 675
Mišeikaitė, Matilda 455
Mišelskis, Abromas 453
Mirama, Karolis 36
Mironas, Petras 207
Mironas, V. 306, 498, 453
Mitchell, S. Weir 724
Mittelstadt, Robert 617
Mockevičius, Jonas 179, 752
Mockus 702
Mockus, Zigmas 112, 201, 202, 208, 752
Mogenis, Kazys 675
Mongirdas, Vladas 56, 599, 609
Molotovas 677
Mošinskienė, Leonija 165
Motusevičius, Andriejus 31
Muižis, Alfonsas 452
Musteikis, I. 293, 329, 356
Mueller 265
Muenzenas 30

N

Nagel, Ruth 618
Nagevičius, Vladas 54, 56, 185, 186, 221, 223, 224, 595, 596, 597, 598, 599, 604, 613, 720
Naglius, Aleksandras 600
Nainys, J. 752
Namikaitė, Bronė 175
Narbutas, Vl. 306
Narbutas, Antanas
Narkevičius, Kazys 288
Narulianskis, Judelis 445, 453

Nastopka, Petras 112, 202, 208, 752
Nastopka, S. 596
Nasvytis, Motiejus 54, 55, 56, 60, 186, 308, 319, 418, 592, 607, 608, 632, 633, 634, 668, 705
Nasvytis, K. 614
Naujokaitis, Jonas 459
Nekvedavičius, K. 157
Neimarkas Ošer-Jonkelis 445, 451
Nemeikša, Juozas 175, 603, 641
Neniškis, Jonas 165, 752
Neviažskis, Mozė 445, 453
Nimec 603
Nenevičius, Elijošius 112, 201, 206, 208, 752
Norkūnas, Pranas 675
Norkus, P. 196, 312
Norkus, M. 196, 598
Norvila, Česlovas 451, 455
Novodrelskis 601 felč.

O

Obdekamp, Paul 618
Obst'as 706, 714
Oehme, F. 659
Oksmanas 244
Oksmanas, Giršas 457
Osler, William 724
Oželis, Jokūbas 458
Oželis, Kazys 131, 148, 182, 221, 223, 253, 289, 308, 595, 596, 599, 603, 606, 608, 641, 753

P

Pajola 42, 43
Pakalniškis, Alfonsas 612
Pakanavičius-Pakanaitis, P. 181
Paknys, J. 365
Paleckis, J. 258, 260, 261, 679, 683
Paliokas, Vincas 318, 599, 600, 604
Paltarakaitė-Vitėnienė Ona 190
Paprockas, Vaclovas 172, 174, 312, 753
Paracelsus 723
Parnarauskas, Jonas 453
Parčevskis, F. 56, 605, 653
Patašius, J. 614
Patela, V. 143
Paukštis, J. 265
Paulauskas, Stanislovas 312, 452
Paupis 327
Pautienius, Kazys 172, 316, 318, 753
Pavalkis, Antanas 226, 228
Pavilonis, Vytautas 164
Pavilonis, Selezijus 674
Pemkus, Kazys 231
Perepečko 459
Petkevičaitė-Bitė Gabrielė 503, 558
Petkūnaitė, Janina 451
Petkūnas, Jurgis (G. Petkunius) 722
Petraitis, Antanas 599, 605, 641
Petraitytė, Morta 674
Petrauskaitė-Meškauskienė Jonė 165
Petrauskas, A. 188
Petrauskas, Jurgis 452
Petrauskas, L. 157
Petrikas, Aloizas 82, 166, 307
Petrikas, Juozas 232, 453
Petrikonis, Juozas 456
Petroliūnas, Adolfas 452
Petrovas, Benjaminas 244
Petrulis, V. 516
Petukauskas, Juozas 607, 612
Petukauskienė, Emilija 190
Piepolis, Grigolius 452
Pietaris, Vincas 725
Pietuchovas 460
Pikčilingienė 558
Pilvinskis, Vulfas 452, 457
Plackis, Benjaminas 458
Plechavičius, Leonardas 318, 459
Plepys, Ad. 221
Plieskis, Vytautas 454, 458
Počobutas, Martynas 33, 34
Podlianskas, V. 339
Podriadčikas, Mejeras 452
Pogirskis, Antanas 599
Polzien, Fritz 617
Povilaitis, Jonas 452
Požėla, V. 343
Prialgauskas, I. 311, 553, 555
Prielgauskas-Gedgaudas, Jurgis 175

Prosevičius, Feliksas 603
Prosevičiūtė 460
Prūsienė 558
Pšigockienė 190
Pūdymaitis Oskaras 166, 167, 213, 754
Puodžiukas, Stasys 451
Pukėnas, Konstantinas 674
Puodžiūnas, Jonas 142, 592, 596, 599
Puodžiūnaitė, Dagmara Erna 192
Purėnas, Antanas 67, 68, 83, 257, 262, 267
Purtokaitė, O. 181
Purtokienė-Paškovičaitė 196, 754
Purtokas, A. 754
Pyragovas, N. 42

R

Rabinavičius, Šajus 449
Rabinavičius, Solomonas 651, 652
Rabinavičius 298
Račiūnas, Juozas 168, 226, 227, 228, 230
Račkauskas, V. 419
Račkauskas 319
Radauskas, Bruno 455
Radionovas 314
Radzevičiūtė 459
Radzvickas, Petras 133, 136, 181, 199, 223, 556, 605, 634, 754
Radzvilas, Vincas 455, 457
Rafas, Vladimiras 456, 457
Ragaišienė-Kaupelytė 559
Ralys 56, 726
Ralys, K. 668
Rasevičius 459
Raudanskis, Beras-Michelis 453
Raudonikis, Petras 56, 67, 68, 81, 191, 193, 194, 195, 199, 213
Raupienė 558
Raupėnas, Juozas 717
Rebalais, Francois 723, 724
Rechas, Samuelis 175
Regelis, K. 83
Regnier, M. 32, 34
Reibnitz, Dietrich 618
Reinys, Aleksas 452
Reisonas, K. 143
Rėklaitis, Petras 288
Reklaitis 556
Repšys, Albertas 452
Richtsmeyer 619
Rikas, Joselis 445, 452
Rimkevičius, F. 35
Rimkus, Kazimieras 164, 675
Rimkutė, D. 697
Rimša, Kazys 601
Ripko, Chaimas 644
Rochelsonas, Motelis 456
Rockefeller'io Fondas 184, 185, 186
Romaitis 457
Romanovas, Leiba 454
Roemeris, Mykolas 125
Rozenbaumas, Chaimas 600
Rozenbergas, A. 338
Rozengolcas, Isakas Moisiejus 454
Rozengardaitė, R. 446
Rubinavičiūtė, Pešė 450
Rugis, Jonas 233, 726
Rukuižienė, Eugenija 459
Rumbauskas, Vladas 164
Runkevičius, Jonas 565, 567
Ruškytė, Izabelė 445, 450
Rutenbergas 599
Rutkauskas, V. 175
Ryan'as 309, 556, 598
Rymas, Aleksandras 288, 306
Rytmetytė-Parokienė Sofija 183

S

Sabataitis, Zigmas 165
Sakevičiūtė-Danilevičienė Joana 189
Salagubaitė, Sofija 452
Sandargas, Jonas 450
Sapočinskaitė-Lazersonienė, Regina 82
Sartorius 270
Sauchatas, Samuelis 451
Sauga, Jonas 617
Savickas, T. 153, 172
Savickas, Aleksandras 157, 167
Savičiūnas, Antanas 457, 591

Scarpa 42
Shapiro, Arno 617
Schiller, Friedrich 724
Schirmacher, Max 618
Schlossmann 720
Schmidt, Hans 617
Schmorell, Hans 617, 618
Schweizer, Albert 723
Seliokienė-Juozukaitė Ona 445, 450
Sergiejus, Petras 457
Sidaravičius, Bronius 131, 177, 213, 228, 269, 307, 558, 656, 755
Sidaravičienė 228
Sidrys, Rimantas 552
Siew, Jammel 617
Simon, Herbert 617
Simoneit, Sewerin 617
Sinkevičius, Steponas 453
Sipavičius, V. 467
Sipavičius, Bronius 182, 362, 728
Skarga, Petras 659
Sketerys, Ad 183
Sketeris, Adomas 674
Skodlerrak, Bruno 617
Skorina, Pranas 725
Skrinska, J. 162, 613
Sklenys, Balys 449
Skučas, Kazys 360, 464, 571
Skvireckas, Juozapas 698, 699
Slavinskaitė-Sruogienė Ona 157
Slavėnas 298
Sleževičius, Kazimieras 83
Sliekas, Kazimieras 288, 314
Šližys, Pranas 54, 221, 223, 599, 602, 605
Smalstys, J. 619
Smetona, Antanas 96, 111, 141, 160, 304, 338, 349, 352, 358, 412, 440, 446, 493, 498, 503, 549, 550, 582, 596, 641, 677
Smilgevičius, J. 576
Smollet, Tobinas 723
Sniadeckis, Andrius 35, 41, 42
Snieškienė, Janina 190
Snikers 223
Sodeika, Antanas 224
Solcas, Maksas 455, 449
Solominas, Chaimas 454
Sokolskis, Petras 244
Songaila, M. 143
Spienagelis, F. 41
Stakauskas, J. kan. 228
Stančius, Povilas 82, 132, 187, 189, 190, 221, 596, 608, 651, 652, 755
Staneikienė, Marija 175
Stanevičius, V. 587
Stankaitis, Jonas 165, 230, 675, 755
Stanionis, V. 614
Stankevičius, Antanas 457
Statkevičius, Jonas 157, 181
Starkus, Antanas 132, 163, 164, 212, 230, 266, 268, 274, 664, 756
Starkus, Jurgis 226, 231, 449, 709, 710
Starkus, Zigmas 333
Starosfinas, V. 112, 201
Stasiukaitis, Bronius 698
Stasiūnas, Juozas 221, 606, 607, 612, 651, 652
Staugaitis, Jonas 54, 55, 56, 65, 186, 232, 233, 272, 273, 418, 634, 641, 726, 727, 728
Staugaitis, Juozas 288
Steiblys, Mykolas 175, 554, 756
Steffen, Hans 617
Stepanovas, Vasilijus 244
Steponaitienė, Veronika 445, 450
Steponaitis, Domas 183
Stolovas, Josifas 450
Stolovas, Joselis 460
Stonkus, Stasys 172, 174, 675, 756
Stonkus, J. 653
Stradin 720
Strasburgas, Borisas 600
Strausas 604
Strimaitis, Petras 172, 226, 228, 318, 319, 651, 756
Strode, G. K. 186
Stropus, Algirdas 173
Stukas, Bronius 157, 172, 318, 651, 756
Stukaitė-Aukudienė, Marija 118
Stulginskis, Aleksandras 66, 67, 68,

243, 342, 394, 510, 536
Stulginskaitė, Aldona Marija 236
Stungys, Kasperas 675
Stungys, Petras 452
Subackis, Elias 600
Sukarevičius, Petras 612
Sun-Yet-Sen 725
Survila, A. 647
Sveik, L. 245
Svira 458
Svirskis, Abromas-Beras 452

Š

Šabanas, Jonas 183
Šafarevičius, Petras 457
Šakenienė, Stasė 174, 651, 652
Šakenis, Konstantinas 141
Šalčiuvienė, Antanina 558
Šalkauskas, Ignas 167, 664
Šalkauskis, Stasys 227, 257
Šapiraitė, Chana 450
Šapiras 568
Šapiras, Ruvimas 456
Šapirienė, M. 298
Šapiro, Borisas 244
Šiaulis, Benediktas 82, 131, 193, 195, 213, 270, 674, 757
Šaulys, Kazimieras 67, 68
Šaulys, J. 596
Šaulys, Vaclovas 119, 120
Šagamogas, Jonas 173, 174, 175, 312, 756
Šeinbergas, Germanas 452
Ščeponavičius, Zenonas 223, 595
Šidlauskas, Al. 185, 313, 362, 465, 728
Šileika, Vytautas 599, 600, 602, 604
Šimevičius, J. 41
Šimkevičius, Mečys 599
Šimkus, Jonas 65, 67, 68
Šimkus, Stasys 223, 224
Šimoliūnas, Jonas 60, 66, 67, 68
Šimoliūnienė 565
Šimkevičius, Arijas 457
Šimkūnas, Vladas 675
Šindleraitė, O. 697
Širmenis, Kostas V. 675, 757
Šiurkus, Teodoras 172, 757
Šivickis, Pranciškus Baltrus 674
Šlegelis, J. 41
Šliupaitienė, Aldona 165, 757
Šliupas, Jonas 113, 185, 223, 697, 698, 699, 726, 757
Šliupas, Rokas 309, 567
Šližys, Pranas 595, 596, 633, 634
Škirpa, K. 596
Šmidtas, Ošeris 451
Šmuelis, Mordochus, 455
Šopauskas, Jonas 131, 162, 183, 210, 211, 212, 257, 262, 591, 674, 757
Špundaris, Jochielis-Geršonas 450
Štark, Augustus 244, 245, 246
Šteinas, Levi 455
Šteinas-Prismanas 459
Šterlingas, Mauša 459
Štrausas, Arturas 451
Štukaravičius, Enochas 451
Šulčys, L. 232
Šulma, Vladas 457
Šumacheris, Herman 244
Šuras, Abromas-Ickas 452
Švarcas, L. 298, 641
Švedas, Adolfas 451
Švegžda, Alfredas 445, 449

T

Talalienė, Ona 236
Talat-Kelpša, F. 317, 459, 599
Talevičius, B. 612
Tamošaitis, Paulius 169, 758
Taraseskis, J. 338
Tarvydas, Pranas 455, 457
Taulmanas, E. 338
Tautvaišas, Povilas 289
Tercijonas, Vytautas 179, 467, 558, 592, 634, 653, 719
Tekorius, Jonas 601
Thran 617
Tillis, Arnim 245, 617
Tiškus, Vladas 82, 162, 166, 167, 664, 758

Toleikis 603
Toms 589
Tomkevičius, Ričardas 453, 601
Tomkūnas 289
Trapidas, Jovelis 453
Traubas, Saulius 459
Trečiokas, Juozas 559, 599, 607
Trimakas, Antanas 720
Trumpauskas, Ričardas 603
Trumpis, K. 202
Tšiačekas, 459
Tubelis, Juozas 96, 11, 142, 160, 304, 338, 349, 358, 412, 440, 446, 493, 582, 641
Tubelienė, P. 185
Tumaitė-Jarošekienė 602
Tumaitė-Jarošekienė, Liuda 82, 157, 633
Tumas 54, 262
Tumas-Vaižgantas, J. 236
Tumasonis, Venčeslovas 164, 174, 758
Tumėnienė-Mingailaitė Vanda 178, 179, 199, 269, 299, 310, 319, 558, 568, 569, 572, 653
Tuminas, Stasys 226, 231
Tupčiauskas-Tauras Vytautas 157, 173, 235, 594, 595, 612, 613, 758
Turecas, Dovydas 449
Turskis, Jonas 289
Tyzenhauzas, Antanas 27, 30

U

Ubeika, Leonas 717
Uldukis, J. 175
Urba, Stasys 180, 758
Urbanavičienė-Konduruškinaitė Galina 450
Urbelis, Bronius 674
Urbonavičius, H. 317, 619
Urbutis, Stasys 314
Usas, Juozas 599
Ūsoris, Stasys 227
Užupienė, Aldona 190

V

Vabalas, Baltramiejus 56
Vodopolas, Antanas 288, 317
Vagneris, Ch. 41
Vaičiulis, Pranas 232, 445, 454
Vaičiūnas, Viktoras 180, 224, 269, 641, 697, 698, 699, 758
Vaičiuška, P. 467, 597, 758
Vailionis, Ladas 83
Vailiulis, Antanas 675
Vaineikis, Jurgis 674
Vaitėnas, Mykolas 132, 178
Vaitiekūnas, Kl. 726
Vaitonytė, Valentina 674
Vaitoška, Ignas 449, 591
Valatka, Juozas 178
Valentinavičius 598, 602
Valiulytė, Valerija 452
Valiukevičius, Antanas 452
Valteris, Kazys 164, 230, 675, 759
Vandalauskas 459
Vasiliauskas, Kazimieras 55, 67, 68
Vasiliūnienė-Steponavičiūtė Pranė 449
Vaškevičiūtė, A. 759
Varevičius, J. 663, 667
Veblauskas, Petras 452
Veitas, M. 306
Velykis, M. 596
Vencius, Ksaveras 181, 225, 690, 711, 728, 759
Venciuvienė 613
Venckūnas, J. 584
Vengrytė, Janina 674
Venckevičius, J. 592
Verkhartner 182
Vesterman'as Vilhel 244
Vileišis, Jonas 288
Vileišis, Kazys 179
Vileišis, Petras 221, 503
Vileišis, Vilius 457
Vileniškis, Jurgis 454
Vilert'as, Karolis 244
Viliūnas, P. 589
Vindzbergas, Moisėjus 453

Vinteleris, Emilis 163, 199, 574, 660, 663, 664, 667, 668, 759
Vitendorfas, Tuv. 459
Vitenšteinas, Giršas 451
Vitkus, Vladas 183, 270
Virionas, Karolis 29
Viršila, Vaclovas 56, 181, 182, 759
Volanskis, Č. 459
Voldemaras, Augustinas 65, 67, 68, 136, 596
Volockis, Azorijus 200
Volfgangas, J. F. 41
Volkertas, Dovydas 601
Volovickis, Elijošius 453
Volteris, Eduardas 55, 60, 67, 68
Volpertas, Dovidas 244
Volpertas, J. 445
Volpertas, L. 458
Volpertas, S. 560
Vyšniauskas, Konstantinas 577, 579

W

Wadi 720 prof. estas
Waran, Morton 42 amerikietis
Weiss, Bernhard 618
Wichmann, Erhardt 617
Williams, William Carlos 724
Wilhelm, Axt Friedrich 616
Wirchow, Rudolph 725
Witt, Willi 617
Wohlgemuth, Arthur 618
Wundt'as 723

Y

Yčas, Jonas 68
Yčas, Martynas 596

Z

Zacharinas, Benjaminas 132, 170, 298, 320, 651, 652, 760
Zaksas, Bendetas 453
Zaksas, Mozė 458
Zauniūtė, Augustė 165, 617
Zaunius, Dovas 178, 310
Zavelevičius, Samuilas 451
Zeiler 245, 246
Zembickas 587
Zienkovičius, Bronius 453
Zivaitė, Mariam 450
Zizas, Povilas 454, 457, 717
Zoštautas 460
Zubinas, Feliksas 228, 229, 319
Zubrickas, Juozas 454
Zubrienė, Marija 165

Ž

Žakovičaitė, Jadvyga 167
Žemaitis, Jonas 458
Žemaitis, J. 112, 202, 208 veter. gyd.
Žemaitis, Zigmas 55, 60, 67, 68
Žemaitienė, Janina 190
Žemaitytė, Eleonora-Liudvika 675
Žemgulys, Juozas 54, 56, 225, 272, 315, 605, 606, 608, 619, 632, 633, 634, 647, 653, 690
Žilinskas, Antanas 288
Žilinskas, Ipolitas 288
Žilinskas, Jonas 605, 652
Žilinskas, Juozas 599
Žilinskas, Jurgis 54, 56, 57, 131, 139, 143, 157, 160, 161, 199, 246, 274, 592, 602, 633, 634, 652, 673, 761
Žilinskas, Stasys 181, 213, 762
Žilinskas, Vladas 167
Žilinskas, Tomas 503
Žilinskienė, K. 236
Žinius-Žinevičius, K. 614
Žukas 596
Žvirėnas, M. 182
Žvironas, Antanas 674

Lietuvos Universiteto Medicinos Fakultetą Baigusiųjų Sąrašas

Baigusiųjų iki 1932 m. birželio mėn. 15d. sąrašas yra iš universiteto leidinių ir jis yra pilnas ir su nurodytomis baigimo, t.y. diplomų gavimo datomis. Po 1932 m. birželio mėn. 15 d. baigusiųjų sąrašas skelbiamas alfabetine eile be baigimo datų nurodymo. Po 1932 m. birželio mėn. 15d. baigusiųjų sąrašo iš universiteto gauti nebuvo galima. Jis buvo sudarytas remiantis kitais turimais šaltiniais kuriuose baigimo datos nenurodytos. Galimi yra ir kiti trukumai kurių šiuo metu nebuvo galima atitaisyti ir už juos atsiprašoma. Bet manoma, kad šis sąrašas bus naudingas, nes nemaža baigusiųjų buvo iš Lietuvos išvežti, žuvo karo ar kitomis aplinkybėmis ir jų pavardės kur nors surasti yra labai sunku.

Taip pat pagal turimus šaltinius baigusiųjų farmacijos skyrių chemikų-vaistininkų baigusių po 1932 m. birželio mėn. 15d., sąrašas būtų labai netikslus ir todėl jis nespausdinamas.

MEDICINOS FAKULTETAS

Baigusieji iki 1932 m. birželio mėn. 15 d.

(Sutrumpinimai: 1) dipl. med. = baigė medicinos skyrių ir gavo medicinos gydytojo teises, 2) dipl. odont. = baigė odontologijos skyrių ir gavo dantų gydytojo teises, ą) dipl. farm. = baigė farmacijos skyrių ir gavo chemiko-vaistininko teises, 4 dipl. veter. = baigė veterinarijos skyrių ir gavo veterinarijos gydytojo teises.)

Aleksandravičius, Juozas, g. Viekšnių m.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Kerys, Pranas, g. Dotnuvos m.; b. 1925. VI. 19, chem vaist.
Kuklenskis, Saulius-Boruchas, g. Veisėjų m.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Lukaševičaitė, Marija, g. Šakių m.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Matulevičius, Pranas, g. Aukšt. Panemunės m.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Mirkes, Samuelis-Dovydas, g. Simno m.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Paškovičaitė, Elena, g. Panevėžio apskr. Beimanų k.; b. 1925. VI. 19. chem. vaist.
Pikas, Jokūbas, g. Ukmergės apskr. Bogoslaviškių k.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Rudnikas, Morduchas, g. Prienų m.; b. 1925. XII. 16, chem. vaist.
Šelkanaitė-Efrosienė, Gita, g. Ukmergės m.; b. 1925. VI. 19, chem. vaist.
Joffaitė, Chasė, g. Mažeikių m.; b. 1926. III. 24, dant. gyd.
Kybartaitė, Marija, g. Tauragės apskr. Kongailų folv.; b. 1926. III. 24, dant. gyd.
Baltrušaitytė, Alina, g. Kauno apskr. Vilkijos m.; b. 1926. III. 29, dant. gyd.
Brazytė-Kasperavičienė, Konstancija, g. Marijampolės apskr. Balsupių k,; b. 1926. III. 29, dant. gyd.
Baniukaitytė-Kiaunienė, Zofija, g. Kėdainių apskr. Melnikų k.; b. 1926. IV. 14, dant. gyd.

Radzevičiūtė-Balčiūnienė, Aleksandra, Ukmergės apskr. Mykoliškių k.; b. 1926. IV. 14, dant. gyd.

Mituzaitė-Markūnienė, Stanislava, g. Šiaulių apskr. Papilės m.; b. 1926. IV. 20, dant. gyd.

Rusteikaitė, Vanda-Stefanija-Bronislava, g. Tauragės apskr. Kybartų d.; b. 1926. V. 12, dant. gyd.

Bakaitė, Lėja, Kauno m.; 1926. VI. 1, dant. gyd.

Biškaitė, Berta, g. Kauno m.; b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Frankaitė-Žilinskienė, Ksavera, g. Brooklyno m. (Amerikoje); b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Goldengeimaitė, Miriam, g. Mariampolės m.; b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Gaskelytė, Rachilė, g. Vilkaviškio m.; b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Izrailštamaitė, Fanė, g. Šiaulių apskr. Kuršėnų m.; b. 1926. VI. 1. dant. gyd.

Jackūnaitė-Žukauskienė, Zofija, g. Panevėžio apskr. Pumpėnų m.; b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Markovičaitė, Chana-Marjaša, g. Kauno m.; b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Sudarskaitė, Feiga-Šeina, g. Kauno m.; b. 1926. VI. 1, dant. gyd.

Gelažius, Pranas, g. Šiaulių apskr. Joniškio m.; b. 1926. III. 24. vet. gyd.

Narunskis, Giršas-Beras, g. Šiaulių apskr. Joniškio m.; be. 1926. III. 24. vet. gyd.

Segalis, Mauša-Nochumas, g. Kauno m.; 1926. III. 24, vet. gyd.

Paturskis, Moisėjus, g. Rygos m.; b. 1926. IV. 14, med. gyd

Damskis, Beras, g. Kauno m.; b. 1926. IV. 14, med. gyd.

Dumbrys, Aleksandras, g. Tukumo m. (Latvijoje); b. 1926. VI. 12, med. gyd.

Alpernas, Abromas, g. Vilniaus m.; b. 1926. X. 6, med. gyd.

Bielskus, Leonas, g. Mariampolės apskr. Narto k.; b. 1926. XII. 11, med. gyd.

Musteikis, Petras, g. Utenos apskr. Biliūnų k.; b. 1926. XII. 11, med. gyd.

Avižienis, Karolis, g. Šiaulių apskr. Stagarių k.; b. 1926. XII. 20, vet. gyd.

Grineveckaitė-Butkevičienė, Marija, g. Telšių apskr. Pašatrijos d.; b. 1927. I. 19, med. gyd.

Liutkevičius, Jonas, g. Mariampolės apskr. Skersabalių k.; b. 1927. I. 26. chem. vaist.

Toliušis, Juozas, g. Tauragės apskr. Miliušių dv.; b. 1927. I. 26, vet. gyd.

Bytautas, Alfonsas, g. Liepojos m. (Latvijoje); b. 1927. II. 9, chem. vaist.

Jakubėnaitė, Eugenija, g. Šiaulių m.; b. 1927. II. 9, med. gyd.

Eisymontas, Grigorius, g. Rygos m.; b. 1927. II. 9, dipl. farm.

Barždžiūtė-Kregždienė, Marija, g. Amerikos Jungtinėse Valstybėse; b. 1927. II. 23, dipl. odont.

Bortkevičius, Jonas, g. Panevėžio apskr., Prastavonių k.; b. 1927. II. 23, dipl. veter.

Bučas, Julius, Panevėžio apskr., Papušių km.; b. 1927. II. 23, dipl. med.

Elsbergas, Anatolius, g. Petrapilio m.; b. 1927. II. 23, dipl. med.

Michailovas, Mikalojus, g. Amuro redyboj, Blagovieščensko m.; b. 1927. II. 23, dipl. med.

Puzinauskaitė-Svilienė, Elžbieta, g. Utenos apskr., Bikuškio dv.; b. 1927. II. 23, dipl. odont.

Graudaitė-Gurvičienė, Fruma-Rachilė, g. Kauno m.; b. 1927. III. 23, dipl. med.

Trusfusaitė, Riva, g. Šiaulių apskr., Pašvitinio m.; b. 1927. III. 23, dipl. med.

Glikmanaitė, Pešė, g. Mažeikių m.; b. 1927. IV. 6, dipl. med.

Gildė, Emma-Joanna, g. Kauno apskr., Garliavos m.; b. 1927. V. 4, dipl. med.
Korganovaitė, Marija, g. Tifliso m.; b. 1927. V. 25, dipl. odont.
Jansonas, Fricas, g. Mažeikių apskr., Kurmaičių km.; b. 1927. V. 25, dipl. odont.
Melcas, Peisachas, g. Kėdainių m.; b. 1927. VI. 13, dipl. med.
Savickas, Aleksandras, g. Panevėžio m.; b. 1927. VI. 13, dipl. med.
Velbutas, Vytautas, g. Panevėžio apskr., Šeduvos m.; b. 1927. VI. 13, dipl. med.
Kiršaitė, Rachilė, g. Telšių apskr., Plungės m; b. 1927. VI. 15, dipl. odont.
Kapuleraitė, Estira, g. Šiaulių apskr., Linkuvos m.; b. 1927. VI. 15, dipl. odont.
Lurje, Moisejus, g. Šiaulių apskr., Joniškio m.; b. 1927. VI. 15, dipl. odont.
Remiazas, Jonas, g. Raseinių apskr., Gečaičių km.; b. 1927. VI. 15, dipl. farmac.
Zubrytė-Zubrienė, Matilda, g. Seinų apskr., Rudaminos km.; b. 1927. VI. 15, dipl. med.
Baraitė, Cirlia, g. Panevėžio apskr., Linkuvos m.; b. 1927. X. 12, dipl. odont.
Radauskaitė, Anna, g. Alytaus apskr., Merkinės m.; b. 1927. XI. 30, dipl. odont.
Icchakinaitė-Blochienė, Nechama, g. Trakų apskr., Kaišiadorių m.; b. 1927. XII. 14, dipl. odont.
Macaitė, Šeina, g. Mariampolės apskr., Kalvarijos m.; b. 1927. XII. 14. dipl. odont.
Riklaitė, Ganė, g. Ukmergės m.; b. 1928. I. dipl. odont.
Purtokas, Adolfas, g. Telšių apskr., Sarpaičių km.; b. 1928. II. 8, dipl. farmac.
Statkevičius, Jonas, g. Panevėžio apskr., Papiškių km.; b. 1928. II. 8, dipl. med.
Velavičius, Leonas, g. Šiaulių apskr., Radviliškio m.; b. 1928. II. 8, dipl. farm.
Kaupelytė, Elena-Aleksandra, g. Rokiškio apskr., Buiviliškių km.; b. 1928. II. 29, dipl. med.
Žakovičaitė, Jadvyga, g. Utenos apskr., Inketrų dv.; b. 1928. II. 29, dipl. med.
Alperavičius, Boruchas, g. Ežerėnų apskr., Vidžių m.; b. 1928, III. 14, dipl. med.
Kacas, Samuilas, g. Kauno m.; b. 1928. III. 14, dipl. med.
Tokeris, Chaimas, g. Šiaulių apskr., Radviliškio m.; b. 1928. III. 14, dipl. med.
Tiškus Tiškevičius, Vaclovas, g. Raseinių apskr., Buniunų km.; b. 1928. III. 14, dipl. med.
Zubkus, Juozas, g. Šiaulių apskr., Radviliškio m.; b. 1928. III. 14, dipl. med.
Ambražiūnas, Vincas, g. Kauno apskr., Juodžių vienk.; b. 1928. III. 28, dipl. veter.
Marcinkevičius, Mykolas, g. Panevėžio apskr., Andrioniškio m.; b. 1928. III. 28, dipl. med.
Berkmanaitė-Aronsonienė, Liba, g. Kauno m.; b. 1928. IV. 18, dipl. med.
Jochelsonaitė, Muša, g. Kauno m.; b. 1928. IV. 18, dipl. med.
Kilis, Jonas, g. Rokiškio apskr., Kilpiškių km.; b. 1928. IV. 18, dipl. med.
Mariampolskaitė, Jochveda, g. Vilkaviškio m.; b. 1928. IV. 18, dipl. med.
Jaržemskas, Juozas, g. Liepojos m.; b. 1928. V. 18, dipl. med.
Pavlovas, Borisas, g. Šakių apskr., Naumiesčio m.; b. 1928. V. 18, dipl. veter.
Lifšicas, Judelis-Giršas, g. Trakų apskr., Valkininkų m.; b. 1928. V. 30, dipl. med.
Melleris, Mendelis, g. Panevėžio apskr., Subačiaus m.; b. 1928. V. 30, dipl. med.
Nekvedavičius, Konstantinas, g. Biržų m.; b. 1928. V. 30, dipl. med.
Sidaravičius, Bronius-Povilas, g. Šakių apskr., Liepalotų km.; b. 1928. V. 30, dipl. med.
Cenaitė, Janina-Vaclava, g. Ežerėnų m.; b. 1928. VI. 13, dipl. odont.
Virkutis, Simonas, g. Mažeikių apskr., Plienokų km.; b. 1928. VI. 13, dipl. med.

Starkus (Starkevičius), Antanas, g. Seinų apskr., Rudaminos m.; b. 1928. VI. 16. dipl. med.
Vileišis, Juozas, g. Biržų-Pasvalio apskr., Medinių km.; b. 1928. VI. 16, dipl. med.
Vilūnas, Julijonas, g. Utenos apskr., Naujauličio km.; b. 1928. VI. 16, dipl. veter.
Farberaitė, Marija, g. Rokiškio apskr., Svedasų m.; b. 1928. XI. 21, dipl. med.
Salemonaitė, Polė, g. Mariampolės m.; b. 1928. XI. 21, dipl. med.
Čarneckaitė-Birutavičienė Aldona-Joanna, g. Mariampolės apskr., Kirsnos dv.; b. 1928. XII. 19, dipl. med.
Gabuliutė-Orintienė, Kotrina, g. Petrapilio m.; b. 1928. XII. 19, dipl. odont.
Narunskaitė, Taubė, g. Šiaulių apskr., Joniškio m.; b. 1928. XII. 19. dipl. med.
Ivanovaitė-Gumeniukienė, Kotrina, g. Petrapilio m.; b. 1929. I. 14, dipl. odont.
Brombergas, Ruvimas, g. Šiaulių m.; b. 1929. I. 30, dipl. med.
Finkelšteinaitė, Liza-Fanni, g. Alytaus apskr., Miroslavo m.; b. 1929. I. 30, dipl. odont.
Freidas, Mejeris, g. Alytaus apskr., Spernio dv.; b. 1929. I. 30, dipl. med.
Trumpakojytė, Rivka, g. Šiaulių apskr. Žeimelio m.; b. 1929. I. 30, dipl. odont.
Giedraitytė-Šakėnienė, Stasė, g. Rygoje; b. 1929. II. 13, dipl. med.
Kerpauskaitė, Ona, g. Telšių apskr., Šarnelių km.; b. 1929. II. 13, dipl. med.
Blochaitė, Sorė, g. Raseinių m.; b. 1929. III. 13, dipl. odont.
Blochaitė, Dveira, g. Kauno m.; b. 1929. III. 13, dipl. odont.
Goldbergaitė, Dora, g. Vilkaviškio apskr., Pilviškių m.; b. 1929. III. 13, dipl. odont.
Jakševičiūtė-Trimakienė, Antanina, g. Sidabravos m.; b. 1929. III. 13, dipl. odont.
Lipovskaitė, Zuzana, g. Šakių m.; b. 1929. III. 13, dipl. odont.
Mačys, Juozas, g. Vilkaviškio apskr., Obšrutų km.; b. 1929. III. 13, dipl. med.
Švarcas, Leo, g. Kauno m.; b. 1929. III. 13, dipl. med.
Blochaitė, Dveira, g. Ukmergės m.; b. 1929. IV. 17. dipl. odont.
Burakas, Giršas, g. Seinų apskr., Lazdijų m.; b. 1929. IV. 17, dipl. farmac.
Čechirovaitė-Mikševičienė, Elena, Bachmuto m. (Rusijoj); b. 1929. IV. 17, dipl. med.
Epšteinas, Dovydas, g. Gardino m.; b. 1929. IV. 17, dipl. med.
Jekelis, Emilius, g. Šakių m.; b. 1929. IV. 17, dipl. med.
Morkevičius, Jonas, g. Kauno apskr., Žiegzdrių km.; b. 1929. IV. 17, dipl. veter.
Lopatinskas, Pranas, g. Mintaujos m. (Latvijoje); b. 1929. IV. 30, dipl. veter.
Bartkaitė, Aurelija, g. Šiaulių m.; b. 1929. V. 15, dipl. med.
Glikmanas, Izaakas, Telšių apskr., Luokės m.; b. 1929. V. 15, dipl. med.
Legeckaitė, Marija, g. Tambovo red. (Rusijoj), Tokarevo k.; b. 1929. V. 15, dipl. med.
Pogirskis, Antanas, g. Šiaulių apskr., Šekščių dv.; b. 1929. V. 15, dipl. med.
Akabasas, Abelis, g. Vilkaviškio m.; b. 1929. V. 29, dipl. odont.
Bucevičiūtė, Marija, g. Telšių apskr., Varnių m.; b. 1929. V. 29, dipl. odont.
Meškis, Ignas, g. Raseinių apskr., Paskerdinio km.; b. 1929. V. 29, dipl. med.
Trapidas, Jevelis, Panevėžio apskr., Kupiškio m.; b. 1929. V. 29, dipl. med.
Avižienis, Kazys, g. Šiaulių apskr., Stagarių km.; b. 1929. VI. 12, dipl. veter.
Daugėla, Stasys, g. Šiaulių m.; b. 1929. VI. 12, dipl. med.
Stačinskaitė-Simonanienė, Bronislava, g. Vilkaviškio apskr., Kisiniškių dv.; b. 1929. VI. 12, dipl. med.
*Zlotaitė, Chaja Ita,*g. Biržų apskr., Joniškėlio m.; b. 1929. VI. 12, dipl. med.
Arkusaitė-Finkelšteinienė, Paja, g. Kauno m.; b. 1929. VI. 17, dipl. med.

Grinevičius-Evaristas, g. Mariampolės apskr., Kalvarijos m.; b. 1929. VI. 17, dipl. farm.

Garbarskis, Abromas, g. Alytaus apskr., Seirijų m.; b. 1929. VI. 17, dipl. med.

Kantoraitė, Brocha, g. Šiaulių apskr., Žagarės m.; b. 1929. VI. 17, dipl. med.

Kaganaitė, Paulina, g. Kėdainių apskr., Josvainių m.; b. 1929. VI. 17, dipl. med.

Kopilavičiūtė, Chana, g. Vilkaviškio apskr. Pilviškių m.; b. 1929. VI. 17, dipl. odont.

Stonkaitė-Matulionienė, Aniceta, g. Kretingos apskr., Mostaičių km.; b. 1929. VI. 17, dipl. odont.

Maizleraitė, Baša, g. Kauno apskr., Marviankos km.; b. 1929. IX. 25. dipl. med.

Štokaitė, Chaja-Taubė, g. Kauno apskr., Seredžiaus m.; b. 1929, IX. 25, dipl. odont.

Baronas, Vytautas, g. Vilniaus m.; b. 1929. X. 23, dipl. med.

Purtokas, Juozas, g. Telšių apskr., Šerpaičių km.; b. 1929. X. 23, dipl. med.

Matusevičius, Šajus, g. Šakių apskr., Naumiesčio m.; b. 1929. XI. 6, dipl. med.

Raštikis, Stasys, g. Mažeikių apskr., Žadeikių km.; b. 1929. XI. 6, dipl. veter.

Abramavičaitė-Grilichės, Rebeka, g. Kauno m.; b. 1929. XI. 20, dipl. odont.

Markovičius, Šliomas, g. Kėdainių apskr., Ariogalos m.; b. 1929. XI. 20, dipl. med.

Kantoraitė-Rab čienė, Sorė-Chaja, g. Šiaulių apskr., Žagarės m.; b. 1929. XII. 11, dipl. odont.

Klazaitė, Leja, g. Panevėžio apskr., Šeduvos m.; b. 1929. XII. 11, dipl. med.

Naftalinaitė, Basė, g. Mažeikių apskr., Viekšnių m,; b. 1929. XII. 11, dipl. med.

Raudanskaitė, Ginta, g. Kauno m.; b. 1929. XII. 11, dipl. med.

Grigelis, Antanas, g. Šiaulių apskr., Tylių km.; b. 1930. I. 15, dipl. med.

Grigiškaitė-Šimoliūnienė, Sofija, g. Mažeikių m.; b. 1930. I. 15, dipl. med.

Goniondskis, Giršas, g. Mariampolės m.; b. 1930. I. 15, dipl. med.

Gandelmanas, Genochas, g. Panevėžio apskr., Subačiaus m.; b. 1930. II. 19, dipl. odont.

Kauza, Vincas, g. Lydos apskr., Leliušų km.; b. 1930. II. 19. dipl. med.

Šeraitė, Šeina, g. Kauno m.; b. 1930. II. 19, dipl. odont.

Turecas, Dovydas, g. Vilniaus m.; b. 1930. II. 19, dipl. med.

Veličkaitė, Julija, g. Švenčionių apskr., Zulkų km.; b. 1930. III. 12, dipl med.

Gutauskas, Juozas, g. Utenos apskr., Juškonių km.; b. 1930. IV. 2, dipl. veter.

Kolodnas, Froimas-Geršonas, g. Baltstogės m.; b. 1930. IV. 2, dipl. med.

Legeckis, Povilas, g. Voronežo m.; b. 1930. IV. 2, dipl. med.

Manasevičaitė, Ella, g. Kauno m.; b. 1930. IV. 2, dipl. odont.

Kolytė-Luinienė, Janina, g. Mariampolės m.; b. 1930. IV. 30, dipl. med.

Elvikis, Jonas, g. Tauragės apskr., Čiuteikių km.; b. 1930. V. 14, dipl. med.

Felleržis, Aronas, g. Kauno m.; b. 1930. V. 14, dipl. med.

Zalcbergas, Joel-Julius, g. Kauno m.; b. 1930. V. 14, dipl. med.

Mackevičius, Jonas, g. Ukmergės apskr., Mariampolės dv.; b. 1930 V. 21, dipl. veter.

Stepuraitė-Butkevičienė, Matilda, g. Charkovo gub., Ivanovsko m.; b. 1930. V. 21, dipl. med.

Kaunas, Izidorius-Jurgis, g. Šakių apskr., Balseliškių km.; b. 1930. VI. 4, dipl. med.

Podžiūnas, Leonas, g. Utenos apskr., Kiaužų km.; b. 1930. VI. 4, dipl. farm.

Uksas, Vaclovas, g. Tauragės apskr., Lingių km.; b. 1930. VI. 4, dipl. med.

Frankaitė, Mania. g. Mariampolės apskr., Pajėsio dv.; b. 1930. VI. 11, dipl. odont.

Grigaitytė-Jasulaitienė, Marcelė, g. Šakių apskr., Gudaičių km.; b. 1930. VI. 11, dipl. odont.
Zeigarnikas, Aronas, g. Mariampolės apskr., Prienų m.; b. 1930. VI. 11, dipl. farmac.
Buzelytė, Monika, g. Ežerėnų apskr., Sadūnų km.; b. 1930. VI. 14. dipl. med.
Gečas, Jonas, g. Tauragės apskr., Reistų km.; b. 1930. VI. 14, dipl. med.
Goldšteinas, Lazaris, g. Šakių apskr., Naumiesčio m.; b. 1930. VI. 14, dipl. med.
Lipecaitė, Cipė, g. Kauno m.; b. 1930. VI. 14, dipl. odont.
Levinaitė, Cilė, g. Šančiuose, Kauno priemiest.; b. 1930. VI. 14, dipl. odont.
Maizleraitė, Ševa, g. Kauno apskr., Garliavos m.; b. 1930. VI. 14, dipl. odont.
Pūdymaitis, Oskaras-Jonas, g. Mariampolės m.; b. 1930. VI. 14, dipl. med.
Kofanovaitė-Savickienė, Ona, g. Kaukaze; b. 1930. VI. 14. dipl. odont.
Žukauskas, Valentas, g. Biržų apskr., Pabiržės valsč., Juodeišių km.; b. 1930. VI. 14, dipl. veter.
Veleraitė, Rochelė, g. Kauno apskr., Seredžiaus m.; b. 1930. VI. 16, dipl. odont.
Jovaišaitė-Kačanauskienė, Liuda, g. Biržų apskr., Pušaloto m.; b. 1930. IX. 13, dipl. med.
Muleraitė, Chaja-Chana, g. Kauno m.; b. 1930. IX. 13, dipl. odont.
Česėkas, Kazys, g. Mariampolės apskr., Strielčių km.; b. 1930. X. 22, dipl. farmac.
Kovalskytė, Magdalena, g. Tauragės apskr., Lybiškių km.; b. 1930. X. 22, dipl. med.
Steiblys, Mykolas, g. Utenos apskr., Sikūnų km.; b. 1930. X. 22, dipl. med.
Leizerovičius, Simonas, g. Kretingos apskr., Salantų m.; b. 1930. XI. 19, dipl. farmac.
Purtokaitė, Ona, g. Telšių apskr., Gomalių dv.; b. 1930. XI. 19, dipl. med.
Bernotavičiūtė, Aleksandra, g. Rygos m.; b. 1930. XII. 15, dipl. med.
Rudaitytė, Konstancija, g. Raseinių apskr., Šauklių k.; b. 1930. XII. 15, dipl. odont.
Kacas, Solomonas, g. Utenos m.; b. 1931. I. 21, dipl. farmac.
Stankūnaitė, Bronislava-Magdalena, g. Vilkaviškio apskr., Lauckaimio km.; b. 1931. I. 21, dipl. odont.
Adomaitytė, Julė, g. Šiaulių apskr., Bivainių km.; b. 1931. II. 11, dipl. odont.
Gudaitis, Kristupas, g. Tauragės apskr., Naumiesčio m.; b. 1931. II. 11, dipl. med.
Garbaitė, Basė, g. Mažeikių apskr., Akmenės m.; b. 1931. II. 11, dipl. odont.
Jurevičius, Povilas, g. Tauragės apskr., Upainių viens.; b. 1931. II. 11, dipl. med.
Kusa, Polikronas, g. Telšių apskr., Plungės m.; b. 1931. II. 11, dipl. med.
Šopauskis, Jonas, g. Telšių apskr., Žemaičių Kalvarijos m.; b. 1931. II. 11, dipl. med.
Verblauskas, Petras, g. Šiaulių apskr., Loborų km. b. 1931. II. 11, dipl. med.
Chaikinas, Abelis, g. Vilniaus m.; b. 1931. III. 11, dipl. med.
Volockis, Azarijus, g. Kauno m.; b. 1931. III. 11, dipl. med.
Baumšlakas, Boruchas, g. Dinaburgo m.; b. 1931. III. 25, dipl. med.
Kazlauskas, Petras-Juozas, g. Seinų apskr., Rudaminos valsč., Maišymų km.; b. 1931. IV. 6, dipl. med.
Bitytė, Elena-Antonina, g. Raseinių apskr., Kaplių km.; b. 1931. VI. 3, dipl. med.
Kazakevičius, Juozas, g. Kauno apskr., Antakalnio km.; b. 1931. VI. 3, dipl. med.
Kesiūnaitė, Dominika, g. Orenburgo m. (Rusijoj); b. 1931. VI. 3. dipl. med.
Kibarskis, Kackelis, g. Mariampolės apskr., Šeštakavo km.; b. 1931. VI. 3, dipl. med.
Leibovičaitė, Ševa-Eida, g. Telšių m.; b. 1931. VI. 3, dipl. odont.
Mockaitė, Antanina, g. Raseinių apskr., Taubučių km.; b. 1931. VI. 13, dipl. odont.
Garbaliauskaitė-Ulpienė, Joana, g. Šiaulių apskr., Iniškių km.; b. 1931. VI. 12, dipl. odont.

Kurickis, Mejeris, g. Pastovų m.; b. 1931. VI. 12, dipl. med.
Strimaitis, Petras, g. Šakių apskr., Bliuviškių km.; b. 1931. VI. 12, dipl. med.
Smilgevičius, Ignas, g. Telšių apskr., Brazdeikių km.; b. 1931. VI. 16, dipl. med.
Stancevičiūtė, Janina, g. Tauragės apskr., Skaudvilės m.; b. 1931. VI. 16, dipl. med.
Šarkys, Albertas, g. Mažeikių apskr., Čekų km.; b. 1931. VI. 16, dipl. med.
Jusionis, Jonas, g. Lydos apskr., Sklodonių km.; b. 1931. X. 7, dipl. med.
Kaunas, Jonas, g. Šakių apskr., Ąžuolupių km.; b. 1931. X. 21, dipl. med.
Pautienius, Kazimieras, g. Mariampolės apskr., Muriniškės km.; b. 1931. X. 21, dipl. med.
Petrauskas, Jurgis, g. Mariampolės apskr., Mogiškių km.; b. 1931. X. 21, dipl. med.
Slavinskaitė-Sruogienė, Ona, g. Biržų m.; b. 1931. X. 21, dipl. med.
Bretaitė, Pera, g. Panevėžio apskr., Šeduvos m.; b. 1931, XI. 11, dipl. odont.
Kuklianskis, Isakas-Lazaris, g. Suvalkų m.; b. 1931. XI. 11, dipl. med.
Zlotaitė, Basė, g. Biržų apskr., Joniškėlio m.; b. 1931. XI. 11, dipl. odont.
Aleknavičius, Antanas, g. Ukmergės apskr. Šiukštiškių km.; b. 1931. XII. 2, dipl. med.
Lipmanovičaitė, Roza, g. Trakų apskr., Žaslių m.; b. 1931. XII. 2, dipl. odont.
Levinzonas, Josif-Chaimas, g. Telšių apskr., Plungės m.; b. 1931. XII. 2, dipl. farmac.
Rusteikaitė, Marija, g. Kauno m.; b. 1931. XII. 2, dipl. odont.
Baniulis, Antanas, g. Panevėžio apskr., Stuburių km.; b. 1932. I. 15, dipl. farmac.
Plečkauskas, Viktoras-Juozas, g. Vilkaviškio m.; b. 1932. I. 15, dipl. med.
Stukas, Bronius, g. Kėdainių apskr., Terespolio km.; b. 1932. I. 15, dipl. med.
Chazanovičius, Ruvenas-Senderis, g. Šakių apskr., Naumiesčio m.; b. 1932. I. 27, dipl. med.
Bretaitė, Sara, g. Panevėžio apskr., Šeduvos m.; b. 1932. II. 12, dipl. odont.
Šuras, Abromas-Icikas, g. Kauno apskr., Seredžiaus m.; b. 1932. II. 12, dipl. med.
Vindzbergas, Moisėjus, g. Vilniaus m.; b. 1932. II. 12, dipl. med.
Etingaitė, Reveka. g. Biržų m.; b. 1932. III. 9. dipl. med.
Kaufmanas, Jokūbas, g. Kauno apskr. Panemunės m.; b. 1932. III. 9, dipl. med.
Kudirka, Stasys, g. Šiaulių apskr. Barzdų, valsč., Masiauckų km.; b. 1932. III. 9, dipl. med.
Kronikaitė, Ida, g. Trakų apskr., Semeliškių valsč., Stravkos km.; b. 1932, III. 9, dipl. med.
Kriaučiūnaitė, Kotrina, g. Mariampolės apskr., Šunskų valsč., Paršelių km.; b. 1932. III. 9. dipl. med.
Levšteinaitė, Gesia, g. Daugavpilio m.; b. 1932. III. 9, dipl. odont.
Robinzonas, Mendelis, g. Seinų apskr., Lazdijų m.; b. 1932. III. 9, dipl. med.
Solominas, Chaimas, g. Panevėžio m.; b. 1932. III. 9, dipl. med.
Stropus, Antanas, g. Kretingos apskr., Kulių valsč., Šakinių k.; b. 1932. III. 9, dipl. med.
Kaganaitė, Hoda-Dina, g. Ukmergės m.; b. 1932. IV. 6, dipl. odont.
Kairiūnaitytė-Grigelienė, Irena-Birutė, g. Lodzės m. (Lenkijoje); b. 1932. IV. 6, dipl. odont.
Nabriskis, Šliomas, g. Kauno m.; b. 1932. IV, 6, dipl. med.
Frakeraitė, Basia-Ginda, g. Ukmergės m.; b. 1932. IV. 20, dipl. odont.
Grinblataitė, Dina, g. Rokiškio apskr., Pandėlio m.; b. 1932. IV. 20, dipl. odont.

Jofaitė, Chaja-Sara, g. Mažeikių m.; b. 1932. IV. 20, dipl. odont.
Menkinaitė, Zlata-Rivka, g. Panevėžio apskr., Kupiškio m.; b. 1932. IV. 20, dipl. med.
Krilovaitė, Chasė, g. Ukmergės apskr., Kavarsko m.; b. 1932. V. 11, dipl. odont.
Ruškytė, Izabelė, g. Kretingos apskr., Endriejavo valsč., Antkopčių km.; b. 1932. V. 11, dipl. med.
Sirutytė, Aldona, g. Mariampolės apskr., Liudvinavo valsč., Dalginės km.; b. 1932. V. 11, dipl. med.
Urbonavičaitė, Jadvyga, g. Rygos m.; 1932. V. 11, dipl. med.
Volovickis, Elijašas, g. Mariampolės apskr., Kalvarijos m.; b. 1932. V. 11, dipl. med.
Gaidamavičaitė, Apolonija, g. Biržų apskr., Pasvalio m.; b. 1932. VI. 1, dipl. med.
Mogenis, Kazys, Ukmergės apskr., Pabaisko valsč., Juodkiškių km.; b. 1932. VI. 1, dipl. med.
Šapiraitė, Ester Musie, g. Ukmergės m.; b. 1932. VI. 1 dipl. odont.
Vindsbergas, Ovsiejus-Jošna, g. Mariampolės apskr., Liudvinavo m.; b. 1932. VI. 1, dipl. odont.
Kacas, Nisonas, g. Utenos m.; b 1932. VI. 8, dipl. med.
Plechavičius, Leonardas, g. Mažeikių apskr., Židikų valsč., Bukančių km.; b. 1932. VI. 8, dipl. med.
Buinevičius, Jurgis, g. Maskvos m.; b. 1932. VI. 15, dipl. med.
Eidimtaitė, Stanislava, g. Telšių apskr., Darbėnų m.; b. 1932. VI. 15, dipl. odont.
Grinkevičius, Viktoras. g. Kaukaze, Petrovsko m. (Rusijoje); b. 1932. VI. 15, dipl med.
Kalkaitė, Rachilė, g. Panevėžio m.; b. 1932. VI. 15, dipl. odont.
Kleinšteinaitė, Dveira, g. Biržų m.; b. 1932. VI. 15, dipl. odont.
Levinaitė, Pešė, g. Kauno m.; b. 1932. VI. 15, dipl. odont.
Levitanaitė, Chaja, g. Panevėžio m.; b. 1932. VI. 15, dipl. odont.
Mikužis, Jonas, g. Kretingos apskr., Skuodo m.; b. 1932. VI. 15, dipl. med.
Rozinas, Mejeris, Bencelis, Raseinių m.; b. 1932. VI. 15, dipl. med.
Račiūnas, Juozas, g. Panevėžio apskr., Grigalių km.; b. 1932. VI. 15, dipl. med.
Tuminas, Stasys, g. Šiaulių apskr., Joniškio valsč., Mielaičių km.; b. 1932. VI. 15, dipl. med.
Tupčiauskas, Vytautas, g. Vilkaviškio apskr., Kybartų valsč., Lauckaimio km.; b. 1932. VI. 15, dipl. med.

Medicinos fakultete provizoriaus padėjėjo egzaminus išlaikė ir pažymėjimus gavo vaistinės mokiniai (įst. Vyr. Žin. Nr. 190). (Sutrumpinimai: g = gimęs, p. išd. = pažymėjimas išduotas).

Blochas, Maižiešius, p. išd. 1926. VI. 1.
Barcevičius, Mykolas, g. Numininkų dv., p. išd. 1926. VI. 1.
Cvi, Chaimas, p. išd. 1926. VI. 1
Olševskis, Vilhelmas, g. Biržų m., p. išd. 1926. VI. 1.
Barkauskas, Kazys, p. išd. 1927. VI. 8.
Kaplanskytė, Beilė, p. išd. 1928. VI. 16.
Mackevičius, Vladas, p. išd. 1928. VI. 16.
Edelis, Romualdas, g. Raseinių m., p. išd. 1929. I. 14.
Titevskis, Mejeris-Leiba, g. Vilkaviškio m., p. išd. 1929. III. 13.

Otrembskis, Giršas, g. Suvalkų m., p. išd. 1929. V. 15.
Kaganas, Šmuelis-Movša. g. Vilniaus m., p. išd. 1930. I. 15.
Jamytė, Šeina, g. Kretingos apskr., Kulių m., p. išd. 1930. II. 19.
Finkelbraudaitė, Frada, g. Raseinių m., p. išd. 1930. IV. 19.
Zivaitė, Pera, g. Raseinių m., p. išd. 1930. IV. 19.
Abeliovičius, Šmuelis, g. Vilkaviškio apskr., Virbalio m., p. išd. 1930. VI. 4.
Kubelskaitė, Tauba, g. Seinų apskr., Lazdijų m., p. išd. 1930. VI. 4.
Juozapavičaitė-Matulevičeinė, Kamilija, g. Kauno m., p. išd. 1930. VI. 4.
Radeckaitė-Mikuličaitė, Elena, g. Aleksote, p. išd. 1930. VI. 4.
Kuperaitė, Raša-Keila, g. Kupiškio m., p. išd. 1931. I. 21.
Polunskytė, Zilpa, g. Raseinių m., p. išd. 1931. I. 21.
Giniotaitė, Prudencija, g. Mažeikių m., p. išd. 1931. VI. 3.
Olechnavičius, Pranciškus, p. išd. 1931. VI. 12.
Brilytė, Riva, g. Biržų m., p. išd. 1932. I. 15.
Icikzonaitė, Sara, g. Šiaulių apskr., Tryškių m., p. išd. 1932. I. 15.
Karpuchaitė, Gelė, g. Anykščių m., p. išd. 1932. I. 15.
Kalkytė, Izabelė-Filomena, g. Rusijoje, p. išd. 1932. I. 15.
Šapiraitė, Gitel, g. Ukmergės m., p. išd. 1932. I. 15.
Zaksaitė, Chana-Golda, p. išd. 1932. IV. 6.
Plaušinaitė, Elena, p. išd. 1932. IV. 20.

Sąrašas baigusiųjų Medicinos fakultetą po 1932 m. birželio mėn. 15 d.

Medicinos gydytojai

A

Abraitis, Blažiejus
Adomaitis, Kazys
Adomavičius, Jonas
Aglinskas Kęstutis-Juozapas
Aglinskienė-Druskytė Juzefa
Aksas, Izraelis
Albėnas, Vytautas
Aleknavičiūtė, Valerija
Aleksiejevienė-Sokolovaitė
Alminaitė, Ona
Alperavičius, Abromas
Ambrozaitis, Kazimieras
Andriejauskas, Gabrijielius
Andriuškevičius, Romanas
Andriulytė, Aleksandra
Ankudavičius, Juozas
Antanaitis, Antanas
Apeikytė, Marija
Aptiekinas, Jozef
Aramavičius, Jokūbas
Aranavičius, Jokūbas
Arlauskas, Alfonsas
Armanavičius, Henrikas
Aršas, Abromas
Artiomovas, Eugenijus
Arulenskis, Dovydas
Audenytė, Margareta
Augevičius, Kostas
Avižonis, Vytautas
Avižonytė, Liucija

Avromovaitė-Oleikienė Sara
Aželis, Antanas
Ažubalis, Alfonsas
Ažuolas, Albinas-Jurgis

B

Babelis, Stasys Algirdas
Babianskaitė, Irena
Bačiulis, Alfonsas
Bagdonavičius, Pranas
Bajerčius, Jonas
Bakšys, Jonas
Balčiauskas, Stasys
Balčiūnaitė Birutė-Ona
Balčiūnas, Jurgis
Balisas, Leonas
Balsevičius, Antanas
Balsevičius, Petras
Baltramiejutė, Bronislava
Baltrušaitis, Jonas
Baltrušaitis, Vytautas-Pranas
Bandas, Borisas
Baraitė, Riva
Barkauskas, Antanas
Barkauskas, Vytautas
Baškys, Jonas
Batas, Mauša
Baublys, Petras
Baublys, Stanislovas
Baumšlakas, Boruchas
Beinaris, Bronislavas
Belkinas, Ovsėjus
Berkavičiūtė, Chaja
Beržinskaitė Valerija-Birutė
Betcheris, Alfredas-Julius
Bielošabskis, Vladimiras
Bielskus, Leonas
Bielskus, Juozapas
Bintakys, Fricas
Bintakys, Ričardas
Birietaitė, Sofija
Bitytė, Elena
Biusevičius, Jaroslavas
Blatas, Berelis-Nochumas
Blezbergas, Abelis
Blumentalis, Judelis
Bliumkinas, Šlioma
Blonskis, Juozas
Blusevičius, Jaroslavas
Bobianskaitė-Tomsaitė, Halina
Bobianskis, Mykolas
Bortkevičius, Edmundas
Bortkevičiūtė, Janina
Braknys, Juozas
Brandvainis, Simonas
Brašiškytė, Valerija
Braudaitė, Ema
Bravermanas, Mairimas
Brazaitis, Henrikas
Brozaitytė, Anna Marta Veronika
Brundza, Algirdas
Bružaitė, Teklė
Buchmanas, Naftalis
Budrys, Stasys
Budreika, Vytas-Vladas
Būgaitė, Zofija
Buinauskas, Petras
Buinevičius, Jurgis
Buršteinas, Ipe
Busackas, Henrikas
Butkus, Stanislovas
Butrimavičius, Edmundas
Buzelis, Juozas

C

Chaimovičaitė, Taubė-Zlata
Chaliutas, Joselis
Chazanas, Abromas
Chazanevičius, Ruvenas-Senderis
Chodas, Baruchas-Isakai
Choronžinskas, Becalelis
Chverdanas, Boruchas
Chvoiko, Vladimiras
Civiniaitė, Taubė
Cybavičius, Silvestras
Cucėnas, Albertas
Cukermanas, Chaimas

Č

Čebilytė, Elena
Čeičys, Alfonsas
Čepytė, Marija-Birutė
Čeponis, Kazimieras
Černiauskas, Petras
Čerškus, Antanas
Česekienė-Gaidamavičiūtė, Apolionija
Čėsnius, Vytautas
Čiburas, Ipolitas
Čitavičius, Bronius
Čiuvinskas, Feliksas
Čunovas, Glebas

D

Dagovičius, Josifas-Leizeris
Dagytė, Ona-Kazimiera
Dailidaitė-Zaskevičiūtė Stasė
Dakinevičius, Stasys
Daktaraitis, Eugenijus
Dalibogaitė, Alina
Dalinda, Vladas
Dalnickis, Šimenas
Damaševičiūtė, Ona
Damijonaitis, Antanas
Damijonaitis, Vytautas
Damskis, B.
Danilevičius, Zenonas
Daniūnas, Ignas
Datas, Chaimas-Jonas
Daugirdas, Tadas
Davidovičius, Nochumas
Degesys, Danielius
Deltuva, Vladas
Devenytė, Olga
Devulytė, Pranciška
Dičpinigaitis, Adolfas
Dirsė, Alfonsas
Disleris, Giršas
Dmukauskas, Simeonas
Dobinskas, Marijonas
Dobregaitė, Elena
Dobrovolskaitė, Jadvyga-Malvina
Dobžinskaitė, Nadzieja
Drozda, Klemensas
Drukteinis, Edmundas
Druskytė-Bergerienė Elena
Druskytė, Juzė
Druskytė, Adelė
Dubinskas, Viktoras
Dumbrys, Al.
Dušanskaitė, Michlė
Džiugas, Jonas

E

Eirosas, Borisas
Elijošiūtė, Liudvika
Elkes, Giršas
Elpernas, Chaimas-Šmuelis
Elpernas, Aizikas
Endrinaitė, Berta-Georgina
Epšteinas, Mejeris
Etmanavičiūtė, Ona

F

Fainas, Izaokas-Michelis
Feinbergas, Samuilas
Feldšteinas, Leonas
Feleris, Nochimas
Finkelšteinaitė-Koganienė Taubė
Frančikaitė, Ona
Frankerytė, Sofija
Fridmanas Jeinas

G

Gabrėnas, Alfonsas
Gaidys, Albinas
Gaižauskas, Kostas
Galkauskas, Viktoras
Gamperas, Jurijus
Gantovnikas, Peisachas
Garalis, Stasys
Garbas, Dovydas
Garlienė-Petraškevičiūtė, Marija

Garlo, Algirdas
Garunkštis, Albinas
Geimanas, Jechielis
Genytė, Janina
Gergelis, Leonas
Gerulaitytė, Elza
Gerulevičius-Gerulaitis
Marijonas-Feliksas
Giedraitis, Domininkas
Giedraitienė-Svilaitė Leonida
Giedrikienė-Tallat-Kelpšaitė Irena
Gildė, Marksas
Gylytė, Aldona-Marija
Gimžauskas, Juozas
Gineitis, Romualdas
Ginkas, Mironas
Ginko, Tadas
Ginsburgas, Nojus
Ginsburgas, Solomonas
Ginsbergas, Leiba
Girdvainis, Napoleonas
Girniutė, Liudvika-Agota
Girdzijauskas, Vytautas
Glembauskas, Zacharijas
Glezeris, Nachmanas
Gliaudytė, Veronika
Gocentas, Albertas
Gogelis, Povilas
Gogelis, Kazys
Goželskaitė, Ona-Elena
Goldbergas, Isaakas
Goldbergas, Chaimas
Gotleris, Izraelis
Gotautaitė-Vaišvilaitė, Ona
Grakauskytė, Stanislava
Gražytė, Barbara
Gricius, Jurgis
Grigalauskas, Antanas
Grigaliūnaitė, Janina-Grasilda
Grikevičius, Fulgencijus
Grinevičiūtė, Laimutė-Ona
Grinevičiutė, Marija
Grinkevičius, Viktoras
Gruodytė, Stefanija
Gruzdys, Vitolis
Gudas-Gudavičius, Pranas
Gudaitis, Krištupas
Gudauskas, Juozas
Gudynas, Petras
Gudonis, Antanas
Gulbinas, Antanas
Gulbinas, Juozas
Gurevičius, Leonas
Gurevičiūtė, Česlava-Aleksandra
Gurgaitis, Henrikas
Gurklevičiūtė, Jadvyga-Veronika
Gurskas, Kostas
Gurvičius, Icikas
Gutauskas, Vladas
Gutmanas, Eugenijus
Gužys, Donatas
Gžesikovkaitė, Viktorija

H

Hagentornas, Aleksandras
Handinas, Aleksandras
Hansenas, Arvidas Yrioe
Heimanas, Jechielis
Hermanavičius, Jonas
Hurynovičiūtė, Alina

I

Ibianskaitė, Ona
Icikevičaitė, Golda
Icikevičius, Šliomė-Eljašius
Icikzonas, Chaimas
Igelšteinas, Leizeris
Ilgevičius, Vytautas
Inčiura, Lionginas
Indrašius, Napoleonas
Ingelevičius, Bernardas
Insoda, Vytautas-Juozas
Ippas, Chaimas-Jošua
Ivaškevičiūtė, Elena
Ivinskas, Vladislovas
Išganaitis, Antanas

J

Jackus-Jackevičius Borisas
Jaffe-Leizeris
Jakobenecaitė, Tamara
Jankevičius, Stanislovas
Jankovskis, Edvardas
Jankovskis, Benediktas
Jankus-Jankevičius, Jonas
Januševičiūtė, Viktorija
Januškevičius, Zigmantas
Jarmala, Juozas
Jasevičiūtė, Elena
Jasiukas, Antantas-Jonas
Jastizemskis, Leonas
Jasulevičius, Antanas
Jasukytė, Aldona
Jasutytė, Aldona
Jašinskas, Petras
Jaudegytė, Ona
Jedas, Mordehai
Jacevičius, Jonas
Ječius, Jonas
Jocius, Jonas
Jaffe, Leizeris
Jonkaitė, Barbora
Jusiukas, Antanas
Jozeliovičius, Vulfas
Juozevičius, Jonas
Juodaitis, Juozapas
Juodėnas, Edmuntas
Juodakienė-Stančiūtė, Veronika
Juozokaitė-Seliokienė, Ona
Jurgilas, Jonas
Jurgutis, Arturas
Jurevičius, Vaitiekus
Jurevičiūtė-Tupčiauskienė
Juškėnienė-Kazlauskaitė, Anelė

K

Kacas, Nisonas
Kacas, Nochumas
Kacaitė, Libė
Kacevaitė, Chava
Kacevas, Jakobas
Kačanauskaitė, Aldona
Kadžys, Antanas
Kaganaitė, Gutė
Kaganas , Maušas-Giršas
Kajutytė, Julita
Kalibauskaitė, Elena
Kavariskis, Leonas
Kalvinytė-Ryškienė, Jonė
Kamarauskas, Juozas
Kamenecaitė, Rachilė
Kaminskas, Antanas
Kanclyvis, Brunonas
Kaplanaitė-Malkienė Rivka
Kaplanas, Dovydas
Karaliūnas, Jurgis
Karazijaitė, Marija-Laimutė
Karevaitė-Miuncvienė, Sofija
Karlavičius, Jurgis
Karoblis, Vytautas
Karvelienė-Aleknavičiūtė, Valerija
Kasperas, Dovydas
Kasperūnas, Povilas
Kaščenevskis, Jokūbas
Kaščenevskis, Moze
Katilius, Kazimieras
Katiliūtė, Aldona-Aleksandra
Katinas, Juozas
Kauferas, Abramas
Kaufmanas, Jakobas
Kauneckis, Ferdinandas
Kaunas, Jonas
Kaunėnas, Kazys
Kaupas, Julius
Kavaliauskas, Juozas
Kavaliauskas, Kazys
Kaveckas, Antanas
Kazlauskaitė, Anelė
Kazlauskaitė, Petronelė
Kazlauskas, Bronius
Kazlauskas, Jokovas
Keblaitytė, Antanina
Keliotytė, Vladislava
Kerpauskienė-Bilytė, Elena-Antanina
Kerpė, Kazimieras

Kiaušas, Juozas
Kiršas, Jankelis
Kišeniškis, Benjaminas-Joselis
Kisielius, Alfonsas
Kisielius, Petras
Kišonas, Vytautas
Kižys, Juozas
Kyras, Antanas
Kleimanas, Abramas
Klemkaitė-Norvaišienė, Emilija
Kleiza, Vytautas-Antanas
Kliačko, Benjaminas
Klibauskas, Aronas
Klimauskas, Boleslovas
Klimas, Albinas
Klinga, Česlovas
Klovaitė, Kunigunda
Knizikevičius, Kazimieras
Kocenas, Česlovas
Kondratavičius, Petras
Konkolevičiūtė, Kostė
Kopačevskytė, Zuzana
Koreivaitė-Niunėvienė, Sofija-Elena
Kovalskis, Jonas
Kovalskis, Motelis
Koščenevskis, Jokūbas
Kožica, Vincas
Kraujelis, Kazimieras
Kriaučiūnaitė, Kotrina
Kriaučiūnas, Juozas
Krikščiukaitytė, Elena
Krištopaitis, Marijonas
Kržyvickienė-Putramentaitė Alina
Kryževičiūtė, Sofija
Krumbergas, Rachmielius
Krupėnas, Anatolijus
Krupickas, Leizeris
Kubaitis, Gustavas, Vilhelmas
Kubilius, Vincas
Kučinskas, Jonas
Kučinskytė, Liudvika
Kudirka, Justinas
Kudirka, Vincentas
Kuizikevičius, Kazimieras
Kukliauskis, Isakas-Lazaris
Kulbaka, Jonas
Kumstaitė, Ona
Kunigėlis, Balys
Kupčinskas, Juozas
Kuprys, Juozas
Kuraitis, Večeslovas
Kuršaitė, Milda
Kuzma-Kuzmickas, Vladas
Kuzminskas, Alfonsas, Jonas
Kvinlas, Dovydas

L

Labanauskas, Kostas
Labenskis, Simcha-Leiba
Labokas, Vaclovas
Langmanas, Moisiejus
Laučis, Augustinas
Laurinavičius, Sergijus
Lavinskas, Bronislavas
Laznikas, Simonas
Lebedžinskas, Vladas
Leikinas, Natanas
Leikuckaitė, Lėja
Leizerovskis, Mordchajus
Leymanas, Kazimieras
Lelėnas, Algirdas-Jonas
Lelis, Jonas
Levas, Borisas
Lenevaitė, Leja
Levi Peisachas
Leviskytė-Petkūnienė Martyna
Levinas, Gersonas
Levinas, Jankelis-Mordchelis
Levinsonas Izaokas
Levitas, Maušė
Liausaitė, Halina-Janina
Liberis, Julijonas
Lichtenšteinas, Mejeris
Lichtenšteinas, Mendelis
Lifšicas, Pinchas-Leiba
Ligumas, Jerachmielius
Linskas, Maurelis-Dovydas
Liorentas Vaclovas-Benjaminas
Lipčius, Jonas
Lipkinaitė, Aleksandra
Lipmanas, Tanchumas

Lipšicaitė, Chave-Ševe
Livšinas, Giršas
Liutkus, Juozas
Lopertas, Ilija
Lukynas, Leonidas
Lukoševičius, Alfonsas
Lukšė, Jonas-Pranciškus

M

Macas, Samuilas
Macytė, Genrieta
Mackevičius, Antanas
Mackevičius, Jonas
Mačiukaitė, Birutė
Mačiulis, Jonas
Mahrburgas, Stasys
Maizlerytė, Nadiežda
Maiželis, Hiršas
Maižiūtė, Michalina
Majauskas, Aleksandras
Makauskas, Antanas
Malakauskas, Vytautas
Maliulo, Irena
Marcinkevičiūtė, Adelė
Marčiukaitis, Antanas
Marčiukaitis, Stasys
Margenis, Jokūbas
Margolytė, Rišelė
Margolis, Jovelis
Markeliūnas, Ignas
Markelis, Leonas
Markevičius, Stasys
Markulis, Juozas
Markūnas, Antanas
Martusevičienė-Kocebaitė, Bronislava
Martusevičius, Alfonsas
Masaitis, Vladas
Masalskis, Romualdas
Masilionis, Juozapas
Masiulionytė, Viktorija
Matečiūnas, Antanas-Leonas
Matiukaitė, Birutė
Matiukas, Faustas
Matusevičius, Izidorius
Mažeika, Pranciškus
Mažeika, Pranciškus
Maželienė-Skibniauskaitė, Janina
Meižytė-Ignatonienė Lilija Gotliba
Mejerovičius, Izrajelis
Mekys, Eduardas
Mellerienė, Meraitė Sora
Meraitė-Gurevičienė, Teresė
Mergenis, Petras-Jokūbas
Merkevičiūtė, Cecilija-Elena
Meškauskas, Juozas
Micelmacheris, Viktoras
Michališokas, Alteris
Mickevičius, Bronislovas
Mikalauskaitė, Eugenija
Mikalauskas, Kazys, Mečislovas
Mikelionis, Juozas
Miknevičius, Bronislavas
Mikužytė, Marija
Mikšytė, Salomėja
Mileris, Geršonas
Milevičiūtė, Aleksandra
Miliauskas, Adomas
Miliauskas, Pranas
Miliauskas, Pranas
Miliauskas, Viktoras
Milukaitė, Emilija
Minelga, Bronislavas
Minginas, Zenonas
Minkevičius, Mykolas
Mironaitė, Ona
Misevičius, Leonas
Mišeikaitė, Matilda
Mišelskis, Abromas
Mušinskis, Vytautas
Mockus, Pranas
Morkūnas, B.
Muižis, Alfonsas

N

Nabriskis, Šliomas
Nakanas, Dovydas
Namikaitė, Bronislava
Naniškaitė, Bronislava

Narakas, Bencijonas
Narbutas, Antanas
Narkevičius, Ksaveras
Narulianskis, Judelis
Narvidas, Aleksandras
Narkus, Konstantinas-Zigmantas
Naujokaitis, Stasys-Jonas
Naujokaitis, Jonas
Nedvieckaitė, Sofija
Neimarkas, Oseris-Jankelis
Nekutavičius, Valentinas-Vytautas
Nemickis, Kazimieras
Nenartėnas, Medardas
Neniškis, Kazimieras
Neverauskas, Pranas
Neviažskis, Mozes
Nevijauskytė, Chasa-Sorė
Noakaitė, Alisa
Norkaitė, Donata-Regina
Norkūnas, Petras
Novickaitė, Julija

O

Orlauskaitė, Rūta
Ovaraitė, Juzė-Gražina

P

Pabrėžaitė, Bronislava
Pacas, Albertas
Pacevičius, Antanas
Pacevičius, Stasys
Pacevičiūtė, Viktorija-Kunigunda
Pakalniškis, Alfonsas
Pakanavičius, Pakanaitis, Pranas
Palavenis, Antanas
Palietis, Jonas
Paliokaitė, Marija-Aldona
Palubinskaitė, Anelė-Ona
Pampikas, Vladas
Paprockas, Vaclovas
Parnarauskas, Jonas
Pasvoleckas, Šabsis
Paškevičius, Vytautas
Patašius, Juozas
Paulauskas, Stasys
Pautienius, Algirdas-Kazimieras
Pavalkis, Antanas
Pavilanis, Vytautas
Pavilčiūtė, Apolonija
Pečiulytė, Marija
Peisachas, Leo
Peisachavičius, Leiba
Percikavičius, Jankelis
Percikavičius, Zalmanas
Perelšteinas, Šliomas L.
Perkas, Šmerelis
Perkulis, Chaimas
Perlmanaitė, Frieda
Petkevičius, Leonas
Petraitis, Eduardas
Petraitis, Stasys
Petraškevičiutė, Marija
Petrauskaitė, Jonė
Petrauskas, Antanas
Petrauskas, Leonos-Eugenijus
Petrauskas, Stasys
Petrikas, Juozas
Petrikas, Vincas
Petrikanskytė, Rochelė
Petrikonis, Juozas
Petrulytė, Zina
Petuchauskas, Juozas
Pieponis, Grigelis
Pietkūnaitė, Janina
Pilsinskas, Vulfas
Pipinytė Alvina-Olga
Plackis, Vitoldas
Pliačkis, Bencijonas
Plioplys, Valentinas
Plungytė, Antanina
Pocius-Pocevičius, Rapolas Algirdas
Podriadčikas, Meeras
Polakievič, Vladislovas
Poliakauskas, Jonas
Poreckis, Šlioma
Potašinskas, Ber-Leibas
Pragulbinskas, Silvestras
Prapiestis, Jonas
Prišmantas, Notelis

Prunskis, Vladas
Pružanas, Šlioma-Chaimas
Pūkėnas, Konstantinas
Pūnis, Vladas
Puodžiukas, Stanislovas
Puškorius, Viktoras

R

Rabinavičius, Abromas
Rabinavičius, Salomonas
Rabinavičius, Šaje
Račiūtė, Stanislava
Radauskas, Bruno
Radzevičiūtė, Jadvyga-Bronislava
Radzivanas, Bronislavas
Radzvilas, Vincentas
Rafas, Mykolas
Rafas, Vladimiras
Ralys, Albinas
Raslavičius, Vincas
Raupėnas, Juozas
Reingardaitė-Stanišauskienė, M.
Reinys, Alksas
Reinys, Jonas
Reklys, Vytautas
Repšys, Albertas
Rešauskis, Jonas
Rešanskis, Vervelis
Rešeliovskaitė, Valentina
Reznikas, Ieikas
Rikas, Joselis
Rimkus, Kazimieras
Rimšelis, Jonas
Ripšicas, Pinchus-Leiba
Rivkovičius, Šleimas
Ryll-Nardzevskis, Česlovas
Ryškus, Leonas
Rytmetytė, Sofija
Robinzonas, Mendelis
Rochelzonas, Ilija-Geršonas
Rochezonas, Mordchelis
Romaitė, Ona
Romaitis, Bronius
Romanovas, Leiba
Rozengardaitė, Rifka
Rozengolcas, Izaokas-Moisiejus
Rozentalis, Simonas
Rubinavičiūtė, Peša
Rubinšteinaitė-Taftienė, Chana
Rudaitis, Izidorius
Rudzinskas, Vladas
Runkevičius, Jonas
Rusteika, Juozas
Rutkauskas, Vincas
Rutkauskas, Vytautas

S

Sabataitis, Zigmas
Sadauskas, Jonas
Sadauskas, Jurgis
Sadkovska, Danutė
Sakavičiūtė, Irena
Saladžiūtė-Kaminskienė, Antanina
Salagubaitė, Sofija
Sandargas, Jonas
Sarnackaitė, Felicija
Saulynas, Ignas
Savickaitė, Kotrina
Savickas, Tadas
Savičiūnas, Antanas
Savičius, Jezekielis
Senkevičius, Steponas
Sergiejus, Vladimieras
Simkovičius, Arija
Skapinskas, Stanislovas
Skeivys, Ibsenas-Petras
Skibniauskaitė Viktorija
Skibniauskaitė, Vytautas-Antanas
Sklerius, Boleslovas
Skrebys, Kajetonas
Skrebnickaitė, Chaja-Riva
Skridaila, Konstantinas
Skridalis, Konstantinas
Skrinka, Juozapas
Slavinskas, Vytautas
Smolinskienė, Vanda
Smalstytė, Aldona
Smidtas, Oseris
Smitkovas, Jurgis

Snieška, Antanas
Sologubaitė, Sofija
Spiečius, Juozas
Spingis, Alfonsas
Stanaitienė, Lidija
Stanaitis, Albertas
Stanaitis, Emilis
Stanaitis, Jonas
Stančius, Stasys
Stančiūtė-Juodakienė Veronika
Stanionis, Vytautas
Stanionis, Kazys
Stankaitis, Jonas
Stankevičius, Antanas
Stankevičiūtė, Regina
Starkus, Jurgis
Stasiukaitis, Bronislavas
Statkevičiūtė-Užupienė Aldona-Magdelena
Stelmokaitė, Elena
Stelmokas, Leonardas
Steponėnas, Povilas
Stepukonis, Stanislovas
Styra, Bronislavas
Stolovas, Joselis
Stonkus, Stanislovas
Strimaitytė Gražina-Sofija-Stefanija
Strimavičiūtė, Adelė-Kazimiera
Stropas, Alfonsas
Stropus, Algirdas-Mečislovas
Stulginskaitė, Aldona-Marija
Stukaitė, Marija
Stungys, Kazys
Stungis, Petras
Stuogis, Jurgis
Stuoka, Romualdas
Sučila, Antanas
Sudarskis, Jokūbas
Sulgaitė, Matilda
Sulgaitis, Henrikas
Sukarevičius, Jonas
Sukarevičius, Petras
Survilaitė-Makulienė Aldona-Elena
Svetavičius, Antanas
Svilaitė, Leonida
Sviderskis, Steponas
Svirskis, Abromas-Beras
Szafijanska, Helena-Jadvyga

Š

Šabanas, Juozas
Šadžius, Petras
Šafas, Edvardas-Gotlibas
Šalčiūtė-Vaitiekūnienė, Aldona-Sofija
Šalkauskas, Ignas
Šapiraitė, Chana
Šapiraitė, Pera
Šapira, Jozelis
Šapiras, Ilija
Šapiro, Rubinas
Šarka, Vladas
Šatybelko, Kasparas
Šaulys, Pranas
Šaulys, Vaclovas
Šegalauskaitė, Hinda
Šegamoga, Jonas
Šeidytė, Alma
Šeidytė, Elena
Šeinbergas, Hermanas
Šemis, Vladas
Šerkšnas, Bronislavas
Šernas, Stasys
Šeškinas, Jakovas
Ševelinskaitė, Emilija
Šiaulys, Pranas
Šidagis, Juozas
Šidiškytė, Valerija
Šimaitis, Leonas-Viktoras
Šimelevičius, Kęstutis
Šimkevičiūtė, Julija
Šimkovičius, Arija
Šimulovičius, Maksas
Širmenis, Kostas
Širvinskaitė, Elena
Šiurkus, Jonas
Šiurkus, Telesforas
Škėmaitė, Birutė Antanina
Šlapikaitė, Aldona
Šmidtas, Ošeris
Šmulevičius, Juda

Šneideris, Joselis
Šneideris, Mozė-Dovydas
Šolcas, Maksas
Šorecaitė, Mura
Špukas, Henrikas
Šteinas, Levi
Šteinas (buv. Prišmanas), Notelis
Štukarevičius, Erachas
Šubičius, Šmuila
Šulgaitė, Matilda
Šulinskas, Antanas
Šulma, Vladislovas
Šumskienė, Aisa
Šuvalas, Šmuelis-Mordcha
Švabaitė, Feiga
Švabaitė, Gila
Švedas, Adolfas
Švedas, Eugenijus R.
Švegžda, Alfonsas
Švitra, Jonas

T

Taftas, Efreimas-Leiba
Tallat-Kelpša, Eduardas
Tamošaitis, Povilas
Tamulionis, Robertas
Tankelytė, Libė
Taraševičienė, Liucija
Taraševičius, Napoleonas
Tarnaukas, Eurikas
Taršius, Isaakas-Josifas
Tarvydas, Pranas
Taučas, Juozas
Taunytė, Elena
Teinovičiūtė, Mošė
Teperis, Chaimas
Tiknevičius, Pranas
Toločka, Antanas
Toločka, Vytautas
Tovaitė, Sonė
Trapidaitė, Trainė
Traškevičiutė, Stanislava
Trumpulis, Antanas
Tumasonis, Venčeslovas-Petras
Tumilovičius, Stanislovas
Tuminas, Algirdas
Tuomenas, Petras

U

Ubeika, Leonas
Udrėnaitė-Jospaitienė, Elžbieta
Uldukis, Jonas
Uogintas, Juozas
Urbaitis, Juozas
Urbaitis, Stasys
Urbas, Stanislovas
Urbonavičiūtė, Honorata
Urbonavičiūtė, Regina
Urbutis, Stasys
Usonytė, Janina

V

Vagal-Valiulytė, Valerija
Vaičiulis, Pranas
Vaidakavičius, Stepas
Vainauskas, Vytautas
Vaitaitis, Juozas
Vaitėnas, Mykolas
Vaitiekūnas, Vincas
Vaitoška, Ignatas
Valadka, Aleksas
Valatka, Juozapas
Valečkaitė, Marija
Valinčius, Antanas
Valiukevičius, Antanas
Valteris, Kazimieras
Vanagas, Povilas-Vincentas
Vainas, Antanas
Vasiliauskas, Jonas
Vasiliauskaitė, Stefanija
Vašynskis, Kazimieras
Vaškevičius, Antanas
Vaškevičiūtė, Ona
Velleris, Vilhelmas
Vencius, Ksaveras-Česlovas
Vesputaitė, Elena

Vidučinskas, Isaokas-Aromas
Vidutytė, Ona
Vilčinskaitė, Vanda
Vileišis, Aleksandras
Vileišis, Kazimieras
Vileišis, Vilius
Vileniškis, Jurgis
Vilinčius, Antanas
Vingilis, Jeronimas-Juozapas
Virkutis, Vincas-Liudas
Viskantas, Kazys
Vitenis, Mendelis
Vitenšteinas, Giršas-June
Vitkauskaitė, Valerija
Vyšniauskas, Konstantinas
Voitasikas, Marijonas
Volbergaitė-Sobolevičienė, Dina
Volkovič, Vladas
Volonsevičius, Jurgis
Volpė, Lazaris
Volperavičius, Abromas-Michelis
Volpertas, Jankelis
Volpovičius, Abraomas-Michelis
Volungienė-Mikalauskaitė, Eugenija
Vosiliūtė, Marija-Birutė
Vulfavičius, Mardchelis

Z

Zabarauskaitė, Marija
Zabarauskas, Romualdas
Zahorskis, Juozas
Zailskaitė, Veronika
Zikaras, Jonas
Zaksas, Bendetas
Zaksas, Moze
Zalcbergas, Abromas-Ilija
Zelčaitė, Sofija
Zambacevičius, Juozas
Zauniūtė, Augusta-Jūratė-Elžbieta
Zavelelvičius, Samuilas
Zdanavičiūtė, Elena
Zelezniakas, Aronas
Zenkevičius, Vincas
Zilbergas, Abromas-Icikas
Zilbergas, Joselis
Zimantaitė, Sara
Zivaitė, Miriam
Zizas, Paulius
Zotovas, Aleksiejus
Zubinas, Feliksas

Ž

Žalinskaitė-Staninienė, Galina
Žalkauskaitė, Galina
Železniakas, Ošer-Arja
Žemaitis, Jonas
Žemaitis, Vladislovas-Vytautas
Žemaitytė, Liudvika-Elena
Žemieckienė-Šulgaitė, Matilda
Žygas, Albertas
Žilberas, Josipas
Žilinskaitė, Elena
Žilinskaitė, Stefanija-Joana
Žilytė, Anasatazija
Žimkaitė, Justina
Žinevičius, Kazimieras
Žiugžda, Leonidas
Žiugždaitė, Birutė-Aldona
Žiurytė, Marija-Elena
Žotkevičius, Steponas
Žukaitė, Halina-Janina
Žukaitė, Marija-Česlava
Žukauskaitė, Hilda
Žukauskas, Jurgis
Žvirblis, Albertas

Baigiusiųjų odontologijos skyrių sąrašas

Dantų gydytojai

A

Achberaitė, Mina
Aksaitė, Sara
Alijauskaitė, Elena
Alperovičaitė, Basė
Anuškevičiūtė, Zofija
Araškevičiūtė-Maureckienė, Janina
Aukštinaitytė, Česlava
Avižonytė, Marija

B

Babrauskaitė, Joana-Birutė
Bagdanaviciūtė-Jakutienė, Eugenija-Regina
Bagdonaitė, Eugenija-Regina
Bajorūnaitė, Sofija
Balčikonytė, Elena
Baliulevičiūtė, Marijona
Balšaitytė, Valerija
Baltaregytė, Valerija
Balzaraitytė, Veronika
Bandalinas, Moisiejus
Banionytė-Pabijūnienė, Antanina
Baraitė, Jachna
Barisaitė, Anastazija
Baronaitė, Kotriną
Bazevičiūtė, Veronika
Bendetsonaitė, Fania
Berenšteinaitė, Leja
Bergeraitė, Raiza
Bermanaitė, Vera
Bernšteinaitė, Ševa
Bielskutė, Albina-Mikalina
Blažaitytė, Laimutė
Bogdanavičiūtė, Eugenija-Regina
Bolevičaitė, Marijona
Bortkevičiūtė, Janina-Irena
Borutaitė, Petronelė
Brazytė, Albina
Bražiškytė, Julijona
Bražinskytė, Petronelė
Bretaitė, Sara
Bridžiūtė, Marija
Brusokaitė, Janina
Bukauskaitė, Regina
Bulvičaitė, Gražina
Bulvičiūtė, Danutė
Burbienė, Kotrina
Butkevičiūtė, Janina

C

Ceranaitė, Regina
Chazonovičiūtė, Liba
Chenkinaitė, Rachilė
Cindelytė, Leja
Civianaitė, Šaiba
Civinskaitė, Marija
Cylaitė, Marija-Izabelė

Č

Čepaitė, Ona
Černiūtė, Julė
Červinskaitė, Marija

D

Dačinskaitė, Anelė
Damijonaitytė, Giedrė
Damskytė, Rachelė
Daumantaitė, Elena
Dedonienė, Elena

Dembo, Matilda
Dievaitytė, Vladislava-Algirda
Dobužinskaitė, Stefanija
Domaševičiūtė, Janina
Drukteinytė, Izidora
Drukteinytė, Liudvika
Dudienė-Mockevičiūtė, Marija
Durickaitė, Teresė
Dušnickaitė, Liuba
Dušnickaitė, Miriam
Dvoreckaitė, Liba
Dvoreckaitė, Chaja
Džiugaitė, Ksavera

E

Efremovaitė, Tatjana
Eidimdaitė, Stasė
Eidukevičiūtė, Izabelė
Ekmanaitė, Aleksandra
Elsbergaitė, Regina
Erizaitė, Zeidė
Etingaitė, Reveka
Evinaitė, Rachelė

F

Fedoravičius, Vaclovas
Feinzilberytė, Sore
Filvinskaitė, Rachel
Frakeraitė, Basė-Ginda
Framaitė, Meja
Franaitė, Myra
Fridlenderditė, Golda

G

Gaitelbandaitė, Chaja-Bliuma
Gaižauskaitė, Elena
Garbaitė, Judit
Gaskaitė, Anelė
Geraitė, Rachel-Leja
Gintautaitė-Didžiulienė, Valerija
Ginzbergaitė, Mera
Ginzbergaitė, Bliuma
Girdauskaitė, Ona
Girevičiūtė, Irena
Glazeraitė, Simė
Glinskaitė, Anelė
Godelytė, Elena
Goldmanaitė, Taubė
Goldvaserytė, Chaja
Golubaitė, Feiga
Gopaitė, Paulina
Goštautaitė, Antanina
Grabauskaitė, Marija
Grabauskaitė, Liudmila
Griciūtė, Ona
Grinbergaitė, Perla
Grinblaitė, Liba
Grinblataitė, Dina
Grinevičiūtė, Praurima
Grinkevičiūtė, Juozapa-Ona
Grudzinskienė, Ona
Gudinavičiūtė, Jadvyga
Gulbinaitė, Aleksandra
Gureckaitė-Banaitienė, Ona
Gurevičaitė, Chaja-Feiga
Gurevičiūtė, Maja-Feiga
Gurvičait5, Mechana
Gurvičaitė, Olga
Guzikauskaitė, Akvilina
Guzikauskaitė, Bronislava

H

Helmanaitė-Klausneckienė, Berta
Hermanavičiūtė-Repšienė, Elena

I

Icikovaitė, Frida
Idelsonaitė, Liuba
Ilgakojytė, Elena
Indichšteinaitė, Sara
Ivaškevičiūtė, Elena

J

Jablonskytė, Eugenija
Jacynaitė-Kavaliauskienė, Marijona

Jagminaitė, Gertruda
Javulionytė, Klementina
Jankelevičaitė, Ester
Janulaitytė, Meilutė
Jaržemskaitė, Leonida
Jasevičiūtė, Liudvika
Jašiukėnaitė, Paulina
Jasiūnaitė, Saliomėja-Danutė
Jaškauskaitė, Valerija
Javnovičiūtė, Barbora
Javnovičiūtė, Benė
Jakelytė, Joana
Jankelevičiūtė, Estera
Jasaitytė, Birutė
Jochelsonas, Avadijus-Chaimas
Jofaitė, Maša
Jofaitė, Sara
Joffaitė, Etak-Leja
Jokimčiūtė, Jadvyga
Jokubonytė, Klementina
Joselzonaitė, Eta
Joselzonaitė, Feiga
Juraitė, Barbora
Jurevičiūtė, Jadvyga
Jurksaitė, Kostė
Jurkūnaitė, Teofilė
Jurpalytė, Stanislava

K

Kačanauskaitė, Valerija
Kabytė, Sara
Kadžytė, Elena
Kaganaitė, Goda-Dina
Kaganaitė, Zlata
Kagantonaitė, Frunia
Kairiūnaitytė-Grigelienė, Irena-Birutė
Kairytė, Aldona
Kairytė, Apolionija
Kalinauskaitė, Elena-Ona
Kalkaitė, Rachilė
Kalvaitytė, Eugenija
Kantorevičiūtė, Joana-Katarina-Elzė
Kaplanaitė, Pesė
Karbauskaitė, Teodora
Karčiauskaitė, Kristina
Karkauskaitė, Teodora
Karsokytė, Albina
Karumnaitė, Nadiežda
Karužaitė, Julija
Kasakaitytė, Marija
Katarskytė, Jadvyga
Kaušaitė, Jadvyga
Kavaliauskaitė-Kazlauskienė, Bronislava
Kazlauskaitė, Eugenija
Kazlauskaitė, Natalija-Antanina
Kenstavičiūtė, Eugenija-Aldona
Kisiniškytė, Chaja-Perla
Kleimanaitė, Liba
Kleinšteinaitė, Dvaira
Klybaitė, Emilija
Kocenaitė, Serafina
Korevaitė-Valeska, Elena
Korkiško-Popitčenko, Lidija
Korsekaitė, Stanislava
Korsakaitė, Viktorija
Korženevskaitė, Elena
Kosuchinaitė, Tatiana
Kovšinskaitė, Halina
Krasnickaitė, Julija-Anelė
Kremerytė, Esterė
Kryževičiūtė, Vladislava
Krokaitė, Linie
Krokaitė, Simė
Kronikaitė, Ida
Kronikaitė, Leja
Krilovaitė, Chasė
Krušnauskaitė, Teresė
Kubilinskaitė-Januškevičienė, Regina
Kudirkaitė, Marija
Kudirkaitė-Minelgienė, Joana
Kudirkaitė, Vitalija
Kudlinskaitė, Angelė
Kudukytė, Elena
Kulešaitė, Rozalija
Kulvakaitė, Teresė
Kulvelytė, Stefanija-Aldona
Kurliauskytė, Morta
Kuzmickaitė, Liuda

L

Laornikaitė, Elena
Lapėnaitė, Zita
Lapšytė, Vanda
Lebedytė-Zubinienė, Valentina-Marija
Lefsteinaitė, Gesė
Leimonaitė, Petronelė
Levičiūtė, Adelė
Lenkaitytė, Elena
Lepešienė, Regina
Levinaitė, Riva
Levinaitė, Peza
Revinaitė, Riva
Levitanaitė, Chaja
Liepavičiūtė, Stanislava
Lingytė, Antanina
Linskytė, Ona
Liorentaitė, Liucija
Liudvinovskis, Izraelis
Liūdžiūtė, Danutė-Liudvika
Lostytė, Bronislava
Lukošaitytė-Stelmokienė, Viktorija
Lukaševičiūtė, Stasė
Luneckaitė, Elena
Lunytė, Alfrena-Albertina-Veronika

M

Macytė, Irena
Mackevičienė-Daugirdaitė, Elena
Mačiulytė, Bronislava
Mahrburgienė, Vanda
Malelaitė, Adelė
Marazienė, Genovaitė
Marcinkevičaitė, Julija
Marčiulionytė, Margarita
Margolytė, Motle
Margolytė, Rišele
Margolytė, Zelde
Martusevicaitė, Janina
Maslauskaitė, Skolastika
Matulaitytė, Lilijana
Matulionytė, Magdalena
Mandeikienė, Albina
Maželytė-Tumosienė, Stanislava
Meerovičiūtė, Liuba
Meilutė, Ona
Melamedaitė, Malka
Menkinaitė, Sara
Mickevičaitė, Ona
Miglinaitė, Anelė
Mikailaitė, Regina
Milevskaitė, Etel
Minskaitė, Reveka
Mirkutavičiūtė, Irena-Izabelė
Mlinarskaitė, Leja
Morkeliūnaitė, Apolionija
Mosteikaitė, Elena
Mosteikaitė, Marija
Muleris, Mendelis-Leiba
Murščikaitė, Dušė
Mutnikaitė, Feiga

N

Nagytė, Stanislava
Nastopkaitė, Aldona
Natkevičiūtė, Marija-Mikalina
Navickaitė, Monika

O

Oertelaitė, Elena
Oguraitė, Chana
Olšauskaitė, Antanina
Olšauskaitė, Felicija
Olšauskaitė, Aldona
Olševskaitė, Aldona

P

Paalsknytė, Stefanija
Pacevičiūtė, Aleksandra
Pajaujytė, Zuzana
Pajiedaitė, Bronė
Pakalniškytė, Jadvyga-Valerija
Palevičiūtė, Stefanija
Paliulionytė, Eleonora
Paltarokaitė, Ona
Panovskaitė, Sorė-Ida
Papickaitė, Antanina
Paršelytė, Juzefa
Pašukonytė, Pranė-Stasė

Paurytė, Rožė
Pautienius, Algirdas-Kazimieras
Paužiškytė, Šeina
Pavlinaitė, Jadvyga
Paželaitė, Rozalija-Kazimiera
Peščinskienė, Henrika
Petkelytė, Birutė
Petrauskienė, Elena-Natalija
Petrauskaitė, Marė
Petrauskaitė, Marija
Petrauskaitė, Vincenta
Petrylaitė, Stefanija
Petruškevičiūtė, Genovaitė
Pilinskaitė, Genovaitė
Pilipavičiūtė, Vladislava
Piotrovskaitė, Jadvyga
Plikaitytė, Julija
Pliupelytė, Genovaitė
Plūkaitė, Aleksandra
Plumpaitė, Monika
Pocevičiūtė, Aleksandra
Počtovaitė, Baševa
Polianskaitė, Brocha
Polinauskaitė, Regina
Polipavičiūtė, Vladislava
Popickaitė, Antanina
Poplauskaitė, Marija
Pozemskaitė, Ida
Poželaitė, Elena
Poželaitė, Rozalija-Kazimiera
Požemskaitė, Stanislava
Pranaitytė, Eugenija
Prapuolenytė, Vanda
Purvaitė, Albė-Mušė

R

Rabinavičius, Ilja
Rachonskaitė-Petkelienė, Sofija
Račiūnaitė, Marija
Radinaitė, Henia-Genė
Radzevičienė, Sofija
Rataiskytė, Marija
Ratneris, Evsiejus
Raubaitė, Alina
Rešauskytė, Sorė
Ribakaitė, Chaja
Rimanaitė, Leja
Rimdzevičiūtė, Jadvyga
Ryndzevičiūtė, Juzė
Rodzevičiūtė, Aldona
Romeikaitė, Apolionija
Rozentalytė, Tauba-Slava
Rubinšteinaitė, Chaja
Rubinšteinaitė-Taftienė, Hana
Rudytė, Benigna
Rudytė, Liucija
Rudminaitė, Aleksandra-Aldona
Rumšaitė, Kotrina
Ruseckaitė, Eugenija

S

Sabaliauskaitė-Jurevičienė, Jadvyga
Sakevičiūtė-Danilevičienė, Joana
Sakinaitė, Mariam-Mira
Sallominaitė, Janina
Savickaitė, Janina
Savickienė, Ida
Segalytė, Judita
Semaškaitė, Jadvyga-Stefanija
Senavaitytė, Ona
Serafinaitė, Regina
Serafinaitė, Veronika-Danutė
Skaryškaitė, Liba
Skrickytė, Vanda-Genovaitė
Skudovičaitė, Chaja-Liba
Sodaitytė, Ona
Sokolovaitė, Tatjana
Sokolskytė, Ida
Sprigaštraitė, Dagmara
Spudaitė, Ona
Stabulytė, Beatrisa-Olga
Stanevičiūtė, Eugenija
Stanionytė, Adelė-Šapokienė
Staukaitė, Sofija
Stankelytė-Bintakienė, Stasė
Stankevičaitė, Bronislava
Stankevičienė, Liudvika
Stankūnaitė, Konstancija
Statkevičiūtė, Aldona-Magdelena
Statkevičiūtė, Leona

Statkevičiūtė, Marija-Pranciška
Stefanavičiūtė, Stefanija
Stolovaitė, Sofija
Strakauskaitė Zofija
Strazdaitė, Elena
Strazdaitė-Mikailienė, Marija
Strikaitė-Maciūnienė, Genovaitė
Strimaitytė, Dominika
Stukaitė, Marija
Sviderskaitė, Bronislava
Sviderskaitė, Regina

Š

Šabanaitė, Elena
Šablauskaitė, Liudmila
Šaliamonaitė, Elena
Šapiraitė, Ester-Musė
Šapiraitė, Feiga
Šapiraitė-Frankienė, Lidija-Regina
Šapyraitė, Rebeka
Šapyraitė, Reveka-Cilė
Šapokaitė, Anelė
Šapokaitė, Sabina
Šarauskaitė, Marijona
Šeškevičiūtė, Konstancija
Šeškevičiūtė, Teresė
Ševelinskaitė, Elena
Šidaitė, Jadvyga
Šidiškytė, Emilija
Šiferytė, Reize
Šiliūnaitė, Bronislava
Šilkaitytė, Vaidevutė-Antanina
Šimbergaitė, Etel
Šimkevičiūtė, Julija
Šydaitė, Jadvyga
Šleževičiūtė, Joana
Šmidtaitė, Ita
Šneideris, Julius
Šteinaitė, Anna
Šteinaitė, Raiza
Šveikauskaitė, Jadvyga
Švelnikaitė, Danutė-Regina
Švengrubinaitė, Marija
Švilpaitė-Račiūnienė, Bronislava

T

Teinovičiūtė, Maša
Tekerytė, Chaja-Liuba
Tėvainytė, Barbora
Toberytė, Chaja-Liuba
Tokoraitytė, Petronelė
Trainavičiūtė, Birutė
Trakiner-Savickienė, Ida
Trapidaitė, Traine
Trapidaitė, Zlata-Hinda
Treigytė, Sabina
Troickytė, Olga
Trušinskaitė, Albertina
Tubiašaitė, Michlia

U

Ukenickaitė, Irena-Margarita
Uogintaitė, Marija
Urbonaitė, Stasė
Urbonavičiūtė, Regina

V

Vaičaitienė-Lukaitė, Bronė
Vaičikauskaitė, Elena
Vailokaitytė, Aldona-Antanina
Vaitelytė-Mačiuikienė, Antanina
Vaitkutė, Natalija
Valantinavičiūtė, Vilhelmina-Sofija
Valavičiūtė, Eugenija
Valdšteinaitė, Leja
Valentivavičiūtė, Veronika
Valickytė, Aldona
Valiukaitė, Regina
Vanagaitė, Genovaitė
Vasiliauskaitė, Filimonija
Važbytė, Vida
Vedeckytė-Balčiūnienė, Bronislava
Veicheldytė, Amanda-Meta
Veršvovskaitė, Šeina-Mindel
Viclickaitė, Chana
Vienožinskaitė, Elena
Vilkutaitytė, Marija-Danutė
Vilutytė, Bronislava
Vilutytė, Konstancija

Vindzbergas, Abromas
Vindzbergas, Ovs-Jošna
Vinkšnelytė, Elena
Vnarauskaitė, Elena
Vosyliūtė, Marija-Birutė
Vulfavičiūtė, Leja-Mina

Y

Yčaitė, Ilza-Elena-Danutė

Z

Zabielaitė-Sarpalienė, Stefanija
Zaborskaitė-Tautenienė, Sofija
Zalchergaitė, Šeina
Zalkovaitė, Sara
Zasaitė, Sara
Zedvinaitė, Leja
Zeiberaitė, Chana-Riva
Zelčiūtė, Marija
Zelichovas, Šleima
Zerdinaitė, Chaja
Zerdinaitė, Ona
Zolkovaitė, Sara
Zvycevičaitė, Eleonora

Ž

Žalgaitė, Monika
Žakaitė, Emilija-Alma
Žalytė, Marija
Žedeikaitė, Leja
Žemaitytė, Teresė
Žerolienė-Leiputė, Liudvika
Žilinskytė, Valerija
Žiugždaitė, Konstancija
Žolgaitė, Bronislava
Žolgaitė, Monika
Žoštautaitė, Ona
Žukaitė, Ona
Žukauskaitė-Ralienė, Vanda

Šio leidinio mecenatai ir prenumeratoriai

Garbės mecenatai ($1,000)
Dr. Vytautas Karoblis
Dr. Balio Matulionio prisiminimui Korp! Fraternitas Lithuanica (1975-$1,478)
D-rai Jurgis ir Petronelė Starkai

Mecenatai: ($500)
Dr. Milda Budrienė (Tėvų Marijos ir Jono Kursu atminimui)
Dr. Sofija Oželytė-Blumenfeld
Dr. Linas Sidrys
D-rai Vaclavas ir Vida Tumasoniai

Garbės prenumeratoriai ($100)
Dr. K. G. Ambrozaitis
Dr. Henrikas Brazaitis (1978-$200)
Dr. E. Galiauskas
D-rai Ona ir Albinas Gariūnai
Dr. Romas Gineitis
Dr. Arnoldas Grušnys
Dr. Ferdinandas V. Kaunas
Dr. Stasė Kerpė-Žadeikis
Dr. Gražina Kenter
Dr. Marija Linas
Dr. Algirdas Maciūnas ($200)
Dr. Antanas Matukas (1976)
Dr. Birutė Paprockas
Dr. Konstancija Paprockas
Dr. Aldona Rugis
D-rai A. ir V. Šauliai
Dr. Rimvydas Sidrys
Dr. Juozas Skrinska (1976)
Dr. Ona Vilpišauskas

Rėmėjai: ($50)
Dr. Vytas Ablėnas
Dr. Adolfas Baltrukėnas
Dr. Nijolė Brazėnas
Dr. Antanas L. Čepulis
Dr. A. D. Dickson
Dr. Edmundas Gedgaudas
Dr. L. O. Griniūtė
Dr. Irena Jasys
Dr. Rūta Jauniškis
Dr. Jonas Jusionis
Dr. Alfonsas Kisielius
Dr. Juozas S. Kriaučiūnas
Dr. Alanas Konce
Dr. Antanas Lipskis
Dr. Vytautas Majauskas
Dr. Ona Mironaitė
Dr. Matthew Namikas
Dr. Juozas Petrikas
Dr. Birutė S. Preikštas
Dr. Albina Prunskis
Dr. Kazys Rimkus
Dr. C. K. Riškus
Dr. Ramūnas Saplys
Dr. Henrikas Solys
Dr. Leonas Šulas
Dr. Pranas Sutkus
Dr. Danguolė Vitkus
Dr. Petras Žemaitis

Prenumeratoriai: ($30)
Dr. Teresė Bacėnas
Dr. Daiva Bajorūnas
Dr. Ona Baliūnienė
Dr. Aldona Baltch-Gravrokas
Dr. Bronė Balys
Dr. Edmundas Butrimas
Dr. V. E. Čeičys
Dr. S. Daugėla (1975)
Dr. Audra Deveikis
Dr. Liuda Dirda
Dr. Viktoras Dubinskas
Dr. Leonida Giedraitis
Dr. Roland Giedraitis
Dr. Jonas Hermanavičius (Venecuela)

Dr. Kostas Jablonskis
Dr. Jean Kazlauskas
Dr. V. Kiaušas (Australija, 1975)
Dr. Augustinas Laucis
Dr. Vladas Lelis
Dr. Juozas Makštutis
Dr. Antanas Marčiukaitis
Dr. Pranas Mažeika
Dr. Martyna Miškinis
Dr. Vytautas Musonis
Dr. Praurima Murinas
Dr. Regina Padleckas
Dr. Jonas Reinys
Dr. Vytautas Reklys
Dr. Dana Saliklis
Dr. Leonas Seibutis
Dr. Genė Stapulionis
Dr. Marija Svotelis
Dr. J. Vingilis

Nuotraukų rodyklė

Žygimanto Augusto raštas kirpėjų-chirurgų ceho reikalu 1552 m. ... 7
Vilniaus chirurgų brolijos antspaudas ... 8
Stepono Batoro 1584 m. raštas cecho reikalu ... 9
C. F. Skorina ... 15
Commentariola medica et physica ... 17
J. E. Giliberto veikalas ... 29
Senojo Vilniaus universiteto rūmai ... 32
Martynas Počobutas ... 33
J. Frankas ... 35
J. Franko knygos titulinis puslapis ... 36
E. Eichvaldo knygos titulinis puslapis ... 37
Vilniaus medikų draugijos statuto titulinis lapas ... 40
Vilniaus medikų draugijos emblema ... 41
A. Sniadeckis ... 42
A. Sniadeckio veikalo „Organinių kūnų teorija" titulinis lapas ... 43
Lietuvos studentai Dorpoto universitete ... 45
Aleksandras Stulginskis, Lietuvos respublikos prezidentas ... 66
Petras Juodakis, švietimo ministeris ... 66
Jonas Šimkus, prof. pirmas Lietuvos universiteto rektorius ... 67
Lietuvos universiteto pirmieji rūmai ... 134
Buvusios Kauno valstybinės ligoninės pastatai ... 135
Universiteto didieji rūmai ... 137
Akių, ausų, nosies ir gerklės klinikos ... 137
Medicinos fakulteto rūmai ... 140
Vytauto Didžiojo universiteto klinikos ... 145
Prof. K. Oželis, klinikų direktorius ... 148
Prof. J. Žilinskas (laikantis portfelį) su asistentais ir studentais ... 159
Anatomikumas, Mickevičiaus g-vė Nr. 7 ... 159
Prof. V. Dančakova su asistentais ir studentais ... 161
Prof. med. dr. K. Buinevičius ... 166
Vidaus ligų klinikos personalas 1935 m.
Prof. med. dr. Vladas Kuzma ... 171
Prof. med. dr. Vincas Kanauka ... 173
Chirurginės klinikos personalas ... 174
Akių, ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos ... 175
Prof. med. dr. Petras Avižonis ... 176
Prof. Juozas Blažys ... 180
Prof. med. dr. Povilas Stančius ... 187
Prof. Petras Raudonikis ... 194
Medicinos fakulteto profesoriai ... 199
Medicinos fakulteto profesorių karikatūros ... 199
Veter. dr. Stasys Jankauskas ... 204

Medicinos fakulteto dekanų: Petro Avižonio, Juozo Bagdono, Vlado Lašo, Jono Šopausko ir Juozo Meškausko nuotraukos 211
Fraternitas Lithuanica metinis suvažiavimas 1915 m. Petrapilyje (Leningrad) 221
Studentų korporacija Fraternitas Lithuanica 1936 m. 222
„Gajos" korporacijos valdyba su svečiais korporacijos kūrimosi metu 226
„Gajos" korporacijos metinės šventės prezidiumas 1937 m. 227
„Gajos" studentų korporacija 1933 m. 229
„Ąžuolo" korp. prezidiumas šventės metu 232
„Ąžuolo" korporacijos nariai 233
„Patria" korporacijos narės 235
Studijų knygutės nuotraukos 267
Studijų knygutės nuotraukos ..... 268 ir 269
Dokumento liūdijančio turto išvežimą nuotrauka 271
Dr. Jonas Staugaitis 273
Žemėlapis vaizduojąs gubernijas 286
Dr. Jurgis Alekna 287
Sveikatos reikalų organizacijos schema Lietuvoje 290
Administratyvinis Lietuvos suskirstymas 292
Dr. Henrikas Brazaitis 305
Dr. Eliziejus Draugelis 326
Dr. Juozas Maciūnas 363
Dr. Rimantas Sidrys 552
Gydymo punktų žemėlapis 557
Dr. Milda Budrienė 561
Prof. Vl. Kuzma su studentais TB ligoninėje, A. Panemunyje 1937 m. 569
Dr. Vaclovas Šaulys 580
Dr. Vytautas Tauras 595
Generolas dr. V. Nagevičius 597
Pulk. dr. V. Ingelevičius 597
Dr. Ksaveras Vencius 691
Dr. Balys Matulionis 692
Dr. Jurgis Starkus 710
Dr. Kazys Grinius 727
Dr. Kazimieras Jokautas 728

TURINYS

Pratartis vii
History of Medicine in Lithuania — Summary viii

MEDICINOS MOKSLAS LIETUVOJE

Medicina senovės Lietuvoje ir vėlesniais laikais
Sveikatos reikalai senovės Lietuvoje 3
Cechai 3
Mokslinė medicina 14
Ligoninių raida Lietuvoje 18
Vaistinės ir jų raida Lietuvos teritorijoje 22
Karališkoji medicinos mokykla 26
Medicinos fakultetas Vilniaus universitete 31
Sveikatos padėtis Lietuvoje prieš Pirmąji Pasaulinį karą 44

Medicinos mokslų įstaigų kūrimas Nepriklausomoje Lietuvoje
Lietuvos aukštosios mokyklos vystymasis 49
Lietuvos aukštieji kursai 53
Lietuvos universitetas, jo įkūrimas, struktūra ir augimas 64

MEDICINOS FAKULTETAS

Medicinos fakulteto darbo pradžia 81
Universiteto ir medicinos fakulteto reforma 96
Medicinos fakulteto mokslo planai 114
Mokslo laipsnis 123

Medicinos fakulteto įstaigos ir jų vystymasis
Darbo pradžia, patalpos ir jų ieškojimas 134
Akių, ausų, nosies ir gerklės klinikos — rūmai 136
Medicinos fakulteto rūmai ir jų statyba 138

Medicinos fakulteto skyriai ir katedros
Medicinos skyrius 157
Anatomijos katedra — institutas 157
Histologijos ir embriologijos katedra 160
Fiziologijos ir fiziologinės chemijos katedra — institutas 162

Bendrosios patalogijos ir pataloginės anatomijos katedra — institutas ... 163
Akušerijos ir ginekologijos katedra su klinika ... 164
Įvado į vidaus mediciną katedra ... 166
Vidaus medicinos katedra ir klinika ... 166
Įvado į chirurgiją ir operacinės chirurgijos katedra ... 169
Chirurginė katedra ir klinika ... 170
Oftalmologijos katedra su klinika ... 174
Odos ir veneros ligų katedra ir klinika ... 177
Vaikų ligų katedra ir klinika ... 178
Nervų ir psichikos ligų katedra ir klinika ... 179
Ausų, nosies ir gerklės ligų katedra ir klinika ... 181
Teismo ir socialinės medicinos katedra ir institutas ... 181
Higienos ir bakteriologijos katedra ... 182
Odontologijos skyrius ... 187
Stomatologijos ir dentriatrijos katedra ... 187
Farmacijos skyrius ... 191
Farmacijos katedra su laboratorija ... 193
Farmacijos ir farmakognozijos katedra ... 193
Botanikos sodas ... 196
Veterinarijos skyrius
Gyvulių anatomijos katedra ir zootonijos institutas ... 201
Gyvulių patologinės anatomijos su mėsos pažinimų katedra ... 201
Veterinarinis bakteriologijos ir epizoologijos katedra ... 201
Veterinarinis diagnostikos, specialinės patalogijos ir terapijos katedra ir klinika ... 202
Operacinės chirurgijos, chirurginės patologijos ir specialinės chirurgijos katedra ... 202
Zootechnijos, zoohigienos ir eksterijos katedra ... 202
Veterinarinė medicina — vet. dr. Stasys Jankauskas ... 204
Liet. vet. medicina prieš Pirmąjį pasaulinį karą ... 205
Vet. Pirmojo pasaulinio karo metu ... 206
Vet. tarnyba nepriklausomybės laikais ... 206
Liet. univ. Medicinos fakulteto Veterinarijos skyrius ... 208
Medicinos fakulteto vadovybė ... 210
Medicinos fakulteto studentų organizacijos ... 218
Fraternitas Lithuanica 1908-1944 — dr. Henrikas Brazaitis ... 221
„Gaja" Lietuvos universiteto studentų ateitininkų Medikų korporacija — dr. Jurgis Starkus ... 226
Studentų medikų „Ąžuolo" korporacija — Dr. Laimutė Griniūtė-Šmulkštienė ... 232
Studenčių medikių ir odontologių korporacija „Patria" — D. V. Tauras ... 235
Kitos studentų organizacijos ... 237
Medicinos fakulteto įtaka Lietuvos medicinai ir sveikatingumui ... 241
Medicinos fakulteto augimas ... 241

Medicinos personalo skaičiaus didėjimas Lietuvoje 254
Medicinos fakulteto reikšmė specialistų paruošimui 256
Universitetas rusų ir vokiečių okupacijos (1940-1944) metais 257
Rusų okupacija 257
Vokiečių okupacija 262
Medicinos fakulteto turto išvežimas 269
Medicinos mokslo periodinė spauda 272

MEDICINOS IR SOCIALINIS APRŪPINIMAS LIETUVOJE

Medicinos pagalbos ir socialinio aprūpinimo padėtis nepriklausomybės pradžioje 277
Gyventojų naturalus judėjimas 277
Gydytojų ir medicinos personalo augimas 279
Pirmosios ligoninės 283
Sveikatos departmentas 285
Sveikatos reikalų organizavimas 285
Apskričių gydytojų organizavimas 287
Administracinis Lietuvos suskirstymas 291
Sveikatos departmento skyriai 293
Sveikatos departmento veikla 295
Ligonines — Dr. Henrikas Brazaitis 305
Miestų ligonines 306
Apskričių ligoninės 312
Psichiatrinė globa 323
Džiovos problema 327
Kitos taisyklės ir patvarkymai 329
Sveikatos depart. žinioje buvusios įstaigos 330
Medicinos taryba 331
Farmacijos skyriaus veikla 331
Vaistai ir jų gamyba 335
Medicinos personalo praktikos teisių tvarkymas 339
Medicinos, veterinarijos, farmacijos ir odontologijos praktikos teisės ... 345
Felčeriai ir jų teisių tvarkymas 352
Sveikatos depart. žinioje buvusios smulkios specialybės 356
Specialisto vardui įgyti taisyklės 358
Gydytojas ar daktaras 360
Bendros pastabos 362
Socialinė apsauga 364
Socialinių reikalų tvarkymas Lietuvoje 365
Vyriausioji socialinio draudimo valdyba 367
Privačios ligonių kasos 370
Viešosios ligonių kasos 371
Susisiekimo ministerijos ligonių kasos 419
Akademinė ligonių kasa 440
Savivaldybių veikla sveikatingumo ir socialinėje srityje 442

Bendra veikla....442
Žemės ūkio darbininkų ir ūkininkų aprūpinimas....445
Sveikatos punktų steigimas....447
Sveikatos punktuose dirbančiųjų gydytojų taksas....460
Gydytojai ir sveikatos punktai....464
Gydytojų vaidmuo sveikatingumo ir sanitarijos rūpesčiuose....467
Mokyklų ir mokinių sveikatos priežiūra....473
Draudimo reikalų tvarkymas....479
Draudimas nelaimingų atsitikimų atvejais....479
Nukentėjusiųjų nuo nelaimingų atsitikimų dirbančiųjų žemės ūkiuose aprūpinimas....495
Pensijų ir pašalpų tvarkymas....503
Specialios pensijos....503
Pasižymėjusių asmenų pensijos....503
Atskirų asmenų šelpimo taisyklės....504
Karių ir jų šeimų aprūpinimas ir pensijos....504
Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų tvarkymas....525
Savivaldybinių tarnautojų aprūpinimas pensijomis....537
Socialinės ligos ir kova su jomis — dr. Rimantas Sidrys....552
Kova su trachoma....552
Kova su venerinėmis ligomis....557
Kova su tuberkuliozė Lietuvoje — dr. Milda Budrienė....561
Įvadas....561
Džiova — visuomenės liga....562
Tuberkuliozės gydymas....563
Sveikatos apsauga Lietuvoje....564
Tuberkuliozė Lietuvoje....564
Organizacijos....566
TB sanatorijos....568
Ligoninės....570
Lietuvos kurortai — dr. Vaclovas Šaulys....580
Birštono kurortas....582
Druskininkai....587
Likėnai....588
Palanga....591
Autonomiški sveikatos sektoriai....594
Karo sanitarijos tarnyba nepriklausomoje Lietuvoje — dr. Vytautas Tauras....594
Karo sanitarijos raida Europoje....594
Lietuviai Karo medicinos akademijoje....595
Karo sanitarijos pirmieji žingsniai Lietuvoje....596
Lietuvos kariuomenės atkūrimo išvakarėse Vilniuje....596
Karo sanitarijos veikla Kaune....597
Karo sanitarijos priklausomybė ir veikla....598
Kariuomenės medicinos personalo trūkumai....598
Gydytojų demobilizacijos nuostatai....600

Ligoninės nepriklausomybės kovų metu....601
Pryšakinis perrišamasis būrys Nr. 1....604
Kauno karo ligoninė....605
Karo ligoninės gydytojų komandiruotės į užsienius....607
Sanitarinė tarnyba nepriklausomybės kovų metu....608
Sužeistųjų karių evakuaciijos problemos....608
Karo sanitarinė veikla taikos metu....610
Lietuvos kariuomenės sanitarijos paskutinis etapas....614
Medicinos reikalų tvarkymas Klaipėdos krašte....616
Sveikatos reikalų ir sanitarinės santvarkos susisteminimas....623
Visuomeninės organizacijos, kurios rūpinosi socialine globa....630
Organizacijos, turėjusios ryšio su medicina....631
Gydytojų organizacijos....631
Kauno miesto gydytojų sąjunga....631
Kauno medicinos draugija....632
Lietuvos akių gydytojų draugija....646
Lietuvos chirurgų draugija....647
Lietuvos vaikų gydytojų draugija....653
Klaipėdos medicinos draugija....653
Lietuvos dantų gydytojų draugijų sąjunga....654
Lietuvos gydytojų savišalpos kasa....655
Įdeologinės gydytojų korporacijos....655
Lietuvos katalikų gydytojų korporacija „Gaja"....655
Draugijos turinčios specifinius uždavinius....655
Draugija kovai su venerinėmis ligomis....655
Dermatovenerologų draugija....656
Draugija kovai su vėžio liga....659
Draugija kovai su reumatu....664
Lietuvos geografinės patologijos draugija....668
Draugijos turinčios bendresnius uždavinius....668
Lietuvos svekaitos draugija....668
Lietuvos katalikų blaivybės draugija....669
Žydų sveikatos apsaugos draugija „Oze"....669
Vilniaus krašto medicina....669
Ligoninės....669
Ligonių kasos Vilniuje ir Vilniaus krašte....671
Visuomeninės medicinos įstaigos....672
Vilniaus universiteto medicinos fakultetas....673

Sveikatos reikalai okupacijų metais....677
Pirmosios sovietų okupacijos metu (1940 m. birželio 15 d. — 1941 m. birželio 21 d....677
Sveikatos reikalai vokiečių okupacijos metu....690
Apskričių ir miestų gydytojų darbas sovietų ir vokiečių okupacijų metais Lietuvoje — dr. Jurgis Starkus....710
Baltijos valstybių bendradarbiavimas medicinos srityje....719

Gydytojas kultūriniame ir valtybiniame darbe 721
Lietuvos universiteto medicinos fakulteto mokomojo personalo spausdinti darbai iki 1944 m. vidurio 730
Vardynas 763
Medicinos fakultetų baigusiųjų sąrašas 778
Aukotojų sąrašas 805
Nuotraukų rodyklė 807
Turinys 809